7
16-A
29

7-16-A-29

ANTONII

POSSEVINI

SOCIETATIS IESV,

MOSCOVIA,

ET, ALIA

OPERA,

DE STATV HVIVS SECVLI,
aduerſus Catholicæ Eccleſiæ hoſtes.

Nunc primò in vnum volumen collecta, atq; ab ipſomet auctore emendata & aucta.

Adiecto indice rerum, toto opere memorabilium, locupletiſsimo.

Seriem & Argumenta operum, vide, lector, pagina quinta.

PERMISSV SVPERIORVM.
In officina Birckmannica, ſumptibus Arnoldi Mylij.
CIƆ. IƆ. LXXXVII.
Cum gratia & Priuilegio S. Cæſareæ Maieſtatis.

CATHOLICO ET PIO LECTORI TYPOGRAPHVS S.

OPuſcula quædam à R.P. ANTONIO POSSEVINO *Societatis* IESV *Theologo elucubrata, & paucis antè annis Dilingæ edita, tam cupidè plerique ſitienterq́; arripuerunt, vt alijs ea magnopere poſcentibus nulla exemplarium copia relinqueretur. Dedit ea res non obſcurã ſignificationem, ijs in libris reconditam quandam eruditionem ineſſe, quæ maieſtate ſua, & deſiderium & admirationem hominibus commoueret. Acceſſit eòdem integerrimorum virorum commendatio, quæ & auctoris ingenium, & res ab eo domi foriſq́ue cum laude geſtas mirificè deprædicaret. Nequaquam enim pœnitendos pro Eccleſia labores ſuſcepit, ſuſceptoſq́ue exantlauit. quæ verò ſcripſit, parem cum voluptate vtilitatem continent. Scripſit ille de Moſcorum ingenio, terris, ſchiſmate, non quæ auditione acceperat, vt alij, ſed quæ ſenſibus coràm vſurpauerat, ac Magni Ducis congreſſione, & familiari Procerum vſu, diuerſorumq́ue locorum peragratione didicerat. Hæreticorum verò ac Schiſmaticorum errores & ſapienter refellit, & tanta veritatis luce inſidioſas eorum latebras colluſtrat, vt omnis tergiuerſandi oportunitas aduerſarijs eripiatur. Eo interim tempore, dum huius viri lucubrationes iterum typis mandari, vt multorum expectationi fieret ſatis, præſtolor; incidit in manus noſtras eiuſdem* P. POSSEVINI *libellus, mole quidem exiguus, ſed rerum pondere præſtans, de Atheiſmis hæreticorum noſtri temporis, in cuius præfatione quia mentio fit alterius maioris voluminis contra eoſdem noſtri infelicis ſæculi hæreticos, eius conſequendi ac typis in hiſce partibus edendi, ſpes animum meum obtentauit, minimeq́ue fruſtrata eſt. Auctor ſiquidem de mea voluntate certior factus, amicorum hortatu, Deiq́ue in primis gloria ac publica vtilitate permotus, non modo votis meis perbenignè annuit, ſed etiam ipſos libros ſuos ad limam reuocauit, vt nunc e-*

mendatiores politioreſqúe quàm vnquam antè in lucem prodeant : omnem ſiquidem & nos operam dedimus , vt ab omnibus mendis vindicati ederentur. Tu verò optime lector , ad labefactatum Eccleſiæ ſtatum confirmandum , ad tollenda ſchiſmata, ad errores profligandos, ad exſtirpandas hæreſes, tuiqúe ipſius ac aliorum ſalutem conſtituendam , beneuolè diligenterqúe iiſdem vtere. Colon. &c. Calendis Ianuarij clↃ.Ↄ. LXXXVII.

CATAL.

tigerunt. ſic in hac anni correctione permiſiſſe, vt laboraretur; tum vt Eccleſia Rom. tum vt heretici manifeſtiores fierent. C. IIII. p. 212:1

Epiſtola Imp. Conſtantini ad omnes vbiq; Eccleſias, de S. Synodi actis, & de S. Paſcha. Ca. V. pag. 215:1

Sicut olim hereticos, & Schiſmaticos, ſic eoſdem hoc tempore agnitos eſſe, quòd Nicænæ Synodi decreto de Anni emendatione, & ſacroſancta Paſcha feſto ritè peragendo non acquieuerunt. Cap. VI. pag. 216:1

Epiſtola Stephani Poloniæ Regis ad Academiam Cracouienſem de Anni correctione. Cap. VII. pag. 220:2

Proteſtantes, & politici quidam, ac denique aliqui Mathematici, dum dolent à ſe, priusquàm à Pontifice Romano non fuiſſe promulgatam anni correctionem, quanto plura commenti ſunt, ne promulgationem admitterent, tanto magis veritatem vel inuiti teſtati ſunt. Cap. VIII. pag. 221:2

Ex libro Bartholomæi Sculteti Mathematici, qui inter Proteſtantes viuit, quo aduerſus Proteſtantium vanas obiectiones reſpondet. Cap. IX. pag. 222. b:1

Quendam Michaelem Maſtlinum, qui ſe ſcribit Mathematicum Tubingenſem, dum nouiſſimè conatus eſt altero (vt vocat) examine à ſe edito Kalendarium emendatum carpere, nō ſolùm imperitiam, & vanitatem ſuam prodidiſſe, verùmetiam (licet inuitum, ac nō cogitantem) magis confirmaſſe Gregorianam emēdationem. Cap. X. pag. 223:1

Sectio quinta.

De quibuſdam alijs Nicænæ, & aliarum Synodorum canonibus, & cōſtitutionibus. pa. 223:2

Ante Nicænam Synodum extitiſſe alias Synodos, & conſtitutiones Apoſtolicas, ad quarum amuſſim concilia inſequentia coacta, et canones lati ſunt. Cap. I. pag. 223:2

Canonis Nicænæ Synodi numerus. C. II p. 224. b. 1

De Diatypoſibus Eccleſiaſticis ſermo dogmaticus. Cap. III. pag. 224:1

De canone quarto Nicænæ Synodi, qui eſt tertius vulgatus. Cap. IIII. pag. 228:2

Expenditur accuratè cœlibatus ſacerdotum, & comprobatur. Cap. V. pag. 229:1

De canone XIII. Synodi ſextæ Conſtantinopolitanæ, quem obijcit Chytræus. Cap. VI. pag. 235:1.

Expenſio altera accuratior ipſius decimi tertij Canonis Trullani. Cap. VII. pa. 237:2

Ex XIII. can. Trullani cum alijs Trullanis collatione cernis, quàm ſibi ſit contrarius. Ca. VIII. pag. 241:1

Apoſtolos fuiſſe poſt ſuſceptum Apoſtolatum cœlibes. Cap. IX. pag. 242:1

Soluitur quod de D. Ignatio Chytræus obijcit. Ca. X. pag. 244:1

Inanes eſſe obiectiones, quas ex Epiſcoporum Matrimonio deſumit. Cap. XI pag. 245:1

In canone Stephani Pontificis citando Chytræi fides deſideratur, & in Concilio Ancyrano nihil eſſe cœlibatui contrarium oſtenditur. Cap. XII. pag. 249:1

Hiſtoriam de Paphnutio meritò reijci, & eam cœlibatui non aduerſari. Cap. XIII. pag. 250:2

Siricium Pont. Max. improbè ac impudenter à Chytræo impudentem nominari. Cap. XIIII. pag. 253:1

Gangrenſis Synodi canones fraudulenter & ineptè à Chytræo contra cœlibatum adferri. Ca. XV. pag. 254:1

Chytræus, vbi ſatis præſidij non repperit in antiquis Synodis contra cœlibatum, eum eſſe traditionem humanam dicit, & emendicatis tribꝰ vel quatuor huius ſeculi recentium ſcriptorum verbis, quæ nec verè citat, nouas conatur offundere tenebras legentibus. Cap. XVI. pa. 256:2

Alia ab alijs aduerſus cœlibatum excuſationes obiecta diluuntur. Cap. XVII. pag. 258:1

Sectio ſexta.

De ſexto vulgato Synodi Nicænæ, deq; alijs reliquarū Synodorum canonibus, quibus Romani Pontificis auctoritas in Eccleſia à Chytræo conuulſa defenditur.

Canonem ſextum Nicænum Romani Pontificis Primatui ſuffragari. Cap. I. pag. 260:1

Sectio ſeptima.

De diuina Euchariſtia, & ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio, quod ſemper in Eccleſia pro viuis & defunctis fuiſſe vtiliſſimè oblatum priorum Synodorum tempore, oſtenditur: Inuocatio quoq; ſanctorum, cæteraq; fidei dogmata, paucis ſed efficaciter comprobantur. pag. 262:1

Euchariſtiæ oblationem ſeu Miſſæ ſacrificium ex Concilio Nicæno planiſſimè colligi, & Diaconis neque Euchariſtiā conficere, nec Epiſcopis aut presbyteris eandem porrigere fas eſſe. Cap. I. pag. 262:1

Cœnam Lutheranorum, Caluinianorum & aliorum ſectariorum, quam vocant Dominicā, non eſſe eam, quam Chriſtus inſtituit, quamue & Apoſtoli, & vniuerſa Eccleſia fecerunt ac faciunt. Cap. II. pag. 262:2

Cœna Dominica, ac veri Chriſtiani ſacrificij, quod Chriſtus inſtituit, Apoſtoli & reliqui omnes in Eccleſia obſeruarunt, integerrima eſſe omnia apud Catholicos. Cap. III. pag. 264:1

Conſecrationem Euchariſtiæ apud Catholicos ex Chriſti inſtituto & verbis fieri, aliamq; eſſe ab ea, quæ alijs nouæ legis Sacramentis adhibetur. Cap. IIII. pag. 264:2

Oblationē quoq; Euchariſtiæ in ſacrificio Miſſæ apud Catholicos ex Chriſti verbis & inſtituto fieri, et friuolas eſſe aduerſariorū in contrariū obiectiones. Cap. V. pag. 266:1

Aliæ adhuc obiectiones refutantur & impoſturæ Lutheri, Caluini, & aliorū in deprauāda Scriptura indicantur. Ca. VI pag. 268. 1

Ordo, ritus, orationes ſacrificij Altaris ab ipſis Apoſtolis, & ab vniuerſa Chriſti Eccleſia ſemper celebrati recenſentur, & ex Dionyſio Areopagita, D. Pauli diſcipulo alijſque comprobantur. Cap. VII pag. 269:2

Sacra loca, veſtes, ornamenta, luminaria, vaſa, quæue alia liturgica Patres antiquiſſimi dixerunt eſſe ex traditione Apoſtolica adhibita Sacrificio altaris ritè offerendo, ac nunc quoq; apud Catholicos eſſe omnia. Cap. VIII. pag. 271:1

Diuina Euchariſtia, (vt Sacramenti) vberrima vtilitas oſtenditur. Cap. IX. pag. 272:1

Diuina Euchariſtia (tanquam Sacrificij) fructus vberrimus pro viuis & defunctis ex perpetuo Eccleſia vſu oſtenditur. Cap. X. pag. 273:1

De igne Purgatorio & oblatione pro defunctis. Cap. XI. pag. 273:2

De Sanctorum Inuocatione & Interceſſione: Cap. XII. pag. 275:1

Sectio vltima.

A Sereniſſimis Ferdinando Caſare, à Gallia Regibus, ab Alberto, Bauaria, & à Ioanne Baſilij Magno Moſcouia Duce, condemnari Chytræi mendacij, qui Principum illorum nominibus, in negotio vtriusq; ſpeciei Euchariſtia fallaciter abuſus ſit. pag. 277:1

RETECTIO *impoſturarum cuiuſdam hæretici Dauidis Chytræi, quas in oratione inſeruit, quam de ſtatu Eccleſiarum hoc tempore in Græcia Aſia, Vngaria, Boemia inſcriptam edidit & per Sueciam ac Daniã aduerſus Orthodoxam fidem diſſeminari curauit.* pag. 278

EPISTOLA ad STEPHANVM I. *Poloniæ Regem ſereniſſimum de ſtatu Eccleſiæ præſentis ſæculi aduerſus quendam Volanum Caluinianum.* pag. 301

RESPONSIONES ad *nobiliſſimi & Regij viri Septentrionalis interrogationes qui de ſalutis æternæ comparandæ ratione ac de vera Eccleſia cupiebat inſtitui.* pa. 316

Additus eſt modus, quo Verbum Dei, & libri Patrum legendi ac Cõcilia legitima ab illegitimis diſcernenda ſunt. pa. 331.

IVDICIVM DE CONFESSIONE AVGVSTANA: EXAMEN *ſecta Picardica, ad quam deflectit Caluiniſmus*: DE ERASMO ROTERODAMO, *ad quem prouocant noui Arriani.* NVM EXPEDIAT *colloquium publicum de conciliandis religionis diſſidijs inſtituere coram Principe aliquo ſeculari, ad* SIGISMVNDVM BATOREVM *Tranſſyluaniæ Principem Illuſtriſſimũ.* pag. 341

EPISTOLA *de neceſſitate, vtilitate ac ratione docendi catholici Catechiſmi.* RATIONES *item, quibus inter ſummas quaſque difficultates Diuinum negotium debeat ac poſſit promoueri.* pag. 368

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, COMMENTARIVS PRIMVS DE REBVS MOSCOVITICIS, AD RELIGIONEM SPECTANTIBUS.

MAGNI DVCIS Moſcouiæ ditio, cùm longè lateque ad ſeptẽtrionem atq; ad Ortum ſolis pateat, vndecim tantùm habet Epiſcopatus: quorũ præcipuus eſt Moſcuæ, quem Metropolita, qui cæteris omnibus præeſt, adminiſtrat. Roſtouium autẽ, ac Magnam Nouogardiam (q̃ Nouigrod dicitur) Archiepiſcopi duo; Reliquas ciuitates Cortizã, Reſaniam, Colummam, Susdeliam, Caſanum, VVolochdam, Tueriam Smolenciũ, Epiſcopi adminiſtrant. Cùm verò à Patriarcha Conſtantinopolitano Moſcouiæ Metropolita olim confirmaretur, nunquam hoc Principe cõfirmatus eſt ampliùs, licèt plures eo munere ſint functi, ac deniq; vel interfecti, vel ad monaſteria ablegati. Ab ea verò confirmatione petenda ceſſatum eſſe putatur, poſtquam Pater huius Principis Baſilius Græcum in vincula Sacerdotem cõiecit, quem à Conſtantinopolitano Patriarcha euocauerat. Sed Sacerdos cùm Moſcos non ſolùm à Latinis, verùm etiam à Græcis in fidei dogmatibus, ac ritibus quibuſdam diſsidere cœpiſſet, liberè id Baſilio obijciens, nunquam (ne acriter quidem vrgente id per literas Imperatore Turcarum) è cuſtodia, in qua dié obijſſe fertur, liberari potuit. Porrò Metropolita deligitur iam ab ipſo Principe, conſecratur à duobus, tribusue Epiſcopis. Atq; is ad duodeuiginti millia talerorum, qui circiter tredecim aureorum nũmùm millia faciunt, è reditibus annuis percipere dicitur. Ab eo tamen, vt & à reliquis Epiſcopis, non illis quidem adeò opulentis, interdum tributum, ſiue ſubſidium (vt vocant) exigit Princeps: ſine cuius ſcitu, ac permiſſu, nihil, quod magni alicuius momenti ſit, faciunt. Ac tamen, licèt à Conſtantinopolitano Patriarcha confirmatio Metropolitæ haud petatur, ei audio quingentos aureos nummos in Eleemoſynam ſingulis annis à Principe numerari. Ceterũ Epiſcopi omnes ex Monachis, tanquã perfectioris vitæ hominibus, deliguntur. Quare nec vxores habent, nec vnquam carnes edunt (ſicut nec ipſe Metropolita) neque annulos gerunt in digitis; & ſanctitatem præ ſe ferentes, apud omnes in veneratione habentur. Diœceſes ſuas (in quibus Archimandritas, & Igumenos, ſeu Præpoſitos in Monaſterijs collocant) non ſolent, vt apud Catholicos fit, obire, aut inuiſere: fortaſsè quòd Principi ea res foret ſuſpicioſa. Veruntamen quibuſdam in oppidis laicos aliquos, quaſi vicarios foraneos, ſingulis annis ſtatuunt, quibus vitam Popporum (hi Sacerdotes ſunt) ſeu aliorum obſeruandi cura cùm demandetur, ij, ſi quis Sacerdos crimen committit, pecunia ferè mulctantur. Vocantur autem Epiſcopi Vladicæ, à voce Rutenica VVlodars, quæ Oeconomum ac diſpenſatorem deſignat. Parochi verò, ac reliqui Poppi, Græcorum more Sacerdotum, vxorem virginem, antequam Sacerdotes ſint, ducunt. Qua demortua, ſi monaſticam vitam agere velint, pergunt Sacerdotio fungi: ſin alteram ducunt, nullum iam Sacerdotij munus obeunt, nec adeò Sacerdotes cenſentur; cùm & aliqui tanquam Diaconi in Eccleſijs inſeruiant, quaſi Character Sacerdotalis ex primæ vxoris vita penderet, ea mortua deleretur. In his omnibus, ſicut & in Monachis (quorum eiuſdẽ ordinis, & veſtitus omnia monaſteria cernuntur) mira interiorum literarum ignoratio eſt: ita, vt nec, quis ſit ſui auctor inſtituti, aliqui reſpondere ſciuerint, cùm hæc de ijs quæreremus. Diui tamen Baſilij quandam eſſe ſpeciem conijcitur. Monialium item nõ deſunt Monaſteria, ſiue domicilia, ſed quæ longè abſunt à cultu, cuſtodiaque noſtrarum. Quibus autem in vniuerſum Moſci erroribus impli-

cātur,ex eo intelligi poteſt,quòd antè quingentos annos,Duce Moſcorum Volodimero,Chriſtianam fidem à Schiſmaticis hęreticis acceperunt. Ea imbuti,ac proinde maximo ſeſe beneficio deuinctos putantes,facilè crediderunt,quicquid de Latinis Gręci (Romanæ gloriæ, atque pietatis æmuli)obloquebantur. In ea verò opinione alti,& à teneris educati, Chronicaq; corrupta legentes, nec habentes, qui iſtas ex eorum animis calumnias ſeriò poſſent abſtergere,à Catholicis valdè abhorruerunt. Itaque cùm ingens alicui malùm imprecantur, Vtinam te,inquiunt, Latinæ fidei videam. Cùm verò imaginem aliquam piam ex ijs,quibus Catholici vtuntur,à ſuis ſimplicioribus coli animaduertunt, Ne colas, aiunt,quia noſtræ fidei non ſunt.

CVM autem nobiſcum,iubente Principe (officijne, an obſeruandi cauſa) nobiles quidam,aſsignati neceſſarijs rebus procurandis,comedere ſoliti eſſent,nec aſſurgebant,cùm menſæ benediceremus,aut gratias DEO ageremus;nec item noſtras imagines venerari, aut vllo in honore habere (cùm ſuas tantùm non adorent) nec alia id genus facere volebāt. Quin verò Princeps, quotieſcunq; externos Legatos alloquitur, ijs recedentibus(ſicut & nobis contigit) manus è deaurata pelui,quæ ſuper ſcamno cōſpectui omnium patet, quaſi ad expiationem,ſolet abluere. Quo facto, Proceres,ac reliqui nobiles,quorum frequens ſolet eſſe conſeſſus, ſic in ſuo Schiſmate,atq; à nobis Chriſtianis auerſione,obfirmantur, vt nihil ſuprà. Ego verò,licèt expectandū eſſe tempus, quo ingenia illa mature ſcerent ad pietatem,intelligebam,ęgerrimè tamen hoc ferebam,ſperans quidem non longiùs futurum,cùm vel alij Chriſtiani Principes id Moſco obijcient, aut Legatos ſeſe ad eū non miſſuros ampliùs ſignificabunt, niſi ab illa ſordida ablutione deſiſtat. Ita porrò Moſci,tradito per manum à maioribus ſuis inſtituto, à pueris loqui, ac ſentire de ſuo Principe ſoliti ſunt, vt interrogati ſæpius reſpondeant: Solus DEVS, & magnus Dominus,(hoc eſt, Princeps) hoc ſcit: Ipſe noſter magnus Dominus nouit omnia: Is vnico verbo omnes nodos,ac difficultates poteſt ſoluere: Nulla religio eſt, cuius ille ritus ac dogmata neſciat: Quicquid habemus, aut cū rectè equitamus,vel valemus, id Clementia Magni Domini obtinemus. Is verò hanc de ſe exiſtimationem apud ſuos mira diligentia fouet, profſus vt quaſi Rex Sacrorum,ſimulque Imperator videri velit; Pontificiam autem, ac plùs quàm Regiam Maieſtatem ipſis in veſtibus,conſeſſu, ac reliquis præ ſe ferat. A Græcis Patriarchis, & Imperatoribus mutuatum eſſe omnia, aliquis dixerit, atq; ad ſui honorem, quæ ad DEI cultum referebantur,traduxiſſe. Tiaram enim vnionibus,ac gemmis ornatiſsimam, eamq; non vnam tantùm (quam oſtentandæ amplitudini mutat identidem,cùm & Byſantio ſibi delatam dicat) aut apud ſe habet, cùm ſedet in throno, aut geſtat in capite. Pedū,ſeu Paſtorale in manu leua, Chriſtalli ſat magnis globis,tanquam nodis, interſtinctum: Talarem veſtem,quali ferè Pontifices maximi vti ſolent, cùm ſolenniter procedunt ad Sacrum, & manus plenas annulorum gerit, cum prægrandibus gemmis. Imaginem item Saluatoris ad dexteram, ac Beatiſsimæ Virginis ſupra Cathedram, in qua ſedet: binoſque albis ſagis indutos,atq; bipennibus ad humeros munitos habet vtrinque ſtantes,quaſi Regij corporis ſtipatores. Ceterùm ſubſellia interioris,& anterioris cubiculi,referta hominibus,qui veſtibus aureis (quas niſi ipſi habeant,Princeps,Legatis aduenientibus, ſolet vtendas dare) induti vſque ad talos, referunt ſpeciem Diaconorum,cùm hi Sacerdotes Sacra facturos proſequuntur. Hi autem miro ſilentio, ab ore nutuq; Principis pendent; cuius ad ſiniſtram maior natu humiliore in loco filius ſedet, Tiaram & ipſe habens,licèt minorem,in ſcamno,oblongaque veſte,& ea precioſiſsima indutus. Atq; hi duo, pater & filius, cùm menſæ accumbunt, pluribus crucis conſignationibus ſeſe muniunt, antequam vnumquodque ferculum, aut potum delibent, vel guſtēt. Ad ſacrum autem, atq; ad templum quotidie (nec ſemel) eunt: dumq; id fit, nunquam ſedent, niſi cùm pars aliqua homiliæ, vel ſancti alicuius apud eos viri vita recitatur. Quin verò ipſi quoque fronte humum ex religione percutiunt: ieiuniaque ſua ſedulò obſeruantes, eam, quam dixi, pietatis opinionem in ſubditorū animis figunt, ac fouent. Principi verò ipſi Confeſſarius Sacerdos eſt proprius, qui eum quâcumque comitatur, Moſcua exeuntem: cui etſi Princeps ſingulis annis peccata confitetur, Euchariſtiam tamen non ſumit ampliùs, quòd ei, qui plures quàm tres vxores duxerit, fas non ſit, ex eorum legibus, Chriſti Domini corpori communicare. Nam & Princeps, vbi ex Anaſtaſia prima vxore, quæ olim deceſsit, duos, qui adhuc ſuperſtites ſunt, filios ſuſcepit, ſex alias vxores (ſiue quo nomine alio vocet quis) virgines duxit; quarum aliquas varijs de cauſsis in monaſteria intruſit: cumq; adhuc aliquæ earum viuere dicantur, ſeptimam tamen, quæ vocatur Matia, filia Theodori Nagoi (quā ſuperiore anno ſibi in ſuo illo matrimonij genere adiunxit) apud ſe habet. Ioā-

nes

nes item maior natu filius, non plus viginti licèt annos natus, tertiam habet vxorem; primis duabus (ſic patre iubente, filio auté dolente) in monaſteria incluſis. At Theodoro alteri filio ea, quam primò duxit, adhuc eſt; adoleſcenti (vt ferunt) ſatis innocenti, nec à Catholicis abhorrenti. Quanquam, vt ſtatura corporis non æquat ætatem, & verò barbam habet, quæ primogenito deeſt, non permittitur venire in cóſpectum eorum, qui à Principibus externis ad Magnum Moſcouiæ Ducem mittûtur. Porrò Ioannis primogeniti vxor (ſi ita vocanda ſit) Helena vocatur, Ioannis Scheremitoni nobilis Moſci filia: Theodori verò Hirene, cûi Theodorus Godonus eſt pater.

Iam verò Princeps, cùm ſuarum omnium Prouinciarum, quæq; in ijs ſunt, hæredem ſe agnoſcat, & dicat, bona & prædia, quibus vult, tradit: quibus autem vult, & quando libet, adimit. Quæ res etiam facit, vt à ſuo Schiſmate diſcedere non audeant, & in bella quiſque ſine ſtipendio prodeat. Pendent verò ſic à Principis nutu, vt quocunq; mittuntur aduolent, idq; faciant, nó tam ſui, quàm cauſa liberorum, quibus, ſi ſpecimen aliquod præbeant, eorumq; paréntes rectè ſe geſſerint, aut omnia, aut partem bonorum Princeps côcedit. Sic bonorum, & corporum, animorumq;, ac quaſi cogitationum vult eſſe integer Dominus. Cùm autem velit omnia noſcere, quæ inter ſuos geruntur, fit, vt nemo penè audeat hiſcere; aut ſi quid proferat, id ad gratiam aucupandam, vel ad ſupplicium declinandum ſpectet. Ad externos autem commigrare, abſque illius ſcitu, & adeò miſſu, non licet. Itaque etſi mercatores aliarum regionum in Moſcouiam nauigant, aut commeât: nemo tamen ex Moſcis ad alienos ſolet tranſmigrare, niſi miſſus; ac ne naues quidem habere permittitur, ne ea ratione diffugiat, aut nimia cum externis conſuetudine contracta, aliquod deniq; Principi incômodum afferri putetur. At verò, ne ijs quidé, quos ille interdum ad Chriſtianos Principes allegat, licet, vt eoſdem, quos mutuò ijdemmet Principes ad Magnum Moſcouiæ Ducem mittunt, alloquantur. Quemadmodû nec Thomæ Seuerigeno licuit nobiſcum loqui, amiciſsimè licet, & perhonorificè per Italiam, V. Beatitudine iubente, à nobis deducto. Quod tamen eo mirandum eſt minùs, quòd Legatis quantumlibet magnis, etſi in Ciuitate Moſcua datur amplû hoſpicium: ſic tamen eſt præaltis ſudibus circumſeptum, vt inde nec domos aliquas intueri, neq; cùm vllo omnino loqui, ne educere quidem (vt & noſtris aurigis accidit) ad aquandum equos poſsint. Sed nec ipſis Medicis, quorum duo tantùm in vniuerſa Principis ditione ſunt, alteri Italo, Belgæ alteri, licet ęgrotû inuiſere, niſi id Princeps conceſſerit. Porrò nec collegia, neq; Academiæ vllæ ſunt; ſed ſcholæ duntaxat aliquæ, in quibus legere, & ſcribere docentur pueri, idq; ex Euâgelijs, Apoſtolorum Actis, Chronico quod habent, & quibuſdam, vt ſancti potiſsimùm Ioannis Chryſoſtomi, Homelijs, vel Sanctorum, aut eorum, quos habent pro Sanctis hiſtorijs ac vitis. Quod ſi quis maiorem in literis progreſſum facere velle videretur, vel alias ſcientias imbibere, is nec ſuſpicione careret, nec impunè abiret. Eò enim ſpectaſſe videntur Magni Moſcouiæ Duces, vt non tantùm, quæ inde oriri poſſet, hæreſum occaſionem amouerent, quantum præciderent viam, qua ipſo Principe doctior, aút ſapientior aliquis haberetur. Atque inde fit, vt neque Amanuenſes, & Scribæ (ſic enim eos vocant, qui ſunt à Secretis) nec ipſe Cancellarius, qui eis præeſt, vix quidquam ſcribat, vel reſpondeat ijs, qui ab externis Principibus veniunt, quin Magnus ipſe Dux, longa ſatis, neq; neceſſaria, vel titulorum, & rerum propoſitarum repetitione, dictet: dictatum deinde Senatores Nuncijs, aut Legatis ſic ex ſcripto referant, vt partitis inter ſeſe ſchedis, omnes ordine ſua recitent. Quod mihi aliquando per quatuor integras horas contigit, cùm reſpondiſſe ad omnia minùs vnius horæ ſpacio potuiſſent. Antequam verò quiſq; aliquid recitat, aſſurgentibus ad Principis nomen omnibus, dicit, Magnus Dominus totius Ruſsiæ, iuſsit tibi Legato, vel Nuncio talis &c, hæc referri: quæ nec vnus ipſe pergit vſque ad finem proferre, ſed ab altero mox interceptus, ex ſcheda eidem propoſita nectit conſequentia. Sed & tanta (quaſi dixerim) religione in menſis aſſurgunt omnes, quotieſcunq; Princeps alicui propinat, vel cibum mittit, nihil vt antiquius videantur habere, quàm vt ipſi continens, neq; vnquâ intermiſſum omnibus in rebus, tributum venerationis pendant, ac ferè iugé ſuorum animorum ſacrificium ei offerant. Quantalibet autem auctoritate polleat aliquis, is ſi graue (aut quod graue videatur) commiſerit crimen, iubente, vel annuente Principe, extremo ſupplicio plectitur, ac plerûque in aquam demergitur, aut verberibus afficitur. Nec tamen id vſque adeò dedecori ducitur, quin etiam affecti verberibus Principi gratias agant. Porrò ad hæc, quæ tractandis rebus, & inſinuandæ religioni, non minima videri poſſunt incommoda, accedit, quòd cùm Legati Principis Vilnâ ſæpe, aliasq; ad Polonici Regni Prouincias, de pace, inducijsúe iuerint, varias eſſe hæreticorum ſectas, quibus ea Ciuitas ſcatet,

accèperunt. Quare & de ijs dicunt, Quod manè credunt, id à prandio pernegare: & eiuſmodi eſſe Catholicos omnes, atque adeò ipſum Poloniæ Regem Stephanum, ſatis affirmabant. Sed hoc illis, & Senatoribus conſtanter exemimus. Cùm autem Lutherani ex Germania, & Caluiniani, reliquiq; ex Anglia, in Moſcouia ſolcant habere commerçia, hi iam diu duo templa obtinuerant, nomine Romanæ religionis, cui ſeſe eſſe addictos, Inter hanc gentem, rerũ iſtarum haud peritiſsimam, iactitarant. Nõ leui certè Satanæ aſtu, qui ea ratione vel ijs conciliare auctoritatem, quaſi eſſent Catholici; vel in Catholicos diſſenſionis, atq; illorum improbitatis culpam conijcere conabatur: vt videlicet noſtris ad oſtium fidei pandendum aditus impediretur. Sed magna iudicia, & abyſſus multiformis ſapientiæ DEI, non ſinunt quidquam occultum non reuelari, ac tandem in eorum caput malitiæ ſpicula retorqueri, quæ in alios intorquent hęretici; verè ſemen maledictum. Princeps igitur ante biennium, ſiue quòd aliquid inaudiuerat eiuſmodi, ſiue quòd ſuis metueret, ne eo fermento inficerentur, variasq; ſectas introducerent, conceſſa illis duo templa comburi mandauit: ſicq; in hypocauſtis ſecretò res ſuas agunt. Hanc autem de Romanis opinionem, quaſi ijdem, eſſemus cũ Lutheranis, alijsq; hæreticis, neceſſe fuit ex Principis, ac Senatorum animis euellere: cùm nobis pro aliquibus Sacerdotibus, qui venturi eſſent ex Italia, locum petentibus, primò negaſſet præcisè Princeps, ſe Eccleſiam conceſſurum, ſed tamen poſteà dixerit ſe permiſſurum, aliqua vt in domo religionem ſuam colerent, Catholiciq; Romano ritu, (ſicut alij Germani in campo ipſis aſsignato) ſepelirentur. Illum ergo de tota re liquidiùs docentes, fidem publicam pro ipſis Catholicis Sacerdotibus, ac mercatoribus, necnõ alteram pro Legatis, ac Nuncijs Apoſtolicę Sedis obtinuimus, vt ingreſſuris in Moſcouiam nouas literas commeatus, ſeu ſalui conductus ea de re, petere non opus fore videatur. Quæ quidem rẹs à Clemente VII. cum Baſilio huius Principis patre tentata, non potuit ad exitum perduci. Sed & tranſitum, atq; itineris Duces per ſuam ditionẽ pollicitus eſt Princeps tradere ijs, quos Pontif. Max. in Aſiam mittere iudicaret, ſi quando promouendum eò eſſe fidei negocium, per eas regiones cenſeret.

IAM quod attinet ad Sacrum, officiaúe Diuina, hæc omnia Ruthenicè, ſeu potiùs lingua Moſcouitica recitantur, quæ ferè prorſus eadem eſt, qua ſubditi Poloniæ Regis Rutheni vtuntur. Libros autem omnes ipſi deſcribunt, nec typis cudunt, niſi cũ pro ipſo tantùm Principe aliquid prælo ſubijcitur, in oppido, quod Sloboda Alexandreska dicitur, vbi Typographiam habet: idq; oppidum nonaginta Italicis milliarib. quæ ipſi Verſtas nominant, Moſcua diſtat. Cæterùm quos ipſi libros ferè lectitant, aut etiam peritiores Monachi verſant, eorum nomina, quantum hoc tempore aſſequi potuimus erunt in Calce huius narrationis adſcripta, vnà cum illorum Calendario, ex quo intelligi poſsit, quorum anniuerſarios dies Sanctorum celebrant, vel item aliorum, quorum ſanctitas Latinis, & Græcis necdum innotuit.

QVOD autem in ſuo de Moſcouia Commentario ſcripſerat Iouius, Quatuor Latinæ Eccleſiæ Doctorum, & aliorum Patrũ ſcripta circumferri apud hanc gentem, in eius linguam conuerſa (quam item Slauicam eſſe putabat) id nondum reſciri potuit, licèt à me accuratè perquiſitum ſit. Quin verò, ne illorum quidem nomina huc perueniſſe, ſatis veriſimile eſt, quòd ea, præter D. Ambroſij nomen, in eorum Kalendario (in quo tamen quorundam Pontificum Romanorum, Sylueſtri, Gregorij Magni, & aliorum mentio fit) non ſunt inſcripta. Et quidem illa apud aulicos ipſos, qui ſolent Principem comitari, fuiſſe videntur hactenus inaudita. Nec verò Slauicam linguam nôrunt, niſi quantum hæc cum Polonica, Ruthenica, & alijs eiuſmodi ſic habet affinitatem, vt quem Moſcuam miſi Sacerdotem, natione Slauũ, is pleraq; iam multa Moſcouiticæ linguę ſtatim aſſequebatur, cùm contra Moſci Slauicam difficiliùs percipere viderentur.

CVM ergo tantùm Ruthenicè noſcant, fit vt neq; vlli commodo ſit Gręca lingua, Synodusúe Florentina edita Græcè, quam in conſeſſu procerum frequenti Principi illi V. B. nomine in arce Staricię ad Volgam fluuium tradidi. Neminem enim habet, qui eam calleat linguam, niſi quòd relatum eſt nobis, anno ſuperiore veniſſe Byzantio quoſdam Græcos, qui Principis mãdato Moſcum aliquem docent, vt interpretis ea in lingua operam præſtet. Verùm corruptam, & quali Gręci hoc tempore vtuntur, eam potiùs eſſe credo, quàm priſcam, aut illam, qua Patres antiqui libros, Synodoſq; conſcripſere. Itaq; ne ipſa quidem vnionis, quæ dicitur Bulla, ſeu Diploma, ab Eugenio quarto latum, nobisq; ex ipſo exemplari ab Illuſtriſsimo Cardinali S. Seuerinę traditum, vſui eſſe potuit, quamuis Latioè, Græcè, ac Ruthenicè ſcripta tum fuerit. Qui enim Diploma illud Ruthenicè verterat, cum nec characteres, nec linguam omnino Moſcouiticam nouiſſe, ſed mixtã aliquã ex Boſsinenſi, ac Croatica, animaduerſum

uerſū eſt ab ijs quos mecū ex regis Poloniæ Ruſſia, & ex Auſtria duxerā: quiq́; & ipſū, & fidei profeſsionē à Pio Quarto editā, vt verterent in Ruthenicum idioma, quali hodiè vtuntur, curatum eſt: eo animo, vt ab aliquibus peritioribus in Regijs caſtris, ad quæ propero, vbi fuerit examinata, quā primùm Vilnæ edatur in lucem, ſicq́; vtrique Ruſsiæ Polonici Regni, ac Magni Ducatus Moſcouiæ, Deo adiuuāte, cōſulatur.

NEC verò niſi paucisſimos habent, qui Latinam linguam calleant, qui quidē præter medicos illos, de quibus dictum eſt ſuprà, trium numerum haud excedunt, hiq́; Poloni ſunt omnes, Iacobus Zaborouius, Ioannes Bīconius, & Chriſtophorus Caieuius. Illi quidem duo multos ante annos ex Polonia, ex oppido Vredoco, hic verò ante triennium, cùm ad Bogdanum Alexandri, ſuum Dominum, & Valachiæ Voyuodam, quem putabat adhuc eſſe ſuperſtitē veniſſet, à Principe retentus eſt: quē etſi peritiorem Latinæ linguæ eſſe dixerunt, cum tamen haud nobiſcū agere, hactenus permiſſum fuit. Inde ergo factum eſt, vt laboratum ſit vehementer, antequam ea, quæ ſcripto (vti petierat Princeps) traderemus, vel quæ cum Senatoribus ſubinde agebantur, ad plenam ipſorū notitiam peruenirent. Ineptè etiam illi pleraq;, neq; ad rem ſæpè noſtra vertebant: earum verò præcipuè rerum maximam partem omiſerant, quas Principi fore moleſtas, aut certè ſibimet ipſis aliquid periculi creaturas ab eo timebant; cuiuſmodi erant, quæ ad negocium de religione primariū ſpectabant. Quod eos alijs quoq; in Principum literis, licèt Ruthenicè ex Lituania ſcriberētur, ſacere, quibus in rebus dictio non eadem eſt cū Moſcouitica, valdè mihi probabile eſt. Ac tamen Diuino beneficio, incommodū quoque hoc ſuperatum eſt, inſinuatione tandem noſtrorum interpretum, quos antea nolebant admittere, ſcriptisq́; noſtris omnibus ab ijs integrè verſis: quę Principi, ac Senatoribus tradita fecère, vt reſponſionem nobis vberiorem nō in colloquijs ſolùm, verùm etiam ſcripto tradiderint. Verſionis aūt illius, à noſtris interpretibus factæ, exemplum Ruthenicum, præter Latinum exemplar, iſthuc mittam, vt ſi quis aliquando huic operi ſucceſſerit, eadem vel Principi huic, vel eius filio, ac poſteris reuocari poſsint ad mentem.

PORRÒ populus vix vnquam ab opere vacat, niſi ipſo die Beatiſsimæ virginis annunciatæ: ſicq́; Dominicis, ac reliquis omnibus dieb⁹ profeſtis (ne excepto quidem Paſchatis die) operatur: ſibi enim perſuaſum habet, ſpectare tantū ad nobiles, vt ad ſacra, templaq́; tam ſæpè proficiſcantur. Ceterùm contenti ſunt populares ſua ſimplicitate, plurimaq́; crucis conſignatione, & reuerētiſsimo erga pias imagines cultu; quas decentiſsimè pingunt, & ad viuū exprimunt, nudas in eis corporis partes omninò exhorrentes. Ieiuniorum aūt, & à carne, ac lacticinijs abſtinentiæ tenaciſsimi, Eccleſias rarò; Nobiles verò mulieres, ac virgines nūquā eas penè inuiſunt, niſi quo tempore, Paſchatis nempè, Euchariſtiā ſumunt. Concionatores non habent; ſed tātùm, quas diximus, vitas Sanctorum, vel eorum, quos pro ſanctis venerantur, atque homiliæ partem vt dixi, (ex D. præſertim Chryſoſtomo) à Poppis ſuis audiūt. Orantes ſtant, interdūq́; fronte percutiūt terrā; quod illis quoq; in ſalutandis primarijs viris aliquando, & in eleemoſyna petenda ſolemne eſt. Quatuor candelæ ad quatuor fontis partes accenſę ponuntur, quibus deinde extinctis, baptiſma adhibetur infantibus, trina totius corporis merſione. Aegroti vix vllum remedium adhibent, quā vel cremati vini, vel aquæ, in quam Sanctorum reliquias impoſuerint potum, vel aquæ, à Sacerdotibus orationibus ſanctificatæ, aſperſionem; vel nuncupationem votorum, quæ plerūq; Beatiſsimæ Virgini, ijsue quos habent pro ſanctis, offerūt. Reſtituta valetudine, imagines quoq; argenteas ijſdē affigunt, antiquiſsimæ Eccleſiæ morem ſeruantes, niſi in ſanctorum apud eos quorundam exiſtimatione errarent. Moribundis Euchariſtiam ſine facibus afferunt, eosq́; extrema vnctione inungunt, peccata ſua in primis Sacerdoti confitentes: quod & ſingulis annis, cùm valent, atque aliquando ſæpiùs, faciunt. Cùm funus effertur, id Poppi, Laicique candelis quibuſdam paruulis ardentibus, quas gerunt in manibus, proſequuntur, nulla prǽlata cruce: imagine tantū pia demortui pectori hęrente, qui ſic linteamine totus obuoluitur, ſola vt facies cerni poſsit. Nihil verò aliud concinunt, præter illud triſagion, Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte & immortalis. Cū autem cadauer mandant ſepulturæ; Recordare, inquiunt, Domine animæ huius: ac quædam in eum ſenſum, ex Græcorum Liturgijs, aut ex D. Dionyſio Areopagita, verba proferunt. Mortuum oſculantur: ſi quis autem nobilior moritur, hunc Metropolita, quique alius adeſt in ciuitate Epiſcopus, comitantur, quouſq; in ſepulturam illatum ſit cadauer. Ceterùm D. Nicolaum Myreæ Epiſcopū magnoperè venerantur: quem non depictum tantūm, verùm etiam penè totum exſculptum vidimus, non procul Nouogardia magna; cùm (quo in loco religiosè, imago ne, an ſtatua illa, erat expoſita) Monachi nobis obuiā veniſſent;

niſſent, in altera patina aquam benedictã, & crucem, in altera verò panem, ac ſal, vt ſolent, offerentes. Vocant autem S. Nicolaũ Czudothvvoretz, quaſi θαυματȣ̃ργον, id eſt, miraculorum patratorem: quem nõ adeò colunt, vt vel Chriſto Domino æquent, vel Sanctorum maximum exiſtiment, niſi quis, minùs veritatem edoctus, in ea reerret. Obliquas deinde (vt ipſi dicunt) & curuas ferias ſextas quaſdam habent, quas Niedziela VVſiereiedna nominant, quibus deſignatur, tôtam hebdomadam eſſe quaſi Dominicam. Nam à Domini Natiuitate vſque ad Epiphaniam, & octo poſt Paſcha dies, ac quibuſdam alijs, qui ieiunium (quod ipſi vocant S. Petri) antecedunt, vt & ijs, qui magnam Quadrageſimam præceſſere, carnes edunt, lautiusq́; viuunt. Peruigilia verò (vt Catholici) non habent. Si quis profeſtus, vel anniuerſarius alterius celebrationis dies in Paſchatis incidit diem, eum in alium haud transferunt. Bis in anno, ſemel in die Epiphaniȩ, iterum ante Beatiſsimæ Virginis Aſſumptionem, benedicit Metropolita flumini Moſcuæ, alij verò Sacerdotes alijs fluminibus. In eo multi mares, fœminæq́; trina merſione toti immerguntur. Equi item & imagines quaſi baptizãtur, ac propterea id Chreſczenie eorum lingua, id eſt, baptizatio dicitur. Qui mos, ſiue ritus licèt non præceptus ſit omnibus, plures tamen eum ex religione ſic ſeruant, vt ægroti quoq;, qui ſibi ea ratione putant ad valetudinem conſulere, ſummo in gelu effoſſa glacie, per foramen in aquam demiſsi, eximantur. At & cùm eſſem in Alba Ruſsia, relatum eſt mihi, in ea, quæ Rubra dicitur, quæq́; item, vt Alba, Poloniæ Regi ſubdita eſt, Drohobicij puteum eſſe aquæ ſalſæ, cui cum ſolenni ſupplicatione Sacerdotes, vbi benedixerint, ea populũ aſpergunt. Inter Sacerdotes autem ſunt Protopoppi, quaſi Archipresbyteri, & Archidiaconi, quibus maior (vt etiam apud nos fit) honor defertur. Ex his igitur, quæ hactenus hoc in itinere, vel ipſi vidimus, vel ex Moſcis audiuimus, intelligi poteſt, quanto Diuini cultus, & Eccleſiæ bono fuiſſent, qui Europæ. atq; Aſiæ fines attingunt, ſi Orthodoxã initiò fidem hauſiſſent, vel adeò hodieq́; haurirent: Catholici aũt Principes huic genti viciniores, eandem (cùm facilè olim potuiſſent) in re Catholicæ religionis, quam hi ſeruant in Schiſmate, conſtantiã à ſuis populis ſeruari procuraſſent. Quoniam verò Moſci alijs ritibus, & erroribus impliciti ſunt, propterea hi, cùm à Poloniæ Rege ad Magnum Moſcouiæ Ducem, reuerſus fuero, ſic à me perſcribentur, vt ſimul, quid ijs refutandis reſponderi poſsit, Deo aſpirante, adijciam.

DIFFICVLTAS, SPES, RATIO *Catholicæ religionis in Moſcouiam promouendæ.*

CVM ex ijs, quæ dicta ſunt, perdifficile videatur fore negocium inſinuandæ in Moſcouiam Catholicæ fidei; tùm eò difficilius videri poſſet, ſi cetera, quæ dicenda ſunt breui attigero. Primùm enim cũ maxima populi pars ignoret, quid ſchiſma ſit; religionis autem ritus & dogmata, quæ credunt, nunquam habuerint, qui à recta fide aliena eſſe illis oſtenderet: ſi quis Catholicus Sacerdos ad eos acceſſerit, vereri fortaſſe poterit (cùm adhuc Euangelio & veritati prędicandæ non omnino pateat oſtium) an illis inijcere de ipſorum ſchiſmate ſcrupulum debeat, ceteroquin rudioribus, in ſua ſimplicitate forſan ſaluandis.

CVM autem grauiſsimè plecteretur, qui de Ruthenis ritibus, aut dogmatibus quidquam obloqui anderet; concionandi autem facultas omnis tollatur, qua ferè vnica via inſerendæ Euangelij luci, vti ſolita eſt Diuina ſapientia; nec verò (ſicut dictũ eſt) magna pars hominum accedat ad templa: res plena periculi videtur, ſi quis eiuſmodi aliquid tentet, cùm præſertim, niſi hoc ex voto ſuccederet, maiores poſſet parere difficultates.

Accedit, quòd Aulici cum Principe (in quibus rei totius ſumma poſita eſt) cùm de Catholicis, atq; adeò de Romanis multa ex mercatoribus, qui pene omnes hæretici ſunt, audiuerint, & continenter audiant, ea peruertunt in peiorem partem; numerum propè innumerabilem Catholicorum, & plurima pietatis opera, conſenſumq́; in fide vnanimem, ac Diuini cultus maieſtatem, quæ apud nos eſt, nunquam audientes. Cùm verò Antiſtites, ac Sacerdotes noſtros cum ſuis Epiſcopis, ac Monachis conferunt, hos eſſe ſanctiores, ac proinde ſynceriorem cultum, veriorem q́; religionem habere ſeſe putant; quòd ab hæreticis miras (vt hi ſolent) blaſphemias audiant.

Natura verò Schiſmatis cùm ea ſit, vt pietatis ſpeciem, remq́ue ipſam magna ex parte retinens, his contẽta ſit (quo fuco etiam noſtro tempore hæretici populos deceperunt) caput antem miniſteriale non habeat, & proinde neque primarium habeat, vnde ſpiritualis vitæ ſenſum, & motum accipiat: vix rationis vllius vim intrinſecus admittit; etſi quid veritate cogente, admittit, hoc vix retinet diu. Itaque operam & oleũ inter hos, qui ex Scythis, Tartarisq́; permiſti ſunt, viderentur ij perdere, qui alibi futuri eſſent vtiliores. Nam & quàm peruicaces fuerint D. Auguſtini tẽpore Donatiſtæ, cũ pleraq; omnia retinerent,

ab

ab ipſo tamen Chriſti Vicario tantummodò (ſi tantùmodò dicedum ſit id, quod eſt maximum) ſeiuncti, Eccleſiæ notum eſt. Atqui etiam Græci ipſi, vnde hi ſchiſma ebiberunt, cùm ſummam charitatem, ſumptus, & veritatem Sedis Apoſtolicæ experti, ſe quaterdecies publica confeſſione nobis adiunxerint, ac tamen ſemper ab ea receſſerint, oſtendunt, quid de pullo mali oui ſperandum ſit.

Seo & Magnus Moſcouiæ Dux, cùm à ſuis Legatis, qui de pace venerant Vilnam, cognouiſſet, me ad Poloniæ Regem à V.B. veniſſe, ſcripſerat per Chriſtopherũ Dzerzeciũ ipſi Regi, Moſcos à Synodi Floretinę tempore cum Eccleſia Catholica fuiſſe eadem in religione coniunctos; ſeq; ſinere, vt Catholici in Moſcouia ſuis ritibus vterentur. Veruntamen ſe nihil minus hactenus cogitaſſe planè indicauit. Quin verò, cùm Liuoniæ magna parte ſubacta, Catholicos inde ad vnum eiecerit, cultumq; Ruthenicum armis paſsim inuexerit, ac diligentiſsimè ſtatuerit (Auum qui idipſum Nouogardiæ fecerat, patremque ſecutus) cumque mihi longa cum eius Conſiliarijs colloquia habenti, deprompta fuiſſent ex penitioribus Archiuis ſcripta, & formulæ, quas ad res ſuas, aduerſus Poloniæ Regem tuendas, Pontifici Maximo cupiebat eſſe cognitas: ſatis certò collegi, quidquid de amicitia continuanda cum Pontificib' Maximis, ac Cæſaribus, aut alijs Principibus, à tempore Leonis X. ac Clementis Septimi, eius Pater Baſilius, vel hic ipſe modò cum V. B. tentauit, id ad ſuæ ditionis, ac ſchiſmatis terminos propagandos, armaque ad hanc rem ſibi comparanda ſpectaſſe. Non ſecùs ac ſuperioribus annis Turca fecerat, qui quorundam malis artibus aut quæſitam, aut oblatam Chriſtianorũ amicitiã, in Europæ viſcera peruaſit.

Nam quòd ad Regios, & adeò Cæſareos titulos attinet, nihil ille aliunde petit, qui ſibi illos vendicauit: eminentes verò Principes quoſdam eo adduxit, vt ſe fratrem Cæſaris, Czar verò, id eſt, aut Regem, aut Imperatorem Caſani, & Aſtracani in litteris vocet. Quibus nominibus cùm à V.B. non appelletur in litteris, non adeò contentus eſt; quin verò ægrè tulit, quòd in ijs alia ſaltem inſcriptio non eſſet, adnumeratis aliquibus Prouincijs, quibus præeſt. Sed hæc forſan V.B. perpendet, ſi quando vaſtitate prouinciarum iſtius Principis, ſpeq; illum ad meliora alliciendi, aliquid addendũ ſit, ac calamus quaſſatus nõ conteratur. Et tamẽ ſic ei ſcribatur, vt Dominus non totius Ruſsiæ, ſed Ruſsiæ tantũ, neq; Liuoniæ hæres, aut ſimile aliquid, in alienum præiudicium, appelletur.

Praeterea non minima difficultas eſt, quæ Moſcos in Schiſmate detinet, quòd (licèt res planè fabuloſa ſit) corpora quorundam, qui Schiſmatici fuerunt, integra ſeſe habere gloriantur, per quos miracula frequenter edi, cæcis viſum reſtitui, ægrotos ſanari conſtanter affirmant. Vt plurimi periculi res eſſe videatur, ſi quis illorũ corporum eleuet præceptam animis ſanctitatem, aut quaſi dubius quærat, num ij verè ſancti, martyresúe fuerint. Inter alios autem numerantur Gleba, & Boris, Petrus Metropolita, Alexius, quorum corpora extare aiunt Moſcuæ; Sergius item quidam Monachus ante vndeuiginti annos mortuus, qui in Monaſterio Trinitatis aſſeruatur, procul ab ea ciuitate milliaribus Italicis ſexaginta. Quo in Monaſterio ducenti circiter Monachi eſſe feruntur, vniuerſæ Moſcouiæ primario, ac ſatis opulento. Eò verò ad diem ipſius Sergij anniuerſarium celebrandum etiam Princeps ex arce Stariciæ, triduo poſt diſceſſum noſtrum (cùm decimo octauo Kal. Octobris verſus Pleſcouiam in viam nos dediſſemus) excurrit, inde in Slobodam Alexandri oppidum, mox ad ſuam Regiam profecturus.

At & illud magni momenti eſſe videtur, quòd difficillimè Ruthenicum Sacrũ deſererent, & cum Latino permutarent; vel ipſi adeò Græco vti nos permitterẽt. Quod quidem ſi ad tempus eis concederetur, iam ſedulò eſſet examinandum, num quæ ex Diuino Vetere codice, atq; ex Euangelijs recitantur rectè ſint verſa: quæ res nunquã fortaſsis, ne à Græcis quidem, facta eſt, nec verò fieri facilè poteſt; cùm qui Moſcouiticam linguam, proprietateſq; harum phraſium vnà cum Græca, ſeu Latina lingua intelligat, & ſolidã ſimul in Theologia iecerit aliqua fundamenta, neminem hactenus cognouerim.

Acquidem Epiſcopos Ruthenorum, qui Poloniæ Regi ſubditi ſunt, audio interdũ Græcè facere Sacrum, quàm tamen linguã vix eorum vllus nouit. Quamobrem neq; ab ijs, ſi quis ad Eccleſiam Catholicam accederet, id ſperari poſſet, cùm etiamſi vtrãque linguam callerent, Theologię prorſus ſint imperitiſsimi. Vni verò, aut duobus eiuſmodi tantam rem committere, iudicium eſto V.B. an expediret.

SPES, ET EXEMPLA.

Verum enimuerò nos animat ad meliora ſperanda is, apud quem non eſt impoſsibile omne verbum; quiq; vt quærentibus ſeriò Dei regnum multa ſolet adijcere, ita hoc potiſsimùm ſeculo in remotiſsimis Indijs, ad Ortum, Occaſum, atque Meridiem, deletis Idolis, trophęum crucis

paſsim excitauit, eademq; Latina lingua Sacrũ dici in diuerſiſsimis nationibus exiguo annorum ſpacio fecit. Cumq; quarta hæc mundi pars, quę vergit ad Septentrionem, atq; ad Orientem, reſtet, in qua neceſſe ſit Euangelium rectè annunciari, magnũ in ea oſtium aperiri poſſe Orthodoxæ fidei Diuina prouidentia oſtendit: ſi præſertim iis rationibus, longanimiq; (vt ita dicã) diligentia, quibus tot alia Regna fuere Chriſti iugo ſubiecta, negocium hoc promoueatur. Nam & aliquid eſt, nec ſine Diuino numine factum, quod nunc aditus in Moſcouiam patuerit, V.B. clauũ Eccleſiæ regẽte, quum nempè operarij coguntur, & ad excolendas vineas inſtitui curantur: quod que DEVS id effici voluerit poſt Synodũ Tridentinam, quæ afflata diuinitus, iſtud Seminariorum vnicum eſſe remedium, ad propagandum Euangelium oſtendit: Rege item Poloniæ Stephano, qui armis in Moſcouiam oſtiũ Catholicis patefecit, ac cùm ſapienter intellexiſſet profectionem hanc nec ſuæ dignitati, neq; Reipublicę incommodaturam, in gratiã V. B. (ſummo licèt in belli feruore) conceſsit, vt in Moſcouiam tutò procederem; quod quidem ne in pace quidem alijs permiſſum eſt ſemper. Accedit ipſius magni Ducis erga nos perhonorifica exceptio, qui nec omnia nobis negauit, & vexatione belli dante intellectũ, fortaſſe mitior ad reliqua fiet, quã de eius ingenio fama percrebuerat. Vix verò credibile eſt, vt minimus omniũ hominum, qualis ego ſum, eã liberè loquendi, & interiora penè omnia, ac ſatis quidem citò ſciendi occaſionem nanciſci alio tempore potuiſſet, niſi Diuina prouidentia, aliquam huius inchoandi negocij horam veniſſe, & ipſi demum negocio ſe adeſſe indicaſſet. Quin verò, cùm oblata per opportuna occaſione magno Duci ſignificaſſem; videret, num iuſtè à DEO tanti belli moles eius humeris incumberet, quòd Chriſti Vicario de negocio religionis nihil reſpõderet (nectebat enim moras, & diſsimulabat hoc totũ) ſe quidem eo verbo vehementer affici oſtendit. Quamobrem mitiora cogitare incepit, ſeq; in reditum ſaltem meum reſponſum mihi hac de re daturũ dixit, quod vt tunc certò faceret, ipſum rogaueram. Et quidem aliqua dixiſſe eum ferunt, vnde ſe templũ conceſſurum, atq; adeò, ſi pax ſequeretur, ædificaturum noſtris intelleximus: Sed ſerione, an iſta belli vexatione impulſus, cùm egere Pontificis Maximi opera videatur, hęc dixerit, tempus declarabit. Quamuis, vt nihil aliud eſſet, quã id, quod de Catholicis Mercatoribus, & Sacerdotib⁹ modò conceſsit: quodq; de pace cum duobus Poloniæ, & Sueciæ Regibus inceptũ eſt agi: quod item de Chriſtianorum aliquot Principum arctiore vinculo iam ordiri velle DEVS oſtendit (ſi ſeriò publicũ bonum ij plus, quã priuatas res ſpectent) hæc nõ vſquequaq; contemnenda eſſe videãtur, ijs præſertim, qui ſciunt ædificia non extrui vnico momento integra, nec in fidei negocio ſolere DEVM, ſine ſummis laboribus, atq; perſeuerantia eorum, ad quos pertinet de omnib⁹ vim ſuã exerere. Sic autem iam inchoata re, non vna anſa præberi poterit de religione agendi, variaq; ferendi cum conſiliarijs, & Aulicis de pietate colloquia: alij verò vel voce, vel exemplo ſaltem doceri poterunt, ac alumni interim inſtitui; gentis lingua addiſci; libelli eo Idiomate & charactere conſcribi, atq; in lucem edi, præſertim ſi Poloniæ, ac Derpati (ſi Liuonia reſtituetur à Moſco) noſtri eſſe poterunt, qui tuto in loco Moſcos eãdem opera poſsint excolere. Quæ omnia ſanè aliquam, ac ſine multo ſtrepitu, viam ad rem DEI benè gerendam ſolent complanare.

QVOD verò ad ſchiſmatis naturã, Græcorumq; ingenium pertinet, cùm Rutheni, ſeu Moſci eorundem veſtigijs inſiſtant; Græci autem adeò frequenter ad vomitũ redierint, auſim dicere, ſi cùm primũ abſoluta fuit Synodus Florentina, libelli ea de re ad populi captum, & communem linguam per Orientem iterum atque iterum ſparſi, Scholæque alumnorum Græcorum inſtitutę fuiſſent, qui veritatem illam illicò, dum plerique adhuc ex Synodo illa recentes in Grẽciã tranſmiſerant, hauſiſſent, non ſatis fuiſſet vnus Epheſius Marcus tã ſolido ac Diuino operi ſubuertendo. Et verò tum, ſi Ruthenis quoque conuertendis eadem ratio fuiſſet adhibita, ſegetẽ fœcundam haberet Eccleſia: quæ, vt ita dicã, non poteſt conſolari, quia non eſt. Sed & præter Eugenium Quartum, ſi Innocentius tertius, Gregorius Decimus, Alexander Sextus, Leo Decimus, & Clemens Septimus hoc negocium aggreſſi, non autem ſola Synodorum conuocatione, aut vnius hominis, atque Epiſtolę miſsione contenti fuiſſent, ſed varijs illis modis, qui Chriſti Legatorum & Apoſtolorum proprij ſemper fuêre, ſedulò rem, ſæpeque vrſiſſent; Ruſsiam aũt, quæ ad Poloniæ Regnum attinet, Catholica religiõe imbui curaſſent, (quod quidem facilè licuiſſet, cùm ea conditione Poloniæ Reges Grecis Epiſcopis priuilegia conceſsiſſent, ſi Synodum Florentinã ſuiſſent amplexi) iam eam haberemus tanquã validiſsimam machinam, quæ Moſcouitico Schiſmati expugnãdo poſſet admoueri. Sed Ruſsia illa, licèt propriore Prouincia, pretermiſſa, & magis incerto

Moſcouiæ negocio præpoſterè tentato, Deus, qui ordinatè omnia diſpenſat, quiq; prius quàm mundi conuerſionem aggreſſus eſt, triennium Apoſtolis, & Diſcipulis catechizandis inſumpſit, neutrius negocij hactenus, non ſolùm integrum exitum, ſed ne progreſſum quidem iuſtè permiſit: quoniam ad exemplar, quod nobis monſtratum eſt in CHRISTO, non omnia facta ſunt.

IAM verò, quoniam Moſci ex Scythis, & Tartaris permiſti ſunt, hoc nequaquam fido Chriſti operario faceſſere negocium debet. Nam etiam his Dominus opus habet quos ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creatos, vult ſaluos fieri. Vt autem Apoſtolis, ſic Apoſtolicæ Sedi dictum eſt, vt doceat omnes gentes. Quæ Sedes mirificè iuuatur à DEO, cùm hoc, quod Apoſtolico nomine deſignatur, id præſtat; nempe cùm ad reuocandas animas ex errorum barathro mittit operarios, qui pro Chriſto, non pro ſe, aut pro negocijs tantùm humanis Legatione funguntur. Quanquam vt ad hos redeam, ſi nonnulla, quæ ſunt in hac gente, cum noſtris, iam in Eccleſia Catholica antiquiſsimè excultis, cōferantur (quæ quidem ad ſimplicitatem, ad abſtinentiam, ad obedientiam, ad blaſphemiæ ignorationem, aut declinationem ſpectant) eſt quod non minimam ſpem faciat, fore vt pietatis & Catholicæ religionis tenaciores euadant. Sed & cœleſtis gratiæ virtus, tandem naturæ deprauatæ immaniores quoque attemperat mores: nec porrò CHRISTVS, benè valentibus, ſed malè habentibus, venit, vt mederetur.

PORRÒ ſi quis cogitaret, oleum ſe atq; operam perdere, ſi huc miſſus, non haberet initiò, cum quibus talentum expenderet, cogitet quid Andreas Ouiedus Societatis noſtræ in Aethiopiam, cū aliquibus alijs ſocijs miſſus, vir quidem ſingularibus donis præditus, triginta hoſce totos annos fecerit; cui ſi minus quàm ſperabatur. Principis illius, qui Aethiopiæ præerat, conuerſio ſucceſsit, ſuorum tamen laborum ſemen reliquit, quod aliquando, DEO nunquam mentiente, laturum ſit fructum. Qui etiamſi nihil feciſſet omnino, paſſus eſt tamē multa, viamq; triuit alijs exemplo patientiæ, quam incedant. Quòd ſi Alumnorum ex Aethiopia emittendorum, aut ratio aut facultas ei ſat pauperi conſtitiſſet, aliqua citiùs meſsis erupiſſet. Verùm hoc forſan à V. Beatitudinis charitate ex ijs ſeminibus, quæ pius ille vir ſecreuit à Schiſmate, procurari poterunt, cùm ex Aethiopia Hieroſolymam Abyſsini, vel mercatores, vel alij religionis gratia ſingulis annis adeant.

ERGO non vſq; adeò leuis momenti eſt, à DEO aſciſci tanquam lapidem viuum, ſuper quo Scythæ, Tartari, gensq; remotiſsima Orientis extrui poſsit, quæ peregrinatur à Domino. Cùm item, quod tempus Theologico, ac prius Philoſophico curriculo abſoluendo, aut etiam linguis aliquibus, quæ vix vnquam ad vſum adhibentur impenditur, ei ſi biēnium ad vtiliores has linguas perdiſcendas adiecerint, quibus viui hominum libri ac corda perlegi poſsūt, nunquam futurum ſit, vt eos pœniteat. Sed & hoc ipſo in Moſcouiæ ſolo id efficere, vbi doctrina, probitate, ſanctiſsimis Sacrificijs, vel hæreticorum calumniæ, vel malæ de Catholicis conceptæ opiniones tollantur, acutum ijs addere poterit calcar, quorum vocationis finis eſt ſalus animarū; quiq; norunt beatæ memoriæ Franciſcum Xaueriū de Societate noſtra cupiuiſſe corpus ipſum tanquam mancipium Ethnico alicui Indico vendere, vt ea ratione (cùm alia non liceret externis) inter Sinas ineffectus, lucem Euangelij inferret: quam etiā ex vinculis Paulus Apoſtolus Romæ intulit; & ex compedibus, & Cryptis Pontifices Maximi non ſolùm in Vrbem, verùm etiam in totum orbem prioribus illis ſeculis inuexerunt.

QVOD autem Magnus hic Moſcouiæ Dux ad ſui duntaxat commodum, Schiſmaque propagandum, amicitiam cum Pontifice Maximo, ceteriſq; Principibus Chriſtianis quæſiuerit, & hinc quoq; mirabiles eſſe Diuinæ prouidētiæ vias cernimus, qui comprehendit aſtutos in aſtutia ſua; ſinitq;, vt non quod ſpirituale, ſed quod animale eſt, præcedat, ne glorietur omnis caro. Dicet autem, vt ſpero, aliquando Eccleſia: Quòniam magna eſt miſericordia Domini, qui Spiritu illo ſuo vnico, atque multiplici de lapidibus poteſt excitare filios Abrahæ. Quod ſi nullo alio ſtimulo vrgeremur, quàm vt, quod Princeps hic in Schiſmate, nos idem in Catholica fide promouenda faceremus, id indicio DEI declinando permultùm prodeſſet, ne in eo ſurgens ille nos condemnaret; cùm præterea hoc Chriſtiani pectoris pietatem laperet; ac verò eſſet in odorem ſuauitatis holocauſtum Domino acceptiſsimum.

RATIONES PROMOVENDAE IN Moſcouiam Catholicæ Religionis.

IN primis ergo Seminarium inſtituendum videtur, quod paternam V. Beatitudinis erga Ruthenos quoq; curam, Orbi terrarū oſtēdat: operarios aūt (ſine quibus nihil vnquā ſolet huiuſmodi De° efficere) ſup-

ſuppeditet huic ſanctiſsimo ædificio excitando. Cùm verò hoc, ſi Romæ inſtitueretur ſplendorem quidem Apoſtolicæ Sedi, bonumque apud ceteras omnes, ac præcipuè apud hanc gentem nomen conciliaret; ac quod cum Collegio Græco iſthîc fit, id etiam fortè Ruthenis magna ex partẽ prodeſſet: cogitanda tamen videntur viatica, itineris longitudo, faſtus, quem vel oculis ipſis haurire ſolent in vrbe harum homines regionum Septentrionalium, putantes id ſibi deberi, quod ex charitate fit. Qui tamen, ſi quaſi in probatione, tanquam pauperes, aliquamdiù ſolidam humanitatem imbiberint, ſelectiores aliqui, & pauci poſtea Romam mitti poſſent: eò magis, quòd irritus eſſet labor ac ſumptus, eos iſthuc mittere, qui antè quàm Latinam, aut Græcam linguam nouerint, Italicam perdiſcere debeant; quam in rem temporis multũ impendendum eſt, ſicut adoleſcenti illi Moſco cõtigit, quem ante triennium cum Ruthenis nonnullis Romam rediens ex Suecia, ad V. B. adduxi.

Ac Vilna quidem Lituaniæ Metropolis eſt, in qua Collegium, & Vniuerſitas Societatis noſtræ, à V. Beatitudine confirmamata, bonum habet numerum Scholaſticorum. Ad eam verò cùm Rutheni quoq; nonnulli cõfluant, hi ſi pauperes ſunt (qui fermè plerique ſunt) ea amplectuntur ſtudia, quæ priuatæ rei procurandæ videant eſſe commodiora: ſin ditiores ſunt, hi aliud ſpectant; quàm vt ſuos labores ad Diuinam rem promouendam referant. Accedit, quòd cùm Magnus Moſcouiæ Dux nemiñẽ adhuc permiſeritè ſuis foras emigrare ad literas addiſcendas, id tanto minus facturus eſſe creditur, ſi apud Lituanos audiret id eſſe faciendum, quibus cum aut bellum, aut animi perennis auerſio eſt. At verò vtrique vt genti Ruthenicæ conſulatur, ſi quæreretur, vbinam Seminarium iſtud eſſet inſtituendum; primùm Vilnæ, aut Polociæ, dicerem, pro Ruthenis Poloniæ Regni, proq; ijs, qui huius triennij bello in Moſcouia capti, minùs difficultatis afferre negocio poſſent. Qui verò ex Moſcouia educerentur, hi vel Olomucium, vel Pragam mitterentur, ad Pontificia Seminaria, in quibus ex eius linguæ affinitate cũ Ruthenica, facilius, quantum ſatis eſſet doctrinæ, haurirent. Quod ſi fieret, demandãda videretur omninò alicui fido, ac prudenti operario cura, vt illos, ceteroſq; Septentrionales Sueciæ, Gothiæ, ac ſi qui ſunt, alij, interdum inuiſeret, perq; eos & litteras, & libros quaquauerſùm ad ſuos mitti curaret; iam verò ſatis inſtructos, ad diuerſa loca tanquam in vineas emitteret; alios verò eorum loco ſubſtitueret, ex toto hoc Septentrionis, & Orientali tractu. Quibus item omnibus is ipſe procuraret, quoad eius fieri poſſet, vt loci, victuſq; ratio à Principibus, ac Regibus, atq; ab Epiſcopis non deeſſet. Alioquin nec facilè operarij ex Seminarijs ſuppeditabuntur, quorum Præfecti ſatis habent quod agant, ſi regulas obſeruari ab ijs, ac litteris operam dari ſtudeant: nec ipſimet Alumni, quibus non ſtatim ſolet ardor conuertendarum animarum exciri, ijs potiſsimum diſciplinis vacabunt, quæ propoſito huic ſcopo ſunt neceſſariæ.

Interea, quod V. B. nomine cœperam agere cum Sereniſsima Venetorum Repub. acriùs vrgendum eſt modò, vt vnum, alterumúe mercatorem, priuatos licet homines, ſed probos in Moſcouiã mittant, qui oblatam occaſionẽ iuuerint, qua Catholici Sacerdotes in hac regione figant pedem. Quod cùm prudentiſsimis illis viris, ad Diuinam gloriam vberiùs promerẽdam, magni momenti futurum ſit, certè nec inutile aliquando foret, ſi vel ſuperſtite hoc Principe, vel altero mitiore, aut fortaſſe Catholico ſuccedente, id de quo agitur, inter quoſdam Chriſtianos Reges conſtitueretur. Hanc ob cauſſam curatum eſt, vt Moſcus ad eos litteras ſcribat amantes, quas vnà cum meis V. B. ad illos mittã, cũ primùm in Regijs Caſtris fuero: ſimulque fidem publicam, qua tutus illis aditus, atq; exitus pateat. Hac verò in mercatorũ miſſione non eſt, quod dubitent, aut ob itineris longitudinem, aut ob merces emendas, vendendasúe, maxima pecunia opus eſſe; cũ ſi tantùm, vt quid hîc merciũ habeatur, venirent inſpecturi, & aliquid ſiue in pelles, ſeu in ceram, mel, coria, & alia eiuſmodi expenderent, nec ipſi iacturam vllam facerent, nec ſi terreſtre iter per Poloniam inſtituerent, id multum pecuniæ exhauriret: cùm etiam acceptis à Poloniæ Rege literis; quas (ſi pax inter iſtos Principes coibit) difficile non erit aſſequi, vix quidquã periculi, incommodiúe futurum ſit ex via. Quin verò, ſi ipſi ſericum, & alia illa, quæ veſtibus ornandis ex Oriente illhuc aduehuntur, aut illhîc parantur, in Moſcouiam afferrent, vno curru multum per Poloniam mercium, ſine grauibus illis vectigalibus, quæ in Italia penduntur, in Moſcouiam rectiſsima via poſſet importari. Quod ſi oblatę huic rei Reſpub. illa alias ob cauſſas cunctaretur manum admouere, tũ fortaſsè expedire cogitaret V. B. vt quæcunq; in hac mea profectiõe acta ſunt cũ hoc Principe, Venetis, tanquã filijs paternè ac fidenter, ſiue eorum Oratori communicarentur: vt ea ratione iam, quo referenda ſunt tã inſignis Reipublicæ ſtudia, tanto ſuo

cum

cum bono altiùs perciperet, perceptum mādaret executioni. Ac quidem ego optimè acceptus ab illa Repub. non diffidebam fore, quin rediens illi totam hanc rem, atque adeò aliquid aliud fortaſſe perſuaderem. Verùm neceſsitas ad Moſcum reuertendi, aliaque agendi, quæ inchoata ſunt, id non permiſit, quod non ita poſt multos menſes (ſi Diuinæ placitum fuerit voluntati) ac quidem maturiore cum occaſione per eos effici poterit, quos iſta ſancta Sedes aptiores in Domino iudicabit.

Ac tamen interim obſecro B. V. vt diſpiciat, num aliqui Roma, aliundeúe cor-d ..., & pij mercatores huic itineri, cum duobus Sacerdotibus quàm primùm poſſent accingi: quandoquidem à Magno Moſcouiæ Duce patentes litteras alteras obtinui, in quibus in gratiam V. B. concedit, vt quoſcunq; ipſa miſerit, ij tutò venire, ac cõmorari in Moſcouia poſsint.

Qvoniam verò æquum eſſe videtur, vt cùm Moſcus V. B. litteras iſtas conceſſerit, alteras ipſe pares conſequatur, quibus libera in Italiam Moſcis Legatis, atque alijs commeatio ſit, propterea ſupplico B. V. vt eas magna paterni amoris ſignificatione conſcriptas, iùbeat ita parari, vt aduenientibus ijs, quos ex caſtris Poloniæ Regis iſthùc mittam, poſsint ad me perferri. Gens enim hæc his maximè externis officijs ducitur; præſtatq; hoc anſam ad redeũdum, atq; ijs de rebus agendum, quas in primis ad eorum ſalutem procurandam ipſe Devs exoptat.

Sed & cùm Moſcouia, quod ad religionem pertinet, pendere quadantenus ſolita eſſet ex Ruſsia, quæ Poloniæ Regi ſubiecta eſt (nam & non ita pridem Moſcouiæ Epiſcopi, à Rutheni ritus Metropolita Chiouiæ, quæ in Ruſsia Regis eſt, confirmabantur) maximi autem ponderis futurum ſit ad Moſcouiam conuertendam, ſi Epiſcopi, ſiue Vladicæ Regiæ Ruſsiæ ſeſe ad Catholicã Eccleſiam aggregarent: propterea huc seriò incumbendum videretur, ſi amantia Breuia V. B. ſcriberet ijsdem Vladicis, qui octo ſunt (adnumerato eorum Metropolita, Vilnę commorante) ad quos per vnum Theologum afferrentur, non expreſſo alicuius nomine, vt is, qui tum rectiùs & commodiùs hoc præſtare poſſet, ad hoc negoclum proficiſceretur: eos autem V. B. ad veritatem agnoſcendam inuitaret, eaq́; omnia ab Apoſtolica Sede expectanda doceret, quæ à Patre, ac Paſtore Vniuerſalis Eccleſiæ, tanquam erga filios conferri poſſent. Tum. n. alterutrum ſequeretur, vt hi rationibus auditis, & pijs ad eam rem libris acceptis, quos Vilnæ edi Ruthenicè curabo, meliùs ſapere inciperent; aut certè, dũ & in hoc paſtoralis iſta V. B. virga inuigilaret, coram Deo iuſtificarentur: atq; eodem itinere Reguli quidam Rutheni (quorum iam aliqui ad Catholicam fidem conuerſi ſunt) pietatem iſtius Sanctæ Sedis obuijs vlnis exciperent. Nam & cùm per Ruſsiam Regiam in Moſcouiam veniremus, nobiles aliqui qui ſchiſma ſuum deſeruerunt, nobis fidenter dixerunt, ſi ea, quæ à noſtris audierunt, apud illos vnquam dicerentur, maximum momentum ad eorum conuerſionem allatura. Habent autem ij Duces, qualis eſt Oſtrogiæ, & Slucenſis, Typographias, & Scholas, quibus Schiſma fouetur, cùm etiam Leopoli, præter Archiepiſcopum Catholicum, & Vladicam Ruthenũ, ſit Armenus Epiſcopus, cum ſuis Armenis, quibus quidquid Catholicæ fidei accederet, id in Armeniam vſque, Deo iuuante, perua deret.

Qvibvs autem modis noſtri, alijúe Sacerdotes in Moſcouia verſari debeant, tum ieiuniorum, quę plura Moſci habent, tum quorundam feſtorum dierum tempore, quos in honorem eorũ celebrant, quos habent pro Sanctis (cùm Schiſmatici fuerint, vt dictum eſt) cumq́ue præſertim ijſdem diebus abſtineant, atque aliquando ieiunent: quid item agendum ſit ante illorum imagines, alioquin pias, cùm ipſi noſtras non venerentur: quiúe honor ab eo, qui ab ipſa ſancta Sede mitteretur, exhibendus ſit Metropolitæ, aut ipſorum Vladicis: quidq́ue agẽdum cum ijs, qui ſimpliciores ſunt, ne ſcrupulo de Schiſmate iniecto, fortaſsis poſteà nõ ſaluarentur: V. B. pro charitate, qua ſuos filios, atq; operarios proſequitur, diſpicere, ac quàm primùm iubere, vt reſpondeatur, contenta erit.

Ex pago Bor ad Schocolnam fluuium, in Ditione magni Moſcouiæ Ducis, dum equitum aliquas turmas à Polonię Rege expectamus, qui nos in caſtra deducant; Die Sancto Michaeli Archangelo ſacra, Anno 1581. Diſtat autem hic pagus Nouogardia Magna quinquaginta, Pleſcouia verò centum milliaribus Italicis.

FINIS.

DE

DE REBVS MOSCOVITICIS, COMMENTARIVS ALTER AD GREG. XIII PONT. MAX.

QVINAM rerum ſtatus in Moſcouia, quidúe de ipſo Ioanne Baſilij Moſcorum Principe, qui nunc rerum potitur, ſperandum ſit, ac quænam fouendæ Sanctæ Sedis Apoſtolicæ cum eo amicitiæ occaſiones poſsint exiſtere (ſiue ad inſerendum ſinçeriorem Dei cultum in illum ingentem Septentrionis, atque Orientis tractum, ſiue ad Chriſtianos Principes animandos, ad fœdus cum eo ſanciendum, vel certè, quod in primis optandum eſt, ad rem Chriſtianam ſolidiùs apud eum ſtatuendam) hoc Commentario, Deo adſpirante, exponam.

Alteri enim Commentario, quod priore ad ipſum mea profectione, Veſtræ Beatitudini è Regijs ad Pleſcouiam caſtris miſi, non auſus ſum hęc adſcribere: tum quoniam de ijs cum Moſco, quantum ſatis foret, haud egeram, tum quòd poſtcà negotio Pacificationis inter Stephanum Regẽ, & ipſum (ſicut Diuino beneficio factum eſt) compoſito, videbam ſecunda profectione plura me liquidiùs aſsecuturum. Itaque cùm & tractandis rebus, de quibus à V. B. miſſus fueram, & eius Ditionis primarijs ciuitatibus, atq; arcibus, per bis mille, & quadringenta millia paſſuum obeundis darem operam; cùm item apud Moſcum reliquiſſem duos homines, qui, dum ab eo aberam, menſium quinq; ſpacio multa obſeruârunt: faciliùs mihi fuit, ea, quæ ex hiſtorijs adnotaueram, & quæ ab varijs Legatis, & in Suecia primùm, deinde in Polonia, ab Ipſismet eorum Regnorum Regibus non ſemel de Moſco audiueram, cum re præſenti conſerre, vnde quantum iniuncti mihi à V. B. muneris ratio poſcit, cuncta planiùs in CHRISTI nomine aperiam.

MOSCI, QVI NVNC RERVM POtitur, euectio ad Magnum Moſcouiæ Ducatum, propagatio Imperij, & varij caſus.

IOANNES, Baſilio Patre, anno huius ſeculi vigeſimo octauo natus eſt. Is ad ſuæ Dominationis faſtigium euectus, vt erat ingenio vehementior, ac dignitatis augendæ percupidus, vlciſci Tartarorum iniurias, & pedem figere in Liuonia ſtatuit. Caſanenſes adortus, admotis æneis tormentis, facilè fuit ei (vt Stephanus Poloniæ Rex mihi narrauit) ſiue armorum, ſeu machinarũ generi inſuetos expugnare. Inde Aſtracanum ad oſtia fluuij Volgæ ſitum cœpit, non ignobile Orientis emporium ad mare Caſpium. Id cùm alterius Tartarorũ Hordæ (ſeu Regni) eſſet caput; protulit ditionis ſuæ fines vſq; ad Circaſſos, trecenta vltra Aſtracanum millia paſſuum. Qui Circaſsi editiora, prope Caſpium mare, incolunt, & ad fines vſq; Perſici Regni pertinebant, antequam hoc anno ſuperiore Ferream portam, aliasq; arces Selymus eo de Rege cepiſſet. Ea vicinia, & Græci ritus affinitate, proximus Circaſsis Moſcus, (illorum primarij viri filia in vxorem ducta, quæ poſteà interijt) rogatus olim ab ijs, vt ad ſeſe peritos condendæ arcis mitteret, qua Turcarum excurſiones prohiberentur, id fecit: atq; ab eo tempore cum illis ſic amicitiam coluit, vt quib. finitimus alius Princeps nõ ſit, eum quaſi Patronum habeant, gens ceteroquin ſimplex, & Diuino cultui capeſſendo propior, quàm Scytarum pars, aut Ruteni ſint, qui ferè in vnum populum coaluêre, Imperio Moſci ſubiecti. Reſtant Nogaici Tartari, qui cùm ſæpe, tum hoc anno in Moſci ditionem irrumpentes, muneribus placati abſceſſere. Cùm Præcopenſibus autem Tartaris Turcæ fœderatis, qui Tauricam Cherſoneſum incolunt, & à quibus, vti potentioribus, multa clade accepta, peiora metuebat, Polonico bello diſtentus, pacem ita fecit, vt, quo tempore Moſcua Moſcouiæ Regia diſceſſurus eram, mihi reſpondit, ſe aduersùs Tartaros vnà cũ Stephano Poloniæ Rege arma ſumere non poſſe, quòd in ſingulos dies eius Tartarorum Imperatoris magnos Legatos, & ſuos expectaret, cum quibus pacem, iam vtriuſque Principis ſigno obſignatam, confirmaret. Cæterum quod attinet ad Liuoniam, cùm inducię quinquaginta annorum cum Liuonibus ictę, anno huius ſeculi quinquageſimo expiraſſent (quibus maiores ſui, ob cæſum ad Pleſcouiã, Pletembergio Ordinis Liuonici Magiſtro, ad internecionẽ exercitum, àſſenſerant) varia cauſſatus; quòd Liuones conditionibus pactis non ſtarent,

ſtarent,quodq́ue templa,in quibus Rutenico ritu Deum Moſci Reualiæ,& Derpati colebant, à Lutheranis euerſa eſſent,omnem verò impietatem erga Catholicos exercerent,bellum ijs indixit: Derpatoq́; ,& alijs arcibus captis, ſummaq́; cum Liuonũ ſtrage, magnam Liuoniæ partem aſſecutus,diuturni belli cũ Polonis ſemina ſparſit. Qua de tota re eodem in Commentario ſcripſi, quem nouiſsimè de Prouincia illa ad V.B.miſi. Et ea quidem omnia,licèt aliquandiu facilem exitum habuère, maximas tamẽ calamitates Moſcouiæ poſteà intulerunt. Nam dum in tam diſsitas regiones, atque in arces iam plures præſidia eſſent imponenda: bellum autem,ſuo ferè tantùm milite,varijs in locis,ac per tot annos exercendum:qui verò arces tuerẽtur, ij in Moſcouia ſteriles vxores relinquerent: ac ſi quis eorum moriebatur,alterius ſuffectione locus impleretur: factum eſt, vt populi admodùm rareſcerent. Acceſsit militaris ab eo diſciplina Pyxidariorum, ſiue fiſtulatorum, (Sclopetarios vulgò aliqui dicunt) qui minoribus vtuntur tormẽtis,inſtituta,maioribus ſuis ignota, qui ferè arcubus tantùm, & ſagittis vtebantur. Ex decimo enim quoq́; è ſuis vno aſſumpto, vel ſunt Prætoriani Stipatores Principis, vel in bello merent,aut in arcibus præſidiarij collocãtur,relictis domi vxoribus & filijs,quibus interim cadentibus domus ſenſim hominibus nudantur. Sed & peſtilentia, quam antea nunquam in Moſcouia ob intenſiſsima illa frigora,& vaſtitates graſſari auditum fuerat, multos abſumpſit, & plurima bella, cædes verò multorum millium (& quidem Optimatum) Tartarorumq́ue continentes excurſiones, ipſaq́; ab iiſdem ante duodecim annos cõbuſta Regia, Principem ad eum ſtatum adegère (additis Stephani Regis continentibus huius elapſi triennij victorijs) vt non ſolùm attritæ, ſed pene acciſę eius vires exiſtimari potuiſſent. Id conſtat, trecenta millium paſſuum aliquando in eius ditione iter fieri,in quibus incola nullus iam ſuperſtes ſit; pagis ipſis extantibus quidem, ſed vacuis. At verò dedolati agri,& recentes Syluæ, quæ paſsim ſuccreuerunt, indicia ſunt frequentiorum anteà incolarum: licèt quæ regiones ſupra Moſcuam versùs Septentrionem vergunt, eæ admodum frequẽtes incolas habeant, quòd excurſiones illuc Tartari non fecerint, & ſalubriore cœlo fruantur,quemadmodum mihi diligenter perquirenti relatum eſt ab Italis & Hiſpanis ijs, quos in B.V.& Regis Catholici gratiam libertate à Magno Duce Moſcouiæ donatos, mecum in Italiã adduxi. Hi enim duo de viginti menſes eas terras latiſſimè pererrauerant, cùm per paludem Meotidem ex Turcica elapſi captiuitate, Terrarum ingentia ſpacia emenſi, denique ad Ciuitatem Vologdam tranſmiſsi fuiſſent. Iam verò quod inter Caſanum & Aſtracanum eſt interuallum, id vaſtiſsimum eſt, rariſſimis ſanè incolis: vt, qui citrò vltroué commeant, vel qui ab ipſo Principe mittuntur, ſępe menſes integros nullo alio cibo, quàm piſcatione, ac venatu, absq́; vllo pane, vitam ſuſtentent.

CELEBRIORES MOSCI CIVItates, & populi.

AT ciuitates, quæ frequentia, & nobilitate celebriores habentur, erant cis Tanaim, Moſcua, Smolencium, Nouogardia, ſiue Nouogrod, Pleſcouia, Tueria; vltrà verò ad Septentrionem, Volochda; ad Orientem autem Caſanum & Aſtracanum, quod Iouius, & alij, Citracham vocant: quamuis inter iſtas Iaroslauiam, & Alexandri Slobodam, atque eiuſmodi quaſdam alias connumerent, quæ tamen rectiùs oppida dixiſſent, niſi quòd arces habent, pro more gentis, haud contemnendas. Verùm enim verò mirum dictu, quòd alijs illis vel popularium cẽtena millia, vel nobilium, quos Boiaros vocant, decades millium quidam attribuunt: quos ſecuti, qui res illas memoriæ mandârunt, Albertus Campenſis (is quem V. B. mihi in Moſcouiam diſcedenti legendum tradidit) vel idem Iouius (qui ex Demetrij cuiuſdam Moſci relatu Commentarium confecit, quem huius Principis parens ad Clementem VII. miſit) neſcio quem ſcopum veritatis attigerint. Idẽ verò & alij fecere, q. Legationib. functi, inde reuerſi ſunt. Credo ita, quòd Moſci cõſuetudine in hominib. colligendis perq́; arcium primas, & loca editiora diſponendis, cùm Principum legati quæſitiſſimis honoribus excipluntur, haud ſatis intellexerant: res autem à nobis longius diſſitas commemorando (vti mos eſt) præter veritatem extollerent. Licèt etiam fieri potuerit, vt minùs à vero aberrarent, quòd ſuperiore parẽtum noſtrorum ætate, Moſci (vt diximus) minùs bellis exerciti, minùs morbis tentati, neq; tot cædibus imminuti, & pauciores item in arces impoſiti, non ita orbas domos poſteris reliquerint. Id verò de Moſci Regia, quę (vt dixi) Moſcuà eſt, certum eſt; triginta hominum millia, pueris, ſexuq́ue vtroque numerato, hoc tempore non cenſeri. Nam quantacunque Ciuitatis ſpecies adeunti incurrit in oculos, accedenti tamen propiùs (ne dicã poſteà ingreſſo) Ipſæ domus multùm terrę ſpacium occupant; platearumq́;, ac non vnius fori amplitudo, ambitusque

Ipſe ſacrarum ædium (quæ ad ciuitates ornãdas potius, quàm ad cultum extructæ eſſe videntur, cùm toto penè anno plerunq; ſint clauſæ) certiorem veritatis fidem efficiunt. Et erat ſanè eodẽ hoc Principe auguſtior, ac numeroſior Moſcua, ſed anno præſentis ſeculi ſeptuageſimo à Tartaris cõcremata, incolis plerisq; incẽdio abſũptis, res omnis in anguſtiores terminos adducta eſt. Extant veſtigia maioris circuitus; vt qui octo, vel nouem fortaſſe fuiſſet, iã vix quinque millia paſſuum impleat: cùm & boues, & vaccæ, cæteraque id genus animalia, quæ quotidie ducuntur ad paſcua, in domibus ciuium habeantur, quarum pleræque ſepibus, & viminibus circumſeptæ, faciem noſtrarum ruſticanarũ referunt. Sed in ipſis duabus Moſcuæ arcibus, quarum altera alteri hæret, ſplendidius quiddam eſt. Alteram enim inſigniora aliqua templa, ex latere cõſecta (cùm reliqua templa ciuitatis lignea ſint) Palatiumq; Principis: alterã verò nouæ officinę, quę ſuas plateas, ſuis quibusq; opificijs diſtinctas habent, vtcunque exornant. At cùm eædem officinæ exiguæ ſint, vniusque Venetę officinæ plus merci um appareat, quàm in Moſcuę integra platea ſeruetur: neque verò easdem ferè incolant, quippe qui domicilia in ciuitate habent, rem quanti ſit, non obſcurè indicant. Smolẽcium autem, Nouogardiam, & Pleſcouiam eodem populi numero cenſeri putauerim: vt certè ſummũ viginti hominũ millia earum ſingula (cùm bellũ nõ eſt) habeat. Ac quidquid amplius præ ſe ferũt, frequentiores tamen eſſe haud puto; easdem nempe ob cauſſas, quas dixi, & ob ædium ac domorum ingẽtia ſpacia: ſed Legatis aduenientibus ruſtici, qui in pagis, agrisque habitant, Principis iuſſu accurrentes, (vti ſuprà expoſitum eſt) frequentiam oſtendũt. Iam verò multò minor Tueriæ populus eſt, quã procul maximę, et inſignis ciuitatis ſpeciem præbet. Verùm mænibus cincta nõ eſt, licèt nõ exiguum domorum numerum circumquaque habeat, vt quæ bellidãna, excurſionesuè hoſtiũ minimè ſenſerit. Quæ res fecit, vt & Vologda, & Caſanum, ac præcipuè tractus ille, qui magis ad Septentrionem vergit, hominibus abundet. Sed & quicquid huius eſt rei, ac quantumcunque terrarum Moſcus à Lituaniæ, ac Liuonię finibus vſque ad mare Caſpiũ, vel ad Lappos, vel ad Ceremiſſas, cęterasque potius vaſtitates, quã populos, obtinet gratis ſanè dictum eſt, inde ducenta, trecentauẽ equitũ millia in aciem educi; aut Tartarorum quoq; infinitam eſſe multitudinem, quam, cùm Moſcus velit in expeditiones emittere poſſit.

MOSCI MVNITIONES, ET ratio earum defendendarum, cùm oppugnantur.

IAM quæ ſunt apud Moſcos hoc tẽpore arces, atque præſidia, ab ijs, quæ ſuperioribus temporibus fuerant, ſatis differũt, neque eadem omnes ratione ſunt communitę. Aliæ ex ſaxis, & lateribus, quales duæ ſunt, quæ ciuitati Moſcuę hærent, vna Nouogardia, Pleſcouiaq; ipſa, ac Porcouia, Staricia q; Alexandri Slobodá, pars Iaroslauię, queq; in Albo lacu eſt ſita, & quæ ſunt eiuſmodi reliquæ. Aliæ aggeribus vimine cõtextis, & ad duritiem preſſis: quale Smolencium eſt, ipſiusque Moſcuæ mœnium ambitus, poſt Tartaricum incendium excitatus. Reliquæ trabibus in quadrum connexis, media humo, vel arena, impreſſionem, diuerberationemq; ſuſtinent, ignem non ferunt, aduerſus quem tamẽ interdum lutum oblinunt. At in vniuerſum, neque prominẽtia propugnacula, quęquè ſibi reſpondeant (qualia hoc, ſiue itẽ ſuperius ſeculum docuit) nec ratio illa eſt apud eos architecturę, quæ apud nos viget. Arces autem Moſcuę duas Principis huius parens Baſilius ædificari iuſſit, Mediolanenſe architecto, Italis operarijs. Extat eius rei memoria Latinis literis ſupra arcis portam, ſub imagine pia Beatiſsimæ Virginis. Ceterùm mœnia ipſa alta, turresque circumquaque diſpoſitæ, Regium opus oſtentant. Idem Nouogardię cernitur: ſed in ipſa arce, præter ſacram ipſam ædem, propequam Archiepiſcopus cum ſuis commoratur, vix vllæ ſunt domus aliæ: cumque penè in orbem eſſet antiquitus extructa, eam ſuperiore anno Romanus alter Architectus aggere cinxit, ac propinquum monaſterium intra nouam munitionem incluſit; ſuis locis ex eodem aggere propugnaculis collocatis, quæ hoſtibus ab aſſultu arcendis, tormenta maiora ſuſtineant. Ad Pleſcouiam verò ipſam primò mœnia ex lapide, quem fluminis alueus ſuppeditat, turresq; mox alter murus ductus per mediam ciuitatem, quæ formam oblongi trianguli penè habet; triaq; apud eum murum [illegible]cedentia Caſtella, extraordinariam mu[illegible]tionis rationẽ oſtendũt. Et ea res obſeſsis firmitatem (quo tempore in Regijs caſtris hęc obſeruabamus) obſidẽ tibus autẽ curas & ſolicitudines afferebat. Nam vt pinnas quidam tantùm decuſſerant, neque ex fundamentis extantem in ſolo murum malleis, aut ligonibus ſatis exemerant, vt concidere poſſet: ita ijs, cùm alta mœnia ſtrenuè conſcendiſſent, reſtabat deſcenſus, ex quo ictibus depellebantur à Moſcis; ac ſi deſilire tentaſſent, mœnibus Ciuitatis ab exercitu reliquo ſecerne-

nebantur, vt omninò interijſſent. Sed & ir
ruptio quantumuis primò ſucceſſiſſet, iam
intra domos illas ligneas, quarũ ciuitas re-
ferta eſt, ita cõcludebantur, vt igne ſuppoſi
to cõburendi fuiſſent, ſi deſcẽdiſſent; Moſ-
ci verò in murata Caſtella ſeſe tutò recepiſ
ſenr. Acceſſit Præfecti Ciuitatis cura, qui in
tra muratas turres, alias quoq; ligneas circũ
quaq; excitârat, ferendis maioribus tormẽ
tis idoneas, ex quibus aſſidua fiebat explo-
ſio. Quo ipſo modo Polocię magnã turrim
ex ipſis trabibus Moſci cõſtruxerãt, ex qua
circũquaq; ad caſtra, alioúe collimãtes, vix
liberá alicui facultatem appropinquandi
prębebant. Intereà tamẽ globis Regiorum
ſæpe plùs perforata eſt, quàm vt quicquam
inclinationis oſtẽderit: licèt deniq; arx Ste-
phani Regis Virtute, regiorumq́; conatu,
& fortitudine expugnata ſit. Porcouia ve-
rò præter turrim eam, ſub qua præſidij v-
nica porta eſt, ſcalis vndequaq; cõſcendi po
teſt, nullo altero propugnaculo hoſtes, ſi
qui acceſſerint, lædente, nî ex mœnibus cõ
minus pugnetur, vel eminus iacula, globi-
úe intorqueantur. Par penè aliarũ arcium
eſt ratio. Sed Smolencij aggeres, quos ab v-
na parte alluit Boriſtenes fluuius, triplex e-
iuſdem rationis munitio, editioreq́ue in lo
co ſupra montem arx, vnà cum templo, fa-
ceſſerent negotium oppugnantibus. Et ve-
rò agger ipſe circumquaq; minimis ſpacijs
foraminibus eſt repletus, vt minoribus tor
mentis arceri poſſint, ſi qui tentauerint ir-
ruptionem. Is ergo modus eſt munitionũ.
At præſidiarij, quantò minùs iuſto in præ-
lio, campoúe Polonis obſiſtunt, tanto ma-
gis arces, ciuitatesq́ue defendunt: & fæ-
minę ipſę munia militum ſic ſæpe induũt,
vt vel aquæ aduerſus iniectum ignem aſ-
ferendæ, vel congeſtis è muro lapidum
molibus prouoluendis, aut ſudibus, qui de
manibus ad eam rem dependent, impellen
dis, magno ſuis vſui ſint, hoſtibus pernici-
ei. Porrò ſi quis è præſidiarijs hoſtili impe-
tu, aut diſploſione in aerem fruſtillatim e-
uolat, alter ſuccedere, cui alius identidem,
ac denique nemo parcere operæ, vitęq́ue.
Ad frigus durati, ſæpe aduerſus illud, im-
breſq́ue ac niues, & ventos alio ſuffugio nõ
vtuntur, quàm aliquo ramorum nexu, vel
penula defixis palis impoſita. Inediæ quo-
que patientiſſimi, aqua, farinæ auenæ com
mixta, acetum penè ſapiente, pro potu,
pane pro cibo contenti ſunt. Et retulit
mihi Poloniæ Rex, in arcibus Liuonicis
fuiſſe repertos, qui ita ſe aliquamdiu aluiſ-
ſent, vt cùm iam penè omnes occumberẽt,
reliqui ſuperſtites, animam licèt agentes,
hærerent adhuc anxij, num ſeſe obſidenti-
bus dederent: ne videlicet fidam ſuo Princi
pi operam vſque ad mortem negarẽt. Hæc
illa res eſt, qua vna tãtum poſſunt, quoniã
ſimul in idem incumbunt, vt fortiores in-
terim pluribus euadant, aut certè aliquan-
do hoſtes patientia, diligẽtiaq́; fatigent. Sed
hæc alibi alij.

VIRES ALIAE MOSCI.

CVM in vnum ipſum Principem om-
nia cõgerãtur, ciuitates, oppida, pagi,
domus, agri, prędia, ſyluæ, lac⁹, flumina, ho
nor ac dignitas, nihil in tã vaſto terrarũ tra
ctu non maximum videri poteſt earũ viri-
um, & opum, quibus polleat: quæ & maio-
res ęſtimari poterant tum, cùm quies ab ar-
mis cõmercia reddebat liberiora, Liuonia-
q́ue florebat, & ipſa Balthici maris nauiga-
tio erat frequentior. At verò iſtis ſublatis,
vel imminutis, eadem quoque imminui
neceſſe fuit, quamuis nec ſpecies Maieſta-
tis deminuta ſit, & theſauros habere Prin-
ceps ingentes exiſtimetur: ad quos quic-
quid facti, infectiué auri in Moſcouiam
importatur, id omne, quantum poteſt,
colligit, nec penè vnquam efferri permit-
tit. Argentum etiam vix vnquam inde ex
portatur, niſi cùm captiui redimuntur, aut
miles externus ſcribitur; quod tamen rarò
fit. Pellium autem, & coriorum permu-
tatione Moſci pro pecunia ſæpe vtuntur:
cibumq́ue ipſum, ſi quo proficiſcuntur, ſe-
cum plerumq; deferũt. Sed & Taleros (Ger
manicam pecuniam) in Dengas & Moſco-
uiticas, quibus nominibus monetam ſuam
vocant, immutant: minùs iam illas, quàm
anteà, probo argento, cùm licentius, priſti-
na reiecta cura, eius ſignãdi aurificibus qui
buſcunque poteſtas ſit. Si qua verò aurea
dona, vel argẽtea aliunde Legati redeuntes
afferunt, ea omnia ijs vel data argenteæ pe-
cuniæ ſumma aliqua, vel ne data quidem,
in Theſauros ſuos inſert. Et dubitandum
non eſt, cũ eius parens ex Liuonicis ciuitati-
bus, atque ædibus ſacris, quicquid potuit o
pum, auri, vaſorum aureorum, & argente-
orum, Calicum, & aliarum eiuſmodi rerũ,
corraſerit, onuſtiſſimisq́ue curribus aſpor-
târit, ingentem vim earum rerum aceruaſ-
ſe, quod poſt Tartaricam illam excurſio-
nem, ac Moſcuæ ipſius exuſtionem, tribus
in arcibus partitus eſt, Moſcuæ, Iaroslauię,
& in Albo lacu. Iam Ciuitatum, aut Pro-
uinciarum Reguli nulli ſunt, quos Du-
ces apud nos vocare mos eſt: eo tamen no-
mine, ad exiſtimationem ſibi, ſeu potius
Principi conciliandam, ſiue ad Præfecturas
vtuntur: verùm res ipſa deeſt. E Tarta-
ris quidam, qui fidem Principi huic in expu
gnãdis Caſanenſibus, ad Rutenũm ritum,
& Schiſma accedens, pręſtitit, cùm etiam
partem quandam ſuę ditionis reliquiſſet,
Colũmnam oppidum, & alia nonnulla ac-
cepit: ſed penè merum imperium manet a-

pud Moſcum, præter aliquos reditus ei attributos, ac demendos, vbi libuerit. Pagos & agros, ſi cui addicit, ij ad poſteros non perueniunt, nî confirmentur à Principe: cui tamen ruſtici ex fructibus inde tributum & operas pendunt, vti & Domino faciunt: reliquum, quantulumcunque eſt, victui ſuo reſeruant, aut eximunt. Ea re fit, vt nemo verè dicere poſſit ſibi q[illegible]quam eſſe proprij: &(velit, nolit) quisq; ab nutu Principis pendeat. Si cui plura ſunt, tanto magis ſe deuinctum agnoſcit: opulentior autem factus, tanto ſibi metuit magis; quippe ad Principem ſæpe omnia recidunt. Inde quoque exiſtit ſiue commodum, ſiue cautio, nullus vt audeat hiſcere; transferendis autem familijs, vel hominibus ad [illegible]aria præſidia potiùs relegandis, quàm mittendis, præcidantur coniurationum viæ. Licet ſi quid eiusmodi præſenſerit, nex in tales homines, filios, filias, ruſticos quantumuis innoxios, haud ſemel patrata ſit. Et retulit mihi ex eius aulicis vir nobilis, cum Villas quaſdã obtinuiſſet, ne domos quidẽ ligneas tegere, aut reficere per aliquot iã annos ſibi licuiſſe: ruſtici.n. ad quos id pertinebat, oneribꝰ à Principe preſſi, nec reſpirãdi facultatem habuerant. Sunt verò quadraginta Germanæ familiæ earum, quæ ex Liuonia abductæ fuerant, quæ Moſcuæ ad opificia iuſſu Principis olim ſubſtitère: reliquæ permultæ Caſanum, & aliò amandatæ ſunt. Ex his igitur pecunia quotannis exigitur. Qui ſanè, vexatione dãte intellectũ, honorificẽtiſsimè Pontificem Maximum iã appellabãt, nihilq; mihi non obſequij ſummi exhibebãt: rec[illegible]dati, quid Apoſtolicæ ſedi Liuonia olim tribuerit: & quanta pace frueretur, quibusúe nominibus, tanquã Chriſtianæ Reipub. propugnaculum, ipſamet Prouincia vocata ſit, cũ Catholicos & legitimos ſuos agnoſceret Principes, ac præcipuè cùm à Pontifice Maximo penderet. Qua paterna poteſtate excuſſa, mox ab ordinis Teutonici equitibus, cùm hi aduerſus Eccleſiaſticum ordinem inſoleſc[illegible]ent, tantùm non diſcerpti, deinde aliunde fruſtra petito auxilio, tandem ſub hæreticorum iugum adacti, iam miſerrimè in Moſcouia viuebant; ſi ea vita vocanda ſit, quæ hæretica eſt. Ad ipſas ſyluas, lacus, & fluuios quod attinet, quæcunque inde precioſiores pelles, & piſces, quorum copia permagna eſt, percipiuntur, earum omnium rerum Princeps potiſſimam habet partem. Pelles ad dona, & venditionem; piſces ſiccati ad præſidia, cibumq́ue aſſeruantur. Quæcunque ad Principem ſpectantia ex his diſtrahuntur, alijs præferuntur; nec quisquam ſua poteſt diuendere, antequã ea, quæ ſunt Principis vendita ſint. Scribæ, ſiue Amanuenſes (corrupta è græca voce Diacos, quaſi diaconos, & miniſtros vocant) deſignati, non tantùm in palatio Principis ſumma diligentia rationes, & acceptum ſcribunt: verùm etiam per ſingulas Prouincias accuratè omnia exigunt, & ad Quæſtorem imperij referunt. Vectigalia non ſunt maxima. Nã Legatis merca[illegible]s, quoſcunq; volunt, ſecum licet adducere, qui eo nomine, nec aliquid pendũt, & aluntur à Principe. Aſtracani olim frequentius conueniebant ex Maris Caſpij ora, Perſideq́ue: at Tartaris magna ex parte eiectis, belloq́ue iſto Perſico diuturniore, infrequens factum eſt emporium illud. Auri & argenti fodinas eſſe non audiui. ferri ſunt; quod quidẽ homines, nõ adeò induſtrij ægrè ad vſum aptant. Honor autem Principi tantus ab omnibꝰ defertur, quantus vix cogitatione intelligi poteſt. Ab ipſo, ſi non credunt, certè ita crebrò fatentur, ſe vitam, ſalutem, omniaq́ue habere, vt & gratiæ Dei, & clementiæ Magni Czarij, ſeu Regis, vel Imperatoris (ſic enim Principem vocant) cuncta tribuere putẽtur: & verberati, ac propemodum morientes, id loco beneficij ſeſe interdum dicant accipere. Gens ad ſeruitutem natã potiùs videretur eſſe, quàm facta, niſi plærique captiuitatem illam agnóſcerent, filiosque, & quicquid aliud habent, illico necatum, perditumúe iri ſcirẽt, ſi aliò emigrarent. A pueris quidẽ eidem viuendi modo aſſueti, quaſi naturam induerunt, vt ea omnia ſui Principis maximè extollant, ſeſeq́ue viuere, & rectè valere, ſi viuat, & rectè valeat Princeps, aſſerant: deque alijs quantacunque vident, hæc non magni æſtiment: licèt qui rectius ſapiunt, ſi abſit, quem timeant delaturum, & externas regiones obierint, haud difficillimè aliorum potentiam, & vires dignoſcant. Ac cùm reliqui ex ora Pomeraniæ, Hollandia, & Anglia, per mare Balthicum in Moſcouiam, ad ceras, coria, pelles vendendas, transmittere ſoleot, tum ſuperiore Septentrionali Oceano (quem alij glacialem illi mare ſiue Aſperum, ſiue Aſpidum vocant) ſingulis annis ad Diui Nicolai portũ, aliquot Hollandicæ, atque Anglicæ naues cupro, mercibusq́ue alijs onuſtæ appellunt in ipſam pene diem Diuo Petro ſacram. Inde ceotum penè Germanica milliaria Volochdam, quod eſt nõ incelebre Moſcouiæ emporium, merces aduehuntur.

CONSILIARII MOSCI.

DVODECIM Principi Senatores adſunt qui de cauſſis iudicãt, & quæ maioris momẽti ſunt, ad eũ referunt. Ad eos autẽ, & alia, & libelli ſupplices (quandoquidem Principi nõ porriguntur) deferũtur. Loco

ac ma-

ac magiſtratu, pro eius arbitrio, mouentur. Eorũ, cùm eſſem in Moſcouia, nomina hęc erant: Ioannes Theodori filius (vocant ipſi Theodorovvicz) duoq; eius filij, Theodorus & Simeon: Deinde Michitta Romani, cuius ſoror Anaſtaſia Principi quondã nupſerat (de qua altero meo Commentario ad V. B. ſcripſi) Andreas Solcanouius Cancellarius, Baſilius eius frater, Bogdan (id eſt Deus dedit, vel à Deo datus) Iacovvleuicz, Bilſcius (qui gratioſiſſimus tredecim integros annos apud Principem fuerat atque in eius cubiculo dormiebat) Nieucia Bogdan frater: Baſillus Iuanouicz Zugin, quem parens natione Moſcus, cùm in Lituaniam aufugiſſet, genuerat. Sed ille grandior factus, in Moſcouiam poſteà trãsfugit. Hic penè omnium vnus Latinè nonnihil nouerat, ſicut Polonicè Andreas Solcanouius, Ignatius Tatiſchovv, Abain Voiecovv, Michael Andreievvicz Begin. Quæſtori autem ærarij, ſiue Theſaurario, qui non cenſetur inter Senatores, nomen erat Petrus IuanovviczGlouin. Porrò Cancellario erat curæ diſpoſitio nobiliũ in arcibus, quibus agri, vel prædia, quæ attribuuntur à Principe, victum ſuppeditant: ac proinde vix vllum datur ſtipendium, aut poſt multos annos ab eo munere vacatio. Reliqua Præfecti arcium, & ciuitatum ſic adminiſtrant, vt ſciant, cuinam Senatorum epiſtolas ad Principem mittant: quibus eius nomine reſpondetur, licèt nunquam ipſe Chirographo ſiue ad eos, ſiue ad Principes alios, ſuis literis ſubſcribat.

MOSCI MAGNI DVCIS MOSCOVIÆ FILIJ.

IOANNES Baſilij magnus Moſcouię Dux ex Anaſtaſia, quã primò duxerat vxorẽ, duos filios ſuſceperat, Ioannem & Theodorum. Hi prima profectione noſtra ſuperſtites erant: Secunda, primogenitus Ioannes deceſſerat, annos natus viginti, ad regendũ iam aptus, & qui à Moſcis diligebatur. Alios quoque alijs è mulieribus eum filios genuiſſe, ſed poſteà mortuos ferunt. At de Ioannis morte (quod ea res memoratu digna ſit, nec mediocre habuerit momẽtum ad Principem flectendum, vt multa, quæ cum eo agebamus, mitius, quàm fortaſſe feciſſet, audiret) operæprecium fuerit noſſe. Interfectum igitur fuiſſe Ioannem filiũ à Magno Moſcouię Duce in arce ea, quę Sloboda Alexandri dicitur, certiore inditio proditum eſt. Eius mortis fuiſſe cauſſam, qui veritatem ſcrutati ſunt (nam & tum erat apud eum alter ex interpretibus meis, quẽ ad ipſum allegaueram) hanc veriorẽ retulere. Honeſtæ quęq;, nec pauperes mulieres tribus veſtibus indui ſolẽt, ꝓ ratione temporũ, aut grauibus aut leuibus, ſi vna tantùm induãtur, haud bene audiũt. Tertia igitur Ioãnis filij vxor ſimplici veſte induta, quoniã vterũ gerebat, neq; ad ſe quemq̃ aditurũ putabat, fortè ſuꝑ ſcãno decumbens, inuiſitur à Magno Duce Moſcouiæ, cui ſtatim aſſurgens, nihil tamẽ animũ illius emolliuit, ſed accepta alapa, deinde baculo, quem ille geſtabat, ita percuſſa eſt, vt in ſequenti nocte pueri abortum faceret. Accurrit interim ad Patrem Ioannes filius, eumq́ue dum reprimit, ne vxorem verberet, in ſe iram & verbera Patris conuertit. Itaq; eodem baculo in capite prope tempora grauiſſimè vulneratus eſt. Et filius anteà aduerſus Patrem incenſus, multa illi exprobrauerat in hæc verba: Tu mihi primã vxorem nullam ob cauſam in monaſterium intruſiſti: de ſecunda idipſum feciſti; ecce iam tertiam percutis, vt filius, quem in vtero gerit, pereat. Vulnerato itaq; filio, tardius indolens Pater, medicisq́ue, & Andrea Solcanouio, & Michitia Romani Moſcua confeſtim accitis, nequicquam remedia curata ſunt. Poſt quinque dies mortuus, vniuerſo omnium mærore elatus eſt Moſcuam, ſequente funus patre, atque (vbi ciuitati appropinquauit) etiam pedibus iter faciente: digitorum interim apicibus loculum portãtibus proceribus, pullatis omnibus. Quas veſtes, ad ſqualorem compoſiti, adhuc ijdem in noſtro reditu retinebant, promiſſam comam (id quod ſignum mæroris eſt) defluere ſinentes, neq; pileolũ nobilitatis inſigne ferentes. Qua in re miram Dei prouidentiæ, & iuſtitiæ charitatem agnouimus, quòd cùm priore ad eũ Principem aduentu nobis illuderent, quod nigris vellibus induti, & tanquam pannoſi incederemus, (is enim color ijs eſt, aut inſolens, aut lugubris) tum ipſi ob demortui Ioannis luctum, eodem vti cogerentur, nihilque iam hac de re mutire audirent. Cæterum cùm Princeps aduocato Senatu, ſuis peccatis factũ eſſe dixiſſet, vt Ioannes moreretur: cumq́ue alia quædam eſſent, ex quibus dubitare videbatur, ſi ad Theodorum minorem natu filium perueniſſet imperium, id minus eſſet ſtabile: conſiliarios eſt hortatus, vt cogitarent, quinam ex Regni nobilioribus in Principis locum eſſet ſufficiendus. Cui illi, nullum ſe alium velle, quàm qui ſupererat, Theodorum, quod eum ſibi ſat eſſe dicerent, qui Principis eſſet filius. Porrò, & moleſtiam illam hortati ſunt, vt ex animo abſtergeret: & qui ſeſe monachi vitam ſuſcepturum inſinuaſſet, is vt id conſilij ſaltem ad tempus Moſcouiæ, rebus rectius conſtitutis, ſeruaret. Et boiarij autem id ab eo dici de ſufficien-

do altero, opinati ſunt, vt pertentatis animis, ſi quem in alterum ſpectaſſe animaduertiſſet, & ille, & qui ei animo adhærerent, de medio tollerentur. Actamen cùm Princeps ex mærore (ſiue diris actus) ſingulis noctibus de lecto ſurgeret, atq; ad cubiculi muros manibus reptans, magnis ſuſpirijs editis, vix à Cubicularijs in lectiſternio humi deponeretur (ſic enim poſteà, recepto ſpiritu, mentis iterum compos quieſcebat) propterea nó deſtitêre quidam varia agitare animo conſilia, quinam denique, ſi quid de Theodoro eueniret, ſufficeretur. Nam neque alius ex ipſius ſtirpe erat & ante 30. annos Magiſter Stabuli vacabat, ad quem (tanquam Comeſtabilem) ea poteſtas deferenda fuiſſet. At Princeps poſt Ioannis interitum, in lachrymas ſolutus, atque in ſqualorem omnem compoſitus, ne legatis quidem ijs, qui mecum ad V. Beatitudinem veniebant, alias, quam nigras veſtes (licèt ex holoſerico) tradi iuſſit. Per vniuerſum eius imperium (ſed præſertim in aula) eadem facies, cultusq; lugubris, ſepoſitum diadema, & ſi quis alius coruſcabat ornatus, quanquam vix aulæis vtatur. Pro ſalute animæ filij ad omnia monaſteria multam pecuniam miſit. Idem cum Acomato, Turcico ſiue Legato, ſiue Procuratore, qui triennium in Moſcouia hæſerat, quòd Regio Poloniæ exercitu diſcurrente, itinera ad reditum haud tuta erant, duos Moſcos ad Patriarchas, monaſteriaque Orientis miſit, denis Rublonum millibus (Rublo, paulo plus duobus Coronatis cenſetur) ad eleemoſinam, filijq; demortui refrigerium procurandum datis. Nam & ſingulo triennio in Orientem ad eoſdem pecuniā mittit. quòd ab ijs auitam, quā vtcunq; habent, fidei Græcæ noticiam Rutheni hauſerint, licèt in multis iam diſſerant.

RATIO LEGATOS IN MOSCOuia excipiendi, & cum ijs agendi.

ET vera ſunt, & antiquū obtinent, quæ ſcripſit Herbeſtan' de ratiōe, qua Moſc' externorum Principum Legatos excipit. Nobis tamen pręter illa, in arcem Smolecē ſem, & Nouogardiēſem patuit aditus, ſummo honore, tormentorumq; exploſione ingentium: quod non ita ſemper cum alijs, qui ad ſuum Principem mitterentur, ſolitū fuiſſe fieri dicebāt. Iuſſum eſt item primū Epiſcopo Smolecenſi, deinde Archiepiſcopo Nouogardienſi, vt quādiu Smolencij, & Nouogardiæ hæreremus, lautia nobis pręberent inſtructiſſima, pro more gentis. Iique ipſi (mandante Principe, vt plurimis facibus, & reliquo apparatu exornatis templis ſacrum facerent) rogârunt, vt Intereſſe vellemus. Quin & idem Princeps, quinis h[illegible]minum millibus in platea patenti conue[illegible]tibus, vt ſplendidiore maieſtate rem illuſtraret, Moſcuæ, ſuo è palatio cum Senatoribus, & Proceribus, (præeuntibus ſacerdotibus, prælataque B. Virginis imagine) deſcendit, vt nos in templum adduceret: in quo locum parari honorificum iuſſit, vnde ſacrum, ceremoniaſque illas conſpiceremus. At neq; Epiſcoporum (ſi Epiſcopi dicen[illegible] ſunt) ſacris intereſſe, neq; in templum cu[illegible] Moſco vlla ratione ingredi voluimus: licèt. quoniam id liberè coram eo Principe, ac tanta multitudine recuſabamus, nemo nō e[illegible]ſtimaret actū eſſe de nobis: plures auten[illegible] de tanta illa opinione, quam de ſua religione conceperant, hæſitare inciperent. Rationes, quas ei tum publicè attulimus, cauſaſque altero ſcripto expoſuimus, quarū potiſſima fuit, ne miſſus à V.B. viderer illa approbare, & Epiſcopos, ab ſed[illegible] Apoſtolica non confirmatos, honore ac r[illegible]uerentia proſequi, quorum manus & Princeps ac quilibet alius, capite verſus humum demiſſo, ſolent deoſculari. Et verò præter Metropolitam, ſex alios euocauerat Epiſcopos, tum ad eam rē, tum vt mecum de religione agerent. Qui tamen, vbi ſcripta noſtra acceperunt, quæ Princeps de diſcrimine inter Catholicam fidem, & Ruthenica dogmata de me publicè quæſiuerat, obmutuerunt, vnuſque ex ijs Archiepiſcopus Roſtouienſis, vbi omnia probaſſet, in exiliū actus, & dignitate motus, vitam amiſiſſe putatur, felicior alijs, qui ſuperfuêre. Cęterum tribus inſtructiſſimis conuiuijs, quibu[illegible] me vnà cum omnibus noſtris, priore ac poſteriore legatione Princeps excepit, nihil ad Regium ſplendorem defuit: cùm præter cibos & ſumptus, quos à Priſtauis (ij ſunt nobiles, qui adiunguntur Legatis, atque eo nomine quaſi adiūcti vocātur) ſuppeditari edixerat, de ſua ipſa menſa quotidie cibos ad nos mitteret. Euocato ad negocia & cum eo, & cum Senatoribus tractanda, pridie eius diei ternos, ac inſequenti mane totidem alios præmittebat, nunciantes nos paulo poſt ſerenos oculos magni Imperatoris viſuros: itaque præſto eſſemus. Poſt horam, ecce Priſtaui nos monebant, adeſſe Proceres, & aliquos Princip[illegible]s Conſiliarios, qui penè propè hoſpitium, cum centum circiter equitibus obuiam veniebant, vt nos adducerent. Ex ijs tres primi ex equis porrecta manu, me nomine Principis conſalutabant, in viamque nos dabamus. Prætorianis pyxidarijs mil[illegible] circiter & quingētis vtrinq; per ſpacium ferme paſſuum mille ſtantib', atq; diſpoſitis. Vbi in arcis interiora, ho-

ra hominib⁹ referta, qui veſtibus & machęris pretioſis erant ornati, veniſſem, vt ex equo deſcenderem admonitus, & ab alijs Senatoribus ad [illegible]os ſcalarũ gradus exceptus, atque in conſpectum principis ſum adductus. Is ſedere primùm iuſſo, vel agebat me cum ipſe, vel vt in c[illegible]laue me conſerrem, vbi cum Senatoribus agerem, indicabat. Sic plures interdum horas commorabamur, deq; omnibus diligentiſſimè, ac ſæpè ad ſummam laſsitudinem, ij ſuis, ego oo ſtris interpretibus adhibitis, tractabamus. Si quid noui proponebam (id quod è re nata crebrò fiebat) ij [illegible] illicò omnes ad principem ibant, exquiſituri reſponſum: quod quidem accuratè afferebãt, nihil de ſuo promere auſi. Nec verbis facilè aſſequar, quàm aptè, ac inp[illegible]nis repetitis ad verbum, quæcunque propoſueram, mihi identidem, eodem ſemper cum honore, equitibusq́ue, ac Senatoribus obuiam venientibus accerſito, cùm me in conſpectum principis dediſſem, Senatorcs eius mentem ex ſcripto, partita inter ſeſe longarum ſchedarum recitatione, per[illegible]rerent, ac denique traderent. Itaq; duorum menſium quibus continenter erat cum eo Principe agendum, & quinque aliorũ ſpacio, quib⁹ vltro citroq́; cõmeans, & cum Rege Poloniæ, Regijsq́;, ac Moſci Principis Legatis (qui omnes erant ſeptem) agens, nihil vidi ea in re vigilantius, dum quicquid antiquitus ex Lituanicis, Polonicis, Liuonicis, & Moſcicis rebus collegerant, quibus ſua tuerentur, fidenter ex Archiuijs ederent: ex quibus poſtea non minimam lucem hauſi ad ſtatum illarum omnium rerum pernoſcendum, atque tractandum. Quæ quoniam ex literis & actis, quæ ad V. Beatitudinem miſi, liquidius intelligi poterunt, idcirco hæc ſuerint hic ſatis. Iam quod equites, & Equos ac commeatum, præmiſſ[illegible]de publica per tabellarios, vſque ad imperij ſui fines, vbi tentoria fixeramus, nobis celerrimè miſerit, cùm primùm ad eum perlatum eſſet, eò nos perueniſſe: quòd ſex[illegible]inta è ſuis qin hoſpitijs nobis ad omnia præſto eſſent, attribuerit, quibus ſtipati, exire domo, aut aliquẽ emittere absq; magna neceſſitate, prohibebamur: quod equos præmiſerit ornatos, quos & dono Legatis tradere ſolet, & vt conſcenderemus oportebat: quòd turmas item, modo Tartarorum, modo Moſcorum, comitatui noſtro addiderit, quibus vel ad Regis caſtra proficiſci, quæ ſexcentis ab eo paſſuum millibus aberãt, vel ex eius ditione exire tutius liceret: vera quoque ſunt: & quoniam ea alibi attigimus, fuſius hic quoque recenſenda non cenſui. Id incommodè non ſemel accidit, quod medicis ad nos morbo tentatos non permittebatur ob ſuſpitionem venire. Reliqueram autem (vt ſupra dixi) duos apud Moſcum, qui dũ ipſe redirem ad Regem, res noſcerent: ac ſi quid pietatis inſinuare poſſent in eam gentem, id facere conarentur. Promiſeratq́ue mihi Princeps coram centum nobilibus, noſtros à ſe eo loco habitum iri, quo me, ſi remanſiſſem, habuiſſet. Sed neque exeundi vnquam data ijs facultas eſt, niſi ſemel, aut iterum: & Moſcuam Staricia miſſi, ſatis [illegible]guſto cubiculo detenti fuerunt: in eodem enim coacti erant habere altare ad celebrandum, menſam ad ſcribendum, & legendum, ac locum ad ſomnum capiendum. Aderant portæ perpetui cuſtodes, boiarij tres totidem ruſtici, quorum nomina erant, Sunebul, Chuſara, Rudear, Chuſara, Miroslau, & Ruroiedau. Quatuor ibi menſes cum dimidio demorati, ac de promiſſo principis haud præſtito conqueſti, reſponſum ab homine cordato acceperunt: Principem aliud externis polliceri, aliud priſtauis iniũgere: quippe qui ore aliud loquatur, aliud corde cogitet: pluresq́ue eſſe, quibus fidem veniẽdi, redeundiq́; publicam dediſſ[illegible], qui ſi reuertendi veniam peterent, dictum ac factum morte multaretur. Quòd ſi qui iureiurando confirmẽt, ſeſe ad mortem vſque in Moſcouia commoraturos, nec his tamen alios conueniendi, aut occurrentes alloquendi vllam poteſtatem dari: et capite plecti, ſi quis id faciat quiuẽ in ſuſpitionẽ minimã ea de re venerit, Ruthenus is fuerit, aut alius. plęriq; optârunt ad noſtros accedere, ſed easdem ob cauſſas auſi non ſunt. Inter quos Medicus quidem erat, qui cùm ſummoperè expeteret Sacramento confeſſionis expiari, & ſanctiſſima Euchariſtia refici, veniamq́ue adeundi poſtularet, non ſolùm id conſequi non potuit, verum etiam in hæc verba minas reportauit: Cur qui externus ſis, eius gentis homines audes inuiſere? Itaque ni velis interfici, caue ſis, ne ampliùs iſta proponas. Erant autem è Moſcis, qui captiuitatem illam ingemiſcerent, dicerentq́ue, quã diu Princeps aliam rationem viuẽdi haud inierit, ſperandum non eſſe, vt aliquid pietatis, & veritatis promoueatur. Noſtris cùm ego è Regijs caſtris, aut aliunde literas mitterem, ſigno carentes, & faſciculo principis, ne quid ſuſpicaretur, iunctas, licèt nihil continerent, niſi quod ad noſtrum inſtitutum ſpectaret: eas tamen aut reddi nolebat, aut aliquas è Latino Ruthenas fieri iubebat, ne (opinor) lateret aliquid: ſuſpitione, videlicet, nimis perſpicaci, & trepidante, vbi non erat timor. Ad extremũ Moſcua verſus Liuoniam diſceſſuris poſt publicum conuiuium, data mihi, & omnibus noſtris manu, aſſurgens iuſſit,

vt V. Sanctitatem, Regemq́ue Poloniæ ſalutarem. Domum autem reducto;& literas, ac dona miſit. quæ deniq; partim Germanicis ſtudioſis Olomucij, & Pragæ, atque alibi addicta ſunt, partim ipſis interdũ Moſcis deducendis vſui fuere. Ea cùm ſecundò recuſauiſſem, atque eſſem à Senatoribus admonitus, non debere me antiquũ Imperij illius morem inuertere, aut Principis clementiam lædere, cùm ipſe & V. Beatitudinis munera non reieciſſet, & à ſuis quos iſthuc miſerat, atque miſſurus erat, alia ſinebat capi (ſecutus conſilium iſthic antea mihi datum) gratijs actis, & diſtributa à me pluribus aulicis pecunia, accepi: ſed vt ea occaſione aliquid altius, & verius de inſtituti noſtri ratiõe cognoſceret, hęc, quę ſequuntur per Senatores illi ſignificaui his verbis.

Patere, Clementiſſime Magne Domine, per Iesv Christi ſanguinem, vt tertiò deniq; te obſecrem, vt quæ mihi dona pro tua magnanimitate parari iuſſiſti, ea ſine animi tui offenſione non accipiam. Scit enim Deus, me ea ob contemptum aliquẽ, aut quòd inde non agnoſcam excelſam Serenitatis tuæ liberalitatem, non aſpernari. Sed meæ ad huius vitæ ſpiritualis ſtatũ vocationi, votoq́; paupertatis, quod ſæpe Deo miſerante emiſi, da per viſcera miſericordiæ Chriſti hoc, quod ſummi beneficij loco ducam. Recordare, te mihi (alios licet ob homines, & in quos tamen iſta, quæ meę vocationis ſunt, non cadebant) paucos ante dies dixiſſe, Optimam eſſe rem, Chriſti Domini humilitatem, & paupertatem imitari. Itaque ſine, vt illam re ipſa ſequar. Pax facta eſt, Deo miſerante, ſine iſtis aut veſtibus, aut pellibus: ſine ijſdem reliqua, quæ cupis, Deo aſpirante, conficientur: nec verò à me vllum fidelis diligentiæ officium deſiderabis. Viaticum, quod Paulo ſocio meo ad Pontificem Max. dediſti, quæúe dona eius Sanctitati miſiſti, fuerint ſatis. Quæ certè nec permiſiſſem accipi, niſi, cùm tanto itineri, & moræ noſtrorum omnium in Caſtris, & in his regionibus, neceſſaria fuiſſent, tum offendere animum tuũ, ac proinde meliora impedire metuiſſemus Pellibus autem iſtis pretioſis non vtimur nos: tradituri potius (ſi tanto nos munere dignaretur Deus) ipſas noſtras pelles & Vitam, pro fidei Catholicæ propagatione. Propterea nec mercatores vllos (licèt id ſedulò efflagitantes) mecum venire paſſus ſum, ne quid ab eo genere hominum ſcandali, ad id, quod mittebar, aut rixæ cum tuis oriretur. Porrò habeo ſatis, Diuina gratia, quo redire poſſim ad Pontificem Maximum. Quòd ſi pretioſum mihi donum largiri volueris, ſerua erga me iſtam, quã mihi exhibuiſti, clementiam tuam: ac cùm te ouẽ Chriſti gregis profitearis, cogita eius item viſibilis Paſtoris, id eſt, Sũmi Pontificis ductum tibi eſſe ſequendum, cui Chriſtus Dominus gregem ſuum tradidit paſcendum. Cæterum ſcito, aliqua hominum millia eſſe noſtri ordinis, quos hoc ſeculo, cùm nouus terrarum orbis apparuit, variæq́ue hæreſes Europam diuexare cœperunt, in vnum tanquam exercitum, abiectis ſarcinis, & omni cura priuatarum rerum expeditos, Deus euocauit. Dexteras inter nos dedimus omnes ſub Iesv nomine, vt eius nomẽ, Eccleſięq́; ſpirituales theſauros in Indias inter gẽtes, inter hęreticos, eoſq́ue, qui non integrè cum ipſamet Eccleſia coniuncti ſunt, inferamus. Itaq; & reliquimus omnia; Dignitateſq́ue nullas accipiunt, aut accepère noſtri, niſi ſi quæ ſine reditibus vllis, cum manifeſto autem vitę diſcrimine coniunctæ fuerunt. Ad Patriarchatus enim, & Epiſcopatus quoſdam Indiæ, atq; Aethiopiæ, ante 30. circiter annos, aliqui è noſtris ſic promoti ſunt, vt remotiſſimis in regionibus illis diuturnos labores, vitamq́ue pro Chriſti gloria, nullis omnino terrenis bonis, impenderint. Quamobrem & ab ſancta ſede Apoſtolica quoquò verſum mittimur, atque vt remitti ad te (ſi fuerit opus) poſſimus, permitte, vt cũ iſta neceſſaria non ſint, ne capiamus. His itaq; rationib', etſi haud permotus eſt, vt ſua apud ſe dona retineret, lucem tamen aliquã veritatis hauſit, iactaq́; ſunt ad tantum ædificium, quod in Moſcouia fore ſuo tempore non deſperamus, hæc fundamenta. Is verò regio planè animo, itineris duces, & omnia abundè nobis ſuppeditari iuſſit: ſicq́ue ab eo digreſſi, in Liuoniam per Ruſſiam iter inſtituimus, ad Stephanum Poloniæ Regem.

QVI À MOSCO AD EXTERNOS Principes mittuntur, nec eiusdem generis ſint omnes, & quonam modo mittantur: quidq́; Legatis, cum Antonio Poſſeuino ad Pontificem Max. venientibus à Moſco, in toto itinere acciderit.

Tabellar[illegible], Internuncijs, ac Legatis, qui voca[illegible]tur Magni, vtitur Moſcus ad tractanda cum externis Principibus negocia, ſeu belli ſint, aut pacis, ſiue ad cõmercia pertineant. Tabellarij dicuntur Goniez, qui tantùm literas afferunt: Internuncij, Poslance, qui minores Legati, præter literas, aliquid in mandatis habent: aliquot item itineris comites ſolent adducere. Magni verò Legati (nam fere tres mittuntur, adhibito Secretario) Velikij Posly vocantur, vltraque Poloniæ Regnũ rariùs hi allegantur, tum quòd magnũ comita-

mitatum ijs adhibet, quibus(vti tamē fit in
Polonia,& Moſcouia) lautia non præben-
tur: tum quod longum iter extra Poloniæ
Regnum emenſuris, non exigua pecuniæ
vis eſſ · neceſſaria, quam Princeps ad id
aut nullam, aut perexiguam tradit. Polo-
niæ igitur Rex,& Moſcus, quoniam hoc
inter ſeſe officij præſtant, centum ac du-
centos cum Legatis ſuis mittere ſolent, ad
quos mercatores ſeſe aggregant: cùm & ipſi
Moſci Legati merces ſecum deuehāt, quas
pro eo mu. .e, quo funguntur, non ſatis
decenter diuendunt. Quod ſi quid dono
dant, id ad maiorem compenſationem, ac
remunerationem fit: quę ſi non datur, peti
tur ab ijs, atque adeò extorquetur. Cùm
ergò in Chiuerouam Horcam (is eſt pagus
ad Iamum Zapolſcię) Legati Moſci vnà cū
alijs trecentis veniſſent, officinas aperuē-
re, atque inter ipſa negocia compoſitionis,
de qua agebamus, per ſuos venditioni, ac
permutationi cum Polonis diligenter va-
cabant. Nouogardia verò, quæ inde plus
minùs ducentis paſſuum millibus diſtabat,
commeatum, reſque ipſas coctas (frigo-
re cibos conſeruante) ſubinde accipiebāt,
vt nihil omnino ſumpt' facerēt. Quę res mi
hi, ac reliquis noſtris non incommodabat,
quibus Legatorum quiſq; qui erant à Moſ-
co quatuor, cibum (partitis inter ſeſe dieb')
Principe ſuo id mandante, mittebant.

ERAMVS autem ſumma hyeme in altiſ-
ſimîs niuibus, in quibus fixa tentoria, & per
petuus ignis horridum frigus, vtcunque
pellebat: ligneis quibusdam caſulis, fuligi-
ne & fumo repletis, noſtrorum partem te-
gentibus. Cæterum agros circumquaq; de-
populati fuerant Regij: quamobrem vix
aliquid pręter panem emendum reperieba
tur: & putris aqua, vel nix ad ignem ſoluta
ægrè equis potum, aut cibis coquendis hu-
morem ſuppeditabat. Cùm tamen Prin-
cipis illius Legati, ſi quando ad externos a-
lios Principes veniūt; niſi gratis equos, hoſ-
pitia, cibos, pręcurſores, dona reperiant, il-
lico Magni ſui Domini (ſic enim eum ple-
rùnque vocant) ad cœlum vſque clemen-
tiam, liberalitatē, & vires extollere: alijs ve
rò quantùuis ſublimibus mendicitatem ex
probrare ſoleāt. Hoc ego cùm in Seuerige-
no, priore ad Beatitudinem V. Internun-
cio eſſem expertus, cumq́; ex reliquorum
cōſuetudine plura eiuſmodi cognouiſſem,
velletq́ue Moſcus alteram Legationem in
Vrbem inſtituere: ſuaſi, ne plu ,nàm de-
cem venirent. Ter enim trium mil paſſu
um iter facturo, cùm primò Orſam, inde
in Liuoniam, & Poloniam, ac deinceps per
Germaniam in Italiam mihi eſſet proficiſ
cendum, videbam duriorem fore pro-
uinciam, ſi centum, ducentiúe fuiſſent, qui

bus aliunde cibus eſſet procurandus: eo pe
riculo, vt niſi gratis omnia ſub .niſtraren
tur, perijſſet, quicquid officij, ſtudij, labo-
rum, ſumptuum, erga ipſum Moſcum San
cta Apoſtolica ſedes contuliſſet. Duo au-
tem Principes erant Legatiōls, cum quibus
de maximis rebus, ac d Chriſtianorum
Principum amicitia, vnà mecum erat agen
dum. Huic verò Legationi cùm interpres
à Principę aſſignaretur, qui Catholica fide
repudiata, Ruthenicū Schiſma ſuſceperat
(licet is hoc ad ſui ſecuritatem, & lucrum
faceret) eum enixè reiecimus: atque alte-
rum, & quidem Catholicum, ac nobilem
Polonum petiuimus, quem et obtinuimus,
Magni enim referebat, ſi quis eiuſmodi ex
ea legatione ad Principem redijſſet, qui
veritatem rerum, ac Catholicorum Prin-
cipum humanitatem poſſet Moſco refer-
re, ſi quid earum reliqui calumnijs infuſ-
care tentaſſent. Et à Seuerigeno, ſiue potiùs
ab eius ſocio (qui Catholicus olim, poſteà
Lutheranus, deniq; Ruthenorum errori-
bus imbutus, Italum Interpretem, qui ve-
nerat è Moſcouia, in Carinthia trucidàrat),
quàm primùm ab eis diſcedens, ad Caro-
lum Archiducem eſſem profectus, acerbiſ-
ſima acciderant: cùm vix pedem ex Italia
extuliſſent, vbi ſummis honoribus accep-
ti, muneribus quoq; inſignibus donati fue
rant. At altera iſta legatione neq; cædes,
nec eiusmodi lites vllæ vnquam interceſſe
runt, vt ad arma veniretur. Quæ ſine vl-
la dubitatione ſecutæ fuiſſent, niſi continē
ter repreſſi, ac modo amanter, modò ſpe
munerum, interdum & timore cohibiti ſi-
bi temperaſſent. Permiſſum eſt quoque vt
aliquando de ſuo hoſpitibus ſatisfacerent:
quod licèt ægreferrent, valebat tamen ad
beneficium cognoſcendum, & ad Italicam
Eccleſiaſticæq́ue ditionis liberalitatem
(qua ſupra id, quod expectare potuiſſent,
excepti fuerant) rectius æſtimandam. Hac
igitur in profectione, Moſcorum illo-
rum, quos adducebam, ingenia liquidius in
notuere: quos & tanto magis cognouimus,
quòd eos poſteà in ipſum Poloniæ Regnū,
iubente V. Beatitudine, reducere oportuit.
Quo cùm primò è Moſcouia acceſſiſſe-
mus, mirati, quòd equos, & cibos à Rege
de more obuiam non offendiſſent: reſpon
ſum acceperunt, ſatis eſſe, ſi cùm venirent
ad Regem, liberaliter acciperentur: cōſue
tudinem autem in legatis excipiēdis, qui à
Moſco ad alios principes mittātur, nō eſſe
in Regnum inuehēdam. Rigę tamē ſatis be
nignè, nobis rogātibus, à Rege accepti ſunt.
In Liuonia verò, quæ ędificia magnis ſum-
ptibus ab Archiepiſcopo Rigēſi, atq; à Ma-
giſtris Teutonici ordinis fuerant excitata
ea diruta à Moſcis comperimus, vel om-
nino

nino ruinam minantia, ſordium plena, &
feneſtris patentibus, iniuriæ cæli expoſita.
Quæ cùm ſpernerẽt, lignea potiùs tugurio
la extruxerant, in quibus, fuligine oppletis,
habitare malebant: vt Gothorum cladem,
Coloſſæo, atq; arcubus triumphalibus, Ro
mę adeò vniuerſæ illatam recordatus, iam
non mirarer, quid remaneret in cordi-
bus gentis, quę ſplendorem, ac maieſtatem
aliorum populorum ferre non poſſet. Et ne
que publica Cęſaris pompa, qui tum Augu
ſtā Vindelicorum ad Imperij comitia Im-
perialia ingrediebatur, impelli poterant,
vt eam libenter cernerent: nec tanta ciuita-
tum, & nobilium celebritate mouebantur,
vt ex animo illam collaudarent.

Et hæc quidem in Boemia, & Germà-
nia: in qua quicquid expenderant, manda-
to Cæſ. Maieſtatis reſtitutum eſt, & Vaſa
argentea plura dono data. Vbi verò Italiæ
appropinquaulmus, & in Venetorum di-
tionem deſcendimus, ab ijs magnificentiſ-
ſimè per omnes ciuitates fuerunt excepti.
Veronæ primùm inuitati ſunt ad arces in-
uiſendas, propè quas militum frequentes
cohortes fuerant collectę, à quibus hono-
rificentius admitterentur. Vicentini nihil
omiſerunt, quo omnem humanitatem, &
præter alia, quæ ſummam nobilitatem ani
morum ſapiebant, liberalitatem, (vt ea ci-
uitas hoc genere laudis maximè excellit)
exhiberẽt. Patauij idem effectum eſt. Inde
Venetias appulimus, vbi omnib⁹ omniũge
nerum officijs ab ea Sereniſſima Republi-
ca ſunt accepti. Hìc verò, cùm homines mi-
nus his rebus aſſueti, omnia ſuo Principi de
beri crederent, atque ob laxiorem vitam ę-
grè ferrent, ſibi in Dominicanorum mona
ſterio commodiſſimum quamuis hoſpiti-
um fuiſſe aſſignatum, non mediocri dili-
gentia, & patientia opus fuit, vt in officio
continerentur, donec ij, quibus à Senatu cu
ra Moſcorum fuerat data, nos enixè rogâ-
runt, ne ab horum latere diſcederemus.
Quæ dum fiunt, & eorum diſceſſum vrge-
ſ m, ecce Græci, qui iam multos antè an-
 Venetias commigrârunt, clã cum Moſ-
cis egerunt, vt ad ſuam ædem proficiſci vel
lent, ſacrum, & reliqua, Gręco ritu auditu
ri. Nobiles autem Adoleſcentes, à Senatu
ijs per ciuitatem deducendis attributi, cùm
nondum, quid haberet ea res momenti,
perpẽdiſſent, iuſſerũt, vt ædes ornatiſſimè
apparentur, poſtridieq́ue eius diei, à ſchiſ
maticis Græcis Ruteni ſchiſmatici excipe-
rentur. Quod cùm ad aures meas perue-
niſſet, ad monaſterium approperans, inue-
nio Moſcos, & Venetos, vnà cum Græ-
cis ad horum templum procedentes, quos
ego affatus, Tu mihi, inquam, Iacobe Mol-
uenine (id erat primario Legato nomẽ) tra
ditus es, à Principe tuo, te vt geſſeris, qua ti
bi rati ie mõſtrabo: Te ad Pontificem ma
ximu non ad Gręcos adduco. Itaq; redi
ad hoſpitium tuum; id quod fecit. Sed Gr ę
cis hoc indigniſsimè ferentibus, atque ali-
quibus iniuriam Reipublicę fieri putanti-
bus, quòd eam imperaſſe dicerent, vt eò de
ducerentur, Græcis reſpondi, Vbi conſti-
tiſſet Gręc. cum Eccleſia Catholica con-
ſenſiſſe, tum secum agerẽt, eorum deſide-
rijs ſatisfacturo. Cùm autem cæteris ſeor-
ſim adhibitis, haud omnino perſuaderem,
ad Ser tũ adij: qui rationibus auditis, Græ
cos, q conqueſtum venerant, ſapienter
compeſcuit: resq́ue tota non ſolum impedi
ta eſt, verùm etiam occaſionem præbuit, vt
& plerique Græcorum aſtum, & ſchiſma
propius cernerent, reliqui verò cordatio-
res intelligerent, ecquid mali inde ad id,
quo de agebatur, emergere poſſet, cùm in-
ter Græcos, qui Venetijs commorãtur, per
ſępe ſint exploratores, qui ad perfidos om-
nia deſerãt. Iam verò Moſci, aureis magni
põderis torquibus donati à Republica, ſuo
Interpreti, Vade (inquiunt) ad Ducem, &
dicito, ad nos vt ſericum, aliaq́ue mittat è
ſuo theſauro: interpres tamen rem (vt erat
ingenuus) declinauit. Venetijs autem ſol-
uentes Ferrariam, Inde Bononiam veni-
mus, vbi Veſtra Beatitudine iubente, cun-
cta paternæ charitatis argumẽta liberaliſſi
mè edita ſunt ab Illuſtriſſimo Cardinali
Cęſio Legato: tum & officinæ clauſę, atq;
honores plus quàm ordinarij habiti Reli-
qui Illuſtriſſimi Legati, Vercellenſis in
AEmylia, Columna in Picæno idem pro-
curârunt. Militum cohortes, è ciuitati-
bus obuiam primùm prodibant: deinde ad
portas Magiſtratus aderat, inde in Prætori-
um honorificentiſſimè deducebantur, tor
mentis diſploſis, tibicinibus perſonanti-
bus; conuiuijs, & exquiſitiſſimis epulis in-
ſtructis. Admoniti nobiles, à quib⁹ varia li
centius Moſci petebant, iam haud facilè aſ
ſentiebãtur: quo factum, vt intra cancellos
pudoris ſeſe Moſci reciperent. Arimini cũ
eſſemus, in domo Præfecti ciuitatis, pias i-
magines amouerant, vt paruulas quaſ-
dam ſuas, ritu Rutenico depictas, appone-
rent. His ablatis, cùm priores repoſuiſ-
ſemus, ne quid ea in re inſolentius inter
Catholicos agerent, minùs poſteà licen-
ter ſeſe geſſere. Inde ad Beatiſſimæ Vir-
ginis Lauretanæ, celeberrimum Sanctita-
te, ac populi concurſu, locum peruenimus,
vbi habuerunt, quo miraculorum memo-
ria, frequẽtia adeuntiũ, & perpetuis precati
onib⁹ oculos atque animũ paſcerẽt. Deniq;
tẽperatis mea pręmonitione apud ciuitates
honoribus, ad Tiberim propè Burgetũ Op
pidum, à Veſtræ Beatitudinis cubicularijs
bu-

humaniſsimè excepti, & ſalutati, poſtridiè progreſsi, ſequenti deniq; die Romam venimus; vnde Romana nobilitas, præeunte Marchione Cæſio, obuiam egreſſa eſt; Moſci verò honorificentiſsimè, ac frequentiſſimo populo, diſploſis omnibꝰ, quę in mole erant Adriani, tormentis, ad Cardinalis Columnæ tum abſentis palatium adducti ſunt. Eo in palatio laurijs præbitis, adhibitiſq́; è familia B. V. diligentiſsimis adminiſtris, atque alijs, qui portas cuſtodirent, ſingulis diebus, dum ex Algido Veſtra Beatitudo redijſſet, per vrbem curribus vecti, pulcherrimà quæque viſebant. Mirati ſunt in primis curam, diligentiam, ingentes ſumptus, charitatem erga ægrotos, officinas, cubiculaq́ue diſtincta, & præſertim hoſpitalem Sancti Spiritus domum, ac reliqua maiora Noſodochia. Nihil verò eorum animos plus inflexit, quàm pietas illa, quàm valere ad omnia, tum ipſi quoq; nos in ipſis Moſcis videbamus. Seminaria verò, & Collegia variarum gentium cùm ſubinde inuiſerent, iã orbi terrarum ipſa religione Romam dominari, nec verò ſeſe ſolos eſſe Chriſtianos (vti dicere ſolebant) cogitare inceperunt: & harum omnium rerum capita in tabulas ſingulis diebus referebant, ad ſuũ Principem allaturi: quod quidem in itinere quoq; fiebat, cùm per Lituaniam, Poloniam, Morauiam, Bohemiam, Germaniam, Italiam, Societatis noſtræ Collegia luſtrarent. Anglicum, quòd eſt Romæ, Seminarium eò magis admirati ſunt, quòd Angliam hæreſibus prorſus infectam audiuiſſent: ſed & modeſtiam Alumnorum illorũ conſpicientes mirificè emolliebantur, martyrumq́ue reliquias, quæ in eorũ erant Eccleſia, ſumma reuerentia venerati, & oſculati ſunt. Id quod in alijs quoq; Romanis templis, atq; alibi faciebant Sed cùm in Capitolij palatium à Romanis Patricijs aduecti, & Romana magnanimitate humaniſſimè accepti, fragmẽta marmorum antiquorum, ineptaſq́; gentilium Deorum memorias, à quodã rogarentur (quaſi maximi res eſſent momenti) vt attentiùs inſpicerẽt, omnia (nec immeritò) contempſerunt. Et illud enim eos maximè offendebat (quod & cuilibet Chriſtiano deteſtandum eſt,) cùm vel in hoſpitijs ſigna turpitudinum cernerent, vel imagines (etiam pias) ad laſciuiam depictas, nudas verò ſtatuas, & cætera diabolica figmenta, in aliquorum domibus, & hortis cernerent, quibus cupidines, & Veneres plùs quàm Chriſtus, & Beatiſſima Virgo ſapere videbantur. Iam verò templa Romana, Diuiq́ue Petri ædem ſuſpicientes, omninò fatebantur, hæc longiſsimè præſtare ſuis, quæ cùm anteà ſolùm vidiſſent, vel lignea, vel murata, putabant reliquis totius mundi pulchritudine, aut operis aut magnificẽtia præcellere. Vbi ventum eſt ad Veſtram Beatitudinem ſalutandam, & dona, literaſq́; ſui Principis reddenda, ęgrè nonnihil videbantur adduci, vt crucem ad pedes Veſtræ Sanctitatis oſcularentur: ſed longè ægriùs cùm diſceſſum pararent Credo ita, quòd alia quoq; dona (pecuniam in primis) voluiſſent: licet aurei torques magni ponderis, veſtes aureæ, & holoſericæ duobus ipſius legationis Principibus, cæteris verò omnibus ex panno, & ſerico duplices traditæ fuiſſent. Oſculati tamen ſunt libenter, cùm quid ea de re Moſco eorum Magno Duci eſſet æſtimandum; quidué non ſolùm Apoſtolis primi Chriſtiani faciebãt, ſed & ipſi Moſci ſuis Epiſcopis faciant, ad quorum pedes ſe proſternunt, humi terram capite percutientes, audiuiſſent. Illud non ſatis ęquo animo tulerunt, quòd ſeſe in diſceſſu nemo, prętèr me, ac comites itineris meos ex vrbe proſequeretur, ſicut ipſi Principum Legatos, (quod & mecum bis, ab ijs diſcedẽte, fecerant) ad quatuor, quinqueué paſſuum millia, magno cum comitatu educunt. Eadem porrò in reditu contigère, quę in profectione acciderant. Torques enim (cùm hoſce per iter induerent) & Veſtræ Beatitudinis crucem pulcherrimam, licèt Græcis characteribus elaboratam, tum Venetorum auream D. Marci Euangeliſtæ imaginem ademerunt: quamuis ſi ſolus quiſq; fuiſſet, neque delationem ad Principẽ ſuum timuiſſent, non difficilimè ſeſe ad omnia accommodaſſent. Mitiores autem aliquanto effectos (ſiue ob humaniorum gentium conſuetudinem, ſiue quòd reuertentibus erat extra Italiam expendẽdum de ſuo) Varſauiam ad Polonię Regem denique adduximus; illud in itinere præcipuè cauentes, ad declinandas lites, ne eodẽ hoſpitio diuerſaremur. Sic donis à Rege procuratis, q́ illis Regio animo ſunt data; literiſq́ue ad ſuũ Principem à me acceptis, quibus breui de omnibus illum certiorem faciebã; tradita item à me pulcherrima Saluatoris imagine (quæ miſſa à Veſtra Beatitudine ad Moſcum, in ære picta, & Græcis literis additis, ebore, argenteiſq́ue floſculis continebatur) ſatis lætos in Moſcouiam dimiſi. Quę fuſiùs narranda putaui, vt ſi cui aliquando tale negocium obtigerit, pręuiſa minùs eum feriant: iſq; ad patientiam, & prudentiam, à Deo per orationes hauriendam, ſedulò ſe comparet.

INGENIVM MOSCI, ET *Schiſma.*

ID verò prlmùm ſatis conſtat, Septentrionalem tractum, eoſq; præſertim populos, ex quorũ cordibus vera religio feritatem haud excuſsit, quãtò magis ab ingenio ſeſe deſertos ſentiũt, tantò ſuſpicioſiores euadere: quamobrẽ quod induſtria, & iudicio conſequi nequeunt, id calliditate, ac vi, (ſed Moſcos diligentia quoq;) ſtudere, vt aſſequantur. Ea in Scythis, & Tartaris perſpicuè cernuntur, ex quibus cùm plerique Moſcorum originem ducant, aut conſtent, mirum non eſt, niſi hactenus naturam illam exuerint, quam pietas alijs nationibus excoluit, ac vicit. At is, ad quem ſumma in ſuos poteſtas acceſsit, vnà cum aliqua Chriſtianę religionis ſpecie; nec verò aliorum Principum opes viderit, ſi ſe (addita perenni ſubditorum aſſentatione atque acclamatione) ſupremum omnium arbitretur, minùs fortaſsè mirandum eſt. Quæ tria cùm in Magnis Moſcouiæ Ducibus ab eo potiſsimum tempore fuerint, quo ſe à Tartaris, quorum erant tributarij, in libertatem aſſeruerunt, extulere mirificè eorũ, ac præcipuè eius, qui nunc rerum potitur, Principis animum: vt cùm vix ab vllo viribus ſe ſuperari nonnunquam exiſtimaſſet, neminem quoq; doctiorem, aut religione veriore imbutum putaret. Cui cùm ipſe interdum Chriſtianorum Principum mentionem facerem, qui maximè cæteris præſtant; quinam iſti ſunt (inquiebat) in Mundo? Comparationem, videlicet, non ferebat elatio, quæ quicquid alteri tribuitur, ſui depreſsionem putat. Inde igitur factũ eſt, vt Magni Moſcouiæ Duces primò ſeſe totius Ruſsiæ Dominos verbis, literis, atque ipſius pecuniæ ſignis exprimãt, quamuis Ruſſię bonam partem Poloniæ Rex obtineat. Deinde verò hic, qui ſuperſtes eſt, Ioannes Baſilij filius, præter illam titulorum ſeriem, qua vult appellari Caſani, & Aſtracani Czar, ſeu Regem; Germanorum quoq; Imperatorem, ad Turcam ſcribens, vocari ſe aliquando iuſsit. Et ſanè cùm Liuoniæ inhiaſſet, atque ad Pruſsiam, quodam Cæſaris Auguſti fratris prætextu, reſpiceret, quem Pruſſum vocatum fuiſſe, & ſe ab eo deſcendiſſe dicebat: cumque cùm Carolo Quinto, ac Ferdinando eius fratre, huiuſque filio Maximiliano videri voluerit amicitiam colere, intelligi poteſt, quid de Germaniæ, & Occidentis vlteriore tractu in animo coxerit. Spem ipſius alebant diſsidia Chriſtianorum Principum, variæque, ac peſtilentes hæreſes. Liuonici ſucceſſus, Caſanum, & Aſtracanum anteà deuictum, ac imbibita ſui illius Schiſmatis, potiùs quàm religiõis, opinio, qua delectum à Deo ſe exiſtimauit, quaſi iubar, quod vniuerſum orbem eſſet colluſtraturum. Auxerunt poſteà Legationes anteactæ quorũdam ad eum Principum, cuius ſtudium, & operã requirebant, qua Polonicum Regnũ aliò caderet. Quin cùm apud eum eſſem, reſque Moſcouiæ ſatis eſſent attritæ, necdum tamen recordatio Legationum illarũ elanguerat, quæ Spiritus ipſius fouebant. Facta denique ad eandem ſpem eſt maior acceſſio, cùm ab eminenti Principe literæ ad eum ſcriberentur, quibus Lutheranæ hæreſeos propagationem in ſua ditione cõmendabat. Inde enim Catholicos (quos Romanos vocat) omnes in hæreſim corruiſſe, credidit, ac proinde facilius eſſe ſubijciendos. Ad extremum, ſeueritas in omnes breuiorem ſui conſilij exitum pollicebatur, qua ſperabat, quicquid obijci poſſet impedimenti, ſe amoliturum, quando in Lituaniam, atque Liuoniam ſic eius terror penetrauerat, vt eadem ſibi ratione aditum patere ad reliqua non dubitaret.

At quod ad ſchiſma pertinet, incredibile eſt, quantopere eo in viſco hæreat, ac placita pro æternis habeat, quin verò potiùs aliquid ſemper addat, quàm demat. Itaque vt qui ab vno diſcedunt, quo progrediuntur vlterius, eò in plura incidũt (quod & huius ſeculi nouatoribus contigiſſe nemo non videt) ſic Moſcis accidit, qui à Gręcis ipſis ſchiſmaticis, vnde ſchiſma hauſere diuiſi ſunt, multaque imperitiſſimè blaterant, libris, ſtudijſque literarum carentes, quod in altero Commentario ſcripſi. Qui ergo Græcorum pertinaciam obſeruauerit, quiuè Donatiſtas memoria repetierit, nunquam, vbi ſeſe ab Eccleſia præciderũt, ad eandem aggregatos: qui item Æthiopum ingenia conſiderauerit, Summum licèt Pontificem agnoſcentium; quique eundem non vna ad Apoſtolicam ſedem legatione cõfeſsi ſunt: qui denique Huſſitas inſpexerit, tam ſæpe de vnione agentes, ac nũquam ad Eccleſiam peruenientes, facilè deprehendet naturam Moſcici ſchiſmatis.

Auget porrò ipſius pertinaciam pręſumpta de ſe opinio cõſtantiæ, exiſtimãtis, quòd Schiſma iſtud ſine ſciſſura perduret. Prętereà accedit populorum, qui illud cum lacte ſuxerunt, eorumq; rudiſsimorum, perpetuum erga Principem obſequium, & ſeruitus. Inde enim fit, vt cùm Principũ omnium Legatis collocutus, vbi illi abſceſſerunt, in pelui argentea manus eluat, quaſi ſordium aliquid contraxerit, ea re conteſtãs, Chriſtianos reliquos eſſe peripſemata. Quod cùm à me illi fuiſſet obiectum, (ꝙ ex meis literis iſthuc miſſis liquidiùs cognoſci potuit) ac de ea re ſe vellet purgare,

non

non diluit tamen. Porrò, non ſinit Armenios in ſua templa ingredi, quos Neſtorij hæreſim ait eſſe ſequutos: Græcis autem id permittit; cùm Lutheranis, & alijs hæreticis neque pateat aditus, & quæ ſibi conſtruxerant templa, ab eo, concremata ſint.

QVAENAM SPES SIT DE MOſco, ac de eius promiſsis ad propagandum in Aſiam, & aliò ſanctiſsimum Chriſti nomen, & fidem.

IAM QVID ſperari poſsit à Moſco, ſi quod ille literis, ad B. V. atque ad alios Principes ſcriptis, prætexuiſſe videbatur, Chriſtianum nomen, latiùs eſſet propagandum, differendum eſt hoc capite fuſiùs. Sic enim cerni poterit, quorſum eius promiſſa ſpectauerint; cuiúe vſui eſſet Chriſtianæ Reipub. ſi quãdo ea gens aut ad fidem Catholicam veniret; aut rebus conſtitutis mitiorem alium Principem nanciſceretur: quandoquidem breuiſsimè victurum hũc Principem certæ coniecturæ iam ſunt. Memini itaque priuſquàm in Moſcouiam irem, N. multa ea de re ſciſcitanti mihi reſpondiſſe. In primis Prouincias illius Principis longiſsimè diſtare ab ijs, qui fidei noſtræ iurati ſunt hoſtes. Vaſtam enim heremum versùs meridiem, ſolo nihil ferente, & arboribus nudam, ac plerunque inaquoſam intereſſe plus viginti dierum ſpacio, quæ expeditioni cuicunque maximum periculum crearet. Sequi Tauricam Cherſoneſum, in qua Tartari Præcopenſes ſint capitales Moſcorum hoſtes; Turcaque ipſe arces habeat nec paucas, neque malè munitas. Quærenti verò, num qua Moſcus ad mare Caſpium pertingit, aditus pateret vlteriùs; affirmauit. Licèt enim vaſtitas ingens etiam in eo tractu intercedat, nauibus tamen haud difficilè per Volgam fluuium eam vniuerſam, certis anni mẽſibus, poſſe ſuperari. Addenti, num per Tanaim, qui in Moſcouia oriens, in paludem Mæotidem influit, nauigari poſſet, illac nauigari poſſe aiebat. At arcem Aſophum ad oſtia Tanais ſitam eſſe, quæ ad Turcarum Imperatorem pertinet. Atquì ad ea, quæ de Præcopenſibus Tartaris dixerat, cùm reſponſum fuiſſet; Moſco, qui Aſtracanenſes, & Caſanenſes ſuo imperio ſubiecerat, non difficilè forſan fore, Præcopenſes quoque adiungere: aliam horum eſſe rationẽ oſtendit. Cùm enim (dicebat) Moſcus aduerſus illos, quos edomuit, Tartaros, maximis tormentis adductis, craſſos etiam aſſeres perforatos curribus præfigi iuſsiſſet, per quos Pyxidarij bombardas ſuas exonerabant, certa hoſtium pernicie, ipſi à nemine læſi: facilè fuit nouo armorum genere circumuentos opprimere; præter quàm quòd cùm vniuſcuiuſque Tartarorum Hordæ primaria vna (vt dixi) ciuitas ſit, ſeu conuentus, quo deiecto, reliqua omnia ſine difficultate in poteſtatem veniant. Ac cùm Caſanenſes Moſci ditioni finitimi eſſent, his verò ſuperatis, neceſſariò caſuri eſſent Aſtracanenſes (quippe quibus aliundè haud citò poterat ſubſidium mitti) vtrumque populum iam deuictum, eò faciliore negocio potuiſſe in officio contineri, quòd Moſcus arces aliquas excitauerat, in quas impoſiti Præſidiarij, regiones illas tutarentur. Denique percontanti, quî factum eſſet, vt tam inſignem Turcis, non ita multos ante annos cladem Moſcus intuliſſet, cùm Tanaim deriuari iuſsiſſet in Volgam, reſpondit, hoc non à Moſcis, ſed à Tartaris Præcopenſibus, licèt Turcarum fœderatis, accidiſſe, ægrè ferentibus id fieri, vnde grauius ſibi iugum pendere proſpicerent. Quamobrem cùm ſeſe duces itineris Copijs Turcicis exhibuiſſent, per ingentes ſyluas, & loca commeatus egena, eas circumduxiſſe, vt fame, ac labore pleræq; omnes fermè interierint. His cognitis, atque interrogat°, num à Perſico regno Moſcici imperij fines longè diſtarent, magnum ſanè (dixit) inter vtriuſq; ditionem eſſe interuallum. Neque verò Moſci prouincias Perſiam attingere, ſed priùs eſſe Georgianos & Circaſſos, qui dicuntur Quinquemontani, quorum linguam ab alijs omninò differre, & regionem, quæ longitudine itineris octidui extendatur, à ſeptem Ducibus ſeu præfectis, non diſsimili Heluetiorum modo, adminiſtrari. Hoſce porrò interdum à Moſco, aliquando à Turcis, nonnunquam & ab ipſis Perſis accipere ſtipendia ſolitos, pro temporis, & rerum ſuarum ratione. Cæterùm per Moſcouiam ad Perſas longiore nunc itinere opus eſſe, quòd Porta ferrea, qua erat tranſitus, à Turca ſit capta. Quæ omnia N. ſibi aiebat eò eſſe certiora, quòd apud ſe Circaſſum habuerit; ſtrenuum, ac fidũ militem, cuius patruus in Perſia, qui eo in bello meruiſſet, inde nouiſsimè veniens, cuncta retulerat. Adiecit autem, Cham, Tartarorum in Aſia Imperatorem, non procul ab ea gente abeſſe, qui multum adhuc rituum Chriſtianorum retineat, cùm olim ad fidem noſtram acceſſerint. At Mehemetes, Selymi, parentis huius Turcarum Imperatoris, cõſiliarius (vt ex eminenti viro audiui) duram ſignificauit à Rege Poloniæ ſuſceptam eſſe prouinciam, qui Moſcum bello eſſet adortus: quandoquidem (aiebat) Turca ſuus Imperator, & Moſcus vnici eſſent in Mundo Principes, qui ſuos prorſus in poteſtate haberent, ac proinde eſſent poten-

tiſsimi.Qua ex re,quãti Moſcum æſtiment Turcæ, iotelligi poteſt. Sed & eorum memoriæ fortaſsis adhuc hærent, quas à Moſcis quondam clades perpeſsi ſunt, ſi fides ijs habeatur, quæ Herbeſtanus ex eorum Chronicis, & alij quidam referunt. Et illud etiam animis Turcarum poteſt obuerſari: Græcos, niſi Principis Moſcouiæ nimiam dominationem pertimeſcerent, isque tam longè abeſſet, non abhorrere ab illius imperio,cuius eandē cum ſua eſſe religionem putent, atq; idcirco propenſiùs ad illum acceſſuros. Moſcus certè,cùm rebus cũ Poloniç Rege compoſitis, de huiuſmodi reb' ageretur, quæſiuit per Senatores ſuos, num ſi ſuas Regijs vires adderet, poſſet copias per Polonici Regni ditionem traducere,& quà iret, arces extruere. Quo in colloquio viſus eſt Ruſsiam Regis potiùs ſpectare,quàm præcopenſes:id metuens, ne in reditu à Polonis intercluderetur. Quòd ſi vnquam aliò,quàm in Liuoniam,atq; Lituaniam è Moſcouia educti fuiſſent exercitus, quid ea gens valeret,conijci rectiùs poſſet. Et, vt vt hæc ſunt, illud pro certiſsimo habendum eſt, per Moſco[illegible] am multò minore ſumptu atque pericu[illegible], quàm per omnes alias mundi plagas, patere viam in Aſiam, ad Chriſti Domini fidem propagandam: qui vnus piorum omnium ſcopus eſſe debet Proinde in hoc eſſet præcipuè incumbendum(quod Moſco V.S. ſcripſit) vt vinculo religionis nobiſcum iungatur: ſine qua reliqui humani nexus facillimè diſſoluuntur. At verò, vt hoc fiat, nō eſt opus vnius diei, aut Legationis Neq; ea arca, in qua pauci ſalui facti ſ[illegible] ad Mundi totius poſteà inſtaurationem, non niſi centum annorum ſpacio, id eſt, longanimi,& nō intermiſſa perſeuerantia, perfici potuit. Temporis autem fortè breuioris hæc prouincia fuerit, quòd iam in Liuoniæ ac Moſcouiæ finibus, Stephanus Poloniæ Rex, Collegia, Seminariaq; Catholicorum Sacerdotũ parat atq; ad Regias alias, & bellicas dotes, hanc quoq; curam, tanquam primariam, adiungit. Præterea miracula accedunt, per noſtræ Societatis homines in ſimplici illa gente fieri à Deo cœpta. Quod verò Moſci non deſint, qui filios ſuos miſſis à Sede Apoſtolica Sacerdotibus offerant, hoc quoq; facit, vt de Domini bonitate aliquid non longiſſimum ſperem: cui nec difficile eſt in momēto ditare pauperem; ac notæ ſunt artes, quib' agnus poſſit habitare cũ Leone. Ipſa verò cũ illo, atq; cum alijs Chriſtianis Principibus amicitiæ iungēdæ tractatio, ſi cōtinuetur (quanquã ſatanas ei euertendæ oēs machioas ſemper adhibiturus eſt) dici non poteſt, quantas ſecum ad id commoditates trahat: ſi præſertim, qui hæc egerint, ad vnam Dei gloriam colliment. Sic enim ad ſchiſmaticos, atque ad hæreticos peruenire licet; qui ſi initiò de religione ſecum eſſe agendum puta[illegible]t, aditum impedirent, vel audita ſpernerent, aut ad reliqua progreſſum, vrgentibus eorum miniſtris, præciderent. Catholici verò Principes ſi quid habent, quod cum Sede Apoſtolica de politicis rebus agant; cùm, quę ſunt pacis, promoueri à V. Beatitudine ſentiũt, intelligunt hoc Paſtoris, Vicarij Chriſti,& Patris proprium eſſe. [illegible]amobrē & Catholici, & hęretici, atq; ſchiſmatici Principes, nō ſolùm aures libenter accōmodant, verùm etiam ipſo in colloquio, cùm difficultates ſiue ſuas, ſeu al[illegible]nas proponunt, aperiunt ipſimet viam, qua reliqua complanentur: pluraque, quæ acerbiora eatenus viſa ſunt, mitiora reddũtur, ac ipſa animorum confidentia, quaſi rediuiua pietatem, & religionem in eorum cordibus aliquam exuſcitat. Quod cùm ita ſit, aut erubeſcunt ſi refugiant, aut excitantur ardentiùs, vt Sedis Apoſtolicæ monita ne detrectent, ad quam & Scythas, [illegible]ndos, atque efferas quaſq; gentes eo tempore vident accurrere, quo ſudauit humani generis hoſtis, vt inſtituta à Chriſto auctoritas in Eccleſia per hęreticos tolleretur. Itaque qui iſthinc ad tantum negocium miſsi fuerint, optatiſsimum ijs eſſe debet, vt in propoſito perſtent, nectantque futurorum congreſſuum occaſiones, ac diſo[illegible]entes ita abeant, vt ſibi ad reditum eoſdem ad Principes portam (vt aiunt) relinquant apertam. Sic enim aut aliquid optimi denique fiet, aut pax redibit ad V. Beatitudinem, Diuinæque ſapientię charitas iuſtificabitur; & (quod experti ſumus) aliæ ſe rationes offerent ad populos illos iuuandos, quas nunquam cogitaſſemus: cùm etiam, ſi t[illegible]a conſcientia, & ſaluis rebus, huma[illegible]m ſaltem amicitiam cum aliquibus alijs, licet nondum Chriſtianis, colere poſſemus, aliquando crediderim id ſuppeditaturum modos, quibus in eorum Prouincijs propagari latiùs, quàm factum ſit hactenus, Chriſtiana religio poſſet. Quod an in ipſorum Principum animis ad veritatem altiùs inſinuandam, aliquid etiam eſſet effecturum, iudicent, qui meditantur attentiùs patientiam, & martyria Pontificum Romanorum, qui trecentis primis Eccleſiæ annis, clauum in turbulentiſsimis perſecutionum fluctibus tenentes, ſanguine ipſo penè omnes Chriſtianam rem auxerunt, & nauim onuſtam fidei (vt ſic dicam) ad Chriſtum Dominum cum pluribus barbaris gentibus, tanquàm ad portum intrepidi appulerunt.

OBSERVANDA, SI QVI A SEDE *Apoſtolica; vel ab alijs Catholicis Principibus in Moſcouiam mittendi ſint.*

CVm ei, ad quem delectus, & miſsio ſpectant, tria illa in primis neceſſaria ſint, quæ diſpio . nempè, vt Legatio ob Dei honorem ſincetiſsimè inſtituatur; vt opportunè; vtque ei deferatur, cuius interiores dotes, ac virtus ſolida, vnà cum rerum Græcarum cognitione coniuncta, exteriori quantocunq; ſplendori, aut dignitati præualeant. Tum illud permagni momenti eſt, vt quæ Le tio ad Moſcos ſuſcipienda fuerit, ea Polonis, Lituanis, ac Moſcis iuſtam ſuſpicionis anſam non præbeat. In Comitijs Ratiſponenſibus, cùm Moronus Card. lis V. B. nomine egiſſet, vt Pontificius Nuncius ad Moſcum, vnà cum Moſci Legatis, qui eò venerant, in Moſcouiam poſſet proficiſci, Maximilianus Cæſar aſſenſit. Dum autem Legatio illa explicabatur, Ger anusque, & probus Theologus, nec Ru nę linguę ignarus, à V. Beatitudine ad eam rém literas accepiſſet, quibus Nũcij ad Moſcum munere fungeretur, diem nõ ita multò poſt obijt. Tentata item fuerat à V. B. altera Legatio, cùm ex vrbe Alexander Canobius, qui nunc Epiſcopatui Fotoliuiẽſi præeſt, miſſus eſt, ſed neque Lituaniam ſuperare potuit; ac Vilnam rediens, Romam quoque Infecta re, neceſſe fuit vt reuerteretur, aliquibus progreſſum ill s prohibentibus. Iam verò anteà Vinc dus, Porticus, qui poſteà fuit Archiepiſcop' Rhágufeus ad Moſcum inuiſendum à Pio Quinto Pontifice Max. Sanctæ memoriæ deſtinatus fuerat tum, cùm Apoſtolici Legati munere apud Sigiſmundum Poloniæ Regem, eo tempore fungebatur. Ac tamen poſteà idem Pontifex audita Moſci crudelitate, ab eo propoſito auerſus eſt Sed denique, dum Septentrionalium iuuandorum Zelus V. B. vrgeret, eius nomine monuit me Nuncius Apoſtolicus, Epiſcopus Britonorienſis, qui erat apud Stephanum Poloniæ Regem, viderem, an ſ Ioannẽ Tertium, Regem Sueciæ, apud quem V. B. mandante verſabar, literæ in Moſcouiam mitti poſſent. Re igitur, cum eo Rege collata, reſpondit fore, vt inſequenti anno id liceret. Nec igitur anteà maturum appetierat tempus: & tamen ſemina iſtorum conatuum, & patientiæ, quæ ſolet maximum quodque negocium perficere, Deus ipſe reſpiciebat, & incrementum dabat. Quare poſt paucíſsimos menſes, superuenit è Mo uia Seuerigenus, Magni eius Ducis Internuncius, aliquem petens, qui V. Beatitudinis nomine pacem componeret inter eum, ac Poloniæ Regem. Opportuna igitur occaſio viſa eſt; decreta fuit miſsio: at deerant duo præcipua, rerum illarum interior notitia, quiq; mitteretur. Quòd ad me attinet, eò proficiſci iuſſum, certiſsimum eſt, reſpexiſſe Deum immenſam Charitatem ſuam, vt quæ V. B. animo deſideria inſtillauerat, ea ad aliquem effectum deducerentur. Iam verò cùm earum rerum, & itinerum ſatis perſpecta ſit ratio, non deerit cauſſæ ſuæ Deus, quin aliquando occaſiones alias offerat, quibus hæc lampas melioribus tradatur, & in vtramque Ruſsiam tam Poloniæ Regis, quàm Moſci ab ijs, qui ſeriò Chriſti gloriam ſitiant, Catholica religio inferatur.

MITTENDI CVM LEGATO.

MIttendi verò pauci erunt, quòd tum fruſtra fierent immodici ſumptus, tum res magis innoteſceret, quæ alioquin ſuſpicioſioribus occaſionem daret impediendæ Legationis. Itaque neque vt in aulis Principum diù ſubſiſtant, ac niſi neceſſarium ſit, per illas tranſeant, magnoperè expediet. Cæterùm ſi plures eſſent, pl' item faſtus & rumoris, quàm ſalutis ſequeretur: præter illa, quæ quotidie cernuntur; externa, videlicet, rerum ſpecie Legationes prodi; maleuolis aperiri viam, optima quęque turbandi, Principeſque ipſos, ad os mittitur, varijs commentis & aſtu anteuertendi. Albertus Campenſis eo in libello, quem de huiuſmodi Legatione ad Clementem Septim ſcripſit, quinque futuros ſatis initiò dixit. At ſi aurigas, & interpretes numeraſſet, plures dixiſſet. Itaque ex vrbe quinque vt exeant, vel minus item hominum, non improbauerim: verùm vbi ad Poloniam; a Vilnam appropinquauerit, aliquos, itẽ inde ſibi adſciſcat neceſſe fuerit. Homines enim ferendæ cæli iniuriæ aptiores, laboris patientiores, ac itinerum magis peritos ſine dubio ibi poterit nanciſci: quibus neque multum ſtipendij ſit dandum, ac recentes ad laborem plus auxilij ferent. Interp tes duo potiùs ſint, quàm vnus: ne ſi quis orum aut in morbũ incidat, aut moriatur, (vt alter ex meis accidit) fidendum ſit Principis interpretibus: quod quidem magna ſecum trahit incommoda. Quòd ſi vterque valuerit, haud parum proderunt notandis actionibus, explorandis aliorũ mentibus, ſcriptioni Ruthenicę conferẽdæ, veritati & fidelitati mutuæ indicandę, vel cuſtodiendæ. Quòd ſi bellum eſſet inter Polonię Regem, ac Moſcum, reſq; aliquæ ijs de Principibus eſſent agendę; ſeduló perſpiciendum erit, qua religione, humanaq; item fide Rutheni interpretes fuerint. Cùm fidẽ dico, quantoperẽ

ijs fidere poſſit Legat⁹, intelligi velim: cùm religione, ne Moſcus plus illis meritò fidat. Si n. Regis Polo. ie ſubditi fuerint, difficilior erit eorũ vſus Ruthenico ſchiſmate implicit, dubitandũ eſt, ne aperiant, quod reticendum eſt, aut adeò ne fideliter interpretentur, quod referendum ſit. Hęc omnia expertus loquor. Accedit, quòd (vt Lituaniæ, Ruſsiæque mos eſt) vltro citroq; cómeantes dant operam mercium permutationibus: quare præcauendum erit, ne interpretes plus in eo agendum aliunde, ob lucri cupiditatem ſuſcipiant, quàm tractandis poſteà negocijs conducat. Quid enim hinc damni, vel labis ſequi poſsit, præſertim cùm Diuina aguntur, is, qui paulò fuerit oculatior, cernet. Quòd ſi Slauus, vel Bohemus fuerit int res, non ſanè ſtatim principio Ruthenicã omnem linguam aſſequetur: verùm ſi longior fuerit commoratio, proximè ad eam accedet id quod inter noſtros alteri, qui erat Slauus, ac duobus, qui Bohemicè nôrant, vſuuenit. Ij certè Moſcis gratior fuerint, ob innatam de Poloniæ Regni bditis ſuſpicionem. Ad Moſci interpretes quod attinet, (niſi Catholicus aliqui t) vix fidendum eſt: eoque minùs, ſi quid ijs ad religionem ſpectans, vertendum in eam linguam traderetur: quod etſi facerent, non audent tamen Principis terrore pculſi. Rutheni ſi defuerint, quæ maioris momenti ſunt, curãdum erit, vt vertantur in Ruſsia, quæ Regis eſt. Ad interpretes autem fidos, atque Catholicos inueniendos Collegia Societatis noſtræ, quæ ſunt Vilnæ, Polociæ, Derpati iuuabunt, apud quæ multi literarum ſtudijs excoluntur, qui etiam pietatis ſpecimen edidere. Cuiuſcunq; verò nationis fuerint interpretes, atque alij itineris comites, præſtabit eſſe ætate prouectos. Hoc ẽnim maiorem Legato conciliabit auctoritatem: eosque minus expoſitos fraudib⁹ habebit: occaſionem etiam ſiue ad maledicendum, ſiue ad malè agendum pręcidet: quę vna res in omnibus, ſed certè in eiuſmodi Legationibus ſummoperè cauenda eſt.

PRAETER interpretes, Sacerdotem omnino adducat vel Slauũ, vel Bohemum, vel Ruthenũ, vel Polonũ. Quòd ſi Ruthenicè nôrit, iam pro interprete adhiberi quoque poterit: ſin verò ex ijs nationibus haberi non poſſet, eius ſaltem virtutis ſit, vt exemplo plus faciat, quàm loquatur. Hic & ea, quæ muncris ſui ſunt, noſcat, & curet, vt omnes frequentiùs Diuinam Euchariſtiam ſumant, & quę ad religionem Catholicam propugnandam aduerſùs Ruthenos attinent, in itinere addiſcat, & reliquos ingenioſiores doceat. Quæ ſanè tum ex altero meo de Moſcouia Commẽtario, tum ex eo ſcripto cognoſcere poterit, quod Moſco petenti tradidi, de diſcrimine inter Catholicam fidem, ac Ruthenicũ, & Gręcum ſchiſma. Et Legatus quoque vnà cum Sacerdote, alios ea de libros ſecum ferat, quos vbi in itinere legerint, relinquere poterunt ſiue in Moſcouia, ſiue in finibus, vbi diſceſſerint.

HI VERO LIBRI FVERINT.

D. Thomę opuſculum ntra Gręcorum errores.

Libellus Leonis noni; cuius item aliquot epiſtolæ de tota hac re extãt, Colonię pòſt editę. Sancti Anſelmi Epiſtola de proceſſione Spiritus ſancti, contra Gręcos. Ea inter eiusdem auctoris opuſcula reperitur.

Quę Nicolaus Primus, Gręcorum obiectis reſpondet.

Vmbertus Cenomanenſis Abbas Syluæ candidę, qui poſteà Cardinalis, & Legatus Leonis Noni ad Conſtantinopolitanos fuit. Hic enim de Azymo, deque alijs reſpondit Nicetę pectorato.

Synodus Florentina, quæue pro ea ſcripſit Ioannes de Turre cremata.

Gennadius Scholarius, Patriarcha Conſtantinopolitanus, de proceſsione Spiritus ſancti; De Sacrificio in azimo, vel fermento; De purgatorio; De fruitione Sanctorum; De primatu Pontificis Maximi.

Et Sacranus quoque Canonicus Cracouienſis, exeunte ſuperiore ſeculo, nec indoctè, nec indiligenter ſcripſit aduerſùs Ruthenorũ errores. Queadmodùm & hoc ſeculo non defuere, qui manum ea de re calamo admouerunt: Sanderus de Monarchia Eccleſię, Franciſcus Turrianus, contra Andream Freiubium, ſexto, & ſeptimo capite libri ſecundi, Cuius etiam Turriani libro, quo epiſtolas Pontificias defendit aduersùs Magdeburgenſes Centuriatores, & altero, qui Scholia in cõſtitutiones Apoſtolicas D. Clementis continet, valde iuuabitur, cui ocium, & animus fuerit ea diligenter euoluendi. Petrus item Scarga, homo (vt Turrianus) de Societate noſtra, librum Polonicè ſcripſit, de Schiſmate; cuius libri ſi quæ inſerrentur exempla in Moſcouiam, non inutile fuerit.

Stapletoni ſanè de Eccleſia, & Socolouij cenſura Orientalis, ac potiſsimùm Roberti Belarmini de Societate noſtra, libri Cõtrouerſiarum, (quod ad Schiſmaticos confutandos pertinet,) ſummò vſui erunt, bene percepti.

Iam verò, quę Ioannes Faber Viennenſis Epiſcopus, Albertus Campenſis, Herbeſtanus, Guagnin⁹, de religione Ruthenorum attigere (cùm aut rẽ ſecus acceperint,

quàm

quàm omninò ſit, aut cum eo ſtudio ipſi ad ſcribendum non ferrentur, vt oſtenſo veneno adhiberent antidotum) non tanti ſunt, vt inde colligi rationes queãt ad Moſcos refellendos, vel conuertendos. Mitto, quòd Herbeſtani libris in Germania editis hæretici plura addiderunt, quibus non ſchiſmata refellerentur, ſed fidei veritas conuelleretur. Quę tamen omnia alijs meis ſcriptis aut retecta ſunt, aut ſublata.

Cum his igitur libris, quos diximus, meminerit Sacerdos facultatis, in arca portatili celebrandi, & Caſuũ reſeruatorum abſoluendorũ, obtinendæ: deinde item olea benedicta ſecũ ferat, & ferra ad hoſtias cõficiẽdas, vnà cum ſacris veſtib⁹, & velis, vel tenuibus aulæis ex ſerico, quibus ſacellum exornet: quę omnia cum exiguo loco cont... ri poſsint, explicata rapiunt in admirationem, diſponuntq; animos, ad Catholicos ritus.

AD Sacerdotem accedat medicus corporis, qui ſi Slauicam, vel Ruthenicam, vel Boemicam linguam nouerit, eò erit vtilior; cæteroquin perneceſſarius Legato, & eius familię, ſi in morbũ inciderint. Nam ciborum varietas, hydromelis potus, quo ſemper vtuntur, cœlum non idem quod apud nos, itineris laſsitudo, quantumuis valentes fatigant homines, quibus in toto illo terrarũ tractu nemo laturus ſit opem, niſi apud magnum Moſcouiæ Ducem: qui (vt dixi) ſi quis ad mortem laboraret, ne permittit quidem, vt è ſuis medicis aliquis ægrotum inuiſat: vel ſi ſemel permiſerit, vix vnquam reuerti ſinet. Pharmaca igitur, quæque medicus vſui fore intelliget, ſecum ferat, quæ quidem in itinere, aut Vilnę coemi poterunt. Quòd ſi medicus f... rit prudens, ac pius, ex facultatis ſuæ ...aſione non minimùm Diuinę cauſſę in itinere commodabit, cùm quaſi aliud agens, quæ ad ſalutem æternam attinent, hæreticis & ſchiſmaticis poſsit opportunè proponere.

SATIVS verò fuerit, mercatores qui ſeſe ...lquando ſocios eo in itinere offerunt, haud adducere; tum ob ea, quæ ſuprà attigi, tum vt Moſci ſeſe, non ſua, quæri intelligant. Sic enim faciliùs bonæ Legati voluntati occurret Deus: atque vt occaſiones rixarum, ſic & quæ illas non rarò conſequuntur, tollentur cædes: ne dicam, vix eiuſmodi homines eſſe Catholicos, aut in humanis quoq; rebus fideles. Quòd ſi habenda ratio ſit tuti comitatus, id à Rege, p... æ Regni, & Moſcouiæ fines, non fuerit difficile obtinere, aut ab iiſdem, quę diximus, Societatis noſtrę Collegijs iucem haurire, vt quidam homines fidi pecunia conduci queant. Quamuis ſi per Liuoniam ...tur, ac Derpati, & Nouogrodeci (ea eſt ...ima Liuonię arx) tantiſper ſubſiſtat, dum fidei publicæ literæ, ac Priſtaui Nouogardia, Pleſcouiaúe appareant, tutius à Coſacis fuerit iter. Quòd ſi alterum inſtituatur, qua Smolencium Legati plerumq; ſolent proficiſci, Orſæ commorandum erit donec à Smoleceſi Palatino cognoſcatur Moſcos veniſſe ad fines, ne inter denſiſsimas illas ſyluas Coſacorũ prędæ expoſitis manendum ſit, quemadmodum ſummo periculo nobis accidit.

LITERAE A SVMMO PONTIFICE ad Moſcum, quales; dona item, quænam eſſe debeant.

QVAE poſtrema fuit literis V. Beatitudinis ad Moſcum inſcriptio, eadẽ vt ſeruetur, expediet. Ac quidem auro obſignatæ fuerunt; ſicut Veneti quoque fecerunt: quamuis neſciam, an id ſemper neceſſarium erit.

Ex ijs autem, quæ ille ad Veſtram Beatitudinem, atque ad alios Principes ſcripſit, ſumi poteſt occaſio ad nouas literas di ctandas, Legationemq;, ſi quando occaſio ſe daret, mittendam.

PORRO in literis non fuerit ſatis, Legatum vocare Dilectum filium, niſi hæc vox Legati, (& quidem vel magni, vt ipſi ſcribunt, vel præcipui) adſcribatur. Nam hac voce Nuncij, vel Internũcij, vix quidquam apud eos acquiritur Legato auctoritatis.

DONA, quæ ad eum Principem afferãtur, digna tanto Principe ſint, quorum aliqua nomine Sedis Apoſtolicæ, vel eius, à quo Legatus mitteretur; nonnulla item nomine ipſius Legati offerantur: ſine quibus iniuriam ſibi fieri Moſcus, ac cæteri Orientales Reges, iam inde ab antiquiſsimis temporibus, putant. Diſceſſuro tamen (vt diximus) ſæpe maioris pretij dona rependunt. Nos, Veſtra Beatitudine mãdante, pretioſiſsimam è Chriſtallo crucem, cum ipſo crucifixo, eiuſque paſsione tota affabrè inſculptã, addito Sãctiſsimo crucis ligno; cyphumque eiuſdem materiæ, eximio opere, & auro circumdatum; roſaria item, ſiue (quas vocamus) coronas ex gemmis, & auro; Florentinã item Synodũ Gręcè editam, ac pulcherrimè compactam, ac quædam alia pia, neque hæc mediocris pretij attulimus: quę quidem Principi placuerunt. Eiuſdem igitur generis res, ſeu vaſa aliqua magna argentea deaurata, quę in Germania plus habent operis, quàm materiæ; ſericum item, inſigni aliquo opere auro intextum; imagineſque piæ gemmis, & vnionibus ornatæ (ſed quarum nudo corpore pictura non ſit) Gręcis verò litteris inſcriptæ, vt cuiuſnam imago ſit conſtet,

acpro more Gręcorum depictæ, probabuntur, & libentiſsimè accipientur.

QVIBVS VESTIBVS, ET REBVS *vti Legatus, & ſui: ac quomodo in alijs quibuſdam rebus ſeſe gerere debeant.*

VESTES (ſi Legatus ſit Eccleſiaſticus) quanto minùs faſtum & delicias ſapient, tanto maiore in honore habebitur. Cùm enim Epiſcopi apud Moſcos è monachis deligantur (qui perpetuo à carnibus abſtinent, caſtitatem colunt, & paupertatis ſpeciem retinent, veſtibus autem penè Religioſorum ad talos vſque vtũtur) mirum in modum in ſuo ſchiſmate confirmarentur, ſi ad pompam potiùs, quàm ad religionem indutum aliquem cernerent. Pileum nos quadratum, maiore cum illorum ædificatione, geſtabamus, quàm galerum, ſiue pileolos, & eiuſmodi alia; quæ, vbi ad arcendam pluuiam, aut frigus, & ſolē neceſsitas non ingruit, cùm neſcio quid ſecularis vitæ prodant, ipſa quoque natura videtur eos docere, ea non ſapere Eccleſiaſticum. Magnoperè autem Moſci offendũtur Italicis, Gallicis, Hiſpanicis, Germanicis veſtibus breuioribus, quòd eas partes aſpectui exponant, quę magis tegi debuiſſent. Quin verò ipſi, totius Orientis morem ſecuti, duabus ac ſæpe tribus penè vſque ad talos veſtibus induuntur, ad honeſtatem; manicas verò longiores gerunt, vt ne manus quidem penè extent, cùm ijs vtuntur. Itaque qui eò proficiſcentur, longiores veſtes induant, quales Poloni, & Græci conſueuêre. Quæ res ſumptui, vecturæ, corporiq; commodior eſt: ne dicam id vicem habere ſtragulorum. Nam neque ſtragula, nec lectiſternia vnquam (vbi quis in Poloniam ingreditur) in hoſpitijs reperiet, ni ſecum ferat: vt Legato maximè neceſſarius Lectus etiam futurus ſit, qui explicari poſsit, & totus corio, vel tela circumt[illegible]i, in quo dormiat, ne fuligine, quæ ex ſuperiore cubiculorum parte in Moſcouia, & Lituania in oculos decumbentis incidit, & ob acutum muſcarum aculeum, quę contra aliarum morem in tenebris peruolant, & intra linteamina penetrant, vehementiùs crucietur. Iam & tentorium habeat, quod figi queat in campis, vbi hoſpitia nulla ſunt. Simplices autem nigrę telæ, quę cubicula diuidere poſsint in plures partes, ſi diducantur (quando præſertim idem omnibus hypocauſtum aſsignatur, in quo & reliqua familia, præſertim in Polonia, & Lituania, cum beſtijs plerunq;, pręſertim in hyeme, iacet) maiorem habent ad honeſtatem momentum, quàm facilè verbis expreſſerim.

PANNVM, & ſericum ſi quis ob familiam ſecum ferat, quod in Lituania pro eo more aptetur ad veſtes, faciliùs vehetur, ac minùs corrumpetur.

SI cruces de collo gerant, quas vnuſquiſque in Moſcouia ſub thorace habet, cauendum eſt, ne ſub ima pectoris parte verſus ventrem pendeant. Peſsimè enim Moſci vident, Sanctiſsimum crucis ſignum verſus pudenda deferri: quin verò, ſi de cingulis viderint roſaria pendentia, quibus cruces adiunctæ ſint, haud leue ſcandalum patiuntur, quaſi honeſto loco non hęreant.

ID porrò indignum arbitrantur, cùm imagines pię vnà cũ alijs rebus prophanis, & veſtibus confunduntur: ſi vel illæ, vel alia ſputo mundentur, aut tergantur: ſi quis terram pede identidem preſſerit: ſi pectus apertum geſtauerit: ſi denique incompoſito, aut inuſitato greſſu incedat, pręſertim cùm ad Principem itur.

CAVTIO IN PROCVRANDIS (SI *opus fuerit) literis, ab alijs Principibus, ad ad Magnum Moſcouiæ Ducem.*

SI ab alijs Principibus ad Moſcum petendę fuerint literę, cauendum erit, ne qui eas ſcribent, ſi ſchiſmatici, & hæretici fuerint (vt plerique hoc tempore ſunt, qui id operæ præſtant) aut ſiccè (vt aiunt) aut etiam minùs ad dignitatem eas ſcribant. Vel enim de Summo Põtifice frigidiſsimè loquuntur, vel ea reticent, quæ ad Reipublicę Chriſtianæ commodum, Chriſtique nomen veraci cultu inſinuandum in Moſcouiam, magnoperè facerent. Nos quid ea in re (in ipſa quoque pacis compoſitione) ab eiuſmodi hominibus paſſi ſimus, longũ eſſet, ſi hic intereſſeremus. Tenor igitur literarum, quę petuntur, ſic Principibus Latinè proponatur, vt poſteà idem à fido aliquo Catholico vertatur, quem vtijſdem penè verbis Secretarius exaret, iubeatur à Principibus.

QVID DANDVM PRISTAVIS, IN *diſceſſu à Principe.*

SOLENT Priſtaui aliqui (licèt non omnes) ſatis eſſe petaces, atque ita vix biduum, vbi obuiam venerint, ſinũt elabi, quin per interpretem Legato inſinuent, ecquid referre ſi[illegible] Principi poſsint, quod dono acceperint. Eis [illegible]tur ſpē præbere, vbi ſeſe rectè geſſerint; aut ſi moleſtiores ſint, aliquãdo reſpõdere, nõ decere ãte oblata Principi dona aliquid alijs dare, vel deniq; dicere, vt referant, ſeſe nihil accepiſſe, vix aliquid dãni afferet. Gẽs n. ea licèt beneficijs afficienda eſt: quoui[illegible]e tamen aliam naturam induat, magis æſtimat, quem metuit, quàm qui prorſus eorum poſtulatis annuit. Diſceſſurus tamen, viginti quinque, vel triginta

aureos

…s Priſtauis, ac totidem famulis, qui in ſeruierint, aut dona à Principe attulerint, diſtribuere poterit, niſi quid aliud maioris momẽti dare voluerit. Vbi verò é finib' Moſcouię exceſſerit, aut aureos annulos, & cruces, pro …thenorũ more factas, aut pecuniam aliquã inter ſeſe partiendam reliquis, qui ſe ſuerint comitati, ne quid proloquantur, expediet, vt dari iubeat, vel adeò ipſemet tradat.

IN TOTA LEGATIONE EVNDO, manendo, redeundo, quanam ratione, vbere cum fructu, Legatus ſe gerere poterit.

QVOD reliquum eſt, Legati animo id altiſsimè ſit fixum, non poſſe non vberem ex eiuſmodi Legatione fructum referre, ſi virtutes eas in itinere toto adhibuerit, quæ ſunt maximè neceſſariæ; modeſtia… comitatem, ſobrietatem, religioſamque, & Chriſtiano dignam vitam; vt, in quibus à Catholico cultu non diſcedat, fiat omnibus omnia. Ieiunet cum ieiunantibus: Sab…ho verò (quod tamen Græci, & Rutheni ſolent) carnes ne comedat. Quarta feria à carnibus vnà cum illis abſtineat, commendans, & probans, quæ quis ad pietatem deligit; imagi… illorum veneratus, quæ Sanctorum ab Eccleſia celebratorum memoriam referant. Sic enim mihi Veſtra Beatitudo ſignificari ab Illuſtriſsimo Cardinali Comenſi iuſsit. Ipſa porrò balneorum, & eiuſmodi rerum declinatio; ſinceriſsimus in agendis negocijs Diuini honoris ſcopus; & animarum illarum è Schiſmate eruendarum vera ſitis: oratio ad Deum frequens i ijq; apud Chriſtum precatores adhibiti, qui ab ijſdẽ Moſcis in honore habentur, ſi Sanctos fuiſſe conſtet: Libri quoque Seruianis, ſed & potiùs Ruthenicis characteribus editi (qui capita fidei Catholicæ, virtutesque, ac peccatorum fugam oſtendant) & firma fides, qua credat, nullum hominem eo eſſe immaniorẽ, qui ſe peccato ſubijcit, quodq; in eo eſt, ſanguinem Chriſti in ſeipſo conculcat, optimum religionis noſtræ, ac Sanctę Apoſtolicæ Sedis, ſeu cuiuſcunque Catholici Principis odorem relinquent: qui vnus plurimis alijs fructibus debet anteponi. Cùm poſteà, quod ad illud it… ſpectat (in quo libri pij in hoſpitijs, & … aliæ res vbique ſpargi poſſunt) id non tam difficile ſit, quàm ſoleat prima cogitatione videri. Neque enim traijcienda ſ… t maria: non flumina, quæ alijs in Proui…cijs ſępe maiora ſunt, nõ excelſi montes tranſeundi, ſed Roma vſque in ipſam Regia… Moſci, eodem curru vehi poterit Legatus.

LICET multa alia ſint, quæ moribus, & cælo variarum regionum ſatis diuerſa, hominem commodis ſuis aſſuetum terrere aliquatenus poſsint; præſertim ſi aliud, quàm Dei gloriam, animarum ſalutem, ac publicum bonum ſpectet.

VLTIMA INSCRIPTIO LITERARUM S.mi D. N. Pont.cis Maximi ad Magnum Moſcoviæ Ducem.

IOANNI Baſilij, Domino Ruſsię, Magno Duci Moſcou… Nouogardię, Smolẽſcię, Vlodimirię, Di…o Caſani, & Aſtracani multarumque aliarum Prouinciarum Principi Magno, & deſideratiſsimo.

PRIMVM PVBLICVM COLLOQVIVM, DE RELIGIONE CATHOLICA, HABITVM DIE XXI. FEBRVARII 1582. CVM IOANNE BASILII, MAGNO MOSCOVIAE Duce, in eius Regia, Senatoribus eius, ac centum alijs Proceribus præſentibus.

VBI SENATORES Magni Ducis Antonio, varijs de rebus, quas ei ante triduũ propoſuerat, reſponderunt: addidere, principẽ haud ſolitũ eſſe priuatim agere quidquam de magnis rebus, quãta iſthęc erat (erat autem de religione) quã ipſe Antonius, Pontifice Max. mandante, Stariciæ quidem ſuperiore æſtate, ſed & tum Moſcuã veniens, principem rogauerat. Adiecere, principẽ vereri, ne qua ex colloquio de religione contentio, inter ſe, atq; Antonium oriretur, qua vel ipſum cum Stephano Rege cõpoſitæ pacis beneficium minueretur, aut moleſtiam Antonio faceſſeret. At Antonius cùm dixiſſet, ſperare ſe nullã contẽtioni cum tãto Principe ſe cauſſam prębiturũ; idq; totum, quod propoſuerat, ſpectare ad arctiorẽ Chriſtianorũ principũ cum principe cõiunctionem; nec verò ſe ab eodem colloquio cogitaſſe ſecernere Senatores, ſi ita Princeps expedire iudicaſſet. Re Principi à Senatoribus relata, accerſitus eſt eum ad locũ, in quo Princeps cum Senatoribus ſuis, centumq; alijs Proceribus, & primarijs aulicis conſederat.

TVM orſus Princeps, & ijsdem verbis pronunciatis, quæ Antonio paullò anteà retulerant Senatores: Vides, inquit, mihi quinquageſimum iam annum agenti,

 non

non adeò diuturnum vitæ ſpacium ſuperfuturum:ea porrò in religione me educatum, quæ vera Chriſtiana, quæque mihi mutanda non ſit: Inſtare autem iudicij diem, in quo Deus iudicaturus ſit, noſtrane, an Latina fides veritate nitatur. Neque tamen, ait, improbo, quòd à Gregorio xiij. Pont. Maximo miſſus, officio iſto fidei Romanæ tuendę fungaris: quamobrem ea dicere potes, quę libet.

Tvm Antonius, Sereniſsime Princeps, inquit, ſingularium beneficiorum, quæ erga me contuliſti, pręcipuum hoc eſt, quo mihi concedis, vt de ſumma re colloquar hodie tecum. Scito autem, Pontificem Maximum, nequaquam tibi eſſe auctorẽ, antiquiſsimam vt Græcam religionem mutes, qualem Patres, ac legitimę Synodi docuerunt. Quin verò hortatur, ipſam vt quænam fuerit nôris, & amplectaris, atque adeò, quidquid ex ea in tuis ditionibus integrum eſt, retineas. Quod ſi feceris, iã non erit Occidentalis, & Orientalis Eccleſia, ſed vnum omnes erimus in Chriſto: nec tua templa, nec ſacra, nec Sacerdotes declinabimus, à quibus recta fide, & ritè myſteria Diuina adminiſtrabuntur.

Ceterum, quòd nunc id eius Sanctitas tibi proponat, ne mirere: nam & vrgetur à Chriſto, à quo ſibi demandata eſt paſcendi Chriſtianã Eccleſiam cura, ac tuę in primis litteræ eũ permouerunt, de fœdere inter Principes Chriſtianos, per eius Sanctitatem procurando. Quæ item à te ad Stephanum Regem ſcriptæ ſunt de fidei vnitate, quam Conſtãtinopolitanus Imperator, vnà cum Oriẽte, in Synodo Florentina agnouit, ac cui Moſcouiæ Metropolita Iſidorus, (ſicut tu ipſe ſcribebas) interfuit. Adieciſti, Catholicos, ac Romanæ fidei homines liberè in ſua fide in Moſcouia verſari, ac viuere. Quę cùm tu nemine cogente ſcribebas, non poteſt Pontifex Max. non cogitare, quin è cãdido pectore, quantum te iſtiuſmodi tantum Principem decuit, profecta fuerint; ac verò te ad teſtimonium veritati perhibendum fuiſſe impulſum ab eo, in cuius manu corda ſunt Regum, & ſine cuius nutu ne folium quidem arboris mouetur.

Iam cùm aduerſus perfidos, & paganos nullum fortius pręſidium comparari, vel arctiori vinculo cõſtringi Chriſtiani Principes queant, quàm fide ea, quæ eſſe niſi vna non poteſt, hinc fœderis fundamenta iaciẽda ſunt; ſine quo reliqua humana tractatio, quantacunque eſſet, aut extrui non poſſet, aut extructa facili momento concideret. Itaque alterum è duobus cogita, aut apud omnes Chriſtianos Principes, apudq; ipſum Orientem, cùm ad Synodum Florentinam conuenit, fuiſſe veram Chriſtianam fidem: aut tuam, niſi eadem ſit, ab illa ſic diſcrepare, neceſſe vt ſit, vt alterutrius partis fides errore non vacet: quo certè errore pernicioſior nullus eſt. Quòd ſi is, de quo tute ſcripſiſti, tantus Imperator Io. Emmanuelis, & quidem, vt iterum dicam, vnà cum tuo Metropolita reliqui Orientales, non temerè fuerunt permoti, cur in ſola Eccleſia Romana veram eſſe fidem, & eam ipſam, quã vniuerſa Gręcia, & Aſia integram antiquiſsimè ſeruabat, agnoſceret: ecquid tibi reliquum eſt, vt agas, niſi vt vel eandem ſemitã teras; vel ſi dubitas, quin eadem, quæ acta ſunt in Concilio Florentino, tibi proponantur, acceſſe Interpretes Græcos, atque ex ipſo Byzantio libros ipſos Patrum Græcorũ pete, niſi vel noſtris Græcis, & ab ipſiſmet penè auctorib. propria manu conſcriptis, vel mihi ex iiſdem eadem tibi oſtenſuro fidem adhibes. At verò ſi ex eadem Synodo Florentina, quã tibi Græcè editam à Pontifice Max. attuli, præcipua quædam Patrum loca exponi volueris, id libentiſsimè faciam; eo apud Deum lucro, vt ſeriò ſperare quoq; poſsis, fore vt certioribus, quàm hactenus factum eſt, inſignibus, ac titulis, Orientis Imperator non ita multò poſt appelleris, ſi in Orientem Orthodoxam, & Catholicam fidem promoueris; ad quam rem non deerunt Principes Chriſtiani, qui alijs ex partibus tibi opem ſedulò ferant.

Ad ea Princeps reſpondit, Se Pontifici Maximo non ſcripſiſſe de fide, de qua nec modo loqui cogitaret, tum ne quid ſibi excideret, quod ægrè deinde laturus eſſet Antonius; tum quia ſui muneris eſſet, temporalia, non Spiritualia adminiſtrare: nec ad eam rem quidem ſe à ſuo Metropolita benedictionem accepiſſe. Ceterum ſe non in Græcos, ſed in Chriſtum credere. Ad Imperium Orientis quod attineret, Domini eſſe terram, quam pro ſua voluntate, quibus illi placeret, eſſet daturus. De Florentina Synodo, deq; Moſcouiæ Metropolita Iſidoro, nihil omninò locutus; etiam tacuit ad ea, quę ad religionis vinculũ pertinebant, quo vno aduerſus hoſtes Chriſti nominis, eſſent Chriſtiani Principes obſtringendi. Pollicitus autem iterum, ſe pręſtiturum id, quod eâdem die per Senatores Antonio promiſerat, vt Catholici Sacerdotes à mercatoribus cum Legatis liberè ponerent in Moſcouiã adduci, in eaq; cõmorari, & Catholicis Sacramenta miniſtrare: negauit tamẽ ſe conceſſurũ, vt publicos cõuentus, aut Eccleſias, ad quos Ruthe ni accederent, haberent publicas: porrò ea de re fidem, magno ſuo ſigno obſignatam, ſe Antonio, priuſquam diſcederet, traditurum,

turum, quod quidem anteà is Staricię impetrare nequiuerat.

Tvm Antonius Principem rogauit, vt dignaretur aperire, quid de toto hoc religionis negocio ſentiret: neq; enim quidquam à tanto Principe ſibi moleſtum accidere poſſe. Quòd autem nō in Græcos, ſed in Chriſtum crederet, id optimum eſſe, ac propterea teſtimonium Græcorum Patrum ab Antonio afferri, vt ex ijs, quibus tanquam grauioribus teſtibus fidem haberet, intelligeret ipſam veriſſimā, & Orthodoxam fidem, qua in Christvm credimus, & tēdimus, à Summis Pontif. iſtis Romanis ſemper edoctam fuiſſe.

Nos, inquit Princeps, iam ab ineunte Chriſtiana Eccleſia fidem Chriſtianā hauſimus, cùm An[illegible]as, Petri Apoſtoli frater, in has regiones veniſſet, ac Romam profectus eſſet; deinde Volodimero adq; fidem conuerſo, religio latiùs propagata eſt. Itaque eodem tempore, quo vos in Italia, nos in Moſcouia Chriſtianā fidem accepimus, quam & integram ſeruauimus; cùm in Romana fide ſeptuaginta fides ſint, vel te Antonio teſte, qui id mihi Staricię ſignificaſti.

Antonivs (qui intelligebat ea à Principe dici, quòd ipſemet Antonius, occaſione oblata, non ſemel Senatoribus, atque alijs oſtenderat, mille & ducentos fermè annos Chriſtianam fidem in Italia fuiſſe, antequam Moſcouia Chriſto nomen dediſſet) de Sancto Andrea pauca locutus, ne quid grauius in Principem, quaſi haud vera dicentem pronunciaret, adiecit: Inconcuſſa, & eadem fides ſemper Romæ ſtetit, quam Petrus, & Paulus initiò pręedicârunt: pro ea ſanguinē ſudêre penè trecentos totos annos, qui Petro ſucceſsêre Pōtifices: inde reliqui, pacatiora licèt tempora habuerint, eandē tamen varijs in fluctib⁹ ſine naufragio illæſam ſeruárunt. Septuaginta, de quibus dicis, Romæ fides non ſunt, ſed vna eſt, quæ ſeptuaginta, atque adeò plures ex Luthero enatas hæreſes (quas iſthic permittis in paucis quibuſdam Liuonum reliquijs, de quibus tibi Staricię ſcripſeram) anathemate ferit, atque intrepida fronte perſequitur; ſicut & cum Orientis, atque Aphricæ hæreſibus ſemper fecit.

Qvod dicis, Antoni, inquit Princeps, Pontifices Max. Sanguinem pro fide Chriſti ſudiſſe, id bene habet. Dixit enim Saluator; Nolite timere eos, qui interficiunt corpus, animam autem non poſſunt interficere.

Et propterea, reſpondit Antonius, nos & in Moſcouiam fidenter in Dei nomine venimus, & ad Indias, atque ad reliquum Orbem terrarum Pōtifex Max. alios mittit, qui omnia pro Christi nomine ſubeant, vt eius veritas innoteſcat, & crucis trophæum quàm latiſsimè excitetur.

At Princeps iſta declinans, Scriptum eſt, inquit, Euntes ite, docete omnes gētes, pręedicate Euangelium omni creaturæ, baptiſantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Omnes id Apoſtoli cùm fecerint, nec alius alio maior fuerit; ab ijs profecti ſunt Epiſcopi, Archiepiſcopi, Metropolitæ, atque alij plures, ex quibus & noſtri ſunt in ditionibus noſtris.

Qvoniam, Antonius ait, quod ex Euangelio citaſti, Verbum Dei eſt, propterea id indubitanter credimus: at & eidem ipſi Christo, qui reliquos Apoſtolos pari auctoritate, ſed tanquam delegata poteſtate miſit in mundum (quia ſic fidei vbique promulgandæ neceſsitas exigebat) credendum eſt, qui ſoli Petro, quod alijs Apoſtolis nunquam fecit, regni Cœlorū claues, fratrum confirmationem, ouium paſcendarum curam demandauit. Quod ſi profecti à cęteris Apoſtolis Epiſcopi, poteſtatem ſuam retinent: quanto magis retineat Petri Sedes, aduersùs quam (quod alijs Apoſtolorum Sedibus dictum non eſt, ac propterea in multis prouincijs eorū ſucceſsio, & religio, aut variata eſt, aut interijt) nec inferi portas præualituras, & eam ad conſummationem vſque ſæculi duraturā, irreuocabili promiſſo teſtatus eſt is, qui veritas eſt, ac non mentitur Deus?

Tum Princeps: Nos Petrum, pluresque Pontifices Max. ſanctos agnoſcimus, Clemen[illegible]m, Syluestrum, Agathonem, Vigilium, Leonem, Gregoriū, & alios. At verò, qui eos ſecuti ſunt, quonam modo Petro ſucceſſerunt; aut, cùm improbè vixerunt, eâdem cum auctoritate in Sede reſident Petri?

Facile, inquit Antonius, pro tua ſapientia, Princeps, intelligeres, eâdem cum auctoritate, qua Petrus, reliquos Pōtifices Max. vſque ad hæc tempora Eccleſiam adminiſtraſſe, ſi, quod veriſsimum eſt, patereris oſtendi tibi; eorundem, quos probas, antiq[illegible]um Pontificum libros, Canones, Doctrinam, atque in primis Diuini verbi expoſitionem conſtanter eos eſſe ſecutos. Quod ad probitatem, aut improbitatem vitæ ſpectat, non agam longiùs, tum quoniam virtus Sacramentorum, & Eccleſiæ adminiſtratio, delata Pontificibus, non ab hominum vita, ſed ab immobili inſtituto Chriſti pendet; tū quoniam non omnia vera ſunt, q̄ ij, qui abſciſsi à Chriſti corpore ſunt, nimio auſu (cùm neq; ea viderint, de quibus affirmant, aut negant) pleraque ſolent licentiùs effutire, ne de ſua ipſorum

vita

vita reliqui audeant proferre veriora. Obſecro autẽ te, Sereniſsime Princeps, vt pro tua benignitate mihi reſpondeas, num tu, qui poſt quingentos annos Volodimero ſucceſsiſti, iſtius imperij legitim' ſis hęres, atque ſucceſſor? Cui cùm Princeps annuiſſet, adiecit Antonius: Iam ſi quis de tui, vel maiorum tuorum auctoritate vellet obſtrepere, ſi qui pro humana fragilitate, aliquid commiſerunt, ecquis illum meritò redarguendum, ne dicam plectendum eſſe, non exiſtimaret?

QVO Sermone cùm interius magis vrgeretur, quàm anteà oſtenderat (cum & ijs diebus quidam Angli hæreticiſsimi, & Medicus Hollandus Anabaptiſta, multa Principi obtruſiſſent, aduerſus Pontificẽ Maximum) ferè aſſurgens; Scito, inquit, Pontificem Romanum non eſſe Paſtorem. Quam iniuriam cùm eò iniqui' ferret Antonius, quod in tanto Procerum conſeſſu, aditum ea vox præcluderet ad fidem, adoleſcentem interpretem (ceteroquin fidum, & Catholicum, ſed quòd ſibi à Principe timeret, hæſitantem) animauit ad dicendum: Cur igitur ad eum de tuis rebus miſiſti; quem item Paſtorem Eccleſiæ tu, tuique præceſſores ſemper appellârunt?

TVM Princeps excandeſcens, atq; omninò aſſurgens, cùm crederent omnes fore, vt pedo illo ſuo (quo tanquam Pontificio paſtorali vtitur, cuius extremę parti cuſpis ferrea infixa eſt) Antonium (vt & alios, atque adeò filium ipſum, ſolitus fuit) percuteret, atque interficeret; Fuere, inquit, in foro ruſtici, qui te docuerunt, vt mècum ęquè ac cum ruſtico loquereris. Quæ verba cùm æquabili facie Antonius excepiſſet. Scio, ait, Sereniſsime Princeps, me cũ Principe prudente, ac bono loqui, erga quem non ſolùm ipſe fide, atque obſequio, quod in pace componenda expertus es, verùm etiam ipſemet Pontifex Max. paterno, ac ſingulari amore fertur: qui ſi quid dicimus, eò id meliorem in partem ſpero à te acceptum iri, quod & verba CHRISTI, ſunt, quæ profero, & tu mihi, vt de his rebus liberè loquerer, conceſsiſti. Sic complanato illius animo (vt mirarentur Senatores, ac reliqui Proceres) cùm iterum conſediſſet, quatuor identidem pergebat (pacatiorib. licèt verbis) obijcere, ab iiſdẽ hæreticis inſtillata: Quòd Pontifex in ſella geſtaretur: Quòd crucẽ in pedib' ferret: Quòd ſibi raderet barbã: Quòd faceret ſe Deum. Ad quæ cùm Antonius obtinuiſſet, vt poſſet reſpondere, (videbat enim aſtantes, rebus exterioribus, falſisq; calumnijs, addita Principis auctoritate, ſic commoueri, vt quidam dicerent, Antonium illicò eſſe in aquam demergendũ) ita locutus eſt: Quòd Pontifex Max. aliquando in ſella geſtatur, id non ad faſtum, ſed ad benedicendũ frequentiſsimo populo, ſolemnioribus diebus feſtis, in nomine non ſuo, ſed Sanctiſsimę Trinitatis, fit. Porrò vnà cum alijs plerumq; familiariſsimè incedit; ac ſæpe pedibus, religionis gratia, pia loca obit. De cruce autem, quam gerit ad pedes, non te, ait, lateat Princeps, quòd cùm populi initiò ad pedes Apoſtolorum proſternerent ſeſe, idem ſucceſſoribus S. Petri frequentiſsimè acciderit. Qui ne ſibi is honor omnino deferretur, crucem appoſuerunt, quam oſculantes agnoſcerent, ac venerarentur crucis Chriſti myſterium; quo quidquid Pontifices haberent, aut poſſent, id ſe Chriſti Domini merito, ac paſsione aſſecutos indicarent. Atqui (inquit Princeps) dedecus eſt geſtare crucem in pedibus, nam & ignominiæ loco habetur à noſtris, ſi ſub ipſum pectus ad ventrem crux aliqua dependeat. Videbat autem aliquibus eorum, qui Antonium in itinere erant comitati, paululùm ſub ipſo pectore, cruces de collo pendentes. Cùm Chriſtus (reſpondit Antonius) toto corpore crucifixus ſit, & nos toto corpore cum Chriſto cruci confixi eſſe debeamus, nihil piaculi committimus, ſi qua in corporis parte ad pietatem crux geratur: quam pietatem Diuina Sapientia de corde in primis, ac conſcientia pura potiùs, quàm de externa poſitione dijudicat, Atquidem de pedum oſculatione (præterquam quod Pontifex Max. pauperum pedes lauat, & deoſculatur) certè nemo eſt, qui cùm illi pedes deoſculantur, Diuinum ſe putet honorem deferre. Cæterum id, ita prædicente per Eccleſiam DEO & aliâs, & per Eſaiam ſeptingentos ante annos, quàm CHRISTI Eccleſia fundaretur, neceſſariò futurum erat. Hæc dicit Dominus: (inquit Propheta) Ecce leuabo ad gentes manum meam, ad populos exaltabo ſignum meum, & afferẽt filios ſuos in vlnis, & filias ſuas ſuper humeros portabunt, & erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demiſſo adorabũt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Nunquid igitur, Princeps, quoniam Dominus Deus (cùm qui gentilibus Regibus honor deferebatur, eũ ſuis detulit ſeruis, quos lucem, petram, fundamenta, & proprijs ſibi Deo titulis decorauit) non debebat in rem conferre promiſſum ſuum, vt non ſolùm oſcularentur, ſed ad maiorem Diaboli confuſionem, lingerent eorum pedes, vt ait Scriptura, quos Chriſtus Eccleſiæ ſuæ pro tempore præfecit? Sed & priuatis iſtis Epiſcopis tuis populi ſeſe tui ad terrã proſternunt, & qua aqua ſibi in tẽplis abluunt

ma-

manus,ea,licèt ſordida, oculos,faciemque reuerenter aſpergunt. Tu autem ſapiens es,qui non ignoras,ſi quis Legatis,ac Proregibus, aut Præfectis à populo, vel adeò à magnisDominis honor defertur,eum in te redũdare: qui cùm à Deo auctoritatẽ acceperis, an Deo adimit honorem is,qui hunc honorẽ propter Devm tibi, tuiſſe tribuit?

Tvm Princeps: Et nos, inquit, vt ſumus Princeps Chriſtianus, quotieſcunque ad nos venit Metropolita noſter, ei obuiam cum omnibus noſtris procedimus,manumque illius oſculamur; at non facimus illum Devm.

Ergo & tu,ait Antonius,ob iſtam ſpeciem ſpiritualis auctoritatis, non ſubdito tuo tùm,ſed Deo putas honorem tribuere: quamuis multo maior ei debeatur, cui Deus vniuerſam Eccleſiam tradidit adminiſtrandam, quàm qui Metropolitæ alicui deferendus ſit,ſi tamen Canonicè electus, riteque confirmatus ſit. Neque verò Deũ ipſe Pont. Max. ſe facit,qui pluribus omiſſis titulis, quos iuſtè poſſet adſciſcere, Seruum ſe Dei ſeruórum vocat. Ac cùm id re ipſa omnibus cùm nationibus,quæ ſub cœlo ſint, vt tuus vidit Seuerigenus, exhibeat, tum in vniuerſum orbem terrarum, ad Dei,Chriſtique filij eius nomen prædicandum, continenter operarios mittit, quod quidem nemo vnquam Patriarcharum Orientis aut fecit,aut facere potuit.

Iam quod ad barbam attinet, ſanè eam ſibi radere non facit, quam ſatis prolixam habet; ac ſi radere iuberet, nihil proinde mali committeret, cùm qui id fecere ſancti,& priſci Pontifices,quorum effigies adhuc in antiquis numiſmatibus cernuntur, iuſtas & pias ob cauſſas facere pro varia temporum ratione potuerunt. Aliud enim eſt,quod in Apoſtolicis Conſtitutionibus à S. Clemente Laicis præſcriptũ eſt, ne raderent barbam, nempè vt & caput ſeſe vxorum ſuarum oſtenderent, nec porrò illam ſibi abſcinderent, quemadmodùm Turcę ad immundiciem, libidinemque faciunt:aliud autem,quod Sacerdotibus licet,ſi qui ob myſteria corporis & ſanguinis Christi religioſè tractanda,fugiendamq; oſtentationem id faciunt.

Qvae cùm dixiſſet Antonius, ne quid offenſionis in animo Principis reſtaret,manum ipſius petijt vt oſcularetur: quam cùm ille benignè porrexiſſet, Non ſolùm, inquit, manum tibi tradam, verùm etiam te amplectar. Itaque aſſurgens, bis totis vlnis, magna cum aſtantium admiratione, amplexus Antonium, ac ſe excuſans,quòd agere dè religione noluerat, ne quid ſibi grauiùs excideret, illũ amanter ab ſe dimiſit. A prandio verò tres Proceres ad Antonium cũ cibo,& potu; ac poſt horã alteram Aulicum cum vario potuum genere ad eundem miſit. Qua iterata beneuolentiæ ſignificatione, plerique omnes obſtupeſcebant,cùm id cum Legatis,aut Nuncijs Summorum Principum facere extraördinariè non conſueuiſſet,ac verò prorſus actum de Antonij capite paulò antè exiſtimaſſent. Ea verò,quæ ſecuta eſt, nocte, Princeps ad Antonium miſit, vt quem locum ſibi ex Eſaia recitauerat, eum mittere ſcripto ad ſe vellet, quod poſtridie eius diei addita Patrum expoſitione fecit; atque his quinq; Gennadij Patriarchæ Conſtantinopolitani Capita, de primatu Pontificis Max. adiunxit,quę Ruthenicè verti in itinere procurauerat, tum eandem ob cauſſam, tum vt aliquando Gennadius totus Ruthenicè prodiret in lucem.

ALTERVM DIE XXIII. FEBRVArij Colloquium Antonij Poſſeuini cum Magno Moſcouiæ Duce, ac cum Senatoribus eius.

Ea die frequentiſsimo populo,aulaque Principis pleniore, quàm antea,euocatus ad Principem Antonius acceſſit: cùm extraordinarijs illis beneuolentiæ argumentis,non ab omnibus in bonam partem acceptis, nonnulli vererentur, quin Antonio,ac ſuis aliquid grauiſsimum accideret, cumque præſertim Antonio ſignificatum fuiſſet, Principem ei velle publicè oſtendere librum,quod tum denique non fecit. Itaque Antonius ſocios,atque adeò omnes de ſuo comitatu animauit ad bonam fidei confeſsionem re ipſa faciẽdam, ſi quid ab illa gente contigiſſet, eosque proinde Sacramentis explauit, & ſanctis reliquijs muniuit. Verumtamen,ſiue quoniã Principis animum Diuina ſapientia emolliuerat, ſiue quòd ſeruis Dei dignioribus eam pro Chriſto in Moſcouia patiẽdi palmam tempus in aliud ſeruabat, factum, eſt, vt Princeps, cùm primùm Antonium vidit, non ſolùm (vt ſolebat) iuſſerit eum ſedere medio in ptocerum conſeſſu,ſcamno è regione Principis locato, & tapete inſtrato, verumetiam omnibus ad ſe accerſitis Senatoribus ſuis, ſic ſatis alta voce locutus ſit: Antoni, ſi quid tibi heri dixi de Pontifice Max. quod tibi diſplicuerit, rogo te, vt mihi parcas,nec velis id eius Sanctitati referre. Volumus enim cum eo (quanquam inter nos, & vos nonnulla diuerſa ſunt in fide) ceteriſque cum Chriſtianis Principibus amicitiam, fraternitatem, atque vnionem habere. Itaque hac de re tecum ad Pontificem Legatum mittemus,noſtrique Senatores reliqua noſtro nomine tibi ad ea, quæ nouiſsimè nobis propoſuiſti, reſpõdebunt.

Anto-

ANTONIVS gratijs Principi actis, eiuſquebenignitate commendata, ſe non minus in reliquis eius negotijs procurandis fidelem forè dixit, quàm in pace cũ Stephano Rege componenda expertus fuiſſet, ſicque cum Senatoribus ad ſolitum conclaue ſecedẽs, quod matutini temporis reſtabat, id per aliquot horas audiendis Senatorib9, & cum eis agendo de rebus grauiſsimis, impendit: quæ quidem ſpectabant ad res Perſicas, iterque ad eum Regem liquidiùs intelligendũ; deindè ad Tartaros; ad Principum Chriſtianorum fœdus; ad pacẽ cum Ioanne III. Sueciæ Rege tractandam, cauſſasq́; veſtigandas, cur Regis Sueciæ Legatis quòdam illata fuiſſet à Principe iniuria: inprimis autem ad religionẽm Catholicã, ac Ruthenã; de qua Principis nomine ab Antonio petierũt, vt ſcripto diſcrimẽ inter vtramq; tradere vellet, quandoquidem in Moſcouia non eſſet, qui Synodum Florentinam Græcam poſſet interpretari. Quod cùm ſe facturum polliceretur Antonius, Gennadium integrum Latinum, quem ſecum attulerat, deprompſit, ac Senatoribus ad Principem dedit, ex quo poſset primaria rerum capita, ſeu diſcrimina, à Latinis Interpretibus in Ruthenicam linguã verti iubere: Græcum enim eundem Gennadium anteà dederat.

TERTIVM DE RELIGIONE Colloquium Magni Moſcouiæ Ducis cum Antonio Poſſeuino, eodem in procerum conſeſſu, Senatoribus autem aſtantibus. Quid item poſt illud contigit ea ipſa die, qua fuit quarta Martij, & Dominica prima Quadrageſimæ, cùm Euangelium legitur: Ductus eſt Ieſus in deſertum, vt tentaretur à Diabolo.

ETSI quotieſcunq; ad Principẽ adibat Antonius, præter Proceres eos, qui illũ deducturi ad ſeſe frequentes in vehiculis, & in equis venire ſoliti erant, ſtipatores Principis longiſsima ſerie ſeſe contingẽtes, & ferreis tormentis terræ innixis, ab vtraque viæ parte, tam in ſecunda, vbi hoſpitium erat Antonij, quàm in prima Principis arce circiter mille quingenti ſtabant; Ciues autem, & reliqui ſcalas, atrium, feneſtras, deãbulacra (vti & nobiles, ac Proceres primum, ac ſecundum Principis conclaue) replebant: id tamen, quod quarto Kal. Martij tentare Princeps decreuerat, fecit, vt frequentior populus in primam arcem, arciſque plateam cõuocaretur (ad quinq; enim hominum millia minimùm æſtimata ſunt) Aedis autem D. Virginis, cuius ſeptem pinnacula laminis aureis contecta ſunt, itemque S. Ioannis fores ſic panderẽtur, vt quod Antonio tranſeunte nunquam anteà factum fuerat, induti etiam ſacris (ſi ſacræ dicendæ ſunt) veſtibus Sacerdotes Coronã in medio templi facerẽt, & preces de more Ruthenicas funderent. Manſerat verò Hebdomada ea Princeps in cubiculo, ieiunijs arctioribus, & orationibus plus ſolito vacans, quòd Rutheni feria ſecunda (quod nos facimus quarta) ſuam, Græcorum more, Quadrageſimam inchoent, licèt à Septuageſima carnibus (non item ouis & lacticinijs) ad id vſq; tempus abſtineant. Ergo tanto apparatu euocatus Antoni9, vbi Principem conſpexit, ſedere iuſſus mox ab ipſo ad ſe proximè vocatus, eum ita loquẽtem audiuit.

Antoni, relatum eſt nobis à Senatoribus noſtris, cupere te Eccleſias noſtras obire: qua in re tibi gratiam noſtram (ea phraſi ſæpè vtitur) oſtendere volumus. Iuſſimus enim, vt te ad eas Proceres noſtri deducerent, in quibus videbis, quanto cultu Sanctiſſimam Trinitatem adorantes, Beatiſſimam item Virginẽ, ac Sanctos veneramur, & inuocamus. Conſpicies autem, qua pietate feramur erga pias imagines, cùm & Beatiſſimæ Virginis eam, quę à Sancto Luca depicta eſt, cernes. Nec tamẽ videbis nos, aut Metropolitam noſtrũ in ſella geſtari.

ANTONIVS, cui nec opinanti ea verba dicebantur, cùm etiam paucos ante dies Princeps veniam ab eo de eiuſmodi verbis petijſſet, hortatus interpretem vt altius loqueretur, ita reſpondit. Quæ ad Diuinum honorem ritè, pieque fiunt, ea nos comprobamus, & extollimus: ſed quod attinet ad meam templorum tuorum viſitationem, ſcito me à nemine petijſſe, vt Sacro, precibuſúe tuorũ Sacerdotũ intereſſem: noui enim, quæ in ijs apud vos agũtur. Quouſque verò inter nos de fidei negocio conueniat, ac tuus Metropolita ab eo cõfirmetur, qui eius Sedem tenet, cui Dominus dixit: Cõfirma fratres tuos, non poſſumus iſtis eorum actionibus intereſſe. Ad Pontificis Max. geſtationem quod attinet, dixi tibi, id ad benedictionem populo impertiendam fieri: quamuis eã dignitas tãta ſit, vt ipſam CHRISTI Domini dignitatem, Apoſtolicæ Sedi collatam, expediat ita quoque monſtrari. Plus verò eſt, quod populi iſti deferunt honoris Epiſcopis tuis (ſi Epiſcopi ſunt) cùm qua abluunt manus, eam ſuis oculis, alijſque corporis partibus inſpergunt, ſeſe autem ijs Epiſcopis perſæpè ad terram inclinant, ac terram fronte percutiunt. Quæ verba cũ Princeps excepiſſet: hoc aquæ myſterio (inquit) CHRISTI reſurrectio deſignatur.

Næ tibi (reſpondit Antonius) negociũ hiſce de rebus faceſſam, licebit Serenitati tuæ hæc perlegere, quæ tibi, mandato tuo,

tuo, de diſcrimine inter Catholicam, & Grecam fidem conſcripſi: ex ijs enim etiam intelliges, quæ de multis huiuſmodi rebus, ſi velles, poſſent reſponderi. Quod ſcriptum cùm Princeps accepiſſet, iuſſit, vt Antonius adduceretur ad B. Virginis templum, ſed etiam ex cubiculo exeunti Princeps inclamauit: Vide Antoni, ne Lutheranum aliquem in Eccleſiam inducas. Cui Antonius: Nos, Princeps, Lutheranos, niſi reſipiſcant, non admittimus, neque nobis vlla cum eis coniunctio eſt. Sic igitur deſcendentes Proceres, Antonium ad dexteram partem ædis B. Virginis, vnà cum ſuis ſiſtere conati ſunt, expectaturum, quouſq; Princeps veniret: ceterùm nulla de re eiuſmodi præmonitum, atque eò minùs id cogitantem, quòd diſertè Principi declarauerat, ſe nulli Sacro, aut precibus eorum publicis interfuturum. Itaque re animaduerſa, ſe inde ſenſim (ſed liberè) cum omnibus ſuis ſubduxit Antonius: cùm ei Proceres identidem proteſtarentur, eum, qui in reliquis rebus omnibus erga Principem ſuum rectè ſe geſsiſſet, ea in re magnam iniuriā Principi inferre. Quibus cùm rationes ſic afferret; vt frequens populus miraretur, ceterique nobiliores eſſent attoniti, dirio-rem aliquem caſum aduersùs Antonium expectantes; ecce Senatores admoniti, qui iam cum Principe ipſam in plateam deſcēderant, ad Antonium ſatis ab æde illa iam remotum accedūt; ſciſcitati, cauſſam Principi referunt, quem Sacerdotes quidam, prælata Beatiſsimæ Virginis imagine, prçcedebant.

TVM Princeps media in platea cum omnibus aulicis ſubſiſtens, manuque caput fricans, ambigens quid ageret, tandem Senatores remittit Antonio, dicentes, eum quidem deſcendiſſe, illique gratiam ſuam oſtendere voluiſſe: verùm enimuerò cùm eam nollet admittere, integrum ei relinqui, vt in palatium ad ſolitum conclaue aſcenderet, quò Senatores paulò pòſt de negocijs, de quibus agebatur, eſſent venturi. Sic Principi ad ædem appropinquanti Metropolita, cum aliquibus Epiſcopis, & Sacerdotibus exiens, obuiam venit; ſalutatum, in ædem deducunt; crucem oſculandam tradunt. Ea verò in æde ſuggeſtum, & Cathedram pro Antonio excitatam fuiſſe, vt omnia cerneret, ac deinde aliquid ei de fide obijceretur, à nobilibus poſteà audiuit. Itaque vitata ab Antonio ea tempeſtate, & manus Metropolitæ deoſculatione quam Princeps optauerat, vbi in conclaue aſcendit Antonius, hîc ex pectore plena reliquiarum cruce deprompta, cum ſuis omnibus, qui erāt quindecim, ſatis alta voce, genibus flexis, hymnum, Te Deū laudamus recitauit. Id quod nobiles Antonium proſecuti, cùm perquirerent, quid id eſſet; cognouiſſent autem ab eo gratias Deo actas, quòd Chriſtianam veram fidē cum ſuis cōſtanter, ac publicè defendiſſet; mirificè affecti ſunt, vt non ſolùm obmuteſcerent, verùm etiam expalleſcerent. Hanc enim à tenerìs annis Moſci opinionem imbuerunt, ſeſe vt ſolos veros Chriſtianos exiſtiment, reliquos (licèt Catholicos) immundos, hæreticos, aut errantes putent. Sed & eius ingenij Principi res illa moleſtiſsimè accidit, cùm hominis à Pontifice Max. miſsi præſentia, & erga Metropolitam ſuum demiſsione, gentem illam in ſchiſmate ſtabilire cogitaſſet, quàſi Pontifex Max. Antonium, ad id officium præſtandum, veritate agnita, miſiſſet: quemadmodum anteà Smolencij per Epiſcopum, aut Vladicam illum, deindè verò Nouogardiæ magnę per Archiepiſcopum fruſtrà tentauerat. Itaque aſtuto in aſtuiā ſua cōprehenſo, facti illius publici teſtimoniū in cordib⁹ Moſcorum diù, vt ſperandū eſt, hærebit, cū re ipſa coram Principe ſuo viderint, quam putant ſeſe habere fidem, eam ab Orthodoxis & Catholicis ne dignā quidem æſtimari, vt ipſorum ritibus pius aliquis interſit.

CVM itaque hęc acta fuiſſent, Senatoribus ad Antonium venientibus, rationes ab eo allatæ ſunt, cur Princeps, ſi quid gratiæ (vt aiebant) Antonio oſtendere voluiſſet, nec Pontificem Max. à Chriſto inſtitutum carpere coram omnibus debuiſſet: nec cogitare eós, qui ab illo mitterentur, inferiores eſſe Metropolita, qui ne Metropolita quidem eſſet, cùm & alter, qui diceretur Metropolita, eſſet in Monaſterio ſuperſtes; alius verò, quòd liberiùs Principis mores reprehendiſſet, vnà cum omnibus ſuis fuiſſet combuſtus, ac nemo eorum à CHRISTI Vicario fuiſſet confirmatus. Tum de veritate Catholicæ fidei plura locuto Antonio, cùm aures & animum Senatores adhibuiſſent, ipſi, cùm omnia Principi ſeſe relaturos polliciti eſſent (ſicuti ea ipſa die fecerunt) ad alia rerum capita ex ſcripto reſponderunt, quæ Antonius aliquos ante dies Principi propoſuerat,

CAPITA, QVIBVS GRÆCI, ET RVTHENI A' LATINIS IN REBVS FIDEI DISSENSERVNT, POST-QVAM AB ECCLESIA CATHOLICA GRAECI DESCIVERE,

Tradita in magno conſeſſu Procerum, Ioanni Baſilij, magno Moſcouiæ Duci, 3. Martij, 1582. in Ciuitate Moſcua: quibus breuis, dilucida, & ſolida errorum Græcorum, & Ruthenorum refutatio continetur.

QVOD tuo nomine ante biduum de me, Sereniſsime Princeps, à Senatoribus tuis quæſitum eſt, ſcripto vt exponerem, quid inter Catholicam Romanam fidem, atque Ruthenicam eſſet diſcriminis, id foret longius, quàm temporis adeò anguſti ratio patiatur; quod ad Sereniſsimum Poloniæ Regem in Liuoniam, atque inde ad Gregorium XIII. Pontificem Maximum, vnà cum Oratore tuo, eas ob cauſſas, quas nôſti, mihi præſcriptum eſt. Verumtamen, quoniam ex libro Gennadij Patriarchæ Conſtantinopolitani, qui ſanctæ Synodo Florentinæ interfuit (quem librum proptereà Senatoribus tuis ad te dedi) præcipua huius diſcriminis capita dignoſcere poteris, agam breuiſsimè de ſumma rei: originem, ac tempus in primis attingens, quo Græci, à quibus Rutheni non integram, neque rectam Chriſtianæ fidei normam acceperunt, ſeſe à Catholica Romana Eccleſia præciderunt. Id enim ad totam rem liquidiùs intelligendam maximè faciet. Dum ſtetit in Oriente ſincerior fides, atque ſimplicitas, Græci Primatum viſibilis huius, ac militantis Eccleſiæ Petro Apoſtolo, eiuſq; ſucceſſoribus fuiſſe à CHRISTO Domino delatum credidere: ſicq; vel in Conciliorum confirmatione neceſſariã eſſe agnoſcebant Petri ſucceſſorum auctoritatem, ad quos illa vox Chriſti Domini
Luc. 22. pertinebat; Petre, confirma fratres tuos: vel cùm à diuerſis hæreticis, & ab ipſis quoque Imperatoribus, Patriarchæ, ac reliqui Orientales Epiſcopi affligerentur, ad vnam ipſam Pontificis Romani Sedem confugiebant, vt defenderentur. Quemadmodum Sanctis, Ioanni Chryſoſtomo, Athanaſio, & plerisque alijs contigit. Quin verò ex toto orbe terrarum eandem ad Sedem Epiſcopi de quæſtionibus fidei, deque alijs grauiſsimis rebus ſcribebant, atque ad iuſſum Pontificis Maximi Concilia vel cogebant, vel coacta petebant vt confirmarentur. Et à Pontifice Maximo Archiepiſcopus Theſſalonicæ (quæ Græciæ ciuitas eſt) delegatam acceperat poteſtatem, qua cauſſas, & diſsidia, ſi qua enaſcerentur in Oriente, decideret: ac qui nominarētur in Eccleſijs Epiſcopi, eos auctoritate Pontificis Maximi confirmaret, ſi confirmandi viderentur. Quòd verò iſti Theſſalonicæ Archiepiſcopo ea poteſtas à ſummo Pontifice fuerit delegata, Leo primus, cui tui Rutheni fidē habent, ac qui tot ante ſecula fuit, teſtatur. At verò cùm Conſtantinus magnus, Imperij ſui Sede Bizantio delecta, Roma Chriſti Vicarijs Diuino afflatus numine ceſsiſſet, Græci, qui tantò magis ea re Petri Sedem ſuſpicere, ac venerari debuiſſent, ſic terreni Imperatoris præſentia inflati ſunt, vt ab eo, potiùs, quàm ab inſtituto CHRISTI, qua Sedes Petri omnibus prælata fuerat, Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ dignitatē æſtimare voluerint. Itaquè anno Domini ſuper trecenteſimū octogeſimo primo, Epiſcopum Conſtantinopolitanū, qui antea ne Patriarcha quidem fuerat, tribus Orientis Patriarchis anteponere & ſecundum à Romano Pontifice facere voluere, ſicut ex Concilij Conſtãtinopolitani primi, canone quinto patet. Deinde ne hoc quidem contenti, anno CCCCLI. eūdem Conſtantinopolitanum Epiſcopū Romano Pontifici parem efficere conati ſunt, vt ex Synodi Chalcedonenſis actione ſextadecima conſtat. Sed neque inter hos terminos cōſtiterunt. Nam propè Sexcenteſimum à Chriſto nato annum, Epiſcopum Conſtantinopolitanū Occumenicum, id eſt, orbis terræ Epiſcopū, ſiue vniuerſalē vocare ſunt auſi. Quod S. Gregorius primus pluribus Epiſtolis ad Ioannem Epiſcopū Conſtantinopolitanū, atq; ad Imperatorem Mauriciū, & ad Imperatricem Conſtantiam, atque ad Patriarchas Orientis, planiſsimè tanquam blaſphemiã contra Chriſti Domini inſtitutum confutauit. Denique anno M. LIV. (vt ſuperbia ſemper aſcendit) varijs hæreſibus, & peccatis Oriens lucem veritatis amiſit. Epiſcopū enim Cōſtantinopolitanum non ſolùm Petri ſucceſſoribus parem eſſe Græci dixerūt, ſed emeħtitis calumnijs eos anathemate ferire, ac Latinos ex Eccleſijs, quas Bizantij habebant, eijcere ſunt auſi.

Epiſt. 1. & 2. ad Inno. Sozomen. lib. 3. hiſto. cap. 7.

Epiſt. 84.

Vide epiſto. Leo 9. Anſelmū li. de Spiritu S. Sigebert. in Chronicis. Antonin. lib. 3. hiſt. tit. 22. cap. 13. pag. 11.

QVIBVS ex rebus facilè intelligis, Græcos, cū iſta Gregorio primo Pontifice Maximo

ximo (& quidẽ viro ſanctiſsimo) ſunt auſi,
non ob peccata Pontificũ, quæ fallaciter à
quibuſdam Græcis prætexuntur, ſed quia
excæcauerat eos tumor, atq; mendacium,
ordinem à Chriſto conſtitutũ, voluiſſe per
turbare, atq; perrũpere. Sed (gratia Deo)
ipſi perturbati ſunt, atq; perrupti: ipſi man
cipia Turcarũ effecti: ijs libri, & ipſa San-
ctorum Patrum corpora adempta, & ad v-
nam verã Eccleſiã Catholicam Romanam
tranſlata: ijs denique ſic ſublata auctoritas
eſt, vt ne vnam quidẽ vnquam Synodum
cogere potuerint, cũ tamen poſt ſeptimã
Synodum plus quã decem Generalia Con
cilia coegerit Sedes Apoſtolica. Quo tem-
poris ſpacio quater & decies ſuos agnouit
errores Græcia. Sed (vt S. inquit Iacobus
Iaco. 1. Apoſtolus) cõſiderans ſe in ſpeculo, ac ma-
culas ſuas videns, abiuit retrorſum, & ad
vomitum redijt. Tandem cùm ſecurim
ad radicem Deus iuſtus iudex apponere,
ſterilemq; illam ficum vellet exſcindere,
Cõcilium Florentinum. Synodum Florẽtinam cogi iuſsit, cui cùm
Conſtantinopolitanus Imperator, cæteri-
que Orientales interſuiſſent, veritate agni
ta, dedére dexteras Apoſtolicæ ſedi, &
quos hauſerant errores, hos, Patribus Græ-
cis publicè perlectis, quos ſanè ipſimet ex
Aſia, & Græcia ſecum attulerant, eiurárũt.
Quorum ij præcipui erant, quos Genna-
dius, qui poſteà eorum fuit Patriarcha, ijs
in capitibus de primatu Petri, refellit, quæ
tibi Ruthenicè verſa tradenda curaui. At
quoniam quam lucem hauſerant, eam pau
lo pòſt eorum plures depulêre, factum eſt
Diuinitus, vt Conſtantinopolitani, & Græ
ci, Imperium, fidem Orthodoxam, ac ſplẽ
dorem omnem amitterent: (dilexerant e-
nim plus tenebras, quàm lucem) atque ita
in tenebras interiores, & exteriores traditi
ſunt; ſuper cordibus adhuc velamen ha-
bentes, vt in quo ſæpè conuicti ſunt, & iu-
dicio ſuo ipſorum condemnati, id confite-
Primũ caput diſſenſionis de proceſſione Spiritus ſancti. ri iam nolint.

Et illud ſanè primarium inter Catho
licos & Orientales erat diſcrimen, quòd
hi putabant temerè, ac contra Concilia,
quæ præceſſere, additum eſſe Symbolo,
Spiritum ſanctum à Patre, & à Filio pro-
cedere. Verũ Orientales ex verbo Dei, &
Patribus Græcis intellexerunt, à Latinis nõ
duo, ſed vnum tantùm principium fieri,
additaq; illa verba (ex Filio) ad quorundã
hæreſim declinandam. Quæ declaratio ne
ceſſaria anteà non erat, quòd error ille non ap-
paruerat: Pontifices aũt Maximi, qui pri-
mas Synodos coegerunt, & alij quoque
ſanctiſsimi Patres Græci, qui ijſdem inter-
fuere, eandem proceſsionem ex Patre, & Fi
Lege Gennadium. lio teſtati ſunt: vt ex Sanctis Athanaſio,
Baſilio, Gregorio Nyſſeno, Chryſoſtomo,
Anaſtaſio, Concilio Epheſino, atque alijs
oſtenſum eſt, cùm diſertiſsimè ſcripſerint
à Patre & Filio mitti, procedere, prodire,
profluere Spiritum ſanctum. Quamobrem
etiam ex ſanctiſsimis Pontificibus, & Pa-
tribus Occidentalis Eccleſiæ hæc veritas
comprobata eſt; cùm eorum Patrum ſen-
tentijs pro veritate fidei promulgatis, qui
non crediderint, anathematis pœnæ à quin
ta, ſexta, & ſeptima Synodo, ſubijcian-
tur.

Porrò quoniam quidam, neſcien-
tes quid dicerent, audebant aſſerere, La-
tinos in excommunicationem incidiſſe,
quòd in Conſtãtinopolitana Synodo ana-
thema erat latum aduerſùs eos, qui ſenti-
rent, aut docerent aliter, quã illa in Syno-
do fuerat decretum, aut quàm Eccleſia eo
tempore ſenſiſſet: edocti ſunt, nunquam
aliter Eccleſiam Latinam ſenſiſſe, aut do-
cuiſſe: verumenimuerò aliter ſenſiſſe Ma-
cedonium, & Eunomium, alioſque eiuſ-
modi hæreticos, ad quos anathema illud
pertinuiſſet. Quamobrem cùm Græci
ſæpiùs ſeſe erraſſe animaduertiſſent, ſæ-
piùs item (vti dictum eſt) cum Eccleſia Oc
cidentali conſenſerunt, ſicuti & in Syno-
do Florentina, atque ante plus quàm Tre-
centos annos fecerant, in Generali Syno-
do Lugdunenſi, Gregorio decimo Ponti-
fice Maximo, cùm Græci Epiſcopi eò ve-
nientes, tam reliquorum Orientalium,
quàm Imperatoris Conſtantinopolitani
nomine, publicè profeſsi ſunt, Spiritum
ſanctum æternaliter ex Patre, & Filio non
tanquam duobus principijs, ſed tanquam
ex vno principio, non duabus ſpirationi-
bus, ſed vna ſpiratione procedere. Hoc
verò coram illa tota Synodo ter Græcè,
ac ter Latinè cum ijs verbis, SECVNDVM
SCRIPTVRAS, FILIOQVE, ſimiliter
decantârunt.

Erat deinde alterum diſcrimen de *De pane azymo.*
azymo pane, quo Latini in conficiendo
Diuino Sacramento vtuntur. Sed Orien-
tales item intellexere, hunc ritum, non ſi-
ne afflatu Spiritus ſancti, Occidentalibus
Eccleſijs ab Apoſt. Petro, & Paulo fuiſſe
traditum. Quod cùm optima ratione fi-
eret, reliquerunt tamen Orientalibus in-
tegrum, vt ipſi in fermentato non ſine lau
dabili ratione conſecrarent. Dum enim
(vt inquit eorum Patriarcha Gennadius)
ab Euchariſtiæ conſecratione materia tri-
tici, Sacerdos, locus, intentio, & verba non
abſint, quæ quidem inſtituit Chriſtus, am-
plius requirendum non eſt. Sed & agno-
uêre Orientales, Occidentis Eccleſiam bo
na, & laudabili ratione azymum in vſu
habuiſſe, quòd Dominus ſine vlla commi-
xtione ſuſceperit carnem: cùm qui fermen

no conſignandi conſuetudinem habemus: qui vt illorum non improbamus ſenſum, atq; pietatem (ſi alioquin abſit ab errore) ſic laudare non poſſumus, quòd cùm ſeſe ad ſiniſtram ſigno crucis muniunt, id propterea ſeſe facere putent (ſicut à tuis mihi relatum eſt) quòd ad ſiniſtram Patris Spiritus ſanctus aſsideat. Eſt enim, Sereniſsimè Princeps, de Sanctiſsimæ Trinitatis myſterio multò altiùs, quàm pro humano captu, ac rebus, quæ ſub ſenſum cadunt, credendum, & iudicandum. Ceterū noſtræ conſignationis hæc eſt ratio, vt cū eam à capite inchoamus, inde Patrē caput, & fontem omnium bonorū, atq; adeo primarium fontem reliquarum perſonarum ſanctiſsimæ Trinitatis agnoſcamus. Cùm verò tres primos digitos dexteræ demittētes, nomen Filij nominamus, tum eiuſdē in ventre Beatiſsimæ Virginis incarnationem recordamur, qua recordatione teſtamur myſterium illud æternis temporibus tacitum, Angelis, & mūdo, (ſicut teſtatur Apoſtolus) innotuiſſe; erga nos verò ſummum omnium beneficium fuiſſe collatū. Ad lęuam porrò, ac dexteram pectoris partem Spiritus ſancti nomen adſciſcimus, vt eum à Patre & Filio procedentem, (ſicut re vera procedit) ac contra Impiam Eunomij hæreſim, alioſq; hæreticos, vtriq; conſubſtantialem, & ab vtraq; diſtinctam perſonam confiteamur. Sic autem nos finimus eam conſignationem ad dexteram, quòd in Diuinis Scripturis dextera perfectionē ſignificat, nobis autem ſemper ad perfectionem tendendum ſit Nam & id Dominus Deus potiſsimùm vult, qui omnia, quantum in ſe eſt, perficit.

De ratiōe pingendi imagines.

QVòD autem Rutheni tui mirentur, nos pijs imaginibus nomina eorum Sanctorum, quos repræſentant, non ſemper (vt ipſi faciunt) adſcribere; ſcito ſi nominum illorū adſcriptio ideò neceſſaria eſt, vt quos Sāctos repræſentēt, ex ea ſancti illi viri agnoſcātur, iam eā haud neceſſariā eſſe ijs, qui illas agnoſcunt: Catholicis autem primo aſpectu innoteſcere CHRISTVM crucifixum, Beatiſsimam virginem & pleraſque alias Sanctorum imagines, quis dubitet? Præterea, ſi nominis adſcriptio neceſſaria ſit, quid illa faciet idiotis legere neſcientibus, quales plerique omnes ſunt Rutheni, cùm potiùs ipſæmet imagines loco literarum, & ſcripti, idiotis adhibeantur? Quòd ſi dixeris (vt mihi tui dixere) in ipſa nominis adſcriptione virtutem aliquam conſiſtere, tu ſapiens es, qui intelligas in notis eiuſmodi nullam, ſed in ſenſu ac viua fide ſitam eſſe vim, atque virtutem. Ac tamen non improbamus eorum conſuetudinem, qui pietate, non ſuperſtitione adducti, nomen imaginibus adſcribunt, vt alij (cùm quòd ignorant, intelligant) ea etiam ratione, pias à prophanis imaginibus dignoſcant: quòd ſanè crebro Latini quoque Catholici faciunt.

ERRORES ALII RVTHENORVM, qui Orientale ſchiſma ſequuti ſunt, poſtquam Græci ab Eccleſia ſeſe præciderunt.

De fornicatione.

ERRANT Græci, cùm dicunt, ſimplicem fornicationem non eſſe peccatum. Dicunt enim contra illud CHRISTI Domini Matthæi decimo quinto. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, & ſimilia, quæ coinquinant hominem: ac contra illud Pauli 1. Corinth. capite ſexto. Neque fornicarij, neque adulteri, & cæt. Regnum DEI poſsidebunt. Errant, cùm dicunt, præſtantiſsimum Euchariſtiæ Sacramentum in die cœnæ Domini, nempè feria quinta maioris hebdomadæ confectum, excellentioris eſſe virtutis, & efficatiæ, quàm alio quolibet die conſecratum. Eadem enim ſemper eſt virtus Diuini verbi, cùm à Sacerdote iuxta Domini præceptum profertur: Hoc eſt corpus meum. Neque enim vna plus quàm altera dies, ſed inſtituti, ac voluntatis Dei ratio huic ſancto Sacramento efficatiam, & vim ſuam tribuit, quocunque tempore id ritè celebretur.

De Euchariſtia ferię quintę maioris hebdomadæ. *Matth. 26.*

De cōmunione peccatorum.

ERRANT, cùm dicunt, eos, qui ſunt aliquibus peccatis inquinati, corpus Chriſti Domini nō recipere, cùm ad altare Domini acceſſerint. Verè enim illud ſumūt, licèt indignè, & ad iudiciū accipiant, non dijudicantes corpus Domini, vt Apoſtolus ait.

1. Cor. 11. *De ſecundis nuptijs Matth. 19. & 19. cap.*

ERRANT, cùm primas nuptias admittunt; ſecundas damnant. Si enim alter coniugum mortuus ſit, alter ſolutus eſt, vt iterum poſsit nubere: quod ex CHRISTI Domini verbo manifeſtè colligitur.

De ſalute corporis à Sacramēto extremæ Vnctionis. *Iacob. 5.*

ERRANT, cùm extremæ vnctionis Sacramentum ægrotantibus negant, aliquando ad ſalutem quoque corporis prodeſſe, quamuis ſemper ad ſalutem animę obicē non ponētis proſit. Id enim apertè Dei verbo, per Sanctum Iacobum Apoſtolum prolato, aduerſatur, qui de hoc Sacramento loquens, ait: Et oratio fidei ſaluabit, vel (vt Græcus textus habet) ſanabit infirmum; &, ſi fuerit in peccatis, remittentur ei.

De Vſura. Luc. 6. Pſalm. 14.

ERRANT, cùm peccatum cõmitti negant, ſi quis ad vſuram alicui det. Dictum eſt enim à Chriſto Domino; Mutuum date, nihil inde ſperantes: & à Dauide Propheta; Eum qui pecuniam ſuam ad vſuram nõ dederit, in tabernaculo Dei habitaturum. Quamobrem qui dabit ad vſuram, nec reſipiſcet, is profectò in tabernaculo Dei nõ commorabitur.

De reſtitutione. Exod. 20. Luc. 3. Lucæ 19.

ERRANT, cùm ad vitam æternã conſequendam, non credunt neceſſariam eſſe rei furto ſublatæ reſtitutionem. Scriptum eſt enim: Non furtum facies, &c. Facite fructus dignos pœnitentiæ. Et Zachæus ait: Si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. At verò quonam modo fructus digni pœnitentię fient, niſi rei iniuſtè vſurpatæ fiat ipſius domino reſtitutio? Itaque peſsimè facit Sacerdos, qui pro vſura, furto, aut rapina manifeſta, ſatis eſſe putet, ſi oleo ſimplici raptorem inungens, quem ſibi aliquã pecuniæ malè partæ portionem cogat impertire, eundem abſoluat, qui tamen coram Deo abſolutus non eſt.

De ratiõe formandi imagines. Exod. 20.

ERRANT, cũ putant, non licere Chriſti Domini imaginem ſculpi, non intelligentes ſculptilia à Deo fuiſſe prohibita, vt pronos ad idololatriã Iudæorum animos ab eadem auerteret? Verba enim hæc, Nõ facies tibi ſculptile, ad eos pertinebãt, qui idola Beelzebub, Dagon, & aliorũ dæmoniorum ſic adorabant, vt illis etiam immolarent, ac thus offerrent. Ac verò exoriente Chriſti luce ſic idololatria depulſa eſt, vt iã liceat veri Dei & hominis Chriſti Ieſu Sanctorumq́; ſeruorũ ſuorũ, memoriã omnibus pijs modis excitare, & ad mẽtem reuocare. Quin verò ſi illis verbis ſculptas Sanctorum imagines exiſtimant prohiberi, cur item picturam iſtarum, quales per multas Rutheni venerantur, non putant prohiberi ſequentibus verbis? Neq; omnẽ ſimilitudinem, quæ vel in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum. Cur item D. Nicolai ſculptam alicubi habent imaginem, ſicut ipſi tua in Ruſsia his oculis vidimus?

De perpetuitate Sacerdotij.

ERROR item fœdiſsimus eſt, cùm demortua Sacerdotis vxore, creditur Sacerdos (ſi ritè initiatus ſit) ampliùs non eſſe Sacerdos. Cùm enim ab Epiſcopo character indelebilis Sacerdoti imprimatur (quod omnium Patrum ſanctiſsimorum Occidentis, & Orientis vnanimi fide conſtat) cur percũte vxore, ſuus indelebilis ordo Sacerdoti pereat? An ab vxore forſan Sacerdotium accepit, & non à CHRISTO per Epiſcopum? An non etiam inter Ruthenos plures Sacerdotes ſunt vel Epiſcopi, vel Monachi: qui cùm vxorem non habeant, grauiſsimi teſtes ſunt, Sacerdotium à CHRISTI inſtituto, non ab vxore pendere? Cùm etiam maximè deceat, vt cœlibatus Chriſtiano Sacerdotio ſit annexus.

De ſpe ſalutis in ſchiſmate. Iacob. 2.

PORRÒ omnium errorum is eſt tum certiſsimus, tum maximus cùm extra Romanam Catholicam Eccleſiam Græci, & Rutheni æternam ſe poſſe ſalutem adipiſci opinentur. Neque enim verè Chriſtiana Eccleſia eſt, quæ inſtitutum à CHRISTO ordinem, aut poteſtatem non habet, nec, ſi quondam habuerit, adhuc retinet. Si autem quicunque totam ſeruauerit legem, offendat autem in vno (vt S. Iacobus ait) factus eſt omnium reus: ſanè qui traditam Petro à CHRISTO Domino poteſtatem, ac primatum in terris negauerit, aut fallaci fraude cogitauerit ipſam euanuiſſe, aduersùs quam portæ inferi nunquam erunt præualituræ, iam condemnatus eſt, etiamſi pleraque alia omnia credat. Quamobrem apud Deum neque Epiſcopi, neque Metropolitæ ij cenſentur, qui ab eius in terris Vicario Pontifice Maximo confirmati non ſunt: dictum eſt enim Petro à CHRISTO, Domino, qui veritas eſt, quiq́ue non mentitur Deus, Confirma fratres tuos. Atqui Eccleſia, quæ erat paſcenda, & Epiſcopi, qui erant ſicut fratres confirmandi à Petro, non tantummodò ad Petri, dum viueret, tempora, ſed vſque ad mundi conſummationem erant duraturi. Quod S. Ioãnes Chryſoſtomus LXXXIII. Hom. in Matthæum innuens, Non dixit (inquit) non negabis, ſed, Vt non deficiat fides tua. Cura enim ipſius, & fauore factũ eſt, ne omninò Petri fides euaneſceret. Theophylactus item in XX. caput Lucæ: Quamuis, (ait) breui tempore concutiendus ſis, habes recondita ſemina fidei: etiam ſi folia abiecerit ſpiritus inualentis, radix tamen viuet, & non deficiet fides tua. Et Pontifex Maximus Agatho in epiſtola ad Conſtantinopolitanum Imperatorẽ, quæ in ſextæ Synodi quarta actione lecta eſt, ac poſteà in octaua ab omnibus comprobata. Hæc (inquit) eſt veræ fidei regula, quã & in proſperis, & in aduerſis viuaciter tenuit Apoſtolica CHRISTI Eccleſia, quę per Dei gratiam Apoſtolicæ traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus vnquam deprauata ſuccubuit. Quia dictum eſt Petro, Simon, Simon, ecce Satanas, &c. ego autem oraui pro te, vt non deficiat fides tua.

Lucæ 22.

IAM ex tam inſignibus Patribus cernis, ſed multò liquidiùs ex ſequẽtib⁹ agnoſces, iſtos tuos, Metropolitam, & Epiſcopos nõ legitimè, nec ritè ſacra adminiſtrare: tuumq́ue populum tantum ſatis procul à recto Apoſtolicæ fidei tramite deflexiſſe.

POR-

Porrò ſi Occidens, aut Oriens, vllaúe alia Chriſtiana pars Orbis in aliquem errorem (vti ſæpè ſactum eſt) incideret; ecquis ſine viſibili vniuerſalis Eccleſiæ Præpoſito de fidei quæſtionib⁹ iudicabit? Quis delectos à clero, aut à Regibus nominatos confirmabit? Quis ſchiſmata tollet? Quis hæreſes damnabit? Quis (addo) Principes ipſos maiore cum dignitate ad cócordiam rediget? Quod tu tanti æſtimaſti, vt ad Pótificem maximum mitteres, quò ille bellũ, quod inter te, ac Stephanum Poloniæ Sereniſſimum Regem ardebat, auctoritate, ac ſtudio ſuo interpoſito reſtingueret. Confirma (inquit CHRISTVS) fratres tuos. Quòd ſi ſine confirmatione tua, Senatores tui nec ſerre iudicium, nec legitimè adminiſtrare attributas eis Prouincias poſſent: quis tam erit excors, vt ſpiritualis regni Chriſti, id eſt, Eccleſiæ Dei viuentis Epiſcopos exiſtimet, vel à terrenis principibus poſſe confirmari, aut qualemcunq; eorum nominationem apud CHRISTVM valere? Sic verò, ne in vanum curreret, aut cucurriſſet, ipſemet Paulus Apoſtolus, aſcendit Hieroſolymam ad Petrum, & Iacobũ, vt ſuum cum eis conſerret Euangelium: cũ tamen ille arcana Dei vidiſſet, quæ non licebat homini loqui; cumq; nec ab homine, neque per hominem. ſed à Deo electũ ſe fuiſſe, fidenter, ac verè teſtaretur.

Neceſsitas ſummi Paſtoris.

Galat. 2.

2. Cor. 12.

Sic B. Baſilius, epiſtola Sabino Diacono ad Pontificem Romanũm data, Re vera enim (inquit) dignum eſt excellentiſſima illa voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino eſt, ſcilicet, vt quod adulterinũ eſt, à legitimo & puro diſcernas, ac fidem Patrum ſine vlla ſubtractione prædices. Sic Synodus Epheſina ducentorum ex multis, ac varijs Prouincijs Epiſcoporum, in Epiſtola ad Cœleſtinum Pontificem ait: Eſt enim nobis tam eximijs hoc in conſuetudine poſitum, vt fulcra στηρίγματα Eccleſiarum cóſtituatis.

Baſilius.

Sic Cyrillus, qui poſteà eidem Synodo, loco ſummi Pontificis Romani, præfuit, ad eundem Cœleſtinum ſcripſit, cùm ad eum, tanquam ad caput Eccleſiæ, de hæreſi Neſtorij referre neceſſarium eſſe duceret. Quandoquidem (inquit) Deus à nobis in huiuſmodi cauſa vigilantiam noſtrã poſtulat, ϗ τὰ μακρὰ ἔθη τῶν ἐκκλησιῶν πείθουσιν ἀνακρίνεσθαι τῇ σῇ ὁσιότητι, id eſt, & diuturnæ Eccleſiarum conſuetudines perſuadent, vt cum tua Sanctitate hæc communicentur.

Cyrillus.

Sic Apoſtolicam conſtitutionem quę in libr. VIII. Clementis cap IIII. ſcripta eſt, ſecutus S. Leo Magnus ſeptimo ad Anaſtaſium epiſtolæ capite ſcripſit: De perſona autem cóſecrandi Epiſcopi, & de Cleri, plebiſque conſenſu, Metropolitanus Epiſcopus ad fraternitatem tuam referat, quodque in Prouincia benè placuit, ſcire te faciat, vt ordinationem ritè celebrandã tua quoque firmet auctoritas. Ac paulò pòſt in eodem Decreto præcepit, vt de electione Metropolitani referant Epiſcopi Prouinciales ad vicarium Pontificis Maximi, Archiepiſcopum Theſſalonicenſem, vt auctoritate ſibi à Pontifice Maximo delegata firmetur. Ex ea enim epiſtola perſpici poteſt, ſummi Pontificis Romani in Eccleſijs Orientis Vicarium fuiſſe (vt ſuprà diximus) Archiepiſcopum Theſſalonicenſem, qui nomine Pontificis, tanquã vniuerſalis Paſtoris, tum Prouincias viſitaret longinquas, tum alia conficeret, quæ ratio & neceſſitas poſtulaſſent. Cuius etiã auctoritate, ne propter longinquitatem vrbis Romæ mora interponeretur, Epiſcoporum confirmarentur Ordinationes, quæ ſine auctoritate ſucceſſoris B. Petri, fieri non poterant, vt idem S. Clemens eodem in loco teſtatur. Cùm enim B. Petrus ſanciat, vt electionem Epiſcopi à Preſbyteris, & populo ſactam, Metropolitanus (quẽ vocat τὸν πρόκριτον) approbet, ſi nihil obſtet; & rurſum idem cum duobus Epiſcopis Epiſcopum ordinet: ſequitur, vt ex ipſius Petri, & eius ſucceſſoris auctoritate, confirmatio electionis ſactæ, & auctoritas Ordinationis faciẽdæ pendeat. Sic Sophronius Hieroſolymitanus Apoſtolicus vir, epiſtola ſua ad Honorium Pontificem Synodica, tempore Imperatoris Heraclij: Apoſtolica (inquit) & vetus traditio inualuit, vt qui ad hierarchiam eligũtur, (Epiſcopatum intelligit) ad eos, qui in hierarchijs capeſcendis, & adminiſtrandis maiores ſunt, omnino ſincerè referant, quid ſentiant, & qua fide ſint (vt Paulus illis tradidit) ἄγαν ἀσφαλῶς, id eſt, valdè cautè, ne in vanum currerẽt, aut cucurriſſent. Itaq; ſubiungit. Huic nos conſuetudini ſeruientes, ad vos θεοσόφους qualis ſit fides noſtra ſcribimus πρὸς δοκιμὴν id eſt, vt probetur: Scribimus (inquam) ad vos, qui non ſolùm noſtis diſcernere ἀπὸ τῶν νόθων τὰ δόκιμα δόγματα, id eſt, legitima dogmata ab adulterinis, ſed etiã πρὸς ἀναπληροῦντα ἐλλείποντα, id eſt, ſupplere, quę deſunt, poteſtis.

Apoſtolicæ Conſtitutiones. S. Leo.

Sophronius.

Sic rogat idem Sophronius Pontificem Maximum, vt quàm primùm Synodicam de fide ſua acceperit, reſcribat literas, quibus exhilaretur ipſe Sophronius, euangelizaturus (vt ait) τὴν ὑμετέραν θεόσδοτον ὑγίειαν, id eſt, ſanitatem veſtram à Deo datã. Sanitatẽ fidei ſignificauit, imitatus Apoſtolũ, cũ ait, vt ſani ſint in fide.

Tit. 1.

Sic

Petrus Cõſtantinopolitanus.

Sic Petrus Patriarcha Conſtantinopolitanus idem exemplum imitatus, & Apoſtolicæ traditionis conſuetudinem ſecutus, de fide quoque ſua ante quingentos annos ad Leonem IX. per Synodicam retulit; petijtque vt in fide, & ſede ſua firmaretur, quod & ab eo obtinuit. Quæ loca ex plurimis affero, vt videas, nec Christi auctoritatem & ordinem in ſucceſſoribus Petri deſijſſe: & intelligas (iterabo eadem, quæ attigi ſuprà) niſi tui iſti Metropolitæ, & Epiſcopi in fide & ſede ſua ab eodem Petri ſucceſſore confirmentur, eos apud Deum non haberi pro Metropolitis, & Epiſcopis legitimis, aut idoneis impertiendæ cœleſtis gratiæ diſpenſatoribus.

Inde autem ſactum eſt, vt cùm Patriarchæ Orientis firmitatem ſanitatis fidei ſuæ, à cœleſti ſanitate capitis ſui Petri; id eſt, fidem ſuam à fide Eccleſiæ Romanæ, tanquam regula, ac forma, Synodicis item literis deſcripta, accipere deſierunt, fidem, vt dictum eſt, ac ſedium auctoritatem, vitæque ipſius libertatem, ſacti infidelium mancipia, amiſerint.

Habes, Sereniſsime Princeps, præcipua quædam capita diſcriminis & errorum, quibus Græci, & iſti tui Rutheni inuoluuntur. Quoniam verò, vt dixi, ex quinque Gennadij Patriarchæ Conſtantinopolitani Tractatibus, quos tibi tradendos curaui, is, in quo de proceſsione Spiritus ſancti à Patre, & à Filio, vt ſummi momenti eſt, ita non ſacilè ab iſtis Epiſcopis tuis (quòd Theologi non ſint, neque Academias habes vbi iſta exponantur) intelligeretur, eum ipſe Tractatum in gratiam tuam, ad Dei gloriam, in eum modum & ordinem ſaciliorem redegi, quem tu huic ſcripto adiunctum videbis. Ipſe tibi Spiritus ſanctus illuceſcat, efficaciſsimaque deſideria ſuggerat, quibus tot populos, qui tuo imperio ſubiecti ſunt, ad Orthodoxæ Catholicæ fidei lumen adducas.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV,

SCRIPTVM MAGNO MOSCOVIAE DVCI TRADITVM, CVM ANGLI MERCATORES EIDEM

obtuliſſent librum, quo hæreticus quidam oſtendere conabatur, Pontificem Maximum eſſe Antichriſtum.

Avdio, Sereniſsime Princeps, non ita pridem, id eſt, poſt aduentum ad te meum, ab iſtis, qui Moſcuę ſunt, mercatoribus Anglis, traditum tibi ſuiſſe librum, quo hæreticus aliquis Pontificem Max. eſſe Antechriſtum conatur oſtendere: te verò ſtatim iuſsiſſe, vt in Ruthenicam linguam verteretur. Quod etſi mihi nonnihil doloris attulit, inſidias Satanæ cogitanti; bonam tamen ſpem ſecit ſore, vt Diuina ſapientia ex Catholicæ veritatis cum hæreticis conatibus quaſi colliſione, ſcintillas aliquas excutiat, ex quib' lux Rusſiæ ſplendidior, quàm quãta nunc eſt, in Dei gloriam erumpat. Nec verò me fugit, quanto odio Lutheri hæreſes perſequãre, vnde iſtæ blaſphemiæ prodierunt, cùm & tu propter eas enatum ſuiſſe Liuonicum bellum, Stephano I. Poloniæ Regi anno ſuperiore ſcripſeris; & hæ Liuonum reliquiæ, quæ hîc ſunt, vbi ſeſe à Sede B. Petri, atque ab Archiepiſcopo Rigenſi, legitimo eorum Paſtore diſiunxerunt, patriam, fidem, libertatem, templaque amiſerint: tuque iuſto Dei iudicio, quæ duo templa in hac ciuitate excitarânt, ea biennium antè, tuis, vt comburerent, imperaueris. Iam quòd Angli mercatores iſtas tibi merces obtrudant, ſapiens es, qui non ſolùm Lutherana, ſed & Caluiniana labe iſtos eſſe aſperſos agnoſcis. Itaque quã limpidam aquam ex lutulento illo hæreſum cœno poſsis haurire, iudicium tuum eſto. Quòd ſi antiquas Synodos, Patréſue integros tibi obtuliſſent, non eam tibi irrogaſſent iniuriam, quam intulere, dum hac ratione iactare ſeſe, & Anglis ſuis venditare velint, vel à Caluinianis, vel ab Anabaptiſtis, & alijs, quorum hîc ſemina non deſunt, Ingenium tuum ſacili momento poſſe circũferri; hęreticũq; potius audire, dicentẽ Sedem B. Petri commutatam ſuiſſe in Antichriſti Sedem, quàm Chriſtum ipſum, eam voce & oratione in perpetuum firmantẽ, Synodoſque omnes, ac verè ſanctos Martyres, vt firmiſsimam petram eam agnoſcẽtes, & ſanguine ipſo teſtantes. Ac tamen, vt ne deſim officio meo, cùm non tantum de pace, quæ diuina ope ſancita eſt, quã de meliore pace, qua cum Deo conſtringi debemus,

bemus,ad te à pontifice Max. miſſus ſim:
dicam breuiter,quæ cauſſæ Anglorum ani
mos à Sede Apoſtolica auerterunt. Quam-
uis bona illius Inſulæ pars, ſic Catholicam
retineat fidem,vt indies nõ deſint,qui pro
ea martyrium libentes ſubeant: & verò col
legia nobilium Anglorum alterum Rhe-
mis in Gallijs, Romæ alterum ſint,ad quæ
cùm confugiant continenter adoleſcentes,
vt auitam fidem diſcant,& ſeruent,vtrum
que põtificijs ſumptibus alitur: ſicut id, q
Romę eſt, Seuerigenus aulicus tuus vidit.

Cvm igitur Henricus Octauus, Rex
Angliæ, librum aduersùs Lutherum edi-
diſſet,quo eius væſaniam & hæreſim con-
futârat,& proptereà à pontifice Max. de-
fenſor fidei Catholicæ fuiſſet appellatus,
factum eſt, vt cor illius tanquã Salomonis
immutatum ſit propter mulieres, ob quas
deſerta fide Catholica ſenſim in hęreſei de
laberetur,& manns deniq; cruentaret ſan-
guine innoxiorum,Monachorum item,&
aliorum,ac præcipuè Roffenſis,& Thomæ
Mori,in fide,ac doctrina, & rebus agendis
Illuſtriũ. Nam cùm amore mulieris captus,
eam in vxorem ducere, ac Caroli V. ſoro-
rem repudiare auſus, id à Clemente VII.
& à ſancta Sede Apoſtolica ratum haberi
vellet: nec verò hoc(quoniam Diuino prę
cepto aduerſabatur)obtineret, ſeceſsit ab
Eccleſia, ſeq; ipſum deniq;, re à ſeculo in-
audita,caput Eccleſiæ Angliæ conſtituit.
At Deus iuſtus & verax, quã ementito vx-
oris nomine in thalamum ſuum ſuperin-
duxerat,non multò pòſt adulterij conui-
ctam,quanquã & in primis erat adultera,
quod cũ ipſo Rege adultero concũbebat,
qui caſtã & propriam vxorem deſeruerat,
capite plecti iuſsit. Quid verò inde in Inſu
la illa ſecutum ſit, ſuperuacaneũ eſt dice-
re, cùm ea ad aures tuas ſciam perueniſſe.

Satis illud fuerit: mulierẽ,quę nunc
Angliæ præeſt, caput & primatũ Eccleſiæ
in Anglia vſurpâſſe,húcq; cęteris titulũ no
uo prodigio adſciuiſſe, vt cũ Angli Petrũ,
Petriq; ſucceſſorẽ conſtitutum à Chriſto
Domino reſpuiſſent, tãdẽ mulieris,qualis
deniq; illa eſt, imperio,etiã in ijs,quæ ad re
ligionẽ attinent(infauſto omine,vt pręci-
piti conſilio,ſed ſapientiſsimo Dei iudicio
qui ſuperbos & aſtutos cõprehendit, in ſu-
perbia,& aſtutia ſua)ſeſe ſubdidere. Ha-
beant igitur illi ſuã fœminã pro paſtore v-
niuerſali Eccleſiæ Anglicanę. Nos Petri ſuc
ceſſorem, qui à Chriſto inſtitutus eſt ouiũ
& agnorũ Chriſti paſtor, Paſtorẽ viſibilem
retinebimus. Iam verò q ex iſto Anglorũ
libro colligere poteris, id primũ cogites ne
ceſſe eſt (vt pleraq; alia omittã) Antichri-
ſti aduentũ certis ſex ſignis à Spiritu ſancto
Diuinis in literis fuiſſe præmõſtratũ: Præ-
dicatione Euangelij in toto terrarũ orbe:
Romani Imperij defectione,ac deſolatio-
ne: Enochi,atq; Eliæ aductu: maxima,eaq;
euidentiſsima perſecutione,vt iuge altaris
Sacrificiũ etiam ceſſet: Antichriſti poſt tres
annos cũ dimidio morte, ac mundi totius
fine. At verò nec dũ plenitudo gentiũ intra
uit, vt reliquię ſaluæ fierent, quãuis in In-
diás quã latiſsimè à Catholicis tantum lux
Euangelij inſeratur,& ipſe adhuc Reges o-
mnes,& principes, Rom. Imperij dignita-
te,Chriſtianus,& Catholicus Cæſar ante-
cellit. Nõ ceſſauit Miſſæ Sacrificiũ: Non ap
paruere Enoch & Elias, quos ipſos ventu-
ros,& ab Antichriſto interficiẽdos,vt alij,
ita Græci patres diſertiſsimè dicunt: Ori-
genes,S. Chryſoſtomus in caput decimum
ſeptimũ Matthæi, Theodoretus in caput
vltimum Malachiæ, S. Ioannes Damaſce-
nus,lib. 4. capite vigeſimo octauo. S. Ire-
næus lib. quinto. Præterea pontificis Max.
Spirituale regnum iam per ſexdecim fer-
mè ſecula durauit, nec verò præciſè poteſt
oſtendi, qui tres annos cum medio regna-
uerit,& pro Antichriſto ſit habitus, quiq;
Chriſtum negans fuiſſe verum filium Dei,
ſeipſum verum Chriſtum, in lege & pro-
phetis promiſſum, haberi voluerit, ſeque
Deum eſſe affirmauerit. Id enim ipſum fa
cturum,ac proptereà falſa editurum mira
cula,cùm Diuinũ verbum,tum patres anti
quiſsimi Græci, præter Latinos teſtantur:
Irenæus libro quinto,B. Cyrillus Hieroſo
lymitanus Catech. 5. Theodoretus in 2. ad
Theſſalonicenſes Epiſtola,& alij plerique.
Sed & vbi nam tria illa extitère miracula,
quæ in eius aduentu futura prædixit S. Io-
annes Euangeliſta, Apocalip. 13. Ignis de
cœlo deſcenſus: Imago beſtiæ loquens:
Mortis & reſurrectionis illius effictio,
qua plurimi populi decepti in eum ſunt
crediturí?

Porrò, quonam tempore Romanus
Pont. Aegypti, Lybiæ, atque Aethiopiæ
Regna inuaſit, occupauit, ſibi vendicauit,
eorumq́ue Reges interſecit: quæ omnia ab
Antichriſto facienda, Daniel capite ſepti-
mo prænũciârat? Quibuſúe copijs aut An-
gliam S. Gregorius Magnus Pont. Max.
Chriſto acquiſiuit: alijúe pontifices Roma
ni trophęum crucis in gentilium intulère
prouincias: aut etiamnum in Orientis,
Meridionales, atque Occidentis Indias,ni
ſi Chriſti verbo, interimq́ue eò miſsis ope-
rarijs inſerunt? Quòd ſi hæretici iſti, quo-
rum ingenium eſt, mendaciſsima commi-
niſci mendacia, pontificem Roma. etiam
hoc nomine vocant Antichriſtũ, quòd Im
peratores, ac Reges aliquos de throno de-
poſuerit, fateãtur neceſſe eſt, hîc digitum
Chriſti fuiſſe: cui cum data fuiſſet à Patre
poteſtas

poteſtas in cœlo & in terra, is item illam, quāta ſatis erat Eccleſiæ adminiſtrādæ, & de Tyrannorum iugo in libertatem Catholicæ fidei aſſerendæ, Diuina liberalitate transfudit. Sed neq; propterea Romani Pontifices ea ſibi Imperia, aut Regna vendicârunt, in quę deiectis peſsimis Principibus, Chriſtianos & pios Principes ſuffecerunt. Sic enim Leonem III. Græcorum Imperatorem Iconomachum, & hęreticū Gregorius Secundus; Childericum Galliæ Regem Zacharias; Henricum IIII. Roman. Imperatorem Gregorius Septimus; Othonem IIII. Innocentius Tertius; Fridericum II. Innocentius IIII. depoſuerunt: ac non mentiente eo, qui dixit: Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata in cœlo, reipſa omnes imperiū amiſerunt. Ac ſi quis alius non amiſit, alijs tamen rationib⁹ egregiè pœnas perſoluit. At & (vt Gennadius inquit Patriarcha Conſtantinopolitanus, vtque ante illum Nicephorus teſtatus eſt) Nicolaus primus temporibus Photij Græcos excommunicauit, & excommunicationi illi non defuit iota vnū: ſed facti ſunt captiui (vt is in excommunicatione dixit) inter omnes gentes, tā quam Iudæi. Innocentius item primus ante hunc, Eudoxiam Imperatricem ob S. Chryſoſtomi exilium, excōmunicauit, & intremuit eius ſepulchrum, donec eo reuocato, excōmunicatione à Pont. Max. remiſſa, conſtitit tremor ille. Denique Nicolaus quintus cū Legatis à Conſtantino Imperatore, qui vocabatur Dragaſes, ad ſe miſsis, literas plenas timoris & horroris dediſſet, num vera non protulit? Cum enim anno M. CCCC.LI. eam Pontifex Max. conſcripſiſſet epiſtolam, M.CCCC.LIII. capta eſt Conſtantinopolis. Et in ea quidem epiſto-
" la hæc erant verba: Neque verò Græci arbi-
" trentur, Romanum Pontificem ita eſſe
" mente deſtitutum, omnemque Occiden-
" talem Eccleſiam, vt non intelligat, quæ in
" ſingulis dilationibus reſpondendo nugan-
" tur: optimè cuncta nouimus. Sed tolera-
" mus, in Ieſum reſpicientes, ſempiternum
" Sacerdotem, & Dominum, qui ſterilem
" illam ficum vſque ad annum tertium iuſ-
" ſit aſſeruari, agricola ad excindendam ar-
" borem ſe accingente, quia nullum fructū
" ferebat: ſicut & tertio anno pòſt, imperiū
" ipſum concidit.

Haec cùm ita fuerint, Princeps, vides quibus armis Sedes Apoſtolica pertinaces deuicerit, aut correxerit: quamq; cohæreāt iſta cum hæreticorum impoſturis, ignorātium, de quibus loquuntur, aut affirmant? Ceterùm, quòd eo in Anglorum libro carpitur Pontifex Max. quaſi aut Romæ ſedeat (quę Babylon, dū olim omnium gētiū erroribus ſub perfidis Impp. ſeruiebat, iure vocabatur) aut Dei verbum non prędicet, cū tamen de ſummis Chriſtianæ Reipublicæ negocijs quotidie cum Cardinalibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, alijsq; innumerabilibus, ac tecum ipſo per me, vel loquendo, vel ſcribendo, vel ipſo pietatis exemplo, continenter veritatē annunciet: aut mandata Dei non ſeruet (ſic enim tui claues Regnorum Petro traditas, ob peccatū ſuiſſe amiſſas, imperitè reſpōderunt) cùm, ſi peccato (quod tamen ſcire ſeſe, iuſtè dicere nequeunt, an Pōtifex Max. committat) Principes autoritatem adminiſtrandi perderent, nemo eſſet, qui in ſolijs iſtis iure cōſideret: aut quòd ſibi nimiū patiatur honorem deferri: cùm, qui politicis Principibus defertur (quia gladium à Deo portāt, ſuaque pro menſura temporariam facultatē in ſubditos exercent) is lōgè maximus ſit: ac tuo nomini neceſſe ſit ſexcenties aſſurgere, multaq; alia præſtare, quæ nobis quidem incognita pridem, ſed & alijs incredibilia videri poſsint: hæc, inquam, omnia commenta ſunt Satanæ, qui mendax fuit ab initio, quiq; eò ſpectauit ſemper, vt Sedem Apoſtolicam conuelleret, quòd per eam, & non per hæreſes, vnitatem in Eccleſia ſeruari, & myſteria Dei ritè diſpenſari, moleſtiſsimè ferat.

Nam & propterea non ſolū hæretici recentiores, verùm etiā Græci, ante aliquot ſecula nullum non mouebant lapidem, quamobrem Diuina hęc lux veritatis Orienti non affulgeret.

Restaret, vt diluerē ea, quæ ab iſtis hęreticis, aut à ſchiſmaticis, ſalsò Romanis Pont. aſcribuntur, quaſi hi aliquando contraria fidei ex ipſa Apoſtolica Sede docuerint, niſi apud verè doctos luce clarius eſſet, & ab hæreticis habita fuiſſe pro hæreſibus, quæ Catholica atq; Orthodoxa ſunt: ac ſæpè Antipapis, vel ijs, qui nondū erant Pontifices Max. vel qui adeò nunquā Pontifices Max. fuere, varias calumnias aſperſas fuiſſe, cùm tamen à veræ fidei Chriſtianę tramite Rom. Eccleſia nunquam deflexerit. Itaq; Agatho Pontifex Max. quem tu, tuiq; meritò ſuſpiciunt, in epiſtola ad Conſtantinū Imp. quæ in 6. Synodo Conſtātinopolitana Act. 4. perlecta eſt, & poſteà 8. Act. ab omnib⁹ approbata: Hęc eſt, in-"
quit, veræ fidei regula, quā & in proſperis, "
& in aduerſis viuaciter tenuit, & defendit "
hęc ſpiritualis mater, veſtri trāquilliſsimi "
Imperij Apoſtolica Chriſti Eccleſia, q per "
Dei omnipotētis gratiā à tramite Apoſto- "
licę traditiōis nunquā errāſſe probabitur, "
nec hęreticis nouitatibus deprauata ſuccu- "
bùit: ſed, vt ab exordio fidei Chriſtianæ "
percepit ab autoribus ſuis, Apoſtolorum "

Chriſti

» Chriſti principibus, illibata fine tenus per-
» manſit, ſecundum ipſius Domini Saluato-
» ris Diuinam pollicitationem, quam ſuorũ
» diſcipulorum Principi in ſacris Eccleſijs ſa
» tus eſt. Petre, Petre, inquiens, ecce Satanas
» expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum:
» ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fi-
» des tua, & tu aliquando conuerſus confir-
» ma fratres tuos. Conſideret igitur veſtra
» tranquilla clementia, quoniam Dominus
» & Saluator omnium, cuius fides eſt, qui fi-
» dem Petri non defecturam promiſit, con-
» firmare eum fratres ſuos admonuit: quod
» Apoſtolicos põtifices, meæ exiguitatis prę-
» deceſſores feciſſe, ſemper cunctis eſt agni-
» tum. Sic Nicolaus primus in Epiſtola ad
» Michaelem: Priuilegia, inquit, iſtius Sedis
» perpetua ſunt, Diuinitus radicata atq; plan
» tata, impingi poſſunt, transferri non poſ-
» ſunt. Quæ ante imperium veſtrum fuerũt,
» permanent, Deo gratias, hactenus illibata:
» manebuntq́ue poſt nos, & quouſque Chri-
» ſtianum nomen prædicatũ fuerit, illa ſub-
» ſiſtere non ceſſabunt. Ac paulò poſt: Nam
» & inter cętera is, per quem nobis præcipuè
» priuilegia iſta ſunt collata, aliquando con-
» uerſus audiuit à Domino: Confirma fra-
» tres tuos. In quem locum longior eſſem, ſi
» quæ Origenes, Cyrillus, Græciue alij Pa-
» tres vnanimi conſenſu ſcripſerunt, adferre
» vellem. Nam & propterea Theodoretus in
» Epiſtola ad Renatum presbyterum Ro-
» manum: Tenet, inquit, ſancta iſta Sedes gu
» bernacula regendarum cuncti orbis Eccle-
» ſiarum, cùm propter alia, tum quia ſemper
» hæretici fœtoris expers permanſit. Atque
ea cauſſa fuit, cur Orientales Epiſcopi, ſan
ctiores in rebus fidei, atque in perſecutioni
bus, quas ab Impp. & à Græcis patiebantur,
ad Rom. pontifices confugerunt: S. Atha-
naſius ad Iulium, S. Ioannes Chryſoſtom.
ad Innocentium primum, Ignatius tertius
ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem,
Maximus ad Martinum, & cæteri. Quam-
obrem litteris à Rom. Pontificibus accep-
tis, ſuas Sedes recepere, & quãta eſſet à Chri
ſto ſucceſſoribus Petri collata poteſtas, re
ipſa monſtratum eſt.

VERVM enimuerò cæteræ Sedes ac pa-
triarchatus Orientales non manſerunt in
fide, quod & Græci ipſi non diffitentur, &
Synodi legitimæ planè manifeſtârunt. In
Hieroſolymitano enim patriarchatu Eu-
tychius, Irenæus, Hilarius, Ariani, & Ioan-
nes Origeniſta, patriarchæ ſederunt. In An
tiocheno, Paulus Samoſatenus hæreſiar-
cha, Petrus Gnaphæus, Eutychianus, Ma-
charius Monothelita, & alij. In Alexandri-
no Georgius, & Lucius Ariani, Dioſcorus,
Eutychianus, Cyrus Monothelita, & alij.
In Conſtantinopolitano Macedonius, Ne-
ſtorius, Sergius, hæreſiarchæ, & plerique
alij, qui vſque ad hæc tempora, vbi à ſan-
ctæ Romanę Eccleſiæ gremio ſeſe ſubdu-
xere, iugo denique Turcico ſubiecti, nec li
bertatem, nec fidem Orthodoxam reti-
nent.

CETERVM quod vel in iſto Anglorũ
libro, vel in Chronicis, aut Hiſtorijs ve-
ſtris aduerſus pontifices Rom. ſcriptum eſt
ſcio Serenitatem tuam cordatam eſſe: cu-
ius aures, aut animus non debet facilè pa-
tere obſtrepentium calumnijs: cùm neque
hiſtorias antiquas Græcas, & ab authori-
bus legitimis conſcriptas perlegere potue-
rint tui, quorum nemo Græcè nouit: nec
Latinorũ rationes audierint: atq; adeò nec
ad Synodos ipſas, quaſi ad totius mũdi thea
trum, Chriſti verò Domini tribunal, con-
uenerint, vnde haurirent ea, quæ Iſidorus
Moſcouiæ Metropolita, quoniam ad Florẽ
tinam Synodum profectus eſt, vera eſſe co-
gnouit, & credidit. Scilicet Græcorum
mos fuit, hiſtorias, Synodos, & Epiſto-
las Rom. Pontificum corrumpere. In quin
ta enim Synodo generali adiunctas ab hę-
reticis epiſtolas fuiſſe fictitias Vigilij Pon-
tificis Max. & Mennæ Patriarchę Conſtan
tinopolitani, deprehenſum eſt in ſexta Sy-
nodo, Act. 12. & 14. dum acta quintæ Sy-
nodi relegerentur, & inuenti tres quater-
niones, ab ijſdem hæreticis inſerti: ſicut &
in 6. Synodo ab æmulis Roman. Eccleſiæ
quidquid dicitur aduerſus Honorium põ-
tificem Max. vt teſtatur Anaſtaſius Biblio-
thecarius in hiſtoria ſua ex Theophane
Iſauro Græco. Itaque S. Leo primus, Epi-
ſtola 13. ad Palæſtinos queritur, à Græcis
Epiſtolam ad Flauianum ſuam, ſe adhuc
ſuperſtite, fuiſſe corruptam. Et S. Grego-
rius Papa lib. 5. Epiſtola 15. ad Narſen aſ-
ſerit, Conſtantinopolitanos corrupiſſe Sy-
nodum Chalcedonenſem: idemque ait, ſe
ſuſpicari de Epheſina: Codices autem Ro-
manorum longè veraciores eſſe, quàm Grę-
corum: Quoniam, inquit, Romani ſicut nõ
acumina, ita nec impoſturas habent. Deni-
que Nicolaus I. in Epiſtola ad Michaelem
Imp. cùm eum ad Epiſtolam Adriani I.
remitteret: Si tamen, inquit, non falſata,
more Græcorum, ſed ſicut à Sede Apoſto-
lica miſſa eſt, penes Eccleſiam Conſtanti-
nopolitanam hactenus conſeruatur.

ATQVI conſtat, Sexta quoque Synodo
abſoluta, plures Epiſcopos iterum aſcen-
diſſe Conſtantinopolim, ibiq́ue Trulla-
nos canones ediidiſſe, vt præcipuè Rõ. Ec-
cleſiam carperent. Quamobrem ex his col-
ligere poteris, ſi quid tibi à tuis, aut ab iſtis
hæreticis obtruditur, eos, cum puros ac li-
quidos fontes Patrum antiquorum non
adierunt, ſic tibi debere eſſe ſuſpectos, vt in

ordinem Ipſum à Chriſto Domino inſtitutum intuens, aliquando ſeriò animum appellas ad veras Academias ſundādas, in quibus iſtæ errorum tenebrę, à cordibus ſubditorum tuorum melioribus diſciplinis diſpellantur. Alioquin AEgyptus fiet Moſcouia, nec vnquam feritas iſtorum populorum manſuefiet, niſi ſolida fides, & pietas in eam inuehantur.

SED vt ad Anglos redeam, bene habet, quòd (qui ſecuti imperitos & mendaces hiſtoriographos, Anglicam mulierem quandam, Ioannis nomine ementito, quæ nunquam fuit, Pontificem Max. fuiſſe dixere) nunc veram fœminam pro Papa in Anglia colant. Qui ſi S. Gregorij Magni, à quo fidem Chriſtianam accepere, libros tibi obtuliſſent, rem Chriſtianam verè feciſſent, tuque (vt quondam Mauritius Conſtantinopolitanus Imp.) ex eius Pontificis literis, Apoſtolicæ Sedis, in æternum permanſuræ, veritatem liquidiùs cognouiſſes. Nunc verò cùm ij intelligant, à Pōt. Max. Principes ſemper ad fœdus aduerſus perpetuos Chriſti hoſtes ſanciendum, teque adeò nūc animari, quod ipſum quoq; argumento eſt, Pontificem Max. non eſſe Antichriſtum: viderint autem, quinquaginta ſex ante annos, Baſilio patre tuo regnante, per Clementis VII. Legatum, pacem inter ipſum, & Sigiſmundum I. Poloniæ Regem fuiſſe compoſitam: nunc autem iterum non ſine Pontificis Max. Gregorij XIII. ſtudio & opera, quam tu ipſe, Internuncio tuo ad eius Sanctitatem miſſo, procuraueras, inter te, ac Stephanū Poloniæ Regem in plures annos difficillimum bellum eſſe ſopitum: Chriſtianique ſanguinis effuſionem, qui viginti duos totos annos fundebatur, non ꝑ Antichriſtū, ſed per Vicarium Chriſti curatum eſſe, vt ceſſaret: diſrumpuntur Satanas, quique ſub eo militant, quod per Sedem Apoſtolicam D. Petri id tibi officium præſtitum ſit, quodque Pontificis Max. nomen in Scythia, Tartaroſque iſtos inter tuos, non ſine laude audiri, atq; pronunciari intelligant: cùm neq; vnquam ab hereticis, & eorum ſimilibus pax vlla inter Chriſtianos aut verè procurata, aut potius impedita fuerit. Ac verò Satanas, qui modicum tempus ſibi ad illaqueandas animas ſupereſſe ſentit, intelligit implendam eſſe Chriſti Domini prophetiam, vt fiat vnū ouile & vnus Paſtor. Sic enim & tu, ſi reliquis Chriſtianis Principibus ad hoc ipſum ouile te adiungeres, ſeriò Diuinæ gloriæ & Eccleſiæ Chriſti propagandæ æterna cum dignitate fortiſſimam operam dares.

INTERROGATIONES ET RESPONSIONES DE PROCESSIONE SPIRITVS SANCTI A' PATRE ET FILIO, DESVMPTAE, AC BREVIORE ET DILVCIdiore ordine digeſta, ex libro GENNADII SCHOLARII Patriachæ Conſtantinopolitani: In gratiam & vtilitatem Ruthenorum.

DISCIPVLVS.

EX SCRIPTVRA NE diuina poteſt oſtendi, Spiritum ſanctum mitti à Patre & Filio, hoc eſt, ab vtroque procedere?

MAGISTER.

Ioan. 15. POTEST: DOMINVS enim IESVS dixit: Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre: Et; Si abiero, mittam eum ad vos: Et; Quæcunque audiet loquetur: Et; Quæ ventura ſunt, annuntiabit vobis: Et; Omnia quæcunqoe habet Pater, mea ſunt: Et; Pater, mea omnia tua
Rom. 6. ſunt. Præterea, Spiritus ſanctus, Spiritus Chriſti dicitur, ac Spiritus veritatis. Et;
Galat. 4. Si quis Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius: Et; Miſit Pater Spiritum Filij ſui in corda noſtra clamantem Abba Pater.

DISCIPVLVS.

Sanctinè Patres Græci, ex iſtis S. Scripturæ locis proceſſionem Spiritus S. ex Patre & Filio crediderant, & ſcriptis ſuis teſtati ſunt?

MAGISTER.

Sanctus Athanaſius ait: Spiritus ſanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. In Symbolo S. Athanaſij.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus: Quoniam conſubſtantialis eſt Filio, & ex eo, vt Deū decet, procedit, omnem ſuam in omnibus perfectiſſimam operationem habēs: ideo dicit: De meo accipiet. In 17. Ioan.

Et

In Epiſtola aduerſus Neſtorium

Et rurſus: Nam Spiritus veritatis nominatur: & Chriſtus eſt veritas, & ab eo profluit, quemadmodum vtique à Deo patre.

In 2. Theſaurorum.

Et alibi: Quod igitur Spiritus ſanctus qui in nobis eſt, nos eſſe Dei conformes oſtendit, procedit autem ex Patre & Filio: apertum eſt diuinæ eſſe eſſentiæ, eſſentialiter in ea, & ex ea procedentem.

In 7. aduer. Her. & in Ioann. 17. Vide etiã in 5 aduerſ. Herme.

Ac rurſus alibi ait: Infundi, & ex propria nobis ſcaturire natura à Filio.

S. Baſil in 3 aduerſ. Eunom. & 17. ca. ad Amphilochi.

Sanctus Baſilius: Quæ neceſſitas vrget, ſi autoritate, & ordine tertius eſt Spiritus; eũ natura etiam tertium eſſe? Quod autoritate quidem ſecundus à Filio ſit, & ab eo habeat eſſe, & ab eo accipiat & annuntiet nobis, & in ſumma, ab ea dependeat cauſſa religionis ratio tradit.

Gregorius Niſſenus Hom. 3. ſuper Pater noſter. Vide etenim in 1. li. cõt. Euno.

Gregorius Niſſenus: Filius neque Spiritus eſt, neque dicitur, neque hæc relatiua conſequentia conuertitur: ſed ſpiritus Filij dicitur, quia ab eo accipit, ab eoque procedit, & ex eo eſt, quemadmodũ ex Patre Spiritum ſuſcepit.

et in ſer. ad Ablabium. S. Chryſ. Hõ. de incarn. Dom.

Sanctus Ioannes Chryſoſtomus: Venit Chriſtus ad nos, dedit nobis deſcendentem ex eo Spiritum, & corpus noſtrum ſuſcepit.

Epiphanius in Ancora.

Epiphanius: Si Chriſtus ex Patre creditur Deus ex Deo; & Spiritus ex Chriſto, vel ab vtroque: vt Chriſtus dicit: Qui à patre procedit: Et, hic, de meo accipiet. At dicet quis: Ergo duos dicimus eſſe Filios: & quomodo vnigenitus? Sanè quidem, tu quis es, qui Deo contradicis? Nam vocat ex eo Filium, Spiritum verò ſanctum ex vtroque, quæ fide tantum à luce data, lucidam vim habeat.

In eodem Ancora.

Et rurſus: Spiritus ſanctus, Spiritus veritatis eſt, lumen tertium, à patre & Filio eſt, nũ intellexiſti illud ab vtroque? Spiritus veritatis eſt à Patre & Filio, quid demonſtrat? Animaduerte diligenter: & intellige: Nã nihil fortuitum, & eorum, quæ ſunt in continuo fluxu, circa hæc verſatur, ſed anima.

Ibidem.

Et rurſus: Quomodo nemo nouit Patrem, niſi Filius, neque Filium, niſi Pater: ſic audeo dicere, quod neque Spiritum, niſi pater & Filius, ex quo procedit, & à quo accipit: neq; Filium & patrem, niſi Spiritus ſanctus qui verè glorificat, qui docet õnia, qui ex Patre & Filio eſt, & à quo procedit, & à quo accipit. Cùm autẽ dicit, quòd eſt à patre & Filio, nondum intelligitis verbũ, Eſt, quod eſt ſubſtantiuum, & eſſe ſignificat illius, de quo dicitur, quod eſt.

Et in eodem libro: Ergo Pater ſemper fuit, & Filius ſemper fuit, & Spiritus ex Patre & Filio ſpirat, id eſt, iuxta modũ Spiritui conuenientem procedit.

Quinetiam Spiritus ſanctus non conſubſtantialis frater, ſed ex eadem ſubſtãtia, patris & Filij; nam & ipſe vnigenitus dicit: Spiritus Patris, & qui ex patre procedit. Et: de meo accipiet: ne diuerſum à patre putaretur, neq; à Filio.

S. Hilar q. fuit vnus ex 318. Patribus in Nicen. Cõcil. in Ser. poſt Pente. in feſto ſãctæ Trinitatis.

S. Hilarius: Credimus in ſanctam Trinitatem, id eſt, Patrem, Filium & Spiritum ſanctum, vnum Deum omnipotentẽ, vnius eſſentiæ, vnius ſubſtantiæ, vnius poteſtatis, omnium creaturarum opificem, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: patrem à ſe, non ab alio, Filium ex Patre genitum: Deum verum, de Deo verò Lumen verum de lumine vero: non tamen duo lumina, ſed vnum lumen Spiritum S. æqualiter à Patre & Filio procedentem.

Sanctus Ioannes Damaſcenus: Omnia quæcunq; habet pater, in generando tradit Filio, præterquam eſſe patrem.

Cap. Theologicarum rerū. 13.

Et rurſus: Ipſe quidem mens eſt, pater videlicet Filij abyſſus, Filij genitor, & per Filium manifeſtatur Spiritus productor. Et paulò pòſt: Spiritus verò ſanctus, manifeſtatiua occultæ diuinitatis potentia patris, ex Patre per Filium procedit, vt ipſe ſcit. Et in hiſtoria Barlaam, & Ioſaphat: vnum ſclas Spiritum ſanctum ex Patre Filioque procedentem: Deum perfectum & viuificantem, & ſanctificationis largitorem.

Hic ille eſt qui à S. mõte Synai dicitur. Vide orat. de rectis dogmat. veritatis ad nos pertinen.

Magnus Anaſtaſius Antiochiæ Patriarcha: Sic & Spiritus oris eius, id eſt, Dei, Spiritus ſanctus dicitur, cùm os ſit vnigenitus, & Spiritus rurſus ex eo procedens: nec ſolũ à patre, ſed & à Filio miſſus. Ac paulò pòſt: Atqui Dominus à ſemet eſſe oſtendens, diſcipulis inſufflans dicebat: Accipite Spiritum ſanctum.

Ad Marinum Cypr. Presbyterum.

S. Maximus: Synodalium Actorum ſanctiſſimi papæ noſtri, non in tot, quot ſcripſiſtis capitibus Regiæ vrbis homines comprehenderunt, ſed duobus tantùm: quorum alterum eſt de Theologia; quia dicit: & ex Filio Spiritum ſanctum procedere: alterum de diuina incarnatione: vbi ſcripſit Dominum ſine originali peccato eſſe, vt hominem. Et in hoc Romanorum patrum expoſitiones conſentire demonſtrârunt. Quinetiam & Cyrillum Alexandriæ Epiſcopum, & eius ſacro tractatu compoſito in S. Ioannem Euangeliſtam: ex quibus ſe non facere Filium principium Spiritus oſtenderunt. Nam vnum tantùm Filij & Spiritus principium nouerunt, illius ſecundum generationem, huius ſecundum proceſſionem, ſed vt proceſſionem per eum declararent, & hac ratione coniunctionem, & identitatem eſſentiæ comprobarent.

DISCIPVLVS.

Ergo etiam Patres antiqui Græci, qui ſacris Concilijs interfuerunt, idem ſenſerunt?

MAGISTER.

Vbi ſup.

In actis 1. Synodi.

Vtique, nam S. Athanaſius, & Hilarius Nicenæ, & D. Cyrillus Epheſinæ Synodis intererant. Atque in Actis primæ Synodi ſcriptum eſt: Spiritum ſanctum ex Patre procedere, proprium autem eũ eſſe Filij & ab eo ſcaturire.

6. & 7. Synod.

Et ſexta & ſeptima Oecumenicæ Synodi, anathemati ſubijciunt reijcientes ſanctorum Patrum, non ſolùm Græcorum, verùmetiam Latinorum ſententias, pro dogmatibus DEI Eccleſiæ conſtituendis, promulgatas, Athanaſij, Hilarij, Baſilij, Cyrilli, Auguſtini, Theophili, Ioannis Conſtantinopolitani, Leonis ſanctiſſimi Pontificis, Procli, Amphilochij, Magni Anaſtaſij Antiochiæ Patriarchæ, ac ſimilium.

DISCIPVLVS.

Cùm Patres Latini Occidentis, & Africæ idem ipſum ſenſerint, loca ſaltem aliquorum, ad hanc veritatem ſpectantia, noſſe deſidero.

MAGISTER.

Primùm quatuor ſanctiſſimorum Pontificum, quos vel ipſi Græci venerantur, deinde aliquorum aliorum loca breuiſſimè indicabo.

S. Dam. in confeſ. Cathol. fidei ad Paul. Epiſ. Antioch.

S. Damaſus is, qui Conſtantinopolitanam Synodum ſecundam indixit, ac confirmauit, ſic ait: Spiritum verò Paracletum neque Patrem eſſe, neque Filium, ſed ex Patre procedentem & Filio: eſt igitur ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, ſed ex Patre procedẽs & Filio.

S. Hormiſda in Epiſt. ad Iuſti. Imp. ad Neſtor. & Eutychis blaſphe.

S. Hormiſda: Certum eſt, proprium Patris eſſe, Filium generare; proprium Filij Dei, æqualem Patri generari: proprium Spiritus ſancti, ex Patre procedere & Filio, ſub vna Deitatis eſſentia.

S. Leo P. Sermone in Pẽtecoſt.

S. Leo qui Chalcedonenſem Synodum indixit, & confirmauit, inquit: Cumque in perſonarum proprietatibus alius ſit Pater, alius ſit Filius, alius ſit Spiritus ſanctus: non tamen alia Deitas, neque diuerſa natura eſt: ſiquidem; cùm de Patre ſit Filius vnigenitus, & Spiritus ſanctus Patris Filijque ſit Spiritus: non ſicut quęcunque creatura, quæ & Patris, & Filij eſt, ſed ſicut cum vtroque viuens & potens, & ſempiternus, & ex eo, quod eſt Pater, Filiusq; ſubſiſtit.

S. Gregori' in fi. 2. Dialogi.

S. Gregorius Magnus, qui & à Græcis Dialogus dicitur: cùm enim conſtet, quia Paracletus Spiritus à Patre ſemper procedat & Filio: cur ſe Filius receſſurum dicit, vt ille veniat, qui à Filio nunquam recedit? Sed quia diſcipuli Dominũ in carne cernentes, ſpiritualiter quoq; videre ſitiebant, rectè eis dicitur: Si ego non abiero, Paracletus non veniet: ac ſi apertè diceretur: Si corpus non ſubtraho, quis ſit amor Spiritus non oſtẽdo: & niſi me deſieritis carnaliter cernere, nunquam ſcietis me ſpiritualiter amare.

Vide item lib. 30. Moral. c. 8 & in ſua confeſ. fidei & hõ. 26.

S. Amb. ad Gratia. Imp 1. li. c. 10. de Spiritu S.

S. Ambroſius: Spiritus quoq; ſanctus, cùm ex Patre procedit, & Filio, non ſeparatur à Patre, non ſeparatur à Filio, quomodo enim ſeparari poteſt à Patre, qui Spiritus eius oris eſt?

S. Aug. l. 4. c. 20. de Tr. & l. 5. c. 14. Vide & l. 15. c. 17. de Trinit. & c. 26. eiuſdem li. Ac de fide ad Pet. c. 2. & li. ſoliloq. c. 32. & ad Oroſium & aduerſus Maxim. li. 3. & 13. c. 14. vbi pulcherrimè de hac veritate diſſeruit.

S. Auguſtinus: Et ſicut Spiritui ſancto donum Dei eſſe, eſt à Patre procedere: ita mitti, eſt cognoſci quod ab illo procedat: nec poſſumus dicere, quòd Spiritus ſanctus non & à Filio procedat: neque fruſtra idem Spiritus, & Patris, & Filij Spiritus dicitur: nec video, quid aliud ſignificare voluerit, cùm ſufflans in faciem Diſcipulorum ait: Accipite Spiritum ſanctum. Neque enim flatus ille corporeus cum ſenſu corporaliter tangendi, procedens ex corpore, ſubſtantia Spiritus ſancti fuit: ſed demonſtratio per congruam ſignificationem, non tantùm à Patre, ſed & à Filio procedere Spiritum ſanctum. Quis enim dementiſſimus dixerit, alium fuiſſe Spiritum, quem ſufflans dedit: & alium quem poſt aſcenſionem ſuam miſit?

DISCIPVLVS.

Sed num ſequentibus ſeculis poſtea vnquam conuenere cum Occidentalibus Orientales, aut hanc veritatem ex eadem diuina Scriptura & Patribus antiquis vnanimi conſenſu admiſerunt?

MAGISTER.

Sanè. Nam & ſuperiore ſeculo ante annos centum quadraginta Conſtantinopolitanus Patriarcha cum ipſo Græcorum Imperatore Ioanne Paleologo, cumque reliquis Orientis Epiſcopis, & præſtantiſſimis Theologis, in Florentina Synodo ſub Eugenio IIII. Pont. Max. eandem veritatem, ijſdem Patrum autoritatibus, & verbo Dei, atque alijs efficacibus argumentis coacti agnouerunt, ac teſtati ſunt. Quamobrem & vnio inter Græcos, atque Occidentales eſt conſecuta.

DISCIPVLVS.

Quænam illa alia fuère argumenta quibus coacti ſunt?

MAGISTER.

Primùm, quòd nullibi apud ſacram Scripturam, neque apud Doctores dictum inuenitur, ex ſolo Patre procedere Spiritum ſanctum.

Deinde, cùm producere Spiritum ſanctum, Patris operatio notionalis ſit, eaque non origine prima & immediata, ſed per primam quæ generatio vocatur, neceſſe eſt etiam Filium, qui per generationem producitur, huius productionis eſſe conſortem, & per eum Spiritum ſanctum procedere.

Præterea, cùm apud omnes Doctores in confeſſo ſit, Spiritum ſanctum prodire ex Filio, omnino prodeat naturaliter neceſſe eſt. Nihil enim in Deo aut præter naturam, aut aduentitium eſt. Nam creaturarum eſt, non prodire ex Deo natura. Si ergo ſecundum naturam ex Filio prodit Spiritus, proceſſionem verò ſecundum naturam in diuinis dupliciter oportet eſſe, vel per generationem, vel per proceſſionem: per generationem autem non prodit ex eo (profectò enim eſſet Filius Filij etiam Spiritus) prodit ergo per proceſſionē: itaq; Spiritus ex Filio proceſſio erit, tanquam eius, qui procedit ex eo.

Amplius, Spiritum ſanctum ex ſubſtantia Patris eſſe, & Filij omnes Doctores orientales pariter & occidentales clamant: ſed quod in Trinitate ex eſſentia alicuius eſt, etiam ex hypoſtaſi eius eſt. Cùm ergo Spiritus ſanctus dicatur eſſe ex ſubſtantia Filij, eſt etiam ex ipſius hypoſtaſi. Quod ſi quis dicere audeat ea propter eſſe conſubſtantiale prolata fuiſſe, ac vt Spiritus eiuſdem eſſentiæ oſtendatur eſſe cum Patre & Filio, id quidem verum eſt, tanto magis adiuuat nos: Nam ſic magis eſt conſubſtantialis Patri & Filio Spiritus, quaſi ex eorum eſſentia, & ex ijs prodiens, ſiue procedens: quaſi ſi conſubſtantialitatem ſimpliciter denotat, vt ipſi volunt, neceſſe eſſet etiam Patrem ex eſſentia Filij, & Spiritus, & Filium ex eſſentia Spiritus dici. Sed id hucuſque nemo dicere auſus eſt, neque audebit, ſi Chriſtianus eſſe voluerit.

Adhuc, à magno Baſilio & pleriſque Sanctis dicitur Filius imago Patris, Spiritus imago Filij, & Filius operatio Patris, Spiritus operatio Filij: & Filius Patris verbum, Spiritus Filij eloquium: & Filius fragantia Patris, Spiritus fragantia Filij: Sed Filius dicitur eſſe hæc omnia Patris, quia ex eo procedit. Ergo & Spiritus ſanctus dicetur eſſe hæc omnia Filij, eo quod ex illo procedat.

Accedit, Quod ſi Spiritus ex Filio non eſſet, ab eo nunquam perſonaliter diſtingueretur. Cùm enim perſonæ diuinæ non diſtinguantur per abſolutas proprietates, ſed per relationes originis, certè ſi Spiritus ſanctus non oriretur à Filio, non haberet relationem originis ad illum, atque adeò neque ab eo diſtingueretur, quod abſurdiſſimum dictu eſt. Trinitas enim ita in dualitatem verteretur.

Item: Dicit Chriſtus diſcipulis: Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis: Et ſi abiero mittam eum ad vos: quare mitti in Deo, à cauſſa eſſe demonſtrat, vt Græci loquuntur; vel à principio, vt Latini. Teſtis eſt D. Chryſoſtomus ad Arianos, qui dubitabant, quomodo eiuſdem eſſentiæ ſit qui mittit, & qui mittitur. Is enim 29. Hom. dicit: Rurſus ad humana orationem traducis, nec intelligis omnia hæc ob nihil aliud dicta eſſe, niſi vt cauſſam ſciamus, neque in Sabellij morbū incidamus: Sed Spiritus à Filio mittitur: ex eo ergo eſt.

Ad hæc, In Deo illa perſona, quæ eſt eiuſdem naturæ cum altera, & inſuper dicitur eſſe illius, neceſſe eſt, vt ab illa procedat: vt Pater in Filio, reſpectu Patris: ſed Spiritus ſanctus, eſt perſona eiuſdē ſubſtantię cum illo, & inſuper in ſcripturis dicitur eſſe Spiritus Filij; igitur neceſſario ab illo procedit.

Item: Spiritus ſanctus eſt relatiuum ad Filium, ſicut ad Patrem: vnde & dicitur Spiritus Filij ſicut & Patris: ergo refertur ad Filium tanquam ad ſpirantem & producentem, ſicut & refertur ad Patrem. Eſt ergo Spiritus ſanctus ex Patre & Filio, tanquam ſpirantibus & producentibus eum. Denique Spiritus ſanctus à Filio accipit; is enim dicit, de meo accipiet. Quod autem accipit, eſſentia eius eſt, neque aliud eſt eſſētia eius, aliud quod accipit: eſſet enim ſanè compoſitum, ſed eſt in ſummo ſimplicitatis exceſſu tanquam Deus. Eſſentiā ergo ſuam, & eſſe accipit etiam ex Filio.

DISCIPVLVS.

Quid ergo tam expreſſo Dei verbo, tot ſanctiſſimis Patribus, tam efficacibus argumentis, habēt Orientales, quod obijciant?

MAGISTER.

Nihil ſanè habent veri, ſed quemadmodum Hæretici (vt inquit D. Chryſoſtomus) conuincuntur, ſed non ſanantur, ita Schiſmatici refelluntur quidem, & ſuperantur ab Eccleſia Catholica, ſed quandiu à radice, ſiue ab arbore præciſi manent, nec ſpiritum vitalem, nec veritatem percipiunt.

DISCIPVLVS.

Quid? ſi qui ex ſimplicitate, ignoran-

rátiaue, aut quoniam iſtam veritatem nunquam à Catholicis edocti fuerunt, vellent eam addiſcere, nonnè operæpretium eſſet illos docere?

MAGISTER.

Non ſolùm eſſet operæpretium, ſed operæpręmium ęternum. Nihil autem efficacius orauit Dominus IESVS, quàm vt eſſemus vnum, ſicut & Pater, & ille vnum ſunt. Quamobrem qui hæc docuerit, ſentiet à Spiritu ſancto maxima dona ſibi impartiri.

DISCIPVLVS.

Doce igitur me, quibus rationibus eorum obiectiones dilui poſſent, qui veritatem adeò lucidam obducere errorum tenebris in ſuam perniciem tentârunt?

MAGISTER.

Faciam, ſi tu ordine ipſas obiectiones propoſueris.

DISCIPVLVS.

In ſcriptura diuina non eſt expreſſum, Spiritum ſanctum à Filio procedere, ſed mitti.

MAGISTER.

Cùm quoties in eadem ſcriptura legimus Spiritum ſanctum à Patre mitti, nihil ambigimus, quin id ſignificet à Patre procedere: cur cùm legimus à Filio eundem mitti, non intelligimus id ipſum eſſe, quod procedere?

Gal. 4. Præterea cùm de Filio dicatur, Miſit
Ioan. 16. Deus Filium ſuum factum ex muliere. Et
1. Ioan. 4. ipſe Saluator: Ego à Patre exiui, & veni. Ac rurſus alibi: Pater miſit Filium Saluatorem mundi: quę omnia generationem Filij ex Patre demonſtrant: ſic & de Spi-
Galat. 4. ritu ſancto, quoniam Spiritum Patris audimus, Spiritum ex patre intelligimus: Et Spiritum Filij, Spiritum ex Filio percipimus.

DISCIPVLVS.

At dicunt Spiritum ſanctum, non quia à Filio procedit, ſed quoniam conſubſtantialis eſt Filio, dici Spiritum Filij.

MAGISTER.

Supra reſponſum eſt, ſed & iterum reſpondeo, ſi res vt iſti volunt, ita ſe haberet, ſequeretur, Filium quoque dici Spiritus ſancti: Patremque Filij quoque ac Spiritus ſancti Filium, propter conſubſtantialitatē. Verùm hoc nunquam reperietur, ac vel cogitatu eſt perabſurdum.

DISCIPVLVS.

Cur Dominus dicens Spiritum veritatis, qui ex Patre procedit, non addidit item ſeipſum?

MAGISTER.

Satis quidem addidit ſeipſum, vt ex diuinæ Scripturę locis initio citatis conſtat: veruntamen & illud addo, nec negâſſe de ſe, quin à ſe ipſo procederet Spiritus ſanctus: licet ita loqueretur, vt Patrem ſui, & Spiritus ſancti ingenitum, ac primarium fontem indicaret. Sed neque ſatis id eſt, quod obijciunt ad ſuum errorem comprobandum. Nam de die & hora illa (inquit Dominus) nemo ſcit, neque Angeli, neque Filius, niſi ſolus Pater. Ac rurſus: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me Patris. Et tamen nos recta ratione contrarium credimus, diemque illum & horam ſic apertè ab eo ſciri, ſicut à Patre: doctrinā que eius ſuper omnia eſſe, cumque ipſum immenſam eſſe ſapientiam non dubitamus. Si ergo quæ manifeſtè (vt videtur) negauit, nos cum laude contraria credimus: qui non item hic, quę non negauit, piè credemus?

DISCIPVLVS.

A Græcis patribus interdum dicitur Spiritus ſanctus per Filium produci: non autem ex eo procedere?

MAGISTER.

A Græcis item Patribus (vti oſtenſum eſt ſupra) dicitur Spiritus S. ex Patre & Filio prodire, procedere, profluere, &c. ſed & dictio illa, per, ſignificat ſæpe cauſſam, ſeu principium, ita vt tantundem deſignet, ac ſi diceretur: Ex * Filio. Iam cùm ſcri- * Ioan. 1.
ptum ſit, omnia per ipſum facta ſunt, nemo non intelligit, Filium creaturæ Geneſ. 1.
cauſſam fuiſſe. Et alibi, cùm ab Eua di- Baſil. in expo-
ctum ſit, Poſſedi hominem per Deum, idē nen. Gē. & ad Am-
vtique eſt, ac ſi diceretur, ex Deo: ſicut Di- philoc.
uus Baſilius, Chryſoſtomus, Cyrillus, ob- Chryſo. in ca. 53. in
ſeruarunt. Matt.

DISCIPVLVS. Cyril. in Epiſt. ad Neſtor.

Sed Damaſceni verba ſunt hæc: Ex Filio Spiritum non dicimus.

MAGISTER.

Non dixit, non eſſe, ſed non dici, vt vitaretur eo tempore impia hæreſis Eunomij aſſerentis, ex ſolo Filio Spiritum eſſe. Ex Filio (inquit) Spiritum non dicimus, neque ex Spiritu; ſic idem ipſe Damaſcenus Chriſti genitricem (ait) Virginem ſanctam non dicimus. Et alibi: Ideo Dei genitricem Virginem ſanctam prædicamus, perinde ac Deum propriè, & verè incar-

natum

natum ex eo genuerit: Nam Chriſtum peperiſſe non ignoramus, quia Chriſtum genuit: ſed quia impius Neſtorius ad euertendum id verbum, quo etiam Deum peperiſſe exprimimus, ea dictione abuſus eſt. Porrò Damaſcenus in eo loco præpoſitionem (ἐκ) ſoli Patri attribuit: vt ſignificaret illum eſſe primam in Trinitate perſonam, & qui à nullo producendi virtutem accipiat: præpoſitionem verò (per) Filio accommodauit: vt oſtenderet, illum eſſe ordine originis ſecundam in Trinitate perſonam, & quæ vim ſpirandi à Patre accipiat. Adde, quod, vt ſupradiximus, Damaſcenus in Hiſtoria Barlaam apertè dicit Spiritum ſanctum à Patre procedere.

DISCIPVLVS.

At nonne etiam Patres aliqui nonnunquam vitârunt illam dictionem, ex, ne Filium principiũ facerẽt, ſicque non crederetur Spiritus S. duo eſſe principia?

MAGISTER.

Cyrillus Alexandrinus dixit, ſe vnum tantum Filij & Spiritus S principium facere, ad identitatẽ eſſentiæ comprobandam. Quod verò dixit, ſe non facere Filium principium, minimè, quod nõ ſit ex eo, ſed eſſe magis oſtẽdit. Dicit enim, ſe nõ facere principium, videlicet principale, vt illa impia hæreſis vitaretur, aſſerens Filium ex ſolo Patre, Spiritum ſanctum ex ſolo Filio procedere. Idcirco ſancti illi Patres ex Patre, vel Filio dicere interdum cauerunt: id eſt, neque ex Patre ſolo, neque ex Filio ſolo, ſed ex Patre per Filium: Et tamen per eum, & ex eo dicunt Spiritum ſanctum prodire profluere, producere.

DISCIPVLVS.

Verùm obijciunt rurſus dicentes, ſi quis ex ambabus perſonis, Spiritum ſanctum dixerit procedere, nonne coniungentur in vnam perſonam Pater & Filius?

MAGISTER.

Quia perſonæ Patris conſtitutiua proprietas dicta eſt eſſe Paternitas, & generatio: ſpirare verò proprietas eſt, ſiue notio, quæ ſequitur perſonam conſtitutam ipſius, nulla neceſſitas eſt eum, qui communem cum illo habet eã proprietatem, quæ perſonæ eius conſtitutiua non eſt, vnam eſſe cum eo perſonam. Nam ſicuti communicans cum Patre Filius, in eo ſcilicet, quod eſt, Spiritum eius eſſe, quemadmodũ & Patris, & mitti ab eo, quemadmodum & à Patre, tamen non cum eo perſona communicat, quia ſpiritum dici Patris, vel ab eo mitti, non eſt paternæ perſonæ conſtitutiuum; ſic neque qui ſpirationem cum Patre communem habet, in vnam perſonam coniungitur, quia ſpirare non eſt perſonæ paternæ conſtitutiuum, quamobrem quouſque oſtenſum non fuerit ſpirare eſſe perſonæ paternæ conſtitutiuum; neque coniunctionem perſonarum poterit demonſtrare.

DISCIPVLVS.

Et tamen illis, qui diuina myſteria ſenſu carnali metiebantur, mirum videbatur duo principia, vel duas cauſſas nõ conſtitui, cùm Spiritus S. ex Patre, & Filio procedere diceretur?

MAGISTER.

Si mirum videbatur duas perſonas vnum eſſe principium, ac non coniungi; magis debebat mirum videri, tres perſonas vnum eſſe rerum creatarum principium, neque coniungi. Nec latini vnquam duo principia dixerunt, vel primum, vel ſecundum principium; vel vnum ex duobus conſtans principium, imò qui ita ſenſerũt, hos anathemati ſubiecerunt. Sicut autem cùm Gregorius Theologus dixit, principium de principio, ac Deum de Deo, non duos propterea Deos intelligimus, ſic neque duo principia, cùm Spiritum ſanctum ex vtroque procedere aſſerimus.

DISCIPVLVS.

Cùm Latinorum Patrum mentionem feceris, dic obſecro, quibus vicibus ipſi iſta pronuntiant?

MAGISTER.

D. Auguſtinus, Patrem & Filium oſtendit non duo eſſe principia Spiritus ſancti, ſed ambo vnum principium eius, neque quatenus duo, producunt Spiritum ſanctum, nec quatenus duo, Spiritus S. principia ſunt: ſicuti creaturæ non tria principia, Pater, Filius & Spiritus S. ſed vnũ eius principium Trinitas Deus eſt. Vide l.5. de Trinit. c.14

Preterea quia vna, & eadem numero virtute ipſi creant, & vna, & eadem communiter Deitate producunt, idcirco iure vnus Deus, & autor dicitur vnus non tres. Quia ergo vna & eadem virtute ſimul Pater & Filius, Spiritum producunt, & quia à Patre accipit Filius hanc virtutem proceſſionis cauſſatiuam, ideo propriè, & verè vna cauſſa, ſeu vnum principium eſt proceſſionis Spiritus ſancti.

DISCIPVLVS.

Vtinam iſta errantes audire, aut diſcere voluiſſent. Sed age, quonam modo reſpon-

reſpondendum eſt ijs, qui alio illo argumẽto fidem oppugnant, dicentes: vel perfecta eſt ex Patre proceſſio, & inanis ea, quæ eſt ex Filio, vel ſi neceſſaria ea eſt, quæ ex Filio imperfecta ea quæ eſt ex Patre?

MAGISTER.

Sicut perfecta eſt ex Patre mundi creatio, entiumque productio, & ſi eadem numero Filij, & Spiritus ſancti ad ea producenda operatio ſit. Nec alia illius eſt, alia horum: ſic perfecta eſt, & magis quàm perfecta, ex Patre Spiritus ſancti proceſſio, etiãmſi vna & eadem numero ſit cũ ea, quæ eſt ex Filio proceſſio, non alia, & alia: Nec interdum ea, quæ eſt ex Filio, interdum ea, quæ eſt ex Patre, ſed ſimul, & eadem æquè, cum vna, & eadẽ numero poteſtate, vterque producat.

DISCIPVLVS.

Sed & ex D. Dionyſio illud obijciunt: ſolus fons ſupereſſentialis Deitatis Pater eſt: Itaque (aiunt) ex eo ſolo procedit Spiritus ſanctus.

MAGISTER.

S.Athanaſ in l. aduer. Arian. S. Athanaſius enarrans illud Pſalmi: Apud te eſt fons vitæ: ſciebat (inquit) Pater, videlicet apud ſe habens filium fontem Spiritus.

S.Baſilius 2.l. aduerſ. Eunom. S. Baſilius: Quid igitur (inquit) nos, quomodo ingenitum Patrem, genitum Filium confitendo ſecundùm ipſum eſſe contradictionem vitabimus? Quid dicemus? Quod boni Patris bonus eſt Filius, ex lumine verò ingenito lumen effulſit ſempiternum: & ex verè vita, viuificans profluxit fons: & ex virtute, quæ per ſe eſt, Dei virtus deſumpta eſt. Ac rurſus: Idem fons vitæ Filius inquit. Nam & Patrem dicit Dauid: apud te eſt fons vitæ: Et rurſus alter * Propheta de Iudæis dicit: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Viua verò aqua Spiritus ſanctus appellatur. ** Ierẽ. 2.*

Deinde neque nos Filium dicimus fontem eſſe principalem vel ex ſe ipſo habere, vt fons ſit, ſed ex Patre. Pater enim fons eſt ſupereſſentialis Deitatis, quia ex alio fonte non profluit, quippe q ex alio non habet, vt fons ſit: quia prima ei nulla cauſſa eſt, vt fons ſit: ſed Filio Pater eſt, ac Pater fons eſt, vt genitor, & vt productor. Inde Pater ſimpliciter emanantis Deitatis fons eſt: Filius ipſius Spiritus ſancti tantùm. *Vide pulcherrima de hoc fonte vitæ apud D. Au. ad Maxi. libro 3. ca. 14*

DISCIPVLVS.

Sed nunquam illud audiſti, quod dicunt, vt adhuc ſemetipſos fallant? ſic enim aiunt: Ioannes Baptiſta myſteriorum peritus conſpexit Spiritum, quaſi columbam in Chriſtum deſcendentẽ, ergo quod non habuit, accipiebat, tantum abeſt, vt Spiritus ſanctus eo procedere dici debeat?

MAGISTER.

Reſpondeat iſti cœcitati ne dicam ineptiæ S. Athanaſius. Ne credat quis, inquit, quod nõ habebat, accipiebat: is enim ſupernè demittebat, vt Deus: & infernè eum ſuſcipiebat, vt homo. Ex eo igitur in eum deſcendebat, ex eius Deitate in humanitatem ipſius. Hæc ille. Qui igitur in Iordane baptizabatur, verè Filius Dei erat, & omnia quæcunque habet pater, vt Deus habebat, & habet: & quanquam vt homo in Iordane conſiſteret, paternum tamen thronum non reliquerat. *S. Atha. ſerm. de incarnatione & diſpenſatione.*

DISCIPVLVS.

Cùm Græci dicant, nos in anathema incurriſſe, quod ſymbolum fidei immutauerimus, verba illa addentes Conſtantinopolitanæ, aliarumúe Synodorum quarundam ſymbolo, ſecundum ſcripturas, & Filioque, quid iſtis reſpondendum eſt?

MAGISTER.

Si quid veritati in illis Synodis edoctæ iudicaſſent eam verborum declarationem, ſiue additionem aduerſari: nunquam illi ipſi Pontifices Maximi, vel alij quoq; ſanctiſs. Patres Græci, qui Synodos illas approbarunt, aut iiſdem interfuerunt, eandem in ſuis ſcriptis inſeruiſſẽt. Et quidem Anathemati ſubijciuntur, qui aliter ſentiant, aut doceant, quàm ſenſerit Eccleſia illa, quæ eadem eſt cum præſente Catholica. Aliter autem ſenſerunt Macedonius, & Eunomius, alijque eiuſmodi, aduerſùs quos anathema illud eſt latum. Quin verò non ipſi tantum iſti met Patres, verùm & Concilium ipſum Epheſinum, vnum è quatuor illis celeberrimis habitum apud Græcos diſertè teſtatur, Spiritum ſanctum à Filio quoque procedere. Quamobrem Græci cùm ſeſe ſæpius erraſſe animadnertiſſent: ſæpius item, hoc eſt, quater decies, varijs temporibus cum Eccleſia occidentali conſenſerunt, ſicuti etiam ante pluſquam trecentos annos in œcumenica ſeu generali Synodo Lugdunenſi ſub Gregorio X. factum eſt, Cùm Græci Epiſcopi eò venientes, tam reliquorum Orientalium, quàm Imperatoris nomine publicè profeſſi ſunt, Spiritum ſanctum æternaliter ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principijs, ſed tanquam ex vno principio, non duabus ſpirationibus, ſed vna ſpiratione procedere: idq; coram toto Concilio illo ter Græcè, ac ter *Extra de ſũma Trinita. & fide Catholica.*

Latinè

Latinè, cùm ijs verbis, ſecundum ſcripturas, Filioq; ſimiliter decantarunt.

Porrò cùm, ſicut S. Auguſtinus dixit, ſaluberrima ſemper fuerit vniuerſalium Conciliorum autoritas: malè cum ſequentibus ſeculorum Chriſtianis actum fuiſſet, ſi quæ priores Synodi docuerunt, ea poſteriores Synodi, aut qui Eccleſiæ præſunt, nouis erroribus emergentibus declarare non potuiſſent. Quod quidem cùm fiat in verbo Dei, quotieſcunque opus eſt, nec tamen aliter, quàm Spiritus ſanctus ſentiat, Catholici Doctores illud exponant, cur non fiet in ijſdẽ Concilijs, quę ab eodem Spiritu ſancto proficiſcuntur?

Imò in hac ipſa ſecunda Synodo, quam nobis obijciunt, hoc ipſum factum videmus: ſiquidem Patres huius Synodi addiderunt Niceno Symbolo verba illa, Spiritum ſanctum Dominum & viuificantem, &c. Cùm tamen in Nicena Synodo ſtatutũ fuerit, ne quid vltra adderetur Symbolo, quod ibi editum fuit.

DISCIPVLVS

O Catholicæ Eccleſiæ veritatem immobilem. Et ô miſerrimam ſchiſmaticorum cœcitatem, blaſphemantium quæ nũquam didicerunt, nec diſcere voluerunt

MAGISTER.

Ergo diuinæ bonitati, quæ te iſta docuit, non verbis tantùm, ſed & moribus Chriſtiano dignis, gratias age: Deinde verò cogita, id quod te Spiritus ſanctus docuit, hunc à te requirere, vt etiam idem alios doceas: ſic enim facilè intelligent ex hoc vno, maximis rationibus, ac ipſa veritate Catholicos ad credenda reliqua adduci, ſicque & ipſi fortaſſis æterna Catholica dogmata veriſſima eſſe credent & amplectentur.

INTERROGATIONES & Reſponſiones haſce de Proceſſione Spirit⁹ ſancti à patre & Filio, &c. tanquam eruditas, orthodoxas & vtiles ad euincendam ac confundendam Schiſmaticorum à priſca Apoſtolica atque Catholica doctrina defectionẽ typis digniſſimas iudico.

EGO CASPAR FRANCVS
S.Theol.Profeſſor ordinarius, & facultatis Theologicæ pro tempore Decanus in Academia Ingolſtadienſi.

PRÆCEDENTIVM INTERROGATIONVM AC RESPONSIONVM
ſeries ac ſumma.

DIVINAE SCRIPTVRAE *autoritate monſtrari Spiritum ſanctum mitti à Patre & Filio* pag. 50. I.

Ab antiquiſſimis, & ſanctiſſimis Patribus Græcis, idipſum aſtrui, qui Spiritum ſanctum à Patre & Filio mitti, procedere, prodire, profluere dixerunt. 50. II.

Ex antiquis Synodis idem illud confirmari. 52. III.

Sanctiſſimos Pontifices, ac Patres Occidentalis Eccleſiæ, quorum ſententijs pro veritate fidei promulgatis, ſub anathematis pœna à ſexta & ſeptima Synodis, credendum eſt, hanc veritatem comprobâſſe. 52 IIII.

Rationibus Theologicis idem efficaciter oſtendi. 53. V.

Schiſmaticorum argumenta facilè dilui 53. VI.

EPISTOLAE GREGORII XIII. PONT. MAX. STEPHANI PRIMI POLONIAE REGIS, IOANNIS BASILII, MAGNI MOSCOVIAE DVCIS, ET ALIORVM,
Quæ citro, vltroq; commearunt, dum Antonius Poſſeuinus Legationes ad eos obibat.

GREGORIVS XIII. PONT. MAX.
Stephano Primo, Poloniæ Regi.

CHariſſime in Chriſto fili noſter, ſalutẽ, & Apoſtolicam benedictionẽ. Miſit ꝓpriũ ad nos legatum Moſcorum Dux cum litteris, & mandatis, qua de re curauimus Maieſt. tuã certiorẽ fieri, per Nuncium noſtrũ. Remittimus Legatũ, cumq; eo dilectum filiũ Antoniũ Poſſeuinũ, Theologum, & Sacerdotẽ Sodalitatis Ieſu prudẽtia, & fide ſpectatiſſima, multiſq; in rebus nobis probatũ atq; ad grauiſſima quæq;, Dei gloriæ, & communis boni cauſa, tractanda paratiſſimũ, aptiſſimũque & tuæ Maieſt. optimè cognitũ, qua etiã de cauſa, ipſius opera ad hoc negociũ libentiſſimè vtimur. Cupimus igitur, vt eius verbis omnẽ fidem tribuas, ſuper negocio pacificationis, tantoperè à Moſco expetitæ: ſuperq; fide, quã idẽ Moſcus poſtulat Legato ſuo cõcedi, ſecurè ad ſe redeũdi; qua etiã fide idem Poſſeuinus indigebit: deniq; ſuper omnibus reb⁹, de quibus tecũ aget noſtro nomine. Datũ Romæ, apud Sanctũ Petrũ, ſub annulo piſcatoris, die xv. Martij, 1581. Pontificatus noſtri, anno nono.

Gre-

GREGORIVS XIII. PONT. MAXIMVS

*Ioanni Baſilij, Magno Moſco-
uiæ Duci.*

DILECTE fili,&c. Salutem,& Apoſto
licam benedictionem. Ex litteris No
bilitatis tuæ, quas nobis reddidit Thomas
Seuerigenus, Orator tuus, atque ex ipſius
ſermone cognouimus ea, quæ nobis ſignifi
care voluiſti Lætati ſumus, gratiasque egi
mus Deo, cuius impulſu factũ eſt, vt Prin-
ceps tam magnus, ex regionibus tam remo
tis,& per litteras,& per Legatum nos ſalu-
taret, maiorumq; ſuorum, clariſſimæ me-
moriæ Principum conſuetudinem refer-
ret. Extant enim apud nos multæ illorum
litteræ, arque vtrinque reſponſa, ſumma
vtriuſq; partis cum voluptate,& officiorũ
commemoratiooe, reddita. Quæ poſtulas
(quantum quidem auctoritate, atq; opera
efficere poterimus) erunt ſemper tuæ Nobi
litati à nobis paratiſſima. De fœdere eò li-
bentius agimus, quò magis agnoſcimus no
ſtri officij, ac muneris eſſe, curare, vt Chri-
ſtianorum Principum vires quàm coniun-
ctiſſimæ ſint. Mittemus etiam, vt poſtulas,
aliquem ex noſtris cũ Thoma: curabimuſ-
que vt poſſint quàm breuiſſimo itinere il-
læſi, atque ab omni viæ iniuria tuti, ad te
peruenire. Quod autem attinet ad Poloniæ
Regem, vt eum à Turcarum, Tartarorũq;
aduerſus Chriſtianos fœdere deterreamus,
nihil opus eſſe arbitramur: nũquam enim
de tali fœdere aliquid audiuimus, aut con
iectura ſuſpicari potuimus. Et quanquam
hoc tempore nullum gerit cum perfidis
bellum, tamen hoc illi cum ceteris Chri-
ſtianis Principibus commune eſt: quos con
ſtat eſſe animo erga Chriſtianam Rẽpub.
optimo multis autem, grauiſſimisque ne-
ceſſitatibꝰ impediri, quò minus poſſint ſuo
ſummo deſiderio ſatisfacere. De præſenti
bello nihil certum iudicare poſſumus: iam
enim bienniũ eſt, cùm ipſe quoq; Rex pu-
blico ſcripto teſtatꝰ fuit, ſumma ſeſe neceſ-
ſitate coactum, id ſuſcepiſſe, cauſſasq; per-
multas attulit. Quia verò nullo noſtro
merito, ſumma autem Dei benignitate, im
poſitum Vniuerſalis Eccleſię paſtoris. Chri
ſtique Vicarij munus ſuſtinemus, mitte-
mus ad Regem, vt omnia comperta habea-
mus: quæ verò cognouerimus, ea omnia per
eum ipſum, quem ad tuam Nobilitatẽ mit
temus, tibi ſignificari curabimus. Offerimꝰ
autem vtrique veſtrûm noſtram auctorita
tem atq; operam, ſi ea vti volueritis in ve-
ſtris diſſidijs componendis, vnde etiam ceſ
ſet tanta Chriſtianorum ſtrages. Sic enim
exiſtimamus, vos minimè recuſaturos re-

ctum: æquumq; veſtris priuatis rationibus
anteponere: &, ſi qua iniuria occupata ſunt
reſtituere. Rebus autem inter vos com-
poſitis, tum verò poſſent Chriſtianorũ ar-
ma omnia in cõmunes hoſtes cõuerti: quod
quidem, dum inter vos dimicatis, neq; cõ-
muni cauſſæ ſuccurritis, ſperare non licet.
Sed nulla poteſt eſſe maior, quã fidei,& re-
ligionis cõiunctio: hæc enim non humana
continetur charitate (quæ quidem tenuis,
mutabilisque eſt) ſed Diuina. Vna autẽ Ec-
cleſia eſt: vnus Chriſti grex: vnus, poſt Chri
ſtum, in terris eius Vicarius, & Paſtor v-
niuerſalis. Hunc verò ſancti Patres, &
Eccleſiæ Doctores, œcumenicaque Con-
cilia omnia, Romanum Pontificem eſſe a-
gnoſcunt, & prædicant, idque etiam in Con
cilio Florentino (iam ſunt anni centum fe-
rè,& quinquaginta) totius Græciæ Epiſco-
pi, cumque ijs vnà Palæologus Imperator
Conſtantinopolitanus, qui tum ei cõcilio
interfuit, apertiſſimè, libentiſſimeq; profeſ
ſi fuerunt. Qua in ſententia vtinam perma
nere voluiſſent: nunquam enim in tam gra
ues miſerias incidiſſent: Nunc autem, dum
ſeſe Romanæ Eccleſiæ, ac Pontificis cõple-
xibus ſubtrahere voluerunt. intolerabile
immanis Tyranni iugum ſubierunt. Hoc
igitur firmiſſimo ſanctæ religionis vincu-
lo dirempto, neceſſe eſt, ceteras coniunctio
nes tenuiſſimo, atq; ad diuturnitatem bre-
uiſſimo humanarum rationum nexu con-
tineri. Hoc vt tecum diligẽtiſſimè cogites,
noſtramq; in hac cohortatione charitatem
& tuæ, tuarumque Prouinciarum (quas per
multas,& populorum refertas eſſe non ig-
noramus) ſalutis ſtudium agnoſcas. Deum
aſſiduè precamur, tuamq; nobilitatẽ, quan
tum poſſumus, rogamus. Hæc vna ratio
eſt Chriſtianorum omnium vires, atq; ani-
mos tibi in perpetuum deuinciendi: certiſ
ſimas,& clariſſimas ex Chriſtianorum ho-
ſtibus victorias, ac ſempiternas à Deo coro
nas in cœlo referendi. Mittimus ad Nobili
tatem tuam volumen Concilij Florentini
ex Archetypo ipſo, quod apud nos eſt, fi-
deliſſimè exſcriptum: rogamus, vt id legas
à tuisq; Doctoribus quàm diligentiſſimè le
gi mandes: magnũ hinc Diuinæ erga te gra
tiæ fructum ſperamus. Hoc enim vnum cu
pimus, vt cum hac ſancta, & Apoſtolica ſe-
de quàm coniunctiſſimus ſis religione. &
charitate. Cetera omnia erunt tuæ ampli-
tudini à nobis, atque ab omnibus Chriſtia-
nis Principibus paratiſſima. Omnia fuſius
cognoſces ex dilecto filio Antonio Poſſe-
uino, Theologo inſigni, & Sodalitatis Ieſu
Sacerdote: nobis, magniſque Chriſtiano-
rum Principibus (apud quos eius opera pru
dẽtiſſima multis, maximisq; in rebus ingẽ-
ti cũ fructu vſi ſumus) ꝓbatiſſimo, nobisq;
in pri-

in primis charo, quē ad te mittimus. Cupi-
mus, vt eum libenter videas, audiasq́ue, &
commendatiſſimum habeas: id enim polli
cetur humanitas tua. Quod ſi ea, quam dix
imus, quamq́ue incredibiliter optamus, re
ligionis coniunctio, Deo adiuuante, fuerit
inter nos conſtituta, hacq́ue ipſa de cauſa
Legationem ad nos miſeris, dignā hoc ne-
gotio tam graui, tam neceſſario, tamq́ue à
nobis, atq; ab vniuerſa Eccleſia exoptato:
nos quoque clariſſima legatione, & omni
honore, quo magnos Chriſtianæ Reipubli
cæ Principes amplecti conſueuimus, noſtrā
paternam erga te charitatem teſtificabi-
mur. Datum Romæ, apud ſanctum Petrū,
ſub annulo Piſcatoris, die xv. Martij, *1581.*
Pontificatus noſtri anno Nono.

GREGORIVS XIII. PONT. MAXIMVS.

*Ioanni, Ioannis Magni Moſcouiæ Ducis fi-
lio primogenito.*

DILECTE fili, &c. Salutem, & Apo-
ſtolicam benedictionem. Libentiſ-
ſimè amplexi ſumus hanc opportunitatem
ad tuam Nobilitatem ſcribendi, teq́ue ſa-
lutandi, per dilectum filium Antoniū Poſ-
ſeuinum, Theologum inſignem, ac Sodali
tatis IESV Sacerdotem, ac prudentia ſpe-
ctatiſſima, quem ad clariſſimum, & poten-
tiſſimum virum, Patrem tuum mittimus.
Speramus has litteras & ſalutationem non
ingratam tuæ Nobilitati futuram: proſi-
ciſcitur enim à charitate paterna, atque ab
optimo deſiderio ſalutis tuæ, & gratiæ,
quam tibi à Domino precamur toto pecto
re. Hæc enim ſola expetenda eſt: huma-
næ enim res omnes, quamuis maximæ, flu-
xæ ſunt, & caducæ, breuiſſimoq́ue mo-
mento conuertuntur, atque intereunt: ſola
Diuina autem gratia, eſt fons ille aquæ vi
uæ, ſalientis in vitam æternam, quam pol-
licetur Dominus ſe tributurum ijs, qui eū
agnoſcunt, atque vt oportet colunt. Hanc
igitur tuæ Nobilitati optamus, & preca-
mur, qua nihil amplius, & præſtantius opta
re, & precari poſſumus. Speramus etiam
te, pro tua humanitate libenter Poſſeui-
num viſurum, eiuſq́ue verbis omnem fi-
dem tributurum. Erit id nobis gratiſſi-
mum. Datum Romæ, apud S. Petrum,
ſub annulo Piſcatoris, die xv. Mar-
tij, *1581.* Pontificatus no-
ſtri anno *9.*
(∴)

GREGORIVS XIII. PONT. MAXIMVS

*Theodoro, Ioannis Magni Moſcouiæ
Ducis filio.*

DILECTE fili, &c. Salutem & Apo-
ſtolicam benedictionem. Mittimus
ad virum clariſſimum, & potentiſſimum,
Patrem tuum, dilectum filium Antonium
Poſſeuinum, Theologum, & Sacerdotem
Sodalitatis Ieſu, doctrina, fide, prudentia,
integritate ſpectatiſſima, nobiſque his no-
minibus in primis charum. Mandauimus
ei, vt has noſtras litteras tuæ Nobilitati red
deret, eamq́ue quam aſcribimus, & à Do-
mino precamur, ſalutem, & benedictio-
nem, coram etiam diceret noſtris verbis.
Debemus nos quidē amplecti paterna cha-
ritate omnes Chriſtianos, inprimis verò
principes potentiſſimos, poſſunt enim mul
tis, maximiſq́ue in rebus prodeſſe Eccleſię
Dei. Huius verò charitatis nullum poſſu-
mus aliud certius argumentum afferre,
quàm in optandis Nobilitati tuæ non his
terrenis, & caducis bonis, quæ neminē poſ-
ſunt beatum reddere, ſed permanentibus,
& ſempiternis illis, quæ nos efficiunt filios
Dei, & cohęredes Domini noſtri Ieſu Chri
ſti. Speramus has litteras atq; aduentū Poſ-
ſeuini tibi non ingratum futurum, quęq; ex
Poſſeuino cognoſces, te libenter auditurū:
omnia enim exponet mandato noſtro. Deus
benedictus adſit Nobilitati tuæ ſua gratia.
Datum Romę, apud Sanctum Petrum, ſub
annulo Piſcatoris, die xv. Martij, *1581.* Pon-
tificatus noſtri, anno nono.

GREGORIVS XIII. PONT. MAXIMVS

Magnæ Duciſſæ Moſcouiæ.

DILECTA in Chriſto filia, &c. Salu-
tem, & Apoſtolicam benedictionē.
Non putauimus omittendam eſſe hanc op-
portunitatē ſcribendi ad Nobilitatem tuā
per dilectum filium Antonium Poſſeuinū,
Theologum eximium, & Sodalitatis Ieſu
Sacerdotem integerrimum, nobiſq́ue in
primis charum: teq́ue & per has litteras, &
per ipſum etiam ſalutandi. Hanc ipſam ve
rò, quam aſcribimus ſalutem, & benedi-
ctionem, tibi, viro tuo, filijs, vniuerſæq́ue
ditioni tuæ à Domino Deo noſtro pre-
camur. Nihil enim eſt, in quo meliùs poſ-
ſimus noſtram paternam erga vos charita-
tem ſignificare. Humana enim omnia, quā
uis ampliſſima, caduca, & fugacia ſunt:
ſola Diuina gratia, & charitas poteſt nos
ad eam beatitudinem perducere, ad quam
facti ſumus. Speramus hunc noſtrum
ani-

animum tibi gratum futurum. Cætera exponet Nobilitati tuæ Poſſeuinus noſter, cui pimus, vt eius verbis omnem fidem tribuas. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, ſub annulo piſcatoris, die XV. Martij, 1581, Pontificatus noſtri anno nono.

IOANNI BASILII

MAGNO MOSCOVIAE DVCI

Antonius Poſſeuinus.

CREDO iam Serenitati tuę innotuiſſe, Pontificem Maximum, Sanctæ Catholicæ Romanæ Eccleſiæ Paſtorem, Gregorium tertiumdecimum omni humanitate excepiſſe Romæ Thomam Seuerigenum aulicum tuum, quẽ cum litteris tuis ad eum miſiſti, vnà cum tribus, vel quattuor famulis tuis: inter quos erat ille, qui isthic vocatur Theodorus popler. Scribebat autem Serenitas tua Summo Pótifici inter alia, vt ipſe ad Poloniæ Regem, & ad Serenitatem tuam aliquem mitteret, qui & cum illo ageret de vitanda Chriſtiani ſanguinis effuſione: ac tecum poſteà (ſicuti & cum alijs maximis Principibus Chriſtianis) de fœdere aliquo tractaret, ad infenſiſſimos Chriſti Domini hoſtes expugnandos. Quę omnia, cùm Summo Pontifici ſemper cordi fuerint, libenter aggreſſus eſt, quæcunque tua Serenitas cupiebat: meque ad Rodulphum Romanorum Imperatorem, atque ad Polonię Regem miſit, vt ab hoc intellectis rebus, quæ ad mutuam conciliandam pacem, ac beneuolẽtiam facerent, properarem ad Serenitatem tuam: cum qua, ſi tibi placuerit, habeo etiam alias res, quas eiuſdem Pontificis Maximi, & aliorum Principum nomine agam, quæ quidem ad propagandam Dei gloriam, celebrãdamq́; perpetuò pietatem tuam pertinent. Cùm autẽ Vilnam perueniſſem, audiui ad Serenitatẽ tuam à Rege Poloniæ miſſum fuiſſe Internunciũ de pace, qui qdem eſſet quàmprimum rediturus. Itaque dum ego cum Rege Poloniæ cœpi agere de ijs, quæ ad dignitatem tuam ſpectant: dumque iſte Internuncius expectatur, veni Dziſnam (quo ipſe etiam Rex præceſſerat) vt ad Serenitatẽ tuam has ſtatim litteras mitterem: quibus reuerenter, vt facio, te rogarem, vt mihi Serenitas tua fidem publicam pro me, & vndecim alijs itineris mei comitibus, mittere ſubitò dignaretur. Cùm enim tu, pro tua ſapientia, in tam longo itinere cogitaueris eundem Thomam Seuerigenum vnà cum alijs quattuor tantùm, ad Summum Pontificem mittere: ne ſcilicet, ſi multò plures fuiſſent, ſuſpicionem aliquibus Principibus, & Prouincijs inieciſſent, aut impediti fuiſſent: ita Pontifex Maximus me cum paucis, eaſdem ob cauſſas, ad tuam Serenitatem mittendum exiſtimauit: ſperans, compoſitis rebus, quæ inter Serenitatem tuam, & Poloniæ Regem controuertũtur, fore, vt tua Serenitas ad ipſum Pontificem Legationem ampliorem, & Pontifex ad te honorificentiſſimam poſſit mittere. Ceterum habeo à Rodulpho Romanorum Imperatore fratre tuo litteras teſtes mei (nec enim ſemel à Summo Pontifice ad eum miſſus ſum) vt poſſit Serenitas tua cognoſcere, me in tuis rebus omnem fideliſſimam operam præſtiturum: qualem decet eſſe, qui Diuini nominis propagationem cupit, per tam potentem Principem, quantus es tu, & à Principibus Chriſtianis haberis. Habeo etiam quædam pia dona, quæ tuę Serenitati Pontifex Maximus amoris erga te ſui cauſſa mittit. Sed & quot vel donis, vel officijs proſecutus ſit ipſum Thomam Seuerigenum, ex ipſo cognoſcere poteris, q Praga ad mare diſceſſit priuſquam ego illhinc proficiſcerer, quòd nondum venerant litteræ fidei publicæ à Rege Polonię, quibus poſſet mecum per Poloniam in Moſcouiam venire. Litteras autẽ, quas ille idem Thomas Venetijs Serenitati tuæ ſcripſit, ad te mitto, cũ alteras, quas mihi Pragæ dedit, ſim ipſe, Deo adiuuante, allaturus. Rogo igitur iterum Serenitatem tuam, vt Orſam quàm primum iubeas ad me eandem fidem publicam pro me, & meis vndecim mitti: Diuinamq́; maieſtatem precor, vt te omni cœleſti miſericordia cumulet, atque diutiſſimè ad ſui ſanctiſſimi nominis gloriam imperantem faciat. Dziſnæ in Ruſſia, die ix. Iulij. Anno à Chriſto nato 1581.

STEPHANO I. POLONIAE REGI,

Antonius Poſſeuinus.

IS, qui Regiæ Maieſtati Veſtræ has litteras reddet, nobilis eſt Ruthenus, quẽ, apud noſtros Vilnæ litteris operam dantem, in Moſcouiam adduxi, vt præter alterum hoc quoque interprete vterer. Qui cùm mihi fidelem pręſtiterit operam, pene que omnibus rebus interfuerit, eum Veſtrę Maieſtati præmitto. Quam demiſſè rogo, vt per ipſum met, atq; per eos, quos meæ, ac meorum, inter equites quoquouerſum diſcurrentes, tutelæ Veſtra Maieſtas, iſto in ſtatu rerum, putabit eſſe neceſſarios, dignetur iubere, vt litteræ tuti commeatus afferantur: quibus etiam alter Moſcus nobilis, qui à meo Priſtauo ad D. Palatinum Vilnenſem mittitur, ac ceteri qui me deducũt, venire, ac ſtatim tuto redire poſſint ad ſuos. Ceterum quæ pluribus ſcriptis, nec vno colloquio, cum Magno Moſcouiæ Duce, eiuſque Senatoribus egi, ea referã V. Maie-

Maieſtati. Quod vt faciliùs, præter alia ad meæ miſsionis rationem ſpectantia, efficere poſſim, dignabitur diſpicere, quinam mihi locus, nec incommodior, nec valde procul à tentorijs M. V. erit aſſignandus. Hoc enim præter alia pro ſingulari beneficio agnoſcam. Reliqui autem Magnum Ducem xiiij. die huius menſis, in oppido Staricia ad Volgam, plùs minùs quadringenris paſſuum millibus hinc diſtante; qui mihi diſceſſum paranti, aſſurgens, in ſuo illo procerum, & aulicorum conſeſſu, alta voce dixit: Tu Antoni, qui à Pontifice Maximo de pace miſſus es, quemque redeuntem ad nos expectabimus, noſtro nomine te inclinabis Stephano Poloniæ Regi. Poſteà cũ iam Staricia 150. milliaribus Italicis proceſsiſſem, miſit ad me magnis itineribus volumẽ haud breue, quo mihi præter illa, quæ præſenti expoſuerat, ſcribebat alia, quæ cupiebat vt ſcirem; ac præſertim quædam, quibus ad aliqua poſſem reſpondere V. Maieſtatis epiſtolæ, quam à Matthæo Prevvorski allatam, mihi Latinè deſcriptam. per Senatores anteà iuſſerat tradi. Sed & alia non pauca mihi, tum eius nomine, tum alias ob cauſſas, referenda ſunt Maieſtati V. Hoc vnum addo; Magnum Moſcouiæ Ducẽ, triduò poſtquã ab eo diſceſsi, ad Trinitatis Monaſteriũ, celebre apud hanc gentẽ, religionis (vt aiebãt) cauſſa, inde Lobodã paraſſe profectionẽ: inde verò paulò pòſt Moſcuã Regiam ſuã petiturum, quæ duodecim tantùm leucis ab oppido Loboda abeſt. Maieſtati V. Regiæ omnia proſpera, & fauſta ex animo à Deo Opt. Max. precor. Ex Bor pago, ad flu uium Szolonam, Pleſcouia diſtante (vt incolæ referunt) paulò plùs centum milliaribus Italicis, die XXVI. Septemb. 1581.

STEPHANVS I, POLONIAE REX, *Antonio Poſſeuino.*

PERGRATVM nobis fuit, de reditu ad nos P. Veſtræ cognoſcere, quæ vt quanto ociùs properet accedere, etiam atq; etiam hortamur. Coràm omnia, quæ erunt cognoſcemus. Litteras paſſus mittimus Veſtræ Paternitati, quibus cautũ eſt vniuerſo P. V. comitatui, atq; ipſis etiã Moſcis, qui vnà veniunt. Cũ ad primas cuſtodias Paternitas V. acceſſerit, poterit eos Moſcos, qui redire volent, tutò à ſe dimittere: qui volent vnà accedere, id etiã ſumma cum ſecuritate facient. Nos cũ in propinquo Paternitatem V. intelligemus, ei noſtros, qui eam pro dignitate accipiant, obuiam mittemus, ac vicinum Pat. Veſtræ locum diuertendi apud nos, ſponte noſtra concedemus. Bene valeat Pat. Veſtra, ac ſalua veniat. Datum ex caſtris noſtris ad Pleſcouiam, die XXIX. Septembris, Anno Domini 1581. Regni verò noſtri anno ſexto.

IOANNI BASILII, MAGNO DVCI *Moſcouiæ, Antonius Poſſeuinus.*

CVM Dei clementia ſaluus ad exercitum Stephani Poloniæ Regis perueniſſem, nihil mihi potiùs fuit, quàm vt de ratione omni pacis conficiendæ cum eo agerem, qui diù me de rebus, quas tua Serenitas cupiebat, loquentem, & in frequenti ſuo Senatu, & priuatim audiuit. Primùm autẽ etſi grata fuit illi inclinatio, quã mihi diſcedẽti ſignificaſti, vt tuo eum nomine ſalutarem: miratus eſt tamen cum ſuis Senatoribus vehementer, eas te arces nolle in Liuonia dedere, quas tui ipſius Legati, tuo nomine, Vilnæ promiſiſſent. Cũ verò quaſcunq; poterã, rationes attuliſſem, quibus à fundendo Chriſtiano ſanguine deſiſteretur, non ſolũ Rex ipſe Stephanus, verùm ſanè (vt tibi ſincerè omnia dicã) omnes ita mihi reſponderunt, vt nihil mihi reſtare aliud agẽdum exiſtimauerim, quàm, vt ipſum Deum enixè orarem deinde verò, vt domeſticum hunc noſtrum hominẽ ad te quã citiſsimè allegãrem, qui te de omnibus ſincerè faceret certiorem. Summa igitur earum rerum, quas mihi Stephanus Rex oſtendit, hæc fuit: ſe (quod anteà tibi ipſe indicauerã, quodq; ille poſtrema ſua epiſtola declarauit) nullis vnquã pacis conditionibus, niſi prioribus, quas tibi indicauerat, aſſenſurum. Quod quidem eò tibi magis faciendũ eſſe dicunt, quò vides, quãto plus reſtitutionem illarũ Arcium diſtuliſti, tantò faciliùs magnam earum partem veniſſe in manus Stephani Regis. Regẽ autem Sueciæ Naruam (de qua penè ſola erat in pace abſoluenda cum tuis Legatis controuerſia) & Iuanohorod, Lapidẽ album, aliaſq; munitas arces cepiſſe; qui dum tu à Poloniæ Regis exercitu, ex multis certè nationibus inſtructo, in hac regione oppugnaris, in tuas quoq; ille, alia ex parte, interiores regiones ſit progreſſurus, niſi cũ Stephano Rege quàm primùm pacem firmaueris. Præterea intelligunt, videre te Pleſcouiam peramplam, & inter omnes ciuitates tuas præcipuã in ſummo periculo verſari, cui niſi pacis beneficium ijs conditionibus admiſeris, quæ tibi proponuntur, gratuiſsimum aliquod damnũ ſit euenturum: cùm præter trucidata præſidia, quæ in eandem ciuitatem immitrebas, captũmque in ſignem Ducem Mikitã Chroſtouiũ (quẽ ego his oculis vidi, ac de quo egi, vt in honeſtiore cuſtodia vnà cum famulo liberiùs tractaretur) hac quoq; nocte, dum hæc ſcribo, milites tui, qui Nouogardia venientes

in eam ingredi tentârunt, fuerint profligati, ac multi capti. Populus autem ipſe Pleſcouienſis, vt multus eſt, ac circumquaq; ab Regis exercitu obſeſſus, ea patitur, quæ pro ſapiêtia tua potes intelligere. Et ſanè multos quotidie diſploſionibus tormentorũ Regiorum, & morbis, animiq; mœrore in Ciuitate mori, relatum eſt mihi, ſicut & plures in agris hoſtilem gladium expertos fuiſſe, his oculis vidi. Qui, quoniam ſubditi tui ſunt, eorumq; tibi ratio reddenda eſt Deo, vide, an facili negocio velis eorũ ſaluti conſulere; nempè, ſi Stephano Regi ea, quæ à te petit, tradas. Quod quidem nũquam tibi, vt faceres, proponerem, ſi alias rationes perſpicere potuiſſem; quibus in tuo propoſito, cum tuorum incolumitate, tuaq; cum nominis exiſtimatione, ſtares. Veruntamen etiam id te mouere maximè debet, quòd, quantum ex amicis meis, Pontifici Maximo fideliſsimis, intelligere potui, Stephanus Rex in Moſcouia tuaq; reliqua ditióe & hyemare, & bellũ quoquouerſum inferre ſtatuerit. Qui propterea ex ciuitate Riga, magnã vim tormentarij pulueris, & globorum aduehi huc iuſsit, ac ſupplementa alia militũ externorum ante quartum abhinc diem expectat. Illud certè veriſsimum eſt, non ſolùm Regem cum primarijs penè omnib[9] domos ſibi ligneas in caſtris excitaſſe; quibus aiunt, totam hic hyemem (ſi opus ſit) ſeſe traducturos, & in tuas vlteriores regiones excurſuros: verùm etiam militem reliquum, foſſas ſibi excauaſſe, quo frigus noctu ſuſtineat, diem autem bello faciendo inſumat. Iam verò & illud addunt, te pro tua prudentia intelligere, quid tantus Regis Stephani exercitus triennio, iam omnibus belli laboribus, & victorijs aſſuetus, efficere poſsit, cũ præſertim difficiliores omnes vias ſuperauerit, tormenta maxima inuexerit, arceſque in ditione tua tot ceperit, vt vndequaq; cõmeatus, militemque recentem ad ſe queat adſciſcere: ſoluto verò gelu non iam mẽſe Iulio, vel Auguſto anni inſequentis, ex Polonia, Lituaniaúe ſit caſtra aduersùs te moturus, ſed ex Imperij tui viſceribus. In quo cùm ſine vllo impedimento peruaſerit, quid facturum inquiunt, ſi iam in patentes, & vltra ipſos Moſcuæ campos expediti equitatus bonam partem educere voluerit? Quod illum ſanè facturum inaudiui, etiamſi Pleſcouiæ obſidio protraheretur, quam propugnaculis quibuſdam, cingere decreuit: quanquam & eam omnibus viribus expugnare nitetur, niſi de tota re deliberaueris, mihiq; reſponſum citiſsimum miſeris. Nam vt Rex hinc priùs deducat exercitum, quàm tu aliunde præſidia re ipſa deduxeris, nulla ratione ei potui perſuadere. Quin verò, cũ illum heri diligenter rogaſſem, vt à tanti populi, quantus Pleſcouiæ eſt, cæde abſtinere iuberet, ſi ad Ciuitatis expugnationẽ veniretur (quod innocenti populo eſſet parcendum) id ſe quidem percupere ſignificauit, ſed (quod res eſt) futurum eſſe difficillimum, dixit; quòd miles ipſo oppugnationis ardore inflammatus, ne ſibi quidem, ſi velit, queat temperare. Quamobrem, obſecro te, Sereniſſime Princeps, vt cogites, num propter illa, quæ iam ampliùs non habes, expediat, vt reliqua in diſcrimen voces. Quæ quidem (cùm in tua manu poſitum ſit, vt illa integra ſerues) ſi eadem, qua vſus es, cuncta tione in hoſtium tuorum manus peruenirent, audent iſti Regij ſibi polliceri futurum, vt populi tui non ſolũ animis, ac voluntate, verùm etiam rebus, ac corporibus ipſis à te ad iſtos alios Reges dilabantur. Quæ omnia cũ cognouiſſem, cœpi alijs pluribus rationibus Stephanum Regem vrgere, vt ſaltem ad te, quemadmodum cu pie. bas, vel Legatos ſuos magnos, vel internuncium aliquem mitteret, vnde pacis tractatio feruorem hunc bellicum mitigaret. Sed cũ nihil aſſequi poſſem; quòd eximendo gerendi belli tempori hæc diceret à te requiri, ſicut triennij ſuperioris tractatio docuit: tandem Deo adiuuante, animum illius, auctoritate Pontificis Maximi, permotum, inflexi, vt ſi tuos Legatos aliquẽ ad locum, non adeò procul hinc diſsitum, ſed vel in Regione Nouogardienſi, aut alibi ſitũ, quàm primùm mitteres, ille ſuos ſtatim ſit miſſurus. Sed id petit omninò, vt quàmprimùm abſolutiſsimam iiſdem Legatis tuis facultatem conferas transigendi, paciſcendi, ac quæcunque alia decidendi, præſidiaque ex arcibus ſtatim deducendi: quam ipſam facultatem, quod ad Stephanum Regem attinet, curabo, vt primarijs quoque Legatis ſuis ille impertiat. Ego verò, pro eo amore, quo te ſummus Pontifex proſequitur (quã tibi fidem ad hæc iterum tractanda pollicitus ſum) præſtabo, vt eundem ad locum cum Legatis tuis me conferam, rebuſq; conſtitutis ad te reuertar: cetera acturus, quæ ad Dei gloriã propagandam, tuúq; decus amplificandũ maximè ſpectant. Ceterũ quod ad commercium & negociationes pertinet, quas, ſi tibi Liuonia eſſet cedendum, putabas à Stephano Rege poſſe prohiberi; nec verò cũ Chriſtianis Principibus, ac Pontifice Maximo eam amicitiam, quam optas, coli: ego, Deo ipſo aſpirãte, quã firmiſsimis conditionib[9] potero, curabo, vt cum tuis Legatis caueatur, ne vnquã ad te principibus illis, vel itẽ quibuſuis mercatoribus, à te, atque à tuis ad illos, tutus per Lituaniam, Poloniam,

eamq;

eumq́; Liuoniæ partem, quæ ad Stephanũ Regem attineat, non pateat aditus. Quod ipſum ij quoq; Principes Chriſtiani, ac præcipuè pontifex Max. vt ſanctum, illibatumq́; ſit, facilè à Poloniæ Regibus obtinebunt. Quin verò, cũ (Narua, & alijs arcibus, atq; adeò VVica ſatis magno Liuonicæ oræ maritimæ, Pernauiã vſq;, tractu, vnà cũ arcibus Lode, Leal, Fekel, & Hapſel, à Sereniſsimo Sueciæ Rege captis) hi videant, penè omnem tibi cõmeandi, vel merces importandi in Moſcouiam aditum eſſe terra, mariq́; interclusũm: in ipſis aũt oculis tuis victorem Stephani Regis exercitum cernant, qui iam Pleſcouiæ, & Nouogardiæ itinera & vias omnes præcludit: cõijcere potes, quantum tibi, ac tuis omnibus rebus accedet, ſi eoſdem eadẽ, quam dixi, facultate abſoluta Legatos citiſsimè miſeris (quod vtinam & cũ Sueciæ Rege quãprimùm faceres) meum verò hunc hominem ſtatim remiſeris; quaſq́ue mihi literas ſcribes, eaſdem etiam per alterum tuum afferri mihi curaueris, vt ſi quid alterutri in itinere contingeret, tanti boni confectione differretur.

Qvod autem attinet ad reliquas arces, quas extra Liuoniam Stephanus Rex in ditione tua cepit, itidemq́; bellicos ſumptus, quorum Vilnæ cum tuis Legatis mẽtio facta eſt, ac de quibus tibi Stephanus Rex vltimis ſuis literis ſcripſit, non deſinam cum illo agere, nec de ſpe decidi, quin, ob Pontificis Maximi auctoritatem, & gratiam, aliqua de illis ſit remiſſurus. Sed & poſt octo dies, ſi potero, mittam ad Palatinũ Nouogardienſem alias ad te literas, quibus intelligas, quid mihi à Stephano Rege reſpõſum erit ad illa, quæ ex arce Staricia mihi ad illius literas ſcripſiſti. Intereà ſcito, me poſt biduum hinc dimittere P. Paulum noſtrum cum ijs literis, quas mihi ad Pontificem Maximum, aliosq́ue dediſti: nec deſinam hîc captiuos Moſcos officijs Chriſtianis, pecunia, ac quibuſuis potero ſolatijs iuuare. Quod vt perpetuò facerem, & Chriſtiana charitas, & benignitas erga me tua continẽter impellit. Ex caſtris ad Pleſcouiam, menſe octobri, 1581.

IOANNI III. SVECIAE REGI, Antonius Poſſeuinus.

Qvòd ex Magni Moſcouię Ducis ditione Maieſt. V. me nunquã poſſe literas mittere exiſtimaui, ac tamen nunc facio; eò mihi iucundiùs eſt, quòd V. Maieſt. intelliget, quacunque in regione ſim, in ea me operã dare, vt benignitatis V. Maieſt. erga me ſæpiùs collatæ memoriam gratiſſimam ſeruem. Nam & apud ipſum Magnum Ducẽ, cùm Stariciæ, (quæ ipſius arx eſt) Moſcua ipſius Regia triginta ſex milliaribus germanicis diſtantis, menſem cõmoratus fuiſſem, ſępeq; cũ eo, eiuſq; conſiliarijs egiſſem, incidi peropportunè in ſermonẽ eum, qui mihi à ſummo Pontifice, atq; adeò ab hoc Sereniſs. Poloniæ Rege anteà iniũctus, ſpectabat ad pacẽ ſtatuendã. Quam Princeps ille non tam cum hoc Sereniſs. Rege, quã cum V. Maieſt: cupere quidem viſus eſt, ac tamen ſi pacis aliqua inter V. Maieſt. & ipſum Principem tractatio eſſet futura, ea vt per Legatos V. Maieſt. cum illo ageretur; quibus fidem omnem publicam, tutiq́;, atque honorifici commeatus, ſiue paſſus literas ſe traditurum pollicitus eſt. Ego verò, qui probè nôram, quid ille V. Maieſt. Legatis intulerat: quodq́; ſæpè de eodẽ Principe; V. mihi Maieſt. referre dignata fuerat; reſpõdi, mihi nunquã credibile videri, vt priùs V. Maieſt. Legatos ad illum ſuos allegaret, quin ſuos ipſe pręmiſiſſet iſthuc, quos tutò & clementer acceptũ iri pro certo habebã. Quippè, qui pro Pontifice Max. Regis autem Catholici, atque adeò Rodulphi Cæſaris rebus (qui ſororẽ nuptui cupiebat V. Maieſt. filio tradere) cũ nõ ſemel legatione functus iſthuc fuiſſem, eram expertus, qua fide nõ ipſos tantũ Pontificis aliorũq; Principum Legatos, verũ etiam ipſos Tartaros Maieſt. V. ſolebat excipere. Sed cùm ille tũ per Conſiliarios ſuos, tum per Michaelem Andreæ Beginum, Senatorem inter præcipuos ſuum, hac de pace agi ſe velle, mihi quinquies indicaſſet: ac propterea de me quæreret, num ego iuſſu, vel impulſu V. Maieſt. pacis aliquas cõditiones afferrem, reſpondi (id quod res erat) nihil prorſus à V. Maieſt. mihi mandatum fuiſſe: Pontificem verò Max. qui cum ſumma V. Maieſt. intercedit neceſsitudo, mandaſſe, vt cùm mihi de pace inter Sereniſs. Polonię Regem, atq; ipſum Magnum Moſcouiæ Ducem eſſet agendum, V. Maieſt. non prætermitteretur, ſed ea, quæ decet, dignitatis, & quietis Regnorum iſtorũ ratio haberetur. Acceſsiſſe Sereniſs. Poloniæ Reginæ preces. Sereniſs. eius coniugi Regi ea de re oblatas, ne ſi pax inter eius Maieſt. & Moſcũ ſanciretur, V. Maieſt. excluderetur: ſicq; eadẽ pace tres inter potentiſsimos Principes, ac Reges ſtabilita, V. Maieſt. pietatẽ latiùs reſtitueret: Chriſtiani autem reliqui Principes, ipſorum exemplo aduersùs Chriſtiani nominis hoſtes arma conuerterẽt. Quod quidẽ à Summo Pontifice rogauerat Moſc', ac poſtremò eius Sanctit. idipſum literis ſuis teſtatus eſt, ſe quã primũ pace abſoluta conſecturũ. Ergo cũ hæc acta eſſent, quęſiuit de me Moſcus, ecquid ipſe de tota re cogitarem: an verò, ſi quas cepiſſet V. Maieſt. arces, eaſdẽ reſti-

tuere vellet? Fore enim, vt ita cū V. Maieſt.
pacem veram coleret. Tum ego; Quoniam
mihi rationes Sereniſs. Regis Sueciæ igno-
tæ ſunt; audio verò eum ſub ſignis copias
habere victrices, ſi quid mihi tu, Princeps,
propoſueris, vnde tractationē iſtā ordiar,
id perſequar, nec eum Regem pacē detre-
ctaturū ſpero, ſi ad iuſtas conditiones veni
atur. Ad hæc idē ipſe Michael Andreæ Be-
ginus, Moſci Conſiliarius, ad me cōſeſtim
à Principe remiſſus: Vide, inquit, Antoni,
quanā hoc ratione effici poſſit. Nā vt Prin-
ceps meus ad Sueciæ Regem mittat Lega-
tos, id nequaquam decet. Soliti enim e-
rant aliquando Sueciæ Reges, aut ipſa Fin-
landia Pleſcouienſibus, aut Nouogardien-
ſibus, qui ſunt imperio noſtri Principis ſub
iecti, tributū pendere. Ego verò, inquam,
id neſcio: hoc vnum ſcio, me duorum mil-
lium annorū hiſtorias legiſſe, quibus con-
ſtat, Regnū illud ſemper habuiſſe Reges,
qui nemini ſubderentur. Scio item Catho-
licum Regem ac Cæſarem, vti & Summū
Pontificem, non ita multò anteà ad eū mi-
ſiſſe Legatos: præterquàm, quòd ſi ratio ha-
benda eſt Sereniſsimi Regis Suecię, vxoris,
& filij, & illa ex Regio ſtemmate orta eſt,
& Princeps iam grandis natu eſt, cui, qui in
ter Chriſtianos Principes primarij ſunt, vir
gines ſuas non detrectant nuptui dare. Ita-
que, quando nec Sereniſs. Sueciæ Rex for-
taſsis huc miſſurus eſt Legatos ſuos, nec tu
videris in id propendere, vt mittas tuos:
ſcribā ego per me ipſe eidem Regi, cui Sum
mus Pontifex non ſemel literas miſit, qui-
bus eum rogabat, (quod hactenus benig-
niſsimè fecit) mihi vt omnem in omnibus
fidem adhiberet. Quod cū Moſcus non ſo
lùm non abnuiſſet, ſed vt animi ſui propen
ſionem oſtenderet, addidiſſet, Mihi, quid-
quid pro eiuſmodi rebus tractādis, aut ho-
minibus mittendis expendiſſem, ſe liben-
tiſsimè repenſurū: exiſtimaui mihi facien-
dum, pro eo ac debeo, vt V. Maieſt. quā pri
mùm de omnibus certiorem facerem, ten-
taturus quacunq; ratione poſſem, vt hæ li-
teræ ad V. Maieſt. manus, quàm citiſsimè
hoc anni tempore fieri poterit, perueniāt.
Cùm autem ipſius Moſci rogatu ex Stari-
cia ad hunc Sereniſsimum Poloniæ Regem
in caſtra venirem, nūcius mihi allatus fuit,
de Narua ab exercitu Maieſt. V. capta, tùm
de Iuanohorod, Albo lapide, totaque Vi-
ca, quæ ferè Pernauiam cū alijs arcibus at-
tingit, eadem fœlicitate in poteſtatem Ve-
ſtræ Maieſtatis redactis. Quæ omnia ad eā
pacis tranquillitatem in iſtis V. Maieſt. Re
gnis comparandam, non mediocre eſſe al-
latura momentum putantur: cùm vel ip-
ſe Moſcus ad æquiores conditiones deſcen
ſurus ſit; & quòd ad Sereniſs. Poloniæ Re-
gem attinet, faciliùs cum eo, ſumma animi
in gerendis negocijs moderatione fertur,
res illas veteres, & ſi quę reſtāt adhuc, quas
mihi V. Maieſt. olim referre dignata eſt,
vel forſan alia, quæ noua tractatione ege-
bunt, tranſigere poterit. Quod cū factum
fuerit, videor mihi intueri animo ignicu-
los illos pietatis, qui à Spiritu ſancto, in V.
Maieſt. corde nō ſemel excitati ſunt, in flā-
mam ingentē erupturos, quæ tenebras iſtas
errorū diſpellat, pietatiq; locum auitū, gra
tiſsimi erga Deum animi ergò, reſtituat; ſic
que Regnū illud, quod eſt omnium maxi-
mum (nempè, ſempiternū) V. Maieſt. ſibi,
ac populis ſuis comparet. Ceterū, cū apud
eundem Magnū Moſcouiæ Ducem duos
Ordinis noſtri reliquiſſem, pollicitus ei
ſum, me quam primùm, (ſicut Deo volen-
te faciam) ad eum rediturum, vt reliqua ad
bonum cōmune, religionemque Catholi-
cam ſpectantia, ſi non abſoluero, ſaltem fir
miùs inſinuem. Nam & pro externis, atque
proijs, quos Summus Pontifex, Venetique
mittent in Moſcouiam, fidem publicā, mi-
hi dedit, quibus in eius ditione Catholicā
religionem colere, & Sacerdotes habere
Catholicos poſſint. Dona item Sebellina-
rum pellium Summo Pontifici, per homi-
nem è noſtris miſit: meque à finibus regio-
num ſuarum vſq; ad eius aulam, honorifi-
centiſsimè in Pontificis Maximi gratiā de-
duci iuſsit: cōuiuioq; ſplendidiſsimo, om-
nibusq; humanitatis officijs accepit. Quæ
vti vera ſunt, ita nolui non ea ſcribere V.
Maieſt. vt intelligat, potentem eſſe Deum,
qui inflectere animos quantumuis duros
queat, quique ſoleat in multa patientia ex-
pectare etiam Moſcos, vt reſipiſcant.
Quod autem ad hoc negocium ſpectat, di-
ſpiciet Maieſt. V. nunquid mihi, ſi quid a-
liud effici anteà nō poſſet, mandare velit,
quod ſinceriſsimè, & fideliſsimè agā: num
verò aliquem vtriuſque ditionis finitimū
locum deſignari expediret, vt communi-
cato cum hoc Rege negocio, Legati, &
Moſci, & qui à V. Maieſt. mitterentur, ſic
conuenirent, vt pax inter omnes ſtatui poſ
ſet. In qua ſi quid Pontificis Max. auctori-
tas vſui eſſe V. Maieſt. cōmodis poterit, vi-
deo, non minimum pondus apud eū Prin-
cipem hanc eſſe habituram. Quoniam ve-
rò credo poſt duos menſes fore, vt ad Re-
gem Poloniæ Sereniſs. reuertar, ſummope
rè autem cupio pro eo, quod mihi Ponti-
fex Maximus mandauit, toti huic negocio
coronidē imponere: obſecro V. Maieſt. vt
mihi animum ſuum per literas quàm pri-
mùm aperiat. Ad eas verò literas, quas per
Sacerdotem è noſtris à Pontifice Maximo,
& à Sereniſs. Poloniæ Rege de menſe Iu-
nio Vilna V. Maieſt. miſi, non dubito,
quia

quin reſponderit, quinúe paullò pòſt de ijs aliquid ſim accepturus, quod eius Sanctitati quàm primùm mittere poſsim. Ex caſtris ad Pleſcouiam, die XX. Octobris 1581.

IOANNES BASILII MAGNVS Dux Moſcouiæ.

MISERICORDIA, & benigna clementia Dei noſtri, qui nos in Oriente exaltiſsimis præfecit, quiq; dirigit greſſus noſtros in viā pacis, eius Dei noſtri in Trinitate benedicti gratia, à Magno Principe Imperatore & Magno Duce Ioan. Baſilij VVlodimiriæ, Moſcouiæ, Nouogardiæ, Imperatore Caſanico, Aſtracanico, Principe Pleſcouienſi, Magno Duce Smolenſcenſi, Tuerienſi, Tuchorienſi, Piermienſi, VViatcienſi, Bulgarienſi, &c. Domino & Magno Duce Nouogardienſi, terræ Niſouienſis, Czernouienſis, Rezanienſis, Roſtouienſis, Iaroslaulenſis, Bialoiezorienſis, & Domino hæreditario terræ Liuonicæ, Vdoricæ, Obdorlcæ, Condinicæ, & totius terræ Seuerienſis, & Seberſcienſis terræ principe, & aliarum multarum terrarum Domino.

GREGORII XIII. PONTIFIcis Max. Nuncio, Antonio Poſſeuino.

SCRIPSISTI ad nos literis tuis per hominem tuum Andreā, veniſſe te in caſtra Stephani Regis incolumem, & cum Stephano Rege, ac Senatoribus, quæ noſtra Maieſtas præſcripſit, locutum fuiſſe, ac priuatim ab eis interrogatum, atque auditum: Stephanum autem Regem reſpondiſſe, & omnes Senatores dixiſſe, aliud tibi non eſſe in primis faciendum, quàm vt Andream Apollonium tuum ad nos mitteres, qui nos de omnibus rebus certiores faceret, quas tibi Rex Stephanus reſpondendo dixiſſet. Te autem de Legatis Lituanicis Regi Stephano perſuaſiſſe, vt eos ad nos Stephanus Rex mitteret, vel Internuncium: quòd cùm aſſequi non potuiſſes, Regem Stephanum, in gratiam Pontificis Maximi Gregorij XIII. tibi acceſsiſſe, vt nobis Legatos ſuos ad aliquem locum (nobis idipſum facientibus) mitteret. Quam ad rem, tibi à Gregorio XIII. Pontifice Maximo mandatam, nos quoq; hortaris: vt, ſcilicet, propter pacem Chriſtianā noſtros Legatos mittamus, nō procul à nobis, in terram Nouogardienſem, aut aliò, data illis plena inſtructione: Rex verò Stephanus ad eundem locum mittat Legatos ſuos, pacis ſtatuendæ gratia: tu autem ad eundem locum ad Legatos noſtros cum Legatis Regijs venias, & agas nobiſcum de omni bono Chriſtiano, ac de pacis compoſitione. Quamobrem tuum Andream Apolloniū miſiſti, vt eum audiamus. Nos igitur, vt ſumus Princeps Chriſtianus, ſemper optauimus, vt inter nos, & Stephanum Regem, ſanguinis ceſſaret effuſio, & Initiò id voluimus: qua de re, tibi, Antoni, omniā diſertè expoſuimus, ac poſteà vberrimas literas dedimus: cur, ſcilicet, inter nos, & Stephanū Regē ſanguinis copioſior facta ſit effuſio. Propter pacem aūt Chriſtianā, & tuam admonitionem, & iniunctum tibi munus à Pontifice Maximo, & nunc, & poſteà volumus, vt Chriſtiani ſanguinis effuſio inter nos, & Stephanum Regem ceſſet. Quare, & ad conuentum, quà Velicolucū Nouogardia eſt iter, inter Porcouiā, & Zauolociam, ad ſamū Zapolſclj pagum, Legatos noſtros mittimus: data illis plena inſtructione de omnibus ijs rebus, de quibus ad nos ſcripſiſti, loquendi, ac loquēdo, & tractando ea cōfirmandi, quæ inter nos, & Stephanum Regem æquum eſt conſtituere. Tu verò, Antoni, Stephano Regi loquere, ac perſuade, vt Pleſcouia diſcedat, & exercitum ſuum vbique prohibeat ſanguinem Chriſtianū effundere. Nos etiam exercitum noſtrum per omnia loca idem facere iubebimus, & ne prœlium committatur vllum, præcipiemus, quamdiù noſtri Legati cū Legatis Stephani Regis in conuētu mutuo aliquid rectè cōſtituerint, vt ex vtraq; parte effuſio ſanguinis Chriſtiani ceſſet. Miſimus autē per Zachariam Boltinum, antequam Legatos noſtros mitteremus, ad Stephanum Regem fidei publicæ literas, propter Legatos Stephani Regis. Tu itaque, Antoni, iuxta præceptum Pontificis Maximi, cum Legatis Stephani Regis venias ad eundem locum, inter nos, & Stephanum Regem, cum noſtris Legatis pacem compoſiturus: & cogites, quanam ratione tuis cōſilijs, effuſio ſanguinis Chriſtiani inter nos in Chriſtianitate ceſſet, reſque ad pacem deducatur, & in poſterum quoque fiat immobilis. Ac quàm primū noſter prodromus, cum noſtris fidei publicæ literis, ad Regem Stephanum venerit, Rex quoq; Stephanus eundē prodromum, cum literis publicæ fidei pro Legatis noſtris, quàm primùm remittat, quas literas noſtri ſequentur Legati: & cum Stephani Regis Legatis, ac noſtris, inter Porcouiam & Zauolociam, concurras ibidem, negocia pacis tractaturus, & cōſtituturus. Interim noſtri Legati cū noſtra inſtructione, & plena præceptiōe, eunt celeriter Nouogardiā, expectaturi Nouogardiæ Stephani Regis literas paſſus: literas autē fidei nos per Legatos noſtros mittimus, vt ſciatur, ea, quæ in conuentu illò egerint Legati noſtri, cum Legatis Stephani Regis, eſſe volun-

tatis noſtræ. Stephanus quoque Rex Legatis ſuis ſimiles fidei literas tradat, quibus liqueat, ea, quæ egerint Legati eius, cum Legatis noſtris, eſſe volũtatis Stephani Regis: vt & noſtris, & Stephani Regis Legatis tecũ, qui Legatus es Pontificis, in conuequtu illo, de omnibus negocijs ſtatuere, & confirmare liceat, quò inter nos in poſterum firma, fraterna amicitia, & ſocietas cum Stephano Rege ſtabiliatur immobiliter. Scriptæ in Imperio noſtro, in aula Slobodienſi, anno 7090. Menſis Octobris die 23.

IOANNI BASILIO, MAGNO Moſcouiæ Duci. Antonius Poſſeuinus.

MISI Serenit. tuæ, cùm primùm ad Stephanum Regem perueni, Andream Apollonium noſtrum, cum literis meis, quibus ſignificabam, quãtoperè tuis rationibus conſulturus eſſes, ſi quàm citiſſimè ad propiorem locum, quàm Moſcua ſit, Legatos mitteres tuos. Quem ad locum darē operã diligenter, vt ſuos item Legatos Stephanus Rex mitteret: cum quibus omnib⁹ ipſe quoq; Deo iuuãte, ad pacis tractationem abſoluendam conuenirem. Verùm, quoniam pollicebar etiam Serenit. tuæ, me quàm primùm aliquid reſponſi à Stephano Rege elicere potuiſſē, ad ea, quę mihi in itinere ad eius epiſtolam reſcripſiſti, id ad te miſſurum: literarum autem earundem alterum exemplar ſtatuebam ad te mittere, quas per Andream Apollonium miſi, vt ſi quid illi, vel inter militum excurſiones, vel in reliquo itinere accidiſſet, ad te tamen meę peruenirent: neutrum ſanè præſtare potui, quamuis id ſedulò curauerim. Nec enim Stephanus Rex reſpõdere aliquid voluit reſponſioni tuæ, inquiens, iſta terendo tempori inſeruire: cũ bellum re ipſa, non verbis, ſit omninò cõtinuandum; aut ſi ad iuſtas pacis conditiones deſcenderis, pacem ipſe ſtabilem, ac firmiſsimam, non vllam autem aliam amplecti velit. Intereà verò, dum hæc agerē, ſuperuenerunt in hæc caſtra noui milites, atq; alius puluis, & globi tormentarij: quare in Ciuitatem ipſam Pleſcouiam iterum ſummo conatu irrumpere ſtatutum fuerat. Sed pro viribus egi, ne id hactenus fieret: Summi primùm Pontificis vſus auctoritate: deinde ſiſtens me quaſi Vadem ipſi Stephano Regi, te ea, quæ mihi à te, ac tuo nomine à Senatoribus tuis promiſſa ſunt, nulla arte, vel cunctatione, ſed Chriſtiana ſinceritate ſic eſſe præſtiturum, vt reliquis omnibus Chriſtianis Principibus nulla vnquam fidei, vel promiſſionum tuarum ſuſpicio inijci poſſit; mihi autem Tabellarium meum cum celeri reſpõſo te remiſſurum. Qui quoniam ad hanc vſque diem non venit (quæ quidem dies iſti itineri faciendo, homini præſertim currenti, ſatis ipſis eſſe futura putabatur) angor animi vehementer, quòd cùm me non ſatis veracem ſuſpicari poſsint, fortaſsis iam minorem in ipſa pacis tractatione fidem adhibebunt, quæ tamen tuis rebus non inutilis futura videbatur. Quòd ſi tu ea reſpondiſti, quæ maximè ad tranquillitatem rerum tuarum comparandam reſpondiſſe te credo; meus verò Tabellarius quàm primùm redierit, enitar id, quod Summo Pontifici, ac mihi optatiſſimum eſt, ne Chriſtianus ſanguis ampli⁹ effundatur. Sin minus, audio, non ſolùm, vel nunc, vel primo Vere maximam ſtragem hominum futuram, verùm etiam, quod antea tibi ſcripſi, huius exercitus latiſsimam in tuas pacatas regiones excurſionem ac vaſtationem. Quod rurſus prædictum tuæ Serenit. voluì, ne Pontificis Maximi ſtudium, aut operam meam tibi vnquã defuiſſe, (ſi quid ſecus acciderit) intelligas. Scito autem, me certè difficillimè conſequi potuiſſe, vt has tibi literas mitterem: miſiſſe autem in Sueciam alias literas, vt ordiri ex me pacis illam tractationem poſſem, quæ dignitati & quieti tuæ ſit, (vt ſpero) commodatura. Deus te ſua gratia, & cœleſtibus donis vberrimè cumulet. Ex caſtris Stephani Regis; ad Pleſcouiam, die 22. Octobris, 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO Moſcouiæ Duci, Antonius Poſſeuinus.

ANDREAS Apollonius, quem Serenit. tuæ cum meis literis miſeram, heri cum Zacharia Boltino Internuncio tuo redijt, quorum vterque mihi literas tuas, pietatis, ac pacis deſiderij plenas reddidit, quæ me in Chriſto Ieſu magna lætitia affecerũt: cùm tu ob Dei honorem (ſicuti Chriſtianum Principem decet) Chriſtianorum Paſtoris Gregorij XIII. auctoritatem magnifacias, & conſilium de pace, ac fœdere cum Chriſtianis Principibus ineundo libẽter ſequaris. Ego verò ipſas Serenit. tuæ literas ſtatim perlegendas Stephano Regi curaui: quem, antea pluribus rationibus, & ipſa Pontificis Maximi auctoritate permotum, ne ampliùs ſanguinem funderet, nec maiore hominũ cæde expugnationē Pleſcouiæ tentaret, nunc Boltini tui aduentu, ac reditu ipſius Apollonij mei, faciliùs adduxi, vt ad omnia quæ æquiſsima futura ſint, ſe attemperet. Quamuis nulla ei ratione perſuaderi potuerit, vt exercitum ex

tua

tua ditione deducat, priuſquam ſince-
ra, & immobilis pax fiat. Sæpè enim pro
certo mihi affirmauit; niſi pax fiat, ſe hac
hyeme in iſtis prouincijs exercitum, cum
generali eius Ducè Ioanne Zamoſcio, ma-
gno Regni Poloniæ Cācellario, relicturū:
Philonem autem Velicoluci cum magna
militum manu, ceteroſq; Præfectos alias
in arces, vicinas impoſiturum: ſe verò, ex-
curſurum in Lituaniam ad maiores copias
comparandas, quas primo vere in regiones
tuas interiores inducat. Quamobrem
quantò maturiùs accedent Legati tui ma-
gni ad locum, à te conuentui Legatorum,
& mihi aſſignatum, & ad proponendas
eas, quæ ſperantur, pacis conditiones, tan-
tò minùs vaſtationis fiet, aut ſanguinis ſun
detur: reſtitueſq; his omnib' regionib' tuis
optatā, ac certè neceſſariam tranquillita-
tem. Vt verò Legati tui magni Zapol-
ſciam tutiùs veniant, curaui, vt ſtatim
Boltinus tuus vnà cum fidei publicæ lite-
ris; Stephani Regis remitteretur. Ego verò
Nouogardiam vnà cum Boltino mitto Ba
ſilium Zamoſcium, quem Senatores tui no
tierunt, vt quā citiſſimè ad me literas à Pa-
latino Nouogardienſi, vel à Legatis tuis
magnis afferat: quibus certior fiam, quo lo
co & die eos in itinere conuenire potero,
ac cum ijs agere de ratione, qua ipſi quo-
que Stephani Regis Legati, ſine impedi-
mento, aut damno, cum ijs quàmprimùm
conueniāt, cum quibus ipſe operam, & of-
ficium meum omnibus (vt mihi ſcribis) cō
ſilijs ad pacificationem ſedulò interponā.
Quapropter vbi Baſilius meus redierit, ſta
tim me dabo in viam Porcouiam verſùs,
vlteriuſque progrediar, vbicunque intel-
ligam, id pacis celeriùs conficiendæ nego-
cio magis expedire. Intereà tuam Serenit.
precor, vt ſibi perſuadeat, me nullum fide
liſſimæ, ac Chriſtianæ ſinceritatis offi-
cium prætermiſſurum, quod huic Rei ſta-
tuendæ, ac Chriſtianæ paci confirmandæ
conducere poſſe exiſtimabo. Dominus Ie-
ſus Serenit. tuam, cum omnibus tuis fœli-
ciſſimam reddat. Ex caſtris ad Pleſcouiā
die XVI. Nouembris *1581.*

STEPHANVS POLONIAE REX, IO. Baſily, Magno Duci Moſcouiæ. Ex Ruthene idiomate.

A Magno Principe, Dei gratia, Ste-
phano Rege Poloniæ, & Magno Du
ce Lituaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maſouiæ,
Samogitię, Liuoniæ. & Principe Tranſſyl-
uaniæ, &c. Ioanni Baſilij Principi Ruſſiæ,
& Magno Duci VVlodimirienſi, Moſco-
uienſi, Nouogardienſi, Caſanenſi, Aſtraca
nenſi, Pleſcouienſi. Tuerienſi, Permſcien-
ſi, VViatſcienſi, Bolcharienſi, &c.

Dedisti ad nos literas per Prodro-
mum tuum Zachariam Boltinum, ſignifi-
eans, miſiſſe ad te Sanctiſſimū, & Maximū
Paſtorem Gregorium XIII. Pontificem
Romanum, Nuncium ſuum, Antoninm
Poſſeuinum, qui certiorem te per literas
fecerit de ijs rebus, de quibus ad pacē nobiſ
cum ſtatuendam eſt locutus. Te verò pa-
cis Chriſtianę gratia tuos Legatos allegaſ-
ſe, ad conuentum habendum inter Porco-
uiam, & Sauolociam, via Velicolucenſi, ad
Iamū Zapolſcij, data plena illis inſtructio-
ne, de omnibus rebus ſtatuendi, & confir-
mandi. Literas quoq; fidei per eoſdem mit
tis, tuæ voluntatis illa eſſe declarans, quæ
tui Legati cum noſtris egerint in eo conuē-
tu. Nos verò hortaris, vt ad eundem locum
cum eiuſmodi literis noſtros mittamus Le
gatos: quo & noſtris, & tuis Legatis cum
Nuncio Sanctiſſimi, & Maximi Paſtoris
Pontificis Romani P. Antonio Poſſeuino,
in conuentu illo de omnibus rebus loqui,
& confirmare liceat: vtque nos Pleſcouia
diſcedamus, & exercitum noſtrum ab ef-
fuſiōe ſanguinis Chriſtiani prohibeamus;
id quod fieri non poteſt, antequàm inter
nos, & te confirmatio fraterni amoris, & a-
micitiæ ſanciatur. Nos autem vt ſemper,
ita & nunc animum noſtrū voluntàte Dei
omnia ſcientis obfirmamus, vt cum Prin-
cipibus Chriſtianis, ac tecum, ob Reipub.
Chriſtianæ bonum, amicè, ac tranquillè
viuamus, & effuſionem ſanguinis Chriſtia
ni vitemus: quā ad rem nunquā, ſine iuſta
cauſa, accedere voluimus. Quare & ſæpiùs
tibi diſertè declarauimus propenſionem
noſtram ad pacem, propter Chriſtianam
tranquillitatem; ſiquidem tu, quod ad te
attinet, ſincerè ac iuſtè acceſſeris. Iā verò,
poſt tuam ad nos Internuncij allegationē,
eàdem erga pacem Chriſtianam propenſi-
one noſtra, mittimus Legatos noſtros eum
ad locum, quem tu deſignaſti, Iamū Za-
polſcij, inter Porcouiam, & Zauolociam,
dedimuſque ijſdem integram Inſtructio-
nem, ac facultatem de omnibus rebus, qui-
bus pacem ſtatuere, & reliqua omnia com-
ponere, atque ad exitum perfectum dedu-
cere, ac concludere, ita vt par erit, valeant.
Literas quoque fidei publicæ, Legatis tuis,
per eundem Internuncium tuum Zacha-
riam Boltinū, mittemus, quales habere vo-
luiſti, quibus liberè eò veniant, atque indè
redeant, vnde voluerint. Quod autem ſcri
pſiſti, vt Pleſcouiam diſcedamus, & exer-
citum noſtrum ab effuſione ſanguinis pro
hibeamus, id quod etiam à nobis P. Anto-
nius Poſſeuinus nomine Summi Pontificis
diligenter petijt (vt ſcilicet in gratiam e-
iuſdem Summi Paſtoris Romani Pontifi-
cis id faciamus) nos id, quemadmodum

decet, maximi facientes reſpondimus, & indicauimus, quid in hac re præſtare poterimus: illud intereà curantes, ne nobis ipſis, & actionibus noſtris detrimentum aliquod conciliemus. Actamen hoc in eo præcipuè ſitum eſt, vt tui Legati quàm primùm ad locum à te aſsignatum, cum plena facultate, & inſtructione approperent, cum ijs conditionibus, quibus acquieſcere poſsimus: cùm & nos nulla mora interpoſita, Legatos noſtros eodem mittamus: dimittamus autem illicò tuum iſtum celerem Internuncium. Ex Caſtris noſtris ad Pleſcouiam, Anno à Chriſto nato 1581. menſis Nouembris, die XVI.

IOANNI ZAMOSCIO ANTONIUS POSSEVINUS.

QVATRIDVÒ poſtquàm è caſtris diſceſsimus, huc venimus: cùm is, qui comes itineris fuerat nobis adiunctus, imperitus harum viarum, per flumina pericuLoſa, diuerſaſque vias nos circumduxiſſet. Præierat enim D. Zebridouius, vt equitatum obulam Moſcis Legatis præmittendum cogeret. Sicque Diuina prouidentia eò nos tutiùs deduxit, quàm ſi eos equites habuiſſemus, qui nobis fuerant attributi. Sed bene habet, quòd Coſaci longiùs aberant. Poſtridie eius diei, quàm huc venimus, ſuperuenêre Legati Regij, heri verò, inclinata iam die, D. Zebridouius Opacã verſus ad Soletz equitatum præmiſit: cùm per varios tabellarios, ne aliquam Moſci ſuſpicionem conciperent, eos admonuiſſem, vt propè Biſcouicium nos eſſe intelligerent: quo in loco ne ſoli commoraremur, ac verò tantiſper hìc maneremus, ſecuti ſumus Illuſtris Palatini Braslauienſis conſilium: qui cùm iſthuc tabellarium mitteret, nolui non pauca hæc ſcribere: ſimul rogans, V.D.M. vt iubeat eum Coſacum (quem Nouogardiam à me miſſum, Moſci ſuſpicati ſunt falsò, auctorem fuiſſe Pſagæ comburendæ, & cædis ingentis patrandæ) ad nos Zapolſciam mitti, quemadmodum Sereniſs. Rex mihi ſe facturũ pollicitus eſt. Neq; enim ipſi cauſæ, de qua conueniemus, parum commodabitur. Ceterũ non deſpero bonũ futuræ tractationis noſtræ exitum, quod etiam iſtis in caſtris hæretici Miniſtri, quos ſummoperè odit De⁹, non ampliùs perſtrepent: qui neque à Deo ſunt miſsi, nec vllam verbi Dei prædicandi auctoritatem habent. Quod ſi effecerit V.D.M. ſciat eum, qui finxit oculum, quique noſtras actiones, & cogitationes intuetur, atque altiſsimè conſiderat, non defuturum ijs cœptis, quæ ad Ipſius gloriam ſinceriſsimè referentur. Vt verò ſemper de ſalute V.D.M. ſollicitus ſum, ita obſecro eã enixè, vt ſibi non tam forſan ab hoſtibus, quàm ab alijs caueat. Quid me ita ſcribere faciat, ſi quærat, equidem neminẽ poſſem prodere, ſed res eſt plena timoris amor, & reuerentia, qua interiore eam in Domino proſequor. Vtinam Deus illam omnibus veris donis, & ſolidiſsimo honore cumulatam diutiſsimè ſeruet incolumem. Amen. Ex Monaſterio B. Virginis, quod iam Monaſterium non eſt ampliùs, in Koroczinitzi die V. Decembris 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO Moſcouiæ Duci, Antonius Poſſeuinus.

MAGNI Serenit. tuæ Legati, qui huc in Pagum Biſcouicium heri peruenerunt, in quo eos expectabam, tibi ſignificabũt, quid ſatis lõgi inter nos colloquij heſterna die fuerit. Ego verò, vt debito Legationis & officij erga te mei ſatisfacerem, antequàm hinc longiùs diſcederem, exiſtimaui mihi faciendum, vt non ſolùm me tibi reuerenter inclinarem, omniaq; à Deo bona Serenit. tuæ precarer, verũ etiam inſtructionis eius exemplum ad te mitterẽ, quam mihi Stephanus Rex ſuo chirographo, ſignoq; munitam tradidit, cùm ab eo nouiſsimè diſceſsiſſem ex caſtris. Ex hac enim, quinam ſit einſdem Regis de pace animus propemodùm intelliges, facileque cognoſces, nihil à me prętermiſſum fuiſſe, quo illi ſuaderem, vt exercitũ ex regione tua, pace quã primùm compoſita, deduceret. Verũ enimuerò, vt dubito, vel peccata hominũ, diuturnius, & grauius flagellũ cõmerita, bellum producent: aut nisi pro ea, quę in pectore tuo reſidet pietas, deliberes de aliquibus rationibus tuis ad huc potiùs remittere, quã vt Chriſtiani ſanguinis plus effundatur; vel deniq;, niſi Deus ipſe, multiformi ſua ſapientia, Stephano Regi liquidiùs declaret, nolle ſe, vt hoc bellum continuetur: erit mihi, ceterisq; fidelibus tuis plùs quã putabatur laborandum; præſertim ſi Stephanus Rex primo vere exercitu aucto, Regeque Sueciæ altera ex parte eodem tempore bellum gerente, pergat in incepto. In quo, ſi nihil aliud promoueretur, certè miſerandũ, & horribile ſpectaculum erit, quidquid vbique Nouogardiam vſque (ne dicam vlteriùs) cernitur. Templa enim diruta, vel in equorum ſtabula conuerſa ſunt, vbi ſaltem Diuini nominis laudes exaudiebantur. Imagines piæ in ignẽ impiè proiectę, vel ſcõmatis, & ludibrio ab ijs habitæ, qui Cœlites ipſos vix membra eſſe Chriſti agnoſcunt. Hominum & puerorum cadauera paſsim iacent, & ab ipſis iam equis in itinere atteruntur. Nec deſunt vtriuſq; ſexus imbellium ruſticorum

cædes,

cædes, & raptus, ad quos ruſticos in ſyluis venandos, relicta ferarum venatione auidiſsimè diſcurritur. Virgines ſtuprantur, & turpius etiam violantur. Incendia verò latiſſima viſuntur, incredibili cum tuę ditionis vaſtatione, quæ vbiq; agricolarum, & iumentorũ defectu iam ſyluescit, nullo cũ fructu: difficiliore autem ad multos annos aduenarũ commercio cum tuis. Quæ quãuis ipſi Stephano Regi ſummoperè diſpliceant, nec propterea cum ijs, quos copijs præfecit, deſiſtat, his rebus omnia, quæ poteſt adhibere remedia: difficillimum tamẽ eſt, tam ingentẽ exercitũ, ad quẽ plurimi concurrerunt externi, ac voluntarij milites, in vaſtitatibus iſtis in officio continere. Sed & ego eadem, quæ Magni tui Legati, Serenit. tuæ nomine, mihi narràrunt, ac multò quidẽ plura, voce ac ſcripto retuli. Verùm quod ante triennium in Comitijs Regni Varſauiæ de obtinenda Liuonia decretum eſt, promiſſæq; à tuis Legatis magnis poſtremæ conditiones, Vilnæ: ſumptus quoq; bellici, quos propterea hoc etiã anno feciſſe, Stephanus mihi Rex obiecit: expugnatæ verò à Suecia Rege non paucæ arces, quas tu obtinebas: copijs aũt, quas Stephanus Rex in Caſtris ad Pleſcouiam reliquit, ſtipẽdium perſolutum, & ad annum vſq; aſſignatum ad bellum continuãdum: dubium porrò, in quo animus Regis verſatur, ne ſemper noua belli materia præbeatur, niſi Liuonia tota ceſſeris: ac iuſiurandum ab eo, cum Regno inauguraretur, prę ſtitutũ, de Liuonibus in libertatem aſſerẽdis: quodq; tu (vt dicunt) fœderis tempore, anteà quidem Sigiſmundo Augusto Rege, Polociam; deinde Henrico Rege, Pernouiam inuaſeris: nec verò videatur futurum, vt data occaſione conquieſcas, & à bello abſtineas: rationes illæ ſunt, quibus ſibi in propoſito omninò perſtandum Stephanus Rex dicit: aſſerens, quamuis hactenus Pleſcouia à ſe capta nõ ſit, obſidione tamẽ ita ſe illam pręſſurum, vt in ſuas manus veniat, niſi quàmprimùm pax componatur. Scire enim ſe magnas Ciuitates, vt ſanguinis effuſioni parcatur, hac ratione eſſe expugnãdas: cũ & fęlicis memoriæ auus tuus, ipſo quidem (vt aiunt) fœdere vigẽte, Nouogardiam non vnius anni, ſed ſeptennij obſidione redegerit in ſuam poteſtatem. Quamobrem ſi poſt omnem diligentiam, & fideliſsimam certè ſinceritatem à me adhibitam, Stephani Regis Legati magni ad eas conditiones non poterunt deſcendere, quas tu cuperes: vel tui Legati magni à te non attulerunt ampliora mandata, quàm ex eorum ſermone hactenus videor mihi potuiſſe colligere: ipſe, tua cum gratia & voluntate, Deo iuuante, excurram ad te, vt ſi quid aliud iniri conſilij queat ad reliqua abſoluenda, id eodem volente Deo, fiat. Idcirco tuam Serenit. rogo, vt vbi apud nos actum de tota re fuerit, digneris iubere, mihi vt ad Serenit. tuam redeunti benignus, ac tutus ille aditus pateat, quem fidei publicæ literis Pontificis Maximi Legatis, ac Nuncijs pollicitus es. Ieſus tuam Serenit. omni gratia, & benedictionibus cumulet. Ex Biſcouicio pago, duobus milliaribus Germanicis prope Porcouiam tuam, die VII. Decembris, 1581.

STEPHANO POLONIAE REgi, *Antonius Poſſeuino.*

EX Corocinicio, vbi Monaſterium erat, ſcripſi ante quatriduum Maieſt. Veſtræ: deinde in Biſcouicium pagum, Moſci Legatis, & mihi aſsignatum, me cõtuli, cùm ex itinere Percouienſes egregiè nos ferreis globis ex turribus ſalutaſſent. Poſtridie verò, cùm eò perueni, Legati Moſci ſatis maturè, ne expectato quidem Opocæ Regio Maieſt. V. equitatu, ſuperuenere. Qui me Magni Ducis nomine (vt ſolent) pluribus verbis conſalutantes, accuratè interrogârũt, ecquid à V. Maieſt. de pacis conditionibus deliberatum fuiſſet. Ad quæ, cùm id, quod res eſſet, reſpondiſſem: ceterùm præter Liuoniæ reſtitutionem, ac quędam alia, arces nempè captas eſſe retinendas, ob bellicos ſumptus: neſcire me ſi quid aliud V. Maieſt. Legati haberent in mandatis: interdum identidem vnum illud verbum proferebant. Veliki, Veliki, magna ſunt hæc. Cùm verò paulò pòſt ſeſe veniſſe ea cum poteſtate referrent, vt eadem, quæ Maieſt. V. attuleram, firmarent, & ad effectum adducerẽt: ego autẽ dixiſſem, niſi Liuonia cederent, nulla me ratiõe intelligere, quorſum vtriſq; Legatis, ac mihi aliquò eſſet conueniendum: illicò Beginus, Andreæ Begini frater, ſecundus Legatus ſubdidit: Et eſt quiddam aliud, quod afferimus, quod cùm à me petijſſent, vt reticerem, nec verò præ illo, quod à V. Maieſt. petitur, magni momenti ſit, ſpero Maieſt. V. in bonam partẽ accepturam, ſi tantiſper illud reticuero, dum in conuentu proponetur. Sic enim expedit, vt fidem meam illis præſtem, quã illibatam Veſt. quoque R. Maieſtati ſeruabo. Præſcriptos autem illis in proponendo gradus, (ne dicam terminos) fuiſſe, ex eo etiam intellexi, quòd nunquam ijs exciderunt hæc verba, ſuo more loquentibus: Quandoquidem, Antoni, Princeps noſter demiſsior factus eſt; elatos autem deprimit Deus: æquũ eſt, vt Stephanus Rex modũ imponat ſuis petitionibus

tu ve-

tu verò, ſi qua in re videris hærere nos pertinaciùs, de ea nos admoneas. Sed vt prorſus Liuonia Magnus Dux cedat, cui & commercia cum alienis gentibus, ac præcipuè amicitia cum Summo Pontifice, & Chriſtianis Principibus colēda ſit, fieri nō poteſt. Sed Stephanus Rex contentus ſit ea, quæ tradetur, parte, ne, cùm totum voluerit, ne partem quidem illā fortaſſis poſteà conſequi poſſit. Quid verò ad hęc reſponderim, quidq; conſilij in re præſenti ceperim, cū illi Tabellarium de ſuo in Biſcouicium aduentu, Magni Ducis mandato, in Moſcouiam eſſent miſſuri: cognoſcet V. Maieſt. ex adiuncto literarum exemplo, quas eidē Magno Duci miſi: vt ſi longior noſter Legatorum conuentus haberetur, ipſe adhuc ad alias conditiones Legatis ſuis proponendas adigeretur, paxque Deo iuuante, quàm primùm fieret. Poſtridie autem eius diei, cū ad hunc pagum veniremus, malè habebat illos, quòd neque in Porcouiam arcem ingredi, neque neceſſaria capere poſſent. Verùm denique rationibus, ac neceſsitati paruerunt: quòd nec dum pax eſſet, nec fidei publicæ literæ à Veſtra Maieſtate accepię, quibus illi nitebantur, eò ſpectarent, vt eo prætextu obſeſsi aut opem, aut conſilium aliquod afferrent. Cùm verò de ijs quæſiuiſſem, num ſi paucorū dierum ipſe inducias inter exercitū V. Maieſt. & obſeſſos tentaſſem, id ipſi Magni Ducis nomine ratum habere poſſent: ſic quidē, vt interim nemo ex obſeſsis arcibus egredi, nemo eas ingredi poſſet: ſe eiuſmodi facultatem non habere dixerūt. Quāobrem poſteà nihil mihi negocij amplius faceſsiuere, cū ſępè viderentur anteà mirari, cur V. Maieſt. exercitus tempore tractandæ pacis aliò non deduceretur. Sed & cùm occaſione oblata innuiſſem, inaudiuiſſe me, à V. Maieſt. propoſitum fuiſſe, vt Sereniſsimus Sueciæ Rex inter ipſas pacis conditiones admitteretur, haud commodè reſpōderunt. Quamobrem credo vix eam rem habiturum inter reliqua locum. Porrò hic biduum ſubſtitimus, quòd Legati V. Maleſt. antequam huc perueniſſemus, literas mihi ſcripſiſſent, quibus Iamum in Zapolſcia combuſtum fuiſſe, cœnobium autem eſſe in ditione V. Maieſt. ſignificabant, cui ruſtici iſti iam iureiurando erant obſtricti: in quo niſi Moſci vellent conuenire, Paderouiciū ſaltem pagum deligerēt, procul hinc tredecim paſſuum millibus, quem ad locū omnes conuenturos dicerent, licèt octo, de cemúe tantùm domus in eo extarent. Cui rei cū Legati Moſci ſtatim aſſenſiſſent, qui in ditionem V. Maieſt. ſe ingredi non poſſe affirmaſſent, admoniti à Ducibus, ſeu pręfectis quibuſdam equitum Polonis, qui huc nos adduxerāt: Bolcinū hinc quatuor Verſtis abeſſe, cōmodum, & cuius in vicinia non rari ſunt pagi, propoſuere Legatis V. Maieſt. locū illum: ſi vellēt, eò ſe ituros, ſin minus Paderouiciū ab illis propoſitum ſe petituros. Quorū dum reſponſum expectamus, ꝙ hodie ad priores meas literas miſerunt: immutata eorum conſilij ratio eſt, vt ſcilicet in Iamū eamus: quò quidē licèt ſtatim Moſci me audito ſtatuerint ſummo mane craſtina die proficiſci, nō potui tamē non dolere, vel immaturè res prouideri, vel alijs tribui, quod in eoſdem aptiùs cadit. Mitto autem V. Maieſt. & eorum Legatorum V. Maieſt. ſchedam, ac quidquid illis reſpondi. Quòd ſi fortaſſis illi dubitârunt, iſtos Magni Ducis Legatos, própiùs quàm par erat futuros eſſe Porcouiæ, id proſpectum (antequam ipſimet aliud proponerent) oportuit. Sed fortaſſis poſthac iſta melius prænoſcent, atque in rem conferent.

IAM cū nobis craſtina die, vel perendie cum Legatis V. Maieſt. conueniendum ſit: poſsimq; vereri, Liuonia vniuerſa Moſcū non ceſſurū: obſecro V. Maieſt. vt me quā citiſsimè certiorem faciat, num ſi ſoluto conuentu Liuonia cedere noluerint, ego in Moſcouiam rediens ex me agere debeā, vt Moſcus vel hos, vel alios Legatos Comitiorum tempore Varſauiam ad V. Maieſt. remittat; an verò hinc id ipſum Moſco à me ſcribendū ſit, vt hoſce Nouogardię tantiſper detineri iubeat, dum tempus veniendi appetat. Negocium enim hoc, quod ad Decretū Reipublicæ de obtinenda Liuonia pertinet, priuſquā arma deponātur, aut tum habebit liquidiorē declarationē, aut Moſcos Varſauiæ præſentes ad ſolidiorem deliberationem adiget, ſi Ordines Regni in eodem perſtantes viderint. Veſtra porrò Maieſt. ſapiens eſt, quæ nouit momēta temporum, quæque cernit, quantam in Regno ſuo molem habeat rerum aliarum explicandarum, quibus ſtatuendis nō minore iureiurando obſtricta eſt, quàm Liuonię obtinendæ: quā tamen fortaſsè Deus ijs tradere totam non vult, qui ſeſe tradere totos in eius obſequiū nolunt. Ipſe V. Maieſt. vberrimam ſuam gratiam, ac denique cæleſtem gloriam impertiat, quæ plus omnibus Regnis, ac Mundo ipſo exoptanda eſt. Ex Cziſſenka pago, die XI. Decembris, *1581.*

LEGATIS REGIIS POLONIAE,
Antonius Poſſeuinus.

ANTE horam accepi ſchedulā Veſtrarum ILL. DD. qua mihi ſignificant, ſeſe omninò ſtatuiſſe non progredi vltra Iamum Zapolciæ pagum, quidquid anteà

ſecus

ſecus deliberaſſent, atq; ideò ipſæ nobis diligenter eò iter facientibus propoſuiſſent, de Paderouicio pagò potiùs deligẽdo: quãdoquidem, vt ſcribebant, Iamum à Coſacis ſic erat combuſtũ, vt ne ſtipes quidem equis alligandis circumquaq; reperiretur; nec verò in tota illa vicinia, quidquã eſſet, quod hoc mẽſe Decembri nobis tegendis, hominibus verò, & equis ſuſtentandis haberi poſſet ad manũ. Quæ noua DD. VV. Illuſtrium deliberatio licèt viſa ſit non vſquequaq; commoda, facillimè tamen Magnis Moſci Legatis perſuaſi, vt craſtina die ſummo manè cũ hac hora iam adueſperaſcat, Paderouicium versùs vnà mecum ſe in viam dent, eò verò vlterius proficiſcantur, quò magis VV. DD. Ill. collibebit. Nam quod ad me attinet, in cuius gratiam ſe Paderouicium, ne mihi deeſſet hoſpitiũ, delegiſſe nunc deniq; ſcribunt; non eſt quòd valdè doleant, cui & reliqua, & bonus itineris Dux ſic penè hactenus inter medios exercitus, & globorum ferreorum eiaculatiões deſuerũt, vt niſi in vnã ipſius Dei voluntatem inſpicerẽ, mentemq́; Pontificis Maximi optimã præ oculis haberem, quæ tota nullũ ad priuatum cõmodum, ſed ad Chriſtianã pacẽ ſpectat, alia quoq; mihi iuſtior immutandi conſilij ratio ſubeunda erat. Quòd verò VV. DD. Ill. pertinacia horum Moſci Legatorum fieri putant, quò minùs in Iamũ recta proceſſerint, certè, vt ne quidem pro ſexcentis Poloniæ Regnis mẽtiar, ita fateor in hac eorum bidui cõmoratione nullam noxam, ac ne minimam quidẽ pertinaciæ ſuſpicionem me in illis agnouiſſe: cùm neq; in Spaga, vel Solctz expectato Regio equitatu (qui per duos Tabellarios illis fuerat promiſſus) ſtatim acceptis literis meis in Biſcouicium magnis itineribus Nouogardia accurrerint; nec ipſi quidq̃, niſi ex literis, ac propoſito VV. Ill. DD. decreuerint. Quantoperè verò Iuri gentium (ne dicam, pietati Chriſtianæ, ac Regiæ) conſulatur, quòd illi mecum inter Coſacorum ſtationes, & militum aliorum, à quibus ſemper aliquid illis adimitur, relinquuntur, nullo cũ præſidio, nullo item pro equis ſaltem collecto pabulo, quod ſaltem pecunia poſſet comparari, cũ nulla eis facultas danda ſit, vt ſibi neceſſaria excurrendo conquirãt, iudicium eſto VV. DD. Ill. præterquam, quòd ſi vera ſunt, quæ nobis de Iamo ipſemet à nemine requiſite ſcripſerunt, nõ video, quantoperè ad rem faciet, vt ſub dio maneamus diem ac noctem equites penè ſexcenti: vel ſi Legati procul ab ſe aberunt, quantum temporis breuiſſimis hiſce diebus deteretur, antequã ſimul ad me cõueniant: cùm vt celerrimè res expediretur, & Sereniſs. Rex, & ratio temporis, & reliqua omnia poſtulare videantur. Vtvt igitur res habeat, venimus Deo Duce, qui iam vnicus (vt ita dicã) Priſtauus eſt noſter, cùm interim nihil amiſſum temporis ſit eliciendis ijs rebus, quas paci tractandæ non incommodas fore, VV. DD. Ill. intelligent. IESVS VV. DD. Ill. ſua ſapientia, & deſiderio ſincero ſuæ ſanctiſsimæ voluntatis impleat. Amen. Ex Cziſſenka pago, die XI. Decembris, 1581. Ad veſperam.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTOnius Poſſeuinus.

PAVCAS ante horas accepi literas V. D. M. octauo huius menſis datas, quibus eò breuiùs reſpondebo, quòd quæcunq; Sereniſs. Regi ſcribo, ſic mitto ad V. D. M. manus, vt & ea perlegere; ac ſi quid ei venit in mentẽ, proponere eius Maieſtati queat: ad quam non dubito, quin ſtatim eaedem omnes meas obſignatas proprio in faſciculo ſit miſſura. Quæ autem mihi ſcribit V. D. M. de cæſis quibuſdam ſub ipſis Pleſcouiæ mœnibus, & captis decem nobilibus, quorũ primarius Petrus Koltovvski aiebat, copias cogi ad Nouogardiam, ferendæ opis Pleſcouiæ cauſſa, eadem Legatis Moſci legenda curaui. Ipſi verò mirari, quid iſtud eſſet de copijs, quæ cogerentur. Quicquid autem id ſit, certè huiuſmodi literæ, ſi identidem ad me mittantur, quæ vera contineant, incommodæ non ſunt efficiendis hominum ſenſibus, ſi qui latent adhuc interiùs, vt tãdem pax CHRISTO Domino, qui noſtra pax eſt, adiuuante conſtituatur.

ROGO autem V. D. Mag. vt per D. Schortium iubeat quæri, quænam ſpes valetudinis ſit in meo Andrea Apollonio, quem iſthic ſub patrocinio Magnific. V. reliqui iacentem. Qui ſi ſine magno ſalutis diſcrimine ad me mitti poſſet, is mihi perneceſſarius eſſet. Sin ille attritis adhuc eſt viribus, obſecro V. Magnific. vel adoleſcentem illum ad me quàm primùm mittat, qui literas Moſci mihi ſcriptas in itinere ex Ruthenico idiomate in Polonicum vertit, vel aliquem alium fidum tractandis, & Ruthenicè interpretandis rebus. Vnus enim Baſilius ſi in morbum incideret, quo interdum laborat, non haberem, qua ratione negocia promouerem. De quibus ſi quid ſtatuetur, certè allato mihi iſto ſubſidio, neq; à Deo præmium V. Magnific. deerit, nec ego iſtius beneficij memoriam vnquam deponam. Deus interim cor, ac dexteram V. M. Illuſt. ſemper muniat cœleſti ſuo præſidio. Ex Ciſſenka pago, propè Porcouiam tribus milliaribus, ad noctem die XI. menſis Decembris, 1581.

STEPHA-

STEPHANO POLONIAE REGI,
Antonius Poſſeuinus.

SECVNDAS heri ante diē literas meas, poſtquàm ex caſtris diſceſſeram, miſi V. Maieſt. Regię, quib⁹ quicquid vel Moſci Legati mecū egiſſent, vel ipſe Magno Duci Moſcouiæ ſcripſiſſem, vel deniq; quid V. Maieſt. Legati ſubinde mihi ſignificaſſent, continebatur. At cùm heri quatuor fermè milliaria proceſsiſſemus, Legati Moſci ad hoſpitium meum conuenerunt, de tota ratione tractandæ pacis quæſituri, cum quibus ad multam noctem colloquio producto, eiuſdē capita ſummatim V. Maieſt. ſcribam, cùm & eadem (vti quóq; omnia alia) V. Maieſt. Legatis hodie ſim oſtenſurus. Sic enim paratiores erunt, ac breuiore cōpendio tractatio abſoluetur. Porrò ſumma hæc fuit, vt Deo ſe ex animo commendarent, in tanto negocio ad exitum promouendo: quod vt fieret, comitatui meo, præter reliqua, orationēs & Sacramenta hodie indixi. Qui ſinceriùs agerent, Diuinamque voluntatem rectiùs ſpectarent, ijs tandem à Deo vel pacem, vel victoriam dixi adiudicatū iri. Me à V. Maieſt. diſcedentem habuiſſe Inſtructionem quandā, quam Ruthenicè verſam eis non minus oſtendere volebam, quā feci cum V. Maieſt. de literis ijs, quas mihi Staricia profectò Magnus Dux in itinere miſit. Ex ea illos poſſe cognoſcere (ne tēpus fruſtra teratur) quorſum V. Maieſt. ſpectet. Itaq; & ipſi ſua ſic compararēt, vt ne in diſceptationibus vel altercationib⁹ dies cōſumantur. Tū illi altiùs ordiri ſua: Liuoniā ab origine Mundi pertinuiſſe ad magnos Moſcouiæ Duces: Principē ſuū abſtinuiſſe à cōmittendo prælio his annis, atque adeò nunc abſtinere, ne ſanguine populi ſui: & ſubditorum V. Maieſt. fuſo, Turca ſe ad Moſcouiā, Poloniāque capiendam facilè inſinuaret: viginti annis non expugnaturā V. Maieſt. arces, quas petit, ſi ſingulas copijs obeat ſuis. Vidiſſe V. Maieſt. aliam in alijs arcibus, aliā in Pleſcouia, & eiuſmodi ciuitatibus expugnandis rationem eſſe: Pleſcouiæ ad quindecim annos eſſe cibum, & commeatum: Habere V. Maieſt. exercitum ex varijs nationibus conflatum, qui cùm ſtipendio, non voluntariè ſeruiāt, Reipublicæ iſtius ea ratione exhauriri ærarium. Quod vbi prorſus exhauſtum ſit, ſcire Magnum Ducem, quàm facilè illi eſſet victorias ſuas cumulare, niſi mallet fundendo ſanguini parcere. Ad extremum, ſe rogare, vt æquus velim eſſe Iudex, ac ſi cui rei pertinatiùs inhæſerint, eos vt dimoueam, paratos ſe ad eā omnia, quæ æquiſsima ſint, dū V. Maieſt. æquitate contenta ſit; vtq; Moſco reliqua ſint, quibus amicitiam cum Principibus Chriſtianis foueat. Reſpondi autorem illis me eſſe, ne quid de Liuonia, ab origine mundi Moſcis ſubiecta, Legatis V. Maieſt. dicerēt: ne Moſcorum quidem imperium fuiſſe ab origine mundi. Liuoniam Catholicam fuiſſe, ac proinde ad Principes Catholicos initiò ſemper attinuiſſe: vbi hæreſibus diſcerpta eſt, diſcerptam item iuſtiſsimo Dei iudicio fuiſſe, vt nemo hactenus glôriari potuerit, eam ſe totam obtinuiſſe: obtenturum denique eam totam, cui in oculis Dei cor ſit, illam ſeriò ad auitam, & vnam fidem redigere. Magnum Ducē rationes omnes mihi ſuas ſcripto, penitioreſque formulas, ex Regeſtis deprompſiſſe, quibus putabat ſibi ſummum in ea ius eſſe; ſed reuera vix aliquid ſolidi compertum fuiſſe, quod validis rationibus V. Maieſt. nō euicerit. Quod à prælio abſtineat, vt ſanguini parcatur, id eſſe pium, ſed ſecus Polonos illam abſtinentiā interpretari. Tot enim Moſcis cæſis ſuperioribus annis, arcibusque & captiuis in V. Maieſt. manus redactis, nō reſtare Magno Duci, quibus vel exercitum audeat crédere, vel adeo iuſtum exercitum poſsit conſcribere. Liuoniam verò difficilem expugnatu non videri, cū Sereniſſimus Sueciæ Rex, Dux item Magnus, atq; adeò vel vnus neſcio quis Buringus, arces illas quotidie capiāt. Quòd ſi V. Maieſt. Pleſcouiam caperet, quam re vera generali irruptione, vel aſſultu non tentauerit quidem adhuc, futuram denique difficillimam omnem pacis tractationem. Alias, quas dicerent arces eſſe captas, eiuſmodi fuiſſe pleraſq;, vt fortiſsimè dimicauerint Moſci milites; nec verò, vt dicebant, conſederent, ſed vel in medijs flammis, ad extremum vſq; ſpiritum, vel à globis tormentorum fruſtillatim diſcerpti, illas tuerētur. Quod Pleſcouiæ tantus eſſet commeatus, aliud Pleſcouienſes ipſos dicere. Quòd variarum nationum exercitum V. Maieſt. cōparauerit, id ſtudio feciſſe, vt Regni ſui vires ſemper integras retineret. Polonicum autem, ac Lituanum equitatum, cū in Moſcouia æſtatem & hyemem ex hoſtico viuat, relinquere vberiores, & intactos agros ſuos, ſicque nihil roboris ex hoc bello Reipublicę Polonicæ decedere. Quod ęrarium exhauriatur, id tota re perpenſa ſecus accidere. Quod enim in ocio Poloni nobiles expendunt, id libentiùs vtiliuſq; propagandis Reipub. terminis velle eos impendere: cū etiam, qui ſumptus in res alias fiunt, ij in mercatorum externorum cedāt vtilitatē; qui verò in ipſos milites vel Polonos, aut Lituanos fiūt, hi in propriam domū & Reipublicę ipſius vſum cōuertantur. Quòd de

mco

meo Iudicio requirût, ſi liberrimus eſſem iudex, faciliùs rem confici poſſe. Sed quando V. Maieſt. victorem In hoſtico habet exercitum; nec vult ſemina ferendi belli reſtare: neſcire me, quantum mihi efficere liceat præter ea, quæ fortaſsis alijs quibuſdam in rebus auctoritate Pontificis Maximi complanari poterunt. Hoc vnum ſcire me, neutri parti, niſi quæ optima eſſe intellexero, me eſſe adiudicaturum. Deniq; Magnum Ducem per ſuos Legatos Liuoniam promiſiſſe; quam ſi feriò promittebat, cur promiſſum non præſtat? Quòd niſi feriò, ſed arte ad tempus eximendum, pollicebatur; ne mirentur, ſi Deus, quod ſincerè non agitur, id ſincera iuſtitia puniat. Hic nocturni huius colloquij exitus fuit, mirantibus Legatis, in rationum iſtarum anguſtias ſic ſeſe ſuiſſe coniectos, vt ſanè vix reſponderint. Intereà, cùm media nox appeteret, Legati V. Maie. mihi ſcripſerût, num velim, vt huc ad nos duobus milliaribus procul Zapolſcia, venirent: cupere ſe ordiri hodie tractationem pacis. Qui litteras mihi attulerunt, dixere, in agris, ſi procedamus, vtriſque Legatis eſſe hoc tempore manendum. Quid ipſis Legatis reſponderim, quos hoc diluculo expecto, cognoſcet ex litterarum mearum exemplo, quas ad illos ea ipſa huius noctis hora miſi.

Reliquû quod agetur, accuratè, ac ſingillatim V. Maieſt. ſignificabo, ſperans eá mi hi ſenſum animi ſui expoſituram, ſi quid erit aliud mihi in Moſcouia tentandum, cùm illuc, Deo dante, rediero. Deus V. M. omnia fauſtiſſima concedat. Ex itinere versùs Iamum Zapolſciæ, die XII. Decembris. 1581.

IOANNI ZAMOSCIO ANTONIVS *Poſſeuinus.*

QVAE, antequàm omnes Legati conuenerunt, mecum iterum egere, cognoſcet V. D. M. ex ijs litteris, quas huic adiunctas faſciculo mitto Regi Sereniſ. Quæ verò poſteà fuit hoc biduo inter Legatos; me præſente, confecuta, ea pertinêt, ad duo capita: quorum alterum ſpectat ad Plenipotentiam vtriuſq; Legationis; alterum ad ea, quæ vtriq; Legati hodie propoſuerunt. Plenipotentia Moſcorum ſimplicißima viſa eſt, ac præ Regia ſatis infirma, ne dicam, ſuſpicionis plena. Hæc enim verba continet: Miſiſſe Magnum Ducem Legatos ſuos, vt, pacis ſtatuendæ cauſa, cum Legatis Regijs colloquantur in conuentu; & illas res, eſſe res Magni Ducis. Auctor igitur fui, vt quas Regi, mihique, per Boltinû Magnus Dux litteras ſcripſerat, eæ ipſis perlegerentur; quibus ſignificabat, Legatos mitti pleniſsima cum poteſtate ad omnia tranſigenda, conficiendaúe. Vbi res diu diſceptata eſt, Regijq; Legati hærerent (quòd ſuper infirmo fundamento tractatio hæc pacis nec niti, neq; extrui debebat) dixi, reſtare duo, quæ eſſent facienda, tum vt coram me de tota re proteſtarentur; tum vt mihi vtraque pars Legatorum exempla ſuarum Plenipotentiarum traderet: noctem inſequentem, re Deo commendanda, & conſultanda: denique Legatis Moſci interrogandis accuratiùs, num aliqu m alteram Plenipotentiam ſolidiorē haberent, me inſumpturum. Quod vbi factum eſt, præſentibusque Regijs Legatis ſingillatim vnumquemque Moſcorû Legatorum quærerem, num ſemper eiuſmodi patentes ſolitæ ſint à Magno Duce tradi, idq; vellent iureiurando affirmare: Zacharias Vicenotarius ſe id ſacturû, inquit; qui cùm Moſci Secretariæ Acta centum annorum legerit, alias nunquam Plenipotentiarum formulas ſe, quàm iſtas, legiſſe, affirmauit. Mikita autem notarius, vnus è Legatis, idem aſſeruit: quod & poſteà Romanus Baſilij, qui aliquando ante viginti annos ad Sigiſmundum Auguſtum fuerat miſſus: ac deniq; Demetrius Dux, Legationis Princeps, teſtatus eſt, addens, ſeſe vt Chriſtianos Legatos venire ad hoc negocium integerrime conficiendum; nihil opus fore ad Magnum Ducem aliorum internû ciorum remiſsione; In litteris Magni Ducis ad Regem, & ad me ſcriptis, extare ſuæ Plenipotentiæ expoſitionem; Viſuros nos, ſi pax conficiatur, ad effectum omnia deduci. Ego, qui viderem multum teri temporis, nec præſentius aliquod, ipſa proteſtatione Legatorum Regiorum, eſſe remedium; teſtatus ipſe Moſcis, perpetuo illis dedecori hanc rem, ſi qua ſubeſſet calliditas, futuram, quippe, quæ innoteſcere omnibus Principibus Chriſtianis debebat, niſi ad rem veniretur. Nihil enim vel induciarum, quæ nondum eſſent, rationi, vel exercitus deductioni Sereniſsimo Regi ex hac tractatione perire: quæ alioquin, ſi bonum haberet exitû multa bona parere poſſeſſio in irritû caderet, ius Regium apud omnes eſſet roboratura. Sic Regijs Legatis fatentibus, ſe Pontificis Max. authoritate, meoq; conſilio ità moueri, vt tamen vellent, antequam ab hac tractatione diſcederent, certò ſibi, quæ de Plenipotentia Moſci pollicebâtur, in rem conferri; ad alterû, de quo dixi caput, ventum eſt.

IN fuit de Liuonia tota, quæ erat in manibus Moſci, petenda, de arcibus ſuperiorib⁹ annis captis, de Rege Sueciæ Ser. inter conditio-

ditiones pacis admittendo. Quæ cùm prudenter Palatinus Braslaulenſis, ac cum dignitate propoſuiſſet, multaq́; vltro citroq́; dicta fuiſſent; Moſcis præſertim vrgentibus, neque ſe poſſe tota Liuonia cedere, nec verò, ſi poſſent, debere Legatos Regios ea reticere, quæ ipſi contrà vellēt Magno Duci reddere, aut tradere, dies integra his colloquijs exempta eſt: cùm Regij Legati reſpondiſſent, Arces, quę ad Pleſcouiam pertinerent quattuor, iam captas, ſe tradituros, ſi tota Liuonia cederetur. Tum in eo perſtare Moſci, ſi Regij Legati dicerēt, an reliquas omnes arces à Rege Ser.mo ſuperioribus annis captas reddere poſſent, ſe hac nocte cogitaturos, quid reſponſuri craſtina die eſſent. Addidi ipſe Ser.mum Regem non parum eſſe traditurum, qui Pleſcouiam, & Nouogardiam, non ſine magna ſpe earum potiēdi, eſſet relicturus: qui vnà cum Pleſcouienſibus arcibus, triginta miliaria Germanica ditionis Moſci, in quā hoc anno proceſſum erat, (ab exercitu Regio finibus, vſq; penè Pleſcouiam, propagatis) ſi exercitus deduceretur, reſtituturus eſſet. In qua vbere regione ſi Coſacis varia loca diſtribueret, eorumq́; quaſi Colonijs deductis varias arces excitandas traderet, ab ijs perpetuò omnem interiorem Moſci regionem turbatum iri. At, vt Velicolucum, Veliſia, & aliæ arces traderētur, id eſſe pene plus, quā ipſum, quod Magno Duci Liuonię reſtat in Manib⁹. Cùm ergo Legati Regij diſcederent, (me eos orante, ne diſcederent; quod ita factum oportuit) in diem craſtinum ea lege huc redituri ad me, vt liquidiſsimè, quid vnaquæq; Legatorum pars haberet in mandatis, exponeret: detinui Moſcos apud me, re cum Legatis Regijs communicata, vt aliquid certi V. M. D. ſcriberem, quandoquidem nec Moſci Regijs omnino ſeſe volebant aperire, & Regij Moſcis teſtabantur, ſibi non eſſe mandatum, vt arces ſuperioribus annis captas vlla ratione redderent. Cùm verò mihi dixiſſent, Ser.mum Regem iam Vilnę fortaſsis eſſe: Veſtræ autem M.D. pleniſsimam eſſe relictam harum rerum deliberationem, ſcribendum de tota re liquidiùs mihi ad ipſam per certum Tabellariū exiſtimaui.

SCIAT autem me ex ipſis Moſcis, qui Regijs Legatis abeuntibus, apud me fuerunt, hæc cognouiſſe. Magnum Ducē, nempe, illis mandaſſe, vt nulla ratione arces, ſuperioribus annis captas, Regi Ser.mo relinquerent, ſi Liuonia tota eſſet ijs cedendum, hoc eſt, arcibus, quæ in Moſci ditione ſunt. Ac ne Neueliam quidē ſe R. M.ti relicturos; de qua difficillimum eſſe dixi, vt vnquam Rex ei reſtituendæ aſſentiatur. Tum verò me enixè, identidemq́; rogârunt, vt quatuor, ſexúe arces, ſaltem ad titulum in Liuonia retinendum, omnino relinqui Magno Duci procurarē: tum enim me poſſe pacis ſpem Regi Ser.mo dare. Denique petierunt à me, vt eorum diligentię, ac quanto ſtudio rem ſui Principis agant, Magno ipſorum Duci, non ſolùm ſcripto, verùm etiam ipſo in reditu meo, velim teſtimonium reddere. Quę ſi ſeriò dicunt, vt mihi (neſcio, an fallor) veriſimile ſit, obſecro V.D.M. vt non minorem mihi, quàm Moſci faciūt, adhibeat fidem, quò tota res ad DEI gloriam quàm primùm confici poſſit.

DE arcibus autem, quæ ſuperioribus annis captæ ſunt, vt aliquæ in Regis poteſtate maneant, curatur. At verò niſi omnino poſſent retineri, quæſo V.M.D. per ſanguinem Chriſti, ne nimium volendo, cuncta amittamus; præclariſsimaque occaſio elabatur e manibus, ſtatuendæ Reipublicæ, ac tot Liuoniæ arcium aſſequendarum, & alia meliora aggrediendi: Exercitum verò non ſolùm victorem, ſed ſapientis Imperatoris exercitū in arces Liuonicas ſic deducendi, vt Diuinum eò nomen, cultuſque Catholicus, duplici, cùm Regiæ M.tis, ac V. M.D. laude inferatur. Ceterum, quæ arces in Liuonia à Moſcis petantur, ex ſchedula, quam modò mihi Moſci Legati per Vicenotarium Zachariam miſerunt, nocte ad gallicinium inclinâte, videbit; quam ſchedulam mitto, ab eis Ruthenicè ſcriptam, ad V. M. D. Ad quę omnia celerrimo, ac planiſsimo reſponſo opus eſt, ſi citò in meliora hyberna exercitum ſuum cum gloria deduci velit.

SED eſt quiddam non magni momenti, de quo V.M.D. rogatā in Domino velim. Andreas Apollonius, poſt reditum ex Moſcouia ſuum, incidit in febrim, ex eaque iſthic in caſtris, antequam diſcederē, ſanctiſsimis omnibus Sacramentis expiatus, ad Chriſtum poſt meum diſceſſum abijt; adoleſcens optimè de Repub. meritus, pro que ipſa, & pro perhonorifica pacis tractatione, tanto itinere ter confecto, perfunctus. Quòd igitur ille præmium à R. M.te ſperabat, id non dubito, opera & ſtudio V.M.D. aliquibus, qui eum proximè conſanguinitate contingunt, cùm non adeò diuites ſint, datum iri. Id quod enixè V.D.M. rogo. Quod ſi fidum alterum Interpretem Ruthenum, ob reditum in Moſcouiam meum, ſicut anteà ſcripſi, aſſequi potero, maximam habebo gratiā V.M. D. quę nouit, hæc me nō niſi ad Dei gloriā propa-

propagādam, Remque iſtam publicam, ſi quo poſſim officio, cum Diuina gratia demerendam expetere. Hæc verò omnia vti Ser. Regi ſcio eſſe mittenda à V. M. D. ita nō dubito, quin me apud ipſam Maieſt. R. excuſatura ſit, ſi minus alias meas ad has litteras edturu xero. Approperat enim Tabellarius, & hęc ſatis futura videntur. Deus V. D. M. ſua gratia cœleſti impleat. Ex Kiueroua Horca pago, propè Paderouiciū, et Zapolſciam, nocte diei inſequentis XV. Decembris. 1581.

STEPHANO POLONIAE REGI,

Antonius Poſſeuinus.

QVARTAE hæ ſunt litteræ, quas poſt diſceſſum è caſtris meum, ſcribo R. Maieſt. V. minus vberes futuras, quod alijs litteris omnia ferè perſcripſerim, ac præſertim ante triduum ijs, quas Magnifico D. Cancellario ſcripſi. Quas omnes peruenturas ad manum V. Maieſt. puto, antequā hæ reddantur. Colloquij porrò Legatorum, quod ab huius menſis XIII. vſque in hanc diem quotidie penè apud me eſt habitum, nondum is fuit exitus qui optandus eſt. Moſci enim perſtant in eo, vt arces, à V. Maieſt. ſuperioribus annis captæ (Polocenſis, & quæ ad eam attinent, haud petuntur) omninò eorum Magno Duci reddantur. Reliquas Liuoniæ omnes, quæ ſunt in poteſtate Magni Ducis, et ſi ita ſe traditur os afferunt, vt aliquas ſibi cupiant retinere, bona tamē ſpe ſum, V. Maieſt. dedi tum iri. Sibi autem (me quærente) reſponderunt mandatum fuiſſe, nulla vt interpoſita mora reddant. De Neuelia quantumcunq; difficultatis, ac deinceps de Veliſio, Velicoluco, & Zauolocia priuatim illis obiecerim, quod nulla ratione reſtituēdas ęre dam: nunquam tamen quantalibet induſtria vſus, potui elicere, vt eas eſſe V. Maieſt. relicturos dicerent: præſertim ſi arcibus omnibus, quas habent in Liuonia, ceſſerint. Hæc res fecit, vt Legati V. Maieſt. alterum, alterum ego vnà, Tabellarios ad Magnificum D. Cancellarium miſerimus, à quo planiſſimè de V. Maieſt. animo certiores fiamus. Quòd autē tractationis huius abſolutionem vrgeant Moſci Legati, quodq; nulla fore opus ad Magnū Ducem remiſsione, mihi ſæpe aſſeuerauerint, non omnino circuitionis, aut calliditatis ſigna eſſe videntur. Sed craſtinā die, vel perēdie, omnia erunt (Deo dante) liquidiora, quæ forſan, priuſquā hæ iſthuc veniāt, à D. Cācellario citatis equis mittetur. Ego huic aurigæ diſcedenti nolui nihil litterarū dare ad V. Maieſt. quam Deus omnibus bonis & æterna fælicitate cumulet. Ex Kiueroua Horca, prope Zapolſciam pago, die XVII. Decembris. 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOVIAE DVCI,

Antonius Poſſeuinus.

SCRIPSI Ser. tuæ ex Biſcouicio: poſteà vnà cum Magnis Legatis tuis huc in Kiuerouam Horcam venimus propè Zapolſciam, cùm lamùm à te Legatorum conuentui aſſignatum à Coſacis, ita combuſtum fuiſſet, vt ne lignum quidē ſupereſſet, cui equi alligari poſſent. Incepimus, Deo adiuuante, de pace agere, in qua licet magna à Magnis Legatis tuis diligentia adhibeatur, vt quàm primùm abſoluatur, Legatiq; Magni Stephani Regis varias rationes afferant, cur ea, quæ petunt, obtineant, nondum tamen potuit ſtatui aliquid certi. Quod tamen intra biduum, vel triduū ſpero Dei gratia futurum, nō ſine aliqua ſpe pacis. Tunc verò tuæ Ser. ſcribam fuſius ipſeque omnia fideliſſimè ſcripta feram, quæcunque acta ſunt: ſperans Deū, qui percutit & ſanat, ex hoc tam diuturno bello, multò diuturniorem, ac trāquilliorem pacem pariturum, pietatique tuæ occaſionē præbiturum, quò multò latius Imperij tui terminos propages, quàm fortaſſè nunquā potuiſſes, niſi iſta vexatione Diuina prouidentia oſtium tibi ad meliora aperuiſſet. Ceterum cùm Magni Legati tui omnē mihi, ac meis in hac vaſtitate, atq; omnium rerum penuria, humanitatem, ex tuæ Ser. mādato, & benignitate exhibeant, ſummas tibi nomine Summi Pontificis, & meo grātias ago, petoq; ut tuæ Ser. à Sanctiſſima Trinitate perpetuam remunerationem, & ad omnia bona feliciſſimum exitum. Ex Kiueroua Horca pago tuo, propè Zapolſciā, die XVIII. Decembris, 1581. media nocte.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOVIAE DVCI,

Antonius Poſſeuinus.

GEORGIVS Puſik, Tabellarius Serē. tuæ heri huc peruenit, litteraſq; mihi reddidit tuas, quibus ſignificabas, epiſtolam illam tibi meam redditam fuiſſe, quā per Baſilium Zamaſeium ad te Nouogardiam miſeram. Cùm verò mihi iubeas, vt firmam interte, & Stephanum Regem pacem efficiam, cognoſces, vt ſpero, poſteà, quantoperè in id omnibus viribus, Deo iuuante, intenderim. Iā verò apud me vtriq; Legati Magni tū Stephani Regis tū tui, quinquies cōuenere, totos integros penè dies ſingulis tractationibus impendentes: cùm quotidiè non deſinānt Legati tui priuatim ad me adire, deq; omnibus ijs ra-

 tio-

tionibus agere, quibus ceſſet Chriſtiani ſanguinis effuſio. Cùm autem triplicem, eumque difficillimum nodú Legati Regis propoſuiſſent, do operam, Deo iuuante, vt diſſoluatur. Nam Sueciæ Rex, quem inter pacis códitiones Summus Pont. & Stephanus Rex cupiebant admittere, cùm ab illo Rege nemo conuentui ablegatus eſſet, nec verò Stephani Regis Legati à Sueciæ Rege qd quam in mandatis habere ſeſe reſpondiſsét factum eſt, vt tractandum inter te, & Regé illum, negocium hoc ſic differretur, ne tamen pacis confectio impediretur. Accedebat Stephani Regis altera conditio, vt titulo, iureque Liuoniæ cederes vniuerſæ: qua de re egi diligenter, vt Regij Legati ant ré meo iudicio differrent, ant ſi nollent, non propterea tamen reliqua pacis tractatio nó procederet. Mouebo autem, Deo adſpirante, omnem lapidem, ne rebus alijs complanatis, hic nodus aut paci explicandæ impedimentum, aut adeò tibi afferat damnú. Sed & tertius reliquus eſt, isq; perdifficilis, in quo verſamur, non ſolùm de tota Liuonia, quam nunc obtines, Stephano Regi tradenda, ſed de ijs quòque eidem arcibus relinquendis, quas hoc biennio ſuperiore cepit, Velicolucum, Neueliam, Veliſium, Zauolociam. Ac quidem reliquas iam, quæ ad Pleſcouiæ ditionem attinent, Chelmáque arcem, cum eo, qui ad has ſpectat, agro vniuerſo, cuius tractus eſt multarum leucarum, tradere Ser. tuæ contenti ſunt. Veruntamen quòd ad illas alias pertinet, cùm Legati tui Magni affirmarent, nulla ſibi ratione licere abſque ijs arcibus pacem facere, miſi ad Poloniæ Regni Cancellariú, cui à Stephano Rege, ſumma de his rebus facultas relicta eſt, vt Regios Legatos litteris ſuis vrgeret, ad eas vel omnes, vel aliquas, aut eam ſaltem arcem reſtituendam, quæ mihi videretur rationibus tuis aptiùs conuenire. Quod extremum, cùm difficillimè obtinuiſſem, ſe quidem è quatuor illis vnam, pro meo iudicio, reddituros dixerunt, ſed ita, vt Sebeſinm arx in agro Polocenſi à te Stephano Regi traderetur, in quo cùm perſtitiſſent, atque à conuétu quaſi non amplius redituri diſceſsiſſent, miſi ad eos hac media nocte, qua hæc tuæ Ser. ſcribo, vt nulla ratione ex pago diſcederét, vbi duabus abhinc leucis commorantur in Zapolſcia, verùm ad me cras ſaltem redirent, quod eos quidem propter Súmi Pót. auctoritatem ſpero eſſe facturos. Etſi autem intelligo Satanæ, totius boni perturbatoris, antiquiſsimum eſſe, vt qui homicida fuit ab initio, is Chriſtianum ſanguinem maximè ſitiat: de immenſa tamen Chriſti Ieſu bonitate ſpero eum non præualiturú. Interea ego alterum in caſtra ad Cancellarium Regni Poloniæ miſi tentatum, num aliquam aliam arcem Stephanus Rex reddere decreuiſſet, mihi verò quam planiſsimè ſenſum Regis aperiret: ac, ſi opus eſſet, vt citatis equis ad Stephanum Regem litteræ mitterentur, id fieret; ne amplius in ſummis hiſce ærumnis, quas ipſi paſsim conſpicimus, populi tui penitus conficerentur. Quòd ſi poſt triduum, quo is, qui in caſtra miſſus eſt, redibit, & afferet ea, quæ Magni Legati tui cupiunt, ac diligenter curant, gratias agemus Deo, in cuius nomine pax fiet. Sin verò abſque ijs arcibus Liuoniam tradere tui Legati non poterunt, enitar, quoad eius fieri poterit, vt quemadmodùm mihi ſcribis, reſponſum à tua Ser. expectetur. Quanquam vereor, quinſi res longior fiat, Stephanus Rex, qui iam ad nouas copias comparandas Vilnam profectus, quique nouiſſimè commeatum Riga vehi in caſtra propè Pleſcouiam iuſsit, vbi viderit Ianuarium, & Februarium méſes elabi, ſpe noui belli nullis, niſi tibi ſemper iniquioribus conditionibus, pacem amplius nolit. At & Legati eius frequenter obijciuot, plures ab alijs iam Liuoniæ arces eſſe captas, quas modò tua culpa, cùm ſuperiore anno tradere noluiſſes, aſſequi nequeant: ſe verò, ſi captas à Stephano Rege arces omnes tibi reddant, id plus regionis, complecti, quàm quidquid eis ex Liuonia traditurus ſis. Quamobrem vt tibi (quod ſemper feci) animum meum ingenuè aperiam, ſi ſpé aliquam concipere potuiſſem, vnam vel alteram quantulaſcunq; arces in Liuonia me à Stephano Rege pro te poſſe obtinere, quibus recta liber tibi ad Liuonicú mare aditus patuiſſet, eas maluiſſem, quá omnes penè reliquas illas, quas Stephanus Rex ſuperiore biennio cepit. Ita enim è Liuonia pedem prorſus haud extuliſſes: præterque aliquem Liuoniæ titulum, Liuonicú littus, fouendæ Chriſtianorum Principú, ac præcipuè Summi Pont. amicitiæ, externisque mercatoribus, qui tuæ ſunt ditioni haud inutiles, tibi non fuiſſet ademptum. Sed quando hactenus Legati tui mihi non indicarunt, aliquam eiuſmodi à te fuiſſe conceſſam poteſtatem, vt ipſe hanc rem cú Legatis Stephani Regis tentarem; nempe, an Liuonicam Nouogardiam, quam petis, atque alteram ſimilem (Derpatum excipio, de qua tibi relinquenda nunquam Stephanus Rex, eiusque Senatores quidquam voluerunt audire) tu verò earum loco arces, quas Rex cepit, Sauolociam, Veliſiam, Neueliam etiam ipſi Stephano Regi relinqueres: propterea neſcio, quid de pace ſperem: etſi id ſincerè teſtari poſſum, me vſque ad mortem, Deo miſerante, laboraturum, vt ea firmiſsima fiat. Sed & cùm Stepha-

phanus Rex Sebeſium petat, id ſi tui Legati dare noluerint, erit certè, vt mihi videor inaudire, perneceſſarium, vt eo deleto, ager qui ad eam arcem pertinet, Stephano Regi, ſi pacem volueris, tradatur. Porrò ad hæc omnia, petunt Regij Legati, vt ruſticis, qui Regi ob belli metum, tantamq́; ſtragem iurârunt, ex tua ditione, ea cùm ad te ob arces Pleſcouienſes, ſiue ob aliquam aliam redibit, omnino parcas. Quod etſi non dubito Ser. tuam facturam, obſecro te tamen, vt ei, quod ego hac in re tuo nomine cum Legatis tuis, Stephano Regi ſpondebo, acquieſcas. Quod & vt faceres de captiuis tam Liuonibus, quàm alijs, quos idem Stephan' Rex petit, vehemẽter opto: cũ idẽ Rex, prẹter alios plures, haberẽ ſe ad Ducentos Moſcos nobiles captiuos mihi dixerit, ex quibus iure plus quàm Ducenta florenorum millia petere poſsit. Et ſanè ex illorum captiuitate putat accidiſſe, vt iuſtas tu copias bellumue iuſtituere nequeas: cùm etiam multos Rex Sueciæ ceperit, paucosque ante dies Ioannes Zamoſcius alios in paratas equitum inſidias ex ipſa Ciuitate Pleſcouienſi pertraxerit, atque vnà cum Petro Koltovvski in poteſtatem redegerit. Caput igitur hoc eſt, me fideliſsima ſinceritate huic negocio non defuturum. Itaque & tu, cùm mihi reſpondebis, niſi compoſita pax erit, ampliſſimam Legatis tuis, mihique eius ſtatuendæ facultatem mitte. Cæterum ſcito, Pontificem Max. Gregorium XIII. te ex animo, ac omni paterni amoris officio ſalutare. Te verò etiam atq; etiam rogo, vt Sacerdos, quem apud te reliqui, mihi de ſtatu ſuo quàm primùm ſcribat, quem tuæ pietati cum altero noſtro Michaele commendo. Sanctiſsima Trinitas omnibus te bonis cumulet. Ex Kiuerova Horca, die XXI. Decembris, 158 [illegible]

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Poſſeuinus.

D. Petrouius cum litteris V. D. M. huius menſis Decima nona die ſcriptis, peruenit ad nos nudiuſtertius, atque paulo poſt à Regijs Legatis ad pagum vbi delegerunt hoſpitium, abductus, redijt heri ad me poſt meridiem: inquiens, ſe ab ipſis Legatis reſponſo ad V. D. M. accepto, in caſtra properare: ſi quid vellem, darem, ſe rectè redditurum. Miratus ſum nonnihil, neque mihi chirographum V. D. M. de arcibus Magno Duci in Liuonia relinquẽdis traditum: nec aliquid communicatum earum rerum fuiſſe, quas V. D. M. ſcripſit Legatis, eos inprimis eſſe mecum communicaturos. Itaq; cùm Ijdem Regij Legati ſuperueniſſent, rationibus ijs adducti, quas D. Petrouius audiuit, tandem chirographa duo deprõpſêre de ſinu, mihiq́; ad quẽ mittebantur, reddidêre. Tum auditis ijs, quæ à Moſcis elicueram, meq́; nõ mediocriter affectum animaduertẽtes, quòd prẹter quædam alia, triduum Moſci Tabellarius non ſine leui totius cauſæ incommodo detentus fuiſſet, antequam Magni Ducis litteræ, & eæ, quas mihi V. D. M. xiij. Decembris ſcripſerat, redderentur, ad pagum ſuum reuerſi ſunt, aliquid (vt puto) ad reli quas litteras adiecturi, quas pridie eius diei ſcripſerant. Ac certè, quod ignorat medicina, non ſanat: neque vnquam peperit aliquid boni mixta ſuſpiciõe diffiſio eorũ, qui trepidant, vbi non ſolùm timendum non eſt, verùm adeò, vbi ſinceriſsimam operam non ſine fructu experiuntur. Cæterum, quod ad rem attinet, vt illi conſilio meo Moſcis heri dixerunt, deniquè nihil de Liuonia ſibi agendum amplius eſſe, niſi prorſus totam redderent: ego verò communi conſilio, Moſcis Lucum obtuliſſem: ad Moſcum autem cùm adiunctas huic epiſtolæ litteras ſcripſiſſem, quàm primùm V. D. M. animum mihi D. Zolkeuius aperuiſſet: idq́; propterea feciſſem, ne quid morẹ negocio abſoluendo adderetur, quòd Legati Moſci arces à Rege captas cum aliquibus Liuoniæ arcibus permutandi mandatum habere ſe, noluerunt vnquam (vt fecere poſtea) mihi indicare: aduocaui eos diluculo, quo hæc ſcribo, ad me, quantaque potui induſtria oſtendi, ſi vnguem tãtummodò terrẹ poſſem ijs in Liuonia obtinere, debere illos optatiſſimè arces illas Regi Ser. relinquere Sauolociam, Neueliam, Veliſium, Lucum, me tantũ apud Deum, & V. D. M. egiſſe, vt denique nonnihil illis Liuoniæ poſſem offerre. Quod tamen ſenſim, ac tanquam meo ipſius tantummodo iudicio proponens, neque hæc ſcire, quæ ageremus, Regios Legatos dicẽs: inſinuaui, quid mihi videretur ad rem Magni Ducis valde attinere: nempe, vt ſi Moſci Nouogardiam Liuonicam, & Sereneſcum obtinerent, ij de illis arcibus Sauolocia, Veliſia, Neuelia, Luco nil amplius peterent. Denique item Lais adieci; vltimam inquiens hãc eſſe rationẽ, quam pacis conficiendæ cernerem: itaq; aperirent candidiſsimè animum. Quòd ſi tantam gratiã abnuerẽt, teſtari me coram Deo, hac ipſa hora, Deum ipſum omnem gratiam in Regis exercitum conuerſurum, qui facilè, quæ Magnus Dux haberet in Liuonia, eſſet (vt alij iam faciunt) capturus: Pleſconiã autẽ obſeſſam ad ſe redacturus, atque in Moſcouiam copias inducturus, quæ ſunt ſub ſignis: Legatos porrò Moſci, qui mihi vulnus hend oſtendiſſent, cui medicinam potuiſſem afferre, rationẽ effuſi ſanguinis, eſſe Chriſto Iudici reddi-

turos. Conſternati, atque iden tidem me rogantes, vt tantiſper vellem adhuc paucis eos audire, ſeſe mihi vel iuramento, & cruciſoſculo nihil celaturos, hæc addiderunt. Primò, ſi eorum ſingulis Decem capita eſſent, ea ſibi amputatum iri, ſi quid Principis ſui prætergreſſi fuiſſent, quod in mandatis non haberent: ſe mihi hodie ſuam oſtenſuros Inſtructionem fidentiſsimè. Tria ſe coram Deo videre, quibus pax, quam vel ſuo ſanguine expetunt, coire poſsit. Inprimis, ſi tota prorſus Liuonia, quam habent in manibus, cedendum ſit, id ſe illicò. ne ſpithamam quidem retinentes, facturos; ſi quas Stephanus Rex arces cepit, Lucum, Velißium, Sauolociam, Neueliam, cum Pleſcoulenſibus, Magno Duci reſtituerit. Si velit hoc Rex; ſeſe, ſi ipſi Sauolociam, & Lucum atque item Nouogardiam Liuonicam, & Kerepecium obtineant, ceſſuros reliqua Liuonia, & Neueliam, atque Veliſium Regi relicturos, Sebeſium verò habere in mandatis, vt comburatur, ſi Rex Driſſam combuſſerit: fines verò Pleſcouienſes, & Polocenſes antiquum in ſtatum redeant. Sic & Derpato, de quo ſæpiſsimè, & efficaciſsimè me vrſerant, cedunt. Niſi Rex his conditionibus aſſentiat, nullam ſibi reſtare rationem aliam, quàm vt ad ipſum Magnum Moſcouiæ Ducem ſcribatur, à quo decem dierum ſpacio reſpõſum pollicentur. Ad extremum contendere, vt omnino pacis abſolutionem procurem: Inter loquendum autem dixere, Sereneſcum in Sueciæ Regis manibus omninò eſſe: Laisarcem eſſe in media Liuonia, circũquaque alijs arcibus ſeptum: Kerepeclum eſſe arcem haud munitam, ſed tamen audio à D. Petrouio, in poteſtate eſſe eam Ducis Magni, Regis Daniæ fratris: de qua reſtituẽda diſpiciet, quid effici queat: vt promiſſum præſtemus. Itaque hoc illud eſt, quod ad hanc vſque horam, Deo iuuante, efficere potui. Reſtat autem, vt quàm planiſsimè ad omnia, & quàm citiſsimè V. D. M. nobis reſcribat, ac tandem aliquos ex his admoneat, vt vel feriò, & in tempore mecum agant, aut liberaliter ipſimet per ſe tentent, quæ effici poſſint. Petij verò à Legatis Moſci, mihi vt ſub iureiurando fiderent, num vna arce denique Sauolocia, vel Luco futuri eſſent contenti, ſi reliqua fierent, non autem duas illas omnino acciperent: reſponderunt, ſe certiſſimè nequaquam poſſe: eſſe ea extrema, quæ haberent in mandatis. Itaq; & eadem itero, vt enixè à V. D. M. contendam, vt ita ſcribat, vt non reſtet ambigendi locus, vel de Sebeſio (ſiue ager, necne eius reddatur) ſiue Driſſa, necne comburẽda ſit. De captiuis, ſi qui in manibus Regijs ſuperfuerint, qua ratione illi vel redimendi, vel reddendi ſint, deque alijs, liberrima, & pleniſſima Legatis facultas tradatur. Tùm de modo reſtituendarum arcium, aliaque faciendi, quorum hac nocte hanc formulam concepi, vt V. D. M. eam in tempore perpendens, liquidò mihi animum ſuum aperiat. Offero V. D. M. mea officia, precatus à Diuina bonitate ſalutem, & omnem fœlicitatem. Ex Kiueroua Horca, die XXIIII. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Poſſeuinus.

NVDIVS tertius ſcripſimus omnes V. Magnificentiæ per D. Petrouiũ. Et erat meridies, cùm hinc Regij Legati diſcedẽtes, iudicàrunt haud expedire, vt Moſcos alloquerentur, poſtquàm vnam tantùm ante horam tertias pacis conditiones à puero V. Magnificentiæ accepiſſemus. Dilata igitur in heſternam diem res eſt, eo cõſilio, vt ſi quid ex Moſcis interim elici potuiſſet, fieret: heri verò res ipſa liquidius illis declararetur. Vſus ipſe induſtria, vt Moſcorum conſilium reſcirem, vt quàm minima difficultas conficiendo negocio reſtaret, ſcripto (ad vitanda poſtremò ſubterfugia) petij ea, de quibus omninò ſe deliberaſſe, ac poſſe conficere dixerant. Cùm autem heri manè hæc Regijs Legatis innuiſſem, ipſi hodie ſeſe diſceſſuros dixerunt, nec penè, quod aliud dicerent, habere. Quod fieri benè reſpondi, ſi quidquid XXII. die huius menſis V. D. M. ad nos ſcripſerat, vel totum, vel ex parte. (ſicut polliciti fuerant) Legatis Moſci propoſuiſſent. Cùm dicerent Regij Legati, ſe à mandato Regis pendere, nec ijs conditionibus ſeſe permoueri, quas V. D. M. ſcripſerat, reſpondi, credere me, à V. D. M. ſciri, & ſinceriſſimè proponi Regiam voluntatem: negocium, quod cœpimus, nequaquam variationibus poſſe pertexi. Adieci, me pro certo habere, ipſos, qui iam tertiò hiſce de rebus ad exquirendam Regis voluntatem, quæ ſoli V. D. M. perſpecta, & credita erat, in caſtra miſsiſſent, conqueſtos, plenã ſibi re ipſa potentiam non fuiſſe traditam: non poſſe nõ adhibere fidem V. M.tiæ ſed id vel aliunde (quia nouas ſe ex caſtris litteras accepiſſe dicerent) vel ex ſeipſis aliquã ob cauſſam id modo cõſilij in mutãdo propoſito, ſiue ad rem, ſiue ad ſpeciem, cepiſſe. Quaſi hoc cauſæ conduceret, aut mecum, ſi Deo placet, eſſet neceſſarium: qui ſi aliud egiſſem, quàm quod ſummo conatu promotum eſt hactenus, non eò forſan redacta res eſſet, vt proximam (ſi vellemus) pacẽ haberemus. Niſi adhuc altiores in Moſcis latebræ ſint, quàm quantacunq; circũſpe-

ſpectione veſtigare potuerim. Porrò non Moſcos, ſed ipſos Legatos Regios hactenus mea opera vſos, vt diem de die cum aliqua dignitate ducerent, donèc à V. D. M. liquidiora ſubinde reſponſa accepiſſent. Sic denique eos rogans obnixè, ne tantę rei honorificum exitum impatientia deſererent, aut ſi diſcedere ſtatuiſſent, non id toties Moſcis, ſine effectu comminarentur: qui forſan ea de cauſſa ſuſpicabantur, Regijs licere aliquid, vltra id, quod obtulerant, concedere, dixerunt, meo ſeſe heri vſuros conſilio, hodieque Rzouam, & arcem vnam è duabus, Neuelia, & Sauolocia Moſcis ad meum arbitrium propoſituros, ſicut & fecére. At Moſci mirati, Rzouam ſeiungi à Zauolocia, eamq; diuiſionẽ maiori oſtentationi tribuentes, non abnuerunt tamen, vt ſententiam meam de alterutra illarum arcium in hodiernum diem (quod Regijs Legatis à me petentibus feci) reijcerem Moſci autem cùm mihi Inſtructionis ſuæ capita oſtendiſſent, atq; aliarum forſan mitiorum pro Rege conditionum tanquam extremã ſchedam tradidiſſent, quidquid voluerunt Legati Regis ea de re à me audire, id omne illis retuli. Schedæ verò ipſius exemplum vnà cum eius verſione mitto V. D. M. Nunc ſi à Moſcis amplius aliquid extorqueri poterit, quod ego etiam hac nocte (nulla re adhuc de ſola Veliſia Regi relinquẽda illis à me communicata) ſummo ſtudio tentaui: hodie ſciemus, ſi hodierna tantùm dies diſſoluendo conuentui reſtat, vt Legati Regis dixerunt. Qui ſi ob vnam arcem vel Nouogardiam Liuonicam Moſco, vel Velliam à Moſcis liberè Regi relinquendam, paci nuncium remittere cogantur: ibo, quò Sereniſſ. Rex mihi conceſsit, in Moſcouiam alijs de rebus: mihi certiſsimè perſuadens, Diuinum oculũ multò meliora, quàm nos multò antea proſpexiſſe, alterutri autem Principi (ne dicã vtriq;) ex belli continuatione, immẽſæ ſuę ſapientiæ, atque iuſtitiæ vias, facto potiùs, quàm dicto oſtenſurum. Itaq; fiat ſinceriſſimè ſola eius voluntas, & gloria.

INTEREA verò non mentiar, ſi dixero, nonnihil me ęgrè ſenſiſſe variationes iſtas, quas etiam Moſci poſsint vereri, habere ſpeciem licitationis. Sed vt iſta minimi momenti ſunt, niſi cauſſa Reip. non mediocriter lædatur, facilè fero, & feram omnia. Vtinam verò fuiſſet hic V. D. M. vnica die: pacẽ habuiſſemus. Ac tamen ſiue hoc, ſiue alio tempore (quidquid Satanas ſanguinis humani ſitiat, & oblatam Regi præclariſsimam occaſionem bene merendi, ſuosque cum ipſa Repub. promouendi ad multò maiora, inuideat) non deſinam ſperare meliora: licèt intereà videam, pro vna arce, quæ alterutri negatur, plures indies in Liuonia cadere in alienas manus: reliquis autem conſilijs non defuturas graues difficultates.

Quod ſi pax componi hodie aut cras poſſet, duo mihi venerant in mentem, alterum vt elimandam pacis cõditionum quę ſcripto prodire debent, formulam V. D. M. proponeremus, ne quid in ipſo rerum exitu moræ interponeretur. Quam quidem formulam cum Regijs Legatis tentaui conferre, ſed mirum diſcedendi deſideriũ oſtenderunt. Quamobrem vt debito meæ conſcientiæ ſatisfaciam, eam mitto V. M.tiæ cùm antequam cum Legatis conuenturus ſim, dixerit mihi D. Palatinus, vt V. M. ſcriberem, ad quem puer confeſtim approperet. Alterum autem eſt de D. Varſeuicio à V. M.tia ad Sereniſſ. Reginam mittendo, qui illam faciat certiorem, quanta à Sereniſſ. Rege in hoc conuentu ratio habita ſit Sereniſſ. Sueciæ Regis, atque eam animaret ad ſcribendum de tota re Sereniſſ. Sueciæ Reginæ, tum nomini item Ser. Regis noſtri conſuleret. Sed & eidem D. Varſeuicio, vt poſt Suetica iſta negocia maturius à Rege, ac Senatu tractata, forſan erit in Sueciam traijciendũ: quod aliquam gratiã & auctoritatem eo à Rege, non incommodam celeriori expeditioni, conciliaret.

SIN autẽ pacem haud aſſecuti fuerimus, videat, ſi quid mihi in itinere ſcribere voluerit, in quo meæ fidei ſatis probatæ nunquam deero, tùm erga Regem Sereniſſ. tũ certè erga V. D. M. cui fauſtiſsima futuri anni initia, & progreſſus exopto. Ex Kiueroua Horca, die XXVI. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Poſſeuinus.

QVOD mihi in ſcribendis alijs exciderat hoc erat. Moſci, cùm heri ad multam noctem à me ſæpiſsimè, quod anteà fecerant, petijſſent, vt ſi nulla pacis alia ratio eſſet, decem dies, de quibus anteà V Magnificentiæ ſcripſi, aſſequi poſſent, vt ad Magnum Ducem reſcribere poſſent, ac reſponſum habere: cumq; eam ſpem prorſus illis ademiſſem, quin verò item adieciſſem, paratos eſſe equites, qui eos craſtina die reducant in Moſcouiam, ſæpe ingemiſcentes, ſe Deum teſtari dixerunt, per ſe non ſtare, quin plus quàm æquis conditionibus pax coiuiſſet: ſperare ſe, eiuſdẽ patrocinio Virginis Mariæ, ob cuius honorem, & templũ ipſam tantùm in Liuonia Nouogardiam Liuonicam peterent, Deum non minus pro Moſcis pugnaturum, quàm ex arce Petzuri fecerat, vbi eadem B.ma Virgo magna habetur in veneratione. Doluiſſe autẽ vehemen-

menter, magnũ eorum Dominum, quòd Derpatum ſibi eſſet reſtituendum, in quo cùm cultum Diuinum inſtituiſſet, Vladicam, Poppos, & Archipopposconſtituiſſet, videbat fore, vt ſtatim Lutherani, & alij heretici ibi pedem eſſent fixuri: & templa, piasque Imagines, vt paſsim fecerant, demoliri. Verùtamen, ne ſanguis Chriſtianus funderetur, ceſsiſſe Magnum Dominum ei deſiderio: ſed Deum iuſtum Iudicem, qui auſert, & ſtatuit Regna, eſſe iſta vlturum, in quem cauſſam ſuam omnino reiecerant: cùm tandem non minus futurus eſſet in armis magnus Dux, quàm Stephanus Rex fuiſſet. Reſpondi, Stephanum Regem, & V. D. M plurimosque Polonos eſſe Catholicos, ſtare ſententiam Regni, ne quid eiuſmodi aduerſus templa Sanctorumque debitam venerationem conſequatur. ſed rectiorem adhuc cultum, id eſt, Catholicum in Liuonia eſſe ſtatuendum. Quæ cùm dixiſſem, ſubijt animum meum cogitatio, nũ inter pacis conditiones ea inſerenda eſſet, tum ad indicádam mundo Ser. Regis pietatem tum vt milites, in præſidia imponendi, ab eo cohiberentur, quod certè Chriſtianos, atq; adeò Ethnicos haud decet. Ceterum, cùm illos acriter admonerem, ne ſinerent item ipſi vnam, ob arcem occaſionem ſibi adeò commodá elabi, mitius reſponderunt. Quare in negocium incumbédum ea ratione, qua ſcripſi omnino eſt, ac omnis cunctatio, rebus iam ſatis cóplanatis, tollenda eſt.

IOANNI ZAMOSCIO

Antonius Poſſeuinus.

D. Thomas reddidit mihi litteras V. D. M. eò iucundiores, quòd intellexi Nouogardiæ Liuonicæ, cæteriſquè in arcibus non periturum cultum Deo debitum, ac B.mæ Virginis venerationem fore cordi V. D. M. cùm primùm Liuonicæ illæ arces R. maieſt. tradentur. Ceterum de Veliſio caput meum Legatis Moſci obtuli, vt illam arcem Regi relinquerent, me inquiens, vel ipſo vitæ meæ diſcrimine Moſcò purgaturum illos, ſi quid hac in re mandatum Principis ſui prætergrederentur. Poſt multa eò ventum eſt, vt Veliſium integrũ maneat Regi: ſed, vt Sebeſium ſtet itẽ integrum magno Duci, niſi Veliſium habeant, aut euertatur. Iam cùm ego mentem Ser.mi Regis hac de re perſpectam nonnunquam habuerim, ſpero id negociũ nobis non exhibiturum, ſi alia ſucceſſerint; vt cras fortaſsis in nomine Ieſu abſoluentur. Stet Regi Driſſa, Sebeſium magno Duci, de quibus, Deo dante, in reditu in Moſcouiã meo agam, ſi qua ratione potuero euincere, vt viua voce, rationes illum meæ ad vtramque arcem ſolo æquandam permoueant. Quòd ſi pax fiet, illico Porcouienſis Palatinus Porcouia, & quinque alij Nouogardia magna, vnius diei, ac noctis ſpacio, accerſentur, vt arces Liuoniæ dedant, captas autem à Rege accipiant, datis à V. D. M. fidelibus viris, per quos iſta peragantur. Aiunt autem Moſci diſtare Sebeſium Driſſa centum Verſtis. Si ſteriſſet iis Derpatum, conceſſuros fuiſſe, vt Sebeſium ſolo æquaretur. Quod ſi quid lucis amplioris ad ea, formulamque conditionum, à me miſſam, à V. D. M. accepiſſem, aliqua forſan, ad expediendum celeriùs totum negocium, his litteris addere potuiſſem. Sed non dubito, quin omnia Legatis perſcripta ſint: Hoc vnum dicam, ſperare me de M.tia V. eam iuſſuram, vt maturè Coſaci, & reliqui illi ad ſanguinem fundendum proniores, ſi cibum, & alia velint, iam à pueris, & innoxijs, nec militaribus hominibus manus abſtineant: ne dum putant incutere hoſti terrorem, deſperationem inferant, læſaque patientia, fiat furor. Quod ſi V M.tiæ viſum fuerit, vt hinc in caſtra nobilis aliquis Moſcus mittatur, qui, poſt iuramento Legatorum ſancitam pacem, Pleſcouienſem Palatinum de tota re, euocato ex ipſa ciuitate aliquo, coram V. D. M certiorem faciat, id forſan rationibus ipſius exercitus non erit incommodum. Cùm verò Moſci inſtent, vt captiui liberaliter omnes tradantur, eaque res ad me à Legatis Regijs relata adhuc habeat difficultatem, quod Moſci diſertè, ac planè in litteris velint, ſine alia dilatione fieri: videat V. D. M. quid Chriſtianam pietatem deceat. Equidem, puto, præſtaret, vt qui ſunt in caſtris captiui, vel mecum venirent, vel certè candidè efficeretur, ne aliquò ab militibus ablegarentur. Sic fideliùs cumulabit victorias Deus ijs, qui fidem ſinceriorem ſeruabunt. Ac quidem hoc anni initio conclamata pace, partium V. D. M. eſſet, vt in die Epiphaniæ iam appropinquantis, plurimi ad gratias Deo agendas, Sanctiſſimumque Sacramentum ſumendum adducerentur: vt iam Polonicum Regnum, noui anni & exitus incremento, maiora benedictionum cœleſtium, percipiat incrementa. Ieſus V. D. M. cor, & dexteram Diuinis numeribus ditet. Ex Kiueroua Horca, vltima die Anni, 1581.

STEPHANO POLONIAE REGI,

Antonius Poſſeuinus.

QVAS mihi Regia Maieſt. V. Duneburgo litteras ſcripſit, eas heri accepi cùm non ita multò pòſt, alias à Magno Moſcouiæ Duce accepiſſem, quas hac nocte, ſicu-

ſicuti reliquas omnes, (ternas enim hic acce
pi) Legatis V. Maieſt. legẽdas miſi. Ex ijs au
tem, quarum exemplum ad V. Maieſt. mit
to, cognoſcet, quantum mihi pergat Prin-
ceps ille calcar addere, vt pacis compoſitio
nem procurem: quæ (niſi aliud latet, quod
mihi ignotum ſit) intra biduum triduum-
úe certis conditionibus ſtatuetur, ita vt Ma
ieſt. V. Moſcus tota, quam habet in mani-
bus, Liuonia cedat, Veliſiúritem relinquat,
tormentorum partem, ijs in arcibus quódã
de Polonis captorum reſtituat; intra octo
hebdomadas arces illas omnes Liuonicas
dedat, quæ in eius poteſtate ſunt; ab ipſaq;
Ciuitate Derpateoſi incipiat. V. verò Ma-
ieſt. Lucum, Sauolociam, Neuellam, Chel-
mam, quasq́ue Pleſcouienſes arces ſuperio
re anno cepit, cum ijs tormentis, quæ erant
Moſci, Moſco reſtituat: exercitum Pleſ-
couia deducat, atque ad nouem annos pax
vtrinque ſit: quamuis vt hæc ſit longior (cũ
dixi, à Magno Duce litteras accepero) ten-
taturus ſim. Reſtat nodus de captiuis. Se-
cus enim, quàm in caſtris ſtatutum fuerat,
nobiſq́ue V. Maieſt. dictauerat, Legati Re-
gij dicunt fieri (nouo mandato accepto)
oportere. Hodie verò altera, in Legatorũ
conuentu, Plenipotentia lecta eſt, quam
Moſcus miſit: admonitus, primam inuali-
dam eſſe. Miſſum eſt enim hinc ad ipſum
Plenipotentiæ V. Maieſt exemplum, quod
ego tradideram Moſcis. Cùm verò ex a-
liarum litterarum exemplo, quas mihi
Moſcus paucos ante dies miſit, ſit adhuc V.
Maieſt. planius intellectura, quod ipſi ex
Biſcouicio ſcripſeram, propterea non eſt,
quod longius reſpõdeam litteris V. Maieſt.
quibus dignatur me vrgere, vt curem à Mo
ſco, quidquid habet in Liuonia, liberè tra-
di. Exemplum verò nouiſsimæ Pleni-
potentiæ, quam Moſcus miſit, niſi Mag-
nifici Cancellarij puer, qui in Caſtra ap-
properat, poterit expectare, per alterum i-
ſthuc rectà venturum confeſtim, Deo iu-
uante, mittam. Nunc, quod ad ipſam tan-
tæ victoriæ abſolutionem ſpectat, fortiſſi
mo, & Chriſtiano Regi fidenter proponã.
Derpatum primaria ciuitatum Epiſcopa-
lium eſt, quam Deus V. Maieſt. tradidit, ea
rum ioquam, quæ nunquam in Regũ Polo
niæ poteſtate fuerunt. In ea iam intelle-
xi, quodnam V. M.tis conſilium fuit; quaſ-
q́ue litteras ad Pont. Max. ſcripſit: quid-
q́ue mihi identidem dicere dignata eſt, cũ
& Epiſcopum Catholicum, & Collegium,
atque eius generis pleraque omnia Derpa-
ti, & alibi ſtatuiſſet imponi. Id igitur eo e-
rit facilius V. Maieſt. quod, è quibus redi-
tibus Vladica, Poppi, atq; Archipoppi à Mo
ſco attributis alebantur, ex ijs, cùm illi nũc
reuocentur in Moſcouiam, Diuinus cultus
ritè reſtitui poterit. Verùm quoniã N hæ-
retico ad ſua redeũte, nouit Maieſt. V. quã
tum non alteri modo Collegio noſtro, ſed
vniuerſæ Catholicæ religioni impedimen
ti illatum ſit: obſecro V. Maieſt. per miſeri-
cordiam Chriſti, per quem Reges regnant,
vt cùm ſincerum, neque nutantem Catholi
cum toti Liuoniæ præfecerit, tùm arcibus
eos præficiat, à quibus nomen, Eccleſiaque
Dei non blaſphemetur. At verò Derpati
nemo (quod ſciam) aptior videretur, quàm
D. Zebridouius, qui ſexennium, magno a-
nimo, magnis ſumptibus, ſumma fide Ca-
tholica V. Maieſt. inſeruiuit, preter eius pa
tris antiquiora erga Rép. merita. Quẽ Zebri
douium etſi in caſtris noueram, quòd Lu-
blini Collegium de Societate noſtra cùm in
ſtituiſſet, in ipſa pene acie diligentiſſimè
me vrgebat, vt in eam vineã ſatis incultam
operarios quàm primùm mitti curarẽ: inte
rius tamẽ eius pietatem cognoui, cùm mi-
hi adhibitus eſt in hoc itinere comes, & dux;
tempore autem huius conuentus fidiſſi-
mam Reip. ac verè Chriſtianam operam
præſtitit. Hunc ergo de Chriſtiana nota V.
Maieſt. commendo, teſtatus Deum, nemi-
nem hac de re mecum eſſe locutum, priuſ-
quam me rem Deo commendante, id mihi
ipſi veniſſet in mẽtem. Quod ſi V. Maieſt.
id effecerit, pax q́ue hæc videbitur non in-
firmis fundamentis niti, audebo in reditu
ex Moſcouia meo, rogare V. M.tem R. ve
Ill.mum D. Andreã Batoriũ paret ad eam
vel legationem, vel miſſionem, quã in ca-
ſtris V. maieſt. ſcripto, ac voce ꝑpoſui. Id e-
nim quantæ Dei gloriæ, dignitatiq; Ill.mi
illius Principis, & Liuoniæ firmitati futurũ
ſit, non dubito, quin optimè V. M. intelli-
gat. Quam hoc noui anni initio, omnibus
Diuinæ ſapientiæ donis augeri percupio,
atq; à Deo contendo. Ex Kiueroua
Horca die S. Epiphaniæ ad-
ueſperaſcente.

1582.

ACTA

ACTA IN CONVENTU LEGATORUM SER^mi^ POLONIAE REGIS STEPHANI, HUIUS NOMINIS PRIMI, ET IOANNIS BASILII, MAGNI MOSCOVIAE DUCIS, PRAESENTE

Antonio Poſſeuino, de Societate IESV, nomine Gregorij XIII. Pont. Max. M. D. LXXXI. Menſe Decembri, in Chiuerova Horca, ad Iamum Zapolſcie, in Moſcouia.

CVM Antonius Poſſeuinus cum Stephano Poloniæ Rege, & Magno Moſcouiæ Duce egiſſet, de mittendis aliquem ad locum Legatis, de pace tractanda, delectus eſt à Magno Duce Iamus in Zapolſcia pagus, Velicoluco viginti milliaribus Germanicis, totidem à Pleſcouia diſtans. Qui pagus cùm à Coſacis militibus Regis fuiſſet antea combuſtus, alter pagus habendo Conuentui delectus eſt, duobus inde miliarib⁹ Germanicis, propior Porcouiam, inter Paderonicium, atq; Zapolſciam, vocatus ab incolis Chiuerova Horca, quæ poſtrema vox monticulum, ſicut altera, id eſt Chiuerova Nobilis cuiuſdam familiam deſignat.

AD eundem locum in hoſpitium Antonij Poſſeuini conuenere vtriuſque Principis Legati, die XIII. Decembris M.D. LXXXI. qui dies B. Luciæ Virgini, & Martyri eſt ſacer.

LEGATORUM Regiorum nomina fuére Ianuſius Nicolai Sbaraski Palatinus Braſlauienſis, Albertus Radiuilius Dux in Olika, & Nieſvviz. Curiæ Regis in Lituania Marſſalcus, & Capitaneus Caunenſis, vterque Catholicus, prętereà Michael Haraburda Regi⁹ Secretarius, Ruthenę fidei, ſi fides dicenda ſit, quæ à fide Catholica aliena eſt. Hic autem ſæpè Legatione ad Moſcos, & nonnunquam ad Tartaros functus, valebat vſu rerum, filiùmque Collegio noſtræ Societatis, quod eſt Vilnę, tradiderat inſtituendum. Accedebat Chriſtophorus Varſauicius, quem Antonius Poſſeuinus procurauerat à Rege ad conuentum mitti, tum vt Summo Pontifici ſatisfieret, cupienti, vt in ea pacis tractatione Sueciæ Regis ratio haberetur: tum, vt idem Chriſtophorus tota re cognita, ſi deinde appetente Vere in Sueciam mitteretur, de Liuonicis arcibus, eo cum Rege, nomine Poloniæ Regis, acturus, non ſolùm ea componeret, quæ inter Reges illos controuertuntur, verùm etiam Catholicæ religionis negocium promoueret vir nobilis, & Catholicus; ac tum ab Antonio Poſſeuino de toto hoc Suetico religionis negocio diligenter edoctus, tùm à Stanislaô Varſeuicio de Societate IESV, apud Sueciæ Reginam iam biennium commorante, eiuſdem autem Chriſtophori fratre, docendus.

MOSCI autem Legatorum nomina fuére, Dux Demetrius Petri Ieletski, Pręfectus Caſinenſis, & aulicus Magni Ducis; Romanus Baſilij Olpherius, Præfectus Coſelnenſis, & aulicus Magni Ducis, ac frater Michaelis Begini; Mikita Baſonka, filius Nicephori Vereſczahina, Baſonka, Baſenka, Secretarius Moſci, quem illi Notarium vocant; Zacharias Suialeua, Vicenotarius.

FECERAT Sacrum Antonius Poſſeuinus, atq; aliquos de ſuo comitatu Sanctiſſima Euchariſtia pauerat, cùm illicò vtriq; Legati ad eum venere: quibus conſedentibus, & altero è duobus interpretibus, quos ſecum ille in Moſcouiam adduxerat, ſtante, pauca præfatus Antonius de ſinceritate, qua in tanto negocio eſſet agendum, quamque ſimplici oculo in ipſum Chriſtum eſſet inſpiciendum, qui eſt vera pax noſtra, Plenipotentiam vtriuſq; Legationis, ſiue mandata, quæ vocant, Procurationis depromi, ac legi fecit. Primi Moſci ſuam legerũt, cuius verba ſunt hæc.

PLENIPOTENTIA LEGATORUM *Moſci, quæ Ruthenicè, id eſt, Moſcoviticè ſunt ſcripta.*

DIVINA miſericordia & clementia, quæ nos præfecit in Oriente ex altiſſimis, quæq; dirigit pedes noſtros in viam pacis. Huius ergo Dei noſtri in Trinitate adorandi clementia, Nos Magnus Dominus Czarius (ſiue Rex, aut Imperator) ac Magnus Dux Ioannes Baſilij totius Ruſsię, Volodimeriæ, Moſcouię, Nouogardiæ, Imperator Caſani, & Imperator Aſtracani, Dominus Pleſcouiæ, & Magnus Dux Smolenſcij, Tuerię, Permiæ, Viatciæ, Bulgariæ, & aliorum locorum, ac Dominus hæreditarius terræ Liuonię, Stephano Dei gratia, Regi Poloniæ, ac Magno Duci Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Samogitiæ, Maſouiæ, Principi Tranſſyluanię, & aliorum locorum, miſimus Legatos noſtros Magnos, aulicum noſtrum, & Præfectum Caſinenſem Ducẽ Demetrium Petri Ieletzki, aulicum noſtrũ & Pręfectum Coſelnenſem Romanum Baſilij Olpherium, & Notarium noſtrum

Mikitam

Mikitam Baſenka, filium Nicephori Vereczahina, & Vicenotarium noſtrum Zachariam Suiaſeua, ad conuentum pacis ſtatuendæ gratia, cum Legatis tuis loqui. Et quæcunque illi incipient de rebus noſtris dicere cum tuis Legatis in conuentu, eæ res noſtræ ſunt. Scriptum in Dominio noſtro, in aula Slobodæ arcis, Anno à creato mundo Septimo milleſimo, Nongenteſimo, Menſe Nouembri, Indictione Decima, Dominij noſtri 47. & imperiorum noſtrorũ Roſenſis *35*. Caſanenſis *29*. Aſtracanẽſis 28.

CVM hæc Plenipotentia fuiſſet perlecta, viſa eſt infirma, nec ſine iuſta ſuſpicione fuere Legati Regij, qui propterea, quas Moſcus ad Poloniæ Regem in caſtra per Zachariam Boltinum literas miſerat, legi iuſſerunt. His ſignificabatur, non defuturum Moſcum, quin Legatos, cũ integra poteſtate omnia tranſigendi, quemadmodùm de Moſco Antonius Poſſeuinus quæſiuerat, eſſet miſſurus. Tum Antoni' litteras item, quas tum per eundem Boltinum, tum per Andream Apollonium Moſcus ea de re ſibi ſcripſerat, cùm legi iuſsiſſet, eodem illæ tenore, quo Regiæ, inuentæ ſunt. Pręterea, quò Plenipotentiæ Moſci infirmitas dilucidiùs agnoſceretur, Plenipotentia Regis à Michaele Harabutda perlecta eſt, cuius verba hæc ſunt.

PLENIPOTENTIA REGIS POLOnia, quæ Polonicè fuit ſcripta, vtroque ſigno Poloniæ Regni, & Lituaniæ Ducatus, obſignata.

NOS Magnus Dominus Stephanus, DEI gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituanię, Ruſsię, Pruſsię, Samogitię, Maſouiæ, Liuonię, Princeps Tranſsyluaniæ, & aliorum locorum. Notum facimus, his litteris, Magnum Dominum Ioannem Baſilij, Dei graria Dominum Ruſsiæ, & Magnum Ducem Volodimerię, Moſcouiæ, Nouogardiæ, Caſani, Aſtracani, Pleſcouię, Tuerię, Iuerię, Permię, Viatcię, Bulgariæ, & aliorum locorum ſcripſiſſe nobis per tabellarium ſuum Zachariam Boltinum, ſignificando, à Legato Sanctiſsimi Paſtoris Gregorij xiij. Pontificis Max. Romani, Reuerendo Antonio Poſſeuino ſcriptum ad ſe nomine Domini ſui, hortante Sanctiſsimę Apoſtolicę ac paſtoralis Sedis auctoritate ad concordiam & pacificationem inter vtrumque noſtrum; vtque ex vtraque parte Legatos vnũ ad locum mitteremus, qui, eodem Summi Pontificis Legato pręſente, pacem inter nos poſsint conſtituere. Iuxta quas Legati Pontificis literas, Magnus Dux Legatos ſuos ad locum certum mittit inter Porcouiam, & Sauolociam, via Velicolncenſi à Porcouia ad Iamum Zapolſcię. Ideò & nos, ſanguinis Chriſtiani effuſionẽ nolentes videre, miſimus ad eundem locũ Iamũ Zapolſcię Legatos noſtros, Palatinũ Braslauiẽſem, Capitaneum Kremenecẽſem, & Pinſcenſem, Ducẽ Ianuſium Nicolai Sbaraski; & Marſſaleum noſtrum aulę Magni Ducatus Lituanię, Capitaneum Caunenſem, Dominum Albertum Radiuilium, Ducem in Olika, & in Niesvvizs & Notarium noſtrum Magni Ducatus Lituanię Michaelem Haraburdam. Ac dedimus illis & his litteris noſtris plenipotentiam, vt conuenientes cum Legatis Magni Ducis Moſcouię, inter nos, & Magnum Ducem Moſcouię, & Dominia noſtra de amicitia & concordia colloquantur, & res conſtitutas litteris, ac Iuramẽtis ſuis coram Legato Reuerendo Poſseuino confirment, & ad effectum, certamque confectionem, & conſtitutionem ſuam adducant. Quę omnia ſumus admiſſuri, contentiq; futuri, & inuiolabiliter pręſtituri, quẽadmodùm iuxta Senatorum noſtrorum conſilium, qui eo tempore apud nos fuerunt, Regni Polonię, ac Magni Ducat' Lituanię, verbo noſtro Regio pollicemur, & promittimus etiam pro Succeſſoribus noſtris in iſtis Dominijs, totaque Repnb. hęc omnia iuxta conſtitutionem, & litteras Legatorum noſtrorum firmè, inuiolabiliterq; nos pręſtituros. Cùm autem ad nos Magnus Moſcouię Dux Legatos ſuos allegabit, tum nos Legatorum noſtrorum litteris nomen noſtrum Regium adſcribere, ac ſigno noſtro obſignare, Regioque iureiurãdo confirmare, eaſdemq; litteras cum ijſdem Legatis ad magnũ Moſcouiæ Ducem remittere debemus. Eodem modo erga nos, & Succeſſores noſtros, atque erga noſtra Dominia Magnus Moſcouię Dux, ſucceſſores, atque illius Dominia ſe gerere debẽt. Propterea memoratis Legatis noſtris haſce litteras noſtras manu Regia noſtra ſubſcriptas, & obſignatas Sigillis noſtris Maieſtatis Regni Polonię, & Magni ducatus Lituanię dedimus. Datum in caſtris noſtris ad Pleſcouiam, Anno Domini 1581. menſis Nouembris die XXX. Regni verò noſtri anno Sexto.

QVAE omnia cùm eſſent perlecta, Legati Regij acriùs vrgebant, vt Moſci pleniora mandata depromerent, ac ſcirent, ſeſe ſuper fundamẽto tam infirmo reliquam tractationem non extructuros: atque ad id Inſtructionis ſuę caput ea de re adhuc perlegerunt. Moſci autem excuſare ſe, quòd is Magnorum Moſcouię Ducum ſcribendarum Plenipotẽtiarum mos ſemper fuerit: quòdque litteris Magni Ducis ad Regem, & ad

& ad Antonium Poſſeuinum ſcriptis ſatis intelligi poterat, ſibi plenam poteſtatem ad omnia conſicienda tributã fuiſſe. Addidere, cùm res ipſæ, de quibus eſſet agendũ, ſtatim eſſent ad effectum adducendæ, fruſtra Regios de plenipotentiæ verbis queri, quam re ipſa, & facto ipſi Moſci eſſent præſtituri.

Cvm lites ex litibus ſererentur, nec præſẽs aliquod remedium cerneretur, Antonius Poſſeuinus Regios monuit, vt ea de re proteſtationem facerent; ſic enim ſe eam eſſe admiſſurum. Deinde vt in diem ſequentẽ quæſtio illa ſic differretur, vt tamen nocte ea, quæ primæ diei Seſſionem conſequebatur, vtriq; Legati ſuarum Plenipotentiarũ exempla confeſtim ad ſe mitterẽt; ſe Deo re cõmendanda, Moſcis priuatim alloquendis, ſi quam alterã Plenipotentiã haberent, examinandisq́ue ipſarum Plenipotentiarum exemplis impenſurum. Quòd cùm factum eſſet, neque Moſci aliam haberent Plenipotentiam, die ſequenti Legatis vtriſque ſic locutus eſt.

DIE XIIII. DECEMBRIS ſecunda Legatorum ſeſſio.

QVANDOQVIDEM Moſci Legati nullam ſe aliam habere Plenipotentiam dicunt, nec credendum ſit, Magnum Ducem non agere ſincerè, quippe qui ſciat fore, vt vniuerſus hic tractationis contextus Deo, ac Chriſtianis omnibus innoteſcat: dicant, num iurabunt, ſcire ſeſe alias Plenipotentiarum formulas hiſce de rebus à Magnis Moſcouiæ Ducibus ſcribi ſolitas eſſe. Cumq; ab extremo, qui erat Zacharias Vicenotarius, fuiſſet interrogationem orſus, ſe ille iuraturum reſpondit; qui cùm Acta Moſci Secretariæ ad centum annos legiſſet, nunquam ſe alias formulas legiſſe dixit. Quod cúm poſteà ſingillatim reliqui aſſererent, adiecit Romanus Baſilij, ſe ante XX. annos ad Sigiſmundum Auguſtũ Regem Internuncium veniſſe, pacẽq́ue quinquennij deinde (eiuſmodi litteris patentibus à Moſco Magnis Legatis traditis) fuiſſe conſecutam. Quærenti autem Antonio de Michaele Haraburda, num aliquam earum formularum, vel litterarum vnquam vidiſſet (expediuiſſe enim, vt eiuſmodi aliquid Magni Ducatus Lituaniæ Secretarius ſecum attuliſſet) cùm Haraburda reſpõdiſſet, nunquam talibus tractationibus, qualis erat hæc, ſe interſuiſſe, nec proinde Plenipotẽtias vidiſſe: interrogauit Regios Antonius, numquid aliud vellent dicere, antequam, ipſe, quid ſentiret, exponeret. Perſtare ſe quidem in incepto dixerunt, ſed auctoritate Pontificis Max. moueri, vt & tractationem inchoarẽt, ac verò poteſtarẽtur, ſe priùs hinc non eſſe diſceſſuros, quàm res ipſæ, quas Moſci eſſent præſtituri, efficerentur. Antonius autem, Cùm, inquit, nihil alterutri parti ex hac tractatione pereat, q̃ ſi in rem conferatur, maxima bona paritura ſit; ſin dolo malo fiat, in eos perpetuo cũ dedecore ſit caſura, qui erunt in noxa: ac proinde alterutrius Principis ſinceriorem agendi rationem maximè ſit roboratura, ad rem ipſam iudico eſſe veniẽdum, ſic, ne ipſa actio iuri alicuius Regiorum Legatorum (quod ad Plenipotẽtiam attinet) poſſit eſſe damno. Intereà verò Legati Moſci ſciant à Chriſtianis alijs Principibus nullas eiuſmodi formulas Plenipotentiarum ſolitas eſſe conſcribi. Tùm conuerſus ad Legatos Regios, cùm eos admonuiſſet, vt cogitarent, num cùm in Iamo Zapolſcię pacis iſta tractatio haud fiebat, præbitura fuiſſet alicuius turbationis materiam; alterq́; ex Legatis Albertus Radiuilius reſpondiſſet, nihil inde oriri poſſe quæſtionis, quin & eodem in pago Iamo pacem poſſe confici, aut promulgari dixiſſet, perrexit Antonius: Quando ad victores pertinet legem victis imponere, poterunt Regij Legati cõditiones pacis, quam Moſci iam tertio per tres Legationes petierunt, primò proponere. Ad ea Palatinus Braslauienſis (gratijs actis Summo Pontifici, atque Antonio, quem eius Sanctitas miſerat, quòd laborem hunc pacificandi vtriuſque Principis tàm paternum ſuſcepiſſet) Liuoniam totam, eam ſcilicet, quę in manu eſſet Moſci, diſertè, & grauiter petijt, quæ niſi concederetur, neutiquam ſe progreſſuros, nec adeò reliquæ tractationi interfuturos.

Cvm Moſci nimium hoc eſſe dicerent, multaq́ue interſererent, quibus Regijs perſuaderent, ne ſanguis funderetur, & fieret æqualitas, ſi vellent, vt vera pax, fraternitasque conſequeretur: ad earum autem Liuoniæ Arcium numerum, quas per Antonium Poſſeuinum ſe traditurum Magnus Dux tres ante mẽſes promiſerat, Gouiam addidiſſent: ad eaq́ue omnia rurſus Palatinus commodè reſpondiſſet: Legati Moſci vrſerunt, vt Regij item dicerent, ecquid ſeſe Magno Duci daturos haberent in mandatis. Moſcum enim petere Pleſcouienſes Arces, ac reliquas, quæ ſuperioribus annis à Stephano Rege fuerãt captæ, Lucũ, Veliſiam, Sauolociam, Neueliam, Chelmam, & ſi quæ eſſent eiuſmodi aliæ.

Regii ſe multum dare dixerũt, qui certam ſpem Pleſcouiæ, ac Nouogardiæ potiundę eſſent relicturi: qui 40. milliaria ditionis Moſci, quam hoc anno occupaſſent, in ditionẽ Magni Moſcouiæ Ducis redire permitterent: qui victorem eſſent exercitum deducturi: qui tot ſumptus feciſſent,

cùm

cùm Moſcus, quæ per ſuos Legatos Vilnæ promiſiſſet, non præſtiterit, ac tamen ipſi Quatuor arces Pleſcouienſes ſe Moſco reſtituturos pollicerentur.

CONTRA Moſci, niſi de reliquis arcibus in Liuonia Moſco relinquẽdis agatur, nihil effici poſſe: tot Liuoniæ arces non parum conſtitiſſe Magno Duci, vt gratis eas dedat: Pleſcouiam ita eſſe munitam, vti Regij erant experti, qui ſi arces illas alias expugnaſſent, illam nondum cepiſſe, nec adeò poſthac (vt neque aliàs) expugnaturos. Quæ cùm varijs colloquijs totam penè diẽ vſq; ad noctẽ adduxiſſent, inſtarent autem Regij, vt Antonius illos prorſus in caſtra, vel ad Regem vellet dimittere, poſtquàm Moſci de Liuonia tradẽda nihil certi aperirent: id verò quoq; ſtudio Regij facerent, vt negocium citiùs conficeretur, ſe quidem (ait Antonius) illos nocte dimittere, verùm ita, vt omninò poſtridiè manè redirent, quemadmodùm factum eſt.

DIEI XV. DECEMBRIS SESſio Legatorum tertia.

CVM Regij Legati ex eo Zapolſciæ pago adueniſſent, in quo duobus circiter Leucis à Chiuerona Horca commorabantur, Moſci item ſtatim, quia in Chiuerona manebant, adfuiſſent, tota penè dies tribus capitibus rerum agitandis inſumpta eſt. Propoſuere non ſine querela Regij, Moſcos tempus eximere, ne Liuoniam totam traderent. Adiecerunt petere ſe, vt Magnus Dux titulo, iureq; Liuoniæ cederet: deniq; vt Sueciæ Rex inter pacis conditiones adnumeraretur. Tùm dixerunt, ſe præterea, quæ de Pleſcouiẽſibus arcibus, Moſciq; ditione hoc anno occupata promiſiſſent, Chelmam item arcẽ, ſuperiore anno captam, reddituros, ſatis autem multũ hoc eſſe, cùm Regi Poloniæ plures Liuoniæ arces, quas alij cepiſſent, iſta Magni Ducis cunctatione, deceſsiſſent. Ceterum habere ſe in mandatis à Rege, vt quàm citiſsimè tractationem iſtam abſoluant: ſe Antonio Poſſeuino proteſtari, diuturniores moras pati non poſſe, quibus etiam omninò vltra triduum, vel quatriduum eo in loco non ſit commorandum.

AD ea Legati Magni Ducis cùm pleraque reſpondiſſent, quæ ſuperioribus dieb⁹ de æquitate ſeruanda, de elatione animi vitanda, deque ſanguinis effuſione declinanda dixiſſent, quodq; Regij viſuri deniq; eſſent, ſuper quos tantus ſanguis eſſet caſurus. De Sueciæ autem Rege ſe nihil habere in mandatis, quod agerent; eum, ſi velit ad Magnum Ducem mittere de pace Legatos, non fruſtrà miſſurum. Haraburda autem, qui vnà cum Hornoſtaio quõdam in Legatione ad Magnũ Ducem iuerat, cũ nil præter illa, quæ habuiſſet in mãdatis egiſſet; cogitandũ eſſe ſibi quoq; Magni Ducis Legatis, intra fines muneris ſibi præſcripti manendum, Liuoniæ igitur arces Regijs promiſerunt, Pernauiam, Paidanũ, Korſtinum, Hunteez, kursllouum, Porcholiam.

SED cũ Regij totius Liuoniæ reſtitutionem, tituliq; & iuris ipſius ceſsionẽ iterum vrgerent, Antonius Poſſeuinus, qui anteà nouerat, Legatis Regijs eam nõ fuiſſe pleniſsimã facultatẽ traditam, de arcibus à Rege captis reſtituendis, quę videbatur fuiſſe peropportuna, quãq; Antonius, antequã è caſtris diſcederet, à Rege petierat; vtriſque aũt Legatis de Sueciæ Rege, ac de iuris & tituli Liuoniæ ceſsione, ſuæ eſſent rationes, precatus Legatos per Chriſti ſanguinẽ, perque id, ꝙ erga Sanctam Apoſtolicã Sedem obſequium oſtendebant, vt in tanta re nihil præcipitis deliberationis adhiberetur: petijt, num tantiſper ijs de rebus ſibi cogitare liceret, dum ad rem aptiùs, atq; ad pacis ſolidioris cõpoſitionem expeditiùs poſſet reſpondere. Cui cũ annuiſſent, tum ille, craſtina dies Seſsione vacabit. De Liuonia verò tota reddenda, cùm Magni Ducis Legati iam ſex alias arces obtulerint, dicant autem Regij, nil ſe aliud dicturos, niſi arces reliquas tradant; cũq; vtriq; non ſatis ſe aperiant: ſuas excutiant Instructiones, & videant, quid, & quantum poſsint præſtare, vt ad ſequentem ſeſsionem parati, ac ſine vlla tergiuerſatione ab eo, quod æquiſsimum eſt, accedant.

DISCEDENTIBVS Regijs, cùm Magni Ducis Legati ad multã noctem (quod ſæpè faciebant) apud Antoniũ manſiſſent, deq; Liuonia quid in mandatis haberent, liquidiùs, ac fidenter ei roganti (quantum ad pacẽ citiùs faciendã expediret) aperuiſſent, data ei facultate, vt ad Ioannẽ Zamoſcium Regni Poloniæ ſupremum Cancellarium, & generalẽ Capitaneum de tota re citatis equis perſcriberet, cui integerrimã rei conficiendæ poteſtatem Rex tradidiſſet, miſſæ eàdem nocte literæ ſunt in caſtra: ad quas cũ tardiùs reſponſum perueniſſet (quatriduum enim effluxit) multum fuit Antonio, quod ageret in eximenda Moſcis ſuſpicione de Regijs, hiſque vix excuſandis, quòd qui ſcripto pleniſsimam ſe poteſtatem ad omnia habere dixiſſent, inde plenior Moſcorum eſſe illa videretur, quæ paucioribus verbis eſſet compræhenſa. Biduo itaque dilato, cùm Regios monuiſſet Antonius, vt colloquio intereſſent, in quo ſaltem de Rege Sueciæ agi poſſet, die *14.* omnes apud eundem de more conuenerunt.

DIEI XVIII. DECEMbris *Seſsio quarta.*

ANTONIVS Poſſeuinus, cui à Legatis ad cogitandum delata res erat, lateri ſe, inquit, maioris id eſſe momenti, quàm fortaſſe putaretur, quòd de Sueciæ Rege, deq; ceſsione tituli, iuriſq; Liuoniæ petebatur à Regijs. Et à Pontifice quidem Max. ſe habuiſſe in mandatis, vt ea de re Sueciæ Regis, tanquam Sanctæ Sedis amici, ageret: quod quidem Stariciæ cum Magno Duce tàm eius Sanctit. quàm Stephani Regis nomine quinquies diligenter egiſſet, nec Magno Duci diſplicuiſſe, vt in Sueciam (quemadmodùm fecerat) literas de tota re mitteret. Nũc videri ſibi Stephanum Regem nulla ratione poſſe iſtud officium pro affine, ac fratre ſuo deſerere; cùm etiam occaſionibus futuri belli præcidendis, valdè id eſſet commodaturum. Proinde ſi quid Magni Ducis Legati haberent, quod reſponderent, ſe, priuſquàm aliud aliquid diceret, libenter auditurum.

MOSCI reſponderunt, ſe nihil (vt dixerant) à magno Duce ea de re in mandatis habuiſſe, id autem per Legatos Suecos agi poſſe: quærere verò ſe de Regijs, num haberent à Sueciæ Rege Plenipotentiam vllam. Quòd cùm negaſſent, Quid (aiunt) igitur vultis agi de negocio hoc, in quo etiã ſi nobis aliquid agere licuiſſet, nihil tamen ſolidi confici poſſet, præſertim quòd & alia inter noſtrum magnum Dominum, ac Sueciæ Regem controuertuntur? Nam præter Liuoniæ arces, Coreliamq; , & Iuanohorod, Iamam, ac forſan alia, hoc biennio occupauit. Tùm Antonius Regiorum erga Sueciæ Regem ſtudio commendato, Moſcorum item reſponſo audito, cui nõ facilè poterãt Regij reſpondere, id vnum reſtare dixit, vt tempus ſaltẽ intercederet, quo inter Sueciæ Regẽ, & magnum Ducem per Legatos (ſi ij noluiſsẽt) inuicẽ agi de tota re poſſet. Cùm verò moſci ad ea nihil reſpondiſſent, quippè quibus neque hoc fuiſſet à magno Duce mandatum, ad alia vt progreſſus fieret (ijs modò negocijs omiſsis) vnanimes omnes Legati conſenſerunt. Atq; eò magis Regij, quod in mandatis habuerant, ne ſi Suecus excluderetur, propterea à pace facienda deſiſterent. Cùm verò de titulo & iure Liuoniæ tradendo, Moſci Legati dicerent, ſe nihil prorſus habere, quod agerent: nec videri æquum, vt ex Liuonia prorſus eorum Princeps eijceretur; nec dũ verò è caſtris aduenißent à Zamoſcio literæ, quas Antonius, Legatique Regij expectabant, vt de primario negocio aliquid ſtatuerent, finis ei Seſsioni impoſitus eſt.

DIEI XX. DECEMBRIS *V. Seſsio.*

CVM poſt ſuperiorem Seſsionem, Staniſlaum Zolkeuium Palatini Belzenſis filium, & conſanguineum ſuum Zamoſcius ad Antonium tum literis credititijs miſiſſet, perque eundem ſignificaſſet, ob bonũ pacis poſſe magni Ducis Legatis tradi Nouogardiam Liuonicam, duaſque alias Liuoniæ arces, quibus verſus Naruam, & mare moſcis liber aditus pateret, dũ arces à Rege captas, Velicolucum, Zauolociam, Neuelam, Veliſiam in Regis poteſtate ſinerent. Quin item Velicolucũ reſtitui poſſe (niſi omninò ſecus fieri pax poſſet) dũ tamen nihil in Liuonia daretur moſcis; ſperare enim ſe, quamuis ea de re mandatum à Rege non haberet, Ordinibus tamen, ac Regi id omne probatum iri. Antonius nouo hoc conſilio non mediocriter ſolicitus fuit, tum quia Zamoſcius chirographum nullum miſerat, quo chirographo (cùm ſe rè ad Antonij fidem, atque iudicium, vt dicebat Zolkeuius, ea vel arcium in Liuonia traditio, vel reſtitutio Velicoluci referretur) aut ritè in rem cõferri negocium poſſet, vel ſi Regno Poloniæ aliquando iſtius rei reddenda ratio fuiſſet, id liquidò fieri poſſet Quòd ſi poſteà id conſiliũ aut mutatum (quod non ſemel alijs in rebus Antonius erat expertus) aut à Regijs Legatis fuiſſet non leues ob cauſas impeditum (neque enim ſibi quicquam à Rege ea de re præſcriptum eſſe dicebant) Antonius inani promiſſo lactaſſe, aut adeò decepiſſe magni Ducis Legatos videretur; quod quidem Diuino in moſcouia cultui promouẽdo admodum eſſet incommòdaturum. Accedebat iterata ſæpiſsimè à Rege petitio vniuerſæ Liuoniæ, cuius ne ſpithama quidem cedere poſſet, licèt vellet. Ad quod Decreto ordinum Regni, & iureiurando Regem teneri, cùm alias, tùm diſertiſſimè Regijs Legatis identidem dictum fuit.

AC Antonius quidem à Rege, Zamoſcioque paucos ante dies per literas petierat, num ſi tota Liuonia moſcus cedere nollet, ſibi in moſcouiam redituro procurandum eſſet, vt magni Ducis Legati Varſauiam ad futura martij menſis Comitia venirent: ſic enim rectiùs ab Ordinibus Regni aut ei Decreto poſſe derogari (quatenus Liuoniæ nonnihil magno Duci concederetur) aut ſi è Repub. iudicaretur, vt in belli continuandi propoſito perſtaretur, tũ Legati moſci, conſenſum Regni ipſis oculis cernentes, faciliùs ad propoſitas pacis conditiones deſcenderent; hyeme interim bellici negocij inchoati perſecutionem haud eximẽte.

Verùm

Verùm Zamoſcius literas idibus Decembris datas, & eâdem ipſa die per alterum tabellarium redditas, qua idem Zolkeuius cum breuibus illis alteris credititijs venerat è caſtris, Antonio ſcripſit, nihil opus eſſe, vt de mutando Decreto ageretur. Stare enim Regis, & Ordinum ſententiam: ſi nolit Moſcus aſſentiri toti Liuoniæ tradendæ, rem armis eſſe decernendam. Itaque tota re cum Legatis Regijs communicata, hi iudicârunt, à ſe de Liuoniæ arcibus nihil agi, atque adeò omninò proponi debere: Legatos enim Moſci, quibus ſatis erat perſuaſum, Stephanum Regẽ integram Liuoniam velle, quiq; iam non minima præbuerant argumenta eius reſtituendæ, in ſpẽ venturos, alia quoq; magno Duci à Stephano Rege relictum iri; reſq; Regias proinde peiore eſſe in ſtatu, quã anteà. Vnde pacis cõpoſitio extrahi poſſet; præterquã quòd, cùm eas arces voce tantùm Zolkeuij Zamoſcius offerret, tutum Regijs non eſſet, vt eas nomine Regis Moſco pollicerentur. Itaque cùm Zamoſcio reſcribendum eſſe exiſtimaſſent, Antonius quoq; ſequentes literas ad eum miſit: multa, quæ maximè ad celerem, & honorificam pacis confectionẽ ſpectabant, ſi ad rem, non amiſſa tanta occaſione, veniretur, per eũdem Zolkeuium ſignificans, quæ literis non erant committenda. Sic igitur Seſsionis illius pars priuatæ huic tractationi, antequam Legati Moſci aduocarentur, extracta eſt.

EPISTOLA IO. ZAMOSCII, SVpremi Cancellarij Regni Poloniæ, & generalis Capitanei, ad Antonium Poſſeuinum.

QVAE D. Veſtræ de eruptione Moſcorum, deque illorum caſtigatione ſcripſi, vera ſunt. Quæ verò de indicio Petri Koltovvski verè ſcripta ſignificãtur, vera vt ſint, magis opto, quàm arbitror. Nam niſi pax coibit, hoſtem ego quæram, niſi me ipſe quęſiuerit. Sed hæc ſatis. Literas D. Veſtræ ſumma celeritate mitto ad Regiã Maieſtatem. Fruſtra tamen, vt ego iudico, de cedendo aliqua Liuoniæ parte in Comitijs deliberaretur. Nemo enim patriæ benè in futurum proſpiciens, vel in Conuentu etiam ipſo Regni, de ea decedere ſuadebit; re iam ad extremum adducta, vt aut nobiſcum hoſtis pugnare neceſſe habeat, aut de hac vrbe periclitari, & vnà de tota Liuonia, occupante etiam illam altera ex parte Sueco; Album lapidem oppugnante; premente Pernauiam, & Felinum; ita vt vix illa iam Moſcus non amiſerit, ſed de Derpato ſaltem laborare videatur. Ordines verò quid? Vel ad educendum in poſterum militẽ plus ſumptuum impenderẽt, quàm in hunc deductum iam, & in ſupplementum inde vel ad Auguſtũ. At quæ interim tentari poſſunt? Hoſtis vero inſtructus omni apparatu ex commercijs maritimis, quã erit poſteà potentior? Audio iſtos bonos Legatos Moſcorum cunctari. Si expectant nouam Informationem, iam illam habebunt per tabellarium hunc, quem eo iuſsi deduci. Quàm grauiter vero rem gerentem? Cùm diceret ire ſe Porchouiam, & inde Zapolſciam cum literis ad D. Veſtram, iam tamen tandem verſus Pleſcouiam, deflectens de itinere Porchouienſi, cùm ductores Nouogardia haberet, proceſſerat, vt octo ſaltem milliaribus à Pleſcouia abeſſet, noctuque, non die, iter faceret, & cùm in noſtros incidiſſet, & in viam Porchouięſem reduceretur, vnum ex ſuis, dato illi equo, ſub cuius ſella ad Legatos à Principe inſutas literas habebat, fugere iuſſerit, inde etiam alios tres comites contra fidem datam fugere iuſſerit. Hæc certe inquirenda & dijudicanda diligenter erant priùs, quã ꝓ nuncio, non pro perduelle haberetur. Veruntamen apud me vel vmbra Iuris gentium plus valuit. Itaque vel adhibitis ductoribus, à me ad locum conuentus mittitur. Ex nouis illis literis, quas affert, & præſertim tam diligenter occultatis, credo quòd ad exitum quemuis iſti tractatus faciliùs deducentur. Apollonius iam fœliciorem quã nos vitam viuit. Scribã Ruſſicum vnum tantùm in caſtris habeo. Cõmendo me fauori D. Veſtræ. Datum ex caſtris ad Pleſcouiam, die xiij. Decembris. Anno Domini, 1581.

ALIA EPISTOLA ZAMOSCII SVpremi Cancellarij Regni Poloniæ, & generalis Capitanei ad Antonium Poſſeuinum.

MITTO ad D. Veſtram conſanguineum meum D. Stanislaum Zolkievvski, Palatini Belſenſis filium. Ex eo D. Veſtra de eo, quod à me ſcire vult, cognoſcet. Ei verò non ſolùm dicenti fidem adhibere debet, ſed etiam, ſi quæ cum illo communicabit, prorſus tacita fore pro certo confidat. Hoc illi ita prorſus futurum eſſe ſpondeo. Commendo me D. Veſtræ. Datũ ex caſtris ad Pleſcouiam, die 17. Decembris. Anno 1581.

ANTONII POSSEVINI RESPONſio ad eundem Io. Zamoſcium.

HAC ipſa die binas à V. D. Mag. literas accepi, alteras ab eo, qui tabellarium ad me Magni Ducis adduxit, commoratũ in itinere, ſeu alibi, integros octo dies, alteras à D. Stanislao Zolkievvski cõſanguineo V. Magnific. qui ea, quæ Legatis Regijs, ac mihi vidẽtur expedire, fuſiùs

referat. Ad quæ ſi V. Magnifi. ſcriptũ, chirographo, ſignoq́; ſuo obſignatum, nobis miſerit, progrediemur in incepto, nó ſine ſpe perhonorificæ pacis. Sin minùs, in optimam partem accipiet, quicquid erit deliberãdum à nobis, cũ etiam nobis ratio reddenda ſit actionum noſtrarũ Reipub. iſti, Pontifici Max. magno ipſi Moſcouiæ Duci, ceteriſq́; forſan Principibus: ne quid dicã de noſtro ordine, cuius tot certè pignora, & obſides habet Polonia, vt etiã ijs, eorũq́; bono nomini maximè conſulendũ ſit.

Porrò ſcio V. Magnifi. pro ſua perſpicaci prudentia, optimè iam intellexiſſe, quantoperè expediebat, vt quã inſtructionem manu ſua ſcriptam Legatis Rex pollicitus fuerat, ea vt ipſis traderetur; ſic verò reliqua diſcuterentur, vt hoc rigidiſsimo tempore tanti boni confectio nulla cũctatione interturbaretur. Meam fidẽ probari V. Magnifi. ſic gaudeo, vt ſperem, nũquam illi iure improbatum iri. Iesvs dexteram, & cor V. M. Illuſtriſsimæ cœleſti præſidio muniat. Ex Kiueroua Horca, die XX. Decembris, nocte, 1581.

Porrò euocati ad conuentum Moſci, grauiſsimè cohqueſti ſunt (id quod ſæpè alijs quoq; in rebus fecerant) quòd in ipſa pacis tractatione tanquam captiui tenerentur; ſanguis paſsim funderetur; ſibi bona, homineſq́; raperentur: quodq́; magni Ducis tabellarius, qui literas ad Antoniũ, & ad eos attuliſſet, in caſtra ductus: eius verò comites paſsim interfecti; itineris autẽ ductoris eorum, ruſtici cuiuſdam, lateribus (vt ſolent) faces ad confeſsionem extorquendam admotæ fuiſſent: deinde, cũ è caſtris huc ad Antonium recta à Zamoſcio miſſus & ſcriberetur, & diceretur, triduum tamen apud Præfectum equitum Zebridouium valde nobilem, ac probum, & fortem Polonum, mandato Legatorum Regiorum, fuiſſe detentum: denique poſt tot dies, literas magni Ducis vix redditas eſſe. Itaq;, cùm nunquam ſe ad conuentum ex Moſcouia venturos fuiſſe dicerent, niſi Pontificis Max. eiuſq́;, quem miſerat, Antonij fidei magnus Dux credidiſſet, cupere ſe aiebant potiùs diſcedere, quàm iſta indignitate, hoſtilibuſque modis rem ampliùs agere. Cùm autem Regij rem excuſare, rationeſque eas afferre incepiſſent, quas Zamoſcius ad Antonium ſcripſerat: Antonius, qui & tabellarium priùs interrogaſſet, & octiduum in itinere detentum (cauſa neſcitur) cognouiſſet: videret autem, ex dilatione reddendarum literarũ, cùm vel Rex, vel Moſcus aliquid eſſent ſcripturi, magnum negocio conficiendo incómodũ poſſe creari: ſe iam, inquit, Legatos vtroſq; non tantũ ob Pontificis Max. auctoritatẽ (cui quicquid ſe deferre ſæpiùs dicebant, id quidem Deo acceptum eſſe, à quo eam auctoritatem accepiſſet) verùm in primis ob Chriſti ſanguinem obnixè rogare, ne varijs euentibus, quos ſubinde Satanas eſſet excitaturus, rem ipſam expoſitam deſererent: quæ quanto magis protraheretur, tanto plus Chriſtiani ſanguinis effundere tur: porrò in ſe ipſum totum id, quod acciderat (ſi quid eiuſmodi fuiſſet, quale Moſci dicebant) ſic ſuſcipere, vt vel cum Rege, vel cum magno Duce debitum omne officium, ſi neceſſe fuiſſet, in tempore eſſet præſtiturus.

Tvm pacatioribus animis ad rem ventum eſt, cuius ea ſumma fuit, Legatos Regios vnica, & extrema propoſitione (vt Moſci cognoſcerent, quantoperè à funden do ſanguine Rex abhorreret) è quatuor arcibus, quæ ſuperiore biennio de Moſco fuerant captæ, vnam adhuc, quam iudicaſſet Antonius, ſeſe tradituros; dùm illi tota Liuonia cederent, Sebieſſumq́; arcem, Polonicæ propinquam, traderent. Cui de Sebieſſo petitioni cùm ſe Moſci non aſſenſuros dicerent, quòd arx ea non ſpectaret ad Liuoniam: cumq́; omnes arces à Rege captas repeterent, ac ſe quidem etiam vnam aliam Liuoniæ arcem addituros dicerent, quæ Lais vocaretur: Regij eam in manibus Sueci eſſe aſſerentes, ne verbo quidem addito, ſurgentes diſceſſerunt, eiuſque diei Seſsio ſoluta eſt.

DIEI XXII DECEMBRIS, *Seſsio VI.*

Cvm eiuſdem generis pleraque fuiſſent dicta, quæ ſuperioribus diebus Legati inuicem obiecerãt; nec ſemel Moſci Liuoniam non à Regibus Poloniæ, ſed ab Epiſcopis, & ordine Teutonico cepiſſe eorum Principem, dixiſſent: Regij verò (quod & Moſci faciebant) ipſam ob Sedis Apoſtolicæ, Pontificiſque Max. reuerentiã, iam multis rebus ceſsiſſe dicerẽt; Antonij iudicio ſe ſtaturos, vt vna è duabus arcibus Velicoluco, & Sauolocia, adhuc magno Duci redderetur, ſuperuenit Petronius nobilis Polonus, miſſus à Zamoſcio ex caſtris, hiſce cum literis, quas Antonio ſcribebat.

IO. ZAMOSCIVS CANCELLARIVS *Regni, & Capitaneus generalis Antonio Poſſeuino.*

Etsi iam anteà miſerim ad D. Veſtram Zolkeuiũ, per quem illi aperui, quid id ſit, q̃ in Liuonia concedi poſsit Moſco, & quib⁹ modis cócedi poſsit: tamẽ poſteà venit mihi in mentem ſcripto cóprehenſum D. Veſtrę mittere, quemadmodum mitto. Reliqua D. Veſtra cùm ex eodem Zolkeuio, tùm verò in primis ex Dominis Legatis cognoſcet. Benè valeat D. Veſtra. Da-

tum

tum ex caſtris ad Pleſcouiam, die 19. Decembris Anno Domini, 1581.

CONDITIONES PRIMAE.

SI maneat penes Regiam maieſtatem Velicolũcum cum arcibus Zauolocia, Neuela: ſiq; Sebieſſum Regi à moſco traditum fuerit, Veliſiũ item penes Regiã maieſtatẽ relictũ fuerit, de quo nunc moueri quæſtio à Legatis moſci nõ debet, cũ in antecedentibus tractatibus non repetitũ fuerit, ſique eius rei concludendæ ſtatim, nõ mittendo pro alia informatione ad Principem ſuum (atq; hoc propterea, ne interim Pernauia pereat, quod D. Veſtræ ſaltẽ ſcriptum velim) Legati Moſcouitici facultatẽ habuerint, audebo illi cõcedere in Liuonia arces Nouogrodecã Liuonicam, Sereneſcum, atque etiã arcem Lais cum arcibus Oſtroro, Chelm, Craſnohorodek, Voronetz, Vielia.

CONDITIONES SECVNDAE, ET vltimæ.

SI non habuerint facultatẽ Moſcorum Legati, ſtatim (nõ mittendo pro alia inſtructione ad Principẽ ſuum) acceptis arcibus Nouogrodeca Liuonica, Sereneſco, & Lais, cedere Regiæ Maieſtati, Lucũ, Zauolociam, Neuelã, Veliſium; dare Sebieſſum, vel ſaltẽ demoliri: neq; etiã à Reg. Maieſt. illis per me concedi poſſunt Arces, Nouogrodeca Liuonica, Lais, & Sereneſcũ; ſed retenta tota Liuonia pro Regia Maieſtate, & tradito, vel demolito Sebieſſo, retẽtiſq; Zauolocia, Neuela, & Veliſia (id quod Reg. Maieſtas D. Veſtræ, & mihi crediderat) adijciat Moſco Velicolucum ad Arces Chelmam, Oſtrouiã, Craſnohorodkũ, Voronecĩũ, Vieliam, vt hæ arces cũ Velicoluco ipſi reddãtur, retenta pro parte Regis omni Liuonia cũ Nouogrodek, Sereneſk ac Lais, & ſupra ſcriptis arcibus, Zauolocia, Neuela, Veliſio, traditoq; vel demolito Sebieſſo.

QVAE conditiones, quoniam Antonio non reddebantur à Legatis Regijs, videbat ille ſibi dari tempus, quo de ipſa reſtitutione Velicoluci, & Sauolociæ cogitaret: ij verò paratiores ad conuentum poſtridie redirent, perlectis ijs literis, quas ad eos idem ſcripſerat Zamoſcius.

DIE XXIII. DECEMBRIS, Seſſio VII.

REDDITIS Antonio conditionibus de pace à Legatis, etſi poſteà neque ad reſpondendum Zamoſcio videbat ſibi ſpaciũ dari, quod Petrouij diſceſſum ipſo in momento temporis, quo conditiones tradiderant, vrgebant; tùm ne dies illa fruſtra efflueret, actum eſt cum Moſcis, num Sebieſsi (quæ in agro Polocenſi arx eſt) reſtituendi, numue permutandi cum arcibus quibuſdam Liuonicis, quas Regis nomine Zamoſcius offerẽbat, poteſtatẽ haberẽt. At illi, cùm quod ad Sebieſſum pertinet, dicerẽt, denique illam ſe combuſturos, ſi Stephanus Rex Driſſam combureret: reliquas verò à Rege captas arces non poſſe non haberi: ab Antonio (comprobantibus Regijs, nec improbantibus Moſcis) dicta ſententia eſt, vt Velicolucum magno Duci redderetur, ſi tota ille Liuonia cederet, Sauolocia verò Regi relinqueretur. Nec penè aliud quidquã ea in ſeſſione actum eſt, niſi quòd ex tribus arcibus, quas in Liuonia Regij offerebant, Sereneſcum dicebant eſſe in manu Sueci; & Michael Haraburda Moſcis oſtendit, quãta ex Liuonia, qua ceſſuri eſſent, commoda ad Magnum Ducem eſſent peruentura, ſi pax componeretur.

EADEM die, cùm Moſci priuatim ſe contentos eſſe Nouogradia Liuonica, & Kerepecio, ſi reliquæ tres arces Sauolocia, Neuelia, Veliſium ſibi traderentur: ac deniq; ijſdem, ſi tantùm Nouogardia, & Kerepecium Magno Duci relinqueretur: venit alter à Cancellario Zamoſcio cum literis, ac tertijs conditionibus, quarum exemplum hoc eſt.

IO. ZAMOSCIVS ANTONIO Poſſeuino.

DE ijs rebus, de quibus ad me retulit D. Veſtra per Dominum Zolkiowski, ſcripſi D.D. Legatis, vt cum D. Veſtra communicent. Difficultatum, quæ de ijs interceſſerunt, explicatio tanto magis impedita eſt, quòd quarundam earum Moſcus in prioribus tractationibus (vt Veliſij) nullam mentionem feciſſet. Sed hæc pleniùs D. V. ex D.D. Legatis intelligat, quibus etiam chirographa mea, vt voluerunt, miſi de ijs, quæ concedenda putaui. Commendo me amori D. V. Datum ex Caſtris ad Pleſcouiam, die 22. menſis Decembris. 1581.

CONDITIONES POSTREMAE.

AD extremum audebo & hoc, propter bonum pacis, & ne labor D. V. præſertim cùm nomine ſummi Pontificis ſuſceptus ſit, in irritum cadat, non dando arces Nouohorodek Liuonicã, Lais, Sereneſcũ; ſed his, & tota Liuonia retenta pro Regia Maieſtate, retentoq; Veliſio, dato Regi, vel demolito Sebieſſo; concedendo Velicolucũ, Zauolociam, Neuelum, Chelmam, Oſtrouium, Voronecium, Kraſnohorodum, Vieliam, Principi Moſcorum.

QVAE conditiones niſi accipiuntur, iam liquebit, Deum nobis nolle pacẽ hoc tempore cõcedere. Etenim quod ampliùs facere valeã, vel audeam, nihil prorſus (teſtor Deũ) habeo. Nec verò tàm D. Veſtræ cauſa, de cuius optimo ſtudio, & ſinceritate & Re-

gia Maieſtas, & ego, optimè perſuaſi ſum, quã vt conſcientiæ meę, pro debito meo erga Reg. Maieſtatem, & patriam ſatisfaciã; obteſtor D.V. per Deum viuum, perq; filium eius IESVM, cuius D. V. tremenda myſteria tractat, ac nomen gerit, vt ad nullas cõditiones grauiores, quæ illi cõceduntur, deſcendat, ſi leuioribus rem euincere poterit.

QVAE cùm eſſent perlectæ, re tota cum Regijs cõmunicata, iudicatũ eſt, vt quando Moſci tota Liuonia promittebant ſeſe ceſſuros, eædẽ poſtremæ cõditiones haud ſimul proponerentur. Itaque varijs de cauſis, in diem Natiuitatis Domini ſanctiſsimam, Seſsio dilata eſt.

DIE XXV. DECEMBRIS, Seſsio VIII.

CVM Antonio Moſci priuatim ſcripto ſchedulam dediſſent, qua vna Nouogardia in Liuonia, à Rege magno Duci, & vna Veliſia à magno Duce Regi relinquenda, ſe fore contentos affirmabant, Regij Rzouam vberem agrum, ad Sauolociã quódam ſpectantem, ſe Moſcis daturos ad huc vltra Velicolucum dixerunt. Quam cùm Moſci reſpondiſſent ad Zauolociam attinere; denique Regij Antonio integrum relinquerent, vtram è duabus arcibus Neuelia, & Sauolocia, Moſcis reddere voluiſſet: ei rei conſultandæ cum Moſcis, (quando Regiorum quoq; rationes audiuerat) noctis ſpacio petito, Seſsio dimiſſa eſt. Porrò eâdẽ nocte in ſequenti, cũ Moſcouia ſuperueniſſet à magno Duce, maximis itineribus, tabellarius, cum reſponſo ad literas, quas Antonius ad eum è Biſcouicio paucos ante dies ſcripſerat; Moſci item Legati alias accepiſſent: eorum rogatu à Regijs Antonius obtinuit, vt inſequens dies vacaret: qua tamen & cum Moſcis accuratiſsimè actum eſt, ſi qua iniri ratio poſſet, vt pax coiret: & eædem Moſci literæ ad Regios miſſæ ſunt ab Antonio, ne quid officij prætermitteret, quo vtrique parti ſatisfieret. Sed cùm Moſci Legatis Antonius dixiſſet, ſi ij à Principe ſuo metuerent, ne quid inconſultiùs agerent, ſi Neueliam, & Veliſiam Regi relinquerent, ſe caput ipſum omni periculo obiecturum coram magno Duce, ne tanti boni confectio intermitteretur; ijque ſanctè iurarent, ſe id efficere non poſſe: adderent autem, ſi decem quiſque capita haberet, ea vnicuique omnia ſibi redituris amputatum iri à Moſco: propterea Antonius ad Zamoſcium citatis equis tabellarium miſit, qui nouiſſimas conditiones afferret: dieque inſequenti Legati Regij ex condicto redierunt.

DIE XXVII. SESSIO IX.

VBI Antonius vtroſque Legatos hortatus eſt, vt ea die, quæ terminando conuentui à Regijs præſcripta erat, pax fieret, omnia que officia ad id adhibita, ſuſiùs anteà Regijs expoſuiſſet: Regij dixerunt, perſtare ſe in eo, quod propoſitum erat. Exercitum duobus menſibus propè Pleſcouiam ab Antonio fuiſſe retentum, ſpe pacis, quam offerebat: nunc ſeſe reuocari in caſtra; nec debere vltra progredi, quibus eſſet ratio reddenda Regi, & Reipub. cui iurauerant. Ad extremum, proteſtari ſe coram ipſo Antonio, per ſe non ſtetiſſe, quin pax coiret: petere denique ab illo, vt Comitiorum tempore, quæ Varſauiæ in Martium menſem erant indicta, quo tempore forſan ex Moſcouia eò Antonius eſſet rediturus, velit Reipubl. ac Regno eorum fidem teſtari. Itaque ſe Moſcis valedicere, ac dare dexteras, idem cum Antonio ſequenti die ſaltem per literas facturos.

TVM Moſci paucis (ſed quæ altum dolorem oſtendebant) cõuertere ſe ad Antoniũ, diceręq; ſe ad mandatũ ipſius Liuonia ceſsiſſe: Michaelem Haraburdã intelligere nunc, an vera ea fuiſſent, quæ dixiſſet initiò, cũ ad Liuoniam tradendam illos hortaretur, inquiens, Ea trabe Liuoniæ ſubmota, complanatum iri viam ad reliqua omnia: ſeſe quidẽ Liuonia cedere, & feciſſe, ac non loqui: Regios autem loqui, & non facere, proinde ſe item Deũ teſtari, per ſe non ſtetiſſe, quin pax fieret: viderẽt, ſuper quos tantus ſanguis eſſet caſurus. Denique, vbi quædam Michael Haraburda ijs reſpondiſſet, quæ anteà quoque fuerant dicta, Antonius ſibi quidem eſſe dixit optatiſsimum, vt pax fieret: verùm cùm neutram partem cogere poſſet, vt fidei erga ſuos Principes debitæ deeſſent, nunc quidem videri ſibi, vt Sauolocia à Stephano Rege reſtituatur, quandoquidem necdum ſententiam de ea pronunciaſſet: ceterùm ſperare ſe, aut eandẽ pacem denię; ſecuturam, aut niſi ſequeretur, tempus nondum appetiſſe, vt eadem eſſemus digni. Quòd ſi propter duas eiuſmodi arces neutri cedere vellent, viderent Regij, num decem dierum interuallum Moſcis poſſent concedere, vt à magno Duce, ſicut petebant, reſponſum ea de re acciperent. Quod cùm ſe poſſe concedere Regij negaſſent, tum Moſci ſe Derpati reſtitutionem, & alia ſupra id, quod poterant, pollicitos fuiſſe dixerunt: dolere modò, quòd cùm penè quadraginta arces reddendæ ſint, ob duas tantum, pacis vinculum eſſet diſſoluendum. Regij verò, Quando, inquiũt, ſupra id, quod potuiſtis, promiſiſtis; adhuc & hoc facite: vos

de

de vna, nos de altera ex duab', de quib' cõtrouerſia eſt, Antonij iudicio ſtem': & vos magno Duci, nos Regi denique, ea re in nos ſuſcepta, rationem reddamus. Hic cũ Antonius obſecraſſet Regios, vt Moſcis ad deliberandum noctem eam adhuc concederent: Regij aſſenſerunt, ea lege, vt dicerẽt, ſi ijs ab Antonio ſignificatum fuiſſet ãnte diem, Moſcos ei rei poſſe aſſentire, craſtina die redituros; ſin minùs, ſeſe diſceſſuros omninò.

NOCTE inſequenti cùm ſe Moſci aperuiſſent, ſe nulla ratione Veliſio poſſe cedere, ſed ſi Regij vellent, ſe reliqua omni Liuonia ceſſuros; tantùm Nouogardiam retinerent, & Regij Veliſium, dum ab vtroq; Principe reſponſum expectaretur, ea que res nec damno, nec fraudi alterutrius partis cederet: conuentus ſolutus eſt. Quæ verò cum Legatis, & alijs Antonius præſtitit, vt adhuc pacis tractatio ſtaret, ea ex literis ſcriptis ad Regios, atque ad Regem, intelligi poſſunt: quæ quidem non minimi ſunt momenti, ad totum rei ſtatum cognòſcendum.

DIE XXVIII. DECEMBRIS, Seßio X.

CVM ea die Regij iam ſeſe in viã daturos dixiſſẽt, & Moſci bis eius diei nocte ſuperiore, cum lachrymis, diu apud Antonium fuiſſent, vt de Veliſio, quid eſſet deliberandum, quærerent (ſi enim Regi relinqueretur, ſibi ab ſuo Principe vitam ademptum iri: ſin pax ob vnam illam arcem haud componeretur, intelligere ſe, nouo bello repetito, maximam fore ſanguinis effuſionem) Antonius nullam ſibi rationem ſupereſſe dixit, poſt tot alias omnes tentatas, niſi vt ipſe, quò Legatorũ vitę parceretur, vnicuiq; illorum chirographum ſigno, quo vtebatur, ſuo munitum traderet, quo fidem faceret, ſe illos ad eam deliberationem adegiſſe: ceterùm ſe Moſco caput ſuum allaturum, vt faceret, quod vellet, ſi quid, ad noui belli continuationem præcidendam, audaciùs factum ab Antonio fuiſſe iudicaſſet. Porrò niſi aliud conſequi poſſet, ſe à Regijs tentaturũ, vt Veliſium ſolo æquaretur. Tum Moſci ſe, ſalutem ſuam, Veliſium denique ita, vt ſaltem euerteretur, relinquere in manu Antonij dixerunt: tantũ recordarẽtur, vt apud magnum Ducem hęc res ne ſibijpſis interitũ afferret. Quæ cùm acta eſſent, ſuperuenere Legati Regis, abituri longiùs, & Antonio primùm valedicturi, ſed tota re audita, ipſi iam ſe Veliſium tradere Antonio polliciti ſunt, cui eſſet integrum eò imponere, qui ex eius comitatu erant, vt denique vel Regi relinqueretur, vel id fieret, quod iudicaſſet. Sibi autem non eſſe de vita dubitandum, ſi ea in re facerent, præter Regis mandatum: ſed dignitatem ſuam in magno futuram diſcrimine, niſi ipſe Antonius & Regi, atque in futuris Varſauiæ Comitijs, in ſe hoc totum ãd boni publici cõpoſitionẽ ſuſcepiſſe, publicè teſtaretur. Quod cùm ſe facturum Antonius recepiſſet, inſtauratus eſt conuentus: ac cùm Regij peterent, vt Sebieſsum Regi traderetur, Moſci dixêre, Veliſium ſe integrum relicturos, ſi Sebieſsum ſtet: ſi verò Derpatũ magno Duci, relictum fuiſſet, tum eſſe contentos, vt Sebieſsũ à magno Duce, Driſsa à Rege cõburerentur. Qua de re cùm magna eſset altercatio, in poſterum diem reiecta eſt, eo conſilio, à Regijs tractatio, vt interim per tabellarium à Zamoſcio ex caſtris mentem Regis liquidiùs exquirerent.

DEINDE, cùm Regijs quærentibus Moſci reſpondiſſent, ſe pleniſsimam poteſtatẽ habere, arces Liuoniæ tradendi, quæ quidem in manu magni Ducis, non in manu Regis Sueciæ eſsent, adiecerunt Legati Regis: Quandoquidem ſæpiſsimè ſcriptum, & actum per Legatos, & Internuncios, Iteratumque eſt, Stephanum Regem totam Liuoniam petere, dicerent Legati magni Ducis, num vellent titulo, iureq; ipſius cedere omninò, necne: id niſi facerent, relictum iri ſcintillam ad nouum bellum excitandum, cùm quas arces Sueciæ Rex cepiſſet, eas vel pacatè ab ipſo, vt ab affine ſuo, Stephanus eſſet obtenturus, vel denique alia ratione procuraturus. Ac niſi nũc Moſcus iureiurando Liuonia integra ceſſiſſet: eaſdemque arces à Sueciæ Rege repetere bello vellet, liquêre, ad arma inter Stephanum, & Moſcum ventum iterum iri.

QVAE cùm Antonius alijs rationibus comprobaſset, ac dixiſſet, eos auidiùs, ac veriùs pacem expetituros, qui futuræ contentionis radices diligentiùs euellendas curarent: Moſci reſponderunt, ſeſe in literis de pace nomina omnium arcium ſcripturos, quæ ſunt in manu magni Ducis; earum ius poſſeſsionẽq; Regi tradituros: rem totam iureiurando confirmaturos: deſinerent autem Regij ea petere, quorum Moſci nullam haberent poteſtatem, nec poſſeſsionem retinerent: de Rege Sueciæ, ne verbũ quidem inſeri poſse in literis de pace conficiendis.

AD ea Antonius, ſi contingeret, inquit, vt eandem arcem Rex, Moſcuſúe bello peteret, certè prouidẽdum eſt, (ſi de reliquis mutuo conſenſu à Legatis decerni queat) ne reliqua Liuonia, quæ Regis erit, totúq; ipſum Polonię Regnum, magnusque Ducatus Lituaniæ, Pruſsia item propterea à Moſco inuadatur; ſicuti item neq; Regi in

Moſci ditionem erit propterea cum exercitu inuadendum.

Tvm Regij rogàrunt Antoniú, vt proteſtationem ea de re admitteret, ac chirographo, & ſigno ſuo obſignaret: quá cùm Antonius ita ſe admiſſurum reſpondiſſet, vt neque ipſi Regi, nec magno Duci, nec vlli omninò hominú præiudicaret, vel quidquam iuris adimeret: tùm adiecit, ſe illa cum proteſtatione ſententiam laturum (id quod etiam eàdem hora faciebat) vt ea iuris, tituliúe proteſtatio alterutri iuſta, vel ſufficiens belli cauſa eſſe non poſſet: ſe quidem (quod etiam per Legatos effici poterat) cum vtroque Principe pacatè attentaturum, vt quàm minima ea de re cótentionis, ac fortaſſe nulla, in poſterum relinqueretur.

Regii verò cùm verbotenus per Michaelem Haraburdam proteſtationé pronunciaſſent, poſteà, vt ſcripto conſtaret, ab Antonio petierunt: quæ cum Regijs tradenda non videretur, niſi (quod etiam in caſtris Antonio dixerat Rex) Moſcis integrum tantundem faciendi relinqueretur; diſertè Regij Moſcis adhuc proteſtati ſunt, Regem eas omninò arces velle, quas Sueciæ Rex bello cepiſſet.

Ventvm eſt poſteà ad arcium tormêta, quæ in Moſci manu eſſent, vt cum quibus arces fuiſſent captæ, reſtituerentur: quod quidem anteà Moſci Legatos alios, qui Vilnæ fuerant, Regij promiſiſſe dicebât. Ad quæ cùm Moſci reſpóderent, Aulicos Nouogardia ſeſe illicò euocaturos: nec de tormentis, ſi Regij tantundê facerent, magnam futuram difficultatem: altera in alteram inſequentem diem Seſsio indicta eſt.

DIEI XXIX. DECEMBRIS,
Seßio XI.

Ea in Seſsione Moſci orſi ſunt à Sebieſſo, de quo diu multumq́ue agitata res eſt. Regijs vrgentibus, ea vt res ad Antonium deferretur, qui cum vtroque Principe ageret: pax interim firmaretur. Moſcis autem iterantibus, in gratiam Antonij à ſe Veliſium conceſſum fuiſſe, nec iam dicere ſe vt combureretur, ſed integrum Regi maneret: porrò à Regijs ſemper aliquid peti. Quamobrem (aiebant) vt ferreus globus; niſi eximatur è corpore, corpus putreſcit: ita Sebieſsi negocium niſi abſoluatur, totam pacis tractationê infecturú, ac turbaturum. Quòd ſi denique Regij id ſuſpèndi ad tempus velint, permitterent, vt magnus Dux conſuleretur, ne qua reſtaret in poſterum litis occaſio. Antonio autem Regiorum ſententiam probanti: atque vrgenti, vt reliqua cóficerentur, illud differretur (expectabatur enim, quæ ſuperiùs dicta eſt à Zamoſcio reſponſio, & Regis mentem quadantenus ea de re Antonius nouerat) Moſci Regijs obiecere, non effici, quod per Zachariam Boltinum magno Duci, de exercitu ab obſidione Pleſcouienſi deducendo, promiſſum fuerat. Id enim ſe facturum aliquot intra dies, Antonio pollicitus fuerat Rex. At Regij dixère, Antonio promiſſum fuiſſe, ne irruptio tentaretur: exercitum autem, quàm primùm pax facta, conditiones ſcriptæ, iureq́ue iurando firmatæ fuiſſent, deductum iri. Denique cùm de ratione tradendarum arcium Regij agerent, Moſci: Nobis altum ſapere, magnus Dominus noſter haud mandauit. Vt enim Princeps Chriſtianus eſt, ita Chriſtiano more, ſincereq́ue vt nos gereremus, iuſsit: quod & facimus vobiſcum, quaſi cum fratribus noſtris. Itaque ſcitote, quàm primùm aliquid de Sebieſſo ſtatuerimus, Nouogardiam mittemus, aulicos nobis dignitate non impares euocaturi; quorum item vnus Palatinus eſt Porcouienſis, Ioannes Zerebuoun, quibus arcium tradendarum facultas demandata eſt.

Actvm eſt deinde à Moſcis, ne ruſtici in Lituaniá abducerentur; quod Regij prohibitum fuiſſe dixerunt à Rege, ac proinde negocium pacis eſſe quàm primú abſoluendum, vt iſtiuſmodi reliqua ne acciderent.

Tvm ad Beatiſsimæ Virginis annúciatæ diem, cú Moſci dicerent, arces eſſe tradêdas, (id, quod Regij recusârunt) de tormentis viciſsim vtrinq; reddendis actum eſt, in quibus, nempè, Regis, vel magni Ducis eſſent inſignia, vel inſcriptiones.

Deinde ventum eſt ad captiuos: Moſcis petentibus, vt liberaliter omnes vtroq; à Principe dimitterentur; Regij negantibus, aliter id effici poſſe, quàm quomodo Rex Antonio expoſuiſſet. Id autem erat, vt miles pro milite, centurio pro centurione, Palatinus pro Palatino permutarentur: ſi qui ſupereſſent, ij vel pecunia redimerentur, vel cum Liuonibus aliquibus, qui eſſent in Moſcouia, cópenſarentur. Inſuper adiectum eſt à Regijs, mercatores eſſe liberandos à Moſco, quos prçter omne ius, moremq́; Chriſtianum, ac præter cónſtitutiones, & literas, quæ aliàs inter eos Principes ſcriptæ fuerant (ne quid, orto bello, mercatoribus damni inferretur) magnus Dux detinuiſſet, & haberet captiuos; præſertim Zareski, & Martinum Mammonicium Vilnenſes, quos nominatim dimitti Rex volebat. Tum Moſci, ſanguinem Chriſtianum non eſſe pecunia redimendum dixerunt: mercatores autê non fuiſſe captiuos, neq; aſſeruatos in vlla cuſtodia;

Priſtauum tantùm illis adhibitum fuiſſe, quos, ne quid damni acciperent, curaret. Quæ cùm eſſent dicta, & aduesperaſceret, reliqua in futuram Seſsionẽ reiecta ſunt.

DIEI PRIMAE ANNI 1582. Seſſio XII.

MOSCI, cùm multam noctis partem demorati eſſent apud Antonium, eum rogârunt, vt omninò (ſi gratiſsimam rem facere magno eorum Domino vellet) curaret in literis, quæ erant de pace ſcribendæ, vt ille Czar Caſani, & Aſtracani diceretur: præ hoc, nihil arces pendere magnum Ducem, quas Regi eſſet traditurus. Hanc occaſionem nactus Antonius multa illis expoſuit de vno Chriſtianorum Imperatore; quam dignitatem Sedes Apoſtolica confirmaret, quamque ex Oriente, vbi Eccleſiæ Catholicæ minùs fidi Imperatores Byzantij eſſe cœperût, in Occidentẽ tranſtulerat. Si Moſcus iuſto titulo vocari, atq; honoribus legitimis decorari velit, ageret primùm cum Pontifice Max. ea ratione, qua reliqui Chriſtiani Principes agunt, qui non ignorant, non eſſe tantam rem Caſanum, & Aſtracanum, vt nouus titulus quaſi alterius Cæſaris, Imperatoris, vel Regis addatur. Si Cæſar id fecerit, ſciti vocem iſtam Czar non Cæſarem, ſed aliquid aliud à Tartaris vſurpatum, quaſi Regium titulum deſignari. Ad ea Moſci: Honorium, & Arcadium Roma Volodimero primo Moſcorum Principi coronam Imperatoriam miſiſſe: Pontificem Max. per Cyprianum quendam Epiſcopum id cõfirmaſſe; ac reliqua eius generis. Quibus Antonius cùm reſpondiſſet, Quingentis annis Honorium, & Arcadium præceſsiſſe Volodimerum: dixêre (neſcientes, quid dicerent) fuiſſe alios quoſdam Honorium, & Arcadium, qui eo tempore vixiſſent. Tum iterum vrſerunt Antonium, vt quandoquidem vocaſſent vniuerſæ Chriſtianitatis Paſtorem Pontificem Max. vellet item operam dare, ne hoc titulo Rex Principem ſuum fraudaret: atque item, ne illi titulus Liuoniæ periret. Quibus Antonius: Quod Paſtorem Chriſtianitatis vniuerſæ vocare velitis Pontificem Max. id quidem rectè habet, cùm id Chriſtus Dominus inſtituerit, Pontifice Max. minimè id curante (niſi quatenus id Eccleſiæ vnitati, ac Dei gloriæ inſeruit) ceteroquin ſe Seruum ſeruorum Dei vocante: at Principi veſtro Liuoniæ titulum reſeruare, à quo arces Regi traduntur, quænam iſta veritas eſſet? Si mihi iſtam veſtem tradideris, eaque ceſſeris, num veſtis Dominus ampliùs verè vocaberis?

HAEC igitur cùm citrò vltroq; dicta eſſent, quæ poſteà lucem reliquę tractationi afferent, cumq; Regij ad indictam Seſſionem rediſſent, de Sebieſlo, deq; futuræ pacis tẽpore actum eſt. Ac Sebieſſum quidẽ vt magno Duci maneret, Legati Regij aſſẽſerunt: pax aût vt ad octo annos duraret ea die Moſci contenti fuêre, aſſerentes, ſeſe nocte inſequenti cogitaturos, ſi quid ampliùs addere poſſent. Deinde, cùm Regij petiiſſent, ne qua ruſticis, qui Regi iuraſſent, damnũ à Moſco inferretur, Moſci pro eo libenter ſuam ſeſe fidem interpoſituros dixère. Cùm verò ad arcium reddendarum rationem ventum fuiſſet, dictumque eſſet, vt Derpatum, ac reliquæ munitæ ores arces redderentur, nec in ea re viderêtur inuicẽ Legati diſcrepare; petiere Moſci, vt deducendis Vladicis, ac Poppis (qui ſunt eorum Sacerdotes) ceteriſque omnibus, ac præſertim imaginibus pijs auehendis, præſidium Regium adderetur, ne in Regis Sueciæ manus inciderent. Quod cũ Regij nõ omninò concederent, Antonius, æquum eſſe, vt tutò deducerentur, reſpondit; eò magis, quòd Moſcis permittere nolebant, vt cohortes aliquas eò mitterent, quæ ſuos proſequerentur: ſicque finis Seſſioni impoſitus eſt.

DIEI SECVNDAE IANVARII, 1582 Seſſio XIII.

REGIS Legati Palatinus, & Michael Haraburda ſoli ea die ad conuentum rediere, Alberto Radiuilio domi ex morbo (vt dixerunt) manente. Cùm verò Antonius de ijs quæſiuiſſet, num, ſi quid eo abſente decerneretur, id ratum eſſet futurum, atque annuiſſent, euocati ſunt Moſci; qui ab Antonio interrogati de pacis tempore, annum adhuc addidere, vt pax nouẽ in annos duraret. Quod tempus Regij quoque admiſerunt.

DEINDE cùm Regij, à Zamoſcio præmoniti, rogaſſent Moſcos, vt tota Liuonia cederent, clauſulamque in literis inſerere vellent, qua Moſcos eò perducerent, vt etiamſi disertè vniuerſæ Liuoniæ ceſsio non exprimeretur, id tamẽ poſſet intelligi: nec verò ambiguẽ iſtius modi rationem probaret Antonius: quin potius diceret, eis priuatim, petite liquidiſsimè Liuoniam totam, quàm vt futuros fratres videamini circũueniſſe: Moſci reſponderunt, Nos ante quinque dies reſpondimus, Liuonia integra, quæ in magni Ducis poteſtate ſit, integrè nos ceſſuros: quæ verò arces in Regis Sueciæ manu ſunt, de ijs nullum nos verbum facturos. Quòd ſi nouas ſubinde res comminiſcentes, tempus extrahitis, annus erit, cùm tractationem pacis haud abſoluemus. Ac quidem Michael Haraburda, Regio-

Regiorũ nomine, proteſtatus fuerat, proteſtationemq́ue eam, de qua dictum eſt, ad mitti ab Antonio petierat; ita vt ea res iam eſſet deſioita: Michaelq́ue ipſam proteſtationis formulam Anronio tradiderat, quã poſteà repetijt, quanquam eiuſdem exemplum Antonius retinuit. Id verò totum à Regijs ex inſtructione, chirographo, ſigniſq́ue Regijs obſignata factum fuerat: cùm inde omnis abſoluendæ paci mora eſſet ab rumpenda, ſi Moſci titulo, iureq́ue Liuoniæ cedere voluiſſent.

Et Antonius quidem, dum ſermones ex ſermonibus ſererentur, Legatis Regijs dixit: Videri ſibi, quandoquidem eò res eſſet perducta, nec anteà ſorſan ſatis maturè prouiſa, vt arces omnes, quas magnus Dux obtineret, fines, iuſq́; earum omnium nominatim ſcripro mandari, & tradi curarẽt; ceteras; ſi quæ item ad id tempus eſſent in manu Moſci, etiam traderent, quandocunque eas à Moſco retineri, compertum ſuiſſet: io literis autem operam (ſi vellent) adhiberent, ne Liuonici Dominij titulus magno Duci adſcriberetur: ceteris reb⁹ ſatis, ex animo, & ex inſtructione Regis ſuiſſe proſpectum.

Deinde Legati, cùm inter ſeſe de finibus Liuoniæ decernendis egiſſent, Moſciq́ue eam rem in aduentum Legatorum de pacis confirmatione reijcerent: inſtitêre Regij, vt id totum inter ſeſe, ne qua controuerſiæ radix reſtaret, conſtituerent. At Moſci, Si quid, inquiunt, minùs commodè conſtituere potuerimus (quandoquidem fines omnes haud ſcimus) id ad Principes noſtros referemus. Tùm vt fines Pleſcouiæ ij eſſent, qui fuerunt antiquitus, vtraque pars coosenſit.

Porrò quærentibus Regijs, vt etſi Sebleſſum magno Duci, ac Veliſiũ Regi manebant, vtrique tamen Principes inter ſeſe, de earũ permutatione, hoc anno agere per Legatos poſsent: Moſci nulla ſe ratione id velle ln literis de pace ſcribi reſponderũt, ſed vt liquidò magno Duci Sebieſsum maneret, cùm item Veliſium Regi liberè ipſi conceſsiſſent.

Sed Regij, qui obtenta Veliſio putabãt ſe quoq́; vniuerſæ Liuoniæ ceſsionem poſſe adipiſci, reuocara tractatione, tempus eximere cœperunt; primoq́; arcium numerum, ac nomina, quas Moſcus adhuc retinebat, petierunt, quas Moſci illicò nominârunt; deinde earum, quas Rex Sueciæ cepiſset; deniq́; ſe cum Duce Alberto Radiuilio ea de re acturos dixerunt, atque ad diem poſteram Seſsioni interfuturos.

NOMINA ARCIVM A MOSCO tradendarum.

Lenvvardt Strovvna, Aſteradt, Kokenbaus, Krysbork, Borzuo, Kudun, Czeſtuin, Luza, Rezica, VVleca, Voldimerecz, Roroni, Goroia, Trykat, Alyſt, Perkol, Salacz, Nouogardia Liuonica, Kerepiecz, Derpt, Mukovv, Randck, Rynhol, Conhol, Caulecz, Curslovv, Lais, Tar uas, Polczevv, Paida, id eſt, Lapis albus, Vilian, Pernauia vtraque.

NOMINA ARCIVM QVAE IN manu Sueciæ Regis ſunt.

Narva, Sereneſcum, Adeſum, Tolſczabora, Rakoboz, Kolyvvan, Paidca, Kolovver, Lihovver, Apſel, Vyholumiſa.

DIE V. IANVARII, SESſio xiiij.

Vbi Legati vicisſim conqueſti ſunt, Moſci quidẽ, quòd Regijs rem protrahentibus, interim ruſtici, captiuique à Polonis, & Lituanis abducerentur, vacuaq́ue regio circumquaque relinqueretur, & incendio abſumeretur: Regij verò, quòd Moſci tempus extrahentes, neque ad rem, qua de agebatur, venientes, effuſi ſanguinis erant cauſa, qui tantò magis erat effundendus, quantò magis ipſi pacis conditiones non admitterent. Addidere Regij, ruſticos, & captiuos haud abduci, ſed in hyberna, caſtraq́; cuiq́; militi aſsignata deduci.

Inde de Sereneſcio arce Liuoniæ actũ eſt, quam Moſci à Sueciæ Rege occuparam, Regij à magno Duce retineri dicebant. Qua de re cùm veritas non conſtaret, Regij eam ſeſe omninò velle dixerunt, quam ſeſe tradituros Moſci reſpõderunt, niſi Regis Sueciæ in ea præſidium fuiſſet.

Postea nomina vniuſcuiuſque arciũ quæ adhuc ln poteſtate Moſci ſunt, repetita ſunt à Regijs: earum item, quæ in Regis Sueciæ venerant manus. Ad extremum, cũ Legati de verbis potiùs, quàm de re litigarent, ſic conſtitutum eſt, vr Moſci, quidquid in Liuonia magnus Dux haberet, id cum arcibus, pagis, agro, atque adeò rebus alijs immobilibus, ad eas pertinẽtibus, Regi traderent: Rex magno Duci arces à ſe captas (præter Veliſium) quæ quidem ſuiſſent magni Ducis, cum pagis, agro, rebuſq́; alijs immobilibus, ad eas ſpectantibus, reſtitueret: intereà neutri, quamdiù pacis tempus duraret, vel Moſto aduerſus Veliſiũ, atque Liuoniã, vel Regi aduersùs Lucũ, Sauolociã, Neueliam, Chelmã, Sebeſium, ac Pleſcouienſes arces eſſe bellũ innouãdum. Quæ vt ab Antonij Amanuenſi, & interprete ſcriberẽtur, vtriq́; Legati petierunt.

Praeterea cùm de ratione, temporeq́; tormentorum, Vladicarum, Popporum, imaginum ex arcibus auehendarum. Regijq́; exercitus ex Pleſcouiẽſi obſidione

deduceodi,

deducendi, multa contentio fuiſset, ac dies ad noctem inclinaſſet, relata earum rerum deliberatio eſt in ſequentis diei Seſſionem.

DIEI SANCTISSIMAE EPIPHAniæ Seſſio XV.

CVM qui Nouogardiam à magno Duce fuiſſent miſsi, vt redderent arces, inde abijſsent, Regijs ea de reſciſcitantibus, Moſci reſponderunt, alios à magno Ducè ei negocio fuiſse aſsignatos: itaque vbi pax coiuiſſet, nullam reſtituendis arcibus moram interpoſitum iri.

DEINDE verò cùm primùm ad eas arces ventum eſſet à Regijs, aulicisque magni Ducis, ex vnaquaque octo dierum ſpacio Palatini, Vladicæ, Poppi, mercatores, imagines, cum eorum bonis mobilibus exirēt: frumentā, & alia eiuſmodi, niſi eo tempore auehi poſsent, redeuntibus aliquibus Moſcis aſportatum iri.

OMNIVM porrò arcium, quæ in Liuonia Regi tradendæ erant, reſtitutio, intra octo hebdomadas, ab ea die, decreta eſt; quo in ſpacio Regij ſuas Moſco item eſſent reddituri.

CVM verò iterum de tormentis actum eſset, vtrique Legati conuenerunt, vt inter poſito iureiurando, atq; oſculo crucis tormenta cum arcibus capta reſtituerent Michael autem Haraburda Regis, & Nikita Baſsenka magni Ducis Secretarij, eorum tormentorum nomina, & numerum chirographo munita, deſcriberēt, ac vicisſim traderent.

REGII deinde Antonio proteſtati ſunt, Serenescum velle ſeſe Moſcis, quod hi (vt antea) dicerent, eſse in manu Succiæ Regis.

DE captiuis magna rurſus diſceptatio fuit, Moſcis negantibus pecunia, arcibusue redimendum eſse Chriſtianum ſanguinē, quòd Regij duas arces, Sebeſium, atque Opocam propterea petiuerant. At rurſus Regijs obijcientibus, magnum eorum Ducē quondam Vſuiatum, & Ieſeriſcium arces à Rege Poloniæ ad captiuos redimendos petiiſſe: ipſumque adeò Ducem non ſolùm pro Chlebonicio nobili Lituano tres captiuos, verùm etiam pecuniam, vti de alijs faciebat, voluiſſe. Ad extremum igitur, vt ea tota res per Legatos cum vtroque Principe ageretur, cōſtitutum eſt, cū Antonius, cui eam rem deferre Regij voluerant, id omninò non expedire reſpondiſſet, quippè qui (in caſtris expertus, Regi, qui Moſcum captiuum ei promiſerat, non fuiſſe obtemperatū) iudicauit, ſi qui à tot externis Moſci aliò fuiſſent abducti, magno Duci non redderentur, eam rem Pontificis Max. nomini, ac fidei incommodè ceſſuram.

DENIQVE cùm Moſci vrgerēt, vt Rex primò Legatos ſuos ad pacem firmandam in Moſcouiam mitteret; Regij verò dicerent, ſat eſſe, ſi vtriuſq; Principis Legati ad fines vtriuſq; ditionis, eodem tempore venientes; alteri ad Regem, ad Moſcum altori procederent, aut etiā Regis Legati Smolenſcium primò venirent: nec verò Moſci hoc probarent; quod ſuos eſſe iſtarum rerum imperitos dicerent, nihil in ea Seſsione ſtatutum eſt, ſed in futuram reiectum.

EADEM die, cùm magnus Dux ad Antonium, & ad ſuos Legatos literas miſiſset, cum altera validiore Plenipotentia, id Antonio ac Regijs fuit argumento, eum de pace ſeriò agere. Ea verò perlecta eſt in ipſo Legatorum conſeſſu, quæ ita habebat.

EXEMPLVM SECVNDAE MAGNI Ducis Plenipotentiæ.

DIVINA gratia, ac clementia, qui nos præfecit in Oriente ex altiſsimis, quique dirigit pedes noſtros in viam pacis. Huius ergo Dei noſtri in Trinitate adorandi clementia, Nos magnus Dominus Imperator, atque magnus Dux Ioānes Baſilius, totius Ruſsiæ, Volodimeriæ, Moſcouiæ, Nouogardiæ, Imperator Caſani, & Imperator Aſtracani, Dominus Pleſcouiæ, & magnus Dux Smolenſciæ, Tueriæ, Iueriæ, Permiæ, Viatciæ, Bulgariæ, & aliorum, & Dominus hæreditarius terræ Liuoniæ, &c. Stephano Dei gratia Regi Poloniæ, & magno Duci Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Principi Transſyluaniæ, & aliorum, &c. Scripſit ad nos Gregorij xiij Papæ Romani Nuncius, Antonius Poſſeuinus de pacis conſtitutione, ne inter nos ſanguis Chriſtianus funderetur, & bellum vt ceſſaret, vt Legatos noſtros ex vtraq; parte inter nos ad vnū locū mitteremus, qui præſente illo Pontificis Nuncio inter nos pacē, & fœderis conſtitutionē conſtituere poſsēt. Itaq; nos propter pacem Chriſtianā miſimus Legatos noſtros, Aulicū noſtrum, & Præfectum Caſinenſem, Ducem Demetrium Petri Ieletzki; Aulicum noſtrum, & Præfectum Coſelnēſem, Romanū Baſilij Olpherium; & Notarium noſtrum Nikitam Baſsenka, Nicephori filium Vereſczahina; & Vicenotarium noſtrum Zachariam Suiazeua, ad Zapolſcij Iamum, vel ad aliquem alium locum, qui aptus erit inter Porcoulam, & Zauolociā ad conuentum, pacis ſtatuendæ gratia, data illis plena inſtructione, vt conuenientes cum Legatis tuis inter nos, & te Regem Stephanum de bono opere, & de pace Chriſtiana coram Papæ Nuncio, quæcunq; illi concludent, & ad pacis conſtitutionē ex vtraque parte conſtituent; literisque

fœderis

ſoliti erant) cùm Moſci aduerſarentur, ac generatim quidem ſcripturos ſe pollicerētur, ne Lituania, vel Liuonia contra Moſcouiam, neué hæc contra illas bellum gereret: vrgentibus tamen tum Regiorum, tùm Antonij rationibus, tandem aſſenſerunt, nempe, ſe ſcripturos, ne quid Moſcus contra vllam Lituaniæ arcem Chiouiam, Caneuium, Czerkaſiam, aliasque finitimas; neve contra Liuonicas arces, quibus ceſſerat: Rex item, ne contra alias Moſci arces hoſtile quidpiam ageret: & fines, qui erant antiquitus, iidem vtriusq; Principis ditioni, arcibusque eſſent. Sic huic Seſſioni fine impoſito, ſequens dies deſcribendis de pace litteris fuit decretus.

DIEI X. ET IX. IAnuarij Seßiones.

REGII, quoniā examinandis Moſcorum litteris de pace biduum illud impenderant: viderent autem in Regis, & Magni Ducis Plenipotentijs disertè cōtineri, vt omnia, quæ ad pacem ſpectarent, corā Antonio agerentur, atq; adeò conficerentur (quæ verba niſi in litteris infererentur, inualidam eam tractationem futuram putabant) magna inter eos & Moſcos fuit contentio, cui tamen Moſci deniq; ceſſerunt. Cùm verò iam omnia putarentur eſſe confecta, Moſci ad litteras addi petiuerunt, ab eorū Magno Duce non ſolū arces, quibus cedebat, verùm etiam Rigā, & Curlandiam, quas nūquam ille poſſederat, Regijs tradi; ab his ita repulſi ſunt, vt cùm nulla ratione Moſci rationi cedere vellent, craſtina die vt diſcederent, iuſsi ſint. Tùm Regij, per ſe non ſtare quin Summo Pont. iuſtis omnibus in rebus obedirent, Antonio proteſtati ſunt. Ac quidem eò ſpectaſſe Moſcus intelligebatur, vt ſemper aliquid ſibi reſtare iuris ea ceſſione in Liuonia videretur: quaſi eam ad tempus decennij tātùmodò traditam, quo tempore pacta fuerat pax, deinde repetere poſſet. Augebat ſuſpicionem iuſtam Regijs, quod biduum, qui ad euocandos Nouogardia Palatinos tabellarius à Moſcis fuerat deſignatus, is adhuc retinebatur; moras nectentibus, nec aliquid afferentibus, niſi quod adhuc litteræ non eſſent confectæ, de quibus nulla penè controuerſia reſtabat. At poſtquàm abire iuſsi ſunt, vnus primo, deinde alter, denique omnes ſimul ad Antonium rediēre: modo ſe aientes non habêre in mandatis, vt ſine illa ſcriptione Rigenſis traditionis pax coiret, modo ſe non eſſe eiuſmodi ſuo ſub Principe, quales ceteri ſunt ſubditi, cùm ne ſyllabam quidem præſcripti mandati poſſent ipſi immutare: petere denique decem dierum tempus, quo à Moſco reſponſum acciperent. Ad extremum, quærere de Antonio conſilium, quid facerent. Tùm Antonius (cui circuitio, illa in reliquis tractationibus vſurpata, iam ſe prodebat apertius) veritus, quin ea omnia fierent ad exercitum Regium ea ſpe lactandum, & fatigandum, dixit, aut ſcripto pollicerentur, in omnibus, quæ acta eſſent, ſeſe aſſenſuros, nil de Riga quæſituros: aut hac ipſa nocte ad Legatos Regios eſſe eundum, & litteris de pace lectis poſtridie eius diei iureiurando pacem ſanciendam: ſin minus, Regios omninò abituros: Tum illi (vt ſolebant) velle denique facere, quidquid dixiſſet Antonius: nil de Riga quæſituros: noctem ſcribendis litteris inſumpturos: vnum ſe Michaelem Haraburdam cupere, qui eas videat. Ad quem cùm miſiſſet Antonius, non ſolùm is, ſed Palatinus Braslauienſis ab eo, ad quem receſſerant, pago, paulo poſt initium noctis ad Antonium rediēre: qua ferè tota, ſicut etiam inſequenti die, examinādis ijſdem de pace litteris inſumpta, petitum ab Regijs eſt (Antonio illis in memoriam reuocante) num Moſci vellent in litteris inſerere, ne quid ruſticis, qui ad Regem deſeciſſent, damni à Moſco, poſt compoſitam pacem, inferretur: Quod Moſci abnuerunt, ſed dextera Antonio data, eidem, ac Legatis polliciti ſunt, nihil ijs ab ſuo Principe damni illatum iri: quos eſſe tanquam oues: & metu, ac cæde aliorū, non improbitate territos, iureiurādo ſeſe Regi obſtrīnxiſſe cognoſcerent. Tùm in decēnium decreta pax, altero ad nouennium anno addito. Moſci verò petierunt tormentorum nomina, & numerum eorum, quæ eſſent in arcibus à Rege captis, de quibus antea fuerat actum. Quorum cùm vnius tantùm Neuelię Catalogum deprompſiſſet Palatinus Braſlauienſis, ac Moſci tùm vrgerent, vt omnium traderetur, quemadmodum ipſi omnium ſuorum attulerant: miſsi ſunt, qui id celerrimè procurarent: meliore quidē cauſa Regijs, ſed minore, quā Moſci fecerant, prouidentia, & diligentia, non ſine cauſæ periculo, vtentibus.

DIE XV. IANVARII, SESſio vltima.

CVm eo biduo, quod hanc diem præceſſerat, maxima iterum inter Legatos contētio fuiſſet, Moſcis in ſuis ſaltem litteris adſcribere volentibus, quas Regi arces traderent, eas ſeſe ex Magni Ducis patria, ſeu terra tradere: id verò Regij fortiter abnuerent, quod dicerent, eo quaſi iure illum vſurum in reliqua Liuonia tentanda, quā Regi haud dediſſet: ab Regijs iterum iuſsi

ſunt Moſci, vt Moſcuam re infecta abirent, niſi vellent ab eo propoſito abſtinere. Sed cùm Antonium Moſci ſupplices rogarent, vt ſuam adhuc operam ea in re interponeret, Regiosque diſceſſum comminatos retineret: ſic eo officio, quãtum opus erat, functus, Moſcis, vt verba illa è ſuis litteris eraderent, perſuaſit. Tũ ſimul Legati côuenietes, litteris ipſis adhuc perlectis, ijsque, ac Plenipotentijs ſuorũ Principum inuicem de more traditis, vt quæ erãt Magni Ducis Regijs, quę huius eſſent Moſcis relinquerentur: ſchedis item de tormentorũ numero, reliquisq; arcium munitionibus, ab vtriuſque Principis Secretarijs, qui conuentui interfuerant, Michaele Haraburda, & Mikita Baſſenka ſubſcriptis: cùm Regij ab Antonio proteſtationem de reliqua Liuonia petijſſent, pacem iureiurãdo, chirographo, crucis oſculo, coram Antonio, in eius hoſpitio ſanxerunt. Quòd ad Dei gloriam ſit, Amen. In Kiuerou a Horca, die xv. Ianuarij, 1582.

PROTESTATIO REGIOrum Legatorum, ab Antonio Poſſeuino admiſſa.

CVm coram me Antonio Poſſeuino à Sanct. D. N. Pont. Max. Greg. xiij. ad procurandã pacem inter Sereniſsimos Poloniæ Regem, & Magnũ Moſcouiæ Ducem miſſo, Magni Legati Stephani, Dei gratia, Regis Poloniæ, Magni Ducis Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, Liuoniæ &c. nec non Principis Tranſſyluaniæ, Ill. Ianuſius Zbaravvski Palatin⁹ Braſlauienſis, Capitaneus Krzemenecenſis, & Pinſcenſis: Albertus Radziuilius in Olika, & Nieſvviſi Dux, Regiæ aulæ in Lituania Marſchalcus, Capitaneus Kovvnenſis: Michael Haraburda Notarius Regius in Lituania in loco, Zapolſciæ Iamo dicto, congregati fuiſſent, habuerunt ſermones & tractationes de pace, ſeu fœdere inter prædictum Sereniſsimum Regem, & inter Magnum Moſcorum Ducem Ioannem Baſilij, cum ipſius videlicet Magni Ducis Legatis, Demetrio Petrouicio Ieletzki, locum tenente Kaſrinſcij, & Romano VVaſsieljevvicic Olſfirou a, locum tenente Kozielſcij, cum Mikita Baſſenka Notario, & Zacharia Suicziaczieo Subnotario: Poſtulaueruntque Sereniſsimi Regis Legati ſuo Principi reddi arces omnes, à Sereniſsimo Rege Sueciæ, ſub Sereniſsimo Magno Moſcorum Duce in Liuonia occupatas, hoc eſt, Rohodzieuum, aliàs dictam Naruam, Sereneſcum, Adozum, Iolſczaboram, Rakobozam, Kolivvianum, aliàs dictam Reualiam, Paizam, aliàs dictam Padeza, Kolivvirum, Lichovvierzũ, Abelum, Vvicholumizum, vt Sereniſsimi Magni Moſcouiæ Ducis nomine Magni ipſius Legati renunciarent cunctis, & eas Sereniſſimo Regi traderent, inſtiterunt. Quibus Sereniſsimi Magni Moſcorum Ducis Legati reſpondẽtes dixerunt, nihil eis eſſe reliquum, quod redderent, quandoquidem Magnus eorũ Dominus eas arces non poſsideret. Quo nomine Magni Legati Sereniſſimi Poloniæ Regis ſolemniter corã me proteſtati ſunt, & Principem ſuum arces omnes in Liuonia ſitas, quas Sereniſsimus Suecię Rex teneret, recuperare velle, & debere affirmauerunt: hoc ſaltem cauto, vt ſi Sereniſſimo Regi cum Sereniſsimo Moſcorum Duce de ijs arcibus diſceptandum eſſet, vt tantùm de ijs arcibus, quas nunc Sereniſsimus Rex Sueciæ tenet, ijs & diſceptatio habeatur. Quod autem ad Poloniæ Regnum, vnà cum Magno Ducatu Lituaniæ, atq; ad reliquas omnes arces in Liuonia, quęque ſibi Sereniſsimo Regi Polonię ſubiectæ ſunt, attinet, vt pax, quę ab vtroq; ſancietur in omnibus & ſingulis prouincijs, & arcib⁹ ijs inuiolabiliter ſeruetur: & vicisſim ne à Sereniſsimo Rege Poloniæ Magnus Moſcouiæ Ducatus, aut aliquã arx, locusve Sereniſsimo Magno Moſcouiæ Duci ſubiectus propterea infeſtetur. Quę quidem omnia litteris pacis Sereniſsimi Regis Legati inſeri voluerunt, Sed Sereniſ. Magni Moſcouiæ Ducis Legati recuſãrunt, affirmantes eam pacem, quæ & quamdiu inter principes ſancietur, iureiurando ſemel firmatam, inuiolabiliter ſeruari debere: ſic à parte Sereniſsimi Regis erga Magnum Ducatum Moſcouiæ, ceteraſque omnes prouincias & arces eiuſdem magni Moſcouiæ Ducis, quemadmodum à parte Sereniſsimi Magni Moſcorum Ducis erga Poloniæ Regnum, & magnum Dominium magni Ducatus Lituaniæ, ac Liuoniæ, omneſque arces, ad eas, & alias Regni Poloniæ prouincias pertinentes. Pręterea ſuprà memorati Legati Sereniſsimi Poloniæ Regis, ſimul congregati cum ſupradictis Legatis Sereniſsimi Magni Moſcouiæ Ducis, coram me Antonio Poſſeuino poſtularunt ab ijſdem Magnis Legatis Sereniſsimi Magni Moſcouiæ Ducis, vt arcem etiam Sereneſcum, quæ eſt in Liuonia, Sereniſsimo Regi Polonię traderent, eiq; perpetuò renunciarent. Ad quod Sereniſsimi Regis Legatorum poſtulatum Magni Moſcouiæ Ducis Legati reſponderunt, eam arcem Sereneſcum in Magni Domini ſui manibus, aut poteſtate non eſſe: ac propterea ſe, quod non haberent, dare non poſſe, ſed Suecię Regem Sereniſsimum eam arcẽ occupauiſſe. Qua de cauſſa Sereniſs. Polonię Regis Legati corã me Antonio Poſſeuino pro-

proteſtati ſunt, eam quoque arcem Sereneſcum de manu vel poteſtate cuiuſcunque Sereniſsimum Poloniæ Regem velle recuperare. Nos igitur quátum potuimus, ſub beneplacito eiuſdem Sanctiſsimi Domini Noſtri Gregorij xiij. Pont. Max. ac Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, ad effectum tantùm dictæ pacis, dictas proteſtationes admiſimus, non intelligentes hac noſtra proteſtationis admiſsione vlla ratione vel ſupradictorum Regum, & Principum, aut quorumcunq; aliorum iuri, ſi quod in ſupradictis locis haberent, vel pretenderent, præiudicare, aut derogare. Datum in Kiuerouа Horca pago, ex hoſpitio meo, die XV. Ianuarij. 1582.

LITTERAE COMPOSITIONIS *pacis legatorum Magni Moſcouiæ Ducis.*

DEI gratia Magni Dñi, Czar atq; Magni Ducis Ioãnis Baſilij totius Ruſsiæ, Volodimiriæ, Moſcouiæ, Nouogardiæ, Czar Caſani, & Czar Aſtracani, Domini Pleſcouiæ, & Magni Ducis Smolenſciæ, Tueriæ, Iueriæ, Permiæ, Viatcię, Bulgariæ & aliorum, Domini & Magni Ducis Nouogardiæ, Niſouienſis terrę, Czernihouię, Reſanię, Roſtouiæ, Iaroslauiæ, Belozeriæ, Liuoniæ, Vdoriæ, Obdorię, Condimiæ, Siberiæ, & aliorũ: Nos Magni Domini Legati, ego aulicus Magni Domini, Czar atque Magni Ducis, & Præfectus Caſinẽſis, Dux Demetri⁹ Petri Ieletzki; ego aulicus Magni Domini Czar atq; Magni Ducis, & Præfectus Coſelnenſis, Romanus Baſilij Olpherius, ego Domini Czar atque Magni Ducis Notarius Mikita Baſſenka Nicephori filius Vereſſczahina; & ego Magni Domini Vicenotarius Zacharias Suiazeuius, conueniebamus cum Magni Domini Stephani Dei gratia Regis Poloniæ, & Magni Ducis Lituaniæ, Ruſsiæ, Pruſsię, Samogitię, Maſouię, Principis Tranſyluaniæ, & aliorum, Legatis, bonæ conſtitutionis paciſque ſtabiliendæ gratia: quoniã mittebat ad Magnum Dominum noſtrum, Czar atq; Magnum Ducẽ Gregorij xiij. Papę Legatus, Antonius Poſſeuinus cum litteris ſuis hominem ſuum Andream Apollonium, vt à Magno Domino noſtro miſsi Legati, ad aliquem locum vnà cum Regis Stephani legatis conuenientes, pacem facerent atq; cõſtituerent. Itaq; nos Magni Domini, Czar, atque Magni Ducis Legati, ego aulicus & Præfectus Caſinenſis, Dux Demetrius, Petri Ieletzki; ego aulicus & præfectus Coſelnenſis, Romanus Baſilij Olpherius; ego Notarius Mikita Baſſenka, Nicephori filius Vereſſczahina; & ego Magni Domini Vicenotarius Zacharias Suiazeuius conuenientes, miſsi & inſtructi à Magno Domino noſtro ad zapolſcij Iamum, inter Porcouiam & Zauolociam, in Velicolucenſi viã, cum magni Domini Stephani Regis Legatis, Duce Ianuſio Nicolai Coributouij Zbaraſcij, Palatino Braslauienſe, Capitaneo Krzemenecenſe, & Pinſcenſe; Domino Alberto Radiuilio, Duce in Olika & Neſvviz, Marſchalco curiæ Magni Ducatus Lituaniæ, Capitaneo Covvnenſe, & Notario Magni Ducatus Lituanię Michaële Haraburda, conſtituimus fœdus ad decem annos, à Baptizatione Chriſti anno ſeptem milleſsimo nonageſimo ad eandem baptiſationem Chriſti annó ſeptem Milleſimo Centeſimo: ità, vt Magnus Dominus noſter, Czar atque Magnus Dux, propter bonum pacis Chriſtianę, iuſſerit cedere in partem Regis ex terra Liuonię arcem Kokenhauſen, arcem Skrocono, arcem Linneuardum, arcem Krutzborcum, arcem Borzunum, arcem Czeſtulnum, arcẽ Tricatum, arcem Roconum, arcem VVlodimiriolum, arcem Alyſtum, arcẽ Gouiã, arcem vacuam Laudunum, arcem Salaciũ, Ciuitatẽ Derpatum, Nouogardiam Liuonicã, Kerepeciũ, Muconum, Randehã, Rynholum, Conhotã, Caulecium, Curslouiũ, Laiſium, Iaruaſum, Polczeuium, Paidam; id eſt, album Lapidem, Velium, Pernauiã antiquam, & Pernauiam nouam, cum omnibus bonis ad illas ſpectãtibus, & cum pagis illarum arcium. Præterea etiam in partem Regis Veliſium; terra autem Veliſij cum antiquis terminis & finibus, quemadmodùm fuit Vitepſcij terra cum Toropecio, terra Vitepſcij cum arce Veliſio, ad Vitepſcium, Toropecij autem ad Toropecium. In partem verò Magni Domini noſtri, Czar & Magni Ducis illę arces, quas ex ditione Magni Domini noſtri Stephanus Rex ceperat, arx Velikolukum, arx Neuelia, arx Zauolocia, atque item Rzouapuſta, arx Chelma; præterea quas arces Pleſcouienſes ex ditione Magni Domini noſtri Stephanus Rex ademit, Voronecium, Veliam, Oſtrouiam, Craſnam, vel ſi quid aliud poſteà ademerit Rex Stephanus aliorũ Caſtellorum Pleſcouiẽſium, vti Vertiam, vel Volodimirecz, Dubkouium, Viborecium, Viſſegrodum, Isborſciũ, Opokam, Godouiam, Kobilegrodiſſcze, & Sebeciũ. Hæ omnes arces in partem Magni Domini noſtri more antiquo ad Pleſcouiã, cum omnibus bonis, & pagis earum arcium cedant. Homines verò, tormenta & cõmeatus ex vtraque parte, hæc omnia ſecũdùm conſtitutionem deducenda ſunt, ſic, vt cũ venerint Magni Domini noſtri aulici, qui miſsi ſunt in Liuoniam, homines educere ex arcibus, Derpato, Nouogardia parua,

Paida Polczcuia, Iaruaſo, Perkela, Salacza, Pernaua, & Felino, tùm Regis aulici debẽt curare cõgregari equos cũ ruſticis Lotauis, & vehicula ad deducenda tormenta Magni Domini, quæq́ue ad ea attinent, commeatnm, & Vladicam Derpatenſem, imagines, & ornamenta Eccleſiaſtica, Palatinos, & oẽs homines ad deducẽdos illos, res, bonaq́ue illorũ, prout poterunt exportari. Vbi verò ruſticos Lotanos cõgregauerint, & dederint Magni Domini hominibus, tùm homines Magni Domini ſeptem dierum ſpacio, res, & bona ſua in curribus imponere debent, ab eo die, quo equos, & Lotauos dederint. Et vbi ſeptem dierum ſpacio omnes res ſuas in curribus impoſuerint, exire ex arce cum omnibus Pleſcouiã debent, quos Lituani proſequi, & deducere tormenta, & homines Magni Domini Pleſcouiam vſque debent: arces verò aulicis Regijs, qui ad accipiendas illas miſsi ſunt, reddere debent. Ad hæc & ex poſtremis, quas ceſsit Magnus Dux Regi Stephano, arcibus Liuonienſibus, ex Kokenhauſen, Skrono, Linnevvardo, Krutzburgo, Borzuno, Czeſtuino, Tricato, Rocono, VVolodimericio, Aliſto, Gouia, Lauduno, Golbima, Rezica, Luza, VVlecha, Kerepecio, Mukouo, Randeha, Rinholio, Conhoto, Caulecio, & ex Cursłouo preſidium, homines, tormenta, res omnes, & cibaria eodem modo cum Lotauis ad diem certum, & tempus conſtitutũ, Menſis Martij ſcilicet quartum diem, omnia inde deducere debent, quos Lituani Pleſcouiam vſque comitari debent. Tormenta verò Magni Domini in arces illas inducta, cum globis, & pulueribus ex omnĩbus Liuonicis arcibus vnà cum hominibus eodem tempore deducere debent, ſecundùm ſcriptum, quod ex vtraque parte Legati vtrinque commutârunt & acceperunt, cum ſubſcriptione manuum Notariorum. Illa autem tormenta, quæ aliqua in arce capta ſunt in Liuonia, in ijsdem relinqui debent, ſecundùm ſcriptum, quod Legati vtriuſq; partis cum ſubſcriptione Notariorũ acceperũt. Quòd ſi verò commeatum, cibaria, vel ſimile aliquid vna vice cum hominibus ſimul ex arcibus deducere non poterunt, vel ſi equos tàm citò non collegerint, ea omnia homines Magni Domini noſtri in ijsdem arcibus ſub ſigillo ſuo, & cuſtodia relinquere debent, quibus aulici Regij nullum detrimentum, vel iniuriam inſerre debent: imò cùm ſecũda vice ad ea accipienda venerint, aulici Regij remittere omnia per Lotauos Pleſcouiam, eodemq́ue modo Lituani deducere debent. Sic etiam & ex illis arcibus, quibus Magno Domino noſtro, Czar atq; Magno Duci Rex Stephanus ceſsit ex Velikoluko, Zauolocia, item Rzoua, Puſta, Neuelia, Chelma, & Pleſcouienſibus caſtellis, quæ erant in poteſtate Regis Stephani, eodem modo milites Regij deduci, debẽt, vnà cum tormentis, quæ inuexerat Rex Stephanꝰ. Aulici verò Magni Domini, qui ad capiendas illas arces miſsi ſunt, debent congregare ſubditos illarum arcium cum equis, & dare aulicis Regijs ad deducenda præſidia, tormenta, & milites prout poterunt exportare: & cùm ruſtici cum equis congregati, & dati Regijs fuerint, eodem modo Lituani ſeptem dierum ſpacio omnem commeatum, & quidquid erit, in curribus imponentes, ex arcibus exire, & arces Magni Domini noſtri aulicis, qui ad capiendas illas miſsi ſunt, tradere debent, quiq́ue Lituanos, tormenta, & commeatum omnem comitari, & deducere debent ex Velikoluko, Chelma, Neuella, Zauolocia ad Oſeriſcium: ex Pleſcouienſibus verò caſtellis ad Nouogrodecam Liuonicam. Sed tormenta illarum arcium, quibuscum captæ erant, relinquenda ſunt in ijſdem arcibus, ſecundùm ſcriptum, quod datum eſt aulicis Magni Domini: tormẽta verò, quæ Rex Stephanus induxit, remitti debent, vnà cum militibus. Quòd ſi vna vice commeatnm, cibaria, vel aliquid ſimile euehere non poterũt; vel ſi ruſticos, equoſúe tam citò non congregauerint, reſiduum illum cõmeatũ Lituani ſub ſigillo ſuo, & cuſtodia relinquere debent, quos poſteà ſecunda vice Magni Domini noſtri aulici, congregatis ruſticis, & equis, ad arces Lituanorum remittere debent, comitatumq́; mittere, vt nulla vis, iniuria, detrimentum, & incõmodum ex vtraque parte in arcibus inferatur. Quemadmodũ etiam, cùm Magni Domini noſtri Czar, atq; Magni Ducis milites, Vladica cum imaginibus, Poppis, & omnibus ornamentis Eccleſiaſticis, tum Palatini, Nobiles, Sclopetarij, Coſaci, & omnes alij ex arcibus Liuonicis ducentur, his omnibus ſupradictis, tormentis, & theſauro Magni Domini in via Lituani milites ipſi vel per Lotauos, vel Germanos nullã iniuriã, vel damnum inſerre debent, ſed ita comitari, ne in via interficiãtur, vel ſpolientur, vel vis aliqua inſeratur. Et ſecũdùm has litteras cõſtitutionis, Lituani homines Magni Dñi noſtri ex arcibus Liuonicis, Pleſcouiam vſque, cum omnibꝰ rebus integrè, ſine vlla iniuria ducere debẽt: noſtri verò Magni Dñi homines illos Lotauos, equos, & quoſcunq; Regios, q eos Pleſcouiã deducẽt, quãprimùm eò perduxerint, illos ſine vlla detentione remittere debẽt, neq; in via inſidias ſtruere, vel iniuriã vllã inferre. Ita etiã ex illis arcibus, quas Dño noſtro Czar, atq; Magno Duci Rex

Stepha-

Stephanus ceſsit, cùm milites, & omnis cõmeatus Lituanicus ex illis ducetur. Magni Domini noſtri homines in via nullum incommodum, vel iniuriam illis inferre, Lituanos non interficere, ſpoliare, vel tormenta, commeatumque adimere, ita vt nulla penitùs illis Lituanis iniuria inferatur, ſed comitari, & deducere ex ijs arcibus, ad Regis Stephani arces cum equis, ſecundùm has cõſtitutionis litteras, debent. Hos autẽ homines Magni Domini noſtri, qui Regis Stephani homines comitabuntur, & eos deducent, tormentaque reuehent, omnes ſine vlla iniuria, vel retentione remittere, neq; in via illos interficere, nullasque inſidias illis ſtruere debent. Et ſecundùm hanc conſtitutionem Legatorum Stephanus Rex ad Magnum Dominũ noſtrum Legatos ſuos magnos miſſurus eſt, eodemque modo Magnus Domin' noſter ad Regẽ Stephanũ Legatos ſuos magnos mittere debet, iſtarum rerũ crucis oſculo confirmandarum cauſſa, & ſecundum noſtram Legatorum conſtitutionem litteras fœderis Magnus Dominus noſter, & Rex Stephanus conſcribere, & inter ſe commutare debent. Cujus cauſſa Legatos ſuos Stephanus Rex ad Magnum Dominum noſtrum certo tempore miſſurus eſt, ad diem ſcilicet Sanctæ Trinitatis, anno ſeptem milleſimo, Nonageſimo, Magnus verò Dominus noſter, ad Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis Dei genitricis feſtum. eodem anno ſeptem milleſimo, Nonageſimo. Itaq; donec Legatio abſoluetur, inter Magnum Dominum noſtrum, & Regem Stephanum, cùm Legati Regij apud Magnum Dominum noſtrum fuerint, hocquè iureiurando, & crucis oſculo confirmauerint: cùm etiam Magni Domini noſtri Legati apud Regem Stephanũ erunt, idemquè illic iureiurando, & crucis oſculo confirmabunt, per id omne tempus ad præfinitos vſque decem annos, bellum ex vtraque parte geri nõ debet. Et inprimis Magnus Dominus noſter Czar atq; Magnus Dux in ditiones Regis Stephani ipſe cũ exercitu ſuo procedere, ſenatores, & Palatinos cum militibus mittere, & loca occupare, aut capere, vllasque iniurias & detrimenta in finibus, in omnibus locis ditionis Regis Stephani, inferre non debet: ita vt neq; diſsidia, nec bella inde oriantur; præſertim hoc pacis tempore non obſidere, aut obſidione cingere, arcem Kyouiam, cum omnibus bonis, & pagis: arcem Caneuium, cum pertinentibus: arcem Czerkaſum, cum pertinentibus: arcem Zitomerum, cum bonis ſuis: arcem Ouruciam, cum pagis: arcem Linbecium, cum pagis: arcem Homiã, cum pagis, & pertinentibus: Vuaronecium, leſouium, Ierenicium, Koſcleualeſam, Morozouicium, Llpinicium, Polezanum; arcẽ Furouam, cum pertinentibus: arcem Mozeram, cum pertinentibus: prętereà Bezliczum, Brachinum, Reczicam, Horuolum, Streſsinum, Cziczerskum, Propoiskum, Mohileuium: arcem Mſciſlauiam, cum pertinentibus, & bona Chotloulenſia, arcem Kryczeuiam, cum pertinentibus, arcem Dobrounam, cum pertinentibus, & bona Horſcium, & Romana: arcem Orſam, cum pertinentibus, & pagos Lobauiczum, Mikulina: arcem Vitepſcium, & pagos Bruſam, & Dreczychuk: arcem Surazum, & pagos Surazenſes: Vſuatum, & Oſeriſcium, arcem Veliſium, arcem Polociam, cum caſtellis, pagis, & bonis pertinentibus: arcem Kopiam, arcẽ Kraſny; arcem Vlam, arcem Iuroilam, arcem Dryſſam, arcem Kopcum, & Dęſna arcem Koſianum, arcem Sitnam, arcem Neſſczerdum, arcem Socolum, & ad Polociam pertinentia: arcem Lukomliam, cum pagis: arcem Bielmakovv, cum pagis: arcem Vſaczam, arcem Lebedkam, & Polocenſes pagos, Moſnicouium, Neporotouiclum, Verbilouam, Slobodam, Kubcium, Viaſnium, Clinum, Zamoſnum, Iſcium, Neuedreum, & Horodiſczum, Kreczetam in lacu Othulouio ſitam: Nacuhonum, cũ pertinentibus: arcem Druiam, cum pertinentibus: arcem Iſſkauum cum pertinentibus. Adhæc Magnus Dominus noſter, Czar, atque Magnus Dux Ioannes Baſilij Ruſsiæ, nulla bella, impedimenta, & iniurias inferre, neque aduerſus Curlandiæ terram bellum gerere debet: nec non arces in terra Liuonię, arcem Rigam maiorem, & arcem Rigam minorem, arcem Dalenum, arcem Kircholmum, arcem Kokenhauſen, arcem Skrovvno, arcem Linnevvardũ, arcem Krutzborcum, arcem Iskilum, arcem Radoboſium, arcem Dunemũdam, arcẽ Iueſum, tres arces Kremonũ, itẽ Iuranlam, Ireidenum, Ziguoldum, arcem Sonſelum, arcem Nitouam, arcem Iurenborcum, arcem Narbium, arcem Roſenbecum, arcem Roſenum, arcem Lemſinum, arcem Moianũ, arcem Litoperũ, arcẽ Keſiam, arcem Orliam, arcem Nievvhenam, arcem Pebalgum, arcem Skuinam, arcem Zerbenum, arcem Smilitinum, arcem, Borżunum, arcem Czeſtuinum, arcem Tricatum, arcem Rovvny, Horodiſczũ, Laudunum, Horodiſczum, Holbinam, arcem Rezicam, arcem Luzum, arcem Vlechum, arcem Volodimericlum, arcem Iliſenum, arcem Pletenberckum, arcem Alyſtum, arcem Vekelum, arcem Nouogrodecam, Liuonicam, arcem Kerepecium, arcem Gouiam, Kurslouium, arcem Iurienum,

Mukouum, Randekum, Rynholum, Con
hotum Caulecium, Laiſium, Borcholmú,
Polczeuiam, Paidam, Vilianum, Iaruaſum,
Pernauam antiquam, & Pernauam nouam.
Fines autem omnium arcium ijdem, vt an
tiquitus fuere, eſſe, & permanere debent.
Eodem modo etiã Magnus Dominus Ste-
phanus Dei gratia, Rex Poloniæ, & Magn⁹
Dux Lituaniæ, ipſe cum exercitu ſuo cõtra
Magnum Dominum noſtrum, Czar, atq;
Magnum Ducem Ioannem Baſilij Ruſ-
ſiæ, & terram, dominiaqúe ipſius bellum
gerere, Senatoreſqúe & Palatinos cum mi
litibus mittere: loca denique in dominio
Magni Domini noſtri occupare, vel op-
pugnare, & finitimis nullam iniuriam, de-
trimentumue hoc pacis tempore inferre
non debet: neque bellare, vel impedire Ma
gni Domini noſtri terram Moſcouię totam,
& Nouogardiam magnam, pagos, & ad eã
dem pertinentia: arcem Pleſcouiam, & ca-
ſtella Pleſcouienſia: Opokam, Craſnã, O-
ſtrouiam, Veliã, Voronecium, Isborſcũ, V
douam, Kobilium, Vrnã, Dubkouiã, Viſze
horodum, Volodimericium, & pagos Pleſ
couienſes, cum terra Pleſcouienſi tota, arcẽ
Sebelium, cum pagis arcem Tueriã, terram
que Tuerienſem totã, arcem Pereslanum
Reſanienſem, & Reſanienſem terram totã,
arcem Pronskum, terramqúe ipſius nõ va-
ſtare, neque illi bellum inferre debet. Præ-
tereà idem Magnus Dominus Stephanus
Dei gratia, Rex Poloniæ, & Magnus Dux
Lituaniæ, & has arces Magni Domini no-
ſtri eodẽ pacis tempore infeſtare nõ debet:
arcem Kilska, cum pagis: arcem Puteilam,
cũ pagis: arcem Nouogardiam Seuerieſem,
cum pagis: arcem Radohoſczum, cũ pagis:
arcem Czernihouium, cum pagis: arcem
Starodubum cum pagis: arcem Poczepam,
cum pagis: arcem Poczepouihori, cum pa-
gis: pagoſqúe Suleſiũ, Babocium, Suetilo-
uicium, Holodnum, Scarboulcium, Lape-
cium: arcem Caraczeuium, cum pagis, pa-
goſque Chotemliam, Snoroſcium, Choro-
bouinm, Milinium, Dracouium: arcẽ Trub
czeſcum, cum pagis: arcem Moſalſcum, cũ
pagis: arcẽ Serpaicum, cum pagis, pagoſq;
Zamoſam, Iucharczeuam, Duſnam, Dho-
miniciũ, Pohoſtum, Moſſczinum, Demenũ,
Horodenuum, VVrepeietum, Snopohum,
Couilnum, Sariam, Lazoreuam, Horodiſſ
czam, Blezeuicium, Lubunum, Daniloui-
cium: arcem Branskam, cum pagis, pagoſq;
Solouicios, Prikladneuium, Pancinũ, Theo
doreuiũ, Oſoulcũ, Kopinicium, Suchoziũ,
VVſzechlaulium, Doronniũ, Zernium: ar-
cẽ Roslauliã, cum pagis: arcem Smolenſci-
um, cũ itinerib⁹, pagis, & omnibus pertinẽ-
tibus, pagoſq; Ieloucium, Eoluaniciũ, Lazo
reuſczinum, Puſtoſielium, Romanouium,

Kopotkouicium, Molechnam totam, &
quidquid ad eam pertinet. Et Petrouij Der
zauiam, Lotonã, zuerouicium, Dubrouien
ſcij Putium, Catinũ, Caſpliam, Doreczũ,
Radiſſczuniam: arcem Mſczenſcum, cum
pagis: arcem Opakouiam, cum pagis, pagos
qúe Zalidouiam, Nedothodouiã, Biſcouici
um, Lyczinũ: arcem Viaſmã, pagoſq; ad il
lam ſpectantes: arcem Drohobuſcum, & pa
gos ad eam antiquitus pertinentes: arcem
Beliam, cum omnibus bonis ad eam ſpe-
ctantibus, VVarchouia, & Bolſouia, & Se-
ptonio, & Monimdoua Sloboda: arcem Ve
likolukum, & pagos Velikolucenſes, Doli
ſiam, Bereſaniam, Vſuiam, Lovvciũ, Veſni
bolohum: arcem Chelmam. & pagos ad il-
lam pertinentes, Velilam, Lopaſticã, & Bui
cium: arcem Zauolociam, Rzouampuſtam
& Rzouenſes pagos: arcem Neueliam: ar-
cem Toropeciom, & omnes pagos Toro-
pecienſes, Dancouium, Luibutum, Dubnũ,
Roznum, Turum, Biberouam, Stanze-
uiam, Nezelſcium, Plauetſcium, Zezetſci-
um, Oſereciam, Cazarinovvſczinum. Fi-
nes autem his omnibus arcibus ij, qui an-
tiquitus fuerunt, eſſe debent: & hæc omnia
ex vtraq; parte, ſecundum has conſtitutio-
nis litteras noſtras, & noſtrum iuramentũ,
cruciſque oſculum, firmiter, & inuiolabi-
liter ſeruari debent, quodque ipſi crucis oſ
culo confirmantes, & literas pacis commu-
tantes, hoc fœdus ita tenere debent. Lega-
tis verò, qui à Magno Domino Stephano
Rege, ad Magnum Dominum noſtrũ Czar
atq; Magnum Ducem mittentur, venire, &
redire ad Regem Stephanum, ſine vlla re-
tentione, cum omnibus hominibus, & bo-
nis ipſorum ſecundùm litteras patẽtes Ma-
gni Domini, liberum erit. Et quando ad
Magnum Dominum noſtrum Stephanus
Rex Legatos ſuos miſerit, tùm Stephanus
Rex illis Legatis ſuis plenam Inſtructionẽ
de Captiuis liberandis, & qui ſunt in Litua
nia Captiui Magni Domini noſtri, quo-
modo liberari debeant, dare tenebitur.
Quòd ſi aliqua iniuria, inter finitimos in-
colas interea temporis ex vtraq; parte orta
fuerit, tùm Palatini, & locum tenentes Præ
fecti, vbiq; in finitimis arcibus, per omnes
ditiones ex vtraque parte, intra id tempo-
ris ſpacium de illis iniurijs inuicem mitti,
qui iuſtitiam ex vtraque parte adminiſtra
re, & malos punire debent. Supra hæc om-
nia nos Magni Domini, Czar, atque Ma-
gni Ducis Ioannis Baſilij Ruſsiæ, legati, e-
go aulicus & Præfectus Caſinenſis, Dux De
metrius Petri Ieletzki: ego aulicus, & Prę-
fectus Coſelnenſis, Romanus Baſilij Ol-
pherius: ego Notarius Magni Domini,
Mikita Baſſenka Nicephori filius Verſſcza
hina: & ego Magni Domini Vicenota-
rius,

rius , Zacharias Suiazeulus , cum Magni Domini Stephani, Dei gratia Regis Poloniæ ,.& Magni Ducis Lituaniæ Legatis, Duce Ianuſio Nicolai Zbaraski, Palatino Braslauienſe, Capitaneo Krzemenecenſe, & Pinſcenſe: Domino Alberto Radiuiliò, Duce in Olyca, & Nieſvviz , Marſchalco curiæ Magni Ducatus Lituaniæ , Capitaneo Covvnenſe: & Notario Magni Ducatus Lituaniæ Michaële Haraburda, pacem concluſimus, & litteras conſtitutionis conſcripſimus, ſignaquè noſtra iiſdem ſubappendimus. litterasque viciſsim accepimus, & crucis oſculo confirmauimus. Præterea quoque crucem ſuper his omnibus oſculati ſumus, quòd pręter has conſtitutionis litteras inter Magnum Dominum noſtrum Czar, atque Magnum Ducem, & Magnum Dominum Stephanum Polonię Regem, & Magnum Lituaniæ Ducem, res aliter fieri non debent. Et de hac pacis conſtitutione concluſionem fecimus, & crucis oſculo cõfirmauimus, coram Legato Gregorij Papę xiij. Antonio Poſſeuino. Scriptum in Iamo Zapolſcij, Anno ſeptem milleſimo, Nonageſimo, Menſe Ianuario.

SVBSCRIPTIO CVM SIGILLIS.

Ego Magni Domini, Czar, atq; Magni Ducis Notarius, Mikita Baſſenka Nicephori, filius Vereſſczahina, has conſtitutionis litteras manu mea ſubſcripſi.

Ego Vicenotarius Magni Domini , Zacharias Suiazeuius, has conſtitutionis litteras manu mea ſubſcripſi.

Et ſcriptæ hæ cõſtitutionis litteræ in duobus ſolijs coniunctis, conglutinatis, in fraque ſcriptum: Notarius Baſſenka Vereſczahina.

LITTERAE COMPOSITIONIS pacis Legatorum Sereniſsimi Poloniæ Regis.

NOs Magni Domini Stephani. Dei gratia, Regis Polonię, & Magni Ducis Lituaniæ , Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſſouiæ, Samogitiæ , Liuoniæ , Principis Tranſyluaniæ, & aliorum , Legati, Dux Ianuſius Nicolai Coributouicza, Zbaraski, Palatinus Braslaulenſis , Capitaneus Krzemenecenſis , & Pinſcenſis: Albertus Radiuilius Dux in Olyca , & Nieſvviz , Marſchalcus curiæ Magni Ducatus Lituaniæ, Capitaneus Covvnenſis, & Michael Haraburda, Secretarius Regiæ Maieſtatis magni Ducatus Lituaniæ, ſecundùm mandatum Magni Domini Noſtri conuenimus cum Magni Domini Ioannis Baſilij, Dei gratia, Domini Ruſsię, & Magni Ducis Volodimeriæ, Moſconię, Nouogardię, Caſanię, Aſtracaniæ, Pleſcouiæ, Iueriæ, Tueriæ, Permiæ, Viatciæ , Bulgariæ, & aliorum , Legatis, aulico & Præfecto Caſinenſe , Duce Demetrio Petri Ieletzki : aulico & Præfecto Coſelnenſe , Romano Baſilij Olpherio: Notario Mikita Baſſenka , Nicephori filio Vereſſczahina. Vicenotario Magni Domini Zacharia Suiazeua, de pace, & bona collocutione . Miſerat enim ad Magnum Dominum Ioannem Baſilij , Dei gratia, Dominum Ruſsiæ, & Magnum Ducem, Sanctiſsimi Papę Romani Gregorij xiij. Legatus, R. P. Antonius Poſſeuinus cum litteris hominem ſuum Andream Apolloniũ, vt cum Magno Domino noſtro Stephano Rege, & Magno Duce, miſsis ad aliquem locum Legatis ſuis, pacis conſtitutionem facerent . Itaque nos Magni Domini Stephani Regis Legati, Ianuſius Nicolai Zbaraſcius , Palatinus Braslauienſis, Albertus Radiuilius Marſchalcus curiæ, & Michael Haraburda Notarius , conuenientes in Iamo Zapolſcij. inter Porchouiam, & Zauolociam , in Velicolucenſi via. cum Magni Domini Ioãnis Baſilij, Dei gratia Domini Ruſsiæ, & Magni Ducis Legatis , aulico & Præfecto Caſinenſe, Duce Demetrio Petri Ieletzki , aulico & Præfecto Coſelnenſe, Romano Baſilij Olpherio , cum ſocijs, fœdus ad decem annos , à Baptizatione Chriſti anno ſeptem milleſimo , nonageſimo, ad idem feſtum Baptizationis Chriſti anni ſeptem milleſimi centeſimi, ſuper his ſanximus: Quòd Magnus Dominus noſter Stephanus Rex propter pacem Chriſtianam iuſſerit cedere Magno Domino Ioanni Baſilij Dño Ruſsiæ, & Magno Duci arces, quas Magnus Dominus noſter à Domino, & Magno Duce ceperat, arcem Velikolucum, arcem Neueliã, arcem Zauolociam; item Rzouampuſtam , arcem Chelmã, cum omnibus pagis, & alijs ad illas arces pertinentibus; & Pleſcouienſia caſtella, Voronecium, Veliam, Oſtrouiam , Craſnam, & quidquid nunc Magnus Dominus noſter ex arcibus Pleſcouienſibus acceperit, vt Vieuiam, Volodimericium, Dubkouium, Veſzegrodum, Viborecium, Isborſcium, Opokam, Gdouiam, Kobilegrodiſſcium & Sebeſium, hæ omnes arces in partem Magni Domini & Magni Ducis, more antiquo, ad Pleſcouiam pertinere debent. Et in partem Magni Domini noſtri Stephani Regis Poloniæ , & Magni Ducis Lituaniæ, Magnus Dominus Ioãnes Baſilij, Dei gratia, Dominus Ruſsiæ, & Magnus Dux, iuſsit Legatis ſuis cedere in terra Liuoniæ arcem Kokẽhauſen, arcem Skrounam , arcem Linnevvardum , arcem Krutzborcũ, arcem Borzunũm, arcem Czeſtulnum, arcẽ Tricatum , arcem Rovvnum, arcem Volodimericium, arcem Aliſtum, arcẽ Houiã,

Horodiſczũ, Laudũnum, Horodiſczum, Holbinum, arcem Rezicam, arcem Luzũ, arcem Vlechum, arcem Percolam, arcem Salaczum, arcem Iorieuum aliâs Derpatum, Nnuogardiam Liuonicam, Kerepecium, Mucouiam, Randekum, Rinholiã, Conhotum, Cauletam, Kurslouiam, Lalſum, Taruaſum, Polozguiam, Paldã, alias album lapidem, Vilianum, Pernauiam antiquam, & Pernauiam nouam, cum omnibus bonis, ad eas pertinentibus Præterea in partem Magni Domini noſtri Veliſium ceſsit, vnà cum Vitepſcij terra, cum arce Veliſio ad Vitepſcium, & terra Toropecij ad Toropeciũ ipſum. Terræ autẽ Veliſij antiqui fines eſſe debent, ſicut erant terræ Vlitepſcij cum Toropecij terra. Homines verò, & tormenta, commeatuſque ex arcibus vtriuſque partis deducendã ſunt ſecundùm conſtitutionem: ita vt cùm venerint illuc Aulici Magni Domini noſtri, qui Velicolucum, Neueliam, Zauolociam, item Rzouampuſtam, Chelmam, & ad Pleſcouienſes arces, quæ ſunt in poteſtate Magni Domini noſtri, ad deducendos homines, milites, tormenta, quæ Magnus Dominus noſter illuc induxit, & omnem commeatum miſsi ſunt: tùm Magni Domini, & Magni Ducis aulici miſsi ad accipiendas illas arces ab aulicis Magni Domini noſtri, côngregatis equis, & curribus, eos aulicis Magni Domini noſtri ad auehenda tormenta, pulueres, & globos commeatumque omnem, milites, Palatinos & vniuerſos homines illos, & bona illorum, prout exportari poterunt, dare debent. Et cùm ruſtici cum equis congregati, & dati fuerint, tùm homines Magni Domini noſtri ſeptem dierum ſpacio ab eo die, cùm currus dati fuerint, in eoſdem omnia imponere, & poſt ſeptem dies ex arcibus exire, arces verò & tormenta Magni Domini, & Magni Ducis aulicis miſsis ad accipiendas illas reddere debent: qui acceptis arcibus, homines Magni Domini noſtri, & tormenta ex arcibus Velikoluki, Chelma, Neuelia, Zauolocia, ad arcem Magni Domini noſtri Oſeriſcum, ex Pleſcouienſib9 verò arcibus ad Nouogardiam Liuonicam comitari, & deducere debent. Tormenta verò vetera, quæ in arcibus ijs, cùm captæ ſunt, fuerunt, relinquenda, & reddenda ſunt cum arcibus Magni Domini, & Magni Ducis aulicis, ſecundum ſcripta aulicis data. Inuecta verò tormenta quæ Magnus Dominus noſter in eaſdem arces induxit, deducenda ſunt vnà cum hominibus, ſecundum ſcripta, quæ Legati viciſsim inter ſe cum ſubſcriptione manuũ Notariorum commutarũt. Quod ſi aliquem commeatum, cibaria, vel aliquid ſimile ex arcibus vna vice ob penuriam hominũ, vel equorũ euehere non poterunt, id reſiduũ quidquid reſtabit, homines Magni Domini noſtri ſub ſigillo ſuo, et cuſtodia in ijsdem arcibus relinquere, Magni verò Domini, & Magni Ducis homines huic cuſtodiæ, commeatuiq; nullam iniuriam, damnumque inferre, ſed ſecunda vice Magni Domini, & Magni Ducis aulici congregatis ruſticis, & equis, commeatum illum, & quicquid relictum fuerit, ad arces Magni Domini noſtri Oſeriſcum, & Nouogardiam Liuonicam remittere, & deducere debent. Eodem modo & ex illis arcibus, quas Magno Domino noſtro Magnus Dominus, & Magnus Dux ceſsit, cùm venerint aulici Magni Domini & Magni Ducis, miſsi ad deducendos ex arcibus Liuonicis homines, ex Derpato, Nouogardia Liuonica, Paida, Polczeuo, Taruaſo, Laiſo, Percolia, Salaczo, Pernauia, Vilia, tum Magni Domini noſtri aulici ruſticos Lotauos, cum equis, & curribus ad deducenda Magni Domini, & Magni Ducis tormenta, pulueres, globos, commeatum, Vladicam Derpatenſem, imagines, & ornamenta Eccleſiaſtica, Palatinos, & omnes homines, illorumque bona, vt poterunt, exportari, congregare debent. Et cùm iã ruſticos & equos congregauerint, tum Magni Domini, & Magni Ducis homines ab eo die, quo equi dati fuerint, ſeptem dierum ſpacio, omnia curribus impoſita ex illis arcibus cum omnibus rebus ſuis Pleſcouiam ire, arceſque Magni Domini noſtri aulicis ad accipiendas illas miſsis tradere, noſtri autem Magni Domini homines Magni Domini, & Magni Ducis tormenta, & homines cum omnibus bonis illorum Pleſcouiã comitari, & deducere debent. Deindè ex vltimis arcibus Liuonicis, quas Magnus Domin9, & Magnus Dux, Magno Domino noſtro Regi, & Magno Duci ceſsit, vti ex Kokẽhauſen, ex Skrovvno, Lenvvardo, Krutzborco, Borzuno, Czeſtuino, Tricato, Rouno, Volodimerecio, Aliſto, Gouia. Lauduno, Holbino, Rezica, Luza, VVlectro, Kerepeclo, Mukouia, Randeho, Rinholia, Conhoto, Cauleto, & Curslouia, homines, & commeatum omnem eodem modo cum ruſticis Lotauis ad tempus certum, ad diem quartam menſis Martij deducere, & euehere debent. Quos Magni Domini noſtri homines, tormenta, homines, & omnia comitari, & deducere Pleſcouiam vſq; debent, tormenta verò inuecta, pulueres, & globos ex ijsdem arcibus Liuonicis, vnà cum hominibus, eodem tempore ſecundũ ſcripta, quæ inter ſe viciſsim Legati acceperunt, cum ſubſcriptione manuum Notariorum, Magni Domini, & Magni Ducis Notarij Mikitæ Baſſenka Vereſczahina, &

Zacha-

Zachariæ Suiazeuij Vicenotarij, Magni verò Domini Regis, & Magni Ducis Notarij. Michaelis Haraburdæ deduci debent. Sed illa tormenta, cum quibus arces Liuonicæ captæ ſunt, ſecundùm ſcripta, quæ itidem Legati viciſsim inter ſe cum ſubſcriptione manuum Notariorum acceperũt, In iiſdem arcibus Liuonicis relinquenda ſunt. Quòd ſi vna vice aliquos commeatus, ob ruſticorum, vel equorum penuriã, ex iſtis arcibus euehere nõ poterunt, hos Magni Domini, & Magni Ducis homines in iiſdem arcibus, cum obſignatione, & cuſtodia relinquere, Magni autem Domini noſtri homines huic commeatui, cuſtodibusque nullam iniuriam, vel damnum inferre, ſed ſecunda vice iijdem Magni Domini noſtri homines illos Magni Domini, & Magni Ducis homi num commeatus comitari, & Pleſcouiam vſque deducere debent. Inſidiæ autem, iniuriæ, detrimenta, & damna in omnibus arcibus ex vtraque parte fieri non debent, cùm homines Magni Domini, & Magni Ducis ex arcibus Liuonicis, Vladicam Der patenſem cũ imaginibus, & omnibus ornamentis Eccleſiaſticis, Poppos, & pertinentia ad Eccleſias, Palatinos, & filios nobiliũ, ſclopetarios, Coſacos, & vniuerſos homines euehere, & educere incipient. His omnibus ſupradictis, Vladicæ, & alijs in via Magni Domini noſtri homines nullam iniuriam, damnum, incommodumúe inferre: ſed ne per Lotauos, vel Germanos interficiantur, vel ſpolientur, curare debent. Secundùm has conſtitutionis litteras, Magni Domini noſtri Regis, & Magni Ducis homines, & tormenta, ex arcibus Liuonicis deducta, Pleſcouiam comitari, & per eoſdem Lotauos deducere debent. Hos verò homines Magni Domini noſtri, qui eos comitabuntur, & Lotauos, qui illos Pleſcouiam ducent, quàm primùm Pleſcouiã attigerint, ſine vlla retentione iterum remittere, nec iniuriam, damnumque illis inferre, nec interficere, vel inſidias illis ſtruere debent. Eodem modo illis Magni Domini noſtri hominibus, cùm ex his arcibus, quas Magnus Dominus noſter Rex, & Magnus Dux, Magno Domino, & Magno Duci ceſſit, ducentur, nulla iniuria, vel damnum in via à Magni Domini hominibus inferri; & nec interficere illos, neq; ſpoliare, nec tormenta auferre, nullumque penitus illis incommodum inferre debent; ſed comitari, & deducere illos ad Magni Domini noſtri, & Magni Ducis arces ſecundùm has conſtitutionis litteras debent; & illos quicunque comitabuntur, & ducent Magni Domini noſtri homines, iterum ſine vlla offenſione, vel iniuria, vt in via damnum aliquod illis non inferatur, neq; interficiã-tur, remittere debent. Et ſecundùm hanc noſtram conſtitutionem, Magnus Dominus noſter Rex, & Magnus Dux, ad Magnum Dominum, & Magnum Ducem Legatos ſuos Magnos miſſurus eſt; eodemque modo Magnus Dux ad Magnum Dominum noſtrum Legatos ſuos magnos, eius rei crucis oſculo confirmandæ cauſa, mittere debebit. Secundùm has noſtras conſtitutionis, & fœderis litteras Magnus Dominus noſter Rex, & Magnus Dux, cum Magno Domino. & Magno Duce viciſsim commutare debet: Legatosque ſuos Magnus Dominus noſter, ad Magnum Dominum, & Magnum Ducem miſſurus eſt, ad tempus, & diem certum, feſtum ſcilicet Trinitatis ſanctiſsimæ proximè futurum, anno ſeptem milleſimo Nonageſimo, & Magnus Dominus atque Magnus Dux eodẽ modo Legatos ſuos mittere debet ad Magnũ Dominum noſtrum, ad tempus, & diem certum, nempè Aſſumptionis puriſsimæ Dei Genitricis futurum feſtũ, eodem anno ſeptem milleſimo Nonageſimo. Et quouſq; Legatio inter vtrumque Magnum Dominum abſoluetur, & à Magnis Dominis crucis oſculo confirmabitur, per id omne tempus (vt & poſteà ad conſtitutos vſque decem annos) bellum ex vtraq; parte geri nõ debet. Quapropter ipſe Magnus Dominus noſter Rex Poloniæ, atq; Magnus Dux Lituaniæ, contra Magnum Dominum Ioannem Baſilij, Dei gratia, Dominum Ruſſiæ, & Magnum Ducem, terram, & Dominia ipſius bellum gerere non debet; ipſe cum exercitu non procedere; neque Senatores, & Palatinos ſuos mittere: loca non occupare, nec poſſidere: in finibus deniq; bellum, & diſcordias non mouere, nullaſque iniurias inferre: non bellare, neque impedire, per omne id fœderis tempus, Magni Ducis Moſcouiæ terram totam, Nouagardiam magnam, & pagos Nouogardiẽſes, terramque Nouogardienſem totam: arcem Pleſcouiam, & Caſtella Pleſcouienſia, Opokam, Craſnum, Oſtroulam, Veliam, Voroneciũ, Isborſciũ, Gdouiã, Cobiliam, Vreuiam, Dubkouiã, Viſzegrodũ, Volodimerichũ, & pagos Pleſcouienſes, terramq; Pleſcouienſem totam: arcem Sebeſium, bonaq; Sebeſienſia, arcem Tueriæ, & terram Tuerienſem totam: arcem Preslauliam Reſanienſem, & terram Reſaniæ totã, arcem Pronſciã, & Pronſciæ terrã totam. Sic nec bellare, neque aliqua re impedire debet Magnus Dominus noſter Rex Poloniæ, & Magnus Dux Lituaniæ Stephanus has arces Magni Domini Ioannis Baſilij, Dei gratia, Dñi Ruſſiæ, & Magni Ducis, toto fœderis tempore, arcẽ Rylſciam, cum pertinentibus: arcem Putimliam, cum pagis: arcẽ Nouogrodecam

decam Seuerienſem,cum pagis; arcem Radohoſcium , cum pagis;arcem Czernihouiam,cum pagis:arcem Starodubum, cum pagis;arcem Poiam,cum pagis:arcem Popeuihoriam,cum pagis : pagosque Zaleſiam, Babicium,Suetilouicium, Holodnã, Scarbouiczum , Lapicium ; arcem Caraczeuiam,cum pagis:pagosque Chotimbiũ, Snouiam,Choroborũ,Mglinum, Drocouiam: arcẽ Trupczeſſcum,cum pagis:arcem Moſalſcium , cum pagis : arcem Serpiſcium,cũ pagis, pagosque Zamoſnnm , Iuchaczeuiã, Degnã,Hominicium,Pohoſticiã,Moſſczinam ,Horodecznam, Vziperícium,Snopotum,Couilnum,Suiam,Lazareuam, Horodiſſczam,Blizeuicium, Kubolouiciũ, Danilouicium: arcem Branſcinm,cum pagis, pagosq; Solouicios, Prikladnam, Pacinam, Iſidorovvnam, Oſouicum , Copiñicium, Iucharum, Vſieslaulum, Voronium,Zirinum:arcem Koslaukam,cum pagis:arcem Smolenſcium,cum itineribus;pagis,&bonis pertinentibus, pagosque Ielouciũ, Boluanicium, Lazorevvſſczinam , Puſtoſieliam ,Romanouiam, Copotkouicium, Molochnam, & ad eos pertimentia,& Petrouij Dzerſaulam , Cutouiam , Izncreuiciã Dubrouienſem,Putiam,Catinam,Caſpariam, Poreczam ,Rudiſſtziczeiam: arcem Mſcenſcum,cum pagis Horodiſſczum , Dmitroueziúm:arcem Meſceſcum , cum pagis; arcem Opokonam, cum pagis, pagosque Zalidouiam, Niedochouiam , Biſcouicium, Lyczanam:arcem Viazmam,pagosq; Viazmæ:arcem Dorohobuziam, & pagos Dorohobuziæ; quodque antiquitus ad illam ſpectat:arcem Belam, cum pagis, & Verchouiam,& Bolſſeuiam, Soptouiam, Monouidouiam,Slobodam, arcem Velikolucum, pagosque Velicolucenſes, Dolicam, Bereſaiam, Vſuialovvcum, Veſnam ; Boloham: arcem Chelmam , pagosque illius, Velilam, Lopaſclcam,& Buzcam : arcẽ Zauolociam , item Rzouampuſtam, & pagos Rzouiæ,arcem Neueliam: arcem Toropeciam,& omnes pagos Toropeciæ, Daucouiam,Lubutam, Dubnam, Roznam , Ihuram,Bibiumam,Starcouiam , Nizelſciam, Plauitſciam, Zizetſciam, Ozeretciam, Caſarinouiam.Fines autem omnibus arcibus, more antiquo,vt ante fuerunt,eſſe debent.

Eodem etiam modo Magnus Dominus Ioannes Baſilij,Dei gratia, Dominus Ruſſiæ, & Magnus Dux ipſe contra Magnum Dominum noſtrum Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniæ, & Magnum Ducem Lituaniæ,& omnia Dominia,& terram ipſius,exercitum ſuum cum Senatoribus,vel Palatinis mittere,locaque & bona occupare, & poſſidere non debet: nec in finibus vllibi locorum pugnare: neque iniuriam, & damnum , impedimentaque facere hoc fœderis tempore contra totam terram, & arces eius: vti cõtra Kyouiam, cum bonis, & pertinentibus ad eam:arcem Caneuiam, cum pertinentibus:arcem Ozerkaſſum,cũ pertinentibus: arcem Zitomerum , cum pertinentibus:arcem Liubeczum, cum pertinentibus:arcem Homiam, cum pertinentibus,& pagos Vuarouicium , Teleſouicium,Tereniczum, Coſeleualeſum , Murozouicium,Lipinicium , Poleſanũm:arcem Turouam ,cum pertinentibus: arcem Mozyrum,cum pertinentibus,bonaque Bezychum,Brachiniam , Recziczam, Horuoltam,Streſsinũ , Cziczerskum, Propoiskum, Mobileuum,arcem Mſcislauam,cum pertinentibus, pagosque Chotlauiciæ; arcem Kriczeuiam ,cum pertinentibus, arcẽ Dubrounam,cum pertinẽtibus , bonaq; Horſcium, & Romanoua ; arcem Orſam, cum pertinentibus, pagosque Lubauicium, Mikulinum:arcem Vitepſcium,pagosq; Druſam,Dreczidluk; arcem Surazum,pagosq; Suraziæ, Vſuiatum, Oſeriſſczum : arcem Veliſium,& arcem Polociam, cum ſuis arcibus,& pagis:arcem Copiam,arcem Kraſnum,arcem Vlam, arcem Turouliam , arcem Dryſſam,arcem Kopcam, & Dziſsnã, arcem Koſianam, arcem Sitnam , arcẽ Neſſczerdum: arcem Sokolum , & ad Polociam pertinentia: arcem Lukoliam, cum pagis:arcem Bielmacouiam , cũ pagis:arcem Vſaczam, arcem Liebedkam , & Polocenſes pagos, Noſnicouium, Nieporotouiciũ, Verbilouã,Slobodã, Cubcum, Viaznum, Clinum ,Zamoſnum,Iſcium,Neuedrium, & Horodiſczum, Creczetum in Otulouo lacu ſitum:arcem Diuiam, cum pagis, arcem Ikaſuam cum pertinentibus. Præterea Magnus Dominus Ioannes Baſilij, Dei gratia,Dominus Ruſsiæ, & Magnus Dux non debet pugnare, nulloque modo impedire Curlandiæ terram totam, arcesque in terra Liuoniæ,arcem Rigam maiorem,arcem Rigam minorem, arcem Dalenum, arcem Kirchholmum,arcem Kokẽhauſen , arcem Skrovvnam , arcem Linvvardum , arcem Krutsborcum , arcem Iskilum , arcem Radopſum,arcem Dunemunam , arcem Iueſum , tres arces Cremonum , Item Turainam, Treiedenum, Zeguáldum, arcẽ Zonſelum, arcem Nitouam , arcem Iurenborcum, arcem Narbeium , arcem Roſenbecum,arcem Roſenum, arcem Lemſinum, arcem Molanum , arcem Letoperum, arcem Kieſiam , arcem Orliam , arcem Nievvhenam, arcem Pcbalgum , arcem Skuinam,arcem Serbenum, arcem Smiltinum, arcem Borzunum , arcem Czeſtuinum,arcem Tricatum , arcem Rovvnam , arcem Sczalendunũ , arcem Sczaholbinũ , arcem

Rezicam, arcem Luzam, arcem Vlechum, arcem Volodimericium, arcem Iliſenum, arcem Plettenbergum, arcem Aliſtum, arcẽ Vekerum, arcẽ Vkcliam, arcẽ Nouogardiam Liuonicam, arcem Kerepeciũ, arcem Gouiam, & Curslouũ, arcem Derpatũ, *Mu*kouum, Randchum, Rynholam, Cõhotũ, Cauletum, Laiſum, Borcholmum, Polczeuiam, Paidam, Viliam, Iaruaſum, Pernauiam antiquam, & Pernauiam nouam. Fines autem omnibus arcibus debent eſſe, vt antiquitus fuerunt. Et hæc omnia firmiter ex vtraque parte teneri debent, ſecundum has noſtras conſtitutionis litteras, noſtrumque crucis oſculum: & quando hæc crucis oſculo confirmabunt, litterasq; fœderis vicifſim mutabunt, ſecundum illud, hoc fœdus tenere debent. Legatis autẽ *Magni* Domini noſtri Regis Poloniæ & *Magni* Ducis Lituaniç, quos mittet ad magnũ Dominum, & *Magnũ* Ducem, venire, & redire ad Dominum noſtrũ, ſine vlla retentione, cum omnibus hominibus, & bonis ſuis ſecundùm litteras *Magni* Ducis patentes, liberum erit. Et cùm *Magnus* Dominus Stephanus, Dei gratia, Rex Poloniç, & *Magnus* Dux Lituaniæ, mittet Legatos ſuos ad *Magnum* Dominum, Dei gratia, Dominum Ruſsiç, & *Magnum* Ducem, tum *Magnus* Dominus noſter Legatis ſuis de captiuis liberandis plenam Inſtructionem dare debebit, quánam ratione captiui *Magni* Domini, & *Magni* Ducis, qui ſunt apud *Magnum* Dominum noſtrum liberari poſsint. Ad extremum, ſi acciderit aliqua iniuria, vel damnũ finitimis hominibus, tùm ex vtraq; parte palatini, Locumtenentes, & Præfecti ex arcibus finitimis ad id tempus, de omnibus iniurijs inter ſe mittere, iuſtitiamque ex vtraque partè adminiſtrare, malos, & noxios punire debent. Supra his omnibus, nos *Magni* Domini Stephani, Dei gratia, Regis Poloniç, & *Magni* Ducis Lituaniç, Legati, Dux Ianuſius Nicolai Coributoũicz Zbaraſcius Palatinus Braslauienſis, Capitaneus Krzemenecenſis, & Pinſcenſis: Albertus Radiuilius, *Marſchalcus* curiæ *Magni* Ducatus Lituaniç, Capitaneus Covvnenſis, & Michael Haraburda Notarius, eum *Magni* Domini Ioannis Baſilij, Dei gratia, Domini Ruſsiç, & *Magni* Ducis Legatis, aulico & Præfecto Caſinenſe, Duce Demetrio Petri Ieletzki: aulico & Præfecto Coſeinenſe: Romano Baſilij Olpheriof Notario Mikita Baſſenka, Nicephori filio Vereſſczahina: Vicenotario Zacharia Suiazeuio, de pacis conſtitutione concluſionẽ fecimus, litterasq; conſtitutionis cõſcripſimus, & ſigillis noſtris muniuimus. Præterea & manu ſua Michaël Haraburda Secretarius ſubſcripſit: litteras etiam vicifſim inter nos mutauimus, crucisq; oſculo confirmauimus: crucemque ſupra his oſculati ſumus, quòd prçter has cõſtitutiõis litteras noſtras inter *Magnum* Dominũ Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniæ, & *Magnum* Ducem Lituaniç, & *Magnum* Dominum Ioannem Baſilij, Dei gratia, Dominum Ruſsiæ, & *Magnum* Ducem, ex vtraq; parte nihil aliter fieri debet. Hancq; pacis conſtitutionem cõcluſimus, & crucis oſculo confirmauimus, in prçſentia, & corã Legato Sanctiſsimi Pont. Romani Gregorij xiij. Reuerẽdo Antonio Poſſeuino. Scriptum in Zapolſcijlamo, anno à condito mũdo ſeptem millesimo Nonageſimo, menſe Ianuario. A natiuitate verò Chriſti Saluatoris noſtri M D. Lxxxii.

Hç litterç ſubſcriptç ſunt manu *Michaëlis* Haraburdç, Secretarij *Magni* Domini Stephani, Regis Poloniç, & *Magni* Ducis Lituaniæ, ita videlicet: *Michaël* Haraburda, has conſtitutionis litteras manu ſua ſubſcripſit.

In cõiunctis verò folijs, notatum ex alia parte, Notarius *Michael* Haraburda.

ANNAE REGINAE POLONIAE Antonius Poſſeuinus.

CVm à Sereniſſ. Rege in *Moſcouiam* proficiſceretur, id quod mihi à Summo Pontif. atq; ab eius *Maieſtat.* R. de Sereniſſ. Sueciæ Rege mandatum fuerat, vt inter pacis conditiones adnumeraretur, egi diligenter. Cùm verò ex caſtris ad Pleſcouiam ad hunc Legatorum conuentum, qui hîc me præſente (ſicut vterque Princeps ſtatuerat) habitus eſt, veniſſem, R. *Maieſtatem* rogaui, vt D. Chriſtophorum Varſeniciũ huc mitteret, qui cùm huic ipſi cõuentui intereſſet, cauſſam item Sereniſſ. Sueciæ Regis ſic ageret, vt & ille, & Sereniſsima Sueciæ Regina intelligerent, quantum ponderis habuerit V. *Maieſt.* apud Sereniſsimũ Poloniæ Regem commendatio, vt ne ille in hac tractatione pacis intermitteretur: ſicut non ſemel (ac quidẽm accuratè) à Regijs Legatis, atque à me ipſo (ſicut & antea in *Moſcouia*) tentatum eſt. Veruntamen, quoniam ad Summi Pontificis, Regisq; huius Ser. litteras ea de re quidquã reſponſum nõ eſt: nec D. Põtus à Guardia, ad quẽ è caſtris, Rege ipſo Sereniſſ. conſentiente, litteras in Liuoniam miſeram, mihi quidquã reſcripſit: nec verò haberemus, quid *Moſci* Legatis reſponderemus, cùm nobis obijcerent, neminem in Conuentu Legatorum eſſe, qui pro Sereniſſ. Sueciç Rege de pace aut ageret, aut Plenipotẽtiam haberet: propterea nihil certi effici potuit, niſi quod idipſum

ſum mihi Legati Moſci reſponderũt, quod Moſcus Ipſe Stariciæ reſponderat, nempe, ſi Sereniſſ. Sueciæ Rex Legatos de pace in Moſcouiam mitteret, eos honorificè acceptum iri. Ego verò, qui hęc prænoueram, ac Ser. Regi prædicens, propoſueram, expedire, vt D. ipſe Varſeuicius ad Conuentum veniens, primo Vere in Sueciam mitteretur, teſtaturus hanc Ser. Regis diligentiam, exiſtimaui mihi faciendum, vt etiam curarem (quemadmodum nũc facio) vt idem ipſe D. Varſeuicius ad V. Maieſt. allegaretur, quam de omnibus rebus faceret certioré. Veſtra autem Maieſt. poſſet in tempore Ser. Sueciæ Reginam præmonere (& id quidem duobus itineribus) vt Ser. eius coniugem permoueret ad ea, quibus cum Regno Poloniæ reliquæ difficultates poſſent complanari, ne grauius in Liuonia bellum Inter duos Reges exardeſceret. Quamobrem ipſe quoque D. Varſeuicius ſi in Sueciã traiecerit, erit à V. Maieſt. ijs de rebus docendus, quę ad reliqua negocia ſpectant. Neque enim dubito Iniri poſſe in Comitijs rationes, quibus ei, quod Sereniſſimo Regi Sueciæ debetur ſatis fiat: vt ille item ſe mitiorem reddat ad id concedendum, quod Sereniſsimus Rex ob Reipub. bonum, & commodum cupit. Quæ ad Comitia ſi venire potuero, fideliſsimi hominis hac in re, vti Summus Pontifex iuſsit, operam præſtabo, commendans me interim pijs V. Maieſt. orationibus. Quam Deus omnibus bonis cumulet in æternũ. Ex Kiueroua Horca, die XIII. Ianuarij 1582.

STEPHANO POLONIAE REGI,

Antonius Poſſeuinus.

ILL.mus D. Albertus Radiuilius redit ad R. Maieſtatem V. ea relaturus, quæ in Legatorum conuentu acta, & Deo miſerante, abſoluta ſunt. Acta verò totius tractationis, quæ in ordinem geſsi, feram ipſe (ſi Diuinæ volũtati placuerit) V. *M.* Ea enim credo poſteris vſui fore; ſicut & rerũ tractatarũ firmitati, ſpero, non incommodabunt. Cùm verò iſta ætate Ill. D. Albertus Radiuilius rẽ publicam Catholicè, ac prudentiſsima fide, in hoc negocio, adminiſtrauerit; non dubito, quin ille alijs tractationibus vtiliſsimus futurus ſit: Maieſt. autem V. oſtenſurus, Deum non ętate, ſed religione Catholica, & prudentia metiri hominum ingenia, eaque ad ſui gloriam adhibere libenter: V. porrò Maieſt. plures in Polonia, & Lituania habituros, qui rẽ publicã Catholicè adminiſtrent, ſi etiam adoleſcentes eiuſmodi ad eam nonnunquã adhibuerit. Ieſus V. Maieſt. R. plurima, eaque ſolidiſsima fælicitate cumulet. Ex Kiueroua Horca, die xiiij. Ianuarij, 1582.

STEPHANO POLONIAE REGI,

Antonius Poſſeuinus.

QVAMVIS per D. Ill.mum Albertum Radiuilium, ſcripſerim V. Maieſt. non potui tamen has litteras denegare D. Michaeli Haraburdæ, qui eas à me modeſtiſsimè petijt. Eò verò ſpectant, vt pro ipſa veritate, ſincerè (non in gratiam ipſius) officio animi grati, & Rempub. Regnumque iſtud amantis ſatisfaciam. Is igitur vt vſu rerum, & Moſcorum cognitione valuit, certè permultùm toti huic pacificationis commodauit. Sed ad omnia acceſsit, quòd cùm corã me Legati omnes oſculo Crucis pacem ſancirent, illeque de fide ſua Ruthena à Moſcis admoneretur, ne Crucẽ noſtram, ſed *Moſcorum* oſcularetur, maluit veritatem, & dignitatem V. Maieſt. in magna corona hominum, anteſerre ipſi opinioni ſuæ, à qua forſan Deus illum ad Catholicam religionem vocabit. Ego ſanè clementiæ V. *Maieſtatis* ipſum enixè, & humillimè commendo. Deus V. *Maieſt.* omnibus bonis cumulet. Ex Kiueroua Horca die xv. Ianuarij. 1582.

IOANNES ZAMOSCIVS,

Antonio Poſſeuino.

QVòd hæc pars orbis Chriſtiani pacificata ſit, in primis Deo Opt. *Max.* gratias ago, cuius nutu hæc omnia geruntur: inde verò D. Veſtræ gratulor, & gratias habeo, quòd & hoc negocium per illam perfectum ſit, & quòd vtriuſque partis cauſa tantum laboris ſuſceperit. Ego etſi fatear, me non ita eſſe puſillanimem, vt leuiter quamuis rem incipiam, & leuiter pòſt ſtatim deſeram: tamen non ita feror ad bellicum negocium, vt ſanguine potiſsimùm Chriſtiano fundendo, gloriam mihi parare velim, cùm non deſint occaſiones aliunde, ſi poſsim, quærendæ. Faxit Deus Opt. Max. tùm in Moſcouia, tùm in Oriente, vt reliqua illi pari fælicitate ſuccedant. Non dubitet D. V. me operam daturum eſſe, vt in ordinanda prouincia Liuonia, cultus Dei Opt. *Max.* à R. *Maieſt.* cura in primis habeatur. Rogo, ſi D. V. à ſancta Sede Apoſtolica facultatem habeat indulgendi, vt in Eccleſijs priſtinis Liuoniæ, ab initio in vſum religionis Catholicæ extructis, deindè verò in illa caſuum varietate, quæ Liuoniam exercuit, in aliorum, & ſchiſmatis, & hæreſum vſus conuerſis, liceat Sacerdotibus meis ſacra celebrare eiuſq; indulti litteras quàm primum mihi mittat. Teneor enim cupiditate, in Eccleſia Epiſcopali, Derpatenſi cũ exercitu vniuerſo immortali Deo, pro beneficijs acceptis gratias

tias agere. Vehementer etiam rogo, ſi fieri poteſt, perficiat D. V. vt à Magno Duce Moſcouiæ ſcire poſsim, ſi quando contra illos (ſcit D. V. quid dico) aliquid tentabit, ſiue hoc, ſiue altero, ſiue tertio anno; modò ſciam. Commendo me beneuolentiæ D. V. Datum ex Caſtris, ad Pleſcouiam, die XVIII. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTOnius Poſſeuinus.

HAC ipſa hora literas V. D. M. accepi, ſcriptas vndeuigeſima huius menſis. Quod autem mihi ſcribit, ſe (vt Chriſtianum exercitus Imperatorem decebat) gratias Deo, ab vniuerſo exercitu egiſſe, poſtquam iſthùc allatus eſt nuncius pacis, me quidem ſummo gaudio affecit: ſed certè meam ſpem non fefellit, reminiſcentem, quo feruore preces in tentorio ad Deũ fundebat, cùm iſthic eſſem, quidque mihi iucundiſsimo in illo itinere, qđ Vilna Dziſsnam fecimus, de pietate propaganda non ſemel ſapienter ſignificauit. Quòd verò aliquem fuiſſe ſuſpicatur, qui eam minùs hanc pacẽ optaſſe iudicauerit, fortaſsè plus V. D. M. ex alijs reſciuit, quàm quòd ego facilè patiar iſta mihi à quoquam inſtillari. Colloquia enim aduersùs abſentes, ac porrò erga talem, & tantam perſonam (Deus nouit) me nec libenter admittere, & verò omni Chriſtiana libertate retudere. Quod autem mihi pollicetur, ſe Diuinam rem in Liuonia promoturam, id cùm mihi ſummæ voluptati eſt, tùm maximos, & acutos ſtimulos adijciet, vt, quacunque poſsim ratione, celeberrimam Summo Pontifici, & (audeo dicere) poſteritati, quantuluſcunq; ſim, memoriam V. D. M. relinquam. Nam & V. D. M. haſce, quas modò literas accepi, mittam poſt biduum eius S.ti, & alia conabor præſtare, ex quibus certè gratiſsimi erga illam obſequij argumenta cognoſcet. Nunc verò, quod attinet ad facultatem indulgendi, vt in Eccleſijs priſtinis (vt ſcribit) Liuoniæ ab initio in vſum religionis Catholicæ extructis, deinde verò in illa ca ſuum varietate, quę Liuoniam exercuit, in aliorum errorum vſus conuerſis, liceat V. D. M. Sacerdotibus in Eccleſia Derpatenſi, pro beneficijs acceptis gratias Deo omnipotenti agere: ſanè eãdem in tota Liuonia facultatem mihi ante triennium Pontifex Maximus diuinitùs motus dederat, quam nunc libentiſsimè Sacerdotibus V. D. M. impertio. Ac vt id ipſum, quod petit, Nouogardiæ Liuonicæ, alijſque in Liuoniæ Ciuitatibus, & templis omnibus fiat, concedo, vbi inuocato ſalutari Dei nomine, & aquæ benedictæ aſperſione tépla ritè ſanctificauerint. Vt verò item tantiſper, dum in Lituaniam redeo, eadem facultate, quá habeo ad abſoluenda hæreticorum peccata, nexuſque omnes in foro conſcientiæ, poſsint adhibere, etiam hanc ad id vſq; tempus iiſdem V. D. M. Sacerdotibus auctoritate Sanctæ Sedis Apoſtolicæ mihi conceſſa tribuo. Quo tempore forſan nouã hanc facultatem R. D. Epiſcopus Maſſanenſis Nuncius Apoſtolicus vel tribuere poterit, vel à Summo Pont. obtinebit. Hoc enim iam ad ſui muneris, & Legationis propriã rationẽ ſpectabit, cùm Liuonia in Ser.mi Regis poteſtátem conceſſerit: Pontifex autem Max. mihi in alijs Prouincijs, & Regnis, in quibus Catholici Epiſcopi non ſunt, facultates ſatis amplas conceſſerat, & quidem tum, cùm Moſcouiam, aut partem Iſtarum Prouinciarum aditurum me nunquam cogitaſſem. Vt facilè ſit intelligere Diuinæ prouidentiæ oculum multò antea Vicarij ſui menti illabi, quàm res ad exitũ adducantur: Dominique manum feciſſe hæc omnia, & eum nos in benedictionibus præuenire ſolitum, cui gloria ſit in ęternũ, Amen. Iam de eo, quod V. D. M. cupit, vt à me in Moſcouia, Orienteq; poſsit promoueri, vbi ad Moſcũ rediero; agnoſco Chriſtiani Principis, id eſt, V. D. M. animum: qui ſi captis Pótificis Max. apud Ser. mum Regem, atque alibi (ſicut pro certo habeo) mihi affuerit, non minima de Dei bonitate ſpero. Eſt autem multiformis ſapientia Dei, quæ ſi creaturarum ſuarum cooperationem ſedulam cernit, non ſinit ſe in bono vinci, ſed ita per pauperes, ac ſimplices quoque negocium ſuum, vti fecit in Indijs, promouet, vt verum appareat id, quod dixit Apoſtolus: Quod infirmum eſt Dei, potentius eſt omnibus hominibus, & quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt omnibus hominibus. At verò quod denię; V. M. Ill.ma petit à me, vt perficiam, vt ipſe à Magno Duce ſcire poſsit, ſi quando contra N. N. aliquid tentabit, ſiue hoc, ſiue altero, ſiue tertio anno: id, Deo dante, præſtabo, referamque ipſe (vt credo) non multò poſt D. V. M. quæ cum illo ea de re deliberata fuerint. Ieſus V. D. M. omnibus donis cœleſtibus cumulet. Ex Chiuerowa Horca, die XXI. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTOnius Poſſeuinus.

QVÒD ex Biſcouicio V. D. M. ſcripſi, vrgeri me identidem ab his Moſci Legatis, vt curarem exercitum iſthinc deduci, idipſum multò magis ſcribere nunc poſſum, cùm nulla dies interfluxerit, quin me iiſdem iteratis petitionibus tantũ non oppreſſerint, ſiue quod ſuſpicarentur, arcibus Liuoniæ reſtitutis, manſurum tamen iſthic exercitum, ſicuti dixerũt: ſiue quòd videri velint occaſionẽ capere, qua Domino

ſuo gratificentur, ſi diligenter minuta quę que colligant, & ea referant. Ad extremũ igitur, cùm omnes Legati, me hodie conueniſſent, vt V.M.Ill.mam pro vltimo (vt dicebant) meo erga Principem ſuum obſequio, & officio, rogarem de copijs hinc deducendis: dixi id quidem me (ſed nulla neceſsitate) facturum, quippè qui ſcirem iam pridem tormenta maiora fuiſſe præmiſſa; equites verò, qui varias hoc in itinere ſtationes habuiſſent, dare ſeſe iam in viam, vt in caſtra omnes ad profectionem conuenirent: commoratos porrò aliquandiu, tum ne Coſacos retrò relinquerent, ſed præmitterent, ſicuti factum fuerat, tùm vt tantis copijs caſtra moturis ordine ij ſuccederent, quicunq; vel ob pabulum, vel propter aliam belli rationem, varijs in locis ſubſtitiſſent. Cùm autem ijdem Legati Moſci mecum hodie conqueſti fuiſſent, quòd quem Pleſcouiam miſerant, Petrum Pinum, is per M. D. V. nequiuerit in eam ingredi, nec verò ab ipſa V.D.M. concederetur, vt reliqui Tabellarij Pleſcouia ad magnum Ducem proficiſcerentur, reſpondi id à me falſiſsimum eſſe putari. De Petro Pino ſi quid mihi ſignificaſſent, cùm eum miſerũt, facilè fuiſſe futurum, vt aditus illi patuiſſet in eam ciuitatem, cùm id V.D.M. rogaſſem. Veruntamen, quoniam fortè latenter illum miſerant, iuſtas dubitationes ingeri potuiſſe, cur ille non ingrederetur. Ceterùm ſcire me, Pleſcouienſes illos Boiaros, à V. D. M. acceptos optimè fuiſſe: mercatores autem, qui erant obſeſsi, libera iam tractare commercia, vel commutationes in caſtris, & alia eiuſmodi, quæ tandem ipſi non negârunt. Poſtremò illos ſeriò, ac ſæpè cohortatus, ne dũ vellent videri boni Principis ſui miniſtri, aliquid ſcriberent, aut effutirent, quod veram inter Sereniſs. Regem, & Moſcum amicitiam lædere poſſet; cui tamen rei haberem quod opponerem. Pollicitus ſum, me V. D. M. ſcripturum, vt quidem facio penè inuitus: ſed in optimam partem prudentiſsimus Dominus id ſic accipiet, vt, fortaſsis mei miſereatur adhuc inter eos commorantis, quibus exercere alienam patientiam ſua impatientia, ſapere eſt. Porrò Biſcouicio literas miſi V. M. Illuſtriſsimæ, vnà cum faſciculo, quem de optima ipſius voluntate R.mo Apoſtolico Nuncio ad Summum Pon. mittebam. Obſecro autem iterum illam, vt Orſæ præfecto iubeat, vt quàm primùm ad fines Regni ex Moſcouia rediero, non cunctetur, ductores itineris, quos petã, mittere, pro quibus vbique ſatisfaciam: habeat verò in mãdatis, alijs præfectis vt ſcribat, eoſdem vt parent, cùm ſubinde in itinere proceſſero. Filius magni Ducis primogenitus, vt dudũ erat rumor, diem obijt: Idem Palatino Nouogardienſi accidit. Hic, aut in Bor pago, vltra Pſagam, nullum Moſcici exercitus veſtigium cernimus. Perendie Nouogardiam cogitamus, quò nobiles ad nos excipiendos magnus Dux præmiſit. DEVS V.M.Ill.mæ greſſus, & conatus omnes, ad ſui gloriam nominis, ad exitum perducat. Ex Bor pago, ſub initiũ noctis, die XXIX. Ianuarij, 1582.

IOANNES ZAMOSCIVS, Antonio Poſſeuino.

DE cultu Diuino in Liuonia propagando, audeo D. V. promittere, R. Maieſtatem diligenter laboraturam. Nec meum ſtudium, & opera qualiſcunque deſiderabitur. Deus autem Opt. Max. per miſericordiam ſuam cauſæ ſuæ non deerit. Res prorſus longè iucundiſsima mihi accidit, quòd D. V. poteſtatem Sacrorum celebrandorum in Eccleſijs Liuonicis indulſerit: Deo in primis, ac deinde S. D. N. & D. V. gratias ago: ac etiam de illo, quod vltrò addidit, de lapſis, ad veritatem reuertentibus, ab ijſdem Sacerdotibus abſoluendis. Faxit Deus, pro immenſa ſua bonitate, vt hoc in exercitu aliquorum corda moueat. Quòd verò Herbeſti etiam noſtri opera in meo Zamoſcio inutilis prorſus non ſit, D. V. ex eius literis, quas ad illam mitto, cognoſcet. Laus ſit Deo immortali. Non dubito D. V. effecturam, vt ſaltem ſciam, quid ille Princeps, & quando facturus ſit. Ego enim molirer fortaſsis aliquid ſub id tempus, & vel de meis priuatis viribus, & facultatibus aliquid parum fortaſsè, ſed non prorſus tamen puſillum, conferrem. Venerat huc in caſtra D. Laurentius Cognolus, vir elegans, quem ego, propter eam nationem, cui debeo, humaniſsimè, vt hoc loco potui, habui. Mirabar tamen à D. Ponto, ita miſſum fuiſſe, vt ad R. M.tem literas ferret, nec eas quidem à Ser.mo Sueciæ Rege, ſed ab ipſo Ponto: Legationem autem ad me obiret; inde verò ad Conuentum Zapolienſem cũ progredi me ſinere vellet, inſcia, & præterita S.R.M. Domino meo, Reſpondi D. Cagnolo, vel ire debere ad R. M.tem Dominum meũ, vel mittere: me ad eius M.tem relaturum quoque eſſe, quòd cùm iam nullum à Ser.mo Rege Sueciæ poſt ſuum aduẽtum in caſtra venturum ſperaſſet; nihil etiam nunc mandatorũ mihi dediſſet, nec me quoque, cùm Miniſter ſim, inconſulto Domino, quicquam facere oporteat. Itaq; miſſo ad R.M.tẽ Tabellario, cui ego meũ ductore adiũxi, ipſe Naruam reuerſus eſt. Credo autem ego D. V. & ad Ser.mum Regem, & ad Sereniſs. Reginam miſiſſe

D.Var-

D.Varſeuicium; & ad Regiam Maieſt. cequid a D.V. deinceps fieri cupiat, retuliſſet & hoc, quod ad me D. V. ſcribit, & ipſe ad eius Maieſt. referam. Habebit igitur D. V. de eo R. Maieſt. literas, vel in media Moſcouia. Etenim non puto magnum Dominum R. Maieſt. vt ad D. V. mittat literas, nõ permiſſurum: cùm in ipſa caſtra R. Maieſt. ipſius ad D. V. Tabellarij identidẽ liberè ventitaſſent. Cuperem ſcire, quod in tempus D. V. in Lituaniã reditus incidet, vt de Legatione obedientiæ, ad S.D.N. ſub illud tempus mittendę, tantò commodiùs cum R. Maieſt. conferre poſsim. Faciat igitur D. V. me certiorem. D. Zebridouius iã à me eſt commendatus R. Maieſt. de meliore nota, & meminit quid benigni reſponſi à R. Maieſt. tulerit. Deinceps etiam illi non deero. Commendo me beneuolentiæ D.V. Datum ex caſtris ad Pleſcouiam, die XXIII. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTOnius Poſſeuinus.

CVM quinta decima huius menſis die, ad magnum Ducem Moſcouiæ veniſſemus, redditæ mihi ſunt ab Andrea Solcanouio eius Cancellario literę, quas vltima Ianuarij V. Ill.ma D. mihi ſcripſit. Ex ijs autem omnia, quæ Oſtrouiæ, atque alibi aduerſus Regios milites cõtigiſſent Magnus Dux, & eius Senatores cognouere. Cũ autem tum de ijs, tùm de alijs rebus fuſiùs cũ ipſis egerim, exiſtimauit eius Serenitas (me proponente) ſibi faciendum, vt quàm primùm Pleſcouiam nobilem cum literis ſuis allegaret, ex quarum exemplo (quod his erit adiunctum) intelliget, quantoperè ei cordi ſit, non ſolùm, vt pax, Diuina ope ſancita, non violetur, verùm etiam, vt & tormenta Oſtrouiæ, iuſſu V. D. Ill.mæ relicta in Regiam ditionem ſtatim deducantur; ac verò, qui è Moſcis fuerunt in noxa, qua digni fuerint, pœna plectantur. Verũtamen, quoniam & multa poſt pacem à militibus Regijs in magno Smoleſceſi Ducatu cõmiſſa fuiſſe conqueſtus eſt (quæ tamen putat, culpa Ser.mi Regis, aut V. D. Ill.mæ non accidiſſe) æquiſsimum eſt, vt par pari referatur: nempè, ſi quis ex arcibus ipſius abductus eſt, illicò liberetur, res que aliæ, quoad eius fieri poterit, reſtituantur. Eam ob rem magnus Dux, petenti mihi ſchedã earum querelarum, tradi iuſsit, quam Ser.mo Regi, Veſtræq; D. Ill.mæ mitto. A quibus non dubito, id reſponſum re ipſa citiſsimè dabitur, quod ſcio ex Regio, & fraterno erga magnum Ducẽ amore profecturum. Quoniã verò inter illa, quæ mihi R. Maieſt. cum magno Duce tractanda mandauerat, alterum erat negocium; N. N. alterũ autem, vt Matthias Przevvorski liberè remitteretur: hunc quidem iam eſſe non ita multò antè remiſſum, hodie mihi Senatores retulere. Illud autem de N.N. etſi nondum concoctum eſt, aliquem tamen exitum habiturum ſpero, cùm pro ſua ſapientia magnus Dux intelligat, quantoperè præſtet pecuniam Moſcis contra N. N; quàm N. N. contra Chriſtianos tradere, quibus nihil antiquiùs eſt, quàm opibus Chriſtianorum Chriſti fidem delere, lateque omnia, quæ ad eius nomen pertinent, vaſtare atque incendere. Rem itaq; totam ſic vrgebo, vt non deſperem, ſic ab vtroq; Principe ſuſcipi poſſe, vt & gens illa ab vtriuſque finibus longiùs arceatur, & id perpetuæ paci inter vtrumq; Principem fouẽdæ magnoperè ſit commodaturum. Iam de mercatoribus, qui hic detinebantur, egi, præſertim de Vilnenſibus, de quibus in conuentu Legatorum itidem, me præſente, actum eſt. Ac etſi magnus Dominus nõdũ hac de re omninò mihi reſpondit (quod hoc ipſum hodie tãtùm ei propoſui) haud tamen vereor, quin ſtatim dimittantur, cùm ij ad bellum non attinuerint, nullamque ob noxam diutiùs hîc hæſerint. Sed &, cùm id fiet, confido fore, vt R. Maieſt. nõ ſinat ſe iſtis officijs in liberandis captiuis facilè vinci. Ex quibus cùm aliquorum mihi liberationem in Caſtris dignata eſſet polliceri, iam ſperandum eſt, pace confecta, reſtitutiſque inuicem arcibus, faciliùs effectum id negocium iri, ne expectato quidem Legatorum aduentu, in quem reiecta ea tractatio erat. Quod quidem vt fiat per D. V. Ill.mam enixe contendo. Cetera Deo volente, quæ ſpectant ad pietatem propagandam, cum Rege Sereniſsimo non multò pòſt me acturum ſpero. Literas interim, quas ad R.mum D. Nuncium ſcribo, cùm ſenas ab eo hîc vna die acceperim; rogo V. D. Ill.mam vt citiſsimè ad eum perferri curet. Neque enim Summo Pontifici erit ingratum cognoſcere, me iam iterum ad magnum Ducem redijſſe, atq; ab eo non ſolùm perhonorificè, verũ etiam benignè, cùm ad publicum conuiuium; tùm ad colloquia de pace ſeruanda, alijſque hiſce rebus admiſſum fuiſſe. De ſanctis autem reliquijs D. Nicolai, quas per me à Summo Pontifice V. Ill.ma Dominatio petit, vt & de alteris D. Thomę, nũc Romanis ſcribo. Quod ſi fruſtulum reliquiarum D. Nicolai, quod apud me habeo, ex Moſcouia extulero, non negabo (vt reliqua omnia) V. D. Ill.mæ cui à Deo Opt. Max. fœliciſsima omnia precor. Moſcuæ die XVIII. Februarij, 1582.

STEPHANO POLONIAE REGI, Antonius Poſſeuinus.

PAVCOS pòſt dies, quàm huc perueni,

ſcripſi Maieſt. V. & M.D. Cancellario, ijs de rebus, de quibus agere cœperam cum magno hoc Duce: quodq́ue ille cupiebat, quo pax Diuina ope confecta, ſeruari poſſet, vt à V. Maieſt. iuberetur, ſi quod, poſt oſculo crucis ſancitam pacem, alicubi fuiſſet à V. Maieſt. militibus damnum illatũ, id vt; quoad eius fieri poſſet, ſarciretur: ſe idem curaturum, qui iuſsiſſet tormẽta Maieſt. V. ex Oſtrouia deduci, eoſq́ue plecti, qui iniuſtè iniuriam aliquam, vel damnũ militibus V. Maieſt. intuliſſent. De Tartaris quod agere cœperant, id in aduentum M. V. Legatorum eas ob cauſas reiectũ eſt, quas præſens ipſe, Deo iuuante, referam. Mammonicium autem, reliquoſq́ue omnes mercatores Lituanos cùm nomine Maieſt. V. à magno Domino petijſſẽ, is ſtatim eos liberari iuſsit, ſicq́ue eos ad triginta, ſic ut heri mihi per Senatores ſuos ſignificauit, vnà cum Tabellario præmittit: ſimul indicaturus, ſe Legatum ad Pont. Max. mecum miſſurum, ac propterea cupere, vt liber illi per iſtud V. Maieſt. Regnum, ſic pateat tranſitus, vt etiam Priſtauum, qui illum cum equis deducat, inuenire poſsim in finibus, licèt ego patentes ad id, vt puto, ſat commodas à V. Maieſt. iam mecum huc attulerim. At quoniam meo rogatu, duodeuiginti Hiſpanos, & Italos, in gratiã Summi Pontificis liberos dimittit, qui ex Turcica tyrannide per Tanaim elapſi, prope Aſophum arcem dudũ in hac regione, quingentis abhinc Verſtis, in Vrbe Vologda detinebantur, propterea rogo Maieſtatem V. vt cum ijs item pari benignitate vtatur; nempè, vt Orſam literæ mittantur, quibus ille Præfectus admoneatur, vt illos incolumes deduci curet, ac ſi opus ſit, aliquo auxilio foueat. Iam verò, quod ad reliquos captiuos attinet, q̃ huc ex Lituanis, vel Polonis vigente bello adducti fuerãt, facilè fuit, Veſtræ Maieſtatis nomine, me ab hoc Principe obtinere, vt eis liberiores cuſtodiæ paterent, atque adeò mihi nõnullos itineri meo neceſſarios cõcederet, quãdoquidem aliqui ex meo comitatu interierant. Quòd ſi, quemadmodum ſpero, Maieſtas V. eâdem charitate, qua ſolet, cogitauerit vicem huic magno Domino rependere; & iſti captiui *Moſci* vt meliùs, quàm anteà, accipiantur, ſi qui eos non ita cõmodè tractarẽt, mandaret; ſtatueret autẽ, vt pax tanta, hoc item fine coronaretur, id eſt, vt vtrinq; liberi captiui omnes ſtatim dimitterentur, neq; aliquò extra Regnum abducerentur, faceret opus dignũ ſe *M.* V. Ceterùm adducã mecũ iſthuc magni Ducis Legatum, atq; vbi, quæ opus ſunt, egero cũ V. *Maieſtate*, me in viã dabo; in quam forſan erit paratus Ill.mus Dominus Andreas, de quo animus meus multò maiora præſagit, quàm audeam dicere. V. Maieſt. Deus omnibus bonis cœleſtibus cumulet. Moſcouię die IIII. *Martij*, *1582.*

PONTIFICI MAXIMO, Magnus Moſcouiæ Dux.

MAGNVS Dominus Imperator atque magnus Dux Ioannes Baſilij, & cæt. Scripſimus ad te Gregorium Papam, proximè ſuperioribus diebus, ab eo, quem ad nos miſeras, Nuncium tuum Antoniũ Poſſeuinum, literas tuas nos libenter accepiſſe, eaſq́ua pergrato animo legi nobis audiuiſſe. Quamobrem, quæ nobis ſignificaſti, quæq́; nobis dilectus tuus Nuncius Antonius Poſſeuinus oretenus propoſuit, vt amici eſſemus, vnanimes coniungeremur, omneſq́; contra infideles potiùs nos cõpararemus, ea nos omnia libẽter audiuimus: ac Nuncium tuũ Antonium amantiſsimè excepimus, eiq́; ad omnia tũ per nos, tũ per Senatores noſtros reſpondimus. Cũ te igitur, ſupremo Paſtore, ac Doctore Romanę Eccleſiæ, atq; cũ fratre noſtro Rudolphõ Imperatore, ac cũ omnibus alijs Principib⁹ Chriſtianis amicitia, fraternitate, & mutuo amore conſtringi volumus, ac curare (quemadmodũ & antè tibi per hominem noſtrum Thomã Seuerigenũ ſcripſimus) vt Chriſtianiſmus quietã vitam degat, ac liber ſit, & immunis ab omni infeſtatione: vt & in poſterũ manus infideliũ ſupra Chriſtianos nõ extollatur, ſanguiſq́ue Chriſtianus non ampliùs fundatur. At quo tempore à te Gregorio ſupremo Papa Nuncius tuus Antonius Poſſeuinus ad nos venit, tũ inter nos, & Stephanum Regem bellum gerebatur, & ſanguis Chriſtianus fundebatur. Is verò ipſe nuncius tuus Antonius Poſſeuinus iuſſu tuo, Gregorij ſupremi Paſtoris, & Doctoris Romanæ Eccleſiæ, ad nos & ad Stephanũ Regem perrexit ire, ac redire, operam dãs, vt ſanguinis Chriſtiani effuſionem impediret. Quamobrem factũ eſt, vt Legati ex vtraq; parte conuenientes, inducias decennij inter nos, & Stephanum Regem ſanxerint. Cùm verò Nuncius tuus Antonius Poſſeuinus nunc ad nos rediјſſet, eum ad Sanctitatem tuam remittimus, vnaq́; cum illo ad te conſalutationis, & amicitiæ cauſa Legatum noſtrum Iacobum, Moluianinũ cum Vicenotario Tiſſino Baſilij. Quod autem nobis de vnione ſcripſeras, nos quoque eiuſdem rei gratia, mittebamus ante aliquot annos ad fratrem noſtrum Maximilianum Imperatorem, & ad filium ipſius Rudolphum Imperatorem, Legatos, & internuncios bis, & ter: eademq́ue de cauſſa, & frater noſter Maximilianus Imperator, & filius ipſius

Rudol-

Rudolphus Imperator volebat ad nos mittere Legatos, ſed nondum hi hactenus venerunt. Itaque vbi Legatus tuus Antonius Poſſeuinus ad te Gregorium Papam ſupremum vnà cum Legato noſtro Iacobo Moluianino venerit, tuq; Gregori Papa, ſupreme Paſtor, & Doctor Romanæ Eccleſiæ, miſeris ad fratrem noſtrum Rudolphum Imperatorem, & ad alios Chriſtianos Reges, ac Principes, ac conſtitueris, quanam ratione nos tecum, Gregori Papa ſupreme, & per te cum alijs Principibus Chriſtianis, poſsimus ad hoc ipſum vnanimes coniungi, deque tota re Legationem alteram miſeris: nos, quàm primùm Legati veſtri ad nos venerint, à Senatoribus noſtris cum illis conſtitutionem fieri præcipiemus, ijs de rebus, quemadmodum decebit. Deinde quod pertinet ad alias res, quas nunc Legatus tuus Antonius Poſſeuinus propoſuit, his omnibus de rebus, & nos ipſi reſpondimus, & Senatoribus noſtris, Senatori, & Præfecto Nouogardienſi Mikitæ Romani, qui fuit filius Georgij Zacharinæ, cum ſocijs, mandanimus, vt Antonio reſponderent. Quod autem miſiſti nobis per Legatum tuum Antonium librum Synodi Florentinæ, Græca lingua editum, eum librum nos à Legato tuo Antonio Poſſeuino libenter accepimus. Quod verò de negocio fidei nobis ſcripſiſti, quodque item ipſe Antonius oretenus de eadem fide nobiſcum locutus eſt, nos ea de re cum Legato tuo Antonio locuti ſumus. Nunc verò tu Gregori XIII. Papa ſupreme Paſtor, & Doctor Romanæ Eccleſiæ, perlectis, & intellectis literis noſtris, quas per Legatū noſtrum Iacobum Moluianinum, & Tiſſinum Vicenotarium ad te miſimus, eos ad nos remitte, nobiſq; omnibus de rebus apertè, & planè literis tuis perſcribe. Scriptū in Imperio noſtro, in aula arcis Moſcnæ. Anno à condito mundo 7900. menſe Martio, indictione decima, Dominij noſtri anno 48. Regnorum noſtrorum Roſienſis 36. Caſanenſis ,o. Aſtracanenſis 28.

ANNA POLONIAE REGINA,
Antonio Poſſeuino.

REVERENDE, deuote, nobis dilecte. Pergratum eſt nobis ſtudium P. V. cū erga nos, tum erga Sereniſs. Sueciæ Regem, & Reginam, affinem & ſororem noſtros chariſsimos. Fuit apud nos Generoſus Chriſtophorus Varſeuicius, à R. M.te, Domino, & coniuge noſtro allegatus, ex quo pleniùs rem omnem cognouimus. Quod ad nos attinet, ſi bellum illud cum hoſte ſemper ex animo deprecatæ ſumus, certè ſopito eo, nouum rurſus inter affines Reges (quod abſit) excitari, nihil nobis accidere poſſet acerbius. Quantum igitur maximè poterimus, contendemus, vt hoc quicquid eſt, pacatis potiùs rationibus, quàm vllis alijs componi poſſe inter propinquos Reges videatur. Confidimus etiam, Dominum Deum pacis amatorem, & auctorem conatibus noſtris non eſſe defuturum. Prætereà autem, quicquid D. V. operæ ad eandē rē conferre poterit, poſtulamus, ne parcat labori, induſtriæque ſuæ. Qui enim inter M.tes iſtas pacem confecerit, is demū bello Moſcouitico finē impoſuerit. Commendamus nos orationibus D. V. Datum Varſouiæ die III. menſis Martij, Anno Domini 1582.

IOANNI BASILII, MAGNO
Moſcouiæ Duci, Antonius Poſſeuinus.

VENI ad Stephanum Regem, deque captiuis ea egi, quæ cupiebat Ser.tas tua: is verò Legatis ſuis mandauit, vt tecum ea de re agerent, paratus id facere, quēadmodùm mihi dixit, quod æquitas, & deſiderium pacis conſeruandæ requirunt. Poſtquam autem cum Rege Stephano Rigæ aliquot dies fui in Liuonia, vt in ea ciuitate, in qua iam ab eodem Rege aliqua Catholicis templa reſtituta ſunt (ſicuti & in reliqua Liuonia vt fiat, is ipſe Rex Stephanus procurat) veni Vilnam, ac cùm eo egi, vt Moſci in libera cuſtodia eſſent, quāuis nemo eorum ferreis compedibus anteà teneretur. Pecunia item illos quantum potui iuui. Gratias verò tuæ Ser.ti ago, Summi Pontificis nomine, quòd ad me miſeris nouem ex ijs, qui ex Turcica captiuitate elapſi detinebantur Vologdæ, Itali, & Hiſpani. At quoniam mihi promiſeras te omnes liberè dimiſſuros, quemadmodū cum tuis, qui ex deuicta Turcica Claſſe euaſerunt, à Summo Pontifice, à Rege Catholico, & à Venetis factum fuerat: ac tamen præter eos, qui remanſere Moſcouiæ, nouem adhuc Vologdæ relicti ſunt, quorum nomina tibi mitto, obſecro te, ne velis gratiam, & beneficium tuum diminuere. Cùm enim hi, quos mihi miſiſti, referēt partem ſuorum comitum in tua ditione detineri, erit omnibus Chriſtianis Principibus ingratum, cùm audierint, Chriſtianos, quos Deus è manibus Turcarū eruit, à te, quaſi in cuſtodia aſſeruari, nec eis liberum exitum permitti: cùm præſertim omnes Principes Chriſtiani ad redimendos captiuos, etiam inter Turcas, plerunq; magnam pecuniæ ſummam mittant, & erogent. Itaq; iterum rogo Ser.tem tuam, vt hoc beneficiū integrū reddas, vt pollicitus es, atq; vt decet Chriſtianū Principem. Ceterùm libenter per Michaelem Protopopum ad te ſcripſiſſem, ſi mihi diſceſſum

ſuum ſignificaſſet, aut priùs, quã hùc perueniſſem, ille non abiuiſſet. Sed quod mihi valdè ingratum fuit, id erat, quòd iſte, licèt diligenter nos præceſſerat, non tamẽ ante nos ad Regem peruenit. Itaque Rex Legato tuo, & noſtris neq; aliquos potuit mittere obuiam, neque id præſtare quod alioquin facere hac in re conſueuit. Quanquam Legatis, ſeu internuncijs, qui ad alia negocia, quàm quæ huius Regni ſunt, proficiſcuntur, non eſt moris huius Regni alimenta præbere. Quę quidẽ neq; Legati Summi Pontificis, nec Cæſarei ſolent accipere, cùm ab ijs Principibus ſat pecuniæ ſuppeditetur ad ſumptus quoſuis faciendos. Nos interim cum Iacobo Molueninο, & omnibus alijs poſt triduum verſus Germaniam dabimus nos, Deo iuuante, in viam. Cæſar autem benè valet, comitiaque habuit in Vngaria, habiturus alia mox in Germania. Quas verò literas Pontifici Maximo, Cæſari, & Venetis per Paulum ſcripſeras, ex fideliſsimè ad eorum manus peruenerunt. Pontifex autem maximus multas pro ſalute tua, tuarumque Prouinciarum orationes indixit, ad quem vbi Diuino beneficio peruenìemus, is ad te prolixè ſcribet; nec vllo officio deerit, quo tibi propéſiſsimam dignitatis, & ſalutis tuæ voluntatem teſtificetur. Eam tibi æternam cum rectiſsima fide, & Charitate, tribuat Dominus IESVS. Amen. Vilnæ die XIIII. Maij, 1582.

GREGORIVS XIII. IOAN. BAſilij, Magno Duci Moſcouiæ.

GREGORIVS Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Ioanni Baſilij Domino Ruſsiæ, magno Duci Moſcouiæ, Nouogardiæ, Smolenſciæ, Vlodimiriæ, Domino Caſani, & Aſtracani, multarumque aliarum Prouinciarum, Principi magno, & deſiderabiliſsimo, ſalutem, & omnis gratiæ fructum. Redijt ad nos dilectus filius Antonius Poſſeuinus, quem ad te miſeramus, vnà cũ Iacobo Moluianino Oratore tuo. Faciiè perſpeximus tum ex tuis literis, quas & Antonius noſter primùm, tum Iacobus tuus nobis reddiderunt, humanitatem tuam. Narrauit etiam idem Antonius multa de tua ampiitudine honorificentiſſimè: inter cetera, quoties ad te adijt, benigniſsimè ſe acceptum eſſe. De pace cum Rege Poloniæ tantam voluptatem cæpimus, quantam par erat nos capere, potentiſsimorum Principum coniunctione, & Chriſtianorum populorum, qui anteà magna inter ſe cum cæde conflixerant, tranquillitate, & incolumitate, optimaque ſpe communium virium in Chriſti hoſtes conuertendarum: quo quidem nihil poſſet fieri præclariùs, nihil Chriſtianæ Reipublicæ ſalutariùs. Gratum verò tibi eſſe, nos noſtram authoritatem, atque operam in pace conficienda interpoſuiſſe; fuit id quidem nobis gratisſimum, nihil enim vnquam egimus libentiùs: ſed vt ſummam in eo negocio Dei gloriæ rationem habuimus, ſic præmia omnia ab immenſa illius miſericordia expectamus: tuam verò tam gratam huius facti memoriam omni beneuolentia, omnibuſque officijs complectendam ducimus. Quod ſcripta ea, quæ poſtulaſti de religione, quæque tibi petenti Antonius tradidit, attentè legiſti; quodque & ex tuis literis, quas ſuperiori anno ad Stephanum Poloniæ Regem ſcripſeras, cognouimus, perſpectum habere te, ſemper in Eccleſia Romana ſyncerum veræ fidei cultũ, vſque à Sanctiſsimis Apoſtolis ductum viguiſſe, incredibiliter lætati ſumus, idemq; hóc tempore ſentire te cupimus: ſicut & illud, quòd hiſtoriæ prodũt, Iſidorum Ruſſiæ Metropolitanum in œcumenica Synodo Florentina agnouiſſe, palamq; profeſſum eſſe, Catholicam veritatem in Romana Eccleſia retineri; ab eoque tempore Ruſsiam ſeſe cum Eccleſia Catholica Romana coniunxiſſe. Magnam igitur in ſpẽ venimus, te, præter ea, quæ pollicitus es, eorum cauſſa, qui iſthuc venerint, ceteris quoque in rebus grauioribus facilem futurũ; præſertim cùm intelligas, quàm neceſſaria, quamque Deo accepta ſit animorum in ipſius Charitatẽ coniunctio. Quòd verò Chriſti Domini hoſtes tam malè oderis, quodque in eorũ perniciem paratiſsimus es, facis, quod Chriſtianum Principem, ac tantum Dominum decet. Vt autem nihil difficile eſt Deo vincere, vel in multis, vel in paucis: ſic boni omnes ſperant, nullam te opportunitatem omiſſurum eſſe, non ſolùm communibus copijs, ſed tuis etiam ipſius viribus, atque armis, tuaque potentia monſtra illa à Chriſtianorum ceruicibus repellendi. Nos verò nõ ceſſabimus de eo, quod ſapienter, magnoque cum Zelo ſcribis, cum ceteris Chriſtianis Principibus agere, eoſque aduerſus communes hoſtes vocare. Omnibus autem de rebus amplitudinem tuã ſuo tempore certiorem faciemus. Intereà cupimus, vt libros, literaſque eas, quas ad te mittet dilectus filius Antonius, ſic accipias: quaſi à nobis ipſis mitterentur. Inter eos enim, quos plurimos habemus, doctrina, & pietate præſtantes, vnus eſt is, cuius fidem, ſynceritatem, & Zelum plurimi facimus. Mandauimus etiam ei hoc tem-

tempore, cùm illum in Germaniam, & in Poloniam, remittimus, vt omnibus officijs tibi præſto ſit, omnibus in rebus, quæ ad Dei gloriam, & ad dignitatem tuã pertinebunt. Quamobrem & tu, ſi opus erit, ad eum ſcribere, & Tabellarios tuos mittere fidenter poteris, ne quid itineris longinquitas tuo deſiderio, & commodis obſtare poſsit. Quod autem iam non vnas nobis patentes literas, fidemque publicam miſiſti, quibus concedis, vt mercatores nõſtri, & aliorum Principum, cum Sacerdotibus noſtris, ad te venire, & liberè iſthîc cõmorari, & tutò ad nos redire, quoties voluerint, poſsint: vtque etiam poſsimus, quoties opus erit, tutò aliquos in Aſiam mittere; dici vix poteſt, quàm iucundum nobis acciderit. Hoc quoque viciſsim pollicemur, quoties tibi placuerit tuos huc mittere, eos quàm tutiſsimè venturos. Pelles, quas miſiſti, tum ſuperiore anno per Paulum Campanũ, tum hoc tempore per Iacobum tuum, accepimus libentiſsimè: ac mittimus viciſsim piam Chriſti Redemptoris noſtri imaginem, quam conſeruabis noſtrę ſanctæq; huiꝰ Sedis memoriæ cauſa. Oratorem tuum à nobiliſsima Venetorũ Republica præclarè acceptũ eſſe, negociationumque vtrinque, iam facultatem patere (quæ quidem omnia per Antonium noſtrum curari mandaueramus) pergratum nobis accidit. Intereà non ceſſabimus orare, vt Deus benedictus amplectatur te, tuosque omnes, ſua gratia, cumuletque omni fælicitate. Datum Romæ apud S. Marcum, anno incarnationis Dominicæ, 1582. Kalendis Octobris, Pontificatus noſtri, anno vndecimo.

ANTONII POSSE- VINI SOCIETATIS IESV NOTÆ

DIVINI VERBI, ET APOSTOLICAE ECCLESIAE FIDES, AC FACIES EX QVATVOR PRIMIS OECVME- NICIS SYNODIS: EX QVIBVS DEMONSTRANTVR, I. FRAV-

des prouocantium ad ſolum Dei verbum ſcriptum: II. Atheiſmi hæreticorum huius ſeculi: III. Errores aduerſantium Kalendario emendato. IIII. Vafricies peruertentium Canones, & abutentium nomine SS. Patrum ac Principum in re fidei; ad Ioannem III. Sueciæ, &c. Regem Sereniſsimum, aduerſus reſponſum cuiuſdam Dauidis Chytræi.

IOANNI TERTIO SVECORVM, GOTHORVM, VANDALORVM REGI

Sereniſsimo, Antonius Poſſeuinus Societatis IESV.

ERRORES DAVIDIS CHYTRAEI, ATQVE EORVM, qui (vt ait Tertullianus) ex Euangelio heretici eſſe voluerunt, ab optimis viris impulſus aperueram, cùm ille, ne prorſus decoxiſſe videretur, nouam mendaciorum farraginem ex Magdeburgenſium centurijs, & Melanchthone contra me corraſam auſus eſt V. R. M. dicare. Quãobrem plerique & iſthinc, & aliunde, me hortati ſunt, ne ſilentio meo pateretur hominem inani triumpho exultare inter eos, quibus auctores, quos citat, neq; vnquam innotuerunt, & ne innoteſcerent, iam diu eos Lutherus, & huius malè nata ſoboles de medio ſuſtulit. Ego verò, licet illum, ab omni antiquitate, & ab hoc ſeculo proſcriptum, ſciebam, duas tamen ob cauſas lubens hoc ſcribendi onus iterum ſuſcepi: quarum fuit prior illa, quæ meos qualeſcunq; labores, atque itinera, iſti interiori Septentrionali tractui aliquot abhinc annis addixit: poſterior autem, quæ ex colloquijs ijs extitit, quæ de ineunda inter Catholicos, & Proteſtantes concordia tum in Tranſſyluania, & in ſuperiore Hungaria, tum in Saxonia eo penè ipſo tempore habueram, quo reſponſum Chytræi ad manus meas peruenit. Itaq; cùm ille primò ad V. R. Maieſtatem, deinde ad verbũ Dei ſcriptum, & ad veteres Græcos Patres, mox ad quattuor œcumenicas, ac deinceps ad alias quaſdã Synodos, deniq; (ſi Deo placet) ad confeſſionem Auguſtanam, tanquam ad legitima tribunalia prouocaſſet, quadam verò, de Picardica ſecta, & de Eraſmo interſerens, tandem quorundam eminentium Principum nomine in re fidei abuſus fuiſſet, faciendũ mihi putaui, vt ei reſponderẽ. Eãdẽ enim opera videbam cordatis hominibus me poſſe ſatiſfacere, qui cùm de me eam de qua dixi, rationem concordiæ de religione perquiſiuiſſent, habituri hoc libro eſſent ob oculos, quæ cupiebant, ſi ſeriò conſultum ſaluti ſuæ voluiſſent.

Inprimis igitur notas, & characteres Diuini verbi, cùm (id quod res ferebat) diſtribuiſſem in inſitum, traditum, ſcriptum, oſtendi nullum prorſus eſſe, aut fuiſſe apud iſtos, qui ſeſe Euangelicos venditãt. Inde cùm ad quattuor œcumenicarum Synodorum tractationem deſcendiſſem, quid illis contineretur, ſummatim expoſui. Nempè dogmata de fide ſanctiſsimæ Trinitatis: Decretum de Paſcha emendando, & ritè celebrando: et canones ac diatypoſes, ſeu conſtitutiones quaſdam Nicænæ Synodi: quæ nunquam (quòd ſciam) Græcè edita, vt ederentur hoc libro, meis additis annotationibus, operam dedi. Quã in re latus patuit campus, in quo fides ipſa, & facies, ſiue hierarchia Eccleſiæ Apoſtolicæ, quaſi explicari, & ſub ipſum aſpectum oculorum ſubijci potuit. Ac percommodè item eſt factum, vt quæ dogmata ad pleroſque Apoſtolici Symboli articulos ſpectant, ea planiſsimè mõſtrari potuerint fuiſſe à Luthero, à Melãchthone, à Caluino, à Beza, ab Vbiquitarijs, ab Anabaptiſtis, à Puritanis, à Picardis, à nouis Arianis, à Samoſatenis, & id genus peſtibus, vel præcisè negata, vel atheiſmis inuoluta. Neque verò minus commodè oſtenſum eſt, quàm iuſtas ob cauſas Decretum Nicænæ Synodi de Paſcha corrigendo reuocauerit ad vſum Gregorius XIII. vt ſanctiſsimæ memoriæ Pontifex Maximus, ſic iſtius gentis amantiſsimus parens.

Adieci canonum interpretationem, nouaſque Chytræi impoſturas retexi, quibus alias priores ſuas cumulauit, dum falſos canones proferit, & veterum SS. Patrum exempla ſubdolè detorſit ad hæreſes, contra cœlibatum, & viſibilem in terris Eccleſiæ Principatum, ac ſacroſanctam Euchariſtiam, & inuocationem Sanctorum, atque aduerſus alia pleraque omnia contegendas.

Etenim

Etenim (vt è pluribus aliquid afferam, quod in ipſo opere firmiſsimis argumentis refutatum eſt) dum ille contra cœlibatum ſacerdotum tertium canonem Synodi Nicænæ exponit, & quendam alterum Synodi (vt ille opinatur) ſextæ ſupponit, nec illum bona fide interpretatur, neque in hoc ſuæ artis obliuiſcitur, quippè qui non retulerit, nunquam Synodi ſextæ canonem iſtum in Eccleſia Catholica fuiſſe receptum: In Trullo quidem fuiſſe propoſitum, ſed nunquam approbatum, Synodum verò illam, ſeu comentum, qui legitimè non fuerat habitus, vocatum fuiſſe Quini ſextum, quaſi vtriuſque ſupplementum, cùm neutrius Synodi fuiſſe verè dici potuerit. Atqui & bonus iſte noſter deprehenditur, quàm ſemper ſimilis ſit ſui, dum partem eiuſdem ipſius canonis citat, partem ſupprimit, taceat verò canonem, qui eundem præcedit, aduerſari ſuperiori, quo decernitur, vt Africana, & reliqua occidentis Eccleſia, ſeruet in ſacerdotibus cœlibatum, quem antiquitus obſeruauit à tempore Apoſtolorum.

Obijcit autem alias Synodos, ſed & interea reticet, quæ ſatis apertè priore meo libro ea de re ſcripſeram, quibus eas obliquè citantium dolus manifeſtus euaderet. Præterquàm quod haud expoſitis cauſis, & periſtaſibus rerum, confuſiſque ſequentibus cum præcedentibus canonibus, eas trahit ad cœlibatum euertendum, cùm nihil minus ij Patres cogitaſſent, qui Euſtathij hæreſes, & alia quædam tollentes, ſeſe ab Eccleſia ſubducebant. Quare canones ipſos Græcos, ac cætera ex patribus loca vnà cum incorrupta verſione Latina, vbicunque fuit opus, attuli, vt qui etiam alieni ſunt à fide orthodoxa niſi ſanari noluerint, certè conuinci facilè poſsint.

Cùm verò Chytræus parentes SS. Gregorij Nazianzeni, & Baſilij, atque alios Epiſcopos ſcribat genuiſſe filios, tacet tamen hos ante adeptum Epiſcopatum ab illis fuiſſe progenitos.

Syneſium affert ſcribentem, ſe Epiſcopum velle filios gignere, & cupere plures bonos è matrimonio ſibi procreari: At ſilet eum neque Epiſcopum, nec ſacerdotem, nec adeò Chriſtianum omninò fuiſſe, dum illa ad Euopium fratrem ſcriberet.

Vt de Hilario ſimilem nectat dolum, affert carmina ex Baptiſta Mantuano Carmelita. Verùm tamen tacet, ea Carmelitam non tanquam ex ſe, ſed ex alijs Eccleſiæ Chriſti obijcientibus ſcripſiſſe. Quapropter idem Carmelita D. Hilarium paulò pòſt egregiè collaudat, quod ſacerdos iam, & Epiſcopus continentiſsimè vixerit: atque, tum vxorem, quam ante ſacerdotium duxerat, tum filiam virginem, quam ex ea, priuſquàm ſacris initiaretur, ſuſceperat, oratione ad cœlum præmiſerit.

Iam quæ attinent ad viſibilem Eccleſiæ in terris primatum, atque ad cœlitum erga nos charitatem, noſtramque cum ijs communionem, (quæ quidem omnia Chytræus blaſphemè ſubſannat) Sic ijſdem Synodis, ad quas videri voluit prouocaſſe, comprobata ſunt, vt ſe impium, ac nullam habentem communionem cum Chriſto, aut cum ſanctis eius, planiſsimè prodat. Nam quòd pertinet ad ſacrificij noſtri Chriſtiani oblationem, conſecrationem, manducationem, remque ipſam (quæ eſt Chriſtus Dominus) vſum item & ritus, ac fructus pro anima & corpore, atque pro hac, & futura vita, ac denique ad omnia quæ Apoſtolorum erant tempore, id omne olim aduerſus Caluinianos oſtenderam, quare & illinc peti poterit, ſi quid iſthuc ſpectare poſſe videatur.

Atqui cùm ille confeſsionem Auguſtanam, & Picardicam ſectam commendaſſet, ego verò earundem ortus, variationem, portenta ex veriſsimis hiſtorijs, & Archiuijs deprompta breuiter proprio libro conſcripſerim, ad eas, & Chytræum & reliquos ablegatos velim.

Cæterùm cùm res ipſa clamet nunquam aliquid conſenſionis conſequi potuiſſe ex varijs eiuſdem confeſsionis Auguſtanæ editionibus, aut ex conſarcinato quodam Lutheri corpore doctrinæ, vel ex Philippi examine, aut denique ex concordia Iacobi Andreæ, ſiue ex quibuſcunque aliorum hæreticorum conciliabulis certè vnicā iſtam aſpectabilis Eccleſiæ Apoſtolicæ faciē, quæ hoc libro proponitur, Chriſti promiſſo & viuo eius verbo nixā, & ad omnes Satanæ inſidias roboratā tot teſtibus, vnicum antidotum eſſe, ſanandis tot morbis, qui alioquin quotidie inualeſcunt, ſapienter V. R. M. pridem intellexit. Cùm enim ſymbola & regulam fidei (quam Catholici antiquiſsimè amplexi ſunt) proteſtantes ipſi in ſuis templis publicè recitent, nulla vtique certior, neque pacatior finiendarum controuerſiarum methodus iniri vnquam poterit, quàm vt interpretes eiuſdem regulæ fidei adhibeantur, qui eam ipſam vnanimes in pleniſsimo, quaſi Eccleſiæ Chriſti theatro, (& quidem ijs orbi Chriſtiano imperantibus, qui fuerunt oculatiſsimi & ſummi viri) ex Diuini codicis veriſsimo intellectu, atque ex Apoſtolorum doctrina condiderunt. Quinam enim aptiùs vim legum declarauerint, quàm qui fuerunt earundem legiſlatores, ac non iniuria dicuntur animæ legum?

Idem de alijs rebus, ſeu etiam ritibus dicendum eſt. Ecquem enim teſtem alium, vel grauiorem, vel propiorem prioribus ſeculis, vel vita ſanctiorem, vel remotiorem ab affectu horum temporum, vel denique in quem cadat minor ſuſpicio, (cùm præſertim prioribus Eccleſiæ ſeculis, & quidem in Oriente (non Romæ) quattuor illæ priores Synodi habitæ ſint) aſſequi aliquis poſsit? Quòd ſi quis de Latina earum verſione ambigeret, extant Græca exemplaria, quæ vel ex Græcia peti poſſent vetuſtiſsima: quanquam ferè omnia meliora, vti depoſitum aliquod, Deus in Eccleſiæ Catholicæ ac in ipſius Apoſtolicæ Romanæ ſedis ſinum, tanquam ad munitiorem locum tranſuehi voluit. Quæ quidem quando non eſſent à Catholicis conuerſa fideliter, certè ad ipſum Ptolomæi Regis Aegypti exemplum verti à pluribus poſſent, qui (quod ille per ſeptuaginta interpretes de Scriptura Diuina fecit) eodem tempore varijs in locis diſtributi idipſum de Synodis facerent, vnde omnis fraus præcaueretur. Quod ſi his repudiatis, nunc ille, modo alter, poſtea

neſcio

*neſcio quis alius, qui deſertis Eccleſiæ caſtris huc illuc omni vento circumferatur, Synodis illis œcumeni-
cis prælatus fuerit, nemo non intelligit meritò fieri, vt ſingulo nouilunio, noua erumpat hæreſis, vel atheiſ-
mus: ac tandem opus ſit, vt cerdones, & ſutores in Rebuspublicis decreta de religionis diſsidijs, quam nun-
quam nouerunt, ſanciant, quemadmodum his ipſis menſibus in hac citeriore Balthici maris ora contigit.*

*Habet R.M.V. quæ me cauſæ mouerunt ad ſcribendum, quidúe hoc opere contineatur, quæ denique ra-
tio concordiæ ineundæ certiſsima ſit. Quæ omnia, relicto illo cōciſo ſcribendi genere, quod alijs tractationi-
bus meis libenter adhibebam, paulò fuſius expoſui. Primū quidem: quòd cùm hoc in gratiam eorum ſcrip-
ſerim, apud quos vix vlli veterum libri integri, aut ipſa ſcriptura incorrupta reperiatur, neceſſarium erat,
vt ex fontibus ea proponerem, ne hac illac eadem quæritantes, nec inuenie͂tes, dubij eſſent, quid crederent.
Deinde quòd ſciebam, ex iſtis miniſtrorum diſsidijs, & blaſphemijs (ne dicam ſumma imperitia) factum
iam eſſe, vt plerique omnes veterem ac veram Eccleſiam, & Patrum antiquorum doctrinam quotidie
audiùs cupiant. Veſtram autem R.M. non ſolere pati, vt aduerſus eos aliquis blateret: multò verò minùs
paſſuram, vt iſtorum commenta pro Dei verbo, ac vitra pro margaritis, Regnis iſtis venditentur: In qua
nouit optimè, neque meliores quàm auita Eccleſiæ merces inuehi poſſe, nec aliud magis regiū, effici poſſe,
quàm vt per veritatis lucem ad cultum Dei ſtabilem, ac certum populi reducantur. Optandum certè eſt
quàm quod maximè, vt quem adhuc cultum memoria, & corde plurimi iſthic retinent, eum fouere
liberè poſsint, ac tantus fidei theſaurus, qui Deo miſerante non obſcura ſui ſplendoris
indicia exerit, tanquam candelabrum (vt Chriſtus docuit) ſuper men-
ſa poſitum omnibus illuceſcat. Deus in cuius manu corda
ſunt Regum V.R.M. donis cœleſtibus auctam
incolumem diutiſsimè ſeruet.*

REFV-

REFVTATIONIS SECTIO PRIMA, DE CAVSSIS SCRIPTIONIS, ET INANI DAVIDIS CHYTRAEI, AD SERENISS. SVECIAE REGEM prouocatione.

QVID AVCTOREM IMPVLERIT, *vt primò aduerſus Chytræum ſcriberet.*

CAPVT I.

SI QVANTVM QVAEque res habet momenti, rectè perpenderetur, nec verò animi perturbatio maturum mentis iudicium anteuerteret, magnos pleriq; ſibi labores demerent, ſummiq; beneficij loco ducerent, quæ interdum aut atroces criminationes, aut grauiſsimas iniurias eſſe opinantur. Siquidem (vt ſapienter Diuus Baſilius ſcriptum reliquit) gladijs vtuntur medici, vtũtur & homicidæ. Verũ hi, qđ ad eos tractandos ira, atq; immanitate impulſi accedunt, ſceleſtiſsima per eoſdem deſignant facinora: nempè qui eos, quibuſcũ generis ſunt cõmunione coniuncti, vita ſpolient. Illi contrà, quòd ex ratione ipſis vtuntur, magnas ex ijs afferunt vtilitates. Nam eorũ opera vſi, conſtitutos in periculis homines, liberant. Hæc ille. Quod ſanè tibi imprimis dictum velim Chytræe: Nam quòd non tantùm tuas, quantum Satanæ impoſturas retexerim, quæ ſub tuis ſcriptis latebant, id factũ non eſt ob odiũ tui (procul enim habeo cauſſas, ac ſi haberẽ, Chriſtianá prorſus charitas tolleret) ſed vt Sueci, Gothi, cæteriq; ſeptentrionis populi, ad quos miſſus legitimè fueram, ab erroribus liberarentur, quibus à te olim ab adoleſcentiá impliciti, tuis identidem libris aduerſus Catholicã religionem editis arctius implicabantur. Ac tamẽ biennio antequã quidquam aduerſus te emitterem in lucem, ipſe Chriſti Domini conſilium ſecutus, vt inter te, & me primùm ageretur, Steburgi, qui locus eſt in Gothiá, literas ad te peramanter dedi, per ſanguinem filij Dei te obteſtans, tuæ vt ſaluti conſuleres, approperantem mortem proſpiceres, nutantemque iſtum animum tuum aliquando in ea quæ vna fides eſt, atque Eccleſia ſiſteres. Sic enim Diuinum à te furorem auertiſſes; plurimoſque, quibus hæreſum variarum venena propinaueras, tuo excitaſſes exemplo ad orthodoxam fidem amplectẽdam. Eas ego literas haud dubito ad te perueniſſe, cùm Lubecam, vt inde ad te afferrentur, per certum hominem miſerim: licet nunquam reſponſum acceperim. Factum eſt poſtea, vt in Moſcouiam allegarer, ex qua reuerſus, cũ Auguſtæ Vindelicorũ negotiorum cauſa ſubſtitiſſem, cognoui quę in Suecia gerebantur, atque inter hæc, te non parcentem operæ, vt quidquid Deus in ijs regnis inchoauerat, vnus ipſe tu vel rerum nouarum commentis illuc miſsis, vel libellis, tuorumque diſcipulorũ inſtitutione euerteres. Res igitur ipſa, & probiſsimi homines haud defuêre, qui me, ad quem depoſitum illarum animarum iuſtius, quàm ad te ſpectabat, plus nimio cũctantem vrgerent, vt ſaltem permitterem, quæ diu apud me retinueram, ea vel alieno nomine, vel alterius opera in publicum prodire. Permiſi. Cùm verò ex vniuerſa Liuonia Moſcus fuiſſet ſubmotus: iamq; illicò in ea ingenti Prouincia ad reſtituendam religionem Collegia Societatis noſtræ inchoarentur, ac proinde mihi illinc ſcriptum eſſet, verſari in ea Liuonici maris ora complures, quibus, quoniam Athenas ſcilicet iſtas tuas frequentaſſent, ijdem libelli mei vſui eſſe poſſent, iterũ dati ſunt prælo; vnà cum alijs, quibus & nobiliſsimo Septẽtrionali, qui de via ſalutis cupiebat inſtitui: & Stephano Poloniæ Regi de ſtatu præſenti vniuerſæ Eccleſiæ aduerſus quẽdam Caluinianum reſpõdebatur. Habes cauſas editionis meæ. Nunc expendamus tuas.

S. Baſilius conſt. monaſt. ca. 4.

CAVSSAE, QVAS ORATIONIS DE *ſtatu Eccleſiarum abs ſe edita Chytræus affert, expenduntur, & examinantur.*

CAPVT II.

QVINDECIM, inquis, anni ſunt, cùm Viennæ in Auſtria aliquot menſes cõmorans, inter alios labores tum mihi mandatos, ſyluulam de ſtatu Eccleſiarum Gręciæ, & Aſiæ ex multorum præſtantium virorum, qui partim Græci erãt, partim Byzantij aliquãdiu vixerant, & humanitatis cauſſa ſubinde ad nos accedebant, ſermonibus diligenter perueſtigatam, primum collegi.

Hæc cùm dixiſſes, & addidiſſes, ſcire te fontes doctrinæ Chriſti, & Apoſtolorum Græcis literis primùm nobis traditos, & ab eloquentiſsimis interpretibus Baſilio, Nazianzeno, & alijs, qui longè poſt ſe inter-

» teruallo(ais) Latinos omnes relinquunt,
» illuſtratos eſſe,& cæt. atque ideò tum hæc,
» tum alia veteri Græciæ poſt Deum debe-
» ri,ſubdis, ſingulari cum voluptate didi-
» ciſſe te,non libros ſolùm ſacræ ſcripturæ,
» & Euangelij Chriſti in templis Chriſtiano
» rum publicè haberi,& legi,& ritus à maio-
» ribus acceptos ſeruari: verùm etiam ordi-
» nem, & gradus Epiſcoporum, & Patriar-
» charum veteres, totamque politiam,& iu-
» riſdictionem Eccleſiaſticam à Turcico Im
» peratore tolerari,& defendi: Ac,ſi non pu-
» riorem,certè non minus Chriſtianã,quàm
» in Pontificis Romani Eccleſia religionem
» in Græcia ſub Turcarum tyrannide eſſe.
Tum igitur te ad chronici lectionẽ reuer-
ſum ad ſcholam tuam.auditoribus,non vt
Lutheranam doctrinam adſtrueres aut no
ſtram refelleres, ſed ſimplicem hiſtoriam
bona fide recitaſſe μόνῃ τῇ ἀληθείᾳ θύοντα.
(vt tu loqueris)hoc eſt ſoli veritati ſacrifi-
cantem, nec quicquam minus ſuſpicãtem,
quàm poſt annos quindecim, primùm pu-
blicè ὑπεύθυνον,id eſt,reum fore.

Hic ergo multa ſunt Chytræe, quibus
volens,nolens, veritati ſacrificas. Et ea ſa-
nè Diuinæ ſapientiæ vis eſt, vt etiam dæ-
mones adigat ad Chriſti nomen, Eccle-
ſiamq́; commendandam. De quindecim
annis minus tibi erat laborandum: Qua-
driennium enim plus minus eſt, cùm pri-
mò oratio illa tua ad hominẽm, qui à ſe-
cretis erat Ioannis III. Sueciæ Regis,à te i-
pſo, tanquam nouus partus, miſſa eſt: vt
eius exemplar alterum Regiæ Maieſtati,al
terum autem viro Illuſtri traderet, quo-
rum tamen vtrumque ad manus meas per
uenit. Ecquid verò opus erat, narratio-
nem ante quindecim annos habitam in
ſchola Suecis, & Gothis, Danis quoque,
quibus illam dicabas, poſt vndecim annos
obtrudere, ſi nudam & ſimplicem verita-
tis narrationem illam, vt loqueris, ſcho-
læ tuæ tantum addixeras? Ecquid deinde
literas Ieremiæ Conſtantinopolitani ad te
per quendam Venceslaum Budouicen-
ſem, menſe Octobri anni huius ſeculi ſe-
ptuageſimi noni Byzantij procuratas, ei-
dem orationi adnectere, quaſi iam Græci
Lutheranæ doctrinæ ſubſcripſiſſent, tuq́;
cum reliquis Symmiſtis tuis Orienti impe
ritares? Sed, ô, Deum admirabilem,& ſu-
per omnia eminentiſſimè adorãdum. Cœ-
cũ & claudum animal,quod veritati vos a-
lij Proteſtantes ſacrificaſtis, reiectum eſt:
Voſq́; cũ ante victoriam triumphum ceci-
niſſetis,ſubſecutæ ſunt aliæ ex alijs Cõſtan
tinopolitanæ cenſuræ aduerſus Tubingen
ſes,& VVirtembergẽſes tuos: quorũ quam
ijſdem præfationẽ paucos ante mẽſes præ-
fixerunt, mendacem tanto antea tu futu-
ram,nolens & neſciens quid diceres, præ-
dicebas, cùm in veſtra caſtra Græcos con-
ceſſiſſe falsò iactares. Hic igitur ſacrificij
tui primus fructus. Secundus eſt. Excide-
rant tibi tum ſcripta,tum dicta in Sueciam
miſſa, quibus permouerentur aliqui ad
Græcos Sacerdotes, ſiue ab Alexandrino
Patriarcha, ſiue ex Ruſſia euocandos,niſi
à Summo Pontifice cœlibatus cum Sacer-
dotibus diſpenſatio, & vtriuſque ſpeciei
conceſſio, ac quædam eiuſmodi alia,de
quibus mecum agebatur, obtineri potuiſ-
ſent. Tu tantæ compoſitionis futurum te
quaſi mediatorem, ne dicam diribitorẽ,
atque idcircò vniuerſi orbis Chriſtiani no
uum Sydus habitum iri certa ſpe vorauc-
ras. Deſiderium egregium, mens(ſeu po-
tius religio) ſi non læua fuiſſet. Vbi verò
deteſtandos Lutheri errores ipſa Græcia
aperuit, cecinistis aliquot ante annos rece-
ptui,euanuitq́; illa ſpes,& ceſſarunt oracu-
la,quæ iſthinc à vobis edebantur. Tertium
fructum guſtemus. Calliditas & aſtus pa-
tuere: cùm qui priore mea in Sueciam tra-
iectione. Auguſtanæ,ac VVirtembergen-
ſis Confeſſionis à te Regi illi dicatæ libros
ipſos primùm offendi, poſteriore deinceps
tranſmiſſione illuc mea, orationem tuam
de ſtatu Eccleſiarum,tanquam in ſubſidiũ
tuarum copiarum prodeuntem accepi. Nã
neque quicquam editione illa Confeſſio-
nis Auguſtanæ promouiſti,(ob quam item
quantam à tuis Lutheranis gratiam iniue-
ris non ignoras, cùm multa in ea ſint,quæ
alijs aliarum veſtrarum confeſſionum edi
tionibus aduerſentur) nec propterea con-
cors vlla inde conſenſio conſecuta eſt,qua
Schmidelinianæ concordiæ infælicẽ abor-
tum extingueres. Itaq́; factum eſt, vt neque
voluiſſes(ſi verũ promere velis)eã vnquã
editã fuiſſe, abierintq́; quò digna erãt, eo-
rundẽ librorũ exẽplaria cõplura. Ad ratio
nem aũt iſtam tuã quod attinet de ſtatu Eccle-
ſiarũ,id effeciſti, vt verã de vniuerſæ Eccle
ſiæ ſtatu hiſtoriam attentiùs ipſis oculis in-
ſpicere voluerim. quare lõgè lateq́; pagra-
tis Prouincijs, quarũ tu mentionẽ faciebas,
Impoſturas Satanæ tuis ſcriptis immixtas
liquidiſſimè agnoui, quas, quod Chriſtia-
no orbi fuſius patefaciam, hæc tibi gratia
habebitur. Cæterùm, ſi tu tantum Græ-
ciæ,& Aſiæ hiſtoriam texebas, quorſum il-
la Huſſitarũ, Picardorum,& Caluiniano-
rum,qui in Boëmia,& in Vngaria ſunt,nar
ratio erat adhibenda? quos omnes cùm col
laudaſſes,quaſi eãdem, quã Eccleſia Chri-
ſti veritatem colerent, certè nullam ea-
rum ſectarum à te pro vera eſſe habendam
oſtendiſti,cũ propè innumeras in illis hære
ſes Chriſti doctrinæ aduerſantes nemo non
videat, & ipſe poſtea ob oculos ponam.

Chytræus, vel inuitè veritatem fatetur.

Cenſuræ Patriarchæ Conſtantinopol. aduerſus Lutheranos.

Confeſſio n es Auguſtanæ.

Omnes hæreſes laudat Chytræus.

Præ-

Præterea nudam hiſtoriam recitantis (cuius perſonam tibi imponis ipſe) atque chronologi, præſertim nulla fide Catholica, nullo merito, nulla ſolida doctrina præditi, nulla Eccleſiæ auctoritate ſubnixi, partiū non eſt in re grauiſsima, quanta religio eſt, iudicium ſuum interponere, ac multò minus ſententiam ferre. Minimè verò omniū huiuſmodi hominis eſt muneris, vt Eccleſiam ipſam Chriſti vniuerſam teterrimæ idololatriæ arguat, quemadmodum in ea oratione feciſti, atque adeò nunc hoc altero edito ſcripto per te Satanas facit.

At quum fontes doctrinæ Chriſti, & Apoſtolorū Græcis literis primùm nobis traditos, & ab eloquentiſsimis interpretib' Baſilio, Nazianzeno, & alijs illuſtratos eſſe aſſeris, videbimus poſtea, quàm hæc cum reliquis tuis cohæreant, iocone, an fraude, an seriò iſta dixeris. Neque enim dubium eſt, quin Catholicus ſis, ſi, quæ ipſi tradiderūt, credas. Et vix fieri poteſt, qn, ſi ex animo iſta pronūcies, perſæpè cogites, eoſdem patres, non Latinis ſolùm (id quod tu ſubiungis) verùm in vniuerſum omnibus, qui ex equo veſtro Lutherano prodierunt, eſſe præferendos. Ac poſtea tanto minus induxerit vllus in animum, à te verè credi Lutheranam ſectam, & hæreſim, iuſtum Eccleſiæ, vel religionis nomen poſſe ſortiri, cùm à veſtris conuenticulis lōngiſſimè abſint ij, quos in Eccleſia Chriſtiana fateris agnouiſſe ordinē, & gradus Epiſcoporum, & Patriarcharum veteres, totamque politicam, & Eccleſiaſticam iuriſdictionem, quique non ſolùm ſacræ Scripturæ, & Euangelij Chriſti libros, verumetiam ritus à maioribus acceptos ſeruant. Vides igitur tuorum ſcriptorum aliquos fructus guſtatui tuorum futuros ſatis acerbos. At quòd miraris te poſt quindecim annos primò iam publicè ὑπόδικον, hoc eſt, reum eſſe, cogita quonam iure Chytræus, quem nemo conſtituit iudicem, ipſe à ſeipſo delectus Eccleſiam Chriſti arguat, Patrum vnanimem conſenſum reijciat, Chriſti ſacerdotes, qui nihil ex ſeſe, omnia ex regula fidei proferunt, ſycophantas, proteruos, impudentes idololatras vocitet, ſcripturam ſacram ad ſenſum priuatum Grammaticus (nunquam Theologus) detorqueat, quonam (inquam) iure nihil Eccleſiæ Chriſti aduerſus ſe iuris eſſe relictum putet. Sanè igitur Chytræe tu tibi hoc intriuiſti, quare & exedendum eſt tibi. Atque vtinam ita exedas, vt concoquas. Nam quæ alia te præparātem (vt dicis) ad mortem manet apud iuſtiſſimū iudicem Deum pęna, niſi tibi in tempore caueris, horreo cogitare. Certiſſimè iudicium Dei non euades. Sed nunc reliqua inſpiciamus.

Ii quos Chytræus laudat, ſuam condemnant ſectam.

Modeſtia Chytræi.

REGIS SVECIAE IN MVLTIS rebus pietas oſtenſa, Chytræum hæreſeos condemnat.

CAPVT III.

CVM autem (ais regi) tuæ potiſſimum Regię Maieſtati offerre ſua illis viſum ſit, veniam mihi quoque clemētiſſimè dabis. quòd Regiam Maieſtatem tuam, cuius animum ſua accuſatione præuenientes, occupare illi voluerunt, me quoque pari beneuolētia audituram, & tum demum pronunciaturam ſpero. Non enim patronum mihi hac compellatione, ſed in grauiſſimis controuerſijs cenſorem quæro, cuius iudicium propter doctrinam rectam, & propter faſtigium Regiæ Maieſtatis liberum, & æquum fore confido. Hæc tu.

At neque Regium animum accuſatione tui præuenimus, qui iam diu regna illa impijs aduerſus Chriſti Eccleſiam criminationibus, atque calumnijs quātum in te fuit, infeceras: & multò minus Regia tibi cenſura proderit, quàm Conſtantinopolitana VVirtembergenſibus, ac Tubingenſibus profuit. Quippe cordatus Rex, quantamcunque hæreſeos caliginem ſuis regnis vidit offuſam, meliorem tamen lucem aſpexit, qua & confeſſionis Lutheranę, & Caluinianarū fraudū tenebras diſpellere conatus eſt. Itaq; ſapiēter intellexit, ſi quorum verſanda eſſent ſcripta poſt Diuinum codicem, qui à veſtris in ſexcenta contraria dogmata trahebatur, Patrum conſenſum vnanimem eſſe reuocandum in vſum. Atq; vt hoc intellexit, ſic libellos iſtos veſtros, & Inferni quiſquilias, q; ad ſe attinebat, exploſit: &, vt has exploſit, non erubuit publicè id pſeudoepiſcopis objicere, eoſque falſitatis, & impietatis arguere. Te verò, & alijs faces ſubminiſtrātibus, ac per emiſſarios illos veſtros, qui fœdus icerunt cum morte, cuniculos in Suecia, & Gothia agentibus, ipſe tamen pleraque fortiſſimè auerſatus, ſatis apertè, ecquid de tua doctrina iudicaret, aperuit. Quamobrem reſpice quid templis inſtaurandis egerit, quæ Lutherana rabies direptis eccleſiaſticis bonis, aut demolita fuerat, aut tanquam cucumerarium in vinea reliquerat: Num, & quorſum altaria excitauerit, ex quibus adoleſcentulus recordatus eſt ſæpiſſimè diſpenſatam eſſe victimam illam ſanctam, qua deletum eſt Chirographum, quod aduerſus nos erat: Num ſacrificium incruentum, & hanc ipſam vocē (oblationem) eiuſdem ſacrificij primariam partem, quam tu pernegas, & de qua poſtea tecū preſsius agam, Pſeudoepiſcopis frequentiſsimo in conuētu ante ſeptennium ex Patribus, Diuinoq; verbo Stocholmiæ ſic oſtēderit, vt ad eius

Regis Suecia facta tanto Principe digna.

Coloſſ. 2.

confeſſionis veritatem eos adegerit: Num Sancti Regis Erici corpus, & oſſa thecis argenteis ſumma cum pietate per Catholicos tantum Sacerdotes honorificentiſſimo in loco Templi Vpſaliæ reponi ante quadriennium curauerit: Num diuæ Brigittæ, à qua genus ducit, oſſa, & alteram argenteam thecam reſtituerit, quæ inde aliquot ante annos fuerat ablata: Num eius ordinis ſanctimonialium virginum cœnobium aduerſus furentem ſatanæ rabiem non ſolùm ſartum, tectumque tutatus ſit, verùm etiam auxerit, neque virginitatis votis, quòd vos facitis, obicem poni ſit paſſus. Nihil ignotum loquor. Earum ego virginum adhuc in ſummis difficultatibus diuinas laudes puro ore, corporeq; die ac nocte canentium vota (quod ad Dei gloriam, tuamque Chytræe aut conuerſionem, aut iudicium dictum ſit) excepi, miraculoque comprobatam eodem ipſo die illarum promiſsionem, ac fortitudinem vidi, quæ ſuo tempore poſteritati manifeſtior erit, cùm Regnorum illorum commentaria, quæ confeci, appetet tempus, vt prælo tradantur. Virgines porrò illas (vt hoc obiter attingam) neque per triginta totos annos, fugati Catholici Sacerdotes, nec ſubtractus ſæpè cibus, vt ad virginitatem deſerendam compellerentur: nec obiecti Lutherani Miniſtri,

Virginum mira conſtantia.

quorum blaſphemias audiret, (quas quidem blaſphemias virgines illæ Chriſtiana ſapientia auribus cera, lanaq; prius oppletis repellebant) neq; magnis pollicitationibus tentatus earum pudor: nec adeò earum Abbatiſſæ virgini ſanctæ flagra inflicta: nec ab hoſtibus excurrentibus direptum, ac fœdatum ſanguine plus quàm ſemel templum D. Brigittæ, quod Vaſtenis eſt, celeberrimum: neque per omnem vim atque iniuriam antea ſacrilegè detracti agri ab Enrico Rege, qui poſtea regno eiectus, iuſtas in carcere pœnas dedit, ſolidum illarum virginum pectus commouere potuerunt, vt veſtris vnquam illecebris aſſentirent: vt, cùm tu nunc Sanctimonialium omnium cætus proſtibula ſcripto iſto contra me tuo nomines, intelligere poſſis, quid de te Rex ipſe cenſuerit, quem reſponſionis tuæ cenſorem delegeras. Sed ad eundem redeo. Quid de ſtatis ieiunij diebus, qui ſextæ cuiuſque feriæ ieiuniũ colit: Quid de quadrageſima, quam ipſe vt traditionem Apoſtolicam ſeruat: Quid de ſanctorum Chriſti ſeruorum orationibus, quorum opem intelligit in Chriſto eſſe maximam, & expetendam: Quid de purgatorio, cui tu tantopere oblatras, nouiſsimo inferno digniſsimus, cũ & ante paucos menſes iuſta Catholico more piențiſsimæ coniugi Reginæ Catharinę perſolui curauerit, Regnaque omnia, vt pro illius anima orarent, ſanctè de reſurrectione cogitans, mandauerit: Quàm graue autem, ac diſertum de vna fide Catholica Romana teſtimonium ferri voluerit, in qua nobiliſsima eius vxor vixerat, & extremũ diem clauſerat, iam omnes norunt: frequentiſsima enim Regnorum nobilitate in magno illo Vpſalię abs ſe inſtaurato templo, dum demortuæ exequijs omnes intereſſent, audita ſunt, (ſapienti ſine dubio Regis cõſilio) à Pſeudoarchiepiſcopo eius ciuitatis, è ſuggeſtu declamãte, hęc ipſa verba: Regina inter cęteras pręſtantiſsimas dotes Auitam Iagelloniorum, & aliorum Chriſtianorum Regum religionem Catholicam, ſine qua nemo ſaluus eſſe poteſt, conſtantiſsimè ſemper retinuit.

Dictum Pſeudoepiſcopi notatu dignũ.

Hæc ille. Cæterùm quid Rex de Catholica religione, quam Principi filio Sereniſſimo Sigiſmundo ad omnem pietatem nato integram ſinit, quamque morituræ parenti ſe, vt conceſſurum promiſerat, ſic regia, & paterna pietate hactenus præſtitit: Quantum Romano Pontifici, & Eccleſiæ Catholicæ deferat, cuius filios & nutritios non hoſtes futuros reges Prophetam prænunciaſſe optimè nouit: plerique omnes ſciunt. Ecquid ergo rex tibi, tuiſue gregalibus adiudicatur ſit, vel potius adiudicauerit, tuum eſto iudicium. Sententiam profectò aduerſus te rex dudum tulit, & iuſtam propter doctrinam, qua tu non negas eſſe prędItum, & liberam ob faſtigium Regiæ dignitatis, liberiorem forſan editurus, ſi quid alij ſimiles veſtrûm perrexerint obſtrepere, aut cùm inuictus Rex exiſtimabit, quas de internis, atque externis hoſtibus victorias Deo aſpirante adhuc reportauit, eaſdem altera ſumma victoria ad Regnorum ſuorum ſalutem, vſque ad ęternum decus eſſe cumulandas.

Eſaiæ 49.

CHYTRAEVM INANITER REGI *Sueciæ doctrinam Lutheranam venditare, eiusq; vanitatem & falſitatem, non modò Regem ipſum, ſed & ipſos Chytræi diſcipulos iam pridem cognouiſſe.*

CAPVT IIII.

PERGIS. Sed cùm Ipſius Filij Dei voce,, traditam de præcipuis Chriſtianæ re-,, ligionis noſtræ articulis doctrinam, in hac,, ſchola Regiæ Maieſtatis tuæ ſubditis, &,, alijs propoſitam, hęreſeos, & mendacij no-,, mine ſubinde repetito (Poſſeuinus) tradu-,, cat, & exagitet, & atrociſsimum hæretici,, crimen nominatim impingat, hãc tam di-,, ram criminationẽ prętereire impietas eſſet.,,

Deinde

» Deinde poſt panca, inquis: Omnia
» hæc Deo, & piorum iudicijs iam pridem
» commendaui. Sed vt iuniores, & alios,
» qui in hac ſchola docentes audiuerunt,
» confirmem, ne de doctrina diuinitus pate-
» facta, quam in Regiæ Maieſtatis tuæ reg-
» nis inclytæ memoriç Pater tuus doceri in
» Eccleſijs, & propagari iuſsit, & quam in hac
etiam Eccleſia, & ſchola collegę mei, & ego
fideliter ſonamus, minus honorificè ſenti-
» ant, nec ab ea deduci ſe, aut deterreri vllis
» calumnijs ſinant, propterea, &c.

Laudet te os alienum

Et hæc tu quidem. Nam reliqua quę pro modeſtia Euangelij veſtri interſeris, vt cui deſunt rationes, blaſphemiæ ſuppetias ferant, & tibi libenter condonamus, atque integra ad te remittimus: Tum quod iactas de Chriſti doctrina. Quin tu (vt breuiſsimè veritas pateat) auditoribus tuis bona ſide veram originem, & ſeriem Chriſtianæ doctrinæ edis? Tolle tua, recedant mea, ſubtrahe communes Melanchthonis locos: fatere ingenuè eos ſæpe mutilatos, mutatos, auctos, Grammatici verò, & hæretici, non Theologi fuiſſe: Nam ſi etiam Caluinianorum, Arianorum, Anabapriſtarum, & Turcarum rudimenta adoleſcentibus iſtis obtruſiſſes, quis dubitat te inde meſſurum, quæ ſeminaſſes? Propone verò Diuinam ſcripturam, qualem omnibus ſeculis Eccleſia Chriſti ſeruauit incorruptam, non qualem Lutherus, cæteriq́ue quiſque pro ſuo ſpiritu, ad ad ſuas hæreſes aptarunt. Adde, quos ais eam illuſtraſſe Patres & Græcos, & alios, qui fidelius quàm tu, quem liberanda veritas nunquam expectauit, verbum Chriſti ſonuerunt. Hæc cùm ſincerè effeceris; hortare vt Diuum Auguſtinum de doctrina Chriſtiana, deque moribus Eccleſię Catholicæ: quodq́ue contra epiſtolam fundamenti Manichæorum, & quas ad Ianuarium, atque ad Probam ſcripſit epiſtolas attentè perlegant. Præterea porrige non fruſta, non aſſumenta, ſed integros, Tertullianum de præſcriptione hæreticorum, D. Cyprianum, Sanctos Auguſtinum, & Epiphaniū de hęreſibus, Theodoretum de fabulis hæreticorum, Optatum aduerſus Donatiſtas, Diuum Hieronymū aduerſus Iouinianum & Vigilantium, aliosq́ue hæreticos. Eos tractent, antequā illam tuam Chimeram inſpiciant, quam de ratione Theologici ſtudij peperiſti, prius quàm veræ Theologię fœtum vnquam aliquem concepiſſes. Ac videbis quāto meliores, & ſine vlla noxa poſthac afflatus boni iſti excipient: Quos quidem vos alij ſoletis faſcinatione, & veneno veſtrorū axiomatū fallaciſsimè ab illis auertere. Tū verò relicta ijs omni libertate, fac pronūcient liberè, quid de iſta veſtra doctrina ſentiant. Quęſo nū te ſtatim honeſtiſsimi adoleſcentes non conclamabunt nō ſolū hæreticum, ſed hęreticiſsimū, quibus cœlum inuideris, viam (quantū in te fuit) ad infernū ſtraueris, veriſsima Sacramenta abſtuleris, & pro Chriſti Domini doctrina nugaces iſtas blaſphemias, aliarum veterum hęreſū ſimillimas, venditaueris? Et audes poſtea ſcribere, mirari te, quòd in tuis ſcriptis obambulemus, eaq́; carpamus, quaſi Diuina myſteria, quę nemini liceret attingere, homuncio tu, deniq; ſolus hauſeris, quem inaniſsima paſtum gloria non ſine cauſa, vel ipſi tui, quos pios vocas, vt iam ſimiolum Melanchthonis vocarunt, ſic poſtea ex ſimia Protheum factum non tam mirantur, quàm deludunt. Hæc verò illa eſt Cyclopædia, quam te vnum in iſta ora abſoluiſſe diſcipulis tuis gloriabare, quam poſtea reſeratis antiquitatis fontibus, quos verbo interim collaudans, facto ſemper obſtruxeras, iā verius τυφλοπαιδείαν meritiſsimè ſubſannant. Poſtquā.n. ex Septentrionalibus Regnis crebrius ad Catholicas Academias traijcere cœperunt, obſcuratum eſt aurum tuum, & conuerſum in ſcoriam: calumnias enim Eccleſię Chriſti abs te aſperſas, eò vehementius deteſtati ſunt, quò ipſis oculis propius viderunt, te aut miſerrimè fuiſſe deceptum, (qui à puero idem, quod ipſis propinabas, venenum ab hæreticis exſuxeras) aut certè cùm inſigni temeritate, inſignem nequitiam in ijs fallendis coniunxiſſe. Ecquid autem putas natis ad ingenuam ſimplicitatem adoleſcentibus animi fuiſſe, cùm, quē vos Antichriſtum vocabatis, Romanum Pontificem, ipſi eundem cernerent plurimam pietati operam dantem, ſibi verò ſalutis monita, ſemitamq́ue rectiſsimam ad Chriſtum humaniſsimè monſtrantem audirent: Cùm in ſeminaria, & collegia honeſtiſsima ſeſe gratis excipi viderent, in quibus viget ordo ſanctiſsimus, diuinęque cōtinenter laudes, ac pietatis exercitatio, ſtudiaq́ue litterarum ſacrarum vnà cum alijs diſciplinis accuratiſsimè proponuntur: cū ex Anglico Seminario innocentes illas in Britanniam hoſtias identidem proficiſci cernerent, quæ pro ſalute ſuorum animas omnibus cruciatibus Caluinianorum, & Puritanorū libenter offerrent: cumq́ue ex Aſia Syros, Maronitas, Græcos, ad reliqua Romana Seminaria ſæpe appellerent: Cū item ex Germanico in vrbe Collegio prodire caſtiſsimos, & doctiſsimos Theologos in certamē aduerſus hæreſes veſtras: cū deniq; religioſiſsimos Patres, & adoleſcētes, relictis omnibus ad Chriſtū in Indias inſerendū alacres per immēſa maria ſoluere in tuo-

Hæretici ſua cōmenta, loco ſcripturę ſacrę & Patrum diſcipulis obtrudunt

Diſcipuli Chytræi vanitatē doctrinę Lutheran. iā intelligūt.

Romani Pontificis pietas & liberalitas.

tuo-

tuerentur? Quid iterum pntas de ſchola iſta tua tú illoscogitaſſe? Hęc certè ſatis fuere ad ſenientiam aduerſus vos omnes ferendá. Eò præſertim, quod cùm iſticà te audiuiſſent, Diuinum inter Catholicos cultum interijſſe, cœnobiaque & Sáctimonialinm Monaſteria ſcelerum eſſe officinas, iá cernerent ea caſtimonię, ac Diuinarum laudum eſſe ſcholas, frequentiſsimarum verò ciuitatum vnum in colendo Deo cor, animamq́; eſſe: Euchariſtiam creberrimè à plurimis ſumi, raros eſſe qui ad leuandum proximum, operi alicui pietatis ſeſe nó addicerent: Templa verò ſplendere omni Chriſtiano ornatu, queque ijs auita pietas attribuerat, ea integra ſeruari: Catholicorum autem Bibliothecas pleniſsimas vbiq; eſſe Patrum conſentientinm, Diuinorúq; codicum. Itaq; iuſtiſsima aduerſus te, tuiq; ſimiles concepta indignatione, omnes ad vnum, eiuratis ſponte hæreſibus ad auitá fidem, ad ſanctorum olim Sueciæ Regum veriſsimá religionem, ad Pont. Max. & legitimorum Epiſcoporum cœtum, ad Euágelij concordem, atque eruditiſsimam expoſitionem aduolarunt, in eoq; perſtant optimi adoleſcentes. Qui verò interim dié obierunt hi veriſsima, & priſca illa Septentrionaliú Chriſtianorú fide muniti migrarút ad cœlú. Quamobré, ſi lubet, de ijs quoque qui adhuc ſuperſtites ſunt pqnire, qd de iſta Diuinit(vt ais) patefacta vobis doctrina ſentiant, ac dignú reſponsú accipies.

Neque porro eſt, vt Sereniſsimo Suecię Regi impoſturas veſtras (plus quàm fortaſsis putas) callenti, fucum facias, cùm ſcriptites, eius parentem eandem doctrinam veſtram doceri, ac própagari iuſsiſſe: Regnorum enim paternorum, non illegitimæ doctrinæ Rex legitimus eſt hæres. Quin verò & indigniſsimam Chriſtiano Rege, & maximè impiam rem eſſe iudicat, ſi cuiuslibet transfugæ, aut vnius vel alterius Pædagogi ferulę faſtigium tantæ Maieſtatis ſubijciat. Ac nouit, ſi tempora tuliſſent, vt ad parentis (alioquin fortiſsimi) dotes, ea potuiſſet accedere fælicitas, vt non Apoſtata Lincopenſis, Regnorum ſuorum quietem (obiecta malè ſanis ingenijs Eccleſiaſticorum bonorum præda) perturbaſſet, ſed conſiliarij alij cœleſtium diuitiarum pręmio propoſito, ſolidiora conſilia propoſuiſſent, neminem fæliciorem, aut hoc ſæculo ſapientiorem eo Rege futurum fuiſſe. Non certè humaniores litterę, & diſciplinæ omnes in exilium abijſſent: (quas tamen Regio animo Rex conatur reſtituere) non ſplendor Eccleſiaſticæ pietatis, nunc Regię Maieſtati deeſſet: non Academiæ, ac pręcipuè Vpſalienſis, cócidiſſent: Non virgines, è ſacris locis aliò ab

Reges non falſę doctrinæ, ſed Regnorú ſunt hæredes.

actæ fuiſſent: Non deniq; is ſtatus eſſet conſecutus, vt pro Chriſto, Lutheranum pané: pro Euangelio diſſonas Apoſtatarum voces: pro Sacerdotibus, laicos baiulos: pro Epiſcopis, homines gregibus, quàm hominibus paſcendis, & ſtiuæ, quàm ſuggeſtibus aptiores: ac tandem pro templis ornatiſsimis rudera pleriſque in locis Regna illa obtinerent. Parum ergo tibi Chytræe, vt iam vides in Sereniſsimo Sueciæ Rege præſidij, (cuius pietas teſtata tuæ doctrinæ refragatur) ac nihil omnino in diſcipnlis, quorum animos olim erroribus imbuiſti, opis atque ſpei.

REFVTATIONIS SECTIO II.

De verbo Dei, ad quod Chytręus ſecundo loco prouocauit: qua oſtenditur verbum Dei penes ipſum, cęteroſque Proteſtantes haudquaquam exiſtere.

EX MODO PROVOCATIOnis Chytræi ad verbum Dei, facilè intelligi ipſum cum ſuis eodem prorſus carere.

CAPVT I.

QVOD num ita fore præuideris antea ignoro ſanè, præuidiſſe tamen videris, quoniam atqui ſi ijſdem non ſatis fideres, ad verbum Dei ſolum, relictis, quos delegeras, arbitris, confugiendú tibi putaſti.
Verba enim tua ſunt, vtinam tá vera, quá
glorioſa: Regulá certè, & normá fidei, ac in »
uocationis Dei, & cultuú ipſi exhibendo. »
rum vnicam, & immotá ſequimur doctri- »
nam Chriſti ipſius voce traditam; & ſa- »
cris Prophetarum, & Apoſtolorum ſcrip- »
tis comprehenſam. Cæterum neque ver- »
bum Dei tibi ſuffragari, imo aduerſari quàm maximè hęc ipſa ſatis oſtendunt. Si enim tu is, Chytræe, homo eſſes, cuius doctrina verbo Dei conſentiens eſſet & conſentanea: aliquam Eccleſię, aliquam Patrú, aliquam totius antiquitatis mentionem ſanè feciſſes, adeoque aſſeruiſſes, tuam doctrinam non modo verá, quòd ſacris Prophetarum, & Apoſtolorum ſcriptis eſſet comprehenſa, ſed quod Eccleſiæ iudicio, Patrum ſententijs, Antiquitatis auctoritate, ijſdem Prophetarú & Apoſtolorú libris eſſet contenta. Hoc autem quoniam nó feciſti, nihil cauſam tuam adiuuat verbi Dei honorifica compellatio, quin potius eidem obeſt maximè. Hinc enim liquet te omnes hęreticos imitari, q Eccleſia ſpreta, vetuſtate contépta, neglectis Patribus, ſemper ad verbum Dei ſcriptum prouocarút. Meméto, inquit Hilarius ad Cóſtantium, neminem Hęreticorum eſſe, qui ſe non ſecundum ſcripturas prędicare, quibus blaſphe-

phemat, mentiatur. Quod idem verum eſſe vſu tractationeque quotidiana obſeruamus. Quis enim eſt huius temporis Hæreticus, quamuis immaniſſimus, Anabaptiſta, Antinomus, Trinitarius, qui non glorietur ſuam doctrinam eſſe veram; quod ſacris Prophetarum & Apoſtolorum ſcriptis ſit conſentanea? Ego certè hoc ipſum experientia didici, cùm aliàs frequenter, tum etiam non ita pridem. Cùm enim ſuperioribus menſibus ex Boëmia in Polo-

Omnes hæretici ſe verbũ Dei habere gloriantur. niæ Regnum redirem, Poſnaniæq; primò librum aduerſus me tuum, quẽ antea non videram, accepiſſem, tum iſta tua in itinere ſic ſatis attentè percurrebam: cùm ferè quotidiè in varias, & pugnantes ſectas inciderem, quæ omnes eandem Apoſtolorum, & Chriſti Domini doctrinã, ſuæ prędicationi obtenderent. Et mitto nũc Huſſitas, Picardos, cæteraque monſtra, quæ in Boëmia reliqueram. Poſnaniæ vnum ipſum diem commoratus, ecce in quibuſdam latibulis reperi, hic Anabaptiſtas, Arianos, & Samoſatenos: ibi Caluinianos, illic Lutheranos deſpumantes quoſque ſub Euangelij nomine confuſiones ſuas. Vna verò ciuitas ipſa tota (nam plerique illi erant externi & transfugæ) Catholica eſt. Biduum porrò proceſſeram, cùm in pago (quo-

Exemplũ ſileſtu dignũ. niam aduesperaſcebat, neque verò locus eſſet hoſpitij publicus) nobilis quidã vir nos amanter excepit. Ac vix ſtatim conſederamus, cùm ille, equidem (inquit) lubens vos domi meæ intueor, putoque Diuinitus factum, quod huc adueneritis. At ſcitote me longiſſimè à vobis de religione diſſentire. Quatuordecim enim (inquit) anni ſunt, cùm Lutheranus Caluinianam: Mox, quam vos, alij vel Arianam vel aliã quampiam, nominatis hæreſim, amplexus ſum. Tum librum contrà ſanctiſſimam Trinitatem peſtilentiſſimum promit, quẽ ſibi ex Transſyluania miſſum à Georgio Blandrata aduerſus Chriſti Filij Dei diuinitatem, multi anni effluxerant, cùm acceperat. Hunc igitur aperit, rogat, vt perlegam, illic potiſſimũ, vbi miniſtri Transſyluaniæ Ebionitæ, & alij D. Ioannis Euangelium interpretantur. Ego qui ex palitiueram, ac licet in Transſyluania, & reliqua Vngaria non ſemel fuiſſem, nunquam tamen eas hominum peſtes vel aſpicere potueram, ex altera tamen parte humanitatem viri, ex altera aſtum Satanæ cogitans, meque Chriſto Ieſu commendans, egi cum eo, vt finem iam tandem faceret ex alijs, in alias hæreſes prolabendi: Alioquin permiſſurum Deum, vt prorſus in atheiſmum demergeretur, ad quem iam iſto impietatis priuilegio paſſim nimis licenter permiſſo, reliquis compluribus latiſſima patebat via. Adieci eundem, cui liber ille Transſyluanicus dicatus fuerat, fuiſſe prætextu vtriuſque Euchariſtiæ ſpeciei ſumendæ initio ex Eccleſiæ Catholicæ ſinũ eductum, deinde ſenſim in Lutheranam lã bem, nec ità multò poſt in laqueos Caluinianorum, denique in iſtos ſcopulos Ebionitarum, & Samoſatenicorum ſic eiuſdem libri opera propulſum, vt dignitatem, fidem, vitam, ſalutem ſuam, & compluri-um aliorum perpetuò amitteret. Cæterũ (inquam) ſi quæ à Chriſto, & ab Apoſtolis in Eccleſia vel declarata; vel conſtituta ſunt, hæc pro cuiuſque libidine (quantum cunque Euangelium inſonent) in dubium reuocentur, ecquis erit finis? Quin ergo (inquam) Chriſtum, cuius pretioſo ſanguine redemptus es, quem lex, Prophetæ, Pſalmi, quem nouum teſtamentum, quem nomina, opera, & attributa Dei: quem cœtus innumerabilis ſapientiſſimorũ Theologorum, & Epiſcoporũ, atque ex ijs plurimorũ, qui doctrina & ſanguine veritatem hanc conſignãrũt, quem Patres omnes ſanctiſsimi, quem vniuerſæ Academiæ, doctiſſimę, & orbis per tot ſecula Chriſtianus, quẽ Sybillæ diuinitus afflatæ, quẽ defectus oraculorũ in gentibus, & diſperſio Iudæorũ quaquauerſum: quẽ miracula, & rerũ certiſsima prędictio, quẽ ꝓbatiſsima vita, quẽ noui orbis in Indijs conuerſio Deũ de Deo, ac vibi Dei filiũ, omnipotentẽ, ac ſempiternũ eſſe, ac fuiſſe nobis certiſſimè cõmonſtrarunt, hunc eundẽ Filiũ Dei tibi, teq; illi reſtituis? Nec verò caniciẽ iſtam, & nobilitatẽ, iã plus ꝙ ſatis dedecoratã paulo poſt ad inferos, vnde nunquã emerges, deduci patiare. Quæ cũ audiuiſſet, & illacrymans ad Deũ conuerſus, Polonicè precatus eſſet, haud ſineret ſe contra eius Chriſtũ errore, diutius implicitũ detineri: A Deo (inquit) aiebã vos miſſos ad me, nec id abſque cauſſa, id. n. ſcitote mẽ nõ ita multo antea à Gaſpare Velicouio propinquo meo, q Lublini agit, librũ accepiſſe, quo is, qui à puero educatus in Lutheraniſmo fuerat, deinde in Caluiniſmũ lapſus, in hanc ſectã ſic venerat, vt inter primarios noſtræ ſectę haberetur, ſic iã Catholicus factus omnes iſtas opiniones deteſtatur, ac verbo ipſo Dei confutat, vt mihi maximum ſcrupulũ iniecerit, atq; adeò vehementer ſim perterritus, quare & librũ illum miſi ad noſtrũ cœtum, vt eum perpenderent. Ad quæ ego. Quem tu mihi cœtum narras? Si enim Chriſti doctrinã requiris, quid ad iſtos trãsfugas curris, & propriã Chriſti officinã, hoc eſt Eccle-
ſiam omittis? Hęccine verò Apoſtolica ve- 1.Tim.3.
ri excutiendi ratio eſt? Hæccine veſtra firmamẽta, vt cum Euangelio, & Eccleſię antiquiſſimę, eiuſdq; vniuerſalis veræ verita-

 tis

tis columnæ innixum te eſſe oportuit, iam
ſenex bis puer ſis factus, & relicto portu, in
quo tuto nauiges, ad fluctus, & arundines
vẽtis omnib' agitatas accuras, vt te in infir-
mitate ſua inſtabiliſsimi ſtatuant? Quin tu
potius expia domum tuã iſtis Lutheri, Cal
uini, Ebionitarum libris, quorũ farraginẽ
trecẽtis talleris emiſſe te aſſeris, ac veni ad
Stanislaum Karnkouiũ Gneſnenſem Ar-
chiepiſcopum tuum, plenũ pietatis, & do-
ctrinæ ſinceriſsimę, tuũ inquã paſtorem le-
gitimum, cui fateare errores tuos, eritque
Matth. 18. quod ille ſoluerit in terris (nunquã menti-
ente Chriſto) ſolutũ in cœlis. Hæc ita ha-
bent. Et ſcit Deus me non mentiri. Non te
ergo Chytræe morabor diutius his legen-
dis. Venit ille poſtridiè Louicium, cumq;
publicè coram Archiepiſcopo ſatis certam
ſpem præbuiſſet, eas hæreſes ſe abiecturũ,
fecit, vt tantò attẽtius, quæ tu ſcribebas ad
me de doctrina Apoſtolica, deq; Eraſmo,
quẽ Samoſateni, & Ebionitæ illi præcipuũ
impietatis ſuæ præcurſorẽ faciunt, animo
meo reuoluerem. Deniq; Lublinum ipſe
progreſſus, cùm iam me ſatis hæreſum di-
Samoſateniciprius Lutherani. ſcrepãtium euaſiſſe putarẽ, nouam Samo-
ſatenorum ſynagogam inueni, ac quod o-
mnem perfidiã ſuperat, aliquos, qui prius
iſtis venenis veſtris imbuti fuerant, offen-
di tot blaſphemias aduerſus Deum eiuſ-
modi eructãtes, quales ne ſcribere quidem
audeo, itaq; cohorrui. Ac, ô, bone Ieſu (in-
quam) in quæ me tempora reſeruaſti? vel
in quæ loca ſubinde mittis? Tum cœpi de
Omnes hæretici Chriſti doctrinam ſibi vẽdicant. te illud cogitare, ecquid hic ageret Chy-
træus ſi, quam mihi obiectat Chriſti, & A-
poſtolorum doctrinam, hanc ſibi ab vno-
quoq; iſtorum obijci audiret? Et quidem
2. Cor. 11. opinor reſponderet: Non eos rectè verbũ
Matth. 4. Dei tractare, Satanam ſe in lucis Angelum
1. Ioan. 4. transfigurantem, probandos eſſe ſpiritus:
Ierem. 23. Pſeudoprophetas quoq; cucurriſſe cũ non
mitterentur, loquutos eſſe quæ Deus non
mandaſſet, etiamſi illud vſurparent: Hæc
dicit Dominus. at quis nõ hæc omnia Scri-
pturæ loca Chytræo obijciat iure vicisſim
Lib. de Miſſa priuata. ac meritò, cùm Lutherus parens ſuus à Sa-
tana ſe deceptum fateatur, eundemq; cu-
curriſſe conſtet, priuſquam à quoquam ad
verbum Dei diſſeminandũ contra orbis
vniuerſi conſenſionẽ mitteretur? Nec ve-
rò putet ſe Chytræus cõmunem hęretico
rum condẽnationem euadere poſſe, quod
ſe Symbola, & quatuor primas Synodos
recipere fateatur. Hoc enim ſtatim ſubiun
git. Nam Symbola & alij pleriq; Hæretici
admittunt, ſed ea prorſus ratione, qua ver-
bum Dei, ſuis videlicet cõmentationibus
deprauata, & Synodos etiam quatuor, Cal-
uiniſtæ, quos ille Hæreticos iudicat, nõ re-
pudiant. Tum autẽ Catholicus, ac iscuius
vera eſſet doctrina haberi Chytręus potu-
iſſet, ſi Synodos oẽs orbis cõſenſu habitas,
pręterea agnouiſſet, adeoq; earundẽ in do
ctrina verã à falſa diſcriminãda iudicium
admiſiſſet. Fateatur igitur qđ res eſt, ver-
bi Dei ſolitarij ad ſuam doctrinã proban-
dam compellationẽ, ſeà verbo Dei deſti-
tui, argumento eſſe. Quod autẽ ad Symbo-
la & Synodos attinet, poſt oſtendetur, nec
ea à Chytræo & gregalibus recipi, ſi tamen
prius alijs argumẽtis verbũ Dei illi eripue-
rimus, quòd videlicet verbum Dei & inſi-
tum, & traditũ omnino reijciat, ſcriptum
autem nec integrum recipiat, ac multò mi
nus ſcripti ſententiam habeat.

VERBVM DEI AD CHYTRAEVM & ſuos gregales minimè pertinere, eo quod verbi Dei partem, Traditum nimirum verbum, contra diuinas literas, Patrumq; ſententiam reijciant & reſpuant.

CAP. II.

AC PRIMVM quidem, dic amabo
te Chytræe verbum ne Dei traditũ
agnoſcis? Non opinor, aut potius te nõ ag-
noſcere habeo exploratum. Inquis enim:
„ Doctrinam ſequimur ſacris Prophetarum
„ & Apoſtolorum ſcriptis comprehenſam:
quaſi dicas, aliã præterea agnoſcimus nul-
lam. Ac facis tu quidem, vt tuí te magiſtri
iã olim docuere: neq; enim illi verbũ Dei
Traditum in ſuis diſceptationibus locũ ha
bere volunt, quin potius atramenti notis
Diuini verbi vim circumſcripſerũt. Quod
ſanè dum fecerunt, & ipſas notas Euange-
lij ſcripti aut deleuerunt, aut pernegarunt,
vt quinã futuri eſſent, qui ſoluerẽt Ieſum, 1. Ioan. 4.
quiue adderẽt, vel detraherẽt Diuino ver-
bo, quiq; Antichriſti præcurſores eſſent,
hinc liquido dignoſcerentur, quod deſpe
rata cauſſa veritatem omnem impudẽtiſ-
ſimè reijcerent, beſtiæque characterem il-
lum ἀγνώμων in ſe ipſis oſtenderent.

VT tamen facerent fucum rudioribus, Hæreticorum artes.
traditiones humanas vocarunt, quæ Spiri-
tu ſancto dictante fuerãt ab Apoſtolis re-
lictæ, & eas ſeſe reſpuere dixerũt, quod tan In Epiſt. de
tum quæ ſcripta fuiſſent in veteri, nouoq; Synodis Arim. & Seleuc.
teſtamento verbi Dei appellationem pro-
mererentur. At vbi verbo ſcripto ſuperati Li. 5. Theologiæ.
ſunt, id mutilarunt, & inuerterunt, vt poſt
patebit. Si quid autem reliquũ fuit, quod Lib. 1. cont. Maximin.
ſibi faceſſeret negociũ, ad ſpiritum quiſq; Auguſtin.
ſuum cauſſam detulit, ſeſeq; ipſiſsimũ Dei li. 1. de nat.
verbum effutire iactarunt. Qui niſi omni & grat. c. 39
um hæreticorũ mos antiquitus fuiſſet, vi- Cõc. Chalced. Act. 1.
deri nouum potuiſſet. Conſtat tamẽ no-
uum non eſſe. Sic enim Arianos feciſſe, A- Nicæn. 2.
thanaſius, Nazianzenus, & Auguſtinus te- Act. 3.
ſtantur, ſic Pelagianos, Eutychetem, Ico- Bern. Homil. 66. in Cant.
nomachos, & Albigẽſes, ne omnes enume-
rem,

rē,ex alijs auctoribus conſtat. At verbum Dei manet in ęternum, per quod & Sacerdntum iudicin in controuerſis rebus eſſe ſtandum docemur, & quæ ab illis ritè profecta ſunt, vel declarata, hæc à Spiritu ſancto profecta fuiſſe nemn Chriſtianus debet ambigere. Quod ne à me aſſertum potius, quàm probatum caufferis, dabo operam vt intelligas verbū Dei Traditum reuera aliquod exiſtere, quod iniuria à te atque tuls reijciatur. In quo ſi fuero prolixior dabis veniā, quoniā hinc vel maximè lnanem tuā eſſe ad verbum Dei prouocationē conſtabit. Etquidem initio ſi aduerſarij noſtrl recordarentur, ac tu cum eis vnà, ſeſe multa credere, quæ in ſcripturis expreſſa nó ſunt: ſi æquiore erga veritatē affectu neceſsitatem, & cauſſas traditi verbi Diuini acutius inſpicerent: ſi Propheticum, Apoſtnlicū, Eccleſięq; tntius de eodem, qun de agimus verbo dei, teſtimonium ſincera fide admitterēt: ſi ne ſcriptum quidem Dei verbum intelligerent nuſquā eſſe poſſe, niſi in Eccleſiæ cōmunione, & interpretatione: ſi certas Apoſtolicarum traditionum vias agnoſcerent, quas Spiritu ſanctn inſpirati Sācti Dei homines ijs indicarunt, quibus paſcendis in Eccleſia præfecti fuerunt à Chriſto: ſi deniq; ijdem ipſi hęretici ſua dogmata tantiſper obliuiſcerentur, dum iſta cordatè ręuoluerent, ſanè & mentes ſuas clarlore veritatis lumine illuſtrari ſentirent, & hinc potiſſimum Eccleſiæ Catholicæ ſtudium perpes, ac fidem ſummam in verbo Dei aſſeruando recognnſcerent: Nec porrò ad dirimendas nmnes lites aliam hac excepta inueniri poſſe ratinuem diffiterentur, ſi minimè ficto erga veritatem, & pacē deſiderio agerentur.

Capita ex quib⁹ Traditiones eſſe cognoſcuntur.

Sed paulò (vt dixi) fuſius, iſta exponamus ad DEI gloriam, tuique Chytræe ſi fieri poteſt (ſed inprimis omnium Septētrionalium) ſalutem, in qunrum gratiam hæc ſcribo. Symbolum igitur Apoſtolicum: Paruulos baptizandos: Non rebaptizandos eſſe hæreticos: Perpetuam fuiſſe Beatiſſimæ Virginis Mariæ virginitatem: Patrem ingenitum dici: Spiritum ſanctum eſſe adorandum: Filium Patri cnnſubſtantialem & ὁμοούσιον: Scripturam eſſe canonicam, ac pleraque alia, in ſcripturis lta nnn cernimus expreſſa, vt ſine interprete Eccleſia hæretici conuiocantur. Et tamen tantum abeſt, vt plura iſtorum Dogmatum vos alij negetis, vt & Anabaptiſtas, & Samoſatenos, & nouos Arianos, quos ad expreſſum Dei verbum prouocare docuiſtis, cùm vobis faceſſunt in ſuis dogmatibus negocium, neceſſariò vnbis ineundam illam eſſe rationem intelligatis, quam cùm antea S. Cyprianus ſcriptam reliquiſſet, attulit poſtea Diuus Auguſtinus, tanquam (vt ait) rem optimam, & ſine dubitatione faciendam: Nempe vt ad ſontem (inquit) recurramus, id eſt, ad Apoſtolicam traditionem, & inde canalem in noſtra tempora dirigamus. Cæterum veritas verbi huius Traditi non ſcripti, aliunde etiam cognoſcitur.

Hæretici cùm ab alijs hæreticis vrgentur, ad Traditionem ſe recipere compellūtur.

Tomo. 7. de bapt. cō tra Donatiſt. lib. 5. cap. 26.

Aptissima enim Irenæus: Quamuis (ait) Apoſtoli multas nobis ſcripturas reliquiſſent, tamen & oportebat nos ſequi ordinem traditionis Eccleſiæ. Antequam enim quidquam ſcriptum vnquam fuiſſet, veteris Teſtamenti Patres, & poſtea Chriſtiani, ij verum Dei cultum & ſacrificiorum ritum, hi Euangelium, religioniſq; capita tradita (non ſcripta) ſeruabant. Illis quoniam in viſceribus ſcripta lex, traditaque per manus obſeruatio, minus poterat corrumpi, quàm ſi chartis fuiſſet commiſſa, his qunniam ſpiritu Dei viui in animis doctrina, cęteraq; ad religionem ſpectantia inſculpta à Spiritu Sancto per Apoſtolos initio fuerunt.

Ante verbum ſcriptu, fuit Traditum.

Accedit, quòd Chriſtianæ pietatis myſteria non erant omnib⁹ pateſacienda, neq; tanquam porcis margaritæ proijciendę. Pręterquam enim quòd nnn omnes omnia capiunt, alijq; lacte, alij ſolido cibo egent, id notiſſimum eſt, Ethnicis, & Iudęis derlſui futura fuiſſe, quæ in ipſorū oculos & aures antea inuiſa, & inaudita incurriſſent: cùm item fideles niſi pietatē feriò colāt, ſenſim ab eorum exiſtimatione decidant, aut cognita minus curent. Hæretici certè & ſpernunt, & ſubſannant ac blaſphemant. Sic enim ijs baptiſmus iam non neceſſarius eſt: Confirmationem verò pro nihilo ducūt: Euchariſtia eſt idolum: Pœnltentia ſomnium, & contra meritū Chriſti: Matrimonium minimè Sacramentum: Ordn ſpectaculum ludicrum: Extrema vnctio incantatio: & ſexcenta alia, quæ impij euomuerunt, poſtquam lanijs, coquis, cerdonibus, aucupibus, mulieribus Euangelij tractandi, docendiuè liberam poteſtatem fecerunt. Itaque ſapienter D. Dionyſius Areopagita Timotheum mnnet, ne quis profan⁹ hæc audiat. Eos autē (inquit) ſic appello, qui occupati dūtaxat in ijs quæ ſunt, atque entia nominantur, nihil excelſius entibus, vt ita dixerim, ſupereſſentialiter eſſe putant: ſed arbitrantur cognitione ſibi propria illum apprehendere, qui tenebras poſuit latibulum ſuum. Ille autem ſic Græcè, & clarius: τούτων δὲ ὅρα, ὅπως μηδεὶς τῶν ἀμυήτων ἐπακούσῃ, τούτους δὲ φημὶ τοὺς ἐν τοῖς οὖσιν ἐνισχημένους, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τὰ ὄντα ὑπερουσίως εἶναι φανταζομένους ἀλλ' οἰομένους εἰδέναι τῇ καθ' αὐτοὺς γνώσει τὸν θέμενον σκότος ἀποκρυφήν.

Matth. 7.

De cœleſti Hierar. c. 1

Dogmata Chriſtiana nō omnib⁹ propalāda temerè.

Sed & huc ſpectat, quæ idem Dionyſius Demophilo ſcripſit, quod haud initiatus ſacris ad ſacra irripuerit, eaq; ſibi publicari voluerit. Quæ itẽ S. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 1. monet, cùm inquit catechumeno interroganti quid dicerent doctores, nihil eſſe reſpondendum: Tú verò præcipuè quæ de credita paſtoribus Eccleſiæ diſpenſatione, deqúe † labijs Sacerdotis cuſtodientis ſcientiã, quęue ſancti Patres, atque Pontifices Maximi docuerunt, cõplures autẽ excellẽtes noſtræ ętatis Theologi ſcripſere aduerſus veſtros, qui Lutheri dogma ſecuti, verbum Dei, & ſcripturas ſacras peruias omnibus, & intellectu facillimas eſſe mentiti ſunt.

Vide totã 56. diſtinct. Gratiani.
2. Timot. 3.
† Malach. 2.
Claudi' de Sainctes. cõt. Atheiſmos Caluini.
Canus de loc. cõmunibus, vbi de Scriptura ſacra.

Neqve porrò (vt cauſſas traditionum Apoſtolicarũ perſequamur) tã bardus fuerit quiſpiam, vt elingues fuiſſe, aut non ſapienter Eccleſiã adminiſtraſſe Apoſtolos toto eo tẽpore credat, quo plures diœceſes inſtituerunt, quarũ profectò iaciendis fundamentis, atque ædificio attollendo niſi canones, & conſtitutiones varias ſanxiſſent, nulla ratione populis eadẽ dogmata, & ritus ſtetiſſent: quę tamẽ ita ſteterũt, vt ſummo tyrannorum, & hæreticorũ concuſſu, nec ſacramentorũ numerus ſit diminutus: neq; liturgia deſierit: nec ſymbola Catholicæ fidei interierint: nec quicquid præcipuè in ſynodis generalibus Spiritu ſancto aſpirãte ſancitum eſt, abrogari potuerit.

Atqvi cùm Diuinæ prouidentiæ tria munera fuerint in vniuerſi cõditione: alterũ vt ſuis quęq; gradibus vbiq; diſponeret: alterum vt res ſingulas, quo naturaliter ordine ſunt diſpoſitæ, conſeruaret, ac (ſi prævaricẽtur) in ordinẽ mox illa redigeret: Tertium deniq; ita moueret, regeretq; ſingula, & ſua cuiq; diſtribueret, quemadmodũ cuiuſq; naturæ conuenit: ſanè nõ demẽtis tãtum, verùm etiã in Deũ non credẽtis fuerit, iſtam Diuinæ prouidentiæ œconomiã, ab Eccleſię Chriſti diſpoſitione, cõſeruatiõe, redactione in ordinẽ, atq; adminiſtratione ſecernere. Et ſecernitur abſq; dubio, cũ apoſtolica decreta, & quidquid pro tẽpore Spiritui ſancto erat in Eccleſia docendũ, aut ſanciendũ, temerè abrogatur. Videlicet (ſi Deo placet) vt poſtea nõ Apoſtolorũ, ſed apoſtatæ vnius, vel alterius inter cãtharos eructata ſomnia pro Euangelio, Diuiniſq; traditionibus vſurpentur: quorum cũ quiſq; ſpiritũ ſanctum Chriſtianæ Eccleſiæ blaſphemè detrahit, ſibi tamẽ (cõ ſciẽtia licet reclamante) arrogare impudentiſsimè audet.

Hæretici pro Traditionib' Apoſtolicis ſua ſubſtituũt ſomnia.

Aliter ſanè igitur verbũ Dei ſcriptũ, de verbo Dei nõ ſcripto, & Apoſtoli, ac poſtremo Patres nos docuerũt: ſanè vtrũq; vnũ eſſe, eandẽq; vtriq; fidẽ eſſe adhibendã: Deniq; ſi alterũ reijciatur, alterũ quoq; prorſus euerti. Propterea Ieremias in eo notat Pſeudoprophetas, qđ eijcerẽt prophetias linguę ἐκβάλλοντας προφητείας γλώττης. Quod Epiphanius in deſignãdo charactere Eccleſię ſui temporis ſecundũ traditionem Apoſtolicã imitatus videtur, cũ in ea inqt eſſe: ἑρμηνευτὰς εἰς γλῶσσαν, ἢ ἐν ἀναγνώσεσιν ἢ ἐν προσομιλίαις hoc eſt in lectionibus, vel in ſermonibus linguæ in linguã ad populũ interpretes. Et in Ieremia ſequitur: Quia aſſumptio Dñi erit ſermo ei'. verbũ enim Dei Prophetæ vocabant λῆμμα q̃ à Deo illud aſſumerẽt: Et Apoſtolus verbũ Dei traditũ vocat depoſitum, cui' Apoſtoli dicti vis, ita proſtrauit hęreticos, vt Clemẽs Alexandrin' teſtetur ab ijſdẽ epiſtolas Pauli ad Timotheũ exploſas fuiſſe. Id autẽ cùm S. Dionyſius dixiſſet traditũ eſſe à Magiſtris ἐκφαντορικῶς, hoc eſt, voce & ſermone: D. Athanaſi' epiſtola ἐγκυκλίῳ ad Epiſcopos Aegypti, & Lybiæ vocat χαρίσματα, καὶ μαθήματα; hoc eſt, doctrinam fidei noſtrę cõmiſſam. Sed & de illo rectiſſimè Vincenti' Lirynenſis: Depoſitũ (inquit) quod tibi creditũ, non quod à te inuẽtum: q̃ accepiſti, nõ q̃ excogitaſti: rẽ non ingenij, ſed doctrinæ: nõ vſurpationis, ſed publicę traditionis. rẽ ad te perductã, nõ à te prolatam in qua nõ auctor, ſed cuſtos eſſe debes: non inſtitutor, ſed ſectator: nõ ducens, ſed ſequens. Aurũ accepiſti, aurũ redde: nolo mihi pro alijs, alia ſubijcias. Cuſtodi propter inimicos, propter fures. Cuſtodi etiã diligẽter, ſedulo, fideliter, vt ſuo tempore cùm oportuerit reddas. Deuitans prophanas vocũ nouitates, id eſt ſententiarũ, dogmatũ, rerũ quæ ſunt vetuſtati cõtrariæ. Nulla. n. hæreſis niſi ſub certo nomine, certo loco, certo tempore emerſit. Nec quiſquã hęreſim inſtituit, niſi qui ſe prius ab Eccleſiæ Catholicæ, & antiquitatis conſenſione diſcreuerit. Hoc ergo apud omnes hæreſes legitimum fuit, atque ſolemne, vt prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis ſcita faſtidiãt. Contrà verò Catholicorum hoc proprium, depoſita ſanctorum Patrum, & cõmiſſa ſeruare, damnareque prophanas nouitates. Ita enim in Concilio Epheſino omnium Patrum vna fuit vox, vt quod erat antiquitus traditum traditum teneretur: quod ad inuẽtum nuper exploderetur. Hactenus Vincentius Lyrinenſis.

1. Timot. 6.
Lib. 1. Stromatum.
Lib. cont. profan. vocum nouation.

Vervm enimuerò tam obuia, & aperta ſunt vnicuiq; reliqua, quæ idem ipſe Apoſtolus Paulus de Dei verbo ore tradito, ſcripta reliquit, vt ea me quaſi tædeat afferre. Quorſum enim illa niſi ad hoc quod agimus ſpectant? cùm venero cætera diſponã. Et ſicut tradidi vobis. Et alibi. Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſijs. Et ſi tenetis, niſi fruſtra credidiſtis. Denique illud: Tenete

1. Cor. 11. 14. 15.

tra-

traditiões quas accepiſtis, ſiue per ſermonẽ, ſiue per epiſtolã. Ne quid dicã de D. Luca, cuius tamẽ illud ad hoc maximè facit: Sicut tradiderũt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.

2. Theſſ. 2. Act. 1.

IAM Diuus Dionyſius Areopagita diſertè tradit multa DEVM ſine ſcripto infũdere animis noſtris per ſermonẽ, quę ſcriptura ipſa (vt ille ait) περιεκτικῶς, καὶ ἐπιστημονικῶς docet, quę omnia ſunt cum ſcriptura annexa, & ideo vtrumque λόγιον θεοῦ: hoc eſt eloquium Dei rectiſſimè dicitur. Sic porrò ne longum faciam, & reliqui Apoſtoli, ac peruetuſti patres quicunque vel in oriente, vel in Africa, vel in Europa fuere, teſtati ſunt. Atque inde fit, vt paſsim in ijs occurrant hæ voces θεσμοί, ὅροι, θεσμὸς θεῖα ἱεραρχικὴ vt Dionyſius ad Demophilum ἐκκλησιαστικοὶ θεσμοί, vt Synodus Epheſina & Chalcedonenſis: κανονικὴ τάξις ſicut aduerſus Audianos Epiphanius: κατάστασις ἐκκλησιαστική, ἴδιοι ὅροι, vt alij habẽt: quos propria ſtatuta, id eſt canones Apoſtolorum, ſecunda Synodus Carthaginenſis vocauit. Inde in vetuſtis exemplaribus inſcriptio illa canonibus Apoſtolicis pręfixa eſt. περὶ εὐταξίας κάνονες ἁγίων ἀποστόλων, hoc eſt, canones Apoſtolorum de bono ordine. Hinc illud Photij Conſtantinopolitani Patriarchę in ſua Bibliotheca. Ἀνεγνώσθη Κλήμεντος τῆς Ῥώμης τεύχη δύο, ὧν τὸ μὲν ἐπιγράφεται διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος, ἐν ᾧ καὶ δι τῶν συνοδικῶν κανόνων τῷ ἀθροίσματι τῶν ἀποστόλων κάνονες ἐπιγραφόμενοι. Latinè ſic: Legi Clementis Romani volumina duo, quorum alterum conſtitutiones Apoſtolorum per Clemẽtem inſcribitur, in quo canones Apoſtolorum continentur collectioni canonum Synodicorũ aſcripti.

Varia traditionum apud Patres nomina. Orientales ipſæ Synodi. Ignatius. Euſeb. lib. 3. cap. 26. Iren. lib. 3. contra hæreſes cap. 3. & lib. 4. c. 69. Iuſtinus Martyr in reſpon. ad verbo. qu. 115. Clemẽs Alexand. lib. de Paſchate, vt eſt in Euſeb. l. 6. c. 11. & li. 5. Stromatum. Origen. li. 5. in Num. D. Baſilius de ſpiritu ſancto. & paſsim. Athan. cont. Arium. & q. 14. ad Antiochũ. Chryſoſto. Theophyl. & OEcumen. in illud. 2. ad Theſſ. 2. ſtate & tenete traditiones, &c. Epipha. contra Alogos, & contra Aerianos. Cyrill. Alexand. de recta in Deum fide. Damaſ. lib. 4. de fide orth. cap 13. & 17. APHRICANI cum Synodis. Tertull. de præſcript. aduerſ. hæreticos, & lib. 1 aduerſ. Marcionem, & lib. 1. ad vxorem. Cypr. lib. 2. epiſt. 3. & ſermone de cœna Domini Optatus aduerſus Donatiſtas. Auguſt de moribus Eccleſiæ Catho. & contra Donatiſtas cap. 7. & lib. 4. c. 24. & l. 5. c. 3. & ep. ad Ianuar. ep. 118. c. 1. & 5. & ep. 86. ad Caſulanum. & 108. epiſt. ad Seleucianum, & Tom. 10. ſerm. de Tempore. EVROPEI ſiue Latini cum Synodis. Clemens Pont. epiſt 1. & 5. S. Hierony. aduerſus Vigilantium & Lucif. S. Hilarius aduerſus Conſtantium. S. Ambroſ epiſt. ad Rom. & breuiter plerique ferè omnes.

SED libet hoc caput D. Baſilij verbis concludere ſapientiſsimis. Si, inquit, aggrederemur non ſcripto proditas conſuetudines, velut non magnam vim habentes, reijcere, imprudentes etiam ipſis principalibus Euangelij partibus damnum inferremus, imo potius ipſam Euangelij prædicationẽ, ad nudum nomen contraheremus.

QVIN verò antea Pater ille, quẽ non ſine cauſſa Nazianzenus oculũ mundi: Theodoretus lumen orbis terrarũ, vocârunt, alij verò veriſsimis ornarunt elogijs, non ſanè tamquam is, cui (vt Brentius impius apoſtata effutijt) tanti momenti res incogitanti exciderent: Sic eodem in libro de Spiritu ſancto inquit: Itaq; traditionem, quæ me perduxit ad lucem, & quę mihi largita eſt DEI cognitionem, per quam factus ſum filius DEI, qui, paulò ante peccatum hoſtis eram, hanc ipſam (inquam) amittam probabilibus iſtorum perſuaſionibus ſeductus? Imo & mihi ipſi comprecor, vt cum hac confeſſione abeam ad Dominum, & ipſos (qui traditiones abijciunt) hortor, vt inuiolatam conſeruent fidem.

SI igitur hæc ita ſe habent Chytræe, vt res ipſa doceat, neceſsitas ſuadeat, Prophetarum, Apoſtolorum, Patrumqúe monumenta teſtentur, pręter verbum DEI ſcriptum, aliud quoq; traditum exiſtere, negare non potes: quin iniuria ad verbum Dei, cuius partem non minimam omnino negas, prouocaueris. Sed hoc manifeſtius euadet, cùm nec verbum DEI ſcriptum ad te tuoſqué pertinere oſtendero. Quod mox fiet. Libet tamen antea, vt tuũ facilius errorem cernas, qua ratione Eccleſia verbũ Dei traditum inueſtigare ſoleat demonſtrarę: & quàm non temere quiduis pro verbo Dei tradito recipiat.

RATIONES ATQVE VIAE VERbum Dei traditum perueſtigandi, ex quibus cognoſcitur Traditiones, quas Eccleſia Romana Apoſtolicas eſſe cenſet, tales veraexiſtere.

CAPVT III.

VT igitur viam ac rationem teneas, qua Eccleſia verbum Dei traditum inueſtigare ſolet, illud in primis ſcito, conſtãter Catholicos aſſeuerare, quod ab vno, vel altero Patre, ab vno vel altero antiſtite duntaxat propoſitum fuerit, id nunquam habitũ eſſe, pro traditione apoſtolica. Quin etiam addunt, Eccleſiam omni tempore vnanimi conſenſu in id incubuiſſe, vt ne humanæ traditiones irreperent, & verbũ hominum pro verbo Dei venditaretur. Itaq; ex toto orbe Chriſtiano Epiſcopis, ac omnium præſtantiſsimis Theologis euocatis commenta, & nouas phantaſias veterum, ac recentiorum hæreticorum diligentiſsimè examinatas exploſerunt.

Sententia Catholicorũ de Traditionibus.

EA ergo prima inueſtigandarum traditionum ratio eſt, vt quemadmodum fit in canonicis ſcripturis indagandis, id in tradito verbo Dei fiat. Nempe vt perſpiciatur quod potiſsimum totius Eccleſiæ Catholicę conſenſus aſſerat: per hunc enim multò certius, quàm per priuatum cuiuſque iudicium Dei voluntas apparet, quoniã ita promiſit

Prima Ratio Traditiones perueſtigandi ex Eccleſię Catholicę cõſenſione.

Ioan.14.

miſit ſe præſtiturũ Chriſtus. Neq; verò aliquid deeſt earũ rerũ, quæ ad aliquid accuratiſsimè examinandum neceſſaria ſunt. Tempora enim cum tẽporibus, verba Dei ſcripta vel tradita, cum traditis vel ſcriptis loca cum locis, ab ijs ad quos hæc ex Diuino præſcripto pertinent, cõferuntur: quę quidem collatio quoniam rectè nunquam vſurpata eſt ab hæreticis, mirum non eſt ſi Achitophelis conſilium diſsipatum eſt: ſi nullus conſenſus inter eos extitit: ſi ſcaturigo diſsidiorum quotidie inde egeratur. Sic igitur quoniam ipſum DEI verbum vim habet διακριτικὴν; (Nam & propterea in ſcripturis igni, vti dicemus, comparatur, quòd plumbum ab argento, ſeipſum à cinere ſecernit) Ideo Deus per Eccleſiam adulterina Euangelia, cæterasque opiniones à veris dogmatibus, continenter ſecernit.

Auguſt. T. 6. cont. Fauſtum Manich. lib. 28. cap. 2.

DICAS (inquit D. Auguſtinus) illam narrationem non eſſe Matthæi, quam Matthæi eſſe dicit vniuerſa Eccleſia, ab Apoſtolicis ſedibus, vſque ad præſentes Epiſcopos certa ſucceſsione perducta. Tu mihi quid contra lecturus es? Aliquem fortè librum Manichæi, vbi Ieſus negatur eſſe natus ex virgine? Sicut ergo ego credo illum librum eſſe Manichæi, quoniam ex ipſo tempore, quo Manichæus viuebat in carne, per diſcipulos eius certa ſucceſsione præpoſitorum veſtrorum ad veſtra vſque tempora cuſtoditus, atque perductus eſt: ſic & iſtum librum crede eſſe Matthæi, quem ex illo tempore quo Matthæus ipſe in carne vixit, non interrupta ſerie temporum, Eccleſia certa connexionis ſucceſſione vſque ad tempora iſta perduxit. Et hæc ille. Quæ de reliquis etiam ſcripturæ partibus dici poſſũt. Diuinè autẽ aduerſus eundem Fauſtũ contra quem illa eadem ſcripſerat, cùm oſtẽdiſſet ex traditione haberi hanc eſſe Scripturam canonicam, illã non, ſuperius diſſeruerat in hunc modum.

Auguſt. T. 6 cont. Fauſtum lib 11. cap. 2.

VSQVE adeò inuicta ſunt (inquit) quæ aduerſus vos de Diuinis codicibus proferuntur, vt non ſit aliud quod dicatis, niſi eos eſſe falſos. Quæ auctoritas litterarũ aperiri, quis ſacer liber euolui, quod documentum cuiuſlibet ſcripturæ ad conuincendos errores exeri poteſt, ſi hæc vox admittitur, ſi alicuius ponderis æſtimatur? Aliud eſt iſtos libros non accipere, & nullo eorum vinculo detineri, quod pagani de omnibus libris noſtris, quod Iudæi de nouo Teſtamento faciunt: quod denique vos ipſi de veſtris, & aliorum hæreticorum, ſi quos ſuos & proprios habent, vel de his qui vocantur Apocryphi: non quod habendi ſint in aliqua auctoritate ſecreta, ſed quia nulla teſtificationis luce declarati, de neſcio quo ſecreto, neſcio quorũ pręſumptione prolati ſunt. Aliud eſt ergo auctoritate aliquorũ vel librorũ, vel hominum, nõ teneri, & aliud eſt dicere: Iſte quidem vir ſanctus omnia vera ſcripſit, & iſta epiſtola ipſius eſt, ſed in ea ipſa hoc eius eſt, hoc non eſt eius. Vbi cùm ex aduerſo audieris, proba: non confugias ad exempla veriora, vel pluriũ codicum, vel antiquorũ, vel linguæ pręcedentis, vnde hoc in aliam linguam interpretatum eſt: ſed dicas. Inde probo hoc illius eſſe, illud non eſſe, quia hoc pro me ſonat, illud contra me. Tu es ergo regula veritatis? quidquid contra te fuerit, non eſt verum? Quid ſi alius ſimili inſania, ſed tamen, qua tua duritia confringatur, exiſtat, & dicat: Imò illud quod pro te ſonat, falſum eſt hoc autem quod contra te eſt, verum eſt? quid acturus es, niſi fortè alium librum prolaturus, vbi quidquid legeris, ſecundum tuam ſententiam poſsit intelligi? Hoc ſi feceris, non de aliqua eius particula, ſed de toto audias contradicentem, & clamantem, falſus eſt. Quid ages? Quo te conuertes? Quam libri à te prolati originẽ, quam vetuſtatem, quam ſeriem ſucceſſionis teſtem citabis? Nam ſi hoc facere conaberis, & nihil valebis, & vides in hac re, quid Eccleſiæ Catholicæ valeat auctoritas, quæ ab ipſis fundatiſſimis ſedibus Apoſtolorum vſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur. Deinde alibi.

To. 3. de doctrina Chriſtiana lib. 2 cap. 8.

IN canonicis autem ſcripturis, Eccleſiarum Catholicarum quàm plurimum auctoritatem ſequatur: inter quas ſanè illæ ſunt, quæ Apoſtolicas ſedes habere, & epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in ſcripturis canonicis, vt eas quę ab omnibus accipiuntur Eccleſijs Catholicis, præponat eis quas quædam non accipiunt. In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, pręponat eas, quas plures grauioresque accipiunt, eis, quas pauciores minoriſque auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias inuenerit, à pluribus alias à grauioribus haberi, quanquam hoc inuenire non poſsit, ęqualis tamen auctoritatis eas habendas puto.

a Epiphan. hæreſ. 30.
b Tertull. l. 4. aduerſus Marcionẽ, Epiph. hæreſ. 42.
c Epiph. hæreſ. 51.
d Epi. hę. 26
e Theodoret. li. 2. hæ. fab. cap. 3.

PORRÒ ſic audacis illius veterum hæreticorum perfidię caput amputatum eſt, qui Euangelia, & Diuinam ſcripturam truncabant, vt ad ſuas quiſque hæreſes Dei verbum, ſicut calceos ad pedes proprios aptaret, a Ebionis, & Cerinthi qui vnicum Matthæi: b Marcionis, qui Lucę: c Alogorum qui tantummodo tria, ſpreto Ioannis: d Gnoſtici qui Philippi Quintum: e Nazaræi, qui ſolum illud, quod ſecundum Petrum nominabant: f Manichęi

allud,

ſ 7. Synod. actione 6.

aliud, quod ſecundum Thomam: Aliorum qui alia Euangelia vel admiſerunt, vel reiecerunt. Hos enim omnes vnica traditione conuicit Eccleſia. Et ſanè i Lucas Euangelio ſuo fidem maximam eſſe habendam optimè indicauit, cùm hoc traditionis auctoritate confirmaſſet. Sicut, inquit, tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Et hoc ipſum l Serapionis eruditiſsimi viri exemplo declarat Euſebius. Ille enim, qui octauus poſt D. Petrũ Antiochenam rexit Eccleſiam, cùm Euangelium ſecundum Petrum tanquam genuinum in Roſſenſi Eccleſia legi permiſiſſet, paulò pòſt tanquam commentitium, ac ſpurium reiecit, quod traditę doctrinę aduerſaretur.

i Luc. p. in præfat.

l Euſeb. lib. 6. hiſt. Eccl. cap. 10.

Sed quod de ſcripturis per Eccleſiam, id ipſum per eandem de reliquo Dei verbo Spiritus ſanctus facit. Scribit D. Dionyſius traditum illud fuiſſe, non ſcriptum: Quòd Deus totum hominem ſine ſui mutatione, aut confuſione ſumpſerit. Hoc igitur & credimus quoniam in corde Eccleſię idem teſtificantis ſpiritu ſancto dictante ſcriptum fuit. Atque huiuſmodi eſt (inquit S. Maximus) omnis Theologia, quæ ſcripta non eſt, quæ tamen in verbo Dei continetur. At contra pro traditione habendum non eſt, vel Papiæ ſomnium de mille annis poſt reſurrectionem futuris, vel q̃ aſſerit Irenæus de ætate Chriſti, cũ, & alij Patres ſecus ſenſerint, ac neutrum vnquam admiſerit Eccleſia.

Euſeb. libr. 3. cap. vlt. Eccl. hiſt. Iren. lib. 2. c. 39. aduer. hæreſ.

Oſtendit autem Lirynenſis, id verè à Domino noſtro, & Apoſtolis traditum eſſe, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt. Et ea (inquit) in Epheſino Concilio omnium Patrum vna vox fuit, vt quod erat antiquitus traditum teneretur, quod adinuentum nuper, exploderetur. Quam quidem verbi Dei inueniendi methodum Synodus prima Nicæna antea præſcripſerat. Ea enim tanquam fidei regula, & profeſsio redeuntibus Nouatianis propoſita fuit, vt faterentur, ſe cũ omni conſenſu Eccleſiæ Catholicæ dogmata obſeruaturos: & rurſus, vt in omnibus ſequerentur ea, quæ in Eccleſia Catholica obſeruantur. Atque vt pluribus in locis aduerſus Donatiſtas docet S. Auguſtinus, Quod vniuerſa tenet Eccleſia nec cõcilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſsimè creditur. Ac certè ratio eò nos ducit: primùm, quoniam cùm ſit tãquam principium per ſe cognitum, quod omnes homines appetunt, id eſſe naturalem inſtinctum (Nam & naturaliter propterea ſcimus Deum eſſe, quod nulla tam barbara gens ſit, quam non imbuerit aliqua de Diuinitate religio) efficitur, vt Diuinum ſit, atque à Spiritu ſancto profectum, id quod vniuerſæ inditũ eſt Eccleſiæ, quam (vt ita dicam) animat ſplendore luminis ſui idem paracletus, ac docet omnem veritatem. Præterquam quòd planiſsimũ eſt, ſi qua rei alicuius origo, neque ad Synodos, nec ad alios referri poſsit, ac tamen omnibus ſeculis recepta ſit in Europa, in Aſia, in Africa, cùm primùm Chriſtiana religio illuxit, hanc ab Apoſtolis ad nos manaſſe. Quòd ſanè de ieiunio quadrageſimæ, de ſacris ordinibus, deque plurimis alijs, cùm plerique ſapientes viri perſpicuè monſtrarũt, tum certè aduerſus impoſturas, & effrontem illam Centuriatorum Magdeburgenſium impudentiam eruditiſsimè Turrianus noſter perſecutus eſt, ijs libris, in quibus de Pontificum epiſtolis egit.

2. Via ex cõciliorũ auctoritate.

Epiſt. 118. cap. 1.

At idem S. Auguſtinus alteram methodum tradit traditi diuini verbi inueniendi. Si quid videlicet in œcumenicis, & plenarijs concilijs, quorum (inquit) eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, cõſtitutum eſt, id Diuinitus eſſe traditum manifeſtè declaratur. Nam, vt in ſcripturis tradendis, & reliquis omnibus, quæ attinent ad fidem & bonos mores, in quibus Eccleſia errare non poteſt, ita in hac re eſt certiſsima horum auctoritas. Quare & præter antiquiſsimum Eccleſię vſum, & vbi (quemadmodum S. inquit Epiphanius) canones erant limatiores, conſtat ex ſecundo Carthaginenſi concilio (prouinciali quidem illo, ſed approbato) fluxiſſe ex Apoſtolorum traditione cœlibatum Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & Subdiaconorum: Septima verò Synodo vſum, & venerationem imaginum Chriſti & Sanctorum, & alia ex alijs iam inde ab Apoſtolis ad nos prodijſſe. Quæ fidei dogmata Patres ab initio ſecundum ſuorum temporum ſucceſsionem concordiſsimè tenuerunt, huiuſque contrarium vt hæreticum refutarunt (quod tamen è ſacris litteris nõ habetur) id nimirum per traditionẽ Apoſtolicam habet Eccleſia, vt certum Euãgeliorum numerum, atq; ea quæ ſuperius aliqua ex parte attigimus.

Can. 2.

Gratia. 15. diſt. De cõſ. c. ex publico.

3. Via ex fidelium conſenſione in dogmatib. quæ ab hominibus inſtitui non potuerunt.

PRAETEREA ſi quid eſt nunc in Eccleſia communi fidelium conſenſione probatum, quod tamen humana poteſtas efficere non potuit, id ex Apoſtolorum traditione neceſſario deriuatum eſt, qualia ſunt multa, quæ auctoritate Eccleſiaſtica fiũt, dirimuntur, diſpenſantur. Alioquin enim error, Eccleſiæ, quæ eſt columna & firmamentum veritatis tribueretur, contra Apoſtolum, Chriſti promiſsionem, de perpetua Spiritus ſancti in Eccleſia permãſione. At verò Eccleſiæ vſus ipſe hæc omnia com-

1. Timot. 3. Ioan. 14.

probauit. Qua enim alia re, quàm iſta fidei regula Epiſcopi Africæ penè omnes, vnà cum D. Cypriano conuicti ſunt, contendentes ex ſcripturis hæreticos eſſe rebaptizandos? Quanam Iconoclaſtæ in ſecunda
Euſeb. lib. 7. hiſt. cap. 2. Hiero. cõt. Lucifer. Auguſt. l. 5. de bapt. cõ. Donatiſt. ca. 23. & 23.
Nicæna Synodo? Aquarij in Gangrenſi, quæ tempore primæ Nicænæ coacta eſt? Hydroparaſtatæ, qui ſolam aquam, & Armeni, qui ſolum vinum offerebãt, in ſexta Synodo, ac vt breuiter abſoluam Eunomiani, Sabelliani, Macedoniani, Apoſtolici, Aeriani, Valentiniani, Marcioniſtæ, Vigilantius, Iouinianus, & omnes alij hæretici? Quid igitur (inquit Irenæus) ſi neque Apoſtoli ſcripturas reliquiſſent, nobis nonne oportebat ordinem ſequi traditiõis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias, cui ordinationi aſſentiunt multæ
Lib. 3. ca. 4.
gẽtes Barbarorum eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charactere vel atramẽto, ſcriptum habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes. Hæc martyr ille.

Quæ cùm ita ſint, optimè illi adnotârunt, qui Chriſti Domini legem, ac prædicationem non εὐγραφὴν id eſt, bonam ſcripturam, ſed εὐαγγέλιον hoc eſt, bonum nuncium fuiſſe ſapienter nominatã dixerunt, quippè quæ non tam ſcriptis, quàm viua voce propaganda eſſet, ac conſeruanda. Habes quæ de via atque ratione verbum Dei traditum perueſtigandi & perquirendi dicenda videbantur, ea ſi tu diligenter perpenderis, & rationi videbis conſentanea, & illud ſimul intelliges traditiones quas Catholica tenet Eccleſia meritò ab omnibus amplectendas, ac à nemine prorſus reijci poſſe, qui verbum Dei retinere animum induxerit. Nunc verbum Dei ſcriptum, quod ſecundo loco propoſuimus, oſtendamus ad te, tuosque minimè pertinere.

VERBVM DEI, VTI NEC INSItum, & traditum, ita nec ſcriptum eſſe apud hæreticos, tum quia eius partes nonnullas reiecerunt, tum etiam quia à verbo Dei viuo deſtituuntur.

CAPVT IIII.

QVOD ſanè haud fuerit difficile. Nam quemadmodum verbum Dei Euangelizatum in exilium ablegarunt, & quod ſancti homines à Deo inſpirati locuti ſunt, inſitumque proinde illud quod poteſt ſaluare animas noſtras, quodque Græci ἔμφυτον, & θεόπνευστον vocarunt, priuato ſpiritu, quaſi vnico flatu (ſicut Mõtanus ſuo paracleto) reſtinxerunt tui, ita macheram quoq; Marcionis mutuati: qua ille (vt ait Tertullianus) ad materiam ſuam ſtatim cædem ſcripturarum fecit, verbum Dei ſcriptum ſi non omninò abiecerũt, mutilum tamen atque mancum, quantum quidem in ipſis fuit reddiderunt. Nam præter illas fæces, quas è ſuo pectore vomentes, puriſsimæ diuinæ ſcripturæ immiſcuerunt: præter plurima ablata, hæcque non lima abraſa, ſed ſerra dentata diſſecta, præter corruptos varios diuinorum codicum locos (vti paulò pòſt ex Lutheri, & Caluini atheiſmis, atq; aliorum libris liquebit) præter falſa gloſſemata, augumenta, indices peſtilentiſsimos, quibus Chriſtianas mentes à ſcopo ſanctarũ ſcripturarũ auerterent, dum fingunt ſeſe ſcripturas ſuppoſititias excernere, numerum vtriuſque teſtamenti voluminum ſceleratiſsimè imminuerunt. Itaque Lutherus, & Zuinglius ex vetere teſtamento libros ſapientiæ, Eccleſiaſtici, Tobiæ, Eſther, Iudith, Baruch, Machabeorum, & Danielis partem: Ex nouo autem, ijdem epiſtolas, Pauli ad Hebræos, Iacobi, & Iudæ, ſecundam Petri, ſecundam & tertiam Ioannis, vt parum Euangelicas, & Apoſtolico nomine indignas nobis adimere voluerunt. At Caluinus & Beza, præter impias inuerſiones, & detruncationes, etiam ex Ioannis Euangelio abſcindunt adulteræ hiſtoriam. Muſculus ex Euangelio Marci poſtremum caput. De quo Euangelio Marci vti de Apocalypſi notum eſt quid temerè ſenſerit, & ſcripſerit Eraſmus. Anabaptiſtæ verò homines phanatici, veriſſimiq; hypocritæ, quique eos ſecuti poſtea ſunt Trinitarij, & Ariani, totum diuinæ ſcripturæ corpus, vndequaque corruptum eſſe blaſphemant, præcipuè verò in Euangelicis, & Apoſtolicis libris. Quamobrem & eò deuentum eſt, vt alicubi (ſicut Claudiopoli in Tranſſyluania ſuperiore anno vidimus) iam Euangelijs omnibus reiectis, veteris tantum Teſtamenti prophetias, & has quidem inuerſas legant, & ex bonis Chriſtianis mali Iudęi effecti cùm proximè ad Mahometiſmum repſerint, plerique non ſolùm corde, ſed etiam ore illud licenter occinant: Non eſt Deus. Quamobrem mirum non eſt, ſi Tertullianus hæreticos ad nullam de ſcripturis diſputationem eſſe admittẽdos moneat. Primùm quidem, quod hęreticum hominẽ poſt primam, aut certè vnam, atque alteram correptionem deuitandum Apoſtolus iuſſerit. Deinde, quòd nihil proficiat (ait ille) congreſsio ſcripturarum, niſi planè vt aut ſtomachi quis ineat euerſionem, aut cerebri, quòd quaſdam ſcripturas non recipiant hęreſes, ſi quas recipiunt, adiectionibus, & detractionibus, ad diſpoſitionem inſtituti ſui interuertãt, aut non integras recipiant: & ſi aliquatenus in-

„ nus integras præſtent, nihilominus diuer-
„ ſas expoſitiones commentatæ conuertant.
„ Denique quod ille, ſi quis eſt, cuius cauſſa
„ incongreſſum deſcendis ſcripturarum, vt
„ eum dubitantem confirmes, ad hæreſes ma
„ gis, quàm ad veritatem demerget, hoc ip-
„ ſo motus, quod te videat nihil profeciſſe ę-
„ quo gradu negandi, & defendendi, certè de
„ pari altercatione incertior diſcedet, neſci-
„ ens vtrum hæreſim indicet. Quin igitur te
Chytræe cùm tuis à diuinis litteris repellamus, & non modò ad eaſdem prouocare nó ſinamus, ſed nec de ijsdem diſputare, omnino patiamur.

SED & alia etiamnum ratione à verbo Dei meritò repellimini, nam nec verbum Dei quod retinuiſtis, ſermo ille Dei viuus eſt, ſed verbum quoddam mortuum ac prorſus vita carens, ac proinde ne verbum quidem Dei. Neque enim (inquit quidam optimus noſtri temporis Theologus) verum illud, & viuum Dei verbum eſt, quod eſt eiuſdem tantum ſonus informis, atque confuſus, ac tanquam (vt alter aiebat) canum muſica ſine præcentore, ſine tactu, ſine debita & conuenienti menſura, modi, temporis, & prolationis. Scriptura quidem ipſa dicitur verbum Dei, cæterum huius vita eſt ſententia à ſpiritu Eccleſiæ reddita, cùm Dei verbum non loquatur, ſed per locutionem audiatur, non dicat, ſed dicatur: non teſtificetur, ſed ſit teſtimonium. Dum igitur vocem loquentis, & teſtificantis Eccleſiæ deſpicitis, non Dei diſtinctum, & formatum verbum habetis, ſed confuſum, & informem ſonum verbi Dei, quem litteram occidentem vocat Apoſtolus: vnde mille hæreſum portenta fabricatis, non ſecus ſanè quàm hodie Iudæi, qui Prophetas & Pſalmos retinent, ſed ita intellectos, vt Chriſtum in illis non videant, ſed alium neſcio quẽ ſemper expectẽt, quoniam velamẽ eſt ſuper cordibus eorũ: Id quod ab ipſis mutuaſtis, vt olim etiam hæretici veteres. Nam & Fauſtus Manichęus, cùm ſe veteris Teſtamenti libros dixiſſet perlegiſſe, nec tamen eorum, quæ nos credimus de Chriſto, quidquam reperiſſe, accepit à D. Auguſtino reſponſum his verbis: citò me expedio, quia non intelligis, quia videlicet vocem verbi, hoc eſt, Eccleſiam non admittebat. Atque alibi Manichęos arguit hęreſum quibus erant implicitos:
„ Quod nó eſſent eruditi in Regno cœ-
„ lorum: id eſt, in Eccleſia Chriſti vera, Ca-
„ tholica. Quòd ſi (ait) eſſetis eruditi de di-
„ uitijs ſanctarum ſcripturarum, noua & ve-
„ tera proferretis Quin verò idem hæreticorum malleus alios quoque perſtringebat, cùm diceret: Vos Donatiſtæ ſolas Apoſto-
„ li epiſtolas ad Romanos, ad Corinthios,
„ & Epheſios in lectione retinetis. Nos au-
„ tem & epiſtolas illas in lectione & fide, &
„ Eccleſias ipſas in communione retinemus. Optatus autem aduerſus eoſdem, vt
„ quid (aiebat) audetis epiſtolas ad Corin-
„ theos ſcriptas legere, qui Corinthijs com-
„ municare noluiſtis? vt quid ad Galatas, ad
„ Theſſalonicenſes ſcripta recitatis, in quo-
„ rum communione non eſtis?

Thomas Stapleto. li. de principiis demonſtrabilibus fidei.

Hæretici non habẽt verbũ Dei viuum.

1. Cor. 2.

Lib. 4. cõt. Fauſtũ Manichæum cap. 2.

Aug in li. de vnit. Eccleſ. c. 10.

Lib. contra Parmen.

ILLVD ſolum tibi Chytręe ſupereſt hoc loco quod reſpondeas, te videlicet tuoſque Eccleſiam Chriſti minimè, vt nos aſſeueramus, deſpicere. Quod vtinam verum eſſet. Vos tamen eandem deſpicere, tam eſt certum, quàm indubitatum exiſtit, eiuſdem vnitatem deſeruiſſe. Si autem reſponderis te cum tuis etiamnum in Eccleſia perſiſtere. Aſſentirer tibi, niſi illud haberem exploratum te primò Lutherum mox alios ſecutum fuiſſe, qui Eccleſiã Catholicam, per orbẽ terrarum diffuſam dereliquerunt, aliamque quandam collegerunt, quæ contraria ac repugnantia omnium fidelium conſenſioni aſſeueraret. Vt autem Lutherus Eccleſia Chriſti ſolus non fuit, ita nec illi qui eius doctrinam ſunt ſecuti. Cæterum hoc adeò verum eſt, vos Eccleſiam contemnere in ſacrarum litterarum interpretatione, vt ne Lutheranorũ quidem cœtum, veſtrûm vllus doctorem certum ac iudicem recipere & admittere velit Iſ verò Patres Eccleſiæ lumina quotuſquiſque veſtrorum eſt, qui in ſacris litteris explicandis ſequatur duces, imò quotuſquiſq; eſt, qui eos non reſpuat & repudiet, eoſque eatenus ſolùm ſuſcipiat, quatenus verbo Dei, vt loquimini, ipſi conſentiunt, ſeu verius, quaten9 vobis, qui ſolùm verbum Dei cum imperio regitis, placent? In quo pręclarè Neſtorium & Donatiſtas imitamini. Neſtorius (inquit Socrates) veterum interpretum ſcripta dedignatus eſt, ſeipſum omnibus antecellere exiſtimans, quare & turpiſsimè corruit. Erat autẽ (Inquit Optatus) Victor (Donatiſta) filius ſi-
ne patre: Tyro ſine principe: Diſcipulus ſi-
„ ne Magiſtro: ſequẽs, ſine antecedente: Inqli
„ nus ſine domo: Hoſpes ſine hoſpitio: Pa-
ſtor ſine grege: Epiſcop9 ſine populo. Nos autẽ Catholici, vt cum D. Baſilio (quem vtinã
reuera ſuſpiceres, vt te ſuſpicere alicubi ſi- „
mulas) finem huic capiti imponam: πίστιν δ' οὔτε παρ' ἄλλων γραφομένην, ἡμῖν νεωτέραν παραδεχόμεθα, οὔτε αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδιδόναι τολμῶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα λογίζωνται τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα, ἀλλ' ἅπερ παρ' ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἐρωτῶσιν διαγγέλλομεν.

Socrates li. 7. cap 32.

Lib. 2. cõtr. Parmen.

D. Baſil. ad Antioch. Eccleſiam.

HOC eſt: Fidem neque ab alijs

ſcriptam nobis recentiorem ſuſcipimus, neque ipſi mentis noſtræ germina tradere audemus, ne humana cōmenta exiſtimētur eſſe verba religionis: ſed quę à ſanctis Patribus edocti ſumus, hæc interrogantibus nos annunciamus, & proinde verbum Dei ſcriptum habemus, verbique ſententiam, hoc eſt, viuum illud verbum quod γνήσιον ac germanum Dei verbum meritò nuncupatur.

EX EFFICACITATE VERBI DIuini oſtenditur idipſum apud Chytræum pſeudeuangelicos minimè reperiri.

C A P. V.

HACTENVS argumentis ex verbi diuini ſubſtantia, & integritate deſumptis, oſtendimus, verbum Dei ad te, tuosq; minimè pertinere, nunc idipſum rationibus ab eius vi, & virtute petitis demonſtremus. Cùm autem verbi Diuini vis, & efficacia maximè ex earum rerum virtute, cū quibus in ſacris litteris confertur, percipiatur, operæprecium erit quænam ſint eæ, quæq; earundem proprietates perueſtigare. Nec tamen eſt animus ſingulas comparationes, & collationes diſquirere, ſed illuſtriores ſolùm, & noſtro inſtituto accommodatiores. Quales mihi ſanè videntur illę, quibus verbum Dei cum gladio, ſecuri, ſemine, fermento, pluuia, lumine, atq; deniq; igne confertur. Has igitur expendamus & examinemus, & ſi verbum quod te habere gloriaris, gladius fuerit, ſecuris, ſemen, &c. verbum Dei eſſe fateamur, ſin minus aliud quoddam ſpurium atq; nothum exiſtere meritò inferemus: ſi longior fuerit tractatio cum magnitudine vtilitatis comparetur.

Hebr. 4. INPRIMIS igitur verbum Dei aptiſsimè confertur à D. Paulo cum gladio, qui pertingat vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoq; ac medullarum ac diſcretor ſit cogitationum, idq; officiū faciat, quod facta ad Petrum vox deſignabat: Surge Petre, occide & manduca. Sanè Acto. 10. oſtenſum fuerat Petro vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initijs ſubnixum, de cœlo in terram deſcendens, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cœli. Quibus tanquā vitam animalem agentibus diuidenda erat ab ijs hoc gladio omnis impietas, iungendiq; ij erant Petro, & corpus Eccleſiæ inſerendi, eorumq; prius ſanguis auferendus, nempè vt deſinerent eſſe crudeles, & Iſaiæ 11. immundi, ſicq; (vt prædixerat Propheta) habitaret lupus cum agno, vitulus & vrſus paſcerentur, ſimul requieſcerent catuli eorum, & leo quaſi bos comederet paleas, & delectaretur Infans ab vbere ſuper foramine aſpidis, & in cauerna reguli qui ablactatus fuiſſet manum ſuam mitteret, hoc eſt, neque amplius (quod ſuperius dicebamus) eſſet barbarus, & Scytha, Iudæus, & Græcus, ſed gentium vocatio inſigniſſimum Euangelij opus eſſe proderetur. Quod certè nunquam ad hæreticos, ſed ad Catholicos tantum pertinuit, atque adeò nunc pertinet. Narra .n. mihi obſecro, quaſnam gentes, atque prouincias, aut Indias veſtro quinto Euangelio ab auita earum perfidia ſeparaſtis? An non potius Chriſtianam Eccleſiam omnibus machinis curaſtis euertere? vt veriſsimè dixerit Tertullianus: Ipſum opus hæreticorum non de ſuo proprio ædificio venit, ſed de veritatis deſtructione: noſtra ſuffodiunt, vt ſua ædificent. Ita fit vt ruinas potius operentur ſtantium ædificiorum, quā extructiones iacentium ruinarum. Hæc ille. Tu autem ſi quęras Chytræe, quid ita? reſpondent ſapientes haud eſſe mirandum cum Antichriſtus non tam ab eo, quod ipſe ſit, quàm ab eo cui contrarius ſit appelletur, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος, ὁ ἄνομος, ἡ ἀποστασία, τὸ ψεῦδος. hoc eſt: homo ille peccati: filius ille perditionis: Aduerſarius ille: Iniquus ille: defectio illa: mendacium illud: ſic verò item à Patriarcha Iacob vocatus fuerat coluber, & ceraſtes: à Daniele Rex laruatus, & ſtultus, & cui robur ſit dandum contra iuge ſacrificium propter peccata: Et proſternetur (inquit Propheta) veritas in terra, & faciet, & proſperabitur: A Zacharia verò dicitur idolum, & paſtor ſtultus: A Chriſto Domino abominatio & deſolatio. A D. Ioanne, mendax. A ſancto Ireneo, latro, apoſtata, homicida, Rex impius, iniuſtus ſine lege. A D. Hieronymo, Homo in quod totus Satanas habitaturus eſt. Nec porrò, vt eò redeam vnde digreſſus ſum, hoc ſolum gladij Diuini futurum erat munus, verùm etiam vt ſepararet hominem aduerſus patrem ſuum, carnem à ſpiritu, & eſſent in Eccleſia ij quoque, de quibus per Eſaiam locutus eſt Deus dicens: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs, & filiabus, nomen ſempiternū dabo eis, quod nō peribit. Quæ ſanè verba cùm ad Eunuchos pertineant, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, atque ad eum hominum ſtatum, qui vel virginitatem, vel caſtitatem vouerunt, nunquam hæretici, hunc verbi Diuini characterem aſſecuti ſunt. Quamobrem ne ipſum quidem verbum Dei habuerunt, aut habent. Propterea D. Auguſtinus ex eodē Prophetico Dei verbo vrgebat hæreticos ſui tēporis, ſeq.

Pſeudeuangelici nullas gētes ad Chriſtū cōuerterunt.

2. Theſſ. 2.

Daniel. 8.

Irenæ li. 5.

Hierō. in 7. c. Danielis.

Matth. 10.

Iſa. 65.

Hæretici hoſtes cōtinentiæ.

To. 6. de S. virginit. 25. plura 22. &

» ris, dicens: Quid tergiuerſaris impia cœci-
» tas? quid tergiuerſaris? Quid in tanta ſcrip-
» turarum luce tenebras, vnde inſidieris, in-
» quiris? Quid temporalem tantummodo
» vtilitatem promittis continẽtibus Sanctis?
» Nomen æternum dabo eis. Quid ab omni
» concubitu immunes, & eo quoq; ipſo, quo
» hinc ſeſe abſtinent, ea quæ ſunt Domini co
» gitãtes, quomodo placeãt Domino, ad ter
» renam commoditatem referre conaris? No
» mẽ æternum dabo eis. Et ſi fortè ipſum æ-
» ternum pro diuturno conaris accipere, ad-
» do, accumulo, inculco, nec vnquam dee-
» rit Quid quæris amplius? Quid dicis am-
» plius? Aeternum hoc nomen, quicquid il-
» lud eſt, ſpadonibus Dei (quod vtique glo-
» riam quandam propriam, excellentemq;
» ſignificat) non erit commune cum multis,
» quamuis in eodem regno, & in eadẽ domo
» conſtitutis. Nam ideò fortaſsis & Nomen
» dictum eſt, quòd eos quibus datur diſtin-
» guit à cæteris. Hæc ille.

Li. de Rect. imposturarum Chytræi. QVAE cùm ipſe vnà cùm alijs multis ex
Diuino verbo tibi antea propoſuiſſem, nec
ad ea reſpondere potuiſſes, omnia ſilentio
prudẽtiſsimus inuoluiſti. Sed & diuinũ ver
bũ tanquam acutus gladi' ſeparat ab Eccle
ſia homines (quamobrẽ excõmunicatio
dicta eſt antiquis igneus gladius) & à corpo
ribus dæmones, atque ab hominibus lãguo
res expellit. Dedit enim Dominus IESVS
Apoſtolis, ac deinceps Eccleſię poteſtatẽ, vt
poſſent tradere homines Satanæ, vt ſpirit'
1. Cor. 5. ſaluus fieret. Et ſuper ſpiritus immũdos, at
Matth. c. 8. que ſuper omnem languorẽ, vt D. Matthę'
Iob. 24. inquit. Ac cùm ſuper terrã nullam compe-
rias poteſtatem, quæ ſpiritibus immundis
cõparetur, profectò efficitur, vt quod ad
Euangelicum negociũ ſpectat, ſit etiam da
ta ſuper elementa, ſuper omnẽ naturam,
Matth. 16. & ſuper cœlos. Et quæ ſolueris in terris (ait
Dominus) ſoluta erunt in cœlis. Vt ſi inex
tricabilibus nodis illigatus ſis, certè facili'
& efficacius enſe hoc, quã quo ſolutus eſt
Gordij nodus, ſoluendus ſis, ſi ritè & ex a-
nimo Eccleſiæ poteſtati à Chriſto traditę
te ſubdideris. Quod vtinam aliquãdo Chy
træe in te ipſo, vel ſanguinis mei profuſio-
ne experiar. Porrò multò maiora miracu-
la ſunt languorũ ex animis expulſiones, pri
uatique cuiuſq; amoris, triſtitiæ, & reliqua
rum animi perturbationum auulſio, quã
fuerit, è corporibus dæmonum effugatio.
Quę quidem opera num veſtri verbi mini
Hæretici nullas ægritudines miraculo curant. ſtri hactenus fecerint, an verò, ſicut de tuo
Luthero proditũ eſt, ne claudũ quidẽ equũ
hactenus ſanauerint, ad conſcientiam ip-
ſam tuam appello. Et certè (vt & iſthuc
digrediar) miracula hęc ſemper in Eccleſia
Catholica fuere, quẽadmodũ cũ cęteris D.
Auguſtinus diſertè diſſeruit: Nec ſine ſum
ma ſapientia Chriſtus Dominus hæc eden-
di poteſtatem impertijt, cùm per ea homi-
nibus fides eſſet perſuadenda. Quamuis e-
nim oporteat, vt lumine fidei, & ſpiritu
ſancto ducantur, qui credunt, vt tamen
pulſanti Deo aperiant miracula edenda
erant, præſertim cùm oſtium fidei Pro-
uincijs aperitur, vbi non erat, cumque S. Thom. 3. parte q. 43. art. 1.
Euangelium propagatur, aut Diuinæ di-
ſpoſitionis ratio ob aliud ad ſuam glori-
am requirit.

CVM SECVRI etiam verbum Dei Matth. 3.
comparatur. Dixit enim præcurſor: Iam
ſecuris ad radicem poſita eſt, facite ergò
fructus dignos pœnitentiæ; vbi per ſecu-
rim vtcunque aliter exponi locus ille po-
teſt, non ineptè tamen verbum Dei intel-
ligitur. Atqui arbori comparatur in Diui-
nis litteris homo, cuius duæ radices cùm
ſint, Intellectus, & voluntas, hæc potiſsima
radix eſt. Radicem autem ſurſum ha-
bet homo, plantæ deorſum, vt quemad-
modum hæ ex terra, ſic nos, è cœlo noſtra-
rum actionum principium hauriamus. Et Ariſt. de
verò Philoſophi cùm dixiſſent accipere à partib. ani-
à tellure τὴν τροφὴν κατειργασμένην τὰ φυτὰ, mal.
addiderunt in radice perfici τὴν πέψιν,
ὥσπερ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν ζώων, hoc eſt, con-
coctionem, ſicut in animalium ventre.
Ad hanc igitur noſtram radicem verbum
Dei admouetur, & tanquam cibus vt con-
coquatur, & ſicut valida ſecuris, vt quod
gladius anceps facit penetrando, hoc illa
faciat abſcindendo. Sic cùm ſcriptum eſt:
Vox Domini in virtute, & Deus Maieſta-
tis intonuit, Dominus ſuper aquas multas:
vox Domini in virtute, vox Domini in
magnificentia: poſtea fuſius eius vis ex-
ponitur, cùm ſubdit Pſaltes, vox Do-
mini confringentis cedros, & confringet Pſalm. 28.
Dominus cedros Lybani: vox Domini
intercidentis flammam ignis, vox Domi-
ni concutiens deſertum, & commouebit
Dominus deſertum Cades. Vox Domi-
ni præparantis ceruos, & reuelabit con-
denſa, & in templo eius omnes dicent glo-
riam. Et quæ ſequuntur. Huc quoque il- Ierem. 1.
lud Dei ad Ieremiam: Ecce dedi verba mea
in ore tuo: Ecce conſtitui te hodie ſuper
gentes, & Regna, vt euellas & deſtruas, &
diſperdas, & diſsipes, & ædifices, & plantes.
Ac denique illud. Ego ſum vitis vera, & pa Ioann. 15.
ter meus agricola eſt, omnem palmitem in
me non ferentem fructum, tollet eum, &
omnem qui fert fructum, purgabit eum,
vt fructum plus afferat. Et ſanè commina
tio venturæ iræ, & prædicatio pœniten-
tiæ, voluntatem hominis excutiunt, atque
à veteris hominis via remouent, & vitia cõ
tinẽter amputant, vixq; fieri poteſt, vt ſi qs
verbũ Dei Catholicũ attentè audiat, vitam

 non

non corrigat. Id quod Euãgelij dilucidiſſima noia eſt: ſic enim volũtas (quam non ſine cauſſa Philoſophi noſtrarum actionum dominam vocarunt) non extrinſecus per puluillos omni cubito ſuppoſitos, neque per homines prurientes auribus, ſed per veritatem aptiſsimè curatur. Inde autem dominus Ieſus tam accuratè ſanandos ſciſcitabatur, nũ vellent ſanari, nũ vellent credere, noſq; omnes docuit, vt ſine intermiſsiõe oraremus, fiat volũtas tua, & vt abnegaremus noſmetipſos, & mortificarem' mẽbra noſtra, quæ ſunt ſuper terram: vt ſanè hinc intelligi maximè poſsit, verbo Dei iam Chriſtianis excellẽtiorem, quàm quæ antea fuerat, viã oſtendi, neque verò tantum exterioris hominis cultum, aut iuſtitias carnis, (quamuis & ille vtilis eſt, & hæ ſuo tempore neceſſariæ fuerant) ſed interiorem illum hominem in primis proponi, in quo libentiſsimè pedem, & ſedem ſuam figere ſolet benigniſsimus Ieſus: Quoniam & eius delitiæ ſunt eſſe cum filijs hominum: & voluntas nunquam meliori marito nubere poteſt, quàm cùm Deo adhærens, & facta vnus ſpiritus cum eo, verè dicere poteſt, Dilectus meus mihi, & ego illi. Quamobrem hinc fit, non eſſe Dei verbum apud eos, qui cùm imputatam iuſtitiam fateantur, inhærentem tollunt, cumque nouam vitam prædicant, fructuum dignorum pœnitentiæ operationem auertunt, ſecurimque adeò neſcio quò magis, quàm a d radicem arboris, id eſt, ad hominis voluntatem admouent.

Hebr. 9.

Cant. 2.

Verbũ hæreticorũ nõ eſt ſecuris ad radicem poſita.

Luc 8.

Semini quoque ſimile eſſe in diuinis literis verbum Dei dicitur, Itaque & vim habet gignendi ſibi ſimile, eademq; natura, & iiſdem qualitatibus: Ac quem terræ ſuccum exugit, hunc in ſe tranſmutat, & auget. In quo mirabile pietatis myſterium panditur. Quemadmodum enim per verbum Dei increatum omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod factum eſt: Ac per verbum Dei incarnatum omnes homines ſanctificantur, & iuſtificãtur: ſic per verbum Dei Euangelizatum, & Sacramentis adhibitum poteſtas nobis datur filios Dei fieri. Nam renati ſumus (inquit D. Petrus) ex ſemine incorruptibili per verbum Dei. Quod ſi identidem in nobis iaciatur, atque à nobis auidè ſuſceptũ, & quaſi conceptũ cuſtodiatur, quis nõ ſtatim ſentiat veriſsimum eſſe, quod dixit Euangeliſta, veritatem & gratiam in nobis eſſe factam per Chriſtũ? Quis (inquam) non intelligat, verbũ Dei, & ſapientiſsimè vocatum eſſe Euangelium Regni, quippè quo ad cœlum nobis complanatum eſt iter: Et dici ſemen ſuum, hoc eſt Chriſti, non autem alienum: non adulterinum, quale mũdanum, Ethnicum, hæreticum?

1. Pet. 1.

Enimverò, quoniam huic ſemini tanta vis ineſt, propterea exerat ſeſe foras neceſſe eſt, atque emittat truncum, ac ramos altè, lateque pandat, fructusque edat, in quibus ſemen, vimque eandem, vnde ipſum olim editum fuerat, concludat. Sic igitur Diuinum verbum facit, vt lux noſtra luceat corã hominib', vt videãt bona Chriſtianorum opera, & glorificent Devm: vt rectà, atque in ſublimè tendamus per vnam fidem, & ſpem vocationis noſtræ, vt virtutum ſemitam teramus: neque verò in circuitu (ſicut impij) ambulemus, aut omni vento doctrinæ, vt ſemper hæreticis accidit, circumferamur: Nec denique ad ſiniſtram, aut dexteram declinemus: Nam & propterea Dominus grano ſinapis (non autem granis) ad deſignãdam fidei vnitatem, verbum Dei ſimile eſſe dixit, quod quidem (inquit) minimum eſt in omnibus ſeminibus: at cùm creuerit maius eſt omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniant, & habitent in ramis eius. Quæris cur? Reſpondet Magnetes antiquiſsimus auctor Græcus. Sinape enim cùm calidiſsimum ſit, purgat cerebri ſordes, & familiaribus cibis adhibitum pituitam, atque humores mali ſucci craſsitudinem ſcindit. Similis igitur eſt (inquit) ratio verbi Dei, purgat humores intemperantiæ, reprimit licentiam, & ardorem viuendi ſine ordine, educit amplitudinem peccatorum, curat hominem, mordens reprehenſione, ſecans doctrina, calefaciens compaſsione, excitans cogitatione: ſeminatur in mundo, & profert fructum ſupramundanum: ſeminatur in terra, & terrenos ſubducit ad ſanctitatem. Hæc Magnetes. Quæ veriſsimè Catholicorum Euangelio competunt, cum hæretico nõ cohærent. Atqui illa? quòd granum ſinapis ſit minimum omnibus oleribus quòd tantopere creſcat, quòd volucres in ramis eius conquieſcant? ſanè, quoniam humilitas, paupertas, obedientia, caſtitas, mortificatio, ſunt prædicationis Euangelicæ ipſiſsima inſignia. Etenim Chriſtus, Beatiſsima Virgo, Apoſtoli, Martyres, & plurimi alij, quid aliud vita, moribus, miraculis, Euangelio docuerunt? Verùm qui turgido corde, ac proinde inflatis buccis ſeipſos vẽditant tanq̃ quoſdã magnos, à ſeq; ipſis mittuntur, quiue dicũt labia noſtra à nobis ſunt, & à nobis verbũ Dei, non item ab Eccleſia Chriſtiana proceſsit: Qui itẽ Maieſtatem, & Dominationẽ ſpreuerunt, atq; obedientiæ, & paupertatis ac caſtitatis iugum excuſsere, vide mihi an aliquid vnquã ediderunt, in quo vel populi tuta conſciẽtia & ſtabili fide: vel volucres cœli, hoc eſt, contemplationi, &

Matth. 5.

Epheſ. 4.

Matth. 13.

Magnetes ad Theoſtenem in Apologia p Euangelio.

Inanitas verbi hæreticorũ oſtẽditur.

Pſalm. 11.

Epiſt. Iudæ.

ſcien-

ſcientiæ magis dediti conquieſcerent? Et
Matth. 24. quidem alibi in Euangelio legimus, vbi e-
rit corpus, ibi congregabuntur aquilæ. Et
1. Cor 4. Apoſtolus ait, facti ſumus ſpectaculum,
Vide Hieron. & Hilar. in commentarijs. mundo, Angelis, & hominibus. At tu mihi
literum, quæſo, quaſnam è veſtris nidis ex-
cluſas vnquam aquilas oſtendes, quæ vna-
nimes ad corpus Chriſti myſticum, quæ
eſt Eccleſia, conuolauerint? ſanè coruos
ad cadauera volantes, & crocitantes, hoc
eſt, qui perpetuò blaſphemāt Synodos, Ec-
cleſiam, Sanctos, & tabernaculum Dei, au-
dimus & cernimus. Aliud non certè. Cùm
verò Apoſtoli, Martyres, & alij facti ſint
prius vt ſtercora, vt mundi peripſema, vt
paruuli, vt minimi, mirum non eſt, ſi fir-
2. Timo. 2. mum verbū Dei ſtat, (cognouit enim Do-
minus qui ſunt eius) ac propterea ij erupe
rint tanquam ſolidiſsimi rami, quorum
firmitate nixi, & vmbra tecti maiores no-
ſtri ſteterunt, & nos, ſumma cum pace reli-
Sermon. 2. in feſto S. Laurentij. gionis, eorum veſtigijs fidenter inſiſtimus.
Sed optimè D. Ambroſ. qui ſic loquitur;
Nam ſicut, ſinapis granum quum ſumi-
mus, vultu contriſtamur, fronte contrahi-
mur, ad lachrymas permouemur, & ipſam
ſalubritatē corporis noſtri cum quodam
fletu auſteritatis accipimus: Illinc enim
nos amaritudo exaſperat, acrimonia pe-
netrat, hinc calor ignei ſaporis accendit,
& toto perturbati corpore tunc magis ſa-
ni efficimur, quum amplius deploramus:
Ita ergo & quum fidei Chriſtianæ manda-
ta percipimus, contriſtamur animo, affli-
gimur corpore, ad lachrymas permoue-
mur, & ipſam ſalutem noſtram cum quo-
dam fletu, ac mœrore conſequimur. Inde
enim nos ieiunia exaſperant, illinc pecca-
torum conſcientia macerat. Hinc patri-
monij iactura perturbat, & toto contriſta-
ti habitu, magis ſalutem conſequimur, ſi
amplius defleamus, ſecundum quod ait
Ioan. 16. d. Dominus: Vos plorabitis, & flebitis, ſecu-
lum autem gaudebit. Sicut autem cùm ſi-
napi caput fortè curandum eſt, iubemur
capillos demere, impedimenta cutis vni-
uerſa deponere, vt nudo corpori perfecti
medicina perueniat: ita & cùm anima per
fidem curāda eſt, præcipimur à nobis ſub-
ſtantiam auferre ſeculi, impedimenta au-
ri, argentique deponere, vt & nudæ, & ſoli
animæ congruentius ſpiritalis medicina
conueniat. Quiſquis enim rebus mundi,
& diuitijs ſeculi obuolutus eſt, huic fidei
medicina non proderit. Ergo quod ſuccus
ſinapis in corpore, hoc fides Chriſtiana o-
peratur in anima. Sed quoniam in ea-
dem Dominica ſententia ſcriptum eſt;
Marci 4. quod acceptum homo miſit in hortum ſu-
um, & creuit, & factum eſt arbor, &c. dili-
gentius requiramus quis iſte ſit, cui hæc
cuncta conueniant. Arbitror hoc ipſi Chri-
ſto Domino dici, & rectius comparari, qui
naſcendo in homine humiliatus, vt gra-
num eſt, aſcendendo ad cælum, exaltatus
vt arbor eſt: granum planè eſt Chriſtus, Granum Chriſtus.
dum patitur, arbor eſt dum reſurgit. Gra-
num, inquam, eſt, cùm famis eſuriem ſuſti- Arbor Chriſtus.
net: arbor eſt, cùm quinque millia viro-
rum, quinque panibus ſaturat. Ibi ſterili-
tatem humana conditione patitur, hic ſa-
tietatem propria diuinitate largitur. Gra-
num autem dixerim Dominum, cùm cæ-
ditur, cùm contemnitur, cùm increpatur:
arborem autem cùm cæcos illuminat, mor
tuos reſuſcitat. Ramos autem huius arbo-
ris ſi requiras, inuenies. Ramus eſt Petrus,
ramus eſt Paulus, rami ſunt omnes Apo-
ſtoli, vel martyres Saluatoris, ad quos ſi Rami Apoſtoli, Martyres, &c.
quis ſe fortiter tenere voluerit, fluctibus
ſeculi minimè mergetur, quin potius ſub
vmbra illorum latitans, gehennæ non pa-
tietur ardorem, ſecuruſque de diabolicæ
tempeſtatis procella erit, & de die iudicij
exurentis incendio.

Fermento præterea confertur verbum
Dei. Nam etſi ea voce humana doctrina &
Phariſæorum mores interdum notantur,
quamobrem etiam, vt à ſacrificijs fermen-
tum abijceretur, in veteri teſtamento ca-
uebatur. Eadem tamen voce ipſum etiam
verbum Dei, ſcripturarum intelligentia,
dilectio, & ipſe Dominus Ieſus deſigna-
tur. Illud ſanè fermentum (inquit Orige- »
nes) non vult eſſe in anima Deus, & tale »
fermētum niſi abiecerimus de domo ani- »
mæ noſtræ, meritò exterminabimur. Sed »
ne contemnas etiāſi paruam videris intra »
te fermētari malitiā, quia modicū fermēti »
totā maſſam corrūpit. Et ideò neq; de par- »
uo peccato negligas, quoniā ex vno pecca- »
to generatur & aliud: ſicut. n. iuſtitia, gene »
ratur iuſtitia, & ex caſtitate caſtitas, ita & q »
ſemel intra ſe, licet paruū malitiæ repoſu- »
erit fermentum, quotidiè ſemetipſo ne- »
quior efficitur, ac deterior. Et ideo ſi vis »
agere azimorum feſtiuitatem cum Deo, »
nec paruum quidem malitiæ fermentum »
reſidere patiaris. Hæc Origenes: longè ſe-
cus Diuina monita excipiens, quàm Lu-
therus, qui & omnia peccata eſſe præter fi-
dem commētus eſt, & ſedulam iſtam legis
Chriſtianæ obſeruandæ curam deſpexit.

Iam ad rem quod propius attinet: cùm
fermentum ita dictum ſit, quod feruen-
do creſcat, fiatque à farina, quæ ſubigitur,
antequam addatur ſal: qui eius naturam
& vim nouerit, verbi Diuini vim facilè a-
gnoſcet. Vt enim modicum fermentum to
tam maſſam (vt ait is ipſe Magnetes quem
ſupra citauimus) firmat, modificat, matu-
rat, & (quod in vita præcipuum eſt) ad vi-

ctum, panem perficit, panis enim fermenti expers inſuauis eſt ad guſtandum, & ad alendum incommodus: ſic verbum Dei vitam hominum immoderatam, effuſam, & ordine carentem continet, & quodammodo fermentat reducens ad proprium ordinem. Quòd certè abeſſe ab hæretica doctrina liquidiſsimè cernitur. Ecqua enim conſtantia, ordo, lex, moderatio, vitæ hominis perturbatæ, ac diſſolutæ, & inconſtanti poteſt inde peti? Quòd ſi amaro zelo, contentione, mutabilitate omnia inter hæreticos feruere, & intumeſcere, (ac quidem in rebus fidei) intelligis, an non amabo fermentum minimè Euangelicum agnoſcis? Præterea cùm fermentum (ait Diuus Ambroſius) ſit magnitudine paruum, ſpecie ſimplex, natura commune, tantam tamen fortitudinem intrinſecus gerit, vt cùm reconditum fuerit in farina, hoc totam maſſam faciat eſſe, quòd ipſum eſt, & ita ſemper vniuerſum cumulum aſperſionis ſuæ vigore diffundit, vt omnem ipſam magnitudinem pollinis faciat fermentum, ac ſic res ipſa fortitudine ſua molem proprij vigoris acquirit. Inde verò eſt (quemadmodum paulò fuſiùs poſtea differemus,) vt firmiſsima fuerint progreſſuſque magnos fecerint, quæcunque hoc fermentum perceperunt. Hoc autem contigit Apoſtolis, hoc ijs quicunque in Germaniam, & aliò Euangelium primi importarunt. Et prudentiſsimè (inquit Diuus Chryſoſtomus) ex natura rerum imagines Dominus conduxit, vt oſtendat ſicut illa, natura duce,

Sermo.5.

Chryſoſt. hom.47. in Matth.

,, impoſsibile eſt non fieri, pariter hæc quo-
,, que naturæ Domino concedente, neceſ-
,, ſariò fient. Non igitur opponetis (inquit
,, ad Apoſtolos) & quid poterimus ad tan-
,, tam duodecim homines multitudinem?
,, Id enim ipſum maximè virtutis veſtræ
,, ſplendorem oſtendet, quòd multitudini
,, orbis immixti non confundemini. Nam
,, & fermentum cùm farinæ appropinqua-
,, uerit, non ſolùm appoſitum, ſed immi-
,, xtum, penitùs totam maſſam fermentat.
,, Propterea non dixit, appoſuit, ſed abſcon-
,, dit. Si igitur & vos cùm vniti atque com-
,, mixti impugnationibus fueritis, tunc tro-
,, phæa conſequemini, & quemadmodum
,, fermentum in farina ſubuerſum non de-
,, perditur, ſed in naturam ſuam farinam
,, transmutat, pariter in prædicatione Eu-
,, angelij fiet. Nolite igitur timere ſi magna
,, pericula futura prædixi. Non enim ex-
,, tinguetur fulgor veſter, ſed omnia ſupe-
,, rabit. Ac paulò poſt. Magna enim eſt præ-
,, dicationis virtus, & quod ſemel fermen-
,, tatum eſt, fermentum rurſus ad reliqua ef-
,, ficitur. Hactenus Chryſoſtomus.

Pluviae Et Imbri confertur. Inclamat enim Diuinus Legiſlator: Audite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei, concreſcat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina. Prædicit quoque Eſaias. Quomodo deſcendit imber, & nix de cælo, & illuc vltrà non reuertitur, ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedenti: ſic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcunque volui, & proſperabitur in his, ad quæ miſi illud. Itaque & addit, omnes ſitientes venite ad aquas. Et Iob dicebat, expectabant me ſicut pluuiam, & os ſuum aperiebant, quaſi ad imbrem ſerotinum. Atque vt breue faciam, ſicut plena eſt Diuina ſcriptura his ſimilitudinibus, ſic (inquit Eccleſiaſtes) fons ſapientiæ eſt verbum Dei. At verò adhuc vim & vehementiam eius futuram potiſsimum Euangelij tempore Spiritus ſanctus oſtendit, tum quòd, ſi quis biberit ex hac aqua, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam, tum ex eo quod D. Gregorius Magnus moraliter affert. Quis dedit (inquit Iob) vehementiſsimo imbri curſum? Et quis eſt pluuiæ pater, vel quis genuit ſtillas roris? Imber igitur (ait Gregorius) fortitudinis Dei, eſt prædicatio Diuinitatis. Nam imber infirmitatis, eſt prædicatio eius incarnationis de qua per Paulum dicitur. Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Et rurſum Si crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei. Sic autem (ait) ſancti viri humanitatis eius infirma prædicant, vt auditorum ſuorum cordibus etiam Diuinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitruum imbris imbrem fortitudinis. In principio erat verbum, & verbum erat apud Devm, & Devs erat verbum. Audiamus etiam imbrem infirmitatis. Verbum caro factum eſt. Audiamus imbrem fortitudinis. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Quod factum eſt in ipſo vita erat. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: In propria venit, & ſui eum non receperunt.

Deut. 32.

Eſaiæ 55.

Eſaiæ 55.

Iob 29.

Eccleſ. 7.

Greg. l. 27. Moral.

Iob 38.

Sic igitur quicunque de Domino prædicarunt, vt eius Diuinitatem aut negarét, aut quaſi imminuerét, vel diuiderent, quemadmodum Lutheranos, & Caluinianos feciſſe compertiſsimum erit, vel prorſus eam tollerent, ſicut Samoſateni, & noui Ariani faciunt, hi ſunt qui verbum Dei non annunciarunt, de quibus meritò dixit Apoſtolus, ſubintroierunt quidam homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium)

Lutheranorum & Caluin. verbũ imbris proprietates cùm non habeat, verbum Dei nequaquã eſt.

dicium) impij: Dei noſtri gratiam tranſferentes in luxuriam, & ſolum Dominatorem, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum negantes, &cet. nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, & quæ ſequuntur:

Epiſt. Iudæ

Atqui Pontifex ille ſanctiſsimus verba Ieremię exponens: Nunquid ſunt in ſculptilibus gentium qui pluant, aut cœli poſſunt dare imbres? Dicamus (inquit) hoc & contra hæreticos, qui pluuiam doctrinarum tribuere non poſſunt. Et cùm ſe cœlos eſſe promittant, & de ſe ſcriptum glorientur, cœli enarrant gloriam Dei, tamen imbres non poſſunt dare doctrinæ. Et ſapienter inquit Cyrillus de iſtis, qui ſpecie Euangelij ad curſum Diuini verbi præcidendũ, abutebantur. Cùm pluit, aut ningit, nemo poteſt prohibere, quin propoſitum eius, qui facit vt pluat & ningat, ad effectũ perducatur. Propoſitum enim eſt vt terra fruges ferat, & agricolæ cibo, & ſemine abundent, ſic nemo poteſt facere, vt ceſſet verbum Dei. Non poteſt (inquam) vt dixit Gamaliel legis doctor de verbo quod Apoſtoli prædicabant, conſilium Dei, aut opus diſſolui.

Gregorius Magnus.

Act. 5.

Verbũ Lutheranorũ non pluuia ſed grando

IAM igitur Chytręe circumſpice, quid Lutheranarum frugum ex tanta illa pluuia veſtra, & irrigatione Euangelica vobis pollicebamini, & vide grandone an rore fuerit, quo populos aſperſiſtis, aut potius interemiſtis. Neque enim tam cito Lutheri ſemen iactum fuit in terram, quin cœlum quaſi æneum factũ, nec matutinam, neque ſerotinam pluuiam in veſtris regionibus pluerit amplius. Vbi enim Epiſcopi, vbi Sacerdotes, vbi doctrina Patrum, vbi Academiæ quæ antea florebant? Ac tanquam ex Aegyptijs plagis, & ex puluere illo (in quo vos pręclarè videlicet exercuiſtis) eruperunt Cyniphes, & ranæ, & aqua in ſanguinem verſa eſt. Non animabus in purgatorio pepercistis, non Põtificibus, non Principibus, nõ Eccleſiæ vniuerſæ, nõ ſanctis in cœlo, coaxantes ſcilicet interim cum veſtro illo INTERIM impunè è veſtris iſtis paludibus, quas vel ipſi Turcæ ſolo ductu naturę exhorrent, bella verò rebellium aduerſus legitimos Principes iſthinc extitere, vt ſi eos conatus obedientiæ Chriſtianæ adiunxiſſetis, iam diu eſt, cùm quidquid Turticarum eſt virium, & armorum, prorſus retuſum, & in vomeres verſum fuiſſet. Præterquam quod iſtud veſtrum ſemen areſcente terra non creuit, vt faceret fructum triceſimum, ſexageſimum, centeſimum, ſed bonum triticum, vnde varij illi & vberes continentiæ fructus edebantur, in Zizaniam vertere curauit, nec quantacunq; diligentia Principũ, vel Eccleſiæ, ac Synodi generalis cura Chriſtianus orbis in hoc incubuit, vt ſapientia & doctrina rectiſsima imbueremini, effici potuit, vt aliud ex vobis enaſceretur, quàm quod de terra inquit Apoſtolus, quę ſępe venientem ſuper ſe bibens imbrẽ, cùm proferat ſpinas, ac tribulos reproba eſt, & maledicto proxima, cuius conſummatio in combuſtionem. Quin verò quidquid eiuſmodi è veſtro ſemine erupit, cùm ilico pugnãtes inter ſe, ac immaturos fructus tulerit, neq; vna ex radice prodijſſe, neq; ex eodem foramine manaſſe, quod amaram & dulcem aquam emittere nequit, nec propterea fuiſſe bonum ſemen, non granum ſinapis, non fermentũ, neque cœleſtem pluuiam, hoc eſt non Dei eloquium, aut verbum apertiſsimè oſtendit.

Hebr. 6.

Cum MARGARITA identidem comparatur verbũ Diuinum. Vna enim pretioſa margarita, vna eſt veritas (ait Theophylactus) quæ ſcilicet Chriſtus eſt: Ea cùm in concha naſcatur, quæ ſe aperit tẽpore fulgoris, ac deinde iterum ſe claudit, concipitur tum ex fulgore Spiritus ſancti. At ſicut ſępe margaritam tenens in manu, ipſe ſcit quantas diuitias poſsidet, alij autem ignorant: ita & prædicatio in obſcuris & perfectis, abſcondita eſt. Sed & bonæ margaritę (inquit Albertus Magnus) colore, natura, effectu dignoſcũtur. Colore meliores ſunt, quæ ſplendorem aluminis pluuioſi exhibent, quibus ſplendor eſt argenti, cui ſupernatat tenuiſsimus fumus hyacinthinus, ſplendor autem argenti eſt, ſicut ſi clarè lucens penetret aquam limpidam. Et ſic color bonæ margaritæ accedit ad perſpicuitatem aquę limpidę. Hæc ſi ſpiritualiter expẽdamus, lux ſapientiam ſignificat, aqua mundiciem. Sed & notandum eſt, quod oſtrea, & conchylia, quæ margaritas portant hoc inter cætera animalia propriũ habẽt, quod nunquam coëunt, ſeu per commixtionem generant: Sed potius ex lumine lunę, quod conceptum in humido viſcoſo ſucco format, & colorat, margaritam. Fumus autem hyacinthinus deſuper natans vapor cœleſtis eſt in mente. Quæ ſurſum ſunt quærite (inquit Apoſtolus) Natura autem margaritę cauſsã habet in cœlo efficientẽ (vt diximus) lumẽ ſcilicet lunæ. In humido roſcido, qui manè ex ripa maris colligitur, habet materiam ſeminalẽ. In conchylijs autem habet quaſi matricem, & ita in animali mundiſsimo, & caſtiſsimo naturalẽ ſortitur ſuę ſubſtantiæ virtutem. Splendor cœleſtis in Sanctorum mentibus, illorum nimirum, qui doctrinam nobis ſanam, & veram profuderunt, Illuminatio eſt, qua Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt

Albert. Magnus in Matth.

Sap. 8.

Ezech. 36.

Coloſſ. 3.

2. Petr. 1.

ſunt ſancti Dei homines. Humor roſcidus,
Eſai.ca. 45. & 26. gratia eſt. Ros lucis ros tuus. Et rorate cæli
deſuper, dicit Propheta. Durantur marga-
ritæ in conchls marinis per patientiam:
perſeuerat autem doctrina veritatis inter
tot tempeſtates huius ſeculi, & aduerſas ſe-
Deut.33. ctas. Inundationes maris (habet ſcriptura)
quaſi lac ſugens theſauros occultiſsimos a-
renarum. Sunt autem theſauri arenarum
margaritæ, quæ inter arenas latent. In con-
chis autem formantur, & nutriuntur: ſi-
quidem veritatis doctrina de figuris & æ-
nigmatibus elicit veritatem (vt ſcripſit
1.Cor. 13. Paulus) videmus nunc per ſpeculum in æ-
nigmate.. Rotunda figura perfectionem
notat. Hæc atque multò plura tum ille,
tum alij excellentes viri de margarita, &
gemmis locuti ſunt: quæ omnia ad Dei
gloriam, & ſapientiam manifeſtandam ſa-
pientiſsimè aptarunt. Mirandum vt non
ſit, ſi plurimi percepto bono Dei verbo,
tanquam boni negociatores, omnia repu-
tarunt vt ſtercora; cuncta vendiderunt, vt
darent pauperibus, Mundo valedixerunt,
percalcatum perrexerũt patrem, vt iſtam
margaritam emerent. Da ergo mihi Chy-
Lutherani margaritas non quærunt. træ vnum è veſtris Euangelicis, qui ad e-
remos, qui ad cœnobia, ad virtutum vide-
licet Chriſtianarum ſcholas, confugerint,
vt totam vitam paludati cilicijs, ieiunijs
B. Edmundus Campianus in Rationib⁹ redditis Academicis Angliæ. paſti (vt quidam è noſtris Martyribus ap-
tiſsimè dixit) in lege Domini meditaren-
tur dies ac noctes. Id quod etiam tenellæ
virgines efficere potuerunt, quia non vi-
tro vẽſtro, & anro improbo, ſed iſta mar-
garita, & puriſsimis gemmis verbi Dei ſeſe
ornarunt. Audi ergo Marcion (inquit D.
Hieronymus) Audi Manichæe, bonæ mar
garitæ ſunt lex & Prophetæ, & notitia ve-
teris Teſtamenti. Nos autem veſtris di-
cere poſſumus. Audi Luthere, Audi Cal-
uine, bonæ margaritæ ſunt nouum Teſta-
mentum, non diminutum, non decurta-
tum, non ſalſatum: bonæ gemmæ Sacra-
menta, & Chriſtus verax, & verus in Eu-
chariſtia, quæúe alia impiè ab ijs negan-
tur. Quæ certè niſi poſsideatis, mirandum
non eſt, cùm Dominus iuſſerit ne mitte-
Matth. 7. rẽtur ante porcos margaritæ, aut ſanctum
daretur canibus. In quo præcepto (ait D.
Auguſtinus) diligenter quærendum eſt,
Li.2.de Ser. in monte Sanctum. quid ſanctum ſit, quid margaritæ, quid
canes, quid porci. Sanctum eſt, quod vlo-
lare atque corrumpere neſas eſt, cuius vti-
que ſceleris conatus, & voluntas tenetur
rea, quamuis illud ſanctum natura inuio-
labile, atque incorruptibile maneat. Mar-
Margaritę. garitæ autem, quæcunque ſpiritualia ma-
gna æſtimanda ſunt, quæ in abdito latent,
tanquam de profundo eruuntur, & alle-
goriarum integumentis, quaſi apertis con-
chis inueniuntur. Licet itaque intelligere,
quòd vna eademq; res & ſanctum & mar-
garita dici poſsit: ſed ſanctum ex eo, quod
nõ debet corrumpi, margarita ex eo, quod
non debet contemni. Conatur autem v-
nuſquiſque corrumpere, quod non vult
eſſe integrum, contemnit verò, quod vile
ducit, & quaſi infra ſe exiſtimat eſſe, & id-
eò calcari dicitur, quidquid contemnitur.
Quapropter canes, quoniam exiliunt ad
dilacerandum, quod autem dilacerant in-
tegrum eſſe non ſinunt: Nolite (inquit) Matth. 7.
ſanctum dare canibus, quia etſi dilacerari,
& corrumpi nõ poteſt, & manet integrum,
atque inuiolabile, illi autem qui vellent,
cogitandum eſt, quod acriter atque ini-
micißimè reſiſtunt, & quantum in ipſis eſt
(ſi fieri poſsit) conantur perimere verita- Canes veritatis oppugnatores.
tem. Porci verò, quamuis non ita vt canes
morſu appetant, paſsim tamen calcando
inquinant. Canes ergo pro oppugnatori- Porci veritatis contẽptores.
bus veritatis, porcos verò pro contempto-
ribus non incongruè accipimus. Quod au-
tem ait: Conuerſi dirumpant vos, non ait
ipſas margaritas dirumpant. Illas enim
conculcant, etiam cùm conuertuntur, vt
adhuc aliquid audiant, dirumpunt autem
eum, à quo iam miſſas margaritas concul-
cauerunt. Non enim facilè inuenires quod
gratum ei eſſe poſsit, qui margaritas con-
culcauerit, id eſt, cum magno labore diui-
na inuenta contempſerit. Qui autem ta-
les docent, quomodo non dirumpantur
indignando, & ſtomachando, non video.
Vtrumque autem animal immundum eſt,
& canis & porcus. Canendum eſt ergo ne
quid aperiatur ei, qui non capit. Melius
enim quærit quod clauſum eſt, quàm id
quòd apertum eſt, aut inſeſtat, aut negli-
git. Neque verò alia cauſſa reperitur, cur
ea, quæ manifeſta & magna ſunt non acci-
piantur præter odium, & contemptum,
quorum propter vnum canes, propter al-
terum porci nominati ſunt. Sic Augu-
ſtinus. Et hęc etiam an ſectarijs huius tem-
poris quadrent, ipſa res loquitur. Vni-
uerſus orbis Chriſtianus pridem agnouit:
conſcientia veſtros iam arguit. Margari-
tam enim, ſiquidem verbum Dei concul-
carunt. Dolo enim malo quæſitum ſta-
tim fœdè violarunt, multas eius partes re-
ijciendo, alias reddendo mancas atque
mutilas, verſionibus innumeris deprauа-
runt, peruerſis interpretationibus corru-
perunt, vt antea oſtendi, ad eius interpre-
tationem quoſuis ex plebe receperunt cer-
dones, lanios, coquos, ſingulos proprijs Lutherani conculcant verbũ Dei.
imbutos hæreſibus & opinionibus, deni-
que errores & hæreſes veteres eodem do-
lo aſtruere conantur, vt ex Atheiſmis
quos infra commemorabo, atque alijs

patebit

liquidò. An horum verbum margaritæ mereatur nomen, an potius qui tali verbo vtuntur, verbum illud Dei γνήσιον, vt porci margaritas, conculcant? Iudex eſto lector.

Igni Et Lumini aſsimiliatur. Vox enim Dei ex medio ignis ad Moyſem eſt facta: Cùm flamma (inquit Philo) in vocem auribus vſitatam conformaretur, ac ſuper ſingulos Apoſtolos (ait Diuus Lucas) edito prius de cœlo ſonitu ſpiritus vehementis apparuerunt diſpertitæ linguæ tanquam ignis. Præterea Diuina propemodum eſt natura ignis, qui ſibi aſsimilet omnia, cuncta in ſe transmutet. Quæ vis, licet (vt vir quidam doctus eleganter ſcripſit) in alijs quoque elementis pateat, in aere tamen & aqua eſt parcior, in terra obſcurior. Ac cùm elementis omnibus commune ſit, vt ſuas promoueant formas, vbi validiora ſunt ijs, quæ ab ijs patiuntur, hoc ignis validiſsimè omnium efficit. Cùm verò vnicuique enti inſita ſit appetitio Infinitatis, atque æternitatis, propter quam in animalibus per generationem, in elementis per trāſmutationem fit formarum propagatio, id in igne, ac lumine manifeſtiſsimum eſt: Quare ignis vt Princeps atque arbiter elementorum auget imperium ſuum perpetuo dominatu, ſegregans & congregans, & ſibi aſciſcens quantum poteſt: quæ ſuæ ditioni attributa ſecum auehat, abiens ad ſedem ſuam. Ita iuſtus Rex ſuum cuique reddit, herciſcens familias, & finium regundorum iniēs rationem: prudens œconomus ſibi quantum ſatis eſt, ſumit. Ergo ex ligno, terræ cineres, aquæ humorem, aeri halitum diſtribuit, ſibi quod vulgi oculos ſallit, animos haud latet ſapientum, ſumit, ac ſeruat. Vnde Græci eum δραστήριον, δυνατὸν, διακριτικὸν, ὀξυπόρον, παντοκίνητον, ἀμιγὴς, ἀμίαντον, ἀπροσδεὴς, μονότροπον, διαμένοντα, alijſque tanquam epithetis ornârunt. Quæ quidem ſuo libro de dogmaticis characteribus non minus Catholicè, quàm ingenioſè & doctè Turrianus noſter ante aliquot annos eſt perſecutus. Officium verò luminis eſt tenebras, caligineſque diſpellere, præbere leuitatem ac motum, reſque ſurſum attollere. Eadem & euidentis imaginis ratione (inquit diuine Dionyſius) lumen quoque congregat, & conuertit ad ſeipſum omnia quæ vident, quæ mouentur, quæ caleſaciunt, quæue omnino ab eius radijs continentur. Quapropter ſol Græcè ἥλιος appellatur, quod congregabilia reddat, omnia ὅτι πάντα ἀολλῆ ποιεῖ cōciliet que diſperſa. Sic omnia ſolem ſenſibilia concupiſcunt: videlicet videre, aut moueri, & illuminari, atque calefieri, & omninò ab ipſo lumine contineri deſiderāt. Neq; verò (addit ille) ita loquar, quod antiquorum opinionem ſequar, putantium ſolem eſſe Deum, & opificem vniuerſi, & idcirco patentem hunc oculis mundum ratione propria gubernare: verùm hæc ideo dixi: quoniam inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur: ſempiterna quoque eius virtus., atque Diuinitas. Hęc ille. At is qui Paraphraſin in eundem conſcripſit; Res nulla (inquit) magis, quàm lumen refert naturam boni. Primò quidem lumen in genere ſenſibili puriſsimum, eminentiſsimumque apparet. Secundò, facillimè omnium, & ampliſsimè, momentoque dilatatur. Tertiò: innoxium occurrit omnibus, atque penetrat, & leuiſsimum, atque blandiſſimum. Quartò: calorem ſecum fert almum, omnia ſouentem; & generantem, atque mouentem. Quintò: dum adeſt ineſtque cunctis: à nullo inficitur, nulli miſcetur: ſimiliter ipſum bonum totum rerum ordinem ſupereminet: ampliſſimè dilatatur: mulcet & allicit omnia: nihil cogit: amorem quaſi calorem habet vbique comitem: quo ſingula paſsim incſcantur: bonumque libenter aſciſcunt: vbique penetralibus præſentiſsimum, commercium cum rebus nullum habet. Denique ſicut ipſum bonum inæſtimabile eſt, atque ineffabile, ita ferme lumen. Hoc enim nullus adhuc definit Philoſophorum: vt nihil lumine clarius ſit alicubi, nihil rurſum videatur obſcurius Sicut & bonum, & notiſsimum eſt omnium, & pariter ignotiſsimum.

Philo in Decalogum. Lucæ.2. Cæſar Scaliger contra Cardanum. Ignis quæ ſit vis. Luminis quæ vis. Dionyſ. de Diuinis nō. Marſil. Ficinus.

Qvae cùm ita ſint, latiſsimè pateret hic campus, vnde mens altius ſe attolleret ad Chriſti Domini doctrinam, vimq; huius efficaciſsimam, & vberrimam cōtēplandam, quādoquidem ipſe ignis eſt cōſumens, & lux illuminans omnem hominem qui que cùm venerit, vt mitteret ignem in terram vbi accenderetur, ſic veriſsimus Iuſtitiæ ſol nunquam deſiſtit radios quoquouerſum emittere, quibus ſuam vbique virtutem imprimat.

Heb.12. Ioan. 1. Luc. 2.

Hinc verò præclarè Origenes: Ignis (inquit) duplicem habet virtutem, vnā qua illuminat, alteram qua incendit. Eſt ignis quidem in hoc ſeculo, eſt & in futuro. Dominus IESVS dicit. Ignem veni mittere in terram. Ignis iſte illuminat. Item rurſus Dominus dicet in futuro operarijs iniquitatis: Ite in ignem æternū, quem præparauit Pater meus diabolo, & angelis eius. Ille ignis incēdit. Verum-

Origenes hō.13. ſuper Exodum. Luc.12.f. Mat 25. d.

runtamen iſte ignis, quē venit mittere Ieſus, illuminat quidem omnem hominem venientem in hunc mundum, habet tamē aliquid, & quod incendat. ſicut confitētur illi qui dicunt: Nonne cor noſtrū ardens erat intra nos, cùm adaperiret nobis ſcripturas. Neſcio autem ſi & ille ignis in futuro ſeculo, qui incendit, habeat aliquid & q̃ illuminet. Eſt ergo (vt oſtendimus) natura ignis duplex. Et ideo iubetur offerri coccus duplicatus, cuius color ignis indicat elemētum. Quomodo ergo nos offerre poſſumus ignem iſtum duplicatum ad ædificium tabernaculi, videamus. Si doctores, extruis tabernaculum, ædificās Eccleſiam Dei. Dicit ergo & ad te Deus, quod & ad Ieremiam dixit: Ecce dedi verba mea in os tuum, id eſt, ignem. Si ergo docens, & ædificans Eccleſiam Dei, increpes tantummodò, & arguas, & caſtiges, & peccata populi exprobres, nihil autem conſolationis proferas de ſcripturis Diuinis, obſcurum nihil explanes, nihil ſcientiæ profundioris attingas, nec aliquid intelligentiæ ſacratioris aperias, obtuliſti quidem coccum, ſed non duplicatum. Ignis enim tuus incendit tantummodò, & non illuminat. Et rurſum ſi docens, myſteria legis aperias, ſecretorum arcana diſcutias, peccantem verò non arguas, negligentem non corripias, ſeueritatem diſciplinæ non teneas, obtuliſti quidem coccum ſed non duplicatum, Ignis enim tuus tantum illuminat, non accendit. Qui ergo rectè offert, & rectè diuidit, coccum offert duplicatum, vt cum ſcientiæ lumine, igniculum ſeueritatis admiſceat.

Luc. 24. c. Exod. 25. & 26. Ierem. 5. a.

Hæreticorū doctrina caret proprietatibus ignis.

HAEC igitur omnia, quę ad ignem, & lumen pertinent, id eſt, calorem, ſplendorē, miſtionē, conuerſionē, cōgregationem, conſtitutionē elementorum, cōſeruationē, renouationē, ſi quiſcū igne illo cōtulerit, qui non ardeat in Eccleſia Catholica, facillimè eum deprehendet externum, potiuſque vaporem fumi, & tenebras Aegipti palpabiles, quàm verum ignem, & lumen. At verò ad altare Domini prohibuit Deus, alienum ignem apponi. Et ignem inuoluentem, quem ventus turbinis præceſsit ſcriptura non probat. Hoc enim mentis malitia deſignatur. Iudæa (inquit Diuus Gregorius) nube ſuæ ignorantiæ cæcata, quia mox ad perſecutionis nequitiam » erupit igne ſuo cōuoluta eſt, quæ in obligatione ſe nequitiæ per eandem ipſam crudelitatem, qua arſit, implicauit. Ventus autem turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, quia ex corporis ſui frigore, ad ignorantiæ ſuæ caliginem perducta, vſq; ad malitiam perſecutionis erupit. Vnde & ad alium quoque Prophetam dicitur: Quid tu vides?

Num. 16. Ezech. 1. Gregor. in Ezech.

Ollam, inquit, ſuccenſam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Quę ollæ deſcriptio, an ad Lutherū pertinuerit, de quo editum fuit illud dyſtichon:

Olla Lutherus erat ſuccenſa Aquilonis ab oris,
Illinc in terras panditur omne malum:

Atque adeo an ad te Cbytræe ſpectet, qui ab olla cognomen geris & faciem habes à facie Aquilonis, tuum ipſius (ni te ipſum perneges) iudicium eſto.

Non eſt calidus ignis hæreticorū

PRAETEREA calidus hæreticorum ignis non eſt, eſſet enim valens, efficax, atque, vt dicit Ambroſi⁹, operatorius. Operatorius (inquam) vel in accendendis ad pœnitentiam hominibus, vel in inflammandis ad perfectionem, de qua iam locuti ſumus, vel in Sacramentis ea virtute ornandis, quam tu neſcio an verbotenus in iis agnoſcere tuo aduerſus me ſcripto videris, cùm ea fatearis eſſe ſigna efficacia gratiæ, id quod tamen tui inficiantur. Iam D. Paulus huiuſmodi verbum proferebat, atque à quibuſnam percipiatur, deſignabat cùm diceret: Et quis eſt qui me lętificet, niſi qui contriſtatur ex me? S. Auguſtinus vim iſtam multò efficaciorem in Sacramentis teſtatur, cùm inter alia Sacramenta, quæ vocat virtute efficacisſima, de Euchariſt a dicat: Non enim ſanctificatur, vt ſit tam magnum Sacramentum, niſi operante inuiſibiliter ſpiritu Dei. Neque item ignis veſter ſplendidus eſt. Niſi enim in altari ſit, & præluceat ad Eccleſiam accedentibus, quam tu claritatem iſti tribuas? At ſi Eccleſia latet, atque inuiſibilis eſt, quemadmodum plerique omnes dicitis, neſcientes quid loquamini, vbinam ignis in altari, quod eſſe debet in Eccleſia, apparebit? Vbi candelabrum ſuper menſam poſitum cernemus? Et ſanè vobis ignis iſte inuiſibilis & obſcurus eſt æquè ac ille, qui fatuarum virginum erat extinctus. Nam & non ſine ſpiritu ſatanę (qui quidem odit lucem) lumina ipſa, quibus iſte Diuinus ignis indicatur, ex ritibus veſtris, & templis ſuſtuliſtis. Cæterum quod Donatiſtis D. Auguſtinus obiecit, id ad vos attinet. Inquit enim: Libenter in opertis immoramini, ne fateri aperta cogamini. Et illud quoq; in vos quadrat, quod alibi ait: Cæco præſens eſt ſol, ſed ipſe ſoli abſens eſt. Sic omnis impi⁹ cæcus eſt in corde, præſens eſt illi ſapientia, ſed cùm cæco pręſens eſt, oculis ei⁹ abſens eſt, nō quia ipſi abſens eſt, ſed quia ipſe ab illa abſens eſt.

2. Cor. 2. S. Auguſt. l. de Trinit. Non ſplendidus. Auguſt. de vnit. Eccle. cap. 19. In Pſalm.

ADDO, nulla vera mixtio, nulla conuerſio, nulla conſtitutio eſt iſtius veſtri ignis aut verbi, quia neq; vlla proportio in vobis eſt ad temperaturā: tū enim introducitur, & promouetur forma in elemētis, quā do eſt proportio. At vos cū omnia mēbra

Alijs proprietatibus ignis deſtituitur doctrina hæretic.

cun-

eundem actum habere, omnes eſſe Reges dicitis, cùm neminem alteri, officio ſaltem, præualere aſſeritis, adimitis ita hanc vim, vt aſſeratis Chriſtum eum eſſe, qui nos, verè, & (vt cum ſcholis loquar) formaliter iuſtos coram Deo efficere nequeat. Igni ergo, lumini, doctrinæ, ac verbi Diuini vim, & vitam omnem adimitis. Proinde renouationem internam, quæ iuſtificantis gratiæ perpetuus effect' eſt, ad ſanctitatē quandam, non ad iuſtificationem eſſe referendā ſtultè didiciſtis, impiè retinetis, ſceleratè docetis. Qua de tota re, quoniam Patres antiqui, Mileuitanumq; Concilium, Tridentinaque Synodus, plurimi verò Theologi optimè ex Diuino verbo ſcripſerunt, id mihi ſatis fuerit dicere, prodijſſe iſtum errorem, tum ex tumore cordis, veræque Theologiæ ignoratione, tum quòd modum attendere noluiſtis, quo Chriſtus vt Deus, & homo effectiuè influit in membra ſua, atque eſt omnis iuſtificationis noſtræ principium vniuerſale, & quo ad habitualem eius gratiam, & quo ad actualem eius iuſtitiam, quæ noſtræ iuſtitiæ cauſſa, & origo eſt tam per modum meriti, quàm exemplariter. Et certè quæ ignis, ac luminis propria in ſcripturis afferuntur, ſatis ſuerant ad blaſphemias illas reuelandas, quibus dum Chriſti attollere meritum videmini, id ipſum eneruatis, & tollitis. Propterea verò D. Baſilius ferro ignito, quod propter ignem ſibi coniunctum, vrit, Chriſtū Deum, & hominem aſsimilat: & noua creatura in Chriſto dicimur ab Apoſtolo: Quia videlicet (ait D. Auguſtinus) per ſpiritum Chriſti incorporatus, factusq; membrum eius poteſt quisque illo incrementum intrinſecus dante operari iuſtitiam: Creat enim Chriſti gratia Euangelica in nobis ſpiritum nouum, & cor nouum, vt habent Prophetarum ſcripta, non autem quia manente peccati vetuſtate imputetur membris ea, quam non habent, iuſtitia: quod quidem audent prophani è veſtris contra Dei expreſſum verbum loqui. Tu autem ne non videare iſtorum aſſecla, minimè intereacurans, quid de te veri Theologi eſſent iudicaturi, Auguſtinum (quem certè nunquam intellexiſti, ne dicam non legiſti) aſſeris ſententiæ Pauli de gratuita imputatione iuſtitiæ noo ſatisfacere. Scilicet ille te pędagogū expectabat, cui dictata corrigeres, & nouam in Eccleſiā Chriſti poſt quindecim ſecula lucem inferres. Atqui & viuida vis Igni. Itaque & Chriſto, ac prædicationi verbi Dei tribuitur. Sicut enim (ait Apoſtolus) in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur. Quare qui hanc viuificationem, & inhærētem iuſtitiam tollit, is viuificandi vim Chriſto adimit, Sed infinitum eſſet omnia quæ ex hac diuini verbi proprietate aduerſus veſtra dogmata deſumi poſſent, argumenta perſequi. Et proinde his contentus ſuperſedebo cæteris. Reliquas etiam verbi Dinini affectiones præteribo, ne ſit tractatio longior, præſertim quòd ea me ſpes teneat fore, vt docti omnes & ij inprimis, qui ad vnamquamq; rem exiſtimandam, & momento ſuo ponderandā indifferens iudicium adhibent, clarè ex ijs, quæ attulimus, intelligant vobis oſtentationē verbi Dei propriam eſſe, verbum autem ipſum Dei Catholicis eſſe Chriſti Seruatoris teſtamento relictam hæreditatem. Hęc igitur de verbo Dei, ad quod prouocabas. Nunc ad dogmata quatuor Synodorum accedamus, in quibus tam illuſtribus tribunalibus ſeoties, qualis aducrſus omnes hæreſes veſtras ante vndecim & duodecim ſecula ſit lata ſeotentia, & ita quidem, niſi me omnia fallunt, ſenties, vt pertimeſcendum ſit, ne tui te pœniteat, quod vllam Synodorum priſcarum in defenſione tua mentionem feceris. Quam tamen ſidenter Synodos tibi vendices, nunc videamus.

De orthod. fide. l. 3. ca. 15. & 18.

2. Cor. 5.

Aug. de ſpiritu & lit.

Ezech. 36.

Ierem. 31.

Chytræi audacia.

1. Cor. 15.

2. Cor. 5.

DE SYNODIS QVATVOR OEcumenicis primis, (ad quas Chytræus tertio loco prouocat) & Proteſtantium Atheiſmis, quibus earundem decreta conuellunt atq; produnt Sectio. III.

CHYTRAEVM CAETEROSQVE *Proteſtantes Synodos Oecumenicas quatuor verbo probare, re autem ipſa earundem auctoritatem contemnere, deniq; callidè quatuor primas Synodos ſolas admittere.*

CAPVT I.

"Ais ergo reſpicere te Eccleſiam Catholicam primam & puriorem, quæ tēporibus Nicænę, Conſtantinopolitanæ, Epheſinæ & Chalcedonenſis Synodorum probatarum viguit: Eaq́, à te, atque à tuis, quæ tunc de dogmatibus decreta ſunt, doceri. Tu quidē hęc. Quę itē Lutherus (vt & ipſe aliquam religionem prę ſe ferret) aſſeruit, cùm quatuor illa concilia ſemel atque iterum eadē pagina vocaſſet ſummā: Neque verò hæc ſolùm, ſed & plura alia, quę, inquit, hinc inde, in Græcia, Aſia, Syria, AEgypto, Aphrica fuiſſe Chriſtiana concilia, præcipuè quibus D. Cyprianus, & Auguſtinus interfuerunt. Quæue Carolus Magnus Romæ, & Franckfordiæ, & filius eius Ludouicus in Francia, & Aquiſgrani, & complures alij Imperatores collegerunt. Et hęc quidem Lutherus. Sed & Melanchthon eiuſmodi aliqua, in reſponſione ad articulos Inquiſitionis Bauaricæ

Luther' to. 7. Vvitebergæ impreſſo, anno. 1557 p Thomā Klug. f. 452. pa. 2.

[Calu.Inſti. Gall. lib. 4. ca. 2. Sect. 3.] ricæ comprobauit. Quæ poſtea Caluinus quoq; aliquãdo conſtanter fateri videtur, cùm dicit nihil in doctrina Catholica à tẽpore Apoſtolorum ad eam vſq; ætatẽ immutatum fuiſſe: Et Epiſtola ad Sadoletũ: Statue tibi quæſo (ait) ob oculos, veterem illam Eccleſiæ faciem, qualem Chryſoſtomi, aut Baſilij ætate apud Græcos, Cypriani, Ambroſij, Auguſtini ſeculo apud Latinos extitiſſe, ipſorum monumenta fidem faciunt.

Accipimus igitur, Chytræe, quod das, ſed vtinam vbi ventum ad rem fuerit, non repetas quod dediſti: & verò ad locos communes Melãchthonis, ad Magdeburgenſium næuos, & ſtipulas ſceleratè confictas (relictis interim craſsis eorum trabibꝰ) ad inuiſibilem quandam Eccleſiam, ad ſpiritum deniq; tuum te ſtatim proripias. Vtcunque res accidet, illud interim conſtat te atque adeò ſocios tuos omnes, has ipſas Synodos, vt aliud vulgò iactetis, parui omnino facere. Primum enim illud vobis familiare eſt vitium, vt vniuerſas Synodos in tenebris deliteſcere cupiatis, ne videlicet veſtræ doctrinæ appareat falſitas. Quod verum eſſe inde liquet, quòd eaſdem edere non modò curæ nunquam vobis fuerit, verùm etiam illud curaueritis ſedulò, vt qui edidiſſent Catholici veſtras calumnias non effugerent. Deinde & illud omnium Proteſtantium eſt ſolenne, vt auditoribus ſuis Synodorum libros nũquam proponant, ſed earum vice locos cõmunes neſcio quos Vrbani Regij aut Philippi, confeſsiones, aut rectius confuſiones VVirtembergenſes, Saxonicas, Schmalcaldicas, Palatinenſes, Helueticas, Gallicas ab hominibus malè feriatis confictas, quas tamen vt olim D. Hilarius de Arianis veriſsimè dixit, annuas & menſtruas faciunt, & rem eò deducunt, vt dum multæ confeſsiones fiunt nulla reuera ſit confeſſio. Et quidem hic ego Chytræe conſcientiam tuam appello, teſteſque velim ipſos auditores tuos, Synodoſue illas vnquam integras (vel quantum illarum in Chriſtiana extat Eccleſia) aut in lucem edi curaueris, aut certè bona fide eis oſtenderis: ſicuti tamen Auguſtanam, & VVittembergenſem confeſsiones ante ſexennium ediſti? non equidem opinor. Si tamen auditoribus tuis eaſdem monſtraueris (nam te non ediſiſſe conſtat) auſim affirmare illos facilè cognouiſſe ex earundem auctoribus, indicibus, confirmatoribus, ratione item, qua habitæ ſunt, & cæteris circumſtantijs temporum & perſonarum, penes Catholicos eundem verbi Diuini ſenſum, ordinem hierarchicum, qui olim fuit, exiſtere, & proinde opus non eſſe nouo altero Euangelio, nouiſque Architectis, qui totum illud purioris Eccleſiæ ædificium inuertant. Sin minus id præſtitiſti (nunquam enim eas à te ſibi propoſitas diſcipuli omnes tui affirmabunt) ecquid dicemus? fortè illud, quòd ſapienter D. inquit Hieronymus. Non dantur venena, niſi melle illita. Satis enim eſt vobis earundem Synodorum nomine, Symboliſque quadantenus propoſitis, ſed antea nouæ Confeſsionis Auguſtanæ, aut Caluinianæ Inſtitutionis, vel adeò Ariani Symboli veneno infectis propinare latentem adoleſcentibus mortem, ſicque vt ſoli regnetis, ἀναρχίαν iſtã vnamquamque ſectarum veſtrarum ſibi ſtatuere, qua pietas, obedientia, & regna florentiſsima vel hoc ſeculo corruerunt. [Quàm malè de Synodis hæretici ſentiunt.] Sed quo loco Synodi hæ quatuor apud te tuoſque ſint, ex eo apparet clarius, quod earundem auctoritatem in diſceptationibus, & controuerſis fidei quęſtionibus finiendis non admittatis, niſi quatenus vobis, orbis videlicet ſapientiſſimis iudicibus, diuinis litteris videntur conſentaneæ, hoc eſt, quando lubet. Illud verò apertiſsimè oſtendit vos tum has, tum reliquas omnes Synodos nihili prorſus facere, quòd Concilia vniuerſa errare poſſe doceatis, & argumentis oſtendere elaboretis, vt videre eſt apud Lutherum articulo vigeſimo octauo, & vigeſimo nono. Et quod caput eſt, quidam tui riuales, Brentius & Hermãnus libro tertio Prolegom. capite decimo quinto & decimo ſexto, concilium Nicænum I. erroris arguunt. [Brẽt. in cõf. VVirtem. c. de concil. Caluin. l. 4. Inſtit. ca. 9. §. 8.] Hæc cùm ita ſe habeât mirum eſt Chytræe, qua fronte audeas affirmare te primas quatuor Synodos reſpicere, quas re uera vt iã liquet, & clariꝰ deinceps liquebit, nullo loco ducis. ſed amabo te cur primas ſolas quatuor reſpicis ſynodos, quin cæteras quoq; reſpicis? Intelligo artem, & quis non intelligit, te cũ quatuor illas ſynodos priores admittis, ſequentes explodis, id facere quòd exiſtimes vix quidquam hæreſum veſtrarum eſſe à vetuſtioribus illis anathemate confoſſum, cùm tamen veſtra illa omnia prius euerterint, ac condemnauerint, quàm vos illarum fidem ſubdolè eleuare, aut euertere niteremini. [Quare hęretici priores 4. Synodos admittunt.] Et tamen vt veſtra hæc non condemnaſſent Chytræe, ecquis eſt tam ſtupidus, quin ſentiat ad poſteriores eas ſynodos eſſe accedendũ in quibus quæ poſtea hæreſes veſtris ſimiles emerſerunt, planius ſuo tempore expẽſæ, & exploſæ fuerunt. Quas quidem Synodos ſequentibus ſeculis habitas, ſi haud puram pronunciaſſe ſententiam de Chriſti doctrina temerè dixeris, non deeſt (quę Deo ſit laus) Spiritus Sanctus, qui ſolidiores bonis mentibus cogitationes inijciat:

Nem-

Nempè: Non cõſenuiſſe ſpiritum ſanctum in Eccleſia; Non irritam fuiſſe Domini promiſsionem, qua vſque ad conſummationem ſeculi nobiſcum ſe manſurum ſpopondit.

Matth. 28.

Non interijſſe Deum, cuius ſapientia à fine, ad finem attingit, ac diſponit omnia fortiter, & ſuauiter. Neminem verò Patrum, nullam legitimam Synodũ, vel de caſu futuræ Eccleſiæ, vel de lapſu antiquioris doctrinæ aliquid ita pronunciaſſe, vt fluctibus quantiſcunq; irruentibus anteacti illius temporis doctrina conuelli, aut obſcurari ſimul in toto orbe potuerit. Multò minus fuiſſe poſt duodecim ſecula expectandum effrontem neſcio quem apoſtatam, qui vt abiecta conſcientia, ſic modò receptis, modò reiectis, non ſolùm poſterioribus, verùm etiam prioribus illis Synodis, ſeipſum vnicum Diuinæ veritatis interpretem gloriaretur, ex quo, cùm tam vberes, & acerbi amaritudinum fructus ſint editi, totq; monſtra inuicem pugnantia illicò prognata, is tamen ille habendus adhuc eſſet, cui vni patefacta diuinit9 doctrina crederetur.

LVTHERVS.

Eam igitur viam Chytræe ſatis planam & tritam; niſi diſcipulis tuis commonſtraſti, monſtrato poſthac, & reipſa præſtabis, quòd verbo præ te fers. Sed ſatis oſtenſum eſt generatim te atque tuos quatuor priores Synodos minimè probare, vtcunque aliud verbis aſſeueretis, nunc ad idipſũm in ſpecie oſtendendum gradũ faciamus.

PRIMARVM SYNODORVM FORmam & Eccleſiæ Catholicæ illius temporis faciem, ſatis oſtendere Chytræũ, & Proteſtantes reliquos, Synodos ipſas deſeruiſſe, cùm Epiſcopis & Sacerdotibus, quibus illa conſtabant, careant penitùs, & poteſtate Synodos conuocandi deſtituantur.

CAPVT II.

In Epiſtol. ad Rom. inſtio.

CVM Eccleſia (vt D. inquit Auguſt.) conuocatio ſit fidelium vno cultu, vnaque fide inter ſeiunctorum; vnitas illa cultus & fidei ſic erat ſedulò retinenda, vt quiſquis hanc ſcindere niteretur, intelligeret, non minore ſapientia Chriſtum in Eccleſia inſtituenda, quàm virtute in conſeruanda vſum fuiſſe. Is enim ſapiens architectus fundamentum ſeipſum immobile poſuit, atq; lapides reliquos ita diſpoſuit; vt nunquam ædificatio illa collaberetur; ſi quis autem eam vellet labefacere, prior caderet, ac rueret præceps: ædificatio ſtaret immota.

ATQVI ad conſtantem huius ædificij ordinem, ac quaſi exemplar agnoſcẽdum, nihil potius erat, quàm vt eius partes innoteſcerent, quibus aggregatum hoc, quod Eccleſiam dicimus, definitur: cuius obliuio, cùm per Chriſtianorum peccata, quodammodò caperet hominum mẽtes, Diuina prouidentia fecit, vt generales ſynodi interdum cogerentur, in quibus ipſa propemodum Eccleſiæ facies, atque Chriſtiani Regni ordinatiſsima forma, ex aduerſa hæreſum confuſione clarior appareret. Ad eam verò Eccleſiam, ſi qui à fide excidiſſent, iterum auidiùs accurrerent, aut qui eam coluiſſent, colerent adhuc ardentiùs, & venerarentur.

IN his Synodis tanquam certiſsimis, & (vt S. inquit Auguſtinus) ſaluberrimis tribunalibus, cùm Eccleſiaſtica Hierarchia in primis eluceat, ac tum præcipuè cernatur Eccleſia tanquam caſtrorum acies ordinata, controuerſiæ quælibet grauiſsimæ dirimendæ erãt, & hoſtium corda expugnãda: Id quod cùm Spiritus ſanctus Eccleſiæ traditus perpetuus doctor, & cuſtos, efficere deberet, (Diuinitùs quidem, ſed pro humano captu, ac noſtro hoc præſentis vitę ſtatu) certè nec vnquam defuit, & verò cumulatè impleuit.

Epiſt. 118.

Ioan. 14.

Quinimò ſic Eccleſiæ adfuit, vt per vnam, & eandem ſemitam nos ad traditam ab Apoſtolis fidei regulam ſemper adduxerit, in eaque nos diligentiſsimè retinuerit: Neq; enim ita ab illis noſtris primis Ducibus, quibus data ſoluendi, ligandi, paſcendi poteſtas fuit, Eccleſia olim eſt adminiſtrata, vt ijs recedentibus ea poſteris poteſtas adimeretur: aut ſacramenta tollerentur, aut ratio componendarum inter fideles rerum immutaretur.

Matth. 18.

Ecquod enim ſtabile ac ſolidum, vel adeò cognitum Diuina Patris ſapientia ſtatuiſſet, ſi hoc accidiſſet? Quamobrem in ſynodis, tanquam in Comitijs Ingentis Regni ijdem ordines, & quaſi Senatores, conuenere, qui de ſummis rebus, (quotieſcũq; opus fuit) decernerẽt. Hiq; tum Epiſcopi, tũ alij Sacerdotes fuêre, ad quos vniuerſa reſpublica ſpiritualis pertinet. Quanquam inter eos omnes ſæpè tractatio communis fuit, Epiſcoporum tamẽ ſola extitit definitio rerumque tractatarum deciſio. Qui ſoli quamdiu ob hæreſes, ſiue ob alia non fuêre ex Eccleſia eiecti, atq; exauctorati, ſemper ipſam poteſtatem purgandi, illuminandi, perficiendi, à Chriſto Domino conceſſam Apoſtolis, quorum vices retinere debebant, ſartam & tectam tenuerunt.

Epiſcopi ſoli controuerſias decidebãt.

Diuinè igitur D. Dionyſius (vt alia omnia) cùm tradere vellet, quid eſſet hierarchia, & huius diſtinctio, vſus, vtilitas, ſic locutus eſt:

Dionyſ. de cœleſti hierarchia. c. 3.

"EST itaq; hierarchia (vt mihi quidem
"videtur) ordo ſacratior, & ſciẽtia, & opera
"tio, quæ ad Dei ſimilitudinem pro viribus
"nititur: ac pro modo ſuo, ad illius imitati-

onéex inducta ſibi Diuinit⁹ intelligentiæ luce ſubuehitur. Porrò pulchritudo Diuina vt ſimplex, vt bona, vt perfectionis auctor pura quidem eſt: nullamq; prorſus ad mixtionem diſsimilitudinis ſuſcipit, verùm ſingulos pro meritis, lucis ſuæ participes ſacit: & ſacroſancto myſterio perficit, quantum quiſque initiatus congruè illius in ſe immutabilem exprimere effigiem nititur. Eſt ergo ſacratiſsimæ huius functionis intentio: Deo quantum fieri poteſt ſimilem euadere, vnumque cum illo fieri. Quæ profectò deſtinatio Deum ipſum habet totius ſacratioris ſcientię, & actionis præceptorem: inque illins auguſtiſsimam ſpeciem intenta ſemper, ac firmiter: atque ad illam ſe pro virium modo componens: eos etiam qui ſecum Diuina ſectantur, Dei ſigna, & imagines efficit, ac perlucida ſpecula, & omni labe pura, dignaque quibus principalis illius, ac Diuinæ lucis ſuauiſsimus radius influat: quæ vbi indultum ſibi ſacratiſsimũ iubar affatim hauſerint: hoc ipſa poſtmodum abſq; inuidia ſequentibus fundunt, atque in hoc ipſo Diuinis obtemperant legibus. Neque enim fas eſt ijs, qui ſacra myſteri[illegible]adunt, ſiue qui illa percipiunt, operari prorſus aliquid, niſi quod officij ſui Diuina ſanxit inſtitutio, ne aliter quidem eſſe, quàm ſunt confuſo licebit ordine, ſi candorem illum lucis (per quam Dij efficiuntur) in ſe ſuſcipere cupiunt: in quam proſpicientes iugiter pro ratione cuiuſque ſanctorum ſpirituum, ſe ad eam effingere ſtudent. Cùm itaque hierarchiam dicimus, ſacram penitùs quandam diſtinctionem indicamus, quæ ſit imago Diuinę pulchritudinis, ſulgoriſque ſui, & intelligentiæ arcana myſteria ordinibus, ac diſciplinis ſacratioribus peragit, principijque ſui ſimilitudinem (vt fas eſt) in ſe conatur exprimere. Ea enim demum cuilibet diuinę illi diſtinctioni dedito, perfectio eſt: pro modo ſuo ad Dei imitatinnem totis conatibus eniti, quodque præſtantiùs omnibus, ac diuiniùs eſt (vt ſacra teſtantur eloquia) Dei cooperatorem fieri: Diuinamque in ſe operationem, quantum poteſt, palàm oſtendere. Puta, quoniam ſacrę illius functionis ordo eſt: vt alij purgentur, alij purgent, & alij myſterijs imbuantur, atque illuminentur doctrina ſalutari, alij id opus exequantur, ad perfectum alij ducantur, perficiant alij. Vnicuique Diuina imitatio hoc modo conueniet, Diuina illa beatitudo, vt humano loquamur affectu, nullius diſsimilitudinis admixtione violatur: plenaque eſt ſempiterni luminis, perfecta nullius perfectionis egens, totius perfectionis indultrix, purgans, & illuminans, atq; perficiens: imò verò ſacra ipſa purgatio exiſtens, & illuminatio, atque perfectio, ſupra purgationem omnem, ſupra lucé ante perfectioné inæſtimabili modo locata, ipſa perfectionis auctor, ac totius quidem ſacrę functionis cauſſa, cæterùm à ſacris omnibus ratione excellentiæ ſingularis excepta. Et hęc Dionyſius, quæ integra protuli, quod aptiſsima inſtituto viderentur.

IAM verò cùm vix quiſpiam tam ignarus ſit antiquarum rerum, qui ad quatuor iſtas Synodos habendas fuiſſe tantum vocatos Epiſcopos, & Sacerdotes inficias eat: quodnam quęſo Chytræe mihi tribunal oſtendes, inter tuos, vbi religionis negotiũ pro ſtatu Eccleſię illius (ſicuti tu vocas) purioris tractandum, ac finiendũ ſit? Epiſcopi enim apud vos nulli, (vt ex ipſa Nicęna Synodo patet, quæ Epiſcopũ à duobus aut tribus Epiſcopis ordinari pręcipit. Veſtros autem Superintendentes ne vnus quidem ordinauit Epiſcopus. Sed vt de Nouatiano inquit Cyprianus, Apoſtolica traditione contempta nemini ſuccedentes à ſeipſis ordinati ſunt.) Sacerdotes nulli: cùm nó modò à nemine ordinati ſint Epiſcopo Miniſtri veſtri, ſed præterea ſacerdotium, & ſacrificium execremini: à nemine iſtam poteſtatem conuocandi Synodum obtinuiſtis vnquam: Diuinis, humaniſque legibus, & exemplis repulſi (vt etiam in confeſsione Auguſtana factum fuiſſe liquet) cótinenter fuiſtis: Quid igitur vobis ſimile cum Patribus illis, qui quatuor Synodis interfuere, imò quid cum ipſis Synodis commune? Quid verò ſi Lutherus antea Monachus & Catholicus, poſtea apoſtata & hæreticus, neque verò Epiſcopus ſibi tanquam extraordinario Helię, cæterique iſti, qui cucullis abiectis diſcrepantes ſinguli ſectas inuexère, conſeſſum eo in ſanctorum Patrum cœtu petijſſent? in quo ne Conſtantinus quidem Imperator dignum ſe eſſe, vt locũ haberet non tam piè, quàm iuſtè profeſſus eſt: ſanè illas ſæpè voces ingeminaſſent: Anathema Apoſtatę, anathema ſacrilego, anathema hęreticis omnibus tunicam Chriſti inconſutilem ſcindentibus. Non certò quoniã pugnam intrepidi illi commilitones detrectaſſent, ſed quòd & inauditum eſſet à ſeculo, vt in Eccleſię rebus finiendis Laici, & qui eſſent extra Eccleſiã, & noxij eſſent, hi iudices haberentur. Diuinę verò Maieſtati non niſi ſumma inferretur iniuria, qui ſi non patitur in humanis iudicijs iſta fieri, ac nos duce ipſa natura ne hoc quidem in obſcuriſsimis pagis licere, aut decere cognoſcimus, vt quiſque arbitratu ſuo in magiſtratus ſubſellia ſe ingerat, quanto minùs hæc Deus erat permiſſurus ijs in tribunalibus, quæ diuinitus excitata cœleſtes cauſſas tractant. Cæterùm quoniam

Can. 4. Lib. 1 Ep. 6. Apud Proteſtantes Epiſcopi nulli, Sacerdotes nulli inueniuntur.

quoniam vobis argumenta quædã ſuppetunt, quibus Superintendentibus, & Miniſtris Laicis controuerſiarũ in Synodis finiendarum poteſtatem tribuendam eſſe cõprobare ſoletis, operæprecium erit eadem paucis diſſoluere.

ARGVMENTA, QVIBVS HAERETICI Laicam in Synodis poteſtatem comprobare nituntur, infirma eſſe, & inania.

CAPVT III.

QVòd ſi igitur Chytræe malè lactatus à tuis inquias: Et tamen veteris teſtamenti Reges negotia religionis procurarunt: Atq; his ipſis Synodis, de quibus agimus, non vnus Imperator interfuit: in promptu reſponſio eſt, eos nullum in fide negotium ſibi vſurpaſſe: interfuiſſe verò (quod & in alijs factum eſt, & in poſtrema Tridentina Synodo Legati omniũ ferè Chriſtianorum Principum fecére) vt ipſas Synodos tutarentur, remq; omnem ad exitũ perduci curarent, perductam in rem conferri iuberent: Qui defugerent Imperiũ, hoſce grauiſsimis etiam ſupplicijs plecterent. Sic enim Gaudentio Donatiſtæ, qui ægerrimè ferebat, ſibi non permitti pleniſsimam in ſuis hæreſibus impunitatem, reſpondet D. Auguſt. Reges qui Eccleſiam tenent, certiſsimè iudicant, ad ſuam curam pertinere, ne vos aduerſus eam rebelletis impunè.

Lib. 2. cap. 26. contra Gaudentium.

Ac paulò pòſt ob illa verba: Nunc Reges „ intelligite, &c. ſentiunt (inquit) Reges po„ teſtatem, ita Domino ſeruire debere, vt ea „ poteſtate plectantur, qui nolunt eius volũ„ tati ſeruire. Verùm idem ille Auguſtinus, cui nam vſui Regiam in Eccleſia poteſtatem eſſe crederet, ea epiſtola fuſius declarat, qua Vincentio ex hæreſi Rogatiana ſcribit, ſe fuiſſe aliquando eius ſententiæ, vt arbitraretur, cum hæreticis nulla vi, ſed ſolo Dei verbo agendum, verùm aliorum ſententijs, & exemplo mutaſſe ſentẽtiam, & arbitrari leges Principum rectè implorari (id quod etiã Bonifacio comiti poſtea ſcripſit) aduerſus fidei hoſtes.

Auguſt. Epiſt. 48. & 50.

De Regibus autem veteris Teſtamẽti, ſiue de Moyſi, Ioſue, Dauide, Salomone, Ioſaphat, Ezechia, Ioſiã, qui vel ſeſe templi rebus immiſcuiſſe, vel Sacerdotibus aliquid præſcripſiſſe videntur, aut certè à Brentio & alijs eiuſdem farinæ in gratiam ſeculi Principum afferuntur tantiſper, dum ipſimet hæretici in eos poſtea Imperium exerceant, aut faces inferant ad omnem religionem extinguendam, ſanè haud eſt difficilè ſtatuere, quòd noui teſtamenti & gratia, & ſtatus, veteris teſtamenti vmbras, ſtatumque præcellat: In nouo Sacerdotium præmineat Regno, ſicut ſpiritus corpori: In vetere vmbratile fuerit Sacerdotium, & ſacrificia: In nouo alia diſciplina inſtituta fuerit excommunicationum: In vetere lapidationum, & necis: In nouo Apoſtolis, eorumque ideò ſucceſſoribus cura Eccleſiæ diſponendæ ac regendæ tradita: quæ in vetere non omninò ſic eſſet: In nouo datus ſpiritus ſanctus, qui ſubinde doceret omnem earum rerum veritatem, quæ non ſtatim expediebat, vt explicitè in Eccleſia proponerentur: In vetere, ſacrificia, ritus, & ceremoniæ omnes à Moyſe præſcriptæ, atque adeò ſcriptæ eſſent, quibus nihil addendũ, demendumue quidquam, vt fere nulla re alia, niſi auctoritate regnantis indigerent, qua cuncta illa obſeruarentur: In nouo plurimæ prouinciæ, & Regna vna Catholica religione contineantur, licet qui regnent ſua poteſtate liberè ſic fungantur, vt Regibus alijs ne ſint ſubiecti: In vetere vnicum tantùm fuerit Regnum & Rex, vbi Deus coleretur: Quod quidem regnũ ſi qua vel ſeditione, vel turba diuiſum fuiſſet, religio, rituſque facillimè concidiſſent, quemadmodum per Hieroboamũ accidiſſe ſcimus.

Differẽtia noui & veteris Teſt.

Verùm enimuerò & aliæ rationes validiſsimæ ſunt, quòd Moyſes, non minus, ſed multò magis Sacerdos eſſet, quàm Aaron: Ioſue Dux tantùm populi creatus, de quo ideò dictum eſt Moyſi à Deo, Dabis ei partem gloriæ tuæ. At & pro Ioſue Scriptura habet, ſi quid agendũ erit Eleazar ſacerdos conſulet Dominum.

Pſalm. 98. Aug quæſt. ſuper Leuit. lib. 3. q. 23. Deut. 34.

Nec Dauid præter Pſalmos, quos tanquam Propheta cecinit, aliquid fecit ex ſuo arbitrio, ſed iuxta omnia quæ ſcripta ſunt in lege Domini, qua futuri Reges iubebantur exemplũ accipere à Sacerdotibus Leuiticæ tribus.

Deut. 7. 1. Paral. 24.

Nec verò Salomon aliquid in cauſa fidei ſibi iudicij ſumpſit, quòd Abiathar in exilium egerit, in agrum nempè ſuum. Id enim factum quòd cum Adonia, qui adſpirabat ad Regnum aduerſus ſe, conſpirauerat. Nec Abiathar fuit ſummus ſacerdos ſed Sadoc, qui ſemper illi in Scriptura præfertur. Idem autem dictum ſit de reliquis. Si quid enim ij Reges fecerunt ad pietatẽ promouendam, id eiuſmodi fuit, quale præſcripſerat DEVS his verbis: Vbicunq; (inquit) quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremonijs, de iuſtificationibus, oſtẽdite fratribus veſtris, vt non peccent in Domino. Amarias autem Sacerdos, & Pontifex veſter in his, quæ ad DEVM pertinent, præſidebit. Porro Zabadias, qui eſt Dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent. Hæc Diuina Scriptura. Itaq; Reges procuratores erant, & conſeruatores, auxiliumq;, atque (vt dicitur) brachium ſeculare extendebant, & ſuppeditabant, quo omnia currerent ſine impedimẽ-

1. Paral. 24.

to. At nequaquam ab eorum auctoritate
ſtatus, & gubernatio pendebat Eccleſiæ.
Quomodo enim, vt de noſtra noui Teſta-
menti Eccleſia dicamus, hæc ſubſtitiſſet
totos trecentos annos, quibus nullus penè
Imperator fuerit Chriſtianus, ac tamen re
ligio latè, longeq́; proceſsit?

In 4. Synodis primis nullam Laici poteſtatem exercuerunt.

Lib. 1. ca. 4. hiſt. Eccl.

SED & ex ipſis quatuor Synodis, ad
quas prouocaſti, id adhuc liquidiùs patet.
Nam etſi in Nicæna Conſtantinus Impe-
rator Epiſcopos hortatus eſt ad res Eccle-
ſiæ componendas, hæc tamen (inquit The-
odoretus) tanquam filius amantiſsimus E-
piſcopis, & ſacerdotibus veluti patribus
propoſuit. Ac notiſsimum eſt, quid ille re-
ſponderit Epiſcopis ad ſe libellos delato-
rios porrigentibus. Deus vos (dixit) con-
ſtituit ſacerdotes, & poteſtatem vobis de-
dit de nobis iudicandi: Quamobrem D.

Rufinus li. 1 ca. 2. hiſt. Eccl.

Athanaſius qui Synodo illi interfuit, ac
magni illius Imperatoris geſta obſeruaue-
rat, non timet Conſtantium eius filium
(& quidem Imperatorem) Antichriſtum
pronunciare, quoniam de fidei rebus co-
gnoſcere voluit. Quid hic (ait) quod An-
tichriſti ſit, omiſit? ſiquidem iam denuò
in locum Eccleſiaſticæ cognitionis ſuum

Athanaſius in epiſt. ad ſolitariam vitam agentes.

" palatium tribunal earum cauſſarum con-
" ſtituit, ſeque earum litium ſummum prin
" cipem, & auctorem facit. Et infrà. Quis
" videns eum in decernendo Principem ſe
" facere Epiſcoporum, & præſidere iudi-
" cijs Eccleſiaſticis, non meritò dicat il-
" lum eam ipſam abominationem deſola-
" tionis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt?

QVOD ſi quis obiecerit Conſtanti-
num Magnum in cauſſa Cæciliani Epiſ-
copi Africani iudicaſſe (quanquam hoc ſit
extra id, quo de agimus, hoc eſt, de qua-
tuor Synodis generalibus) audiat Diuum
Auguſtinum Donatiſtis hæreticis ſimile
aliquid obijcientem: ij enim (ſicuti neſcio
qui faciunt vel hæretici, vel aliquando
plus politicum, quàm Chriſtianum ſapi-
entes, vt ad Principes ſeculi rerum Eccle-
ſiaſticarum cauſſas transfuerant) tam diu
Imperatorem obtuderunt, vt aliquod iu-
dicium ex eo extorquerent, quantumuis
id ille diu recuſaret. Cur ergo (inquit Di-
uus Auguſtinus) ad Imperatorem venere
veſtri Legati? cur eum fecerunt cauſſæ ſuæ
iudicem? Et alibi. Quid nobis obijcitis,
quod veſtra præſumptio primitus fecit?
Et altera epiſtola oſtendit eos ad Conſtan-
tinum Imperatorem à iudicio Epiſcopo-
rum prouocaſſe, Conſtantinum autem a-
liud Epiſcoporum iudicium propoſuiſſe.

Auguſt. Epiſt. 48 ad Vincentium.

" Non quia (ait Diuus Auguſtinus) iam ne-
" ceſſe erat, ſed vt eorum peruerſitatibus ce-
" deret, omni modo cupiens tantam impu-
" dentiam cohibere. Neque enim auſus eſt
" Chriſtianus Imperator de iudicio Epiſco-
" porum, qui Romæ ſederant, ipſe iudicare,
" ſed alios (vt dixi) Epiſcopos dedit. A qui-
" bus tamen illi ad ipſum rurſum Impera-
" torem prouocauerunt. Qua in re Impera-
" tor eis ceſsit, vt de illa cauſſa poſt Epiſco-
" pos ipſe iudicaret, à ſanctis Antiſtitibus
" poſtea veniam petiturus. Hæc quidem Di-
uus Auguſtinus. At Sancti Ambroſius, &
Athanaſius, multò adhuc euidentiora. Vo-
catus enim ille ab Imperatore, vt cum Au-
xentio hæretico coram ſe tractaret. Si tra-
" ctandum eſt (inquit) tractare in Eccleſia
" didici, quod maiores fecerunt mei, ſi con-
" ferendum de fide, Sacerdotum debet eſſe
" iſta collatio, ſicut factum eſt ſub Conſtan-
" tino, qui nullas leges ante præmiſit, ſed li-
" berum dedit iudicium Sacerdotibus. In-
" telligit autem in Nicæno concilio primo.
Hæc ille. Apertius quoque in eadem epi-
ſtola diſtinctionem hanc docet. Quando
" (inquit) audiſti clementiſsime Impera-
" tor, in cauſſa fidei Laicos de Epiſcopo iu-
" dicaſſe? Ita ergo quadam adulatione cur-
" uamur, vt Sacerdotalis iuris ſimus imme-
" mores? & quod DEVS donauit mihi, alijs
" putem eſſe credendum? At certè ſi vel ſcri-
" pturarum ſeriem diuinarum, vel vetera
" tempora retractemus, quis eſt, qui abnuat
" in cauſſa fidei (in cauſa inquam fidei) Epiſ-
" copos ſolere de Imperatoribus Chriſtia-
" nis, non Imperatores de Epiſcopis iudica-
" re? Hæc ille. Tantùdem verò & ante eum
" Athanaſius in ſimili cauſſa ſcripſit. Si iu-
" dicium eſt Epiſcoporum, quid commune
" cum eo habet Imperator? Sin contra iſta
" minis Cæſaris conflantur, quid opus eſt
" hominibus titulo Epiſcopis? Quando à
" condito æuo auditum eſt, iudicium Ec-
" cleſiæ ab Imperatore authoritatem ſuam
" accepiſſe, aut quando vnquam hoc pro iu-
" dicio agnitum eſt? Plurimæ antehac Sy-
" nodi fuere, multa iudicia Eccleſiæ habi-
" ta ſunt, ſed neque Patres iſtiuſmodi res
" Principi perſuadere conati ſunt, nec Prin-
" ceps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum præ-
" buit. Paulus Apoſtolus habebat amicos in
" Cæſaris familia, (eos enim ſalutari iubet
" ad Philippenſes vltimo) non tamen eos in
" iudicio ſocios aſſumpſit. Hæc Athana-
ſius.

AT in Concilio quoque Conſtanti-
nopolitano, nihil niſi Epiſcoporum iudi-
cio decretum eſt. Quo tempore cùm The-
odoſius Imperator inter alia Nectarium
Patriarcham conſuleret, quanam ratio-
ne tota vniri poſſet Eccleſia, conſilium
Siſinij ſecutus eſt: nempè vt omiſsis diſpu-
tationibus (quæ non ſolùm ſchiſmata non
vnirent, ſed amplius diuiderent, & hære-
ſes ad contentiones potiores adducerent)
teſtimo-

Theodoretus li. 9. c. 18. & 19.

teſtimonium ex veterum Patrum traditione adhiberetur. Itaque refert Theodoretus, ab Imperatore conuocatos eſſe hęreſiarchas, de quibus quæſiuerit, an ſuſciperent magiſtros Eccleſiæ, qui ante tempora diuiſionis extitiſſent. Illis verò non abnegantibus, ſed tanquam præceptores honorantibus, rurſum Imperator interrogauit, an eis horum teſtimonia Chriſtiani dogmatis placerent. Hæc audientes Præſules hæreſum, atque diſputatores eorum, (erant enim plurimi ad diſputationis certamina præparati) in reſponſo vehementer hæſerunt. Irruit enim in eos magna diſcordia, alijs dicentibus bonum Imperatoris propoſitum eſſe, alijs verò cogitātibus, ſuo non expedire conſilio, dum alij aliter de libris veterum ſentire viderentur: & nequaquam inter ſe conſpirabant, ſed erant diuiſi, non ſolùm aduerſus alias hæreſes, ſed etiam inter ſemetipſos, qui dudum vnius hæreſeos eſſe videbantur. Quamobrem conſors malitia, ſicut linguæ gigantum veterum, eſt diuiſa, & turris eorum funditùs eſt ſubuerſa. Cognoſcens igitur Imperator eorum confuſionem, & quia in diſputatione ſolúmodò, & non in antiquis expoſitionibus confidebant, alio properauit itinere, eiſque declarauit, vt ex ſcripto vnaquæque religio terminum ſuæ fidei declararet. Et hæc ſanè ex hiſtoria Eccleſiaſtica, quæ magnum habent pondus Chytræe, ad veſtra quoque & omnium hæreticorum dogmata diſcutienda.

Notent hę retici.

Porrò de Synodo Epheſina idem ipſum certum eſt. Theodoſius enim eius nominis ſecundus Imperator cùm miſiſſet ad eam Candidianum comitem, eidem Synodo ſignificauit, ita ſe illum mittere, vt in nullis quæ à Patribus agenda eſſent, de pijs dogmatum quæſtionibus communicaret. Illicitum namque eſt (inquit) eum, qui nō ſit ex ordine ſanctiſsimorum Epiſcoporum, Eccleſiaſticis ſe immiſcere tractatibus.

Iam in concilio Chalcedonenſi Imperatoris Commiſſarij dixerunt: Quod placuit Reuerendo concilio, de ſancta fide ipſum nos doceat. Et Imperator Martianus, Sacerdotes (inquit) quid obſeruari in religione docuerunt, atqui tum allocutus eſt Synodum. Nos (ait) non ad oſtendendam potentiam, ſed ad fidem confirmandam, ad præſentem Synodum venimus, exemplo religioſi Imperatoris Conſtantini. Hinc itaque docemur, & rebus diuinitus reuelatis nos aſſentiri, non ob Regum, & aliorum hominum edicta politica, ſed propter Deum, per teſtimonium & vocem Eccleſiæ tanquam infallibilis regulæ loquentem: At cùm diſtincta poteſtas

Concili. Chalced. act. 3. Act. 5.

ſit, inter ſeculi Principes, atque inter Epiſcopos, propterea iudicium de fidei rebus aliunde non eſſe petendum: Id quod cùm vos alij defugitis, cernitis, in quàm profundo confuſionis cœno, veſtri ſemper voluntantur.

Caeterum qui non conuocandos ad Synodum dixerunt alios quàm filios Dei, ſi pro filijs Dei improbos intelligunt, vt alicubi Scriptura facit, ſanè ſeipſos deſignant: ſin electos Dei, & prædeſtinatos dicunt, ne ad veſtros quidem id certè pertinet, quos Spiritus ſanctus cùm ex Eccleſia militante (quia nec militandum eſſe credunt) eiecerit, ecquid triumphi ſperes aſſequi poſſe in triumphante? At verò vt electi ſint aliqui, quis eos dignoſcat, vt deligi poſsint, atque ad Synodum euocentur? Nouit enim Dominus qui ſunt ſui. Quòd ſi non vocati ab alijs, ſed de ſe quiſque iudicium ferens ſe dabunt in viam, tanquam Dei filij, iam ſua opinione inflati, ſi quid audient, quod ſuæ ſententiæ aduerſetur hoc reijcient, ſpernent autem ſic cæteros, vt deinceps alij denique ſinguli, ſeipſos verè eſſe filios Dei, illos prę ſeſe mentiri, & eſſe filios ſatanæ exiſtiment. Viden' Chytræe, quantum ſaltabit extra chorum eiuſmodi cœtus: Qui autem velint, iudicē in concilijs eſſe Scripturam, quę nec ſentit, nec intelligit, neque eloqui poteſt, hi ſine ratione, & ſenſu Scripturæ, ſatis inſaniunt; quod quidem ſatis oſtendimus ſupra, vbi de verbo Dei egimus. Viui igitur iudices neceſſarij ſunt, atque ij, quibus hanc curam Chriſtus demandauit, Epiſcopi, quos liquidiſsimè ex aſpectu ipſarum Synodorum legitimarum, ex ipſa antiquorum vſq; ad Apoſtolos adducta fidei regula, ex promiſſa Spiritus ſancti pręſentia, ex diligentiſsima Scripturarum & Patrum collatione agnoſcimus. Hos autem quoniam Eccleſia veſtra minimè habet, à primis quatuor Synodis & puriore Eccleſia (vti antea dixi) quàm longiſsimè diſceſsiſtis. Et quidē ex his quamuis manifeſtum euaſerit falſum eſſe quod aſſerebas, te primas quatuor Synodos earundemque decreta reſpicere, pergamus tamē idipſum reddere manifeſtiùs ex Atheiſmis veſtris, quibus vniuerſam Synodorum harum doctrinam conuellere & labeſactare pro virili conati eſtis. Prius tamen generalia Synodorum decreta ſubijciam, (reliqua ſingillatim ſuo loco deſcripturi) Atheiſmorumque originem & progreſſum, vt veſtra dogmata ad Synodorum amuſsim rectius expendantur, & vnde ortum habuerint, intelligatur. Hæc autem in Nicæna, & in reliquis alijs Synodis ſic eſt adhibita, vt perſæpè reperiantur acclamationes illæ: Sic crediderunt Patres;

Bucerus ita ſenſit, eiuſque aſſeclæ.

Vide finẽ concilij Chalced.

ſic Nicæna, ſic Epheſina, & reliquæ Synodi; ſic nos credidimus, & credimus. Hæc fides Apoſtolorum, huic omnes conſentimus, omnes ita ſapimus.

SYNODORVM QVATVOR PRIMArum, capita præcipua & decreta.

CAPVT IIII.

ET generatim quod ad dogmata fidei pertinebat, Nicæna Synodus Arianam hęreſim damnauit. Quas verò Arius hęreſes inuexit, hę ad tria ferè capita referebantur: Chriſtum ex eſſentia, & natura Patris non eſſe genitum: Fuiſſe tempus cùm non erat, ac proinde principium habuiſſe: Vnã & ſimplicem trium perſonarum eſſentiam non fuiſſe: Ex quo efficiębatur, neque has eſſe conſubſtantiales, neque admittendum eſſe verbum illud ὁμοούσιον: quod poſteà Niceni Patres à Spiritu ſancto edocti ad hęreſes iſtas auertendas non tantùm inuenêre, quantùm ex theſauris Diuini verbi, traditioniſque Apoſtolicę elicuerunt. Verũ enimuerò Ariani cùm ferre non valerent voces conſubſtãtialis, & Trinitatis, quantò potuerunt aſtu & diligentia alias illas inſinuabant συνούσιον, & ὁμοιούσιον, id eſt, coniunctę, ac ſimilis ſubſtantiæ. Et hęc quidẽ Arius, qui (vt ait Theodoretus) humanę etiam naturæ rationem mutilauit. Nam ipſum (Dominum) corpus inanime aſſumpſiſſe, in eo autem egiſſe animę munia Diuinitatem aſſeruit, ita vt huic tribueret affectus, qui à corpore inſunt. καὶ μέντοι, inquit, καὶ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐκποτήριασε λόγον, σῶμα γὰρ αὐτὸ ἄψυχον ἀνειληφέναι, ἐνηργηκέναι δὲ τὰ τῆς ψυχῆς τὴν θεότητα, ὥστε ταύτῃ προσάψαι τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐγγινομένην συμπάθειαν.

Capita Nicænæ Synodi præcipua.

Lib. 4. de hæreticorum nugamentis.

SYNODVS igitur Nicęna cùm iſtos errores damnaſſet, illegitimi quoque Concilij Carthaginenſis, & Cypriani decretum, de rebaptizandis hęreticis reprobauit: Donatiſtas autem, quanam ratione eſſent recipiendi, expoſuit. Romanæ porrò Eccleſię ſupra reliquas omnes Eccleſias eminentiã & inſpectionem, quam antea conſuetudine, & iure Apoſtolico ex Chriſti Domini inſtitutione acquiſiuerat, oſtendit. Schiſma deniq; de Paſcha celebrando ſuſtulit: ac verò conſtitutiones ſiue διατυπώσεις, ad rectam Eccleſiæ adminiſtrationem, moreſque ſpectantes promulgauit. In hac autem Synodo trecenti duodeuiginti Epiſcopi fuerunt.

Auguſt. li. 2. de bapt. cap. 9. Tempore Conſtant. Imp. Pont. Syluestro. Can. 6. apud Ruff. lib. 1. ca. 6.

SYNODVS verò Conſtantinopolitana, centum quinquaginta Epiſcoporum, Macedonium blaſphemantem contra Spiritũ ſanctum: deinde Apollinarium, qui mentis expertẽ, & (vt inquit D. Gregorius Nazianzen.) ἄνουν, faciebat Dominum: Animam tamen ſentiẽtem Chriſto tribuebat, in quo ab Arianis differebat, quoniam illi ne ſentientem quidem, aut vegetantem animam ponebant in Chriſto, cui ſatis eſſe putarãnt Diuinitatem, quæ mentis, ſenſus, vegetandi munia prę ſtaret: Photinum prę terea, & Sabellium, qui in DEO vnam duntaxat eſſe perſonam dicębat, quę pro ratione actionũ variarum (quaſi nomina perſonarum eſſent ſynonima) modò pater vocaretur ob creationem & conſeruationem rerum: modò filius, cũ aſſumpta carne humana editus eſſet in hãc lucem: modò Spiritus ſanctus, quatenus ſeſe creatis rebus impertiens, ſiue ſubſtãtialiter, ſiue per ſua dona illaberetur: Denique & Eunomium, qui alios ex alijs errores contra Diuinltatem & Spiritum ſanctum proſerebat, anathemate confodit. Fidem Nicęni Concilij ſartam tectam defendit, & Symbolum edidit, quo vnà cum Nicęnæ Synodi Symbolo nouę hæreſes abolerẽtur. Quinã verò poſt Romanam Eccleſiam honor eſſet Cõſtantinopolitanæ deferendus, quoue modo Epiſcopi ſuas diœceſes, vel Eccleſias, quæ erant inter gentiles & regere, neq; ad alias non inuitati accedere deberent, illicitamque Maximi Cynici Philoſophi ordinationem declarauit, & ſanxit.

Pont. Damaſ. Gratiano & Theodoſi. Impp. Syn. Conſtantinop. capita præcipua.

Theodoretus de nugamentis hæret. ca. de Eutyche.

Vide S. Vigilium in diſput. inter Sabellium, Photinum, Arium, & Athanaſium.

EPHESINA Epiſcoporum ducentorũ coacta contra Neſtorium vocem θεοτόκου, hoc eſt, Deiparę auerſantẽ, & duas in Chriſto perſonas ponentem, ac carnem Chriſti viuificatricem negantem expugnauit, eũque ex Eccleſia expulit. Hic (vt etiã refert Cuſanus) faſſus eſt quidem in Chriſto eſſe corpus, animam & Diuinitatem, ſed circa rationem vnionis errauit. Fatebatur corpus & animã vniri vnione naturali, qua eſſet verus homo, ſed hominem illum vniri Diuinitati aiebat per gratiam, non quidem cõmunẽ, qua boni DEO vniuntur, verùm per plenitudinem gratię, ob quam vna eſſet DEI & hominis IESV voluntas, propter quam excellentiſsimam gratiam de CHRISTO verè enunciaretur ipſum eſſe filium DEI. Sed non admiſit Mariam eſſe matrẽ DEI. Quaſi id, quod in CHRISTO reperitur à matre acceptum, non conueniret DEO, ſicque voluit naturam humanam in ipſo eſſe Deificatam. At quoniam ſcribebatur, Verbum caro factũ eſt, non autem caro facta eſt verbum, ideò & hoc damnauit per illam Synodũ Eccleſia.

Synodi Epheſinę præcipua capita. Leone P. Põt. Max.

Nicolaus Cuſanus Card. li. 1. cribrationum Alcorani prologo ſecũdo.

PORRò eadem Synodus, Meſſalianos, ſiue Enthuſiaſtas, vel Euchitas hæreticos, librumq; pollutæ illius hęreſeos (vt vocãrunt ſancti illi Patres) anathemati ſubiecit: & quidem prętor illa, quę in Tomis conciliorum, & in Cyrilli anathematiſmis cernuntur,

Præter codices huiꝰ Synodi Græcos, qui ſunt in Bibliotheca Vaticana & alibi, eſt item exemplar in Bauarica Bibliotheca antiquiſſimum.

nuntur, Theodorus Peltanus è noſtris Theologus, optimæ memoriæ vir, Græcum volumen in Latinum vertit, in cuius prima ſectione, quæ Synodum anteceſſerunt: In ſecunda acta concilij aduerſus Neſtorium: In tertia ſchiſmaticorũ, & hęreticorum cõtra œcumenicũ concilium machinationes, & fraudes: In quarta, geſta & ſcripta Synodi contra ſchiſmaticos: In quinta, quę ad reconciliandas Eccleſias, & amicitiam inter Cyrillum & Ioannem Antiochenum redintegrandam pertinent: In ſexta, orationes, ſeu conciones in concilio, vel occaſione concilij habitæ continentur.

Martiano Imperatore, Leone I. Pontific.

CHALCEDONENSIS Epiſcoporũ ſexcentorum (licet alij ſcripſerint octingentorum triginta) contra Eutychen, & Dioſcorum hæreticos egit pro duabus naturis in CHRISTO, & proprietatibus. Eutyches autem (vt ait Boëtius) aſſerit aſſumptum hominẽ ita, vt humana natura non manſerit, cuius error ex eodem fonte, quo Neſtorij prolabitur. Non enim putauit naturam duplicem eſſe, ſine duplicatione perſonę, vt cũ non confiteretur duplicem perſonam, reputauerit conſequenter vnam eſſe naturam. In ea igitur Synodo ex Nicęna, Conſtantinopolitana, & Epheſina multa recitantur, eademque fides aſtruitur. De Epiſcoporum item ordinatione, deque eorum, & Monachorum vita, qualis eſſe debeat; deque pœna quam incurrerent, ſi à propoſito recederent: quodue iudicium ſubeundum ſit ijs; ſi quid inter ſeſe agendum ſit: De virginibus; quæ ſe Domino DEO vouerunt: De Monachis ne vxorem ducant: De concilijs habendis per Prouincias: De Epiſcoporum, & Clericorum accuſatoribus: Neue monaſteria conſecrata fiant diuerſoria ſecularia: Neque Epiſcoporum ordinationes diu differantur: Deque alijs ad bonos mores ſpectantibus editi ſunt canones ſapientiæ cœleſtis pleni.

Ex quibus omnibus Eccleſiæ forma, & hierarchia, omniſque ritus, in primis autem doctrina de DEO, & ſanctiſsima Trinitate liquidiſsimè hauriri poteſt.

ATHEISMORVM ORIGO & progreſſus.

CAPVT V.

QVo Spiritu acti fuerint ij, qui à tempore Apoſtolorum Chriſti Domini Diuinitatem; vel carnem, aut humanitatẽ acerbiſsimè oppugnârunt, facilè conſtat ijs, qui vitam illorum, & dogmata cognouerunt. Vt verò, qui facinora perpetrant, & in omnem turpitudinem pręcipites ruunt, ſi quid luminis affulget, quo inſpici poſsint, id protinus extinguunt: ſic Satanas hominum eorum mentibus, per quos aliquid ſatanicum edere vult, lumen illud Diuini vultus, quod eſt ſignatum ſuper nos, ſatagit callidiſsimus eximere, vt ſanè à tenebris vndique comprehenſi, tandem in eius manus penitùs prolabantur. Apparuit ergo CHRISTI IESV DEI filij doctrina, & vita, ſicut ſplendidiſsimus Sol: quo homines excitati, arrepta cęleſtium rerum exercitatione, vt valentiſsimi athletæ, nuncium perfidiæ, mundo, & carni remiſerant. At cùm Diuinum ſolem, qui tot miraculis, atq; illuſtriſsimis radijs ſplẽdere inceperat, vnico flatu non poterat extinguere diabolus, ad ſui, hoc eſt, ſerpentis aſtũ, ſuaſque priſtinas artes conuerſus, Dei Maieſtatem, ſub Dei veri nomine minuere, & Chriſtum, ſub Chriſti vel Deitate, vel humanitate obſcurare, atq; adeò ex animis hominum omninò tollere curauit. Id qđ Tertullianus, cùm hęreticos profligaret, prudentiſsimè poſteritatem omnẽ, ac præcipuè huius ſeculi homines pręmonuit. Nã cùm Doſitheum Samaritanũ, Sadducęos, Pharisęos, & Herodianos, breui pſtrinxiſſet: Ad eos (inquit) me conuerto, qui ex Euangelio hæretici eſſe voluerunt, ex quibus eſt primus omnium Simon Magus, qui in Actis Apoſtolorum condignam meruit ab Apoſtolo Petro, iuſtamque ſententiam. Hæc ille. Qui poſteà Menandrum, Saturninum, Baſilidem, Ophitas, totamq; iſtius erroris & ſcenam, & doctrinam aduerſus Chriſti Domini & Dei veritatem, inde fluxiſſe ſcribit: cùm & deinceps Carpocrates, & Cerinthus, & Valentinus non tam fabulas, quàm nouas de Deo, & Chriſto blaſphemias addidiſſent. Quos cùm Marcion quidam Ponticus genere, & Epiſcopi filius, ac propter ſtuprum cuiuſdam virginis ab Eccleſiæ communione abiectus, eſſet imitatus; ac DEI Maieſtatem ſubdolè minuens, Deum conſequenter negaret, aduerſus illum, & alios hæreticos, ita loquitur idem Tertullianus. At nunc (inquit) negocium patitur Deus Omnipotens, Dominus & conditor vniuerſitatis: ideò tãtùm opinor, quia à primordio notus eſt: quia nunquam latuit: quia ſemper illuxit, ante etiam Romulum ipſum, nedum ante Tiberium: niſi quòd ſolis hæreticis cognitus non eſt; qui ei negocium faciunt. Et infrà: Sed Deum quidem, vt ſciens, non negas, vt neſciens retractas: immò & accuſas, quaſi ſciens; quem ſi ſcires, non accuſares; immò nec retractares. Reddens nomen illi, negans ſubſtantiam nominis; id eſt, magnitudinis, quæ Deus dicitur, nõ tamen eam agnoſcens, quantam ſi homo omnifariam noſce potuiſſet, magnitudo non eſſet. Hæc ille.

Vide Irenæũ, Tertullianũ, Iuſtinum Martyrẽ, Theodoretum & alios.

Tertul. 46. cap. lib. de præſcrip.

Act. 8.

Cap. 47. de præſcrip.

Lib. 1. adu. Marcionẽ.

Nota hæretice.

AT Satanas poſtea (vt ſemper in peius proficit) Arium ſacerdotem ſpiritu ambitionis tumidum impulit, quoniam Archiepiſcopus Alexandriæ creatus non eſt, ad tot hæreſes vel nouas comminiſcendas, vel veteres excitandas, vt tenebræ factę ſint ſuper vniuerſam terram. Sicq́; vna ſtilla decidens, neque aliò auerſa in torrentem excreuit, quæ totum Chriſtianum orbem inundauit. Repreſsi tamen Ariani Synodi Nicænæ auctoritate, effuſiſque diuino iudicio Arij viſceribus, qui tanquam alter Iudas Chriſti proditor crepuit medius: doctrina verò ſapientiſsimarum illarum Eccleſiæ columnarum ſtante, atque conſentientiſsima: Illatis item à Conſtantino Imperatore iuſtiſsimis pœnis, ac ſublatis hæreticorum peſtilentiſsimis libris, coluber ille, qui ſempiternum animabus bellum indixerat, in omnes ſeſe ſpiras contorſit, ſi qua ratione ſemina tantæ impietatis fouerentur, Chriſtiq́ue regnum rimas ageret, quo facilius denique concideret. Quare Ariani negare iam apertè ſcripturas, Epiſtolam Pauli ad Hebræos reijcere, & quicquid aliud ratum, ſanctumq́ue eſſet, ſpernere, ac pedibus ipſis ſacroſancta myſteria conculcare ſunt auſi, quemadmodum noſtri quoque temporis hęretici faciunt, quoniam deſperatiſsima eorum cauſſa eſt. Adeò mens lumine Dei amiſſo ſibi ipſi fit hoſtis acerrimus. Tum itaque proſtitutio virginum, eiectio ſanctimonialiũ, altarium euerſio, Catholicorum trucidatio, inuaſio Epiſcopatuum: Eremitarum in abſtruſiſſimis locis, & Monachorum perſecutio, cæteraq́ue illa ſunt ſubſecuta, quæ D. Antonius præuiderat, & Patres Athanaſius, Baſilius, ac reliqui ſcripta reliquere. Sed cùm neque hic conatus præualeret Synodi auctoritati, earum hæreſum anteſignani coegere varijs temporibus decem conciliabula, quibus ſemper nouæ potius hæreſes condebantur, quàm vt eorum impietas ſtatui, vel fides Catholica poſſet labefieri. Mulierculas etiam cùm parerent adibant, deq́ue Chriſti natiuitate diuina ridentes, & contemptim loquentes, illud Prophetæ

Eſaiæ 53. ironicè obijciebant: Generationem eius quis enarrabit?

QVAE ſanè omnia num Lutherani veſtri, ac reliqui fecerint, teſtantur ipſa Regna, Prouinciæq́ue vaſtatæ, ipſa conciliabula ab ijs nullo vnquã vero cum effectu pacis habita, ipſa Catholicorum martyria quæ toto hoc ſeculo, & nunc in Anglia habentur, ipſa bonorum Eccleſiæ ſacrilega vſurpatio. Qui niſi fructus eiuſmodi ſint, ex quibus eos agnoſcere poſsis, fateare neceſſe eſt, vel te eſſe cum ijs cœcum, & latente iuſtitiæ diuinæ flagello transuerſum agi, aut nondum altius ea perpendiſſe, quæ tamen interitum æternum haud reſipiſcentibus afferent. Sed fortè dices: Ecquid in nobis offendis, quo vel diuinam Maieſtatem, vel ſanctiſsimam Trinitatem, vel cõſubſtantialitatem filij traducere nos, vnà cum priſcis illis hęreticis verè aſſerere poſſis? Multum (aio) per omnem modum.

PRIMVM autem illud cogita, ſicuti plerunque Deus Prophetarum corda, linguaſq́ue mouebat, operibus item futura indicabat, quæ illi antea aut neſciebant, aut non omninò explicitè intelligebant: ſic ſatanam pſeudoprophetarum corda, linguaſq́ue & calamos perſæpè ad ea diſſeminanda tentâſſe, quæ etſi ipſi non cogitârant, iuſtiſsimo tamen iudicio Dei promeriti fuerant, vt organa & flagella eſſent iræ Dei, mox quidem in ignem æternum proijcienda. Et ſanè ebrij, & ægroti, multa dicunt, & faciunt, quæ non ſibi ipſis, ſed ebrietati, ęgri autem morbo, non animo tribuunt. Verùmtamen culpa illorum denique eſt, quod & ebrij facti ſunt, & in varios morbos inciderint. Prorſus ergo id in Luthero, cæteriſq́ue initio euenit, vt quàm mitiſsimè de illis iudicium feramus. Nam dum furerent aduerſus Eccleſiam, tanquã ebrij multa quæ noluiſſent aduerſus Deũ blaſphemarunt, ac tamen vbi è ſuis erroribus tot monſtra enaſci, & tantam in vitæ moribus licentiam erumpere viderunt, aliquando dilucidò aliquo interuallo vi veritatis impulſi deſperarunt de ſuę doctrinę progreſſu, factamq́ue fuiſſe, è veſtro iſto (ſi Deo placet) euangelio hominum vitam multò peiorem coacti ſunt & ipſimet fateri, quàm dum in Eccleſia Catholica viuerent. Sed iam ad Atheiſmos ipſos veniamus.

ATHEISMI LVTHERI, MElanchthonis, Caluini, Bezæ, Vbiquitariorum, aliorumq́ue Pſeudeuangelicorum, quibus Synodorum quatuor decreta conuellunt.

CAPVT VI.

ATHEISMVS PRIMVS LVTHERI, quo Eſaiæ locum de Chriſti diuinitate falſa interpretatione deprauat.

SATANAS igitur, vt, quod coquebat in animo, tãdem euomeret, primò Lutherum impulit, vt magno auſu Biblia verteret, & vulgatã editionem abijceret: interim verò ſerpẽs ille ſciebat, quid facturus eſſet eo de homine: Quibus itẽ in locis varia ei9 animo inſtillaturus, quib9 deinceps pillũ, virus ſuũ ſparſurus, ne cogitante quidem.

ſemper fortaſsis iſta Luthero. Et initio quidem quod ſcriptum habetur de Chriſto Deo & homine ſimul futuro, id Lutherus omninò ſuſtulit. Sic autem Eſaias

Eſaiæ c. 9. inquit: Paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Devs, Pater futuri ſeculi, princeps pacis. Quod ita in codice Græco legitur: ὅτι παιδίον ἐδόθη ἡμῖν, υἱὸς ἐδόθη ἡμῖν· οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Sic item in codice Hebraico legitur. El Gebbor, id eſt, Deus fortis, quod quidem poſteà Paraphraſis Chaldaica eodem ſenſu, iiſdemq; verbis expreſsit. Quin etiã inter Hebræos ante Chriſtum natum non defuit, qui ita interpretaretur hunc locum. Quia (inquit) Meſsias Deus & homo futurus eſt, vocatũ eſt nomen eius Emmanuel, hoc eſt, nobiſcum Deus, nempè in corpore, in carne noſtra, quemadmodũ teſtatur Iob capite decimo: Ex carne mea videbo Deum. Item quia Devs eſt mirabilis, conſiliarius dicitur: Excogitauit enim mirabile conſilium animas à dæmone eripiendi, quæ propter Adæ peccatũ damnatæ erant. Nec poſſunt vllo modo eſſe ſaluæ, niſi Rex mortem acerbiſsimam, multaque ſubeat tormenta. Ob eam cauſam dictus eſt vir. Et quia ipſius eſt omnis fortitudo, Devs fortis vocatur. Et paulò pòſt: Et quia eos ſaluos faciet, & ad paradiſum adducet, vocatur Iesvs, hoc eſt, Saluator. Hæc ille.

Lutherus Chriſti gloriam furatus. Lvthervs igitur tanquam tacitus latro, furatus Chriſti gloriam: vocem illam, (Dei) penitùs expunxit, alteram ſuppoſuit, qua Chriſti Diuinitas nequaquam deprehendi poteſt. Id verò in omnibus eius Biblijs, quæ Ienæ, VVittembergæ, Lipſiç, ac Franckfordiæ typis impreſſa ſunt, cernere eſt his verbis. Vnd er heiſt/ Wunderbar/ Rhat/ Krafft/ Heldt/ Heiliger Vatter. Cũ debuiſſet vertere. Vnd ſein Name heiſt/ Wunderbar/ Rhatgeb/ Gott/ Starck/ Ewiger Vatter/ Friedfürſt. Sic enim & Dietenbergius, & ij omnes verterunt, qui peritiſsimi linguarum Diuinum verbum vt rectè perceperunt, ſic ex animo ſuſpexerunt, & venerati ſunt. At verò ne nominis Dei eo loco prætexere poſset ignorationem, fatetur quidem alibi per hanc vocem El, ibi ſignificari Devm, & nuſquam inueniri in ſingulari, niſi de vero Deo. Sed tamen in ſua verſione maluiſſe ponere Krafft/ quo nomine, inquit, deſignari fortitudinem ſubſtantiuam. Sed alibi tamen (vt omnia reddat ſemper dubia) inquit (El) ap- To. 4. operum l'uth. pag. 171 impreſſ VVitebergę 1557. Quidã ſimile ſed breuiꝰ in ſcholijs eiuſdem breuibus in Eſaiam eodem to. pag. 144. plicari etiam creaturis. Ex quo hominis aſtum cum impietate coniunctum licet agnoſcere, quod ſtudio tam expreſſam vocem Spiritus Sancti de Chriſto Deo ab Eccleſia Dei omnibus ſeculis & linguis receptam ſuſtulerit, populiſque clariſsimum Diuinitatis Chriſti teſtimonium Germanica dictione, & ſatis impropria inuoluerit, atque ſubtraxerit. Interim verò cùm ab alijs fraudem agnitam velare voluiſſet, eos quidem, vt diximus, ſic lactauit. Attamen id quod maximè expediebat ab omnibus cognoſci non correxit. Quæ certè (vt ſubinde planiùs quoque oſtendetur) tacita fuit ad Atheiſmum complanatio.

ATHEISMVS SECVNDVS Lvtheri & Caluini contra ſanctiſsima Trinitatis nomen & inuocationem.

PORRò diſplicebat Arianis nomen ſanctiſsimæ Trinitatis. Diſplicuit & Luthero. Cumque hanc, ſatana inſtigante, compendiariam illi viam ad Diuinitatem ipſam ex animis tollendam putaſſent, putauit item volens nolens Lutherus. Sic enim dementat (vt dixi) ſatanas ſuos. Itaque & in hoc Lutherus tanquam bonus reformator, vt à Sanctuario inciperet, à ſanctiſsima Trinitate inchoauit. Et vti ex Epiſtola D. Ioannis Euangeliſtæ ſuſtulit illud: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt: Sic ex Litanijs illud prorſus eraſit: Sancta Trinitas, vnus Deus miſerere nobis. Sentire igitur ne iam tibi videris Chytræe, ſibilum anguis illius venenatiſsimum? At non omninò (inquies) vocem illam ſuſtulit, quin verò & alicubi reliquit, fateor. Et hic ipſe eſt ſatanæ aſtus, vt iaciens lapidem, ilicò recondat brachium, & ſuperſeminans (vt dixi) zizania, abeat. Fuerunt enim, qui audacem illam impudentiam admirabundi improbarent. Propterea receptui ſic cecinit, vt tamen neque Lutherus retractauerit quod ſuſtulerat, & pro eo tempore Satanas feciſſe ſatis ſe cogitauit, ſi feneſtram iſtam ad omnẽ nequitiam aperuiſſet. Scit enim malignus ſerpens, facilè eſſe inuentis addere. Quamobrem quod ouum in Luthero fouerat, in Melanchthone non multò pòſt apertiùs, ſed apertiſsimè in Caluino, & in reliquis manifeſtiùs excluſit, quemadmodum ſuo loco dicemus.

Anno 1545. in lib. precationum.

Iam verò ſi cauſas alias expendamus, cur Lutherus ſanctiſsimę Trinitatis nomē, & inuocationem, è Chriſtianis ſupplicationibus eliſerit, certè nullam videmus. Si enim nouitatem vocis afferas, antiquitas omnis ſalſi te arguet: ſin ab hominibus ijs inuentam putaueris, quorum haud magna fuerit in Diuinis rebus exercitatio, vniuerſa Græcia, atq; ij ipſi, quos ſcribis Diuinam illuſtraſſe ſcripturam, te reprehendent. Si, quoniam Caluino non ſapiebat Trinitatis nomen, quod generis fœminini cùm ſit, iūgatur cū Deo, quæ vox eſt maſculini, cur ille Grāmaticus, nnn Theologus, loco Trinitaris, non dixit Ternionem? Sed latebat ſerpens in herba. Caluino enim vſus eſt ſatanas, tanquam audaciore & callidiore inſtrumēto, per quod nomine Trinitatis ſublato, ne innocaretur quidē: quæ vbi nō inuocaretur, abiret omninò in obliuionē. Quomodo autem inuocarent, quam neq; nominare dignarentur, & adeò in quā non crederent? Ac primò Caluini inſcitiæ inſufflauit ſatanas hoc alterum venenum, vt ſanctiſsimæ Trinitatis hypoſtaſes, ſeu perſonas, putaret nudas eſſe proprietates: deindein iocum, (horreendam, & intolerabilem ſanè blaſphemiam) ſanctiſsimum illud nomen detorſit, vocans hermaphroditum. Nicæni igitur Patres, quique fuêre omnes in reliquis Synodis τριάδα, hoc eſt, Trinitatem nominârunt: Neque verò túc orta eſt illa vox, cùm D. Iuſtinus Martyr, Athenagoras, S. Gregorius Thaumaturgus, Tertullianus, ſanctique ante hos Clemens Roman⁹, & Dionyſius Areopagita, atque alij pleriq; omnes vnà cum Iacobi, Clementis, Baſilij, Chryſoſtomi, & Latinorum liturgijs, hymnis quoque quos vocant τριαδικὰς tanquam ab Apoſtolorum temporibus deductam ſatis oſtendant. Itaque nec ab inuocatione ſanctiſsimæ Trinitatis abſtinuerunt. Nam & precationes ad eā τριαδικὰς, qualis vox cernitur in Ijs, quæ ſubijciuntur Liturgijs D. Baſilij: Et cum D. Dionyſio, Diuus Gregorius Nazianzenus, Chryſoſtomus, ac denique reliqui Patres Trinitatem eſſe inuocandam ſuis exemplis docuerunt. Ille enim τὴν ἀγαθαρχικὴν, inquit, καὶ ὑπεράγαθον ἐπικαλεσάμενοι τριάδα; hoc eſt, Principem omnis boni, atque eminēter bonam inuocantes Trinitatē. Ac rurſus Τριὰς ὑπερούσιε καὶ ὑπέρθεε, καὶ ὑπεράγαθε τῆς χριστιανῶν ἔφορε θεοσοφίας ἴθυνον ἡμᾶς ἐπὶ τὴν τῶν μυστικῶν λογίων ὑπεράγνωστον, καὶ ὑπερφαῆ, καὶ ἀκροτάτην κορυφὴν, ἔνθα τὰ ἁπλὰ, καὶ ἀπόλυτα, καὶ ἄτρεπτα τῆς θεολογίας μυστήρια κατὰ τὸν ὑπέρφωτον ἐγκεκάλυπται τῆς κρυφιομύστου σιγῆς γνόφον, ἐν τῷ σκοτεινοτάτῳ τὸ ὑπερφανέστατον, ὑπερλάμποντα, καὶ ἐν τῷ πάμπαν ἀναφεῖ, καὶ ἀορά-

Caluini impietas.

Synodi quatuor generales.

Iuſtinus li. de expoſitione fidei quem in ſcripſit de Trinitate.
Athenagoras in Apologia.
Gregorius Thauma: in fidei formula, quæ extat apud Euſebiom hiſt. Eccleſ. lib. 7. ca. 14.
Greg Nazianze. orat. 2. de pace verſus finē

τῳ τῶν ὑπερκάλλων ἀγλαϊῶν, ὑπερπληροῦντα τοὺς ἀνομμάτους νόας. Et quaſi tot ante ſecula Lutheri blaſphemias præſenſiſſet, addit alibi. χρὴ καὶ ἡμᾶς ταῖς εὐχαῖς πρῶτον ἐπ᾽ αὐτὴν ὡς ἀγαθαρχίαν προσανάγεσθαι, καὶ μᾶλλον αὐτῇ πλησιάζοντας ἐν τούτῳ μυεῖσθαι τὰ πανάγαθα δῶρα τὰ περὶ αὐτὴν ἱδρυμένα, καὶ γὰρ αὐτὴ μὲν ἅπασι πάρεστιν, οὐ πάντα δὲ αὐτῇ πάρεστι, τὸ δὲ ὅταν αὐτὴν ἐπικαλώμεθα, παναγνοῖς μὲν εὐχαῖς, ἀπερισπάστῳ δὲ νῷ, καὶ τῇ πρὸς θείαν ἕνωσιν ἐπιτηδειότητι, τότε καὶ ἡμεῖς αὐτῇ πάρεσμεν. Quæ Diuina verba, Latinè ſic habēt: Trinitas quę eſſentiā, Diuinitatē, bonitatēq; tranſcendis, Diuinę Chriſtianorū ſapiētię præſes, dirige nos in id, quod de arcanis oraculis valdè incōprehenſibile eſt, ſplendorēq; omnē ſuperat, & in altiſsimum eorū verticē, vbi ſimplicia, & ſoluta, & immutabilia Theologię myſteria in per illuſtri arcani, myſticiq; ſilētij caligine abdita ſunt in tenebricoſiſsimo loco clariſsimā lucē emittentia, & in prorſus intractabili, inaſpectabiliq; perelegantiū radiorum mirabiliter opplētia mētes oculorū expertes. Et alibi: Oportet enim nos orationibus ad ipſam velnti bonitatis principē prouehi, & propius ad illā accedentes in hoc diſcere perquā optima dona ipſi eſſe circūpoſita. Nā & ipſa quidē adeſt omnibus, non aūt illi adſunt omnia. Vbi aūt ipſam puriſsimis precibus, defecatoq; animo, & ad Diuinā vnionē accōmodato inuocauerim⁹, túc nos illi quoq; adſum⁹. At D. Greg. Nazian. ne quid de D. Dionyſ. pro tuo Luth. cauilleris, ſic ait: ὦ τριὰς ἁγία, καὶ προσκυνητὴ, καὶ μακρόθυμε, μακρόθυμος γὰρ εἶ ἐπὶ τοσοῦτον ἀνασχομένη τῶν σὲ τεμνόντων, ὦ τριὰς ἧς ἐγὼ καθηξιώθην, καὶ λάτρης εἶναι, καὶ κῆρυξ ἐκ πλείονος ἀνυπόκριτος, ὦ τριὰς ἡ πᾶσί ποτε γνωσθησομένη, τοῖς μὲν τῇ ἐλλάμψει, τοῖς δὲ τῇ κολάσει, δέχοιο καὶ τούτους προσκυνητὰς τοὺς νῦν ὑβριστάς. Hoc eſt, ô Trinitas ſancta, & adoranda, & longanimis: Es enim lōganimis, quę iādiu ſcindentes te toleras. O Trinitas cuius habitus ſum cultor, atq; preco iā pridē non ſimulatus. O Trinitas quę ab omnib⁹ aliquādo cognoſceris, partim illuſtratione, partim punitione, ſuſcipe etiā iſtos, vt qui nūc te cōtumelia afficiūt, adoratores efficiātur. Sic Chryſ. Τριὰς ἀμέριστε, μονὰς ἡ παντουργὸς, καὶ παντοδύναμος, ὁ πατὴρ, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, σὺ θεὸς μοῦ, καὶ φῶς καὶ σὲ ἀνυμνῶν προσκυνῶ. Id eſt: Trinitas partitionis expers, vnitas omnium opifex, omnipotenſque pater, filius, & ſpiritus ſanctus, tu Deus meus, & lumen, téque celebrans adoro. Hæc ille. Atqui & antea quoque D. Ignatius à ſpiritu ſancto edoctus fuit, canticū illud ab Eſaia auditum, ſanctus, ſanctus, ſanctus, in Eccleſia Antiochena in ſacro cantaretur. Ac poſtea miraculo comprobata eſt ea inuocati-

Dionyſ. c. 3. de Diu. nom.

D. Dionyſ. exordio libr. de myſtic. Theologia.

Naz. ſub finem 2. orat. de pace.

uocationis neceſsitas, cùm pueri duo in ae, ra Diuinitùs ſublati, deinde delati in terram, iuſsi ſunt Proclo Patriarchæ dicere, mandaret vt Triſagion illud ad terræmotum ſedandum ab omnibus caneretur, ſanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus & immortalis miſerere nobis, ſicque ceſſauit illa calamitas: ſed & per ſanctiſsimam Trinitatem ſanctiſsimè Chriſtiani iurabant, & per eandem reliquos adiurabant In grauiſsimis cauſis, quẽadmodũ in Concilio Chalcedonenſi cernitur. Nam & in Græco Acumicenſium codice, hæc verba ſunt. Per ſanctam Trinitatem vos adiuro, quæ cuſtos eſt principum, quamque colitis, & in qua baptizati eſtis, cuius quoque inuocatione ſaluamini, iubete preces meas relegi. Quæ cùm ita ſint, ac tamen auſi ſunt, in tantum impietatis barathrum ruere: Quantoperè initia ſuperbiæ cauenda ſunt, exque minimarum rerum contemptu maxima quæque deinceps deſpiciantur, perlegat pius attentè, quæ Dorotheus ſcripta reliquit. Is ergo: Memini (inquit) fratres mei vidiſſe me aliquando huiuſcemodi hominem, qui in hanc miſerrimam ſeditionem

Vide Epheſinũ Concilium ad ſanctiſsimam Trinitatem. Act. prima Chalcedo. Concil.

Dorothe' Doctrina 2. de humilitate. Nota.

» incidiſſet. Et initio quidem ſi quis è fratribus locutus quippiam eſſet in alterius commendationem & laudem, ſtatim illũ ſpernebat, ac quaſi conſpuebat dicens: Quis eſt ille? Non eſt alius præter Zoſimam, & qui cum eo ſunt. Poſt cœpit & illos cótemnere, ac dicere, neminem alicuius eſſe pretij præter Macharium: & paulò pòſt: Quis, ait, Macharius? nullus eſt præter Baſilium & Gregorium. Atque etiam non multò pòſt, hos quoq; cœpit pariter ſpernere, & nullum pretij vllius exiſtimare, niſi Petrũ, & Paulum. Cui ego prædixi, quod euenit, forè, vt hos quoq; tempore contemneret. Quod ſanè factum eſt: nam eos ſpreuit, & nihil eſſe habendum in pretio præter Trinitatem aſſerere cœpit, ſtatimq; in Deum quoque factus eſt inſolentior, exarſit, intumuit.

ATHEISMVS TERTIVS LVTHERI contra nomen ὁμοούσιον ſiue conſubſtantiale à Patribus Nicænis receptum.

PROGREDITVR impietas, & quem hominem ſatanas fermentare cœpit, nõ deſerit, quouſq; fermẽtetur totus, ſiatq; nouiſsimè illius peiora prioribus. Lutherus igitur clauſtris pudoris ſemel pruptis, vbi ſenſim bellũ indixit Sanctiſsimæ Trinitati, iam apertius ſe prodidit, cùm aduerſus Latomum ſcribens, vocem illam in Synodo Nicæna conſtantiſsimè receptam ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtãtialem, ſe inquit odiſſe. Anima mea (inquit) odit hoc nomẽ. Quid ita? ob ipſamné vocem, an ob notionem vocis? Neutri potes reſpondere, nihil enim aptiùs hac inueniri poterat ad hæreſim Arianorum iugulandam, & ad vnicam, planeque eandem numero, ac certè ipſiſsimam Dei eſſentiam indicandam. Id quod cùm ægerrimè ferrent Ariani, & Catholicos contemptim vocarent Homouſianos, vides quã bonus illorũ fautor fuit Helias veſter: Et verò quanti Nicænę Synodi decreta in re tanta feciſtis, qui in veſtra confeſsione Auguſtana tantoperè hãc Nicęnam fidem extollitis. Itaque aut certè Lutherus crediderit oportet perſonas ſanctiſsimæ Trinitatis non eſſe eiuſdem, & vnius eſſentiæ (quod ſanè omnem perfidię metam excedit) aut ſanè dicendum eſt ſpiritu illo contendendi adactum à dæmone fuiſſe, vt quod ignoraret, blaſphemaret. Sin autem nomen ipſum Homouſion oderit, quòd parum Græcũ ſibi Germano: vel conſubſtantiale, ſiue conſubſtãtiuum (vt Aphri apud Vandalorum Arianorum Principem interpretati ſunt) ſibi (videlicet elegantiſsimo) parum Latinum videretur, ſapientiſsimum omnium ſe iactet neceſſe eſt, qui cùm nihil meliùs afferat, vniuerſam tamen illam antiquiſsimã & puriſsimam Eccleſiam ingenio, ſpiritùque admirabili preditam, infœliciſsimus morio, & apoſtata ſe putet ſuperaſſe. At nomen hoc, neque externum, nec barbarum eſt, ſed Chriſtianũm, Eccleſiaſticum, ſignificantiſsimum. Quod ſi malebat dici ὁμοιούσιον, id eſt, ſimilis ſubſtantiæ (vt quondam Ariani volebant) intelligis cuius ſpiritus erat magiſter veſter. Et D. quidẽ Baſilius Arianis ea lege conceſsit hanc alterã vocem, ſi fuiſſet adiectum ἀπαραλλάκτως: tum enim ὁμοιούσιον idem deſignaſſet, quod ὁμοιούσιον κατὰ πάντα. Sin autẽ id reiecit, quoniam in Scriptura expreſſum non eſt (quãuis profectò in illa altiſsimè impreſſa ſit eius notio, ac veritas) vides quonam, & Synodos illas quatuor, & quę fidei Symbola vos publicè admittere videmini, ac denĩque ſpiritũ illũ, qui Synodos direxit, abigitis. Et certè Lutherus ignorare nõ poterat, vocẽ illam in Cõcilio Nicęno aduerſus Arianos veritatis auctoritate (vt S. inquit Auguſt.) & auctoritatis veritate fuiſſe firmatam. Verũ (inquies & D. Hieron. (vt ait Lutherus) nomen homouſij ferre nõ poterat, nec tamen tantũ illi, quantũ noſtro Luthero piaculũ aſcribitis. Agnoſco ipſius Lutheri, & qui eũ imbuit, Satanę aſtutias. Patres enim cũ vnanimes & vni' labijs ſint in re fidei, ſic repellitis, vt ne flocci quidẽ faciatis: at ſi tantillum apparet, quo per illos ædificium fidei proſternere poſsitis, tum eorũ auctoritas vobis eſt ſacroſancta. Sed vt in primis fraudẽ Lutheri agnoſcas, nunquã

Lutherus aduerſus Iacobum Latomum

D. Auguſt. lib. 3. contra Max. c. 14.

Hæreticorum in Patrum auctoritate recipienda ars.

D. Hiero-

D. Hieronymus vocabulum homouſij odio habuit, aut omittendum eſſe iudicauit. Sed ab hypoſtaſis voce cauendum eſſe opinabatur, quòd hanc cum voce eſſentiæ Ariani ſic confundebant, vt cùm vnum, & idem eſſe videretur, ij proptereà tres eſſentias callidè inſinuarent. Neque verum eſt, quod in libro de cócilijs Lutherus adiecit his verbis: Sanctus Hieronymus vehementer perturbatus, lamentabiles ſcribebat ad Epiſcopum Romanum Damaſum literas, & cupiebat expungi vocabulū homouſion. Extant enim duæ illius ſancti viri epiſtolæ hac de re ad Damaſum, in quibus nulla homouſij expungendi mentionem facit. Quin verò alteram ſic concludit: Obteſtor Beatitudinem tuam, per crucifixum Mundi Salutem, per ὁμοούσιον Trinitatem, vt mihi epiſtolis tuis ſiue tacendarum, ſiue dicendarum hypoſtaſum detur auctoritas. Quibus verbis vt Lutherii impoſtura, ſic & virorum illorum ſanctiſsimorum, ac doctiſsimorum, qui antiquas Apoſtolorum ſemitas terebant, cernitur pietas, atque modeſtià, cùm ad Summum Pontificem Romanum de rebus fidei conſugerent. Itaque & veræ humilitatis fructum retulit, quippè qui in fide Catholica ſtetit, neque terminum tranſgreſſus eſt Nicænæ, Synodi, quem Damaſus ſalutarem, atque adorabilem vocat, quo muro fortiſsimo (inquit) cótra arma diabolica ſtatuto, hoc remedio venena mortifera ſunt depulſa, vt pater & filius, vnius Diuinitatis, vnius virtutis, vniuſque magnitudinis debeant credi, vniuſque eſſentiæ, ſiue ſubſtantiæ ſimul & Spiritus Sanctus. Neq; verò ſapientiùs quidquam ea voce poterat inueniri. Eſſentia enim pro natura rei accipitur, qua vnumquodq; conſtat, quæ quatenus multis indiuiduis, & hypoſtaſibus eſt communicabilis, quaſi quoddā vniuerſum eſt, acproinde latiùs patet quàm hypoſtaſis: ſignificantior item eſt, quàm ſubſtantia. Hæc enim etſi nihil ab eſſentia differre dici poſſit, quoniam tamen videtur quædam eſſe accidentium ſuſtentatio, non ſi tam propriè Deo conuenit, cui omnia inſunt per modū eſſentiæ, non item accidentis. Quo fit, vt quæcunq; in Deo ſunt, Deus eſſe rectiſsimè dicantur. At hypoſtaſis ſiue perſona, quam Græci πρόσωπον, Latini quoq; ſuppoſitum dixerunt, magis adhuc (vt cū ſcholis loquar) eſſentiæ ſpecificat exiſtentiam, vt quæ ſubſiſtentiā & incommunicabilitatem in ſua propria definitione continet: quare & illam Boëthius indiuiduam naturæ rationalis eſſe ſubſtantiam circumſcripſit.

Damaſus epiſtola 5. quam cū 90. Epiſcopis qui ad ſe venerāt ſcripſit Epiſcopis Illyricis.

Lib. de duabus naturis.

Hanc igitur vocem Patres adſciuerunt ad diuinam eſſentiam in tribus perſonis docendam, ne quis vel Sabellianus tres hypoſtaſes eſſe chimęras arbitraretur, vel Arianus tres eſſentias in Deo ſtatueret.

Ac Chriſtiani quidem à D. Paulo edocti hoc ipſum antea crediderunt, nam & proptereà D. Dionyſius, atque alij Deum μονάδα, καὶ τριάδα τρισυπόστατον vocarunt. Ac cùm poſt Sabellij hæreſim (ſicut Rufinus ſcribit) orthodoxæ huius fidei doctrina latiùs patuiſſet, Ariani tamen in eos ſcopulos impegerunt, vt tres hypoſtaſes pro tribus naturis, ſiue eſſentijs exiſtentibus in tribus perſonis crederent, atque fallaciter (vt diximus) Catholicis obtruderent.

Secuta ſunt deinceps poſteriora ſecula, quibus per vocem Homouſij non ſolùm reiecta eſt Sabellij crapula (vt D. Cæſarij fratris D. Baſilij verbis vtar) ac loco hypoſtaſis etiam perſonę nomen Greci à Latinis mutuarunt, verùm etiam per vtramq; vocem fides Catholica ſtetit inuicta, Itaque nos Lutheranam abijcientes rabiem, & odium quo aduerſus hanc veritatem & vocem feruntur, dicamus cum Epiphanio: Filius eſt homouſios patri, non συνούσιος, id eſt, ſimul habens eſſentiā, ſed homouſios, id eſt, non extra Patrem genitus, vt quidā ironicè iactant, poſitu, ſine adoptione volentes eſſe filium, non veritate. Conſenſus autem eſt fidei dicere ὁμοούσιον; id eſt, eiuſdem eſſentiæ, ſi enim dixeris homouſion ſoluiſti Sabellij vim. Non enim vnam hypoſtaſim ſignificat hæc vox, ſed in ſe ſubſiſtere patrem, in ſe ſubſiſtere filium, & in ſe ſubſiſtere Spiritum ſanctum. Prætereà etiam non alienum ab eadem Deitate declarat, ſed Deum ex Deo filium, & Deum ſpiritū S. eiuſdē Diuinitatis, non tres Deos. Ille ſic Grecè: υἱὸς ὁμοούσιος τῷ πατρί, οὐ συνούσιος, ἀλλ' ὁμοούσιος, οὐκ ἔξωθεν τοῦ πατρὸς γεννηθεὶς ὥς τινες εἰρωνείᾳ φέρονται, θέσει θέλοντες εἶναι τὸν υἱόν, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ. σύνδεσμος δὲ τῆς πίστεως ὁμοούσιον λέγειν· ἐὰν γὰρ εἴπῃς τὸ ὁμοούσιον ἔλυσας τοῦ Σαβελλίου τὴν δύναμιν· οὐδὲ γὰρ ὁμοούσιον μιᾶς ὑποστάσεως ἐστὶ δηλωτικόν, ἀλλὰ καὶ ἐνυπόστατον σημαίνει τὸν πατέρα, καὶ ἐνυπόστατον τὸν υἱόν, καὶ ἐνυπόστατον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· πάλιν δὲ τὸ ὁμοούσιον οὐκ ἀλλότριον τῆς αὐτῆς θεότητος σημαίνει, ἀλλὰ θεὸν ἐκ θεοῦ τὸν υἱόν, καὶ θεὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς θεότητος, οὐ τρεῖς θεούς.

D. Cæſar contra Arianos.

Epiphan. in Ancorã to.

ATHEISMVS QVARTVS MELANCHthonis aduerſus Eſſentiæ Diuinæ vnitatem & perſonarum æqualitatem.

At Melanchthon verè nunc Melanchthon, ex quo plura vaſa Chytræ ad contumeliam ſunt effecta, Magiſtri terens veſtigia, quàm bellè doctrinā Nicęnæ Synodi imbiberit & alios docuerit, audi: Neceſſe (inquit) eſt in filio aliquid eſſe Diuinæ natu-

Melanchthon loc. commu. 1519 pag. 5. & p. 10.

næ naturæ, non totum. Ac poſt aliqua: Ne
ceſſe eſt (ait) aliquam eſſe in Chriſto natu-
ram Diuinam. Hæc ille anno huius ſeculi

In locis cõmu. an. 45. pag. 53.

trigeſimo nono. Sed poſtea quadrageſimo
quinto (vt errores alij ex alijs enaſci ſolẽt)
ſpiritum ſanctum ait eſſe aliquid eſſentiæ
Dei. Ait enim loquens de ſpiritu ſancto:
Teſtatur per Ioelem Deus, non mitti crea-
tam agitationem, ſed aliquid eſſentiæ Dei.
Quibus verbis nihil aliud deſignare po-
tuit, quàm aut multas eſſe naturas diuinas,
aut certè multas eiuſdem eſſentiæ partes.

Auguſt. li. de hæreſib. hæreſi 74. Melanch. loc. com. pag. 40.

Id quod & perfidum eſt, & iuſtiſsimè an-
tiquæ hæreſi tributum, ab ea antiquitate
ad quam prouocas. Ac locis communibus
editis anno quinquageſimo octauo: Non
eſt (inquit) lacerata Diuina natura filij, ſed
tamen fuit obediens Patri ſuo: quæ ſanè

Philip Melanch. locis comm. anni 45. & 58. pag. 22.

Ariana fuit hæreſis. Tum alibi, nouo lo-
quendi more inuecto, Diuinas perſonas
tres ſingulares intelligentes ſubſtantiuè
vocat: Qui loquendi modus quantopere
cohæreat tum ſancto Athanaſio, qui Nicæ-

Oration. 2. in Arianos

næ Synodo interfuit, tu ipſe intelligere po
tes. Cùm enim in eius Symbolo dictum
ſit, non tres omnipotentes, ſed vnus omni-
potens, profectò non tres intelligentes, ſed
vnus intelligens dici debet. Ergo non ita
ſunt locuti S.S Dei homines, quẽadmodũ
impius iſte pædagogus. D. enim Athana-
» ſius ait: Iſtiuſmodi igitur abſurdis præter
» veritatẽ emergentibus, neceſſe eſt id quod
» integrè & ſolidè ex ſubſtantia Patris edi-
» tum eſt, eius eſſe proprium filium. Nam
» integrè & ſolidè impartiri patrẽ idem eſt,
» ac ſi dicas ex Patre gigni. Iam genitum eſ-
» ſe, quid aliud ſignificat, quàm filij naturã?
» Hæc ille.

Tom. 3. de Trinitate lib. 1. cap. 4.

Præterea D. Auguſtinus (vt alios eorum
ſeculorum complures omittam) Omnes
„ (inquit) quos legere potui, q ante me ſcri-
„ pſerunt de Trinitate, quæ eſt Deus, diui-
„ norum librorum veterum, & nouorum
„ Catholici tractatores, hoc intenderunt, ſe-
„ cundum ſcripturas docere, quod pater &
„ filius, & S. ſanctus, vnius eiuſdemque ſub-
„ ſtantiæ, inſeparabili æqualitate, diuinam
„ inſinuet vnitatem: Ideoque non ſint tres
„ dij, ſed vnus Deus: quamuis pater filium
„ genuerit, & ideò filius nõ ſit qui pater eſt:
„ filiuſque à patre ſit genitus, & ideò non ſit
„ Pater qui Filius eſt: Spirituſque ſanctus
„ nec pater ſit, nec filius, ſed tantum patris,
& filij ſpiritus, patri & filio etiam ipſe coæ-
qualis, & ad Trinitatis pertinẽs vnitatem.

Picardi ſua confeſ. an 1574. art. 3. fol. 9.

Sic D. Auguſtinus. Sed & Picardi Valden-
ſes in Bohemia, & Morauia, ſua illa peſti-
lenti confeſsione, quam huius ſęculi anno
ſeptuageſimo quarto ediderunt, ſimilem
blaſphemiam euomuerũt. Dei enim opera
ad extra ita ſecundum diſtinctas perſonas
diuidunt, & opus creationis autumant ad-
eo peculiare eſſe Dei Patris, vt id neque ad
filium Dei, neq; ad Spiritum ſanctum vl-
latenus ſpectet. Ex quo efficitur, tribus ſan
ctiſ. Trinitatis perſonis, nõ eandẽ eſſe dei-
tatem, nõ eandem naturam, non eandem
poteſtatem, non eandem ſapientiam, non
eandem coæternam maieſtatem: Si quidẽ
diſtinctas formas, & naturas habeant ne-
ceſſe eſt, quorum operationes, & actus di-
uerſi ſunt. Ecquid autem iſti aliud agunt,
quàm quòd filium Dei ſua Diuinitate ſpo
liant, & ita latiſsimè viã per Arianiſmum
ad Atheiſmum complanant? Credo igitur
Chytræe non tanti vnquam feciſſes Me-
lanchthonem, quem maximum condum
opum æſtimaſti, aut Picardicam ſectam
Eccleſiæ Chriſti Catholicæ non antepoſu-
iſſes, ſi initio medullam veterum guſtaſ-
ſes, neq; verò priùs illius pædagogi tui pla-
citis imbutus, & cœcatus ad omnem poſteà
ſolem cum reliquis cœcutijſſes.

*ATHEISMVS QVINTVS CALVI-
ni, continens hæreſis Sabellianæ & Arianæ quæ-
dam ſemina, hæreſimq́ue nouam Au-
totheanorum.*

ATQVI Lutherus, & Melanchthon,
quantum ſubinde Caluino, mox cę-
teris oſtium patefecerint, primò ad con-
uellendam, deinde ad pernegandam ſan-
ctiſsimam Trinitatem: ſic quidem, vt nec
patrem tanquam primam perſonam, neq;
filium, neq; ſpiritum ſanctum inuocatio-
ne dignentur, neque per eam iurare iam
velint, tu ipſe non diffiteberis, ſi vis veri-
tatis è corde tuo poſsit verum exprimere.
Primùm igitur, cùm nullis Theologicis
fundamentis innixus ex rabula θεολογώ-
τατος, ac tanquam oraculum Caluinus
voluiſſet haberi, illicò tanquam ſcruta-
tor maieſtatis eſt oppreſſus à gloria. Cùm
enim ignoraſſet duobus perfici vnãquam-
que perſonam ſanctiſsimę Trinitatis, alte-
ro quòd eſt eſſentia exiſtens: altero, quòd
proprietas eſt, prius ille omiſit, ſequenti
ſolo retento. Sic verò cùm præcipuum o-
miſiſſet, quòd dat exiſtere, atque operari
ipſi perſonæ, nõ ſolum ſe perfidum Sabel-
lianum oſtendit, qui perſonas in Trinita-
te tanquam nudas proprietates, & qualita-
tes in vnica Dei eſſentia reſidentes fecerit,
verùm etiam ſubſecutę labis Arianę ſe ſuſ-
citatorem egregiũ indicauit. Ariani enim
(quòd S. ſcripſit Hilarius libro de pluribꝰ
Synodis, quibus eorum hæreſis damnata
eſt) neſcio quam incorpoream & ſpiritua-
lem dilatationem eſſentiæ Diuinæ facie-
bant, vt capacem trium perſonarum red-
derent. Ac verò Caluinus commentatus
eſt, Diuinæ eſſentiæ habẽti vnam tantum-

modò exiſtentiam ineſſe latitudinē quandam ſpiritualem, & incorpoream, in qua ordine tres proprietates reſideant, ac ſi in ligneo baculo ſatis lato tria ſoramina diſpoſita eſſent, vnam quidem eſſentiam & vnam exiſtentiam habentia: Verùm enim uerò in latitudine tres ſoraminum proprietates cerneremus, quarum prioris proprietas, non poſſet eſſe ſecundi, neque ſecundi ea quæ eſt tertij. Atqui cùm hac ſimilitudine inſeratur Filium non habere à Patre eſſentiam, ſiue (quòd in idē recidit) eſſentiam Diuinam filij non communicari à Patre, quin verò æquè ei radicalem & primitiuam, atque Patri eſſe, quid effecerit, & qualis Lutheri diſcipulus fuerit, Chriſtiani & docti iudicent. Certè etiam ille συνουσίον id eſt, ſimul habentem eſſentiam, non ὁμοούσιον id eſt, conſubſtantialem filiū fecit: vti ſupra vberius expoſuimus.

Prætereà ignorauit, & ignorans negauit filium & ſpiritum ſanctum eſſe Patris natiua germina βλαστοὺς φυτοκρατοὺς, vt ſapientiſsimè D. Dionyſius inquit: Quo ſenſu alibi dixit Patrem eſſe Diuinitatem ſontanam θεότητα πηγαίαν. Sic enim patres noſtri inter cæteras cauſſas, cur vnus duntaxat ſit Deus, non tres, hanc attulerūt, quòd pater ſit principium Diuinitatis: quòd ad ipſam tanquam ad fontem cæteri reſerant ſuam Deitatem: quòd (auctore D. Paulo) qui ſanctificat, & qui ſanctificatur ex vno omnes: Quòd denique à Deo patre omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur.

Tertul. lib. 4 Trinit. Hilarius libr. 4. de Trinit. in initio. Iuſtin. in Expoſit fidei de Trinitate.

Et verò Tertullianus aſſeuerat filio Diuinitatem traditam eſſe, atque porrectam. D autem Hilarius ſignificantiſsimè, & expreſsiſsimè: Nihil (ait) niſi natum habet filius. Et ſanctus Iuſtinus Martyr: Si pater (inquit) innaſcibiliter habet eſſentiam, filius naſcibiliter, Spiritus autem ſanctus per proceſsionem, inter eos ſanè diſtinctionem verſari licet cernere. Quibus verbis liquet, vnde agnoſcat diſtinctionem inter Diuinas hypoſtaſes, nempè eam quæ ſola ſumitur ex eſſe ingenito, genito, & procedente. Ille Græcè ſic, primò quidem: ἄναρχον τὴν διαφορὰν ὁ πατρὶ πρὸς τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον, τὸ δὲ ταυτὸν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον: Deinde ſubdit: εἰ γὰρ μὲν ἀγεννήτως ἔχει, τὸ δ' ἄναρχον, ὁ δὲ γεννητῶς, τὸ δὲ ἐκπορευτῶς, τὰ τῆς διαφορᾶς ἐπιθεωρεῖσθαι πέφυκε.

Ioan. 5. 6. 7. 10. 17.

Porrò Chriſtus Dominus teſtatur, Patrem, ſicut habet vitam in ſemetipſo, ſic & dediſſe filio habere vitam in ſemetipſo. Et ego (inquit) viuo propter Patrem. Ego ſcio eum. Ego ab ipſo ſum. Quòd Pater mihi dedit, maius eſt omnibus his. Clarifica tu me Pater apud temetipſum, claritate quam habui priuſquam mundus eſſet apud te.

Quare Caluinus Chriſtum fecit αὐτόθεον, hoc eſt, per ſe Deum, treſque Deos loco trium perſonarū nouus Trideita confinxit, vnde mox noua hęreſis emerſit Autotheanorū. Ignorauit igitur diuinas perſonas, licet non ſolùm ſint per ſe, verùm etiam in ſe (hoc eſt, non tantum hypoſtaſes, ſed & enypoſtata) ſic tamen vniri inter ſeſe, & vt ita dicam immeare inuicem ſine vlla cōfuſione, vt (quemadmodum loquitur Nazianzenus) Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſint ἀδιαίρετοι, καὶ ἀσύγχυτοι, vnioq; illa inſeparabilis, atque diſtinctio ſimul ſit, quā Græci περιχώρησιν, noſtri circuminceſsionem appellarunt. Prius illud Epiphanius, poſterius hoc diuinè D. Dionyſius (ſi quis vnquā alius) attigit. Nam cùm Epiphanius ageret aduerſus Noetianos: Non dixit (inquit Dominus) ego vado, & ego veniam. Sed ego, & ille, vt ſignificaret vtrumque tam filium, quàm ſpiritum eſſe enypoſtaton, id eſt, in ſe ſubſiſtētem. Rurſum, vt idē declararet de Patre, qui & ipſe eſt enypoſtatos, adiecit, ſpiritus veritatis, qui à Patre procedit de meo accipiet.

Hæreſis Autotheanorum.

Vide D. Bernard. ſerm. 80. in Cantica aduerſ. errore. Gilb. Porretani.

D. Dionyſ. li. de diuinis nom. cap. 2. μονὴ καὶ ἵδρυσις τῶν ἐναρχικῶν ὑποστάσεων.

At D. Dionyſius, cùm de diuinis nominibus generatim eſſet locutus, nempè quanam ratione cognoſci Trinitas à vlatoribus poſſet, iam quid de Deo per eiuſmodi nomina enunciaretur, quidúe commune tribus perſonis, ſiue quid diſtinctum ſeu proprium eſſet, cùm diuinè agere incepiſſet, ſic inquit: Mutua, & reciproca (ſi ita dicendum ſit) principalium hypoſtaſeon manſio. & ſedes planè ſupra omnem modum vnitur, nullaque parte confunditur, ſimilis lucernarum luminibus, vt exempla domeſtica, & quæ ſub ſenſum cadunt vſurpem, quæ cùm in vna domo ardent, tota in ſe totis inſunt, & cùm pura ſint, certamque habeant alia ab alijs peculiariter conſiſtentem diſtinctionem, vniuntur ipſa diſtinctione, & diſtinguuntur ipſa vnione. Nam certè in domo multis luminaribus poſitis, conſtat in vnum aliquod lumen omnium lumina coniungi, ac vnum indiſtinctum ſplendorem emittere, adeò vt nullus, opinor, poſsit huius lucernæ lumen à cæteris ex aere omnia lumina complectente diſtinguere, & alterum ſine altero cernere, quod in totis tota ſine permixtione temperata ſint. At verò ſi quis vnam facium, è domo ſubduxerit, ita ſimul educet vniuerſum eius lumē, vt nec quicquam aliorum luminum cum ipſo attrahat, aut de ipſo alijs deſerat. Erat enim ipſorum (vt dixi) totorum per tota completa, abſolutaque vnio, abſq; vlla prorſus miſcella, & alicuius partis confuſione, quippè cùm lumen re vera in aere corporeo, & ex materiato igne penderet. Vbi quidem ſupereſ-

ſentialem

„ ſentialem vnionẽ longè ſuperare dicimus,
„ non ſolùm corporeas coniunctiones, ve-
„ rùm etiã illas, quæ in ipſis mentibus, intel-
„ ligentijsq́ue exiſtunt, quas ſine mixtione,
„ & modo natura ſuperiore habent lumina
„ illa ſupercœleſtia, Deoq́; ſimilia, tota per
„ tota iuxta participationem, ipſis, qui vnio-
„ ne omnia ſuperante participant, conue-
„ nientem. Illic ita Græcè, & aptiſsimè: ἐν ἀλλήλαις, εἰ οὕτω χρὴ φάναι, τὴν ἐναρχικῶν ὑποστάσεων μονὴ, καὶ ἵδρυσις, ὁλικῶς ὑπερηνωμένη, καὶ οὐδὲ τινὶ μέρει συγκεχυμένη, καθάπερ φῶτα λαμπτήρων, ἵνα αἰσθητοῖς καὶ οἰκείοις χρήσωμαι παραδείγμασιν, ὄντα ἐν οἴκῳ ἑνὶ, καὶ ὅλα ἐν ἀλλήλοις ὅλοις ἐστὶν ἀκραιφνῆ καὶ ἀκριβῆ τὴν ἀπ' ἀλλήλων ἰδικῶς ὑφεσταμένην ἔχει διάκρισιν ἡνωμένα τῇ διακρίσει, καὶ τῇ ἑνώσει διακεκριμένα. Καὶ γοῦν ὁρῶμεν, ἐν οἴκῳ πολλῶν ἐνόντων λαμπτήρων πρὸς ἕν τι πᾶσιν ἑνούμενα, τὰ πάντων φῶτα, καὶ μίαν αὐγὴν ἀδιάκριτον ἀναλάμποντα, καὶ οὐκ ἄν τις ὡς οἶμαι δύναιτο τοῦδε τοῦ λαμπτῆρος τὸ φῶς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐκ τοῦ πάντα τὰ φῶτα περιέχοντος ἀέρος διακρῖναι, καὶ ἰδεῖν ἄνευ θατέρου θάτερον; ὅλων ἐν ὅλοις ἀμιγῶς συγκεκραμένων. ἀλλὰ καὶ εἰ τὸν ἕνα τις τῶν λαμπτήρων ὑπεξαγάγοι τοῦ δώματος, συνεξελεύσεται καὶ τὸ οἰκεῖον ἅπαν φῶς, οὐδέν τι τῶν ἑτέρων φώτων ἐν ἑαυτῷ συναπεσπασμένον, ἢ τοῦ ἑαυτοῦ τοῖς ἑτέροις καταλεῖπον. ἦν γὰρ αὐτῶν, ὅπερ ἔφην, ἡ ὅλων πρὸς ὅλα παντελὴς ἕνωσις ἀμιγὴς καθόλου, καὶ οὐδενὶ μέρει συμπεφυρμένη, καὶ ταῦτα ὄντως ἐν σώματι τῷ ἀέρι, καὶ ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ πυρὸς ἠρτημένου τοῦ φωτὸς, ὅπου γε καὶ τὴν ὑπερούσιον ἕνωσιν ὑπεριδρῦσθαι φαμὲν οὐ τῶν ἐν σώμασι μόνων ἑνώσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ψυχαῖς αὐταῖς, καὶ ἐν αὐτοῖς νόοις, ἃς ἔχουσιν ἀμιγῶς, καὶ ὑπερκοσμίως; δι' ὅλων ὅλα τὰ θεοειδῆ, καὶ ὑπερουράνια φῶτα κατὰ μέθεξιν ἀναλογοῦν τοῖς μετέχουσι, τῆς πάντων ὑπερηρμένης ἑνώσεως. Sed dies me deficeret, ſi perſequi velim, quæ alij Apoſtolici viri viuaciſsima fide, eruditiſſima doctrina, caſtiſsima vita, martyrio etiã ipſo de tanto myſterio diſſeruerũt, vt à me ſanè auertatur oratio, Atheorũ iſtorũ ſordes cum Catholicorum gemmis neceſſariò conferẽte, & quaſi commiſcẽte, niſi quod retecta illorum effronti, & blaſphema inſcitia, video id verum eſſe, quod inquit Tertullianus: Hæreſes noſſe, debellaſſe eſt.

ATHEISMVS SEXTVS LVTHERI, Melanchthonis, & Schmidelini contra diuinarum perſonarum æqualitatem.

SED iam peperit vipera, & diſrupta eſt; ac infauſta atheiſmorum ſoboles ſimul erupit: itaque vbi horum vnus caput exeruit, ecce quàm multos aptos, & nexos inter ſeſe attrahit ſecum. Diximus Melanchthonem ſcriptã reliquiſſe hæc verba: Natura Diuina non eſt quidem lacerata, aut mortua, ſed fuit obediens Patri, quieuit; ceſsit iræ æterni Patris. Hæc ille. At nunquid ſimile in Luthero eius duce legitur? Et legitur, & quonã in pretio habuerit fidei Symbola, quæ cantillatis, intelligitur. Præterea quanã arte populis ad æternam perniciem illuſerit, liquidò cernitur. Is enim in ſuis magnis Poſtillis ait, imperitos quoſdam facere Chriſtum hominem omnipotentem. Quòd ſanè Catholici ſemper rectiſsimè dixerunt, qui Chriſtum hominem Deum crediderunt, & credunt. At Neſtoriani Lutheranam iſtam prędicationem libenter excepiſſent, ſicq́; Lutherus, iam Arianus, & Neſtorianus apparet. Quã labem, vt nõ tam abs ſe abſtergeret, quàm vt initio non inhæreſcere ſibi oſtenderet, mirum eſt quãtum ſatanas ipſi nouorum errorum inſtillabat, perque eum miſerrimis populis, ac (quòd ſanè dolendum eſt) nimis credulis quibuſdam Principibus ex eodem poculo propinabat, vnde vſque ad fœcem biberat. Alibi enim: Mihi (inquit) negotium fuit nuper cum Neſtorianis, qui pertinaciſsimè contra me diſputabãt, defendentẽ quod diuinitas poſsit pati. Et infrà. Oportet dicere: Hæc caro, hic ſanguis; & cælum, & terram condidit. Viden' Chytræe ex Ariano, & Neſtoriano non Magiſtrum, ſed monſtrum iſtud tuum euaſiſſe Eutychianum? vt ſimile aliquid illi iam competat: Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, hoc eſt: Ante Leo, retro draco, mediumq́ue chimæra. Sed dices: Abſit vt Lutherus in Eutychianã foueam inciderit. Si enim id de illo quæſiuiſſes, hoc præciſè negaſſet. Sanè ſi hæc dicis, neſcis quid dicas. Ego verò quòd ipſemet Lutherus ſcriptum reliquit, in ipſum retorqueo, vt conſtet me iure poſſe & illi hoc dicere; Ex ore tuo te iudico ſerue nequam. Et alterum illud: Eſt qui non ſolùm quæſierit, & iudicauerit, verùm etiam æternum te punierit. Tam enim multa, & omnem nequitiam ſuperantia hac de re eodem in libro euomuit, nemo vt ſit, qui, ſi paulò cordatior eſſet, Lutheranas ilicò hæreſes non abominaretur, atq; abijceret. Nam nõ ſatis habuit aſſerere Eutychem nõ fuiſſe hæreticum, ſed adiecit fore in die iudicij cum Chriſto aliquos hæreticos iudices; inter quos cum Neſtorio numerat Eutychem: Leonem autem addit cum Cyrillo damnatum iri. Oro te Chytræe per æternã ſalutem tuam, cerniſne hinc Apoſtatam vnum nouos iam aſſeſſores cæleſti Regi ex inferno attribuentẽ; ac verò impudentiſsimè inſultantem duabus ex quatuor prioribus Synodis Epheſinæ, & Chalcedonẽſi quibus interfuere tot verorum Theologorum agmina, totq́; ſapientiſsimi antiſtites, & quarũ decreta te dicebas conſtanter amplecti;

Conc. de natali Domini.

Lib. de Concil.

Lutheri error turpiſſimus.

Lutherus Saluator Lutheranorum.

plecti? Ac tamen (quòd certè ſuffuſus pudore veſtri vix audeo ſcribere) quaſi Redemptor & Saluator veſter eſſet Lutherus, adhuc neſcio qua re detineamini, quin reſipiſcatis. Sed quidquid ſit de noua Eutychiana & Neſtoriana hæreſibus, de quibus paulò poſt fuſiùs agam, Nunc ad Melanchthoné reuertor. Quæro igitur de Melanchthone: Quæro item de ijs qui nouam in Saxonia præeunte chorago Andrea Schmidelino concordiam fabricârunt, nóne iſthic facitis Dei filium minorem Patre? Minorem (inquam) ſecundum Diuinitatem? Habet enim expreſsè Nicænum & Athanaſij ſymbolum: Filium eſſe Patri conſubſtantialem, Deum verum, de Deo vero, æqualem ſecundum Diuinitatem. At fabri illi concordiæ diſcordis Chriſtum & ipſi (inquiunt) non ſolùm vt hominem, ſed item, vt Deum fuiſſe obedientem. Qui error cùm veram Chriſti Diuinitatem deſtruat, non es certè tam neſcius (opinor) quin & hinc Atheiſmum aſtu ſatanæ effi-ctum videas. Quòd ſi locum ſcire aueas, vbi iſtam blaſphemiã inſeruerint, is eſt tertio controuerſorum articulorum capite.

Pag. 556. Credimus (inquiunt) docemus, & confite-
» mur magno conſenſu, quòd Chriſtus qui-
» dem verè ſit noſtra iuſtitia, ſed tamen ne-
» que ſecundum ſolam Diuinam naturam,
» neq; ſecũdum ſolam humanam naturam.
» Credimus autem Chriſtum totum ſecun-
» dum vtramque naturam eſſe noſtram iu-
» ſtitiam, in ſola videlicet obedientia ſua,
» quam ille Patri ad mortem vſque abſolu-

Pag. 662. tiſsimam præſtitit. Hæc illi. Sed & paginis ſequentibus (cùm hoc illis videretur ſeſe parum complanaſſe viæ ad præcipitium)
» operoſiùs rem exponunt. Tota (inquiunt)
» totius perſonæ Chriſti obedientia, quam
» ille Patri vſque ad ignominioſam crucis
» mortem noſtri cauſſa præſtitit, nobis im-
» putatur. Et infrà. Cùm autem obedientia
» Chriſti non ſit vnius duntaxat naturæ, ſed
» totius perſonæ, & quæ ſequũtur. At ecquid hoc eſt boni viri? Num ſatis non fuerat dicere, perſonæ? Nequaquam: vtrique enim naturæ obedientiam haud tribuiſſetis, niſi totius perſonæ dixiſſetis. Nam & per totam perſonam ſignificari à vobis duas naturas nouo dicendi modo vos Theologiſſimi eodem in libro teſtamini. Sed aliter

Pag. 727. Chriſtus nos docuit, ſecus locutæ ſunt veræ Synodi, per quas ſpiritus ſanctus veram concordiam peperit: Alio modo doctiſsimæ Academiæ docuere, vnà cum vniuerſa Chriſti Eccleſia, quæ (frangamini licet) fuit, eſt, erit firmamentum atque columna veritatis. Itaque cùm Chriſtus mortuus non ſit ſecundum Diuinitatem, ſed ſecundum carnem, ſecundum illam quoque naturam obediuit, ſecũdum quam mortuu eſt, non ſecundum Diuinam. Nam ipſa mors obedientia fuit ſumma, & abſolutiſſima.

Ac certè vt hoc ex charitate addam: ſi ſatanas corda veſtra non auerteret à recto verbi Diuini intuitu, rectiùs ac ſine tot ambagibus, quãs ne vos quidem capitis, poteratis cum Apoſtolis loqui: Diuus enim Petrus cùm de Chriſti Domini obedientia in morte ſcriberet, diſertè ait; Chriſto igitur in carne paſſo, &c. & Apoſtolus ante- 1. Petr. 4.
quã illa dixiſſet: Humiliauit ſemetipſum factus obediens ad mortem, ſcripſerat: Ex- Philip. 2.
inaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens.. Quibus verbis diuinè præmonuit, non ſecundum formam Dei, qua æqualis eſt Patri, ſed ſecundum formam ſerui, qua minor eſt patre, CHRISTVM obedientiam vſque ad mortem DEO Patri præſtitiſſe.

ATHEISMVS SEPTIMVS CALVINI et Bezæ duas in Chriſto perſonas inſinuantium, Chriſti humanitatem omni ſuper hominem gratia & præſtantia ſpoliantium, paſſionis Chriſti efficaciam, Dei omnipotentiam negantiũ: Lutheri Deum, vt Deum paſſum affirmantũ: Caluini rurſum & Melanchthonis Chriſto anxietatem, dubitationem tribuentium: Brentij denique atque Bezæ verba Lucæ Act. 2. deprauantium.

AT Caluinus ne inſæcundior Luthero, & Melanchthone haberetur, primò reprobat hanc ſententiam: Trinitas eſt Epiſt. 2. ad
vnus Deus: Deinde Patrem ait eſſe Deum Polon.
per excellentiam: Filium minus eximiè. Tum addit, minimè ſibi, ac veritati aduerſari, quòd Gentilis quidam, quem Berna- Lib. contra
tes necârunt, dixiſſet, Deum habuiſſe vim Gentil. in
gignendi, quia voluit. Id quod ſi ita eſſet, reſpon. 10.
neq; neceſſariò, nec naturaliter genitus fu- protheſeos.
iſſet, ſed & Patri eſſet inæqualis. Quæ ſanè omnia ſtatuunt Arianiſmum non minus, quã cùm Apoſtoli verba expendens, (Qui
ſubiecit ei omnia) hæc ad Chriſti naturam Inſtit. Cal. lib. 2 ca 14.
diuinam, & humanam refert: cumque ait 1. Cor. 15.
Filium impropriè dici creatoré, & Deum de Deo, lumen de lumine. Quod quid eſt aliud quàm hũc facere cũ alijs creaturam? Et tamen maximè proprius loquendi mo- Ibidem.
dus, ille fuit, queḿ item ad Arianos & alios Athanaſ.
hæreticos refellendos, ſapiens vſurpauit & alij.
antiquitas. Habes igitur Caluinum ex iſtã veſtri Lutheri reformatione, plus quàm ſatis Arianum: ſicut Sabellianum ſuperius agnoſcere potuiſti. Nunc accipe Neſtorianum, videlicet gradatim incedentem verſus Mahometiſmum & Atheiſmum, quem omnium hæreſum eſſe finem meritiſſimè

Calu. li. 1. Inſtit. c. 13.

ritiſsimè D. Inquit Auguſtinus. Cùm igitur Caluinus dicat ſuſceptam eſſe extra tempora ab æterno Dei verbo perſonam mediatoris: Et hanc quidem perſonam non ab officio, ſed à re ipſa definiat, quemadmodum ex Boëtio fecit, nonne apertè indicauit, credere ſe cum Neſtorio duas eſſe perſonas, temporalem alteram, alteram æternam? Magiſtrum autem apertius prodidit Beza cùm aduerſus Brentium ſcripſit, duas in CHRISTO eſſe vniones hypoſtaticas, vnam in corpore, & in anima ſimul perſonaliter vnitis, alteram in λόγῳ & homine ad vnum CHRISTVM perſonaliter conſtituendum coëuntibus.

Theodorus Beza in lib. Placidi & modeſti reſp. aduerſ. Brentiũ. pag. 23.

Beza lib. de hypoſtatica duarum in Chriſto naturarũ vnione aduerſ. Iacobi Andreæ aſſert. p. 64. & 65.

Quo de errore admonitus dum eum corrigere ſtuduit, eructauit verbum malum, & nouis blaſphemijs auxit. Sed & antea Caluinus ipſe, vt omnes articulos fidei de ſanctiſsima Trinitate, deque Chriſti Domini incarnatione, paſsione, deſcenſu ad inferos, infirmaret, auſus eſt in Lauſanenſi conciliabulo, cùm negaſſet per hypoſtaſim ſignificari perſonam, adijcere hæc verba: Se Athanaſij Symbolo, nec credere, neque diſcredere, donec ad ſcripturarum gnomonem illud examinaſſet. At quàm egregium examinatorem, & quantum Geometram? videlicet Caluinus, qui ne perceperat quidem notionem illarum vocum, quas vel ab Apoſtolis traditas, vel ex Diuinis ſcriptis formatas edidere ſapientiſsimi Nicænæ, & reliquarum Synodorum Patres, erat denique poſt tot ſecula expectandus, vt eſſet definitarum rerũ examinator, & index: aut verò vniuerſæ Chriſti Eccleſiæ malè proſpexerat ſpiritus ſanctus, qui in Lutheri, & Caluini tempora, in duos nempè eiuſmodi homunciones (quoniam ſi Deo placet, tam rectè inter ſeſe, ac cum Chriſti Eccleſia conuenerunt) definienda primarum quatuor Synodorum decreta non reiecerit: Verùm enimuerò non ſolùm in ſalebris iſtis hæſere Caluinus & Beza: ſed & currum (vt eſt apud vos Germanos in prouerbio) protruſerunt vlterius; ſicque in omne præcipitium & cœnum corruerunt. Tum verò quidquid Eraſmus, Lutherus, Melanchthon, Centuriatores, aduerſus verbum Dei incarnatum effutiuerunt, ipſi vel alijs verborum circuitionibus (vt ipſi viderentur ſemper nouarum rerum auctores) vel deteriora (ſi quæ poſsint eſſe alia) in ſua ſcripta transfuderunt.

Caluini ſuperbũ dictũ

Ac primùm, humanitatem illam Chriſti ſanctiſsimam, omni ſuper hominem gratia, & præſtantia ſpoliarunt, innixi obliquè ijs Apoſtoli verbis: debuit per omnia fratribus ſimilari, excepto vno peccato. Etenim quas Dominus ex vnione Diuinæ naturæ cum humanitate ſupra reliquorum Beatorum ſortem ſingulariſsimas dotes conſecutus eſſet, ignorantes, ne diſcere quidem (id quod verè reproborum eſt) voluerunt. Tum enim cognouiſſent, carnem aſſumptam ſic depoſuiſſe imperfectiones ſuas, vt licet proprietates haud amiſerit, nouas tamen vires acquiſiuerit, quibus præſtare id poſſet, quod antea non poterat. Id quod cùm ex alijs, tum ex igniti ferri ſimilitudine Patres quàm potuerunt aptè monſtrarunt. Et ferrum enim eſſentiali vna facultate retenta, vim tamen nouam, multis accidentibus depoſitis acquirit, qua non fuerat antea præditum: Et corpori etiam alia ſunt idiomata, idque alias exerit functiones, cùm animatum eſt, quàm cùm anima caret. Quamobrem ſi quis diceret, quoniam ferri proprium eſt non lucere, nec vrere; propterea id non lucere vnquam, aut vrere, facilè redargui poſſet, cùm ei reſponderetur, id effici ex alijs proprietatibus, quas per vnionem proprietatum ignis obtinuit.

Hebr. 2.

Damaſc. li. 3. c. 8. l. 4. c. 3

At neque hæ ſimilitudines tantæ ſunt, vt vnionis, & (vt ita dicam) fœderis, quod humanitati cum Diuinitate arctiſsimum, ac perpetuum interceſsit, eminentiam queant exprimere. Singulariſsima enim iſthæc vnio eſt. Quare quamuis tanta non ſit, quanta eſt trium perſonarum in vna eſſentia diuina, longè tamen eſt maior, quàm vt quæ in ſolius gratiæ, gloriæ, & virtutis communicatione ſit poſita. Propterea enim Neſtorium perſonas filij Dei, & hominis diuidentem, & copulari illas dicentem eiuſdem poteſtatis nexu & communicatione, Synodus Epheſina refutauit, his verbis: Non poteſt vnire naturas ſola dignitatis, aut poteſtatis æqualitas. Dicere Deum & hominem ſibi inuicem velut dignitatis. & auctoritatis vnitate coniunctos, nouitas vocis eſt, & nihil aliud. Hæc illa. Quæ Synodus cùm duorum item Apoſtolorum exemplo rem hanc illuſtraſſet, qui licet æquali eſſent maieſtate, dignitate, poteſtate conſtituti, non tamen inde fiebat, vt in vnam & eandem perſonam coaleſcerent, refutationi erroris anathema adiunxit: Si quis (inquit) in vno Chriſto diuidit ſubſiſtentias poſt vnitionem, ſola ſocietate coniungens, ea quæ ſecundũ dignitatem eſt, vel etiam auctoritatẽ, aut poteſtatem, & non magis conuentu, qui per vnitatem factus eſt, naturalem, anathema ſit.

Vide itẽ V. Synodum.

Anath. 3.

Ex earum ergo dotium humanitatis Chriſti denudatione, quam Sacramentarij audacter inuexerunt, ecquid aliud conſequi

ſequi poterat, quàm vt carni Chriſti viuificatio adimeretur, & naturæ humanæ à Diuinitate aſſumptæ adoratio, ac denique inuocatio ſubtraheretur? Quod quidem cùm facerēt Neſtoriani, qui vt ait D. Cyrillus) cœlum & terram ſuggillantes, Catholicos anthropolatras, id eſt, hominis adoratores vocitabant, omnium Patrum Catholicorum armis, & Epheſinæ Synodi anathemate cōfoſsi ſunt. Neceſſario (inquiunt) & hoc adijcimus. Annunciantes enim ſicut ſecundum carnem mortem vnigeniti filij Dei, id eſt, IESV CHRISTI, & reſurrectionem eius, & in cœlum aſcenſionem pariter confitentes incruentam celebramus in Eccleſijs ſacrificij ſeruitutem: ſic etiam ad myſticas benedictiones accedimus & ſanctificamur, participes ſancti corporis, & pretioſi ſanguinis CHRISTI, omnium noſtrûm Redemptoris effecti, nō vt communem carnem percipientes (quod abſit) nec vt viri ſanctificati, & verbo coniuncti ſecundum dignitatis vnitatem, aut ſicut diuinam poſsidentis habitationem, ſed vt verè VIVIFICATRICEM, & ipſius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter, vt Deus exiſtens, quia propriæ carni vnitus eſt VIVIFICATRICEM eam eſſe profitetur. Et ideò quamuis dicat ad nos: Amen, Amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non tamen eam vt hominis vnius ex nobis, exiſtimare debemus. Quomodo enim iuxta naturam ſuā VIVIFICATRIX caro eſſe poterit? ſed vt verè propriam eius factam, qui propter nos filius hominis eſt factus, & vocatus. Et hæc quidem Diuinitus illi Patres vnanimes. Quæ tamē fidei confeſsio ſemper fuerat, quemadmodum & ante concilium Epheſinum D. Hilarius oſtenderat: Et multò antea D. Ioannes Euangeliſta Antichriſtos eiuſmodi homines nominârat, quoniam ſoluerent Ieſum. Et poſtea concilium Hiſpalenſe ſcriptum reliquerat his verbis: Si humanitati Chriſti diuinitatem quis demat, ſiue humanitati diuinitati detrahat, Chriſtum ſacrilega infidelitate, & blaſphema prædicatione diſſoluit. Sed Epiphanius cur Chriſtum adoremus ſequentibus & ipſe verbis planè declarauit: Sancta ergo Dei Eccleſia non creaturam adorat, ſed filium genitum, patrem in filio, filium in patre cum ſpiritu. Et horrendus, ac horribilis Angelis filius patris citra ambiguitatem ab his qui vitam cupiunt, creditur & adoratur. Et, ſi nondum regnat, quomodo ſemper reperitur adorari ab angelis, & Archangelis, & ante aduentum in carne, & in aduentu in carne, vti de ipſo

Cyril. in expoſit. Nicenæ Synod. Vide epiſtolā Alexandrinorū ad Neſtorium

Obſerua q decreta quatuor Synodorū admittis, an hic de Sacrificio Miſſę, deq; veritate Euchariſtię diſſeruiſsimè agatur.

Hilar. lib. 8. de Trinit.
1. Ioan. 4.

Epiphan. hæreſ. 69.

ſcriptura dicit: Cùm induceret in orbem terrarum primogenitum, adorent ipſum omnes angeli eius? Sic quoque dilucidè D. Hieronymus in dictum illud Pauli: Ipſius factura ſumus, ait: Multi timore ne Chriſtum creaturam dicere compellantur, totum Chriſti myſterium negant. Nos liberè proclamamus non eſſe periculum eum dicere verum eſſe Deum, & hominem, & crucifixum, & maledictionem tota ſpei noſtræ fiducia profitemur. Ecquid hic trepidaremus, aut non clamaremus quā talem, hoc eſt, quà hominem eſſe creaturam? cùm Paulus apertè ſcribat, hunc Dei filium factum eſſe ex ſemine Dauid ſecundùm carnem, factum ex muliere, factum ſub lege.

Ad Ephe. 2

Galat. 4.

QVAMOBREM præter id quod aduerſus hæreticos, qui Catholicos appellabant idololatras D. Athanaſius ſcribens dicebat: In Arianos & Ethnicos id delirium competere: In nomine verò IESV omne genu eſſe flectendum, neque carnem, verbo DEI ignominiam attuliſſe: quin, verò carnem per verbum DEI eſſe glorificatam & non creaturam adorari, ſed creatorem creato corpore indutum: alibi pulchrè reſpondet his verbis. Reſpondebitis, (inquit) nos rem creatitiam non adoramus. O ſtulti cur non cogitatis creatum Domini corpus? num auferre adorationē eius vultis qui increatus eſt? Et quia increati corpus factum eſt, ideò eius corpus dicitur, cuius factum eſt: ac eſt proinde ſacra offertis, veſtram adhibentes adorationem, eaque de cauſſa legitimè adoratur, & diuina colitur adoratione. Deus enim verbum eſt, cuius proprium eſt corpus. Ideò cùm acceſsiſſent ad eum mulieres, pedes eius tenuerunt, & Deū adorauerūt. Hęc Athanaſius. Sed præter eam teſtiū nubem, quam huc ex omni antiquitate inferre poſſemus, videat qui iſta non legit quæ doctiſsimus noſtri temporis Epiſcopus, cùm hac de re plurima lectu digniſſima collegiſſet, alicubi ſcripſit. Patres enim aliquibus de cauſsis Chriſtum hominem, & omnia quæ in ipſo ſunt, vnica adoratione latriæ pronunciarunt eſſe adoranda: tum quia vnicum in Chriſto ſuppoſitum filij Dei manet ſaluum, cui latria debetur, quę propter res aſſumptas nullo modo imminui poteſt, vel vitiari: tum quia ſuppoſitum communicatur omnibus, quæ ad ſe aſſumpſit. Fit enim homo, fit caro, fit anima humana: ideo etiam meritò ipſi in his redditur eadem latria, quoniam iſta nihil aliud ſunt, quàm filius Dei animatus, & incarnatus. Itaq; ob eas cauſſas Chriſto homini, animę, & carni eius, vnica cum filio Dei diſpen-

Athan. in Arian. orat. 5.

Athan. de Incarnat. Chriſti.

Claud. Sainctes rep. 9. de adoratione Euchar.

Vide Epipha. in Ancorato.

diſpenſatur latria, propter vnicum filij DEI ſuppoſitum latriæ fundamentum, quod omnibus aſſumptis ſit commune.

PORRO & inde factum eſt, vt hanc naturarum concomitantiam in Euchariſtia Caluinus Neſtorium imitatus (vt idē Epiſcopus ſapienter notat) negaret, & neganda toti mundo (quantum in ſe fuit) proponeret. Neſtorius enim ſic arguebat: Hoc eſt non diuinitas mea, ſed corpus meum. Caro Chriſti comeditur, & diuinitas edi non poteſt, caro igitur Chriſti diuinitatem non habet. At ij qui Alexandriæ cō uenerant, quique Epheſinæ Synodo cum Cyrillo interfuerant, reſponderunt non fuiſſe dictum à CHRISTO: Hæc eſt diuinitas mea, ſed hoc eſt corpus meum, ſiue diuinitatis meæ: cùm aliud corpus viuificandi virtute non polleat, nec à diuinitate ſubmoueatur in Euchariſtia, tanquam ibi ſubiaceat communis, & non filij Dei caro, nec verbum viſibile eſſe queat per ſe: ſicut nec patibile: ſed per carnem, nec viuificare poſſit niſi per eandem diuinitatē:
» Quemadmodum ergo (inquit) diuinitas
» non eſt eſibilis, niſi per carnem, ita nec hu-
» manitas eſt adorabilis, vel viuificatrix, ni-
» ſi per diuinitatem. Ideoq; vbique illas con
» uerti oportet, & maximè in Euchariſtia vt
» mutuas dent operas, & ſuas vires exerant.
Hæc ille.

Buceri religio. AT verò Bucerus, quem morientem ſcribunt eſſe profeſſum nondum natum eſſe Meſſiam, ſectarijs latiorem viam ſtrauit, qua non vnum fidei articulum redderent incertum ac dubium: ſed quid dico dubium? quinimò prorſus eximerent ex animis Chriſtianorum. Sic enim callidiſſimus ſerpens intelligebat vim, effectúque redemptionis imminutum iri, ſi de CHRISTI deſcenſu ad inferos ſecus quàm oporteat crederetur: varios varijs infudit errores, vt incertitudinem ſecuta perfidia, aut tolleret, aut blaſphemè interpretaretur tantum fidei articulum, quem Prophetæ, Apoſtoli, prædicatione, epiſtolis, Symbolo: Deinde Synodi atque vniuerſa CHRISTI Eccleſia credendum eſſe liquidiſsimè declarauerunt. Caluinus autem aliud quiddam impium commentus eſt, cuius hæc verba ſunt: Nec verò deſcenſum Chriſti ad inferos omittere conuenit, in quo ad Redemptionis effectum non parum eſt momenti, vt eo præterito multum ex mortis Chriſti fructu depereat. Nihil actum erat, ſi corporea tantum morte defunctus fuiſſet Chriſtus, &cæt. Hæc Caluinus. Nihil ergo (inquit) actum erat? At quomodo is, qui veritas eſt dixit in cruce, consummatum eſt? Quomodo & illud quod Apoſtolus dixit: Nos cùm inimici eſſemus, Deo reconciliauit per hoſtiam ſui corporis? Et aliud: Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam in odorem ſuauitatis, vt reconciliet ambos (populos) in vno corpore Deo per crucem interficiens inimicitias in ſemetipſo? Et illa quoque: Reconciliauit nos in corpore eius per mortem iuſtificati in ſanguine eius? Rurſus: Reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, in quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſsionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius? Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine eius propter remiſsionem præcedentium delictorum? Quantò magis ſanguis Chriſti mundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti? Et: Vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos? Et: Vt per mortem deſtrueret diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis erant obnoxij ſeruituti? Videat igitur mihi Caluinus, an ita locutus eſt is, qui raptus ad tertium cœlum vidit res diuiniſsimas. Sed & Patres non aliter ſcripſerunt. Itaque iſtius ſacrificij in cruce peracti pleniſsimos fructus perpendens Diuus Auguſtinus, ſic inquit:

Inſt. Cal. ca. 16. nu. 8. 10.

Epheſ. 5. Epheſ. 1. Coloſſ. 1. Rom. 5. Epheſ. 1. Rom. 3. Hebr. 9. Hebr. 2.

Auguſt. de Trinit. li. 4. cap. 14.

Quis ergo tam iuſtus, & ſanctus Sacerdos, quàm vnicus filius Dei, qui non o-
pus haberet per ſacrificium ſua purgare »
peccata, nec originalia, nec ex humana vi- »
ta quæ adduntur? Et quid tam congruen- »
ter ab hominibus ſumeretur quod pro »
eis offerretur, quàm humana caro? Et »
quid tam aptum huic immolationi, quàm »
caro mortalis? Et quid tam mundum pro »
mundandis vitijs mortalium, quàm ſine »
vlla contagione carnalis concupiſcen- »
tiæ, caro nata in vtero, & ex vtero virgi- »
nali? Et tam gratè offerri & ſuſcipi poſ- »
ſet, quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effe- »
ctum Sacerdotis noſtri? Vt quoniam qua- »
tuor conſiderantur in omni ſacrificio: cui »
offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, »
pro quibus offeratur, idem ipſe vnus, ve- »
rusq; Mediator, per ſacrificiū pacis nos re- »
concilians Deo, vnum cum illo maneret, »
cui offerebat, vnum in ſe faceret pro qui- »
bus offerebat, vnus ipſe eſſet qui offerebat, »
& quod offerebat. Hæc D. Auguſtinus. At »
mitto ipſe alia ſexcenta, quibus horrenda blaſphemia Caluini refellitur aſſerentis Chriſtū nihil in cruce, ſua morte egiſſe. Et verò infernalis in anima neceſſariò perpeſſum eſſe pœnas, neque ad limbum deſcendiſſe, ad educendam inde captiuitatē, quam in cœlū euexit, quemadmodū Propheta prædixit.

ATQVI vt ſatanas agnoſcatur architectus huius Lutherani, Caluiniani, Ariani Atheiſmi, qui multos alios ſecum inuoluit, cùm ex Bertholdo Rorbarenſi, qui ante ducentos annos Spiræ combuſtus eſt, peſtilens illa vox erupiſſet, Chriſtum in cruce ob dolorum acerbitatem de animæ ſuæ ſalute dubitaſſe: nõ ſatis habuit Lutherus, cum eo ſentire, (licèt ſiue ad tempus huiuſmodi quædam reticeret, ſiue primò per ſuos emiſſarios (vti ſæpe ſolebat) id ſpargeret in vulg⁹, dum procliuiorum ad impietatem hominum corda tentaret) verùm & Deum vt Deum eſſe paſſum apertè aduerſus Zuingilum pronunciauit. Melanchthon item eandem Chriſto Domino dubitationem, & anxietatem tribuit, quam deinceps Caluinus, abominandis verbis cumulauit, cùm diceret: Torqueri Dominum oportuiſse hac conſcientiæ anxietate, ac ſi à Deo derelictus fuiſſet, imò ac ſi Deum habuiſſet inſenſùm, diroſque in anima damnati, ac perditi hominis cruciatus pertuliſſet. At Beza quid? Hic quod ſcriptura diſertè dicit: Non derelinquas animam meam in inferno: quodque ad litteram de Chriſto citatur à D. Luca, inaudita impudentia Euangeliſtam corrigẽs, ſeu potiùs deprauans ſic inuertit: Non derelinques cadauer meum in ſepulchro. Brentius autem aliquando minus malè, ſed poſteà peſſimè: Nihil enim (inquit) aliud eſt deſcendere ad inferos, quàm perire. Sed & hunc articulum Ariani curabant è Symbolo expungere, & alij poſtea, qui ex eorum ſemine prognati nouos atheiſmos pepererunt.

Naucler. in Chron.

Luth. li. de concilijs.

Lib. 2. Inſt. c. 12. n. 8. 10.

Act. 2.

Beza in annot. in acta Apoſtolorum. 2.

ACCEDIT ad hæc, ex negatione carnis viuificantis, & ex aliarum dotium ſupernaturalium humanitatis Chriſti, negatio ſanctiſſimæ Euchariſtiæ: ex hac verò occaſio ſumpta omnipotentiæ Dei euertendę. Sic enim Beza in ea confeſſione fidei (licèt identidem edita) quam in conuentu Poſſiaco protulit, nunquam hoc attributum Dei, ſeu vocem omnipotentiæ inſeri voluit. Et Caluino, vel ipſi quoq; hæretici obiecerunt, eũ nunquam pluribus laudib⁹ Diuinã potentiã extollere ſolere, quàm cùm eam minueret, vel obſcuraret. Vetus omnium hæreticorum ars hæc fuit, aſtu ſatanę inuecta per Sadduceos, quos, cùm reſurrectionem negaſſent, Chriſtus reprehendit errantes, quod neſcirent ſcripturas, neque virtutem Dei: per Marcioniſtas, quos Tertullianus (vt diximus) redarguit, confitentes quidem Dei nomen, ſed ſubſtantiam eius, & amplitudinem negantes: per Arianos, quos D. Hilarius & reliqui: per Valentinianos quos D. Irenæus: per Origeniſtas, quos Epiphanius tanquam Atheos accuſant, quòd ſuis erroribus omnipotentiam Dei (licèt Deum quadantenus faterẽtur) tollerent. Hanc igitur virtutem Chriſti, in quo viuificandi erant omnes, quiq; carnem nobis ſuam edendam admirabili modo, ſed veriſſimo tradidit, cùm Sacramentarij negent, quonam modo omnipotentiam Dei ſartam tectam tuebuntur? Et Beza quidem eaſdem omnipotentiæ Diuinæ exceptiones, quas Plinius atheus affert, depromit, vt ſuo ſe iudicio prodat, qualis intrinſecus in Deum ſit. Ac Caluinus dum ridet ſapientem Theologorum diſtinctionem, quæ paſſim non in ſcripturis ſolùm, ſed & in ipſis rebus cernitur, quas præter naturæ ordinem, & naturarum proprietates Deus edidit poteſtatis nempè Diuinæ, alterius ordinarię, alterius extraordinarię & abſolutæ, in idem recidit, cùm iſtam poteſtatem abditam mutato nomine vocare coactus eſt. Ac cùm Diuinitati omnipotentiam adimeret, eamque non ſolùm intra naturalium proprietatum cancellos, verùm intra priuatum ſuum iudicium cohibere auſus fuiſſet, ecquid humanitati Chriſti, ecquid Diuinę Euchariſtiæ iniuriæ non irrogaſſet? Verùm enimuerò cùm & alij excellentes viri blaſphemias iſtas attigerint, præcipuè ij, qui de Caluini atheiſmis perdoctè ſcripſerunt, id ſatis eſto, neminem vnquam Patrum, aut Euangeliſtarum, & Apoſtolorum, aut denique Prophetarum locutum eſſe ita de Deo, Diuiniſque myſterijs, ſicut iſti ſceleratiſſimè fecerunt. Mirandum vt non ſit, ſi, cùm Diuino iudicio factum eſt, vt Neſtorij (ſicuti refert Euagrius) linguam vermes corroſerint, Caluinus quoque corpore à vermibus exeſo fætentem animam ad inferos exhalauerit.

Heshuſius & alij.

Math. 22.

Tertul. ad uerſus Marcionem.

P. Hilarius de Trinit.

Iren. 5. li. Epiphan. de Origeniſtis

Claudi⁹ Sainctes.

Genebrard⁹ Stapleton⁹ & alij.

ATHEISMVS OCTAVVS LVTHERI, Brentij, aliorumq; Lutheranorum, Chriſti humanitatem Diuinitati æquantium, doctrinam Catholicam de communicatione idiomatum, adeoq; complures Symboli articulos conuellentium.

DIXERAM, Lutherum non ſolum Arianam, & Neſtorianam, verùm etiam Eutychianam hæreſim amplexum fuiſſe. Sic enim decebat omnem iniuſtitiam, & perfidiam implere eum qui tam bellè Synodos, Academias omnes, Eccleſiam totam reformaturum ſe iactabat. Id ergo nũc planius faciam. Ac primò, quẽadmodum cùm timeret permiſcere naturas, diuiſit (vt oſtendimus) cum Neſtorio perſonas: ſic dum vitare Neſtorium voluit, incidit in Eutychis impietatem, prorſus vt in eum illud

illud quadrauerit, quod quidam Poeta cecinit:

Dum vitant ſtulti vitia in contraria currunt.

EXTAT Lutheri liber, quem inſcripſit de cœna Domini. In ea Sacramentarios reprehendit, ſoli humanitati, non item Diuinitati paſsionem CHRISTI tribuentes. Deinde ipſam Domini humanitatem euehit in Deitatem, quippè qui ait: Neceſſe eſt eam Chriſti eſſentiam, quę eſt cum Deo vna perſona, longiſsimè extra creaturas collocare, ideoq; tam longè, quàm Deus ipſe extra creaturas eſt. Quibus verbis ordinem ac dignitatem, nō locum aut ſpatium notat. Nam eodem libro aſſerit, vbique eſſe Chriſti humanitatem. Et alibi: Credimus (inquit) quod CHRISTVS IESVS ſit iuxta humanitatem ſuper omnes creaturas collocatus, & omnia impleat. Et poſteà: Et habeat omnia in ſua manu, & ſit vbiuis præſens. Ex quibus verbis iudicium verorum Theologorum eſto, quàm prorsùs illud colligatur: ſi Chriſti humanitas extra ordinem creaturarum ſit, non eſſe creatam naturam, ſed eſſentiam increatam: quare nec amplius humanitatem, ſed diuinitatem eſſe dicendam. Quin verò ſi tantum humanitas Chriſti abſit à creaturis (quod ad dignitatem attinet) quantum abeſt ipſemet Deus, erit infinitæ dignitatis, atque eminentiæ: Quamobrem aut erunt duæ naturæ, aut CHRISTI humanitas erit conuerſa in deitatem. Aperiant igitur oculos ſeducti.

Lutherus ſerm. de Sacram. cœnę Domini

Origo hæreſis Vbiquitariæ.

BRANTIVS autem, quique hunc ſecuti ſunt (licèt poſtea, quæ hæreſum natura eſt, inter ſeſe pugnantia ſcripſerint) cùm quæcunque attribuuntur verè perſonis attribui poſſe pariter naturis opinati eſſent, perſonam Chriſti cum ipſius humanitate confuderunt: idiomatum enim communicationem non minus in naturis, quàm in perſonis fieri putarunt: cùm tamen naturę eam inter ſe haud poſsideant communitatem, quam loco aſſequútur, in quo coadunantur, & ſubſiſtunt.

HINC igitur ſuam vbiquitatem, ſiue πανταχουσίαν, & omnipotentiam ſtatuerunt, dum feruore quodam diſputandi, & primas ferendi abrepti, arcem ſuam collocarunt in ijs ſcripturæ verbis: Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Patris. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Dedit illi Dominus ſpiritum ſine menſura: Omnia ſubiecit ſub pedibus eius: Pater diligit filium, & omnia dat in manus eius. Qui ſanè ratiocinandi modus, ſine cauſſarum & periſtaſum ponderatione hæreticos ſemper adegit in præcipitia. Ecquis enim tam ſtupidus ſit, qui aſſerat, cùm omnia cum Chriſto, dicat Apoſtolus, nobis eſſe donata, ideò electos dicendos eſſe omnipotentes? aut quoniam idem ipſe dixit, omnia poſſum in eo qui me cōfortat, ſibi quoque communicatam fuiſſe omnipotentiam? aut quia Chriſtus dixit: Omnia traham ad me ipſum, non eſſe id cum aliqua limitatione intelligendum, quo ſanè modo intelligebat CHRISTVS: hoc eſt, eos eſſe trahendos, qui velint ipſi quoque trahi?

Ioan.20.

1.Cor.15.

Ioan.13.

Philip.4.

Ioan.12.

LVTHERVS autem ſatis habens ſuperſeminare Zizania, & abire, in maiori confeſsione, nolle ſe (inquit) cum quoquā contendere de vbiquitate, tanquam de re minimè neceſſaria: cùm non alia quærenda ſit ratio corporalis præſentiæ Chriſti, quàm ipſius verba. Melāchthon verò prodigioſā, & vetuſtati eruditę ignotam eſſe vbiquitatem dixit. quam tamen (vti ſupra monſtratum eſt) Lutherus Eutychen laudans ſatis approbauit: Id quod ex eo adhuc ſatis liquidò colligi poteſt, quod neque is, neque Philippus ſuus in confeſsione Auguſtana, vel in Apologia Eutychianæ hæreſeos, vti neque Neſtorianæ mentionem fecerint, quam tamen ſuperiorum hæreſum fecerant, eo fuco viſi damnaſſe, quas re ipſa in corde fouebant, ſicuti monſtratum eſt.

Diſcordiæ Lutheranorum.

Ex Lutheranis deinde ſeſe oppoſuère nonnulli miniſtri, atque vt quidam referunt, Nicolaus etiam Selneccerus. Id ego ſcio cùm Dreſdę eſſem, à fide dignis accepiſſe me, eum concordiam Schmidelinianę contrariam Franckfordiæ ad Oderam edere voluiſſe, ſed alicuius hortatu, ne id ludibrio Catholicis eſſet, deſtitiſſe. Alij verò (vt Illyricus) ea de quæſtione dubitārunt.

Chemnitius, Ioachimus Mo linus, P. Eberus, Nicolaus Hémingius, Victor Strigelius.

SCHMIDELINVS denique ipſe cum ijs, qui homini quadantenus adhærent, neſcius reſipiſcentiæ, vbiquitatem iſtam mordicus retinuit, quamuis ſexcenties fuerit conuictus. Extat defenſio diſputationis Ingolſtadij habitę à Theologis Societatis noſtræ, contra eundem Schmidelinum, edita ab Alberto Sperlingio: Ex qua diſputatione Claudius Sanctes Epiſcopus fatetur ingenuè complura ſe excerpſiſſe, quę quarta repetitione de veritate Euchariſtiæ aduerſus Vbiquitarios accuratè eſt perſecutus. Prodijt item non ita multò antea Gregorij Valentiæ Theologi noſtri erudita aduerſus duas ſectas Vbiquitariorum, & Sacramentariorum tractatio, quæ penitus Schmidelini diuerticula, atque commenta nouiſsima retexit, atque reiecit.

Theſ. 60. 57. 62. 201 102.

Dreſdę anno 1571.

At Miniſtri, qui Dreſdæ ante quatuordecim annos conuenerunt, planè iſti errori
» repugnarunt. In eo enim (præter alia) le-
» guntur hæc verba: Commentitia iſta com
» municatio phyſica, quæ noſtro tempore
» cum Vbiquitate corporis Chriſtl introdu-
» ci cœpta eſt, vniuerſæ orthodoxę Eccleſię,
» & toti orbi Chriſtiano, inde vſque ab ini-
» tio incognita fuit, atque etiamnum à Pontl

Nota.

ficijs reijcitur, & taxatur acerrimè. Poſteà
» infrà. Commentitia illa vbiquitas horren-
» dum in modum corrumpit oēs penè articu
» los fidei de Chriſto, ac diſcrimen Diuinæ
» & humanæ naturæ in Chriſto delet, atque
» euertit. Hæc tū Lutherani miniſtri Catholicos ſecuti. Quæ cùm ita ſint, (fateor) vehementer miratus ſum, cùm Miſnenſium ad humanitatem atque prudētiam natorum ingenia experirer, ſic tamen neſciò qua verecundia, vel reſpectu complures Chriſtianam mentis vim, & lucem amiſiſſe, vt cùm poſt decennium de iſta nouiſſima Schmidelini concordia Dreſdæ non vnus conuentus eſt habitus, prorſus contrarium decerneretur, & haberent pro ſacroſanctis articulis fidei, quæ paulò antea pro prodigijs, & portentis reiecerant. In quo nō dubito Chytræe, conſcientiæ tua moneri te, cæteroſque cordatiores ab veſtris ædificari in vanum, quia nempè Dominus non ędificat, neque in medio veſtri eſt.

Sed age diſpiciamus adhuc, quanti momenti in re fidei ſit, ab Catholico tramite recedere, eaq́; reuocare in dubiū, quæ ſemel optimè definita ſunt: Luther⁹ enim nō adeò magnū ſe cōmiſiſſe facinus exiſtimabat, cùm diceret, quæſtionem de omni præſentia humanitatis Christi haud eſſe magni momenti: ſed tunc in ſolitas ſpiras ſeſe contorquebat ſatanas, vt cauda, vel ſibilo peſtilens venenum in multorum animas infunderet. Simili aſtu, & arte (vt huc non inutiliter digrediar) vſus eſt, cùm ab initio per Lutherum conuellere purgatorij fidem vellet. Rem enim (dixit Lutherus) non eſſe tanti, vt licet illud eſſe crederet, tamen ad id credendum cogeremur: ſic etiam de vtraque ſpecie Euchariſtiæ, pugnantiſsimis modis primò locutus eſt. Verùm vbi ſerus aper tantillum ſepem aperuit, mox varijs beſtijs aditum in eam patefecit, atque omnia ſusq́ue deq́ue inuertit, & denique vtrique ſpeciei iſtis ambagibus, tanquam per cuniculos veritatem, ac rem ipſam vniuerſam ſubtraxit! Nam qui Laicis Diuina myſteria cōficiendi (qui tamen nihil conficiunt) poteſtatem à Deo conceſſam mentiebatur, & conſubſtantiationis inauditum commentum inuexerat, quid hoc erat, ſi non erat, vitalem Eccleſiæ cibum è faucibus Chriſtianorum eripere, Sacramentarijs autem intereà quidlibet audendi licentiam peſsimo exemplo porrigere, vt & ipſi eandem veritatem altercando funditus euerterent? Iam verò cùm de purgatorio dubios plurimos reddidiſſet, nullo negotio huc illuc impellere potuit ædificium, vt actis iam tot rimis ad terram proſterneretur. Quamobrem animæ iam non paucæ ad omnem illam conſcientiæ licentiam, non libertatem ſolutæ, purgatoriū primò, deinde inferna, poſtremò cœleſtia, Diuinaque pernegarunt. Iſtius ergo vbiquitatis ſemine tanquam venenato telo (latenti tamen) iugulum ipſum, vt ita dicam Symboli fidei petitum eſt. Quod enim nullius momenti erat Luthero, en quò tandem euaſit? Si enim omnia Diuina attributa humanitati Christi communicata ſunt: iam Christi Domini conceptio, natiuitas, paſsio, mors, deſcenſus ad inferos, reſurrectio à mortuis, aſcenſio ad cœlos, deſcenſus ad iudicandum è plurimorum animis ſublatus eſt, ipſaq́ue inprimis Diuinitas oppugnata. Nam non magis Diuinitatis quàm humanitatis Chriſti erit opus ipſa mundi creatio (& quidem tanquam ab effectiuo principio) cùm tamen hæc vni diuinitati competat: creaturæ nequaquam. Sic item humanitas Christi fuerit ante incarnationem, & ante conditum mundum, ſi æternitas, quæ principio & fine carens connumeratur inter diuina attributa, ipſi tribuatur humanitati. Ecquid verò obſtabit, quo minus æquè in vtero aliarum mulierum atque Beatiſsimæ virginis eodem tempore fuerit Chriſtus? Nam ſi per iſtos Chriſtus (vt homo) per hypoſtaticam vnionem omnipotens factus eſt, neceſſe quoque inde fit, vt vbique adſit. Quæ omnia (vti reliqua pleraque abſurdiſsima, & blaſphema) reijcienda ſunt.

Satanæ aſtus quo Lutherum in fœdiores errores paulatim præcipitauit.

Articuli fidei à Lutheranis ſublati.

Blaſphemiæ Vbiquitariorum.

Animae porrò cum corpore vnio, quæ ſimilitudo à Patribus vſurpata rationē attingit hypoſtaticam, potuiſſet aliquatenus iſtas diſpellere tenebras, ſi ea qua decet methodo in diuiniſsimis iſtis myſterijs (ſicut noſtri Theologi faciunt) progredi voluiſſent: ſicut enim (aiunt) duæ in homine naturæ ſic diſtinguūtur, vt tamen non duas perſonas homines ſue, ſed indiuiduum vnum ex duplici natura ſpirituali, & corporea conſtituant, ita in Christo fit, vt non duo Chriſti euadant, ſed duæ naturæ ſic cōiungantur, vt tamen (ſicuti diximus) non confundantur, aut altera in alteram tranſeat, vel commutetur. Ac quemadmodum anima cum corpore coniuncta corpus animatum denominat, ſic Diuini-

tas cum humanitate hominem Deum. Prę tereà vt animæ cum corpore ſunt quædam actiones communes, quales ſunt ſentire, appetere, triſtari, gaudere, amare: Quædam autem propriæ, intelligere, velle: Sic Diuinitas quaſdam actiones ſeu ἐνεργείας humanitati Chriſti communicat, rerum nempè omnium peritiam, & miraculorum effectionem: Quaſdam autem ſuæ naturæ proprias. & quas ad ſui perfectionem natura humana non requirit, ſibi reſeruat, cuiuſmodi ſunt omnipotentia, æternitas, & ſi quæ aliæ ſunt eiuſmodi. Vt verò anima multa per corpus gerit, per quod legit, ędificat, ferit, plura verò per ſe ſine corporis adminiculo adminiſtrat, vt cùm quaſi ſoluta carnis contagione meditatur, & contemplatur æterna: Sic Diuinitas multa per Chriſti humanitatem exercuit, per quam miracula edidit, cœleſtem ſapiẽtiam nunciauit mundo, ſalutem noſtram eſt operata, in Euchariſtia corpus ipſum Chriſti, & gratiam confert, corpora menteſque alit, Pontificis & mediatoris officium obit, & pleraque alia exequitur maximè ſalutaria. Verùm enimuerò, vt anima nó omnia verè, & eſſentialiter cum corpore communicat, ſed duntaxat verbotenus: Corpus enim humanum non dicitur rationis, conſilijque particeps niſi per accidens: Rurſumq; corpus non communicat cum mente omnia, quæ ſibi ſunt propria niſi quadam conſecutione: neque enim ſecabilitatem, morbos, mortalitatem, & ſimilia ei tribuit: Ita Diuinitas non vniuerſas ſuas proprietates humanitati largitur, & viciſſim humanitas, ſuas Diuinitati nó tribuit, niſi per idiomatum cómunicationem. Sic enim Chriſtus homo æternus dicitur, omnipotens, vbique conſiſtens, quia Deus etiam eſt, cuius hæc ſunt attributa, & quaſi notæ propriæ. Poſtremò quemadmodum actiones vtriuſq; toti compoſito verè tribuuntur, quæ alioqui naturis ſeparatis tantummodò cóuenirent, ſic enim homo intelligit, vult, ratiocinatur, medicinam facit, negotia exercet, ęgrotat, cùm tamen intelligere, velle, ratiocinari, functiones ſint animæ propriæ: ægrotare verò, ſitire, eſurire corporis: reliquæ vtrique communes: ita toti perſonæ Chriſti omnia abſolutè tribui poſſunt, quæ ſingillatim de altera naturarum prædicantur. Chriſtus enim ęternus eſt, & temporalis, infinitus & finitus, vbique, & non vbique, cótraria profectò multa propter diuerſas naturarum proprietates in ſe vnum colligens.

Haec cùm ita ſint, illa interim attentè retinenda ſunt, quę iidem Theologi addunt. Inprimis non ſicut anima & corpus hominem ſecundum ſubſtantiam componunt, ita non eſſe intelligendum Diuinitatem & humanitatem partes eſſe Christi conſtituentes. Deinde ſi vnio Diuinitatis humanitatiſque æquaret vnionem animæ & corporis, diuinitas eſſet forma humanitatis, eaque vnio eſſet eſſentialis, cùm tamen ſit tantum perſonalis. Prætereà vnum efficiunt hominem anima & corpus, ſicut poteſtàs & actus, ſicut materia & forma. Atqui vtraque natura hic actus eſt, & velut forma. Rurſum ex anima & corpore efficitur tertium quid, quod nec anima eſt, neque corpus, ſcilicet homo vtraque natura conſtans. Sed .n. Chriſtus tantum ſignificat vnam perſonam habentẽ duas naturas. Poſtremò ex anima & corpore fit quoddam, quod neque proprium eſt corporis, neque animæ, ſed vtrique commune. Ex natura autem Dei, & humana, nullum ſuppoſitum efficitur, ſed idquod erat Diuinum ſuppoſitum, ſuſtentat vtramque naturam.

Cvm igitur ab hæreticis plus quàm ſatis importunè in quæſtionem vocaretur, qualiſnam aſſumpta natura humana per vnionem cum Diuino verbo euaſerit, non quidem eſſentialiter, hoc eſt, ex ſe, aut phyſicè, neque ſubiectiuè (nec enim hac de re agebatur, cùm planè conſtaret non poſſe ſic eſſe, niſi talem, qualis eſt natura cæterorum hominum) ſed ineffabili modo: Patres Synodi Chalcedonenſis cùm eſſent oculatiſsimi: nec ad Neſtorianos & Sacramentarios, qui peruersè colligebant, neque ad Eutychen atque Vbiquitarios qui falſum in argumentando ſumebant (quemadmodum ſuperius demonſtratum eſt) declinarunt. Itaque ſapienter definierunt, per vnionem haud fuiſſe ſublatam naturarum differentiam, ſed vtramque magis permanſiſſe inconfuſam.

Cvm verò ex ijs quæ diximus Theologi eam eſſe idiomatum communicationem intelligant, quæ non vni naturæ ea quæ ſunt alterius, ſed vni ſuppoſito vtriuſque naturę proprietates tribuit, Gratiam vnionis cordatiſsimè dixerunt eſſe ipſum ESSE perſonale: quod gratis datum eſt aſſumptæ naturæ humanæ in perſona verbi. Id quod etſi ſine menſura, hoc eſt, cum tota plenitudine Diuinitatis verbi fuit datum, ſic tamen fuit, vt ipſa humanitas nullo modo illud ſit, ſed (quod ſuperius quoque ſatis innuimus) vt ſubſiſtat per illud.

D.Thõ. 3.p q. 6.art.6.

D.Tho.3.p. qu.7. art. 11.ad 1.

Eam proinde (de qua locuti ſumus) ſimilitudinem à Diuo Athanaſio allatam adhibuerût dicentes: Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ſic Deus & homo

vnus

Epiſtola ad Neſtorium

vnus eſt Chriſtus. Quamuis enim (inquit D. Cyrillus) verbum habitauerit in nobis, & dictum ſit habitare in CHRISTO om-
„ nem plenitudinem Diuinitatis corporali-
„ ter: attamen intelligimus, eum talem ſibi
„ feciſſe habitationem, qualem & anima ho-
„ minis habere creditur ad propriũ corpus.

Epiſt. 3. ad Voluſianũ. Vide Aug. ad Dardanũ epiſt. 57. Enchirid. cap. 30. Lib. de Trinit. varijs in locis. Lib. de Trinit. & vnitate Dei. Tractat 57. in Ioannẽ. Iuſtin. Martyr. in expoſitiõe fidei. Cyril. ca. 8. l. ad Clidonium.

„ At D. Auguſtinus ad Voluſianum: ſicut (ait) anima vnitur corpori, vt homo ſit, ita in vnitate perſonæ Deus vnitur homini, vt Chriſtus ſit. In illa ergo perſona mixtura eſt animæ & corporis, in hac perſona mixtura eſt Dei, & hominis: ſi tamen recedat auditor à conſuetudine corporum, qua ſolent duo liquores ita commiſceri, vt neuter ſeruet integritatem ſuam. Quanquam & in ipſis corporibus aeri lux incorrupta miſceatur. Ergo perſona hominis vnio eſt animæ & corporis: Perſona autem Chriſtì vnio Dei & hominis. Hæc illi: Quos Diuinitus inſpiratos cùm ſidei magiſtros habuerimus, equidem non video, cur iſtam nouorum Atheorum fecem, iam ampliùs ſaltem apud ſe tolerent ij, qui ſe Chriſtianos vocant, & veram fidem in Chriſtum Dei filium profitentur.

ATHEISMVS NONVS LVTHERI MElanchthonis, & Aliorum contra Arbitrij libertatem.

SED iſti impietati tot errorum varietatibus circumamictæ tanquam inſidioſiſsimę beſtiæ iam omnis larua detrahenda eſt: Et quando comprobata tot rationibus veritas exploditur, obijcienda propius eſt ægrotorum oculis, ipſa prauitas morbi, vt Deus iuſtificetur, ſi minus reſipiſcere velint, qui diligũt magis tenebras quàm lucem.

Satanæ artes.

AD ſuperiora igitur ſtratagemata ſatanæ hoc acceſsit etiam, vt cùm reliquæ artes in decipiendis mentibus ſibi non ſucceſſiſſent, iam fuco aliquo inſigniore ſe adornaret, ne terribilis beſtia agnoſceretur: Intereà verò ineſcaret innumeros ad perditionem. Ille nempè (Inquit Lactantius) inſidiatur vniuerſis, ſed eos qui Deum

Diuin. Inſt. lib. 3.

» neſciunt errore impedit, ſtultitia obruit;
» tenebris circumfundit: eos autem qui
» Deum ſciunt primùm dolis, & aſtutia ag-
» greditur, vt cupiditate, ac libidine irre-
» tiat, & peccati blandimentis deprauatos,
» Impellat ad mortem. Quod ſi dolo nihil
» profecerit, vi & violentia deijcere conatur.
» Hæc Lactantius.

ID ergo in omni hæreſi veriſsimum fuit, Eò autem veriùs eſt hoc tempore, quòd habet iram magnam, qui ſcit modicum ſibi tempus ſupereſſe, quo ſuas exerat artes, cęteroquin nocendi peritiſsimus, quòd per tot ſecula profecit ætate, atque perfidia.

Itaque colligit omnia, vt quàm ampliſsimum ſuum reddat Regnum, ac deniq; mole ſua tanquam fulgur iterum in abyſſum ruat.

Lutherani verbotenus Deum laudant.

NEQVE verò valentiore machina detrahere ad ſe cuncta putauit, quàm ſi quoſdam eo veneno infeciſſet, Diuinam vt bonitatem obliquè carperent. Quid igitur fecit? Vrſit Lutherum eiuſque ſectatores, vt eam verbotenus ſummis laudibus extollerent, ſæpeque illud vſurparẽt omnia nobis per filium gratuito donata fuiſſe: & Mediatoris fidem vnicum ſalutis portum eſſe. Hactenus haud malè. Sed tamen hæc ſatanas præmiſit, vt tentato vado in hominum ſimpliciorum corda altius ſeſe latenter immergeret, quos vbi reddidit ſecuriores de neſcio qua fidei non viuæ iuſtitia, ecce tibi laruata beſtia cornibus ſe prodidit, quibus Diuinam bonitatem ferire conaretur. Iuſtitiam verò iſtam tantam, nihil tamen in nobis deniq; efficere, niſi imputatione aſſeruit. Viden' ad Lutheri cauponã hederam ſine vino? Quin verò cùm clamare incepiſſet, ſpiritum ſanctum nobis eſſe datum, qui gratuita illa dona obſignaret, fiduciamq; nobis, & certitudinem ſuo teſtimonio confirmaret, mox alterum erexit cornu, quo Chriſti Domini meritũ, ac vim re ipſa tolleret. Docuit enim mox audaciſsimè Diuinum eundem ſpiritum; non intus cor tangere: non aciem mentis illuſtrare: non animos imbuere: neminem intus inflammare: Quid ita? ſanè vt ex omnium cordibus, omnis ad pietatem ſtimulus eximeretur: ac protinus ſalutaris ille timor abiiceretur, qui initium eſt ſapientiæ, quiq; vrget, vt à peccatis reſipiſcamus, atque addit calcar ad ritè colendum Deum, & ad Chriſti gratiam cuſtodiendã: Quibus fundamentis ſubrutis ecquid in mentibus hominum aut fidei, aut religionis non concidiſſet? Erexerat igitur primus hoc impietatis vexillum Simon Magus: Explicuere Marcion, Cerdon, & alij:

Maiores hęreticorũ huius temporis.

At qui altius illud ſuſtulerunt, ſeſeque hoc tempore anteſignanos non vocati exhibuerunt, fuere Lutherus, Melanchthon, Caluinus, Beza, & reliqui. Et illi tamen antiquitus nunquam ſunt auſi tam præſens venenum euomere, vt apertè Deum facerent peccati auctorem. Quinimò eorum nonnulli maluerunt duos Deos, duóue principia, boni alterum, alterum mali cõſtituere, quales fuere Cerdon, Marcion, Manichæus, quique Gnoſtici (id eſt ſapientes) vocabantur. Adeò erat adhuc in eis aliquis pudor extrinſecus, ne prorſus inſipientes haberentur.

Tertull. Iuſtinus Auguſtinus.

Qua ratione adducti ſunt hęretici, vt Deum auctorẽ malorum facerent.

QVAERES quanam arte adeò euidentem blaſphemiam ſatanas inuexit? Dicam.

Illi cúm

Illi cùm liberum arbitrium homini demerent, hominis lapſus Deo ſenſim tribuere inceperunt: cùm verò id facerent, iam Dei bonitatem æternam negarunt: Neque enim qui Deum eſſe bonum diffitentur, hi vel Deum eſſe fatentur. Qua de tota re acerrimè Tertullianus cùm alibi, tum ſecundo aduerſus Marcionem libro agit. Id verò vt faciat, docet inprimis bonitatem Dei creatoris eſſe æternam: præſertim ex hominis & mundi factura, atque ex ea quæ præſcripta eſt homini lege. Neque enim homini lapſum Deo, ſed hominis libero arbitrio eſſe imputandum. Hæc enim (inquit) erit ius Diuinę gratiæ, potentior vtique natura, habens in nobis ſubiacentem ſibi liberam arbitrij poteſtatē. quod ἀντεξούσιον, dicitur. quæ cùm ſit & ipſa na-
» turalis, atque mutabilis, quoquo vertitur,
» natura conuertitur. Ineſſe autem nobis τὸ
» ἀντεξούσιον naturaliter, iam & Marcioni o-
» ſtendimus. Hæc ille Sed aliquanto poſt:
» Niſi. n. (ait) homo deliquiſſet, optimū ſo-
» lummodo Deum noſſet ex naturæ proprie-
» tate. At nunc etiam iuſtum eum patitur ex
» cauſſæ ſuæ neceſsitate, tamen & hoc ipſo o-
» ptimum, dum & iuſtum. Et bono enim iu-
» uando, & malo puniendo iuſtitiam exhi-
» bens vtramque ſententiam bono præſtat,
» hinc vindicans iſtud. inde remunerans il-
» lud Sed cum Marcione plenius diſces. An
» hoc Dei ſit totum. Hæc igitur quoque Tertullianus. Qui poſtea rationibus alijs hoc ipſum genus argumenti accuratiſſimè perſequitur, quas ipſe ſummatim huc inferam. Prorſus enim docet, homini delictum eſſe imputandum, quem ad rectè viuendum creauerat Deus. Neque propterea DEO id aſcribendum, quod afflatus DEI ſit anima, quæ delinquit, quia habet quidem vtiq; anima illas lineas Dei, qua immortalis, qua libera ſui arbitrij, qua præſcia plerunq;, qua rationalis: tamē & in his imago duntaxat Dei, non vſque ad ipſam vim diuinitatis. Neque etiam, ſi in diabolum transferiberetur culpa, vt inſtinctorem delicti, propterea in creatorem dirigendam, vt in auctorem diaboli, vtpotè qui angelus à Deo, & bonus factus ſit, non diabolus, id eſt, delator.

Tertul. hæreticis Deū auctorē mali cauſantibus aduerſ. Marcionē.

Porrò ſi poſt delictum hominis, iudex & ſeuerus fuerit Deus non ad malitiam, ſed iuſtitiam pertinere. Quæ iuſtitia cùm perpetuò in DEO cum bonitatę conſpirarit, non rectè ſeorſum deputari Deum bonum, & ſeorſum Deum iuſtum: Imò verò omne iuſtitiæ opus, bonitati DEI procurare: quippe cùm timor iudicij ad bonum, non ad malum conferat. Si quando itaque DEVS legatur condens mala: de malis pœnæ non culpæ intelligi. Iuſtitiam proinde eſſe, atque adeò bonitatem DEI, quæ ſeueritas videatur. Et iudici non exprobranda quæ iuſtitiæ accidunt: non magis quàm medico ferramenta quæ ſecant, inurunt, amputant, & conſtrictant. Denique totum ordinem Dei bonitatis oſtendit ex eius miſericordia in errantes, patientia in non reſipiſcentes, & præſtantia in merentes.

Deinde ad antitheſes veniens Marcionis, etiam ad bonitatem Dei pertinere probat talionis pœnam, ciborum immundorum prohibitionem, & ſacrificiorum onera. Nec minus etiam legales quasq; diſciplinas, ne illi, momento vocarent à Dei reſpectu. Imò verò etiam rapinam argenti & auri mandatam à DEO Hebræis in AEgyptios: pluris enim valuiſſe ſexcentorum milium operas per tot annos, & filiorum iacturam, quos merſerant. Nullam verò etiam contrarietatem eſſe in Deo, prohibente Sabbatis operari, & iubente arcam circumferri, etiam in Sabbato. Neque enim ſimilitudinum prohibitarum legi, refragari ænei ſerpētis, aut Cherubin & Seraphin aureas effigies: quæ longè diuerſas habebant cauſſas ab idololatria, de qua vetans ſimilitudinem fieri, ſubijcit: Non adorabitis ea, neque ſeruietis eis: fuiſſe enim etiam rationalem Dei inſtitutionem ſacrificiorum, auocantis ab idolis, quę tamen rurſus reiecerit.

Non rectè etiam leuem Deum dici, cùm reprobat aliquando probatos, aut probat quandoque reprobandos: nihil enim magis bono etiam iudici conuenire, quàm pro præſentibus meritis & reijcere, & adlegere. Proinde pœnitentiam apud Deū prauè interpretari Marcionē: Nam & in Græco ſono (vtpotè μετάνοια) pœnitentiæ nomen, non ex delicti confeſsione, ſed ex animi demutatione compoſitum eſt.

Ex his igitur quæ aptiſsimè ſcripſit Tertullianus, intelligi poteſt, quantum in eo deſudauerit, ſatanas, vt tot impietates in mundum importaret: quas antea vel ſolo naturæ lumine illuſtrati Philoſophi quidam, vt Plato, quem citat Theodoretus aduerſus affectiones gentilium, vel Iudæi qualis fuit Philo, vel denique Apoſtoli, & Irenæus contra Florinum, & Blaſtum, & Iuſtinus, ac reliqui omnes deteſtati ſunt. Lutherus autem in eaſdem aſſerendas, ſic toto pectore incubuit, vt ex aſſertione articuli trigeſimi ſexti, liberum inquiat arbitrium eſſe figmentum in rebus, & titulum ſine re, quia nulli eſt in manu ſua quippiam cogitare boni, vel mali, ſed omnia de neceſsitate abſoluta euenire, quod & Poeta voluit quando dixit, certa ſtant omnia lege, & CHRISTVS Matthæi ſexto,

Theodoretus li. 5. affe. Græc. Phil. li. de Agricultura. Et in li. de Trāsfugis. Iacobi. 1. Irenæus cō. tra Blaſtum & Florinū. Vide Euſ. l. 5. c. 20. hiſt. Iuſtin^s ſiue qui auctor fuit li. de q. Gentiliū & Chriſtianorum.

foliũ arboris non cadit in terram ſine patre veſtro. Et infrà: Non eſt dubium ſatana magiſtro in Eccleſiam veniſſe hoc nomen, Liberum arbitrium. Sic Lutherus.

Lutheri inſania.

Quin verò vt omnem ſibi, alijsque viam præcideret ad emendationem, in eadem præfatione ſic fuerat præfatus. In cæteris articulis de papatu, de concilijs, de indulgentijs, alijsque non neceſſarijs magis ferenda eſt leuitas, & ſtultitia papæ, & ſuorum. Sed in hoc articulo, qui omnium optimus, & rerum noſtrarum ſumma eſt, dolendum ac flendum eſt miſeros ſic inſanire. Hæc ille. Quibus vides habitam à ſe fuiſſe pro optimo articulo, & rerum Lutheranarum ſumma, negationem eius rei, ſine qua Dei bonitas & iuſtitia conſiſtere vel apparere neutiquam poteſt.

Melāchthonis inconſtantia.

Variauit poſtea Melanchthon modo aiens, modo negans: vt & aliquando liberum arbitrium fateretur, aliquando autem omnem libertatem, atque contingentiam tolleret. Is enim, concedendum eſt (inquit) quod ſcriptura Apoſtolica tribuat homini etiam nũc poſt lapſum, libertatem aliquam deligendi ea, quæ ſunt ſubiecta rationi. Et infrà: Hæc Manichæa imaginatio (quæ videlicet libertatem, & contingentiam tollit) horribile mendacium eſt: & ab hoc errore mentes abducendæ ſunt, & docendæ agere aliquid liberum arbitrium.

In locis poſterioribus.

Aliquando verò hic ipſe Melanchthon Vallam aduerſus Ecchium tutatus, quod ille liberum arbitrium conuelleret, in locis poſterioribus deinde pugnantia dixit. Valla (inquit) & plerique alij, non rectè detrahunt voluntati hominis libertatem. Et in Epitome moralis Philoſophiæ. Stoicas illas (ait) de fato, ſeu Vallę abſurdas imaginationes, quæ propter Diuinam gubernationem adimunt libertatem voluntatis, fugiamus.

In com. ad c. 8. epi. ad Rom.

Sed & alibi contrarium docuit, Deum inquiens cauſſam eſſe peccatorum: Sicut enim (inquit) fatemur proprium Dei opus fuiſſe Pauli vocationem, ita fatemur opera Dei propria eſſe, ſiue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, ſiue quæ mala ſunt, vt Dauidis adulterium, Manlij ſeueritatem. Conſtat enim ex capite primo ad Romanos, Deum omnia facere non permiſſiuè, ſed potenter. Ergo non eſt (ait) cur frigidum gloſſema admittamus Deum mala permittere, nòn etiam facere. Et hæc quidem eo in loco Melanchthon. At videamus num ſibi ſemper conſtiterit, poſtquam videlicet Catholicos Theologos plus aliquid ſapere intellexit, quàm eius Grammatica complectebatur. Is igitur in locis, de cauſſa peccati. Eſt (ait) vera hæc, & pia ſententia vtraque manu, & verius toto pectore tenenda, Deum non eſſe cauſſam peccati, nec velle peccatũ. Et infra: Nec figuræ illę verborum in ſermone Hebraico pugnant, cum hac ſententia. Indurabo cor Pharaonis, & ſimilia. Certũ eſt enim Hebraica phraſi ſignificari permiſſionem, non efficacem voluntatem.

Ex quibus antitheſibus nemo ſic truncus fuerit, quin intelligat, quàm iſta cohęreant ſecum, & cum ijs Lutheri verbis, in quibus aiebat ſummam eſſe omnium rerũ ſuarum, in negatione liberi arbitrij. Quin verò iſtos duos, qui confeſsionis Auguſtanę fabricatores fuerunt, vide mihi quàm bellè eam tutati ſunt ac docuere ſuis vel interpretationibus, vel apologijs. Quanti itẽ diſcipulus Melanchthon fecit infamem illam Magiſtri Lutheri iactationem, qua cũ religioſorum ſtatum apoſtata oppugnaret, ſic ſcriptum reliquit: De mea doctrina ita certus ſum, vt peream & veſter, & Angelorum futurus ſim iudex: Et, qui meam, non amplectitur doctrinam, nec poteſt nec debet ſaluari.

To. 7. p. 405 ann. 22. VViteber.

Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu? Horat. Poët.

Sed audiſtis Thraſonem, ac parturierũt montes, & nati ſunt tot ridiculi mures, qui nunc ſe ſuaq; quotidie corrodunt.

Qui verò illos ſubſecuti ſunt Lutheranæ farinę homines, viſi quidẽ ſunt interdũ nonnihil melius ſapere, cùm docuerunt voluntatẽ à coactione peccandi eſſe liberam, ſpontaneam ſcilicet, qualis eſt voluntatis actio circa naturalem ſuum finem, attamẽ negarunt neceſsitate peccandi ineuitabili liberam eſſe mentem humanam. Itaq; nec fibras, neque ipſam huius tantæ blaſphemiæ radicem ſucciderunt. Quæ cùm remãſerit, liquidò patet, nullam per hos fuiſſe vim meriti, gratiæq; Chriſti efficacem ad tollendum originale peccatum. Quamobrem & peccati regnum validiſsimè conſtabiliuerunt, quicquid huic neſcio cuius imputationis tanquam externi malagmatis vmbraculum ad tegendam perfidiam admouerint.

Somnia nouorum Luther. de lib. arbitrio.

At nos Catholici & credimus, & propter hoc loquimur, Chriſti Ieſu Mediatoris noſtri aduentum, mortem, gratiam ad peccati deſtructionem ſic fuiſſe præordinata, vt prorſus illud efficeretur, quod Euangelicis, & Apoſtolicis teſtimonijs grauiſsimis conſtat: Dominum ſanè veniſſe, vt ſaluum faceret populum ſuum à peccatis eorum: vt eſſet agnus Dei qui tolleret peccata mundi, vt prædicaretur in nòmine eius remiſsio peccatorum per omnes gentes, vt diſſolueret opera diaboli. Sic item mortem acerbiſsimam pati voluiſſe, vt de peccato, damnaret peccatũ in carne, vt emundaret cõſcientias noſtras

Matth. 1. Ioan. 1. Lucæ 24. 1. Ioan. 3.

ſtras ab operib⁹ mortuis & ad deſtructionẽ peccati per hoſtiã ſuam appareret. Sic denique ſpiritus ſui gratiam potiſsimum ideo in corda noſtra miſiſſe, vt per legem vitę, li berarét nos à lege peccati, & mortis, in qua venundati eramus, & vt peccatum amplius in nobis non dominaretur, qui non iam ſub lege, ſed ſub gratia ſumus, quoniam ille eſt, qui cùm omnia poſsit verbo virtutis ſuæ, purgationẽ peccatorum facit. Qui ſit benedictus in ſecula.

Sed quam vidimus teterrimam iſtam in Luthero doctrinam herbeſcentem, iam vberes ſpicas in Caluino proferentem cernamus: cùm enim duo illa peſsimè declaraſſent, naturæ noſtræ corruptionem, & Dei præſcientiam : Ex iſta potiſſimum Caluino ſatanas præcipitium fecit ad apertiſſimos Atheiſmos. Deum enim aſſeruit voluntate efficaci, ſiue actiua non permiſsiua tantum velle ipſum peccatum. Neque verò hoc tam ad ſuos fines ordinare, quàm operari in nobis: Quin verò ſic operari, vt nos excitet, atque re ipſa præmoneat, ne (quod Catholici dicunt) putemus à Deo duntaxat nos deſeri, aut diuina interdum gratia in peccando deſtitui. Imo & addidit, ad peccandum nos à Deo deſtinari, ac neceſsitate plus quàm fatali impelli. Beza eadem adhuc operoſius ſcripſit, eo libro, quem aduerſus Sycophantam, hoc eſt Caſtalionem inſcripſit: & de hac tota re ſuis illis, quos iam ſe comperiſſe iactabat aphoriſmis (rectius atheiſmis) eſt perſecutus. Eorum autem quarto ſcribit, DEI conſilium non ſolùm in eo eſſe ſitum, vt gubernet ac rectè dirigat opera creaturarum ſuarum ſicut (inquit) Pallas Pandari ſagittam direxit, ſed vim ei operantem, atque efficientem in omnibus rebus attribuit. Vigeſimo autem tertio, Deum docet ita per ſuas creaturas quæ ſunt eius organa operari, vt eas non tantum ſinat agere, & operari, & earum actionum exitum dirigere, ſed excitare, impellere, mouere, regere, quodque adhuc deterius eſt, eò illas creare, vt ſa eiant quicquid ſtatuerit. Ac tamen poſteà ſubdit, hoc quidquid eſt à Deo rectè, ac ſine vlla iniuſtitia fieri. In quo vides infamem atheiſmum, qui vbi ſceleratiſsimè Deo cauſſam omnium ſcelerum efficaciſſimam aſcripſit, mox illum breui encomio laudat. Quod ſi quæras vnde in tantam veſaniam impij ceciderint, ex Luthero quidem primùm id factum eſt, qui oſtium (vt dixi) tãtæ nequitiæ patefecit. Deinde ex infixa altius, quã oportebat, in Caluini corde praua opinatiõe de prædeſtinatione Dei ad malum. Atqui & ex ijs quæ ſupra diximus, quæ ex Tertulliano aduerſus Marcionem attulimus, peſtilẽs iſta doctrina corruit. Cùm verò vix vnquam ne ijs quidem, qui ſolo naturæ ductu agerentur, tale aliquid in mentem venerit, ſapientes Theologi vniuerſam hanc rem explicuerunt, vt quoniam arbor bona malos fructus facere non poteſt, & radix ſi ſancta ſit, ramos quoque ſanctos eſſe oportet, ac Deus lux ſit, nec tenebræ in eo vllę eſſe poſſunt: propterea ſanctiſsima Dei voluntas à peccati (quatenus deformitatis, & defectus à recta regula ſeu rationis, ſeu voluntatis diuinę) vel operatione, vel volitiõe, vel iuſsione liberrima ſit. Sed & *a* Caluinus (vt mentiretur iniquitas ſibi) cùm contra Libertinos, & Anabaptiſtas ſcriberet, à veritate coactus eſt fateri, tria eſſe, quę in ſua illa blaſphemia latent venena, quæ ipſemet vocat valdè execranda: Nimirum ſi Deus auctor peccati ſtatuatur. Nihil enim, ait, inter Deum & ſatanam diſcrimínis eſſe futurum: homines poſthac tãquam bruta præcipites, nullius nempè conſcientiæ freno in peſsima queq; ruituros: Quantacunque facinora approbatum iri, tanquam res honore, laudeue dignIſsimas: ſtupra nimirum, homicidia, ſacrilegia, cęteraque adhuc abominabiliora. *b* Iudicet igitur ſeipſum de ſuo ore impius: & qui vel ab ipſo Bernenſium ſenatu eo de articulo damnatus eſt, ſentiat nunc quàm fidam ſatanæ remuneratori operã præſtitit. Cæterùm qui præter antiquiſsimos Patres aduerſus hunc teterrimum atheiſmum (qui quidem maximè viget inter hęreticos penè omnes, & in Anglia potiſsimum regnat) calamum & ſtudium acuerunt, hi præcipui fuerunt D. Thomas, cæterique ſcholaſtici doctiſsimi, vnà cum Valdenſi aduerſus Viclephum: Sanctes item proprio Gallico libro, quem imitatus Thomas Stapletonus accuratiſsimè (vt ſolet) impoſturas Caluini retexit, quibus tantam impietatem callidè tegere ſatagebat.

Inſtit. li. 3. c. 16. ſect. 1. Matth. 12. Rom. 11. 1. Ioan. 3. *a* Caluinus c. 13. aduer. Libertinos Caluini in conſtans doctrinã. *b* Anno 1555. 3. Aprilis præſentibus miniſtris quorum præcipui erant, Andreas Zebede⁹, Nionẽſis miniſter, & Ioãnes Angelicus miniſter Burſini

D. Tho. 1. p. q. 13. art. 16. & q. 19. art. 9. ad arg. 1. 2. q. 79 art. 3. & q. 87. art. 2. Thom. Valdẽſis in doctrinali fi. dei l. 1. c. 28 Sãctes tractatu des Atheiſmes de Caluin. art. 10. Quę Dieu n'eſt point auctear des pechez. Thomas Stapleto. l. de Iuſtific. 11. i per totũ. vbi agit de cauſis peccati.

ATHEISMVS DECIMVS LVTHEri doctrinam Catholicam de animarum poſt mortem locis labefactantis.

Cvm verò ex ea peſtilenti doctrina ſequeretur, in renatis, qualiacunq; bona & adeò Chriſtiana opera eſſe damnabilia, mirum eſt, quantos ſatanas in corde Lutheri deſcenſus poſuerit. Nullam enim bonorum operum mercedem forè hinc ſenſim tortuoſus intulit ſerpens. At ſublata mercede Chriſtianarum virtutum, & operum tollebatur & pœna. Vtroque

autem hoc ſubmoto, Deus ipſe (quantus quantus nomine tenus ab hæreticis iſtis vſurparetur) negandus fuerat. Id quod varijs artibus ſemper etiam in Ethnicis, atque Philoſophis accidit, qui quod in virtute ſummum bonum ponerent, licet eius perfectionem nondum agnoſcerent, humani tamen generis hoſti omninò placere non poterant. Quare ſic illos eſt perſecutus, vt aduerſus eos qui hac de re melius ſaperent, eaſdem alijs quas hoc ſeculo Lutheranis fecit, rationes inſtillauerit: Primò Stoicis, poſtea Epicureis, denique Theodoro Cyreneo, atque Diagoræ, ſicuti & Protagoræ fecerat. Nam cùm à Stoicis virtutis præmia negarentur, intulit Epicurus, ne DEVM quidem igitur punire mala, niſi remuneraret bona, ac proinde nullam eſſe DEO curam inferiorum rerum. Quod cùm alij excepiſſent, adijcere ſunt auſi, ne DEVM quidem eſſe: Tam facilè ruit, qui ſemitam rectitudinis deſerit. Acquidem puto Carneadi, ſiue alijs eius ſcholæ nunquam veniſſe in mentem, vt ex ſuorum placitis blaſphema illa Epicureorum, atque atheorum dogmata ſequerentur. Sed ita fit, cùm beſtia tangit montem, & ad diuinarum rerum ſplendorem cum luto, & ſordibus accedit. Poterat igitur Lutherus, & reliqui ijs ſaltem vocibus vti mercedis, præmij, ſpei, quibus Chriſtus ipſe vſus fuerat, cuius ſapientia nec ſuæ bonitati derogat, cùm ſua in nobis dona coronat, neq; meliores Euangelij ſui interpretes, quàm qui per quindecim ſecula fuerant, expectabat. Quod ſi quis interroget, cur Lutherus tanto præcipitio oſtium aperuerit, citò me expedio. Quoniam hæreſis ad atheiſmum, vti ad ſuum centrum, aut ſphæram ſemper properat.

Hereſis cētrum Atheiſmus.

Cvm hæc ita ſint, mirum non eſt ſi quidquid cœleſtium coronarum pijs, aut infernì pœnarum impijs diuina ſcriptura proponit, ſic ille expoſuerit, vt etiam hinc latiſsima ad atheiſmum via complanaretur. Quis enim de inferno, ac reliquis locis, quos recta fides nos docuit, nutare incipiens, iam amplius de religione fuerit certus? & ſceptici quidem vt ſextus Philoſophus de Pyrrhonijs diatypoſibus inquit, nulli rei incertæ, & controuerſæ aſſentiebantur: Imò verò ne tùm quidem dogmata ſtatuebant, cùm voces ſcepticæ inſtitutionis pronunciarent, nimirum vel hanc οὐδὲν μᾶλλον; hoc eſt, nihilo magis: aut illam οὐδὲν ὁρίζω, hoc eſt, nihil definio. Quas voces cùm in tanto religionis negotio vſurpet Lutherus, an ſcepticā non Chriſtianam voluerit ſtatuere religionem nemo non intelligit. Certè quæ ad articulos fidei ſtabiliſsimos attinebant, incertiſsima reddidit, reddita facillimè è cordibus hominum, vt fecit, euulſit.

Primvm igitur ſtultitiam Papiſtarum taxat (ſic enim ille pro ſua modeſtia loquitur) qui poſt mortem fecerint „ quinque loca, infernum damnatorum: In- „ fantium non baptizatorum: purgatorium: „ limbum patrum: Deinde (inquit) in nouo „ teſtamento addiderunt Paradiſum prop- „ ter verbum Chriſti: Hodie mecum eris „ in paradiſo: denique cœlum apertum. „ Hæc ille. Quibus verbis quantò magis cogito, equidem non video, quid ſibi Lutherus vellet, niſi quòd non ſolùm non curaret paradiſum, & cœlum apertum, ſed ſtultitiam hæc eſſe omnia (vt dixit) ita crederet, ac deniq; ne prorſus impius haberetur, Chriſti nomine (ac ſi ſine vllo loco is eſſet noſter paradiſus) omnem perfidiam ſublato etiam inferno tegeret. Sed videamus tam certi Euangeliſtæ tam incerta quæ ſequuntur. Primum (inquit) locum dicunt eſſe damnatorum, qui eſt cruciatus ignis æterni. Verùm an impiorū animę torqueantur ſtatim poſt obitū non poſſum adfirmare, &c. Apparet eos etiā dormire, & quieſcere, ſed nihil adſero.

Lutheri hæſitantia in rebus fidei.

To. in Geneſim c. 25. p. 354. impreſſum Nouembr. anno 1558.

Secundus locus eſt non baptizatorū Infan- „ tium, illos dicunt quidem damnatos eſſe, „ ſed non pati pœnā ignis, aut vermium. Sed „ tantum carere viſione Dei.

Tertivs circulus eſt purgatorij, in „ quod nec damnati, nec infantes ingrediun- „ tur, ſed qui credunt quidem, & tamen non „ ſatisfecerunt pro peccatis. Quartus eſt lim- „ bus Patrum, ad quem deſcendiſſe Chriſtū „ dicunt, & effregiſſe & patres liberaſſe, non „ ex inferno, ſed ex limbo, qui affligeban- „ tur deſiderio, & expectatione Chriſti, non „ pœnas, aut cruciatus ſuſtinebant vllos. „ Hiſce nugis repleuerunt Eccleſiam, & or- „ bem terrarū, nos radicitus iſta omnia euertimus. &c.

De quinq; animarū receptaculis.

Haec quidem vt blaſphemè, ſic impiè Lutherus. Nam Eccleſia Chriſti ex multis Diuinę ſcripturæ locis, ex Apoſtolico Symbolo, ex ſpiritu Dei, qui eam regit, diſertè teſtatur, & inferos eſſe ſub terra, & Chriſtū ad patrum limbum deſcendiſſe, & ſanctos cum Chriſto regnare, ac ſequi agnum quocunque ierit. Purgatorium autem eſſe ſic credit, vt tamen Luthero, & alijs eiuſmodi eum locum haud obtigiſſe certò ſciat, cū non minus quàm Dathan, Abiron, & Chore ad inferna deſcenderit.

S. Baſil. 2. Exameron. & in deut. cap. 9. S. Cle. Rō. ep. 4. Clem. Alex li. 7. ſtrom. Damaſc. l. 2. de fide orthod. ca. 6. Apoc. 21. 2. Cor. 5. Luc. 16.

Et ſupremum quidem illud cælum, quòd cùm nullo motu cieatur, ſanctiſsimę Trinitatis eſt thronus: quodque cùm domicilium ſit intellectualium entium, rectè intellectuale, ſicut à D. Baſilio Empyreum

Act. 2. Gen. 37. Aug. ad Heſych. ep. 80. Pagninus. Iſa. 14.

reum eſt vocatum, tum ex Indito, tum ex cælitum ſplendore in ipſum redundante, eò magis cognitum eſt Theologis, & pijs, quãto minus patuit, vel olim Philoſophis, & Aſtrologis, quorum ſenſus eò conſcendere non poterant: vel hoc ſæculo hæreticis, qui eruto ſibi fidei oculo aciem intendere nequeunt in ciuitatem illam, quæ (vt habet ſcriptura) non eget ſole, neque luna, vt luceant in ea: Nam claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius eſt Agnus.

At & inſerna loca eſſe ſub terra paſsim Diuinæ ſcripturæ docent, atque Eccleſia profitetur. Quare D. Auguſtinus ad Euodium ſcribens: Quis ergo (inqnit) niſi infidelis negauerit fuiſſe apud inferos Chriſtum? Atque alibi ait, ſicut diuerſæ cuſtodiæ ſunt agentium in officio, ſic diuerſas cuſtodias eſſe mortuorum, & diuerſa merita reſurgentium. Septuaginta verò Interpretes, ac Græci idipſum monſtrârunt, cùm non ſepulchrum, neque τάφον (vt quidam temere) ſed ᾅδην & τάρταρον, hoc eſt infernum verterunt. Quod & Rabini præſtantiores per Scheol intellexerunt: ac D. Hieronymus poſt Chaldæum paraphraſten vertit Gehinnon, ſicuti Chriſtus Dominus antea Gehennam vocauerat.

Sic Purgatorij locum ſexdecim Synodi varijs temporibus, ac locis docuerunt. *a* Carthagin. III. & *b* IIII. *c* Viennenſe, *d* Valentinum, *e* Aurelianenſe II. *f* Bracharenſe I. & *g* II. *h* Antiſiodorenſe, *i* Vormacienſe, *l* Triburienſe, *m* Toletanum, VI. *n* Epanenſe, *o* Cabilonenſe, *p* Lateranenſe Maximum, *q* Cõſtantienſe, *r* Florentinum, *ſ* Tridentinum.

Idem de limbo patrum, & de receptaculo puerorum nõ baptizatorum, cùm illud ex varijs D. Scripturę locis, tum hoc efficaciſsimis rationibus ex D. iuſtitia petitis aſtruxit, quæ videlicet ſuum vnicuique diſtribuit.

Sicut enim in prælijs occaſio ſeſe multiplex offert meriti, demeriti, victoriæ, caſus. Signo autem receptui dato, cernis hos triumphantes, illos ob prædam lætos, alios (licet victores) accepta vulnera non ſine dolore curantes, reliquos vel fugatos cum dedecore, vel amiſsis omnibus captiuos; aut interfectos: Sic multò magis poſt hanc vitam, quam D. ſcriptura militiam non ſine cauſſa vocat, cùm primum eſt pugnę finis indictus: Animæ victrices aliæ, ſiue olim ad limbum patrum quaſi in portum ſeſe recipiebant: ſiue poſt Chriſtum ad cælum euntes pleniſsimũ gaudium aſſequuntur: aliæ victrices quidem, ſed quæ adhuc vulneratę quaſi per ignem (vt inquit Apoſtolus) expiandę, ad Purgatorij locum deſcendunt. Reliquę addicuntur æternis pœnis. Cùm interim ij, qui inter milites per ſacramẽtum fidei nondum conſcripti occubuerũt, vt laborum, aut vulnerum fuerant, ſic & triumphi, aut doloris ſunt expertes.

Matth 11. Rabi Dauid Kimi in cõmẽt pſ. 9. & in Gen. 37. & in pſ. 133. Num. 16. 1. Reg. c. 28. Ioſep. li. 6. antiq. ca. 15. Iuſtin dial. cũ Tripho. Baſil. ep. 80. Ambr. in 1. c Lucæ. Hiero. in 7. c. Iſaiæ. Aug. li. de cura pro mort. c. 15. *a* Can. 29. de conſ. d. 1. c. Sacramẽ. *b* Can. 79. & 95. 20. 9. 7. Can. ſacerd. 5. *c* Can. 2. & 6. 13 9 2. 5. 8 oblationes. *d* Can. 4. *e* Cap. 14. *f* Cap. 34. 39 *g* Can. 10. *h* Can. 17. *i* Cap. 10. *l* Ca. 15. 16. 31. *m* Cap. 2. *n* 26. qu. 6. c. ſi aliquis. *o* De cõſec. d. 1. cap. viſum eſt. *p* Can. 66. de ſimonia c. ad Apoſ. *q* Seſ. 5 ar. 5. *r* In decreto vnionis *ſ* Seſſ. 6. can 30. & ſeſſ. 25. c. 1. Geneſ. 37. 1. Reg. 28. Lucæ 16. Iren. libr. 5. Greg. lib. 13. mora. c. 22. Damaſc. li. 3 cap. vlt. Beda lib. 3. in Iob c. 7. Inno. 3. ca. maioris tit. de bapt. Nota pul. Vide Atheum ſabulas Theologicis rebus immiſcentem.

ATHEISMORVM COLLVVIES A Lutheri & Caluini diſcipulis Nearianis, Sabellianis, Samoſatenicis, & Ebionitis in orbem inuecta.

CAPVT VII.

SED quam diximus in Luthero Impietatem apparuiſſe herbeſcentem, in Caluino autem ſpicas (ſeu potius ſpinas) proſerentem, iam videbimus in nouis Arianis, Sabellianis, Samoſatenicis, & Ebionitis ſic maturuiſſe, vt illud in eos quadrare poſsit, quòd inquit Pſaltes: Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox, in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ terræ. Quamprimùm enim ceciderunt iſtę herefum tenebrę ſuper bonã Germaniæ, ac Gallię partem, exilicre ex antris immanes ferę, quærentes quos deuorarent, & ſua quęq; aconita euomentes. Tum apertum bellum indictum eſt Deo, duoque à ſatana Geneuam, atq; ad Bernates Heluetios, tanquam ad propriam officinam miſſi ſunt, reliqui in Poloniam, & Vngariam, atque in Tranſſyluaniam iuère, quòd hæ Prouincię Maometanis proximę, peſtilentibus quibusq; atheiſmis ſouendis, & propagandis materiam, vires, tutelam, eſſent ſuppeditaturæ. Nos commentarijs Tranſſyluanicis, quibus eam hiſtoriam à mille quingentis annis vſque ad nos perſecutiſumus, ea quæ de iſtis Atheorum dogmatibus ipſi vidimus, ob oculos omniũ poſuimus. Nunc autem quando, quóue loco, & per quos vniuerſa colluuies atheiſmorum hoc vno ſęculo ex ſeminibus Lutheranis & Caluinianis erupit, dicendum eſt planius. Sic enim ſatanę aſtus liquidiſsimè ad Dei gloriam innoteſcet, & vnuſquiſq; intelliget, quàm vera illa ſint, quę Diuina ſcriptura pręmonuit: Qui modica ſpernit, paulatim decidet. Quæue D. Auguſtinus: Quomodo enim (inquit) coluber nõ apertis paſsibus, ſed ſquamarum niſibus repit, ſic lubricus deficiendi motus minutatim occupat.

Anno igitur huius ſęculi trigeſimo ſecundo, Michael Seruetus Hiſpanus apparuit, qui aduerſus ſanctiſsimã Trinitatem, Deique eſſentiam dimicationem ſuſcepit. *a* Nullam enim eſſe diſtinctionem perſonarum in diuinis blaſphemauit, atheiſmũ Praxeæ iam ante mille & quadringentos

Pſal. 103. S. Aug. lib. 12. de Trin. ca. 10. & 11. *a* Seruetus li. 5. de Trinitatis erroribus pag. 189. Etia dialogo 1. pag. 229. & in reſponſ. ad art. 1. ex his quos collegerat Caluinus. Ita miniſtri Tranſſyluanici libro 2. cap. 4. Aug. lib. de hæreſibus §. 40. Hilarius de Synod.

 annos

b Seruetus li. 3. pag. 92. de erroribꝰ Trinitat. Tranſſyluanici miniſtri lib. 2. c. 5. & 4. Irenæus lib. 1. c. 25. & 26. Aug. ſ. 44. de hęreſ. & 45.

annos à Tertulliano, & alijs expugnatum ab inferis reuocās, ac Noeti, & Sabellij, quæ à D. Auguſtino recitantur, Pauli item Samoſateni, atque Photini hæreſes ſuſcitans, ſicut oſtendit S. Hilarius: b Adiecit; Chriſtum ante Beatiſsimā Virginem nihil, ſed ſolum ideam in mente Dei fuiſſe, quomodo nos fuimus ab ęterno. In quo Ebionem, & Cerinthum, Samoſatenumq́ue, & Photinum licet agnoſcere: quamuis à Praxęa, & à Noeto diſſentiret, qui Chriſtum aſſerebant eſſe æternum, & patris perſonam cum filij perſona confundebant, vnde & Patripaſsiani vocati ſunt. Sed & Deum Patrem ſic homini Chriſto ſuam cōmunicaſſe Diuinitatem ſenſit, vt non per ęternam generationem, ſed per vnitionem gratiæ fuerit quidem Deus, at factus, attemporalis, at minor patre. c Neſtorij itaque laqueo præter aliarum hæreſum nodos implicitus eſt docentis, Chriſtum fuiſſe Deum per inhabitantem Deum, tanquam in templo. Denique hic Geneuæ flammis d traditus eſt, à Caluino, qui hanc hiſtoriam conſcripſit, homo vt auram inanis glorię vndequaque captans, ſic ne ſibi queſtus periret, ſi quis alter nouator Geneuenſem thronum ſubriperet, ſatanæ officium diligenter exercuit, qui ſolitus eſt ſic amicos per alios amicos ſuos accipere.

c Theodor. li. 4. hæret. fabularū.

d Anno 1555.

e Anno 1558.

f Benedictꝰ Aretinus de ſupplicio Valentini.

g Acta publica Geneuæ.

h Anno 1566.

i Gentilis prothesi 26 & 33. & Benedictus Aretinus.

l Theodor. de fabulis hæreti. lib. 1. cap. 18.

Ac & e triennio poſt eadem in ciuitate Geneuę ſatanas nouum cudit Arianiſmum per Valentinum f Gentilem, Gribaldū, & alios. Gentilis autem eo in errore deprehēſus, g coactus recantare id fecit. Mox fugiens Cracouiam, quæ Poloniæ minoris eſt ciuitas, Paulum Pſeudopaſtorem Cracouienſem ſeduxit, & ex improbo Caluiniſta facilè peſsimum fecit Arianum. In habentibus enim Symbolum facilis eſt tranſitus. Itaque & non dubia ſpe metendi id quod ſeminabat, dum diligenter in hoc incumbit, à Zuinglianis h necatus, eam tamen peſtem reliquit in Polonia viuam, cuius hæc erant præcipua capita.

m Suidas in verbo Philoponus. Niceph. li. 1. 18. ca. 48. Abbas Ioachimus libro contra Lombard. Lateranen. Syn. c. 2. in decretalib.

Patrem, & filium, ac ſpiritum ſanctum tres eſſe ęternos ſpiritus i eſſentiali numero differentes: Antiquas enim illas ſordes & ipſe corraſit eorum, qui à Theodoreto Peratæ vocati docebant tres perſonas eſſe tres mentes, & tres Deos: quem errorem poſteà exceperunt ferè ante annos mille m Philoponus, recentius autem Abbas Ioachimus, atque alij, quos omnes Lateranenſis Synodus damnauit.

n Protheſi 8. & 10. 22. 24. 28. 40. & Antid. tertia in li. Antid. pag. 26.

Deinde n patrem eſſe longè maiorē filio, ac Spiritu ſancto. Patrem enim aiebat eſſentiatorem, reliquas duas perſonas eſſentiatas. Arianos ſecutus cuius hanc ipſam hęreſim, à Synodo Nicæna conuictam, & condemnatam fuiſſe o Epiphanius pręter alios meminit.

o Epiphan. hæreſ. 69.

Sed & aliam adiunxit hæreſim, cùm filium, ac ſpiritū ſanctum p docuit eſſe ex nihilo, vel ex tempore, & non ab æterno productos. Id quod q Ariani antiquiores prędocuerant, filium aientes creaturam eſſe, & factum ex non extantibus, licet poſteà recentiores (vt aliæ ſemper inter iſtos ex alijs ſciſſuræ erumpunt) cœpiſſe eſſe filium aſſeruerint.

p Protheſi 11. & 21.

q Aug. de Trinit. lib. 6. cap. 1. Et contra Maxim. lib. 1.

His ergo fundamentis iactis cœpit ſuperſtruere ſatanas, quod ſibi propoſuerat, vixq́ue ſeptennium agebatur, cùm ſatis lignorum ad excitādam flammam ſibi viſus collegiſſe, fecit, vt colloquium in Polonia noui Ariani peterent ijs de rebus quæ ad religionem ſpectabant: petitum igitur obtinuerunt non bono exemplo, magno ſanè damno, tam inſignis & pij Regni. Ex ijs verò, quæ Petricouiæ acta ſunt, vbi locus conuentui delectus eſt, intelliget quiſque cordatus, quonam res euaſerit, & quātum perfidia eſt audax, niſi freno iuſtitiæ, ac veritatis cohibeatur.

SVMMA COLLOQVII CVM NOuis Arianis Petricouiæ in comitijs, in Regno Poloniæ habitis 1566. ante Dominicam quæ dicitur Lætare.

Oppugnatur hæc enunciatio, Pater, Filiꝰ, & Spiritus ſanctus sūt vnus Deus. Quaſi vniꝰ Dei nomine ſolus pater intelligendus ſit.

CVM Petricouię comitia haberentur, in quibus de ſalute Reipublicæ contra immanem hoſtē Moſcum deliberabatur, placuit magnæ nobilitatis parti, Rege Sigiſmundo permittente publicum colloquium de religione inſtituere. Primùm igitur ex parte altera erant ſelecti quatuor teſtes futuræ actionis viri Illuſtres, duo ex minore, totidem ex maiore Polonia. His adiūctus erat Scriba, vir nobilis. Totidem fuere aduerſariorum & teſtes, & miniſtri, quorum miniſtrorum hæc ſunt nomina: Gregorius Paulus dux hæreſis Tritheitanæ, Lutomirius, Paclefius, Homanus: Scriba verò homo nobilis, qui contra duas epiſtolas Caluini ad fratres Polonos ſcripſit, Ioannes Cazanouius. Sed quęſtio erat de pręſide, quis & an vnus eſſe deberet. Placebat alteris, vt alternis diebus, vnus ex vtraque parte pręeſſet: vbi cùm diſcordes eſſēt, tandem duo electi ſunt, vnus vnius, alter alterius partis. Porrò cùm iam ad rē ipſam accederēt, ſummus Regni Magiſter, quem Marſchalcum vocant (is autem erat vnus ex teſtibus) pręfatus eſt, & ad colendam pacem ac reditum, aduerſarios inuitabat, his verbis ſubiectis: Iam igitur, inquit, conſtituta propoſitione qua de agendum eſt,

in

In Dei vnius in Trinitatis nomine exordi mini. Vbi protinus quidam eorum toruè inſpiciens reſpondit: Nos verò hic non dicimus, Amen. Neque enim nos nouimus iſtum Deum Trinitatem. Tum alij: Nulla iam alia (inquiunt) propoſitione nobis opus eſt, cùm ſe hæc obtulerit. Nos autem Deo fauente & volumus, & parati ſumus demonſtrare, quòd Spiritus ſanctus non alium nos Devm in ſcriptura doceat, niſi ſolum Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, id eſt, Devm vnum in Trinitate. Is erat ad rem acceſſus, verùm vt eò melius res ipſa percipiatur, poterit tota iſta actio in tria capita diſtingui.

I. In primis quatuor ſeſsionibus nihil aliud, quàm veri ac puri verbi Dei teſtimonia in medium afferebamus, idque ideò quòd aduerſarij ſententijs verbi Dei gloriari, ſeque iactare apud vulgus ſoleant, vt illud tantò facilius decipiant, inque hæreſes inducant. Primùm igitur legebatur noſtrum ſcriptum, cuius hæc erat ſententia. Nos quidem, ô amici, haud difficulter poterimus vobiſcum eam rem tranſigere. Nam vbi primùm Biblia aperueritis, & initium veteris & nouæ legis conſideraueritis, ſtatim offendetis id ibi aſſeri, quòd vos pernegatis. Sic enim Geneſis primo, ſcriptura loquitur: Faciamus hominem ad imaginem noſtram. Noſtram, inquit, non meam; poſteà verò addit: Et fecit Devs. Nouæ autem legis initium, hoc eſt: Verbum erat apud Devm, & verbum erat Devs. Videtis vt in veteri lege loquatur, vnus Devs tanquam de tribus; hic verò, quod filius verbum æternum (Nam quod ab initio erat æternum eſt) erat apud Devm. Et erat idem non alius, vti vos perperam interpretamini, Devs. Multa & alia ſunt nobis verbi Diuini teſtimonia: Verùm ne longiùs progrediamur, videtis vt ſtatim ab ipſo Bibliorum principio redarguamini. Iſti verò ſecundo conſeſſu ſcripto noſtro reſponderunt, quod ipſorum reſponſum, quàm à nobis tertio ſcripto funditus euerſum fuerit, ille demùm intelliget, quicunque illud leget. Sed & extremum eorum reſponſum idem teſtatur. Vbi cùm iam planè nihil directè reſpondere poſſent, obiecerunt nobis quaſdam æquipollẽtes enunciationes minimè ad rem pertinentes, & quaſi ex alia theca petitas. Is erat primus inſultus colloquij quatuor actibus abſoluti.

II. In ſecundo conflictu tanquam in tabula depicta conſenſionem primitiuæ Eccleſiæ ad noſtra vſque tempora deductam, quàm manifeſtiſsimè demonſtrauimus. Nempè quòd non alia vnquam doctrina in Eccleſia Dei viguerit, quàm qua filius Dei eſt verus Devs. Nemo eſt autem qui neſciat, non niſi duos poſſe eſſe Deos verum aut falſum. Quod ſi filius Dei verus eſt Devs, non poteſt eſſe alius quàm vnus ille, quem concordi conuentu celebrat vniuerſa Sancta ſcriptura. Audi Iſrael: Dominus Deus tuus vnus eſt. Et ego ſum Devs, ante me non eſt alius Devs, & poſt me non erit, & præter me non eſt. Hic aduerſarij huic noſtro veterum Eccleſiarum conſenſui, contrarias eorundem ſcriptorum ſententias oppoſuere, quibus tamen nihil oſtendebant, nec quicquam aliud afferebant, quàm illud ſuum: vnus eſt Devs Pater. Quas ſententias vbi ad ſatietatem vſque recitaſſent, ſtuduimus eas paucis verbis refutare. Concedimus quidem, dixerunt noſtri, vnum eſſe Deum Patrem, ſed Devm Patrem ſapientem, & ſpirantem, hoc eſt, vnum cum filio, & Spiritu ſancto. Ad quæ illi: Quandoquidem (inquiunt) Patrum teſtimonia tam veſtra quàm noſtra vera ſunt, conſequens erit, vt iſti Patres ſibi ipſis ſint contrarij. Faceſſant igitur iſti. Nos verbo Dei inhæreamus, quibus orthodoxi. Vos verò inquiunt, quemadmodum neque verbum Dei, quod vobiſcum faciat, ſicut iam oſtenſum eſt, ita neque conſenſum Eccleſiæ, quo magis confirmemini habere poteſtis. Patres autem illi ſancti non ſibi ipſis aduerſantur, neque enim amentes fuere, nec bilingues, vti vos eos traducitis, ſed ad ſcripta eorum intelligenda neceſſe habetis arcana quadam claue. Hic vbi clamantes aſſeuerarent, eos ſibi ipſis eſſe contrarios: Noſtri illis propoſuerunt ex iiſdem Patribus deſumptos eiuſmodi locos, contra quos nihil poterant mutire, quibus in locis ſeipſos interpretantur, & declarant manifeſtè, videlicet nihil inter duo enunciata intereſſe, immò æquipollentia eſſe. Vnus eſt Devs, hoc eſt, Devs Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, & vnus eſt Devs pater. Nam illi ſemper intelligunt Deum

patrem eſſe vnius cum filio, & Spiritu ſancto eſſentiæ, prout inquit Tertullianus: cùm, inquit, nominatur Deus pater, intelligitur & filius, etiamſi non nominetur. Hic erat finis alterius congreſſus, tribus actibus abſoluti.

III. PORRÒ in tertio conflictu ad hiſtorias ventum eſt. Nam vbi & teſtimonijs verbi Dei & cõſenſu ſanctæ Eccleſiæ conuicti eſſent, receperunt ſe ad hiſtorias, quas iam in promptu habebant, quas illi cùm proferrent, ſtuduerunt potiſsimum duplici turpiſsima reprehenſione fidei Chriſtianæ auctoritatẽ derogare. Prima fuit, cùm pertinaciſsimè aſſererent, quaſi hęc noſtra fides in Nicęno primùm concilio fabricata, & in lucem edita eſſet: Altera cùm dicerent, quaſi magna vi à Cæſare Conſtantino, & ab illis Epiſcopis conſtituta, atq; ſtabilita eſſet, vbi ſe dolore affici profeſsi ſunt ob cauſſam illorum quinque diſcipulorum Arij nolentium approbare verbum ὁμοούσιον, carpentes ſanctos illos Patres Athanaſium, Cyrillum, Auguſtinum, Epiphanium, Chryſoſtomum, & illos præſtantes Imperatores, Gratianum, Valentinianum, & Theodoſium, qui ſuis edictis fidem Chriſtianam ſanxerunt. Quæ omnia ſcripto complexi nobis obtruſerunt. In quo ſcripto palàm vituperarunt Concilium Nicænum, ſanctos Patres, & pios illos Imperatores, fidemque eorum. Contrà verò comprobârunt Concilium Arianum Syrmij habitum, eique
[De hoc cõcilio lege Nicepho. l. 9. cap. 31.] ſubſcripſerunt, laudantes tam diſcipulos illos Arij, fidemque ipſorum, quàm Conſtantium Cæſarem fautorem Arianorum. Hęc nos vbi audiuimus, ſcriptumq; eorum magno cũ animi noſtri dolore accepimus, huiuſmodi eos verbis poſtremo conſeſſu allocuti ſumus: Non ſine graui animorum noſtrorum mœrore id ex vobis amici intelleximus, quod vos palàm profitemini, Arij eſſe amatores. Nos verò omninò parati eramus demonſtrare fidem veſtram, quàm ea recens, quàm vana ſit, non tantum ſanctis literis, conſenſu Catholico, ac hiſtorijs, ſed quocunque tandem voluiſſetis ſcriptorũ genere. Atquoniam expreſsis verbis conteſtati eſtis vos Arianarum partium fautores eſſe, pręcluſiſtis iã hoc pacto, viam & nobis vobiſcum, & vobis nobiſcum deinceps hiſce de rebus differendi. Non enim vos latet, quàm Arius fuerit hoſtis omnis Catholici nominis. Nobis autem, qui exigua fidelium pars ſumus, neque conuenit, neq; nos decet cauſſam totius orbis Chriſtiani tranſigendam ſuſcipere. Quod ſi faceremus, neminem eſſe exiſtimamus, qui non hoc nobis vitio potius vertat, quàm tribuat laudi: pręſertim cùm & Apoſtolicis mandatis, & legibus Romanis ab eiuſmodi curioſis quæſtionibus arceamur. Attamen ecce vobis ſcriptum, quo oſtendimus, non ex mutilatis, ſed certis & fidei probatę hiſtorijs verbum ὁμοούσιον adeo doctrinam de Deo vno, & Trino ante Nicęnum concilium fuiſſe, illosque trecentos decem & octo Epiſcopos qui illic aderant, nihil aliud quàm antiquam, & à maioribus acceptã fidem (quos nos neſcimus, quid noui inuexiſſe putatis) clariorem reddidiſſe. Sed neque vis cuiquam, vt vos exiſtimatis, vlla illata eſt, quod teſtatur hiſtoria Socratis l. 1. ca. 8. Ad hęc omnes hiſtorici teſtantur, Conſtantinum illum religioſiſsimum Imperatorem nihil auſum fuiſſe in conſenſu illo ampliſſimo eloqui, niſi prius ab Epiſcopis petita venia. Vos verò cùm omnia perperam interpretemini, Dei ideo vindictam aliquando experiemini. Iam verò videmus nullam vobis ampliùs eſſe ſortem in hac hęreditate.

HIS illi auditis vale nobis dixerunt & verbis, & ſcripto. Hic verò cùm vnus ſurrexiſſet, ad precandum omnes cohortatus, Deum aduerſarijs propitium precatus eſt. Tandem cùm finis actioni imponendus eſſet, cecinimus vulgatum Hymnum ſacroſanctum in hęc verba: Deo patri, & filio, & ſpiritui ſancto omnipotenti Deo laus ſit, & honor perpetuus, Amen. Vbi ſtatim aduerſarij cùm hęc verba ferre non poſſent, cœperunt ſeſe ſubducere, negantes ſe velle dicere, Amen.

IS fuit finis colloquij. Deinde die Dominico, qui Lętare dicitur, conuocatus eſt vniuerſus nobilium cętus, vt rem geſtam agnoſceret, vbi ſummus Regni Magiſter ex conſenſu reliquorum teſtium profeſſus eſt totum negotium, ita quemadmodum hîc perſcriptum eſt, geſtum, atque tranſactum eſſe. Idque ipſimet etiam teſtes comprobarunt.

Colloquij cum Trinitarijs finis.

VELITATIONES ALIAE ARIAnorum, & Antitrinitariorum in Tranſſyluania aduerſum Deum.

ET hæc ſanè agebantur in maiore Polonia cùm interim in Tranſſyluania noui indies cudebantur Atheiſmi, mutuaſque ſibi operas pręſtabãt Sarmatę & Daci. Non diu igitur poſt prodijt peſtilẽtiſſimus liber, quem bipartitum de falſa & vera vnius Dei patris, & filij & ſpiritus ſancti co-

ſti cognitione inſcripsere, qui ſeſe dictitabant Miniſtros Eccleſiarum in Sarmatia, & in Tranſſyluania. Vt verò popelib fucum ſacerent, conſentire inter ſeſe vtriuſque eius Regni Miniſtros initio libri placuit addere. Quo libro quoniã plurimi ad æternum interitum ſaſcinati ſunt, expedit omninò altius repetere quędam, quæ ſatanæ modum aperiant, quem tam horrendis blaſphemijs in ſinuandis adhibuit, tum verò quid liber ille contineat dicam.

Aſtus hæreticorum in Principe inficiẽdo ſua labe.

A LATERE Ioannis Sepuſij adoleſcentis Tranſſyluaniæ Principis Medicus nõ diſcedebat, qui olim in Tranſſyluaniam venerat, & Georgius Blandrata vocabatur. Hic iam vſque ad fæces epoto Serueti, & Valentini Gentilis veneno, operam dabat, vt latè diffunderetur: Principẽ igitur quẽ vtriuſq; ſpeciei prætextu, à fide Catholica auerterat, ſenſim in Lutheraniſmum tanquam in ſecundum gradum præcipitij deducit, Dioniſij Alexij Lutherani concionatoris operã, quem, cùm Claudiopoli paſtorem ageret, ad id munus à principe in aulam euocari curauerat: vbi verò principem ea in hæreſi ſatis promotũ videt, Dionyſium ſubmoueri ex aula, & in eius locũ Franciſcum Dauidis ſubſtitui curat. Hic enim è Catholico factus Lutheranus, mox in Caluiniſmum ruens, paulò poſt Blandratæ, & aliorum inſidijs in Ariamiſmum, deinde & in Samoſateniſmum decidit.

Franciſci Dauidis in religione inconſtantia.

Aulicis autem quibusdam interioribus, & apud Principem gratioſioribus ſecretò hac ipſa labe iam aſperſis, paulatim Caluini dogmata principi propinantur, quæ cùm temerè hauſiſſet, ſat commodè eum in Arianæ impietatis barathrum pręcipitarunt. Adiuuabat inſauſtum rei progreſſum Medicus alter Italus Franciſcus Stancarus, qui medicinam ſpecie profitens, re ipſa ſatanæ regnum propagans, & in procerìs Hungari domibus latitans, eadẽ quoad eius fieri poterat venena ſpargebat. Pertentatis igitur alijs, cùm (ſi ad ſuas impoſturas acceſsiſſet auctoritas principis) cogitaſſent rem multò vberius proceſſuram: Franciſcum Dauidem eò adigunt, vt præſente principe ſanctiſsimam Trinitatem ex ſuggeſtu perneget, Chriſti Dei filij Diuinitatem blaſphemet, ſicut in æde D. Petri Segeſuariæ fecit. Id autem vt res magis innoteſceret, & noceret, reſeruauerant in tempus comitiorum, quæ in ea Tranſſyluanię ciuitate anno huius ſeculi ſexageſimo ſexto erant habenda. Prædicatam impietatem alij libenter exceperunt, alij deteſtati, ſed pauci hiſcere auſi ſunt ob reuerentiã principis. Tunc Lutherani, & Caluiniani inter ſeſe agere, vt Eniedi, & Albæ Iuliæ Arianos ad diſputationem prouocarent, haud intelligentes, vbi fidei vnitas non eſt, veritatem inde haud poſſe eluceſſere: hæc verò ſi deſit, inde quoque longiſsimè abeſſe Deum. Et ſanè niſi Dominus ædificauerit, fruſtra laborant, qui cùm extra Eccleſiam ſint, Eccleſiam putent extruere. Tum igitur conſiliarij politici ad principem ſacilè ſe adiunxerunt, quem quò magis ruere cernebãt, eò magis grauiore peccati mole impulſi & ipſi ruinas aceruabant. Porrò veriſsimum illud eſt, agentes, & conſentientes pari non ſolum pœna, ſed priusculpa puniri. Intereà ſuis calcar addebat ſatanas, vt Trãſſyluaniæ finibus haud cõtenti, in Vngaricam quoq; planiciem deſcenderent, in qua virus illud ſpargerent: ij igitur diabolico ſanè aſtu vnâ cum principe Varadinum ad diſputationem deligunt. Conuenere Miniſtri reliquarum hæreſum Petrus Melius Dobricinenſis, Petrus Caroli, Georgius Czegedius, & alij eius ſarinæ. Ibi poſt vehementem vtriuſque contentionem Franciſcus Dauidis auctoritate principis nixus, quem cùm haberet diſcipulum callidè tamen iudicem iſti controuerſiæ delegerat, licentiſsimè triumphum inclamat, ac ſi Chriſtum de ſolio inſælicißimus deiecisset. Hæretici ſanè alij cùm ſcripturas citaſſent, & ab Arianis earundem ſcripturarum vim, varijs commentis audacter eludi viderent, intellexere, quàm ſibi antiquæ fidei regula ex Patribus & Synodis erat neceſſaria. Itaque etſi huc accurriſſent, noluit tamen Deus hæreticorum opera aduerſus hæreticos vti in veritate aſſerenda. Nam & propterea non ſinebat Ieſus ſe à dæmonibus nominari: Et verò à ſpiritibus qui obſederant quoſdam, reſponſum fuit Iudęis, qui eòs adiurabant: Ieſum ſcio, & Paulum noui, vòs autem qui eſtis? Blandrata deinceps, & Franciſcus Dauidis criſtas erigentes, ſpe concepta, ſorè, vt breui quoquouerſus ea impietas ſerperet, aliquos deligunt iuuenes, quos ea prauitate imbutos Patauium mittant, vt comparata maiore literatura, ſi quem ea in Academia decipere poſsint, id faciant. Cæterum ſuo tempore in Vngariam redeant, latius peſtem illam diſſeminaturi. Patauij cùm ſe Catholicos finxiſſent, & quicquid addiſcebant, id ad Chriſti Diuinitatem negandam detorquerent, poſteà de ſtudijs ſuis monſtrarunt, quàm illud nimis verum ſit, vnumquodque recipi per modum recipientis. Rediere igitur in Tranſſyluaniam, quorũ vnus inſęlicißimè mortuus eſt, cùm præceps è ſcala collum fregiſſet, alijs, ſi qui ſuperſunt paulò poſt ſenſuris, (niſi reſipiſcant) nõ defuturum cauſę ſuæ Deum.

Ex diſputatione cũ Arianis Proteſtantes intelligunt ſidei regulã eſſe neceſſariam.

Act. 19.

um. Ex Germania item acceſſitum Ioan-
nem Somerũ hominem loquacem, ſed qui
Græcè noſſe videretur, cùm à Lutheranis
defeciſſet, Claudiopolitanæ ſcholæ præfi-
ciunt: In huius locum, quòd vnà cum vx-
ore & ſocru peſtilentia correptus diem non
multò poſt obijt, Matthiam quendam
Polonum tanquam Hebraicæ linguę pe-
ritum ſic ſufficiunt, vt tamen ei præeſſet
Iacobus, qni ſe Paleologum vocabat & in
Græcia natus fuerat. Huic mandant tan-
quam Gręcas literas vti Græco callenti, vt
Biblia corrigat, correctionem eam intel-
ligentes, qua vulgatam, & à multis ſeculis
à Chriſti Eccleſia receptã verſionem depra
uaret, atq; ad ſua dogmata aptaret. Sic enim
& Lutherus, & Caluinus, & alij fecerant, vt
de ſuis quisque lapidibus gladium non Di
uini verbi, ſed ſuum acuentes facilius men-
tes Chriſtianas à veritate auerterẽt. Sed ta-
men & hic poſtea nouis ſuis dogmatibus cũ
illis pugnãs aufugit, donec ante bienniũ ad
Anno.1583. ductus Romam hæreſes, & Atheiſmos abiu
rauit, ac poſtea in easdem relapſus, combu-
ſtus eſt. Ea Igitur dũ agerentur, librum, vt
Ann. 1567. diximus, ediderunt, teterrimæ & infernalis
blaſphemię pleniſsimum, quem in duos di
ſtribuerunt, quorum ſummam huc adijci-
ens eò breuius refutabo, quòd magna pars
ſuperius refutata ſit.

*SVMMA ET REFVTATIO PESTI-
lentiſsimorum duorum librorum, quos Tranſſyluanici miniſtri contra Sanctiſsimam Trinitatem euulgârunt.*

AC primùm libri illi ſine auctoris no-
mine prodierunt. Quo vno nomine
ſe prodidit impietas. Qui enim malè agit,
odit lucem. Id ſanè nũquam in vilo perſpe
ctũ eſt antea cõtigiſſe, qui eſſet miſſ' à Deo.
DEINDE vt radicitus tollant quicquid
Chriſtus Dominus hactenus per ſexdecim
ſecula ſuæ afflauit Eccleſiæ, à Chriſto inqui
unt, & Apoſtolis prædictum fuiſſe, poſt aſ-
Li.1.cap.1. cenſionẽ ilicò venturum Antichriſtũ, Chri
ſti fidẽ penitus aboliturum, itaq; parum du
raſſe Chriſti Regnũ. At impij in caput ſuũ
mentiũtur. Diuina enim vox prolata per
Angelũ, dicẽtem de Chriſto; Et regnabit in
Luc.1. domo Iacob in æternũ quomodo conſiſtet?
Et illud Aggei: Quia hæc dicit Dominus ex
Agge. 2. ercituum: Adhuc vnum modicũ eſt, & ego
cõmouebo cœlum & terram, & mare, & ari
dam, & mouebo omnes gẽtes, & veniet De
ſideratus omnibus gentibus, & implebo do
mum iſtam gloria dicit Dominus exerci-
tuũ. Meum eſt argentum, & meum eſt aurũ
dicit Dominus exercituum Magna erit glo
ria domus iſtius nouiſsimæ, plus quàm pri
mæ dicit Dominus exercituum? Atque ite-
Iſaiæ. 60. rum illud Iſaiæ: Et aperientur portæ tuæ
iugiter die ac nocte, non claudentur, vt aſ-
feratur ad te fortitudo gentium, & Reges
eorũm adducantur. Gentes enim, & Reg-
num quod non ſeruierit tibi peribit, & gen
tes ſolitudine vaſtabuntur? vt mittam ſex-
centa alia id ipſum teſtantia. Quin verò ſi
Chriſti Regnũ fuerat ilicò penitus abolen
dum vbinã reſeruatum erat exemplar, ꝙ i-
ſtis aſſeruaretur, vt ad illud omnia inſtaura
rẽt? Deinde cũ is dici poſsit Antichriſt', qui
contrarijs ſtudijs, & profeſsione doctrinæ,
ac moribus contrarios Chriſto fines do-
ceat, ecquid vel doctrinæ, quæ ab Apoſto-
lorum tempore fuerit ſublatum eſt à Ca-
tholicis? Aut ecquid ab ijsdem obtrectatũ
eſt virginitati, præſtantibusq; alijs virtuti- Vide ſcrip-
bus quæ in Apoſtolis Chriſti viguerũt? Sed tũ meum
nec tẽpus Antichriſti, nec quę de hoc à Da- traditũ Ma
niele, à D. Ioanne Euãgeliſta, & ab alijs ſcri gno Duci
pta ſunt, vlla ratione cum illorum blaſphe Moſcouiæ
mijs cohærent, vt alibi docuimus. hac de re,
PORRÒ aiunt, Chriſtum & Apoſtolos & Theſes
docuiſſe vnum eſſe Deum Patrem, & vnũ Thyræi de
hominem Chriſtum. Sed paulò poſt, à Antichriſto doctiſſimas.
Catholicis tres Deos ſeu Trinitatem, eoq;
vno duos Chriſtos factos fuiſſe. At & hæc
blaſphemia eſt, & ſine vlla fronte mendaci
um. Nec enim niſi vnum Deum agnoſ-
cimus, huncq; ſimpliciſſimum. Neq; in tri-
bus perſonis ſanctiſsimæ Trinitatis plus
quàm vnam ſimpliciſſimam eſſentiam
profitemur, ac diſertiſsimè in Symbolo
vnam numero diuinitatem, & cum Diuo
Athanaſio paſsim canimus: Non tres Dij,
ſed vnus eſt Deus. Sed & hæc ſuperius à no
bis confutata ſunt, & impietas iſta omni a-
nathemate confoſſa eſt ex Dei verbo, & v-
nanimi Patrum conſenſu.
ADDVNT, cœptam fuiſſe tempore Di- Li.1. cap.3.
ui Ioannis Euangeliſtæ prædicari Tri-
nitatem, atque omnes Patres deinceps, &
ipſum adeò Athanaſium, atque alios e-
am doctrinam propagaſſe, quę inſuper eo-
dem Athanaſij tempore ferro, & flam-
mis ab ijsdem fuerit defenſa. Sed neq; pri-
mum illud verum eſt. Cur enim D. Ioan-
nes, qui ſcripſit aduerſus Cherintum, cæte-
roſque iſtarum peſtium pręcurſores, non
ſcripſiſſet aduerſus alios? Cùm enim poſt
Chriſti Domini reſurrectionem ſexagin-
ta & octo annos ſuperſtes fuiſſet, quidni
hæc vidiſſet, ac confutaſſet? Deinde qui-
nam fuere iſti, qui eo tempore Trinita-
tem prædicare cœperunt? edant origines
ſi poſſunt. Cùm autem Polycarpus D. Io-
annis Euangeliſtæ fuiſſet auditor, cumque
iſtum vidiſſet D. Irenæus, qui Valentinum,
Marcionem, & reliquas illas fęces ſpiritu
veritatis extinxerũt, ſicuti & Iuſtinus Mar-
tyr, atque Tertullianus, qui eadem pęnè ę-
tate fuerunt, cur non aliquam certè mẽtio-
nem

nem illorum feciſſent? cur inquam non feciſſent, cùm tamen iſtas nouorum Arianorum, & aliorum etiam tũc blaſphemias oppugnaſſent?

Tertull. de præſcript. cap.36. ET ſanè Tertullianus quænam Apoſtolorum doctrina ex ipſorum epiſtolis, quæ paſſim aſſeruabantur, oſtendit, cùm ait: Age Iam qui voles curioſitatem melius exercere In negotio ſalutis tuæ, percurre Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſæ cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſidentur, apud quas ipſæ authenticæ literæ eorum recitantur, ſonantes vocem, & repræſentantes faciem vniuſcuiuſque. Proximè eſt tibi Achaia, habes Corinthum. Si nón longè es à Macedonia, habes Philippos, habes Theſſalonicenſes. Si potes in Aſiam tendère, habes Epheſum: Si autem Italiæ adiaces, habes Romam, vnde nobis quoq; auctoritas præſto eſt: Statu fælix Eccleſia, cui totam doctrinã Apoſtoli cũ ſanguine ſuo profuderunt: vbi Petrus paſsioni dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur, vbi Apoſtolus Ioannes poſteaquam in oleum igneum demerſus, nihil paſſus eſt, in Inſulam relegatur. Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Aphricanis quoque Eccleſijs conteſſerârit. Vnum Deum nouit creatorem vniuerſitatis, & CHRISTVM IESVM ex virgine Maria filium Dei creatoris, & carnis reſurrectionem: Legem, & Prophetas cum Euangelicis & Apoſtolicis literis miſcet, & inde potat fidem eam: aqua ſignat, ſancto ſpiritu veſtit, Euchariſtia paſcit, martyrio exhortatur, & ita aduerſus hanc inſtitutionem neminem recipit. Hæc eſt inſtitutio, non dico iam quæ futuras hæreſes prænunciabat, ſed de qua hæreſes prodierunt, ſed non fuerunt ex illa, ex quo factæ ſunt aduerſus illam. Etiam de Oliuæ nucleo mitis & optimæ, & ne-
1.Ioan.2. ceſſariæ aſper oleaſter exoritur, etiam de papauere fici grauiſsimæ & ſuauiſsimæ ventoſa, & vana caprificus exurgit. Ita & hæreſes de noſtro fructicauerunt non noſtræ: degeneres veritatis grano, & mendacio ſyluestres. hæc Tertullianus.

DEINDE falſiſsimum eſt, D. Athanaſij tempore doctrinam de ſanctiſsima Trinitate ferro & flammis fuiſſe defenſam, (licet Arianorum libri à Conſtantino Imperatore prohibiti ſunt.) Quin verò diriſſima quæque ab Arianis (vt hoc tempore à Caluinianis) pertulere Catholici in vniuerſo orbe terrarum, quæ tam nota ſunt, quã quæ notiſſima.

PRAETAREA Ioachimum Abbatem alunt, & fratrem Bernardum de Luxemburgo, hoc autem ſeculo Eraſmum, Seruetum, & cæteros quoſdam ſecum in doctrina conſentire. Sed vide & hic Impias frontes ſine fronte. Ioachimus enim, cùm tres doceret diſtinctas eſſentias, hi verò cùm vnam aſſerant, ecquid ſimile habent? At quod inquiunt, ſuperatum fuiſſe Lombardum à Ioachimo in Synodo Lateranenſi, Gregorio nono Pontifice, & hoc mendacium eſt. Quænam enim vnquam iſto Pontifice Synodus fuit coacta? ſub Innocẽtio quidem tertio Lateranenſis habita eſt, ſed & ante hãc Lombardus, & Ioachimus, è viuis exceſſerant. Quæ cùm ita ſint, videamus quænam alia impietatum fragmenta ſuis iſtis ſordidis veſtibus adſuant. Probant enim Coranum Mahometis legem boni Turcæ præcurſores: Mox agunt de imaginibus ſanctiſſimæ Trinitatis, nec contenti ſimpliciorum quorundam picturas conuellere, eas item quæ ab Eccleſia Catholica ritè vſurpatæ ſunt, ſcommatibus, & blaſphemis carminibus proſcindunt, quæ tota res quoniam optimè ab Apoſtolicis viris, & à Synodis, ac Patribus, ac deniquè à Concilio Tridentino rurſum explicata, non ita verò pridem pereruditis theſibus à Petro Thyræo Societatis noſtræ Theologo ex diuino codice, ijsdemq; grauiſsimis teſtibus collecta eſt, habeant Sarmatæ, & Daci ex eodem Thyræo, quæ iſtis ad ſanctiſsimæ Trinitatis vnius Dei gloriam reſpõdeant. Neq; enim nos illo melius hæc digerere in ordinem, aut ad captum cuiuſque proponere ſciremus. Sic autem inquit.

DE SACRIS DEI IMAGINIBVS, quibus apparitiones occaſionem dederunt, deq́ue ipſarum multiplici vſu.

1 EX dei apparitionibus, & manifeſtationibus, quædã imagines apud Chriſtianos in vſu eſſe cœperũt. Quod. n. ſcriptura fecit verbis: hoc artifex effinxit ſignis: neç peccatum putabat Incurrere penicillus, vbi ſine crimine fuit calamus. Licita cenſebatur imago, vbi probabatur litera. Petri Thyræi Theſes pereruditæ de ſanctiſſimæ Trinitatis imagine, & alijs.

2. Illæ verò numero tres ſunt: Vna Dei patris eſt, altera ſpiritus ſancti, tertia ſuperbenedictæ Trinitatis. Nam filij perſonam quæ repræſentant, non ex ſimilibus apparitionibus profectæ ſunt, ſed habitus, quo vt homo, inuẽtus eſt, per omnia nobis, præterquam in peccato a ſimilis; ipſis occaſionem certiſsimam præbuit. a Hebr.4.

3. Pater vno eodemq; modo figuratur, vt ſpeciem ſenis, & dierũ antiqui referat. Spiritus ſanctus vna ſimiliter columbæ forma exhibetur. Trinitatis alia, atq; alia imago reperitur.

4. Com-

4. Commvntor eſt illa, qua vnàcum patre, & ſpecie columbæ pingitur filius, eo quo nobiſcũ in terris conuerſatus eſt modo. Altera, qua tres viri ita figurantur, vt nullus alio aut forma, aut ætate videatur maior. Tertia qua vnus quaſi homo cum triplici vultu aut capite exhibetur. Quartę cuiuſdam mentionem facit Ioannes Gerſon *a* qua ita in virginis vtero formata perhibetur, vt tota carnem humanã aſſumpſiſſe videatur.

a Gerſõ oio ſerm. habito Pariſijs io Natiuit. Domini To. 4. f. 47.

5. Ex his duæ à grauiſsimis viris improbatæ ſunt, *b* duæ verò pium vſum habere poſſunt. Reiicitur quarta. quod grauis erroris occaſio ſit, & quaſi tota Trinitas carnẽ aſſumpſerit, videatur demonſtrare. Reprobatur tertia, quod Trinitatem neſcio quale monſtrum oculis noſtris objiciat t vtraque parum habet decoris, parum, vel nihil Chriſtianam pietatem promouet.

b Latomus de cultu imagin. Io. Heſſels io Decalogo c. 66. An io p. 3. 1, 8. c 4. 5. 11.

6. Secvndae illi occaſionem dedit viſio Abrahamo exhibita, *c* de qua ſic B. Auguſtinus: *d* cùm (inquit) tres viri viſi ſunt, nec quiſquã in ijs vel forma, vel ętate, vel poteſtate, cæteris maior dictus ſit: cur non hic accipiamus viſibiliter inſinuatam per creaturam, viſibilem Trinitatis æqualitatem, atque in tribus perſonis vnam, eãdemque ſubſtantiam?

c Geneſ. 18.
d Aug. li. 2. de Tri. c. 11.

7. Primam verò, & Eccleſiæ auctoritas, & Patrum conſenſus, atque ipſa approbat ſacra ſcriptura: quæ patrem proponit tanquam antiquum dierum, *e* ſpiritus ſancti præſentiam in ſpecie columbæ demonſtrat, *f* Filium denique humanam naturam ex virgine aſſumpſiſſe varijs rationibus cõfirmat.

e Daniel. 7.
f Matth. 3.

8. Commendat has imagines, In primis veneranda antiquitas. Habuit Nolenſis Eccleſia ante annos mille, & amplius ſanctæ Trinitatis imaginem, cum aſcriptis à S. Paulino his verſibus: *a*

a Paulin. Epiſt. 12.

Pleno coruſcat Trinitas myſterio,
Stat Chriſtus agno, vox Patris cælo tonat,
Et per columbam ſpiritus ſanctus fluit.

Columbas aureas & argenteas in forma ſpiritus ſancti ſuper Diuina lauacra & altaria appenſas fuiſſe aſſerit, & iuſtè defendit contra Seuerum hæreſiarcham Synodus Conſtantinopolitana Secunda. *b* In colũba Euchariſtiam aſſeruauit Baſilius Magnus. *c* Meminit eiuſdem picturæ ſemel atq; iterum S Paulinus.

b Synod. Conſtant. T. 1. fo. 436.
c Meminit Amphiloch. io vita Baſilij. Paulinus 10 carmi. duodecimæ epiſt.

9. Quod ſi antiquiſsimus vſus eſt agni, digito præcurſoris demonſtrati, atque ipſum Tharaſius in confeſsione fidei ſuæ *d* inter alia rectè decreta recipit: Si Conſtantinus, illo antiquior *e* in labio fõtis, vbi baptizatus eſt, eandem imaginem maximis ſumptibus conſtituit: quid eſt, quod vel de patris, vel de ſpiritus ſancti, vel de totius Trinitatis imaginibus dubitare poſsimus?

d Synod. 7. act. 3.
e Teſte Damaſo in Syluestro.

10. Si quod ſcriptura fingit verbis, hoc artifex poteſt ſignis: quid prohibet, aut omnibus temporibus fuiſſe Dei imagines, aut certè omnibus eſſe potuiſſe?

11. Eſto quandoque prohibitæ, & populo Iudaico interdictæ fuerint Dei imagines: *f* Sed tamen non ob id interdictæ fuerunt, quia de genere earum eſſent rerum, quæ per ſe malæ ſunt: ſed quod periculum eſſet, ne ipſas pro Dijs colerent, neue incommutabile nomen lignis tribueret & lapidibus *g* ſed nec vnquam iam neceſſarius Imaginum vſus fuit, quin ob certas cauſſas interdici potuerit.

f Exod. 20.
g Sap. 14.

12. Reperiuntur verò homines, qui prorſus ipſas è medio ſublatas volunt. Et alij quidem propterea, quod imagines ſint: alij quod ſpirituũ ſint Imagines, quos certa forma effingere, nihil ſit aliud, quã grauiſſimo errori occaſionẽ pręberc. Priores vniuerſis imaginibus bellũ indicunt: poſteriores has Dei, de quibus ſermo eſt, tollunt.

13. Priores illos, iam veneranda antiquitas *a* veteris nouique teſtamenti exempla, *b* grauiſsimorum conciliorũ auctoritas, *c* Patrum omnium ſenſus atque conſenſus, *d* mirabilia quæ per imagines olim Devs, noſtriſque temporibus exhibuit, condemnant. Poſterioribus illud breuiter ſit dictũ, non minus rudiores, poſſe in errorem induci, ſacrarum ſcripturarũ auctoritate quę Deo membra tribuit, quàm ſimulachris & imaginibus, quæ quod ſcripturæ auribus inſerunt, oculis objiciunt.

a Geneſ. 1. Damaſ. l. 4. de fide orthodox. c. 17. Concil. Nicænum 2. act. &c.
b Num. 21. Ioſue. 22. Galat 3. Exodi 52. &c.
c Concil. Antioch. Nic. 2. 6. Conſtanti. ca 82. & 72. 5. Conſtan. tã. 3. & 7 20
d Tertu. l. 2. c. 61. Marc. Diony. de cœleſt. hier c. 15. Euſeb. l. 7 hiſt. ca. 14. Baſil. in oratiõe in S. Barlaam Chryſ. orat in S. Meletiũ. Aug l. 1 de cõſenſu Euãg. c. 10. 20. Greg l. 7. Epiſt. Epiſt 53. Damaſ. li. 4 de fide ortho. c 16 17 &c.

14. Non quod eſt Deus, imago docet: Sed quibus ſe figuris ſpectandum proponit, demonſtrat. Nec imago naturam: ſed perſonam, quæ oculis ſeſe & ſenſibus offert, effingit. Neque enim cùm imaginem hominis videmus, dicimus nos animal ratione prędi tum, ſed hominẽ videre. Inuiſibilis Dei natura, per imaginem exprimi nullo modo poteſt. Non debemus (inquit Apoſtolus) ęſtimare auro, aut argento, aut lapidi ſculpturæ artis, & cogitationis diuinum eſſe ſimile. *e* Cui enim ſimilem faciemus Deum? aut quam imaginem ponemus ei? *f*

e
f

15. Quocirca, oportet hic locum habeat, quod grauiſsimè definit Synodus Tridentina. *g* Quod ſi aliquando (inquit) hiſtorias, & narrationes ſacræ ſcripturæ, cùm indoctæ plebi expediet, exprimi & figurari contigerit: doceatur populus, non propterea diuinitatem figurãri, quaſi corporis oculis conſpici vel coloribus, & figuris exprimi poſsit. Miſerabilis (inquit Auguſtinus) animæ noſtræ ſeruitus eſt: ſigna pro reb' accipere, & ſuper creaturã corpoream, oculũ mentis ad hauriendũ æternum lumen leuare non poſſe. *a*

1. Damaſ. l. 4 Eccl. hiſt c. 26 Nicęa. 2 act. 5 &c. Simeõ Metaphr in vita D. Luc.

Nulla

& Theo. in coll. lib. 1 Niceph li. 2. c 41. &c. e Act. 17. f Iſaiæ 40 g Trident ſeſſ. 25. a D. Aug. de doctri na Chriſt. lib. 3. cap. 6. b Greg li 7. epiſt. 53 c Rom. 11.

16 Nulla igitur iniuria fit Deo, quando eius imago figuratur. Nihil incommodatur rudi populo: quia inſtruendus eſt, vt rudis eſſe deſinat. Addo dictum Greg. b qđ abs re non facimus, ſi per viſibilia inuiſibilia demonſtramus: quia & Apoſtol. ex ijs quæ ſenſibus noſtris obuia ſunt, docet mẽtem potuiſſe ad diuinitatem cognoſcendã aſſurgere. c

17. Quod ſi myſterium Trinitatis, vniuerſo populo Chriſtiano credendum in Symbolo proponitur: certè quo manifeſtiùs illæ Propheticæ viſiones, per quas Trinitatis perſonas ſacræ literæ inſinuãt, oculis rudium, per conuenientes picturas exhibentur, eò magis in eo diuino propoſito ſatis fieri poſſe videtur.

d Greg. lib 7. Epiſtol. 109. Nicæ ræ. 2. Greg. Nyſ. erat in Theodo. martyr.

18. Neque enim populus per conciones tantùm inſtruendus eſt, ſed etiam per imagines iuuandus: & perfectiùs hærent, quæ ſubiecta ſunt oculis, quàm quę demiſſa per aures: Et pulchrè docet B Gregorius d eos qui literas ignorant. in parietibus videndo legere, dum picturas intuentur, quæ in codicibus legere non valuerunt.

19. Valet igitur ante omnia hic imaginũ vſus ad Dei, Trinitatiſq; qualemcunq; cognitionem populo Chriſtiano inſinuandam, & diuinam illam maieſtatem, quantum per humanas vires licet, quomodocũque obumbrandam. Sed & docti, hoc imaginũ Dei, atque Trinitatis vſu, ea, quæ vel didicerunt, vel legerunt, in mentem reuocant, memoriamque confirmant: quemadmodum ſacrorum Bibliorum hiſtoriam facillimè diſcet, qui identidem inſignium virorum geſta in talibus depicta intuebitur. e

e Damaſ. li. 4. ca. 17. Auguſt. li. 22 contra Fauſtũ ca. 73. a Geneſ. 7. b Actuũ. 1.

20. Quid, quòd eædem imagines, & beneficiorum, & humanitatis Dei nos commonę faciunt? quando nunc ipſum cum Adam atq; Noe familiariſſimè conuerſantem, a & generis propagationem, numeroſamq; prolem promittentem: nunc dona ſua in Apoſtolos profundentem pictura obijcit. b

21. At nec inſtruunt ſolùm, nec ſolũ memoriã iuuãt, beneficiaq; collata ad mentẽ reuocant, verùm etiam amorem noſtrum erga Deum imperant, & quaſi extorquent, quia non in ipſa pictura hæret animus, ſed pictura animum ad Deum quem repræſentat, deducit. c Certè à fletu ſibi non temperabat Gregorius Niſſenus d quando picturam Abrahæ filium Iſaac immolantis conſpiciebat. Et B. Chryſoſt. ex cera fuſilem picturam, pietate plenã amauit plurimum. e

c Greg. lib. 7. epiſt. 54. d Actio. 4. in 7. Syno. e Chryſoſ. in oratiõe quod vete ris & noui teſtamenti vnus ſit legiſlator.

DE DVPLICI CVLTV, QVI DEI imaginibus à Catholicis exhibetur.

22 Hic vſus imaginum Dei atque Trinitatis apud Catholicos. Quocirca manifeſtum eſt maximis de cauſis, illas & rętinendas, & magno loco habendas eſſe. Cultus verò qui ijs Chriſtiano ritu exhibetur, nõ ob iam dictas cauſſas pręſtatur: ſed idcircò, quia imagines ſunt, deſertur.

23. Hic duplex eſſe poteſt. Nam aut idem cum illo eſt, quem ipſi creatori exhibemus, aut longè illo inferior. Idem erit, ſi mens per imaginem in creatorem transferatur, longè alius, ſi in ipſa imagine hæreat, eamq; vt ſacram quandam rem reuereatur.

24. Sanctae ſiquidem & ſacræ ſunt imagines, non propter materiam, non propter colores, non per manus impoſitionem, ſed hoc ipſo, quod ad aliquid Sanctũ ſignificandum ſunt conſtitutę. Quemadmodum & ſanctæ literæ ſunt, quia Chriſti Euangelium continent.

25. Honor & cultus, qui imagini vt rei ſanctæ exhibetur longiſſimè diſtat ab illo, qui Deo præſtatur: longè ab illo, qui Sanctis cum Chriſto regnantibus: longe ab illo, qui virtute præditis hominibus: in hos enim propriè poteſt honor conuenire. Verùm quemadmodum ſacra ſunt, & in honore habentur, quæ ad diuinum cultũ ſunt deſtinatã, templa, vaſa, quibus in templis vtimur, aliaq; id genus: ita etiam ſacris imaginibus ſuum honorem deferimus.

26. Hoc eſt qđ his verbis expreſsit Nicæna Synodus a ſecũda: venerandis & ſanctis imaginibus ſalutationem & honorariam adorationem omnes exhibeant, non (ſecũdum fidem noſtram) veram latriam, quæ ſolùm diuinę naturæ competit: ſed quemadmodum typo veneranda & viuificantis crucis, & ſanctis Euangelijs, & reliquis ſacris oblationibus ſuffitorum, & luminarium reuerenter accedimus.

a Synod. Nicæn. act. 7.

27. Nam ſi cultus & honor, rei oportet reſpondeat dignitati: ex eoque ſummæ dignitati, ſummus honor debetur, mediocri mediocris conueniat: cũ etiam ſacris rebus maior inſit dignitas, minor verò ijs, quæ res ſacras ſignificent, certè honor aliquis in imagines eſt conferendus. Et paulò pòſt.

28. Qvod ſi nulla veſtis, tàm verè corpori vnitur veſtito, quàm imago illi rei, quam repræſentat, eo ſaltem tempore, quo rem pręſentem exhibet: veſtique cum corpore verè eundem cultum abſq; crimine tribuimus, quod peccatum eſt, Deum in imagine tanquam in veſte adorare?

29. B Auguſtinus a humanam Chriſti naturam, quæ filio vnita eſt, cultu latrię adorari poſſe, docet exemplo purpuræ Regię, quam ſimul cum Rege tuto adoramus: & non poterit idem honor Deo, ipſiuſq; imagini exhiberi, quando ipſa Deum repręſentat

a Auguſt. de verbis dom. ſer. 58.

ſentat, animuſq; inter Deum & ipſam non diſtinguit, ſed Deum & cum imagine, & in imagine, & per imaginem videt?

30 Certè non duo ſunt hic, quæ adorantur, ſed vnum colitur in alio, & tantùm abeſt, vt in hoc negotio Idololatriæ crimen admittatur, & diuinus honor ad creaturas transferatur, vt etiam multò minùs imagini in hoc adorationis genere, quàm in priore illo tributum eſſe videatur.

31 Nempè omnem hic cultum Deo tribuimus, imagini nihil. In hunc ſenſum loquitur Ambroſius: *b* Qui coronat (inquit) imaginem Imperatoris, illum vtiq; honorat, cuius imaginem coronauit: & qui ſtatuam contempſerit Imperatoris, Imperatori vtique cuius ſtatuam conſpuтauerit, feciſſe videtur.

b Ambroſ. ſermo. 10. in Pſalm. 118.

32 Docuit natura gentes virorum Illuſtrium ſtatuas ponere, atque in ſtatuis ipſos celebrare. Tulit non minus acerbè Theodoſius depoſitã fuiſſe ab Antiochenis Placillæ ſtatuam, quam ſi viuæ vxori contumeliam intuliſſet *a* B. Chryſoſtomus Theodoſium ob imaginum ſubuerſionem & læſum & contumelia affectum conqueritur. *b*

a Trip. lib. 9. ca. 32.

b Chryſoſ. ad pop. Antioch. ho. 2. & 3. & Trip. lib. 10. cap. 15.

33 Quocirca in his Dei Trinitatiſq; imaginibus, ante omnia illud obſeruandũ, quod rudem populum docendum decreuerit Synodus Tridentina *c* nouerit ſcilicet Deum non iiſdem, quibus depingitur membris circumſcribi. Tum deinde ſciendum non ſtatim reprehendẽdos pictores, quod quędam in picturis exprimant, quibus ipſæ hiſtoriæ, vnde imagines petuntur, nullã certam authoritatem præbent.

c Tridenti. ſeſſ. 25.

34 Quæ enim à pictoribus adiunguntur, & ſcripturarum ſacrarum non nituntur authoritati, illa ſi aut neceſſariò addenda cenſentur, aut certè conuenienter, & probabiliter, & communi Eccleſiæ conſenſu permittuntur, omni meritò reprehenſione vacare debent.

35 Sed nec omnium, quæ in his imaginibus inueniuntur, quærenda ratio eſt. Hic locum habere debet, quod in parabolis Euangelicis obſeruandum docuit Chryſoſtomus, *d* vt non nimia cura angamur, ſed vt cùm, quid per parabolam intendatur, didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlterius anxio conatu inueſtigemus. Et hæc quidem Thyræus, quæ ad ſanctiſsimæ Trinitatis imaginum blaſphematores pertinent.

d Chryſoſ. hom. 48. in Matth.

SEQVENTI porrò capite Tranſſyluani miniſtri, quã ipſi doctrinam de ſanctiſſima Trinitate non capiunt (nec enim Athei id poſſunt) eam vocant Sophiſtarum, ipſi nõ tam diabolares, quã certè diabolici Sophiſtę. Affingunt aũt Catholicis cõmentum quaternitatis, cũ ipſimet eſſentiã, à tribùs putidiſsimè, tanquã noui Luciani ſecernant, vt illud in eos optimè quadret: Quod ignorãt, blaſphemant. Vbi verò adſcripſerunt ſummã librorum ſancti Auguſtini de Trinitate, idq; cõciſè, & aridè, ne quis erga diuitias illorũ librorũ afficiatur, ſuas in ligni mendacio blaſphemias cumulant: neq; enim verũ eſt, quod aiunt, Auguſt. docuiſſe, poſſe creaturã ſuis viribus ſolo lumine naturali venire ad cognitionẽ diſtinctam eſſentiæ Dei. Quippè qui tantũ inquiat, in anima hominis, quaſi in ſpeculo imaginem eſſe Trinitatis. Cæterũ qui acerrimè Pelagianam hæreſim expugnauit, optimè nouerat, puteum iſtũ altum eſſe, & non eſſe nobis, in quo hauriamus. Proinde fidei nõ rationis atq; humanæ ſcientiæ donũ eſſe ſanctiſsimam Trinitatem credere. Hoc autẽ filiũ Dei, qui eſt in ſinu patris enarraſſe, cũ diſtinctè & doctiſsimè dixit: Ite, prędicate, docete, baptizate in nomine patris, & filij, & ſpiritus S. Quã ſanè fidẽ tot eminentibus miraculis cõprobauerat, vt niſi eius verbis crederent, iſti operibus ſaltem fidẽ adhibere debuiſſent. Certè D. Auguſt. vt mentes noſtras altius eueheret, nec puriorem, nec magis incorpoream, neq; magis ſpiritualẽ, nec remotiorẽ, à ſimulachro rerũ, & qualitatum corporearum afferre ſimilitudinẽ poterat, licet inferiora hęc noſtra longiſsimè diſtant à Diuino illo myſterio æternis temporibus tacito. Sicut enim (inquit) memoria fœcunda purè, & impatibiliter generat intellectũ, & per intellectum vel cũ intellectu voluntatẽ, ita pater purè, & impatibiliter producit filium, & cũ filio ſpiritum ſanctum. Et ſicut tria hæc ſunt vna animi eſſentia, ita & hi tres vnum ſunt, ſiue vna eſſentia. Et ſicut tria hæc ſunt purè ſpiritualia, corporis expertia, ita hi tres. Sed hæc illi non intelligunt, quia nec credunt. Scriptum eſt enim, niſi credideritis, non intelligetis.

ADDVNT verò Eraſmum ſecum ſentire, qui licet in multis alijs rebus præceps & inſolens fuit, (vt ſuo loco monſtrabitur) & nouis Arianis viam ſtrauit, quemadmodũ ſuo loco oſtendemus, ſanè ſi viueret, vel egregiè iſtos exciperet, vel ſe qualis erat intus, manifeſtiùs foris proderet. At cũ hæc omnia non ſatis habere firmitatis ſentirẽt, ad blaſphemias redeunt, notionemq; & eſſentiã, atq; eiuſmodi alia diuinitus prolata ad myſterium ſanctiſsimæ Trinitatis enũciandũ vocant portenta, ipſi profectò monſtroſi & portentoſi. Deniq; nugacibus, & apertiſsimis contradictionibus priorem librum abſoluunt, cùm cordatiſsimas Theologorum ſcholaſticorũ diſtinctiones more malorum dæmonum ſubſannant. Is enim

eſt

eſt mos ſatanæ, vt quos videt nõ poſſe proſterni, hos (quaſi victor euaſerit) irrideat. Porrò ſi quis huius libri contextum attentiùs obſeruet, intelliget, impios ſibi telam iſtam non tantũ ex lana & lino, (vt prohibet ſcriptura) ſed ex commentis priſcorũ Atheiſmorum, ac (tanquã araneas) ex viſceribus, & veneno texuiſſe. Sed ad ſecundum librum venio.

In eo igitur in primis iactant Eccleſiæ hoc ſeculo à Deo purgatæ rationem hanc initam fuiſſe. Nimirum Lutherum, & Melanchthonem, quaſi alteros Moyſen, & Aaronem veniſſe, per quos abſterſi fuerint craſsiores errores: ſubſecutos eſſe Zuingliũ, atque Caluinum, & Petrum Martyrem, ac alios tanquàm Prophetarum agmina, qui ſubtiliora correxerint. Deniq; Seruetum, tanquã Chriſtum: & Eraſmum tanquam D. Ioanem Baptiſtam Præcurſorem apparuiſſe, per quos ab omnibus erroribus liberata ſit Eccleſia. Itaque & ſeſe primò Lutheri doctrinæ, mox lumine ſcientiæ aucto Zuinglio & Caluino: Denique circumquaque iam veritatis luce perfuſos (hoc eſt penitus cœcos factos) Serueto adhæſiſſe. Sed & hic vide mihi quantum glorianiur ſeſe profeciſſe. Quid enim ſi qui, & quidẽ plurimi ex ijs in Mahometiſmum, aut Iudaiſmum poſtèa ruerint? Nam hi quoq; ſe deniquè raptos eſſe vſq; ad tertium cœlum gloriabuntur, vbi myſteria nouerint, quæ nemini antea effari licuerit. Præterea impudentiæ eſſentiam vide. Prophetæ enim, ac Præcurſor nunquã inter ſeſe diſſenſerunt. At & Lutherũ, cum Caluino pugnaſſe ipſi fatentur, ac res ipſa clamat, licet ne ipſi quidem faterentur. Deinde Lutherus & Caluinus inter ſeſe, atq; alij aduerſus iſtos non ſolũ calamum, verùm & faces adhibuerũt, quibus Seruetus cõbuſtus eſt, Valentinus necatus, vt diximus. Itaq; ſi Prophetæ aut D. Ioannes Baptiſta Præcurſor Chriſtũ crucifixiſſet, ſanè videri poterat aliquid inter iſtos ſimile fuiſſe. Verùm creſcentibus nõ lumine (neq; enim lumen pugnat cum lumine) ſed tenebris craſsioribus, quæ ex peccato emerſerunt, factum eſt, quod Deus aiebat

Hierem. 2. per Prophetã: A ſeculo confregiſti iugum meum, rupiſti vincula mea, & dixiſti: Nõ ſeruiã. In omni enim colle ſublimi, & ſub omni ligno frondoſo proſternebaris meretrix. Quænã etenim adeò abominanda vnquã hæreſis fuit, cui illicò iſti ſeſe nõ ſubiecerint? Sed & nunc præclari iſti liberatores veritatis cùm alij Trideitæ, alij Ariani, alij Samoſatenici ſint, ac Ebionitæ cuiuſnam Chriſti quem tam multiplicem fingunt, erunt præcurſores?

Neque verò, vt ad Lutheranos, & Caluinianos mea conuertatur oratio, propterea putent ſe quicquam effeciſſe, quod hi videntes ſuos greges imminui, tum denique ſcripſerint aliquid contra noua iſta Arianorum monſtra, quæ ipſimet ſeſe peperiſſe non negant, vt Lutherus Gaſtius, Antonius Coruinus, Bucerus, Anabaptiſtæ, Trinitarij, & Balthaſar Pacimontanus ſcriptũ reliquerunt: Aut igitur iſti ſcribentes, vt fidem ſanctiſsimæ Trinitatis tuerentur, in peſsimas alias hæreſes iuſto Dei iudiciò præcipitârunt: * Aut ſi quid ea de re ſolidi euulgarunt, in vitula noſtra arauerunt, nimirũ ex noſtris Synodis, & Patribus, quos prius blaſphemè accuſauerant, tanquã ex fidis armamentarijs tela omnia petere coacti ſunt: Quos non dubito, quin dum verſarunt, ſæpè expalluerint, reclamantemq; conſcientiam ſenſerint, atq; inde agnouerint, quãtò tutius ſit columnis illis firmiſſimis, quàm putridis iſtis hæreticorum arundinibus inniti.

Lutherus in Gen. pa 609.
Gaſtius lib. 2. de exor. & erroribus Anabapt.
Iud 4.
Coruinus in dialog. de Anabapt.
Bucerus in 3. ca. Marc.
* Nota.

Sed quod attinet ad alterum poſterioris libri caput, eandem ſapit ingentẽ ſumma cum impietate imperitiam. Cùm enim quicquid de diſcrimine inter legẽ & Euangelium tradunt, mendacium ſit, profectò & mentiuntur, cùm inquiunt D. Auguſt. cæteroſq; Catholicos tribuere Patribus veteris teſtamenti, vitã æternam, hancq; cum iuſtificatione confundere. Primùm enim, nec D. Auguſt. nec noſtri vitam æternã, & iuſtificationẽ veteri teſtamẽto tribuerũt tanquã ex vi veteris teſtamenti: ſed ex fide Chriſti, & meritis eiuſdem venturi. Deinde et ſi vnam, atq; ſimplicem dici rectiſſimè poſſe diuinã legẽ, non dubitamus, cùm eius auctorem, & ſcopum præcipuum ſpectemus, tùm quòd Deus vnicus eſt omnis terræ, omniumq; tẽporum legiſlator, tùm quòd eò tota refertur, vt hominẽ in hac, atque altera vita cum Deo coniungat (ſic enim Apoſtolus ait, vnus eſt Deus, qui iuſtificat circumciſionẽ ex fide, & præputium per fidẽ) attamen diuidi eam fatemur, & ex parte diuerſi ſtatus, & modi, ſiue in Dei mente, ſiue in humanis mentibus per fidẽ & gratiam: Et ex diuerſitate temporis, quo vtriuſq; teſtamenti lex fuit promulgata. Et ex diuerſitate perfectionis, nihil enim ad perfectum adduxit lex. Et è diuerſa ratione impellendi homines ad finẽ. Breuis enim (inquit D. Auguſt.) eſt differentia legis, & Euangelij: Timor, & amor. Et ex parte materiæ multò perfectioris, in qua lex verſatur Euangelica: Et deniq; ex parte efficatiæ, quippè quæ iuſtificet: Virtus enim Dei eſt (inquit Apoſtol.) in ſalutem omni credenti. Et lex ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me, à lege peccati, & mortis: Ex operibus autem legis non iuſtificabitur omnis caro corã illo. Quæ omnia quomodo

Rom. 3.
Cont. Adim. Maniche. ca. 17.
Rom. 1.
Rom. 8.

do intelligenda ſint, Tridentinum conci-
lium apertiſsimè explicuit: Theologi or-
thodoxi aduerſus hæreticorū blaſphemias
ſæpiſsimè tutati ſunt: Thomas verò Staple
tonus,& Gregorius Valentia Theologus
Ingolſta- Societatis noſtræ accuratè ſunt perſecuti,
dij anno illeſuo inſigni opere de iuſtificatione,hic
1580. breui diſputatione Theologica de vera &
falſa differentia veteris & nouæ legis cōtra
fundamentum Lutheranæ doctrinę à Cal
uino etiā receptū, & à Melanchthone, Ké-
nicio, & alijs paſsim ſectarijs repetitum,
quo vaniſsimè poſuerūt promiſsiones Eu-
angelicas, non ſicut promiſsiones legis ve-
teris ab obſeruatione mādatorum tanquā
à conditione pendere.

Tertio capite agunt Tranſyluani-
ci miniſtri de λόγῳ, & Chriſtum inquiunt
vocari verbum, quod verba Dei prædica-
uerit:quę expoſitio eò magis eſt impia,quò
affertur ad diuinitatem Chriſti pernegan-
dam: Neq; verò iſti aut vnanimé Eccleſiæ
conſenſum à tempore Apoſtolorum ob-
ſeruârunt,qua ſaltem putaſſent,teſtibus o-
mni exceptione maioribus plus eſſe ſpiri-
tus datum ad diuinas literas ſcrutandas,ac
veritatē venandam,quā vni vel alteri hæ-
retico ad atheiſmum rectiſsima, & præcipi
ti via tendenti: Aut aduertere animum no
Pſalm. 76. luerunt ad eam vocē,de qua loquitur pſal-
tes,cùm inquit vox tonitrui in rota: Nam
& ideò filij tonitrui, filij Zebedæi dicti
ſunt,quorum Ioannes alter fuit, qui diuL-
na altiſsimè inſpiciens, & profundiſsima
verbi diuini cōſubſtantialis Patris eructās,
Ezech. 1. c. aquila etiam volans eſt dictus, atq; prædi-
ctus.Sanè verò nouarum iſtarum peſtium
labem agnoſcent ij, qui antiquiſsima illa
Eccleſiæ lumina,& S Cyrilli Alexandrini
Niceph. li. proœmium in Ioannem, Nicephorum autē
10.c.33. de reuelatione Euangelij tempore Iuliani
Anaſt. An Apoſtatæ, et Anaſtaſium Antiochenum li
tioch. li.1. bro de rectis fidei dogmatibus attentè per-
„ legent. Si enim hîc(inquit)quę extrema
„ ſunt diuini opificij neutiquā à nobis mor-
„ talibus exactè cognoſcuntur: Quis enim
„ altitudinem cæli dimenſus eſt?aut quis ap-
„ prehendit maris profundum? Quonā pa-
„ cto hanc creatricem rerum omnium natu-
„ ram ſe arbitrari poſſe comprehendere non
„ extremę ſit deſipientiæ? Intonet igitur ſu-
„ pernus ille filius tonitrui, è cœlo edo-
Chryſ. ho. ctus ſapientia? Hæc ille. Sed & S.Ioannes
2.in Ioan. Chryſoſto.Moſes(ait)exorditur: In princi
„ pio fecit Deus cœlum, & terram. Ioannes
„ verò: In principio erat verbum.Quantum
„ creator à creatura diſtat,æternus ab eo,qđ
„ non niſi cum tempore extitit,&c. Verùm
enimuerò, cùm iſti ſe magnos quoſdā He-
braicarum linguarū interpretes haberi ve
lint,qui interim è lacunis Iudęorū,qui di-
uinam ſcripturā mirificè deprauârunt,blaſ
phemas iſtas ſordes abſorbuerūt, ne Chri-
ſtus agnoſceretur Deus,mirum videri poſ-
ſet,(niſi impudens cœcitas in ipſam lucem
impingeret)quin cùm huius verbi Dauar
apud Hebręos multiplex ſit acceptio,cùm a Exod.18.
vel factum,a vel acceptum,b vel iudicium, Nō eſt bo-
c vel ſermo hominum, & Dei d deſignen- oum hoc
tur,non viderint tamen(quoniā & adhuc verbum q̃
ſine intellectu ſunt)tum filium Dei potiſ- facis. 2.
ſimum ea voce deſignari, cùm ſumma illi Reg. 3.
Maieſtas,ſummaq; Dei operatio tribuitur: Amos 5.
Qualia illa ſunt, verbo e Domini cœli fir- b Noo ad-
mati ſunt. Miſit f verbum ſuum,& ſanauit detis ſuper
eos:Expreſsiùs verò à D. Ioanne,tum Euā- verbū hoc
gelij ſui initio, tùm tertia Epiſtola ſua.Cer quod præ-
tè Targum,& ſapiētes,ijq; antiquiores Ra- cepi vobis.
bini profundum huius ſanctiſsimæ verita- c Deut.19.
tis theſaurum non ſolū agnouêre,ſed ſuſpi- hoc eſt
cientes adorauerant. Vbicunq; enim occur verbū ho-
rit Tetragrāmaton Iehoua, legunt ſummā micidæ &
ob nominis reuerentiam, * Meimar Chal- Ioſue 5.
*daica voce,quę verbum ſignificat. Sic vbi d Ier.1. De
Iſaias inquit: Iſrael ſaluatus erit in Deo(Ie di verba
houa)ſaluatione ſeculorum,vel ſempiter- mea in ore
na:habet Ionathæ Targum; Iſrael ſaluatus tuo.
erit,Bemimeri,id eſt,in verbo, vel per ver- e Pſalm 33.
bum Dei ſaluatione ſempiterna. Is porrò f Pſal. 107.
locus promiſsionem de Chriſto habet,atq; * Vide Pe-
conſummandam per eum ſalutem:nam & trum Gala
ideò Iesvs eſt dictus. Qui ab eodem Pro- ti.lib.3. de
pheta vocatur Hebraicè Iehoua, quod ſo- arce Cath.
lius Dei nomen eſt: & ab Chaldaico inter- fidei.c.4.
prete Meimar,id eſt,verbum. Sic in Oſeæ: Iſa.c.45.
Et domus Iuda miſerebor, & ſaluabo eos Oſeæ 1.
Baihoua,Elohehem in Domino Deo ſuo.
Id quod Chaldaicus interpres vertit:Et ſu
per domum Iuda miſerebor,& ſaluabo eos
in verbo Domini Dei eorum. Sic etiam
Iſaias alibi: Adiecit Dominus loqui ad me, Iſa.8.
Quod Targum habet: Adiecit verbū Dei Iſa.42.
loqui mecum. Et rurſus:Ego,inquit,auxi-
liator tui ait Deus,& Redēptor tuus ſanct*
Iſrael.Quę ſic Chaldaica verſio; Verbvm
meū in auxilio veſtro dixit Deus & Redē-
ptor noſter ſanctus Iſrael. Rurſus: Manus Iſa.48.
quoq;(inquit)mea fundauit terrā,& dextę
ra mea menſa eſt cœlos.Quod Targum ſic:
In verbo,vel cū verbo,quoq; meo fundaui
terram. Et Hierem. Si à facie mea non for-
midabitis, &c.poſui arenā terminū mari. Hier. 5.
Chaldaica verſio habet: Si corā verbo meo
non formidabitis,quæ poſuit arenā. Et A- Amos.4.
mos:Ecce formans mōtes, & creans ventū,
& annuncians homini eloquium ſuum,&
gradiens ſuper excelſa terrę Dominus De*
exercituum nomen eius. Septuaginta verò
interpretes loco illorum verborum: Elo-
quium ſuum, verterunt, Chriſtum ſuum.
Ac quod Dauid habet: Quoniā magnifica- Pſal.137.
ſti ſuper omne verbum tuum.(ſic enim te-

ſte D.

ſte D Hierony. Hebraicus habet codex) eptu aginta verterunt pro verbo Sanctum tuum: Et vbi ait: Dixit Dominus meus Do mino meo, ſede à dextris meis. Targum habet: Dixit Dominus verbo meo, qui Pſalmus euidentiſsimè tribuitur Meſsiæ Chriſto. Sed & Eccleſiaſticus, & Sapiens disertè pronunciant, ſermonem omnipotentem, hoc eſt, verbū æternum veniſſe de ſolio Regio. Et huc facit illud Ego ex ore altiſsimi prodij, primogenita ante omnem creaturam. Et cùm eandē ſapientiam, ſeu verbū Dei vocat vaporem virtutis Dei, Emanationem quandam claritatis omnipotentis Dei, ſinceram adeò, vt nihil inquinatum incurrat in eam: candorem lucis æternæ, ſpeculum ſine macula, Dei Maieſtatis, imaginem bonitatis illius: non ſecus atq; Apoſtolus ad Hebræos ſcripſit, cùm Dei filium ſapientiam vocauit, & virtutem, & ſplendorem gloriæ, & characterē perſonæ eius.

Eccl.1.4. 24. Sap.18.

Qvin verò de eodem verbo Dei increato apertiſsima eſt mentio apud antiquos, & ſecretiores Hebræos, nulla vt ratione accipi queat pro verbo ſacris literis eōſignato, ſed pro Dei filio vero Deo. Affert verò alia loca eruditiſsimus vt in alijs, tum in Hebraicis Genebrardus, quibus Trinitarios, Samoſatenicosq; confecit, ex quibus illa præſertim: Quod Dominus Moſi fatetur, ſe tantum apparuiſſe Patriarchis nomine Dei omnipotentis, nec verò nomen ſuum Adonai eis manifeſtaſſe. Targum enim Ieroſolymitanus ſic interpretatur: Et reuelaui me per verbum meum Abrahæ, Iſaac, & Iacob in Deo cœlorū: Nomen autem verbi Domini non notum ſeci eis. Quin etiam habent hoc peculiare reliqui Chaldæi Paraphraſtæ, vt plurimam mentionem faciant verbi Domini, maximè locis ijs, in quibus Deus inducitur loquens cum homine, quaſi ipſe fuerit λόγος Dei, qui aderat Patribus, & ſub varijs figuris, & imaginibus nunc Angeli, nūc nubis, nunc flāmæ ipſis loqueretur. Ego (ait Moſes) ſequeſter, & mediator fui inter Deum, & vos, hoc eſt, iuxta Onckelum: Ego ſteti inter verbum Domini, & vos. Non præualebunt (inquit Hierem.) tibi, quia ego tecū ſum, vt ſeruem te, hoc eſt, (interprete Chaldæo Ionatam) non præualebunt tibi, quia in auxilio tuo verbum meum eſt, vt eripiā te. Cuius etiam rei opinio Philoſophos ipſos imbuit. Nam Philo Iudæus, ſiue id habeat ex ſuis, ſiue è Magiſtro ſuo Platone nihil hoc loco intereſſe videtur, ſæpè λόγον τοῦ θεοῦ inculcat. Apud Mercurium Trimegiſtum nihil extat λόγῳ Dei frequentius, nihil crebrius. Apud Chalcidium in Platonis Timæum Stoici nō tantùm conſtituūt ſpiritum, qui deſignauerit in hanc venuſtatem, ſpeciem, ordinem, mūdum, prout noſtra Geneſis prodidit, ſed & per eſſentiam rerum ire dicūt λόγον, hoc eſt, vt ille vertit rationem ſolidam, atque vniuerſam. Hanc verò rationem (ait) ipſum eſſe opificem volunt. Et paulò pòſt: Licet cuncta corpora aliquo diffluāt, ſyluam tamen (ſic ὕλην quā materiam nominamus) transfert: ſylua, inquam, ſemper eſt, itemque opifex Deus, ratio ſcilicet (λόγος) In qua ſit fixū, quo quid tempore tam naſcatùr, quàm occidat. Eodem libro ſcribit Platonicos, ideam intellectum æterni Dei, æternum dixiſſe. Item principalem ſpeciem iuxta vos eſſe primū intelligibile, iuxta Deum perfectum intellectum Dei. Hæc autem noſtram de verbo Dei ſententiam confirmare apparet ex Amelio Platonico Philoſopho, qui lecto principio Euangelij noſtri Ioannis queſtus eſt, cum in ſuum ipſius librum tranſtuliſſe Magiſtri ſui myſteria, & quæ erant Platonis arcana, ſua, propriaque feciſſe per Iouē, inquiens, barbarus iſte cum noſtro Platone ſentit verbum Dei in ordine principij eſſe conſtitutum.

Vide Zoarem.

Genebrar. li.2. de Trinit.

Exod.6.

Genebr. de S. Trin. l.2.

Deu.5.

Hiere.15.

Auguſt. li. 10 de ciui. c.29. & l.2. confeſſ. Chriſtum eſſe Deum Hebræis.

Et hæc quidem ille, quę poſteà efficaciſsimis ex D. ſcriptura argumentis proſequitur, à quibus ſuperſedemus, cùm eius libri extent, quosq; hæc nō mouerint, in reprobum ſenſum eſſe datos, ſatis queat haberi pro certo.

Vixere autem mille quadringentos ante annos Iuſtinus Martyr, Tertullianus, & alij, qui dum vel ipſo ſanguine iſtos Antichriſti errores conuincebant, quos nunc Samoſatenici Tranſſyluanici diſſemināt, gentibus & paganis vetuſtiſsima ante Chriſtum Dominum teſtimonia depromūt ex ipſis gentilibus, quibus maximā fidem habebant: Quemadmodū ſunt, quę Orpheus, & alij, ac pręcipuè Sybilla Erithrea: qui omnes diuino oculo maximum aliquid pro uidente coacti ſunt in hanc rem multa ante ſecula, quæ Chriſti aduentum præceſſerant, aliqua planiſsimè eloqui. Sic igitur Orpheus:

Iuſt. ſerm. exhort. ad gentes.

Orpheus.

εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας, τούτῳ προσέδρευε,
ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος, εὖ δ' ἐπίβαινε
ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο ἄνακτα:
εἷς ἔστ' αὐτογενής, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται.

Tu verò diuinū verbū intuens huic aſſide,
Dirigens cordis mētale vas, & rectè inſiſte,
Viam, ſolumq; intuere mundi Regem:
Vnus eſt per ſe genitus, & ab eo vno cuncta prognata ſunt.

Vide Cyrillū Alex. lib.1. contra Iulia. notat enim & hoc.

Eò verò id quoque ſpectat, quod idem Orpheus, & Poetæ alij pro patre & filio, & ſpiritu ſancto, Phanetem, Vranō, & Chronon, & pro filio Dei ex ſubſtantia patris ab æterno genito, Mineruam ex cerebro Iouis natam: Ac Sabini Sanctum, Fidium, &

Q 3 ſemi-

ſemlpatrem dixerunt, nempè Satana ſabulis Poetarum tradita antiquiſsimæ fidei myſteria inuoluente; Suidas autem de Mercurio Trimegiſto ſic ſcriptum reliquit:

Mercurius ter maximus, is ſuit ſapiens Aegyptius. Floruit autem ante Pharaonem, & ter maximus appellatus eſt, quoniá de Trinitate oraculum edidit, in Trinitate dicens vnam eſſe diuinitaté, his verbis; Erat lumen intellectuale, ante lumen intellectuale, & erat ſemper mens mentis luminoſa, & nihil aliud erat, quàm horum vnitas, & ſpiritus omnia continens. Sed videat qui velit D. Auguſtinum alia de hac re afferentem ex Platonicis in libris de ciuitate Dei. *Lib. 10. ca. 28. & 29.*

At Erythrea Sybilla ante Chriſti aduẽtú,
Καὶ λογῳ ὅ ὀνόμασμ πατρὶς θεῶ λεκτὸ ἐλήχθη.
Dicta legi Bethleẽ eſt diuino patria nutu.

Et certè Sybillarum eiuſmodi teſtimonia maximi ſecere omnes antiquiſsimi Patres. Nam & Clemens Alexandrinus aſſerit Paulum adhortatum ſuiſſe gentiles, vt legerent Sybillarum oracula. Et Euſebius, Lactantius Auguſtinus, atque alij ea ex illis commemorant, quæ ab omni antiquitate etiam inter gentes diuinitus ſeruata, & obſeruata ſunt, vt etiam plerique ſtupidi Barbari animum erexerint ad tantarum rerum de verbo Dei IESV fidem. *Clem. li. 6. Strom.*

Sed & eandem poſteà ſemitam triuére, qui ſecuti ſunt omnibus ſeculis oculatiores Theologi, ac ſanctioreſq; Patres. Itaque neceſsitatem ponendi VERBVM DEI filium, diuinaſque perſonas, inde quoque perceperunt, quod Deus omnium gradus creaturarum infinities ſupereemineat. Cùm verò naturæ cuiuſque intellectualis proprium ſit verbú, quod alteri naturæ non conuenit: Nam de intellectus ratione eſt, vt is aliquid ſormet, vt paulo infrà exponam, ſanè ſummæ & Angelicæ naturæ verbo Deus VERBVM innumerabilibus nominibus antecellit. Et cùm verbum quidem noſtrum prius ſit potentia, quàm actu, ac proinde imperfectè, neque per ſe ſubſiſtens; verbum, id eſt, Filius Dei, ſemper actu eſt, itaque nec cogitationis nomen verbo DEI propriè conuenit. Cùm autem verbum diuinum eiuſdem ſit naturæ cum DEO, idcircò neceſſarium eſt, vt ſit aliquid ſubſiſtens in natura diuina. *Vide D. Thom. in p. c. Ioan. Euang.*

Huc verò pertinet (vt Chriſtianis aliquatenus hoc loco ſatisfaciamus) id, quod ſapientiſsimè Theologi addiderunt, cùm ad hanc rem vtcunque inſinuandam de duplici verbo oris & cordis locuti, alterum dixerunt id eſſe, quod exterius proſertur: Alterum, quod interius concipitur.

Eructauit (inquit per pſaltem Regium Deus) cor meum verbum bonum: verbũ autem cordis imago eſt quædam, & ſimilitudo rei per intellectum producta, & immanens, id eſt, quoddam ſimulachrum intellectu formatũ, & ei inhærens, vnde meritò partus cordis, & filius mentis poſſet nuncupari. Eſt enim à natura vis talis inſita omnium menti, vt rerum exteriorum in ſe ipſa velut in tabula quadam imagines pingere ac ſormare queat. Quamobrem cùm intelligimus imaginari dicimus, quia per intellectum rerum imagines cognoſcendo ſormamus. Mira profectò intellectus facultas, vt in ſe ipſo producat (ve propriè cum ſcholis loquar) in eſſe cognito, quicquid Deus produxit extra in eſſe reali. Et ſicut Deus omnium creator eſt, ita quoque omnium plaſmator quodammodo intellectus ſit. Quodnam miraculum maius, quàm vt in mente alius mundus intelligibilis ſit, qualis extra iſte ſenſibilis eſt? ibi cœlum, ſol, aſtra, maria, & cæt. ibi arbores, ibi aues, &c. Quapropter ſapientiſsimè Ariſtoteles: Intellectus (inquit) agens eſt, quo eſt omnia agere: Intellectus paſsibilis, quo eſt omnia pati, id eſt, recipere imagines. Ergo rerum ſimulachra in intellectu producta, & immanentia ſicuti diximus, verba dicuntur. *Pſalm. 44.*

AT differt ab intellectu increato creatus noſter intellectus, quòd hic ſormas fictitias, & imaginarias, quas intelligendo in ſe ipſo fingit, intellectus verò diuinus veras, & reales ob infinitam ſui virtutem atque efficacitatem ad extra producit. Et ideò ſic intelligendus eſt Deus, mundum iſtum ſenſibilem condidiſſe, ſicuti cùm aliquis mundum alterum in ſua mente intelligendo format. Intellectus enim noſter intellectus diuini ſimilitudinem quandam habet, vt ſit ipſe (inquiunt ſcholaſtici aptiſsimè) effigiatiuus, quorum & ille formatiuus.

HIC Igitur intellectus tam efficax & potẽs, qui non fictitia in ſe ipſo, ſed realia ad extra verba intelligẽdo, & dicendo producit, nunquid eſſentiam ipſam infinitam, & increatam diuinitatis, ſicut creabiles eſſentias non intelligit? ſanè inquient. Quæro iterum: An Deus propriam intelligens eſſentiam, ſicut in cæteris, per intellectum verbum producat, necne? Ecquis vel proteruus Philoſophus verbum in diuinis negauerit? Abſurdiſsimum enim eſſet, vt qui ad eſſentias creabiles, & finitas tam potẽs, & fœcundus eſt, ad ſe ipſum & eſſentiam ſuam infœcundus, & ſterilis inueniretur. Quamobrem per Iſaiam ait. Nunquid ego qui alios parere facio: ipſe non pariam? & qui cæteris generationem tribuo, ſterilis e-

ro? Quaſi diceret. Num qui ad alias naturas fœcundus, infœcundus ad me ipſum, atque ad meam naturam fuero?

ATQVI, licet naturalis ratio nequeat in Dei notitiam euehi, niſi quatenus is principium eſt, & cauſſa conditarum rerum, principium inquam & cauſſa per ſuam ipſius virtutem, ſapientiam, bonitatem, in quibus vnitæ non diſtinctæ ſunt diuinæ perſonæ, non tamen non credendum eſt ſanctiſsimæ Trinitatis myſterium, quod mens noſtra id non capiat. Quot enim ſunt alia iſto articulo inferiora myſteria, quæ tamen credit, & ſi non percipit? Quin verò ab ipſis naturalibus rebus, in quibus non minima eſt cum ſanctiſsima Trinitate ſimilitudo nonnulla poſſunt adminicula petl, ex quibus diuina verbi generatio, ac ſpiritus ſancti proceſsio, ſiue ſpiratio certiorem infuſam earum fidem in nobis foueāt. Neque enim aliquis negauerit, cùm effectus quiſque ſuam cauſſam conetur imitari, iam mentes humanas è creaturarum proceſsione ſiue emanatione ſeſe aliquatenus poſſe attollere, vt diuinas illas proceſsiones contemplentur. Cùm enim haud paucæ in creaturis proceſsiones ſint, hæ quantò ſunt perſectioris naturæ, tantò interiores, atque perſectiores reperiuntur. Et quidem in ijs, quæ anima carent quandam eſſe generationem quis neget? ſub aſpectū enim oculorum cadit Ignis generatio ex igne. At quoniam generatio hæc ad geniti materiam (nempè extrinſecus) tranſit, nec verò reſidet in gignente, proptereà imperfecta eſt, minuſque intrinſeca. In plantis autem quibus eſt anima vegetans, interior, atque perfectior generatio cernitur. Quicquid enim è plāta genitum eſt, ab eo quod eſt ipſius intimum proficiſcitur, & initio generationis cum ipſa coniunctum eſt, cuius & vnum quoddam eſt. Ac cùm poſteà id ab eā ſeparatur, fit, vt nō omninò perfecta, prorſuſue intrinſeca ſit iſta proceſsio. Animalium eò perfectior, ac magis intrinſeca, quod potius ſpiritualis ſit, quàm corporea, cùm operatio, & actus ſiue functiones ſenſuum ſint, quæ in ipſis ſenſibus manent. Sed & neque penitus interior eſt iſta proceſsio, actuum enim eorum cauſſa eſt extrinſecum aliquod obiectum. Quamobrem perſectior, & magis intrinſeca generatio eſt, quæ fit per intellectum, qui vbi id, quod intelligit, concepit ſine extrinſeca ea ope, edit intrinſecus operationes ſuas: Ac format verbum, atq; ſimilitudinem cognitæ rei, erga quam item afficitur. In quo ſanè ea Trinitatis imago intelligitur, quā intellectus, verbum, amor, quæ ſunt in nobis non obſcurè deſignant. Et tamen ne id quidem adhuc eſt perfectum. Cùm enim omnis noſtra cognitio ortū ducat à ſenſu, ac proindè iſthæc haud tota intrinſeca, proceſsio ſit, indè fit, vt adhuc ſit manca, neq; omninò perſecta. Angelicæ igitur naturæ interior atq; perfectior eſt proceſsio: quippè è ſenſib⁹ nequaquā oritur, ſed intrinſeca eſt vniuerſa. Sed enim quoniā ipſi quoq; Angeli à Deo pēdent, verbi & amoris in ijs proceſsio non adeò intrinſeca dicenda eſt, quin ab aliquo extrinſeco ſic pendeant, vt aliquid imperſecti in ijs ſit reliquum. In Deo igitur, qui ſit ſuperbenedictus in æternum, cùm is naturas omnes, & creata, quæ ſunt opera manuum ſuarum infinities, vt dixi ſupereminieat, perſectiſsimè omniū, ac penitus intimæ hæ proceſsiones ſint neceſſe eſt, cū neq; ab extrinſeco aliquo procedant, nec ab eius ſubſtantia differant. Ex quo æterna verbi generatio, ſpiritusq; ſancti ſpiratio neceſſariò creduntur, vti & quadātenus colligūtur. Sed hæc vt dixi; miris alijs modis, vt ſapientia Dei ſuppeditat abundanter ijs, à quibus colitur, diuinitus paſsim tractata ſunt, atq; quatenus fas eſt, euoluta: Quāobrem hæc nunc fuerint ſatis.

IAM verò in quarto ſecundi libri capite pergunt Tranſſyluanici Miniſtri de vno Deo, eiuſque potentijs omnibus ſic loqui, vt non minus vnam perſonam, quàm vnā naturam ipſius eſſe doceant. Addunt varias quidem huius vnius naturæ, atq; perſonæ potentias eſſe, quarū vna dicatur filius, altera ſpiritus ſanctus. Filium verò, & ſpiritum ſanctum intelligunt Dei voluntatem atq; imperium. Porrò potētias illas, aiunt) nullo modo à Deo diſtingui haud ſecus, quàm veri Theologi de diuinis attributis enunciant. Ex quo ſanè efficitur, naturam filij Dei apud eos æquiuocum eſſe: vt ſignificet filiū Dei, qui aliquando non fuit: ac Dei voluntatē quæ ſemper fuit, ſed à Deo nō diſtinguitur. Superiorib⁹ aūt atheiſmorum refutationibus hęc omnia, quēadmodum & ijs rationibus, quas paulò antè attulimus, corruerunt.

QVATVOR ſequentibus capitibus diuerſas quatuor eiuſdem ſententiæ explanationes promunt, in quibus & eiuſdem impietatis cum eadem imperitia coniūctæ veſtigia produnt, ac venenum euomunt; quo à Satana imbuti alios conantur inficere. Septimo enim capite Chriſtum hominem inquiunt poſſe vocare Deum, & quidem DEVM verum, eumque eſſe DEI filium proprium, cùm non è virili ſemine; ſed ex Spiritu ſancto conceptus fuerit, ſic tamen verum Deū, quod ſummus ei Deus diuinitatem ſuam veram impertierit, non quidem per generationem diuinam (quæ cōſtans Catholicorum eſt fides) ſed per gratiæ vnitionem, & inhabitationem: Verùm

hæc cuncta ſuperius tanquam Neſtorianæ
blaſphemiæ plena exploſa ſunt. Cùm verò
Catholicis linguæ Hebraicę inſcitiam af-
fingunt, ex qua omnes de Trinitate erro-
res extitiſſe inquiunt, ſuam ipſi eiuſdem
linguæ malęuolam ignorantiam produnt.
Aiunt enim apud Hebræos eſſe varia no-
mina, ex quibus ſolũ Iehoua Deo vero ſit
proprium, reliqua verò alijs interdum tri-
bui. Quamobrem neceſſe non eſſe, vt cùm
Chriſtum eſſe Deum dicimus, hunc eſſe ve
rum Iehoua intelligamus, ſed elohim, quo
quidem nomine Angeli quoq; vocentur.
Sed errant ipſi, qui temerè arcem Hebraiſ-
mi ſeſe tenere putarunt. Etenim hæc nomi
na Ia & El, de Chriſto quoque verè enun-
ciãtur, ac Iehouam ipſum deſignãt, & Deo
vero verè, proprieq́ue tribuuntur.

Nonvm & decimum caput ſequitur,
quibus dum nituntur aduerſariorum ar-
gumenta refellere, in nouos errores, & la-
queos incidunt, qui ſatis ex ſuperioribus
rationibus apparuere.

Vndecimo capite, inaudito modo
primũ D. Ioan. Euangelij caput non tam
exponunt, quàm prophanant, cui propha-
nationi ſi Patrum & Chriſti ipſius, ac D. Io
annis expoſitiones, & verba obieceris, ſpi-
ritum veritatis facilè quiſq; in Catholicis,
vertiginis autem & impietatis in iſtis An-
tichriſtianis agnoſcet.

Dvodecimo, ac tertiodecimo quod
eſt poſtremũ ſecundi libri caput, conantur
quædam loca duarum Epiſtolarũ D. Pau-
li ad Coloſſenſes, atque ad Hebræos, ad
ſuas eaſdem impietates detorquere: Ad
quæ vt ſatis fuerit dicere, nunquam ab Ec-
cleſia Chriſti eum in modum fuiſſe expo-
ſita, ſic verè ſtipites eſſemus, ſi paucos per-
fidos (quorum ne nomen quidem (vt dixi)
auſi ſunt eo libro adſcribere) præ tanta te-
ſtium nube, atque adeò præ ipſa Chriſti ve
ri Dei enarratione æſtimaremus, hoc eſt, ſi
Christvm Franciſco Dauidis poſtpo-
neremus. Qui quidem cùm poſteà pernici-
oſiſsima, & ſibi pugnantia protuliſſet, vni-
uerſam eius impiæ farraginis, quæ duobus
illis libris Tranſſyluanorum miniſtrorũ
comprehenſa eſt, doctrinam funditus euer
tit.

*FRANCISCVS DAVIDIS CVM NE-
farias Theſes quaſdam publicè aduerſus Chriſtum
propoſuiſſet, à perfidia, de qua dictum eſt, in profun
diores impietates delapſus, publicè in Tranſſylua-
nia Comitiorum conſenſu à Chriſtophero Batho-
reo Tranſſyluaniæ Principe capitis dam-
natur, & infœliciſsimè
moritur.*

Ergo noua noui alterius Chriſti per
iſtos ſylueſtres potius quàm Tranſſyl-
uanicos miniſtros apparitio, librique il-
lius peſtilentiſsimi conſcriptio, quales fru-
ctus pepererit, quamue pauciſsimorum an
norum ſpatio ea doctrina durauerit, vel in
ijs, qui illam in publicum ſparſerunt, Fran
ciſcus Dauidis, qui cum Blandrata rem cõ-
texuerat, in ſe ipſo monſtrauit. Per hunc e-
nim (vt alibi ſcripſimus) tanquam emiſſa-
rium Blandrata virus iſtud & atheiſmos
longè, lateque curauerat ſpargere: Sed non
eſt conſilium aduerſus Dominum, neque
aduerſus Chriſtum eius: Ac verò ſuper
quem ceciderit hic lapis confringetur. Frã-
ciſcus igitur Dauidis Claudiopoli in Trãſ-
ſyluania natus, cùm peſsima quæque Iu-
dæis adhærens, ex putidiſsimis recentio-
rum rabinorum lacunis hauſiſſet, viam ſi-
bi ſtrauit ad Chriſtum omninò è menti-
bus (ſi potuiſſet) hominum tollendum, at-
que hoc præcipuè per theſes quaſdam Chri
ſti gloriæ aduerſas prorſus & contrarias,
quas integras hîc aſcribere non libet, ne
Chriſtianas mentes offendam. ſumma ta-
men earundem capita recenſebo, vt lector
hominis agnoſcat impietatem, nouique
Euangelij fructus, ac ne venenum tam pe-
ſtiferum cuiquam nocere poſſet, tanquam
antidoton breuem annotationem adiun-
gam, adhibitis literis alphabeti: vt annota-
tionis ipſa ratio melius intelligatur.

*PRIMA THESIS, ID EST,
Blaſphemia.*

In earum igitur theſium prima Chri-
ſtum *A* contemptim hominem illum Ie-
svm Nazarenum Ioſephi vxoris filium
vocat, ex eiuſdemq́ue Ioſephi ſemine *B* cõ-
ceptum aſſeuerat impius.

ANNOTATIO.

Primò vide hîc plurimũ blaſphemiæ *A*
ſpiritum. Hominem illum vocat Chri
ſtum, quem ne virum quidem dignatur ap
pellare. Quẽ ſanè Devm, Dei viui filium,
Iehoua, & Emmanuelem, Deum fortem,
verbum Dei, & alijs eminentiſsimis nomi-
nibus, Prophetæ, Apoſtoli dixerũt, vniuer-
ſaq; Chriſti Eccleſia vocauit, nec dæmones
ipſi veritate coacti potuerunt diffiteri.

Qva fronte ex Ioſephi ſemine conce- *B*
ptum, & natum dicit, quem antea cum alijs
Miniſtris Tranſſyluanicis, è ſpiritu ſancto
conceptum affirmauerat? ſic verò proficit
impietas ſemper in peius.

II BLASPHEMIA.

In altera Chriſtum rurſum hominem
illum nuncupans, *C* per ſpiritum *D* pro-
pheticum locutum pernegat, adeoque om-
nia, quæ dixit, ex Dei ipſius ore *E* proceſ-
ſiſſe.

ANNO-

ANNOTATIO.

C ITERVM perfidus vt conceptam, è Chriſtianis animis fidem de Chriſti diuinitate eximat, hominē illum contemptim vocat: Vt oculatus quiſq; animaduertat, à ſatana hæc verba impio eius cordi dictata fuiſſe.

D ERGO per Arianos, & Samoſatenicos ne Chriſtus quidē fuit Propheta: Nec Propheta magnus ſurrexit in nobis, ſicut Euangelij vox eſt: Nec quæ ipſe Dominus prædixit de templi deſtructione, de vnctione Magdalenæ in vniuerſo orbe terrarum annuncianda (vti reipſa fit) deq; exitu D. Petri, ſignificans qua morte clarificaturus erat filium Dei: ac de alijs innumeris, quæ ne mundus quidem (ait Euangeliſta) caperè poſſet, ad prophetiam attinent. Quin verò ſi D. Ioannes Baptiſta plus quā Propheta à Dei filio nominatus eſt, ecquem nos DEI ipſum filium nominauerimus? (Luc. 7. — Ioan. 21.)

E Ò igitur ſatanæ ſpectabat iniquitas, vt quamuis per ſpiritum S. locutum diceret (in eadem theſi) Chriſtum IESVM, non tamen ex ore DEI proceſsiſſe, quæcunq; dixiſſet, aſſeueraret.

III. BLASPHEMIA.

III. THESIS habet Chriſti & Apoſtolorum verba ad Moſaicæ legis F & aliorum Prophetarum normam expendenda eſſe; quæ ſola inquit G morum vitæ & diuini cultus regula nobis eſſe debet.

ANNOTATIO.

F ET hinc videtis Lutherani & Caluiniani quorſum euaſerit illa à vobis mordicus retenta opinatio, vel potius hæreſum veſtrarum contectio, cū reiecta Eccleſiæ fidei regula ad vnum ipſum verbum ſcriptum prouocabatis. Quid igitur hic facietis, cùm modò Euangelia reijcienda Franciſcus Dauidis ſatis apertè dicat, niſi cum veteri teſtamento conueniant? Quis igitur iſtius interpretationis fuerit iudex? Anne autem vos partem Euangeliorum pro veſtris erroribus exponentes, partem ſubtrahentes, intelligitis anſam dediſſe iſtis per negandi Chriſti?

G HOC eſt, vt ad Iudaiſmum quiſque reuertatur, poſteà in Mahometiſmum ruat. Id quod amandata iam Euangelij recitatione Claudiopoli fieri ſuprà oſtendimus.

IIII. BLASPHEMIA.

IIII. Adiungit aſſertionem, de differentia veteris & noui fœderis, quam huiuſmodi inquit eſſe, vt in nouo ſpiritus H in veteri literæ miniſterium fuerit, adeò vt hoc per illud nec antiquatum, I nec immutatum fuiſſet.

ANNOTATIO.

ET quodnam venenum hic ſubſit, quid que diſcriminis veri ſit inter vetus ac nouum teſtamentum, ſuperius dictum eſt, cùm ſecundi libri Tranſſyluanicorum Miniſtrorum alterum caput refutatum eſt. H

PORRÒ quidquid ſatanas per impium hunc loquitur hoc loco, eò ſpectat, vt prorſus diuinarum literarum vſus ipſe quoque tollatur. Id quod per Schuenckfeldium, & alios occultius, nunc per Nearianos apertius tentatur. Et vt animi elatio, reliquaq; in peccatis obduratio fimus eſt, per quem vberrima ſeges eorum excreſcit: Sic non deſunt, qui eodem ſcelerum cœno obruti (neque verò reſipiſcentes) mercedem hanc errorum in ſeipſis ſentiant, vt & ita credāt, hoc eſt, vt nihil credant.

REDIERE igitur typicæ, ac legales ceremoniæ in Tranſſyluaniam & aliò apud multos, vt ipſi vidimus: Redijt Moſaicæ legis cùm Chriſtiana commixtio, contra quē Apoſtoli, ſpiritu ſancto dictante, decreuere in prima Hieroſolymitana Synodo. Excitata eſt iterum ſepulta cum honore Synagoga, vt cum dedecore Chriſtiana ſepeliretur Eccleſia. Sed hæc latiùs in meis commentarijs Tranſſyluanicis. I

V. BLASPHEMIA.

QVINTA affirmat Chriſtianam religionem ad Hieroſolymæ vſque excidium L perduraſſe tantū, nec locum niſi ex parte habuiſſe in orbe aut habiturum eſſe, donec Ieſus, iterum ad nos redierit, & in hoc mundo in ipſa vrbe Hieroſolyma inſtaurata ſuper carnali populo Iacob, vt cæteri M Reges terræ ſolent, iuſtiſsimè tamen ac ſanctiſsimè regnauerit.

ANNOTATIO.

ET id quoque ex veſtra officina, ô Lutherani, & Caluiniani prodijt. Cùm enim per quindecim ſecula per vos Eccleſia Chriſti euanuerit, donec nouum, & inauditum Eliam, Inceſtuoſum nempè Apoſtatam Lutherum, depoſito ſcapulari, erectis cornibus vidimus, quidni perbreue Chriſti regni tempus fuerit? Sed pereat impietas, viuat Chriſti veritas. Ciuitas ſupra montem poſita abſcondi non poterat: Bonum ſemen in agro Dominico creſcere debebat, & debet vſque ad meſſem, nimirum vſque ad ſeculi conſummationem, atque quod prædictum eſt in omnibus gentibus prædicandum eſſe Euāgelium, id ſine impedimento currere per medios hoſtes debebat, vt facit. Itaque cùm Donatiſtis anathema eſtote, (vt alebat D. Auguſtinus) qui peſtilentem hunc errorem reuocaſtis in lucem. (Matth. 5. — Matth. 13.)

M CAETERVM Iudaiſmum, & Origeniſtarum errorem ſapit, quidquid Franciſcus Dauidis de CHRISTI temporario regno huius mundi mentitur. Nec enim regnum eius erat, nec futurũ fuerat de hoc mundo.

VI. BLASPHEMIA.

VI. THESIS definit CHRISTVM regem populi Dei eſſe N deſignatione tamen ſola, quoniam inquit ex omnium Prophetarum oraculis certum eſt illum nullum aliud regnum, quàm terrenum, & quale ſupra dictum eſt, habiturum.

ANNOTATIO.

N O VIDE vt ſenſim ſatanas nomen, & poteſtatem Chriſti Ieſu labefactare nititur. Nam quod addit, ex omnium Prophetarum oraculis CHRISTVM nullũ aliud regnum, quàm terrenum habiturum blaſphemia in ſpiritum ſanctum eſt. In diebus autem regnorum illorum (dixit Deus per Danielem) nempè poſt Chaldaicum, Perſicum, Græcũ, Romanum, ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur: & Regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem & conſumet, vniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum: ſecundum quod vidiſti, quod de mõte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, & æs, & argentũ, & aurum. Deus magnus oſtendit Regi, quę ventura ſunt poſteà, & verum eſt ſomnium, & fidelis eſt interpretatio eius. Atqui vt Regni Chriſti præcipua in eo poteſtas erat futura, vt animas cum ſuo fine, id eſt, cum Deo coniungeret, idque & imperium & iudicium perpetuò gerere debebat, quod per Dauidem prænunciatum fuit, dicentem: Deus iudicium tuum Regi da, & iuſtitiam tuam filio Regis. Et rurſus: Da imperium tuum puero tuo, & ſaluum fac filium ancillæ tuæ, ſic verum illud futurum erat, quod Angelus Danieli prædixerat forè, vt auferretur peccatum, & adduceretur iuſtitia in ſempiternũ, & vngeretur Sanctus Sanctorum.

Daniel. 2. Pſalm. 71. Pſalm 85. Daniel. 9.

VII. VIII. & IX. BLASPHEMIA.

VII. VIII. & IX. Theſi de CHRISTI P regno terreno neſcio quæ impia iam confutata ſomniat, præterea nihil in terra nũc Chriſtum agere, ac nec Deum quidē amplius dici poſſe, quemadmodum inquit, cùm in mundo verſaretur, fortaſſe poterat ratione officij.

ANNOTATIO.

P QVOT ſyllabæ, tot hîc ſunt blaſphemię, & atheiſmi. Aſcendit enim ad dexteram patris Chriſtus, de quo dictum erat: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis: & cui poteſtas adhuc vt homini data fuit in cœlo, & in terra quią; vt filius Dei & hominis cœlum, terramque, & hominum corda poſſidere debebat iure creationis, merito redemptionis, & dono Patris, vt D. inquit Bernardus. Itaque & curam ſuorum habet, & lucerna cœli eſt Agnus, quem ſequuntur Sancti quocunque ierit, & factum eſt imperium ſuper humerum eius. quod nunquam auferetur in æternum Si igitur impius iſte ſic ſenſiſſet, vt diuina ſcriptura diſertiſsimè oſtendit, hunquam in tantam impietatis abyſſum prolapſus fuiſſet.

Pſalm. 110. Bernar. l. 3. de conſide ratione ad Eugenium

X. BLASPHEMIA.

X. Theſis habet CHRISTVM adorandum haudquaquam eſſe, S necdum vitam in terris ageret, alio quàm ciuili honore aſfici rectè potuiſſe.

ANNOTATIO.

DATO vno inconuenienti plurima ſequuntur. Caluiniani, & ante eos Lutherani vix quidquam magni momenti afferreà pleriſque putabantur, cùm Sanctos non eſſe venerandos, hoſce non orare pro nobis aſſeuerarent. Si cauſſa quærebatur, reſpondebant ne fieret Chriſto Mediatori iniuria, quodque iam mortui eſſent, nec noſtra intelligerent: Homines autem non eſſe venerandos. Tum igitur per ruinam Sanctorum ſtruebat ſibi ſatanas gradus ad Chriſtum paulò pòſt pernegandum quem nunc iſte atheus, nec præſentem eſſe, nec adorandum dicit. Sed de hoc nos ſuperius egimus abundè. Nam & quod Lipſiæ reuocatum fuit in dubium, & publicis theſibus propoſitum, an humanitas Chriſti eſſet adoranda, iiſdem rationibus refutatum fuit, & quonã ſpectaret adoratiò, declaratum. Q

XI BLASPHEMIA.

XI. Aſſeuerat cultum T nullum Chriſto deferendum, niſi quem eius pręcepta ſeruando ipſi deferimus.

ANNOTATIO.

T VTINAM dixiſſes: credendo: & poſteà obediendo. In fide enim & charitate æquè nos radicatos eſſe oportere ſapienter dixit Apoſtolus, nimirum ne pręceptorum obſeruatio ſecerneretur à fide. Nam vt nõ inuocas in quem non credis, quomodo obedies, quẽ inuocandum, & cui fidem eſſe habendã pernegas? Sed mirũ eſt, quonãmodo hęretici ſuo ſe laqueo ſuſpẽdant. Dũ Lutheranus & Caluinianus eſſet Frãciſcus Dauidis, ſolã fidem in Chriſtũ ad veri cultus rationẽ adhibendã cenſebat. Nunc factus Arianus, ſeu Samoſatenicus ſolam pręceptorum obſeruationem neceſſariam putat, reiecta fide.

XII. BLASPHEMIA.

XII. Theſis V definit nos nec Chriſto cõfidere debere, niſi quaten⁹ ea, q̃ nobis dixit vera eſſe credam⁹, & q̃ nobis Dei nomine ꝓmiſit accepturos nos eſſe, firmiter ſperem⁹.

AN-

ANNOTATIO.

V IMPLICAT & hoc contradictionem. Nimirum ne Christo confidamus, ac tamen firmiter ſperemus nos ea, quæ promiſit eſſe accepturos. Et verò ea eſſe vera, quæ dixit credamus. At ſe filiũ Dei dixit, idque omnibus rationibus & miraculis monſtrauit. Deinde dixit: Qui credit in filium Dei, hic habet vitã æternam. Et qui in filij nomine non petit, nunquã exauditur à patre.

XIIJ. BLASPHEMIA.

XIII. Theſis X Chriſtũ inuocare omninò prohibet.

ANNOTATIO.

X HVc ſcilicet ſpectabat ſatanas, vt quẽad modũ ex Sanctorũ interceſsione (ſicut paulò ante diximus) inuocatio Chriſti de medio tolleretur, ſic modo ex inuocationis Chriſti negatione, tantò magis Sanctorum charitas, communio, lux, & lumen, in quo omnia conſpiciũt, infirmaretur: Qua de tota re copioſe nos alibi cõtra te Chytræũ, copioſiſsimè aũt & accuratiſsimè (vti veriſsimè) Eccleſia Chriſti paſsim egit.

Ant. Poſſ. lib. de impoſturis Chytræi.

XIIII. BLASPHEMIA.

XIIII. Continet Chriſtũ Y in præſentia inter Deũ & nos mediatoris officio minimè fungi.

ANNOTATIO.

Y ET vides lector, ſuperbiam & perfidiã ſemper aſcendere, digna vt iſthæc ſint lacrymis potius quàm argumentis. Cæterũ quorſum illud, quod Apoſtolus dicit Chriſtum Apoſtolum eſſe & Pontificem cõfeſſionis noſtræ? Quare enim Apoſtolus eſt confeſsionis noſtrę, niſi quia, ſicut Synodus Epheſina prima dicit, ſacrificat Deo & Patri fidei noſtræ confeſsionem, quæ à nobis ipſis, & per ipſum ipſi DEO Patri inceſſanter offertur. Quemadmodum etiam docet D. Cyrillus. Quorſum etiam illud D. Ioannis: Et ſi quis peccauerit, aduocatũ habemus ad Patrem Ieſum Chriſtum iuſtũ?

Heb. 3.

Lib. 11. in Ioan. ca. 7. & l. 3. de recta fide ad Regin.

1. Ioan. 2.

XV. BLASPHEMIA.

XV. Theſis Chriſti Z Sacerdotiũ negat, & ſi modò Sacerdos reuera vnquã fuit, tũc re ipſa finem habuiſſe affirmat, cùm in cruce exſpirauit, nec alia ratione eius oblationem nobis prodeſſe, aut prodeſſe poſſe, quã propter ipſius oblationis (quamuis iam tranſactæ) efficaciam, quæ perpetuò duret.

ANNOTATIO.

Z QVOD veteris teſtamenti omnes figuræ & Prophetię ſacrificium fore oſtẽdebant, id ſatanas per iſtius Athei impuriſsimi ſpurciſsimam animam negare eſt auſus. Ac cùm oblationem fateatur expiandis peccatis efficacem fuiſſe, & Sacerdotiũ habuiſſe in perpetuum dicat, cur in dubiũ vocat ſacrificium ijs verbis? (ſi modò Sacerdos re vera vnquam fuit) ſanè quem diabolus agitat, huc illùc circumfert, ac denique mergit in profundum, ſicut plumbum in aquis vehementibus. Quem verò ſpiritus ſanctus animat, ſiſtit in petra firmiſsima, & venerunt venti, & fluxerunt torrentes, ac ſtetit, & ſtat fidelis anima Catholica.

XVI BLASPHEMIA.

XVI. Theſi IESV A Chriſto in ſua quiete placidè verſari dimiſſu, nihil inquit, nũc ab eo nos iuuari apud Deũ, vel credamus, vel curemus; niſi quatenus dum hîc inter nos fuit, ſalutiſq; viam nobis oſtẽdit, & ad Deum accedendi modum docuit.

ANNOTATIO.

PLVS Mahometi Turcæ, quàm latroni iſte Chriſto Dei filio tribuit. Et cũ Chriſtus ſit via, veritas, vita, oſtium, mediator, Aduocatus per redemptionem, per quem Angeli, & Sancti in cœlis, viuentes autem adhuc in hac miſeriarum valle acceſſum habẽt ad patrem, audet iſtud diaboli mancipium eundem vnica theſi de gradu diuinitatis velle deponere. Vide igitur Blandrata, qui ſe paſsim in Tranſſyluania iactabat eſſe medicum corporis & animæ, vti illi in Albana diſputatione exprobratũ fuit, quantum diſcipulum fecit, vt ab huius fructibus præceptorem agnoſcere poſsis. At tamen (proh hominum cæcitatem) audent adhuc illum neſcio quem magnum æſtimare, vel ſummum ſcribere. Sed ſimiles habent labra lactucas. Porrò Turcę talem non tuliſſent aduerſus Mahometem ſuum blaſphemantem: Eius verò aduerſus Chriſtum diſcipulos debacchantes, ſapientiſsimi quidem non ſolùm ferũt, ſed efferunt. Id verò quod Chriſtus dixit: Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubeſcam eum, perquirant de ſe ipſis, num aliquando futurum ſit, vt Chriſtus ipſe quærat & iudicet. Et certè quæret ac iudicabit, qui non irridetur Deus.

CVM igitur ex his theſibus; alijſque pernicioſiſsimis hæreſibus factum eſſet; vt anno huius ſeculi ſeptuageſimo octauo à Chriſtophoro Bathoreo Tranſſyluaniæ Principe nobilitas euocata, vnà cum 1578 cæterarum hæreſum Tranſſyluanicis miniſtris Franciſcum Dauidem morti adiudicaret, calculum Blandrata ſuum in comitijs adiecit, ne videlicet amici ſui veteris, quẽ ad eas blaſpemias dudũ lactauerat, periculum, & ipſe ſubiret, ſi conſentientium ordinum ſententiæ ſe oppoſuiſſet. Sic ſapientia DEI iuſtificata eſt, vt à quo miris artibus Franciſcus Dauidis fuerat deceptus, ab eodem admirabiliore iudicio Chri-

ſti

ſti Domini condemnaretur. Pleriq; nobiles ea labe infecti, nec ipſi auſi ſunt hiſcere. Hortãtibus amicis, vt ſaltem Chriſtum fateretur eſſe noſtrum ſaluatorem, reſpondit, quid ego ſaluatorem illũ fatebor, qui nec ſeipſum ſeruare potuerit? Iudaicam ſanè, & plus quàm impiam blaſphemiam. Itaque & antea dudum pœnam in corpore luebat atrocem. Sic enim viuus fœtebat, vt ad iudicum tribunal vxor ipſius vocata, quòd cum coniuge agere nollet, quid (inquit) maſerim apud eum, cuius viuentis eſt intolerabilis fœtor? Superſtes autem erat adhuc eadem mulier anno ſuperiore, quo in Tranſſyluania fui, cùm Pon-
1582. tificis Maximi Gregorij XIII. & Stephani Poloniæ Regis ſumptibus ſeminarium ei genti Catholica fide excolendæ inſtitutum eſt. Qua occaſione plurima iſtorum nequiſsima facinora & audiui, & vidi, propter quod & loquor. At antea Franciſcus Dauidis in arcem Deuam, quæ propè Mariſium ſita eſt coniectus in carcerem, vt de eo extremum ſupplicium ſumeretur, in inſaniam incidit. Turmæ dæmonum apparenti dixit: Ecce qui me comitem itineris expectant. Sic os illud impium, quod filij Dei inuocationẽ negauerat, cùm Deum inuocare non potuiſſet, infælicisſimam animam dæmonibus tradidit. Cui Demetrius quidam Claudiopoli ſucceſsit. Hic

Fructus noui Euangelij.

verò (cùm adhuc impunè extent Franciſci Dauidis libri) plurimos ea in impietate fouet. Eoque deuentum eſt, vt Euangelijs reiectis, veteris teſtamenti prophetias ſabbathis Iudaizantes legant, Chriſtiana omnium penè reijciant, ſtupidiſsimos autem eatenus errores exuxerint, vt mulieribus quoque non paucis animam non eſſe perſuaſerint. Hi igitur fructus feralis libri, nimiæque conniuentiæ tantæ impietatis fuerũt, vt ex his omnib⁹ q̃d Lutherana, & Caluiniana ſemina produxerint nemo, qui nõ ſit truncus, haud intelligat. Et Lublini in Polonia ſuperiore hoc anno cùm à quodam malè feriato Italo Samoſatenici inuiſerentur, alios errores prioribus peſtilentiores receperunt: ſenſimque ſatana ſuam telam texẽte eò præcipites ruerunt, vt ſcripturam omnem haud eſſe neceſſariam dicant, ſpiritus verò ſui teterrima commenta pro neſcio qua ſpirituali perfectione, ac

Eccleſiæ non obediunt, inſano tamẽ homini ſtatim obtemperãt.

vera religione, ſimiles in hoc Schuenckfeldij vẽditent. Inuiſenti igitur eos Italo cœtus ille malignantium de multis admonitus, quaſi nouum ijs ſydus emicuiſſet, ecce nos (inquiunt) ad pedes tuos, quæcunque iuſſeris faciemus. Et hic homo ex ijs eſt, quos pauciſsimos Miniſtri Tranſſyluanici eo de quo egimus illorũ libro teſtantur tãquã Apoſtolos cælitus fuiſſe demiſſos, videlicet (ſi Deo placet) vniuerſa Chriſti, ac omniũ ſeculorum anteactorũ Eccleſia ſapientiores, hoc eſt, Mahometi, atq; Antichriſto viam ſedulò cõplanantes. Hi igitur heretici, & digna hæc patellis opercula deligite, vt idem dæmonũ caſus, qui Franciſcũ Dauidis abripuit, vos ſiue in corpore, ſiue extra corpus maneat. Sanè ex ijs, quæ hactenus allata ſunt liquet, nullum in Symbolis vel Apoſtolico, vel Niceno, vel Cõſtatinopolitano articulum eſſe, quẽ vos huius ſeculi hæretici & Athei euertere non fueritis conati. Quod non ita pridem Germanicè editum eſt, quo ab hæreticis omnes articulos fidei euerti planè conſtat. Id autem Latinè redditum, & aliquibus locis nunc à me auctum ſic habet.

SYMBOLVM PSEVDOEVANGElicorum Miniſtrorum omnium.

CAPVT VIII.

QVAM perperam vulgo à ſectarijs hoc tempore perſuadeatur, quod in controuerſijs iſtis nũc tritis fidei, religioniſue eorum, qui ſeipſos ab Eccleſia Romana ſeparauerunt, & contra illam inſurrexerũt, non multum ſit momenti, & quod de rebus tantùm viliſsimis, ac ſi lites, & diſcordiæ eſſent tantummodò familiares, in his agatur: Quam verò ijdem Pſeudoeuangelici concionatores deuaſtationem & Babylonicam confuſionem in totã ferè Germaniam, ac quocunq; potuère (proh dolor) inuexerint, hinc facillimè colligitur, quòd in toto Symbolo Apoſtolico nullus articulus ſit, quin ab impijs iſtis hominibus mutatus, atque corruptus ſit.

Contra primum enim articulum Chriſtianæ noſtræ fidei:

Credo in Deum Patrem, creatorem cæli & terræ, *Lutherus impiè errauit.*

LVTHERVM enim arguunt ſanctiſsimæ Trinitatis oſorẽ verba illa ſublata in ſua verſione, quæ quidem verba vulgata editio Apoſtolicę Epiſtolę D. Ioannis habuit. Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Quæ verba qui antiquitus omittebãt, eos infideles, & perfidos interpretes D. Hieronymus non iniuria vocauit.

In verſione Lutheri Germanica.

EVNOEM eiuſdem ſanctiſsimæ Trinitatis oſorem arguit, ſublata illa ab eo precandi formula: Sancta Trinitas vnus Deus miſerere nobis.

In reformatione precum.

2 CAROLSTADIVM arguit Lutherus adeò impium, atq; peruerſum fuiſſe, vt nõ crediderit vel in terris, vel in cælis vllum Deum exiſtere.

3 CALVINVS blaſphemat, Deum non ſolũ impiorũ auxilio vti, verũ etiam eorũ cõſilia & cogitationes efficaciter dirigere,

Calu. Inſti. li. 1. cap. 9.

aucto-

auctoremque non minus eſſe peccatorum, quàm bonorum: Id. quod Lutherus & alij negantes liberum arbitrium producere in medium inceperant.

Thilman. Heshuſ. cõ Caluinum & Bezam.

4. Quidam Zuinglianorum, quales ſunt Theodorus Beza, & Petrus Martyr negant Omnipotentiam Dei, quod facta vt infecta ſint, facere nequeat: quaſi hoc ad Omnipotentiam Dei ſpectaret, ſed de hoc actũ eſt ſupra.

5. Præſertim autem tantam potentiam Deum non habere inquiunt; vt naturale corpus in ſuâ eſſentia vno ac eodem tempore in multis locis ſimul eſſe poſsit: qui ſi crederent CHRISTO, captiuarent intellectum ſuum in obſequium eius, & plus eum poſſe, quàm natura poſsit crederent.

Heshuſius in ep. ad Illyricum de peccato originali an ſit ſubſtantia.

6. De Illyrico ſcribit Heshuſius ex ipſius doctrina ſequi, quod non Deus, ſed diabolus animas hominum creauerit.

Epiſt. 6. ad Caluin.

7. SERVETVS ſomniat DEVM in ligno, lignum: in lapide, lapidem: in arbore, arborem eſſe. Nempè quod formam & ſubſtantiam ligni, lapidis, & arboris verè habeat.

Aduerſus ſecundum articulum,

Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum: *docent.*

Vide ſuprà in Atheiſmis.

1 LVTHERVS contra Latomum ſcribens ferre non poteſt hanc vocẽ ὁμοούσιον; conſubſtantialem, dici de Filio Dei.

2. Melanchthon partem ſubſtantiæ, non totam eſſentiã accepiſſe Chriſtum à Patre in locis communibus non ſemel aſſerit.

3. Caluinus facit Chriſtum & ſpiritũ ſanctum per ſe Deos, vnde Autotheanorum hæreſis orta.

Petrus Caroli in explicat. cõt. Georg. Blãdrat.

4. Georgius Blandrata, Franciſcus Dauidis, & ſectatores eorum nolunt hoc fateri, aut admittere, Deum habuiſſe naturalem Filium, à Patre ab æterno genitum, neque eſſe illud æternum verbum cui duplex natiuitas videlicet diuina, & humana aſcribi debeat: Inde purum ex illo hominem faciunt, eumq; præ cæteris hominibus aliquã habuiſſe prærogatiuam, ante aſſumptionẽ autem carnis non fuiſſe. Neque neceſſariũ putant eum Redemptorem, & Saluatorem tanquam Deum & hominem in mundum veniſſe, ſed ſufficere eum fuiſſe hominem. Audent quoq; dicere, non alium in ſcripturâ filium Dei inueniri, quàm eum, quẽ virgo Maria in hoc mundo peperit.

Stancarus contra Pinczouianos.

5. Sarnitius, Liſmaninus, Georgius Niger, Budnæus, & alij vt Stancarus teſtatur, Arianiſmum rurſus excitarunt, & docuerunt filium minorem eſſe patre: reijciuntque interim Symbolum in Concilio Nicæno decretum. & Symbolum Athanaſij blaſphemè nominant Satanaſij, hoc eſt ſatanę ſymbolum.

Beza in epiſt. 1. ad ... / Idem Beza in l. de hypoſtatica duarum in Chriſto naturarũ vnione.

6. Theodorus Beza dicit filium Dei non eſſe natum ex ſubſtantia, & eſſentia Dei.

7. Idem Theodorus Beza duas in Chriſto perſonarum vnitates fingit, vnam animæ cum corpore, alteram diuinitatis cum humanitate, quod nihil aliud eſt, quàm dãnatam Neſtorij hæreſim ab inferis reuocare.

Adamici Anabaptiſtæ blaſphemant in Chriſtum Ieſum filium Dei Dominum noſtrum, quem proferunt non eſſe filium Deum.

Orantes in ſecreto veram negant diuinitatẽ Chriſti in eo, quod docent, nõ Chriſtum, ſed patrem ſolum eſſe adorandum:

Contra tertium articulum,

Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, &c.

1 BVCERVS cùm animam ageret faſſus eſt, verùm Meſsiam adhuc non veniſſe, venturum tamen.

Li. 1. de Trinit. cap. 17. & 18. & epiſtola 1. & 3. ad Caluin.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex ſe ipſo, & non ex virgine Maria hominem factum eſſe, atq; ita in Chriſto vnam tãtum eſſe naturam.

3. Seruetus tanquam electum ſatanæ inſtrumentum adeò eſt impudens, vt in ſanctiſsimæ Trinitatis contumeliam ſcripſerit, Chriſtum non ſolùm virtute ſpiritus ſancti, verùm etiam ex ſubſtantia Dei patris, hominem eſſe natum: itaque duas Chriſto tribuit perſonas, vnam ex DEO, & alteram ex virginali vtero Mariæ genitam.

In Colloquio Vviſmarien. Bezam i. cap. ad Rom. Sarcerius in Poſtilla de feſto Natiuit. Mariæ.

4. Mennon etiam excogitauit, Chriſtũ è cœlis ex ſubſtantia patris ſecum corpus detuliſſe: Quemadmodum & Schuenckfeldius ſenſit: quod ſanè conuenit cum Sarcerio de Anabaptiſtis ſcribente, chriſtum cœleſte, & ſpirituale ſecum è cœlis corpus detuliſſe, & ex virgine Maria nihil aſſumpſiſſe, ſed corpus eius tanquam per canalem pertranſiſſe: Carnem verò ex elementis huius mundi attraxiſſe, quam denuò mundo reliquerit, cùm in cœlum abſque carne aſcenderit.

Caſſander de duab. in Chriſto naturis.

5. Adamus Paſtoris ſibi ſomnia fingit, & inquit: Quemadmodum Chriſtus vnã tantum eſt perſona, ſic vnã naturam, & non plures habuit.

Li. de Diuina Maieſtate humanitatis Chriſti.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit impietatem, vt aſſeruerit, Chriſtum etiam ſecundum humanitatem verum eſſe exiſtimandum Deum, & non creaturam, & magnã putat eſſe blaſphemiam, humanã Chriſti naturam nominari creaturam.

Vvitẽberg. contra Illyricum.

7. ILLYRICVM VVitembergenſes arguunt, quod ſenſerit ex ſacra ſcripturâ probari non poſſe filium Dei æternum illud verbum, & figuram ſubſtantiæ patris dici.

Caluinus Inſtructio ne aduerſ. Anabapt. & Liberi.

8. Anabaptiſtæ non credunt, Chriſtum fuiſſe verum hominem, ſed faciunt ex corpore ipſius phantaſma, hoc eſt, nudam apparentiam, ſiue corpus apparens.

Luth. ſup. epi. ad Hebręos inter prete Bucero.

9. Portétoſi huiuſmodi errores inde plerunque orti ſunt, quod Lutherus expreſsè docet, humanitatem Chriſti non omnia ſciuiſſe, neque cogitaſſe, & hominem ipſum Chriſtum non fuiſſe omnipotentem. Item Chriſtum ab Initio ſuæ conceptionis, & natiuitatis non fuiſſe plenum gratia, ſed cùm ſucceſsiuè creuerit corpore, ſic etiam donis Dei creuiſſe.

In confeſſ. ad Carolũ art. 1.

10. Sic & Zuinglius docuerat Chriſtum creuiſſe ſapientia cùm ſecundum humanã naturam finitus & terminatus fuerit.

Contra quartum articulum,

Paſſus ſub Pontio Pilato, &c.

Caluin. cõtra Liberſ.

1 Libertini docent, Chriſtũ nõ verè, ſed tantum per phantaſma mortuũ eſſe.

Staphil. in defenſiõe.

2. Andreas Muſculus contrarium ſentit, videlicet diuinitatem Chriſti etiã paſſam, & mortuam fuiſſe.

Dubitãtius dialog. 1. cap. 3.

2. In qua ſententia item fuit Lutherus, vti ex libro ipſius de concilijs conſtat.

Stancar. li. de Trinit. & mediatore Chriſto.

3. Stancariani volunt, Chriſtum tantum ſecundum humanam naturam Mediatorẽ noſtrum eſſe.

Vide ſupplicem libellũ Naumburgi Principibus oblatũ. & Illyricũ cõt. Oſiand.

4. Oſiander econtrario affirmat, Chriſtum eſſe iuſtitiam noſtram quo ad diuinitatem tantum, & docet totam Chriſti diuinitatẽ eo modo in nobis realiter habitare, quemadmodũ & in homine Ieſu habitauit.

Loſſ. in 14. c. Marci.

5. Loſsius & alij ſomniant, Chriſtum nõ ſolùm impatibiles inferni dolores, verùm etiam cruciatus æternæ damnationis paſſũ fuiſſe, cùm in mõte Olíueti calicem paſsionis ſuæ extimeſceret.

Caluin. in harm. Euang.

Eodem modo & Caluinus ſcribit, Dominum abſq; ratione, & ſpiritu oraſſe ijs verbis, tranſeat calix iſte: Orationem iſtã nec cogitanti ſibi excidiſſe, & proinde emẽdaſſe.

Brẽtius in Ioã. hõ. 54. Idem in catechiſ. anni 54. Brentius in Luc. par. 2. hom. 54.

Brentius inquit, Deum aliter placari noluiſſe, quàm vt Chriſtus pœnas peccatorũ ſuſciperet: Hoc eſt (vt ipſe loquitur) cruciatus, & dolores mortis, & inferni. Præſertim autem verba hæc Chriſti; Deus Deus meus quáre me dereliquiſti, explicuit: Chriſtũ doloribus inferni circumdatũ, & flãmis infernalibus accenſum fuiſſe.

Robertus Stephanus reſponſ. ad catalog. 4. error. art. 47.

Quidã impudenter aſſerunt, Deũ in ara crucis adeò Chriſtũ dereliquiſſe, vt nec dici lumẽ illi cõ. edere dignatus fuerit. Hinc etiam Chriſtum nõ aliter exiſtimaſſe, & ſciuiſſe, quàm ſe fuiſſe derelictum, quin verò etiam omninò deſperaſſe. Caluinus itẽ in Harmonia Euangelica ait, Chriſtũ emiſiſſe vocem deſperationis.

A Epin. cõment. in pſal. 16.

His omnibus Aepinus defendere auſus eſt, Chriſtum poſt mortem crucis, ęternam flammam, & infernalem cruciatum paſſum fuiſſe, vt pro animabus à corpore ſeparatis ſatisfaceret.

Contra quintum articulum,

Deſcendit ad inferos, &c.

Brẽtius in catech. anni 51.

1 Deſcendere ad inferos ſignificat ſecundum Brentiũ idem quod mori.

Dubitãt. dialog. 1. cap 5.

2 OEcolampadius inquit: Hæc verba deſcendit ad inferos tantum eſſe declarationem dictionis illius (ſepultus.)

Li. 2. Inſtit. cap. 41.

3 Caluinus vult, hũc deſcenſum ad inferos ſignificare certamen cũ horrore mortis.

Bucer. c. 27 Matth. Caluin. lib. 2. Inſtit. c. 16.

4 Doctrinam de Lymbo Patrum, Lutherus, Bucerus, & Caluinus exiſtimãt tantum eſſe ſomnium, & fabulam, & fictitiã quandam. Imò verò Lutherus & Paradiſum; & infernum, & Purgatorium tollit, vti ſuprà oſtendimus.

Li. 3. Epiſt.

5. Zuinglius docet, Chriſtum non realiter, ſed potentialiter deſcendiſſe.

Li. de omni præſentia Chriſti.

6. Beza ſcribit, Chriſtum non reſurrexiſſe per ſepulchrum clauſum hoc modo, vt corpore illud penetraſſet, ſed ſepulchrum ceſsiſſe corpori reſurrecturo.

Sicut Chytræus admonet in 1. c. Matth.

7. Schuenckfeldius vult, Chriſtum poſt reſurrectionem non habuiſſe amplius humanam naturam, ſed eandem in diuinam commutaſſe. Sic Vbiquitarij, Brentiani, Andreas Schmidelinus, & reliquæ illæ peſtes Tubingenſes, ac VVirtembergenſes.

Beza in li. de omni præſentia carnis Chriſti.

8. His & Bullingerus aſſentitur, vbi inquit Chriſtum in aſſumptione ſua ſuper omnes creaturas exaltatum fuiſſe, atque ita creaturam eſſe deſijſſe.

Contra ſextum articulum,

Aſcendit ad cœlos, &c.

Tileman. de Sacramẽt. cõtra Kemnitium.

1 Illyricus negat aſcenſionẽ CHRISTI eſſe factam, ſed fingit eleuationem ad locum aliquem conſtitutum, per quam ad cœlos, hoc eſt, ad aerem aſcendit, ad oſtendendam gloriam ſuam.

Brẽtius in Lucã. part. 2. hom. 50. & cõt. Bulling.

2. Brentius contradicit, & ait Chriſtum, & humanam ipſius naturam quadrageſimo die ad cœlos primò aſcendiſſe, ſed ab initio incarnationis in cœlo fuiſſe. Nunc autem non ſolùm in cœlo, & in venerabili Sacramento, verùm etiam vbiq; & in omnibus locis adeſſe.

Schmidel. in diſputat. Tubingẽſi.

3. Sedere ad dexterã, Brentio, & Schmidelino non aliter ſignificat, quàm corpus Chriſti omnipotenti maieſtate, integra & vbiquitaria præſentia, & alijs diuinæ naturæ proprietatibus eſſe præditum.

VVeſtphal. in libello cõtra Ioã. à Laſco.

4. VVeſtphalus iniquum putat dictionẽ hanc (ſurſum) quaſi locum eſſe explicandã. Is verò contra dictionis ſenſum, contra ſententiam Patrum, contra conſenſum omnium Chriſtianorum, Chriſtum inquit aſcen-

ſcendiſſe ad cœlos non aliud deſignare, quàm euanuiſſe.

5. Petro Martyriani, Bezani, & præſertim Caluiniani, hoc modo Chriſtũ ad dexteram Patris alligant, vt nec in pluribus locis, nec in venerabili Sacramento realiter eſſe poſsit.

6. Contra Brentiani, vel Vbiquitarij adeò vbiquitatem ſuam extendũt corporis Chriſti, vt etiã in herbis, lapidibus, & omnibus creaturis ſit re ipſa, & (vt dicunt) realiter.

Contra ſeptimum articulum,

Inde venturus eſt, &c.

Calu. Inſti. li. 2. ca. 17.

1 CAluinus in eos inuehitur, qui putãt Chriſtum per merita cõſecutũ fuiſſe, vt ſit Iudex mundi, caput Angelorũ, & Imperium habeat ſummũ. Audet propterea blaſphemè negare, Chriſtũ ſibimet promeritum eſſe aliquid, dum mortali carne hic in terris vixit.

Lindã dialog. cap 4.

2. Recentiſsimi huius temporis hæretici pleriq; omnes nõ credunt Chriſtũ ſecundum merita cuiuſq; , ſed ſecundum fidem iudicaturum eſſe.

Contra octauum articulum,

Credo in Spiritum ſanctum, &c.

In eius ad Caluin. ep. In cap. 4. epiſtolę ad Rom

1 CAſanouius negat proceſsionem ſancti ſpiritus à patre, & filio.

2. Petrus Martyr inquit. Theologorum Eccleſiæ Græcorum & Latinorum de proceſsione ſpiritus ſancti diſceptationẽ eſſe purè ſcholaſticam.

Georg. Maior contra Blãdratam.

3. Trinitarij Vngarici volunt non poſſe probari ſpiritum ſanctũ in ſacris literis nominari verum Deum.

Trinitarij in conciliabulo Tordano, ex cõfeſſione. Dobricinẽ. Petri Melii. ſicut etiam dicitur de Farcltiis.

4. Iidem non admittunt, filium, & ſpiritum ſanctum eſſe perſonas, ſed tantũ virtutes Dei. Et ex ſpiritu ſancto faciunt creatam motionem in Sanctis, vel operationẽ Dei, vel ſingulare aliquod donũ à Deo proueniens. Vt ipſum autem diuinitate priuent, nolunt ipſum tanquam Deum coli, & adorari.

5. Quidam dicunt: Quemadmodum filius eſt minor patre, ſic quoq; ſpiritus ſanctus minor filio.

Vide ſupra in Atheiſmis.

6. SERVETIANI omnino excluſerunt ſpiritum ſanctum ex Trinitate, cuius non eſſe tertiam perſonam impiè blaſphemant.

Contra nonum articulum,

Sanctam Eccleſiam Catholicam.

Paſsim vide ſupra de verbo Dei, & de atheiſmis iſtorũ.

1 LVTHERVS & Caluinus contra verã puritatem & ſanctitatẽ Eccleſiæ docent: Plebem Dei ſemper manere impurã, ſemper peccatis conſperſam, & non aliter purificari, quàm ſola imputatione, hoc eſt, quod Deus omnes puros eſſe exiſtimet, cùm tamen reuera ſint impuri.

2. Libertini explicuerunt Sanctorum cõmunionem ad bona temporalia tãtummodo pertinere.

Contra decimum articulum,

Remiſsionem peccatorum.

LVtherani, & Caluiniani docent perfricta frõte remiſſionem peccatorum nõ veram, ſed tantum imputatã eſſe, quę Chriſtianis abſque bonis operibus, abſq; Sacramentis, & per ſolam fidem imputatur. Vide ſupra

Contra vndecimum articulum,

Carnis reſurrectionem.

DAuid Georgiani negant carnis reſurrectionem. Libertini autem admittunt, prælata tamen ſpirituali eorum renouatione. Reſurrectionem autẽ carnis, quæ in hoc articulo intelligitur iam dicunt trãſiſſe. Lindan.

Contra duodecimum articulum,

Et vitam æternam.

1 LVtherus aſſerit, animas Sanctorum ante reſurrectionem non eſſe in cœlo, neq; faciem Dei intueri, ſed in ſingulari quodam loco detineri, & quieſcere, probi quidem in lætitia, improbi verò in timore & tremore. In prælect. t. Geneſ. Vide ſupra

2. Vvirtembergenſes in fundamẽto paulò ante edito arguunt Iacobum Andręã cœlum quàm infernũ negare, ex eo quod tantum allegoriam, hoc eſt nudam ſignificationem, & ſic Talmudiſticum, & Alcoranicum cœlum faciat. Vvirtẽbergẽſes in fũdamento.

Contra totum Symbolum generatim docent aliqui Pſeudoeuangelici concionatores.

Caniſius in præfat de corruptelis verbi Dei contra Magdeb. vbi de D. Ioãne Baptiſta & de miniſtrorũ Vngaricorum impietate. In collogo Albæ Iuliæ habito. & in conciliabulo Tordano. Ex epi. Tigur. Paſtor. ann. 53. ad Seruetum. Beza in li. de omni præſentia carnis.

1. Aliqui in Trãſſyluania non aliter tria illa Symbola ab Eccleſia approbata ſuſcipere volunt, niſi cum illa proteſtatione, ſi cum verbo Dei & ſacra ſcriptura conueniant.

2. Pręſertim autem blaſphemãnt quidã eorum, Nullã eſſe Trinitatem, ſed tantũ vnum Deum Patrem.

3. Eodem modo & recentiores Trinitarij, cum Serueto blaſphemant contra ſanctiſsimam Trinitatem, & nominant illam ſpectrum ſatanæ, monſtrum marinum, & cerberum tricipitem. vide tu verò iſtos ſpectra ſatanæ, monſtra marina, & cerberos tricipites.

4. Aliqui Prædicantium in Polonia dicũt tres eſſe deos, tres omnipotentes, tres æternos, & tres eſſentias.

5. Heshuſiani negant vnitatem harum trium perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis.

Symboli aſymboli Atheorum finis.

SYMBOLVM APOSTOLORVM Eccleſiæq́; veteris.

CAPVT IX.

At horrido iſto eiulatu, diſſonoq́; atheorum ſtrepitu iam omiſſo, oſculetur nos oſculo oris ſui benedictus De⁹, ſonetq́; Chriſti Eccleſiæ vox in auribus noſtris, priſcā illam maiorum fidem, vt num Catholici eā retinuerint, quam conſtat hæreticos deſeruiſſe, intelligi queat. Vox enim ipſius dulcis, & facies eius decora.

Symbolum Apoſtolicum in duodecim diſtinctum articulos.

ARTICVLVS,

1. Credo In Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ:
2. Et in Ieſum Chriſtum, filium eius vnicum, Dominum noſtrum.
3. Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria virgine.
4. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.
5. Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.
6. Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.
7. Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos.
8. Credo in ſpiritum ſanctum:
9. Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem:
10. Remiſsionem peccatorum:
11. carnis reſurrectionem:
12. Vitam æternam. Amen.

Deſignatio Catholicæ, & Apoſtolicæ fidei à Nicæna Synodo expoſita, ſub Deo amabiliſsimo Rege Conſtantino, in conſulatu Paulini, & Iuliani Illuſtrium, anno ab Alexandro 639. menſe Iunio ante 13. Kalend. Iul. Indictione 23. in Nicæa Bythiniæ Metropoli.

Credimus in vnum Deum, patrem ōmnipotentem, omnium viſibilium, & inuiſibilium factorem. Et in vnum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Filiū Dei de patre natum, vnigenitum, id eſt, de ſubſtantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum. ὁμοούσιον patri, hoc eſt, eiuſdē cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis, & quæ in terra, qui propter nos, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, homo factus paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlos, inde venturus iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt: erat aliquando quando non erat. & antequam naſceretur non erat: & quia ex nullis ſubſtantibus factus eſt, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia, dicunt eſſe τρεπτὸν aut conuertibilem, vel mutabilem Filium DEI, anathematizat Catholica, & Apoſtolica Eccleſia.

SYMBOLVM ATHANASII.

QVICVNQVE vult ſaluus eſſe: ante omnia opus eſt, vt teneat Catholicam fidem.

Quam niſi quiſque integram, inuiolatamq́ue ſeruauerit: abſque dubio in æternum peribit.

Fides autem Catholica hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate: & Trinitatem in vnitate veneremur.

Neque confundentes perſonas: neque ſubſtantiam ſeparantes.

Alia eſt enim perſona patris, alia filij: alia ſpiritus ſancti.

Sed patris, & filij, & ſpirit⁹ ſancti vna eſt diuinitas: æqualis gloria, coæterna maieſtas.

Qualis pater, talis filius: talis ſpiritus ſanctus.

Increatus pater, increatus filius: increatus ſpiritus ſanctus.

Immēſus pater, Immenſus filius: immenſus ſpiritus ſanctus.

Æternus pater, æternus filius: æternus ſpiritus ſanctus.

Et tamē non tres æterni: ſed vnus ætern⁹.

Sicut non tres increati, nec tres immēſi: ſed vnus increatus, & vnus immenſus.

Similiter omnipotens pater, omnipotēs filius: omnipotens ſpiritus ſanctus.

Et tamen non tres omnipotentes: ſed vnus omnipotens.

Ita Deus pater, Deus filius: Deus ſpiritus ſanctus.

Et tamen non tres dij: ſed vnus eſt Deus.

Ita Dominus pater, Dominus filius: Dominus ſpiritus ſanctus.

Et tamen non tres Domini: ſed vnus eſt Dominus.

Quia ſicut ſigillatim vnamquamq; perſonam Deum ac Dominum confiteri Chriſtiana veritate compellimur: Ita tres Deos aut dominos dicere Catholica religione prohibemur.

Pater à nullo eſt factus: nec creatus, nec genitus.

Filius à Patre ſolo eſt: non factus, nec creatus, ſed genitus.

Spiritus ſanctus à patre, & filio: nō factus nec creatus, nec genitus, ſed procedens.

Vnus ergo pater, non tres patres: vnus filius, nō tres filij: vnus ſpiritus ſanctus, nō tres ſpiritus ſancti.

Et

Et in hac Trinitate nihil prius, aut poſterius, nihil maius aut minus, ſed totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt & coæquales.

Ita vt per omnia, ſicut iam ſuprà dictũ eſt: & vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate veneranda ſit.

Qui vult ergo ſaluus eſſe: ita de Trinitate ſentiat.

Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutẽ: vt incarnationem quoque Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat.

Eſt ergo fides recta, vt credamus, & confiteamur: quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Dei filius, Deus & homo eſt.

Deus eſt ex ſubſtantia patris ante ſæcula genitus: & homo eſt ex ſubſtantia matris in ſeculo natus.

Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.

Aequalis patri ſecundum diuinitatem: minor patre ſecundum humanitatem.

Qui licet Deus ſit & homo: non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus.

Vnus autem non conuerſione diuinitatis in carnem: ſed aſſumptione humanitatis in Deum.

Vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ: ſed vnitate perſonæ.

Nam ſicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo: ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus.

Qui paſſus eſt pro ſalute noſtra, deſcendit ad inferos: tertia die reſurrexit à mortuis.

Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis: inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.

Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis: & reddituri ſunt de factis proprijs rationem.

Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui verò mala, in ignem æternum.

Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter, firmiterq́; crediderit: ſaluus eſſe non poterit.

SYMBOLVM CONCILII Conſtantinopolitani.

EDITIO I.

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inuiſibilium conditorem. Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum, filium Dei vnigenitum, ex patre natum ante omnia ſecula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homouſion patri, hoc eſt, eiuſdem cum patre ſubſtãtiæ, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto ex Maria virgine, Homo factus, paſſus eſt ſub Pōtio Pilato, ac ſepultus, & tertia die reſurrexit. Aſcendit in cœlos, ſedet ad dexteram patris, inde venturus eſt cum gloria iudicare viuos, & mortuos. cuius regni non erit finis. Credimus in ſpiritum ſanctum, dominum & viuificatorem, ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & conglorificandum. Qui locutus eſt per prophetas. Et vnam Catholicam & apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur vnum baptiſma in remiſsionem peccatorum, expectamus reſurrectionem mortuorum, & vitam futuri ſeculi. Amen.

EXPOSITIO SYMBOLI NIceni Ioanne Theophilo interprete.

Dilectis & amantiſsimis, Anaſtaſio, Alexandro, Martiniano, Ioanni, Paregorio, presbyteris, & Maximino diacono, cæterisq́ orthodoxæ fidei patribus, monachis, vobiſcumq́ monaſticam vitam agentibus ac in fide Dei ſodalitatis, Cyrillus in Domino ſalutem.

CHARITATEM veſtram, eruditionis ſimul ac virtutis amantem, nunc quoque haud mediocriter commendare poſſum, atque adeò omni encomio dignã eſſe dico. Etenim diuinas doctrinas deſiderare, & vt ſacrorum dogmatum rectitudinem aſſequamini, omnem operam impendere, quo pacto quis non valde admiraretur? Hoc enim opus vitam ſine termino ac beatam conciliat, neque irremuneratum erit tale ſtudium. Dicit enim alicubi ad cœleſtem patrem & Deum dominus noſter Ieſus Chriſtus: Hæc autem eſt æterna vita, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum. Ioan. 17.

Recta ſanè & irreprænhenſibilis fides, quam fulgor ex bonis operibus comitatur, omni bono vos implet, & decoram nactos gloriam oſtendit. At operum fulgor, ſi expers videatur eſſe rectorum dogmatum, inculpatæque fidei, humanæ animæ nullo modo mea ſententia vtilis fuerit. Nam ſicut fides abſq; operibus mortua eſt, ita ſi vertas & dicas opera abſque fide mortua, verum eſſe fatemur. Igitur ſimul fulgeat cum honeſtæ vitæ gloria, etiam immaculatæ fidei candor. Integri enim ita erimus ac perfecti, iuxta ſapientiſſimi Moſis legem: Perfectus enim, inquit, eris coram domino Deo tuo. At qui cōtem pſerunt rectam habere fidem diſcereque noluerunt, quamuis honeſta vita ſeſe ornent, comparantur nimirum viris ingenua quidem faciei forma, oculis verò diſtortis,

Compara- tio. Iacob. 2. Deut. 18.

tis & hinc inde errantibus: atque adeo cõpetit in eos, quòd à domino per Hieremię vocem ad Hieruſalem, Iudęorum ma-
Hier.22. trem, dictum eſt: Ecce non ſunt oculi tui, neque cor tuum rectum. Opor-
† inter tet igitur, vt † ante alia ſanam in vobis mentem poſsideatis, & ſanctæ ſcripturæ memores ſitis, alloquentis & dicentis:
Eſaiæ.30. Oculi tui rectè viderunt. Viſus autem rectus internorum & abſconditorum oculorum eſt, poſſe ſermones, qualeſcunque de Deo fiant, pro ſuo virili videre lim-
1.Cor.3. pidè & exactè. Videmus enim in ſpeculo & ęnigmate, & cognoſcimus ex parte: quippe reuelans tenebrarum profunda, lumen veritatis infundit his qui ipſius cognitionem rectam capere volunt. Operæprecium autem, vt coram Deo procumbentes
Pſalm.12. dicamus: Illuſtra oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Quandoquidem ſi à ſacrorum dogmatum rectitudine excidero, nihil aliud fuerit, quàm manifeſtè in morte obdormire: à qua rectitudine excidimus, quando ſcripturas diuinitus inſpiratas non ſequimur, ſed vel minimè laudatis opinionibus, vel exhortationibus circa fidem non rectè incedentium capti, inclinationem mentis eorum tollimus, & noſtras in primis animas incommoda-
† πάσχομεν. mus. Eundum igitur rectam fidem parare ſibi ſtudentibus, ad id, quod ſacris prędi-
Luc.1. cationibus videtur, quas & per ſpiritum ſanctum tradiderunt nobis, qui ab initio ſpectatores & miniſtri fuere verbi, quorũ veſtigia ſequi ſtuduere etiam celeberrimi patres noſtri, qui venerabile & vniuerſale fidei decreuerunt ſymbolum, in Nicęa olim congregati. Quibus ſanè & ipſe Chri-
Matt.18. ſtus aſſedit, qui dixit: Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, illic ſum in medio eorum. Nam quod præſederit inuiſibiliter ſanctæ & magnæ illi ſynodo, quomodo ambigeretur? Baſis etenim quædam & fundamentum immotum & inconcuſſum per vniuerſum orbem iactum eſt, ſynceræ irrepræhenſibilisque fidei confeſsio. Adhæc quo pacto abfuiſſet Chriſtus, quandoquidem ipſe eſt iuxta ſa-
1.Cor.3. pientiſsimi Pauli vocẽ fundamentũ. Fundamentum enim aliud nemo ponere poterit, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus. Eapropter expoſitam ab illis & determinatam fidem ſeruárunt inculpati etiam hi, qui ſecuti ſunt eos, ſancti patres populorumque paſtores, & eccleſiarum luminaria, ac opportuni ſacrorum doctores. Nihil autem omninò prætermiſſum vel contemptum ex his, quæ vtilia & neceſſaria viderit quis in Patrum confeſsionibus, hoc eſt, expoſitionibus, quas de recta & inadulterata fide fecerunt ad depræhendendum & ſubuertẽdum vniuerſas hæreſes ac impias blaſphemias, & ad ſolidandum ac confirmandum eos, qui in fide rectè incedunt, & quibus fulgidus illuxit lucifer, di- 2.Pet.1.
eſque (vt ſcripturæ dicunt) inſulſit, ſanctique ſpiritus gratia veritatis lumẽ immiſit.

Quoniam autem veſtra pietas ſcripſit, quod nonnulli pro ſua libidine torqueãt verborum ſymboli virtutem, vel non intelligentes rectè, vel etiam quorundam ſcriptis dediti, in ſenſum reprobum elati, & quod etiam ego debeam ſuper illis ſermonem vobis parare, manifeſteque expoſitionis virtutem interpretari cenſui ea quæ nunc animo occurrunt, curſim dicenda. Sequentes autem modis omnibus ſanctorum patrum confeſsionem & opinionẽ rectè & citra vllã deflectionem, quæ ab illis dicta ſunt, examinabimus.

PORRÒ nunc & ſancta ſynodus Epheſina iſta, quæ iuxta voluntatem Dei congregata, aduerſus Neſtorij peruerſam opinionem, ſententiam tulit & ſanctã & diligentem, ſimulque pari ſententia condemnauit aliorum vaniloquentiam, quotquot vel poſt illum, vel ante illum fuere, qui eadem cum illo ſaperent, dicereque vel componere auderent. Etenim cõſentaneum erat, cõdemnato ſemel ob tam prophanam vaniloquentiam viro, vt non vnus duntaxat feriretur ſed (vt ſic dicam) vniuerſa illorum hæreſis atque calumnia, quam contra ſua pia Eccleſiæ dogmata fingentes, duos introducunt filios, & impartibilem diuidunt, cœlumque ac terram anthropolatriæ, hoc eſt, hominis cultus ſugillant. Vnicum enim dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & ſuperiorum ſpirituũ ſancta multitudo † vobiſcum adorat. † nobiſcũ.

VLTRA, ne ignoretur à quibuſdam vis ſymboli, quod in omnibus Eccleſijs Dei authoritatem obtinet & prædicatum eſt, ſanctorum patrum ſententias, hoc eſt, expoſitiones, in commentarios illos factos referri iuſsit: vt ſcirent hi qui eos legunt, quomodo ſanctorum patrum expoſitionem, hoc eſt, ſyncerum rectæ fidei ſymbolum, intelligi conueniat. Opinor autem & veſtræ charitati eum libellum obueniſſe, quem de hiſce rebus conſcripſimus: illum & nunc tractabo, & vbi iuxta verba ſua ſymbolum propoſuero, ſingula quæ in eo traduntur, manifeſtè, vti decet, interpretabor. Scio enim Petrum maximè venerabilem ſcripſiſſe; Parati ſemper ſitis 1.Pet.3.
omnibus qui petunt, ad reddendam eius, quæ in vobis eſt, fidei rationem.

CREDIMVS, in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium & inuiſibilium factorem: Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei, genitũ ex Deo patre vnigenitum, hoc eſt, ex ſub-

ſtan-

ſtãtia eius, Deum de Deo, lumen de lumi- Deũ verũ de Deo vero, genitũ, nõ factum, conſubſtantialẽ patri: per quẽ omnia facta ſunt, tam ea quę in cœlo, quã quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtrã ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, homoq; factus eſt. Paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, & venturus eſt ad iudicandum viuos & mortuos. Et in vnũ ſpiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, Erat aliquando, quando non erat, & antequam naſceretur, non erat, & quod ex nihilo factus ſit, vel ex alia ſubſiſtentia vel eſſentia dicunt eſſe, vel conuertibilem vel commutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica & apoſtolica Eccleſia.

Rom.1. CREDENDVM dicentes in vnum DEVM, funditus quodam modo gentiſium opiniones amouent: qui cum ſe crederent eſſe ſapientes, infatuati ſunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis DEI, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis & volatilium, quadrupedumque ac reptilium: coluerunt autem & creaturam ſuper creatorem, elementisq; huius mundi ſeruierunt, multos & innumerabiles eſſe deos ſuſpicantes. Igitur ad ſubuertendum errorẽ qui multos deos tradit, vnum Deum nominantes, ſacras ſcripturas omnibus modis imitãtur, & veritatis honeſtatẽ vniuerſis, q in toto mũ do ſunt indicant. Hæc & ſapientiſſimus Mo- Deut.6. ſes ſtatuẽs, manifeſtè dicit: Audi Iſrael, Do- minus Deus tuus, dominus vnꝰ eſt. Et idẽ γεννητὸν-γός. qui omniũ natiuitatis author ac dominus, alio loco inquit: Nõ ſint tibi dij alij præter Exod.20. me. Præterea & per vocẽ ſanctorũ Propheta Eſa.42. rum; Ego Deus primus, & Deus põſt hac, & non eſt extra me. Inſuper celeberrimi patres, optimæ fidei fundamentum iacientes ſentiendum & aſſerendum, quod vnus & ſolus ſit & natura vereque DEVS, dixerunt credendum eſſe.

PATREM OMNIPOTENTEM.

Eundẽ & agnominauerũt patrẽ omnipotentẽ, vt cũ patre ſimul & filij manifeſtaretur illatio, per quẽ eſt pater, qui ſimul ſubſiſtit, ſemperq; coexiſtit. Neq; enim per tempꝰ factus eſt pater, ſed erat, quod eſt, ſemper pater exiſtens ſuper omne quod factum, & in ſummis dignitatibus. Nam imperare & dominari omnibus, ſplendidam adeoque incorruptibilem ei dat gloriam.

A ſ ipſo autem condita eſſe dicunt omnia, quæ in cœlis & quæ in terris, vt & hinc, nullã eſt cũ vlla creatura cognationẽ eſſe, co gnoſcatur: incomparabile enim diſcrimen eſt factoris & facturæ, ingeniti & geniti, naturæque ſubditæ ac ſeruilis, & dominij dignitatibus ſublimatæ, quæ DEO dignam & ornatiſsimam gloriam ſortita eſt.

PORRÒ meminerunt & filij, ne videan tur nomen commune ipſi attribuere, id quod fortè & nobis quoque accommodaretur. Vocati enim ſumus & nos filij Dei, & ſic ſolertiſsimè adijciunt ea, per quæ videre licet dignitatem naturalis gloriæ, quę in ipſo eſt ſupra omnem creaturam. Genitum enim, & non factum, eſſe dicunt. Sanè per hoc quod nõ eſt factus, intelligunt eum creaturis non eſſe* coordinatum ſubſtan- † coadunatum. tiabiliter: affirmantes autẽ ipſum eſſe genitum ex ſubſtantia Dei & patris, ſine tempore & incomprehenſibiliter. Erat enim verbum in principio, poſthac & partus veritas. Humano autem more & hoc dictum * ſit, deſignantes admodùm conuenienti † for. eſſe deſignates. ſermone, Deum dixerunt Deo natum filium. Hic enim omninò vera natiuitas, illic autem omninò intelligendum & dicendum genitum ab eius, qui genuit, ſubſtantia non eſſe alienum, ſed eius propriam, quia & ex ipſa, iuxta rationem illa dignã & aſsimilẽ. Incorporeum enim, nõ vt corpus naſcetur, ſed magis ſicut lumen ex lumine, ſicut in fulgurante lumine, quod ex radijs fit, lumen intelligitur, & ex illo ſecundum ineffabilem & indiuiſibilem proceſsionem, & in ipſo ſecundum vnionem & identitatem naturalem. Sic enim eſſe dicimus in patre quidem filium, in filio autẽ patrem: Nam filius in propria natura & gloria patrem ſuum deſcribit. Proinde apertè dicit ad vnum ſanctorum diſcipulorum, Philippus is erat: Non credis quod ego in pa- Ioan.14. tre, & pater in me eſt? Qui videt me, videt & patrem: Ego & pater vnum ſumus. Ioan.10. Igitur conſubſtantialis eſt filius patri. Proinde hac ratione DEVS verus ex DEO vero natus eſſe creditur. Et natiuitatis quidem nomen, etiam in creaturis poſitũ inuenıemus, iuxta id quod de natis ex ſan- Iſaiæ 1. guine Iſrael, à DEO dictum eſt: Filios genui & exaltaui. Porrò appellationẽ hãc per gratiam illis factam eſſe, lucrum erat: at de naturali filio nihil tale pabuſum verbi dictum eſt, ſed omnia verè. Et propter hoc ſo- Ioan.14. lus ex omnibus dicit: Ego ſum veritas. Itaque certas ac ſecuras reddunt animas noſtras, patrem & filium vbique ac natiuitatem nominantes, & Deum verum ex Deo vero, lumenque ex lumine effulſiſſe dicentes, vt natiuitas ſimplex quiddam ac incorporeum ſonet, & exiſtens ex illo & in illo, & aliꝰ in propria perſona intelligatur, (Pater. n eſt pater, & non filius: & filius natus, & nõ pater) & in identitate naturæ proprium vtrumque eſſe quod eſt. Cæterùm omnium factorem, tàm viſibilium quàm inuiſibiliũ, affirmãtes patrem, per filiũ omnia facta eſſe dicunt. nõ minorẽ gloriã, qua ſi forte quadã illo digna, ei tribuerunt? Minimè. Vbi. n. omnino minus vel etiã maiꝰ

 in i-

in identitate ſubſtantiæ videri poteſt? ſed quod Deus & pater non ſoleàt alio modo operari, quod & creare, quàm per filium in ſpiritu, ſicut per virtutem ac ſapientiam ſuam. Scriptum eſt enim: Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Adhæc & ſapientiſsimus Ioannes inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Adiecit neceſſariò, quòd omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.

Pſalm. 32.

Ioan. 1.

ἰσοκλεᾶ καὶ ἰσουργόν.

IGITVR quia demonſtrârunt conſubſtantialem, eiusdemq́; gloriæ & operationis cum patre filium, opportunè commemorant ipſum hominem factum, diſpẽſationisq́; cũ carne ſacramentum declarãt, bene nimirum ſcientes hanc eſſe abſolutiſſimam, & in nullo deficientem fidei traditionem. Non enim ſufficit ita credere in ipſum, vt ſentias ſolùm, quòd Deus de Deo patre natus ſit, conſubſtantialiſq́ue illi character ſubſtantiæ eius ſit, ſed etiam neceſſarium, vt ad hęc ſcias, quod propter ſalutẽ ac vitã omnium, demiſerit ſe in euacuationem, aſſumpta ſerui forma, & proceſsit homo natus ſecundũ carnem ex muliere, propter hoc ꝙ dicunt; Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, incarnatus eſt, homo factus eſt. Vide quàm appoſitè, & quàm decorè ſermo illorum progreditur? Deſcendere enim dixerunt, vt per hoc ſuper omnia intelligamus eſſe et natura & gloria, qui ꝑpter nos humiles, viſitando voluit noſtrã ſimilitudinẽ aſſumere, & cum carne apparere mundo. Scriptũ eſt enim in libro pſalmorũ; Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Intelligi autem poterit deſcenſus, ſi quis voluerit, etiã alio modo, nẽpè ex cęlo, & supernè. Solet enim ſancta ſcriptura, ea q̃ mentẽ excedunt, verbis nobis familiarib' ſignificare. Vnde cũ ſanctis diſcipulis ſuis loqueretur, dicit: Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrẽ. Et iterũ: Vos de infernis eſtis, egò de ſupernis ſum. Inſuper & hoc dicit: Ego à Patre exiui, & venio. Scribit autẽ ſanctus etiã Ioannes: Qui deſurſum venit, ſupra omnes eſt. Nam quamuis in ſumma celſitudine eſſet, & cum patre ſuo ſecundũ ſubſtantiam ſuper omnia, vtpotè identitatis naturæ cũ ipſo coronã ferens, non eſt tamen arbitratus rapinam, ſe eſſe æqualem Deo, ſed ſeipſum exinaniuit accepta forma ſerui, in ſimilitudinẽ hominũ factus: & habitu inuentus vt homo, humiliauit ſeipſum. Enimuero quoniam Deus verbũ erat; noſtram quidẽ carnem indutus eſt, manſit autem & ſic Deus. Et propterea ſacratiſſimus Paulus Deum in ſimilitudinę hominis factũ eſſe

Pſal. 49.

Scripturæ mos.

Ioan. 16.

Ioan. 8.

Ioan. 16.
Ioan. 3.

Phil. 2.

dicit, inuentumq́ue eſſe vt hominẽ figura. Erat enim Deus in ſpecie humana. Nec aſſumpſit carnem inanimatam, ſicut hæreticis quibusdam ſentiendum videtur, ſed animatam anima mentali. Ipſum igitur verbum, quod ex ſubſtantia patris progreſſum, & filiũ vnigenitũ, Deũ verum de Deo vero, lumẽ' Deũ de lumine, ipſum per quẽ omnia facta ſunt, deſcendiſſe dixèrunt patres: incarnatumq́; eſſe & hominem factũ, hoc eſt, habuiſſe natiuitatẽ ſecundum carnem ex muliere, & proceſsiſſe in ſpecie ſimili nobis. Hoc enim eſt, hominem eſſe factum. Igitur vnus dominus Ieſus Chriſtus, idem vnigenitus, Dei patris verbũ, factus eſt homo, non relinquens autem eſſe quod erat. Manſit enim in humanitate Deus, & in ſerui forma dominus, & in exinanitione ſimili nobis plenitudinẽ habens diuinitatis, & in infirmitate carnis virtutum dominus, & in menſuris humanitatis proprium habens, quod ſuper omnem creaturã. Etenim quæ erat ante carnem, irrepudiabiliter habet, vt quod Deus erat, & filius verus, & vnigenitus, & lux, vita & virtus. Quę verò non erat, ea adſumpſit: vnde propter diſpenſationẽ videtur. Nam quæ carnis erant, propria fecit, non enim erant alterius cuiuſdã ſed magis eius, quę inenarrabiliter ei erat vnita, carnis. Ita & ſapiens Ioannes: Verbum, inquit, caro factum. Factum autem eſt caro, non ſecundum tranſlationem vel conuerſionem vel commutationẽ, transformatione facta in carnis naturam, neq; habens temperationem, vel cõmixtionem, vel (vt à quibusdam prædicatur) conſubſtantiationẽ. Impoſsibile enim eſſet, quoniam ſecundum naturam, incommutabiliter & inconuertibiliter ſe habet. Carnem autem ex virgineo & illibato corpore, vt dixi, anima mentali animatam aſſumpſit, & ſuã propriam fecit. Cęterũ mos eſt ſcripturæ diuinitus inſpiratæ, ab ſola aliquando carne totum hominem ſignificare. Effundã enim, inquit, de ſpiritu meo ſuper omnem carnẽ. Neque tunc promiſit Deus gratiam ſpiritus carnibus, anima mẽtali non animatis, ſed magis hominibus, ex corpore & anima conſtitutis. Itaq; verbum non reliquit eſſe, quod erat: factum eſt homo, ſed in ſpecie ſimili nobis apparẽs, manſit verbũ. Et non prius homo intelligitur Chriſtus, deinde ſic progrediens, ita vt eſſet Deus: ſed Deus exiſtens verbum, factum eſt homo, vt in eodem DEVS ſimul & homo intelligatur idem. Qui autem ipſum in duos diuidunt filios, & audent dicere, quod ex ſemine Abrahæ hominem ſibi ipſi adaptarit DEVS, & communicarit illi dignitatem gloriæ & honoris ac filiationis, & præpararit illum

Ioan. 1.

Caro quid
Iohel. 2.

vt

vt ferret crucem, moreretur, & reuiuiſceret, indque cœlum aſcenderet, & ad dextram ſederet patris, vt ab omni creatura honoretur, & honorem propter Deũ, in quem reſpicitur, ſortiatur: primùm quidem duos filios introducunt, deinde Sacramenti virtutem imperitè ſubuertunt. Non enim ex homine D E V S factus eſt Chriſtus, vt dixit: ſed D E V S exiſtens verbum, factum eſt caro, hoc eſt, homo. Exinanitus verò eſſe dicitur, eo quod ante exinanitionem plenitudinem habuit in propria natura, ſecundum quam intelligitur Deus. Non enim ex eo quod inanis quiſpiam ſit, ad plenitudinẽ peruenit: ſed magis ex diuinis dignitatibus & ineffabili gloria humiliauit ſemetipſum, non humilis exiſtens homo exaltatus & glorificatus. Accepit autem formam ſerui, * vt liber, non ſeruus
ſor. † & liber. exiſtens, ad libertatis rediit gloriam. In ſimilitudine hominum factus eſt, qui in forma & in patris æqualitate, non homo exiſtens, vt fieret in ſimilitudine Dei, ſecundum participium locupletatus eſt. Quid igitur ſubuertunt diſpenſationis ſermones, & veritatem circumſcribunt? contra omnes diuinitus inſpiratas ſcripturas inſurgẽtes, quę Deũ eſſe ſciũt, & hominem factum filium, vnumque ipſum vbique nominant, vnde & in libro Creationis mundi
Geneſ. 32. ſcripſit Moſes, quod tranſmiſit quidem diuinus Iacob flumen Iabec pueros ſuos, & manſit ſolus, luctatusque eſt homo cum eo vſque ad manè, & vocauit Iacob nomen loci eius, Species D E I: Vidi enim, inquit, Deum facie ad faciem, & ſaluata eſt anima mea. Ortus eſt autem ei ſol, quando trãſiit ſpecies D E I, Iacob vero claudicauit coxa altera. Nam patriarchæ D E V S anteà oſtenſus eſt, quod & homo futurus eſſet olim vnigenitus eius verbum, & quod obluctantem habiturus eſſet Iſraelem, & quod coràm eo non eſſent rectè inceſſuri. Claudi-
Pſal. 17. cant autem quodammodo, ſicut ipſe inquit, per pſallentem lyra: Filii alieni mentiti ſunt mihi, filii alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis. Hoc enim opinor ſignificare, quòd Iacob altera coxa claudicârit. Veruntamen illud conſidera, quod cùm homo luctatus ſit cum eo, vidiſſe ſe dicit Deum facie ad faciem, & ſpeciem ipſam nominat D E I. Manſit enim verbum Dei & homo factus, in forma patris: ſecundum ſpiritualem, inquam, imaginem, & ſecundum omne quod incommutabiliter habet. Proinde dicebat ad Philippum, characterem ſubſtantiæ patris ſeipſum oſtendens etiam cum carne: Qui videt
Ioan. 14. me, videt & patrem. Et cùm quendam cœcum à natiuitate, quem curauerat, offendiſſet in templo, Tu credis, inquit, in filium Dei? Illo autem ad hoc dicente: Quis eſt domine, vt credam
in eum? Reſpondit, dicens: Et vidiſti Ioan. 9.
eum, & qui loquitur tecum, ille eſt. Vidit autem ipſum cœcus non nudum, vel ſine carne, ſed in ſpecie ſimili nobis: & credidit in eum quem vidit, non tanquam in filium alteri filio vnitum, ſed tanquam in vnum natura & verè, qui non abſq; carne hominibus apparuiſſet. Porro Moſes
in benedictionibus inquit: Date Leui Deut. 33.
manifeſtationem eius, & veritatem eius viro ſancto, quem tentauerunt tentatione, & obiurgati ſunt apud aquam contradictionis. Qui dicit patri & matri, Non
vidi te, & fratres ſuos non agnouit. Or- Exo. 28.
dinauerat quidem vniuerſorum Deus, poderem fieri Aaron variis modis contextam, quam ſoli ſummo ſacerdoti geſtare licebat, & concedebatur. In pectore autem ſummi ſacerdotis fuere lapides quidam elaborati numero duodecim, in quorum medio figuratum erat, Manifeſtatio & Veritas, duo iterum alii lapides. Cæterum per hos, duodecim Apoſtolorum chorus ænigmaticè demonſtrabatur, quaſi in circulo Emmanuelem cingẽs, qui
eſt Manifeſtatio & Veritas: Manifeſtauit e- Ioan. 14.
nim nobis veritatem cultus eius qui in vmbris & figuris, finem imponens. Quoniam autem pontifex factus ſit nobis vnigenitus Dei verbum, quando & homo factus eſt, quomodo dubitari poteſt, cùm
diuinus Paulus ſcribat; Conſiderate A- Heb. 3.
poſtolum & pontificem confeſsionis noſtræ Ieſum, qui fidelis eſt ei qui fecit ipſum. Enimuero ſacerdotii dignitas, humanitatis menſuris (vt non abſimilis) rectè intelligitur: & minor quidem, vt Dei verbi naturæ ac gloriæ competat, non dedecet autem diſpenſationem cum carne:
facta enim eius, ſunt humana. Igitur da- Deut. 33.
te, inquit, Leui (hoc eſt, ſacerdoti) manifeſtationem & veritatem. Quali autem dicit Leui, hoc eſt ſacerdoti, declarauit, dicens: Viro ſancto. Non enim fecit peccatum dominus noſter I E S V S
C H R I S T V S. Vndè Paulus de eo ſcri- Heb. 7.
bit: Talis decebat vt eſſet nobis pontifex ſanctus, innocens, impollutus, ſeparatus à
peccatoribus, & ſublimior cœlis factus: Il- Num. 20.
lum tentauerunt in tentatione, obiurgati ſunt eam apud aquas contradictionis. O rem admirabilem. Virum dicens eum, Deũ ſtatim declarauit. Quem enim exacerbauit & tentauit Iſrael & in eremo, & ad aquam contradictionis, fideliter indica-
uit pſaltes, dicens: Dirupit petrã in eremo, Pſal. 103.
& potauit eos in abyſſo magna, & eduxit a-

quam

quam de petra, & deduxit quaſi flumina
aquas. Et quid poſt hoc? Et tentauerunt, in-
quit, eum in corde ſuo, & locuti ſunt con-
tra Deum, & dixerunt: Num poterit Deus
præparare menſam in eremo, qui percuſ-
ſit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes
inundauerunt? num & panem poterit da-
re, vel parare menſam populo ſuo? Intel-
ligis igitur quomodo obiurgati fuerint
mirificum Deum, quem certè & virum
dicit Moſes. Nam & diuinus Paulus ſic
1. Cor. 10. intelligens, ſcribit: Biberunt enim ex ſpi-
rituali ſequente petra. Petra autem erat
Chriſtus. Vir igitur cui obiurgabantur, ip-
ſe erat ille, qui nondum incarnatus, tenta-
batur ab Iſraelitis. Neque enim alius erat
filius, qui ante carnem: alius autem ab ipſo,
qui ex ſemine Dauid, ſicut audet quidam
Ioan. 1. dicere, ſed vnus & idem. Ante incarnatio-
nem quidem erat verbum: poſt partum
autem, qui ex ſancta Virgine, incarnatum
& homo factum, ſicut ſcripſerunt diuini
patres. Alio quoque ſigno comprobauit
Moſes. Nam cùm interrogaret quiſpiā, &
diſcere cuperet, de quonā viro mentionē
feciſſet, quē & tentaſſe & obiurgaſſe Iſraeli
tas diceret, tantū nō protenſa manu Ieſum
Deut. 32. monſtrat, & inquit: Qui dicit patri & ma-
tri, Non vidi te, & fratres ſuos non agno-
uit. Meminimus autem vnum ſanctorum
Euangeliſtarum ſcripſiſſe, quòd docente
aliquando & quoſdam erudiente Chriſto,
aſtiterunt mater eius & fratres: deinde ac-
currente quodam ex diſcipulis, & dicen-
Marc. 3. te; Ecce mater tua & fratres tui ſtant foris,
volentes te videre, extenſa manu ſua in di-
ſcipulos ſuos, dixit: Mater mea & fratres
mei hi ſunt, qui audiunt verbum Dei, &
faciunt. Qui enim fecerit voluntatem
patris mei in cœlis, hic frater meus, & ſo-
Deut. 32. ror, & mater eſt. Hoc (opinor) eſt id, quod
Moſes dixit, inquiens: Qui dicit patri &
matri, Non vidi te, & fratres ſuos non ag-
nouit. Vltrà & ſapientiſſimus Daniel in
ſpecie ſimili nobis, Viſum eſt, inquit, vni-
Dan. 7. genitum Dei verbum. Vidiſſe enim ſe
dicebat antiquum dierum ſedentem ſuper
thronum, & mille millia milliū aſſiſten
tium, & millia millium miniſtrantium, &
interſerit inter hæc, quæ addit: Videbam
ego in viſione noctis, & ecce cum nubibus
cœli, quaſi filius hominis veniens, & vſque
ad antiquum dierum peruenit, & coràm
ipſo adducta ſunt, & ei data honor & re-
gnum, & omnis tribus & linguæ ſeruient
ei. Ecce enim iterum manifeſtè & euiden-
ter vidit Emmanuelem, aſcendentem ad
eum qui in cœlis eſt, patrem & Devm.
Act. 1. Nubes enim ſuſcepit eum, quem & non
hominem ſimpliciter, ſed tanquam filium
hominis, dicit. Devs enim erat verbum
factum in ſimilitudine humana, quomo-
do & ſapientiſſimus Paulus intelligens, in Phil. 2.
ſimilitudine hominum eum factum eſſe
dicit, inuentum autem vt hominem habi-
tu, & in ſimilitudinem carnis peccati vi-
ſum eſſe his, qui ſuper terram. Si autem
homo fuiſſet, & ob copulationem cum
Deo, tanquam Devs honoratus, dixiſ-
ſet propheta quaſi Devm, vel quaſi fili-
um Dei, eum qui cum nubibus venit, vi-
ſum eſſe: ſed hoc non dicit, ſed illud dicit, Dan. 7.
Sicut filium hominis. Vidit vtique Deum
exiſtentem, & hominem factum filium,
hoc eſt, in ſimilitudine hominum factum,
iuxta Pauli vocem. Veruntamen, quam-
uis in carne apparuerit, vſque ad anti-
quum dierum peruenit, hoc eſt, ad ſempi-
terni patris rediit thronum. Et ipſi data
ſunt honor & regnum, & omnis tribus &
linguæ ſeruient ei. Id nimirum eſt, quod
ab ipſo dictum eſt: Pater, glorifica me Ioan. 17.
gloria quam habui, antequàm mundus
eſſet, apud te. Quòd autem incarnatum
verbum Dei conſideat, & æqualis gloriæ
ſit cum Deo & patre, etiam in carne, tan-
quam vnus exiſtens filius, etiam quando
factus eſt homo, manifeſtat ſapientiſſimus
Paulus, ſcribens: Talem habemus ponti-
ficem, qui ſedet in dextera throni magnitu Heb. 8.
dinis in ſublimibus. Præterea & ipſe Do-
minus noſter Ieſus Chriſtus, interrogan-
tibus ipſum Iudæis, nunquid ipſe eſſet ve-
rè Chriſtus? Si dixero vobis, inquit, non Luc. 22.
credetis: & ſi interrogauero, non reſpon-
debitis. Amodò erit filius hominis ſedens
à dextris virtutis Dei. Igitur etiam incar-
natum filium in diuinitatis ſolio ſancto-
rum prophetarum chorus contemplatus
eſt. Videamus autem & noui teſtamenti
præcones, totius orbis doctores, quibus
ipſe Chriſtus dicebat: Non vos eſtis qui Matt. 10.
loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui
loquitur in vobis. Inueniemus igitur di-
centem diuinum Baptiſtam: Poſt me ve-
nit vir, qui ante me factus eſt, quia prior Matt. 3.
me erat. Deinde quomodo qui poſt ipſum
erat, prior ipſo fuit? Quia enim Chriſtus
ſecundum tempus carnis, tardiùs venit
quàm Ioannes, quomodo non omnibus
manifeſtum? Quid igitur ad hæc dixerit
quis? Soluit nobis ipſe ſaluator, quod quæ-
ritur; dicebat enim Iudæos alloquens: Pri- Ioan. 8.
uſquàm Abraham fieret, ego ſum. Nam
erat quidem & ante Abraham diuino mo-
re. Intelligitur autem poſt ipſum, ſecun-
dum quod homo apparuit. Deinde & Pa-
tre clamante manifeſtè, Gloriam meam Eſa. 42.
alteri non dabo, (Deus enim alius præter
ipſum nullus eſt) dixit nobis Chriſtus:
Quando venerit filius hominis in gloria
patris ſui cum ſanctis angelis. Quòd autem Marc. 8.
expe-

expectamus filium hominis de cœlis deſcenſurum, iterum ſcribit ſapientiſsimus Tit. 3. Paulus: Apparuit enim gratia Dei ſalutatoris omnibus hominibus, vt abnegantes impietatem & mundanas cupiditates, ſobriè & iuſtè & piè & placidè viuamus in hoc ſeculo, ἐπιφανείας. expectantes beatam ſpem & illuſtrationem gloriæ magni Dei, & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Dicebat autem & in alio loco, mentionem faciens de carnalibus Iſ- Rom. 9. raelitis, quòd ipſorum ſint promiſsiones, & legislatio, & teſtamentum, & ex ipſis ſecundum carnem Chriſtus, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula, amen. Igitur veſtigia patrum ſequentes, & non deflectentes, ipſum diximus ex Deo patre natum vnigenitum filium, incarnatum eſſe & hominem factum, paſſum, mortuum, tertia die reſurrexiſſe ex mortuis. Nam impaſsibilis, citra controuerſiam, quantum ad ſuam naturam attinet, eſt verbum Dei, & nullus tam attonitus eſt, qui putare poſsit naturam quæ ſuper omnia, paſsionum capacem. Quia autem factus eſt homo, propriam fecit carnem quæ ex ſancta virgine. Hoc igitur modo, diſpenſationis verba ſequentes, in carne propria paſſum eſſe humano more eum, qui extra omnem paſsionem eſt, vtpotè Deum, aſſirmamus. Nam ſi Deus exiſtens, factus eſt homo, minimè autem ceſſauit eſſe Deus, ſi factus eſt creaturæ portio, & manſit ſuper creaturam: ſi legislator exiſtens, factus eſt ſub lege, & legislator erat adhuc: & dominus exiſtens, diuino modo ſerui formam induit, & minimè abijciendam obtinet dominij dignitatem: ſi vnigenitus exiſtens, factus eſt primogenitus in multis fratribus, & eſt vnigenitus: quid eſt mirabile, ſi carne paſſus humano modo, impaſsi- ἀνθρωπινῶς θεϊκῶς. bilis & ſic intelligitur diuino modo? Hinc eſt quòd & ſapientiſsimus Paulus eum, qui Verbum, quod in forma & æqualitate Dei & patris erat, eundem ſubditum eſſe factum dicit, & vſque ad mortem, mortem autem crucis. In alia autem epiſtola ſua de Col. 1. eodem dicit: Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ, quia in ipſo condita ſunt omnia, tàm quæ in cœlo, quàm quæ in terra: & ipſe eſt ante omnia, & omnia in ipſo condita ſunt: & datũ eſt, 1. Cor. 15. Coloſſ. 1. inquit, caput Eccleſiæ, factum autem & primitias dormientium, & primogenitum ex mortuis, quamuis vita & viuificans ſit verbum ex Deo & patre, vtpotè & ex vita natus eius qui genuit eum. Deinde quomodo factus eſt primogenitus ex mortuis & primitiæ dormientium? Nam quia mortis ſuſceptiuam carnem propriam fecerat gratia Dei, ſicut dicit ſapientiſsimus Paulus, pro omnibus guſtauit mortem carne, qua ipſe pati potuit, nòn abiecto autem eo, quod ipſe erat vita. Itaque etiàm ſi diceretur carne paſſus eſſe, non natura deitatis ſuſcipiet paſsionem, ſed (vt iam dixi) propria caro, quæ paſsiones capit. Vnde & B. propheta Eſaias, hominem factum Eſa. 53. Deum carne cognoſcens, dicebat de illo: Sicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coràm tondente, ſine voce fuit, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate ipſius iudicium eius ſublatum eſt, & generationem eius quis enarrabit? quia auſertur de terra vita eius. Quamuis autem ſi quidem aliquis fuiſſet homo, & ſpeciàliter intelligeretur filius coniunctus Deo, ſicut dicunt impiorum dogmatum introductores: quomodo adhuc difficile inuenietur, qui generationem eius enarrabit? Factus igitur eſt ex ſemine Dauid & Ieſſe. Dei autèm verbi natiuitatem, hoc eſt, natiuitatis modum, quis dicere poterit? Aufer- Eſa. 53. tur enim à terra vita eius, hoc eſt, exiſtentia, poſuit enim, pro exiſtentia, vitam. Sublimè autem fertur, natatque ſuper omnes qui in terra, Dei ineffabili natura ſermo, excellit enim omnem cogitationem, humanęque menti acceſſum non concedit. Adiungam autem & hoc dictum ſuperioribus: Vnus dominus, vna fides, vnus baptiſmus, ſicut dicit ſacratiſſimus Paulus. I- Ephe. 4. taque cùm vnus ſit dominus, & vna fides, & vnus baptiſmus: quis Dominus, & in quem credimus, & baptizati ſumus? Attamen decere dixerit quis, verbum quod ex Deo patre eſt, vt dominetur nobis, & credamus in eum, in ipſo autem conſummatum eſſe & ſalutare baptiſma, ſic enim ſanctis Apoſtolis præcepit, dicens: Euntes, docete omnes gentes baptizãtes eos in no- Mat. 28. mine Patris & Filij & ſpiritus ſancti. Cæterùm diuinus Paulus dominationis gloriam, & fidei confeſsionem, & ſancti baptiſmi virtutem maniſeſtè tradit, dicens: Ne dixeris in corde tuo, quis aſcendet in cœlum? hoc eſt, Chriſtum deducere, vel Rom. 10. quis deſcendet in abyſſum? hoc eſt Chriſtum ex mortuis reducere. Sed quid dicit ſcriptura? Prope te verbum eſt in ore tuo & in corde tuo, quod ſi dixeris, Dominus Ieſus, & credideris in corde tuo, quòd Deus ipſum excitauit ex mortuis, ſaluaberis. Scribit autẽ iterum: Neſcitis quòd quicũq; baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in Rom. 6. mortem eius baptizati ſumus? Ecce, oro, quàm ſolerter & manifeſtè vrget dominationis & fidei confeſsionẽ, ipſamque ſancti baptiſmatis gratiam, in eum qui paſſus eſt mortem, & reſurrexit à mortuis. Credimus igitur in duos filios? Igitur prætercurremus verbum quod ex Deo patre effulſit, alterique ab illo qui paſſus eſt filio, domi-

natio-

nationis gloriam attribuemus? ipſam quo
que fidei confeſsionem,& cœleſtem glo-
riam? Adhæc, quomodo non ſtolidum eſt,
& indubitanter impium, ſic ſapere vel di-
cere? Quid igitur dicemus? Vnus dominus
verè, vnaque fides, & vnum baptiſma. E-
tenim eſt vnus filius & dominus, verbum:
quod non hominem ſecundum connexio-
nem ſuſcepit, & participem illum ſuarum
dignitatum declarauit, communicauitq́;
ei filiationem & dominationem, ſicut di-
cunt quidam delirantes: ſed ipſum verbū
Deus ex Deo,& lumen de lumine, incar-
natum & homo factum eſt, in eius mor-
tem baptizati ſumus, qui paſſus quidem ip
ſe eſt humano modo in propria carne, mā
ſit autem impaſsibilis diuino modo,& vi-
uit ſemper. Vita enim eſt ex vita Deo &
Patre. Sic victa eſt mors, quæ in vitale cor-
pus inſultare auſa eſt. Aboletur autem ſic
& in nobis corruptio, & infirmatur ſic mor
tis ipſius imperium. Proinde dicebat Chri
ſtus: Amen amen dico vobis, niſi mandu-
caueritis carnem filij hominis,& biberitis
Ioan. 6. eius ſanguinem, non habebitis vitam in
vobis ipſis. Viuifica igitur ſunt, ſanctum
corpus & ſanguis Chriſti. Corpus enim, ſi-
cut dixi, eſt non hominis cuiuſdam, qui vi
tę particeps eſt, ſed potius proprium vitę ſe
cundum naturam: perſpicuum autē quod
vnigeniti.

Hᴀᴇᴄ ſentit nobiſcum amantiſsimus
Chriſti, ſanctorum patrum chorus, & Pro-
clus ipſe, qui nunc ſanctę Conſtantinopoli
tanæ Eccleſiæ thronū adornat religioſiſsi-
mo' te piĕtiſsim' pater & coepiſcop'. Scripſit
.n.& ipſe ad Orientales pijſsimos epiſcopos
in hæc verba: Et Incarnatus quidē eſt abſq;
conuerſione, qui ſpeciei expers: naſcitur au
Luc. 2. tē ſecundum carnem, qui principio caret:
proficit verò ſecundū corpus ætate, qui na
tura perfectiſsim' eſt: & paſsiones ſuſtinet,
qui paſsionibus ſuperior, non quo erat, ſu-
ſtinuit contumelias, ſed quo factus eſt, ſuſ-
ceptis corporis paſsionibus. Reprehendi-
tur igitur vbiq; praua fides illa hæc ſcribē
tium vel ſentientium, vtpotè prophanè li
guida, & veritatis dogmatibus diuerſa con
tinens. Poſtquā autem beatiſsimi patres ſer
monem de Chriſto abſoluerunt, Spiritus
ſancti mentionem faciunt, credendum e-
nim dixerunt in illum ſimili modo, vide-
licet vt in patrem & filium. Eſt enim ipſis
conſubſtantialis: & profunditur quidem,
hoc eſt, egreditur ſicut à fonte Deo & patre,
conceditur autem creaturæ per filium. Vn
dè inſpirauit in ſanctos apoſtolos, dicens:
Ioan. 20. Accipite ſpiritum ſanctum. Igitur ex Deo
& Deus ſpiritus eſt, & non alienus à ſub-
ſtantia, quæ ſuper omnia eſt: ſed ex ipſa,&
in ipſa & proprius eius.

Iᴘsᴀ eſt ſanctorum patrum rectiſsima
& ab omni errore aliena fides, hoc eſt, fidei
confeſsio. Verùm vt Paulus dicit, Deus ſe- 2. Cor. 4.
culi huius excæcauit mentes infidelium,
vt non fulgeat illuſtratio Euangelij gloriæ
Chriſti. Itaque nonnulli relicta veritatis
via, eunt per petras, non intelligentes neq; 1. Tim. 1.
ea quæ loquuntur, neque ea de quibus af-
firmant. Vrgentes enim filiationis gloriam
in ſolum verbum, quod ex Deo patre na-
tum, quaſi filium alium, qui ex ſemine Ieſ-
ſæ & Dauid, coadunatum ei dicunt, partici
pemque filiationis ac diuinæ gloriæ, & in-
habitationis verbi ipſius, & ab ipſo habuiſ-
ſe omnia, proprium verò omninò nihil.
De iſtiuſmodi, vt opinor, ſcripſerunt Sal- 2. Pet. 3.
uatoris diſcipuli: ſubingreſsi enim ſunt 2. Tim. 3. & 4.
homines quidam impij, de quibus & olim
in hoc iudicium anteà ſcriptum, qui tranſ-
ferunt Dei gratiam in procacitatem, & v-
nicum horum & dominum noſtrum Ie-
ſum Chriſtum abnegantes. Ieſus autem
Chriſtus nominatur meritò verbū, quod
in humana forma apparuit, quia interrogā
tibus ſcripſerunt aduerſarij, qui præ mul- Locus obſcurus.
ta inſipientia Neſtorij & Theodori opinio
nem & ſcripta non cauent: Eum qui ex ſan
cta virgine, non ſinite eſſe Deum, & filium
verum Dei & patris: illique ſoli tribuite
paſsiones, & amouete ipſum verbum, vt ne
dicat Deus paſsibilis. Hæ ſunt diligentiæ
illorum adinuentiones, & cogitationum
confuſio. Igitur nec nominetur Chriſtus
vel vnctus, ſpecialiter & ſeorſim verbum,
quod ex Deo patre, quemadmodùm enim
alienum ab eo eſt pati, quando extra carnē
intelligitur, ſic & vnctio incongrua, & alie-
na ab eo. Ieſum enim à Nazaret vnxit Deus
ſpiritu ſancto, perfectum autem omnibus Act. 10.
modis verbum Dei, & non opus habet vn-
ctione, quæ per ſpiritum ſanctum eſt. Igi-
tur negate diſpenſationem, ſpoliate vnige-
nitum à [illegible] erga mundum charitate, ne no
minetur Chriſtus à vobis. An non indignū
ipſi, q in his menſuris, ſicut nos, ſactus eſt?
Igitur quia & hoc indignum eſt, eo nemo
confiteatur quod ſactus ſit homo, vt & ipſis
dicit Chriſtus: Erraris neq; ſcientes ſcriptu Matt. 22.
ras, neque virtutem Dei. Igitur eos qui hāc
opinionem delegerunt, vt hoſtes veritatis
habentes, ſugiamus ipſorum perniciosam
vaniloquentiam, ſequamur autem ſancto-
rum patrum ſententiam & ſanctorum A-
poſtolorum Euangeliſtarumque traditio-
nem. Ipſum enim verbum, quod caro fa-
ctum eſt, loquebatur in illis, per quod &
cū quo, Deo & Patri honor, gloria, impe
rium cum ſancto ſpiritu in ſecu-
la ſeculorum. A-
men.

Diſſi-

DIFFINITIO CONCILII CHALcedonenſis,

EDITIO I.

DOMINVS noſter & ſaluator Ieſus Chriſtus notitiam fidei diſcipulis ſuis firmans, dixit: pacem meam do vobis, pacẽ meam relinquo vobis: vt nullus diſſonet à proximo circa dogmata pietatis, ſed vt pariter veritatis oſtenderent prædicationem. Quia verò non deſinit per zizaniã ſua diabolus contra ſemina pietatis inſurgere, & ſemper aliquid nouum contra veritatem inuenire: propter hoc Dominus (vt conſueuit) prouidens humano generi, pijſsimum & fideliſsimum ad æmulationem erexit Imperatorem, & vndique ſacerdotij præſides ad ſe conuocauit, vt gratia domini omnium noſtrum Chriſti operante, omnem quidem mendacij à Chriſti ouibus peſtilentiam remoueret, floribus autem veritatis eas pingueſcere faciat. Quod & perfecimus communi iudicio dogmata expellentes erroris, & inenarrabilẽ patrum renouauimus fidem, ſymbolum trecentorum decem & octo omnibus prædicantes. Et eos, vt proprios patres etiam aſſcribimus, qui poſteà in magna Conſtantinopoli congregati ſunt centum quinquagintá, & eandem fidem ipſi quoque cõfirmauerunt. Diffinimus igitur, ordinem & omnes formulas cuſtodientes, quæ de fide ſunt conſtitutæ, & nos à ſynodo quondã in Epheſo facta, cuius præſides fuerunt ſanctiſsimę memorię Cęleſtinus Romanorũ, & Cyrillus Alexandrinorũ, præfulgere quidem rectæ & immaculatæ fidei expoſitionem ſanctorum & beatiſsimorum trecẽtorum decem & octo patrum, qui in Nicea temporibus piæ memoriæ Conſtantini Imperatoris congregati ſunt, ſeruari autem & ea, quæ apud Conſtantinopolim à ſanctis quinquaginta patrib' decreta ſunt, ad expellendas quidem omnes germinantes hæreſes, & ad confirmationem eiuſdem Catholicæ & Apoſtolicæ noſtræ fidei.

ALIA DIFFINITIO CHALCEDOnenſis Synodi, comprehendens eorum, quæ in concilijs, Niceno primo, Conſtantinopolitano primo, Epheſino primo decreta ſunt, approbationem, & duarum naturarum in vna Chriſti perſona aſſertionem.

EDITIO I.

AD cognoſcendam quidem confirmandamq; perfectiſsimè pietatem, conſultiſsimum ſatis hoc diuinæ gratiæ ſymbolum, ſaluberrimumque ſufficeret. De patre namq;, & filio, ac ſpiritu ſancto quod pleniſsimæ fuerat inſtitutionis, edocuit, & incarnationem Domini fideliter excipientibus euidenter inſinuat. Verùm quoniam quidam ea, quæ ſyncera veritas prædicat, deprauare conati, nouas auditu ſuas hæreticas perfidias ediderunt: & alij quidem diſpenſationis dominicę ſacramẽtum, quod noſtri cauſſa eſt celebratum, auſi fuère corrumpere, dum à ſancta virgine partum proceſſiſſe diuinum, vocis abnegatione diſsimulant: & alij confuſionem ſiue permixtionem rurſus inducunt, vt vnam eſſe naturam diuinitatis & carnis ſtultè confingunt, ac per hoc vnigeniti confuſione portentuoſa, diuinam naturam paſſibilem eſſe ſignificant: Eapropter ab vniuerſa contra veritatem machinatione veniente, volens eos excludere, quæ modò præſtò eſt, ſancta & magna hęc Synodus, quod antiquitus in fide prædicatur, immobile hęc dicens, ante omnia ſtatuit, vt trecentorum decem & octo patrum venerabilium fides illibata permaneat. Et propter eos quidem,* qui cum ſpiritui obuiare nituntur, eam traditionem, quæ in auguſtiſſima Conſtantinopolitana vrbe poſteà, cõgregatis centum & quinquaginta patribus, de ſubſtantia ſancti ſpiritus fuerat decreta, confirmat. Hanc etenim cunctis innoteſcere memorati fecerunt, non quaſi aliquid deeſſet præcedentibus, indicentes, ſed de ſpiritu ſancto quid ipſi ſentirent, contra illos, qui eius poteſtati refragari conati ſunt, ſanctarum ſcripturarum teſtimonijs illuſtrantes. Propter eos ſanè, qui diſpenſationis dominicę tentauêre peruertere ſacramentum, & hominem ſolùm de ſancta Maria virgine procreatũ eſſe vaniloquijs ſuis autumant impudenter, ſancti Cyrilli, qui Alexandrinę fuit paſtor Eccleſię, ſynodales epiſtolas ad Neſtorium ſcriptas atque orientales, vtique ſibi conuenientes, amplexa eſt, ad arguendum quidem Neſtorianam dementiam, interpretationem verò deſiderantium pio zelo concipere ſaluberrimi ſacramenti ſententiam. Quibus epiſtolam quoque beatiſs. Romanę antiquioris vrbis antiſtitis, ac venerabilis Papę Leonis, Flauiano ſanctę memorię Archiepiſcopo ſcriptam, ad expugnandam prauitatis Eutychianę perfidiam, vtpotè maximi Petri confeſsioni ſatis conuenientem, & velut monimentum cuiuſdam ſtatuę communis extantem, contra cunctos hæreticos meritò copulauit, vt recto dogmati ſua firmitas inconcuſſa permaneat. Nam & in duos filios diſpenſationis tentantibus diuidere Sacramentum reſiſtit hoſtiliter, & eos, qui paſsibilis audent dignitatis vnigenitum dicere, collegio ſacerdotali detrudit, & confuſionem & commixtionem in duabus Chriſti naturis excogitantibus re-

S iuctari.

luctantes, & cœleſtem vel alterius cuiuſdam ſubſtantiæ eſſe, quam de nobis aſſumpſit ſibi formam ſeruilem, delirantes, exterminat: nec non & eos, qui duas quidem ante vnitionem, vnam verò poſt vnitionem naturas in Chriſto fabuloſè confingunt, anathematizare non ceſſat. Beatiſs. igitur ſequendo patres, vnum & eundem filium confiteri Dominum Ieſum Chriſtum, concordantibus omnes inſtitutionibus edocemus, eundem in deitate perfectum, eúdem in humanatione perfectum, Deum verè & verè hominem eundem ex anima rationali & corpore, conſubſtantialem patri ſecundū deitatem, cōſubſtantialem nobis eundem ſecundum humanitatem, per omnia ſimilem nobis ſine ſorde peccati, ante ſecula quidem à patre progenitum ſecundum deitatem, in vltimis verò diebus eundem propter nos, & propter noſtram ſalutem ex Maria virgine, quæ Deum peperit ſecundum incarnationem vnum & eundem Chriſtum, filium Ieſum, Dominum, vnigenitum, quæ in duabus naturis inconfuſè & immutabiliter, indiuiſè atq; inſeparabiliter omnes agnoſcimus, nuſquam ſublata differentia naturarum propter vnitionem, ſed potius vtriuſque naturę proprietate ſeruata, & in vnam concurrentem perſonam, non in duas deductum diuiſumue perſonas, ſed vnū & eundem filium, Deum verum, Dominum Ieſum Chriſtum, ſicuti nos ab initio prophetæ de eo & ipſe nos Ieſus Chriſtus inſtituit, & paternum nobis tradidit Symbolum. His igitur à nobis vndique cum omni deliberatione ac diligentia pariter ordinatis, decreuit ſancta atque vniuerſalis hæc Synodus, aliam fidem nemini licere proferre, ſiue conſcribere, aut exponere, vel ſentire, vel aliter tradere. Sed eos, qui audent vel componere aliam fidem, vel proferre, vel docere, vel tradere aliud Symbolum volētibus ad cognoſcendam ſe conuertere veritatem ex ritu pagano, ſiue Iudaico, vel qualicunque hæretico: eos, ſi quidem Epiſcopi ſiue clerici ſunt, alienos eſſe Epiſcopos ab epiſcopatu, & clericos à clero: Quòd ſi monachi vel laici fuerint anathemathizari.

„ Et poſt lectionem definitionis, omnes „ reuer. Epiſcopi clamauerunt: Hæc fides pa„trum. Metropolitani modò ſubſcribant. „Quæ benè definita ſunt, dilationem „non ſuſcipiant. Hæc fides Apoſtolorum. „Huic omnes conſentimus. Omnes ita ſapi„mus. Magnificentiſs. & glorioſiſs. Iudices „dixerunt: Quæ à ſanctis patribus ſtatuta „ſunt, & omnibus placuerunt, manifeſta fiāt „diuino vertici.

„ Atque hæc Chytræe de pręcipuis quatuor primarum Synodorum decretis, & de gregalium tuorum Atheiſmis iiſdem repugnantibus: quæ ſatis oſtendunt, quàm vobis Synodi faueāt, & quàm tu impudēter ad eaſdem prouocaris. Ac ſufficere ea quidem poſſent, quia tamen alia ſuppetūt non minus efficatia ad tuam impudentiam coarguendam, quæ ex earundem aliarumque vel geſtis, vel canonibus colligi poſſunt, nec ea prætermittenda videntur. Afferamus igitur quæ fuerint inſtituto noſtro opportuna. Et verò quamuis poſſent fortaſſe vna ſectione omnia comprehendi, in plures tamen tribuamus, vt clarior ac dilucidior ſit tractatio. Et à Nicæni Synodi definitione de anni & Paſchæ emendatione ordiamur.

DE ANNI ET PASCHAE Emendatione, Sectio IIII,

OLIM A NICAENIS PATRIBVS facta, ac nunc ab Eccleſia Catholica ad priſtinam normam ac rationem reuocata: Qua ab hæreticis neſcientibus quid loquantur reprehenſa ſatis oſtendit, quanti Chytræus, & reliqui veritatem, & decreta Synodorum probatarum, & puræ, quam vocant, Eccleſia faciant.

IAM verò te Chytræe non fugit, quanto ſtudio laboratum ſit in Synodo Nycæna, vt poſt rectiſsimam de Dei filio fidē expoſitam ſacroſanctum Paſchæ feſtum ritè celebraretur, ſchiſmaq; tolleretur inter magnam Orientalium partem, atque Eccleſiam orthodoxā. Nec Patres ea de re tam tuliſſe decretum, quàm Apoſtolicum canonem renouaſſe, Pontificumque Romanorū, qui anteceſſerant, veſtigijs inſtitiſſe atque ad extremum non deſtitiſſe, quouſque Chriſtianus orbis vniuerſus tanti momenti rem executioni demandaſſet, vniuſque labij in eius feſti celebritate cerneretur. Qui poſteà ſecus facerent, ij & cū Audianis, & Quartodecimanis hæreticis ſenſiſſe, & iniuriam Deo inferre voluiſſe deprehenſi, anathemate percutiebantur, atque ab Eccleſiæ communione eijciebantur. Id autem ſtudij an procurrente tempore Romanæ inprimis Eccleſiæ Chriſtus Dominus reſeruari voluerit, ſpero nō inficiaberis, ſi ſummatim in tanta deliberatione cauſſas, & rationem decreti Nicæni altius repetiero: ac cùm idem oſtendero nouiſsimè à Romano Pontifice fuiſſe diligentiſsimè, ac iuſtiſsimis de cauſis reuocatum ad vſum, ſimul intelligas vtrinque, tuique, an nos Catholici purioris Eccleſiæ, ac priorum Synodorum decreta pluris faciamus.

LABORATVM AB HEBRAEIS, ETHnicis, & Chriſtianis in motu Solis & Lunæ exæquando, vt dies feſti rectè diſponerentur.

CAPVT I.

QVI labor Hebręos, & Chriſtianos exercuit, illos ad ſuum, hoſce ad noſtrũ Paſcha, ac deinceps ad reliqua feſta inde pẽdentia ritè celebranda, idem Ethnicis ad ſuos faſtos (ſeu potiùs neſaſtos) diſponendos negotium fecit. Cùm enim Lunaris annus cum Solari non concordet, ac motus cæleſtes (quos non ſine cauſſa mathematici ſurdos vocant, quoniam vix vnquam certò poſſunt deprehendi) eiuſmodi ſint, vt ſemper aliquid numerãdum relinquatur, propterea variæ hypotheſes, & rationes antiquitus excogitatæ fallaces fuerũt. Et Hebræis quidem atque Chaldæis, ſicut & Arabibus annus erat trecentorum, & quinquaginta quatuor dierum: ac proinde ſuperabatur ab anno Solari noſtro vndecim diebus. Itaque Hebræi, vt ratio Lunæ motui ſolis reſponderet, tertio quoque, & interdum ſecũdo anno lunarem menſem intercalabant, quod hodieque faciunt, & annum tredecim menſium efficiunt, ijque dies ἐπακταί, Epactæ vocantur, ſicut qui mẽſis ab ijs intercalatur, eum cum hac copula Veadar nominant, quaſi duplex Adar, qui in noſtrum Februarium incidit, & ijs poſtremus eſt anni menſis, licet etiã veteres Hebræi ſolerent interdum repetere Martium, vt menſis intercalaris eſſet ve niſan, quoniam Niſan ijs dicitur Martius. AEgyptij autem cùm in portiones, id eſt, menſes duodecim annum ſolarem diſtribuiſſent, ſingulis quidem menſibus tres dierum decades attribuentes, euoluto deniq; anno quinque etiamnũ ſuperadijciebant dies, quadriennijs verò exactis diem intercalabant in ortu caniculæ, exactumque illud quariennium vocabant ἐνιαυτὸν ἡλιακόν, θεοῦ κυνικόν, annum ſolarem, Dei, canicularem, quanquam & præter hũc, qui conſtabat ex quatuor annis Aegyptiacis, & die ex quatuor quadrantibus conflato, maior alter canicularis erat ex 365. magnis compoſitus, ac deinceps maximus, qui Toth, quique item in ortum caniculæ incidebat. Teſtatur autem Plinius eam quarto quoq; anno vnius diei intercalationem Aegyptijs ex obſeruatione Eudoxi fluxiſſe, cùm libro ſecundo ita loquatur: Omnium quidem ſi libeat obſeruare minimos ambitus, redire eaſdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat, non ventorum modo, verùm & reliquarum tempeſtatum ex parte. Et eſt principium luſtri eius ſemper intercalari anno caniculæ ortu. Verumtamen ipſorum temporum decurrentium ratio docuit tantam rem eſſe adhuc accuratius obſeruandam, ipſumque annum corrigendum.

Io. Leo in deſcript. Africæ. pagin. 42.

Iul Africa. in primũ cap. Gen.

Plin. 2. lib.

GRAECI autem antiquitus in ſolis curſu obſeruando, & anno in decem menſes partiendo, viderunt ipſi quoq; procedente tempore non ijſdem ſemper intercalationibus correctionem anni eſſe adhibẽdam. Qui item eos ſunt ſubſecuti, hi quamuis ad veritatem propius acceſsiſſent, haud tamẽ integrè aſſequebantur, curriculum ſolis Zodiacum obeuntis: Quare & inter ſeſe tum de horis, tum de horarum partibus, atque momentis variârunt. Quod ſanè fecit, vt tantillo ſubinde mutato, vniuerſa penè ratio temporis obſeruandi eſſet immutanda: & quidquid exciderat, id noua ſubtractione, vel quaſi deuoratione corrigendũ, aut adeò intercalatione ſupplẽdum. Nam & proptereà Græci dies quoſdam vocabãt tanquã inſititios ἐμβολίμους. & alij: ἐπαγομένας ἡμέρας, qui dies anno æquabili extra ordinem menſium adiecti explendis anni ſpatijs potiùs adijciebantur, quàm inſererentur. Inde item voces illæ Græcorũ diebus eiuſmodi attributæ προσθεταί, ἐξαιρέσιμοι, ὑπερβατοί, περιτταί. Quamobrem qui Græcorum menſes cum Latinorum menſibus comparare conati ſunt, ſicut Theodorus Gaza fecit in libello de menſibus Atticis, nequicquam laborarunt. Nam & illi tam inſtabiles erãt, vt ſemper incerti vagarentur, & annus Romanorum lege Iulia definitus, qui certiſsimus habebatur, ita ſolſtitiorum & æquinoctiorum ſedes anteuertebat, ſicuti dicetur.

HINC igitur patuit Leoſtrati ὀκταετηρίδας mẽdoſas fuiſſe: nec annum Methonis, qui belli Pelopone ſiaci tempore vixit, certum prebuiſſe vſum. Is autem annus aureus fuiſſe numerus, à Diodoro ſcribitur, atq; ab aſtronomis vocatus Cyclus decemnonennalis, quoniam ab eo credebatur vndeviginti annis luna cunctas ſuas varietates abſolnere, & ad ſua principia reuerti. In quo quidem Cyclo deſcripti erant ortus omnes, & occaſus, prognoſtica quoq; tempeſtatum, ſerenitatum, & ſtatus totius illius temporis. Sed trecentis ac decem octo pòſt annis, dies vnus, & penè duodeuiginti ſupererant horę, quo ſolis curſus lunã anteibat, Itaq; ἐννεακαιδεκαετηρίδας Methonicas, editio primę periodi Calippicę aboleuit: à qua deinceps reliquę periodi Calippicę ad tẽpora Cęſariana erãt deducẽdę. Sed & hæ minus omninò quadrârũt. Calippus enim haud rectè putârat; cùm exiſtimaſſet ſua periodo annorũ ſex ſupra ſeptuaginta nihil reliquũ fieri de ſcrupulis lunę cũ rationib' ſolis, ſeu nullã ſupereſſe ὑπεροχὴν ἡλιακὴν hoc eſt, exceſſum ſolarẽ ſupra lunam.

Ana. mundi. 3690.

Diodor. libro 12.

Et Hipparchus quidem, qui ſummi vir iudicij, & à Plinio naturæ conſiliorũ particeps, & à Ptolemeo vir veritatis amicus φιλαλήθης vocatus eſt, non ſolùm plura, quę pertinebant ad cæleſtes motus emendauit, verùm etiam cum Chaldaicas obſeruationes, atq; calippicas rationes cum veris & medijs ſizygijs contuliſſet, primus è Græcis animaduertit μετάπτωσιν curſus lunaris intra quatuor periodos calippicas fieri, quippè quòd lunã duorũ trientiũ diei ſuis tẽporib' priſcas calippi neomenias anteuertere ſępè animaduerterat. Itaq; ait: ἡμεῖς δὲ μῆνας μὲν ὅλους εὑρίσκομεν περιεχομένους ἐν τοῖς ιθ ἔτεσιν, ὥσπερ κἀκεῖνοι: (hoc eſt Methõ, & Calippus) τὸν δ' ἐνιαυτὸν καὶ ἔτι τοῦ τεταρτημορίου ἔλαττον ἐπιλαμβάνοντα μάλιστα μέρ@ μιᾶς ἡμέρας ὡς ἐν τοῖς τῶν ἔτεσιν ἐλλείπειν παρὰ μὲν τὸν μέτωνα ἡμέρας πέντε, παρὰ δὲ τὸν κάλιππον ἡμέραν μίαν. ac tamen cùm nouilunium cum æquinoctio cõiungens. περιμπτώσεις ἰσημερινὰς, καὶ σεληνιακὰς, eaſdem eſſe exiſtimaſſet, falſus eſt, cũ in 304. annis non ſolùm lunam, ſed & æquinoctia vno die priſcas ſedes anni Iuliani anteuertere ſit deprehẽſum. Sic & Philolai, ac Democriti, vt Oenopidæ, & Aphrodiſij fallaces anni, cyclique fuerunt.

Hipparchus ἐν τῷ περὶ ἐνιαυσίου χρόνου.

At Romani (inquit Plutarchus in Numa) initio hoc vnum duntaxat obſeruantes, vt dies 360. annus contineret, ἓν μὲν φυλάττοντες, ὅπως ἑξήκοντα, καὶ τριακοσίων ἡμερῶν ὁ ἐνιαυτὸς ἔσται, ſeptingentos totos annos & eò amplius eorum veſtigijs inſiſtere, qui nondũ iſta optimè callebant: quare intercalationem omnem aut omittebant aliquando, aut nõ rectè adhibebant: vnde intercalarium ea varietas extitit, vt ratio faſtorũ mox etiã æſtiuis menſibus immutaretur, vti Suetonius refert. Superuenit Iulius Cæſar, qui vir cũ iudicij acris eſſet, ac pro more illius gentis Pontifex Maximus, curam illorũ ſacrorum (quæ tamen erant execranda) haberet, omnẽ illam temporum inconſtantiam, vagã adhuc, & incertam in ordinem ſtatutæ definitionis per Soſigenem coegit, & dies omnes, qui confuſionẽ parere potuiſſent, cõſumpſit. Quàobrem anno cõfuſionis in 444. dies protenſo ad numerum Solis, qui diebus circiter 365. & quadrante curſum conficere tunc putabatur, annus directus eſt, decem diebus veteri obſeruationi ſuperadiectis, quartoque anno dies vnus eſt iuſſus, vt intercalaretur. Sed & 30. poſt annos ab Auguſto Cæſare correctus eſt annus, cũ ex anteuerſa ratione intercalandi, tres dies plus, quàm opus fuerat à falſis illis Sacerdotibus intercalati fuiſſent. At verò tẽpus ipſum, & ſolertior obſeruatio docuerunt, iſtã quoq; anni quantitatẽ non omninò congruere cũ ſolis annua reuolutione, cũ eo nempè tempore, quod ſol à principio arietis duodecim obit Zodiaci ſigna. Atq; idcircò experimẽto probatũ eſt, quod æquinoctiũ vernum Iulij Cæſaris tempore fuerat octauo Kalẽdas Aprilis, hoc eſt, 25. Martij id receſsiſſe in ſextum, vel quintum Idus, hoc eſt, in decimam, vel vndecimam Martij diem, quoniam annus ille veram anni quantitatem excedebat.

POST CHRISTI DOMINI ADVENtum, eâdem in re quoque fuiſſe variatum, ſed ſemper vt magis tempus procedebat, ita liquidiorem cæleſtium notitiam creuiſſe.

Capvt II.

Ptolemevs verò, qui Adriano Imperatore vixit, annum conſtare ait 365. diebus, & quarta vnius minus trecenteſima parte diei, hoc eſt minutis quatuor ſecundis quadraginta octo, ex horis videlicet quinq;, minutis quinquaginta quinq; ſecũda 12. Quare annis ab Kalendarij emendatione per Cæſarem procurata plus quinq; diebus anticipaſſe æquinoctium colligeretur, ſed multò plures anticipaſſe iam certo certius deprehenſum eſt. Atqui præter Euſebium Cæſarienſem, & alios, ac præter Dionyſium Abbatẽ cognomẽto μικρὸν, qui cyclum Paſchalem ab eodem Euſebio cõditum ſe emendaſſe putauit, cùm eum cũ cyclo ſolis compoſuiſſet, eq; ambobus cyclis periodum magnam confeciſſet annorum 532. quæ ab eo vocatur periodus Dionyſiana, cuius initium conſurgit ab anno Actiacę victorię 39. in quem Chriſti natalem confert: Maximus quoque Monachus Heraclio imperãte volumen magnum in lucem edidit de computo annali aliquot annos ante quàm Beda libros de temporibus ſuos ſcriberet anno Domini 641. iſque liber inſcribitur ψηφισμὸς τῶν τοῦ ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης δρόμων ἐκ τοῦ μαξίμου τοῦ μοναχοῦ. Cũ aũt Albategnius Arabs, qui poſt ſeptingẽtos annos ſecutus eſt Ptolemeũ, propius in anni quantitate obſeruanda ad veritatem acceſsiſſet, & hanc alibi alij acutiùs inſpicerent, errorem qui latè ſerpebat, orbi terrarũ indicârunt. Trecenti verò elapſi ſunt anni, cũ Europa penè vniuerſa atrociſſimis bellis afflicta, Orientalibus item Aſiaticis ingens illud bonarum literarum naufragium paſsis, miſerè iacebat in tenebris: Ex quibus inter cæteros primi illius Alphonſi qui ſuę Hiſpanię leges dedit, filius Alphõſus & Rex, & eruditiſsimus, mathemata Regijs ſumptib' illuſtrauit. Quadringenta enim millia aureorũ expẽdiſſe fertur ad eorum reſtitutionem, atq; ad remunerandos Mauros, & Saracenos, quos eo nomine Corduba, & ex Africa euocauerat. Nã hi diſciplinas

Ptol. 3. Almag. de vera anni quantitate elicienda.

plinas eas ab Aegyptijs, atque ab Arabibus ſiue inuentas, ſeu conſeruatas adhuc integriores retinebát. Tum igitur anni menſura diligentiùs expenſa eſt. Extantquè notæ omnibus tabulæ, quæ dicuntur Alphóſinæ, quas poſteà præſtantiſsimi apud Latinos viri magnoperè æſtimârunt. At deinceps alij ſuas addiderunt obſeruationes. Quamobrem tandem neque temerè, nec ſine magno diuinæ Prouidentiæ conſilio nó iam à Iulio Cæſare Pontifice Ethnico Romanorum gentilium, ſed à Gregorio tertiodecimo vero ſub Christo pótifice Chriſtianorum, annus ad rationem Nicænæ Synodi correctus eſt, id quod ſanè alij Romani pontifices tentauerant, ſed ob bellorú motus, quibus quatiebatur Chriſtiana Reſpublica, aſſequi non potuerant, cùm rei huius perficiendæ hora nondum veniſſet, ab eo, qui facit omnia in pondere, in numero & in menſura. Qui ſit benedictus in ſecula. Cauſſas porrò Chytræe ſi quæras, cur hanc inæqualitatem permiſerit Deus, non ita multò pòſt tangam.

QVAE À SYNODO NICAENA DE Paſchæ obſeruatione decreta ſunt, eaprius fuiſſe ab Apoſtolis decreta.

CAPVT III.

PRIMÒ autem ſatis conſtat nihil à Nicænis patribus noui decretum fuiſſe, cùm decretum de Paſcha ederetur: vnde efficitur, nec aliquid à Romano Pontifice fuiſſe nouatum, ſed quo ſpiritu Nicænos, eodem nunc Latinos patres Apoſtolorum conſtitutionem, quanam ratione omnes ritè obſeruarent oſtendiſſe.

EXTANT B. Cyrilli Patriarchæ nouē & triginta paſchales Homeliæ, quas ille cùm vocet ἑορταστικάς, duob' & triginta annis, quibus Alexandrinam rexit Eccleſiam, ad populum habuit. In his quidquid hac de re in Nicæna Synodo tractatum eſt, id Apoſtolicas vocat traditiones, atque Euangelicam tum traditionem, & prædicationem, tum conſtitutionem. Id ipſum

Epipha. ad uerſus Audianos. Epiphanius aſſerit apertiſsimè, qui Audianos refellens, licet apud multos inquiat eſſe dubiam Apoſtolorum conſtitutionem, (eo nempè tempore, quo hæretici Iudaizantes in paſcha vocabát illá in dubium) ait tamen non ſolùm nó eſſe reprobatam, ſed omnem regularem ordinem in ipſa contineri, nihilque à fide adulteratum, nihil à confeſsione, neque ab Eccleſiaſtica gubernatione ac regula alienum.

εἰς τοῦτο δὲ (inquit) οἱ αὐτοὶ Αὐδιανοὶ παραφέρουσι τὴν τῶν ἀποστόλων διάταξιν οὖσαν μὲν πολλοῖς ἐν ἀμφιλέκτῳ, ἀλλ' οὐκ ἀδόκιμον, πᾶσα γὰρ ἐν αὐτῇ κανονικὴ τάξις ἐμφέρεται, καὶ οὐδὲν παρακεχαραγμένον τῆς πίστεως, οὐδὲ τῆς ὁμολογίας, οὔτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, καὶ κάνονος, καὶ πίστεως.

CVM verò ſchiſmatici illi Synodú carperent, atque ab ea dicerent propter perſonarum acceptionem relictum fuiſſe patrú ordinem de paſcha celebrando, diemque trauſmutatum in officium Conſtantini Regis, quod cú huius inſtaret natalis dies, tum paſcha tranſmutaſſent, reſpondet Epiphanius: Et ſanè, ſi eadem die paſcha quó tannis celebraretur, & decretum eſſet, vt hoc fieret, probabile erat, quod ab ipſis dicitur. Quando verò ſingulis annis non poteſt ſic ordo in eadem ſupputatione hærere, corruit ipſorum ſermo, δείκνυται ὁ αὐτῶν λόγος.

NON enim (inquit) propter natalem Rex hoc curauit, ſed propter Eccleſiæ vnionem. Deinceps inferius. Hi verò (ait) non intellecta mente Apoſtolorum, & ſermone, qui in conſtitutione habetur, putauerunt oportere cum Iudęis paſcha peragere. οὐ γὰρ διὰ τὸ γενέθλιον ὁ βασιλεὺς ἐπεμελήσατο, ἀλλὰ διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς ἐκκλησίας. & infrà; οὗτοι δὲ μὴ νοήσαντες τὸν νοῦν τῶν ἀποστόλων, καὶ τοῦ λόγου τοῦ ἐμφερομένου τοῦ ἐν τῇ διατάξει ἐνόμισαν μὴ ποῦ ἄρα μετὰ τῶν ἰουδαίων χρὴ πάσχα ἐπιτελεῖν.

AC poſtquàm plura de Audianis locutus eſt, qui Eccleſiam ſciderant, quiq; multò anteà Romanis Pontificibus oblatrauerant, addit, ſi cum Audianis paſcha fuiſſet celebratum, tum bis paſcha peractum iri ante & poſt ęquinoctium, tum totum opus erroris non item veritatis plenum inuentum. Denique ad extremum inſert. Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neque implebitur circulo curſus ex Deo hominib' cóſtituto, niſi prǽterierit Aequinoctium. Et poterant (ſubdit) de hoc multa dici, quomodo rectè fecerunt patres, imò potius per ipſos Deus correxit Eccleſiam, vt tota veritatis certitudo huius colendiſsimæ feſtiuitatis, poſt æquinoctium fieret, & quæ ſequuntur, &c. καὶ ἦν μὲν περὶ τούτου πολλὰ λέγειν, ὡς καλῶς ποιήσαντες οἱ πατέρες, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ὁ θεὸς κατόρθωσε τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ πᾶν ἀκρίβασμα τῆς ἀληθείας τῆς πανσεβάσμου ταύτης ἑορτῆς παναγίας μετὰ ἰσημερίαν μὲν ποιεῖσθαι.

ACCEDIT ad Epiphanium Aceſius ille Nouatianorum Epiſcopus. Sic enim Diuinæ ſapientię placuit aſtutos comprehendere in aſtutia ſua; & facere, quod dicit Pſaltes: Inimici noſtri ſunt Iudices. Is ergo poſt lætam Nicænæ Synodi definitionem Conſtantino Imperatori ipſa in

Synodo interroganti, vtrum vellet definitioni fidei ac celebrationis Paſchæ aſſentire, reſpondit: Nouum nihil Imperator Synodus conſtituit. οὕτως γὰρ ἄνωθεν ἅπαντες ἐκ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων παρειλήφαμεν, καὶ τὸν ὅρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τοῦ πάσχα ἑορτῆς, hoc eſt: Sic enim omnes à principio à ſedibus Apoſtolicis accepimus, & definitionem fidei, & tempus feſti Paſchæ. Euſebius autem Cæſarienſis: Mota eſt (inquit) eo tempore haud parua quæſtio, ex eo quòd cunctæ per Aſiam paræciæ, velut ex antiquiore traditione 14. luna ſalutaris Paſchatis feſtum celebrandum eſſe putabant: qua die Iudęis agnum immolare præceptum fuerat: quaſi omninò eadem luna in quamcunque illa ſeptimanæ diem incidat, ieiunia ſint ſoluenda, cùm reliquis Eccleſijs per vniuerſum orbem conſuetudo non eſſet ad hûc modum celebrãdi Paſchæ, quæ ex Apoſtolica traditione morem hactenus durantem ſeruat, quod videlicet ieiunia nullo ſint alio loco, quàm reſurrectionis Saluatoris noſtri die ſoluenda.

Praeterea idem Euſebius libro 5. cap. 27. Qui verò (inquit) in Paleſtina erãt Epiſcopi, quorum paulò antè meminimus Narciſſus, & Theophilus, & cum eis Caſſius Eccleſiæ Tyri, & Clarus Ptolemaidis Epiſcopi, & alij, qui cum iſtis venerunt, poſtquàm de traditione celebrandi Paſchæ, quæ ad ipſos ex ſucceſsione Apoſtolorum deſcenderat, multis tractaſſent, circa calcem ſcripti ſui iſta ad verbum ſubiecerunt: Satagite autem noſtræ epiſtolæ exemplar per totam paræciam mittere, ne rei ſimus erroris eorum, qui ſuas animas tam facilè ſeducunt. Significamus autem vobis, quod & Alexandriæ eâdem die, qua nos Paſchæ feſtum agunt. Et quæ ſequuntur. Cauſſa autem, cur Orientales in eodem errore perſtarent, illa potiſsimum erat, quam affert Theodoretus libro tertio in Epitome hæreſum cap. de Quartodecimanis. Profitentur enim (inquit) Ioannem Euangeliſtam in Aſia prædicantem docuiſſe celebrare Paſcha decimaquarta luna, ac prauè intelligentes Apoſtolicam traditionem vſi ſunt falſis actis Apoſtolorum, alijſque apocryphis libris, vnde & Polycratem eadem mutuaſſe credendũ eſt. Atqui hoc ipſum attigit magnus Athanaſius in epiſtola ad Epiſcopos Africanos, cùm de Synodis Arimini, & Seleuciæ habitis loqueretur. Syros nempè & Cilices, & qui in Meſopotamia degunt, in Paſcha cum Iudæis celebrando claudicaſſe. Sed gratiæ (inquit) Domino noſtro, quia & de fide, & de ſacro illo feſto in concordiam itum eſt.

Extat autem in Bibliotheca, quæ Romæ eſt in Vaticano, ad quam Orientales Patriarchæ confugere ſolebant, cùm Ariani, alijque hęretici Synodos ipſas corrupiſſent, decretum de Paſcha deſcriptum ex actis ſanctæ Nicęnæ Synodi à Ioanne, cui cognomen erat ἀπὸ τῶν σχολαστικῶν, Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui Iuſtiniano Imperatore decreta Synodorum collegit, & in vnum volumen redegit. Is autem ſic habet:

Πέπρακται δὲ οὕτως τὰ δόξαντα πᾶσι τοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ συνελθοῦσι ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ θεοσεβοῦς, καὶ μεγάλου βασιλέως Κωνσταντίνου, ὃς οὐ μόνον τοὺς προγεγραμμένους ἐπισκόπους εἰς ταυτὸν εἰρήνην ποιούμενος τῷ ἔθνει ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ συμπαρὼν τῷ τούτων ὁμηγύρει συζητεῖ τὰ συμφέροντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ τοίνυν ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος περὶ τοῦ δεῖν συμφώνως ἄγειν τὸ πάσχα ἅπασαν τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν, εὑρέθη τὰ τρία μέρη τῆς οἰκουμένης συμφώνως ποιοῦντα Ῥωμαίοις, καὶ Ἀλεξανδρεῦσι, ἓν δὲ κλίμα τῆς ἀνατολῆς ἀμφισβητοῦν, ἔδοξε πάσης ζητήσεως περιαιρεθείσης, καὶ ἀντιλογίας, οὕτως ἄγειν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς ἄγουσι Ῥωμαῖοι καὶ Ἀλεξανδρεῖς, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες πρὸς τὸ πάντας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν, καὶ ὑπέγραψαν πάντες οἱ τῆς ἀνατολῆς, οἱ διαφωνοῦντες πρὸς τοὺς ἄλλους. hoc eſt: Sic autem acta ſunt, quę omnibus placuerunt, qui in ſancta Synodo conuenerunt, temporibus pij in Deum, & magni Imperatoris Conſtantini, qui non ſolùm Epiſcopos ſuperius deſcriptos in vnum congregauit, vt pacem noſtrę genti faciat: Sed & ipſe in eorum cœtu pręſens conquirit, quę Eccleſię Catholicę conducunt. Quia igitur poſtquàm excuſſum, & expenſum eſt, oportere ab vniuerſis, qui ſub cœlo ſunt vno modo agitari Paſcha inuentę ſunt tres partes Orbis, quę Paſcha concorditer agunt, cum Romanis & Alexandrinis, vna verò Orientis dubitat & diſceptat, viſum eſt ſublata omni quæſtione & controuerſia, ita etiam agant fratres qui in Oriente ſunt, ſicut Romani & Alexandrini, ac cęteri omnes, vt omnes vno die Paſcha celebrent, & ſubſcripſerunt omnes Orientales, qui in alijs diſcrepabant.

Sed Iam benè habet: Romanos inprimis Apoſtolicam ſemitam inſtitiſſe: Orientis partem ab ea tum receſsiſſe. Nunc ſuperiora adhuc ſecula recenſeamus, ac diligenter inſpiciamus, & per quoſnam diuina ſapientia voluerit Eccleſiam dirigi, ſi quando in ſcopulos eiuſmodi impingeret, aut ſchiſma in ea contingeret: & à quibuſnam purioris (vt dicis) Eccleſię decreta ſeruentur.

Vrserant igitur olim Aſiatici, quorum primus erat Polycrates Epheſius decima quarta die lunę, (vti ſoliti erãt Iudæi

dæi)in quamcunque diem incidiſſet hebdomadæ Paſcha, id eſſe celebrandum. At quis attollere ſignum veritatis debebat, ad quod accurrerent orthodoxi? Si Orientales id feciſſent, erant eorum caſtra plena turbarum, atque diſsidijs: ſi quis alius id ſibi ſumpſiſſet, auctoritate, quãta opus erat nõ erat fultus. Itaq; ad eũ hoc attinebat, in quo Chriſti Domini promiſſa, & data vigebat auctoritas, nempè confirmandi fratres ſuos. Sic igitur Victor Romanus Pontifex & Martyr, qui decennium Eccleſiam rexit, ſartam tectam eandem de qua dictũ eſt, Conſtitutionem Apoſtolicam tenuit, & ex Apoſtolorum principis traditione, Synodique Romæ coactæ decreto docuit, non niſi Dominico die, quo Saluator à mortuis reſurrexit, ieiunium eſſe ſoluendum, feſtumque illud celebrandum. Tum Galliarum Epiſcopi Præſide Irenæo, deinde Narciſſus Hieroſolymitanus, & Theophilus Cæſarienſis: Præterea Eccleſię Põti, quibus præfuit Palma vir Apoſtolicus: Deniq; Achaicæ quoq; pręſidente Bachillo Corinthiorum præſule varijs Synodis conuocatis B. Victorem D. Petri ſucceſſorem ſequendum eſſe cenſuerunt. Sic verò, hic Theophilo Epiſcopo, cęterique Chriſtianis, qui Alexandriæ agebant, inter cætera ſcripſit.

„ Multa mihi gratulatio eſt dilectiſ-
„ ſimi fratres, quod manifeſtato (ſicut opta-
„ mus) per gratiam Dei lumine Euangelicę
„ claritatis, & ab Eccleſia iam magna ex par-
„ te pernicioſi erroris nocte depulſa, creditæ
„ nobis diſpenſationis fructus creſcit, & au-
„ gmentatur in Domino, celebritatem ſan-
„ cti Paſchę die Dominica agi debere, & præ
„ deceſſores noſtri iam ſtatuerunt, & nos vo-
„ bis illud eadem die celebrari ſolenniter
„ mandamus: quia non decet, vt membra à
„ capite diſcrepent, nec contraria gerant. A
„ quartadecima verò luna primi menſis vſ-
„ que ad vigeſimum primum eiuſdem men-
„ ſis diem eadem celebretur feſtiuitas. Hæc
„ Victor.

Qui cùm prædeceſſores dicit eos, qui ſe anteceſsère, deſignauit ſanctos Eleutherium, Soterem, Anicetum, Pium, Higiniũ, Theleſphorum, Xiſtum, Alexandrum, Euariſtum, Anacletum, Clementem.

Cæterum vt in ijs, quæ ad ſacrũ Paſcha, ritè celebrandum pertinebant, ab Orientalibus aut ab alijs, qui nolebant acquieſcere, dimoueri nunquam potuit, quo minus diuinitus ſibi conceſſo munere fungeretur, ſic obijcientibus multa ſchiſmaticis, ipſe tamen præualuit, quippè pręter alia videbat ea ratione Iudaiſmum in Eccleſiam inuehi, queãdmodum Blaſtus quidã ſenſim tẽtabat. Factum eſt aũt, poſt aliquot annorũ decades, vt Nicæna Synodus eandẽ Romani Põtificis ſententiam cõprobauerit, atq; per vniuerſum orbem promulgari iuſſerit, nõ minus quã idem ille Victor Apoſtolicã conſtitutionem inuictus defenderat, quam S. Clemens D. Petri ſucceſſor ſcriptam reliquerat his verbis:

Δεῖ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ τοὺς τῷ χριστοῦ τιμίῳ ἐξηγορασμένους αἵματι τὰς ἡμέρας τοῦ πάσχα ἀκριβῶς ποιεῖσθαι μετὰ πάσης ἐπιμελείας, μετὰ τροπὴν ἰσημερινήν, ὅπως μὴ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑνὸς παθήματος μνείαν ποιῆσθε, ἀλλ' ἅπαξ τοῦ ἔτους τοῦ ἅπαξ ἀποθανόντος. μηκέτι δὲ παρατηρούμενοι μετὰ ἰουδαίων ἑορτάζειν, οὐδεμία γὰρ κοινωνία ἐστὶν ὑμῖν πρὸς αὐτούς, πεπλάνηνται γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ψῆφον, ἣν νομίζουσιν ἐπιτελεῖν, ὅπως πανταχόθεν ὦσι πεπλανημένοι, καὶ τῆς ἀληθείας ἀπεσχοινισμένοι, ὑμεῖς δὲ φυλάσσεσθαι ἀκριβῶς τὴν ἰσημέριον τροπὴν τῆς ἐαρινῆς ὥρας, ἥτις γίνεται δευτέρᾳ καὶ εἰκάδι τοῦ δωδεκάτου μηνὸς, ὅς ἐστι δύστρος, ἐπιτηροῦντες ἕως εἰκάδος πρώτης σελήνης, καὶ πλάνης γινομένης ἀγνοίᾳ δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπιτελεῖσθαι μὲν τὸ πάσχα, ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἑορτάσωμεν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἀναστάσιμον ἡμέραν, ἀλλ' ἐν κυριακῇ μόνῃ. Κλημ. βιβλ. ε. κεφ. ιξ.

Hoc eſt: Oportet ergo fratres, vt qui pretioſo ſanguine redempti eſtis, dies feſto paſchę accuratè, & diligẽtiſsimè poſt æquinoctium celebretis, vt neq; bis eodem anno vnius paſsionis memoriam renouetis, ſed ſemel quotãnis memoriã ſemel mortui peragatis. Nec verò amplius cum Iudęis tempus celebrandi Paſcha obſeruetis, quãdoquidem nulla iam nobis cũ eis communitas eſt. Falſi enim ſunt in ipſa ratiocinatione, quã ſe abſoluere exiſtimant. Quãobrẽ omninò aberrarunt, atq; à veritate ſunt ſeparati. At vos æquinoctij verni conuerſionem diligenter obſeruate, quæ cadit in vigeſimum ſecundum diem duodecimi mẽſis, qui eſt Dyſtros, notantes vſque ad vigeſimam primam lunam, ne in aliam hebdomadam incidat luna quartadecima, & per errorem bis vnoquoque anno Paſcha agitemus, aut diem reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti alio die præterquam Dominico tantum celebremus. Hactenus Apoſtolica conſtitutio. Clem. lib. 5 cap. 16.

Dystron porrò eundem à Gręcis fuiſſe vocatum menſem, quem Romani Martium nominarunt obſcurum non eſt. At verò Æquinoctium vernum Christi Domini, & Beati Clementis tempore 22. die menſis Dyſtri agebatur, qui cùm quarto die menſis Martij inciperet, & ab eodem quarto die vſque ad vigeſimũ quintũ, viginti duo dies numerentur, fit vt æquinoctium vigeſima quinta die Martij fuerit, cùm Dominus noſter paſ-

chacum diſcipulis ſuis egit. Confirmat hoc id, quod Euſebius Cæſarienſis in omnimoda hiſtoria canonum • chronicorum ſcripſit, quod quidem Anaſtaſius Antiochenus in libro variarum quæſtionum recitat. Poſtquàm (inquit Euſebius) vmbroſum paſchacum diſcipulis ſuis comedit, & paſcha auctoritatis præcipuæ introduxit, quinta die hebdomadis, qui erat lunæ decimusquartus, menſis verò Martij 22. Indictione 15. ipſa eâdem nocte in eiuſdem menſis diem 23. ferente traditus eſt, ac illo ipſo die crucifixus, reſurrexit 25. die Dominico.

Euſeb. Cæſar.

Anaſtaſi⁹ Antioche.

PORRÒ idipſum, quod B. Clemens fuſius ſcripſit, in eo qui circumfertur Apoſtolicus canon, (licet breuiſsimè) ſic habetur: Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut Diaconus ſanctum diem paſchæ ante vernum Aequinoctium cum Iudæis celebrauerit deponitor. Græcè ſic: εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω.

DEVM SAPIENTISSIME, VT IN alijs pleriſque rebus, quæ hoc ſeculo contigerunt, ſic in hac anni correctione iuxta Nicenæ Synodi decretum, permiſiſſe, vt laboraretur, tum vt vna Catholica Eccleſia Romana magis agnoſceretur, tum vt hæretici manifeſtiores fierent.

CAPVT IIII.

SI vllo ſeculo poſt natum Dominum, exeruit ſe mirabilem diuina ſapientia, quo quidem ſeculo traditam Eccleſiæ ſuę poteſtatem ad ſui maximam gloriam, promiſsionumq́ue conſtantiam, ob oculos omnium poneret, hoc ſanè fuit. Ignotum igitur primò alterum orbem aperuit. Ad quem itum eſt? Ad ſedem Apoſtolicam, ad Romanum Pontificem, vt inde propagandę Chriſtianæ religionis, & cœleſtium donorum aperiendæ inter remotiſsimas gentes officinæ auctoritas, & gratia deriuaret à Deo, vnde ad reliquum orbẽ Chriſtianis myſterijs imbuendum profecta ſuperioribus ſeculis fuerat. Tibi (dixerat Chriſtus Dominus) Petre dabo claues regni cœlorum, quæ ſolueris in terris ſoluta erunt in cœlis. Petrus igitur & Petri ſucceſſores aperiant, quę clauſa ſunt. Inter Hiſpanos aũt & Luſitanos, orta erat Chriſtiana æmulatio non vt tẽpla, & altaria, & virginum, ac religioſorum cœnobia euerterent in Europa, ſed vt hæc eadem antiquiſſimæ Apoſtolicę Eccleſię ſigna notiſsima & firmamenta certiſsima inueherent, in nouas terras, Euangeliumq́ue matureſcente mundo quaquauerſum annunciaretur. Ventum igitur eſt qunque ad Romanum Pontificem, omnia vt pacatè fierent: Noui mundi ſua quæque pars regibus Catholicis, & religioſiſsimis obtingeret, operarij verò qui mitterentur, non qui ſeipſos intruderent, eò verbum Dei inferrent. Nihil itaque in tanta re diſſenſionis à Deo pacis eſt conſecutum. Sic vnanimes pectora, & regna ipſi reges in alia regna effuderunt. Quamobrem & ditiores quàm auri fodinę animarum myriades ad Chriſti fidem reiectis idolis, atque perfidia per Catholicos, Romaniq́ue Pontificis duntaxat adminiſtros accurrerunt, hodieq́ue accurrunt.

FREMEBAT deinde Satanas immenſas illas prouincias ab Chriſtianis regibus, dum pacem domi haberent, ſanctiſsimo crucis explicato vexillo liberè peragrari: Quare inter Chriſtianos reges ſeminâta diſcordia bella horrenda exciuit, neque ſolùm Ethnicos & hæreticos, verùm etiam ipſas regum Catholicorum maieſtates inter ſeſe commiſit. Hic quoſnam amabo pacis & compoſitionis auctores voluit Deus? Romanos vtique Pontifices, Apoſtolicam ſedem. Nulla inter Catholicos & Chriſtianiſsimos reges ſolida pax, nulla prouinciarum reſtitutio, nulla armorum depoſitio prius conſecuta eſt, quàm ijs hortantibus, allegatiſq́ue ſuis, per quos ea denique omnia Deo iuuante ad effectum perducta ſunt.

INTEREA magis quoque infremuit Satanas, quòd regna, quæ in abditis mundi partibus excitauerat, & diuturna poſſeſſione retinuerat, ſibi ſumma cum ignominia vidit adempta, quare omnes explicuit artes, vt in Europam inuaderet, iniuriamq́ue idolis illatam Chriſti diuinitatis pernegatione, ſanctorumq́ue eius veneratione, imaginibus quoque rabidè ſublatis & idolis vocatis, vexauit hominum mentes, quæ emotę ſic nutarunt, vt integrę prouincię peſtilentibus hęreſibus hauſtis venenum paſsim euomerent: ſic verò pręſentibus peſtibus vbique ſerpentibus corda hominum auocarentur à contemplanda Dei gloria, quę iam in Orientalibus, & Occidentalibus Indijs ſplendidiſsimè emicabat, nimirum Chriſto Ieſu innumera edente per catholicos ipſos miracula Quid ergo factum? Itum eſt ab omnibus Regibus, & ab Antiſtitibus Chriſtianis ad Romanum Pontificem, atque ad vnam illam Romanam Apoſtolicam ſedem. Inde autem conuocata legitima Synodus ex omni gente, quæ ſub cœlo eſt, Satanam eiecit, hęreſes anathemate confodit, Chriſtianos principes & Epiſcopos in vna immobili petra ſtatuit. Illa verò, quæ

hęre-

hęretici tanquam ſimię conuenticula habuerunt, abiere in fumum, ac tantum abeſt, vt quicquam certi conſtituerent, vt cùm de componenda inter ſeſe pace crebro agitaſſent, inde ſemper magis diſcordes euaderent. Cùm autem vnam vel alteram hæreſim attuliſſent, decem inde referrent.

Fvrebat item Satanas, & Turcis in viſcera Chriſtianorum introductis, ac rebellibus enſem aduerſus legitimos Reges ſtringentibus, opus erat fœdere, ſubſidioque firmiore. Properatum igitur eſt ad Romanos Pontifices. Tum principes vna fide, vnoque amore coniuncti: dexteræ datæ; atque auxilia, de Romanis Pontificibus accepta ſunt. Sic Turcica vis, terra, marique repreſſa eſt: Hæreſis denique plus viginti prælijs profligata, reliquit ampliora Regibus ſpatia, quàm putauerat, & bella ipſa, quæ excitauerat, cecidiſſe in ſuam perniciem, & rebellium internecionem, paulò pòſt ſenſit. At cùm antea per vnum Lutherum Apoſtatam Satanas cornua ſuſtuliſſet, ac ille deſertis, caſtris bellum omni pietati indixiſſet, is ipſe Deus, qui alijs ſeculis laboranti Eccleſiæ ſæpè ſubſidiarias religioſorum ordinum copias miſerat, afflauit pauperum animos, & Ignatium noſtrum cum prioribus illis paucis Societatis noſtrę Ducibus ad Romanum Pontificem miſit, cuius auctoritate muniti operam Eccleſiæ ſuam nauauerunt intrepidi: Sic impijs pij, hæreticis Catholici, diſſentientibus vnanimes reſtiterunt, iamq; hi non ſolùm in nouo orbe, verùm etiam in veſtris viſceribus collegia & ſeminaria, veras nimirum pietatis officinas, ſuppeditante omnia eodem Romano Pontifice, aperuerunt vbique: vt quantò hæreſis ſicut fluctus in ſcopulos illiſa vehementius diſsipata eſt, atq; in dies diſsipatur, tantò hi magis indies vinciantur vnanimes, ac roborentur, vicariamque inter ſeſe operam ponentes, & aliorum ſanctorum in Eccleſia ordinum veſtigia terentes, vides Chytræe, quid paulò pòſt Chriſti beneficio effecturi ſint: Nempè cũ tot adoleſcentum millia, tot ciuitates & populi ad pietatem eruditi Chriſtianæ Reipub. maturuerint, atq; interim alij multò plures ijſdem quaſi in hortis, ad frugem adoleuerint.

Postremò qui per aliquot ſecula tẽporum incertus ordo labi fuerat animaduerſus, dum docti Reges, & alij ea in re inſudabant: vel bellici tumultus pleraq; omnia (vt dictum eſt) impediebant, reſeruata tota res eſt Romano Põtifici, totaq; illa variatio, & incertitudo per eundẽ ſublata eſt, quę item antiquitus exercebat Eccleſiam.

Qvòd ſi adhuc quæris, cur præter hasce, quas attulimus rationes cœleſtium conuerſionum incertitudo à Deo permiſſa ſit, vt in hoc ſeculum præcipuè caderet, ne id quidem celabo.

Praeclare Epiphanius cũ quartadecimanos reprehenderet nolentes cum Eccleſia Catholica legitimum Paſchæ tempus celebrare, cauſam affert, cur iſtam anni inæqualitatem Deus permiſiſſet. Anni (inquit) contraria tranſgreſsione tardantes, propter diuerſos inter ſe ſolis ac lunæ curſus hanc inæqualitatem efficiunt, nõ quod offendiculum à Deo ſit decretum, ſed exacta certitudine hac à Deo ordinata iuxta ſapientem penitus ipſius gubernationem, quam largitus eſt proprio ſeculo, dum definita ordinauit lumina, & tempora, annos item ac menſes, & ſolſtitia, & dum prouidis hominibus harum rerum ſtudium, ac curam contribuit, ex ſua erga homines benignitate. Quæ ille ſic Græcè: οἱ γὰρ ἐνιαυτοὶ ἀνθυπερβατοὶ ὑπάρχοντες διὰ τοὺς διηλλαγμένους πρὸς ἀλλήλους δρόμους ἡλίου τε καὶ σελήνης ταύτην τὴν ἀνισότητα ἐκτελοῦσιν, οὐ σκάνδαλον παρὰ θεοῦ ὡρισμένον, ἀλλὰ τῆς ἀκριβείας ταύτης ἐκ θεοῦ τεταγμένης, κατὰ τὴν πάνσοφον αὐτοῦ διοίκησιν, ἣν ἐχαρίσατο τῷ ἰδίῳ αἰῶνι τοὺς ὡρισμένους τάξας, φωστήρων τε, καὶ μηνῶν, καὶ ἐνιαυτῶν, καὶ τροπῶν, καὶ προνοητικοῖς ἀνθρώποις ἐκ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας, ἐπιμελείας.

Ac prorſus ita eſt, vt in reliqua ſuæ Eccleſiæ œconomia, ſic in ſolemnium geſtorum Chriſti partitione, ac quaſi in propriarum ſedium collocatione, admirabilem extitiſſe multiformem ſapientiam Dei. Neque verò ſtatim voluiſſe, vt quod, tanquã depoſitum, ſuis diſpenſatoribus credidecrat, id ſtatim omnibus aperiretur, niſi quo tempore expediret, tum rectiſsimæ fidei ſtatuendæ, ac pietati inſtaurãdę, tum Chriſtianæ religionis oblatratoribus conuincendis. Itaque vt Satana cribratore, Ethnicis perſecutoribus, & Iudæis, ſchiſmaticis, hęreticis oppugnatoribus permiſit ſapientiſsimè Deus, vt ex mutua cum Catholicis contentione veritas prędicata roboraretur, & maiorem claritatem emitteret, ſic noſtro ſeculo reſeruata eſt præclariſsima omnium, quotquot vnquam fuere victoria. Ac cùm Petri primatus à Chriſto in Eccleſia inſtitutus, hoc potiſsimum ſeculo eſſet à plurimis impetendus, futurumq; vt penè pedibus conteri videretur; quippè qui & Antichriſti regnũ, & idololatriæ ſeminarium à peſsimis quibuſque eſſet (vti quondam eſt factum à Manichęis, & id genus alijs) blaſphema voce appellandum, varia, & quidem pręſentiſsima tot venenis antidota Dominus Iesvs animarum noſtra-

noſtrarum optimus medicus præparauit. Itaq; varijs rationibus, inter quas Kalendarij correctio fuit, occaſioné diuinitus præbuit, vt poteſtaté à ſe in Eccleſiæ bonũ Petro ac eius ſucceſſoribus traditã redderet maniſeſtiſsimam, neque ad alios quàm ad quos factus eſt ſermo Dei, eam ſpectare oſtenderet. Nã & quod ſcriptum eſt, claues regni, non vnius cœli, ſed plurium cœlorũ (ſicut aptiſsimè dixit Origenes) Petro datum iri, cùm in primis ad ſpiritualium rerum ſcientiam impertiendã, & iudicium exercendum pertineret, ſuo etiam tempore, ac modo referẽdum erat ad cœleſtes cõuerſiones liquidius maniſeſtandas: quandoquidem ad diuinæ potentiæ gloriã potiſsimum futurum erat, vt non à mathematicis tantum proficiſceretur, ſed ab eo potiſsimũ, cui dictũ eſt, cõfirma fratres tuos, & paſce oues meas: prætereà qui per vicarium viſibilẽ ſuum, regit Eccleſiam, diuerſaq; in corpus hoc myſticum influit dona, donec euadat in virum, & in menſurã plenitudinis Chriſti, is eſt, qui baptizat, qui docet, qui claudit, & aperit: quiq; Petro propterea claues pollicitus, quibus abſcõdita à ſeculo ſubinde, ac ſuo tempore reſerarentur, eas & dedit, cũ fidelis ſit Deus, qui repromiſit, vti docet Apoſt. Sanè D. Auguſt. qui ſapientiã Chriſti altiſsimè guſtauerat, ſic loquitur ſapienter: Nunquid perfectè de Trinitate tractatũ eſt, antequã oblatrarent Ariani? nunquid perfectè de pœnitentia tractatũ eſt, antequam obſiſterent Nouatiani? Nunquid perfectè de baptiſmo tractatum eſt, antequã contradicerent ſoris poſiti rebaptizatores? Hæc ille. At nos quę ad Catholicã religionem ab omnibus omniũ oppugnationibus vindicandã pertinẽt, ea videmus hoc ſeculo rurſus ita ijſdem modis claruiſſe, vt nihil ſupra. Hæreſes autem cũ antea ſeparatim exortæ diuinum ordinem perrumpere nequiuiſſent, quo violentius cunctę quaſi conglobatim ſeſe aduerſus Eccleſiã hoc tempore intulerunt, eò miſerius tanquam ab immobili petra fluctus diſsipatæ fuerunt. Ad ipſam porrò auctoritaté Pontificis Maximi quod attinet, quandoquidẽ ea nõ propter illum, ſed propter gregem Chriſtianum inſtituta eſt, Deo adhuc præſentiora mundo labenti remedia reſeruanti, placuit, vt cœleſtium conuerſionũ ad rectiſsimum Eccleſię ordinẽ ſtatuendũ certior cognitio haberetur, ſicut nouus orbis, vt diximus, penè ex Oceano emerſit. In quo quidẽ orbe aut fidei fundamẽta collocari, aut tẽpora ritè diſponi, nec Græcis conceſsit quantumcunq; orbis terræ Patriarcham ſe vocitet Conſtantinopolitanus, aut Iudicem Alexandrinus: neq; Spithamã eius terræ permiſit hæreticis, qui iactantes

Hom. 6. in Matth.

Lucæ 22. Ioan. 21.

Epheſ. 4.

Matth. 16. Hebr. 10. D. Auguſt. enarrat. in Pſalm. 54.

Euangelium, nec Euangelio credentes, ipſam in qua poterant eſſe Catholicam Eccleſiam, diſlecti in plurimas ſectas, perditè deſeruerũt. Quæ cũ ita ſint, docemur hinc quoq; altitudinem diuitiarum Dei tantò omnium mentibus eſſe eminentiorem, quantò maior eſt domo, qui ſabricauit illam.

Accedit quòd cũ prę̃ter ſublunariũ rerum generationem, & conſeruationem, quæ à cœleſtibus motibus pendent, alia ex alijs Deus ex ingenti ſuo illo penu ſemper depromat, veriſsimè id teſtari quoque nos poſſumus, quòd D. Antonius olim quibuſdam ſapientiam eius mirantibus, Bibliothecã haud videntibus reſpondit, inquiẽs: Meus liber (Philoſophi) eſt iſta mundi machina.

Sane verò ſi cùm primum facti ſunt cœli cuncta nobis patuiſſent, conſuetudine viluiſſent, vel torpuiſſent ingenia, vel altius hæſiſſet in multorum animis, qui ſoli ſapere viderẽtur, labes illa pertinax: Aeternum fuiſſe mundum, nunquam interiturum, agere Deum neceſſariò, & quæcunque plurimi cõbiberunt, ex quibus Deum cognoſcentes non ſicut Deum glorificauerunt.

Sic porrò cùm moles illa ſolis immenſa ad vnius hominis imperium ſubſtitit, & regnante Ezechia retrogreſſa eſt, quantacũque aduerſa conuerſione cœli raperentur, id attulit multum & ſpei credentibus, & lucis, Philoſophis, vt iam humanis gradibus cæleſtia ne temerè conſcenderent, neq; naturæ circino diuinam omnipotentiam metiendam eſſe arbitrarentur.

In qua autem magnus ille nobis conſtat fructus, quòd cùm perpetuam iſtorum cœlorum rationem cernimus, cogitare debemus, eos nobis rotari, propter quos ſiue prę̃terita, ſiue inſtantia, ſiue futura, ſiue terrena, ſiue cœleſtia facta ſunt ab eo, qui nos ex nihilo immenſa ſua charitate creauit, redemit, aluit, docuit, & continenter docet.

Atqui ne Aſtronomi ad diuinationes, & ad alia, incertos Planetarum curſus obliquè transferrent, præmoniti fuerunt iſta cœleſtium motuum variatione, nihil inde conſtantiſsimæ præcognitionis ad ea, quę cogitarunt, iudicia de humanis rebus ferenda exiſtere poſſe, ac proinde ordinatiſsimæ prouidentiæ Maieſtatis Diuinæ (non autem horoſcopis, non fato) quæcunque eueniant, eſſe aſcribenda: Sic Chaldæi, qui mille quingentos annos in eo ſtudio poſuerunt, cùm orbis octaui motum, Ptolemæus item cùm motum trepidationis ignoraſſent, ecquid certis alijs de ro-

Contra Aſtronomos iudiciarios pulchrè.

rebus inde conſequentibus ſtatuere potuerunt? Cùm verò Zodiaci partes, & ſigna integrum mutaſſe locum ſapientes viderint, vnicuique cordato licet intelligere, quàm incerta fuerint, quæ ipſi tanquam oracula credi voluerunt, cùm gentiũ mores, aut futuros humanos caſus inde prædicerent, aut adeò imperiorum, & regnorum conuerſiones, quę videbantur in idem temporis ſpatium, vel momenta recidere, ſuperiorum orbium influxibus attribuerẽt, aut deniq; auſi ſunt ad reliqua omnia prænoſcenda, canones, & aphoriſmos præſcribere. Quæ ſine dubio incertiora fuerunt, quàm ipſa motuum incertitudo, cùm ſequẽtia ſecula multum aut horarum, aut dierum, ne dicã momentorum exhauſiſſe videamus, quibus aſpectus illi, atque concurſus omninò variauerunt. At cùm hæc ita ſint, videant pij, atque ij præſertim, qui de Imperatorũ dignitate gloriantur, quibus rationibus Conſtantinus Magnus ſancti Paſchæ legitimum diem conatus eſt quoquouerſum inuehere: vt ſi qui rationibus ſolis haud moueantur, ij certè & rationibus, & auctoritate permoueantur ad ea, quæ pacis, & cõſenſionis atque imprimis Chriſtianæ erga diuinum cultum reuerentiæ ſunt. Is igitur ſic.

EPISTOLA MAGNI IMPERATORIS Conſtantini ad omnes vbique Eccleſias, de ſancta Synodi actis, & de ſancto Paſcha.

CAPVT V.

EXPERIENTIA edoctus, per rerum publicarum proſperitatem, quanta ſit diuinæ poteſtatis gratia, illum mihi propoſitum eſſe debere finem iudicaui, vt à beatiſsimis Catholicæ Eccleſiæ populis fides vna, & ſyncera charitas, conſentienſque in Deum pietas ſeruetur. Sed enim cùm aliter omninò fieri non poſſet, vt ordo ſtabilis & firmus conſtitueretur, niſi ſimul omnes, aut certè plures Epiſcopi conuenirent, & de re qualibet ad ſanctiſsimam religionẽ pertinente dijudicarent, eius rei gratia quã fieri potuit plurimis coactis, me quoque perinde atque vno aliquo ex vobis (num enim negauerim, quo maximè lætor, conſeruũ veſtrũ me eſſe?) præſente vſq; adeò omnia in debitã ſunt diſquiſitionem vocata, quouſque rerum omnium inſpectori Deo placita ſententia, ad conſentientis vnitatis concordiam ſtabiliendam, in lucem eſt protracta, ita vt nihil iam, quod ad diſſenſionem, aut profeſsionis fidei ambiguitatem facere poſſet, ſit relictum. Vbi cùm de ſanctiſsimo etiam Paſchæ die quæſtio eſſet exorta, ſententijs omnium decretum eſt, conuenire, vt id eodem tempore ab omnibus vbique peragatur. Quid enim nobis eſſe poteſt vel pulchrius, vel gratius, quàm ſi is dies feſtus, vnde ſpem immortalitatis percepimus, vno ordine, & celebri ritu ab omnib' certò, & inuiolabiliter peragatur? Ac primùm quidem indigna res fuit, ſanctiſsimum eum diem imitatione, atque conſuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus ſuis nefario flagitio contaminatis, non iniuria quoque animis ſunt excæcati, homines ſcelerati. Quidni enim liceat gente ea relecta, rectiore, verioreque ordine, quẽ à primo paſsionis die hucuſq; ſeruauimus ad futura quoque ſecula obſeruationis huius ritum tranſmittere? Itaque nihil nobis commune ſit cum infeſtiſsima Iudæorum turba. Aliam ſiquidem à Saluatore accepimus viam. Propoſitus eſt ſacratiſsimæ religioni noſtræ ſuus curſus, & legitima, quæ illam deceat regula, quam vnanimi conſenſu complectentes, nos ipſos à fœda illa conſcientia, & ſocietate retrahamus fratres Reuerendiſsimi. Et profectò omnium abſurdiſsimum eſt, illos gloriando iactare illis obſeruandis nos ſufficere non poſſe, abſque illorum doctrina, & prę ſcripto. Quidnam verò illi rectè ſentire aut ſapere poſſunt; qui poſt illam Dominicam cædem mentibus capti, non ratione aliquã, ſed impotenti impetu, quocunque eos inſitus impellit furor, ducũtur? Quam ob cauſam; cùm in hac quoque parte verũ non perſpiciant, ſed vti ſemper affectu vitioſo tranſuerſi rapiantur potius, quàm errorem corrigant, eodem anno bis paſcha peragunt. Qua igitur de cauſſa eos ſequemur, qui graui errore ſe implicatos eſſe cõfitentur? Bis equidem eodem anno Paſcha celebrare haud vnquam ſuſtinuerimus. Atque etiam ſi hæc vobis non exponerentur, conueniret tamen, vos pro mentis veſtræ ſagacitate, ſemper & ſtudere & optare, ne cuiuſpiam ſimilitudine, & exemplo puritatem animarum veſtrarum pollueretis, neue hominum modis omnibus malorum conſuetudinem imitari videremini. Ad hæc illud quoq; conſiderandum venit, in re tanta, & tam ſolennibus religionis noſtræ ferijs diſſenſionem extare aliquam lõgè eſſe impijſsimum. Vnum namque nobis libertatis atque redemptionis noſtræ diem, ſanctiſsimæ ſcilicet paſsionis ſuæ Saluator noſter dedit. Vnam eſſe Catholicam ſuam Eccleſiam voluit, cuius tametſi partes in multis varijſq; ſunt diſperſæ locis, vno tamẽ ſpiritu, hoc eſt, diuino arbitrio fouetur. Cõſideret porrò Sãctitatis veſtrę ſolertia, quã graue ſit, & indecorũ, per eoſdẽ dies, alios quidẽ ieiunijs intentos eſſe, alios verò conuiuijs vacare: & poſt Paſchæ dies,

hos

Sacrarum Synodorũ vtilitas & auctoritas Imperialis humilitas, & ſubmiſſio.

Hæreſes ſublatę per Synodum.

Celebrandi Paſchæ conſenſus.

Infeſtus Iudæis Conſtantini animus.

De Iudæorum cæcitate.

Paſchæ ferias minimè cũ Iudæis celebrandas eſſe ſuadet.

Epiſcopo, qui pecunia Turcis data, in eius locum ſuffectus eſt: neque ſanè abſque ſuſpicione, quod hæretici quidam, qui alio prætextu Conſtantinopoli degunt, ęgerrimè ferentès à Ieremia primùm quidem veſtras hæreſes pluribus cenſuris fuiſſe confoſſas, deinde etiamnum Kalendariũ Romanum emendatum recipi, Turcarum imperatorem ad eum relegandum accenderint. non minus quàm egregij pergunt eſſe artifices in turbanda pace, quæcunq; inter Chriſtianos Principes à pijs Catholicis procuratur.

Porrò rationes, quibus Græcorũ obiectiones dilutæ ſunt hæ fuere. Nihil nouatum fuiſse à Romano Pontifice, ſed ſeduiò curatum vt Synodi Nicęnæ decretum obſeruaretur, à quo orbis Chriſtianus receſſerat, quòd rectam intercalationem poſteri haud adhibuerunt.

Qvòd ſi quid Græci nouatum à Pontifice Maximo putaſſent, qui rem olim cõſtitutam iterum tractari curauerit, eodem argumento Nicænæ Synodi Patres, atque ante eam ſanctiſsimos Martyres (& quidem ipſos quoque Romanos Pontifices) percelli, quaſi Apoſtolicum canonem nouauerint, quẽ identidem executioni mandari ſtuduerint, cùm Aſiatici ab eo receſſiſſent.

Tabellam autem ſiue ordinem Kalendarij, quem Patriarchæ illi ad Ruthenos miſiſſent, vel ipſi obſeruabant, non omnino manaſſe à patribus Nicænæ Synodi: quare neque inde quidquam effici, quo Romana correctio conuelli poſſet. Porrò ijſdem canonibus, quos proponebant, ne Græcos quidem vti ſcire, præterquã quòd etiamſi rectum de æquinoctio canonem habent, errãt tamen in annis conditi mundi, ipſaque in chronographia: Errant item in aureo circulo, quem non eſſe amplius eundem temporis ipſa proceſsio euidenter monſtrauit.

Qvod ad Ptolemeum attinet, quem ea in re ijdem aiebãt ſequi debuiſſe Latinos, ne Græcos quidem illum ſequi: Neque verò Latinorum Eccleſiæ libros præſtantiſsimi illius viri ignotos eſſe, quos paſsim Catholicæ Academiæ verſant, & prælegunt: Nec adeò Ptolemeum ipſum voluiſſe, vt ſuis hypotheſibus addiceremur, ſi quando à tempore, cuius filia eſt veritas, veriores aliæ oſtenderentur.

Ad Theologos quod ſpectat, quos Patriarchæ ſcribebant ſatius fuiſſe vt Romanus Pontifex conſuleret, quàm Aſtronomos (ſic enim inquiunt probabiliorem, & veritati plus conſonam eius deliberationem fuiſſe futuram) nihil fuiſſe prętermiſſum. Aliquot enim annos duraſſe œcumenicam Tridentinam Synodum, quæ correcti Kalendarij promulgationem anteceſſerit: nec ſemel patres illos ea de re inter ſeſe egiſſe, cùm de Breuiario emendando loquerentur: poſtea omnibus Theologorum Academijs, eam correctionem per vniuerſum Catholicum orbem fuiſſe à Romano Pontifice miſſam, ac deinceps prodijſſe in lucem, ac iuſſam, vt obſeruaretur: Id quod multò antea in rem collatum fuiſſet, ſi in ſapientia emendantis, aut in poteſtate iubentis duntaxat, non autẽ in conſenſu quoque & auctoritate Chriſtianorum Principum approbantium poſitum fuiſſet: Nullam verò cõfuſionem eſſe ſubſecutam; confuſionem ſanè apud eos remanſiſſe, qui confuſionibus hæreſum, & multiplici ſchiſmatis malo premuntur. At Catholicã diſciplinam, & ordinem tenere interim proſperum curſum, quacunque in regione fides vna eaque antiquiſsima martyrum ſanguine conſignata eſt, atque aucta. Nouum item orbem terrarum, in quẽ ſola ipſa Romana Eccleſia idolis deiectis Chriſti Euangelium inuexit, eodem illo emendato Kalẽdario iam vti, vt is ipſe orbis in iudicio ſurrecturus ſit, & Orientales condemnaturus, qui cùm primitias ſpiritus olim acceperint, ſpiritui pacis, & vnitatis aduerſari non ceſſant.

Iam quod temeritas, & alia eiuſmodi Catholicis obijciebantur, hæc facilè in gratiam Chriſti Schiſmaticis condonata ſæpe fuiſſe, atque item nunc libenter condonari, ſi redire ad cor velint. Illud certum eſſe, quæ ex officina mendacij iacula emittuntur, ea ſolere in aëre perrumpi, vel in capita intorquentium recidere. Quod ſi quis etiam altius iſta perpendiſſet, eum cognoſcere potuiſſe, in eos illud quadrare, quod quidam Græcus poeta dixit: Imperitiam & ignorantiam parere audaciam: atque illud Apoſtoli: In quo alterum iudicas, teipſum condemnas. Rom. 2.

Et verò Orientales, qui ſummum Eccleſiæ Catholicæ Pontificem licentius incuſaſſent, potuiſſe Patriarcharũ antiquiorum ſanctitate permoueri, qui in iudicio fidei, primas ſemper Romano Põtifici detulêre. Id autem fuiſſe reuocãdum ad memoriam, quod ſemper gerunt in oculis: nempè vltricem Chriſti dexteram, cùm quanto longius à Petri ſede ſe ſubtraxiſſent, in tanto grauius Saracenorũ, & Turcarum iugum incidiſſent. Quod ipſum etiamnum reliquos experiri, qui cum Diuino tribunali ſeſe ſubduxerint, tam cuiuſcunque Apoſtatę iudicio ſtent: vel neſcio quorum Politicorum (velint, nolint) mancipia fiant.

Porrò vix credibile videri, Pontifi-

quinoctia æuo perpetuo certas & fixas habeant in Kalendario ſedes, cùm à Iulio Cęſare, qui primus hanc anni formam, & intercalandi rationem induxit, tredecim, aut eò amplius dies conſtitutam tunc ſedem antecedant. Verùm huic difficultati eius libelli auctor afferre ſe medicinam, & quidem perpetuam pollicetur. Proponit enim ſibi anni Alphonſini menſuram, quæ inter varias, media eſt, atque ideo errori minus obnoxia, ex qua ſubductis calculis efficitur, vt in annis plus minus CXXXIIII. AEquinoctiorum loca integrum anteuertant diem. Quo poſito hos tredecim dies, quos diximus, ſeu quod magis exiſtimat eſſe ex Eccleſiaſtica dignitate, decem illos qui à tempore Nicæni Concilij excreuerunt, intermiſsis decem intercalationibus, in his quadraginta annis, qui proximè ſequentur, eximendos cenſet. Atque ità reducto AEquinoctio verno ad XII. Calend. Aprilis, quo loco in eo concilio fuit conſtitutum; finitaque omni confuſione anno Domini M. DCXX. à quo iam melioribus auſpicijs anni procedere incipient, in omne poſterum tempus hanc intercalandi rationem reſtituit, vt centeſimi quique anni qui intercalares omnes eſſe ſolent, ab eo tempore non omnes, ſed tres primi quique communes, quartus verò quiſque intercalaris ſit. Ita vt milleſimo ſeptingenteſimo, milleſimo octingenteſimo, milleſimo noningenteſimo nullus intercaletur dies, bis milleſimo verò vſitato, & conſueto more intercaletur. Atque eodem modo reliquis, qui deinceps cõſequentur, annis, ſiue quoniam alij non putant expectandum eſſe, dum quadraginta illi anni tranſeant, vt reliqui in ſuam rationem reuertantur. Sed illos decem dies ſimul eximendos, moleſtiámque eam ſemel deuorandã cenſent, anno id M. D. LXXXII. quo menſe aptius deuorabitur, fiet, deincepsq́; is ordo ſeruabitur, qui infrà in tabella deſcriptus eſt. Porrò huiuſmodi varietatibus centeſimos quoſque potiſsimum annos eligit, qui notabiles magis ſunt, quo minus negligentia aliqua, aut huius diuerſitatis obliuio poßit obrepere. Hæc ratio id habet incommodi, quod litteræ Dominicalis circulis, primis his quadraginta annis, qui communes eſſe debent, nulli vſui eſſe poteſt, deinceps verò non niſi exactis quadrigentis annis ad idem initium redit. Sed id non eſt tanti, præſertim cùm ei rei peculiaris quædam tabella ſit dedicata. Alterum quod reſtituendo Kalendario, veræque Paſchatis rationi tradẽdæ impedimentum afferre videbatur illud eſt, quod nullus cyclus decẽnoualis reperiebatur, q̃ Kalẽdario appoſitus præſtare poſſet, vt iidem numeri perpetuò lunam nouã, atque ex ea decimam quartã Paſchalem oſtenderent. Idq́ue ea ratione, quod luna, non vt antiqui illi exiſtimarunt confectis ſuis curſibus decem & nouem annorum numero ad idem caput ita refertur, vt per ea rurſus veſtigia penitus reuoluatur, ſed vt ab alijs ſubtilius inueſtigatũ, & deprehenſum eſt, ſuos orbes, conuerſionesq́; ſic moderatur, & conficit, vt trecentorum, & aliquid amplius annorum ſpacio diſcordet. Atq; inde effectũ eſt, vt quatuor iam, & eò amplius dies aureus ille numerus, à veris locis fuerit euagat⁹. Et vt ante diximus Paſcha aliquãdo vigeſima ſexta luna non ſine piorum hominum dolore, maleuolorumq́ue irriſione celebremus.

Hęc tabella & aliq̃ſuere poſtea typis editæ, & paſsim extant.

CVM igitur hæc ad Poloniæ Sereniſsimum Regem Stephanum ex vrbe perueniſſent, his ille verbis Epiſtolam Cracouienſi Academiæ ſcripſit.

EPISTOLA SERENISSIMI REGIS Poloniæ Stephan. ad Academiam Cracouienſem.

CAPVT VII.

VENERABILIBVS, AC EXCELLENtibus viris, Rectori, Doctoribus & Magiſtris, præſertim Profeſſoribus facultatis Mathematicę Vniuerſitatis Cracouienſis deuotè, & fidelibus nobis dilectis.

STEPHANVS Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituanię, Ruſsię, Pruſsię, Mazouiæ, Samogitiæque &c. Princeps Trãſſyluaniæ. Venerabiles, ac Excellentes, fideles, nobis dilecti. Cùm ad omnem Diuinorum pariter & humanorum rationem ritè conſtituendam ordo temporum requiratur, ſapienter atque non minus piè à multis prudentibus & pijs viris in hoc ſtudio deſudatũ erat, quo vera anni ratio, ipſiusq́; ſacroſancti diei Paſchæ celebratio (q̃ cætera ſequuntur) ſuo tẽpori reſtitueretur, aut ad certiorem formam reſtringeretur. Obſeruatur enim iam hoc non à paucis temporibus annum à Cæſare Iulio inſtitutũ ſucceſſu temporum non modicè ſuis terminis egreſſum eſſe. Quoniam autem ſummus Pontifex, cuius nos auctoritatem libenter in omnibus ſequimur, inter cæteras paſtoralis officij ſui curas; etiam in eam rem incumbit, quo reſtitui Kalendarium poſsit, meritò Chriſtianis omnibus hoc illius ſanctiſsimum ſtudium gratum eſſe debet. Et tantò quidem magis, quòd omnium Chriſtianorum Regum, ac Principum ea de re ſententias explorare, ac cognoſcere velit. Vt quod ad omnem & temporũ, & Prouinciarum ſtatum pertinet, etiam id

ante ab omnibus ritè perpendatur, ac examinetur. Cum igitur eius ſanctitas nobis ea de re ſcripſerit, ac compendium nouæ rationis reſtituendi Kalendarij miſerit, requirens etiam conſilium, & iudicium Mathematicorum noſtrorum. Illud fidelitatibus veſtris mittimus, atque hortamur, vt eam rem diligenter in manus aſſumãt, de eaque intercalatione vel augenda, vel minuenda, vel mutanda, vel ea, quæ offertur approbãda, ita rationes omnes conferant, quo & nos intelligamus ſtudium veſtrum, & induſtria veſtra cùm vobis ipſis, tum Regno noſtro, ac vobis ipſis honorifica apud ſuam ſanctitatem & homines cæteros exiſtat. Benè valeant. Datum Varſauiæ die 7. menſ. Aprilis. Anno Domini 1578. Regni noſtri anno ſecundo.

AT neque hæc tantum Græcis, & Ruthenis expoſita ſunt, verùm etiam oſtenſum, ſi tabella eorum firma Paſchæ ratio inueniri potuiſſet, nihil Eccleſiam Catholicam cunctatam fuiſſe, quin omnibus vlnis eam excepiſſet. Quorſum enim tanto labore ab omnibus Academijs, atque à Mathematicis per tot ſæcula conquiſitum fuiſſet, quod erat in promptu? Sanè cùm Catholici deprehenſo antiquorum errore, quo in Paſcha celebrando pertrahebantur, non erubuère ſemetipſos corrigere, quanto minus erubuiſſent alios imitari, qui rectius ſapuiſſent? Verùm enimuerò, ne tabellam quidem illam, qua Græci nunc vtuntur, à Nicęnę Synodi patribus eſſe profectam, facilè aliquis probauerit: A quibus niſi prodijt, quid tanti eam Rutheni nunc faciunt, cùm ſuo tempore diuina ſapientia rectiorem nobis ſuppeditauerit?

Et ſanè quidquid hac in re Græci vnquam poſt Synodum Nicænam adhibuere, euidens coniectura eſt, eos à Latinis mutuaſſe: tabella enim qua ipſi adhuc vtuntur, licet ſit Græcè conſcripta, Latina tamen retinet nomina Martij & Aprilis, in quos cadebat Aequinoctium Vernum, & quæ ſunt reliqua ad legitimi Paſchæ ritus tempora dignoſcenda.

Præterea ne Epiphanius quidem, neque Cyrillus Alexãdrinæ Eccleſiæ Archiepiſcopus tabulæ, aut rationis eiuſdem, alteriuſque quaſi perpetuæ, & immutabilis futuræ mentionem faciunt. Ac tamen ij Nicænæ Synodo fuère propiores, & de Paſchatis feſto diligenter (vt diximus) ſcripſerunt.

Certè ſi quo tempore Sanctus Epiphanius vixit, idem cum hoc ſæculo erat eiuſdem tabellæ vſus in Oriente, manifeſtum eſt Græcis nihil fuiſſe certi ac ſolidi in Epactis rectè ſupputandis, & intercalationibus faciendis, cùm in anni ſolaris magnitudine non mediocriter Epiphanius errauerit: ait enim vbi de Audianis ſermonem fecit, annum iuxta ſolarem curſum compleri trecentis ſexaginta quinque diebus & horis tribus.

Deinde Epactarum, id eſt adiectitiorum dierum, vt Lunæ curſus cum ſolari æquetur numerum expendit, ſatis fallacem. Ex quo fit, vt Græci Kalendarij diſpoſitio (ſiue certè eius ſæculi) falſa quoque fuerit, ac multum & vagum receſſum paritura. Sed & conſtat B. Cyrillum Alexandrinum Patriarcham librum de cyclo Paſchali annorum 95. ſcripſiſſe, atque homilijs Paſchalibus aliquando denunciare ſolitum eſſe, quoto die, quoti menſis proximæ quadrageſimæ initium futurum eſſet, quoto item ſequentis menſis initium magnæ hebdomadæ, & quoto eiuſdem menſis ieiunium ſoluendum veſpera ſabbathi ad multam noctem, & illuceſcente Dominico Paſcha celebrandum. Quorum patrum ſcripta, ſi cum tabella iſta conferantur, patebit, aliam inueniendi Paſchæ rationem, poſterioribus temporibus eſſe initam, prout cuique peritiori rectius ſore temporis ipſius obſeruatio indicauerat: vel ſanè non vnam, ſed diuerſas, & diſſonas tabellas interdum fuiſſe apud Orientales. His ergo & alijs rationibus auditis Ieremias Patriarcha Conſtãtinopolitanus, veritatem (vt ſatis notum eſt) agnouit, & (quod in illo fuit) omnibus qui ab eo pependiſſent proponendam eſſe decreuit, id quod feciſſet, niſi à Deo ſapientiſsimè permiſſum fuiſſet, vt veritati tantum teſtimonij pro abſconditæ Diuinæ prouidentiæ ordine ſatis eſſet hoc tempore, ac tamen dum Turcæ, atque Schiſmatici eius conatibus reſiſterent, reſtaret locus in quo Dei ſapientia diuitias ſuas ſenſim humanis captibus ad ſui gloriã alio tempore exereret.

PROTESTANTES ET POLITICI quidam, ac denique aliqui Mathematici, dum dolent à ſe, priuſquam à Pontifice Romano non fuiſſe promulgatam emendati anni rationem, quanto plura commenti ſunt ne promulgationem admitterent, tantò grauiora teſtimonia veritati vel inuiti reddiderunt.

CAPVT VIII.

AT Proteſtantes in Germania (vt etiam in hoc ſaperẽt poſt factum) cùm tabeſcerent inuidia, quòd qui ſaſe reformatores, & Spiritum ſanctum habentes, atque Euangelicos, addo etiam Mathematicos inſignes bonæ Germanorum ſimplicitati dudum venditaſſent, id ipſi non

ante-

anteuertiſſent, quòd vni Catholicæ Eccleſiæ DEVS reſeruauerat) mirum eſt in quam multiplices formas ſe mutarunt, vt eandem anni correctionem excuterent, ac ſi poſſent, euerterent: eo ſanè animo, vt ſi quid à Romano Pontifice fuiſſet commiſſum aduerſus rectæ putationis temporum præcepta, ſuæ exiſtimationi aliqua ratione conſulerét. Quod vbi nõ ſucceſsit, tunc, ne non nihil feciſſe viderentur, in hoc toti incubuere, vt diſplcerêt, ſi qua expeditiore ratione intercalatio, totaque iſtius rei diſpoſitio effici potuiſſet. Sed dum etiam in hoc fruſtra ſudant: atque (vt ille) dolium in cranio verſant, idem qui vos in alijs omnibus rebus agit ſpiritus vertiginis, ſic cœpit veſtros circumferre, vt cùm ſinguli ſuam ſententiam pronunciaſſent, ſiue in conuentibus, quos ea de re habuerunt, ſiue in epiſtolis quas ad Principes ſcripſerunt, diffiteri non poſſent, annum fuiſſe corrigendum, & ſuam tamen pertinaciam, atq; imperitiam pugnantibus commentis proderent. Reliqui nequitiam addidere, tumultuq; & ſeditionibus agere cœperunt, quemadmodum Auguſtæ Vindelicorum eſt factum. Sed cordati Senatores acutius re inſpecta, vt correctionem Romani Pontificis admiſere, ſic ſeminiuerbium quendam, inter populares, hæreſes prædicantem turpiter & iuſtè è ciuitate eiecerunt. Alij verò cautiores facti, (vti Chemnitius & alij) Romani quidem Pontificis conſilium veritate victi agnouerunt, verùm ne Catholicæ Eccleſiæ adhærere viderentur, cogitandum eſſe etiam atque etiam Proteſtantium Principibus ſcripſerũt, ne ſi correctum Kalendarium admitteretur, Pontifici Romano ſubdi ſeſe putaretur: Vt nimirum agnoſceremini, quanto ſtudio feramini veritatis amplectẽdæ, à qua tamen bonum eſt vinci, cùm à quocunq; pronuncietur, à ſpiritu ſancto ſit. Cæterùm nonnulli inter eos, vbi ſeſe eandem correctionem euadere non poſſe intellexerunt, iam non tanquam à Pontifice Romano, ſed ob publicam quietem, & politiam admiſſuros polliciti ſunt. At certè ſi ob politiam Paſcha celebrauerint, Diuinum cultum nihil ſe facere ſatis indicabunt. Quamobrem neque ad illos ea lætitia & ſolemnitas pertinebit, de qua ſpiritus ſanctus per Dauid prophetauit, dicens. Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.

Lucian' de ſcribeda hiſtoria, vbi agit de Diogene.

Pſalm. 117.

Porrò hoc conſilium arripientes alij, quos meritò Græci ἀμφοτερίζοντας, D. Auguſtinus neutrales vocauit, dum ſapientiſſimi videri vellent, ad Cæſarem (quaſi ad ipſum anni correctio pertineret) rem referebant. At poſtquam euincere nequiuerũt, quin ad Eccleſiam hoc totum ſpectaret, quidquid autem ſecuturę commerciorum confuſionis obijciebât, id à Catholicis refutatum eſſet. denique (vel nolentes) herbam (vt eſt in prouerbio) & ipſi porrexerunt. Eccleſiæ enim rectè conſtitutæ ordo tantum abeſt vt humana negotia turbare poſsit, vt turbulẽtiſsima, ac penè nulla ſint ipſa Regna, & Imperia, vbi Catholicæ religionis ordo non ſeruetur integerrimus. Et maior ſanè futura turbatio fuiſſet, ſi penè toto iam orbe Catholico eam anni emẽdationem admittente, hæc ob paucos neſcio quos mirificè inter ſe diſſectos vocari debuiſſet in dubium. Præterquam quod ita ſapienter initio ea correctio eſt ante biennium promulgata, vt neque nuptiarũ tempus contrahendum fuerit, neque ieiunium Quadrageſimæ prorogandum, aut Quadrageſimalium nundinarum dies immutandi, aut vllum prorſus afferendum mercibus incommodum. Quæ quidem omnia ſequentibus annis (licet hoc quoque Romanus Pontifex proſpexerit, remediumque quoad eius fieri potuit adhibuerit) æquè commodè effici non poterant. Nam 1584.
& anno huius ſæculi octogeſimo quarto, quatuor hebdomadis integris ſanctus Paſchæ dies citius celebratus eſt ab omnibus verè Chriſtianis, quàm ab alijs, qui Kalendarij eorrectionem haud admiſerunt. In qua re niſi Catholici vnanimes conueniſſent, minimè contigiſſet (quemadmodum S. Leo Magnus ſcripſit) vt Diuinæ pacis conſortio ſicut vna fide iungimur, ita vna ſolemnitate ferremur.

Ad epiſcopos Gal. & Hiſp.

Sed & non defuit quidam in Gallijs, quaſi poſtliminio erumpens, qui librum ſatis magnum de anni emẽdatione edidit. Qui ſi ad cæteras ingenij dotes obedientiã fidei adiunxiſſet, quã in ea, quæ firmamentum & columna veritatis eſt Eccleſia ab omnib' Chriſtianis neceſſario requirit Apoſtolus, neque verò nimis fidenter ea momordiſſet, quæ ſapientiſsimè à Patribus Nicænæ Synodi decreta ſunt, nec de quartadecimanis ſiue τεσσαρεσκαιδεκατίτας, quaſi iniuſtè fuiſſent cõdemnati, liberius quàm par erat, ſcripſiſſet, nomini ſuo, & aliorum vtilitati melius conſuluiſſet. At vt tantam Gregorij tertij decimi Pontificis Maximi diligentiam adhibitam in anno ad Nicęnę Synodi normam reuocãdo ſub Liliani anni nomine carpat, vnuſquè ipſe omnium velit haberi perſpicacior Lynceus, qui tandem methodum ipſiſsimã reppererit, credo ſatis iuſtę cauſſę videri peritioribus Catholicis poſſe: ſi pauca hæc de illo attigimus, alij enim copioſè ad eius methodum, quę nõ vno nomine vitioſa eſt (ſicuti ſunt pleraq; alia quę affert atq; ad reliquas penè omnes quę hactenus extitere aliunde obiectiones

Ioſephus Scaliger.

Chriſtophorus Clauius Societatis Ieſu inſignis Mathematic' Romæ ad omnia reſpondit.

lectiones reſpõderunt, qui quidem totam hanc rem, vt plures annos eodem Pontifice Maximo mandante, cum præſtantiſsimis quibusq; Catholici orbis Aſtronomis accuratiſsimè pertractarunt, ſic iam habẽt in promptu, vt breui emittendæ ſint in lucem.

Bartholomæus Scultetus Gorlicienſis.

Interea verò (vt hoc obiter addam) non defuit inter ipſos Proteſtãtes, qui cùm primùm Gregorianum Kalẽdarium prodijſſet, illud ipſum apud eoſdem ederet, Luſatiamq; adeò vniuerſam eò perduceret, vt (ſicut ingenuè fecit) amplecteretur. Atqui & cùm ipſe nouiſsimè Luſatiam prętergrederer, illemet qui Gorlicij Mathematicũ & Senatorem agit, alterum mihi librum oſtendit, quem prælo erat daturus, quo libro errores, & pertinaciã oppugnantium eam veritatem fuſius aperit, & refutat. Sic igitur patrocinium veritati ſuſcitat vndique diuina ſapientia, factura vt etiam inter veſtros, ſi homines tacuerint, lapides clament: vobis autem, id quadret, quod Ariſtophanes in Nebulis ſcripſit, cùm lunam inducit cũ Athenienſibus alieno anni tempore ſolemnes cultus & ferias inſipienter celebrantibus, expoſtulantem his verbis:
Κ᾽ οὐκ ἄγειν τὰς ἡμέρας, οὐδὲν ὀρθῶς, ἀλλ᾽ ἄνω τε καὶ κάτω κυδοιδοπᾶν.

EX LIBRO BARTHOLOMAEI Sculteti Mathematici, qui inter Proteſtantes viuit, qua aduerſus Proteſtantium vanas obiectiones reſpondet.

CAPVT IX.

AT paucá de multis (ne quis iſtorum aliquid falſi nos comminiſci puter) ex eodem Sculteti libello huic tractationi loco coronidis adiungamus. Is igitur ſic habet:

Hoc ordine diligentins inquiſito, patebit maxima vtilitas cum delectatione propter mutuã collationẽ examinis vtriuſq; Kalendarij, quæ in eius exercitio experiri licebit: melius enim, & penitius arborum natura & fructus alia quàm hac ratione perſpici, & conſiderari nõ poterit. Et cùm hæc ſint clariſsima luce comprobata, non immeritò improbanda eorum ſunt inſolentia iudícia, quibus conantur vetus deprauatum Kalendarium huic innouato, & correcto anteponere, cùm nondum eruditione ſua qualitatem vtriuſque collatam introſpexerint, quatenus hoc melius, & perfectius illo exiſtat. Et multò magis refellendæ obiectiones quas effutiũt, qui arbitrantur impedire publicationem ipſius, elaborando, ne melius ſubſtituatur peiori, & inſudando, vt corruptum loco correcti retineatur. Eiuſmodi homines cur non videantur plus amare tenebras, quàm lucem? Correctum enim Kalendarium tantam lucem confert omnium ſęculorum hiſtorijs, reſtituendo ipſas in veros terminos reuolutionis ſolaris & locum primitiuum, quarum quaſi memoria haberi poſsit: qualem vſum vetus Soſigeneum, nec vllum aliud peregrinum Kalendarium communicare nobis valet. In nouo enim retinentur certis terminis cardinalia ſolis puncta, & quatuor anni tempora figuntur ſuis ſtatis diebus, atque in tali curriculo clauduntur, vt definitiua ſua puncta nũquam tranſgredi patiantur, vetus autem ſingulis fermè centenarijs decedit, lõgius fugiendo ab hiſtoriarum terminis eorũdemque attacta memoria. Iſta in hoc noſtro exercitio ita manifeſtè infinitis exemplis demõſtrare poſſumus, vt ſtupidiſsimus, & prorſus alienus à mente ſit, qui ea nõ percipiat. Quid ergò proderit clariſsimę luci contraire, & inferre tales opiniones, quæ cum recta ratione pugnant? A quibusnam verò ordiuntur ſuam contradictionem? à perſona, vt non quid, ſed quis dicat ſit ſpectandus: quaſi res ipſa per ſe optima ob maleuolentiam iactam in perſonam, non ſit procuranda, ſed ſimul cum eadem ſit reijcienda. Alij vſum notationis temporis, & obſeruationis anni temporum vilipendẽdo, arguunt minimè curandum, quando aut vbi locorum memoria rerum ſacrarum in Kalendario ſignificetur celebrãda, vt propter hanc ordinis reſtitutionem neutiquam ſit correctio ineunda: quæ opinio homine ratione prædito minimè digna cenſenda eſt. Alij ſunt qui ex incognita perſuaſione vaticinari cupiunt, mutationem Kalendarij conſequi mutationem regnorum: Rurſus alij vaniloqui putãt calculo Aſtronomico, aut tabulis motuum cæleſtium inde accerſiri ſcrupulum: qui ſermo in primis indigniſſimus arbitrante ſe peritum eſſe in hac doctrina ſtatuendus eſt. Opinantur enim eſſe id illud quod nũquam eſt, aut fieri poteſt. Quod & alij de nundinarum, cenſuum, ſationis, nauigationis, & ſimilium rerum à terminis annuis diuulſione inijciunt, leuiſsimum eſt argumentum: Non enim eſt perpetuum quod vnius eſt principij, hocque minus metuendum: ideò intellexerũt maritimi, & terreſtres, quibus nunc vſus noui Kalendarij perdurat: ſcrupulus enim eſt periodo vnica abſoluẽdus, propter quẽ ratio notationis melioris, ſubſequendi ordinis in perpetuum durantis, non eſt negligenda. Et poſtremum ſuperaddere ſolent, & ſi minus priores obiectiones ſpectandæ forent, ſicuti verè viliſsimæ ſunt æſtimationis, tamen quod propediem finis mundi præ foribus expectetur, non eſſe vetus

Kalen-

Kalendarium amouendum, nouumq́; ob breuem durationem ſuſtinendum: hi ſunt vates, ſed non diuinitus adflati. nec etiamſi hoc anno mundi terminum poſſent prædicere illis eſt credendum. Si annus Soſigeneus, qui erat correctio decemuiralis præcedẽtis obſeruationis primum Chriſti aduentum humiliatæ carnis exceperat, cur non quoque Gregorianus, qui eſt correctio Soſigenei maiore perfectione ab eo conſtãs præuenire valeat, alterum eius aduentum in gloria Maieſtatis æternæ? Et quæ præterea ſolent alia irrationabilia in medium ſpargere, quibus imperitæ plebi, aut alijs conniuentibus fumum obducere, alienamq́ue mentem aduerſus correctum Kalendarium efficere moliuntur, Illa inter prædictas obiectiones enumerari poſſunt. Quæ in iſta præfatione examinare, & refellere noſtri non eſt inſtituti, alibi enim (vt cap. 9. de Kalendario Romano ad Romanam Cæſaream Maieſtatem) ſatis ſunt refutata, & quærentibus ſolutionem eo loco ſatisfactum eſt. Hæc ille.

QVENDAM MICHAELEM MAESTlinum, qui ſe ſcribit mathematicum Tubingenſem, dum nouiſſime conatus eſt altero (vt vocat) examine à ſe edito Kalendarium emendatum carpere, non ſolùm imperitiam, & vanitatem ſuam prodidiſſe, verùm etiam (licet inuitum, ac non cogitantem) magis confirmaſſe Gregorianam emendationem.

CAPVT X.

ET denique cuiuſdam hæretici Michaelis Mæſtlini, qui ſe Tubingenſem Mathematicum ſcribit, erupit nouiſſimum examen, quo Gregorianum Kalendarium conatur euertere. Contra quem quoniam iidem, de quibus ſupra locuti ſumus, abundè reſponderunt, hoc vnum ſatis fuerit dicere. Nempè glorioſam illam Inſcriptionem, qua vniuerſos prouocat ad reſpondendum, niſi (inquit) velint haberi impoſtores, aut imperij turbatores, ſatis oſtendere hominis ventoſum ingenium ac proinde in eius ſcripti receſſu, multò minus eſſe, quàm fronte promittat. Nam vt pleraque in eo ſunt putida, certè cùm fateatur tabulas tam Alphonſinas quàm Prutenicas exactè cum cælo non congruere, cur item de æquinoctiali termino non dubitabitur, an ſit exactiſsimus, quẽ exorbitatione ſua opponit medio loco in 21. Martij ex auctoritate Nicæni Concilij affixo? Veruntamen & eo conatu comprobat ipſomet calculo Aſtronomico 21. diem permanere intermedium inter vtramque exorbitationem, verſus 19. & 24. dies Martij. Quamobrem Gregorianum computum aſtruit magis, quàm negat, confirmat quàm infirmat, ac veriorem illam eſſe omnibus alijs notationem annorum ciuilium inuitus etiam fatetur.

DE QVIBVSDAM ALIIS NIcænæ, & aliarum Synodorum Canonibus & conſtitutionibus, præcipuè de iјs quæ ad cœlibatum ſpectant, occaſione quorum de Clericorum cœlibatu fuſè diſſeritur.

SECTIO V.

ANTE NICAENAM SYNODVM extitiſſe alias Synodos, & conſtitutiones Apoſtolicas, ad quarum amuſsim Concilia inſequentia coacta & Canones lati ſunt.

CAPVT I.

QVONIAM verò cùm prouocaſſes ad decreta primarum Synodorum Canones quoſdam detorſiſti ad Sacerdotum cœlibatum, ad viſibilis Eccleſiæ primatũ, & ad ſanctum altaris Sacrificium, atque ad eos qui hinc percipiuntur fructus oppugnandos, propterea operæpretium fuerit, aliquid altius repetere, quòd cùm ad ordinem Eccleſiæ Apoſtolicum, tum ad propoſiti noſtri finem pertinet: deinde eorum Canonũ materiem præcipuè perſequi, quibus eadem omnia propugnantur.

Ac primùm ignorare non debes extitiſſe monimenta primarum Synodorum, & conſtitutionum Apoſtolicarum, ad quarum tanquã amuſsim Synodi reliquæ coactæ, canones (etiam ante Nicænam) lati ſunt, qui vim ſuam pro loco, tempore, perſonis obtinerent. Poſteà verò quæ per Generalia Concilia conſentientibus Eccleſiæ Antiſtitum animis promulgata ſunt, hæc eò plus roboris eſſe aſſequuta, quò magis vniuerſale bonũ (quod ideò Diuinius eſt) tractauerunt.

Inter cæteros Tertullianus, qui exeunte ſecundo Chriſtiano ſæculo vixit, ſic inquit: Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis cõcilia ex vniuerſis Eccleſijs, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebratur. Et hoc quàm dignum fide auſpicante congregari vndique ad Chriſtum. Vnde quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum, hoc tu pſallere non facilè noſti, niſi quo tempore cum cõpluribus cœnas. Conuentus autem illi ſtationibus prius, & ieiunationibus operari, dolere cum dolentibus, & ita demum

Tertul. aduerſ. Pſychicos c. 13

Sic hæretici pſallere non facilè nouerunt, niſi quo tẽpore cum compluribus ad ebrietatem cõpotarunt.

» congaudere gaudentibus norunt. Si & iſta
» ſolemnia, quibus tunc patrocinatus eſt ſer-
» mo, nos quoq; in diuerſis Prouincijs fungi-
» mur in ſpiritu inuicem repræſentari, lex
Cap 14. 2.Corint.9 Rom.6. eſt Sacramenti. Hæc ille. Qui paulò poſt
ſubdit: Quòd ſi noua conditio in Chriſto
ſepulti perſeuerat, iam noua, & ſolemnia
„ eſſe debebūt, aut ſi omnem in totum deuo-
„ tionem temporum & dierum, & menſium,
„ & annorum eraſit Apoſtolus, cur Paſcha
Nota ſtationes, & quartæ ac ſextæ feriæ obſeruantia. celebramus annuo circulo in mēſe primo?
cur quinquaginta exinde diebus in omni
exultatione decurrimus? cur ſtationibus
quartum & ſextum ſabbathi dicamus, &
ieiunijs paraſceuem. & ſequuntur. Hæc ille de Synodis generatim.

Iam verò quænam habita ſunt Concilia Hieroſolymis, & Antiochiæ actis Apoſtolorum D. Lucas ſcriptum reliquit, ſiue
Act.1. de electione Matthiæ, ſiue in Pentecoſte,
Act.2. ſiue de electione ſeptem Diaconorum, ſiue
Act.6. deniq; de deciſione Legalium, cùm Apo-
Act.15. ſtoli ea verba pronunciarunt: Viſum eſt
ſpiritui ſancto, & nobis, &c. (quod ſanè B.
Iræn. lib. 3. cap.12. Irenæus tanti fecit, vt ex illius Synodi ver-
bis vnum Deum probauerit aduerſus Marcionem) ſiue cùm Apoſtolorum Canones,
& conſtitutiones Apoſtolicæ à B. Clemente poſtea in ſcriptum redactæ fuerūt editæ
(quarum cum Nicæna Synodus, & antiqui-
Li. pro epi. Pontif. li. 1. c.1. & præf. in Clem. tas omnis mentionem feciſſent, Magdeburgenſes autem Centuriatores voluiſſent tantam veritatem obſcurare, apertè tum ab a-
Euſeb. lib. 2. cap.1. lijs, tum præcipuè à Franciſco Turriano noſtræ Societatis Theologo redarguti ſunt
Clemens Alex 6. hypotypoſeō. nequiſſimæ inſcitiæ) ſiue cùm Iacobus frater Domini electus fuit in Epiſcopum Hieroſolymitanum, quemadmodum Euſebius ex Clemente Alexandrino meminit:
ſiue de Antiochena Synodo, in qua ſegre-
Act.13. gati ſunt inuicem Beati Paulus & Barnabas,
Act.20. ſiue de Epheſina, ad quam Paulus omnes
Presbyteros, & Epiſcopos Epheſiorum,
atq; (vt inde colligitur) Aſiæ vniuerſæ conuocauit, ſiue de Corinthiaca, in qua multa
Aug. epiſt. ad Caſulanum. de ritu Euchariſtiæ (vt inquit D. Auguſtinus) egit Apoſtolus, & Corinthijs promiſ-
ſum præſtitit, quod antea ſcripſerat ijs ver-
1.Cor.12. bis: Cætera cùm venero diſponam.

Canone 37. At cùm Apoſtolico Canone ſtatutum
fuiſſet, vt bis in anno Synodi celebrarētur,
ſanè vbicunq; fidei ſemina fuerunt ſparſa,
(nec tamen Ethnici, aut hæretici obſtiterunt,) eæ paſſim habitæ ſunt, canonesq; editi. Quare perſpicuum fit digitum Dei
neceſſario hic fuiſſe, neq; Eccleſiam potuiſſe deliteſcere, poſterioraq; concilia vel
renouaſſe ſuperiores canones, qui ab hæreticis abolebantur, aut ab incurijs ſacerdotibus non obſeruabantur: vel orbi Chriſtiano varias varijs morbis medicinas poſtulanti, nouos edidiſſe. Certè Romanorū
conciliorum ſub Clemente primo Anacletus, ſub Alexandro primo, & Sixto primo, atq; Teleſphoro hi ipſimet decretalibus ſuis, ſub Victore Euſebius, ſub Syluestro, & Damaſo Iſidorus, & alij, atq; adeò
ijdē Pontifices meminerunt. Deniq; aliorum quæ per totum orbē terrarum congregata ſunt, plenæ ſunt hiſtoriæ Eccleſiaſti-
cæ. Nam & hi conuentus à Tertulliano per Anacl. ep. 1.
Græcias, & Africam habiti fuiſſe dicūtur: Euſeb. li. 5.
quibus intererant Catholici Epiſcopi, & c.30. ſeu 22.
reliqui ſacerdotes. Stationibus (ait) prius, Niceph. lib.
& ieiunationibus operati: primitiuæ nimi- 4. cap. 30.
rum Eccleſiæ conſuetudinem obſeruātes, »
qua ieiunia ſolebant præmittere, vti factū »
fuiſſe in Synodo Apoſtolorum Antioche- Act.13.
na, acta ipſa declarant.

CANONVM NICAENAE SYnodi numerus.

CAPVT II.

VErum vt ad Nicænam Synodum veniamus, Octoginta Canones ab ea
fuiſſe promulgatos, qui ad numerum ſeptuaginta fuerint redacti ſcribit B. Athana- Athan. epi. ad Mar.
ſius, non negat B. Marcus Romanus Ponti-
fex, ad quem ille de ijs recuperandis ſcripſe- Marcus 1. ad Athan. & ad Aegypti Epiſcopos.
rat. Plures verò fuiſſe omninò quàm viginti illos, quos commemorat ſextum Concilium Carthaginenſe, non ſolùm qui aliquot ante ſecula nos anteceſsere, Iſidorus, Iul. 1. epi. 2.
& alij, verùm etiam antiquiſſimi alij ſunt Sardicenſe Concilium.
teſtes, quos quoniam accuratè enumerat, Antiochenum Concilium.
& probat Alphonſus Piſanus Societatis noſtræ Theologus, qui plura de Nicæna Synodo ſcripſit, & verò paſſim liber ille extat, Vide lib. 3.
ad eum te refero. Eſt autem in Vaticano ma- Alphonſi Piſani in
nu ſcriptus Græcus codex nomine Syntag- Concilium
matis, ſiue commentarij, de rebus quæ con- Nicænum.
tigerunt in Synodo Nicæna, quo in libro
mentio fit τῶν διατυπώσεων, hoc eſt, conſtitutionum vt diximus, & τῶν ὅρων, id eſt, canonum. Eæ verò certò haud ſcitur quot fuerint, cùm qui illas forſan cū canonibus connumerarunt fieri poſſit, vt octoginta quatuor canones fuiſſe Nicænos crediderint, vti putauit Onuphrius. In eodē tamē Græco Onuphrius in Chronico Eccleſiaſtico.
codice Diatypoſes tantum adſcriptæ reperiuntur: licet auctor pauca de multis dicat
ſeſe deſcripſiſſe. Prætereà viginti ij canones, quos Synodus Carthaginēſis actis ſuis
inſeruit. Sed & Arabicum octoginta canonum concilij Niceni exemplar extabat in
Bibliotheca Marcelli ſecundi Romani Pōtificis, cuius ſimile ex Alexandria Aegypti
Romam attulit Ioānes Baptiſta Romanus
Societatis noſtræ, cum iuſſu Pij IIII. Pontificis Maximi, ad Alexandrinum Patriarcham nauigaſſet, vt eum ad Synodum
Tridentinam inuitaret: quam quidem

Sy-

Synodum poſteà eo ipſo Ioanne Baptiſta procurante, & Gregorio XIII. mandante Epiſcopi Montis Libani ad miſerunt. Erat autem in ipſo Arabico exemplari vulgati viginti canones, ordine alio diſpoſiti, priore tamen excepto. Quod quoniam multa habet, quæ ad Eccleſiaſticam Hierarchiam, & ſingulorum in ea graduum poteſtatem attinent, quædam item ex ijs quę Iulius primus Epiſtola ſecunda tanquam Nicæna citauerat, nonnulla item quæ vel in Synodo Antiochena, vel in Concilio Sardicenſi repetita ſunt, propterea primū diatypoſes ipſas è Græco, quæ paſsim non extant, huc afferam, quādoquidem ad reliqua faciliorem aditum ſternunt.

DE DIATYPOSIBVS ECCLESIAſticis ſermo Dogmaticus.

CAPVT III.

VERSABIMVR in luce, quæ eſt Chriſtus, tanquam ipſi propinqui exiſtētes, & ipſum aſpicientes. Sic in ſanctificantibus precationibus exercebimur. Preces enim ſanctificant, ſi Diuinum verbum adoremus. Verbum autem Diuinum adeſt, vbi cor, & pura vitæ inſtitutio in humilitate conſeruatur. Laborabat Iſrael ſacrificia perficiens, clamabant Prophetæ ad Deum: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Illi clamabāt, & nos accepimus. Alij laborauerunt, ſicut Chriſtus dixit, & nos in laborem ipſorum introiuimus. Venit enim ad nos CHRISTVS dicēs: Ego ſum lux, ego ſum veritas, ſine labore accepimus gratiam: ſed cum labore oportet nos gratiam conſeruare.

Pſalm. 42.
Ioann. 4.
Ioann. 8. & 14.

Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων, λόγος διδασκαλικός.

Ὁμιλοῦμεν ἐν φωτί, ὅ ἐστιν ὁ χριστός, ὡς πλησίον αὐτοῦ ἑστῶτες, καὶ ὁρῶντες αὐτόν. Οὕτως πολιτευσόμεθα ταῖς εὐχαῖς ταῖς ἁγιαζούσαις. Εὐχαὶ γὰρ ἁγιάζουσιν, ἐὰν λόγῳ θείῳ προσευχόμεθα. Λόγος δὲ θεῖος πάρεστιν, ἵνα καρδία, καὶ πολιτεία καθαρὰ ἐν ταπεινοφροσύνῃ φυλάττεται. Ἔκαμνεν ὁ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας ἐπιτελῶν, ἔκραζον οἱ προφῆται πρὸς τὸν θεόν: ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου, καὶ τὴν ἀλήθειαν σου. ἐκεῖνοι ἔκραζον: καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν: ἄλλοι κεκοπιάκασι, καθὼς εἶπεν ὁ κύριος, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθαμεν. ἦλθε γὰρ πρὸς ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος λέγων: ἐγώ εἰμι τὸ φῶς, ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια, ἀκαμάτως ἐλάβομεν τὴν χάριν, ἀλλὰ διὰ καμάτου δεῖ ἡμᾶς φυλάξαι τὴν χάριν.

ANNOTATIO.

PErſpiciant hic Chriſtianę mentes, quibus vocibus ſanctæ illæ Epiſcoporum animæ vel Chriſtianam confeſsionē profitebantur, vel promulgabant Eccleſiaſticas conſtitutiones. Nam & in luce Chriſti, non in humanis inuentis verſari ſeſe, cùm eas tradebant: & precationibus homines ſanctificari, diſertè pronunciabant. Cùm verò apertè faterentur à Chriſto Domino, qui lux & veritas eſt, gratiam ſine labore, hoc eſt gratis ſeſe accepiſſe, apertè item Chriſtianam docuerunt Eccleſiam, oportere nos gratiam conſeruare, atque (vt inquit Apoſtolus) gratię Dei cooperari. Ecquid igitur Eccleſiaſticas leges in Chriſti luce latas, quaſi humanas traditiones conuellitis? Quid verò poſt Chriſti gratiam acceptam, vos alij aut orationi ſanctificationem, aut Chriſtianis operibus neceſsitatem, ac vim (quod & in Diuina ſcriptura paſsim meritum, & merces vocatur) adimitis? Quòd ſi Nicænæ Synodo ſpiritum ſanctum adſuiſſe non inficiamini, cùm & Symbolum ſanctorum illorum Patrum recipitis (id quod tamen vt ſupra oſtendi, re ipſa non facitis) cur & non loquimini, vt illi locuti ſunt, nec creditis, vt illi crediderunt?

De his qui dicunt, non oportere Chriſtianos laborare.

ALiqui nolentes laborare, ſed curioſi eſſe, malè accipiunt illud, quod Dominus dixit: Ne ſitis ſoliciti animę veſtræ, quid manducetis, &c. Quòd ſequentes aiunt, non oportere laborare Chriſtianos. Demonſtrandū eſt, non ſic dixiſſe Dominum. Poſſumus enim laborare, & non ſolliciti eſſe, ſcientes, & credentes, quod operum noſtrorum incrementum, & fructus ipſos Dominus det, qui dixit: ſic eſt Regnum Dei, vt ſi homo iaciat ſemen ſuum in terram, & dormiat, & ſurgat nocte, & die, & ſemper germinat, & creſcit; & non nouit ipſe. Marci 4.

Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν χριστιανοὺς ἐργάζεσθαι.

Ἐπειδήπερ τινὲς οὐκ ἐργάζεσθαι βουλόμενοι, ἀλλὰ περιεργάζεσθαι ἐκλαμβάνουσι κακῶς τὰς τοῦ κυρίου ἱερὰς φωνάς: μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγετε. ὡς δὴ χρῆναι λέγοντες, ἀκολουθοῦντας τῇ φωνῇ ταύτῃ ἐργάζεσθαι εἰς τὴν γῆν, χριστιανούς. ἀποδεικτέον ἡμῖν μὴ οὕτως εἰρηκέναι τὸν κύριον: ἐγχωρεῖ γὰρ καὶ ἐργάζεσθαι, καὶ μὴ μεριμνᾶν, εἰδότας ἡμᾶς καὶ πιστεύοντας, ὅτι τῶν ἔργων ἡμῶν τὴν αὔξησιν, καὶ τοὺς καρποὺς αὐτὸς ὁ κύριος δίδωσιν, ὁ εἰπών: οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς

γῆς

τὸν τοῦ βαπτίζοντος, καὶ ἐν πίστει τοῦ βαπτιζομένου διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλήσεως πλήρη τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ πνεύματος, καὶ τοῦ θείου πυρὸς νοεῖν τὰ ὕδατα: αὐτὸς γάρ, φησί, βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. κατέρχεται μὲν οὖν ὁ βαπτιζόμενος ὑπεύθυνος ἁμαρτημάτων, καὶ τῇ τῆς φθορᾶς δουλείᾳ ἐνεχόμενος: ἀνέρχεται δὲ ἐλευθερωθεὶς τῆς δὲ τοιαύτης δουλείας, καὶ τῆς ἁμαρτίας, υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ κληρονόμος χάριτι αὐτοῦ γεγονώς, συγκληρονόμος δὲ χριστοῦ: αὐτὸν ἐνδυσάμενος τὸν χριστόν.

ANNOTATIO.

ITA quoque habet Cuthebertus Tonſtallus lib. 1. de veritate corporis & ſanguinis Domini. Cæterùm hic cernis an Romana Eccleſia cum Nicænis patribus conſentiat, veſtri verò ab ijs diſſentiant, qui Sacramenta nouæ legis impiè negent eſſe efficacia gratiæ ſigna & inſtrumenta. Plenas, inquit Synodus, per ſacram inuocationem eſſe ſanctificatione ſpiritus, & ignis Diuini aquas. Quid ita? quoniam idipſum ex Euangelio perſpicitur. Ipſe enim ait, baptizabit ſpiritu & igne. At & hoc inde cernitur, quod (ait Synodus) baptizandus, qui deſcenderat reus peccatorum, & obnoxius ſeruituti corruptionis, aſcendit liberatus ab hac ſeruitute, ac peccato, & quæ ſequuntur. Quanto igitur ſatius fuerit, cum Chriſto, cum Apoſtolo, cum Synodo Nicæna loqui, quàm & mõſtroſa dogmata de peccato originis per baptiſmum haud abolito, de ſeruitute Chriſtiani hominis, de fide imputata, (non autem inhærente) inueherei & blaſphemium illud ſimplicibus, ac rectè colentibus Deum obijcere, quod idololatriam exerceãt, quoniam ſancta iſta myſteria (vt decet) venerantur?

DE DIVINA MENSA, ET DE EO, quod in ipſa eſt, myſterio corporis, & ſanguinis Chriſti.

ITerùm etiam hic in Diuina menſa ne humiliter intenti ſimus ad propoſitum panem & poculum: ſed attollentes mentem fide intelligamus, ſitum in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à ſacerdotibus immolatum, & pretioſum ipſius corpus & ſanguinem nos verè ſumẽtes credere, hæc eſſe noſtræ reſurrectionis Symbola: propter hoc enim neque multum accipimus, ſed paruũ, vt ſciamus, quòd non ſatietati, ſed ſanctimoniæ ſumimus.

Περὶ τῆς θείας τραπέζης, καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῆς μυστηρίου τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ.

Ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης πάλιν κἀνταῦθα μὴ τῷ προκειμένῳ ἄρτῳ, καὶ τῷ ποτηρίῳ ταπεινῶς προσέχωμεν. ἀλλ' ὑψώσαντες ἡμῶν τὴν διάνοιαν πίστει νοήσωμεν κεῖσθαι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἀμνὸν τοῦ θεοῦ τὸν αἴροντα τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀθύτως ὑπὸ τῶν ἱερέων θυόμενον, καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα, καὶ αἷμα ἀληθῶς λαμβάνοντας ἡμᾶς ταῦτα εἶναι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως σύμβολα. διὰ τοῦτο γὰρ οὔτε πολὺ λαμβάνομεν, ἀλλ' ὀλίγον: ἵνα γνῶμεν οὐκ εἰς πλησμονήν, ἀλλ' εἰς ἁγιασμόν.

ANNOTATIO.

ET hoc apud eũdem Tonſtallum ibidem extat. Porrò quot verba, tot iacula hic ſunt, quæ Caluinianas, tuasq; à te celebratas Picardicas impietates confodiant. Nam vt ſatis iam corde Picardicus ſis, talpæ ipſæ iam nouerint, quidquid Lutheranæ, laruæ retineas adhuc, ad tegendã inconſtãtiæ notam. Diuinã igitur & ſacram menſam (ſiue altare) ſitum item in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, ac incruentè à ſacerdotibus immolatum & pretioſum ipſius corpus, & ſanguinẽ nos verè ſumere, hinc habes euidentiſſimè. Quæ cùm ſemper Eccleſia Catholica crediderit, & Romani Pontifices ſemper docuerint, ac doceant; vtros putas magis idololatras, vóſne alios, qui panem pro Chriſto obtruditis, Diuinaſq; menſas contriuiſtis & conculcaſtis, an Catholicos Sacerdotes, qui verũ Chriſtum offerunt, & porrigunt? Hac ergo venia Nicænę Synodi cõſtitutione, aut crede Chytræe, & ita loquere, vt fidelem decet, aut certè morere, ac te damnatum vſqueantè mille ducentos annos agnoſce.

De reſurrectione ex mortuis.

NON ſimpliciter Dominus ſuã ipſius carnem pro nobis paſſioni, & morti tradidit, ſed vt noſtræ ſalutis negotium gereret, quamuis liber eſſet à morte, vt ſermo ſuperius demonſtrauit. Clamat Propheta quaſi ex perſona ipſius, prædicens futurum eius ſecundum carnem diſpenſationis myſteriũ. Factus eſt (inquit) quaſi homo, ſine adiutorio inter mortuos liber. Quis autem liberà morte niſi Deus? ſed iuxta prius oſtenſas demonſtrationes incarnatus propter hominum dilectionem factus eſt, quaſi homo ſine adiutorio, humilians vſq; ad mortem, mortem autem crucis, ſuam ipſius carnem: quæ & reſurrexiſſe prędicatur, vt nos immortales faciẽs, ſpem noſtræ reſurrectionis pro imperio conſtitueret nobis per ipſas primitias noſtras liberatis, vt nõ amplius ſerui eſſemus æternę mortis: ſed liberi, quemadmodum & primitiæ noſtræ Chriſtus, deinde hi qui ſunt Chriſti in aduentu ipſius. Et ipſum Saluatorem hunc Dominum noſtrum Ieſum CHRISTVM, DEI & Patris filium vnige-

nę,& miniſtrorũ eius. Quare Chytræe & hinc confitere hoc vno propterea te cœcũ, & ex patre diabolo eſſe, niſi ad vnã Catholicam Eccleſiam conuoles.

De prouidentia Dei, & de Mundo.

MInor mundus per prouidentiam factus eſt. Præuidit enim Deus peccaturum eſſe hominem. Idcircò nouos cœlos, & nouam terram ſperamus iuxta ſacras litteras, apparente nobis præſentia, & Regno Magni Dei, & Saluatoris Ieſu Chriſti. Et tunc (vt ait Daniel) percipient Sancti regnum altiſsimi, & erit terra pura, ſancta terra viuentium, & non mortuorum: quam oculo fidei prouidẽs Dauid clamat: credo videre bona Domini in terra viuentium, terra manſuetorũ & humilium. Beati (inquit) mites, quoniam ipſi poſsidebũt terram. Et propheta: & calcabunt ipſam (ait) pedes manſuetorum & humilium.

Περὶ τοῦ θεοῦ προγνώσεως, καὶ τοῦ κόσμου.

Μικρότερος ὁ κόσμος ἐγένετο διὰ τὴν πρόγνωσιν. προέγνω γὰρ ὁ θεὸς ὅτι ἁμαρτήσει ὁ ἄνθρωπος. διὰ τοῦτο καινοὺς οὐρανοὺς, καὶ καινὴν γῆν προσδοκῶμεν κατὰ τὰ ἱερὰ γράμματα, φαινομένης ἡμῖν τῆς ἐπιφανείας, καὶ βασιλείας τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ παραλήψονται τότε, κατὰ φησὶ Δανιὴλ, τὴν βασιλείαν, ἅγιοι ὑψίστου, καὶ ἔσται ἡ γῆ καθαρὰ, ἁγία γῆ ζώντων, καὶ οὐ νεκρῶν: ἣν Δαβὶδ τῷ τῆς πίστεως ὀφθαλμῷ βοᾷ, πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ κυρίου ἐν γῇ ζώντων, γῇ πραέων, καὶ ταπεινῶν. μακάριοι γὰρ φησὶν οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν: καὶ ὁ προφήτης. καὶ πατήσουσιν αὐτὴν πόδες πραέων, καὶ ταπεινῶν.

ANNOTATIO.

CVM hic multa de Diuina Prouidentia dici poſsint, quæ maximam in animis piorum conſolationem gignere ſolét, ſatis ad rem præſentem fuerit, hinc firmiſſimè noſſe Nicænos Patres credidiſſe nunquam eandem Prouidentiam Eccleſiæ ſuæ viſibili in terris defuiſſe, nec defuturam. Et certè cum cœleſtibus orbibus intelligentias, ſpeciebus item rerum creatarum angelos, ac rebus publicis moderatores, Iudices ac præſides addixerit, ac verò nouos cœlos propter nos ſit facturus, peculiariori prouidentia ſine dubio vſus eſt, atque vtitur in ijs, quæ & noſtram ſalutem attingunt, pro qua dignatus eſt pati, & ad perpetuam in cœlis hæreditatem conſequendam pertinent, ex qua illuſtrior illius gloria apparebit.

DE CANONE QVARTO SYNOdi Nicenæ.

CAPVT. IIII.

IAM quoniam, de quarto Nicæni Synodi Canone, qui eſt tertius vulgatus, ſic agis, vt quæ de eo ſcripſeram oppugnes, & illum ad euertendam in hominibus ſacris cœlibatus legem (vt dixi) detorqueas, eum primò afferam, & planius exponam: Mox reliquas à te allatas auctoritates, & aliorum Conciliorum Canones ſic percurram, vt rectũ eorum ſenſum haud ex meis coniecturis, ſed ex ijs potiſsimum deſumam, qui quatuor ipſis generalibus Synodis, quas admiſiſti, interfuerunt: deinde item ex alijs quibusdam eiusdem Nicænæ Synodi canonibus, vt ſperare velim, etiam tibi, qualem qualem te in gratiam neſcio quorum oſtendis iuratum hoſtem cœlibatus, & Eccleſiaſticarum legum, fore vt innoteſcat liquidior aliquis aſſequẽdæ huius veritatis modus.

Tertius Canon vulgatus Synodi Nicæni.

INterdixit omnino ſanctum Cõcilium, neque Epiſcopum, neque Presbyterum, neque Diaconum, neque ex toto eum qui in clero eſt, habere ſecum ſubintroductam mulierem, niſi fortè matrẽ aut ſororem, aut eas ſolas perſonas, quæ re fugiunt omnes ſuſpiciones. Græcè ſic:

Περὶ τῶν τὰς συνεισάκτους ἐχόντων.

Περὶ τῶν συνεισάκτων ἀπηγόρευσε καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος μὴ ἐπισκόπῳ, μήτε πρεσβυτέρῳ, μήτε διακόνῳ, μήτε ὅλως τῶν ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεῖναι συνείσακτον ἔχειν: πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα, ἀδελφὴν, θείαν, ἢ ἃ μόνα πρόσωπα διαπέφευγε πᾶσαν ὑποψίαν, ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν κινδυνεύσει περὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν.

Canon quartus de cohabitatione mulierum propter cœlibatum prohibita.

DEcernimus, vt Epiſcopi non habitent cum mulieribus, neq; Presbyter viduus, nec illas comitentur, neq; cum eis multum loquantur, neque familiarem cõſuetudinem cum eis habeant, nec in eas ſtudiosè aſpiciãt. Idẽ decernitur de omni Presbytero cœlibe, idemq; de diaconis viduis. Hoc autem intelligendum eſt ſiue mulier pulchra ſit, ſiue deformis, ſiue puella virgo, ſiue ancilla adoleſcens, grandis vel parua, ſiue puella orphana prętextu educandi eã propter charitatẽ. Siquidem diabolus

huiuſmodi armis religioſos; Epiſcopos, Presbyteros, & diaconos oppugnat, & immittit eis ardorem libidinis, ſin autem fuerit anus, & prouectæ ætatis, aut mater, aut ſoror, aut amita, aut auia, licebit cum eis habitare, vt qui viderint, nihil habeant, quod illarum cauſſa dicant.

EXPENDITVR ACCVRATE COElibatus Clericorum, & firmiſsimis argumentis ex Antiquitate petitis comprobatur.

CAP. V.

AD hunc igitur Canonem, (vt item ad pleroſque alios) rectè intelligendum, maturè perpendendum eſt, quænam rationes permouere poterant ſanctam illam Synodum, vt Apoſtolicorum Canonum de cœlibatu obſeruationem à pluribus intermiſſam in vſum eſſe reuocandam proponerent. Nam quod Apoſtoli eam legem tulerint, & libro aduerſus te meo, oſtendi clariſſimè, ex Epiphanio, & ex primitiuæ Eccleſiæ proximis Synodis, & Patribus: atq; in progreſſu huius diſquiſitionis planius faciam. Sanè verò (præter alia quæ ſuo loco dicam) eæ rationes fuerunt, quæ ad Diuina myſteria ritè tractanda, ad immaculatum Chriſti Domini corpus offerendum, & manducandum: ad Euangelium ſanctius, & ſine terrenarum curarum impedimento liberius exponendum pertinere poterant, id quod & tu in Huſſitis ſacerdotibus factum ſiue benè retentum agnoſcebas: reliquas autem rationes à Diuis Hieronymo, atq; Auguſtino ex eodem meo libro repetere poteris, in quibus fuſius oſtēdunt, Diuini ea de re verbi vim, Chriſti & Apoſtolorum exempla, vniuerſæ antiquiſſimæ purioris Eccleſiæ Canones conſentientes, ac potiſſimum illius, quam ſanguine ſuo Beati Petrus & Paulus Romæ cōſignârunt.

At cùm ipſi Apoſtolicæ obſeruationi in vſum reuocandæ, vſus ipſe multorum in Oriente qui cœlibatus habenas laxauerūt, & Canones in Prouincialibus quibuſdam Synodis condiderant, vehementer incommodaret: ac verò, cùm nonnulli voto continentiæ ſeſe non obſtrinxiſſent, tantò liberiùs cum vxoribus etiam, poſtquam fuiſſent ſacerdotes, commiſcebantur, difficillimum erat homines auellere ab eo vinculo, quod alioquin ratione coniugij prætextum honeſtatis habebat: Ideo Nicæna Synodus, ne non tentaret, quicquid ad perfectionem ſacerdotalis vocationis; atq; in primis ad ſui officium in emendanda Eccleſia ſpectabat, id propoſuit, quod erat decentiſſimum. Quod quidem ſi ab omnibus haud admiſſum fuiſſet, intelligebat certè Diuinæ ſapientiæ, ac iuſtitiæ inſtificandæ futurum ſatis. Itaq; vbi perdifficile exitum vidit, ſapienter hunc tertium Canonem ſtatuit, ijs verbis, quæ altiùs inſpecta, nemo veritatis peramans non intelliget, neq; Paphnutio patrocinari, nec ſacerdotum cœlibatum reddere laxiorem.

Quod vt liqueat, litem equidem haud facio meam; ſitne iuris Diuini coniugium ſacerdotum necne: id ſcio, tantum Virginitatis, & Eunuchiſmi Euangelici conſiliū, ac premium ex Chriſti pectore non fruſtra prodijſſe: Diſcipulis autem ſuis qui Magiſtri erant futuri orbis Chriſtiani nullas eū leges de carnalibus filijs poſt ſacerdotium præſcripſiſſe: Omnes Apoſtolos vixiſſe poſtea cœlibes, vti poſt dicemus: D. Paulum ijſdem Chriſti veſtigijs Euangelicis in virginitatis, & continentiæ conſilio, tanquam ſpiritum Dei habētem (vt ipſemet inquit) inſtitiſſe: vtroſq; beatos Petrum, & Paulū in Eccleſia Occidētali eò firmius reliquiſſe iacta cœlibatus fundamenta, quò nationes iſtæ, ac deinceps Africana Euangelicæ perfectionis lucē auidius, ac firmius exceperant. Quæ poſtea perennis in toto Occidente obſeruatio fuit, legib. interim coercita, & decretis, ſicubi vel ob Orientaliū haud perfectum exemplum, vel ob carnis licentiam, quæ ſolet eſſe præceps magiſtra, Occidentales, qui ad ſacra erant adhibiti, à rectiſſima illa ſemita aut deflexiſſent, aut deflectere alicubi voluiſſent.

Porrò ea variatio inter Orientis partē, & vniuerſum Occidentalem tractum, tantum abeſt, vt dimouerit quemquam eorū, qui rectè Diuinam mentem perceperant, ad cœlibatum à ſacerdotibus arcendum, vt potius affecerit (& adeò afficere debeat) vnumquemq; ad illum ſtatuendum; ac verò vbi exploſus eſt ab hæreticis, reuocandum. Cùm enim tantā contentione, ac carne ipſa, quæ tāquam improbus & adeò inhærens conſiliarius cauſam ſuam agit, ac ſuadet, actum ſit, vt ne frenum iſtud continentiæ ſacerdotibus inijceretur, ac tamen tot Synodi, Patresq; ſanctiſſimi per ſexdecim Chriſtiana ſæcula in eodem propoſito, atq; in ijſdem legibus de cœlibatu idētidem renouandis perſtiterunt, profectō Chriſtianæ mentes iudicent, hinc neceſſe eſt, aliquid fuiſſe, quo id neq; non potuerit proficiſci niſi à ſpiritu ſancto, qui ſuam regit Eccleſiam, & certè intelligant (ne dicam oculis cernant) Græciam in tot Schiſmata, & hęreſes collapſam ſatis ſuę libertatis, & indecentioris vitę non minus ſententiam pro Occidentalibus tuliſſe, quàm pœnās acerbiſſimas dediſſe.

Neq; verò litem quoq; fecero meā, vtrū mu-

mulieres, quæ in Canone Nicæno συνείσακτοι à vetere interprete ſubintroductæ, ab alijs extraneæ dicuntur, vt & Ancyrana Synod' vocat, ſiue has, ſiue alias συνερχομένας, pro ſacerdotum vxoribus accipiendæ ſint, necne. Id non dubito, te quoq; intellecturum, dum affers aliqua ad eam vocem deſignandam, tanto magis ſacerdotum cœlibatum abs te ipſo fuiſſe aſtructum. Nam cùm ais συνεισάκτας dici, non vxores legitimo coniugio iunctas, ſed contubernia mu-
Pag. 62. & Pag. 63. lierum non cõiugatarum, atq;, vt hoc comprobes, D. D. Chryſoſtomũ, & Gregorium Nazianzenũ citas: illum, ſermone πρὸς ἔχοντας τὰς συνεισάκτους: hunc, eo tetraſtycho, quod fortè ex Budæi commentarijs tuo libro adſcripſiſti.

Τὰς δὲ συνεισάκτους, ὡς δὴ φάτιν εἰσὶν ἁπάντων,
Οὐκ οἶδ' εἴτε γάμου δεύτερον, εἴτ' ἀγάμους
Θήσομεν, ἢ τὸ μέσον τι φυλάξομεν. οὐ γὰρ ἔγωγε
Κἂν μὴ λέγητε κακῶς, τὸ πρᾶγμ' ἐπαινέσομαι.

Vide quid effeceris. Si enim iſtos auctores reſpicis, vterq; cœlebs non ſolùm calamos, ſed & lumbos ſtrinxit, vt cœlibatus in ſacerdotibus integer ſeruaretur. Noti ſunt paſſim eorum libri, & carmina de virginitate, de caſtitate, de continentia ſacerdotum. Præterea ipſa D. Gregorij carmina cœlibatum, & virginitatem mediæ vitæ, hoc eſt coniugio ſatis anteponunt, cùmq; nomine ſubintroductarum, aut cohabitantium mulierum intelligi poſſe oſtendat nõ ſolùm innuptas, verùm etiam nuptui dandas, quid prohibet, quo minus cum alijs ſeu virginibus, ſeu alijs, vxores quoq; proprias, ſi in conclaue poſt continentiam promiſſam admiſſæ fuiſſent, Synodus Nicæna ſapienter, ſi non præciſè, & apertè ea voce nominauerit, ſaltem deſignauerit, eò præſertim magis, quòd (vt diximus) occaſionem præbere nolebat incontinentioribus expreſſiore voce, vt reclamarent, ſed cupiebat, vt ſenſim educerentur ad id, quod ſacros homines propius decebat, iuxta Apoſtolicam, & perfectiorem viam.

Addo, cùm, qui verè Græcas litteras interiores calluerunt, quales fuere Budæus, & reliqui, inquiant à Græcis συνεισάκτον dici comitem, ſociámue cœlibatus, an ne ſatis etiam in Oriente cœlibatum fuiſſe diligenter obſeruandum non oſtendunt? Qui ſi fuit, quonam modo cum eo cohærebit vxorum concubitus legitimi continuatio?

Porrò cùm idem D. Gregorius dicat: ἄρσενα πάντ' ἀλέεινε, συνείσακτον δὲ μάλιστα; nónne indicat, qualemcunq; item mulierem, quæ in cubili verſetur, eſſe arcendam?

Quæ cùm ita ſint; iterum cogita nunc attentius, cur magna illa Synodus cùm præter matrem, ſororem, materteram, ſiue aſmitam, (vt & alia verſio habet) aut eas ſolùm perſonas quæ ab omni ſuſpitione liberæ fuiſſent, prohibuiſſet Epiſcopo, presbytero, diacono, atq; vlli omninò clerico habere συνεισάκτους, vocem tamen hanc vxoris non expreſſerit? ſed & indefinitè, hoc eſt in vniuerſum alias omnes, συνεισάκτους dixerit. Nempè ſapientiſſimè reticuit, tum ne ijs qui minus ſanctè, atq; contra limatos Apoſtolicos canones (vt vocat Epiphani') coniugia poſt ordinem ſactum exercuiſſent, maiorem præberet anſam ad commercium cum vxoribus iam conuerſis (de quibus poſt) iterãdum, ſi cum exceptione matris, ſororis, & materteræ, vxorem item excepiſſent: tum verò vt ſimul quæcunq; aliæ aut virgines, aut mulieres de conſuetudine cum ſacris viris ſuſpectæ eſſe potuiſſent, illa ipſa vna voce comprehenderentur: cùm hoc alterum ad eos quoq; pertineret, qui in minoribus ordinibus eſſent conſtituti, licet his ſolis alioquin vxorum vſus nunquam fuit interdictus, quemadmodum ex Apoſtolico Canone paſſim conſtabat. Can. Apo. 26.

Verùmtamen & D. ipſe Gregorius verba illa ſcripturæ ſanctæ interpretans (erunt duo in carne vna) inquit, conuenire etiam in coniuges, qui ſeſe non tangunt, hoc eſt, qui ſunt continentes. Coniugium (ait) continentium exemplo ſancit Apoſtolus ſubiungens in Epiſtola ad Epheſios Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Bonum eſt vxori Chriſtum honorare per virum: & bonum eſt viro Eccleſiam, honorare per Eccleſiã, ſcilicet continendo. Id quod etiam B Sixtus Martyr, & Methodius ſic expoſuerunt. Sixtus lib. de caſtitate. Methodius de Sympoſio decem virginum.

Sed & alibi D. Gregorius ait:

ὄλβιος ἀζυγέων βίος οἱ θεότητος
ἄγχι πέλας καθαρῆς, σαρκ' ἀπανιστάμενοι.

Quo carmine beatam cœlibum vitam, & tanquam propinquam cœleſti, atque vt ἰσάγγελον celebrat. Vtar enim non ſolùm antiquo, ſed etiam vſurpato ab Hieremia Patriarcha Cõſtantinopolitano, dum fidei noſtræ miſſas ad eum profeſſiones, non ita pridem, triplici cenſura ſic reiecit, vt (ſicut doctiſſimus, & amiciſſimus meus Socolouius aduerſus nugacem Tubingenſium ea de re præfationem, his menſibus editam ſcripſit) ad tertiam vſq; conſormem (vt aiunt iure conſulti) lata aduerſus eos ſententia nullus amplius tergiuerſandi, neq; prouocandi locus vobis relinqueretur. Is autẽ Patriarcha ſic loquitur:

Rogamus itaq; vos, ne poſthac labores „
nobis exhibeatis: neq; de ijſdem ſcribatis, „
& ſcripta mittatis. Nam Theologos qui „
Eccleſiæ lumina fuerunt, alias aliter tra- „
ctatis: & verbis quidem honoratis eos, ex- „

Obſeruet lector quid hæreticis reſcribat Patriarcha Conſtantinopolitanus. Anno 1581. Iulij 6. die Prothonotario Theodoſio ſcribente.

tollitisq́;, factis verò reijcitis: armaque noſtra inutilia nobis efficere vultis, excutere ſcilicet de manibus noſtris, verba illorum ſancta & Diuina: quibus nos ad ſcribẽdum & contradicendum vobis, vti potuiſſemus. Quamobrem quantum ad vos attinet liberaſtis nos curis. Veſtram ergo viam euntes, ne amplius de dogmatibus, ſed amicitię tantum cauſſa, ſi volueritis ſcribite. Hęc Patriarcha, quę ita vos Latinè, ille ſic Gręcè:

Ἀξιοῦμεν δὲ ὑμᾶς· τοῦ λοιποῦ μὴ κόπους παρέχετε ἡμῖν· μηδὲ περὶ τῶν αὐτῶν γράφειν, καὶ ἐπιστέλλειν· ἄγε τοὺς τῆς ἐκκλησίας φωστῆρας, καὶ θεολόγους ἄλλοτε ἄλλως μεταχειρίζεσθαι· καὶ τοῖς λόγοις τιμῶντες αὐτούς, καὶ ἐξαίροντες, τοῖς ἔργοις ἀθετεῖτε· καὶ τὰ ὅπλα ἡμῶν ἄχρηστα ἀποδεικνύντες, τοὺς λόγους αὐτῶν τοὺς ἁγίους, καὶ θείους, δι᾽ ὧν ἂν ἡμεῖς γράφειν, καὶ ἀντιλέγειν ὑμῖν εἴχομεν. ὥστε, τὸ καθ᾽ ὑμᾶς ἀπηλλάξατε τῆς φροντίδος ἡμᾶς. τὴν ὑμετέραν οὖν ὁδὸν πορευόμενοι, μηκέτι μὲν περὶ δογμάτων, φιλίας δὲ μόνης ἕνεκα, εἰ βουλητόν, γράφετε.

At ſuperius eodem quod eſt vltimum tertij ad vos reſponſi caput Conſtantinopolitanus Patriarcha de cœlibum, & monachorum vita preſsius vos repreſſerat, inquiens:

Ἀθετεῖτε δὲ καὶ τὸ ἐξομολογεῖσθαι ἀλλήλοις, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις τὴν μοναστικὴν πολιτείαν, καὶ ἰσάγγελον· καὶ ἡμεῖς πρὸς ταῦτα φαμέν, ὅτι τὰ περὶ τούτων θεῖα ῥητά, οὐχ᾽ ἡρμήνευσαν θεολόγοι τοιοῦτοι, ὁποῖοί ἐστε ὑμεῖς· οὐδὲ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ἢ ἄλλος πότε τῶν μακαρίων, καὶ κατ᾽ ἀλήθειαν θεολόγων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὥσπερ χειμάρρους παρεσύρη. Ἀλλ᾽ αὐτός τε, καὶ οἱ κατ᾽ αὐτὸν θεῖοι ἄνδρες, πλήρεις ὄντες ἁγίου πνεύματος, καὶ θαύματα ποιοῦντες παράδοξα ζῶντες, καὶ θανόντες, ἡρμήνευσαν ὡς ἔχομεν, καὶ τὰς τοιαύτας παραδόσεις ἀποδεξάμενοι, ὡς ἀναγκαίας, καὶ εὐσεβεῖς ἀλληλοδιαδόχως ἡμῖν φέροντες παραδεδώκασιν. ὧν τινὰς καὶ ἡ πρεσβυτέρα Ῥώμη φυλάττει, καὶ στέργει μεθ᾽ ἡμῶν· πόθεν οὖν ὑμεῖς κρειττόνως τῆς παλαιᾶς, καὶ νέας Ῥώμης σοφισάμενοι, τὰ μὲν τῶν ἀληθῶν θεολόγων ἀφήκατε· τὰ ἑαυτῶν δὲ ὡς προτιμότερα ἡγεῖσθαι, ἐκ τῆς πηγῆς, τῆς Ἑβραΐδος. Ἀλλ᾽ ἡ καταφρόνησις τῶν ἁγίων εἰκόνων ὧδε καὶ θείων λειψάνων, παρ᾽ Ἑβραίων ἔσχε τὴν ἀρχήν· ὡς ἐκ τῶν ἱστοριῶν μανθάνομεν. τὰ αὐτόθι πολλάγε καὶ ποικίλα ὄντα, τὰ τῶν Λουθήρων Ἑβραῖοί τινες, ὡς ἠκούσθη, εὐσέβειαν ὑποκρινάμενοι, προεξένησαν, καὶ διέσπειραν. καὶ ἤδη, ὡς ὁρᾶται, προκόπτουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ ὁσημέραι αὐξάνουσιν.

Veſtri autem Latinè ſic:

Reijcitis item mutuam alterius ad alterum confeſſionem: preterea Monaſticam vitam, Angelis æqualem: Ideo nos ad hæc reſpondemus: diuina dicta, quæ de his extant, non interpretata, expolitaq́; eſſe à ſimilibus veſtri Theologis: neq; Diuinum Chryſoſtomum, aut alium quẽquam beatorum illorum, & reuera Theologorum, vnquam inſtar torrentis abſtractum fuiſſe. Ipſe verò, & ipſius ſimiles Diuini viri, ſpiritu ſancto pleni, miraculis à ſe editis ſtupendis in vita & morte clari, ſic interpretati ſunt, quemadmodum habemus: cęterique traditiones tales cùm approbaſſent, vt neceſſarias & pias, continua ſucceſſione per manus veluti tradentes ad nos vſq; propagárunt: quarum aliquas vetus etiam Roma obſeruat, & nobiſcum amplectitur. Vndę igitur vos rectius & melius, vetere nouaq́; Roma ſapuiſtis, vt verorum Theologorum ſcriptis relictis, veſtra illa, meliora, potioraq́; duceretis? Ex Hebręo fonte. At contemptio ſanctarum imaginum in hac vrbe, & Diuinarum reliquiarum, ab Hebręis initium habuit, ſicut hiſtorię teſtantur. Et Schiſmata, quę apud vos ſunt, quę multa, varijq́; generis ſunt, Lutheranorum, Hebręi aliqui, vt fama fert, pietatis ſimulatione introduxerunt, ac diſſeminauerunt. Nunc etiam, ſicut oculis cernitur proficiunt in peius, & quotidie creſcunt.

Ac paulò pòſt: Peccata quoq; (inquit) iuxta Diuinã Scripturam inuicem confitemur, & eam quę ſimilis eſt Angelicę, ac Monaſticę vitę eſt veneramur: nec vlla ratione permittimus, vt qui iugum iſtud ſubierint, retro conuertantur, ſi quidem velint ad cœleſte Regnum eſſe idonei. Ille ſic Gręcè:

Ἐξομολογούμεθα δὲ καὶ ἀλλήλοις κατὰ τὴν θείαν γραφήν, καὶ τὸν ἰσάγγελον, καὶ μοναστικὸν ἀσπαζόμεθα βίον· καὶ τοῖς ἑλομένοις τὸν ζυγὸν τοῦτον μηδαμῶς στραφῆναι ὀπίσω κελεύομεν· εἴγε βούλοιντο εὔθετοι εἶναι εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν.

Hęc igitur Gręci ipſi recentiores illi, quos olim oratione tua iactabas tanquam veſtra mox recepturos.

Sed vt ad Græcos antiquiores, & quidem à te ſummopere commendatos redeam. Diuus ipſe Chryſoſtomus licet eadem ipſa homelia, quam tu citaſti aduerſus virginibus abutentes, & concubinarios, tantummodo ageret, varijs tamen tanquam floribus orationem ſuam aſperſit, vt virginitatis, & continentię dignitatem, & obſeruantiam auditoribus ſuis oſtenderet. Hinc illud: Audimus (inquit) & hoc noſtro ſe „ culo nonnullos ferro totum corpus obli- „

gantes, & ſacco veſtientes, & ad verticem montium currentes, & in continuis vigilijs ac ſumma media viuentes, & omnem diſciplinæ ſeueritatem oſtendẽtes, ab omnibus mulieribus ſegregari, aſcendere in domunculam & tugurium, vt hac ratione ſeipſos caſtigantes concupiſcentiæ furorẽ comprimant. Hinc item eiuſdem auctoris, alterum ſuperiore ſermone de regularibus fœminis, ne cum viris cohabitent: Inter Græcos ſanè (ait) quidam, licet pauci, ita philoſophati fuerunt, vt opum eſſent cõtemptores, & iram vicerint, virginitatis autem flos nullo modo apud illos floruit; in qua ſemper nobis conceſſerunt primam dignitatem, ingenuè fatentes, rem ſupra naturã eſſe, & nõ humanam, & ea propter omnibus gentibus admirationi fuimus. At mitto quæ de vita Monachorum, quęue ad ſolitariam vitam agentes, quæ etiam ſex libris de Sacerdotio ſcripſit, vt promiſſam continentiam communiret, ac cœlibatum defenderet: certè pro pluribus duo illa loca, quorum alter extat homelia de adoleſcente vidua εἰς νεωτέρας χήρας, alter περὶ μονανδρίας nunc hoc loco ſuffecerint, vt te pudeat tanti Scriptoris auctoritatẽ vti, niſi (quod ille, Catholicaq; Eccleſia ſemper ingenuè fecit,) cùm ſtatum vnum extollis, alterum ne deprimas, cumq́ue vna de re aliquid affers, vnicuique des ſuum, ſeu virginitati, ſeu cœlibatui, ſeu continentiæ promiſſæ, ſeu deniq; coniugij Chriſtiani Sacramento. Is igitur primũ ſic: Hoc (ait) verbo καταστρηνιᾶν, hoc eſt luxuriari (Paulus) in ænigmate ſignificat iſtas quæ viros amiſerunt pro illis Chriſto deſponderi. Deinde vti oſtenderet huius deſponſationis lenitatem, & æquitatem τὴν ἀρμονίαν τούτων πρᾶον δεῖσαν, καὶ ἐπιεικῆ ponit hoc: cùm luxuriatæ fuerint in Chriſtum, tanquam in virum quendam æquum, & nõ cum imperio eis vtentem, ſed potius liberè eas viuere ſinentem, nubere volunt. Hoc eſt vinculum fidei leue, quo ſunt Chriſto deſponſatæ liberaliter, velle infringere, ac irritum facere. Sed altera homelia adhuc planius: Vides (inquit) quomodo non eas, quæ viduæ eſſe volunt, ſed quę nubere volunt, poſtquam viduæ factæ ſunt, prohibet Paulus viduas eſſe, & in chorum illum ſanctum cooptari, idq́ue prudentiſsimo conſilio? ſi enim, inquit, vis iterum nubere; ne promittas viduitatem, ſiquidem non præſtare quod promiſeris, longè peius eſt, quã omnino non promittere. Vt igitur Apoſtolus coniugibus permiſit frequentes coitus; non quod hanc legem eis ferret, ſed quod hoc eis indulgeret, ſic hic propter alterum maius malũ ſecũdas nuptias imperauit, docens eſſe hoc veniæ accõmodatæ ad infirmitatẽ multorum, infirmitatem dico, non potentiæ, ſed voluntatis. Vt enim virgo, ſi poſtquam virginitatem promiſit, violari ſe permittat, crimen adulterio grauius auſa ſit: ſic vidua, quæ ſemel promiſit, & poſtea pactionem cũ Deo factã conculcauerit, in peccatum incidet, & eodẽ ſupplicio tenebitur. Immo ſi dicendum eſt, quod nimirũ videatur, fortaſſe grauiore, non. n. par eſt, & æquale, vt principio dixi, expertam virũ, & non expertam, in eaſdem tentationes lapſas eſſe.

Nota.

Iam D. Baſilius præter Aſcetica, regulaſq́ue monachorũ & præter libros de virginitate, deq; alijs huc ſpectantibus, vide quãtopere in ipſo Oriẽte (vbi pleraq; cũ pleriſq; in hoc negotio diſsimulabantur, ob duritiam cordis eorum) cœlibatum, votumq; continentiæ ex ipſo Synodi Nicænæ Canone tutatus ſit. Ad Gregorium enim Presbyterum ſcribens, ſic hominem vrget: Nos verò, Gregori, neque primi, nec extremi legem tulimus, ne mulieres cum viris Deo dicatis habitarent. Lege Canonem editum in Concilio Nicæno, qui planè vetuit habere has domi mulieres. Cœlibum verò hæc eſt gloria, & ſplendor, mulierum conuictu carere, vt iam qui caſtimoniam nomine profiteatur, re verò ipſa ea faciat, quæ facere ſolent, qui cum mulieribus habitant, perſpicuum ſit, hunc decus & dignitatem ipſam virginitatis aut caſtimoniæ, appellatione tantum conſectari, ab ipſa verò non honeſta voluptate non ſe temperare. Eò verò magis oportuit te precibus noſtris facilè acquieſcere, quod teais liberatum eſſe omni libidine, & corporis laſciuia. Nã neque te credo annos natum ſeptuaginta, libidinosè & incontinenter cum vxore viuere: neque quaſi aliquid turpe feceris, decretum fecimus: ſed quoniam nos Apoſtolus docuit, ne offenſioni aut ſcandalo eſſemus fratri. Scimus autem, quod à quibuſdam integrè fit, ſolere alijs occaſionem peccandi præbere: hac de cauſſa præſcripta ſanctorum Patrum ſecuti, iuſsimus, vt vxorculam excluderes. Quid igitur Chorepiſcopum criminaris, & veterum ſimultatum memor es? quid de nobis quereris, quaſi facilè calumnijs aliorum excipiendis aures patefaciamus? ac non potius teipſum accuſas, qui non paſſus fueris ab iſta vxoria conſuetudine auelli? Eijce ergo eam domo, & include in monaſterium: ſit illa inter virgines, & tibi miniſtrent viri, ne nomen Dei per vos blaſphemetur. Quamdiu verò in hac labe & macula perſtiteris, nihil te iuuabunt tam multa iſta, quæ ad me ſcribis; quin potius vſque ad extremum vitę à ſacrorum adminiſtratione vacabis, vacationiſq́ue tuæ rationẽ reſe-

Cœlibum vita.

 res Deo.

» res Deo. Quod ſi auſus fueris, antequam vi
» tā exueris, culpamq; emendaueris, ſacerdo
» tio fungi, eris vniuerſo populo anathema,
» vt qui te receperint, omni Eccleſiaſtica cō-
» munione priuentur. Hactenus Epiſtola
» Baſilij.

Lib. 1.c.11. hiſt. trip. et 3.c.22. Sed & non potuit diffiteri Socrates ſuo adhuc tempore Theodoſio iuniore imperā te morē fuiſſet ab Illuſtribus quibuſdā Eccleſiarū per Orientē rectoribus, & Epiſcopis obſeruatum, vt quam lege duxerat vxorem, priuſquā clericus factus eſſet, ſi cū illa dormiuiſſet, alienus fieret, & abdicaretur à munere clericatus: eaq; cauſſa ſine dubio fuit, cur & tacitè Synodus Nicæna cohabitationem illam qualiumcunque mulierū à cellis inſinuare voluerit, & Occidentalis Eccleſia apertiſsimè eiuſdem Synodi deſiderium, & mentē non ſolùm decretis, ſed Actis ſemper conſtanter indixerit. Porrò Græcè Socrates ait: γενόμενος κληρικὸς ἐκεῖ ἣν νόμῳ γαμετὴν πρὶν κληρικὸς γένηται μετὰ τὸ κληρικὸς γενέσθαι συγκαθευδήσας αὐτῇ ἀποκήρυκτος γίνεται. Et D. Epiphanius diſertè ait. Nicolaū vnū è ſeptem diaconis ab Apoſtolorū collegio eiectum fuiſſe, quod poſtquam diaconus fuiſſet electus ad vxorem ſuam, quam formoſam habebat, ὡς κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, vt canis ad proprium vomitum, reuerti non erubuiſſet. Qui quidē Epiphanius aduerſus hæreſes cataphrygū, & catharorum aſſerit ab Apoſtolis hunc Eccleſiaſtici ſacerdotij Canonem fuiſſe cōſtitutū: cuius veſtigia ſeu obſeruatio multò ante Nicęnę Synodi tempora ex teſtibus omni exceptione maioribus, qui Orientales fuerunt, liquidiſsimè liquet. Permulti profectò (docet B. Iuſtinus Martyr) ſexus vtriuſq; & ſexaginta, & ſeptuaginta annos nati, qui à pueris ſectati ſunt Chriſti diſciplinā incorrupti, & cœlibes perdurant. a Athenagoras autem inquit, Virginitas & Eunuchiſmus propius ad Deum nos adducūt. Sed & b Origenes non vno loco, & c Euſebius Clericorum ab vxoribus continentiam deſcribunt. Hic verò Apoſtolica illa verba: Honorabile coniugiū in omnibus. & illa, Si ſe non continent nubant, oſtendit non dici de ſacratis, nec de ijs qui Deo caſtitatem vouerint. Itaque Diuus Ambroſius: Diſcite (inquit) quantas Alexandrina, totiuſque Orientis, & Africana Eccleſia quotannis ſacrare conſueuerint. Quę ſanè omnia & aduerſus te, & contra Impoſturas Magdeburgenſium centuriaſtarum, vnde tua corradis, ac contra mendacia infœlicis Beati Rhenani, quæ ſcripſit in Tertullianum, dicta ſint.

a Athenag. orat. pro Chriſtianis.
b Origē. hō. 23. in Num. cap. 11. & li. 8. aduerſus Celſum: & l. de ſingularitate Clericorū. intra opera Cypriani.
c Euſeb li. 1. c. 9. & lib. vlt. ca. vlt.
Ambroſ. l. 3. de virginib.

Quoniam autem de Africana Eccleſia locuti ſumus, age, memorabo quæ Tertullianus, & SS. Cyprianus, atque Auguſtinus, præter ipſas eius tertiæ Mundi partis celebres Synodos plurimorum Epiſcoporum attulerunt. Voluntarios enim ſpadones, & qui ſeſe ſpadonatui aſsignant, quiq; ſtatim à lauacro carnem ſuam obſignant Tertullianus inter illos enumerat, qui cœlibatum, votumque continentiæ ſuſceperūt. Quò etiam ſpectat, quidquid libro de velandis virginibus acriter vrget, cùm contrariam conſuetudinem prætexentes, contra quam Apoſtolus iuſſerat, non ipſæ tantum nuptæ, ac (vt inquit) virgines hominum, quæ nempè ſeculares, cùm eſſent, adſpirabant ad nuptias virorum, verùm etiam virgines Dei, quæ Chriſto nupſerant, in Eccleſijs potiſsimum caput haud velarent: quod quidē antea apud Grecos, & Latinos demonſtrauit eſſe faciendum.

Tertull. de cultu fæmin. l. 1. ad vxorē. & apolog. c. 9.

In primis, n. (quod ad hoc attinet) docet I.
conſuetudinē aduerſus veritatē nō præſcribere, quòd regula fidei vna irrefragabili manente, cætera diſciplinę, & conuerſationis admittant nouitatem correctionis.

Pręſertim quū Eccleſiarum, quas Apo- II.
ſtoli, ſeu Apoſtolici viri condiderunt, conſuetudo oppugnatur, nobis autem, & illis vna fides, vnus Deus, idem Chriſtus, eadem ſpes eadem, lauacri Sacramenti, vna Eccleſia.

Proinde quum arbitrio cuiusque per- III.
miſſa res eſſet, vt quæque voluiſſet aut velari, aut non tegi, ſicut & nubere, temerariam audaciam reprehendit, qua virgines hominum ambibant aduerſus virgines Dei, quod aliter (velatæ inquam) illæ inciderent, immò ſacrilegis manibus dicatum Deo habitum à virgine electum detraherent.

Neque verò (ait) obſtare quod opponi- IIII.
tur, nullam mentionem virginum ab Apoſtolo factā, vbi de velamine præfinit, ſed tantū mulieres nominatas, quia ſpiritus ſanctus vno nomine mulieris, etiam virginē intelligi voluit, vtpotè quòd generale ſit vocabulum, vti & fœmina.

S. autem Cyprianus, quod Chriſtus Dominus Eunuchis dixit, qui ſe caſtraturi erant ob regnum cœlorum, quodq; ad votū continentiæ pertinet, ad hanc totam materiam refert.

Cyp. l. 3 ad Quiri. in Mat. 19. epiſt. 62. ad Pomponiū de virginitate & habitu virginum.

De Diuo Auguſtino, ſi tibi tantus, & tam grauis antiquitatis teſtis aliquid ſapit, relege, quæ plura meo priore de impoſturis tuis ſcripſi. Etenim is cùm Diuinum codicem attentiſsimè verſauiſſet, ſtimulumque carnis, & Manichæus, & factus Catholicus, expertus (alio licet modo) fuiſſet, veſtras omnes carnales apologias vnus propemodum poteſt diſſoluere: Solemus (inquit) eis proponere continentiā Clericorū, qui plerunq; ad eam ſarcinam ſubeundam capi-

D Aug. l. 2. de adulterinis coniugijs.

capiuntur, eamq́ue ſuſceptam vſque ad debitum finem Deo adiuuante perducunt.

Iam verò cùm legitimæ ſequentes Synodi, legitimarum ſuperiorum Synodorũ ſint legitimi teſtes, lege ſecundam Synodũ Arelatenſem, quæ Nicæni Concilij Canonem ſequens, ante mille ducentos annos ſecundo Canone ſic ſtatuit: Si quis de clericis à gradu Diaconatus in ſolario ſuo mulierem præter auiam, matrem, ſororem, filiam, vel neptẽ, vel conuerſam ſuam vxorem acceperit, à communione alienus habeatur. Vidéſne Chytræe conuerſam vxorem dici clerici ſacri ordinis, quoniam cùm vir ſuus ſacris initiaretur, aſſenſa eſt, ac proinde & ipſa continentiam ſpopondit.

Lib. de Impoſturis Chytræi.

Nec quidem ex vna hac Synodo, verũ etiam ex Africanis, quas priore meo libro attuli, & ex Hiſpanicis, ac Gallicis, alijsq; penè omnibus id perſpici poteſt. Omnibus placet (inquit ſecundum Carthaginienſe Concilium) vt Epiſcopi, Presbyteri, diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes etiam ſe ab vxoribus abſtineant, vt quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus. Id quod & Concilium Carthaginienſe quintum, & Africanum habent, & verò Aurelianenſis tertij ſecundo Canone, ſic decretum eſt: Vt nullus clericorum, à ſubdiacono, & ſuprà, quos vxores in propoſito ſuo accipere inhibetur, propriæ (ſi fortè iam habeat) miſceatur vxori. Quòd ſi fecerit, laica communione contentus, iuxta priorum Canonum ſtatuta ab officio deponatur. Quem ſi ſciens Epiſcopus ſuus in hac vilitate permixtionis viuentem, ad officium poſtea admiſerit, & ipſe Epiſcopus ad agendam pœnitentiam tribus menſibus ſit à ſuo officio ſequeſtratus.

Conc. Carthag. 5 can. 3.
African. can. 37.

Atqui & ſecundum Turonenſe cùm de familiaritatibus mulierum repellendis decimo, & vndecimo Canone egiſſet, diſertè mandat: Vt Epiſcopus coniugem, ſi quam habuiſſet, iam non vt vxorem, ſed vt ſororem habeat. In quo cernis, quàm aptè Lutherum, reliquamq; illam turbam Apoſtatarum tot ante ſecula damnauerit. Sic verò ſextodecimo Canone deinceps inſert:

Epiſcopus coniugem, vt ſororem, habeat, & ita ſancta gubernatione gubernet domum omnem, tam Eccleſiaſticã, quàm propriam, vt nulla de eo ſuſpicio quaqua ratione conſurgat. Et licet (Deo propitio) clericorum ſuorum teſtimonio viuat, quia cum illo tam in cella, quàm vbicunque fuerit, ſecum habitent, eumq; ſequantur, & Presbyteri, & Diaconi, vel deinceps clericorum turba iuniorum (Deo adiutore) conuerſantur: ſic tamen propter zelotem DEVM noſtrum, tam longè abſint manſionis propinquitate diuiſi, vt nec hi, qui ad ſpem recuperandam clericorum ſeruitute nutriuntur, famularum propinqua contagione polluantur.

Qvin verò cùm per ipſos Apoſtolicos Canones ipſimet Canones Apoſtolici optimè declarentur, extat vigeſimus ſeptimus, quo exponitur: Ex ijs, qui ad clerum acceſſerunt, coniugio liberi, ac ſoluti, lectoribus tantum & cantoribus permitti vxorem ducere: quæ verba tantum abeſt, vt Diui Pauli doctrinæ aduerſentur, quemadmodum euadere non valentes conati ſunt Magdeburgenſes ei Canoni fidem adimere, nihil vt planius ſit, ad monſtrandum, non licuiſſe Epiſcopis, & ſacerdotibus vxorem ducere, aut ſi quam habuerint, operam filijs dare. Id enim & Apoſtolus, (vt alibi diximus) non obſcurè ſignificauit, cùm ſcripſiſſet; Epiſcopum qui vnius vxoris vir aſſumendus erat, debere eſſe poſtea non ſolùm caſtum, & pudicum, σώφρονα, verùm etiam continentem ἐγκρατῆ, ſicut alibi adnotauimus. Sed & Diuus Ambroſius: Inoffenſum (inquit) exhibendum, & immaculatum miniſterium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoſcitis. Et cùm Leo primus Pontifex Maximus Anaſtaſium Archiepiſcopum Theſſalonicenſem à ſede Apoſtolica rebus de religione in Oriente adminiſtrandis delegatum admoneret, omnium (ſcribit ſacerdotum tam excellens eſt electio, vt qui in alijs membris Eccleſiæ vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cùm enim extra clericorum ordinem conſtitutis nuptiarum ſocietati, & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec ſubdiaconis carnale connubium quidem conceditur, vt & qui habent, ſint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſinguiares, & innupti. Hæc ille. Quæ pleriq; alij omnes viri ſanctiſſimi & grauiſſimi teſtes, qui proximè quatuor antiquiſſimarum illarum Synodorum, ad quas prouocaſti, ſecula attigerunt, eodem ſenſu (vt erant eodem in fide Catholica conſenſu) conſtanter ſcripſerunt. Vt mirum non ſit, ſi D. Epiphanius ad finem operis ſui ordines in Eccleſia recenſens ſic inquiat: Prima, velut crepido, & fundamentum vtriuſq; ſexus, virginitas, ſequitur monachiſmus, mox continentia, poſt viduitas, tum nuptiæ, præſertim vnæ, ac etiam priore coniuge mortuo, alteræ: vertex autem, & omnium parens ſanctum ſacerdotium ex virginibus, vt plurimum, aut ex ſolitarijs, aut, ſi hi ad miniſterium

Ad Tit. 1.
Lib. de Impoſturis Chytræi.
Amb lib. 1. de officijs cap. vlt.
Leo I. ep. 9.
Siricius ep. ad Himericum cap. 7.
Innocen. I. epi. ad Victricium, c. 9. ad Exuperium cap. 2.
Gregorius 1. lib. 3. epi. 34.
Ordines in Eccleſia ex Epiphanio.

non ſuffecerint, de his qui à proprijs vxoribus continēt, & ſi quis ab initio continens viduus fuerit, habere locū poteſt Epiſcopi, presbyteri, diaconi, hypodiaconi. Lectorū autē ordo ex omnibus cōſtat ordinib⁹, virginibus, monachis, continentibus, viduis, cōiugatis, ac etiam ſi opus fuerit, poſt prioris vxoris obitū, renuptis. Lector enim velut ſcriba ſermonis eſt, non verò ſacerdos. Itaq; Chytræe, ſi bona fide te gereres, iſtos ingenuè recitaſſes, Diuinumque iudicium (quod certè non tardabit) perhorreſcens Chriſti Eccleſiæ ſenſum, atq; intellectum hæreticis, & carnalibus chimæris anteferres.

Sed & reſponſum eſt mea priore reſpōſione ad id quod ex Apoſtolorū Canonib⁹ ſcribis. Neq; enim eo oſtenditur, poſt ordines ſacros cum vxoribus ab Epiſcopis cōtinuatum eſſe concubitum, ſed vt ne prætextu pietatis vxores, quæ maritorum ordinationi aſſenſerunt, abijcerentur, ac desererētur. Et dubitandum non eſt, quin Eccleſia, quę tū adoleſcere incipiebat, ſi monaſteria virginum, aut earum quę continentiam vouiſſent, vbique iam conſtituta habuiſſet, eò illas imponi ad caſtimoniam rectius ſeruandam procuratura fuiſſet.

DE CANONE XIII. SYNODI *ſexta Conſtantinopolitana, quem obijcit Chytræus,*

CAPVT VI.

IAM quæ de Synodi ſextæ Conſtantinopolitanæ Canone decimo tertio obijcis, quo Patres in Trullo congregati coniugij vſum ex Apoſtolico decreto ſacris viris fuiſſe relictum teſtantur, id primum nihil efficit, etiam ſi verus, & ratus (qui tamen non eſt) canon fuiſſet. Quòd enim Græci Sacerdotes hanc ſibi libertatem non edito continentiæ voto antiquitus vſurpauerint, haud inficias iuimus. Sed illud merum mendacium eſt, eam Apoſtolicam fuiſſe traditionem, aut legem, qua niti voluiſſe viſi ſunt Gręci. Ecquis enim iſte Apoſtolicus eſt Canon, vbi hoc præcipiatur? ſi quintum dicis, in eo nulla de cōmunione thori fit mentio (quidquid neſcio quis magis collector antiquitatis; quā diſcretor veritatis ſatis imprudenter attulit) ſed tantum ne prætextu religionis eijciatur, aut deſeratur, quæ antea vxor habebatur: Sin Apoſtolorum vitam poſt Apoſtolatum actam acutius inſpexeris, eadem contra hunc Canonem faciet; vt paulò poſt dicemus. Si D. Epiphanij teſtimonium aduerſus peſtilentes Nicolaitarum, & aliorum hæreſes memineris, is prorſus contrarium vnà cum alijs eminentiſſimis viris aſſeruit, & cœlibatus obſeruationem poſt Sacerdotium ab Apoſtolis fluxiſſe oſtendit: Sin ipſum, quem paulo ſuprà attulimus, vigeſimum ſeptimum Apoſtolicum Canonem perpenderis, intelliges, quantopere continentiam clericis, & naſcēti Eccleſiæ (ſenſim, ſed efficaciſsimè) inſinuabant Apoſtoli. Aiunt enim: τῶν εἰς κλῆρον προσελθόντων ἀγάμων, κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν ἀναγνώστας, ἢ ψαλτὰς μόνους. hoc eſt: Et ijs qui cœlibes in clerum peruenerūt, iubemus, vt lectores tantum, & cantores (ſi velint) nuptias contrahant. Si denique ipſos Trullanos Canones attentiùs conſideres, eos nunquam ab Eccleſia Catholica (ac præſertim hunc quem affers) fuiſſe approbatos reperies. Quin verò cùm in Canone illo hæc verba habeantur: In Romana Eccleſia loco Canonis traditum eſſe cognouimus, vt ij qui digni habendi ſunt ordinatione Decani, vel Presbyteri, profiteantur ſe deinceps cum vxoribus ſuis non congreſſuros. Si de Canonis illius Trullani cōditoribus quæſiuiſſes, quamdiu in Romana Eccleſia ea lex, ſeu conſuetudo loco Canonis, viguiſſet, aut à quibuſnam Occidentalibus, & Africanis, paſsimque in Oriente ad plurimos perueniſſet, quid putas quæſo reſpondere potuiſſent? Certè cùm nulla vnquam alia conſuetudo Romæ, alijsue in locis, quos diximus appareret, ad Diuos Petrum & Paulum, qui Chriſtianæ Eccleſiæ ibi iecere fundamenta, eandem (vel inuiti) retuliſſent. Accedit, quod ſexta Conſtantinopolitana Synodus ea eſt, cui Conſtantinus Pogonatus Imperator Domnū Romanum Pontificem per epiſtolam rogauerat, vt ſua auctoritate miſsis ab Apoſtolico throno legatis adeſſe dignaretur. Hæc enim ipſamet Conſtantini Imperatoris ſunt verba: Quos legatos deinceps is qui in eius demortui locum ſucceſsit Agatho, cùm miſiſſet Abundantium, Ioannem, Theodorū, Georgium, inter alia, quæ eidem Imperatori, & reliquis Auguſtis ſcripſit, hæc ſunt: Licentiam (inquit) proinde eis dedimus apud ſerenitatem veſtram, dū iuſſerit, ſimpliciter ſatisfaciendi ſecundum ea duntaxat, quæ eis iniuncta ſunt, ita vt nihil præſumant augere, nihil minuere, vel mutare, ſed traditionem huius Apoſtolicæ ſedis, vt à prædeceſſoribus meis Apoſtolicis Pontificibus conſeruata eſt, enarrare. Hæc ille. Quibus & ea ſubiungit: Apoſtolicam Romanam ſedem nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexiſſe; (quod tamen ſępe, ac quidē etiam tunc Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ in hæreſi Monothelitarum acciderat) Et eiuſdem Eccleſiæ Romanæ auctoritatem (inquit) vtpotè Apoſtolorum omniū Principis ſemper omnis Chriſti Eccleſia, & vniuerſales Synodi fideliter am-

Deſpenc.

Trullani canones.

Cōſtantini Imp. ad Rō. Pont. epiſt.

Agathonis Pont. Max. ad Conſtātinū Legatio.

amplectẽtes in cũctis ſequutæ ſunt. Omneſque venerabiles Patres Apoſtolicã doctrinam amplexi &c. Et ſancti quidem doctores orthodoxi venerati, atque ſequuti ſunt, hęretici autem falſis criminationum odijs inſecuti. Et quæ ſequuntur.

Cùm igitur & lecta, & ab omnibus in ea Synodo approbata fuiſſet epiſtola illa, & ab Imperatore Chriſtianiſsimo rogarentur vniuerſi, num ſuggeſtionibus eius conſentirent, toto animo, primus Georgius Conſtantinopolitanus Patriarcha abiecta cõtraria (quam ante defenderat) Monothelitica hæreſi profeſſus eſt, totó ſe animo illi conſentire, amplectique ſententiam ſedis Apoſtolicæ. Poſt quem, & cæteri Epiſcopi in ea ſimilia verba (quæ in actis illius Synodi habentur) per ſe quisque reſponderunt.

VI Synod. Conſtantinopol. act. 18.

Sed poſtea Synodo abſoluta, idem ipſe Conſtantinus cùm ad alteram Synodũ Apoſtolicæ ſedis antiquæ Romæ (ſic enim habet exemplaris illius inſcriptio) literas gratulatorias de dãnata Byzantij Monothelitarum hæreſi miſiſſet, inter alia multa ſic ſcripſit: Suſcepimus enim non tantum ex beatitudine eius, (id eſt Agathonis Pontificis Maximi) verùm etiam à ſanctitudine veſtra directas nobis literas, quæ prolatę, lectæ ſunt, & veritatis verũ ſtylum declarauerunt, orthodoxamq́; fidem depinxerũt. Totę enim conuenienter, & non differenter, politæ ſunt ad imitationem: & tam Synodicis, quàm & paternis doctrinis conſentiunt. Neq; enim neglexímus, ſed diligẽtius eas comparauimus: idcirco omnes conſonanter mẽte & lingua concredimus, & ſimiliter confeſsi ſumus & tanquã ipſius D. Petri vocẽ, Agathonis relationẽ ſupermirati ſumus, nemo enim diſcrepauit, niſi vnꝰ. Namq; nemo ex omnibus perijt, niſi filius interitus, pater contumaciæ: & hic vnà cũ proprijs diſcipulis ſpontè aſſumptus eſt ab angelo ſibi decibili, & ſuo execrabili choro. Quem cùm Propheta conlugere, opportunũ eſt, eò quod condolemus: Qualiter cecidiſti ex cœlo ſacerdotij culminis, ó Lucifer, q manè oricbaris? Luce certiſsimæ ſciẽtiæ fidelium animas luſtrare ordinatus es, & in nubibus ponere arrogantię ſedẽ vanis dogmatibꝰ elatus es? Quomodo fuga lapſus es, vitato agmine tantorum ſacerdotum? An ſuperbiæ alis ad altã ruinam eleuatus, à myſtica menſa temetipſum alienaſti, æmulator factus Iudaicæ, diſceſsionis?

Cùm autem Legati ſedis Apoſtolicæ ab Agathone ad Conſtantinopolitanam VI. Synodum miſsi Romam rediiſſent, Leo ſecundus qui Agathoni ſucceſſerat collaudato per Epiſtolam Imp. Cõſtantino, eam Synodum, quæ Apoſtolicã in omnibꝰ regulã, & probabiliũ Patrũ ſecuta eſſet, & definitionẽ (inquit) rectæ fidei pleniſsimè prædicauit, quã & Apoſtolica ſedes B. Petri Apoſtoli (cuius licet impares miniſterio fungimur) veneranter ſcripſit, Idcirco & nos & per noſtrum officiũ hęc veneranda ſedes Apoſtolica concorditer ac vnanimiter his quæ definita ſunt ab ea, cõſentit, & B. Petri authoritate confirmat, ſicut ſupra ſolidatã petrã qui Chriſtus eſt, ab ipſo Domino adeptus firmitatem. Propterea ſicut ſuſcepimus atq; firmiter prædicamus ſancta quinque vniuerſalia Cõcilia, Nicęnum, Conſtãtinopolitanum, & Epheſinum primum, & Chalcedonenſe, & Conſtantinopolitanum ſecundum, quæ & omnis Chriſti Eccleſia approbat & ſequitur: ita & quod nuper in Regia vrbe pio veſtrę ſerenitatis adniſu celebratum eſt ſanctum ſextũ Conciliũ, vt eorum pediſſequi interpretes, pari veneratione atq; cenſura ſuſcipimus, & hoc cum eis, dignè connumerari, tanquã vna & æquali Dei gratia congregatum, decernimus.

Papa Synodum VI. cõfirmat.

Matth. 16.

Subſecutus eſt Iuſtinianus huius nominis ſecundus Conſtantini filius, qui ſcribens ad Ioannem Quintũm Romanum Pontificem, quid procuraſſet ea de Synodo manifeſtanda & autographo conſeruãdo, ne quid hæretici corrumpere, aut ſubmutare poſſent, ad extremum ſic inquit: Ad inſinuandum itaque veſtræ paternæ beatitudini huiuſmodi capituli motiones, præuidimus, & earum ſcientiam notam feciſſe beatitudini veſtræ. Et manu Diuina, Diuinitas te ſeruet per multos annos, ſanctiſsime, ac beatiſsime pater. Data decimo tertio Calẽdas Martias Conſtantinopoli in Imperiali domo, pijſsimoq́; perpetuo Auguſto Iuſtiniano Imperatore, anno ſecũdo: & poſt conſulatũ eius anno ſecundo, indictione decima quinta. Hæc ille. Quæ eò adſcribenda hic exiſtimaui, vt in primis tu, veſtrique cognoſcerent, nullos canones in ſexta Synodo latos fuiſſe, quos Romani Pontifices ignorare potuiſſent. Si quid verò aduerſus Romanæ ſedis leges, & traditiones à tempore Apoſtolorũ Petri & Pauli in Occidẽtali & Africana Eccleſia, & in magna Orientis parte eatenus inuiolabiles ſeruatas decretum fuiſſet, nulla ratione eoſdem Pontifices Synodum illam confirmaturos fuiſſe, nec legatos, qui eorum nomine Synodis generalibus præerant, vt & primi ſedebant, & primi ſubſcribebant, permiſſuros fuiſſe (ſi cui eiuſmodi Synodo, aut tractationi interfuiſſent) vt quidquam eiuſmodi decerneretur. Quòd ſi poſt aliquot annos Trullani Canones, è quibus tertium decimum tu citaſti, promulgati ſunt, ij præcisè ad ſextã illam Synodũ, quæ confirmata eſt à Romana Apoſtolica ſede,

Epiſt. Iuſtiniani 2. Imper. ad Ioãnem 5. Põt. Max.

quam-

quamq; omnes Catholici ſemper ſuſceperunt, nulla ratione pertinent. Ac quibus verarum ſeries hiſtoriarum ex probatorum auctorum medullâ non ex carie tul Charionis, aut ſimilium hęreticorum chronographorum innotuerunt, ij ſciunt, patrũ illorum Orientalium, qui in Trullo Iuſtiniano Conſtãtini Pogonati filio, vigeſimo ſeptimo anno poſt ſextam Synodum (vt Theophanes Tharaſij Conſtantinopolitani Syncellus ſcribit) conuenerunt, canones illos fuiſſe, eumque conuentum Quiniſextum fuiſſe vocatũ, quod neutra in Synodo œcumenica Generali (ſiue quintà, ſiue ſexta) canones vlli editi fuiſſent, ſed earũ eſſet quaſi ſupplementũ: vnde intelligere potes eos in ſexta Synodo approbata nequaquã fuiſſe receptos. Cùm enim ex ijsdem canonibus qui centum ſupra duos numerantur, aliqui à recta traditione fidei Catholicæ diſſentiant, ideo admiſsi non ſunt; quòd manifeſtè non ſolùm Apoſtolicæ ſedi Romanæ, verùm etiam reliquis eiuſdem Synodi canonibus aduerſantur, vt mirum nõ ſit, ſi ſuppoſititios (& ſaltem falſos) eſſe viri fide ac doctrina pręſtantes ſcripſerunt. Ac ſapienter Humbertus Cardinalis eruditiſsimus ſcripſit aduerſus Græcos ſextam Synodum ad deſtruendam hæreſim Monothelitarum, non autem ad tradendas Romanis nouas conſtitutiones congregatam fuiſſe. Quod ſi (Chytræe) librum meum ſæpè iam editum legiſſes de reſponſionibus ad quendam Regium ſeptentrionalem, ad cuius libri calcẽ oſtenditur, quanam ratione Diuina ſcriptura, patres legendi, & Synodi dijudicandæ ſint, ne quis hęreticas, & nõ approbatas pro Catholicis, & probatis accipiat, diſcere potuiſſes, Catholicos non fuiſſe legitimæ Synodi decreto repugnaturos, ipſos autẽ Romanos Pontifices, & reliquos Epiſcopos, ac ſacerdotes libentiſsimè eiuſmodi decreto aſſenſuros, ſi à ſpiritu ſancto profectum fuiſſe cognouiſſent: cùm præſertim caro, mundus, & declinandarũ aliarum voluptatum ſpecies quædam, ac denique ipſa Regum & Imperatorum conſilia, & auctoritas id facilè perſuadere potuiſſent, niſi veritas, quæ omnibus rebus eſt potentior, & conſcientia obſtitiſſent.

Porro eius quem dixi libri mei verba hæc ſunt: Aliqua Concilia generalia partim confirmata, partim reprobata ſunt, quoniam quædam eorum rectè concluſa, quæ & legitima auctoritate cõuocata, quędam in progreſſu eorum non legitimè, nec ritè tractata fuerunt. Hæc nominantur Sardicenſe, Quiniſextum; in quo Canones Trullani continentur, concilium Conſtantienſe, & Baſilienſe: In Baſilienſi enim concilio aliquando recedẽtibus Epiſcopis, qui legitimè vocati fuerant, & ad legitimum concilium euntibus Ferrariam, atque Florentiam, priuatorum autem ex ſchiſmate, Sacerdotum (quod nũquam antea factum eſt) quodam numero conuocato aliqua tractata ſunt, quæ poſt in eodem concilio iterum ritè coacto fuerunt abrogata.

EXPENSIO ALTERA ACCVratior ipſius decimi tertij Canonis Trullani.

CAPVT VII.

HAEC cùm ita ſint: Canonem ipſum decimum tertium expendamus attẽtius: deinde cum alijs quibusdam eiuſdem Trullanæ Synodi conferamus. Is verò ſic habet:

Quoniam intelleximus morem eſſe Ecclesiæ Romanæ Canonis loco, vt videlicet qui in numerum atque ordinem diaconorũ, & presbyterorum eligendi ſint, nõ amplius cũ vxoribus ſuis rem ſe habituros proteantur: Nos autem Apoſtolicæ eiuſdem perfectę regulæ legem, ac canonem ſequuti, coniugia legitima ſacerdotum poſthac firma; rataque eſſe volumus, ita vt nec eos diſiungamus, nec conſuetudine vxorum commodis temporibus priuemus. Canon.13. dist.31.

Primum igitur hic habes Romanã Eccleſiam, hoc eſt Occidentalem vniuerſam id de cœlibatu ſacerdotũ obſeruaſſe, quod etiam nunc in ſacerdotibus, & reliquis ſacris ordinibus obſeruatur. Quod cùm antiquiſsimum fuerit, certè non tyrannidi Põtificum Romanorum, ſicuti Melanchthõ blaſphemat, aſcribi debuit, nec aliunde, quàm ab Apoſtolis Petro, & Paulo fluere potuiſſe certò certius eſt. Ac cùm in Occidente ſolidior fidei Chriſtianæ regula ſemper fuerit, atq; à Romana ſede reliquæ omnes Synodi legitimæ aut vocatæ, vel confirmatæ ſint, non eſt, cur leuiter putemus vno externo canone, quem nunquã conſtat fuiſſe approbatum conuelli poſſe tot alios canones, atq; conſtãtem eorum Patrũ legem, qui & atramẽtum, & ſanguinem pro Chriſti Eccleſia propugnanda profuderunt. Deinde cùm Trullanus canon habeat hæc verba: Nos antiquum canonẽ Apoſtolicę perfectionis ordiniſque ſeruãtes, hominum qui ſunt in ſacris coniugia deinceps ex hoc tẽporis momento firma, & ſtabilia eſſe volumus, &c.

Quæro vbinam iſta Apoſtolici canonis verba extent, quem quidem non viderint Nicæni Patres? Qui enim auſi fuiſſent legẽ de cœlibatu ſeruando aduerſus tam liquidum, & contrarium canonem Apoſtolicũ proponere?

Addo,

Addo, cur Paphnutiu (de quo poſt) eum potius canonem, quã alia ea de re Synodo Nicænæ diſertè non obiecit?

Præterea non cohærent, quæ celeberrimi Patres, & Græci, & Latini teſtata reliquerunt, de Apoſtolicâ cœlibatus traditione cum iſtó Trullano canone. quo aſtruitur coniugij vſus in Sacerdotibus. Et aut Apoſtoli ſibi è diametro contrarij fuerint neceſſe eſt; aut Trullanos aliquos Patres, vel quicunque eum canonem ſuppoſuerunt egregiè fuiſſe mentitos.

» Cum verò ſubdat canon: Sed neq; ordi-
» his tẽpore ab eo poſtuletur, vt profiteatur
» ſe à legitima vxore abſtenturum, ne ex eo
» à Deo conſtitutas, & ſua præſentia benedi-
» ctas nuptias iniuria afficere cogamur, Euã-
» gelica voce exclamante: Quæ Deus coniũx
» it, homo non ſeparet. Et Apoſtolo docente:
» Honorabiles nuptias, & thorum immacu-
» latum, &, Alligatus es vxori, ne quære diſ-
» ſolutionem.

Ergo & hic alterũ habemus pro nobis teſtimonium ab ipſiſmet Trullanis Patribus (ſi illorum hoc fuerit) Nempè in Oriẽte, id quod ex antiquiſſimis alijs oſtendimus conſueuiſſe quæri de ijs qui ſacris ordinibus eſſent initiandi, num in poſterum à coniugio eſſent ſibi temperaturi. Quia in re nulla vis inferebatur, haud ſecus quàm hodieque fit in Eccleſia Catholica. Nec porrò ſine conſenſu vxoris, quæ idem pro ſe ſponderent, aliquis in ſacrum ordinem cooptabatur. Alioquin prodant veras hiſtorias, præſertim ex legitimis Synodis petitas, vnde conſtet, iniuriam, aut vim vnquã vxoribus ea de re illatam fuiſſe, eaſue publicè fuiſſe conqueſtas. Præterquã quòd cũ iſtum Trullanum canonem ſex magnę illę Synodi (Nicæna verò in primis) anteceſsiſſent, mirum eſt, cùm ea inquiſitio in promouẽdos haberi ſoleret, ac (quod caput eſt) ij qui ne ore quidem profitebãtur cœlibatũ, continentiæ obſeruandæ vinculo (quoniã tacuiſſent) obſtringebantur; cur nulla earum Synodorũ Canonẽ aliquem ſanxerit, quo antiqua libertas, quam iactant integra vniçuique ſtaret: curquè Nicæni Patres attentauerint, vt omnes cœlibes in ſacerdotio viuerent.

Sed & quæ ex euangelio, atque ex Apoſtolo verba inferuntur in cãnone, nihil officiunt. Primo: quoniam nunquã diſſoluit Eccleſia Catholica matrimoniũ, quod ratum fuerit, & verũ. Nec alterutro coniugum ſuperſtite (etiamſi alter cœlibẽ vitã ineat ex alterius conſenſu, votumq; continentię voueat) alterutri licet cum alio coniungi. Qui igitur dixit: Quos Deus coniunxit homo non ſeparet: is ipſe quoq; eodem vno capite dixit, Non omnes capiunt verbum iſtud. Et rurſus: Sunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter Regnũ cęlorũ. Et iterũ: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & ſequere me. Ac denique reſpõdens Petro: Ecce nos reliquimus om „
nia, & ſecuti ſum' te, quid ergo erit nobis? „
dixit: Amẽ dico vobis, quòd vos qui ſecuti „
eſtis me, in regeneratione cùm ſederit fi- „
li' hominis in ſede Maieſtatis ſuæ, ſedebi- „
tis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes „
duodecim tribus Iſrael. Et omnis qui reli- Matt.19.
querit domũ, vel fratres, aut ſorores, aut pa- „
trẽ, aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut a- „
gros propter nomen meũ, centuplũ accipi- „
et, & vitã ęternam poſsidebit Multi autẽ e- „
runt primi nouiſsimi, & nouiſſimi primi. „
Mitto illa: Si quis ponit manũ ad aratrũ, & „
retro reſpicit, non eſt aptus Regno cęlorũ. „

Et: aliud ſemẽ protulit ſemen trigeſimũ, aliud ſexageſimum, aliud centeſimũ. Quod quẽ ipſe ſuæ Eccleſiæ perfectiſsimus inſtitutor voluit in ſe. ſuaq; Beatiſſima matre; ac ſuis Apoſtolis facto oſtendere, quinam gradus Euangelicæ perfectioni propior eſſet futurus. Præterquam quòd ſi ij quos Deus cõiunxit ſeparandi nõ ſunt ab homine, multo minus ab homine ſeparãdi ſunt, quos Deus ſecum ipſo coniunxit. Quid igitur ſe ipſum, & Sanctimonialem à Chriſto infælicisſimus Apoſtata Lutherus ſeparauit?

Præterea, qui dixit honorabilẽ connubiũ Heb.13.
thorus immaculatus, dixit itẽ, Virgo, quæ »
permanet virgo, cogitat vt ſit ſancta cor- »
pore, & animo, & qui ſeruat virginem »
ſuam, poteſtatem habens voluntatis ſuæ, »
melius facit. Dixit & alio loco, habentes damnationem, quia primam fidem irritã fecerunt, quod iterum nubere vellent.

At & cùm illud de honorabili connubio cum ijs loqueretur, qui non eſſent ſacerdotes, aut qui continentiam vouiſſent, quid inde pro Canone ad rem tuam facit? Et D. Chryſoſtomus ait: Bonum quidem nu- Chryſ. ep.
ptias & ipſe confiteor: honorabiles, inquit, 6. ad Theo-
nuptiæ, & cubile immaculatum, fornicato dorum lap-
res autem, & adulteros iudicabit De'. Sed ſum.
te iã (ad monachũ lapſum ſcribit) ſeruare »
nõ conuenit priuilegia nuptiarũ. Angelo- »
rũ enim ſocietati ſemel iunctum, illã relin »
quere, & vxoris laqueis implicari, adulte- »
rij crimẽ incurrere eſt. Quamuis frequẽter »
hoc ipſum nuptias vocas, ego tamen & a- »
dulterio illud tanto peius affirmo, quãto »
maior ac melior mortalibus angelus. Neq; »
vllus tibi fortè perſuaſerit dicens: Nihil de »
non accipienda vxore Dominus præcepit. »
Nec me ignorare cõfiteor, quod adulteriũ »
interdixit, non nuptias vetuit, verùm in te »
adulterij nomẽ accipiet, ſi volueris vnquã. »

quod

Vide D. Ambroſiū in epiſt. 1. ad Timotheum, & Innocent. tertiā ep. ad Exuperiam.

ſuam vocauit) aſpirante, continentiam in poſterum ſeruare. Et ſanè (vt hoc addam) ſi ſacris initiatis vicis ſuæ tépore in Oriente propriarum vſus vxorum interdicitur; quantò iuſtior, & decentior erit Occidenti ſeruata conſtitutio, vbi perpetuò pro populis, qui ſemper hoc egent, ſacrificia, & orationes debent offerre?

EX TERTII DECIMI CANONIS Trullani cum alijs quibuſdam Trullanis canonibus collatione cerni, quàm ſibi ille ſit contrarius, vel ſuppoſititius.

CAPVT VIII.

SED qui canon hunc tertium decimum præcedit liquidius adhuc id, quod dixi, patefacit. Sic enim duodecimus canon habet:

Canon 12. PORRÒ hoc quoque ad noſtram cognitionem peruenit, quod in Africa, & Lybia, & alijs locis, quidā ex ijs, qui illic ſunt, religioſiſsimi Præſules, cum proprijs vxoribus, etiam poſtquam ad eos proceſsit ordinatio, vnà habitare non recuſant, ex eo populis offendiculum & ſcandalū afferentes. Cùm itaque ſtudiū noſtrum in eo magnoperè laboret, vt omnia ad gregis in manus noſtras traditi, nobiſq́; commiſsi vtilitatem fiant, nobis viſum eſt, vt nihil eiuſmodi deinceps vllo modo fiat. Hoc autem dicimus, non ad ea abolenda, & euertenda, quæ Apoſtolicè antea conſtituta ſunt, ſed populorum ſalutis, & ad meliora progreſſionis curam gerentes, & ne ſtatus Eccleſiaſticus vllo probro afficiatur. Dicit enim Diuinus Apoſtolus: Omnia ad Dei gloriā facite: ſine offendiculo eſtote, & Iudæis, & Græcis, & Dei Eccleſiæ, quemadmodum & ego omnibus in omnibus placeo, nō quęrens meam vtilitatem, ſed multorum, vt ſaluentur. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Si quis autem tale quid agere deprehenſus fuerit, deponatur.

HANC igitur & Africanæ Eccleſiæ cōſuetudinis teſtimonium magis roboratur: & contraria canoni decimi tertij Apoſtolica traditio ob oculos ponitur. Cùm verò Epiſcopis prohibeatur, ne cum proprijs vxoribus habitent ob Dei gloriam, neue ſcādalum Eccleſiæ Dei contingat, ſaluti autē proximorum ſic conſulatur, atq; vt ſemitam Apoſtolicam reliqui Epiſcopi imitantes Apoſtolum, terant, cur in cæteris ſacerdotibus hę ipſæ rationes, & cauſſæ ad cœlibatum retinendū validiſsimę non fuerint?

DEINDE ſi quis Africanorum Epiſcoporum concupiſcentia tentatus, & illectus duodecimo iſti canoni prętextu verborū illorum, honorabile connubiū, &c. reluctatus fuiſſet, quonam modo vis vtriuſque canonis nempè in vno prohibitio, in altero mandatum commercij cum vxore ſtetiſſet, atq; illum à propoſito potuiſſet auertere? Deinde ſi Apoſtolica traditio erat ipſe vſus vxorum poſt ſacerdotium, cur auſi ſunt Trullani Patres eam infringere in Epiſcopis, qui cùm ſint & ſacerdotes, & ſacerdotum duces, debent in tanta re pręlucere alijs exemplo, atq; doctrina?

AT (quod amplius eſt) excipit canon trigeſimus Trullanus, etiam eos, qui ſunt in Barbaricis Eccleſijs, qui ita habet:

AD Eccleſię ædificationē omnia facere volentes, etiam ſacerdotes, qui ſunt in Barbaricis Eccleſijs, diſpenſare conſtituimus. Quare ſi Apoſtolicum canonem de vxore non eijcienda pietatis ac religionis prętextu ſe tranſgredi debere exiſtimant, & vltra ea quę ſunt conſtituta, facere: & ideò communi cum ſuis conſortibus conuentione, & conſenſu inito à mutua conſuetudine abſtinēt, ſtatuimus eos non amplius cū illis vllo modo cohabitare debere, vt ex eo nobis perfectā ſui promiſsi demōſtrationem prębeant. Hoc autem illis non propter aliud, quàm propter eorum puſillanimitatem, externoſque ac non ſatis firmos mores conceſsimus.

QVOD cùm ita ſit, intelligis, quanti apud ipſoſmet Trullanos, ſiue alios ſi qui canonem XIII. ſuppoſuerunt, fuerit, & exclamatio illa Euangelica, & vox D. Pauli, & traditio Apoſtolica, quas in eodem canone iactabant, pro coniugio à ſacerdotibus exercendo. Soluant igitur hos nodos politici, qui cùm ſępè ſibi ſolos ſapere videantur, curtam deinde intelligunt ſibi cœleſtis ſapientiæ ſuppellectilem eſſe, cùm res ipſæ ſeriò excutiuntur.

OMITTO quoſdam alios canones, nā omnes non improbauit Eccleſia Chriſti: commiſcuerunt enim hi cum malis, pleroſque bonos in quibus Trullani vel fatētur de digamis exactiſsimum fuiſſe canonem ſanctiſsimæ Romanorum Eccleſię (hæc enim ipſa canonis tertij verba ſunt) vel in primo canone Concilium illud Aphrorū recipiunt à S. Cypriano coactum, in quo ſtatutum eſt hęreticos ad Eccleſiam ſe recipientes iterum rebaptizandos. Quod tamen conſtat non eſſe faciendum: quodque prohibitum ab alijs Synodis fuit.

SED vt cuncti canones hi certiſsimi eſſent, quā multa ſunt in ijs, quę veſtras pręſentis ſeculi hęreſes damnant? Quid autē Luthero, eiuſq́; commilitonibus facies, ſi quarto, & ſexto canoni Trullano ſua ſtet auctoritas? his enim ita ſancitum eſt.

Canon. 4. SI quis Epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel ſubdiaconus, vel lector, vel cātor, vel oſtiarius, cum muliere Deo dicata

Ex.25. cap. Apoſt.& 27. q. 1. Si quis.

coierit, deponatur, vt qui Chriſti ſponſæ vitiũ attulerit: Sin aũt laicus, ſegregetur. Et:

Can.6. diſtin.32. Si quis eorũ.

QVONIAM in Apoſtolicis canonibus dictum eſt, eorum qui nõ ducta vxore in clerum promouentur, ſolos lectores, & cãtores vxorem poſſe ducere: & nos hoc ſeruantes decernimus, vt deinceps nulli penitus hypodiacono, vel diacono vel presbytero poſt ſui ordinationẽ cõtrahere liceat: ſi autẽ fuerit hoc auſus facere, deponatur.

QVAE eò afferre volui, vt intelligas, niſi ab Agathone Pontifice Maximo is cãnõ, quẽ attuliſti agnitus & approbatus ſit, eum non eſſe ratũ, aut verũ, nec adeò apud Eccleſiam Catholicã vllum põdus habuiſſe, vel vnquam habiturum: ac licet libertatẽ illam Græcis cõcubituum ſuorum cũ vxoribus Pontifices Romani ſic permiſerint, vt nunquam concesſerint, ſæpè tamen dehortati ſunt.

AT vt ad vos alios redeam, mirum eſt, cũ Germania à Romana Apoſtolica ſede Euangelium, Sacramenta, fidem acceperit, ac proinde eius canones, & leges ſartas tectas tueri deberetis, vos tamen ab ea ſubtrahentes, ſchiſmaticas quaſq; ſæces lambere ab ijs, à quibus & nunc (vt oſtendimus de veſtris Tubingenſibus) turpiſsimè tanquã falſi Theologi, & circulatores hęretici vocati, ac reiecti fuiſtis. Habes igitur Chytręe quod poſsis mandere in iſto canone, in quo tantoperè exultabas, cũ & quorũ presbyterorum, & diaconorum mentionem is ille canon facit, eorum vos memoriam, & rem ipſam vnà cũ Chriſtiano Sacerdotio prorſus tollere cupiatis.

APOSTOLOS FVISSE POST ſuſceptum Apoſtolatum cælibes.

CAPVT IX.

QVÕD autem D. Petrum (quem rectè aduerſus tuos vocas Principem Apoſtolorum) coniugali vſum conſuetudine aſſeris, ſi id poſt Apoſtolatum ſuſceptum putas, ſalleris, & fallis. Nã quidquid vnus vel alter dixerit, non ſine ſuſpicione librariorum, qui id Clementi Alexandrino, ſiue alicui alteri inſeruerunt, id certam fidem haud facit; eò magis, quod qui ex Clemente id mutuantes ſcripſerunt, aduerſus eos, qui nuptias reprobabant, ſic inquiunt. An & Apoſtoli (ait Nicephorus, nam de Ignatio poſtea dicam) improbant? Petrus enim ac Philippus & vxores habuerunt, & filios procrearunt, & filias viris nuptui dederunt. Paulus etiam non veretur comparis ſuæ mentionem facere, & quæ ſequuntur. Hoc inquam fidem nullam facit. Mitto enim, quod iſthinc nihil probatur, vnde cõſtet poſt Apoſtolatum Petrũ, aut Philippum, aut Paulum operam procreandis liberis dediſſe, certè & Euangelio, & actis Apoſtolicis, & antiquitati reliquæ vniuerſę, atque ipſimet Nicephoro, perſpicuè aduerſatur. Nam Iouiniano Petrum, eiuſque ſocrum ex Matth. 8. & Luc. 4. proponenti Hieronymus reſpondet inter eos, qui legi ſeruierant, numerari debuiſſe. Nec enim (ait) Euangeliũ ante Chriſti crucem, iuxta quam regulam Petrus, & Coapoſtoli (vt ex ſuperfluo (inquit) concedamus) vxores eo quo Euangelium tempore neſciebant, acceptas habuerunt, poſt in Apoſtolatum accepti, officium coniugale relinquunt. Nam Petro ex eorum perſona dicenti. Ecce reliquimus omnia Matth. 19. reſpondit Dominus, neminem qui inter alia vxorem dimiſiſſet non multò plura recepturum. At Tertullianus: Petrum (inquit ſolum inuenio maritum per ſocrum. Deinde D. Pauli locum exponens hæc ſubdit. Vbi ea ſubiungit de victuaria exhibitione, abſtinentiam eius oſtendunt, dicentis: Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducẽdi, ſicut & cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas? Non vxores (ait) demõſtrat ab Apoſtolis ductas, quas & qui non habent, poteſtatem tamen manducandi & bibendi habent, ſed ſimpliciter mulieres, quæ illis eodem inſtituto, quo & Dominum comitantes miniſtrabant. Hæc ille. Quod quidem neq; ille ſolùm, verùm etiam alij, aut Latini aut Græci Græcæ linguæ peritiſsimi præter Ambroſium, Oecumeniũ, Theodoretum, Theophylactũ, eodem modo ſunt interpretati.

Clem. li. 3. & 7. Stromatum Itinerariũ Clementis quod eſt Apocryphum. Auctor quæſtionũ mixtim quæ D. Auguſtino in ſcribũtur. Euſeb. lib. 3. cap. 30. & 31.

Niceph. li. 2. cap. 44.

Hierony. adu. Iouinianum.

Tertul. li. de Monogamia.

AC (vt tam multi non eſſent) certè ſummi momenti ea Chriſti Domini reſponſio fuit, qua locutus Eunuchis, qui ſeſe eſſent ob Dei Regnũ caſtraturi, admirantibus, & propter rei difficultatẽ interrogantibus. Quis ergo poteſt ſaluus fieri? dixit. Qui poteſt capere, capiat. Videlicet, neq; illos ablegans ad vxores, & ſapientiſsimè innuens poſſe capi tantùm donum, quod vbi ab aliquibus fuiſſet acceptũ, non eſſet abijciendum, nec retro reſpiciendum. Verũ & quod de D. Philippo ac de D. Paulo affert Nicephorus, manifeſtè pro nobis facit. Polycrates Epheſius (inquit) Epiſcopus Victori Romano duarum Philippi eiuſdem filiarum meminit, ſicut & Philippi diaconi quatuor ęquè virgines, & prophetiſſas Lucas facit, quas etiam prophetaſſe ob virginitatem, quam habere dignæ factæ erant, obſeruat Epiphanius aduerſus Antidicomarianitas, quorum etiam Caius Proclo commeminit. Multis autem (pergit Nicephorus) eiſque magnis apud nos viris non videtur Paulus coniugem habuiſſe, idq; ex verbis

Matth. 19.

Obſerua Apoſtolos, vel Diaconos ſi quas ante Apoſtolatum virgines genuere has in virginitate conſeruaſſe.

Actor. 21.

1. Corinth. 7. Philip. 4.

bis eius colligunt, quibus virginitatem, & cœlibatum commendat dicens: Peruellem equidem omnes eſſe, vt ego ſum. Illud verò ſalue mihi, & tu compar, viro cuipiã ita fortè nominato, non autem mulieri dictum putant. Hæc ille.

Hieron. in Eſa. c. 56. & ad Principiam. Cyprian. de paſsiõe. Albinus. Beda.

CAETERVM antequàm ad D. Paulum veniam, vix cuiquam ignotum eſt, quod de D. Ioanne Apoſtolo Beatus Hieronymus cum pluribus alijs teſtatus eſt, & ipſa credit Eccleſia. Eum enim (inquit) talem fuiſſe Eunuchum, animi ſcilicet voluntate, non debilitate corporis Euangeliſtam Ioannem Eccleſiaſticæ tradunt hiſtoriæ, quem Ieſus amauit plurimum, quod virgo electus, virgo in æuũ permanſerit. Ac

Epiph cõt. Valeſios.

Diuus Epiphanius teſtatur: Ioannem, & Iacobum Zebedei filios nuptias haud contraxiſſe, non proprijs quidem manibus membra reſectos, ſed proprio corde decertantes, & gloriam huius certaminis coronam reportantes. Quare cùm hi & Apoſtoli, & Epiſcopi non duxerint vxores, quid dices Chytræe? An ne poterit in Eccleſia Chriſti Epiſcopus reperiri, qui non ſit Epiſcopus, quoniam non eſt vnius vxoris vir? An non inquam Apoſtoli & Epiſcopi illi fuerint, quibus non erant vxores, quæ penderent à latere? Taceo autem quæ de Petronella Petri filia vſque ad mortem

Beda. Huſuardi Martyrologium Kal. Iunij. Petrus Natalis lib. 5. cap 69. Volater. l. 18. Sigeb. anno 738. Abdias.

permanente virgine, Flacco videlicet Pro comite contempto, quæue alij de perpetua D. Thomæ Apoſtoli caſtitate ſcripſerunt, quæ ſiue ſint certiſsima necne, id certè abeſt ab omni dubitatione; nunquam poſt Apoſtolatum ad exercendum coniugium, eos qui prius vxores habuiſſent, rediiſſe: Neque verò illud parui momenti eſſet, quòd tam illuſtrium Eccleſiæ preconum, quales Apoſtoli fuère, ſi filios genuiſſent haud extaret memoria, quibuſnam eorum filij, vel filiæ traditæ nuptui fuiſſent, quinamúe fuerint eorum nepotes, & poſteri, cùm præſertim plurium, quos habebant diſcipulorum, tot ſeculorum ſpatia memoriam non deleuerint: præterquã quòd cùm quas ante Apoſtolatum ex legitimo coniugio filias ſuſceperunt, haſce omnes legamus conſeruatas eſſe virgines, ecquid eos ad hoc permouit? Nam D. Petrus Petronellam, Philippi (alter Apoſtolus, alter diaconus) ſex filias, D. Paulus Theclam, D. Matthæus Iphigeniam in virginitate ſummo ſtudio ſeruarunt, vt adeò eorum aliquis pro hac ipſa vnius illarum (vti pro reliqua Euangelicarum virtutum perfectione) mortem haud exhorreſceret? Hæc certè Euangelij non erat futura minima nota ad Chriſti gloriam. At veſtrorum Apoſtatarum Chytræe, nec difficile eſt enumerare filios, & filias, quas ex inceſtu genuerunt; ſuperſtites enim ſunt plures (tu ſcis quales) & difficillimum fuerit ex ijs vllos vnquam cœlibatum, aut virginitatem in ſancta Euangelij, de qua gloriamini luce, poſſe oſtendere.

Lib. ad vxorem, & de exhortatione caſtitatis.

SED & D. Paulum adhuc, quantus eſſet in cœlibatu obſeruando, Tertullianus, præter ea quæ ex hoc auctore attulimus, ijs verbis oſtendit. Nuſquam (inquit) nuptias ita permittit Apoſtolus, vt non potius ad exemplum ſuum nos eniti malit. Fælicem qui Pauli ſimilis extiterit. Cupio (inquientis) omnes meo exemplo perſeuerare. Qui viduas, & innuptas integritati perſeuerare mauult, qui nos ad exemplum ſuum hortatur, vndique oſtendens, quid nos velit eſſe, id eſt continentes. Hæc Tertullianus. Quo loco ſatis indicat, quid ipſe expedire iudicabat, cùm qui presbyter eſſet, ad vxorem iam ante ſacerdotium ductam ſic ſcriberet. Et verò cùm Apoſtolus innuptis, & viduis continentiam, quibus nec docendi, neque offerendi munus in Eccleſia incumbere poterat, proponeret, videt incorruptus quiſque oculus, quàm friuolæ fuerant futuræ rationes eorum, qui Apoſtolos ideò vixiſſe cœlibes autumant, quoniam ijs credita erat Euangelij prædicatio: proinde reliquis cœlibatum, & continẽtiam non eſſe obſeruandam. At & non ſolùm cœlibem, verùm etiam virginem agnouit Apoſtolum D. Hilarius. Præterea qui hunc ipſum Hilarium inoffenſo pede decurri poſſe ait D. Hieronymus, ſic ſcribit, & ipſe de Apoſtolo. De virginibus, inquit Apoſtolus, Domini præceptum non habeo: cur? quia vt virgo eſſet, voluntatis fuit, non imperij. Nec enim audiendi ſunt, qui vxorem habuiſſe confingunt, cùm de continentia diſſerens, & perpetuam caſtitatem ſuadens, intulerit, volo omnes eſſe ſicut meipſum: & bonum eſt, ſi ſic permaneant; ſicut ego: & lib. 1. In Iouinianũ, ſi iuxta Pauli ſententiam non erunt Epiſcopi niſi mariti, Epiſcopus ipſe eſſe non debuit, qui dixit, volo, &c. Idipſum aſſirmat D. Ambroſius. Volo vos imitatrices eſſe tanti Apoſtoli, vt vitam eius ſequamini, qui coniugij vinculum refugit, vt vinctus eſſet Chriſti, ad tãtam Apoſtolatus gratiam non peruenturus, coniugij contubernio alligatus. Vir doctrina præſtantiſsimus, tantum Chriſti donum habens, momenti tantum eſſe iudicauit, ſi abſtineret ab vſu copulæ coniugalis ideò ſic manſit, ne plurimum muneri ſuo decerperetur, quod ſemper nec orationi vacare, nec diuinis intendere mandatis liceret, quem coniugij cura reuocaret, vt placere vxori neceſſe eſſet. Et ad Pauli locum, Non diceret, bonũ eſt innuptis vt ſint, ſicut & ego: niſi eſſet

Hilar. pſ. 127. Hier. ad Euſtoch. Ambroſ. exhort. ad virgines.

X 2 corpo-

corpore integer. Non item diceret, omnes homines volebam eſſe, ſicut meipſum, ſi vxorem habuiſſet. Sic enim virgines eſſe nollet, ſed abſit. ſed ſicà pueritia ſpiritui ſeruiuit, vt huius rei, (vxoriæ ſcilicet) ſtudium non haberet, iuuenculus à Dei gratia anticipatus Sic D. Auguſtinus: Apoſtolus (inquit) fortibus ſummum eſſe oſtendit, non attingere mulierem, cùm ait, vellem omnes homines eſſe ſicut meipſum. Et alibi, Paulus ſummam certè caſtitatem pro feſſus, dicit vellem, &c.

Aug. ad ſinem libri de moribus Eccle. Catholicæ, & de opere Monachorũ c. 23.

Epiphan. in Valeſios & Antidicomarianitas.

HABET propemodum eadem B. Epiphanius, cùm in Valeſios exectos, ac diſcipulorum exectores docet, D. Paulum ſine coniugio, ac continentem permanſiſſe, non autem ab hominibus exectum, idque vt alij eius ſimiles fierent, non mutilatione membrorum, ſed continentia. Neque verò hoc ſolùm de eo S. Epiphanius aſſerit, ſed & aduerſus Antidicomarianitas ait, Theclam, cùm in S. Paulum incidiſſet, à nuptijs fuiſſe ſolutam ſponſum Iam habentem, virum vrbis primarium, generoſum, diuitem, pulchrum, vita illuſtrem, terrena que ſanctam contempſiſſe, vt cœleſtium fieret particeps. At quod paucos ante annos edita ſit Græcè S Ignatij Epiſtola, D. Paulum adnumerans ijs, qui vxorem habuerunt, non admodum certum eſt, eam ita habuiſſe, vetus enim antiqua translatio, quæ in vaticano aſſeruatur, id non habet, & veriſimile eſt, eos qui cœlibatum odiſſent, verba hæc adieciſſe, quandoquidem & aliquando id ipſum in Synodis legitimis fecerunt, vt eas ad ſuas hæreſes, & ſchiſmata deprauarent.

SOLVITVR QVOD DE D. Ignatio Chytræus obijcit.

CAPVT X.

QVòD verò ex D. Ignatio addis, nihil ad rẽ facit. Nã ne vnicũ quidẽ verbũ extat, quo Epiſcopos, aut ſacerdotes exercẽdę poſt ſacerdotiũ copulę addictos fuiſſe dixerit. Et vnà cũ illo ſanctiſsimo martyre Eccleſia Catholica multò magis, q̃ vos nouę ſimiæ, dãnauit, & damnat eos, qui legitimam commixtionem, & liberorum procreationem putant, aut nominant φθορὰν καὶ μολυσμόν, id eſt, corruptionem, & pollutionem. Ac cùm ipſa Matrimonium vſque ad ſanguinem tueatur eſſe à Chriſto inſtitutum, non ad officium ſolùm, & remedium incontinentiæ, verùm etiam ad Sacramentum (id quod veſtri blaſphemè pernegant) intelligis quorſum reciderint plumbea iſta, quæ in aërem iacula intorſiſti. Præterquam quod ſi Beatiſs. illum martyrem alloqui poſſes, ſuam vt tibi mentem exponeret, de ea commixtione, quam legitimam vocat, ecquid amabò putas reſponſurum de Ochino, Bucero, Petro martyre, Oecolampadio, Luthero, & alijs, qui Monachi cùm eſſent, ac ſacerdotes, virgines tamen ſanctimoniales, & alias ad infamem & execrandam commixtionem pellexerunt? ſanè nec legitimum iſtud fuiſſe, & tales apoſtatas, apoſtatam illum in ſe (vt ille ait) draconem habitantem non minus fouiſſe, quàm Tatianos, Marcionitas, Manichæos, nuptias eſſe à Deo inficiantes, ſicuti ſpiritu præuidebat Apoſtolus, diſertè pronunciaſſet. Ac demum haud mitioribus verbis iſtam nefandam apoſtatarum impuritatem plecti curaſſet, quàm ante annos mille Turonenſe Concilium fecit, quod ita habet. Si qui in monaſterio conuerſi ſunt, nullatenus habeant licentiam euagandi, nec (quod abſit) vllus eorum cõiugem ducere, & qui vxorem duxerit excommunicetur, & de vxoris malæ ſociatę conſortio, & inditis auxilio ſeparetur. Qui infælix monachus tali coniunctione fœdatus, ſi per cuiuſcunque patrocinium ſe conatus fuerit defenſare, & is qui in hac pertinacitate perdurat, & illi qui eum ſuſceperint defenſandum, ab Eccleſia ſegregentur, donec reuertatur ad ſepta monaſterij, & indictam ab Abbate, quãdiu præceptum ei fuerit, agat pœnitentiam, & poſt ſatisfactionem reuertatur ad gratiam. Sed & extat octaui Toletani Concilii ſextus canon, quo decretum in Eccleſia fuiſſe oſtenditur, vt qui poſt ſacros ordines vxoribus copulantur, ſub pœnitentiæ oneribus vſque ad extremum vitæ ad monaſteria relegarentur: cùm & ſecunda Toletana Synodo antea ſtatutũ fuiſſet, vt qui poſt ſacros ordines vxorem ducerent, aut ad eam redirent, à cuius contubernio iam receſſerant, ij tanquam ſacrilegij rei ab Eccleſia haberentur extranei.

C. Atimonia Proteſtantiũ in Sanctimonialibus violandis.

Concil. Turon. 2. canon. 16.

Nota.

QVAE eò libentius attuli, vt qui videri vis antiquorum canonum (ſi Deo placet) reſtitutor, Philippum tuum verius agnoſcas veteratorem, quàm (quoniam nos ex vniuerſali orthodoxa Eccleſia cœlibatum in ſacerdotibus tuemur) ſatis temerè tales nos (imò potius in nobis Eccleſiam Chriſti) vocas. Nam quod Melanchthon dixit, veteres canones ſuſpendiſſe quidem ob cõiugium ſacerdotes ab officio, Eccleſiam verò Catholicam eos ſuſpendere ab arboribus, & illud vnum ſatis eſt, quod te Chytræe conficit, & hoc egregiè ipſe mentitus eſt. Neque enim apoſtatæ, aut eiuſmodi homines propter coniugia, ſed propter ſacrilegia iuſtis diſciplinæ legibus, & pœnis afficiuntur. Non damnantur (inquit Beatus Auguſtinus) viduæ quæ nubunt poſt votum,

Concil. Tolet. 2. can. 1.

Melanch. in apologia.

Lib. de bono viduitatis c. 9. & cap. 11.

» tum, quia coniugalem fidem poſterius In-
» ierunt, ſed quia continentiæ primam fi-
» dem irritam fecerunt. Quòd ſi (vt hic ipſe paulò pòſt docet) lapſus viduarum; quæ poſt ſimplex continentiæ votum nubūt, adulterijs peiores ſunt, ecquid de lapſu diceret ſacerdotum, qui poſt ſolemne votum contrahentes haud verum coniugium, ſed ſacrilegium contrahunt, & vxorum nomine concubinas ducentes coniugium ſimul & ſacerdotium violant? Ecquid porrò diceret, ſi cerneret huiuſmodi homines docere: Vota continentiæ haud eſſe præſtanda, nonne non ſolùm ſacrilegos, verùm etiam hæreticos, atque ab arboribus ſuſpendendos dixiſſet? Quæ cùm audis, agnoſce impudentiam hæreticam, id eſt, tuam, qui decretum Siricij Pontificis ſancti, & quod Catholica Eccleſia ſemper venerata eſt, vocas impudentiſsimum. Nam cùm vel ipſe inter opera carnis vnà cum D. Paulo intellexiſſet, concubitus illorum, qui & votis caſtitatis obſtricti, & ſacris addicti ordinibus, ſpirituales filios iam gignere ſoluti omnibus curis ſecularibus debent, nempè, vt ſint non diuiſi, ſed ſancti corpore, & animo, quid tu inſœlix id torques ad honorabile connubium, atque ad legitimas nuptias, quarū nos Catholici (quod ſanè vos hæretici haud facitis) tria bona ſemper Eccleſia prædicauit, fidem, prolem, Sacramētum? In iſtis igitur apoſtatis (iterum dico) non permanebit, neque manet ſpiritus Dei in æternum, quia caro ſunt, & poſtquam manum ad aratrum retraxerunt, ac retro abierunt: Et propterea cum Apoſtolo fidenter dicimus, eos damnationem habuiſſe, qui primam fidem irritam fecerunt.

INANES AC FVTILES ESSE *obiectiones Chytræi, quas ex quorundam Epiſcoporum Matrimonio deſumit.*

CAPVT XI.

IAm quod Hilarium, Polycratem, Spiridionem, Chæremonem, Baſilium, & Gregorios Nazianzenum atque Nyſſenum, at; ſi qui alij fuerunt, ſcribis, aut progenitos fuiſſe ex parentibus Epiſcopis, aut ipſos vxorem duxiſſe; & prolem ſuſcepiſſe, non ego iſtos tibi ſolùm, ſed centurias afferre poſſem ſi vellem: Quis enim negat potuiſſe pluribus maritis vxores ſuas fuiſſe, natoſque, cùm tamen poſtea ad Epiſcopatuum munera adſciti, conſentientibus vxoribus cœlibem ex Apoſtolica traditione vitam traduxerint? Tu igitur mihi filios ſaltem aliquos D. Hilarij narraſſes, quos poſt Epiſcopatum genuiſſet; Quod cùm efficere non poſſes, cumulaſti impoſturas impoſturis, vt theſaurizares tibi iram in die iuſti iudicij Dei.

DE D. HILARIO.

SED & D. Hilarius, quid filiæ de virginitate ſeruanda ſapientiſsimè ſcripſit, vt eius animum ab imminentibus nuptijs auerteret, quemúe ea de re hymnum ſcripſerit identidem ab ea recitandum, quidque vt ea moriens ad ſponſum ſuum migraret, orauerit, denique quid de continentia ſenſerit, cùm diceret, vouendum eſſe Deo contemptum corporis, & caſtitatis cuſtodiam, notius eſt, quàm vt ſit ópos, huc omnia conferre. Itaque quidquid ex Baptiſta Carmelita de D. Hilario ſubiungis, id omne plus quàm ſubdolè à te recitatum eſt. Poteras enim primò afferre, quæ doctus ille Theologus de virginitate, ſeptem libris edidit, quos Parthenices inſcripſit, dum Beatiſsimæ Dei Matris; & aliarum virginum, Margarethæ, Agathæ, Luciæ, Appolloniæ, Ceciliæ, virginitatem, & martyria cecinit. Poteras (inquam) quæ de alijs cœlitibus encomia edidit, cùm dies ſacros pangeret, ac tum ſinceriore fide geſsiſſe te putaſſent ij, qui cùm ea omittas, reliqua verò ſuccidas, aut delumbes, iam te qualis ſis interius, agnoſcunt ita vt deteſtentur. At verò cùm ea carmina de D. Hilario protuliſti, vide quàm tibi ſemper ſimilis ſis. Vt enim Baptiſta Carmelita oſtenderet, virū ſanctum, & ab omni ambitione alienum fuiſſe ex ordine coniugatorum delectum in Epiſcopum, carmina illa edidit, non autem quaſi poſt Epiſcopatum vxorem duxerit, vel ea vſus ſit, ac filios genuerit.

Vide Fortunatum in vita D. Hilarij.

In Pſal. 64.

QVIN verò conſtanter refellit, quæ hęretici quidā (vti vos facitis) audebāt obijcere aduerſus cœlibatū, & quadrageſimæ ieiuniorum: ac paucis carminibus conſequentibus, duodecies, his vocibus vtitur, Dicunt, aiunt, memorant, ne quis illius id fuiſſe cōſilium putet.

QVOD cùm feciſſet, ac de Græcorum conſuetudine aliqua adieciſſet, mox infert.

Sed quo mēte vagor? video, mea lōgior æquo eſt
Ecbaſis, ad ſancti feſtum redeamus Hilari.
Hic pater à ſuperis caſtum ne fortè pudorem
Perderet, obtinuit magno pro munere mortem
Coniugis, immundum veneris ſic oderat ignem;
Impetrauit idem nata, qua nomine dicta eſt
Appia, & ad cœlum; quo peruenturus & ipſe
Poſt breue tēpus erat, miſit cum matre puellā.
Cura viro minuere fidem primaria ſemper
Cùm foret, ex libris armamentaria ſacris

Vide lector an q̄d quam colligi hinc poſsit, q̄ ſacerdotū cœlibatui aduerſetur & agnoſce peſtilentiſsimū ingeniū Chytræi, & cæ-

[teterorũ hæreticorum cũ aliquid ex Catholicis citant.] *Fecerat, & cõtra Chriſti ſe armauerat hoſtes.*

Ex quibus habes, quàm caſtè cœlibatum vir ſanctus poſt ſacerdotium aſſecutum coluerit.

Et ſanè certiſsimum eſt virum ſanctum, & ab Arianis, atque Conſtantio plura perpeſſum, multos autem annos huc illuc vel relegatum, vel diſcurrentem ob Arianæ cladis procellam cœleſtia tantum tractaſſe, Diuiniſque rebus totum ſe addixiſſe. Ac cùm Beati Hieronymus, & Auguſtinus fuerint ſacerdotalis cœlibatus inuicti propugnatores, profectò eũ non ita celebraſſent, ſi deflexiſſe cognouiſſent à rectiſsima regula continentiæ, quam Epiſcopi, & ſacerdotes in Occidente & in Africa, in qua D. ipſe Auguſtinus fuit Epiſcopus, integram ſemper ſeruauerant, ab ipſis quoque Galliæ Synodis perſæpè ſancitam.

Qvin tu ergo ſi per ſcripta Carmelitarum ſpatiari cupiebas, & illa integra tuo reſponſo non adſcripſiſti, & Thomæ Valdēſis Angli eiuſdem ordinis Theologi præſtantiſsimi nonnulla ſaltem de multis, quę de cœlibatu ſacerdotum à Viclefiſtis veſtris præceſſoribus obiecta doctiſsimè refutauit, in medium non attuliſti? [Tho. Valdēſis To 3. tit. 7. de ordinis Sacramentalibus c. 76.] Quod cùm non feceris, propinabo tibi hæc pauca, quæ ipſe de ſuo, mox de antiquis Eccleſiæ Chriſti patribus appoſitiſsimè deprompſit. Ex hac ſcriptorum (ait) congerie, conuincitur Guillelmus (hæreticus) falſum dixiſſe de Chriſto, quod ipſe cuilibet triũ ſtatuum Eccleſiæ, inter quos ſunt clerici, nubendi legem inſtituit: quia ad contrarium inuitauit, dicens cunctis futuris clericis. Qui poteſt capere capiat: antequam ceperit per votum, videat ſi poſsit implere promiſſum. Nullus, inquit Beda, ſine hoc voto, vel vt virgo exiſtens, virgo permaneat, aut contracta vxoriæ coniunctionis fœdera ſoluat, conſecrari permittitur: nulli præcipitur, nullus penè iam cogitur inuitus, ſed qui iam conſenſit eſſe ſacerdos, voto caſtitatis ſe ſpontè conſtrinxit. Qui poteſt, inquit, capere capiat. Non potui capere, inquis Guillelme. Aetatē habebas, de te ipſo loqui poteras, annum vigeſimum quintum agens. Cur hoc non dixeras ante conſecrationis officium, immò magis cur ſacto, te poſſe dixiſti cum alijs ſanctis ingredi in ſancta præſumens, te antiſtiti te conſecratoro ſponte pręſentans? [Nota.] tunc capere potuiſti, de cętero reatum obligationis tuę cœpiſti. Tunc, inquis, potui, modo non poſſum. Ergo alium te feciſti, quàm Deus condidit: Imo ipſo Cain deterior factus es, cui Deus ait, qui mentiri nõ poteſt: ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. [Gen. 4.] Et notanter ad has falſas excuſationes virorum carnalium tollendas dicit Moral. 17. ſuper epiſtolam ad Hebræos Chryſoſtomus. Non enim dicere [Chryſoſt. Tom. 4.] oportet, non poſſum, & accuſare conditorem. Si enim impotentes fecit nos, qui iubet accuſandus eſt. Qualiter igitur ais multi non poſſunt? Quod non volunt, dic: ſi enim voluerint, omnes potuerint. Propterea & Paulus ait. Volo omnes homines [1. Corin. 7.] eſſe, vt meipſum, quia ſciuerat, quòd omnes eſſe poterant, vt ipſe. Non enim ſi demum impoſsibile eſſet, hoc dixiſſet. Vis fieri: velle primum aſſume ſolum. Dic mihi. In omnibus artibus cùm voluerimus in eis fieri, contenti ſumus, ſolo autem velle tangimus res, quale eſt quod dico. Vult quis fieri gubernator, non dicit volo, & in hoc contentus eſt, ſed rem tangit. Abſentari rurſus vult, ſed non dicit volo, ſed rem tangit. In longinqua vult proficiſci, ſic nõ tantum dicit volo, ſed etiam rem ipſam aggreditur. Demum in omnibus non ſufficit velle ſolùm, ſed ſufficit velle cum opere: quia aſſumit rem quæ laboratur. Dicamus enim cooperatorē, & congeſtatorem Deũ, ſolum velimus, ſolum operi offeramur, in re ſolum ſolliciti ſimus. Hæc ille. Pergit autem poſtea. Iam dignè reſponſum eſt huic prætenſę rationi carnalium, Non poſſum. Ergo conditor reus eſt ſuę iuſsionis, quam tibi dixit, qui te impotentem fecit. Caſu & in ipſo contingentiæ, quem habemus præſentem, Apoſtoli votum inducitur dicentis: Vellem omnes homines eſſe, tanquam meipſum. Quòd ſi non omnes potuiſſent, non hoc ipſe dixiſſet, ait Chryſoſtomus. Ad hoc dicat impoſsibilis, ſeu impotens noſter Guillelmus contra Apoſtoli ſententiam, dicat, fatue ſic Paule vouiſti, qui non omnes hoc poſſunt, quod tu eſſe meruiſti: Quòd ſi non fatuum hoc eius votũ erat, potuit (audeo dicere) Guillelmus continere. Potuit, inquit Chryſoſtomus, primum, ſed noluit demum: ſi velle ſuum ſacto coniungeret, quia Deus ipſe volenti cooperari non deſinit. Hoc ex omnibus tibi dico, noli fallere Deum, quia vouiſti, iam [Auguſt. Tom. 6.] te aſtrinxiſti, ait Auguſtinus. Aut quas tibi grates, ſi iam adeſſet, redderet auguſtinus, quod rapuiſti ei argumenti exemplum de grandi continentia clericorum, cùm intenderet deprimere peruicaciam laicorũ cauſantium ſe continere non poſſe. Libro ſecundo de adulterinis coniugijs in fine Auguſtinus. Si modò hoc non poſſet infirmitas hominum, multò minus id poſſet ſexus infirmior fœminarum. Vnde iſtos, qui virilem excellentiam non putant, niſi peccandi licentiam terremus, quod adulterinis coniugijs inhærendo pereant in æternum: ſolemus enim ijs præponere etiam

continen-

» continentiam clericorum, qui plerunque » ad eandem ſarcinam ſubeundam capiun- » tur inuiti, eamque ſuſceptam vſque ad de- » bitum finem domino adiuuante perdu- » cunt. Dicimus ergo eis: Quid ſi & vos ad » hoc ſubeundum populorum violentia ra- » peremini, nonne ſuſceptum caſtè cuſtodi- » retis officium, repentè conuerſi ad impe- » trandas vires à Domino, de quibus nunquã » antea cogitaſtis? Sed illos (inquiunt) honor » plurimum cõſolatur: reſpondemus & vo- » bis, timor multò amplius moderetur: ſi e- » nim hoc multi Dei miniſtri repentè, atque » inopinatè impoſitum ſuſceperunt, ſperan- » tes ſe illuſtrius in Chriſti hæreditate ful- » gere, quantò magis adulteria cauendo vi- » uere continenter debetis, metuentes nõ iu » Regno Dei minus lucere, ſed in gehenna i- » gnis amplius ardere? Hæc ille. Valdenſis » autem iterum ſubiungit. In toto iſto paſſu » non venit ad calamum Auguſtini, quomo » do tales ad clericatum rapti poſſent licitè » nubere, & eò licentius, quò cauſari poſſent » donum illud continentiæ non eis deſuper » datum eſſe, ſed ſub eâdem ſarcina conti- » nentię cuncta ad bonum finem perducũt, » & ad illos quærulos de impotentia conti- » nendi audacter ſupponit, eos caſtè cuſtodi » turos officium, quia ſi repentè conuerte- » rentur, impetrarent vires à Domino, quas » antea nunquam cogitarent. Sed noſter Gu » illelmus cùm antea potuit, ſacerdos factus » non poteſt eſſe caſtus, ab alijs gentibus lon » gè ſemotus, fragilis in natura, ita quòd non » ſit ſimilis ei in terra. Et quod torques in » Papatu, qui legem inſtituit poſt millena- » rium Chriſti, quid hoc tibi proderit, Papæ » ue noceat? Mora temporis, Chriſti legem » non excludit, vt ſi mane non fiat, ſaltem » ſerò fiat, quod iuſſerit. Iam omnes Sancti » clamant hanc continentiam clericorum » neceſſariam legi Chriſti. Ipſi vetuſti Pa- » tres item infra millenarium tuum annis ſe- » xcentis omnes, qui in illo glorioſiſsimo » Nicæno Concilio, vbi proiectus eſt Arius » ille ſtipula mundi: ibi omnes inhibuerũt » non nuptias tantummodò clericorum ma » iorum, ſed & introduci fœminas in domos » clericorum, quæ ſuſpicionis notam poſſent attrahere.

DE DIVIS GREGORIO Nazianzeno & Baſilio Magno.

At cùm Diuos Gregorium Nazianzenum, & Baſilium honoratiſsimos agnoſcas, diffiteri autem nequeas illos parentibus ſuis doctrina, ſanctitate, miraculis multò fuiſſe illuſtriores, certè & plus parentibus ſuis ſapuiſſe negare non potes, qui neque cùm poſſent, aſtringi vinculo matrimonij voluerunt, nec alios ſacerdotes vnquam hortati ſunt ad coniugium, neque verò ſi ipſimet ante ſacerdotium du xiſſent vxores, amplius vnquam ſeſe cum illis miſcuiſſent. Atqui B. Gregorius Nazianzenus ob puritatis retributionem ſæpè Chriſtũ manifeſtè in ſomno, & meditatione nocturna videbat, & Gorgoniam ſororem ſanctiſsimam virginem tam ſæpè & commendat, & acuit, ne quem alium, quã Chriſtum ſponſum, & amatorem habeat. Greg. presbyter in vita eius.

Iam D. Baſilius fuit Pater monachorum, qui omnes continentiam ex voto profitebantur, quorum adhuc & Græcia, & vtraque Sicilia, & Ruſsia, & Moſcouia plena eſt, ſi non antiquam eruditionem, atque Catholicam religionem penitus, certè in pluribus & hanc, & cœlibem vitam obſeruantium. At cùm D Baſilius Gregorium illum, de quo ſupra diximus, dehortatus eſſet, ne domi mulierem apud ſe retineret, cur putas iuſſerit, vt in monaſterium intruderet? ſanè ſi ſoluta; vel virgo fuiſſet, cur potius vt in matrimonio collocaretur, non perſuaſit?

Qvare cùm tu ad iſtorum parentes reſpexeris, qui tamen poſt Epiſcopatum cælibes fuère, neque ſolùm ad continentiam, verùm etiam ad virginitatem filios & filias antea ex matrimonio ſuſceptas inſtituerunt, intelligis, quis te ſpiritus egerit, cur eorundem filiorum virginum exempla tanquam perfectionis Euangelicæ propria, & proxima, auditoribus tuis potius non propoſueris? At vt vt tu, veſtri que ſic ſeſe gerant, ſpero equidem de Dei bonitate futurum, vt diſcipuli tui aliquan do vbi attentè perlegerint Diuos Baſiliũ, & Gregorium, cupiant te flagris affectum, fuſtius ad legitimum Eccleſiæ Magiſtratum poſſe reducere, quàm priſci illi Ethnici adoleſcentes fecerunt, qui pædagogum proditorem plectendum ab hoſtibus ſuis in patriam reduxerunt.

DE SYNESIO.

Synesium deinde ais in ſummo honore fuiſſe temporis, & admiratione totius poſteritatis fuiſſe, qui teſtatus ſit, ſe in Epiſcopatu, non vt adulterum clã vxoris ſuæ conſuetudine vſurum, id enim minimè tu ſtum eſſe, ſed cupere ſe Epiſcopum etiam multos, & bonos ex ea cultores Dei ſuſcipere. Hæc tu. Quę qui tantummodò legat, & credat, quis non putauerit, Syneſium etiam Epiſcopum fuiſſe, ac etiam tunc voluiſſe filios gignere? At ille cùm iſta ſcriberet nec Epiſcopus, nec ſacerdos, nec adeò integrè Chriſtianus erat, qui Ethnicus fuerat, & Platonicus. Hiſtoriæ ſuę Nicephorus epiſtolam eiuſdem Syneſij ad Euopium fratrem adiũgit tunc ſcriptã, cũ à Theophilo Niceph. li. 14. cap. 55.

Alexandrino Epiſcopus Ptolemaidis Cyrenaicæ regionis Synesius deſignabatur. Qua epiſtola multas ſibi deeſſe dotes & animi, & corporis, quæ tantum onus ſubleuarent, candidè aperit: ſeq; nolle, inquit, nec poſſe (ſi fieret Epiſcopus) vxorem deſerere: nec poſſe item credere, quæ de anima, de mundi interitu, quæue de reſurrectione Chriſtiana edocet fides, quæ quidem omnia opiniones ſiue opinationes vocat. Siquidem (ait) cùm res meas in medium protulerim, & poteſtati eius (Theophili) quicquid velit de me ſtatuendi permiſerim, quomodo crimini alicui obnoxius ſim? Mihi & Deus ipſe, & leges, ipſaque ſacra Theophili manus vxorem dedit. Quapropter omnibus prædico, teſtatumque eſſe volo, me illam prorſus deſerturum non eſſe, neque cum illa mæchum clandeſtinam conſuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimum eſt. Quin potius & volo, & opto, plures mihi & probos naſci liberos. Hoc ipſum electionis authorem, & principem ignorare non oportet. Sciant id amici etiã noſtri Paulus, & Dionyſius, quos legatos hanc ob cauſſam à populo lectos eſſe audio. Illam verò rem Theophilo non ſignificari, ſed in memoriam tantum reuocari opus eſt. De ea autem fuſius dicam, cum qua vna quiſquam alia omnia collata parua eſſe iudicat. Difficile eſt, atque adeo fieri omninò non poteſt, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & ſcientiam in certam neceſſariamque perſuaſionem euaſerint, fluctuare, & in dubium vocari ſinat. Noſti porrò, philoſophiam admodum diuulgatis iſtis Chriſtianorum aduerſari opinionibus. Itaq; haud vnquam adducar, vt poſterius animam quàm corpus gigni credam, neque mundum ipſum, & partes alias interituras eſſe dicam. Reſurrectionẽ deprædicatam, ſacrum quiddam, & minimè vulgandum eſſe dico, neque conceptis vulgi opinionibus aſſentiri poſſum. Mens philoſophia exculta verum perſpicit. Ea neceſſitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem, ſeu proportionem ſuam lumen ad veritatẽ, vt oculus ad mentem. Quatenus ergo oculus lumine copioſiore in deterius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores ſint, hactenus mendacium quoque populo vtile eſſe, & veritatẽ noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeunt. Quòd ſi ſacerdotes noſtri hæc mihi permittunt, potero ſanè ego quoq; ſacerdotis munere fungi, qui domi quidem philoſophiæ incumbo, in publicum aũt progreſſus ſermonibus, & colloquijs hominũ delector, non ego quidẽ docens, neq; tamẽ vetera dediſcens, & noua addiſcens, ſed in anticipata opinione quemq; perſiſtere permittens. Sin illi ſacerdotẽ ita animatũ, & opinionibus popularẽ eſſe oportere dicãt, omnibus palã oſtendere nõ intermiſerim. Quid rei eſt populo cũ philoſophia? Rerũ enim diuinarum veritatem minimè vulgari oportet. Populus autem more, & aſſuetudine alia indiget. Rurſum igitur, & ſæpius repetens dicam, nulla cogente neceſſitate, neq; arguere, neque argui ſapientis eſſe. In ſacerdotum autem ordinem cooptatus, nõ cõmittam, vt dogmata præter animi ſententiam aſſimulem. De his Deum, de his homines teſtes inuoco. Veritas Dei ꝓpria eſt, apud quem in rebus hominibus inculpatus eſſe volo. Hoc vnum tantum nõ diſſimulo. Quandoquidem ioci, & ludorum ſtudioſus ſum, ita vt iam inde à puero crimen illud ſuſtinuerim plus, quàm deceret armis me, & equis delectatum eſſe. Seuerus & triſtis ero? Quid enim facerem ſi chariſſimos canes feras nullas perſequi, & ſagittas à teredinibus exeſas eſſe viderem? Et cõſtantiam, ſi Deus voluerit, obtinebo: atque quamuis à curis alienus, macerabor, cauſſarumq; & negotiorum quantũuis graue miniſterium hoc, Deo confiſus ſuſtinebo. Dogmata autem per diſsimulationem non tegam, neque mens à lingua diſſentiet. Hoc ſi cùm & ſentiam, & dicam, Deo placere puto: neq; ſermonis illius de me occaſionem relinquere volo, me quòd qui fuerim ignoratus ſim, electionis ſuffragia rapuiſſe. Cæterùm Dei amantiſsimus Pater Theophilus, cùm me norit, poſtquam mihi ſe id ſcire ſignificauerit, ſic tandem de me conſilium, quid ſtatuat, capiat. Tum enim aut in Inſtituto meo viuere me, & philoſophari patietur, aut poſtea, vt me in iudiciũ vocet, vel ſacerdotum ordine moueat, ſibi ipſi poteſtatem non relinquet. Aliæ inſuper opiniones & ſentẽtię omnes nugæ fuerint. Veritatem enim, ſatis ſcio, Deo eſſe gratiſſimam. Sed enim ſacrum caput tuum, atq; in primis veritatis tutorem, & inſpectorẽ Deum teſtor, ægrè mihi eſſe. Quomodo enim non ſit, cùm quodammodo ex vita ſolita, in vitam aliam tranſeundum mihi ſit? Hæc Nicephorus ex Syneſio, qui vbi adeptus eſt Epiſcopatũ, an liberis operam dederit, neque tu verè, nec aliquis antiquorum protulit. Quin verò, cùm factus Epiſcopus errorem ſuum de reſurrectione reiecifſet, quemadmodum ſperauerat Theophilus, mirum non eſt, ſi item Eccleſiæ ac Prouinciæ illius moribus, & cœlibatui ſeruando ſe attemperauerit. Cernis ne igitur Chytræe, quid hinc dicturi ſint tui, qui in iſtis erroribus hac illac tuum cerebrũ tam miſerè rotas?

Sineſius ad Euopium.

Vxorẽ legitimã propter presbyterij ſeu Epiſcopi magiſtratum dimittere non vult.

Platonic' ſententias cũ Chriſtianis dogmatibus pugnantes retinendas eſſe cẽſet.

Philoſophia quandoque admittit mẽdacium.

Nota quonam in ſtatu erat, & quemadmodũ affectus, cùm ſcriberet Syneſius, quæ pro ſe mendaciter affert Chytræus.

Reformidat Epiſcopatum Syneſius.

IN CANONE STEPHANI PONTIficis citando Chytræi fides deſideratur, & in Concilio Ancyrano nihil eſſe cœlibatui contrarium oſtenditur.

CAPVT XII.

» ADDIS. Extant etiam in ipſis iuris
» Pontificij canonibus teſtimonia, quę
» ſacerdotes iam ordinatos conſuetudine cō
» iugali vſos declarant. diſt. 31. Aliter ſe O-
» rientalium traditio habet Eccleſiarum, nā
» earum ſacerdotes, diaconi, & ſubdiaconi
» in matrimonio copulatur. Hæc tuâ reſpō-
ſione. Sed & hic ſincerior in recitando tua
deſideratur fides. Vt enim modo non quæ-

Lib de impoſturis Chytræi.

ram, Num iſte canon fuerit Stephani Pon-
tificis Maximi (de quo alibi dixi) is ita ha-
bet. Occidentalis non Orientalis Eccleſiā
» caſtitatis votum obtulit. Aliter ſe Orienta
» lium Eccleſiarum traditio habet, aliter hu
» ius Romanæ Eccleſiæ. Nam eorum ſacer-
» dotes, diaconi, & ſubdiaconi in matrimo-
» nio copulantur. Iſtius autem Eccleſiæ, vel
» Occidentalium Eccleſiarum nullus ſacer-
» dotum, à ſubdiacono vſque ad Epiſcopum
» licentiam habet coniugium ſortiendi, &c.
» Cuilibet Chriſtianorum antequàm vouit
» cœlibis vitæ caſtitatem, licet ducere vxo-
» rem, ſi vir eſt: ſi fœmina, nubere. Poſteà
» verò quàm vouit, vt abſtineat neceſſe eſt.
Hæc ibi. Sed neque in vniuerſa Orientali
Eccleſia, vti ex ipſiſmet Orientalibus gra-
uiſsimis teſtibus planum fecimus, licebat
connubium exercere poſt ſacerdotium. Ac
cùm in tot ſacerdotibus, qui aſſumuntur

Epiſcopos Rutheni vocant Vladicas.

ex Monachis in Archimandritas, & Vladi-
cas, ſiue Epiſcopos, res adhuc antiquum, &
Apoſtolicum in Græcia morem obtineat,
nónne vides, quoquo te verteris, etiam per
traditionem Orientis Eccleſiarum, Luthe-
ri, & aliorum apoſtatarum veſtrorum con
nubia anathemate eſſe damnata?

DE CONCILIO ANCYrano.

» PERGIS. Cumque de Græcis Eccleſijs
» præcipuè inter nos agatur: Id enim op-
» pugnat Poſſeuinus, quod maritos à ſacerdo
» tio apud Græcos non arceri in oratione
» mea ſcripſi: omiſsis Occidentalibus, Græ-
» cas ſeu Orientales Synodos ab ipſo Poſſe-
» uino citatas conſidéremus. Allegat Con-
» cilium Ancyranum, quod manifeſtiſsimè
» teſtatur, etiam poſt ordinationem licuiſſe
» diaconis matrimonia contrahere, qui licen
» tiam ab Epiſcopo habuerunt. Poterant ita-
» que Epiſcopi dare facultatem ducendi vx-
» ores diaconis iam ordinatis. Et: Canon X.
» Diaconi, quicunque cùm ordinantur, in i-
» pſa ordinatione proteſtati ſunt, dicentes
» velle ſe habere vxores, nec poſſe contine-
re, hi poſtea ſi ad nuptias venerint, maneāt «
in miniſterio, propterea quòd his Epiſco- «
pus licentiam dederit. «

RESPONDEO primùm. Ad id, quod
de Hieromonachis, è quibus in Græcia et-
iamnum Epiſcopi aſſumuntur nihil pror-
ſus dixiſti: nihil item de Monachis, & San-
ctimonialibus, quæ votum caſtitatis apud
eos ſeruant. Id quod nec Monachos ve-
ſtros feciſſe, & ab his ſanctimoniales om-
nes ad vnam fuiſſe edoctas, & adactas, vt
fidem Chriſto datam frangerent, manife-
ſtiſsimum eſt. Præterea quod dicis, te omiſ-
ſis Occidentalibus ad Græcas, & Orienta-
les à me citatas deſcendere, perſpicuum eſt,
id te facere, vt ſolidum illud & conſtans
Eccleſiæ per tot ſecula in vniuerſo Occi-
dente, ac parte magna Orientis de cœliba-
tu teſtimonium ſilentio inuoluas. De Cō-

Concilium Ancyranū

cilio Ancyrano, quæ dixi vera ſunt: Nec
ſolùm in ſacerdotio, verùm etiam in dia-
conis tacitam ipſam, ne dicam voce pronū
ciatam (vt in Eccleſia Occidentali ſemper
eſt factum) profeſsionem ſic valuiſſe, vt ſi
ad nuptias veniſſet, à miniſterio, vel clero
ceſſare debuiſſent. Quicunque (habet ca- «
non) ſanè tacuerunt & ſuſceperunt manus «
impoſitionē profeſsi continentiam, ſi po- «
ſtea ad nuptias venerint, à miniſterio, vel «
clero ceſſare debebunt. Nam quod attinet «
ad canonis verba illa, quæ præcedunt: Di- «
aconos quoſcunque cùm ordinantur, ſi in «
ipſa ordinatione proteſtati ſunt, dicentes «
ſe velle vxores, nec poſſe ſe continere, hi «
poſtea ſi ad nuptias venerint, manere in mi «
niſterio, quoniam his Epiſcopus licentiam
dederit. Quid hinc effici putas? ſanè nihil
aliud, quā quod Græci tanti faciebant ob-
ligationem voti cœlibatus, vt niſi proteſta
ti fuiſſent, ſe nolle continentes viuere, in-
telligerēt ſibi perpetuò cœlibatum eſſe ob
ſeruandum, aut ſeſe reijciendos à clero. Et
num aliud? Id quoq; conſueuiſſe in Orien
te non paucos, continentiam vel verbo, vel
tacitè vouere. Illud item. Antiquam fuiſſe
traditionem hoc in Eccleſia faciendi. Præ-
terea illud etiam. Diaconos niſi ab Epiſco-
po licentiam habuiſſent, non potuiſſe ma-
trimonia poſtea contrahere. Veſtros ergo
diaconos, & ſacerdotes, cùm à nullo vnquā
Epiſcopo, qui in fidei Catholicę communi
one fuerit, ducendi vxorem licentiā habu-
erint, hoc ipſo canone tot ante ſecula fuiſ-
ſe condemnatos, quanquam & ſi aliquis fa
cultatem cōceſsiſſet, ea nihil valuiſſet. Sed
quid amplius? Potuiſſe (inquis) Epiſcopos
illis dare facultatē ducendi vxores. Quor-
ſum hoc? videlicet, vt tuū conſilium qui-
dā ſequētes, iſtud ipſum à ſummo Pōtifice
(velit ille, nolit) extorqueāt. Sic enim de-
niq; Corypheus Septentrionalium fuiſſes.

At

At ſi potuerint Synodi Ancyranæ Epiſcopi, qui tamen non fuere plus quàm duodeuiginti, concedere diaconis, qui non vouerant, facultatem, vxores ducẽdi, patere tu & concoque nunc, ſi noſtri nolunt ijs qui profeſsi ſunt caſtitatem, permittere id, quod nunquam Eccleſia conceſsit. Et patere (inquam) ſi Epiſcopi Eccleſiæ Chriſtianæ quàm plurimi ac præſertim ſummi Pontifices, ad quos attinet de ouibus, eandem facultatem iuſtiſsimas ob cauſſas ſemper denegauerint, ac negaturi ſint. Neque enim ſine cauſa Petro & ſucceſſoribus eius claues Eccleſiæ datę ſunt ab eo, in cuius manu cuncta, & propterea in primis corda Põtificum ſunt poſita.

Albertus Pighius cõtro. 15. de cœlibatu ſacerdotij.

SED cũ Philippo Melanchthoni, ex quo iſta omnia deſpumaſti, Albertus Pighius vir doctus liquidiſsimè reſponderit, ad eũ te refero. Melanchthon enim ſic aiebat. Manet adhuc hodie mos ille in Græcanica Eccleſia, vt ſacerdotes nubant, & non ſolùm mariti eligantur ad ſacerdotium: nec vt nubant ſemel tantũ, ſed quoties voluerint, etiam decies, ſi ita tuleſit res. Hæc ille. At Pighius poſt alia reſpondet: ipſa rei euidentia Melanchthonem conuinci impudentiſsimi mendacij. Quandoquidem (inquit) omnibus notum eſt, quibus mos Gręcæ, quem adhuc hodie obſeruat, Eccleſiæ notus eſt: admitti quidem apud eos maritos ad ſacerdotium, ſed qui ſemel tantum, vni eique virgini nupſerunt: at qui ſacerdotes iam ſunt, & altaris miniſtros diaconos, non nubere. Quod ſi cuius, quam ante accepit, vxor obierit, illum, reliquum vitæ tempus in ſacerdotio cœlibem viuere oportere: & quæ ſequuntur. Vbi deinceps.

Mos Grecæ Eccleſię circa ſacerdotũ, &c. coniugia.

Non hoc (inquit Pighius) decreuit Ancyrana Synodus, quod Melanchthon ille impudentiſsimè & mẽdaciſsimè affingit: ſed de altaris miniſtris ſub ſacerdotibus ita decreuit, vt ſi qui eorum adhuc cœlibes, & nuptiarum inexpertes, ab Epiſcopis ad eum gradum vocati, & ordinati, de hoc expreſsè proteſtati fuerunt ſuæ ordinationis tempore, quod continere non poſſent, ſed vellent nubere, nec vlla ratione eam à ſe libertatem abdicare intenderent: ſi ijdem poſtea venirent ad nuptias, quod id ſine ſui gradus & miniſterij periculo, aut iactura facerent, eò quod ſub ea velut licentia, ab Epiſcopo ordinati fuerant, id quod alijs, ſine gradus ſui periculo nõ licebat. Citatur hoc decretum XXVII. di. c. diaconi: cui duo ille intruſit mẽdacia. Primũ, quod loqueretur de diaconibus, qui cœlibes, ſed ſine expreſſo voto cõtinentiæ, ad eum gradũ euecti fuerant: cũ de illis non loquatur, ſed de his, qui expreſsè proteſtati ſunt ſuę ordinationis tẽpore, quod continẽtiæ obligari noluerunt, nec abdicare libertatẽ contrahendi matrimoniũ: velut, intelligentes quidẽ tacitè includi in ſuſceptione gradus iſtiuſmodi, profeſsionem cõtinentiæ: tamen expreſsè proteſtãtes, nolle ſe ad eandẽ aſtringi: nec eiuſmodi miniſteriũ ſub ea obligatione ſuſcipere, ſed ſi Eccleſia opus haberet, atq; vti vellet eorũ miniſterio, id permiſſa ſibi priſtina illa nubendi licentia faceret. Nam ſine expreſſa iſtiuſmodi proteſtatione contraria, quiſquis cœlebs ſuſcepiſſet diaconatꝰ miniſteriũ, eo ipſo tacitè intelligebatur, etiã ſecundum verba eiuſdẽ Ancyrani canonis, profeſſus continentiã. Ita enim habent eius verba. Quicunq; ſanè tacuerint, & ſuſceperint manus impoſitionem continentiã profeſsi, ſi poſtea ad nuptias conuenerint, à miniſterio ceſſare debebunt. Notabis autem, & diligenter conſeres, qđ dicitur: Si tacuerint, & ſuſceperint manus impoſitionem, continentiam profeſsi. Quæ verba ſuſceptionem gradus diaconii, cum taciturnitate, aut ſine expreſſa proteſtatione, quod obligari nollent ad cõtinentiam, tacitam habere profeſsionem continentiæ clariſsimè ſignificant. Nam ſi vt obligarentur velut profeſsi continentiæ, ea ipſa illis expreſsè vouenda fuiſſet, & eſſet, non dixiſſet, ſi tacuerint, & ſic ſuſceperint. Quomodo enim qui tacet expreſsè vouet? Alterum mendacium quod eidem Ancyrano decreto Philippus intruſit, imò quo ipſum impudẽter falſificauit, eſt, quod dicit ipſum loqui de diaconibus in cœlibatu, ſed ſine expreſſo eius voto promotis, quod, ſi ijdem poſteà ad ſuperiorem gradũ euecti vxores ducant, ipſis concedendum hoc eſſe, ſine gradus aut officij ſui iactura aut periculo. Nam Ancyranum illud decretum nihil loquitur de diaconibus, quomodo dictum eſt, promotis, & poſtea euectis ad gradum ſuperiorem, nempè ſacerdotiũ: nec dicit, quod ad illum iam euectis in eo licuerit nubere: imò Philippi ſunt hęc additamenta & mendacia. Sed ſolùm de his, qui ad diaconatus gradum cùm ea, quæ dicta eſt proteſtatione promoti ſunt, dicit, quod ſi in eo ipſo, nõ verò in ſacerdotio de quo non loquitur, poſtea cõtraherent nuptias, non propterea priuandi eſſent ſuo officio ac miniſterio, cùm illud quod tacitè inerat ſuſceptioni gradus contraria proteſtatio excluſerat: Hæc ille.

Ancyrana Synodus.

Plagij euidenter cõuincitur Melanchthon & Chytræus.

Suſceptionem ſacerdotij, aut diaconatus tacitè excludere profeſsionem continentiæ.

HISTORIAM DE PAPHNVTIO meritò rejici, & eam cœlibatui non aduerſari.

CAPVT XIII.

NVNC venio ad Paphnutium illum veſtrum, ſed poſtea non adeò tuum, vt quem obieceris aduerſus ſacerdotũ cœlibatum pugnaſſe, Nicænoſq; Patres à lege

Pag. 62. & 66.

de

Inconſtantia Chytręi leuitas. de cœlibatu ferenda coërcuiſſe, mox eundem aſſerueris nòn rectè, aut ex verbo Dei ſenſiſſe, cùm ſacerdotes poſt ſacerdotium vxorem ducere non poſſe cum vniuerſa Eccleſia crediderit. Te videlicet pupugerunt ad viuum hæc verba, quæ tuas retegẽs impoſturas ſic ſcripſeram:

Pag. 28. 29. SILENTIO deniq; inuoluunt, quod vel ipſi Socrates, & Sozomenus ſcribunt, Paphnutium; dũ permittendas eſſe ſacerdotibus vxores diceret, quas ante ſuſceptos ordines ſacros duxiſſent, ſimul adiecisse, non eſſe permittendum, vt ſacris ordinibus initiati, poſtea ducerent. Quamobrem ſi ſpiritu S. dictante, Paphnutij ſententiam ſancta Nicæna Synodus recepit, planiſsime efficitur, vt Lutherus, Lutheraniq; omnes, qui violata votorum fide poſt ſacerdotium vxores duxère, ſcelus horrendum patrauerint aduerſus Paphnutium, aduerſus Concilium Nicænum, aduerſus ſpiritũ S. Hęc ego.

Pag. 60. TV verò quid? poſt multa verba ſic inquis: At multò antiquior, & ſacratior eſt traditio ipſius Dei verbi, Eccleſiæ tradita, quæ & in veteri teſtamento ſacerdotes, quibus quotidie ſacrificium Deo offerendum erat, vxorem ducere iubet: & in nouo teſtamento, vxorem & liberos habere Epiſcopo & presbytero concedit, & honorabile coniugium in omnibus (etiam ſacerdotibus) & caſtitatem eſſe cum propria vxore conſuetudinem coniugalem affirmat.

HAEC quidem tu. Sed veſter iſte boni viri mos eſt, idem vt aiendo, & negando ſolidi nunquam quicquam afferatis: idem verò afferendo, & eodem tempore auferẽdo, nihil vt vnquam habeatis. Cæterùm, (ne mihi excidat) Quod dicis in veteri teſtamẽto ſacerdotes, quibus quotidie ſacrificium Deo offerendũ erat, vxorem ducere iuſſos, cur non addidiſti, anno vicis eorum, quo victimas (licet vmbratiles, & carnales) offerebant, non tamen eis licuit, cum vxoribus nec adeò domi ſua habere commercium? Sed hæc poſtea nos ex antiquis Patrib⁹ ſuo loco. Neſcio verò, quàm ne illud quidem veſtris miniſtris arrideret: Id vereor, veſtros ipſam quoque Synagogam non minus, quàm Chriſtianam Eccleſiam, deſerturos, ſi tam diuturnam parentheſim inter ſe ſe, & vxores paſſuros ſe intelligerent. Sed cùm dixiſti Eccleſiam conceſsiſſe in nouo teſtamento vxorem, & liberos habere Epiſcopo, & presbytero, cur non addidiſti, quod Patres antiquiſsimi, ijdemque eruditiſsimi notauerunt: aliud eſſe habuiſſe vxores, aliud duxiſſe poſt ſacerdotium? Denique, cur addens illa verba: Honorabile coniugium in omnibus, inſeruiſti hęc (etiam ſacerdotibus) ac mox dixiſti. Et caſtitatem eſſe cum propria vxore conſuetudinem coniugalem? Scribebat enim Apoſtolus non ſacerdotibus, ſed laicis. Quare cùm illis dixiſſet. Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei: & nòn ita multò pòſt. Obedite præpoſitis veſtris, ipſi enim peruigilant pro animabus veſtris: illud quoq; ſubdidit. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: quæ ad eós, ad quos ſcribebat, potiſsimum attinebant. Hebr. 13. Itaque & B. Ephrem inquit, dictum id eſſe τοῖς βιωτικοῖς, ἢ τοῖς ἀποτακτικοῖς, hoc eſt ſecularibus, ſiue ijs, qui mundo non renunciauerint: ſicut id quoque: Niſi continent ſe, nubant. Quod quidam Monachi κακῶς ἐκλαμβάνοντες (inquit Euſebius) εἰς γάμον τράπονται, καὶ οὐκ ἴσασι, ὅτι μετὰ τὰς συνθήκας τὰς εἰς θεὸν γινομένας οὐ λέγεται ἔτι γάμος, ἀλλὰ πορνεία. hoc eſt, obliquè detorquentes ad nuptias conuerſi ſunt, nec intellexerunt, poſt pacti ſponſionem cum Deo interpoſitam, non iam coniugium, ſed fornicationem dici. At redeamus ad Paphnutium. Interea (inquit) nullius momenti apud Poſſeuinum eſt, quod in præſenti controuerſia præcipuum eſt, quod hiſtoria Eccleſiaſtica de Paphnutio refert. Pag. 62.

TV quidem vera nunc dicis Chytræe: nempè nullius apud me momẽti eſſe, quod in præſenti controuerſia præcipuum opinaris. Nempè quod hiſtoria Eccleſiaſtica de Paphnutio refert. Nam neque apud te, qui hoc exaggeras, fuit denique apud te alicuius momenti (vt paulò antè dixi) quod Paphnutius de non ducenda poſt ſacerdotium vxore conſtanter vnà cum eo Patrũ theatro credebat. Sed & illud ipſum, quod de Paphnutio Catholicis obijcis, tu ipſe affirmas non fuiſſe tanti, vt propterea Patres canonem illum ea de re ſanxerint. Quorſum igitur tãtoperè collaudauerint, cuius ſententiam decreto non conſignauerint; præſertim ſi (vt ſupra diximus) Apoſtolicæ traditioni quadrabat? vides in quos laqueos vos alij ſapientiſsimi pedes inſeritis.

NEC porrò Diuus Gregorius ſolùm eam Paphnutij hiſtoriam (ſi hiſtoria ſit) improbauit: ſed Epiphanius quoq; & Gręcus auctor & ſanctus Paphnutium fuiſſe in ſectam Meletianorum eſt teſtis. Ac quem Ruffinus Epiſcopũ fuiſſe ſcribit, cum ſcriptor ſyntagmatis ſeu commentarij Græci de Nicæna Synodo, vti confeſſorem tantum agnoſcit. Atque vt in Epiphanio, tempus Conſtantini Imperatoris, Regio AEgypti, Paphnutij nomen, confeſſoris celebritas eundem Paphnutium eſſe probant, non eſt cur quiſquàm tergiuerſetur. Epiphan. hæreſ. 68. Ruff. lib. 1. hiſt. Eccleſiaſt. ca. 4.

De

Sozom. li. 5. cap. 23.

De Meletio autem, licet primò habebatur in ſumma æſtimatione, ac maiore quã ipſe Paphnutius, ipſe tamen Sozomenus inquiſitum fuiſſe aduerſus eum, à Synodo » ſcribit Iſtud quidem (ait) Synodo æquum » videbatur, cùm ſecum perpenderet, quàm » temerario & præcipiti impetu ad mini- » ſtros Eccleſię creandos, tum Meletius ipſe, » tum ſuæ opinionis fautores ferri conſue- » uiſſent. Et Epiphanius, Vtinam (inquit) ij- » dem Meletiani, qui ſummam inſtantiam » veritatis demonſtrabant, cũ lapſis poſt actã » pœnitentiam communionem habuiſſent, » potiuſquàm cum Ario, & ſectatoribus ip- » ſius: Contigit enim ipſis hoc iuxta prouer- » bium. Fugientes fumum in ignem incide- » runt. Neq; enim Arius potuiſſet habere ſta- » tum, & dicendi libertatem, niſi per huiuſ- » modi occaſionẽ, quæ mala coniunctio ip- » ſis vſq; in hunc diẽ accidit. Permixtè enim » ſunt hi, qui quondã purè degebant, & ſum- » mè iuſti erant, ac fide Meletiani cum Arij » diſcipulis, & pleriq; iam inclinati ſunt, ma- » la Arij fide emoti in his temporibus. Qui- » dam verò etiamſi manſerunt in vera fide, » non tamen alieni ſunt à cœnoſis ſordibus, » propter ſocietatem cum Ario, & Arianis. Hæc Epiphanius. Quæ placuit adſcribere, vt intelligas, qui ſingulares eſſe volunt, & plus quàm Eccleſia Catholica ſapere, (etiã ſi quid ſpecioſum interdũ afferunt, ac multis dotibus præditi fuerint) hoſce tandem in ſcopulos impingere, eorumq; tumorem iuſtiſsimo Dei iudicio deprimi, niſi ſeſe Catholicæ Eccleſię in omnibus ſubdant.

Afferam autem in ſimili re haud diſsimile exemplum, quod in Synodo Tridentina paucos ante annos contigit. Erant legati quidam ſeculares, qui neſcientes quid dicerent, vrgebant iſtam in ſacerdotibus libertatem, & vſum Euchariſtiæ cum laicis ſub vtraque ſpecie. Erat item Epiſcopus, qui doctrina, moribus, & auctoritate habebatur excellens. Quem ſi audiuiſſes loquentem, aut illa eadem quæ dixi, callidè inſinuantem, ſapientiſsimum, ac decies plus quàm Paphnutium veſtri collaudaſſent. Quid factum? Non ita multò pòſt ipſe & ſacerdos, & Epiſcopus, & vir ſpecie tantus, Epiſcopatum quidem abiecit, quia inter Turcas cùm eſſet, nil inde redituum percipiebat, reliqua verò retinuit, vxorem denique duxit: nec contentus vtraque ſpecie, hęreſes vel pridem conceptas, vel quæ poſtea concepit, deinceps peperit. Præterea librum aduerſus ſanctiſsimam Trinitatem ſcripſit, quem Stephanus Poloniæ Rex dum princeps Tranſſyluaniam adminiſtraret, traditum ſibi ab Vngaro procere in ignem proiecit, Regium illud effatus, ſatis in Tranſſyluania peſtis habemus, neceſſe vt non ſit nouã iſtius peſtilentis libri labem adiungi. Sed & pleriq; norunt eundem illũ tantum Epiſcopum, ſuperiore anno eandem impietatis Arianæ profeſsionem in Poloniã miſiſſe. Ecquid igitur, ſi quis veſtrum de illo tale aliquid actis Tridentinæ Synodi adijceret, vti factum eſt de Paphnutio? Iam enim & tu neſcio quid ſubmurmuras de vtraq; ſpecie, qua de actum in ea eſt Synodo. Habere ne propterea deberet apud cordatos homines fidem?

Nicaeni igitur patres admittendam eſſe vbiq; purioris Apoſtolicę traditionis de cœlibatu obſeruationem cordatiſsimè inſinuauerant, ſi qua ratione opem ferre potuiſſent Orienti in ſchiſmata, & alia dãna collabenti, ſicut ſpiritus S. qui Synodũ regebat, pręuidebat, ſed quoniã auerſam plerorumq; mentem videbat, difficillimũ autem eſſe intelligebat homines, qui erga cœleſtem diſciplinam non afficerentur, ſolis legibus poſſe ad officium redigi, ſapientiſsimè fecit, ne alia quæ imminebant, & iam deliberata fuerant, nouarum tractationũ occaſione relinquerentur inchoata: ſicque fides orthodoxa de Chriſto vero Deo, & alia (vti factum eſt) ſine impedimẽto promulgarentur, cætero quin ſciebant in ijs, in quibus vocanti Chriſto nolũt homines aſſentiri, Diuinam ipſius deniq; ſapientiam teſtatiorem fieri, quippè quę ſuis temporibus non deſiſtit ſemitam omnem veritatis oſtendere, atq; huius capiendę vires, & gratiam (ſi qui velint) offerre. Et ſanè videmus in Comitijs, quæ Cęſar, & Reges indicunt, planè ſimilia multa contingere, quæ aut prudenter differũtur, ne aliqua non abſoluãtur, aut etſi ad publicum cõmodum, & ad ipſam quoq; Chriſtianã fidem propagandam maximè facerent, (ac proinde à Deo proficiſcerentur) vnius tamen vel alterius ſeditioſi factione plerũq; interturbari. Adeò libera fecit Deus hominũ ingenia, vt varijs rebus exercita, ij præmiũ Chriſtianę virtutis nihilominus cõſequerentur, qui veritatẽ ac perfectionẽ tuęrentur, etiãſi omnia in rẽ conferre nõ poſſent: reliqui verò interea dãnarentur, qui propoſitarũ bonarum rerum vias ad exitũ qualicunq; prætextu pręciderent.

Qvod verò ais nullã mentionẽ Socratis à Gregorio fieri, ſed Sozomenum ſolùm à ſede Apoſtolica nõ recipi in ijs, quæ de Eudoxio, & ipſius ſectatorib⁹ dãnatis ſcribit: Eſto, quid inde conſequeris? Multa ſanè extant in hiſtoria Eccleſiaſtica, quę nõ ſolùm à D. Greg. (cuius tamen teſtimoniũ plus ponderis habet, quã omniũ hęreticorũ vnquã habuit, aut habebit) verũ etiam à ſede Apoſtolica, ac proinde à Catholica Eccle-

ſiæ approbata non ſunt, ac tamen non propterea reijcitur earum rerum hiſtoria, vbi cum antiquiſſimis & legitimis Synodis, alijsq; ſcriptis Patrum cohærent.

Sed & Socrati quantum fidei adhibendum ſit, vel in earum rerum narratione, quæ tempore Nicæni Concilij contigerũt, vel in ijs quæ ſuo tempore Romæ fieri cõſueuiſſe ſcribit, manifeſtiſſima illa mendacia quæ non vno in loco habet, capite vigeſimo primo, libro quinto, abundè teſtantur. Compertiſſimũ eſt enim à Nicæna Synodo (quemadmodum & poſuimus) decretam fuiſſe Paſchæ celebrationem Dominica die poſt æquinoctiũ, id quod B. *a* Athanaſius, *b* Euſebius, ſancti *c* Epiphanius, & *d* Ambroſius, ac reliqui omnes ſcriptũ reliquerunt. Ac tamen Socrates audet aſſerere, nihil ab Eccleſia de feſto Paſchæ fuiſſe conſtitutum. Et verò ex D. *e* Auguſtino, ſcimus eo tempore ſolitum fuiſſe Romæ ieiunari die ſabbathi: D. aũt *f* Leonẽ (cuius tempore idem Socrates vixit) teſtari, quadraginta dierum ieiunium Romæ (quod & S. *g* Gregorius meminit) in more fuiſſe: quæ tamen omnia negat Socrates, id vnum afferens, tribus tantum hebdomadis ibi in quadrageſima ieiunari ſolitum fuiſſe: vt ſi ille tam turpiter de rebus quæ ſuo tempore fiebant, mentitus ſit, mirari non debeamus, ſi in antiquioribus vel ſtudio, vel temerè lapſus fuerit.

a Athanaſ. epi. de Syn. Ariminen. & Seleuc.
b Euſeb in vita Conſt.
c Epiphan. hæreſ. 70.
d Ambro. l. 10. ep. 83.
e Aug. epi. 86. ad Caſulã.
f Leo ſerm. 4. de quadrag.
g Greg ho. 16. in Euãg.

Pag. 63.

Addis. Quod ſi huic de Sozomeno Gregorij Epiſtolæ tantum tribuit Poſſeuinus, „ an igitur proximè præcedentis epiſtolæ „ teſtimonium idem momentum habere vo„ let, vbi fidenter affirmat Gregorius. Quiſ„ quis ſe vniuerſalẽ Epiſcopũ vocat, vel voca„ ri deſiderat, in elatione ſua Antichriſtum „ præcurrere, quia ſuperbiẽdo ſe cæteris præ„ ponit. Hæc tu. Cui quoniam locus hic non „ eſt de Romani Pontificis in Eccleſia principatu agendi, (quod tamen poſtea faciam) ſatis nunc ſit, ex tanto, & tam ſancto Pontifice poſſe à vobis intelligi quàm celeres eſtis Antichriſti præcurſores, cùm qui ad Eccleſiæ adminiſtrationem legitimè vocati nunquam fuiſtis, vos tamen ſuperbiendo cunctis Synodis, Patribus & Pontificibus anteponatis.

SIRICIVM PONTIFICEM MAXIMVM *improbè & impudenter à Chytræo impudentem nominari.*

CAPVT XIIII.

Siricium item vocas impudẽtiſſimum, qui tamen cùm quindecim annos Eccleſiam eo ſeculo ſanctiſſimè rexerit, quo priores quatuor ſynodi œcumenicæ partim habitæ fuerunt, partim non ita multò poſt conuenerunt, cunctas autem hæreſes, ac præcipuè Manichæos vir ille caſtiſſimus repreſſerit: neq; verò vlla vnquã ſynodus, vel aliquis celeberrimorum Patrum ei quidquã eiuſmodi (ſicut tu facis) obiecerit, interrogare impudentem iſtam conſcientiam tuam potes, ex quonam ſpiritu tantum blaſphemiæ crimen Eccleſiæ Chriſti Rectori tam ſancto inferre ſis auſus. Quòd ſi cœcitatis velamine cor tuum ita contectum eſt, vt ſalutare no poſſis remedium arripere, lege, quę Mediolanenſis Eccleſia, cui tum B. Ambroſius præerat, Siricio, & relege, quæ Siricius Himerico Tarraconenſi ſcripſit. Vt enim ego defenſionem tanti viri ſuſcipiam, fateor non eſſe meum, qui vtinam dignus eſſem, vmbram illius ſanctitatis, ac doctrinam attingere. Et D. quidem Ambroſius, ac reliqui ſic Siricio ſcripſerunt.

Impudentia Chytræi effrõs.

Recognouimus literis ſanctitatis tuæ boni paſtoris excubias, qui diligenter cõmiſſam tibi ianuam ſerues, & pia ſollicitudine Chriſti ouile cuſtodias, dignus, quem oues Domini audiant, & ſequantur. Et ideò quia noſti ouiculas Chriſti, lupos facilè deprehẽdis, & occurris quaſi prouidus paſtor, ne iſti morſibus perfidiæ ſuæ, feraliq; vlu„ latu Dominicum ouile diſpergant. Lauda„ mus hoc, Domine frater nobis dilectiſſi„ me, & toto celebramus affectu. Nec mira„ mur, ſi luporum rabiem grex Domini per„ horruit, in quibus Chriſti vocem non reco„ gnouit. Agreſtis enim vlulatus eſt, nullam virginitatis gratiam, nullum caſtitatis ordinem ſeruare, promiſcuè omnia velle cõfundere, diuerſorum gradus abrogare me„ ritorum, & paupertatem quandam cœle„ ſtium remunerationũ inducere, quaſi Chri„ ſto vna ſit palma, quam tribuit, ac non plu„ rimi abundent tituli præmiorum. Simulãt „ ſe iſta dare coniugio. Hæc illi.

Reſcriptũ epiſcoporum Ambroſij, Sabini, & aliorum ad Siricium Pont. Max.

Nota Chytræe.

Notate Sacerdotes.

Sed malè te habuit Chytræe, quòd tantus Pontifex ante mille ducentos annos inceſtas Lutheri, tuorumq; Magiſtrorum libidines adhuc acrius perſtrinxerit, cùm præter efficaciſſimas alias rationes, quas attulit, hæc ſubiunxit.

Præterea monachorum quoſdam, atq; monacharum, abiecto propoſito ſanctitatis, in tantam proteſtaris demerſos eſſe la„ ſciuiam, vt prius clanculum, velut ſub mo„ naſteriorum prætextu, illicitã ac ſacrilega „ ſe contagione miſcuerint: poſteà verò in „ abruptum cõſcientiæ deſperatione perdu„ cti, de illicitis cõplexibus liberè filios pro„ crearint, quod & publicæ leges, & Eccleſia„ ſtica iura condemnant. Has ergo impudi„ cas, deteſtabileſq; perſonas à monaſterio„ rũ cœtu, Eccleſiarumq; conuentibus elimi„

Nota ſoboles Lutherana.

nandas eſſe mandamus: quatenus retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio poſſint pœnitudinis igne decoquere, vt eis vel ad mortem ſaltem ſolius miſericordiæ intuitu, per communionis gratiam, poſſint indulgentia ſubuenire. Et quidem hic ſanctus vir & Pontifex Siricius.

GANGRENSIS SYNODI CANONES fraudulenter & inepta à Chytræo contra cælibatum adferri.

CAP. XV.

POST priores poſteriorem impoſturam oblinis fuco auctoritatis Gangrenſis Synodi, cùm autem ordo poſtulaſſet, vt prius de primo, mox de quarto canone ageres: de quarto prius, mox de primo egiſti, nimirum vt inde hunc ad tuũ ſenſum commodius pertraheres, alterumq; cum altero canonem confunderes, vnum nimirum è duobus faceres, quos Patres illi non ſine cauſſa ſecreuerunt. Ais igitur.

Chytræus pa. 66. Quod ſi Gangrenſem quoq; ſynodũ, quæ non longo interuallo Nicænam ſecuta eſt, citare tibi libuiſſet: multò illuſtriora veritatis teſtimonia aduerſus ὁμόψηφον tuum Euſtachium, qui ſacerdotum in coniugio viuentium benedictionem, & communionem fugere tanquam abhominationem iuſſit, reperiſſes. Ita enim canone IIII. definit. Quicunq; decernit presbyterum coniugatum, quod propter coniugium non oporteat eo miniſtrante de oblatione percipere, anathema ſit. Et can. I. ſi quis vituperat nuptias (ſacerdotum vel alias) & dormientem, cum viro ſuo fidelem ac religioſam deteſtatur, aut culpabilem exiſtimat, velut quæ in Regnum Dei introire non poſſit, anathema ſit. Hæc tu.

Sed in primo canone nulla de ſacerdotum nuptijs mentio fit, id quod tu pro tua videlicet ſinceritate prætermiſiſti. Patres enim illi canonem primum Græcè ſic ediderunt.

εἴ τις γάμον μέμφοιτο, καὶ τὴν καθεύδουσαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, οὖσαν πιστὴν, καὶ εὐλαβῆ βδελύσσοιτο, ἢ μέμφοιτο, ὡς μὴ δυναμένην εἰς βασιλείαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Latinè autem ſic:

Si quis nuptias accuſet: nec non dormientem cum viro ſuo fidelem, piamq; deteſtatur, ac vituperet, quaſi nequeat in Regnum introire, anathema eſto.

Quod autem contextus Græcus habet, εὐλαβῆ, id rectè vertimus, piam, ne quis dum in Gratiano hãc vocem (religioſam) legit, putet, monacham, & ἀσκήτριαν dici.

Quartus autem canon ſic habet.

εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ, προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω.

hoc eſt:

Si quis exiſtimat de presbytero qui vxorem duxerit, quod eo ſacrificante, non oporteat ipſius oblationi, vel ſacrificio cõmunicare, anathema eſto. Sic autem Zonaras quoq; & ante illum Socrates. Socrates li. 1. cap. 43.

Et verò tu pro ſacrificante, vox hęc (miniſtrante) tibi magis arriſit: nimirum, vt incruentum Eccleſiæ Chriſti ſacrificium longè ab hominum mentibus ablegares. Præterea nihil hinc neceſſariò efficitur, vt quoniam ſacerdotum coniugatorum mentio fiat, id propterea ad vſum coniugij poſt ſacerdotium referri debeat. Cùm enim Euſtathiani negarent nuptias, & abhominandas dicerent, mirum non eſt, ſi eos etiã auerſarentur, qui ad ordinem ſacrum ex cõiugatis aſſumebantur.

Deinde taces, quod Gratianus ipſe, quẽ citas, in eandem ſynodum Gangrenſem, quæ localis fuit; & μερική pauciſſimorum Epiſcoporum ſcripſit. Is enim ſic.

Argumentum ex Gratiano in Concilium Gangrenſe.

SYnodus Gangrenſis, poſt Nicænam legitur fuiſſe, in qua Patres ſexdecim ſtatuerunt cánones viginti, propter quaſdam neceſſitates Eccleſiaſticas, maximè contra Euſtathium, qui dicebat, quòd nullus in cõiugali gradu poſitus, nec vllus fidelis, qui non omnibus renunciaret, quæ poſſideret, ſpem vllã ad Deum haberet. Et multa alia venenoſa, quæ enumerare longũ eſt. Et infra alio loco. Item opponitur ex Concilio Gangrenſi, ſi quis diſcernit presbyterum coniugatum tanquã occaſione nuptiarum, quod offerre nõ debeat, & ab eius oblatione, ideo abſtinet, anathema ſit. Sed notandum eſt (inquit Gratianus) quod ſecundum Iſidorum, pleraq; capitula ex cauſſa, ex loco, ex tempore, ex perſona conſiderãda ſunt. Hinc etiã Gregorius ait: Regulæ ſanctorum Patrum pro tempore, loco; & perſona, & negotio inſtante neceſſitate traditæ ſunt. Illud ergo quod in Cõcilio Gangrenſi legitur, ex cauſſa conſideratur, & ex tempore. Cauſa fuit hæreſis Manichæorũ, qui coniugium deteſtabantur, ſicut etiam quorundam ſuperſtitio, multa in Catholicorum deteſtationem introduxiſſe inuenitur, contra quos in Gangrenſi Concilio ſtatutum legitur. Hæc Gratianus.

Præterea ſilentio inuoluis, quod ipſemet ea de ſynodo attuleram his verbis. Si quæ altera (Synodus Gangrenſis nimirũ) increpat Manichæos, atq; alios, qui ſimpliciter nuptias contempſerunt, hoc ad ſua Rejectio impoſturarum Chytræi.

» carnis deſideria, & ad ſacerdotum connu-
» bia permittenda malitioſè hæretici tor-
» quent. Tacent interim ſynodum illam re-
» probatam fuiſſe à Sergio Pontifice, vt Be-
» da in vita Conſtantini declarat.)

Ergo quoniam non ſatis fuit tibi Chytræe, calumniari Catholicos, & quæ ad vos ipſos pertinent in nos transferre, niſi etiã rerum hiſtorias mutilares, & cauſſas reticeres, dicam adhuc dilucidius, quænam ſexdecim Gangrenſes Patres non ita multò poſt Nicænam ſynodum ratio mouit, cur Gangris oppido Paphlagoniæ) conuenerint: Quiſue Euſtathius fuit, contra quem egerunt. ſic enim vel tu poſthac ſilebis, ac te ipſum melius pernoſces: vel certè tui te quos decepiſti diſcipuli, interius ſatis imperitum, ne dicam malignum agnoſcent.

Epiph hæreſ 75.
B.ſil. epiſt. 7.
Socrates c. 43. lib. 2.
Sozom. li. 3. cap. 14.
Nicep. li. 9. ca 16. & 45.
& Suidas.

Sebaſtiæ Ponti vocatæ (inquit Epiphanius) regionis minoris Armeniæ fuit Epiſcopus Euſtathius (qui tuo in libro dictus eſt Euſtachius) Hermogenis ſucceſſor, & filius Eulalij, qui eum, vt peſſimè ſe gerentem, deiecit ab Eccleſia. Is diſcretos & ſelectos à reliquis homines, victum, veſtitū, feſtiuitates, precationes, conſuetos in Eccleſia conuentus, atq; antiquas omnes Eccleſiæ ceremonias innotauit, rituum nouitate inſolentiſſimus, & ſingularis haberi volens. Quod ſatis erat ſuperbiæ indicandæ, quæ (vt S. inquit Auguſtinns) mater eſt omnium hæreſum. Itaq; vt ſermone vehemens, & vt hiſtoriæ tradunt πείθειν ἱκανώτατος plurimos in ſuam ſententiam alliciebat, Arij alioquin in cuius Germaniſſimis & γνησιωτάτοις diſcipulis (ait Baſilius) annumerabatur; & Macedonij dogmatum pertinaciſſimus ſectator, atq; Aerij, pariter Armenij, & hæretici συνεσχολακὼς atq; in monachatu ſocius. Quamuis Aerius, quod in Epiſcopatu Sebaſtiæ eum ſibi prælatum vidit, ſeceſſerit ab illo, cui factus inimicus perſtitit tum in ijs, tum in alijs hæreſibus, quas D. Auguſtinus & alij commemorant. Euſtathius igitur, quem (vt ait S. Epiphanius) οὔτε δὴ θλίψεις τῶν διωγμῶν διωρθώσαντο, hoc eſt, ne tribulationes quidem perſecutionum correxerunt, cùm ſatis ex Nicænæ ſynodi decretis, & fidei profeſſione ob Arianum dogma eſſet damnatus, ab Epiſcopis, qui Gangras conuenerunt, de cæteris nouationibus anathemate percuſſus eſt. Isq; impietates eiurare ſimulans, atq; ad Liberium Pontificẽ profectus, licet veniam deprecatus ſit, rediit tamen ad vomitum: ac veneno, quod tegebat, quoſcunq; poterat, inficiebat. Extat ſynodica epiſtola à patribus Gangrenſibus ad Armeniæ Epiſcopos Græcè ſcripta, in qua inter alia ſic de Euſtathio eos monent.

Aug cont. epi Manic. cap 6.
So. omen.
Epipha. in hæreſ. 75.
Baſi. ep. 72. παραινέτας ſcripta.
Anno 350.

Καὶ γὰρ ἐκ τοῦ καταμέμφεσθαι αὐτοὺς τὸν γάμον, καὶ ὑποτίθεσθαι, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἐν γάμῳ ὄντων, ἐλπίδα παρὰ θεῷ ἔχει, πολλαὶ γυναῖκες ὕπανδροι ἀπατηθεῖσαι, τῶν ἑαυτῶν ἀνδρῶν ἀνεχώρησαν, καὶ ἄνδρες τῶν ἰδίων γυναικῶν, εἶτα ἐν τῷ μεταξὺ μὴ δυνηθεῖσαι ἐγκρατεῖν, ἐμοιχεύθησαν. καὶ διὰ τὴν τοι αὐτὴν ὑπόθεσιν, ὠνειδίσθησαν. hoc eſt:

Nam ex eo, quod illi nuptias damna- »
rent, & edocerent, quòd nullus eorũ, qui »
ſunt in coniugio, habet in Deo ſpem, ſedu- »
ctæ mulieres multæ ſuis ſubditæ maritis, »
ab ipſis maritis diſceſſerunt: Et à proprijs »
vxoribus viri. Sed interim, dum continere »
non valent, adulterium cõmiſerũt. Eaq; de »
cauſa diffamati ſunt, & probris inſimulati. »

Patres autem illi ὕπανδρον γυναῖκα vocarunt, id eſt coniugatam, & quæ (vt D. Paulus ſimili voce vſus ait) ſub viro eſt mulier. Facilè verò fuerat in vicinia illa plures ſectatrices reperiri, cùm aliquando ad amnem Thermodoôtem in ora Cappaduciæ Amazones ſedẽ habuiſſent, quæ matrimoniũ pro ſeruitute ducebãt, & maritorũ, nõ aliorum hominum, vſum detrectabant.

Epiſt. Syn. Gangrẽſis.

Euſtathiani quoq; nonnulli (inquiunt Gangrẽſes patres) ſumere carnes, & his veſci deteſtabantur. καί τινες (ait) αὐτῶν μεταλήψεις κρεῶν βδελυττόμενοι. quę omnia de Tatianis, & futuris Manichæis & alijs prædixerat Apoſtolus nuptias, & eſum carniũ prohibituris, aduerſus quos plus quàm ſatis Eccleſia Catholica, & Romani Pontifices non ſemel anathemata inflixere: nullum aũt eſſe naturale malum, nullamq; ſubſtantiam per ſe eſſe malam oſtenderunt.

Aug. de moribus Manich. c. 8. lib. 2.
De morib. Manichæorum.

Eruperat verò olim hæc hæreſis in Aſia (relegato D. Ioanne Euangeliſta in Inſulã Pathmon) ſub Ebione, Cherinto, & Marcione, quos idem Euangeliſta Antichriſtos nominat: & quorum Magiſtros Nazaræos D. Paulus ſæpe pupugerat. At illi cùm inueherentur in nuptias, ne Chriſtum quidẽ fuiſſe Deum credebant, quoniam de muliere natus eſſet, atq; hęc viro per matrimonium fuerat iuncta. Et quoniam ſatanas dũ ſtabat virtus caſtitatis, difficillimè poterat Euangelicæ perfectioni obſiſtere, eadem virtutis ſpecie, (quaſi velo) ſuperbiæ vitium contexit, ac ſenſim vnà cum hæreſibus in animos multorum infudit. Itaq; in alterum extremũ pleriq; incauti inciderũt, atq; inſoleſcentes ex virginitate, vel cœlibatu, quoſlibet alios aſpernati ſunt, facies ſuas extenuantes hypocritæ, & lachrymas tantum, atq; flagella, & longiſſimas preces cum ieiunijs pręſe ferentes, cæterùm virtutem ipſam, & pietatẽ abnegantes. Eiuſmodi fuere (Chriſto adhuc in terris agente) Eſſeni, Nazaræi, Phariſæi quidam, Sadducæi: micanteautem latius Euangelio Che-

rinthiani, Ebionei, Valẽtiniani, Cerdoniani, Marcioniſtæ, Seueriani, Tatiani, Valeſij, Cathari, Manichæi, poſt quos Hieracitæ, mox Ariani, poſtea Euſtathius, & Aerius cum ſuis aſſeclis. Hi verò neq; ad menſas coniugatorum accumbere, nec agapas agere, neq; ſi quis maritus vnius vxoris vir (neceſſitate Eccleſiæ tunc ita exigente) factus fuiſſet ſacerdos, de eius manibus Euchariſtiam capere volebant. Contra hos igitur omnes Irenæus, Tertullianus, D. Auguſtinus, S. Epiphanius, ac pleriq; alij omnes diligentiſſimè ſcripſerunt. Quodque ſemper fecit Eccleſia Catholica, vt neque coniugium damnaret, & tamen ſacerdotalis muneris puritatem oſtenderet, ſuum cuiq; defendit officium, & Sacramentum. Diui autem Paulus & Ioannes Euangeliſta ſe illis acerrimè ſic oppoſuerunt, vt tamen neq; viduas & virgines dehortarẽtur à vita continentiore, nec quenquam à propoſito caſtitatis ob pietatem ſuſceptæ auerterent: & verò matrimonium, ad quod ritè acceſſiſſent, in alijs aſſererent eſſe honorabile, ſi thorus eſſet immaculatus, & viri vxores ſuas diligerent, vt Chriſtus dilexit Eccleſiam. Quæ res permouit D. Ioannem Euangeliſtam, vt reuerſus ab exilio, & ab omnibus Aſiæ Epiſcopis coactus, altius aliquid, quàm cæteri fecerant, de Diuina Chriſti natiuitate ſcriberet. Quod cùm indicto communi ieiunio feciſſet, deq; Chriſti Diuinitate tonitru illud edidiſſet: In principio erat verbum, deinceps & hoc carnem eſſe factum, & verbum incarnatum nuptijs in Cana Galileæ interfuiſſe ſcripſit, vt nuptias haud eſſe malas oſtenderet. Ac tamen propterea neq; Chriſtum duxiſſe vxorem, neq; ſe nupſiſſe, nec alios Apoſtolos operam poſt Apoſtolatum liberis dediſſe ſatis indicauit, quippè quòd nec ſacerdotum cœlibatus exercentibus legitimè coniugium: Neq; hoc cœlibatui ſacerdotum præiudicare debebat. Hæ igitur cauſſæ item fuerunt, cur Patres Gangrenſes primum, quartum, nonum, decimum, & vndecimum canones edidere. Quorum tres vltimi ſic habent.

Hieron. in proœmio ſuper Matt.

Εἴ τις παρθενεύοι, ἢ ἐγκρατεύοιτο, ὡς ἂν βδελυσσόμενος τὸν γάμον ἀναχωρήσας, καὶ μὴ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν, καὶ ἅγιον τῆς παρθενίας, ἀνάθεμα ἔστω. Latinè ſic:

Can. 9. Si quis virginitatem cuſtodiat, aut in continentia degat: ac velut abhorrens nuptias, ſecedat, & ſolus agat. Non ideo, quia ſancta ſit virginitas, neq; propter ipſum virginitatis bonum. Anathema eſto. Deinde.

Εἴ τις παρθενευόντων διὰ τὸν κύριον, κατεπαίροιτο τῶν γεγαμηκότων, ἀνάθεμα ἔστω. Hoc eſt:

Can. 10. Si quis virginitatem ſeruans ob Dominum, ſuperbiat, ac ſe ſupra coniugatos extollat. Anathema eſto. Præterea.

Εἴ τις καταφρονοίη τῶν ἐκ πίστεως ἀγάπας ποιούντων, καὶ διὰ τιμὴν τοῦ κυρίου συγκαλούντων τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ μὴ ἐθέλοι κοινωνεῖν ταῖς κλήσεσι. Id eſt:

Si quis illos deſpiciat, qui Agapas in fide faciunt, & fratres inuitant in honore Domini: Neq; velit his inuitationibus cõmunicare: Per hoc vilipendens, quod agitur. Anathema eſto. Can. 11.

CHYTRAEVS, VBI SATIS PRAEſidij non repperit in antiquis Synodis ad ſuas contra cœlibatum ſacerdotum impoſturas tutandas, eas eſſe traditionem humanã dicit, & emendicatis trium vel quattuor huius ſeculi recentium ſcriptorum verbis, quæ nec verè citat, nouas conatur offundere tenebras legentibus.

CAPVT XVI.

AD extremùm, inquis, in re manifeſta pluribus verbis nihil opus eſſe, tantummodo enim humanis Epiſcoporum ſtatutis prohiberi coniugium: ſcriptores autem Pontificis, in quibus aliquid conſcientiæ eſt, relaxari cupere legem de cœlibatu, ſcelera verò loco cœlibatus inuecta eſſe perplura. Itaq; & Eraſmum, & Auentinum, & Aeneam Syluium, & alium, quem non nominas, ac Baptiſtam Carmelitam (de quo ſatis dictum eſt ſupra) Apoſtolicis ipſis, & reliquæ Chriſti Eccleſiæ, quæ ſaniſſimam doctrinam tenuit, temerè ac falsò obijcis.

Ego verò Chytræe de te aliquando ſpẽ eam conceperam, forè, vt qui videbare libros antiquorum libenter euoluere, ſi quẽ ducem itineris, & ſi quid lucis inter varios hominum ſenſus, ac quaſi anfractus, habuiſſes, non diu futurum, cùm ex iſtis hæreſum laqueis te expedires: niſi quod experior ad te illud maximè pertinere. Accedentem ad Deum oportet credere. Et illud: Niſi credideritis, nõ intelligetis. Quãobrem hæreſes iſtas ciura, & Chriſtus tibi illuceſcet, atq; omnia liquidiſſimè percipies. Nulla enim adeò ſancta res eſt, quam conuellere nequeat hominum aſtus, & prauus affectus: Quare ſi vitia, & pronitates hominum ad malũ tantummodo ſpectentur, leges ipſas Regum, quoniam humanæ ſunt, vnuſquiſq; rebellis abſq; periculo criminis læſæ Maieſtatis infregerit, prætexens earum laxationem & autonomiam, (vt anarchiam) conſeruandis Regnis eſſe aptiorem. Quod quidem ſua illa conſcientiæ libertate: veſtri hæretici in tot Regnis effecerunt. Tu verò neſcio an ita ſcribens ſenſeris, concidere prorſus omnia, quæ ex ſexta Synodo, quæuè ex Gangrenſi Synodo

Hebr. 6. Iſai.

do, & cæteris falsò, vt citaſti, ſic poſtremò
nunc affers. Sanctimonlalium enim & Mo
nachorum, atq; aliorum cœlibum vota,
quæ tum ex illis ipſis Synodis, & canoni-
bus inuiolata manſerunt, ac conſtanter vſ-
que ab Apoſtolis tanquam diuinitus pro-
poſita, & conſtituta perdurarunt, illico tol
lerentur. Vnuſq; ipſe Chytræus, qui eſſe
ex coniugatis aſſumendos homines in Epi-
ſcopos dicit, quoniam non ſemel quendã
pſeudoarchiepiſcopatum in Septentrione,
vel aliquid ſimile bonus grãmaticus pren-
ſabat, anteferretur omnibus Eccleſiæ Chri
ſti Pontificibus Max. omnibus ſanctiſſ. E-
piſcopis, omnibus legitimis ſexdecim ſæ-
culorum Synodis.

At quoniam Eraſmi teſtimonium pro-
ducis (etſi locum non adnotaſti) qui ſcrip-
ſerit, inter Catholicos eſſe, qui ſub vmbra
caſtitatis libidinantur, neq; mirum fuiſſe,
ſi ætate Auguſtini dictæ ſint aliquot vir-
gines ſanctimoniales nupſiſſe, cùm hoc ſæ-
culo tot dicantur eſſe monaſteria, quæ ni-
hil aliud ſunt, quàm publica lupanaria,
haud equidem miror hominem, qui mo-
nachus fuerat (loquor de Eraſmo), de quo
alibi plura) ſuæ vocationis, & voti per-
tæſum, & in Germania maximè verſatũ,
hæc potuiſſe de veſtris monaſterijs dicere,
in quibus gliſcebat tacitum virus hæreſe-
ôs, & veſtri videlicet Euangelici iaciebant
fundamenta impietatis: ſepta verò ſacra-
rum virginum, quæ vos alij, qui tanquam
ſecundi Heliæ, ac tertij Catones ad refor-
mandam Eccleſiam de cœlo decideratis,
debuiſſetis clamare, vt ſanctè cuſtodiren-
tur, apoſtatis tamen & ebrioſis aulicis pan-
debatis, atque adeò iſtud eſſe Euangelium
purum, putum, Lutherus facto non minus,
quàm verbo blaterabat, quò puritas om-
nis in exilium ablegaretur. Quod ſi D. Au-
guſtinus, quoniam aliquæ ſanctimoniales
nupſerunt, non propterea ipſe libidini ha-
benas remiſit, ſed factum acerbiſſimè re-
prehendit, cur Auguſtinianus Monachus
Lutherus, & Monachus Eraſmus tam inſi-
gnem Monachorum patrem, & hæretico-
rum malleum non ſunt imitati? Ac ta-
men idem Eraſmus melius interdum ſa-
piens, initiaq; veſtræ deformationis cum
Eccleſia Catholica conferens, vide quid
contra vos pſeudoeuangelicos hac de re
ſcripſerit.

Eraſ. in ep. contra pſeudoeuangelicos.

Circumſpicite (ait) mihi ſodalitatem
iſtam Euangelicam, quot habet adulteros,
quot temulentos, quot aleatores, quot de-
coctores, quot alijs vitijs infames. Et hoc
» habent etiam in delicijs, tantum abeſt, vt
» vltent. Apoſtoli quò magis vacarent Euan
» gelio, aut abſtinebant ab vxoribus, aut le-
» gitimè ductas vertebant in ſorores. Nunc
floret Euangelium, quòd ſacerdotes, & mo »
nachi contra certè leges humanas, contra »
profeſſionem ſuam ducunt vxores: condo »
netur hoc: circumſpicite, num caſtiora ſint »
eorum coniugia, quàm aliorum, quos du- »
cunt pro Ethnicis. agnoſcis opinor, quas »
fabellas tibi poſſim referre, ſi liberet. Iam »
an inter Euangelicos minus indulgeatur »
libidini, an minus ſit adulteriorum? Quid »
Argentorati fiat, neſcio, quid alibi comper »
tum ſit, mecum nouit populus. Iam vt do- »
nemus iſtis Euangelij preconibus, eſſe fas »
vxores ducere, quis non admiretur, ouicu- »
las mactationi deſtinatas, nihil in hoc mun »
do quærentes præter Chriſti gloriam, tot »
curis diſtrictos, & afflictionibus obnoxios »
(quibus accedit & paupertas, onus cùm mi »
ſerũ, tũ graue) non poſſe viuere ſine vxori- »
bus? quas tamen multi ob leuiores cauſſas »
aut nõ ducunt, aut ductas nollẽt. At iſtis o- »
mnis tragœdia exit in cataſtrophẽ comicã. »
Vbi cõtigit vxor, occinitur, valete & plau »
dite. Quæ (malũ) eſt iſta tanta ſalacitas, quã »
tot mala non poſſunt excutere? vnde tanta »
carnis rebellio in ijs, qui ſe iactant agi ſpi- »
ritu Chriſti? Dices: nihil tam fuit vnquam »
fœlix in rebus humanis, quin malorũ ad- »
mixtu vitiaretur: ad bonos verte oculos. »
Fieri poteſt, vt mea ſit hæc infœlicitas: mi- »
hi adhuc neminem contigit noſſe, qui non
videatur ſe ipſo fact' deterior: vos (inquit)
ſtrenuè clamatis in luxum ſacerdotum, in
ambitionem Epiſcoporum, in tyrãnidem »
Romani Pontificis, in garrulitatem ſophi- »
ſtarum, in preces, ieiunia, & miſſas, nec iſta »
purgari vultis, ſed tolli: nec omninò quic- »
quam in receptis placet, ſed zizaniam euel- »
litis cum tritico, aut (vt melius dicam) tri- »
ticum euellitis pro zizania. At quid inte- »
rim nobis profertis melius, & Euangelio »
dignius, vt ab aſſuetis recedamus? circum- »
ſpice populum iſtum Euangelicum, & ob- »
ſerua, num minus illic indulgeatur luxui, »
libidini, & pecuniæ, quàm faciunt hi, quos »
deteſtamini? Profer mihi quem iſtud Euã- »
gelium ex commeſſatore ſobrium, ex fe- »
roce, manſuetum, ex rapace liberalem, ex »
maledico benedicũ, ex impudico reddide- »
rit verecũdum? Ego tibi multos oſtendã, q »
facti ſunt ſeipſis deteriores. (& paulò poſt) »
Nunquam eorum Eccleſias ſum ingreſ- »
ſus, ſed aliquando vidi redeuntes à conci- »
one, veluti malo ſpiritu afflatos, vultibus »
omnium iracundiam, ac ferociam miram »
præ ſe ferentibus. Sic opinor, diſcedunt mi »
lites à concione Ducis ad prælium exhor- »
tati. Quis vnquam vidit in eorum concio- »
nibus quenquam fundentem lachrymas, »
tundentem pectus, aut ingemiſcentem? Et »
alio loco, At ille inquit, populus tam Euã- »
gelicus etiam Turcarum Principi dicitur »

Lutheri doctrina ſunt homines deteriores.

» deteſtabilis, quē ait ſeditioni natum: quos
» ſubinde tumultus excitat? quoties quàm
» leuibus de cauſſis procurrit ad arma? ne
» ſuis quidem Eccleſiaſticis ſatis obtempe-
» rans, niſi dicant blanda auribus: profligan-
» di etiam, ſi liberius in vitam eorum inue-
» hantur, aut ab opinione diſſentiant. Initio
» tantum non Deus erat illis Lutherus, nunc
» ijſdem prorſus delirat, quod nouū de Eu-
» chariſtia dogma non recipiat. Nouam ve-
» rò libertatem, impunè ſacere, ſentire quod
» cuiq; libitum eſt. Hæc Eraſmus, quem intelligis quàm pro te ſacit.

Ex Auentino autem nihil eſt, quod ſolidos Catholicos morari debeat, quicquid vnus vel alter princeps ſecularis (vt ille refert) pro abundantia ſenſus ſui loquutus fuerit. Neq; enim ſcriptum eſt: Illis. Sed tibi Petre dabo claues Regni cœlorum. Adminiſtrent igitur ij rectè ſuas ditiones, & leges antiquas ſartas tectasq; tueantur, ac quæ ſunt Dei Deo reddant: & videbis quāta caſtitati, & cœlibatui feneſtra aperietur, quamq; omnis honeſtas redibit eò, vbi nūc tot germina turpitudinum in dies pullulant, quas teterrimas de veſtris miniſtris ſi dixero ipſoſmet Reges, ac Iudices mihi cū maxima animi indignatione retuliſſe, nō mentiar. Sed & plura, quàm voluiſſem oculis conſpexi, & mulieroſos ſacerdotes in Moſcouia, & in alijs prouincijs, quæ magis ad Orientem vergunt, vidi, quàm ſine vllo ſpiritu, ſine vlla penè doctrina, ac tanquam cœci ad res ſacras paſſim euntes feruntur.

De AEnea Syluio (quicquid etiam ille in Boemia verſatus inter ſchiſmatica ingenia (bonos ſemper excipio) potuit loqui, ſperans minore malo poſſe maius pręcidi) tu non eum vti Pontificem Maximum protectare debebas. Aliud enim vt Syluius, aliud vt iam factus Pōtifex Maximus, hoc eſt Pius II. ſenſit. Quippe ad Pontificatum euectus, & alio quàm priuato ſpiritu actus, neq; laxauit ſancti cœlibatus legem, & id quod antea ſcripſerat, poſtea ingenua pietate (vti de alijs rebus fecerat D. Auguſtinus retractauit. Et ſanè Chytræe mirum videri poſſet, ei, qui non nouerit, quæ vos agunt intemperiæ: tam nempè acies vitiorum, & libidinis hoſtes vos æſtimari velle. Sed cùm oculos ad ſanctiſſima loca conuertimus, quæ more priſcorum hæreticorum, & gentilium eraſiſtis, ne vllum caſtitatis, aut virginitatis excolendæ veſtigium cerneretur: & cùm animum aduertimus ad Patrum exempla, qui priuſquam ſcriberent, caſtitatem caſtiſſimè coluerūt: ac deniq; cùm videmus ſi quis ſeriò vel pœniteat, vel lachrymis lectum ſuum eluat, vel aliquis ſacerdos ſine culpa appareat, his vos ſtatim tanquam hypocritis oblatrare ſolitos eſſe, iam pridem intelligimus aſtū ſatanæ haud ferentis, ſed quacunq; poteſt arte, omne per vos deſtruentis bonum.

Iam verò quoniam videri vis etiā Theologos noſtros verſaſſe, & Caietanum, deinde Innocentium Pontificem Maximum dicis ſcriptum reliquiſſe, Matrimonium ex conſtitutione tantum Eccleſiæ prohiberi in ſacerdotibus: (mitto nūc, quæ tuo more ſupprimis, quibus illi ſacerdotij cœlibatum autumant, & quanam occaſione in vno vel altero, vel pauciſſimis diſpenſari contigit, qui non ex ſeipſis illecti à concupiſcentia, ſed propter pacem Regnorum, Regnisq; ipſis vrgentibus, & Chriſti vicarium enixè rogantibus, inuiti plerunq; ad procreandam legitimam ſobolem adducti ſunt) hoc vnum pro omnibus fuerit tibi reſponſum, ſi ex conſtitutione Eccleſiæ Matrimonium eſt ſacerdotibus interdictum, ſtet igitur conſtitutio Eccleſiæ, quā quoniam non audis, eſto Chriſti voce damnatus, & habeare ſicut Ethnicus, & publicanus.

ALIAE AB ALIIS ADVERSVS cœlibatum excuſationes obiecta diluuntur.

CAP. XVII.

SED iam materię huic honeſtiſſimæ finem imponam, ſi hæc pauca adiecero. Inprimis Orientem, quem tantopere iactas, ſcelerata iſta veſtra commenta exploſiſſe. Nam præter illa, quæ ſuperius attuli, reſpondet Epiphanius ijs, qui dicebant quibuſdam in locis liberos adhuc à ſacerdotibus gigni. At hoc non eſt (inquit) iuxta canonem, ſed ex hominum, qui per tempus elanguerūt, vitio. Ac paulò poſt. Nam quod decentius eſſe Eccleſia benè à ſpiritu ſancto diſpoſita viderit, didicit, & apparare ſtatuit, vt Diuini cultus indiſtracti perficerentur, & ſpirituales neceſſitates cum bona conſcientia peragerentur. Et alibi, Non ceu inhoneſtæ nuptiæ obliterantur, ſed à Prophetis, & à Pontificibus, ob malus miniſterium cohibentur. Euſebius autem, cùm vitam Chriſtianiſmum amplexam, in duas ſpecies diuiſiſſet, alteram communem, alteram perfectis noui teſtamēti documentis ad Magiſtri (ait) nutum conuenire. Ac cùm non pauca in eam rem dixiſſet, deq; ſacerdotibus loqueretur, qui non vnius, nec duorum liberorum, ſed aceruatim innumerabilis multitudinis educationem, ſanctamq; diſciplinam ſuſceperint, non ita multò poſt ſubdit. Oportere enim dicit ſermo Diuinus, Epiſcopum vnius vxoris virum eſſe: eos tamen, qui ſacrati ſunt, in Dei cultu, & miniſterio occupati: conti-

Hæreſ. 59.

Hæreſ. 78. aduerſ. Antidicomarianitas.

Euſe. Cæſ. lib. 1 dem. Euā c. 9 & 10.

Hom. 4 & 5 in Leuit.

Hom. 23. in Num.

Vide eundem lib. 7. cōt. Celſ.

continere deinceps à commercio vxoris decet: ad tantum autem ſacerdotij munus non aſſumptis idem Dei ſermo indulget, &c. Nec ſemel huiuſmodi aliqua affert Origenes. Nam & poſſunt (ait) in Eccleſia ſacerdotes, & doctores filios generare, ſed in Chriſto per Euangelium. Et alio loco: Solius, inquit, eius eſſe indeſinens ſacrificium offerre, qui indeſinenti, & perpetuæ ſe vouerit caſtitati.

Plato ſub finem dial. 6. de legib. Cic. 3. de legib. Can. quædam etiã leges. Diſtin. 2. Lege pen. de nuptijs. Lege vlt. de infir. pœ. cœlib. c. 16. lib 16. Euſeb. li. 4. de vita Cõſtant.

Nec verò me latet, cur ſecundũ ciuiles leges politici hoc negotiũ metientes, vltra humanos limites progredi haud potuerunt. Aſſenſerunt enim Platoni in cœlibes cœlibatus pœnas ſtatuenti, & legi duodecim tabularum, ac legi Papiæ (ſiue Põpeiæ, vel Poppeæ) quam iterum Auguſtus tulit de maritandis ordinibus. Et veteres leges (ſcribit Euſebius) priuant orbos liberis, eorum ſucceſſione, qui liberos gignunt.

τοὺς ἀπαιδας ἀρχαῖοι νόμοι στερέσαι τῆς τῶν γονίμων διαδοχῆς ἐλαμοιρῶντο.

Verùm enimuerò imprudenter hæc omnia lata ſunt: Euangelicæ aũt legis virtus tanto cõprobatur apertius, quanto Chriſtus ſapientia Patris æterna Apoſtolos cœlibes, eo, ipſo tempore, quoquouerſum diligentius mittebat, quo leges illæ inualuerant, virgineſq; & alios ad caſtitatem perpetuò colendam per eoſdem Apoſtolos ſeriò non ſolùm hortabatur, ſed ſæpe ſanguinis Apoſtolici, virginumq; martyrijs inultabat. Et vidẽt ne iã politici vias Chriſti nõ eſſe politicas tantum, aut huius mundi? Ac cùm Auguſtus non tam pœnis, quàm præmijs omnes ad capeſſenda matrimonia vocaret, vacatione quippe triennij à publicis munijs propoſita omnibus, maioraque vt deinde eſſent pro maiore filiorum numero præmia, atq; immunitates, quis cogitaſſet è Chriſti pectore prodire debuiſſe, tantum (vt videbatur) obicem Euangelio propagando, cùm eius rei prædicatio, & exempla vbiq; à Chriſtianis propoſita non ſolùm pœnis, & præmijs Imperatorum, ſed & inſitæ naturali ad coniugia propenſioni aduerſaretur? At ita Deus comprehendit ſapientiã ſapientum, & ſtultos facit principes Taneos, & reipſa probat excellentiores, ſuo (non hæretico) Euangelio reſeruaſſe vias, quas ſi mundus non caperet, eas tanto magis ipſe vult eſſe probatas, & fixas.

L. 2. ff. min. De his qui nunc lib ſe excuſ. li. 10. c. Inſtit. de excu. tuto. vel cura. in prin.

Quamobrem & Conſtantinus Magnus leges illas abrogauit, & eius filij aboleuerunt, vſuſq; ille eſt his verbis aduerſus iniquiſſimam legem. Per infirmitatem (inquit) naturæ priuatos ſuo magno liberorum gignendorum deſiderio, miſereri magis, quàm mulctari conuenit. At rei melioris amatorem nõn quidem punire, ſed admirari maximè dignum eſt. Hic rei melioris amatorem *κρείττονος ἐραστὴν* vocabat, qui ſe Dei ſacerdotio conſecraſſet, ac pudicitiã ſeu virginitatem profeſſus, caſtæ vitæ addixiſſet.

Euſe. de vita Conſtãt.

Sed reliquis, inueteratam hominum labem, & ſacerdotũ lapſum in magnis diœceſibus arbitrantibus haud eximi poſſe niſi vxorum conceſſu, reſponderi poteſt: Neſcitis ſcripturas, neq, virtutem Dei (addamus aũt) nec pœnitentiæ vim, quæ meretrices (ſi ad cor redeant) virginibus interdum æquat, atq; ex contumeliæ vaſis, vaſa honoris, & gloriæ Dei facit.

Vt aũt alijs exemplis ſuperſedeã: Ex ijs qui diœceſes ad officium reuocarũt, vnus nobis Carolus Boromeus Cardinalis ſanctæ Praxedis æterna digniſſimus memoria viginti quattuor annorum ſpatio, quibus ſuum Archiepiſcopatum vnà cum pluribꝰ alijs Epiſcopatibus rexit, planiſſimè hoc re ipſa oſtendit. Sic enim Parochos, & reliquos ſacerdotes in vinea illa ingenti Mediolanenſi, in qua vna ſunt nouies cẽtena hominũ millia, in cœlibe ac pura vita ſeruauit, nihil vt penè ſanctius paſſim cerneretur: ipſique Heluetij Zuingliani, vel Rheti qui ditionẽ illã propè Mediolanenſium fines adminiſtrant, mittere iam ſolebant ad eundem Cardinalem plectẽdos ſacerdotes, quos ad illam diœceſim ſpectantes videbant haud eſſe continentes. Surgẽt igitur illi in iudicio, & condemnabũt gentem iſtam politicorum, qui quoniam ipſi non inuigilant, neq; bonis Epiſcopis manus porrigunt, quibus incontinentium licentia ſacerdotum arceatur, mox coram Chriſto iudice intelligent, quàm ſerò ſapuerunt, qui in tempore non reſipuerunt.

Deniq; alij ætatem, qua vota ediderũt, non aptam fuiſſe obtendunt iudicandis proprijs viribus in ſuſtinendo cœlibatus onere. Sed cur non idem quoq; prætexant in deſerendis vxoribus laici, quibus onera plerunq; intolerabilia ex re vxoria incumbunt? Itaq; ei qui diceret: Non ſolùm, immaturo conſilio, verùm etiam vi adactus, initiatus ſum ſacris, quare & peto per Canones mecum diſpenſari: reſponderi poteſt. Quid ſi te vel minus maturum conſilium, vel alicuiꝰ vis adegiſſet, vt vxorẽ adoleſcens duceres, deinde aliquot poſt annos eam reijcere velles, num vllum tibi canonem patrocinari putares? ſanè non dubito, quin plures laici mallent vxore carere, quã pij ſacerdotes, matrimonio iungi. Licebitne igitur illis diuortium à Chriſto prohibitum facere, ac (quod æterna eſſet non minus infamia dignum, quàm pœna) cauſas nectere, cur nunc illam, iam alteram,

modo nullam vxorem aliquis habeat? ſed vt hæc abeſſe ab ipſis laicorum mentibus debent, ſic multò magis illa faceſſant à ſacerdotum cordibus, qui ad cæleſte vitæ genus vocati, ab omnibus ſe abſtinẽt, vt ſint ſancti corpore, & animo, ac proximè Deo adhæreant.

DE SEXTO VVLGATI SYNODI Nicænæ, deq́; alijs reliquarum Synodorum Canonibus, quibus Romani Pontificis auctoritas in Eccleſia à Chytræo conuulſa defenditur.

SECTIO VI.

CANONEM SEXTVM NICAEnum Romani Pontificis Primatui ſuffragari.

CAPVT I.

ET hic reſtat Chytræe proprius locus, ad quem ordine referenda erat tractatio de Romani Pontificis auctoritate, quã varijs locis reſponſi aduerſus me tui, quaſi aliud agens, (ſed huc potiſsimũ collimãs) tela venenata intendiſti. Vt verò ne & ipſi ſaltationes iſtas tuas extra chorum ſequentes aberrem' à ſcopo: In primis videamus, quid priores quattuor Synodi ea de re ex Diuino verbo, & mandato crediderint, tum cur D. Gregorius Magnus inuectus ſit aduerſus Ioannem Patriarcham Conſtantinopolitanum, qui primæ, & vniuerſalis ſedis honorem ſibi vendicabat. Denique cur aliquibus ſuaſeris, vt ab Romano Pontifice, cuius poteſtatem nunc negas, quædam diſpenſationes extorquerentur.

Extat igitur ſexti vulgati Nicæni canonis pars, quæ ita habet. Antiquiores obtineant, qui apud Aegyptum ſunt, & Lybiam, & Pentapolim, ità vt Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat ſollicitudinem, quia & vrbis Romæ Epiſcopo ſimilis mos eſt. Similiter autem & circa Antiochiam, & in cæteris prouincijs priuilegia propria reſeruentur Metropolitanis Eccleſijs. Græcè ſic.

Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ λιβύαις, καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις.

At integrior eſt canon in Arabica verſione, qui eſt octauus numero, & ita habet. Conſtitutum eſt, vt Epiſcopus Aegypti, id eſt, Patriarcha Alexandrinus præſideat, & habeat poteſtatẽ totius Aegypti, & omnium locorum, ciuitatum, & caſtellorum, quæ ſunt circum eam, quia ſic conuenit. Siquidem ſimiliter Epiſcopus Romæ, id eſt ſucceſſor Petri Apoſtoli, poteſtatẽ habet omnium ciuitatum ac locorum, quæ ſunt circa eã: Ac ſimiliter Epiſcopus Antiochiæ, id eſt Patriarcha, poteſtatem habeat Prouinciæ illius totius, & eorum locorum, quæ circum eam ſunt. Et in alijs item locis ſeruari debet, quod in præterito conſtitutum eſt.

Hunc verò canonem liquidius adhuc declarat eiuſdẽ Arabicæ verſionis, & Nicænæ Synodi canon trigeſimus nonus: cuius hæc ſunt verba. Conſideret Patriarcha, quę Archiepiſcopi, & Epiſcopi eius in Prouincijs ſuis faciunt, & ſi quid reperiat, ſecus quàm oporteat factũ, mutet, & diſponat, vt ſibi videbitur. Siquidem ipſe eſt pater omnium, & illi filij eius, & quamuis ſit Archiepiſcopus inter Epiſcopos tanquam frater maior, qui curam habet fratrum ſuorum, & ei debẽt obedientiam, quia præeſt, eſt tamen Patriarcha loco patris, ſub cuius dominatu, ac poteſtate ſunt filij eius. Sicq́ue præeſt Patriarcha ijs omnibus, qui ſub poteſtate eius ſunt, ſicut ille, qui tenet ſedẽ Romæ, caput eſt, & princeps omnium Patriarcharum. Quandoquidem ipſe eſt primus, ſicut Petrus, cui data eſt poteſtas in omnes principes Chriſtianos, & omnes populos eorum, vt qui ſit Vicarius Chriſti, Domini noſtri, ſuper cunctos populos, & cunctam Eccleſiam Chriſtianam. Et quicunque contra dixerit, à Synodo excommunicatur.

Ex quibus omnibus id colligitur, Romanam ſedem non in honore tantum, ſed & in poteſtate primas partes ſemper obtinuiſſe: atq; inde tanquàm ἐκ τῆς ἀρχαίας ordinem, & auctoritatem ad alios Patriarchas in ſubditas, & attributas ipſis diœceſes manaſſe: Deinde ab alijs Patriarchalibus ſedibus, atque itidem ab vniuerſo orbe Chriſtiano ad Romanam, non ad alias ſedes fuiſſe de maximis quibusque rebus prouocatum. Quare & rectè vniuerſalis Eccleſiæ paſtorem dici debere Pontificem Romanum, id quod alijs Patriarchis nulla vnquam ratione tributum eſt.

Hoc autem ipſum teſtatur D. Athanaſius, qui Nicænæ Synodo interfuit cùm eiuſdem Nicæni canonis auctoritate probat, ſe qui iam eſſet Alexandrinus Patriarcha, & reliquos Aegyptos Epiſcopos à Pontifice Romano qui ijs præerat, aduerſus Arianos defendi debere. (Athanaſ. ep. 2. ad Felicem Pôt.) Vos ergo (ait cùm ſextum canonem citaſſet) qui in ſumma ſpecula gratia Dei eſtis poſiti, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres ſeditiones, & ſcandala excitant.

Sed

Sed & ipſe canon priſcam fuiſſe hanc auctoritatis Petri, & Romanæ ſedis conſuetudinẽ perſpicuè dicit, natura nempè, & ratione conſiſtentem, atque ab Apoſtolis Eccleſiæ traditam, qui & Petrum Apoſtolorum verticem, (quem & tu principem Apoſtolorum vocaſti) agnouerunt. Itaq; & à B Syluestro Nicæni, & à Damaſo Cõſtantinopolitani, atque B. Cæleſtino Epheſini, vt à S Leone Chalcedonenſes patres, vel normam fidei, qua de agebatur, vel robur, & confirmationem Synodorum acceperunt.

Lib 2. hiſt. Eccl. cap 4. Anacl. ep 3 Anicet' ad Epiſ. Galliç

Iulius verò huius nominis primus, cùm cauſſam B. Athanaſij ad ſe euocaſſet, ſecutus eſt (inquit Theodoretus) Eccleſiaſticã legem, & eos qui ſe præceſſerant, Pontifices Romanos, atq; Anacletum, & Anicetũ, canonemque Apoſtolorum trigeſimum quartum.

Sic, Paſchaſinus Epiſcopus, Legatus ac Vicarius ſedis Apoſtolicæ, cùm vellet in Chalcedonenſi Concilio authoritate, ac teſtimonio Synodi Nicęnæ primatum Pontificis Romani probare, in cuius iniuriam voluerant quidam, canone per fraudem clam addito, quædam Priuilegia Conſtantinopolitano tribuere Patriarchæ, canonẽ ſextum Nicęnæ Synodi in actione 14. produxit, & citauit: quo oſtendit fuiſſe declaratum à trecentis & duodeuiginti patrib' Romanam Eccleſiam ſemper obtinuiſſe primatum: Itaq; cùm Paſchaſinus vice proœmij admonuiſſet, quid eo canone contineretur, hunc ipſum, quem diximus canonẽ ſubiunxit. Huic autem canonis ſententiæ patres Synodi Chalcedonenſis minimè cõtradixiſſe non ſolù ex ipſa actione 14. perſpici poteſt, ſed Liberatus quoq; Archidiaconus Carthaginienſis, in Breuiario cauſſę Neſtorianorũ c. 13. teſtatur. Sic enim ait: Legati cõtradictio à iudicibus Concilij, & Epiſcopis omnibus ſuſcepta eſt.

Sic quoque canõ vigeſimus octauus, quẽ Chalcedonenſis Synodi actis Græci interſeruerant, à S. Leone I. reiectus eſt: ac verò ipſe Anatholius Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui callidè Synodi Chalcedonenſis Patres prenſauerat, reclamantibus Romani Pontificis Leonis legatis, & vicarijs, ab infauſtis ambitionis conſilijs, quæ poſtea Ioanni Patriarchæ viam ad præcipitium ſtrauerunt, animum reuocare coact' eſt: Quamobrẽ Centuriatores conuicti, cũ ſextum canonem negare non poſſent, etſi ſcripſerant ſe prolixè in centuria quinta oſtenſuros, à Romanis Epiſcopis in Synodo Carthaginienſi falſatum fuiſſe, nihil tamen poſtea præſtare ſunt auſi.

Sed & Illyricus quærens effugium non euaſit, qui inde effici voluit, vt cæteri Patriarchæ Romano æquarentur. Secus enim ſynodus Chalcedonenſis, primatũ Pontifici Romano tribuit, ſec' prouocatio ex omnibus prouincijs de ijs, quę alia ratione à cęteris Metropolitis vel Patriarchis cõponi nõ poterant: Aliter ratio, & Apoſtolica traditio docuerunt, quæ quoniã abundè præter omnem antiquitatẽ doctiſsimi Theologi paucos ante annos docuerunt, nõ eſt qđ hic actũ agam. Hinc igitur factum eſt, vt S. Leo primus ad Martianum Imperatorẽ de Anatholio Epiſcopo Cõſtantinopolitano ſcripſerit, eũ proprio detrahere merito, ſi illicito creſcere optabat augmẽto. Ac mox ſatis illi ſit, quod veſtræ pietatis auxilio, & mei fauoris aſſenſu Epiſcopatum tantæ vrbis obtinuit, ac paulò poſt: Priuilegia enim Eccleſiarũ SS. Patrũ canonibus inſtituta, & venerabilis fidei nixa decretis nulla poſſunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. Hæc S. Leo. Quẽ ſecutus D. Gregori' aduerſus Ioannẽ alterum eiuſdẽ ciuitatis, ac tumoris Anatholij ſucceſſorẽ, vbi totius Eccleſiæ curam fuiſſe Petro Apoſtolorum principi cõmiſſam ex Euangelio monſtraſſet, nec ſe priuatam, ſed omnipotentis Dei & Vniuerſalis Eccleſiæ cauſſam vẽdicaſſe oſtendiſſet, plures Cõſtantinopolitanos ob ſuperbiam corruiſſe in hęreſeos voraginẽ ſcripſit. Quare vt ipſe hunc vniuerſalis honorẽ (licet iuſtè à ſynodo Chalcedonenſi Põt. Romano tributum) noluit præ ſubmiſsione arripere, ſic veriſsimè dixit, Ioannẽ Conſtantinop. ſuperbè id ſibi vendicantẽ cùm nec illi deberetur, neq; à quoquã collatus fuiſſet, Antichriſtum præcurrere?

Bern. e. 109.

Stapleton' Sãderus, & alij.

Turrianus de epiſtolis Põtificijs.

Nota à Põ Rõ. obtineri ſolitum Archiepiſcopatu Cõſtãtinopolitanum.

D. Greg. ep. 32. cap. 70.

Ioan. 2.

Luc. 22.

Matth. 16.

Sed cur Chytręe cũ ex Nicęno canone cõſtet, ſingulis Prouincijs ac Metropolitanis ſua priuilegia eſſe ſeruanda, q̃ Gręci ſignificantius vocant ἐπαρχείας hoc eſt diœceſes) in quib' legatione ſua funguntur pro Chriſto: cur inq̃ Romano quoq; Pontifici, per quẽ ad illos priuilegia manarunt, ſua nõ reſeruas? Et verò Bonifacius & alij ad vos miſſi ſunt, qui Euangelium ab Apoſtolica Romana ſede in Germaniã inſerrẽt, Eccleſiamq; ijs ritibus, & Sacramẽtis inſtituerẽt, quæ ſunt ab Apoſtolis in vſum paſsim adducta, vt ſi quod Irõtis haberetis, puderet vos quidquam Græcis attribuere, quod in primis Romana Pontifici tribuendum nõ eſſe exiſtimaretis.

Ac tamẽ bene habet, quod Deus & in hoc aſtutos in aſtutia ſua cõprehendens per vos aliquot ante annos fecit. Nã vbi de inſtauranda Eccleſia conſuli reſpondebatis petendas eſſe à Romano Põtifice diſpenſationes quaſdam, nonne eadem opera vos eius auctoritatem, & primatum agnoſcere teſtabimini?

DE DIVINA EVCHARISTIA, & ſanctiſſimo Miſſæ ſacrificio, quod ſemper in Eccleſia pro viuis, & defunctis fuiſſe veiliſſimè oblatum priorum Synodorum tempore, oſtenditur: Inuocatio quoque ſanctorum, cæteraq; fidei dogmata paucis, ſed efficaciter comprobantur.

SECTIO VII.

EVCHARISTIAE OBLATIONEM, ſeu Miſſæ ſacrificium ex Concilio Niceno planiſſimè colligi, & Diaconis neq; Euchariſtiam conficere, nec Epiſcopis, aut preſbyteris eandem porrigere fas eſſe.

CAP. I.

PERGIS Chytræe multa blaſphemè de ſacroſancto altaris ſacrificio obloqui, ac ſuper eo tamquam maceria diruta arietes tuos locas ad demoliendum purgatorij locum, & cœlum. Nos igitur ad Chriſti gloriam hac ipſa die, quæ feriæ quintæ maioris hebdomadæ (hoc eſt ſanctiſſimi ſacramenti anniuerſariæ inſtitutioni) ſacra eſt, materiam ab alijs quidem diligentiſſimè, & à me aliquatenus multos ante annos tractatam, hoc aggrediar ordine, vt quando Diuini huius ſacrificij in quatuor prioribus Synodis, ad quas prouocaſti, manifeſtè mentio fit, quàm breuiſſimè potero ſub aſpectum oculorum ſubijciam Apoſtolicæ Eccleſiæ formam, ritus, & vim incruenti ſacrificij corporis Chriſti, quod tu cerimoniale ex Melanchthone nominas Porrò ſynodi Nicenæ vulgatus canon decimuſquartus ſic habet.

Peruenit ad ſanctum & magnum Concilium, quòd in quibuſdam locis, aut ciuitatibus, presbyteris gratiam ſacræ communionis diaconi porrigant, quod neq; canon, neq; conſuetudo tradidit, vt qui poteſtatem offerendi non habent, his qui offerunt, corpus Chriſti porrigant. Sed etiã hoc quoq; innotuit, quod quidam diaconi ante Epiſcopos contingant Euchariſtiã. Omnia igitur hæc amputentur, & maneant diaconi in proprio ordine: ſcientes quod epiſcoporum quidem miniſtri ſunt, presbyteris autem inferiores exiſtũt. Accipiant autem ex ordine Euchariſtiam poſt presbyteros, eis dante aut Epiſcopo, aut presbytero. Sed nec ſedere eis in medio presbyterorum liceat. Quod ſi hoc fiat, præter Canonem, & præter ordinem probatur exiſtere. Si quis autem obtemperare noluerit, poſt hanc diffinitionem ceſſet à diacono. Græcè ſic:

ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν, καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἐν τοῖς τόποις καὶ πόλεσι τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν, οἱ διάκονοι διδόασιν, ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν, οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν τοῦτοις τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ. κἀκεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται. ταῦτα οὖν ἅπαντα περιῃρήσθω, καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσὶ, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι. λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῖς διδόντος, ἢ τοῦ πρεσβυτέρου. ἀλλὰ μήτε καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις. παρὰ κανόνα γὰρ, καὶ παρὰ τάξιν ἐστὶν τὸ γινόμενον. εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τοὺς ὅρους, πεπαύσθω, τῆς διακονίας.

Arabicæ autem verſionis, qui eſt canon decimus ſextus ita:

Diaconus non debet cõmunicare, prius quàm Epiſcopus, neque prius quàm preſbyter, quia gradus diaconi infra gradum presbyteri eſt: ſcireq; debet officij ſui eſſe miniſtrare Epiſcopo, & presbyteris: ſciatque diaconus facultatem ſuam, cui neque licet communicare, niſi poſtquam Epiſcopo, & presbyteris miniſtrauerit. Neq; rurſus ei licet miniſtrare ſacramentum communionis ſacerdoti. Siquidem miniſtrare hoc ſacramentum proprium eſt ſacerdotis, & non diaconi. Sacerdotibus enim data eſt hæc gloria Neq; decet, vt diaconi inter ſacerdotes ſedeant, nec ambulent, aut ſint ad latus eorum, neq; intus in ſacrario, vbi eſt altare, neq; foris, niſi de ſententia eorũ, quandoquidem gradus diaconi inferior eſt gradu illorum. Diaconi qui huic decreto contradixerint, eijciantur à gradu ſuo, & à ſynodo excommunicantur. Sic canon.

Ex quo vides omnia ordinata fuiſſe in Eccleſia. Nec Epiſcopis ſacerdotes, neque his diaconos, nec iſtis plebem fuiſſe æquatam. Præterea offerre Euchariſtiam, & porrigere non eſſe idem: oblationem porrò ſacrificij præcedere porrectionem: Quæ oblatio cùm ad ſacerdotes pertineat, ſacrificium rectiſſimè dici, & eſſe. De hoc igitur cùm dicendum ſit, cœnam primò veſtram pendamus, quænam denique ſit, & num illam ad verbi Dei normam celebretis.

COENAM LVTHERANORVM, Caluinianorũ, & aliorum ſectariorum quàm vocant dominicam, non eſſe eam, quam Chriſtus inſtituit, quámue & Apoſtoli, & vniuerſa Eccleſia fecerunt, ac facit.

CAPVT II.

Vt

VT ordiamur à manifeſtiſſimo argumento, variatio cœnarum, quas Lutherus vno, Bucerus altero, Caluinus alio; Georgius Maior, Baſilienſes, & reliqui ſuis quiſq; modis agunt, ſola poſſet eſſe ſatis ad conuincendos hæreticos, nihil abs ſeſe in ea Euangelicũ geri. Nam quòd eodẽ tẽpore, ijſdemq́; in locis, quibus iſta eorum cœna tanquam in ſcenam prodijt, ilico de illamet implacabiles inter eos diſſenſiones extiterint, nequaquam potuit à Deo proficiſci, quæ alioquin (cùm à ſacerdotibus ritè fit) ſacramentum eſt, & porrectio pacis, ac ſymbolum vnitatis, quoniam & re uera Chriſti corpus continet, qui eſt pax noſtra & veritas, ac vita.

Lutherus lib. de Miſſa priuata, & vnctione ſacer. tom. 7. impreſſo VVittembergæ ann. 1558.

Inprimis igitur Lutherus cœnam ſuam ſe didiciſſe à ſatana apertè dicit, cum quo dudum luctatus, ac tãdem perſuaſus, quod à diabolo acceperat, hoc & tradidit vobis.

Lutherani autem nunquam potuere ea de re conuenire cum ſacramentarijs. Itaq; & paucos ante menſes ex Rhenano tractu ad vnum omnes confuſionis Auguſtanæ proteſtantes eiecti ſunt, vti & Caluiniani in Saxonia ea de cauſa aliquanto antea vel ſuppreſſi, vel capite etiam plexi; vel deniq; fugati, aut perpetuò carceri addicti fuerant.

Cap. 17.

Ijdem verò Auguſtanæ confuſionis miniſtri, qui ſeſe Antuerpiam intruſerant, & Martiniſtę dicebantur, cùm confeſſionem ſuam edidiſſent, disertè hæc verba ſcripſerunt. Caluiniſtarum liturgia non vno ſacrilegio vitiata, contaminataq; eſt, eaque proh dolor) innumeras animas æterno exitio inuoluit.

Nota quid Lutherani de cœna Caluiniana

De re igitur cùm diſcrepent, mirum nõ eſt, ſi in ritibus, alijsq; rebus differant, atq; laruatas formas (cœnæ Euangelicæ loco) ſingulæ ſibi ſectæ confinxerint.

Lutherani præmittunt generalem confeſſionem proprio miniſtro ſeorſim factã, & ante ipſa verba conſecrationis pleraſq; omnes preces adhibent lingua populari, præter ſymbolum, & triſagion, quod Latinè decantant, & in altari celebrant, atq; ſuperpellicijs vtũtur. Sed inter ſeſe in eo diſſentiunt, quòd cùm omnes communicaturi geniculentur, & in ipſa communionis actione generalem confeſſionẽ pronunciẽt; & Vbiquitarij panem adorẽt, & ex ſententia Lutheri (quem Chemnitius ideo citat) adorandum doceant: Illyricani tamen, & alij cõfeſſioniſtę ab adoratione abhorreãt:

In examine decretorum Concilij Trident.

Caluinus formulam adminiſtrandi ſacramenta Eccleſiæ Geneuenſi pręſcripſit; in qua formam ſuæ cœnæ tradidit, quam tamen Heluetij reliqui (licet ſacramẽtarij) noluerunt admittere.

Inſtit. Cal. lib. 4. ca. 17. ſect. 43.

Anglocaluiniani nouam formam, quã is Magiſtratus propoſuit, habent, ac ſuperpellicijs vtentes, cæterum ad ſacramentarios accedentes communicant, vel ſtantes, vel etiam ad menſam ſedentes, vel deniq; iuxta phaſe Iudaicum tranſeuntes, vt quidam in Anglia Puritani faciunt.

Rurſum Lutherani verba conſecratoria enunciãt, & præſentiam myſterij agnoſcunt, quod quia Caluiniani non credunt, vt conſecrationem omittunt, ita nudam afferunt Euangelicæ hiſtoriæ recitationẽ, quam Heluetij actionem Dominicam vocant, reijciuntq́; confeſſionem omnem, vtentes inter cœnandum excommunicatione teterrima, quam neq; Lutherani, neque Anglocaluiniſtæ vſurpant.

Cùm verò Caluiniani Dominicis tantum diebus cœnam ſuam peragunt, Lutherani alijs quoq; feſtis, atq; interim profeſtis communicant.

Quæ cùm veriſſima ſint, diſpiciamus attẽtius, num iſta qualiſcunq; veſtrum cœna cum Euangelio vlla ratione conſentiat. Nam ſi rem ipſam attendas, quidquid panis ab hæretico ſumitur, aut conſecrari putatur, cùm ſacerdos non ſit, nil ſanè conficit. Quod ſi quis olim ſacerdos catholicus fuit, ac tamen nihil iam credat eſſe vi conſecrationis in Diuino Euchariſtiæ ſacramento, quod Lutherano more velit conficere, intelligis ne hunc quidem aliquid niſi ad ſui damnationem facere? Porrò ſi materiam cogites, Euangelica cœna in azymo confecta eſt; quod quidem vos alij omnes non item facitis. Si formam conſecrationis prolatam à Chriſto pendamus, vos nullam retinetis. Nam modo fidei, modo vſui, & actioni (vt dicitis) tranſeunti perfectionẽ tanti ſacramenti aſcribitis: ſin veſtrorum miniſtrorum auctoritatem perpenditis, ecquis eos ſacris initiauit, ac quibuſnam iſti ſucceſſere, aut à quibus manuum legitimam impoſitionem acceperunt? Si præparationem, quænam iſta eſt veſtrum, qui pœnitentiæ ſacramentum, ſacerdotes, & claues negatis; abſolutionem autem idem eſſe, quod prædicationem dicitis? Si probationem, vbinam concors animorum vnio eſt? Vbi dijudicatio corporis Chriſti, quã requirit Apoſtolus? vbi ciuitatum, Epiſcopatuum; monaſteriorum, rerum Diuinarum ſacrilegè direptarũ reſtitutio? ſi manducationem, ecquid editis præter panem? ſi tẽpus quo cœna inſtituta eſt, ne id ipſum quidem, qui videri vultis euangeliciſſimi, ſeruatis; ſi numerum cernitis, in Euangelio, duodecim tantum communicaſſe, legimus: quin igitur tantum duodecim vos etiam communicatis? Si ægrotis dandum eſt opportuno tempore viaticum, cur pleriq; iam oẽs id cum Caluinianis reijcitis? ſed

neq;

neq; gratiarum ſolemnis actio, nec mortis Domini annunciatio, nec hoſtia, nec ſacrificium, nec myſteria vlla, nec Chriſtiana adoratio, quam D. Ambroſius, nec omnis toties repetita ſignatio, quam in hac myſtica cœna fulgere S. Chryſoſtomus ait, in veſtra iſta cœna verè cœnoſa conſpiciuntur. Quamobrem ite nunc, & pandoram iſtam veſtram pro ipſiſſima Euangelica cœna, tamquam Eccleſiæ Dei reſtituta, venditate.

Amb. de Diuinis myſter. D. Chryſo.

COENAE DOMINICAE, AC VERI *Chriſtiani ſacrificij, quod Chriſtus inſtituit, Apoſtoli, & reliqui omnes in Eccleſia obſeruârunt, integerrima eſſe omnia apud Catholicos.*

CAPVT III.

SED apud Catholicos eadem, quæ ſemper viguerũt in vniuerſo orbe Chriſtiano de Euangelica cœna, & ſacroſancto altaris ſacrificio fides, conſecratio, oblatio, eleuatio, adoratio, manducatio, ritus, vſus, vtilitas, nomina, & extant adhuc, & ſeruantur integerrima. Nec quantæcunq; tenebræ Aegyptum, Aethiopiam, Armeniam, aut ſchiſmata, & hæreſes reliquum orientem peruaſerunt, tantæ rei delere memoriã, aut abolere veſtigia potuere, quin etiamnum altaria, templa, & antiquiſſimarum liturgiarum vſus, doctrinæ Romanorum Pontificum Euangelicæ de ſaluberrimo Miſſæ ſacrificio teſtimonium perhibeãt. Quibus locis hæc idcirco fuiſſe inſtituta, & mille ſexcentis annis perduraſſe, vt ijdem Romani Pontifices tyrannidem exercerent, aut pecuniam è ſacrificijs corraderent, nemo niſi impius ſentire, niſi hæreticus calũniari poteſt. At cùm templa, ſacerdotes, ſacrificium ſecundum ordinem Melchiſedec Deo vero deberi, etiam Dæmones agnoſcant, peiores etiam dæmonibus exiſtimari poteſtis, qui ea omnia furenti rabie ſuſtuliſtis. Hoc ſanè (inquit B. Auguſtinus) nec in iſta breuitate prætereundum eſt, quod templũ, ſacerdotem, ſacrificium, & alia, quæcunq; ad hæc pertinentia, niſi vni vero Deo deberi noſſent: Dij falſi, hoc eſt, Dæmones, qui ſunt præuaricatores angeli, nunquam hæc ſibi à cultoribus ſuis, quos decipiunt, expetijſſent verùm cùm hæc exhibentur Deo, ſecũdum eius inſpirationem atq; doctrinã, vera religio eſt: cùm autem Dæmonibus ſecundum eorum impiam ſuperbiã, noxia ſuperſtitiõ. Quapropter qui Chriſtianas literas vtriuſq; teſtamenti ſciunt, non hoc culpant in ſacrilegis ritibus Paganorum, quod conſtruant templa, & inſtituãt ſacerdotia, & faciãt ſacrificia, ſed qđ hæc idolis & dæmonijs exhibeant. Hæc ille, qui poſtea ſubdit. Quemadmodũ enim vnus idemq; homo, ſi Deo manè aliud offerat, aliud veſpere, pro congruentia diurni temporis, non Deum mutat, non religionem, ſicut nec ſalutem, qui alio modo manè, alio veſpere ſalutat: ita in vniuerſo tractu ſeculorum, cùm aliud oblatum eſt ab antiquis ſanctis, aliud ab eis qui nunc ſunt offertur, non humana præſumptione, ſed auctoritate Diuina temporibus congrua ſacra myſteria celebrantur, non Deus, aut religio commutatur.

B. Aug. tõ. 2. epi. 49. q. 3. ad Deo gratias. Templum, ſacerdotes, & ſacrificium Deo vero deberi, & Dæmones agnoſcunt.

Idem ibidẽ ſub finem quæſtionis. Mutatio ſacrificiorũ Prophetis prædicta.

CONSECRATIONEM EVCHARI*ſtiæ apud Catholicos ex Chriſti inſtituto & verbis fieri, aliamq; eſſe ab ea, quæ alijs nouæ legis ſacramentis adhibetur.*

CAPVT IIII.

VInum & aqua (inquit D. Iuſtinus martyr) cum gratiarũ actione, cõſecrantur. Neq; enim hæc vt communem panem, vſitatamq; potionẽ capimus, ſed per preces ſermonis, quem à Domino accepimus, conſecratus hic cibus eſt: eumq; carnem, & ſanguinem Ieſu Chriſti eſſe accipimus.

Iuſtin. Apolog. pro Chriſt.

Et B. Auguſtinus: Benedicimus (ait) & gratias agimus in omni eius munere non ſpirituali tantum, ſed etiam corporali. Noſter autem panis, & calix certa conſecratione fit myſticus, nõ naſcitur. Proinde quod non ita fit, panis & calix alimentum eſt refectionis, nõ ſacramentum religionis.

Cõt. Fauſt. lib. 20. c. 13.

At Ireneus. Quando (inquit) factus panis, & mixtus calix percipit verbum Dei, fit Euchariſtia.

Iren. lib. 5.

Hac conſecratione, quoniam operatorius, & efficax eſt Chriſti ſermo, (inquit B. Ambroſius) & ſanctificatur vt ſit, tam magnum ſacramẽtum operante inuiſibiliter ſpiritu Dei, (dicit D. Auguſtinus) & mutari naturas elementorum (docet S. Cyprianus) & quaſi rurſus exinanire ſeſe filiũ Dei, vt capi poſſit oſtendit Methodius martyr. Quam exinanitionem D. Cyrillus condeſcenſum συγκατάβασιν (vt B. Franciſcus humiliationem) nominauit. Quare tanto, & tam continenti Diuinæ bonitatis miraculo attonitus ita exclamat D. Cyrillus: ſic enim ſapientia, quæ per ſe ſubſiſtit, corpus ſuũ veluti panem diſtribuit, & ſanguinem ſuum viuificum velut vinum addit. O tremendum ſacramentum, ô diſpenſatio inexplicabilis, ô condeſcenſus, qui comprehendi non poteſt, ô miſericordia non veſtigabilis. ὦ μυστηρίου φοβεροῦ, ὦ οἰκονομίας ἀφράστου, ὦ συγκαταβάσεως ἀκαταλήπτου, ὦ εὐσπλαγχνίας ἀνεξιχνιάστου.

Aug. tom. 5. lib. 3. de Trin. c. 4. Iſych. 22. c. lib. 2. Methodius in Sympoſio decem virginum. Cyril. ſer. de domin. cœna. B. Franciſc. exhort. ad fratres.

Sed Cæſarius, ſiue eius frater D. Gregorius Nazianz. ſanctiſſimè vt perelegantur.

Inſignis locus Cæſarij de S. Euchariſtia.

Vi-

Lib. quæſt. Theologicarum de locis ſcripturæ ſanctæ.

Videmus (inquit) illum panem ſanctum hodie in altari incruento, tempore Diuinę & myſticæ conſecrationis ſuper menſam puram propoſitum, non ſimilem imagini ſalutaris corporis Dei, neque rurſus ſimi- » lem ipſi ſanguini immixto calicem vnà » cum pane propoſitum, non ſimilem dico » formatione membrorum, nec qualitate » carnis, ac ſanguinis. hoc enim videtur ro- » tundum, facilè ad frangendum, inanima- » tum, exangue, immobile, diuerſæ rei ſimi- » le, credimus tamen verbo Dei. & non qua- » ſi ſimile, aut æquale, ſed propriè, & firmè » eſſe Diuinum corpus, quod ſuper mẽſam » ſanctam conſecratur, & inexhauſtè parti- » cipatur. nec enim ſol ſinem facit præbendi ſplendorem indigentibus luce: neq; mare per ſuppeditationem ſalis impertitum, de » vaſta magnitudine decedit: nec ignis infi- » nitas lucernas incendens flacceſſit, aut im- » minuitur, nõ deficiente qui flammam ex- » citet: neq; rurſus aër reſpiratione omnium » animantium decreſcit. Sic autem Græcè:

Pulcherrimum.

Ὁρῶμεν τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ἄρτον τήμερον ἐν τῷ ἀναιμάκτῳ θυσιαστηρίῳ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς θείας, καὶ μυστικῆς τελετῆς ἐπὶ τῆς ἀχράντου προτεθειμένον τραπέζης, μὴ ἐοικότα τῇ εἰκόνι τοῦ σωτηρίου σώματος τοῦ θεοῦ, μηδὲ αὖ πάλιν τῷ ἐγκεκραμένῳ αὐτῷ αἵματι τὸ συμπροτεθειμένον τῷ ἄρτῳ ποτήριον τοῦ οἴνου τῇ τῶν μελῶν διαρθρώσει, οὐ τῇ σαρκικῇ καὶ αἱματώδει ποιότητι. τοῦτο γὰρ δοκεῖ περιφερὲς, εὔθρυπτον, ἄψυχον, ἄναιμον, ἀκίνητον, θατέρῳ ἐοικός. πιστεύομεν δὲ ὅμως τῇ θεηγορίᾳ, καὶ οὐχ ὡς ὅμοιον, ἢ ἴσον ἀλλὰ κυρίως, καὶ ἀραρότως αὐτὸ ὑπάρχειν τὸ θεῖον σῶμα τὸ ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης ἱερουργούμενον, καὶ ἀλήκτως μετεχόμενον. οὐδὲ γὰρ ὁ ἥλιος λήγει τοῖς δεομένοις τὸ φέγγος παρέχων, οὐδὲ θάλασσα διὰ τοῦ ἁλὸς μετεχομένη τοῦ κάτω ὁρίζεται. οὐδὲ τὸ πῦρ μυρίας ἐξάπτον λαμπάδας μαραίνεται, ἢ μειοῦται, λείποντος τοῦ πυρσὸν ἐγείροντος. οὐδὲ αὖ πάλιν ὁ ἀὴρ τῇ ἀναπνοῇ πάντων ἐμψύχων βραχύνεται.

Ita verò reliqui Gręci, Latini, Aphricani, Chriſtianus orbis vniuerſus credidit, propter quod & loquutus eſt: Quare & nos ita loquimur & credimus: Ac qui ſumus ſacerdotes, Deiq; filio firmiſſimè credimus, myſterium (licet indigniſſimi) tantum conficimus.

Cùm autem iſtam vim conſecrationis Catholici omnes Chriſti verbo tribuant, perfidus erit non Euangelicus, qui ei fidem auſit adimere. At cùm hæc verba: Hoc eſt corpus meum, & quę ſequuntur, eò ſpectent, quò Chriſti mens ſapientiſſima ea enunciault, quis hic non intelligat conſecrari Euchariſtiam in cibum, & ſacrificium? Et quidem in cibum, cùm quod antea promiſerat dicens: Caro mea verè eſt cibus, &c. tum prę ſtitit, inquiens: Hoc eſt corpus meum. Accipite, manducate. In ſacrificium verò, cùm dixit: Hoc facite. In ſacrificium inquã actionis gratiarũ (quamobrẽ & egit gratias, & Euchariſtia vocatur.) Nec ſolum actionis gratiarum verùm etiam commemorationis cùm dixit, vt fieret in ſui memoriam: Et expiatiõnis, propitiationis & remiſſionis peccatorum: Nam inquit. Hoc eſt corpus meum, ſiue expreſſius τὸ σῶμα μοῦ corpus mei ipſius, quod prò vobis tradetur, Hic eſt ſanguis qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum: Quod tamen ne referri ſolùm ad cruentum crucis ſacrificium aliqui opinarentur (præterquam quòd panis, aut calix pro nobis crucifixus non eſt) Apoſtolum ſpiritus Sanctus afflauit, vt in actione cœnę Dominicę enarranda ſcriberet κλώμενον, quod frangitur (non frangetur) & Diuum Lucam, vt diceret διδόμενον, quod pro vobis datur, hoc eſt offertur. Si enim vt tantum daretur fuiſſet Euchariſtia inſtituta, ecquid erat opus dicere pro vobis? Sic verò item Diuus Ioannes Euangeliſta bis Chriſtum Dominum carnem ſuam ſe daturum ſub ſpecie panis promiſit, cùm diceret: Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita: offerenda quippe erat ſub ſpecie panis pro remiſſione peccatorum eadem caro, quę ſub eadem ſpecie panis in mundi cibum, & vitam erat porrigenda. Nam & alibi, inquit: Et pro eis ſanctifico meipſum. Quamobrem & Diuus Iacobus, & Beati Chryſoſtomus, atque Baſilius ſuis Liturgijs, Apoſtolum ad Corinthios ſcribentem imitati, hanc conſecrationem vocarunt benedictionem, & ſanctificationem. At quoniam reliqua nouæ legis ſacramenta non in cõſecratione materiæ efficiuntur, quemadmodum fit Euchariſtia, ſed in applicatione ad eos qui ijs initiantur, aut ſanctificantur, ideo è varia ſacramentalium verborum prolatione ſapientiſſimus Ieſus oſtendit, voluiſſe, vt corpus ſuum conficeretur mutatâ panis & vini ſubſtantia, remanentibus accidentibus, quæ Diuus Cyprianus effigiem vocat. Quod ſi eadem aliorum ſacramentorum, quæ fit in Euchariſtia, conſecratio eſſe debuiſſet, quidni æterna Patris ſapientia dixiſſet: Hæc aqua eſt ſpiritus ſanctus, &c. vti dixit: Hoc eſt corpus meum; non autem (Erit) (vt quidam è veſtris dicunt) actione tranſeunte? At cùm dixiſſet baptizate, De pane autem pronunciaſſet. Hoc eſt corpus meum. Quis à limine Diuinas literas (ne dicam grammaticen) ſalutauit, qui non percipiat aliam his verbis, quàm alijs illis ſubeſſe nõtionem? ac propterea intelligat meritiſſimò Patres omnes obſtupuiſſe in hoc Eucha-

Ioan. 6.

chariſtiæ myſterio, quod ſummis encomijs (ſed non quantis adhuc fieri deberet) extulerunt, neq; ſacramentum duntaxat (vti reliqua) ſed & ſacrificium veriſſimũ, ac verè propitjatorium eſſe confeſſi ſunt. Ac certè vbi glorificata ipſiſſima hoſtia Chriſtus ineſt, qui alijs ſacramentis tantũ per gratiam adeſt, cur non fuerit excellentior & efficacior hæc, quàm aliorum ſacramentorum conſecratio?

OBLATIONEM QVOQVE EVchariſtiæ in ſacrificio Miſſæ apud Catholicos ex Chriſti verbis, & inſtituto fieri, & friuolas eſſe aduerſariorum in contrarium obiectiones.

Cap. V.

QVot apices literarum extant in Euangelio, tot myſteria ſunt: Et qnidem potiſſimum in Diuino Euchariſtiæ ſacramento. Nam & ad hoc reliqua omnia ſacramenta referuntur, ac per illud ipſum perficiuntur, vt D. inquit Dionyſius. Dominus igitur Ieſus dixit: Hoc facite, id eſt, offerte. Nam ſi ad eſum, & ad diſtributionem tantummodo hæc verba pertinerent, ſicuti veſtri quidam cum Caluinianis interpretantur: Nónne illa fuiſſent ſatis, Accipite, manducate, diſtribuite? Et quidem ſcio alios ex veſtris interpretatos eſſe, Hoc facite, id eſt, credite. De quibus ſi quæſiueris, cur igitur non credunt Chriſto dicenti: Hoc eſt corpus meum, ecquid obſecro reſpondebunt?

Ac memini cùm viginti ante annos in Gallijs Petrus Viretus, treſq; alij Geneuenſes miniſtri aduerſus libellum de Miſſæ ſacrificio meum biennio toto ſcripſiſſent, hos obieciſſe mihi Sanctem Pagninum, ex quo, cùm literas Hebraicas calluiſſet, aiebant perſpici poſſe, ecquid de iſtiuſmodi oblatione eſſet dicendum. Is videlicet erat miſerorum portus, & fucus. Reſpondi igitur Geneuenſibus. In primis cauerent à Rabinis quibuſdam, qui eò profecti, & ſeſe ſimulantes Chriſtianos, nihil minus credebant, quàm Chriſtum. Euangelij verò medullam ad corticem, & duritiem veteris teſtamenti, imò ad Talmudicas fabulas auertebant. Seruetum, Valentinum, & cæteros reminiſcerentur, qui ad Geneuenſes nundinas euntes, vbi facilè ſuas merces exponerent, Chriſtum denique omninò negaſſent eſſe Deum. Sancti Pagnini Iſagogé ad ſacras literas, ſi viri illius fidem de hoc myſterio liquidius vellent agnoſcere, perlegerent attentè, vbi de Euchariſtia, de manna Chriſtiano, de panibus propoſitionis ac de huiuſmodi alijs verbi Diuini, & Eccleſiæ Chriſti ex vniuerſa antiquitate ſenſum collegerat.

Addidi, ſacram veteris Teſtamenti ſcripturam indicem & interpretem fore, an verbum hoc Facere idem in his rebus eſſet, quod offerre. Et Hebræis enim actionem omnium nobiliſſimam eo verbo deſignari, qua quidem actione nulla nobilior eſt, quàm ſacrificium: Septuaginta interpretes trecentos annos ante Chriſtum natum, quum Diuinum codicem diuinitus vertiſſent (quam poſtea verſionem non vni loco explicando Apoſtoli adhibuerunt) vbi hæc vox Hebraica ſacrificandi eſſet, vertiſſe Græcè ποιεῖν, quo facere ſignatur, & Hebræis verbum hoc ab radice Haſſah, deduci, id eſt, ſacrificauit. Sic in Deuteronomio. [Deut. 16.] vt facias phaſe, Septuaginta vertiſſe θύσεις, hoc eſt, ſacrificabis. Quodq́ue libro Ioſue ſcriptum eſſet, [Ioſ. 5.] feciſſe populum phaſe ad veſperas quartadecima die menſis: Hebraicè idipſum haberi. Quod rurſus eſſet ſcriptum Leuitici [Leu. 9. & 27] capite nono. Immola pro peccato tuo, Græcè & Hebraicè eſſe ποίησον, vahaſſe. Quod item vigeſimo ſeptimo, vt offeratur, Septuaginta eoſdem Interpretes vertiſſe, ποιάζειν, Hebraicè aũt eſſe lahaſſot, hoc eſt, ad offerendum & ſacrificandum. Id ipſum in libro Numerorum [Num. 28.] extare, Latinè, Græcè, Hebraicè, vti ſæpe alijs locis. Itaque & Euangeliſtas ita locutos fuiſſe eò magis, vbi de Paſcha, deq́ue ſacrificio agebant manifeſtum eſt, cùm & aliarum rerum narratio, quæ ad veriſſimam oblationem ac ſacrificium ſpectabant, oſtenderet, [Matt. 26.] iſtud ea voce deſignari. Apud te facio Paſcha, dixit Chriſtus: hoc eſt non typicum tantum, quantum ſui ipſius agni immaculati. Nam & ideo alibi addidit, Deſiderio deſideraui Paſcha manducare vobiſcum. [Luc. 22.] Non ſanè vetus, quod aliâs fecerat, ſed nouum, in quo Diuini ſacramenti myſterium erat conſummandum, atque Aaronico ſacrificio ſubrogandum. Quod quidem futurum erat perpetuò, ſecundum ordinem Melchiſedech. Iterum vt facerent ſecundum conſuetudinem, inquit Diuus Lucas, cùm de veteribus ſacrificijs [Luc. 2.] loqueretur, hoc eſt, vt offerrent in ſacrificium. Qui in ſacrario operantur (Corinthijs Apoſtolus ſcribit) οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι. Qui offerunt, & ſacrificant. Sic igitur [1. Cor. 9.] Chriſtus veriſſima veritas inquit: Hoc facite, id eſt, offerte. Quare ſummo iudicio Patres doctrina præſtantiſſimi, pietate Apoſtolica imbuti Diuus Ambroſius [S. Amb. 10. 3. epi. 32.] Synodique ipſæ Agathenſis, [Cõc. Agat. 21. cap.] Toletana, Mileuitana, non dicere, vel diſtribuere, vel edere, aut credere Miſſas, ſed Facere, haud ſemel [Tolet. Septimum 2. & 3. cap. Mileuita. cap. 12.] ſapientiſſimè dixerunt.

At obijciunt veſtri ex Apoſtolo, vnicã eſſe oblationẽ, qua redempti ſumus. Chri-

ſtum

ſtum eſſe ſacerdotem ſine ſucceſſore. Quare nec ſacerdotio, nec ſacrificio altero opus eſſe, atque addunt D. ipſum Paulum nullam altaris mentionem facere, cùm ſcribit Hebræis.

Reſpõdeo: Sola in cruce oblatione Chriſtus cõſummauit sãctificatos nõ ſolùm noui, verùm etiam veteris teſtamenti. Sed vt ea oblatione factũ non eſt, quo minus antiqua ſacrificia, quæ diuerſa erant propitiatoria, pacifica, holocauſtorum, veræ oblationes dicerentur, & eſſent, hæque in virtute ſuturi in cruce ſacrificij vim ſuam obtinerent: ſic nihil prohibet, quominus Chriſtianum altaris ſacrificium oblatio dicatur, atque ex præterito crucis ſacrificio vim eò maiorem ſit aſſecutum, quò præſens virtute conſecrationis ineſt hoſtia illa, quę omnium gratiarum fons eſt inexhauſtus. Et Apoſtolus Hebræis loquebatur, qui cùm nondum ſacroſanctæ Chriſti paſſionis virtutem haud pernouiſſent, virtutem redemptionis brutorum animalium ſacrificijs, non Chriſti oblationi tribuebant. Neqne verò eo loco aliquid agit de remiſſione peccatorum, aut ſacrificatione. Alioquin negandum fuerat (quod maximè eſſet impium) baptiſmo, fide, oratione, ſanctiſque alijs operibus virtutem ſanctæ in cruce oblationis continenter nobis communicari. Nota.

At dicitis, Iſta oblationum iteratione ſacrificium crucis euacuatur. Et baptiſmi ne iteratione putas euacuari quod à Ioãne baptiſma Dominus accepit, aut vim illã, quam non minus huic, quàm alijs ſacramentis comparauit redditam eſſe obſcuriorem, an verò potius inde factam illuſtriorem? Quòd ſi euacuatur, quidni veſtræ cœnæ iteratione Chriſti crucem & cœnã euacuabitis? ſed ſanè cœna veſtra Chriſti crucem, & cœnam euacuat, quæ vacuũ Chriſto panem & credit, & tradit.

Nec porrò in noſtro altaris ſacrificio iteratur hoſtia, quæ ſemper eadem & vnica eſt Chriſtus, licet alio modo offeratur, ſicut ipſemet inſtituit. Vna verò oblatione D. Paulus rem ipſam oblatam, ſicut alibi fidem, aut ſpem, pro ſuo obiecto, hoc eſt, pro re credita, vel ſperata ſignificauit. Epheſ. 4. 1. Tim. 4.

Verùm adhuc vrgetis, ſi valida prior oblatio ſuit, quorſum tot aliæ? Quoniam inquam prior eſt valida, ideo ſemper ad eandem accurrimus, quemadmodum Dominus docuit. Quotidie in morbum incidis, quotidie ad medicinas & medicum accedis. Chriſtus Ieſus præſentiſſimum antidotum eſt, quod & à Patre petimus, & Patri offerimus, vt noſtris vulneribus admoueatur, cùm is ſit oblatio munda, & veriſſima, non audentes ſine tanto medico, & redemptore non ſolùm hic in terris humana, ſed ne cœlitum quidem è cœlis conquirere præſidia, licet beati illi ſpiritus nulla iam peccati labe inſecti ſint. Et elegantiſſima ex Diuinis libris ſimilitudo exiſtit, qua tota hæc res dilucidius patet. Deus vnica illuminatione dici poteſt Mundum illuminaſſe, nempe vt vniuerſalis cauſa. Ac tamen particulares quotidie illuminationes fiunt, quæ tantum abeſt, vt vniuerſali illi aduerſentur, vt ſine his nec illa prior innoteſceret, nec prorſus prodeſſet quidquam. Sic verò Diuina illa verba intelligenda ſunt. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, hoc eſt, vniuerſali quadam illuminatione, quę licet vnica ſit, maximeq; ſufficiens, atq; perpetua, niſi tamen particulares aliæ fuerint illuminationes, quibus vnaquæq; mẽs illuſtratur, vim quidem illuminatio vniuerſalis in ſe conſeruat ſuam, verùm nihil in alijs ex erit. Idem ergò de Chriſti in cruce oblatione dicendum eſt, quæ etſi in ſe ipſa vnica eſt, vniuerſalis, vberrima, maximè ſufficiens, & ſempiterna ad ſanctiſicandum, nihil tamẽ in nobis efficit abſq; iſtarum, quę quotidie fiunt oblationibus. In his verò, cùm eadẽ hoſtia, ſubiectũq; ſit, vt diximus, neceſſaria nulla eſt aliarum hoſtiarum multiplicatio, aut diuerſitas, vtl Iudæi opus habebant. Ioan. 6.

Iam quod ſacerdotium Chriſti quoniam æternum eſt, nec ſucceſſore nec alio ſacrificio opus habere dicitis, ſanè quid Chriſti ſacerdotium, ſacrificium, ſucceſſioue ſit, non intelligitis. Quantò enim magis Chriſtus ſacerdos permanet, tantò neceſſe eſt magis, vt eius ſacerdotium, & ſacrificium permaneat ſecundum ordinem Melchiſedech, non quidem in cœlis, vbi vultui Patris viſibilis apparet, & ipſis cicatricibus commemorat ſacrificium crucis, ſed inuiſibilis in terris ſub tanto myſterio. Et quidem ſucceſſor is eſt, qui in alterius locum pleniſſimè ſufficitur, eiuſque præceſſor aut morte, aut abdicatione officium ſuum iam deſeruit, ſicut Aaron, cui Eleazarus, & huic alij ſucceſſerunt. At quis vnquam catholicus auſit dicere, Chriſtianæ ſacerdotes Eccleſiæ eſſe Chriſti ſucceſſores? Sancti Ireneus, Auguſtinus, Optatus, ac pleræque aliæ ſplendidæ lampades ex Romanorum Pontificum ſucceſſione (quæ nunquam in hæreticis fuit) certiſſimum ducunt argumentum ſolidiſſimæ Catholicæ veritatis. Verùm enimuero nemo vnquam eos Chriſti, ſed Petri ſucceſſores vocauit. Nec item ad Chriſtiani populi aures à Catholicis ea vox peruenit, qua noſtri ſacerdotes redemptionis noſtræ dicerentur operatores, ſed tantum myſterio

1.Cor. 4.

rum Dei diſpenſatores. Quis autem fuerit adeò mentis inops, qui quoniam ab Epiſcopo videt vicarios, aut alios adminiſtros mutari, vel aliò ablegari, propterea dicat Epiſcopum, adhuc ſuperſtitem, ſuo munere eſſe defunctum, neq; in ſuo Epiſcopatu iam amplius eſſe Epiſcopum?

Porrò Apoſtolus diſertiſſimam altaris noſtri mentionem fecit, ſiue cùm ad Hebræos ſcripſit. Habemus altare de quo non habent poteſtatem manducandi ij qui tabernaculo deſeruiunt: ſiue cùm Corinthios auertit ab hoſtijs, & altaribus gẽtilium, ac Iudæorum, quibus altare, calicemq́ue Chriſtianum oppoſuit, quem locum Primaſius, D. Chryſoſtomus, & alij verbis, & re ipſa interpretati ſunt, cùm vbiq; conſtituta à tempore Apoſtolorum altaria & ipſi excitauerint, & mundus ipſe paſſim cernat extantia.

1.Cor. 10. Primaſius in epiſt ad Heb. c. 13. Chryſ. ho. 33. in eundẽ locum. Aug. cont. aduer. legis & Prophet. ſed & vide Aug. de ciuit. Dei, lib. 8. c. 27. & epiſt. 1. ad Innocẽtium.

Id præterea notandum eſt, Apoſtolum, qui loqueretur Hebræis, reticuiſſe multa, quæ ij nondum capere poſſent, Incarnationem, conceptionem Domini, & id genus alia: cumq́; in Melchiſedechi mẽtionẽ incidiſſet ſtatim ſubiunxit. De quo nobis „ grandis ſermo & ininterpretabilis ad diſcendum: quoniam imbecilles facti eſtis „ ad audiendum. Etenim cùm deberetis ma„ giſtri eſſe propter tempus, rurſum indige„ tis, vt vos doceamini, quæ ſint elementa „ exordij ſermonum Dei: & facti eſtis qui„ bus lacte opus ſit, non ſolido cibo. Omnis „ enim qui lactis eſt particeps, expers eſt ſer„ monis iuſtitiæ, paruulus enim eſt. Non quoniam (docet Euagrium D. Hieronymus) ea non potuiſſet interpretari, ſed quoniam tum opportunum non erat, cùm Hebræis, hoc eſt Iudæis, perſuaderet, non fidelibus, quibus manifeſtandum eſſet ſacramentum.

Heb. 5.

Vide Hieron. in ep. ad Hebr.

ALIAE ADHVC OBIECTIONES refutantur, & impoſtura Lutheri, Caluini, & aliorum in deprauanda ſcriptura indicantur.

CAPVT VI.

DIxi de Melchiſedecho loquentem Apoſtolum ſuperſediſſe longiore narratione, quoniam myſteria Diuiniora Hebræi percipere non poterant. Quæ cauſſa mihi quoq; ſatis imperaret ſilentium vobiſcũ loquẽti, ſi qualeſcunq; hoſce labores ad incredulos tantummodo putarem peruenturos: Sed quando Septentrionalibus omnibus eos addixi, age breuiſſimè dicamus, quid perſpicuè figuræ Melchiſedechi, quid item iam maniſeſtiſſimis Prophetijs Danielis, & Malachiæ de hac oblatione obſtrepant veſtrates.

Dicitis: Nõ obtulit Melchiſedech Deo, ſed propoſuit Abrahæ panem. Per vos igitur quicunque offerent hoſpiti tranſeuntes panem erunt ſacerdotes Dei altiſſimi. nam & ita Melchiſedech ibidem dicitur: Sed quis hoc aſſerat? Quòd ſi eo loco Geneſeos ſacrificij panis & vini Melchiſedechi mentio diſtincta non fiat, vbinam iſtam inuenias? Gen. 14.

Danielem autem iuge Miſſæ ſacrificium prædicentem, quod ab Antichriſto ſummo conatu ſit tollendum, quàm infœliciter detorquetis? Si enim (vti plerique dicunt è veſtris) præteritum tempus illa prophetia reſpexit, quorſum Daniel antea meminerat Dominicæ incarnationis, earumq́ue rerum, quæ huius Diuinæ œconomiæ tempore erant euenturæ? Quod ſi iam Antichriſtus venit (id enim & obijcitis) reſurrectio igitur facta eſt, quam tamen haud fore ante Antichriſti aduentum Apoſtolus planiſſimè Theſſalonicenſibus ſcribit: Sin ad Euangelij prædicationem, non ad ſacrificium altaris, ea prædictio pertinet, cur ea ceſſatura eſt tribus tantum annis cum dimidio, quam per quindecim penè ſecula prorſus delijſſe dicitis, donec videlicet abiecta cuculla frontem exeruit, & cœli ſcilicet cataractas vnus aperuit Lutherus? Nec verò tribus illis annis cum dimidio ceſſabit prædicatio, cùm venturi ſint duo Prophetæ, qui munus id præſtent.

Dan. ca. 12. Dan. c. 9. 1. Theſſ. 2. Apoc. 11.

Malachiæ item mundam, nouam, vniuerſalem ab ortu ſolis vſque ad occaſum futuram oblationem, & ſacrificium inter Chriſtianos prophetanti quantam miſeri vim infertis? quidquid enim ipſe Propheta apertiſſimè, atque hunc Diuus Irenæus, & reliqui ad noſtræ oblationis continuationem referunt, id nullius momenti apud vos eſt. Qui verò pro oblatione laudem & gratiarum actionem intelligi volunt, non vident, cum hæc oblatio noua eſſe debuerit, id conſequi: nẽpe nulla m antea laudẽ, nullam gratiarum actionem extitiſſe. Qui verò mũda eſſet, ſi nihil è nobis, quib' omnem inhærentem iuſtitiam adimitis, & ſcaturiginem omnium ſcelerum perpetuò inſitam dicitis, prodire poſſit, quod non ſit tamquam pannus menſtruatæ? Minus autem ad crucis ſacrificium ſpectat, quoniam hæc in vniuerſo Mundo facta non eſt, ſed in vno caluariæ loco. At Caluinus ad prædicationem attinere dicit: Id quod ſi verum eſſet nec ceſſaſſe Euangelium, neque latuiſſe per tot ſecula, ſed vbique gentium promulgatum, ſemitas vbique veritatis, & Diuini cultus reliquiſſe ſolidiſſimas, contrà quam ille alibi mentitur, neceſſe eſt. Veruntamen neque hæc o-

mnia, quæ in ea prophetia ſunt, prædicationi conueniunt. Prædicatum eſt enim ante Chriſti aduentum, nec immunda ſanctorum Prophetarum prædicatio fuit, vt mūdam tantummodo Euangelicæ legis prædicationem fuiſſe dicendum ſit. Atqui cū Deus per Prophetam dixiſſet, ſe nolle amplius holocauſtomata, victimas, & thura Iudæorum, illico intulit: Ab ortu enim, & occaſu offertur nomini meo oblatio munda: Et quæ ſequuntur. Nempe vt ſacrificiū ſacrificio ſucceſſurum oſtenderet. At verò nec Nomini Dei, ſed nomen Dei prædicatur; nec ſuis Liturgijs Sancti Baſilius, & Chryſoſtomus nomen homeliarum impoſuerunt, ſed Liturgiarum, vt videas quo ſe cumq; conuoluerint veſtri, non potuiſſe tamen euadere. Sic verò cum iſtis Zuinglius, Loſſius, Bullingerus, dixerunt idem eſſe baptizari, quod erudiri, ac doceri, euangelium, cùm de D. Ioanne Baptiſta loquūtur. Sic ligari, & remitti peccata, nihil aliud erat Caluino, quàm annunciare Euangelium. Quod ſi obieceris, Lutheranos nō ità interpretatos fuiſſe, audi quantam Caluinianis viam Lutherus complanauit, dum inuocationem nominis Domini ad altare, ac proinde oblationem, & ſacrificium pro prædicatione falſault.

Gen. 4. Scriptum eſt: Iſte cœpit inuocare nomē Domini. Quod dū ille debuiſſet vertere.

Dieſer fing an des Herren Namen anzuruffen. Vertit:

Zu derſelben zeit/ fing man ahn zu predigen/ von des Herꝛen Namen.

Et iterùm: Aedificauit quoq; ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius: quod vertendum erat.

Vnd bauwet daſelbſt dem Herren einen Altar/ vnd rieff an den Namen des Herren. At ille ſic:

Vnd er bawet daſelbſt dem Herren einen Altar/ vnd predigt von dem Namen des Herren.

Mox item: In loco altaris, quod fecerat prius, & inuocault ibi nomen Domini. Quod rectè Germanicè dicendum erat.

Eben ahn dem orth / da er vorhin den Altar gemacht hatte/ vnnd er rieff ahn daſelbſt den Namen des Herren. Ille autem peruersè.

Eben ahn dem orth / da er vorhin den Altar gemacht hatte/ vnnd er predigt alda den Namen des Herren.

Ac rurſus: Abraham plantauit nemus in Berſabee, & inuocauit ibi nomen Domini: Hoc eſt:

Abraham aber pflantzet eine Wald zu Berſaba/ vnd rieff daſelbſt ahn den Namen des Herren. Lutherus autem ſubdolè ſic.

Abraham aber pflantzet Bäume zu Berſaba / vñ predigt daſelbſt von dem Namen des Herren.

Et hæc quidem Lutherus ſicut alia illa Caluiniani addiderunt: indigniſſimi profectò omnes tanta oblatione, qua ſublata, vim ſacrificij crucis non poſſe in nos deriuari ſatanas dudum animaduertit.

ORDO, RITVS, ORATIONES *Sacrificij altaris ab ipſis Apoſtolis, & ab vniuerſa Chriſti Eccleſia ſemper celebrati recenſentur, & ex D. Dionyſio Areopagita, D. Pauli diſcipulo, alijsq; comprobantur.*

CAPVT VII.

SVmmus quidem ſacerdos orationem ſacram ſuper Diuinum altare perficiens, ex ipſo adolere inchoans, in omnem venit ſacri chori ambitum, rediensq; iterum ad Diuinum altare incipit ſacra pſalmorum melodia, concinente ei pſalmificam ſacram orationem omni Eccleſiaſtica diſpoſitione. Deinde verò per miniſtros, ſacræ ſcripturæ fit lectio. Et poſt hanc foris fiūnt ſacro ambitu catechumeni, & cum ipſis energumeni, & qui ſunt in pœnitentia. Manent autem diuinorum adſpectu, & communicatione digni. Miniſtrorum verò alij quidem ſtant ad portas templi concluſas: alij verò aliud quid pro prijordinis operantur: alij autem miniſtratoria diſpoſitione diſcreti, cum ſacerdotibus ſuper diuinum altare proponunt ſacrum panem, & benedictionis calicem, cōfeſſa ante ab omni Eccleſiæ plenitudine Catholica hymnologia. Cum quibus Diuinus Pontifex orationem perficit. & ſanctam pacem omnibus promittit, & omnibus ſalutantibus inter ſe inuicem myſtica ſacrorum voluminum prædicatio perficitur. Et lauantibus manus ſummo ſacerdote, & ſacerdotibus aqua, ſummus quidem ſacerdos in medio Diuini altaris ſtat, circunſtant autem ſoli cum ſacerdotibus miniſtrorum ſelecti. Et ſacras diuinas actiones ſummus ſacerdos laudans, ſacrificat diuiniſſima, & ſub conſpectum ducit laudata, per ſacrè procumbentia ſymbola, & donationes diuinorum actuum oſtendens, in communionem eorum ſanctificans, ipſeque venit, & alios adhortatur. Accipiens verò & tradens diuinam communionem, in Euchariſtiam ſacram definit. Multis quidem in ſola diuina ſymbola proſpicientibus, ipſo autem ſemper Diuino ſpiritu ad ſancta perfectorum principia in beatis & intellectualib⁹ ſpeculationib⁹ hierarchicæ in puritate deiformis habit⁹ aſcēdēte.

Dion. 3. cæl. hier. eccl.

[1.Tim.2.] At ea ad quæ Apoſtolus Timotheum hortabatur, vt fierent obſecrationes, orationes, pnſtulationes, gratiarum actiones, quiq; Corinthijs de hoc Diuino myſterio ſcripſerat in hæc verba. Cùm venero cætera diſponam. hæc omnia cùm antiquiſſima ſeruauit Eccleſia, tum D. Auguſtinus [Aug. ep 59. ad Paulin. To.2.] ad altaris ſacrificium pertinere monſtrauit. Poſt introitum enim, & Pſalmodiæ partem oratio publica habetur, quæ cùm totius Eccleſiæ in templo collectæ nomine recitatur, collecta vocatur Orationem ſequitur lectio, mox Euangelium, deinceps Interpretatio. Quæ omnia Apoſtolus [1.Cor.14.] adnotauit, cùm inquit: Cùm conuenitis vnuſquiſq; veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, interpretationem habet. [Clement. conſtit. apoſt. lib.3. c.63.] Intermediæ verò collectæ meminit D. Chryſoſtomus: communes preces (inquit) à ſacerdote & populo fiunt, & omnes vnam [Chryſ. ho. 18. in 2. ad Corinth.] dicunt orationem: orationem miſericordia plenam. Id quod fieri (inquit) antequam excluduntur catechumeni. Qui quoniam cum pœnitentibus, & energumenis abſoluta homilia dimittebantur, ea catechumenorum miſſa ſeu dimiſſio dicta [Chryſ. ho. 18 in 2. ad Corinth.] eſt. At Euangelij recitationi cùm ſolerent [Cō. il. Carthag 4. can. 84.] aſtantes aſſurgere, ſic finita adhortatione ſurgebant iterum omnes, & precabantur; [Conc. Agathen. cano. 60.] cōcluſiſq; precibus (inquit D. Iuſtinus martyr) panis & vinum cum aqua offerebantur, hoc eſt altari cōſecranda primò apponebantur, idq; offertorij nomē adeptum eſt. [Nicepb. li. 9. ca. 8. Iuſtin. martyr. apol. 2.]

Tum depellendis malis obſecrationes adhibebantur, quas Apoſtolus ad Timotheum ſcribens δεήσεις vocat, quas (inquit D. Auguſtinus) facimus, antequam illud quod eſt in Domini menſa incipiat benedici.

[Theod. hiſ. eccle. lib 4. c. 17. & lib. 5. ca. 17.] Has excipiunt προσευχαί, hoc eſt, orationes vſq; ad orationem Dominicam, inter quas præfatio eſt, & hymnus Ἐπινίκιος, quo ad tremendi myſterij ſanctiſſimam peractionem mirificè animi eriguntur. [1.Tim.2.] Norūt (inquit D. Auguſtinus) fideles, in quo ſacrificio dicatur, Gratias agam' Domino Deo noſtro. [Auguſt. ad Dardanum ep. 57. & li 2. c. 13. de bono perſeuer. & lib. de ſpiritu & litera ca. 10. & ſer. 44.] Id quod ipſe non ſemel, reliqui itē antiquiores Patres Græci, & Aphricani cōmeminerunt. At is qui dicitur canon, cùm in prolixioribus Diuorum Baſilij atque [Chryſ. ho. de Encænijs, & de Euchariſtia Tom. 5.] Chryſoſtomi cernatur, tū ab Cyrillo Hieroſolymitano, & à D. Ambroſio penè ad verbum in eorum operibus cōſcriptus eſt. [Cypr. in expoſit. orationis Domin. & Iuſtin apol. 2.] In quo canone habentur item commemoratio viuorum, & mortuorum, cōſecratio, & oblatio ex ipſiſſimo (ſicuti oſtenſum eſt) Chriſti inſtituto: deinde Dominica oratio [Cyril. Hieroſo. in Catecheſib.] decentiſſimè diſpoſita (quæ res Apoſtolica fuit, vt inquit D. Gregorius Magnus). ante [Amb. li. 4. cap. 5.] ſumptionem Diuinæ Euchariſtiæ, ſignūq; crucis ſæpe iteratur, ſigno enim Crucis (ait [Aug ſerm. 181 de tēp.] D. Auguſtinus) conſecratur corpus Dominicum, & omnia quæcunq; ſanctificantur [Chryſ. hom 55. in Matt.] cum inuocatione Chriſti nominis in hoc ſigno conſecrantur, & cum ſacratiſſimo cibo (inquit B Chryſoſt.) alimur, crux adeſt, [Chryſ. ho. 18. in 2. ad Corinth.] & vbiq; victoriæ id inſigne nobis aſſiſtit. [Greg. Mag. lib. 9. ep. 63.]

Attolli, & oſtendi ſolitam eſſe in altaris ſacrificio D Euchariſtiam S. Dionyſius Areopagita, & Beati Baſilius, atq; Chryſoſtomus planiſſimè referunt, [Dio. Areo. eccle. hier. c. 3 §. 3.] clamante olim Diacono τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. De adoratione [Lib. de ſpir. ſanct. c 27.] idem vniuerſa antiquitas teſtimonium reddit, ac ſanè perfidum eſt ſi quis, cū Chriſtum [Hom. 3. de incōprehē. Dei nat.] fateatur eſſe in ſanctiſſima Euchariſtia is adorationem ei demat, qui in præſepio, [Aug. in Pſ. 21. ep. 117. & 120 ad Honor. c. 27. & in pſ. 98.] in Aegypto, Hieroſolymis, in Galilęa, in Bethania, in cruce, in limbo, in cœlis, quoniam non homo tantum, ſed Deus eſt, fuit adoratus, & eſt adorandus in ſecula. [Greg. Naz. in Epitaph. Gorgo. ſororis ſuæ.]

Sequitur poſtremo loco poſt collectam poſteriorē, quæ poſtulationis eſt pars, gratiarū actio. Quæ enim (inquit S. Chryſoſt.) [Chr. hom. 61. ad pop. Antioch.] ad gratiarum actionem pertinent, cōmunia ſunt omnia. Neq; enim ille ſolus gratias agit, ſed & omnis populus. [Alexā. Pod. ep. ad orth.] Prius enim accepta illorū voce, deinde congregatis illis (dū dicit Oremus) vt dignè ac iuſtè fiat, [Theod. in 2. dialog.] gratiarum actionem incipit. hoc enim ſcribit fieri poſt pacem communicatam.

Deniq; benedictio datur ex more antiquiſſimo, vt Synodi Agathēſis, & Aurelianēſis teſtātur. [Syno. Agathē. can. 47. Aurel. 1. can. 28.] Ex his igitur omnibus ordinē Eccleſiæ Romanæ veteremq; in tabula quaſi depingamus, vt cuiq; eſſe Apoſtolicum liquidius pateat.

	Ordo Miſſæ ab Apoſtolis factæ.		Ordo Eccleſiæ in Miſſa quæ hodie recitatur.
1.	Pontifex orat ad altare.	1.	Obſeruatur.
2.	Offert thus.	2.	Obſeruatur.
3.	Circumit altare.	3.	Fit.
4.	Pſalmos cum Eccleſiaſticis perſonis concinit.	4.	Id fit, nā & pleriq; omnes introitus, & verſus ex aliquo pſalmo deprōpti ſunt.
5.	Recitantur Diuinæ ſcripturæ.	5.	Leguntur Prophetiæ, epiſtolæ Apoſtolicæ, Euangelia.
6.	Emittuntur Catechumeni.	6.	Seruatur in Indijs nunc, & vbi aliqui grandiores natu ad baptiſmum accedere volunt.
7.	Aliqui miniſtri adſtant portis.	7.	Obſeruatur, ſiue portæ ſint chori, ne

			quis irruat ad altare, ſiue alibi ſi quid opus eſſet, vt arcerentur incommoda, quamuis initio naſcentis Eccleſiæ ob gentilitatem id eſſet magis neceſſariū.
8.	Præcipui miniſtri imponunt panem, & calicem ſuper altare.	8.	Obſeruatur à Diaconis, & ſubdiaconis.
9.	Confeſſio, & laus habetur Deo.	9.	Obſeruatur, primò quidē in generali confeſſione, ſed & in ſymboli Triſagij, vel aliarū proſarum recitatione.
10.	Pontifex orat.	10.	Obſeruatur in ſecretis, & Memēto.
11.	Pontifex lauat manus.	11.	Obſeruatur.
12.	Siſtit ſe ad altaris medium.	12.	Obſeruatur.
13.	Circunſtant qui altari inſeruiunt.	13.	Obſeruatur.
14.	Pontifex conſecrat.	14.	Obſeruatur.
15.	Offert, Deo & oſtendit attollens ſanctam Euchariſtiam.	15.	Obſeruatur.
16.	Pontifex annunciat pacem.	16.	Obſeruatur poſt conſecrationem.
17.	Salutantur oſculo.	17.	Obſeruatur honeſtiſſimè data omnibus pace.
18.	Commemoratio ſanctorum fit, tam viuorum quàm mortuorum.	18.	Obſeruatur.
19.	Pontifex communicat ſanctæ Euchariſtiæ.	19.	Obſeruatur.
20.	Porrigit alijs D. Euchariſtiam.	20.	Obſeruatur vbi ſunt, qui dignè velint accedere.
21.	Agit gratias.	21.	Obſeruatur.

SACRA LOCA, VESTES; ORNAmenta, luminaria, vaſa, ſquæue alia Liturgica Patres antiquiſsimi dixerunt eſſe ex traditione Apoſtolica adhibita ſacrificio altaris rite offerēdo, ac nunc quoq; apud Catholicos eſſe omnia.

CAPVT VIII.

VErùm tam Diuino ſacrificio peragēdo ſacratiſſima loca fuiſſe addicta ſi quis neget, is è Templorū antiquiſſimorū molibus adhuc extantibus facilè mēdacij conuincitur. Et cùm Cōſtantinus Imperator leges de reſtituendis Chriſtianorū Eccleſijs tulerit, intelligit multò antea eas fuiſſe excitatas in oriente, atq; alibi, vbicūq; perſecutorum gladius Chriſtianos minus afflixerat. Nam Apoſtolorū tempore, atq; aliquanto poſt, dum primi illi Duces bellū mundo & carni indixerāt, ac proinde procella perſecutionum vndiq; fuiſſet exorta, fideles in priuatis piorū domibus, atq; adeo in ſubterraneis cryptis ad tantum myſterium conueniebant, ac fiebat (ait Tertullianus) furtiua ſignatio, ſacrificium cū ſcrupulo, muta benedictio, ad abſentes delatio, & in arcis aſſeruatio Diuinæ Euchariſtiæ: ſed vbi poſtea pax Eccleſijs eſt data, cryptas exceperunt ornatiſſimæ, & ſacratæ ædes, quæ dictæ ſunt, κυριακαί. i. Dominicæ tanquam Domino conſecratæ, ac Baſilicæ, quaſi Regiæ in formā nauis plerunq; extructæ, quòd per nauim Eccleſiam ipſam myſticè Chriſtus ſapiens architectus deſignauerat. Veſtium aūt, & ornamentorum ſacrorū, petali (ſeu mitræ Epiſcopalis) quod D. Ioannē geſtaſſe retulit *a* Polycrates Epheſi Epiſcopus, meminit Euſebius, Inſulæ, *b* Tertullian⁹. Orarij ſeu Stolæ *c* D. Ambroſius, Concilium *d* Bracharenſe primū, *e* Toletanū quartum. Pluuialiū, ſeu cappę, quæ ζιβώνας vocat, *f* Epiphanius. Albę diaconi, Concilium *g* Carthaginenſe quartū. quā ϛοιχάριον *h* D. Chryſoſto. in Liturgia ſua nominat. Pallæ, ſeu Aulæorum, quibus ornātur altaria *i* Theodoretus. Linteaminum, & velaminum, quibus cooperiuntur Altaria, *l* Optatus. Sacratæ talaris veſtis τ̃ ἁγίας ποδήρους *m* Euſebius. Amictus, cynguli, caſulæ, manipularij, corporalis, Beati Chryſoſtomus & Baſilius, qui ea & fuiſſe huic ſacræ functioni dicata teſtantur, ac in ſuis Liturgijs vocāt ὠμοφόριον, ζώνην, φαιλώνιον, τὰ λώρια, τὸ εἴλητον. Quibus qui ad prophanas res fuiſſent abuſi, ij impij habebantur, nec impunè abierunt, ſicut de Thymelico ſaltatore, qui emptam ſacram veſtem in theatro geſtans ſubito expirauit, ſicut de hoc refert *n* Theodoretus: ac de altero *o* Beda id ipſum narrat.

Euſ. de vita Conſtan. lib 3.c.42.& c.43. Euſeb. hiſt. eccleſ. lib. 0.c.27. Tertul. apolog. & li.2. ad vxorē. Cypr. ſer. 3. de lapſis.

a Lib.3.c.25. hiſt. eccl. *b* Lib. de monogamia. *c* In oratione funebri de obitu fratris Satyri. *d* Can. 32. *e* Can. 39. *f* Hæreſ. 15. & 16. *g* Can. 4. *h* Chryſ. in Liturgia. *i* Hiſt. eccl. lib. 2. c. 31. *l* Lib. 6 cōt. Parmenia. *m* Lib. 10. ca. 4. *n* Hiſt. Trip. lib 5.c.37. *o* Hiſt. Ang. lib. 1. c. 29.

At præter antiquiſſimas ſynodos, & Patres extant monumenta ſacrorum vaſorū, quæ Diuino altaris Chriſtiani ſacrificio addicta, in alienos vſus niſi ſumma neceſſitate redimendorum captiuorum, vel aliarum eiuſmodi rerum, ſub anathematis pœna conuerti non poterant. Nam & ideo D. Gregorius Nazian. inquit, ab hominibus lai-

Cōc. Laodicen. c. 21, Cōc. Arelaten. ca. 13. Baſi. in reg. breuiorib. q. 310. Hieron. ad Fabiolam. Ambr. off. lib. 2. ca. 28. Greg. Naz. in oratione ad Arianos & de ſeipſo. Theod. lib. 3. c. 11. Optatus li. 1. cont. Parmenianū.

Greg. Naz orat. in Paſcha. Athan. in exhort. ad orthodox. Hierony. aduer. Vigilantium.

laicis eadem non eſſe contingēda in ſacros vſus deſtinata, & non niſi in ſumma Eccleſiæ neceſſitate prophananda. Qui quidem Nazianzenus poſt D. Athanaſium teſtis eſt luminarium, quæ accendebantur, dum Euangelium recitaretur: Id quod vel rutilāte ſole fieri conſueuiſſe oſtendit S. Hieronymus contra Vigilantium.

DIVINAE EVCHARISTIAE (VT ſacramenti) vberrima vtilitas oſtenditur.

CAPVT IX.

SED quando (vt dixi) Diuinam Euchariſtiam tanquam cerimoniam aliquam, tu cum Melanchthone, alij autem vel nudam, vel ſimplicem eſſe aſſerunt, aut ſi qui eam viſi ſunt aliquanto maiore in pretio habere, nunquam tamen ita locuti eſtis, vt CHRISTVS Dominus, ipſique Apoſtolici Patres de ea loquebantur, neque verò fructus eius vberrimos ſiue vt Sacramenti, ſiue vt oblationis, & ſacrificij vti neceſſe erat expoſuiſtis (Nam & huc deniq; ſpectabit, quod de purgatorio igne dicēdum erit, aduerſus ea quæ hinc ex tuorum thecis deprompſiſti) propterea de Diuinæ Euchariſtiæ vt ſacramentum eſt, vtilitate primùm agamus.

Duo ſunt in vniuerſum, ad quæ vtilitas hæc refertur: Vita, & vnio. Vitam autem dico Diuina illa dona, quibus cœleſtis huius ſacramenti digna ſumptione anima ditatur, & corpus ornatur, ac roboratur. Itaq; panem vitæ Dominus vocauit, quēadmodum, contrà fructus mortis is fuit, quem in terreſtri paradiſo comedit Adamus. Diuina dona cùm dicimus, gratiā cœleſtem intelligimus, qua efficiuntur emundatio peccatorum, quæ mortem gignunt, & mentis illuſtratio. Primum illud Patres vnanimes explicuerunt, qui ſanctam Euchariſtiam compararunt carboni ardenti, quo labia Iſaiæ purgata ſunt integro homini inſtaurando, & ſanctificando: ſicuti & ebrietati depellendæ, ac ſobrietati, & pudicitiæ conſeruandæ: cùm Chriſti ſanguinem eſſe vinum illud quod virgines faciat, & præſentiſſimum eſſe remedium teſtati ſunt.

Chryſ. ho. 7. in Matt. Cypr. de cœn. Dom. Chr. hom. 22. in Matt. Ad populū Antioch. 21. & 61. Chr. hom. 27. ad Corinth. & de non contemnē. myſt. Eccleſiæ & de Iuda proditore.

At mentis illuſtrationem, & voluntatis inflammationem, ignem nempe illum quem Dominus Ieſus venit mittere in terram, vt arderet, ea deſignarunt, quæ antiquæ legis tempore tradita, Patres ductu Spiritus ſancti huc retulerunt. Mel quo Ionathas poſt hoſtes deuictos Ionathæ oculi lucem receperunt. Panis Heliæ ſubcinericius quem ſumens eò peruenit, quò à Deo vocabatur: & ſanguis agni, quo angelus exterminator, exterminabatur. Ac certè & hic illud fidenter dicere poſſumus. Nemo nouit, niſi qui accipit, quique guſtat, quàm ſuauis ſit Dominus. Nam quod anima ſurſum ad cœleſtium amorem attollatur, quod Angelorum fruatur commercio, quod ignem (vt inquiunt Beati Chryſoſtomus, & Cyprianus) ex pectore emittat, ignem inquam dilectionis, & quòd martyres inde animentur ad proprium ſanguinem pro Chriſti amore profundendum, quodque aduerſus ſatanæ inſidias, & mortis acerbitatem validiſſimum ſit hoc ſacramentum, quare aſſeruabatur tradendum moribundis in viaticum, Vniuerſa Chriſti Eccleſia docuit, & indies Catholici, ac pij experiuntur.

Auguſt. de verbis Do. ſer. 28. 1. Reg. 4. Cypr. ſer. de cœna Domini. 3. Reg. 10. Exod. 12. Chr. hom. 61. ad pop. Antioch. Chr. hom. de nō contemnen. eccl. myſt. Cypr. de lapſis 5. lib. ad Marty. Euſe. lib. 6. c. 38.

Ad corpus quænam ex Diuinæ Euchariſtiæ ſumptione redundet vtilitas.

ET totum hominem is, cuius omnia opera perfecta ſunt, ſanum facit benedictus Ieſus. Quare & corpori maxima commoda accedunt ex D. Euchariſtia. Optima plerunq; valetudo in hac vita: Reſurrectio verò ac glorificatio corporis in altera. Nota ſunt quæ Apoſtolus Corinthios admonuit, cur pleriq; imbecilles eſſent, & multi dormirent, hoc eſt morerentur, qui dignè ad altare haud accedebant, & ea quæ Patres ſcripta reliquerunt de Diui Gregorij Nazianzeni ſorore, deq; fratre ſancti Ambroſij, quorum illa conualuit, hic è naufragio liber euaſit: deq; Dæmonibus fugatis è corporibus obſeſſis, ne plura huc congeram: Nam & quod in Paradiſo terreſtri pomi comeſtio non ſolum animo, verùm item corpori mala, & mortem intulerit, huc facit, vt tanto magis contrarium fieri in D. Euchariſtia credamus, cùm re ipſa Chriſtum ſumamus non in ſigno & fide ſolum, ſed vt Diuus Chryſoſtomus, ἐν πέιρᾳ, καὶ ἀπολάυσει. De reſurrectione autem certiſſimum illud Domini teſtimonium eſt aientis, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Quod poſtea Patres perpendentes docuerunt. Tertullianus, qui Diuina Euchariſtia dicit animam & corpus de Deo ſaginari, vt ſuo tempore reuiuiſcat. Sanctus Cyrillus qui corpori vitam inſtillari, vt ad æternitatem paretur. D. Ireneus, qui carnem noſtram ſenſim hoc cœleſti ſacramento ad immortalitatem diſponi. ſicuti vitis excipiens imbrem paulatim efformat, & ſuo tempore fert fructum.

1. Cor. 11. Amb. de obitu Satyr. D. Bernard. Ioan. 6. Tertul. de carnis reſurrect. Cyril. in Io. lib. 4. Iren. lib. 5.

Vnio ſiue coniunctio, Diuinæ Euchariſtiæ vtilitas altera.

ALtera Diuinæ Euchariſtiæ vtilitas
eſt, qua cum Chriſto, deinde cum
proximo anima mirificè vnitur, nam &
propterea communio vocatur. Primam
cum Chriſto coniunctionem ipſemet Do-
Ioan. 6. minus promiſit dicens. Qui mãducat meã
carnem, & bibit meum ſanguinẽ, manet in
me, & ego in eo. Hinc enim & Domini
mandatorum obſeruatio, & laborum pro
Galat. 6. Chriſto tolerantia (quam communicatio-
Heb. 2. nem cum Chriſti paſſionibus vocat Apo-
ſtolus) conſequuntur: hac enim manduca-
Cyril. 4. tione effecti (vt Diuus inquit Cyrillus Hie
myſtag. roſolymitanus) cõnſanguinei, & concor-
porales Chriſti, iam in tanti cibi virtutẽ
ambulamus, nec aliquid quantumuis a-
ſperum detrectamus. Quod ſi particeps
calicis Dęmoniorum aliquis factus, & cor-
pori meretricis adhærens, vnum (inquit
1. Cor. 6. Diuus Paulus) fit cum vtroque, ecquis am-
bigat vnum uos effici animo, & voluntate
cum Chriſto percipientes Diuina eius my-
ſteria, iu quibus ſe ipſum verè dat nobis?
Sed quoniã qui capiti adhæret, adhæreat &
corpori neceſſe eſt: hiuc & communio, &
amor cum proximis firmiſſimus oritur.
Iuſtin. apo Sic Græci Synaxim, & Agapem vocarunt,
log. 2. hoc cœleſte conuiuium, quo Apoſtolus
Tertul. apo Chriſtianos dicit vnum eſſe corpus, & v-
log. 39. 1. Cor. 10. num panem iu Chriſto. Quare & pacandis
animis, ac dirimendis litibus efficaciſſi-
mum remedium eſt Diuinum hoc ſacra-
mentum. Nec horret quidquam ſatanas
amplius, quàm frequentem (ſed dignam)
cœleſtis Euchariſtiæ manducationẽ, quan-
doquidem vna hæc præcidit neruos im-
pietati, ac longiſſimè omnes. quas ille ſerit
inter fratres, diſſenſiones abigit. Neq; eui-
dentiore alio argumento hæreticæ praui-
tatis, quàm detractione Diuinæ Euchari-
ſtiæ Eccleſia degeneres filios notare po-
tuit, quippe quos meritiſſimò Dei, homi-
numque eorum vnione priuat, qui Deo &
hominibus aduerſantur. Nec denique hæ-
retici ipſi ſeſe paſſionibus Chriſti, ſed labo
ri piſtorum communicare poſſunt oſten-
dere, quàm cùm putidam illam cœnam &
panem loco Diuinæ Euchariſtiæ mandu-
cant, vt faciunt.

DIVINAE EVCHARISTIAE (TAMquã ſacrificij) fructus vberrimus pro viuis & defunctis ex perpetuo Eccleſia vſu oſtenditur.

CAPVT X.

SED & ipſa Diuinæ Euchariſtiæ obla-
tio admirabiles parit vtilitates, qua-
rum nonnullas in hunc locum reſeruaui,
vt rectiore ordine ad tua Chytræe confu-
tanda, atque inprimis ad Eccleſiæ ex qua-
tuor primis Synodis faciem, ac fidem o-
ſtendendam accederem. Ac ſanè ſat eſſet
credere nihil non auguſtum, aut maximè
ſalutare ex ea oblatione proficiſci, in qua
cùm ipſa hoſtia Chriſtus ſit (quemadmo-
dum ſuperius dixi) tum nihil gratius, vel
maius ad teſtificationem Diuinæ gloriæ
poteſt offerri.

Veruntamen ne vllus cauillationi lo-
cus relinquatur, ex ipſo perpetuo offeren-
di ſacrificij, (& quidem viſibilis) vſu id
ſemper fuiſſe neceſſarium comprobatur.
Quis enim inſtinctus principes humani
generis Adamum, Abel, & reliquos age-
bat, vt Deo ſacrificarent, niſi indita Dei
lex, atque afflatus Diuinus? Nam etſi ani-
mo tamquam ſpirituali hoſtia creatori
ſuo litabant, exteriorem tamen hunc al-
terum cultum Deo maximè debitum mo-
dum eſſe neceſſarium intellexerunt. Ita-
que deinceps lex ſcripta ſacrificia ſua ha-
buit, ſed Euangelica tanto præſtantius,
quanto excellentius præ alijs Chriſtus no-
men hæreditauit, ac ſacerdotium habuit.
Et hoc eſt quod ſemper agnouit Eccleſia
Chriſti, ſacrificium ſecundum ordinem
Melchiſedech, quod ſucceſſit (ait Diuus
Auguſtinus) omnibus illis ſacrificijs vete- Aug. Tom.
ris teſtamenti, quæ immolabantur in vm- 5. de ciuit.
bra futuri: quodque completum eſt no- Dei, lib. 17.
ui teſtamenti oblatione, quam (Sanctus ca. 20.
inquit Irenæus) Eccleſia ſuo tempore iam
offerebat Deo per totum mundum, nem-
pe ante mille quadringentos annos.

Deinde quidquid in veteris legis ſa-
crificijs fuit, quo vel expiarentur peccata,
vel pax peteretur, vel agerentur gratiæ,
vel denique reliqua poſtularentur, id om-
ne ad Chriſtianum ſacrificium relatum
fuit, in quo Chriſtus, qui in cruce pro ſua
reuerentia exauditus, promeritus eſt om-
nibus ſacramentis, & Eccleſiæ ſuæ, ac præ-
ſertim huic ſuo myſterio, quidquid ha-
bent virtutis, & efficacitatis. Et meo qui- Impreſſus
dem de ſacrificio Miſſæ libro Italico fuſius Lugduni
(licet breuiſſimè) attigi ea omnia, pro anno 1568
quibus ſacrificium altaris offerebatur, pro
ſalute viuorum, pro curſu nauigantium,
pro pœnitentibus, pro pace, pro bello, pro
obſeſſis, pro expulſione dęmonũ, pro mor
bis aſpellendis ac præcipuè pro mortuis.

DE IGNE PVRGATORIO & oblatione pro defunctis.

CAPVT XI.

SEPTIMAE impoſturæ tuæ re-
tectione dicebam, putauiſſe te parum

ſceleris patraſſe, qui Chriſti nomini meritum animab' in purgatorio ademeras, niſi ſpiritu ſuperbiæ inflatus, quę ſemper aſcẽdit, Chriſti membris, ipſiq́; adeò gratia plenæ virgini Dei matri bellũ intuliſſes. Adieci, Ioanni Euangeliſtæ reuelatum fuiſſe, Antichriſtum, & ſectatores eius os apertũros in blaſphemias ad Deũ, vt blaſphemarent nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cęlis habitant. Quæ omnia cùm languentem animam tuam ſanare debuiſſent, in phreneſes diriores te à ſatana obſeſſum egerunt. Itaq; hinc inde corraſis aliorum hæreticorũ quiſquilijs, aperuiſti iterum os tuum, & nouas peiores prioribus blaſphemias aduerſus animas, quæ in purgatorio ſunt, & in ſanctos, qui ſunt in cælis euomuiſti.

Sed quando hoc poſtremum in controuerſiam vocas, teq́; implicas modò aiens à patribus in liturgijs oratum fuiſſe pro ijs, qui ex hac vita deceſſerunt, modò negans purgatorium ignem, (hoc eſt, neſciens, nec credens, quid de vtraque re blateres) propterea ſenſum & cõſenſum Eccleſiæ Chriſti vndequaque à tempore Apoſtolorũ hac de re indagabimus, ſi prius dixerimus ab ea te tuoſq́; pridem hæreſeos in Aërio dãnatos fuiſſe, qui ſuffragia pro defunctis (vt alia quoq;) negabat, homo perfidiæ Arianę ſectator, deinde iſtius quoq; hęreſeos aggregator, deniq; proficiẽs in peius, ac propterea aptè cum ſcarabeo à S. Epipha. collatus.

Epiphan. August. de hæreſ. ad quod vult Deum Phi laſter. Tertul. l. 2. ad vxor. De corona De anima. Cypr. lib. 1. ep. 9. Aug. enchi rid. c. 110. De ciuit. li. 20. ca. 9. ep. 46.

Africani igitur Tertullianus, Beati Cyprianus, & Auguſt. Victor, & Carthaginiẽſes in Synodo Patres, (vt meo de impoſturis tuis libro ſcriptum eſt) id manifeſtiſsimè declarârunt. Anniuerſaria verò, quæ Tertullianus pro demortuo marito præſtãda eſſe ab vxoribus, & ſuffragiorum vtilitas, quam ipſe commendat: Quæ ſuffragia haud eſſe facienda pro ijs, qui neglecto prouinciali decreto deceſſerãt (vt ſcripſit S. Cyprianus) ac fructus, quos ex altaris ſacrificio ab animabus percipi ſæpe D. Aug. oſtendit, grauiſsima teſtimonia ſunt, quæ Chytræum Grãmaticum inter hæreticos natum, & viuentem, facilè temeritatis, vt falſitatis arguant.

De cura pro mortuis. Iuſti. martyr. hom. 3. ad Philip. Greg. Naz. oratione pro defunctis.

At oriens apertiſsimè. Nam quod Eccleſia ab Apoſtolis acceperit ad leuamentum mortuorum, vt hæc oblatio pro defunctis fieret, D. Chryſoſt. cum D. Iuſtino martyre, docet. Ac D. Gregorius Nazianzen. pro anima ſui patris eandẽ Deo offerebat. Extant Liturgię D. Baſilij & B. chryſoſtomi, & aliæ, de quibus dixi, vbi hac de re planiſſima fit mentio. D. Athanaſius, quoniam non erubuit veritatem credere, nec dicere erubeſcit, hoſtiam incruentam, & ſacrificium eſſe pro animabus defunctorũ propitiatoriũ. Cyrillus Hieroſolymitanus id ſolitum effici poſt conſecrationem in ſua Eccleſia Hieroſolymitana ingenti demortuorum auxilio, & Euſebius ſepultum fuiſſe cum Liturgia Conſtantinum Imperatorem referunt.

Cyril. Hiero. myſt. 5. Euſeb. libr. 4. de vita Conſtantini.

De occidentali Eccleſia, nemo eſt tam impudens qui neget. Extant Miſſa D. Ambroſij: B. autem Hieronymi, & S. Gregorij Magni, omniumq́ue Eccleſiarum teſtimonia, quandoquidem paſsim omni ſæculo continenter ſacrificium altaris pro viuis & mortuis oblatum eſt.

Ex tot autem lapidibus viuis, tu nihil ignis purgatorij excutere potes: nimirum quia nihil tibi illuceſcit, quantumuis ſit ſplendidum. At ignẽ tamen vocat Apoſtolus (ſiue tribulatiõis, ſiue cruciatuum is ſit, nec enim de nomine, ſed de re quæſtio eſt) vocarunt item Eccleſia Catholica, quique adeò Florentinæ Synodo præſtantiores Græci interfuere, quam tu ipſe, neſciens quid dixeris, citas. Celebris autem præter alios in ea fuit Georgius, qui poſtea Gennadius Patriarcha Conſtantinopolitanus dictus fuit, & Chriſtianæ pacis amator, elegantiſsimis concionibus ad vnionem ſuos Græcos cum Latinis permouit. Ac cùm poſtea quinque Græca ſyntagmata, ſiue commentarios, de quinque capitibus controuerſis inter Latinos & Græcos edidiſſet, quę adhuc extant, tertius eorum eſt *περὶ τοῦ καθαρτηρίου* hoc eſt de purgatorio. In quo ex diuinis literis & fide Eccleſiæ Chriſti perfidiam iſtam Purgatorium negantem manifeſtè conuicit: Nam cùm Florentinæ Synodi canonem de purgatorio recitaſſet, ſtatim inſipiẽtiam quorundam qui neſciebant, quid dicerent, adiecit. Porrò decretum eius Synodi tale eſt.

εἴτι ἐὰν οἱ ἀληθῶς μετανοήσαντες ἀποθάνωσιν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ, πρὶν τοῖς ἀξίοις τῆς μετανοίας καρποῖς ἱκανοποιῆσαι περὶ τῶν ἡμαρτημένων, ὁμοῦ, καὶ ἠμελημένων, τὰς τούτων ψυχὰς καθαρτικαῖς τιμωρίαις καθαίρεσθαι μετὰ θάνατον. ὥστε δὲ ἀποκουφίζεσθαι αὐτὰς τῶν τοιούτων τιμωριῶν, λυσιτελεῖν αὐταῖς τὰς τῶν ζώντων πιστῶν ἐπικουρίας: δηλονότι τὰς ἱερὰς θυσίας, καὶ εὐχὰς, καὶ ἐλεημοσύνας, καὶ τ᾽ ἄλλα τῆς εὐσεβείας ἔργα, ἅ τινα παρὰ τῶν πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν εἴωθε γίγνεσθαι κατὰ τὰ τῆς ἐκκλησίας διατάγματα.

Inde orientales Patres affert præter Ioannem Damaſcenum, quem cùm tu blaſphemaſti, ille tamen cum vniuerſo oriente collaudat, & *μέγαν ἕνα ὀφθαλμὸν*, hoc eſt magnũ orientis oculum appellat. Deinde affert, quæ B. Dionyſius, Chryſoſt. Athanaſius, & alij ex Diuinis literis, & Apoſtolica traditione conteſtati ſunt. Quid verò ſcirpum in nodo quæris, qui cùm ne-

gare

gare nequeas an ſit orandum, & offerendum pro mortuis, delaberis ad ignem purgatorium pernegandum, & quod Regius pſaltes dicit: In circuitu ambulas? Nomines igitur (per me licet) aut ignem, aut pœnas emendatorias, ſicut D. Auguſtinus fecit, vel cruciatus; altaris autem oblationem ijs pœnis leuandis vtiliſsimam eſſe non neges, cùm inde expientur, & animæ liberētur, vt abs te ipſo citata Florētina Synod⁹ teſtatur, facilè tibi vocis Iſtius vſum tantiſper cōdonabo, dum greſſum in fide Catholica promouere didiceris.

Porrò cùm eadem ad verbum ex Illyrico deſumpſeris, quibus libros Machabeorum conuellis, D. quoque Dionyſij Areopagitæ clariſsima de oblatione ſacrificij Chriſtiani pro mortuis verba neſcio quò detorqueas, ego verò euidentiſsimè iſtas fraudes antea retexerim, propterea te doceat ipſe Iodocus Rauenſtein, Tiletanus Theologus Louaniēſis, qui præter innumeros alios eadem Illyrici verba, vigeſimo ſui libri capite, vbi agit de purgatorio, doctiſsimè & Chriſtiano corde cum tuis iſtis ramentis reſutauit.

Sed pulchrè ſanè Lutherum tueris, cùm fatearis ab eo purgatorium, & primatum Pontificis Romani creditum fuiſſe, qui poſteà (inquis) illuſtrata certaminibus veræ doctrinæ luce, ita hunc quoque de cruciatibus, & pœnis piè defunctorum apud inferos dogma (vt tu ais) refutauit. Et putaueram ego nouos Helias, & prophetas qualem Lutherum fuiſſe non ſemel dicebatis, cùm primū inſiluit in eum ſpiritus quo Eccleſiam deſeruit, & Catharinæ Boræ nupſit, nunquam vel initio, vel procedente tempore opus habuiſſe, doctrinam vt ſuam ipſi refutarent. At video ſecus factum, & multa alia eſſe, quæ iam cidem obijcitis, tanquam infirma firmamenta, quibus ędificium ſuum inniti voluit Prętereа quænam mihi narras certamina, quib⁹ illuſtrata eſt veræ doctrinæ lux? ad Synodúmne vllā, aut Academias eruditiſsimas iuit apoſtata, an potius Andabatarū more inter ferales iſtas tenebras, & cantharos ſublatis omnis veræ doctrinæ antiquiſsimis luminibus blaſphemias eructauit? quas cū modo tegatis, (licet plurimi veſtrûm eas agnoſcant, & damnent) hæreſes alias ex alijs aggeraſtis, obſiſtente nimirum ſuperbia, qua fit, vt veram Euangelij lucem nequeatis inſpicere.

DE SANCTORVM INVOCATIONE & Interceſsione.
CAPVT XII.

IAM VERÒ quonam modo Eccleſia Chriſti cœlites inuocaret, & veneraretur, atque vt ſemper in vniuerſo orbe Chriſtiano id obſeruatum fuiſſet, quáve ratione illi noſtras preces inaudirent, rebuſq́ue noſtris adeſſent, ex diuino verbo, ex ſynodis, & patribus, ex templis ad Dei gloriam pro honore martyrum excitatis, ex miraculis veris editis vberrimè expoſui. Tu verò relictis omnibus, dum videri vis Beatiſsimæ virginis laudator, laudem illi omnem adimis, & qui pergis in caput tuum eſſe verſipellis, inuocationem, & adorationem latriæ, quæ vni Deo debetur, affingis Catholicis, quaſi ſeruis Dei eandem ipſam exhibeamus. Quod cùm perpetuò Catholica Chriſti Eccleſia negauerit, ecquid ego cum effronte veteratore amplius agam, niſi vt ſinam in tuo te cœno volutari cum tuis?

Ac tamen vt meis in Chriſto chariſsimis ſeptentrionalibus, atramento in Dei cauſſa defendenda non parcam, qui pro eorum ſalute Deo miſerante, ſanguini meo effundēdo, (ſi dignaretur me Deus) non parcerem, remiſsis & iſtis domum tuam in ſanctos blaſphemijs, pauca in eorundem ſeptentrionaliū gratiam addam.

In primis igitur cùm dicis non negare te laudes quæ Beatiſsimæ Matri Dei tribuuntur, ſed Inuocationem & reliqua non concedere, videris mihi alter Parmenian⁹, aduerſus quē Optatus ſcribēs dixit. Vt Chriſto vnciā concedas totā illi librā auferre conaris. Pater enim (ait) dū donat, nihil excipit. Vos vt concedatis vnciam, » totam libram auferre conamini, & adhuc » nitimini ſuadere hominibus, apud vos ſo- » los eſſe Eccleſiam, auferentes meritum » Chriſtó, negantes præſtitutum à Deo. » Hæc ille.

Optat. lib. 2. cont. Parmenianū.

QVAE quàm in hoc negotio quadrent in te ac reliquos ſimiles tui nemo non viderit, qui maturè perpenderit, cur tam acriter Eccleſia, & Africani potiſsimum patres inuecti ſint aduerſus Donatiſtas. Eccleſiam enim hi in terris ſcindebant, ſeq́ue quibus ſol in meridie illuxiſſet, ac tabernaculum ſuum ibi collocaſſet, ſolos eſſe, impudentiſsimè dicebant. Vos autem Eccleſiam, quæ in cœlis eſt ſcinditis, & vos ſolos eſſe temere dicitis, quibus idem ſol iam inflexo curſu in Septentrionem (reliquo videlicet ambitu mundi relicto) illuxerit. Ij item ſummum ea in re Chriſto ſeſe habere honorem iactabant, cùm tamen Regnum Eccleſiæ in terris deſtruerent, vos eidem Chriſto ſummam adorationem nomine tenus, (ac iam ne nomine quidem tenus, vt de atheiſmis veſtris oſtendi) Regnum Eccleſiæ in cœlis noui gigantes euertere ſatagitis, quod tamen nunquam efficietis. Illi dum diſtre-

diſtrahebant Eccleſiam in terris, Chriſtianas & quotidianas precationes, ac proinde Diuinas laudes, & mutuum auxilium aût prorſus tollebant, aut certè magnopere impediebant. Vos dum cæleſtes choros, quaſi ſuperiora, & illuſtriora corporis mẽbra à nobis ſeiungitis, puriſsimas & efficaciſsimas cælitum precationes, ac proinde Diuinæ magnitudinem gloriæ, promptiſſimamq́ue angelorum de nobis curam, & ampliſsimum Chriſti Domini meritum, atq; eiuſdem charitatis vim in amicis ſuis, quibus omnia nota fecit, mutuum deniq; conſenſum, atq; eorũ erga nos præſidium auertitis. Quamobrem (iterum dico) ea in te quadrãt Chytræe, quæ Parmeniano obijciebat Optatus, vt Chriſto inquam, vnciam concedas, totam illi libram auferre conaris.

Sed vt iſtam impietatem gladio tuo iugulem, quæro de te, viſné amplius eorum ſtare iudicio, ad quos initiò prouocaſti, ſiue qui Synodis quatuor generalibus interfuerunt, ſiue ijs qui (vt tu ipſe dicebas) ſontes doctrinæ Chriſti, & Apoſtolorũ Græcis literis primùm nobis traditos illuſtrarunt, quales (aiebas) fuiſſe Baſilium, Nazianzenũ & alios? negabis, opinor: aut ſi conceſſeris, dabis nobis dexteram, & Catholicam fidem amplecteris. Horum enim omnium, cùm eadem, quę Catholicę Eccleſię nunc eſt, fides vna fuerit, de Inuocatione & Veneratione Sanctorum, cumq; (quemadmodum ex ijſdem aduerſus te probaui) Diuinum cultum, quò S. Epiphanius reſpiciebat, Deo, non ſanctis deberi λατρείαν ſcribebat, non ſolùm nõ obſcurari, ſed illuſtrari magis, conſentiens Chriſtianus orbis ſemper crediderit, ecquis putauerit viros adeò à te celebratos Idololatriæ argui? Accedit, quòd cùm ſuprà ex conſtitutione Concilij Nicæni patuerit vnam eſſe Eccleſiam quæ in terris, & cælis eſt, ac propterea conſequi, vt vno, & eodem ſpiritu regatur, ecquis erit tam ſtipes aut bardus, qui compati, & congaudere inter ſe eiuſdem Eccleſiæ membra negauerit, cùm ſpiritus ipſius ſit ſpiritus charitatis, & vnitatis?

At vos quibus articulus Symboli de cõmunione ſanctorum non ſapit (neq; enim quid hoc ſit poteſt in animos ab ipſa communione Eccleſiæ abſciſſos cadere) mirandum non eſt, ſi animũ auertiſtis ab inuocatione Sanctorũ, à quibus auertiſtis & fidẽ.

Interea magis mirandum eſt, cùm ad quatuor Synodos priores prouocaſtis, non vidiſſe vos, ab ijs nulli vnquàm Patrũ fuiſſe hunc errorem obiectum de inuocatione Sanctorum, cùm plerique omnes hanc ſuis ſcriptis conſignaſſent, atque adeò in ipſis ſynodis elegantiſsimas, & ſanctas ea de re orationes, (præſertim in Epheſina ſynodo) publicè habuiſſent.

Nam Epheſi cùm tot Patres conueniſſent, vt Beatiſsimæ virginis Deiparæ [Θεοτόκου] honorem ſartum tectum ea in ciuitate tuerentur, in qua (quondam ab Ethnicis Dianę ac dæmonibus dicata) ipſa Dei mater diu vixerat, quot laudes, quot acclamationes, quot inuocationes illius ex Patribus ijs exauditæ ſunt? quibus certè teſtatiſsimum mundo fecerũt tantum Chriſti organum nó inutile, nec fruſtra pro nobis eſſe in cælis: quæ cũ in terris multa poſſet à Deo per filium conſequi, eandem ſcirent multò magis illic ſolitam eſſe fidelibus obtinere.

Et verò ſcimus, cùm Nicephorus Patriarcha Conſtãtinopolitanus in Synodo VII. (quæ fuit ſecũda Nicæna) fidem ſeptem œcumenicarum Synodorum ordine confeſſus eſſet, nó ſolùm nihil ex ijs aduerſus ſanctorum inuocationem, & interceſsionem pronunciaſſe, verùm etiam ipſummet his verbis tota de hac re fuiſſe locutum.

Sãctorum patrociniũ & inuocatio, Diui omnes piè inuocãdi

Exoſculor (inquit) nihilominus, & expeto ſanctorum apud Deum patrocinia, & interceſsiones. Primò quidẽ præcipueq́ue, ſanctiſs. & immaculatiſsimæ ſemper virginis, ac dominę noſtræ Dei matris. Mox verò Diuinarum cęleſtiumq́; virtutum, ſanctorum, laudatiſsimorumq́; Apoſtolorũ, beatorũ Prophetarum, glorioſiſsimorum, inuictiſsimorumq́; Martyrum, Diuinorũ Patrum, ac omnium deniq; ſanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerũt, & abſque vllo omninò fine in ipſo & per ipſum viuũt (animæ enim iuſtorum in manu Dei ſunt) vt qui maximam hinc animæ, corporiſq́ue ſalutem conſequar.

Sapient 33. Sancti piè inuocati animæ & corpori ſalutem adferunt. Diuorum reliquiæ, vt quæ ſalutem & medicinã animo & corpore cõcilient, honorãdę.

Adoro item, & exoſculor venerandas illorum reliquias, quippè quæ certá animorum, corporumq́ue morbis ſalutem, medicinamque conſerant. ſuſpicio propterea, ac laudo venerandam, Diuinamque illorum conuerſationem, celeberrimoſq́; eorũdem agones, & pugnas. Honoro quoq; & veneror ſacroſanctas illorum tumbas, & ſepulturas. Dignos deniq; illos ipſos cenſeo, qui ſummis honoribus decorentur, maximiſq́; laudibus euehantur, quoniam pro gloria Dei omnium noſtrum Saluatoris ſanguinem ſuum profuderunt, & fluxã hanc pręſentemq́; vitam, ob ſuam in Deum charitatem animosè ſpreuerunt, viuificaſq́ue ac ſalutares illius perpeſsiones imitati ſunt. Complector itidem ſuſcipioq́;, non ſolùm venerãdas Chriſti omnium Saluatoris noſtri iconas, & venerabiles ſanctiſsimæ Dei matris imagines, verùm ſacras quoque ſanctorum omnium effigies, eamque venerationem illis exhibeo, quam honor eorum meritò

Nicephor° Patriarcha Conſtantinopolit. quid de diuorum inuocatiõe, deq; eorundem reliquijs, imaginibus, & mauſolæis ſentiendũ ſit, luculenter expoſuit. Nicephorus Epiſcopus Conſtant. tempore 2. Nicænæ Synodi, q̃ 7 appellatur vixit. Imaginũ cultus ab initio Eccleſiæ obtinuit.

» meritò poſtulat. Et paucis interiectis.

Syn. Nicen. ſecunda præcedentium omnium dogmata confirmauit.

Recipio tandem ſeptimam ſacram 350. ſanctorum Patrum Synodum noſtro hoc æuo in ciuitate Nicæa denuò celebratam, quæ oẽs præcedentes ſacras Synodos, earumq; dogmata, ac decreta confirmauit & quodam modo obſignauit, ſacrarumq; ac
» venerabilium imaginum cultum, venera-
» tionemq; iam inde ab initio Eccleſijs tra-
» ditam, ſuſcepit, definiuitq; non ſecus vene
» randas eſſe, atq; viuificę crucis effigiẽ. Eos
» proinde ex Eccleſijs eijciamus, qui in ha-
» rum contumeliã & euerſionem futili gar-
» rulitate Chriſtianis inſultant, quaſi deorũ
» loco hactenus illas habeant, venerenturq;,
» quales ſunt Theodoſius, Baſilius, & Siſin-
» nius. qui Dei permiſſione Epiſcopalibus
» ſedibus præfuere. Hæc ille.

Sic igitur Chriſtianæ ſynodi, ſic Chriſti Eccleſia credidit & locuta eſt. Quamobrem vbi pręter Diuinum verbum rectè intellectum, ac præter innumeros Theologos, & confeſſores, habes quoq; mille & ſeptigentorum octoginta ſex Epiſcoporum, quibus totidẽ populos, vel regiones Deus ſubiecit, vnanimem hac de re, ac de alijs omnibus fidem (tot enim Epiſcopi ſeptem illis œcumenicis ſynodis interfuerũt) propterea ne mirere, ſi vni vel alteri apoſtatæ Luthero aut Melanchthoni minus fidei, q̃ illis habeamus. Cæterùm quæ tu de idololatria, deque ſuperſtitionibus garris, & aduerſus conſcientiam tuam ſcis te mentiri, eius farinæ ſunt, cuius cætera veſtra fuere ſemper maledicta. Eccleſia enim Catholica Romana omnes ſuperſtitiones reijcit, docetq; accuratiſſimè quid fugiendum, quid ſequẽdum ſit. At verò Chriſtum Ieſum adoramus vnicam primariã ſpem noſtram, per quem & habemus acceſſum ad Patrem. In cuius nomine Oceanũ, & quantum Eccleſiæ Catholicę commiſſum eſt populorum non deſunt qui imperterriti decurrant, ac libentiſſimè dent ceruices pro hac veritate, quotieſcunq; ferat occaſio.

Vide Cõc. Trid.

A SERENISSIMIS FERDINANdo Cæſare, à Galliæ Regibus, ab Alberto Bauaria, & à Ioanne Baſily Magno Moſcouia Duce, condemnari Chytræum mendacij, qui Principum illorum nominibus, in negotio vtriuſq; ſpeciei Euchariſtiæ fallaciter abuſus ſit.

SECTIO VLTIMA.

CAPVT I.

POſtremum hoc erit caput Refutationis meæ ad reſponſum tuũ, vt qui principio ad ſereniſſimum Sueciæ Regem prouocans ab eodem fuiſti condemnatus, nũc item à Ferdinando optimæ memoriæ Imperatore, atq; à reliquis ad quos prouocaſti, damneris.

Ac vt à Moſco incipiam, non rectè facis, qui à ſchiſmaticis ſubſidium petis. Et tamen qualiſcunq; ille Dux fuit, is tuæ cauſę minimè patrocinatus fuiſſet, cùm præſanctificatis (vt Græci, & Moſci) interdum vteretur, quæ tantum ſub ſpecie panis ſumunt.

Vide Auctoris Moſcouiam.

De Galliæ autem Regibus, falſum eſt quod ais. Neq; enim ſemel interfuimus, dum Diuinæ Euchariſtiæ ſub vna ſpecie participes fierent. Nec à Clodoueo primo Gallorum Chriſtiano Rege quẽquam eorum facilè comperies, qui vrſerint, vt populis paſſim ſub vtraq; ſpecie Euchariſtia traderetur. Ac cũ Eccleſię Catholicæ vndecim propè ſecula, Regnum illud magno præſidio, & ornamento fuerit, inuictum abſq; vllis præualentium eiuſmodi hæreſum monſtris perſtitit.

At quod ais, ſcire me, Ferdinandum & Albertum Bauariæ Ducem conceſſionem calicis in ſynodo Tridentina procuraſſe, quin tu eò ibas, vt cauſam iſtam euinceres? Sed ſanè ſcimus, quæ tantorum Principũ mẽtes fuerint, piæ videlicet, ac ſanctę. Qui licet quædam eiuſmodi proponi ſinebant (cùm ipſi vna tantum ſpecie conſtantiſſimè vterentur) quidquid tamen à ſancta illa Synodo, ac demum à ſede Apoſtolica ea de re decretum fuiſſet, id certiſſimè à ſpiritu ſancto profecturum fuiſſe, non dubitabant. Cùm verò Albertus tentaturus an hæreſes, quæ in Bauaria ſuccreſcebant, poſſent calicis cõceſſione ſuccidi, eundẽ procurari permiſiſſet, ac Pius IIII. Põt. Max. ad quẽ tota res à Synodo, fuerat delata, id integrũ ijs cõditionibus reliquiſſet, quibus Cõſtantienſis Synodus alicubi permiſerat, nõ tam citò in rem conferri cum laicis cœptũ eſt, cùm vidit non hæreticos ad vnitatem Eccleſiæ, ſed ab hac, Catholicos ad hæreſim eodẽ calice abduci. Quare & intellexit Tridentinæ Synodi Patres non ſine cauſſa diu ei conceſſioni fuiſſe aduerſatos, quippè qui hęreticorũ ingenia noſſent, eo quaſi cuneo, eandem Eccleſiæ vnitatem findere ſtudentium. Quamobrem argenteis vaſis retractis, quæ ad liquidæ ſpeciei decentiorem vſum curauerat effici, ijſq; Ratisbonæ infici iuſſis, mandauit, vt vnicam de omnibus dogmatibus, & ritibus Catholicam religionem ſubditi ſui complecterẽtur. Qui parere nollent, hi ex patria ſtatim emigrarent. Is verò idem Princeps anno huius ſeculi 78. litteras ea de tota re ad ipſum Sereniſſ. Io. Suecię Regẽ ſcripſit, ne tu putes hęc ab eo ignorari, aut iſtas quoq; tuas impoſturas agnitas non fuiſſe.

Ac cũ pmiſſus calix in Stiria, Carinthia,

Auſtria, Boëmia nihil poſtea profuerit, nõ ſemel aſtũ ſatanæ eò liquidius cognouerũt omnes boni, quod ex eius calicis falſa cupiditate, latenter in dies venena ſimplicibus alia propinarẽtur. Ac nos quoq; vidimus, quidnam cõſequentibus tot annis, ex iſto calice effectum ſit, quænam fuerint hominum ad Catholicam fidem conuerſiones, quæ maior pietas, quæue inita Concordia, qui ſedati apud vos fluctus, quàmue repreſſæ technæ VVittembergenſium ac Tubingenſium, vt nemo niſi cœciſsimus, intelligat iam eſſe optimum nolle hariolari, ſed Catholicæ Eccleſiæ in omnibus acquieſcere, quæ vt magis ſobrios conatus ad Chriſti gloriam promouendam adhibet, ſic ſapientiore charitate, quàm vos, eſurientibus Diuinum panem frangit, & in omnibus materna ſuis vbera ſemper admouit.

Habes Chytræe reſponſum ad omnes prouocationes tuas. Nam quod ad Auguſtanam Confeſsionem, atque ad. Picardicã ſectam, & ad Eraſmũ, attinet, de quibus aliqua tuo ſcripto inſperſiſti, cùm ego de iis propria tractatione alibi egerim, non eſt quòd hic eadem iterem. Inde autem intelliges, quàm indignè ad hæreticum tribunal appellaueris, qui prius ad verbum Dei, ad Synodos œcumenicas, & veteres patres prouocaueras. Sanè cui iſti non fuère ſatis, mirandũ non eſt, ſi ad tetras illas ſordes, (Picardicam quoque ſectam Catholicæ anteponens Eccleſiæ) deſcenderis: Vtinam verò qui hactenus non tã mei, quàm multorum ruina gradum tibi ad infamẽ gloriam facere nõ erubuiſti, attollas oculos ad Chriſtum, & ex iſta hæreſum caligine emergẽs, cernas hæc tandem: quæ vt pro vna ipſa veritate tuenda, ſic non odio tui, prolata ſunt.

Vide librũ Auctoris de conf. Auguſtana, de Picardica ſecta, & de Eraſmo.

RETECTIO IMPOSTVRARVM CVIVSDAM DAVIDIS CHYTRAEI, QVAS IN ORATIONE QVADAM INSERVIT, QVAM DE STATV

Eccleſiarum, hoc tempore in Græcia, Aſia, Africa, Vngaria, Boëmia, inſcriptam edidit, & per Sueciam, ac Daniam aduerſus orthodoxam fidem diſſeminari curauit.

DAVIDIS CHYTRAEI IMPOSTVRAE, QVAS IN ORATIONE ROSTOCHII in lucem edita inſeruit, quam de ſtatu Eccleſiarum hoc tempore in Græcia, Aſia, Africa, Vngaria, Bohêmia, inſcriptam curat per Sueciam, & alibi diſſeminari.

Vide Harmoniã Auguſta. Confeſsionis Coloniæ editã collectore & autore Fabricio Leodio

QVOD paulò antea Grammaticus iſte Chytræus fecerat, cùm mendaciorum farraginẽ ſine capite, ac pedibus, titulo Confeſsionis Auguſtanæ inſcriptam edidit (quæ quidem mendacia Sereniſsimi Bauariæ Ducis Conſiliarius, Fabricius Leodius iampridem aperuerat, & confutarat) id etiam, in hoc nouitio partu, vt ſui ſemper ſimilis ſit, miſer effecit. Nã vbi fallaci prætextu interpretãdi Charionis Chronici ſermonẽ detorſit ad ea, quæ ad religionis ſtatum pertinent, tam apertè ſecum ipſe pugnat, tamque confuſè mentitur, vt facilè ſit, ex iſto exiguo ſcripto non ſolùm inconſtans & vaniſsimum eius ingenium, verùm etiam hominem nullius eſſe religionis deprehendere. Id verò an ita ſit, obſecro per Ieſu Chriſti ſanguinem, attentè vt ſequentia perpendantur.

IMPOSTVRA PRIma Chytræi.

INitio (inquit) de Græciæ, poſtea de Aſiæ, Vngariæ, & Boëmiæ Eccleſia dicturus, æterno Deo conditori & cuſtodi Eccleſiæ ſuæ toto pectore gratias ago, quòd immenſa bonitate, & miſericordia Eccleſiã ſibi æternam publica Euangelij voce ex genere humano, paſſim toto orbe terrarum colligit & conſeruat. Nã in ipſa Græcia hodierno die nõ modo doctrinã & ritus Chriſtianæ religionis: verùm etiam ordinem, & gradus Epiſcoporum, totamque politiam & iuriſdictionem Eccleſiaſticam ſub Turcica tyrannide tolerari, & defendi cognoui.

IMPOSTVRAE Retectio.

AT paulo poſt Chytræus in Græcia, & Aſia fatetur, eſſe ritum orandi pro viuis & mortuis: inuocandi item Beatiſſimam

pagina. 11. 12. 13. 14. 15.

mam virginem, et Sanctos alios Dei ſeruos: his porrò & pijs eorum imaginibus, adhiberi aſt venerationem: Ordinem autem & iuriſdictionem Patriarcharum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Monachorum, monialium cerni, De iuſtificatione pleroſque ſententiã D. Baſilij in ore habere, quę in homilia de pœnitentia extat, eadem pagina, vbi de filio prodigo celebrem illam vocem edit, μόνον θέλησον, ϗ Θεὸς προαπαντᾷ: Tantùm velis, & Deus præoccurrit. Quid iuſtum eſt apud iuſtum Deum? paucorum meminiſſe, an multorum obliuiſci? Appendantur lances, & qua mẽſura mẽſi fuerimus, remetietur nobis; Si plura peccata erunt, iniuſtus erit: ſin plura bona opera, iuſtus erit. Quæ omnia cùm Lutherani, & alij Hæretici conuellere ſoleant, ecquid hæc ad Lutheraniſmi, ac non potius ad Catholicæ antiquæ fidei comprobationem faciunt?

D. Baſilius.

In Africa itẽ, cùm vel in reliquis prouincijs Mahometiſmus, & gentilitas vigeat, vel in ampliſſima illius ditione, qui Presbyter Ioãnes dicitur, ita catholici ritus multa extẽt veſtigia, vt & Chytræus fateatur, ab eo literas & legatos ad Clementẽ VII. Pontificẽ Maximũ fuiſſe miſſas, vt Eccleſię cõciliaretur, quidnam hoc põderis habet, ad recentes hæreſes aſtruendas?

In Vngaria verò, & Bohemia, cũ, vbi Regnã illa ſeſe ab vna Catholica Romana Eccleſia ſegregârunt, ex ſola Lutheri hæreſi tot ſectæ pullulauerint, aut reuocatæ fuerint ab inferis, Anabaptiſtarũ, Picardorum Caluinianorũ, Trinitariorum, Lutheranorũ rigidorum, & molliũ; palmariũ ne hoc ad Chytræi errores confirmãdos videtur argumentum?

Quin verò cùm ipſe eodem in loco ſubdat, à plerisq; Græcis D Thomæ Aquinatis ſcripta, & præcipuè ſummam in Græcũ ſermonem conuerſam, magna cum ſubtilitatis, & acuminis diſputationũ illi⁹ admiratione, ſtudioſè legi ſolitã, ſuo ſe gladio iugulat; & velit, nolit, vim Catholicę fidei inter Schiſmaticos quoq;, quanta ſit, prodit.

SECVNDA CHYTRAEI impoſtura.

GRęci Miſſas abſq; communicantibus celebrare non ſolent.

IMPOSTVRAE Retectio.

PRimò obſeruandum eſt, Gręcos, quib⁹ tãquam Patronis vti velle ſimulabat, à Chytræo ſuperſtitionis, idololatriæ, errorumque plurimorum non ita multò poſt argui: Ac tamen vt Catholicos mordeat, ex illis petit exempla, qbus vaga iſta ſui cerebri ſomnia confirmet. Interea verò ſtupidè ignorat, nullã poſſe dici priuatam Miſſam, quæ pro toto Chriſti Domini corpore myſtico (vt ritè à Catholicis fit) celebretur. Præterea falſum eſt, Græcos (id quod ille ait) omnes facere. Si enim in Corcyra, Creta, Chio, Mitylenis & Perę, quę eſt ꝓpe Byzantiũ, & in qua Chriſtiani frequẽtes commorantur, fuiſſet, ipſiſsima Catholici rit⁹ in plurib⁹ veſtigia vidiſſet. Mitto Calabriæ ſeu magnæ Græcię, & Siciliæ monaſteriorum S. Baſilij, Ruſsię itẽ, & eorum qui Leopolim incolunt, non exiguas reliquias ex quibus impoſtura iſta facilius deprehẽdi poteſt. Nec verò Sãctiſſimi ſacrificij miſſæ vis pendet in primis ex pręſentia plurium, aut etiã ex eorum, qui interſunt ſumptione: ſed ex Chriſti præſentia, & oblatione, in memoriam cruẽtę illius oblationis, in qua Dominus pretioſiſſimum ſuũ ſanguinem immenſa charitate pro nobis (vt ita dicam) prodegit. Ac tamẽ nec Sacrificij, participatio deeſt, cùm Sacerdos, qđ Deo oblatum eſt, ſumit, cumque in tota Eccleſia iugis eiuſdem ipſius Sacrificij, quod nõ poteſt eſſe non vnum, plurimi alij participes eadem hora, & momento alibi fiunt. Vt mittam in vniuerſa Eccleſia Catholica frequentiſſimos Laicos octauo quoq; die, ne dicã quotidie, ſolitos eſſe cõmunicare.

TERTIA CHYTRAEI impoſtura.

IN Græcorum Miſſis nulla ſacrificij, & ſanguinis Chriſti pro redemptione viuorum & mortuorũ oblati mentio fit: Sed λογικῆς λατρείας, precum, gratiarum actionum, laudum Dei, Eleemoſynarum in vſum pauperũ pręcipuè offerri ſolitarum, vt verba canonis ſonant τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν.

IMPOSTVRAE Retectio.

ET memẽto (inqt in ſua Liturgia D. Baſilius) omnium dormientium in ſpe reſurrectionis vitę æternę, & refrigera eos vbi viſitat lux vultus tui. An hic non fit mẽtio ſacrificij pro mortuis oblati?

Eadem ferè verba in Miſſa S. Ioannis Chryſoſt. habẽtur: Et memor (ait) eſto omnium in Domino dormientium, in ſpe reſurrectionis vitę æternę, ac requiem pręſta eis, vbi lumen vultus tui ſuperintendit, ac precamur te, &c.

Similia ſunt in D. Iacobi Miſſa, cęterisq; Apoſtolorũ Liturgijs, quẽadmodũ vel ex alijs, vel ex D. Dionyſio Areopagita, colligere licet, de quo quidẽ Dionyſio aliqua poſt.

Quin verò Chytræus, vt, (quemadmo-

rem non duci, certiſſimum eſt, Epiſcopos
qui apud Græcos interdum ex Hieromo-
nachis deliguntur eſſe perpetuò cælibes.
Quod quidem non in Græcia ſolùm, ve-
rùm etiam in Oriente, & Syria apud Liba
ni montis incolas, hoc ipſo tempore dili-
genter obſeruatur. Sed cùm eos Chytræus
citet, qui ab antiquæ puritate Eccleſiæ de-
flexerunt, cur qui ad Apoſtolicæ Eccleſiæ
normam ſuas hęreſes ędificatas eſſe cona-
tur exprimere, ipſiuſmet Apoſtolicę, & pri
mitiuæ, vel adeò vniuerſę Græcę Eccleſię
ante ſeptingentos annos, quo tempore de-
inde peccata peccatis maioribus Græci cu-
mularunt, exempla nõ affert? Scilicet, odio
ſa ægris lux eſt, & animalis homo non per
cipit ea, quæ Dei ſunt, nec enim poteſt. Au
diat igitur in nomine Ieſu Chytræus, ſine
inuolucris veritatem, ac qui nonnunquam
minus ſincerè legens antiquorum Patrum
ſcripta ſe à menſa & lecto proripuit, & hu-
mi proſtratus clamare cogebatur ſe dam-
natum eſſe quod & fidei Catholicæ contra
ria doceret; ac quæ nolebat, ea in patribus
expreſſa reperiret, idem de ſe ſinceriore a-
nimi demiſsione ſentiat, & ad cor redeat,
minimamque humanæ vitę, & falſæ exiſti
mationis, maximam verò & ſummam, ne
perpetuò damnetur, æternę vitę, ac digni-
tatis rationem habeat.

Primũ itaq; ſi Euangelicę legis perfectio
nẽ non ſenſu carnis ſuæ, ſed ſpiritu Dei me
titus fuerit, ſcio cogitabit, ſummã in Sacer
dotib⁹ puritatem decentiſſimã, & neceſſari
am fuiſſe, ſiquidẽ, vt non ſolum caſti, ſed
continentes, quique cùm propius Deo ſer-
uirent, diuiſi nõ eſſent, ſed vnus ſpirit⁹ (vt
inquit Apoſtolus) efficerentur cum eo.

Deinde facilè intelliget, à tempore Apo-
ſtolorũ quicunq; ob ſanctitatem Epiſcopi,
aut Sacerdotes in honore ab Eccleſia Dei
habiti fuère, nunquam eos vxores duxiſſe,
aut ſi ante ordinationem duxerant, ab ea-
rũ poſtea concubitu prorſus abſtinuiſſe.
Quod quidem non humano inuento, nec à
Siricio tantùm Pontifice, ſed Spirit⁹ ſancti
monitu in Eccleſia vbique antiquitus, de-
cretum fuit. In GERMANIA per Concilium
Aquiſgranenſe primum, per VVormacien
ſe, per Moguntinum. In GALLIA per Con-
cilium Arelatenſe ſecundum, per Aurelia
nenſe, per Turonenſe primum & ſecundũ,
per Agathenſe. In ITALIA, per Romanum
Concilium ſub Syluestro. In HISPANIA, p
Elibertinũ, per Toletanum ſecundũ, quar-
tum, & octauũ. In AFRICA, per Carthaginẽ
ſe ſecundum, quo loco hanc de cœlibatu
Sacerdotum inquit fuiſſe ab Apoſtolis tra-
ditam legem, per Carthaginẽſe quintum,
per Africanũ. In GRAECIA ſeu ORIENTE
per Concilium Ancyranum, per Neocęſa
rienſe antè annos mille ducentos; per Nicę
num primum Canone tertio; Cuius men-
tionẽ fecit S. Baſilius ad Gregoriũ Presby
terum, cui è domo iuſsit, vt vxorẽ eijceret,
& in monaſterio inter virgines collocaret.

Præter hæc facilè cognoſcet Chytræ-
us, Græcos, & orientis antiquiſſimos Pa-
tres, qui ſemitam Apoſtolicæ vitę, ac do-
ctrinæ triuerũt, vnanimi conſenſu (qui ſo-
let in re fidei certũ eſſe diuinæ volũtatis ar-
gumentũ) cœlibatum in Sacerdotib⁹ Chri-
ſtianis ita cõmendâſſe, vt q̃ ſecus verbo vel
facto docerent, pro Hęreticis haberentur, Libr. 7. hiſt.
atque anathemate ferirentur. Extat Orige- Eccleſ.
nis Homil. 3. in Numeros, Epiſtola item Euſebij.
multorum Patrum orientis de Paulo Samo
ſateno Hæretico ad Dionyſium Pontificẽ
Romanum, quo Paulum illum Sacerdoti-
bus vxores permittentem Dionyſio accu-
ſant, Cyrillus Hieroſolymitan⁹ in VII. Ca
techeſi, S. Ioãnes Chryſoſtomus Homil. 2.
de patientia Iob, Maximus in quæſtionib⁹
& reſponſis ad Thalaſſium, Euſebius Cæ-
ſarienſis libro primo Euangelicæ demon-
ſtrationis, Gregorius Nyſſenus S. Baſilij
frater lib. de Virginitate Epiphanius non
ſolùm vbi contra Nicolaitas agit & in com
pendiaria doctrina in fine operis: verùm
etiam ſecundo in libro aduerſus hæreſim
Catharorum. Et ipſi, inquit, dum omnia
ſimul miſcere voluerunt, omnia rurſus a-
miſerunt: ac cùm non intelligerent perfe-
ctam Dei doctrinã, in errorem lapſi, ad a-
liam viam ſe verterunt, ignorantes, hanc
eſſe Scripturæ diuinæ traditionẽ, ac conſe-
quentiam, quæ enim tradita ſunt ad Sacer
dotium pertinentia propter ſacri miniſte-
rij excellentiam, hæc ad omnes forſitan p-
tinere, arbitrati ſunt; cùm audiſſent, Opor
tere Epiſcopum ſine crimine eſſe, Vnius
vxoris virum, continentẽ: Similiter & Dia
conum ac Presbyterum. Reuera enim ſan
cta Dei prędicatio poſt Chriſti aduentum
non permittit, vt poſt primas nuptias mor
tua vxore, iterum vxorem ducant, prop
ter prędtantiam honoris Sacerdotalis, atq;
hęc quidem ſancta Dei Eccleſia diligentiſ
ſimę ſeruat: imò & eũ, qui adhuc dat operã
liberis, (alioqui vni⁹ vxoris virũ) non ad-
mittit, niſi illum, qui aut viduus eſt, aut ab
vna ſe abſtinet, tum Diaconus, tum Pres-
byter, tum Epiſcopus & Hypodiaconus: at
que hoc illic potiſſimũ ſeruatur, vbi ſunt
limati, ac perfecti Canones Eccleſiaſtici.

Sed age Chytræe, cõuerte iterũ oculos ad
Apoſtolos ipſos, & ad ipſa, quæ attuli oriẽ-
tis lumina, & vide num quis poſt Sacerdo-
tij ordinationẽ operam liberis dederit, aut
horũ nomina geſtaue vlla, tanq̃ carnalia il
lorũ monumenta, hiſtoriæ cõmendârit? A
ge inquã, id ipſum de Occidẽtalis Eccleſię

„ immunes, & eo quoque ipſo quo hinc ſeſe
„ abſtinent, ea quæ ſunt Domini, cogitâtes,
„ quomodo placeant Domino ad terrenam
„ commoditatem referre conaris? Nomen
„ æternum dabo eis. Et ſi fortè hic ipſum
„ æternum pro diuturno conaris accipere,
„ addo, accumulo, inculco: nec vnquam de-
„ erit. Quid quæris amplius? quid dicis am-
„ plius? Aeternum hoc nomen, quicquid il-
„ lud eſt ſpadonibus Dei, quod vtiq; gloriã
„ quandam propriam excellentemq; ſigni-
„ ficat, non erit cõmune cum multis, quam-
„ uis in eodem regno, & in eadem domo cõ-
„ ſtitutis. Nam ideò fortaſsis & nomẽ dictũ
„ eſt, ꝙ eos quib⁹ datur, diſtinguit à cæteris.
„ *Tom. 6. de Sancta virginitate. ca. 25. Vide in hanc*
„ *ſententiam plura cap. 22. & ſeq.*

„ Sed fortè dicatur. Scilicet & bonum eſt
„ nubere, cur ſacerdotibus non licet vxores
„ habere: id eſt, vt ordinatis iam non liceat
„ conuenire? Quis neſciat vnumquodq; ſu-
„ am legem habere? Eſt enim quod omninò
„ generaliter omnibus non liceat: eſt item
„ quod alijs licet, & alijs non licet: & eſt ꝙ
„ aliquando licet, & aliquãdo nõ licet. For-
„ nicari omnibus ſemper non licet; negotia-
„ ri verò aliquando licet, aliquando non li-
„ cet. Antequã enim Eccleſiaſticus quis ſit,
„ licet ei negotiari: facto iam, non licet. Pro-
„ pter dies enim proceſsionis aliquando nõ
„ licet conuenire: quia etiam à licitis abſti-
„ nendum eſt, vt faciliùs impetrari poſsit,
„ quod poſtulatur. Vnde Apoſtolus: Ex cõ
„ ſenſu, ait, abſtinendum ad tempus, vt va-
„ cetur orationi. Nam ſecundùm legem in
„ ieiunio cædi, & iurgari nõ licet, poſtea li-
„ cet: quia maior reuerentia debetur Dei
„ cauſis. Nunquid omne, quod ante cæteros
„ licet, ante Imperatorem licet? Quantò ma
„ gis in Dei cauſsis? Ac per hoc Antiſtitem
„ eius puriorem eſſe cæteris oportet, ipſius
„ enim perſonam habere videtur: eſt enim
„ vicarius eius, vt quod ceteris licet, illi non
„ liceat: quia neceſſe habet quotidie Chriſti
„ vicem agere, aut orare pro populo, aut of-
„ ferre, aut tingere. Et non ſolùm huic con-
„ cubitus non licet, verùm etiam miniſtro
„ eius, quia ipſe mundior debet eſſe, quia
„ ſancta ſunt, quæ miniſtrat. Nam ſicut ad
„ comparationem lucernæ tenebræ non tan
„ tùm obſcuræ, ſed etiam ſordidæ ſunt, ad
„ comparationem autem ſtellarum lucerna
„ caligo eſt, ad ſolis verò comparationem
Pulcherrimè. Stellæ nebuloſæ ſunt, ad Dei autem clari-
„ tatem Sol nox eſt. Ita & quæ ad nos licita
„ & munda ſunt, ad Dei autem dignitã-
„ tem quaſi illicita, & immunda ſunt:
„ quanquã etiam bona ſunt, Dei tamen per-
„ ſonæ non cõpetunt. Nunquid non tunica
„ mediocris hominis, quamuis munda, Im-
peratori tamen ſordida, & illicita eſt? „
& ſimiliter Saxonica ſenatori: ac per „
hoc Antiſtites Dei puriores eſſe debent, „
quàm cæteri, quia & CHRISTI habent „
perſonam, & miniſtros Dei mundiores „
eſſe oportet. Nemo enim Imperatori mi- „
niſtrat, niſi veſtimentis claris & mundis „
indutus: Deus autem quia natura cla- „
riſsimus eſt, miniſtros eius natura magis, „
quàm veſtibus mundos eſſe oportet. *Tom.* „
4. quæſtione ex vtroque teſtam. mixtim 127. ſub „
finem. „

Atque hæc quidem D. Auguſtinus; cuius ſolidam pietatem, atque doctrinam cùm Lutherus etiam vbi fuit apoſtata negare nequiuerit, an non pungent iſta quantumuis ſaxeum cor, cui minima ſcintilla lucis affulſerit? Quin verò eadem Chytræus magis approbabit, quòd, quos in ſuo ſcripto ad cœlum vſque extollit Sacerdotes Huſsitas, hoſce (vrgente veritate) confeſſus eſt, ab vxoribus prorſus abſtinere, vt ſcilicet minus (ait) onerentur auditores à quibus aluntur, atque vt commodiùs & expeditiùs Eccleſiæ ſeruire queant. Ac certè ex Sacerdotum coniugio, muliebrique illa conſuetudine ſexcenta pernicioſiſsima ſequuntur incommoda, quæ quamuis iam maniſeſtiſsima ſint, initio tamen eò minus cerni videbantur, quod ad tegendas turpitudines inſtitutum à CHRISTO DOMINO pœnitentiæ Sacramentum hæretici ſuſtulere. Iam verò teſtimonia iſtarum calamitatum plusquam euidentia ſunt, templa ipſa omni cultu deſtituta, pauperes & ægroti hiantes, ac noſodochijs, non vno in loco euerſis non habentes quo ſe recipiant. Virgines item aut orbatæ parentibus, aut quæ libenter ſeruare virginitatem ſanctiſsimum Euangelicæ Religionis veſtigium cuperent, pueri denique qui cùm literis, & pietate antiquitus à Catholicis excolebantur, nunc grauiſsimo Reipublicæ ac poſteritatis dãno deſeruntur, aut peſtilentibus erroribus imbuuntur. In Græcia item, vbi hic propterea morbus inualuit, id an contigerit, cùm ibi iam pridem omnes bonæ artes, & auctores antiqui pene ſiluerint, teſtis eſtò is ipſe, qui hæc quę de Gręcia dicit Chytræus, ad illum nouiſsimè ex oriente perſcripſit. Mitto prodigioſas libidines, quæ inter iſtos ſymmiſtas ex frequenti ancillarum conſpectu & præſentia contingunt; cùm & Deus ſpurcas diuina myſteria tractantium manus abominetur, quæ totæ in patrimonium filijs augendum, in idola ſua, id eſt, concubinas ornanda, in dotes filiabus comparandas incumbunt. Quamobrem nec Epiſco-

Venceſla⁹ Budouuita à Budouua in literis 9. Octobris 1579.

porum (quis enim ſanæ mentis vocauerit Epiſcopos) iſtorũ viſitationes ꝑ diœceſes, nec reliquos properare vnquam videas (id quod relictis omnib⁹ Catholici faciunt) ad maria in Indias vſq; traijcienda, vt gentiles Chriſtũ Dominum agnoſcãt. Interea verò ex carneis cõplexibus nihil ij in ſuggeſtum aliud afferũt præter Sycophantias, quas vt fœditates ſuas operiãt, diuinis quoq; Scripturis quas deprauârunt, & ipſi quoque B. Virgini impudentiſsimi affingunt.

An igitur forſan, quoniam Lutherus, et alij fabulam aliquam de Paphnutio, vel ſimilibus ſuæ libidini obtendunt, illico Eccleſia Dei omnis leuiſsimè reijcietur? Aut cùm Magdeburgenſes Centuriatores innũmeris mendacijs ramenta ſua inſerſerint, ſubtrahẽtes interim (quãtum in ijs fuit) ex Academiarum vſu, hominumq́; conſpectu priſcos ipſos omnes authores, quos citant, ſtatim omni hereſum vento, & carnis impetu circũferemur, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus?

Magdeburgẽſium Cẽturiatorũ innumera mendacia.

Age igitur Chytræe, vt tibi bonum pro malo reddatur, quã breuiſsimè, vnde cœlibatũ illi ſæpius oppugnant, ac tu quaſi aliud agens hunc, (ſcio à quibus excitatus) latenter euertis, argumenta pendamus.

Paphnutium aiunt, cæteris Nicæni Concilij Patribus aduerſatum fuiſſe, eiuſque conſilium permittẽdi Sacerdotibus vxores præualuiſſe. Socratis autem & Sozomeni, vnde poſtea reliqui hauſerunt, hiſtoriam afferunt: Verùm ſubdolè interea tacent eorum hiſtoriam in pluribus mendacẽ, ac qd' hic Nouati heretim ſequeretur, Eccleſiæ Catholicæ (vti inquit Gregorius) nunquã fuiſſe probatam. Tacent eam precisè aduerſari tertio Nicæni Concilij Canoni, cui tot Patres ſanctiſsimi quos attulimus, Sanctus item Hieronymus, Ruffinus, Epiphanius, Baſilius centum antè annos Nicæno Concilio, in quo nihil extat eiuſmodi, viciniores quàm ipſi, tum aduerſantur, tum eius rei nullam faciunt mentionem. Silentio denique inuoluũt, quod vel ipſi Socrates & Sozomenus ſcribunt Paphnutium dum ꝑmittendas eſſe Sacerdotibus vxores diceret, quas ante ſuſceptos ordines ſacros duxiſſent, ſimul adieciſſe, non eſſe permittendũ, vt ſacris ordinibus initiati, poſtea ducerẽt. Quamobrem ſi Spiritu ſancto dictante, Paphnutij ſententiam ſancta Nicæna Synodus recepit, planiſſimè efficitur, vt Lutherus, Lutheraniq́ue omnes, qui violata votorum fide poſt Sacerdotium vxores duxere, ſcelus horrendũ patrauerint aduerſus Paphnutium, aduersùs Concilium Nicęnum, aduersùs Spiritum Sanctum.

Greg. lib. 6. Epiſt. 31.

Hieron. l. 1. aduerſ. Iou.

Eiusdem generis ſunt alia mendacia. Nã ſi qua in Synodo legerunt, Clericis permiſſas fuiſſe vxores, reticent id minoribus quidem ordinibus fuiſſe permiſſum, ſed maioribus vt Hypodiaconis, Diaconis & Sacerdotibus prorſus interdictum.

Toletan. Concil. 4. Can. 42. & Can. 26. Gangren. Cõcil. Cã. 1

Si quę altera deſignat & increpat Manichæos, atque alios qui ſimpliciter nuptias contempſere, hoc ad ſua carnis deſideria, & ad Sacerdotum connubia permittenda malitioſè torquent. Tacent interim Synodum illam reprobatam fuiſſe à Sergio Pontifice, vt Beda in vita Conſtantini ſecundi declarat.

Si Epiphanius, vel Zacharias Pontifex quoſdam reprehenderint, qui cũ eſſent Sacerdotes genuere filios, vel ſi Innocentius primus Macedonios de bigamorum admiſsione ad ordinationem, de reprehenſionibus ne verbum quidem Hæretici faciũt, coniugium Sacerdotum, inde impura calliditate aſtruentes.

Epiphã. hæreſ. 59 Zachar. Pot. 1. Bonifa. 1ũ Innocent. c. 1. Epi. 24. ad Epiſcopos Macedonios.

Si quæ decreta haud omnino rectè citata è Gratiano afferuntur, quibus caueatur, ne vxores à ſacerdotibus abijciantur, tacent, non de thoro, vel cohabitatione, ſed de cura vxorum loqui, nempè vt illis aut in monaſterio, aut alibi neceſſaria vitæ miniſtrentur.

Con. Turo. 2. c. 8 Trullanu. c. 48.

Sicubi adhuc in ipſis Gratiani decretis legitur, conſilium nõ præceptum fuiſſe cœlibatũ, non ipſum Patrum contextum afferunt, ſed Gratianum pro Auguſtino afferunt, aut aliud ſimile.

Si Stephanum Pontificem referunt dixiſſe, in orientali Eccleſia ſolere Presbyteros matrimonio copulari, nihil penſi habent certæne autoritatis ſit ille Canon, cuius nulla in Epiſtolis Stephani mentio fit, nihilq́; inde elici, vnde ante ordinationem coniugio copulari dicantur.

Alij naturali neceſsitate coniugij neceſſitatem tribuunt, quaſi Euangelij tempore gratia naturę vires haud antecellat, vel petentibus ſua dona negauerit Deus. Quod verò benedictionis initio fuit verbum Dei in propagatione generis humani, id quaſi ad præceptum, cui omnes addicti ſint ad perfectionem Sacerdotij Chriſtiani iã ſatis hominibus repleta terra infringendã malitioſè tranſuertunt.

Melanch: õ art. 23. Cõfeſſionis Auguſtanæ. Tertullia. Apollo. Cyprian. de habitu virginũ. Hierõ. lib. 1. cont. Iouin.

Ita miſerrimè Caluiniani, cùm videãt puritatis pluſquam voluiſſent firmiſsima patrocinia, omnes quidẽ veteres Patres in Epiſcopali ordine aiunt approbâſſe coniugiũ, ſed nullũ adſerũt, & neminẽ vnquam è Patrib⁹ permiſere, vt in lucẽ ederetur. Qui enim malè agunt, lucem oderunt.

Auguſt. de ſancta Virginitate cap. 9.

Nec verò defuere, q Epiſtolã ſancti Vdalrici nomine confictã inſeruerũt, edito quodam libro Baſilæenſi tanquam ad Nicolaum Primum, pro Sacerdotũ coniugio ſcriptam, ſed neq; eius Epiſtolæ aut rei vlla mẽ-

tio

tio vnquam extitit in Auguſtano Epiſcopatu: Et vt ſanctus Ille Vdalricus multos annos poſt Nicolaū primum natus, Ita ante Nicolai ſecundi Pontificis Maximi creationem plures quoque annos eſt mortuus.

Vide Chronicō Eccleſiæ Auguſtanæ, Nauclerum, Abbatem Vſperg.

Si quis aut Apoſtolos, aut alios antiquos, vt Patrem Gregorij Nazianzeni, vel Gregorium Nyſſenum vxores habuiſſe legerint, callidè omittunt, eos vel cum illis non habitaſſe amplius, vel nunquam poſtea rē habuiſſe coniugij. Ecce nos (inquiunt Apoſtoli) reliquimus omnia, et ſecuti ſumus te, id eſt Patrem, matrem, vxorem, ſorores, vt Chriſti ipſe Dominus explicat.

Mat. cap. 9.

Si quis vnus, aut alter Paulo Apoſtolo vxorem fuiſſe dicunt, tacent conſtantē omnium antiquorū Patrum conſenſum, quo id mendacium eſſe teſtantur. Afferunt verò vel vitiatos textus, vel deprauatas verſiones, aut codices antiquiſsimos non reſpexere, qualis locus eſt Ignatij ad Philadelphenſes, cuius Epiſtolę multi codices nil de Paulo habent, ſed de Petro. Interea verò vulpino aſtu diſsimulant neſcire, Paulum in numero ſe innuptorum & continentiū numerare.

Si piarum quarundam mulierum Apoſtolis miniſtrantium, vt & eiuſmodi quędā Chriſtum Dominum ſequebantur, fit mentio; ſtatim oculus carneus ad carnem reſpicit, ſibique quales Ipſi ſunt hæretici, tales fuiſſe Apoſtolos, vel cogitant, vel vt computreſcant in ſuis fœditatibus, nulla, cum fronte mentiuntur.

Si loquitur Apoſtolus, ne quis ad Epiſcopatum, qui fuerit bigamꝰ eligatur, illico ſtatuunt, vxorem diuino Epiſcopatui eſſe annexā, ac verò ſenſum Apoſtoli, Chriſtique ipſius Domini, & eorum, qui ſanctiſſimi, vel ex Apoſtolis fuerunt Epiſcopi, nec vnquam vxorem duxere ad carnis normam inuertunt. Quamobrem neque in his vnquam ſpiritus Dei permanſit, nec permanebit in æternum, quandiu caro ſunt.

Si Paulꝰ idem futuros ſuo tēpore proximè hęreticos deſignat, qui nuptias eſſēt ꝓhibituri, Id peſſimè cōtra Catholicam Eccleſiam torquent, quæ tantùm abeſt, vt nuptias legitimas dānauerit, vt earum Sacramentū à Chriſto inſtitutum agnoſcat, qdꝰ Hæretici negāt; Ac nuptias interea Chriſtianas tollentes, concubinatu, & inceſtis ſunt contenti. Porrò ille (vt D. Auguſtinus ait) prohibet nubere, qui hoc malū eſſe dicit, non qui huic dono melius anteponit.

Auguſt. T. 6. cont. Fauſtum Manichæum li. 30. c. 6.

Poſtremo Itaq; vbi clariſſimā ſolis lucem tot mendaciorum caligine occultari non poſſe viderunt; vel peccata enumerant, q̄ à Sacerdotibus committūtur, quaſi omnes eiuſmodi ſint, quales illi blaſphemāt; Deo autem iuſtitiæ ſuę exequendę vis deſit, et iſā aduerſùs eos qui nolint ſanctà ſanctè tractare; aut quaſi optimi politici & pacifici quidā mediatores aiunt, ſe à ſancta Apoſtolica Sede diſpenſationes cupere, non intellIgentes lubricos nimis &, pręcipites ad ſublimium myſteriorum tractationem gradꝰ eſſe carnales. Cùm verò propter innumeras humani generis fornicationes, nihil de præcepto ſuo aduersùs eas, Deūs vnquā remiſerit, ſanè nec Spiritus ipſius ob aliquorum peccata in Eccleſia Catholica Sacerdotalis caſtitatis, præſcriptos terminos voluit vnquam perrumpi.

Ex ipſa igitur tot teſtium nube, ex ipſis rationibus, ex Eccleſię antiquiſsimo cōſenſu, ex Apoſtolorū, atque adeò Domini noſtri IeſuChriſti exemplo, quid amplius obſtrepat humani generis hoſtis cœlibatui Sacerdotum? Sanè ſi quærat humanum ingenium melioribꝰ legibus Chriſtianā muni- reRempub. quam ijs, quas Spiritus ſanctus perfectiſſimè ſanxit, excordem & ſtupidū ſe fateatur neceſſe eſt. Quod ſi D. Auguſt. monſtrum appellat Iouinianum, quod all quas Sanctimoniales in nuptias deiecit, ac cum (vt idem ait) virorum Sanctorum ſanctum cœlibatum, commemoratione Patrum coniugatorum, & prædicatione frangebat, ſancta Eccleſia fideliſsimè ac fortiſſimè reſtitit, quale tandem monſtrū vocaueris eum, (cui quidē fortiſsima fide reſiſtēdum ſit) qui non ſolum ſuaſu, ſed facto ipſo Monachus cum plurimis Monachis, ſanctimonialem cum pluribus Sanctimonialibus in matrimonium & duxit, & auctor fuit vt ducerentur.

To. 2. Lib. 2. retract. Cap. 22.

SEXTA CHYTRAEI impoſtura.

Recentiores etiam formæ, & ſi mortuorum animas in requie & luce vultus diuini collocari petūt, tamen oblationem pro animabus ex igne purgatorio liberandis nullā faciunt. Et quanquam tria loca diſcedentium ex hoc vita Grçci diſcernunt: eorum enim, qui vixerunt, & in Domino mortui ſunt, beatas animas rectà in cœlum transferri; Impiorum verò, qui ſine pœnitentia obierunt, recta ad inferos detrudi docent: Eos autem, qui in fine vitæ primùm ad Deum conuerſi ſunt, alio in loco, media conditione inter beatos & damnatos colloeant, vnde eos Eleemoſynis & precationibus viuorum liberari ſentiunt: tamen hunc locum ignem purgatoriū non appellant.

Pag. 18.

IMPOSTVRAE Retectio.

INprimis hoc loco obſeruádum eſt, Chytræum, vt ad ignis purgatorij, & S. Ioannis Chryſoſtomi liturgiæ fidem eleuandá ſibi aditú paret, aliqua paulò antè de diſſimilibus eius Patris Miſſarum formis attingere. Quæ (ſubdit) varietas liturgiarũ falsò eas Chryſoſtomo tribui, & haud dubiè eius ætate multò puriorem, ac ſinceriorem adhuc liturgiæ formam fuiſſe maniſeſtè demonſtrat. Hæc ille. Nos autem qualis fuerit eius ætate liturgiæ forma præſertim in negotio, de quo agitur, ex alijs eiuſdem Patris operibus, quæ ne Hæretici quidem negant, diligentiùs expendamus.

Chryſoſt. Pro vniuerſo (ait ſexto de Sacerdotio libro S. Chryſoſtomus) terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorq́; eſt apud Deũ Sacerdos, vt hominum omnium nõ viuentium modò, ſed etiam mortuorum propitius fiat. Atqui ſi per Sacerdotẽ Deus propitius fit viuentibus & mortuis, inde fit, quia in Miſſa pro vtriſq; victima illa offertur & diſpenſatur, qua (vt eodem penè ſeculo aiebat D. Auguſtinus) Chirographũ deletum eſt, quod aduerſus nos erat. Lib. 12. Confeſſ.

Chryſoſt. Homilia verò vigeſima prima in acta Apoſtolorum, non fruſtrà (inquit) oblationes pro defunctis fiunt, non fruſtra preces, non fruſtra eleemoſynæ: hæc omnia ſpũs diſpoſuit, volens, vt nos mutuo iuuemus. Hic habet Chytræus & oblationes fieri pro defunctis, & has ab eleemoſynis diſtingui. Deinde paulò pòſt addit. Non ſimpliciter miniſter clamat pro his, qui defuncti ſunt in Chriſto; & pro his, qui illorum memoriam faciunt. Non Diaconus eſt, qui talem illam vocem emittit, ſed ſpiritus Domini.

Rurſus homilia quadrageſima prima ad Corinthios: Non eſt temerè hoc excogitatum, nec fruſtra memoriam mortuorum inter ſacra myſteria celebramus, aut accedimus, pro illis agnum illum iacẽtem, & peccata mundi tollentem deprecantes, ſed vt his cõſolatio aliqua fieret: Nec temerè, qui altari aſſiſtit, inter horrenda myſteria clamat. Pro omnibus in Chriſto dormientibus, & pro his qui in memoriam celebrant illorum. Nunquam ita fierent, neq; hæc dicerentur, ſi pro illis commemorationes nõ fierent. Neq; enim ſcenâ iam ampliùs noſtra ſunt, ſed ſpiritus ordinatione fiunt. Opitulemur igitur his fratres, & memoriam pro ipſis faciamus. Nàm ſi Iob illius liberos patris victima purgault, quid dubites, è nobis quoq; ſi pro dormientibus offeramus, ſolatij quiddam illis acceſſurum? Gratificari Deus propter alios alijs ſolet, quod Paulus hic oſtendit: vt ex multis, inquit, perſonis pro dono in nos collato, per multos gratiæ pro vobis agantur. Ne defatigemur mortuis auxilium ferendo, preces pro ipſis offerendo: communis totius orbis victima preces ſunt. Hinc pleni fiducia pro toto etiam orbe ſupplicamus. Inter Martyres, inter Cõfeſſores, inter Sacerdotes, mortuos recenſemus. Vnum enim corpus omnes ſumus, ſint membra licet alia alijs illuſtriora: vndiq; veniam ipſis impetrare licet, precibus pro ipſis effuſis, muneribꝰ datis, conſortio eorum, inter quos velut commune corpus referuntur. Quid ergo doles? Quid lachrymaris? cùm impetrandæ mortuo veniæ tot extent rationes?

Denuò Hom. 3. ad Philip. Non fruſtra ab Apoſtolis ſancitum eſt, vt in celebratione venerãdorum myſteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc diſceſſerunt. Nouerũt illis multum hinc emolumentũ fieri, multum vtilitatis. Stante ſiquidem populo vniuerſo, manus in cœlos extendente, cœtu item Sacerdotali, verendoq́; poſito Sacrificio, quomodo Deum non placaremus pro iſtis orantes? Verùm iſtud quidem de illis dicimus, qui in fide abſceſſerunt.

Vides igitur Chytræe, quàm ſibi veritas ſemper cõſtet, falſitas aũt & ſecum ipſa perpetuò pugnet, atq; homines leues ad pauca reſpiciẽtes adigat ad impoſturas aduersùs id quod veriſſimũ eſt, cumulandas.

Sed & facili negotiò ſcire poteris, quid Miſſa, cur tradita, quæ illius vtilitas, qui ritus, & ordo in oblatione ac precationibus ipſo tẽpore fuerit, ſi loca D. Chryſoſtomi legeris, q̃, ne nos eadẽ retexamus, Claudius Sanctius Epiſcopus Ebroïcẽſis Theologus optimus, & Iacobus Pamelius vir erudítiſſimus in ſuis liturgicis demonſtrarunt.

Ceterùm ad purgatorium ignẽ, ſi poſſes, extinguendum adhuc addis Dionyſiũ quem Areopagitam vocant, quemq́; non multis annis Chryſoſtomi ætatem anteceſſiſſe Eraſmus etiam coniectat, cùm diligentiſſimè oẽs ſuo tempore ritus in Eccleſia vſitatos recitet, nullam prorſus oblationis aut Sacrificij pro mortuis mentionem facere. a Lib. de Hierarch. ordinationibus.

Sed primum quicquid coniectet Eraſmus, homo plus Grãmaticus quàm Theologus, ac cuius cùm vellet eſſe omnium iudex, cuncta ferè iuſtiſſimo Dei iudicio ab Eccleſia exploſa iam ſunt, ſanè haud ita opinor loquereris, ſi legiſſes, quę de illo prę ter recentiores a Franciſcum Turrianum, b Ambroſium Camaldulenſem, Marſilliũ Ficinum, Dionyſium Carthuſianũ, & antiquiores Ioannem Scotum, c Ioannem Saracenum, Michaelem Syngelũ, Hilduinũ, Anaſtaſium Bibliothecariũ, d Nicephorus quoq; e Damaſcenꝰ, Sophroniꝰ in epiſtola, Con-

b In præfatione operũ D. Dionyſ. Areopag.
c In ſcripta & vitam D. Dionyſ.
d Li. 2. hiſt. cap. 20.
e Oratione de dormiẽ. & lib 2. de orthod. fide, ca. 3.

Concilium tertium Conſtantinopolitanũ annos pluſquam ſupra nongentos, S *f* Gregorius Magnus, Origenes item ſcriptum reliquêre. Germanos enim fuiſſe Dionyſij Areopagitæ fœtus, qui eius nomine inſcripti ſunt libri, & ab Angelico ſpiritu non ab humano ingenio (vt ait Suidas) fuiſſe profectos magis admirareris. At cũ ex Apoſtolorum ritibus, cum quibus verſatus eſt Dionyſius Areopagita, cuius item extãt ad Ioannem Euangeliſtam, huiuſque auditorem D. Polycarpum, & ad Titum S. Pauli diſcipulum Epiſtolæ, videres ſanctam Romanam Catholicam Eccleſiã inter medias omnes Tyrannides, atque hæreſes integram fidem ſeruáſſe, procul dubio vnico illo tam graui teſte tuos errores deponeres, ſinceramque iam veritatem, ad quam non ſemel magnos à Deo ſtimulos, & propenſionem ſcio te ſenſiſſe, amplectereris.

f Hom. 34. in Euan. *g* Hõ. 2. ad diuerſos ep. 1. 9. 7.

Cæterum quòd ſubdit Chytræus à Dionyſio nullam prorſus oblationis aut Sacrificij pro mortuis mentionem fieri, id etiam vel temere vel fallaciter prolatũ eſt.
» D. enim Dionyſius ſic prorſus habet: Ora-
» tio igitur diuinam bonitatem precatur, vt
» remittat defuncto quæcunque per huma-
» nam infirmitatem peccauit, eumque collo-
» cet in lumine & regione viuentium, in ſi-
» nu Abrahæ, Iſaac & Iacob, in loco vnde fu-
» git dolor, mæſtitia, & gemitus. Porrò ora-
» tionem hanc Sacerdotes offerunt, non ſo-
» lùm quemadmodum quiuis de plebe, ve-
» rùm in primis vt perſonę publicę, & ὑπο-
» φῆται (vt ſanctus inquit Dionyſius) τῶν θεί-
» ας δικαιώσεως, hoc eſt, diuinæ iuſtificatio-
» nis ſubnuntiatores, & adminiſtri, qui po-
» teſtatem ligandi & ſoluendi à Domino ac-
» ceperunt. Piè enim defuncti (ait) quaſdam
» ſecum maculas ferũt, humana infirmitate
» inuſtas. Accedit, quòd & precatio hæc fit,
» quo tempore tremendum illud Sacrificiũ
» (quod Græci non ſine cauſſa φρικωδεστά-
» την θυσίαν, terribiliſſimum Sacrificium
» vocarunt) offertur. Nullum ne ergo Chytræe oblationis pro mortuis hinc veſtigiũ cernis?

Denique quod inquis Græcos etiamſi tertium locum ſtatuant, vnde ſuffragijs piorum animæ liberentur, illum haud ignem Purgatorium appellare; id mendaciũ eſt. Ac licet vbi de re conuenit, videri poſſet ſuperuacanea de nomine diſceptatio: hoc tamen ad temeritatem coercendã non recentiorum modò, verum etiam antiquiſſimorum Græcorum teſtimonio refellimus. Primùm autem ſciendum eſt, in ore Græci populi adhuc ſæpe verſari nomen hoc καθαρτήριον, quo nomine Purgatorium deſignant. Deinde pro omnibus defunctis præter eas quæ pro ſingulis orationes & oblationes identidem fiunt, commemorationem haberi bis in anno, ſolennem ſemel die Sabbathi ante Dominicam Quinquageſimæ, quam ipſi vocant Dominicam aduentus Domini: Iterum peruigilio Pentecoſtes. Præterea S. Maximus Græcus author, Græci autoris S. Diadochi locum interpretans, in quo ille ſcripſit, iudicandos eſſe aliquos per ignẽ, ac poſt hanc vitam purgandos in futuro, ſic ait: Quibus
perfecta charitas erga Deum eſt, quique a- »
nimæ alam virtutibus in ſublime ſuſtule- »
runt, hi in nubibus rapientur, neque in iu- »
dicium venient. Qui verò nõ omnino per- »
fecti fuerunt, ſed peccata cum virtutibus »
habuerunt admixta, hi veniunt in iudiciũ, »
vbi examinatis bonis & malis operibus qua- »
ſi πυρωθέντες, hoc eſt, igne probati, bonorũ »
operum lance præponderante purgantur »
ſupplicio. Atqui & præter S. Maximum, atque Ioannem Damaſcenum, Gennadius Scholarius Patriarcha Conſtantinopolitanus, proprio hac de re libro, D. autem Baſilius nonum Eſaiæ caput explanans, & Gregorius Nyſſænus in ſermone de mortuis, manifeſtè Catholicã de purgatorio igne fidẽ confirmant. Nyſſęnus. n. ad epiſtolę ab Apoſtolo ad Corinthios ſcriptæ locũ reſpiciens, in qua per ignem probandos, ac tamen ſaluos futuros dicit, aſſerit, vel in hac vita per virtutis ſtudium: vel in altera multos per ignis purgatorij fornacem expurgandos: ἢ μετὰ τὴν ἐνθένδε μετανάστασιν διὰ τῆς τοῦ καθαρσίου πυρὸς χωνείας. Adderem alios, & ipſum Theodoretum à D. Thoma hac de re citatum, in lib. quem aliqua ante ſecula conſcripſit aduerſus errores Gręcorũ, & Armenorum, niſi quem locum ſanctus ille Theologus attulit, ex ipſius Theodoreti codicibus non leuis eſſet coniectura, in Gręcia fuiſſe olim ab Hæreticis eraſum. Sed & eò ſpectat, quæ de loco tenebricoſo S. Dionyſius Areopagita ſcriptum reliquit, inde enim vt animę ad lucentem locum φωτεινὸν educantur, orat Sacerdos, quę tenebræ erant diuinę quaſi iuſtitię compedibus vinctę, vt laxentur à vinculis, & in ea regione ſtatuantur, vnde fugit dolor, mœror, & gemitus. Quod quidem ipſum (pręter id quod Dominus in Euangelio carcerem vocauit, quem D. Ambroſius cum alijs Patribus purgatorium interpretátus eſt) ipſa quoque ab Apoſtolis iam ante quindecim ſecula profecta conſtitutio planiſsimè teſtata eſt.

S. Diadochus l. de perfectiõe ſpirituali cap. 100.

χωνεί- σις πῦρ.

Clemẽs in conſtit. Apoſt. lib. 8. ca. 31.

Poſſem addere, quòd qui ex Grecis huiuſmodi errorem olim conceperant, hi aut antiquitus ab ipſis Patribus Grecis (vt Epiphanius adnotat) habiti ſunt Heretici, quales Aeriani fuere, aut poſtea in magna Florentina Synodo eum publicè abiurarunt,

quę

quę quidem Synodus etiam Græcè extat. Sed cùm in vniuerſa Dei Eccleſia hoc de purgatorio dogma ſemper fuerit certiſſimum, qua etiam veritate coactus Lutherus & in diſputatione Lipſica, & in 37. Aſſertionum articulo dixit ſe credere, conſulere, ac ſuadere credendum eſſe purgatorium, demiror Chytræe, quid probans eſſe purgatorium, id tamen improbes, niſi quod cùm ad fideles pœnitentes id credas pertinere, nihil tamen ſpectare ad Hæreticos rectiſsimè putes, cũ perpetuo igne cruciandi ſint. Qui enim non crediderit, iam condemnatus eſt.

SEPTIMA CHYTRAEI impoſtura.

SYri liturgiæ ſuæ autorem laudãt D. Baſilium, ſed Sanctorum commemorario, in quorum interceſſione latere, & per eos ad Deum accedere cupiunt, aliquanto impudentior, & oratio pro mortuis prolixior eſt, &c. (ſuprà verò de Græcis dixerat) Nec tantùm interceſſione, & precibus, verùm etiam meritis, & auxilijs Sanctorum confidant, ac terræ, & idololatricæ inuocationis non modò exempla in eorum templis, quotidie cõſpiciuntur, verùm etiam formulæ in illis ipſis precibus horologij Græcorum ſolemnibus in ſingulis horis præſcriptæ ſunt, vt in Meſo
Pag. 13. nyctico. Σὶ τὸ ἀπόρθητον τεῖχος, τὸ τῆς σωτηρίας ὀχύρωμα θεοτόκε παρθένε ἱκετεύομεν, τὰς τῶν ἐναντίων βουλὰς διασκέδασον: Te inexpugnabilem murum, & munimentum ſalutis Dei genitrix Virgo oramus, inimicorum conſilia diſſipa, &cet.

IMPOSTVRAE Retectio.

PArum ſibi ſceleris patrâſſe videbatur Chytræus, qui Chriſti Domini meritum animab[us] in purgatorio denegauerat, (quod quidem facinus animarum cædem Synodus Carthaginẽſis vocauit) niſi ſuperbia, quæ ſemper aſcendit, cornua vſque ad cœlos attollens, Chriſti membris, ipſique adeò gratia plenę Virgini Dei matri bellũ intuliſſet. Quaſi vel ipſa, vel ſancti Idola eſſent, ac Dij gentium, quæ quidem Idola nihil in Mundo ſunt, ac tantò minus ſunt, quantò ipſimet ſancti, vt illa euerterẽtur, ſanguinem, & quidquid habuêre, libentiſſimè profuderunt. Scilicet, impleri oportebat omnia, quæ de filio hominis, deque eius regno prædicta ſunt à Prophetis. Porrò S. Ioãnni iſtud quoque, de quo agimus, reuelatum fuit in Pathmo. DATVM EST (inquit) EI (id eſt, Antichriſto & Sectatoribus eius) OS LOQVENS MAGNA, ET BLASPHEMIAS. Et paulò poſt. APERVIT OS SVVM IN BLASPHEMIAS AD DEVM: BLASPHEMARE NOMEN EIVS, ET TABERNACVLVM EIVS: ET EOS QVI IN COELIS HABITANT. Hæc ille; quib[us] breuiſsimè ingeniũ hæreſeos graphicè deſcripſit. Quæ cùm diuinitati aliquando, mox humanitati Chriſti bellũ atrox indixiſſet, mox exacuit dentẽ aduerſus Sãctos, quos qui ſpernunt, & mordent, nonnè ij Chriſtum eorum caput eodẽ Chriſto nunquam mentiente ſpernunt & mordent? Et quidem antea præter Euſtachiũ, Vigilantium, Eunomium, Heluidium, reliqua illa antiqua hæreſeos fæx id inchoârat. At quanta acceſsio à recentioribus Lutheranis, & alijs ad eos facta ſit, non ita fortaſsis omnes nôrũt. Nam vbi Chriſtũ Dominum de proprio ſolio deturbare conati ſunt, Primò vel antiquos Patriarchas, & Moyſen (vt a Caluin[us]) vel Iob & Hieremiã (vt b Brẽtius) vel Ionã Prophetam, & opera pœnitẽtiæ à Niniuitis ſuſcepta, & à Chriſto commendata (vt c Pomeranus) petulãter incuſarunt: Inde item iam non amplius Deiparam, ſed Chriſti tantùm matrem vocarunt, ac ne matrem quidem eſſe, ex qua filius Dei carnem ſumpſerit, auſi ſunt poſtea dicere Anabaptiſtæ. Chriſtianos verò quoſq; (modo nudam habeant fidem) nihilo minore eſſe ſanctitate, quàm beatiſſimã illam Virginem (vt Lutherus) in hac reliquias peccati manſiſſe (vt Loſſius a & Brẽtius) eam in fide nutaſſe, & Chriſtum ignoraſſe, atque adeò penè deſperaſſe, (vt cum ſuo b anteſignano Luthero reliqui c blaſphemi) euomuerũt. Sic alij, vt omnẽ iniquitatis menſuram implerent de Petro ac Paulo (vti d Centuriatores) Paulum itẽ indoctum (vt A Egeranus) Vas fractum, ac Ioannem ſtolidulum, Matthæum fœneratorẽ, ac Petrum Abnegatorem Chriſti præ contemptu nominârunt, vt & Quintinus Anabaptiſtarum caput in Gallia fecit. Hinc verò machinas omnes adhibuere, quibus vix permitterent, vt nomina Apoſtolorũ in baptiſmo aliquibus imponerentur; Sed & furenti illa rabie, quantum potuerunt, effecere, ne templa eorum extarent, ne libri cernerentur, quibus Sanctorum vitæ, doctrinaq; continentur, ne ipſi quidem eorum cineres locum haberent, vbi cum honore quieſcerent.

Agedum igitur Chytræe, qui tuum quoque impurum os aperuiſti ad blaſphemandum tabernaculum Dei, & eos qui in cęlis habitãt, cur Virginis beatiſsimę et Sanctorũ

a In cõmẽt. ſuper Gen. In Ex. c. 32.
b In c. 3. Iob & homil. 36 in Lu. pa. 3.
c In expoſit. prophetæ Ion. & Matth. 12.

a In ca. 12. Matth. In tract. 2. ca. Euãg. Ioan
b In maiore Poſtilla de Euã. Dõ. 3. ab Epiph.
c Bucer[us] in 12. c. Matt. Loſſi[us] in 2. c. Luc. 10. Pomeran[us] in c. 44 Hieremię. Georgius Maior in Euã. Dõ. 1. poſt Epipha Iacob. Schẽck in Ep. circa Euang. de Chriſti cõcept.
d Cẽtur. 1. li. 2. cap. 10.

lau-

laudes tibi adeò fœtent? Laudant (inquies) Græci ſupra modum beatiſsimam Matrẽ Dei. At ſcito, & ſupra modum eam fuiſſe cœleſtibus Chariſmatibus imbutam. An verò cũ illa cõmendatur, is à quo hæc dona accepit, Deus in ipſa nõ laudatur? Tu autẽ cùm Regem aliquem compellas, vel ad eum ſcribens, Potentiſsimum & Inclytũ, ac Sereniſsimum vocas, teque Epiſtolę ſubſcribens, ſemper eum te colentẽ adſcribis, nec verò vnquam illum alloqueris, quin honoris ergò, ſacram eius & Regiam Maieſtatẽ appelles: ſi te velim criminis arguere, quod Idololatriam committeres, quod, quæ Dei ſunt, homini tribueres, verane ego proferrem? non diceres opinor. Cùm enim omnis poteſtas à Deo ſit, in Regia dignitate diuinam Maieſtatem reueremur; cùm verò eos in ſeculari adminiſtratione Iudices, protectores, vindices, orphanorũ & afflictorum ſpem, patronoſq́; ac Dominos vocamus, certè nullam diuinæ clementiæ, aut poteſtati iniuriam facimus. Et verò ordinatiſsimum diuinæ prouidẽtiæ ordinem in iis agnoſcimus, quæ ſic per ſuperiores poteſtates in ſubditos, vt per cœleſtia, & elementa ſublimiora in ipſam terram diuitias ſuæ bonitatis ſemper influxit. Quod ſi ſpecie zeli, aut diuini honoris prętextu legitimum Regum tribunal ſubditi detrectarent, aut falſa clementiæ Regiæ exiſtimatione Regum Conſiliarios ſpernerent, eorumque opera nulli vſui eſſe putarent: an non eſſent ex iis, quos cum D. Petro S. Iudas tanquàm ad Antichriſti membra ſpectantes, prædixit Dominationem ſpreturos, & Maieſtatem ſeu glorias blaſphematuros.

Ita Chytræus cùm ſereniß. Regi Sueciæ ſcribebat.

1. Pet. 2. & Epiſtola Iudæ. κυριότητα δὲ ἀθετοῦσιν, δόξας δὲ βλασφημοῦσι.

Hic igitur Chytræe, te in nomine Ieſu adiuro, cõſcientiam vt tuam interroges, deſq́; ad æternam tuam ſalutem ſine malo pudore honorem Deo. Cur (inquam) cùm Eccleſia omnis ſciat, credat, fateatur, quicquid in Virgine beatiſsima cæteriſque cœlitibus eſt boni, id ab ipſo Deo manàſſe, ac verò ancillæ & ſeruorum honorem ad Dominum redundare, tu teipſum maceras, quòd à Deo vocatis amicis, luci, fundamẽtis, paſtoribus honor adhibeatur, & per eos ad communem Dominum aditus pateat? Cur item in primis ſanctiſsimę Virgini à Deo per tot prophetias & figuras pręnunciatæ, benedictę, plenę gratię, organo Spiritus ſancti, Portatrici Chriſti in mundum, ſalutatæ ab Archangelo, qua ne Deus quidem in tanto redemptionis opere vti inſtrumento dedignatus eſt, tu homuncio honorem, ſalutationem, preces ab hominibus inuides? Sed vtinam nullis alijs erroribus (ſi dicendus error hic ſit, qui eſt gratiſsimus Deo cultus) Græci non fuiſſent implicitì. Staret enim adhuc apud eos libertas, qui quamdiu ſeſe ab Apoſtolicę ſedis obedientia penitus haud ſeiunxerunt, nec Turcicum iugum perpeſsi ſunt, nec viderunt à pectoribus Chriſtianorum parentum liberos (vt modò fit) tributi loco ſingulis annis ad eiurandam fidem Chriſtianam auelli.

Sin verò qua recentiores facis, eàdem non audes labe Græcos ſanctiſsimos Patres antiquiores aſpergere: audi Diuum *a* Athanaſium & *b* Methodium ex Dei *c* verbo beatam Virginem Mariam Dei tabernaculum, ſanctumque Germanum Patriarcham Conſtantinopolitanum eam animatum Dei templum ναὸν θεοῦ ἔμψυχον, cœlum & ſedem *a* Dei, puritatiſque tabernaculum οὐρανὸν, καὶ θρόνον θεοῦ, καὶ δοχεῖον καθαρότητος, vocantes. Lege item, quæ de illa Sergius Hierapolita, Damaſcenus, ſanctus Cyrillus Alexandrinus, Proclus Epiſcopus Cyzici, Achatius Epiſcopus Melitenſis in Synodo illa ex quatuor primarijs frequentiſsima aduersùs Neſtorium tanquam in theatro totius Chriſtiani orbis, Spiritu ſancto dictante, de Dei Matre ad Chriſti eius filij honorem dixere: Vt omittam Effremum, ac Nicænæ ſecundæ Synodi Patres, & reliquos innumeros; cum quorum vita, doctrina, ſanctitate, miraculis, ecquis ex iſtis apoſtatis audeat ſuas tenebras conferre?

a In Euangel. de Dei para.
b In Hypopante Domino.
c Pſal. 45. Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus.
a In Pſal. 44.
b Tom. 6. cap. 6. & ſeq. Conc. Epheſi.

Quòd ſi te circumſeptum illa vniuerſæ antiquæ Eccleſiæ corona videres, nonne erubeſceres, niſi, cùm ſancto Gregorio Nazianzeno veritatẽ confeſſus, Matri Dei eundem, quem ille ante mille ducentos annos cecinit, hymnum concineres? Ita enim beata illa vox pronunciabat.

Χαῖρ' ἄνασσα πάγχαρτε, μήτηρ παρθένε,
Κάλλιστα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
Οὐρανίων ταγμάτων ὑπερτέρα,
Θέαινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους,
Ἀεί ποτ' εὐφρονοῦσα τυγχάνοις γένει
Κἀμοὶ μέγιστα πανταχοῦ σωτηρία.

Aue parens, virgoq́; plena gratia.
Tu virginum longe omnium pulcherrima;
Exercituq́; cœlitum potentior
Domina, omnium Regina, Mundi gaudium;
Noſtrum genus benigna ſemper aſpicis;
Mihiq́; opem tu fers vbique maximam.

Sed dices, laudes audio Sanctorum; Inuocationem non oſtendis. Breui igitur ſic habet o. Nullo vnquam ſeculò à Domini morte in eius Eccleſia Sanctos non fuiſſe inuocatos; quod certò certius eſſe tum ijdem & reliqui grauiſsimi teſtes, ac templa ipſa, tum veriſsima Sanctorum miracula ſemper declararunt. Vt verò omittam Africanos Patres, & vniuerſam Eccleſiam latinam; in qua ne ipſi quidem aduerſarij iſ

Sanctorũ Inuocatio.

negare audent, Sanctnrum inuocationem in vſu fuiſſe. An illa inuocatio eſt, qua D. *a* Athanaſius beatiſsimam Virginem ſic compellat: Ad te clamamus, recordare noſtri Sanctiſsima, quæ etiam à partu Virgo permanſiſti. Sed & alibi orat B. Cyprianũ: Ac cùm Martyres quadraginta D. *b* Ephrẽ vnà cũ B. Baſiliõ, ac ſancti *c* Nectarius Theodorum Martyrem, Gregorius *d* Nazianzenus Gorgoniam, Euſebius *e* Emiſenus, Epiphodium, Alexãdrum, & Geneſium, S. *f* Chryſoſtomus, *g* Origenes & S. Martialis Chriſti Domini diſcipulus Sanctos inuocent: *h* Irenæus verò Beatam Virginem nominet aduocatam, nullius ne erunt fidei tot ſanctiſsimi vel Martyres, vel Euãgelicę colũnæ ad Sanctorũ inuocationẽ aſtruendam? Aut verò hęc ab vno, vel altero Põtifice non ita multò antea prodierunt?

Verùm & feſtorum inſtitutio, Ipſaque Templorum extructio euidentiſsimum inuocationis Sanctorum, toto orbe terrarum eſt argumentum. Apoſtolica verò cõſtitutione præter alia docemur, vt in diebus Apoſtolorum, qui eſſent mortui, & B. Stephani Protomartyris Chriſtiani vacarent, ac reliquis diebus Sanctorũ Martyrũ qui Chriſtũ vitę ſuæ antepoſuerunt. Vacarent (inquã) ſic, vt (quẽadmodum ait Apoſtolus) meminiſſent præpoſitorũ ſuorum, qui ijs locuti ſunt verbũ Dei, quorũ intuentes exitũ conuerſationis, imitarentur & fidẽ. Ita ſchiſmatici ab *i* Optato vocati ſunt Donatiſtæ, vt ab Eccleſia habitus eſt Hæreticus Euſtachius, quia non cõmunicabant memorijs martyrũ, quas quia Felicis Pontificis tempore extingui vnà cum eorum veneratione curabant, Synodo cautum eſt, vt tantò magis inſtarent, vt ſuper memorias Martyrum miſſæ celebrarentur. Sancti verò *k* Martialis templi à ſe edificati in memoriam B. Stephani Protomartyris, mentionem facit, vt & reliquis Apoſtolis aliquibus fuiſſe ædificata, niſi ipſis credatur *l* hiſtorijs parietibus certè ipſorum templorum antiquiſsimis, velit nolit ſtulta hæreſis credat neceſſe ſit. Atqui templa & feſta inſtituta ſunt ad *m* orandos Sanctos, eorũque vitas recolendas, ac ſedulò imitandas.

Ad hæc omnia, accedunt perpetua temporum ſerie, ad reliquias Sanctorum miracula diuinitus effecta: quibus eos non ſolùm inuocatos fuiſſe, verùm etiam vota precantium audiuiſſe maniſeſtiſsimũ eſt. Sed & neminem conſtat in catalogum Sanctorum hactenus fuiſſe conſcriptum, cuius ſanctitas à Deo miraculis haud fuerit cõprobata. Quæ res maximi quoq; ponderis eſt ad Eccleſiæ, veritatiſq; Catholicę certã notam indicandam, quã neq; Hæretici vlli, neq; Ethnici, aut Mahometani vnquam

a In Oratione de B. Maria, & Oratione 19. in Cyprian.
b D. Ephrẽ in oratio. in 40. Martyres & in lament. Mariæ ad crucẽ ſtantis, Et Baſi. in oratin. in 40. Martyr.
c In orat. in Theodorum Martyrem.
d Orat. in qua inuocat Gorgoniam.
e In orat. de S. Martyr. Epiphodio & Alexand. & homil. de natali D. Geneſ.
f In c. 2. Epiſt. Pauli ad Philemonem.
g Lib. cont. Celſum ad finem h. lib. 3. ca. 13.
Aurelianus in vita S. Martialis.
Li. 8. conſtit. Apoſtolorum c. 33.
Theodoretus in Epiſtol. Pauli ad Heb c. 13.
Epiſt. ad Heb.
i Epiſt. 2. Felicis in Tom. Concil.
k Epiſtol. ad Burdegal. & Aurelianus in eius vita.
l Abdias l. 5. & 6. hiſt. Euſeb. lib. Eccle. hiſt. c. 16.
m D. Baſil. in reg. fuſius explicatis in reſpõ. ad 40.

habuëre: ac propterea vinculis miraculorum ſe in Eccleſia Catholica teneri aiebat ſanctus Auguſtinus. Quæ miracula Catholicis nunquam, ſi contra rectum Religionis cultum Sanctos orâſſent, fieri permiſiſſet. Quæ ſi quis non credat accidiſſe, is & omnipotentiam Dei pernegat, & vniuerſę antiquitati, grauiſsimiſq; omnium ſeculorum teſtibus (quos tamen Hæretici ipſi ſanctiſsimos interdũ agnoſcunt) omnem auctoritatem detrahit. Quòd ſi alij (quemadmodum blaſphemi illi Cẽturiatores Magdeburgenſes fecerunt) eadem miracula vocant pręſtigias Dęmonum, agnoſcant tum neceſſe eſt, ſeſe ex eadem ſchola prodijſſe, ex qua vel *a* Manichæi, vel Pagani, vel poſt Manichæos alij Hæretici, vel ipſi adeò Phariſæi, & Scribę prodierunt; ij enim omnes ſimile conuitium in Chriſtum Dominum, eiuſq; ſanctos Martyres iaciebant, cùm ille cœleſtem ſuam doctrinam ſequẽtibus ſignis ad Sanctorum corpora præter naturę ordinem editis confirmaret, atque ora malignantium obſtrueret. Quidni verò negabunt iſti patrata miracula per Apoſtolos, quorum ſine vlla ſuperſtitionis ſuſpicione vmbra, ſemicinctia, ſtrophiola, ægrotos tangentia mirabiliter ſanabant? ſcilicet Dominus IESVS qui veritas ipſa eſt, mendacium pronunciabat, cùm maiora quàm ipſe de his rebus feciſſet, miracula facturos diſcipulos ſuos prædixit. Porrò nemo niſi impius ea vnquam negauit, quemadmodum *b* Tertullianus, atq; Lactantius fusè docuerũt. At Luthero, Caluino, Illyrico, & cęteris eiuſmodi ſordibus fidem adhibere, quã Chriſti Domini Eccleſię neges, quęnam eſt, ſi non hęc diabolica ſuperſtitio eſt? Sin autem ad fidem plantandã, aut ad extraordinarias à Deo miſsiones perſuadendas miracula ſemper neceſſaria fuere, ſicut ex vtroque *c* Teſtamento, ac *d* Patribus planiſsimum eſt, quodq; vel Melanchthõ, (licet Hęreticus) coactus eſt fateri, cur Magię, aut Antichriſti impoſturis ac ſignis mendacibus tribuas, quod dexterę Dei nũquã abbreuiatę, qui mirabilis ſemper fuit in Sanctis ſuis, tribuendum eſt.

In Indijs ſanè nouoque orbe Chriſtiano ſurdis & mutis redditio ſenſus, vitaque de mortuis reſtituta, morbi itẽ alij vel ſolius aquę in nomine Domini benedictę, vel Baptiſmi Sacramento accepto ſanati, dubia poſſent hoc noſtro ſeculo eſſe miracula, niſi eadẽ in primitiua quondã Eccleſia contigiſſe ſciremus. Niſi inquã Euangelij propagationem, quę ijs in regionibus per ſolos Catholicos fit, conſequuta fuiſſent, quę per Apoſtolos Deus operabatur antiquitus, Idolorum euerſio, crucis vbique trophæi erectio, ſcelerum neſandorum horror,

martyria,

Miracula Sanctorũ.
Aug. li. de vtilitate credendi. & lib. contra Epiſt. fundamenti cap. 4.
a Auguſt. lib. vno cont. Manichęos c. 16.
b Tertull. in Apologet. c. 21.
c Exod. 4. Matt. 10. Mar. vlt.
d Auguſ. li. 22. de ciuit. Dei c. 8.

martyria, lumen deniq; veritatis, diſpulſa gentiliũ errorum teterrima caligine, ſplendidiſsimum. Videre autem à Catholicis pauperibus, inermibus, atque omni penè humano præſidio deſtitutis tot maria emenſa, ignotaq; lingua ad Chriſti Domini fidem conuerſos fuiſſe tot populos, qui non ſolùm humanum ſanguinem ſitiebãt: verùm etiam non ita pridem, humana quoque cadauera iam fœtentia, exhumare ſolebant ad cibum: Videre inquam verbo Chriſti à Catholicis tantùm prædicato iniecta iam Orienti, Occidenti & Meridiei frena pietatis, an vt hoc euidentiſsimum miraculum miraculorum eſt, ita etiam id, quod paulò antè diximus, manifeſtè deſignat, miracula in Eccleſia ſemper fuiſſe, atque hæc ad veritatem fidei Catholicæ, & ad ſigna Antichriſti, atq; falſorum magorum dignoſcenda maximè facere?

Sed vt redeamus ad id, vnde digreſsi ſumus, priſci Orientis Patres, ijq; grauiſsimi teſtes pleni ſunt miraculorum, quæ fiebãt ad martyrum ſepulchra; quamobrem & hæc cũ mauſoleis Imperatorum conferuntur à D. *a* Ioanne Chryſoſt. & ijs ille dæmones torqueri, ait, ſicuti & puluere ſancti Cypriani D. Gregorius Nazianzenus; atq; oſsibus beati Theodori, Gregorius Nyſſenus, ac reliquijs quadraginta Martyrum, & beati Mamantis, ſanctus Baſilius, & B. Babylæ Martyris mutum fuiſſe redditum dæmonem apud idolum Apollinis Daphnæi Nicephorus; Atque ex ſepulchro & oſsibus B. Euphemiæ Martyris in Concilio Chalcedonenſi conſecutam illam admirabilem diſputationis diſcuſsionẽ ſcriptum reliquerunt; præter ſexcẽta alia, quæ huc minimo negotio ex Theodoreto, & alijs antiquiſsimis Græcis poſſent afferri.

a Chryſoſt. hom. 29. in 12, c. 2. Epiſt. ad Corint. & in orat. de virtutibus & vitijs.

Niceph. li 15. cap. 5.

Quare i modò Chytræe, & Catholicã Eccleſiam Idololatriæ teterrimæ argue. Qui ſi Græcæ Eccleſiæ teſtimonium ad cõprobandas hæreſes tuas iterum accerſis, conferes iſta cum tuis, qui te ad hanc impietatem lactârunt, & videbis ab omni antiquitate iſtas Lutheranas blaſphemias fuiſſe ſemper exploſas. Deſines verò tandem cum Vigilantio vereri, ſanctos, quoniam hinc corporeis vinculis ſunt ſoluti, audire petentium preces, ac propterea non eſſe inuocandos. Audiunt enim mira celeritate eã percipiendi, quæ Deus vult, vt aduerſus Vigilantium D. Hieronymus ſcripſit, ac vult quidẽ Deus, vt ſeſe collaudent, & eam, quæ nunquam Apoſtolo teſtante charitas excidit, continenter exerceant. Audiunt item S. Angelorum miniſterio, cuncta, vt D. inquit Baſilius, perluſtrantium, cùm in diuino quoque verbo, in quo relucent, ac quaſi in ſpeculo cernuntur, oẽs creaturæ ea intueantur, quę ad ſeſe, ad glorię ſuæ perſectionẽ attinent, quemadmodum D. Gregorius, & Fulgentius dixerunt. Ecquid aũt non viderint ad charitatem ſuorũ ſpectans, qui Agnum, vt S. ait Euangeliſta, ſequuntur, quocunq; ierit, ac videntem omnia vident? ſcilicet Sancti & «
Martyres adhuc in corpore cõſtituti (vt S. «
aiebat Hieron.) cũ adhuc pro ſe eſſe debẽt «
ſoliciti, poſſunt orare pro cæteris; quantò «
magis poſt victorias, poſt coronas, poſt tri- «
umphos? vnus homo erat Moyſes, ſexcen- «
tis millibus armatorũ veniam à Deo impe- «
trat. Et Stephanus imitator Domini ſui, & «
primus martyr in Chriſto pro perſecuto- «
ribus ſuis veniã deprecatur, & poſtquã cum «
Chriſto eſſe cœperint, minùs valebunt? «
Paulus Apoſtolus, ducentas ſeptuaginta 7.
ſex animas ſibi dicit eſſe condonatas, & «
poſtquam corpore reſolutus, cœperit eſſe «
cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt, & pro «
ijs qui toto orbe ad ſuum Euangeliũ credi- «
derunt, mutire non poterit, melioręq; erit «
Vigilantius canis mortuus, quàm ille Leo «
viuus? Et hęc quidem D. Hieronymus. «

At præterea ſi voluntatis & Spiritus imperium omnia membra noſtra ſentiunt, licet per ſe ſurda, ſi quod membrum benè vel malè habet compatiuntur, aut congaudent, & alterius mentem vel per atramentum cernimus, ac mortui, Lazarus; & Thabitha vocem Chriſti Domini, & Petri exaudiuerunt, & Prophetę aliorum abſentiũ cõſilia & ſecreta cognouerunt, Vti Eliſeo cum Giezi, & cum Rege Syriæ, & Petro cũ Anania & Saphira contigit, Spiritu nimirũ ſancto, qui pro nobis poſtulat (ὑπερεντυγχάνει) gemitibus inenarrabilibus, id operante, poſtea dubitabimus, quin multò magis, cùm Chriſtus Dominus in terris hoc pro ſua reuerẽtia exauditus impetrauerit, ij pleniſsimè in cœlo ſint aſſecuti? Rogo (aiebat) te Pater, vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, &c. Claritatem quam dediſti mihi, dedi eis; vt omnes vnũ ſint, ſicut & nos vnum ſumus; quam quidem claritatem (exponit ſanctus Hilarius) vult intelligi honorẽ, affirmãs ſanctos Dei, nõ voluntate mẽtis tantũ vnũ eſſe in Chriſto, verũ naturali quadã per gratiam impertita vnione, vt ſicut ipſe viuit per patrẽ, ita ipſi viuãt vita Chriſti; & impleatur dictũ illud D. Petri, quo dicit: Sanctos diuinę cõſortes eſſe naturę, atq; illud Domini: Ego ſum vitis, vos verò palmites. At viuere per Patrẽ, ac cõſortes eſſe naturę diuinæ, & palmites eſſe Chriſti, quid hoc eſt, ſi non eſt, & in eiuſdẽ Patris lumine videre lumen, quicquid aduerſus expreſſum Dei verbum mẽtitur Caluinus, & operari per gratię participationẽ, id quod Chriſtus per ipſam ſui eſſentiam,

Caluin. li. 1. c. 20. art. 21. hiſt.

eſſentiam, vnionemq́ue cum diuinitate, ac meritum & audit, & operatur.

Cæterùm ob reſipiſcentem animam Angeli lętantur, qui plus ſuper vno peccatore pœnitentiam agente gaudent, quàm ſuper nonaginta iuſtis, ac non ſolùm veteris legis, ſed & noui Teſtamenti tempore phialas aureas odoramentorum, & incenſa multa offerunt Deo, quę vt ſcriptum eſt in Apocalypſi, ſunt orationes Sanctorum, ac poſtea verebimur, quin odorē odoramētorum, & incenſi, id eſt, vota & preces Chriſtianorū à Sanctis audiantur in cœlo?

Quòd ſi ſuperioribus ſolidiſsimis rationibus prætermiſsis, plumbeum à Caluinianis petens argumentū vrgeas Sanctorū, haud eandem eſſe, quæ Angelorum eſt ratio, quod hi, non illi adminiſtratorij Spiritus ſint, imprudentiſsimè id facis. Neq; enim agimus, nū Sancti mittantur ad nos, ſed, num orent pro nobis, noſtraſq́; precationes inaudiant. Romani certè non erant adminiſtratorij ſpiritus, & tamen Apoſtolus rectiſsimè eos rogabat, vt pro ſe orarēt. Quibus vt alijs Chriſtianis vitam hanc etiamnum agentibus, niſi ratio deſuit, qua deſideria noſtra cognoſcerent, quantę nā ſtoliditatis erit, cogitare vbi eſt ſummum Eccleſiæ triumphantis cum hac militante vinculum atq; communio, & vbi vtriuſque ſpiritus, idem Deus cœleſtem illā Sion admirabili & immenſa luce perfundit, vt ibi vota noſtra non innoteſcant.

Quòd ſi animalis homo capere poſſet ea, quæ Dei ſunt, nemo eſt, quin planiſsimè intelligeret, nullam præter incredulitatē atq; hęreſim eſſe cauſam, cur Sancti, q ſunt in cœlo, & nos nō audiant, atq; pro nobis nō orent. Vt enim vtrūq; nō fieret, quatuor omninò cauſę afferri poſsēt, quarū cū nulla ſit vera, claudat neceſſe eſt ora pfidię & obmuteſcat. Vt S Ambroſij verbis vtar.

S. Ambr. in ca ad Romanos.

Porrò cauſſæ illę ſunt, quòd Sancti in cœlis, aut res noſtras ignorant, aut pro nobis orare nequeunt, vel nolunt, aut deniq; ne id faciant, à Chriſto vnico mediatore prohibentur.

Verùm in primis non ignorant ij, quæ fiunt apud nos, tum ob eas rationes, quas paulò antè attulimus, tū quod illi miſerias noſtras plus ſatis experti ſunt. Qui verò Angelorū apoſtatarum ruinas erāt impleturi, Angelis itē (vt inquit Chriſtus) futuri erant æquales, eodemq́; in lumine noſtra cognituri; in quo eadē Angeli noſtra cognoſcunt. Ac dē Angelis quidem nulla ne apud Hæreticos quidē eſt dubitatio, quin noſtra cognoſcant, quòd etiam ex hiſtoria Cornelij liquidiſsimū eſt. Veruntamen & manifeſtiſsimum eſt, Sanctis eandē fuiſſe per ſuum ſanguinē comparatā prerogatiuā à Chriſto, ac proinde ex verbo Dei atque ex hiſtoria Abrahami, qui preces exiſtentis in inferno (tanto licet chao interiecto) audiuit, a S. Patres hanc veritatem vt comperatiſsimam aſtruxerunt. Sed & illud inuictū eſt argumentum in Apocalypſi, vbi nō Angeli tantùm, verùm etiā Seniores & alij orationes eorum, qui ſunt in terris offerūt Deo: Ac cùm b beatus is ſit, qui habet omnia, quę vult, & nihil vult mali; cumq́; Sancti (quēadmodum ſcripſit D. c Auguſt.) velint etiā intelligere, quæ apud nos gerantur, vix beati, aut pij eſſe poſſent, ſi ea, quę neceſſaria ſunt, & ad tantam pietatem pertinent haud cognoſcerent.

a S. Augu. li. 2. de cura p mortuis agenda ca. 14. & 15.
Cyrill. 9. li. in Leuit.
b Auguſt. lib. 13. de Trin. c. 6.
c in Pſal. 108.

S. Ambro. lib. de viduis, vbi triplici ratione ſanctos inuocandos eſſe oſtēdit.

An verò, qui carnis pondere preſsi diligentiſsimè pro alijs orabant in mundo, id iam omni depoſita ſarcina in cœlo facere nequeant, vix ſtupidiſsimus aliquis dixerit. Sanctorum enim mentes cum Deo, qui puriſsimus eſt actus, proximè cōiunctæ immenſam, & inexcogitabilē (vt ita dicā) perfectionem ſunt aſſecutæ, vt longè quàm in mundo fuēre, ſint potentiores. Nec verò amici Dei eſſe deſierunt, quibus cū in terris maxima myſteria, excellentioremq́ue charitatis viam Chriſtus Dominus oſtenderit, hęc eadem multò magis in cœlis ijs aperuit, atque diffudit, qui admirabilem illam charitatem, ac gloriam in hæreditatē perpetuam ſortiti ſunt.

At ſi neges Sanctos velle pro nobis orare, alterutrum fatearis neceſſe eſt, vel voluntatē (quod abſurdiſsimum eſt) dē mortuo corpore interijſſe; vel ſi eam habent, nefarium eſſe cogitare eam fruſtra eſſe, quę ad charitatis actum (vt Philoſophi aiunt) non reducatur, quippè cùm certò ſciant, continentem nobis eſſe colluctationem cū aereis poteſtatibus, quæ nos circumeunt, vt deuorent; videant aūt nos (vt Apoſtolus inquit) factos eſſe ſpectaculum Angelis, & mundo, quāobrem & promptiſsimi ſunt ad petēdum nobis ab eo Duce ſubſidium, qui per eos non ſolùm ſine vlla ſui iniuria, verum etiam cum inſigni clarificatione tot miracula, & munera charitatis erga humanum genus impleuit.

Reſtat igitur, id quod ad faciendum ſimplicibus fucum commentus eſt per hæreticos Satanas, nimirum, hoc intercedendi pro nobis officium ſolius eſſe Chriſti, quaſi hoc ita alijs prorſus indixerit, vt piaculum ſit, ſi quis per Sanctos ad Chriſtum adire tentauerit.

Primùm autem neque vſpiam legitur à Chriſto id Sanctis fuiſſe interdictum, ac ſi Chriſto iniuria irrogaretur, quod Sanctos inuocamus, iniuriā Apoſtolus intulit Chriſto, cùm Philemonem & Romanos rogauit, vt pro ſe orarent. At Paulus (inquies)

orabat

orabat viuos, nõ mortuos: Tãtò ergo maiorem irrogabat iniuriã Domino, cũ ijs vteretur interceſſoribus, qui eſſent, necne, amici aut inimici Dei ignorabat. Porrò non ſunt mortui Sancti, qui cum Chriſto, qui vita eſt, vitam viuunt veriſsimam. Iuſtorum (inquit ſapiens) animæ in manu
Sap. 3. Dei ſunt, viſi ſunt oculis inſipiẽtium mori, illi autem ſunt in pace. Non legiſtis (in-
Matth. 22. quit Chriſtus Dominus) quod dictum eſt à Deo: Ego ſum Deus Abraham, Iſaac, & Iacob, non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum: atque alibi. Beati mortui, qui in Do-
Apoc. 14. mino moriuntur. Iam minor non erat in-
Hiſt. Tri. iuria (ſcriptum eſt aduerſus Iulianum A-
part. lib. 6. poſtatam in hiſtoria Tripartita) minorq́;
ca. 44. contemptus Baptiſmum perſuſionem, aut Chriſtum Galilæum appellare, quàm Sanctos, qui cum Chriſto viuunt & regnant, appellare tantùm mortuos.

1. Ioan. 2. At iterum vrgebis: Chriſtus eſt aduocatus noſter. Scilicet id neſciebamus; non eſt autem ſcriptum eum ſic eſſe ſolum aduocatum, vt alijs prorſus hoc munus fuerit ademptũ; alioquin facinus eſſet inexpiabile alterum pro altero homine orare; Chriſto enim eadem in terris poteſtas & officiũ eſt, quæ eſt in cœlis. Sed cùm ille aduocatus eſt, id habet, quod alij non habent, vt, quẽadmodum ipſemet Euangeliſta ſubdidit; ſit redemptio pro peccatis noſtris, ſoluat ipſe pretium, ſit inquam non ſolùm in ſe, verùm etiam in alijs aduocatus. Cur me perſequeris? dicebat Saulo, cùm Sanctos perſequeretur. Addo, Aduocatus eſt, non ſolùm qui interpellat pro nobis, quod cuiuis licet, verùm etiam quoniam poteſtatem habet quicquid petit concedendi: qui enim in inſtanti (vt Theologi loquuntur) ſuæ cõceptionis conſummatã gratiam & gloriã adeptus eſt, tum quicquid in vita promeritus eſt, id promeritus eſt nobis. Itaque quicquid petit, id ei iure debetur, ſic ſuo innititur iuri cùm petit. At Sancti non ſuo, ſed Chriſti iuri atq; miſericordiæ innituntur, cũ orant pro nobis: Id quod fida Chriſti Sponſa Eccleſiã diſertiſsimè oſtẽdit, cũ orationibus Sanctorum addit, per Chriſtũ Dominum noſtrũ; atq; in Litanijs à Chriſto miſericordiam, à Sanctis orationem ad eam à Chriſto impetrandam petit.

Cur igitur (inquis) Paulus ait, vnum eſſe mediatorem Dei, & hominum? Nempè, quod natura mediator vnicus eſt, quatenus vnus idemq́; verus Deus cum Patre, qui noſtris ſceleribus erat offenſus, ac verus homo nobiſcũ, qui Deum offenderamus. Deinde quod is vnicus eſt mediator officio redemptionis, quod nemini alteri vnquã cõ-
1. Tim. 2. uenit, ipſe enim ſe dedit redemptorem & ἀντίλυτρον pro omnibus. Præterea qua ratione interpellat pro nobis ſic interpellat, nulla vt pro ſe egeat interpellatione. Mediatio autem Moyſis (ait Cyrillus) ſicut ſerui eſt, Chriſti ſicut filij. Ad hæc accedit ea, quæ impulit Apoſtolum, cauſſa, cur hãc de Chriſto mediatore ita veritatem incul- Act. Apo. ca. 19. & 7.
caret. Epheſij enim ac Græci alij vicini, quorum Epiſcopus erat Timotheus, ex Simone Mago angelos habendos eſſe pro redemptoribus putabant: quod & ex a Actis Apoſtolorum diuus b Hieronymus ad Algaſiam, & ſanctus c Chryſoſtomus atque d Theodoretus exponunt. Cæterùm quis ita hebeti ſit ingenio: vt, quoniam e Apoſtolus inquit: ſolùm Deum habere immortalitatem, illicò inferat, neque Angelos, neq; animos eſſe immortales? Alia enim ratiõe Deus immortalis eſt, qui (vt verbis vtar f Iuſtini Martyris) ex propria natura, non item ex aliena voluntate immortalitatem habet; alia angeli, & animi non tam natura ſua, quàm Dei voluntate. Ita alia ratione Chriſtus Propheta, alia reliqui Prophetæ, alia ille fundamentum, alia Apoſtoli fundamẽta: Sed tamen vtriq; Prophetę, & fundamẽta, alia ille interceſſor, alia ſancti interceſſores noſtri. Chriſti natura, qua Deus & homo: ſancti gratia, quia ſunt homines. Chriſtus ſanguine & orationibus; ſancti nõ ſanguine, ſed precibus. Itaq; quoniam cũ fundamentũ ſit, cętera fundamẽta nõ euertit, ſupra ſe poſita, itá quoniam interceſſor eſt, reliquos nõ abnuit, quibus adeò intercedendi vim, & facultatem præſtat.

a Act. Apoſt. c. 19. & 7.
b Hieron. quæſt. 10. ad Algaſiã
c Chryſ. in 2. c. Epiſto. ad Coloſſ.
d Theodo. in priorẽ epiſt. ad Timotheũ.
e 1. Tim. 6.
f Iuſtinus in quæſt. Chriſtianis propoſitis.

Hac reſponſione reliqua concidunt in Hæreticos tela, quæ in Catholicos intorſerunt. Quod enim Chriſtus ſit oſtium per quod habemus acceſſum ad Patrem, non propterea mutua, vel inter homines, vel inter cælites nobiſcum oratio tollitur. Ad idem enim oſtium ijdẽ nos ducunt, qui orãt pro nobis, nec per aliud ingredi quàm per Chriſtum ad Patrem audemus. Si verò ad "ægrotos (inquit S. Ambroſius) nõ ipſorum "ſed aliorum precibus inuitetur medicus, "certè nos quibus mens ægra eſt, & peccato- "rum vinculis impedita, debemus nos, non "noſtris, ſed Sanctorũ interceſsionibus Deũ medicum animæ inuitare.

Nec (quod Caluiniani mentiũtur) pro- Caluin. li. 3. ca. 20. arti. 21. Inſti.
pterea dubitamus, quin Chriſtus det nobis quod petimus, quaſi ſeuerior eſſet, nec verax. Gratiſsima enim ſemper fuit humilitas Deo. Zachæus indignũ ſe putabat, qui coram Deo ſe ſiſteret, Centurio puerum ad Chriſtũ mittit, nec tamen minus aliquid de Deo quã æquum eſſet ſentiebant, qui vt Iob verebãtur opera ſua, nec ſibijpſis aliquid dignitatis adſcribere audebant. Denique quas Caluinus affert rationes, hæ omnes euaneſcunt, cũ homines pro homini-

 bus,

bus,& Angelos pro nobis item orare demõſtratum ſit. Qui verò tot media nobis propoſuit Deus, vt ad eũm per Chriſtum accederemus, is tanto magis bonitatẽ ſuã & ſapientiã multiformem exeruit, cũ per innumeros riuos ex inexhauſto illo infinitę charitatis fonte gratiã in Eccleſię hortũ vndequaq; deriuet. Itaq; Hęreticis illud dici poteſt: cur tu nequã es, cũ Deus ita ſit bonus?

S. Amb. de Iſaac & de anima.

Simile eſt, quod ex eodem Patre affertur. Chriſtum eſſe os noſtrũ; per quod loquimur cum Patre, noſtrum oculum, quo videmus Patrẽ, &c. os enim, & oculus noſtrum, qui ſumus in terris, & Angelorũ ac beatorũ Spirituũ, qui ſunt in cœlis, eſt Chriſtus. Itaq; vt noſtræ, ita Sanctorũ orationes in Chriſti nomine exaudiuntur, ſicut, qđ paulò antè dicebamus, Vniuerſa per Chriſtianum orbem canit Eccleſia Catholica.

Addunt in Concilio Carthaginenſi, Patres prohibuiſſe, ne qua oratio in altaris Sacrificio referretur ad Sanctos; ſed decipiuntur cùm alios tẽtãt decipere. Neq; enim eo in Concilio de orationibus ad Sanctos, ſed de ſacrificio ipſi Deo offerendo habita fuit mentio. Ita B. Auguſt. reſpondebat Manichæis, idipſum Chriſtianis obijcientibus, Sacerdotes Chriſtianos non offerre Sacrificia Martyribus, ſed Deo. Cæterùm orare Deum, vt Martyrum meritis conſocientur & orationibus adiuuentur.

Lib. 20. cõ. Fauſt. Manichæum. ca. 21.

Artic. 24. Inſt. Caluin.

At Sanctis, inquiunt, adimitur requies, cùm orantes pro nobis noſtris orationibus diſtrahuntur. Hic verò vide ſenſum verè hęreticum & animalem. Quid ni item Angelis, atque adeò ipſi Chriſto tanquam homini adimetur requies, cùm vndique ad eum orationes fundimus?

In Phil. 1. ſiue occaſione ſiue veritate Chriſt. annuntiatur.

Sed & aiunt, Chryſoſtomus pronunciat, non eſſe nobis opus patronis, noſque faciliùs Deum per nos, quàm per alium quemuis exoraturos. At mirum eſt, cùm vbique D. Chryſoſt. Sanctorum inuocationem acerrimè tueatur, ſexcenta loca apertiſsima ab Hæreticis relinqui, vnum afferri, quẽ tamen (vt ſolẽt) vaſerrimè ad ſe detorqueãt. Aiebat autẽ in eo loco, aduerſus Sacerdotes quoſdã, qui ſe ita Sanctorum patrocinio committebãt, vt interea nihil ipſi niſi peccata committerent. Quibus certè nihil Sanctorum orationes prodeſſe alibi beatus affirmat Chryſoſtomus. Homilia enim in Matth. Si (inquit) negligentes fuerimus ac deſides, nec per aliorum quidem merita poſſumus ſaluari, &c. Hæc autem dicimus, non vt pro peccatoribus ſupplicandum eſſe, ſanctis negemus; ſed ne noſmetipſos in otium ac deſidiam reſoluamus: & dormientes ipſi alijs tantummodò noſtra curanda mandemus. Et homilia 5. in Matt. ait. Etiamſi Abraham Patriarcha pro nobis ſupplicet, qui in ſuis vitijs permanendo immedicabiliter ægrotant, abibit Deus, relinquens rogantem, ne vocem pro talibus interuenientis exaudiat, &c. Non igitur quaſi oſcitantes & deſides ex aliorum meritis pendeamus. Habent enim vim pro nobis, & quidem maximam, orationes, ſupplicationeſq; Sanctorum, ſed tunc profectò, cùm nos quoque ad ipſum per pœnitentiam poſtulamus, & ad ſtudia meliora cõfugimus. Et homilia 43. in Geneſ. Quando (inquit) quod ex nobis eſt, ſimul afferim⁹, & accedit interceſsio Sanctorum, plurimũ nobis confert, quòd ſi ipſi negligentes fuerimus, & ſpẽ in illis ſolis collocauerimus noſtræ ſalutis: nihil ampliùs nobis prodeſt. Non quòd infirmi ſint iuſti, ſed quia propter noſtram deſidiam nos ipſos perdimus. Et homilia prima in priorem Epiſtolam ad Theſſalonicenſ. ait. Quid mihi opus eſt, inquis, aliorum precibus, quando ipſe ſedulus fuero? nunquã hoc dixeris homo: neceſſe eſt, & multa prece neceſſe eſt, &c. Ac vbi multis rationibus Sanctorum implorationem ſummoperè nobis neceſſariam cõprobauit, ſic deniq; orationem cõcludit. His itaq; cognitis, nec Sanctorum preces contemnamus, nec totum in illas proijciamus: hoc quidem ne temerè inſidijs opprimamur: illud verò, ne extra multum lucrum, & profectum excidamus: Sed oremus etiam, vt pro nobis precentur, manumq; porrigant, adhæreamuſque ipſi virtutis ſtudio, vt bona diligentibus Deum promiſſa conſequi valeamus.

Porrò neque obliuiſcimur Abrahami in noſtris precibus, ſicut Caluinus calumniatur, extat enim in ijs illud, omnes S. Patriarchę & Prophetę orate pro nobis. Apoſtolos quidem ac reliquos alios quoſdam nominatim inuocamus, quod Chriſtianã Eccleſiam, in qua nos ſumus, fundârunt, quod miraculis, ac ſanguine illuſtrem reddiderunt, eoſque nobis Saluator Doctores nominatim tradere dignatus eſt.

Ad hæc blaſphemiam cæteris nectunt, cùm blaſphemiam eſſe Catholicorum dicunt, qui Mariam Virginem orantes, vocamus ſpem noſtram.

Sed interim virus impietatis hoc fuco tegunt, Pater enim eſt Deus, ac tamen haud blaſphemamus, cùm vocamus aliquem Patrem: nec blaſphemabat Apoſtolus, cùm ſcriberet per Euangelium, ego vos genui. Lux & lumen eſt Chriſtus, nec tamẽ Chriſti blaſphemia fuit dicentis: Vos eſtis lux mundi. Spes noſtra primaria & corona, & gaudium, & gloria eſt Chriſtus: Nec tamen Paulus fuit blaſphemus, cùm Theſſalonicenſes compellans: Quæ eſt enim (inquit) noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? 1. Theſſ. 2.

riæ? nonne vos ante Dominum noſtrum
Iesvm Christvm eſtis in Aduentu
eius? Vos enim eſtis gloria hoſtra & gau-
dium. Quod ſi ſano ſenſu illi de homini-
bus adhuc in terris verſantibus dixere: Ec-
quid de beatiſsima Virgine cæteriſque di-
cemus, quorum nobis certiſsima charitas
eſt? quique ante conſpectum Dei coronas
immarceſsibiles ſunt aſſecuti?

At eſto, inquiunt, ita Inuocentur Sancti,
illud autem, quòd per Virginis beatiſsimę,
atque aliorum Sanctorum merita oretur
Deus, ferri non poteſt. Sed his reſponden-
dum eſt, eò magis Chriſti mecitum celebra-
ri, quò eum non ſibi ſoli, gloriam & me-
rita, ſed nobis ac tantò magis Sanctis pro-
meritum fuiſſe confitemur. Ipſe enim, qui
ſe nobis dono dedit quomodo ſecum non
nobis omnia donauit? In capite quidẽ ple-
nitudo ſenſuum eſt: At ſi neges membra
moueri, vel ſentire, aut capiti iniuriã inſer
ci, ſi ipſi moueantur, id prorſus erit pleni-
tudinẽ ſenſuũ, etiã in ipſo capite tollere. Si
quoniam qui ex fonte ſcaturiunt riui, hos
putas fonti honorem demere, deciperis: cũ
ij vbertatem fontis magis oſtendant. Por-
rò nec de palmite negamus racemum pro-
dire, licet in primis è vite & palmitem ac
racemum oriri ſciamus. Ac ramus quidem
ſylueſtris arboris bonæ inſitus oliuę (vt
Apoſtolica ſimilitudine vtac) quia parti-
ceps fit radicis & pinguedinis illius, eundẽ
fert fructũ. Et homines igitur inſiti Chri-
ſto, non eundem fructum ferent, aut tantę
pinguedinis gratia inefficax erit, nihil vt
valeat ille fructus, aut nihil vt mereatur?
Quòd ſi in veteri Teſtamento per Sancto-
rum merita, Deus multa poſteris bona elac
gitus eſt; Et, verò propter hominum pec-
cata, plagas acerbiſsimas populis inflixit;
quid noui Teſtamenti diuitias ſpernimus,
aut negare audemus, per obedientiã Chri-
ſtianorum Deum præmia, quæ tam con-
ſtanter pollicitus eſt, pijs præſtitiſſe? Quic-
quid ergo blaterent Nouatores, Catholicũ
hac de re dogma vèciſsimum eſt. Moyſes
Exod. 31. orat Deum, quieſcat Domine ira tua, & e-
ſto placabilis ſuper nequitia populi tui, re-
cordare Abraham, Iſaac & Iſrael ſeruorum
tuorum. Azarìas quoque apud Danielem:
Dan. ca. 3. Ne tradas nos in perpetuum, neque auferas
miſericordiam tuam à nobis propter Abra
ham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuũ,
& Iſrael electum tuum. Quorſum putas
eos ſeruos, dilectos, electos vocari, niſi quo
niam, quæ illis impertita fuerat à Deo gra-
tia, & cui ipſi legitimè cooperati fuerant,
ea adhuc in poſteris fructus miſericordiæ
3. li. Reg. c. 11. & c. 15. & 4. Reg. c. 19. germinabat? Quin verò Salomoni con-
ceſſum eſt, ne eo ſuperſtite, pcopter Da-
uidem eius patrem ſcinderetuc illius Re-
gnum, atque Abiæ data eſt proles à Deo
3. li. 3. Reg. c. 15. ob eundem Dauidem eius Patrem, ac di-
xit Devs ſe protecturum ciuitatem pro-
pter ſe, & propter Dauidem ſeruum ſuum,
ſcilicet, quia (vt ſcriptum eſt) Dauid fe-
cit rectum in oculis Domini omnibus di-
ebus vitæ ſuæ. Itaque non eſt quòd du-
bitemus, quin quo tempore Chriſtus Do-
minus abyſſum charitatis ſuæ in ſuos effu-
dit, multò item magis quàm veteris Teſta-
menti Patribus, vt alijs bona mereri poſ-
ſint Apoſtolis, & reliquis Patribus noſtris
conceſſerit. Videat pius quæ homil. 48.
in 18. cap. Geneſis ex ijs quæ produximus
teſtimonijs disertè D. Chryſoſtomus diſ-
ſeruit.

Ad extremum ergo Hæretici ne vl-
lam ſe habere cum Sanctis communionem
oſtenderent, ac verò nihil, quod Eccleſia
Catholica facit, non morderent: duo illa
obijciunt. Alterum quod coram B. Virgi-
nis, aut alterius Sancti imagine, orationẽ
Dominicam pronũtiamus: alterum, quod
Angelicam ſalutationem cecitando roſa-
rio ſæpè repetimus. Interea verò miſeri
nondum didicere, Sanctos à nobis vt ſocios
ad orandum tanquam fratres pijſsimos &
digniſſimos aſſumi, ſenſumque ipſum, ſi
quo ad bonum vterentur, eos docere po-
tuiſſe ad imitationem, ad dolorẽ ex pecca-
tis, ad ſpem de diuina bonitate concipien-
dam nos acriùs moueri, cùm imagines eo-
rum, qui quondam apud nos ſanctè vixe-
runt, aſpicimus; quàm ſi varijs cogitationi-
bus, & rerum caducarũ ſpecie ſubinde no-
bis occurrentiũ, mentem auertamus à cœ-
leſtiũ rerum contẽplatione. Quẽ enim pœ-
nitentem dum orat, non moueat imago B.
Magdalenæ lachrymas fundentis, mundo
renuntiantis, crucem amplectentis, vitam
deinde totam perpetua abſtinentia, & rerũ
quibus delectabatur nuditate traducentis?
Quis tum alto de corde ſuſpiria non tra-
hat, & non exclamet, ô Sancta, quod reme-
dium à Chriſto nacta es, id nobis procura,
noſtrarũq; miſeriarum, quas olim es per-
peſſa, ſic miſerere, vt miſericordiam eandẽ
nobis à Deo per Chriſtum exores.

Iam quod ad Angelicæ ſalutationis ite-
rationem attinet, ſi ponatur id, quod pluſ-
quam ſatis probatum eſt, beatiſsimam Vir
ginem vti gratiſsimum Deo inſtrumen-
tum, fuiſſe omnibus ſeculis (quod nec Hę-
retici iam negant) in vniuerſo orbe Chri-
ſtiano inuocatam. Diuinæ verò bonitati
ſemper placitũ fuiſſe, per eã in merito vni-
geniti filij ſui, in quo & ipſa multa merita
cõſecuta eſt, plurima beneficia cõferri, ne-
mo mirabitur, angelicã ſalutationẽ, piaſq;
alias orationes iterari. Quod enim per ſe
pium & ſanctũ eſt, id iteratum non modò

Bb 4 quid-

quidquam ſanctitatis amittit, verùm etiã ſanctitatẽ in animis piorum maiorem gignit, & ſancit.

Sed & antiquiſsima eſt, ad calculos orationum iteratio, ſicuti in Palladij hiſtoria extat. Ac nulla penè in vniuerſo orbe terrarum eſt regio, vbi Apoſtolicę atq; Catholicæ Eccleſię veſtigium aliquod ſit, quin adhuc in eą extet pia conſuetudo beatiſsimæ Virginis ſalutandæ, per hunc roſarij modum: Armeni, Indi, Græci id faciunt, vt mittam vniuerſam Eccleſiam Catholicam; quæ puriſsimam doctrinę, ac pietatis regulam ſemper ſeruauit, ac ſeruat.

Quare quibus id orationum genus haud arridet, ij meminerint, S. Auguſtinum dixiſſe, inſolentiſsimæ inſaniæ eſſe, velle abrogare id, quod per totum mundum vniuerſa obſeruat Eccleſia.

At meritò inquit Dauid, Beatum eſſe cũ, qui poſuit aſcenſiones in corde ſuo, diſpoſuit in valle lachrymarum. Hæ enim ſunt aſcenſiones ſanctæ meditationis & orationis, quando recolentes œconomiam ſalutis noſtræ aſcendimus, quaſi per quoſdam gradus; ab incarnatione & initijs vitæ Domini noſtri, vſq; ad paſsionem, & denique ad poſteriores glorias, & beatitudinem illam æternam, in qua per merita vitæ Domini noſtri IESV CHRISTI regnant cum Chriſto omnes Sancti, quiſq; pro menſura gratiæ, quam in hac vita conſecutus eſt. In aſcenſionibus autem iſtis adhibemus calculos, vt in illis veluti gradus aliquos memoriæ cauſſa conſtituamus. Porrò ad ſingula myſteria recitatur decies ſalutatio angelica beatiſsimæ virginis, quia numerus denarius pertinet ad perfectionem laudis diuinæ, ſicut ſcriptum eſt: In decachordo pſalterio pſallam tibi. Facimus autem hoc propter memoriam incarnationis filij Dei ex Virgine, & quia ex hoc myſterio cætera omnia ſalutis noſtræ opera profluxerũt. Quamobrem poſt ſingula myſteria ad hũc veluti fontem reditur, vt eò maiores gratiæ pro tanto beneficio vnde cætera promanârunt, diuinæ Maieſtati agantur, & Virgo beatiſsima pro nobis intercedat ad filium, pèr quam ipſe datus eſt nobis.

Cur autem non optimum eſt, cùm quinquies orationem Dominicam recitem, vt quinq; illa, quę pro nobis Chriſtus accepit vulnera, offerã Deo, ſiue cùm decies vt decalogi præcepta ſeruandi gratiam conſequar, ſiue trigeſies, aut tricies, vt ſingulos vitę Chriſti annos, eiuſq; immenſos labores pro humano genere exanlatos, ac pro nobis ſanctiſsimè traductos meminerim, ac per eoſdẽ labores meritũ Chriſti aſſequi ſtudeã, eandẽ Dominicam orationẽ recitẽ, vel denique ſępiùs adhuc ipſam angelicam ſalutationem repetam, perpenſa interim immaculata B. Virginis vita, quã & imitari cõnemur, & nobis aduocatam vti ante mille, & quadringentos annos S. Irenæus eam vocaſſe diximus, accerſamus?

Scilicet ſi ſępè ijſdem hominibus eodem die, pluſquam diuinum cultum exhibuerimus, & demiſſas genuum flexiones, ad quælibet verba adhibuerimus, ac (quod bellulnum ſapit) ſi canthari ad ebrietatem quotidie centies iterabuntur, ſcõmatiſque Eccleſia Dei frequenter traducetur, ſanctũque & tabernaculũ Dei creberrimè blaſphematum fuerit, hæc omnia pùrum verbùm Dei, purũ Euangelium erunt: orare autẽ ſæpè, & iterata cum amicis Dei habere colloquia, ſalutationeſq; repetere, cum iam nec aduenę, nec hoſpites, ſed ciues Sanctorum ſimus, idololatriam ſapiet?

Quòd ſi quis ſuperſtitioni tribuerit numerum illum precum ita frequentem, ſentiet opinor ſi paulò aduertat animum conſcientiam reclamantem, ac dicentem: ô homo tu quis es; qui alienum cor iudicas? Cũ enim nunquam probaueris vim pietatis in numero, quatenus numerus eſt, ab Eccleſia poni, quid fruſtra pietatem, quæ ad omnia valet, quæque nullis terminis circumſcripta eſt, vis in terram defodere?

Nec verò liberæ deſinunt eſſe precationes noſtrę, quaſi numero ac tempore aſtringantur; quæcunq; enim à Deo ſunt, ordinata ſunt; nec item propterea illis interdictũ eſt, quin ſi legitimè impediãtur aliquid ſibi demant earũ, aut item maiorem earum menſuram adſciſcant, quantum nempè & charitas erga Deum, ac recta ratio dictet.

Atqu ſi id, quod de numero inuidiosè ab hæreticis obijcitur, verũ ſit, cur eâdẽ ratione nõ cõuellatur Daniel, in hoſtili ſolo Clem. li. 7.
ter orans in die, quod quidẽ in ſingulis etiã lo- conſtit.
cis antiquiſsimè, id eſt, Eccleſia naſcẽte fie- Apoſtol. c.
ri conſueuiſſe, in Apoſtolicis cõſtitutioni- 25.
bus inuenitur? Cur itẽ Chriſtus Dominus nõ accuſetur in oratione pernoctãs, ac ter ipſa, qua traditus eſt nocte, ad Patrẽ orandum accedens, eademq; ipſi non ſemel offerens: Eccleſia item ſepties in die (quod & Clem. A.
Dauid faciebat) orans; quã Apoſtolorum poſt. cõſti.
traditionẽ Oriens primò, deinde occidens lib. 8. c. 24.
poſt horribiles illas perſecutionũ clades, v- Caſsianus
biq; recepit? Nam & Græci orationẽ in ſe- lib. 3. de in-
ptem tempora diſtinctã adhuc retinent, v- ſtit. Catho
tramq; enim cõiungunt primam cum ma- li. c. 4. & 8.
tutino, quas μεσονυκτικὸν ὄρθρον, πρώτην, Act. 3. &
τρίτην, ἕκτην, ἐννάτην, ἑσπερινὴν, ἀπὸ δειπνὸν seu ἐπὶ λύχνον vocant, quibus reſpon- 10.
dent ex Latinæ voces nocturnorũ, matutini ſeu laudũ, primę, tertię, ſextę, nonę, Veſperarũ & cõpletorij ſeu lucernatis, quod perpe

tuò

tuò vniuerſa Occidentis Eccleſia decantat ad gloriam Dei,& ad Chriſti paſsionis geſta quotidie recolenda, quemadmodum Apoſtoli declarârunt.

Clem. vbi ſup.

Verùm & compertum eſt, ſanctos illos Aegypti Patres conſueuiſſe ardentes identidem orationes in cœlum iaculari, ac D. Bartholomæum Apoſtolum centies in die, ac tantundem nocte genua flectere: Sanctumq; Apollonium Abbatem idem adhibitis quibuſdã precationibus facere; Paulũ Abbatem, 500. Monachorum Patrem in finibus Africæ nullo die quidquam prius agere ſolitum fuiſſe,quã trecentas orationes Domino obtuliſſet,quas calculis in ſinum ingerendis,numerabat.

In eorum vitis.

Hiſt. Trip. lib. 8. cap. 1. Pall. hiſt. 61.

Accedit ratio ad veritatem,atq; conſuetudinem, quæ tria cùm aliqua in re inueniuntur, nihil firmiùs(vt inquit S. Auguſtinus)eſt retinendum.

Qui enim legere neſciunt, aut iter habentes recitare orationes nequeunt,vel animolam meditationibus aut non aſſueto,aut fatigato,aliquid tamen ad diuinam gloriam boni dicere,quàm nugas effutire, aut inanium rerum obiectu diſtrahi malunt,percommoda hæc ijs ratio orãdi propoſita fuit. Atq; inde ſumma cum pietate factum, vt qui ſacræ ſeſe militiæ addixerunt, hi numerum aliquem precationum Dominicarum & Salutationum indies recitantes,quaſi penſum aliquem armis licet tecti,& aduersùs hoſtes progredientes,per ſoluere poſſent.

OCTAVA CHYTRAEI IMPOSTVRA.

Apud *a* Armenios,in Syria *b* quoque & Perſide, ac latiùs Aſia & *c* Africa, præcipuè autem in *d* Aegypto,ampliſsimis Aethiopiæ regnis, & in ea *e* Africæ parte, quam vnà cũ 40. regnis, tenet potentiſsimus Monarcha,quem incolæ Belungian,noſtri corrupta voce Preteſan appellãt, in *f* Pãnonia quoq; & Trãſſyluania, & in *g* Bohemia *h* Eccleſiæ, in vera doctrina Deo iuuante firmæ & ſtabiles permanent, ac Doctores pietate,doctrina,conſtantia & zelo ſingulari lupos ab ouilibus ſuis arcentes benignè & conſtanter fouent. Ac poſtea. Hæc de Eccleſiarum Græciæ, Aſiæ, Vngariæ & Bohemiæ, conditione præfari hoc loco Chronici lectioni,quam vſq; ad Auguſtum, & nati Chriſti tempora deduximus, volui; nam ea de cauſſa præcipuè ſcribi,& extare Chronica Deus voluit, vt vbi & qualis ſemper fuerit in mundo Eccleſia,ſciremus.

a Pag. 20. *b* 21. *c* 24. *d* 27. *e* 29. *f* 31. *g* 32. *h* 11.

IMPOSTVRAE RETECTIO.

Et in his omnibus quoque ſuo ſe gladio iugulat Chytræus. Dum enim de prouincijs & regionibus hiſce loquitur, vt vnam ibi vigere doctrinam ab antiquis temporibus oſtendat, quæ cum hæreſibus Germanicis conueniat,Catholicæ quidem Eccleſiæ veſtigia prodit antiquiſsima, velit nolit,qualia ſunt, quæ de eorum Liturgijs, & Sanctorum commemoratione & inuocatione,de Monachis,de cœlibatu Sacerdotum, de pleriſque omnibus penè ritibus disertè confitetur.

Ac de Armenijs dicit inuocationis & interceſsionis Sanctorum & oblationis Sacramenti, pro alijs ex preſsior & prolixior, quàm in veteribus Græcorũ Liturgijs mentio apud eos fit. Pag. 20.

De Syris,Maronitis,ad montem Lybanum,ait eos nunc ſolos ferè in Aſia Latinæ conformes Eccleſię eſſe. Pag. 22.

Hieroſolymæ non negat eſſe templa Chriſtianorum cum Chriſto Domino,dũ eius ſeruis,qui ſunt in cœlo S. Michaeli,S. Iacobo,S. Teclæ,S. Ioanni Baptiſtæ,S. Georgio,S. Demetrio,S. Catharinę,dicata; Varios item Monachos eſſe,ac præcipuè Franciſcanę familię, qui præcipuè ipſum Chriſti ſepulchrum,non ſine diuini numinis, magna prouidentia,cuſtodiunt. Pag. 24.

Ex Aethiopia, eoque ex pretioſi Ioannis ingenti Imperio fatetur, cũ ab illo Chriſtiana religio colatur Patrum noſtrorum memoria ad Sixtum IIII,& poſtea ad Clementem VII. Pontifices Maximos veniſſe Legatos,à quibus ſeſe pendere, & dirigi velle,& ſanctam Sedem Apoſtolicam agnoſcere,liquidiſsimè teſtati ſunt,quin verò Aethiopes illos, qui Abyſsini dicuntur,Romam religionis cauſſa venire,inquit, vbi & in Vaticano(quod verum eſt)proprium cum domo templum poſsident. Pag. 28.

In Pannonia non deeſſe Concionatores(vt ille inquit)Pontificios dicit, & in ea trans Danubium circa fluuium Arabonẽ Patriã agnoſcit ſancti Martini, in qua arx & ſepultura fit S. Stephani primi Vngariæ Regis Chriſtiani inſignis,quorum vtrumque cùm Sanctos nominet, videat qua doctrina,& ſanctitate vterque fuerint, Eccleſia verò eorum tempore viguerit ſimile enim prorſus præſenti Catholicę Eccleſiæ reperiet.

In Bohemia Huſsitas omnia ferè Pontificia,in cæteris articulis retinere, niſi quòd malunt ex Senatus Eccleſiaſtici Pragę paucos ante annos facti,quàm ex ſummi Pontificis à Chriſto inſtituti, auctoritate pendere ac regi. Pag. 41.

Quæ

Quæ cùm ita ſint, quid Chytræus effecerit, iudicium eſto ſobriè ſapientiũ Chriſtianorum. Nam cùm eorum quæ ad religionis ſubſtantiam pertinẽt, antiquiſsima adhuc ibi veſtigia appareant. Et verò vel ibi nunquam Romanos Pontifices fuiſſe ſciamus, ne quid illis tanquam dominantibus Inuectus ille ritus tribuatur, conſenſu totius orbis terrarum, velit, nolit, proprio gladio, vt diximus, hæreſis iuguletur neceſſe eſt.

At, inquit, alicubi ijs in Prouincijs aut ſacrum vulgari lingua cantatur, aut Sacramentum ſub vtraque ſpecie datur.

Quidni igitur, cùm inde ad veritatem antiquitatis, & Eccleſię veræ eruenda argumenta petuntur, ea quæ magis ad ſubſtantiam religionis pertinent, non admittit in primis?

Et quidem (inquam) ſi admittenda ſint hæc, quæ tamen non ita prorſus habent, vt iſte mentitur: Neque enim in Gręcia, lingua vulgari in Liturgijs vtuntur. Nec quæ ab aliquibus alijs populis vſurpata eſt, ea paſsim ab hominibus de plebe prorſus intelligitur. Nec ſub vtraque ſpecie ſic ſumitur vbique Sacramentum, vt etiam ſub vna, quemadmodum ſuperius attigimus, interdum non ſumatur, præterquam, quod nunquam ij Catholicis vnquam inſultârunt, quòd ſub vna ſpecie ſumerent D. myſteria. Qua de tota re, vt adhuc apertius impoſtura Chytræi aperiatur, hęc quæ ſequuntur adijciamus.

DE EVCHARISTIAE SANCTISSImæ ſub vtraque ſpecie ſumptione Chytræi & aliorum, ſeu Hæreticorum ſiue Schiſmaticorum retectio, manifeſtior, &c.

INPRIMIS iuſtiſsimum Dei iudicium perpendendum eſt, quale in ijs fuerit, ac ſit, qui vrsêre, vrgentúe petitionem vtriuſque ſpeciei neſciẽtes quid petant, aut quid velint, niſi libertatem, quæ ex Deo non eſt. Iamdudum enim (quæ certè infœliciſsima calamitas eſt) nullos Epiſcopos aut ſacerdotes legitimos: itaque nec Eccleſiam habent: extra quam nullas ſalus eſt. Quòd verò vbi deſint Epiſcopi & ſacerdotes veri, ibi nulla Eccleſia ſit, S. Patres ex Dei verbo rectè intellecto, ipſaque ex ratione pleniſsimè docuerunt. Eccleſiam inquit S. Cyprianus eſſe Epiſcopo adunatam, & Epiſcopum eſſe in Eccleſia, & Eccleſiam in Epiſcopo. Et S. Hieronymus Eccleſiam ait non eſſe, quæ non habet ſacerdotes. Quod & probatur ex D. Paulo qui ſcriptum reliquit; Et ipſe (Chriſtus Dominus) dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes, &c.

Vide in reſp. ad ſepten. S. Cypria. Epiſt. 4. libr 4. Hieron. li. cont. Luciferanos.

Ephe. 4.

Ac Dominus ipſe oſtendit gregem Paſtoribus deſtitutum neceſſariò perire. Mercenarius autem (inquit) fugit, & lupus rapit, & diſpergit oues. Ioan. 10. An verò in Germania, ijſque in locis, vbi ſe ab Catholica Romana Eccleſia populi, & regna ſeiunxerũt lupi rapuerint oues, videant ſobrij Iudices veritatis. Quòd cùm non niſi impudentiſſimè inficiari nequeunt, fateantur id effectum eſſe abſentia verorum Sacerdotum & Epiſcoporũ, ſine quibus, vt dictum eſt, Eccleſia nulla eſt.

Accedit diuinum alterum, idque horrendum iudicium, quod ſtupida cœcitas, & cęca ſuperbia non ſentit, ſenſura paulò pòſt niſi ante mortem haud reſipiſcat. Idque iudicium eſt, quod Chriſtum in Euchariſtia nunquam accipiunt, cùm ab ijs ſumant, qui legitimi Sacerdotes non ſint.

Præterea hi fructu Baptiſmi, ac reliquorum omnium Sacramentorum miſerrimè carent, quæ à Chriſto Domino inſtituta, quęque vaſa gratiæ diuinę ſunt, per quę nẽpè pretioſiſsimum Chriſti Domini meritum in nos deriuatur: Nec tamen & huius rei iacturam ſentiunt, quod certum eſt, diuinę reprobationis argumentum.

Sic neque Patrum doctrinam habent, qui quidem Patres Eccleſiam, veræ & Apoſtolicę fidei cõfeſsione, ac ſanguinis profuſione ædificârunt. Nam & horum lectionem haud vſurpant, ſed pro ijs conſentientibus & qui fuere ſanctiſsimi, Apoſtatarum, & impurorum, eorumque inter ſeſe diſsidentium hominum libros vſurpant. Sic hęreſes anathemate percuſſas, & damnatas excitarunt, fœdiſsimeque in nouas Sectas quotidie ſcinduntur.

Sic religioni ſibi non ducunt, quòd bona Deo dicata, aut ſacrilegè furentur, aut impiè poſsideant, aut non reſtituant vſque ad minimum quadrantem, cùm ſcriptum ſit: Non furtum facies, & reddite quę Dei ſunt Deo: Itaque & ad æternos cruciatus inſęliciſsimi deſcendunt.

Sicque inter ebrioſos, vetere interea & nouo Teſtamento, modò ab vno, modò ab altero Apoſtata deprauatis ad ſpeciem, & hypocriſim, non ad pietatem & humilitatem vtuntur: cumque impiè iactitent, velle ſeſe tantummodò verbum Dei, nihil iam habent, niſi verba apoſtatarum & Hereticorũ, qui ſeſe inuicem miſerrimè dilacerant.

Sic denique diuino iudicio factum eſt, vt qui ſeſe propter Calicem ab Eccleſia ſancta Catholica, Romana ſeparârunt, ab ſola eadẽ diſpẽſationem eiuſdẽ calicis petierũt, ac petũt, cui, pinde volẽtes nolentes regni

cœlo-

ecclesiarum claues, & ligandi atque ſoluendi fuiſſe traditas, confitentur.

HAEC cùm ita ſe habeant, ſi quis ex iſtis ſalutem ſitit, & ſeriò credit vitam æternam, mente reuoluat, quæ olim Michael Vehus Theologus Germanus, quæq; alij contra iſtiuſmodi calicis petitores ſcripſere, quorum quidem adnotatis in fine huius ſcripti eorum libris ſat fuerit hæc pauca, quæ ſequuntur, attingere. Sic itaque ille optimè de vtraque ſpecie loquens, aduerſus Pomeranum dicebat.

IN quolibet negotio optimum fundamentum eſt veritas, qua hæretici prętermiſſa libros cõtexunt ordientes à mendacijs. Itaq; eorũ calumnię domũ eorum remittędę ſunt, donec ſua probẽt mendacia. Quòd ſi verò neſcij ſunt, quid illis probandũ incũbat, nos haud grauatim eos docebimus.

PRIMVM quidem planum faciet, calicem ex Chriſti mandato ab omnibus neceſſariò ſumi oportere; id quod illi adhuc cũ ſuis nõ fecerunt, neq; facere vnquam valebunt. Si enim pro ſuo fundamento afferãt, id quod Huſſitę ſolebãt afferre: Niſi mãducaueritis carnẽ filij hominis & biberitis eius ſanguinẽ, &c. Iã Lutherani, quos ſequitur Pomeranus, docent in ijs verbis, nullã mentionem fieri Euchariſtię, quæ necdum inſtituebatur. Sin aũt afferunt illud: Bibite ex hoc omnes: planiſsimum eſt ad Apoſtolos id ſpectâſſe: Neq; Eccleſiam, aut Patres, vnquã ex ijs verbis neceſsitatem, alicuius præcepti credidiſſe, vel docuiſſe; cùm & in Euangelio apertè declaretur, qui ſint illi omnes: Et biberunt ex eo omnes; hoc eſt, duodecim Apoſtoli, inquit Euangeliſta.

QVIN verò ſi Pomeranus ſuos hîc conſulat, inueniet ſuæ ſectę primarios, id etiã negare, dicereque Chriſtum, neque alterã ſpeciem, neque vtramque ſpeciem ſumendam ab omnibus præcepiſſe.

DEINDE ſi hoc quoque poneremus, ea verba neceſſariam habere præceptionẽ; iam illud nihilominus eſſet probandum, quòd ad ſingulos ſpeciatim, nõ ad omnes generatim fuiſſent dicta: ſicut illud; Creſcite & multiplicamini. Certũ eſt enim, non ſingulis ſpeciatim, ſed omnibus in genere hoc eſſe dictũ: cũ & multi ſint ad generationem minùs idonei, & ipſe Dominus laudet eos, qui ſe caſtrauerunt propter regnũ Dei, & Apoſtolus oẽs velit eſſe ſicut ſeipſum. Atqui hoc etiã conceſſo, dicta ea eſſe ſpeciatim ad ſingulos, eſſet præterea probandũ, etiam huius pręcepti verba ad ſingulos pertinere. Cõcurrunt enim huc multa: benedicere ſeu cõſecrare, facere, ſeu offerre, edere, bibere, in memoriã eius facere, ſeu mortẽ eius annunciare. At hoc certè planum nunquam illi efficient, niſi conſecrandi munus velint ad ſingulos ruſticos, atque adeò ad ipſas mulieres pertinere.

Præterea reſtat adhuc illis probandum, Chriſtum, accedente neceſsitatis periculo, & alijs rebus vt ſchiſmate, & hęreſi, ex illis verbis prauè intellectis concepta, non reliquiſſe id liberum Eccleſiæ, cui dedit infallibilem, ac perpetuam Spiritus S. aſsiſtentiam, & diſpenſationem, ſeu adminiſtrationem Sacramentorum.

Reſtat inquã probandum, Eccleſiã, tali occurrente caſu, nõ eſſe hac auctoritate prędítam, vt eiuſmodi poſsit edere conſtitutionẽ, qua id periculi euitetur. Hęc ille.

Sed præterea nemo, vix etiam literis ſacris tinctus, niſi datus ſit in reprobum ſenſum, negauerit, tam vnius, quàm vtriuſque ſpeciei mentionem, in Euangelijs & Actis Apoſtolorum fieri, vt id, pro ratione temporum & perſonarum, poſſe ac debere ſtatui in Eccleſia, intelligeremus, quòd ad maiorem Dei gloriam eſſet, & ad pacem retinendam, cuius hoc potiſsimum Sacramentum eſt ſymbolum.

Nemo item, niſi planè ſtupidus ſit, negauerit, calicem Corinthijs, vtpote ex gentilitate ad Chriſtũ conuerſis, datũ eſſe, vt nempè calicem Dæmoniorum gentilibus ſuauiter adimerent Apoſtoli: Sed ceſſante poſtmodũ illa cauſa, ſublatũ eſſe vſum vtriuſq; ſpeciei, paulatim ex ſe ipſo in multis populis Chriſtianis, ſatis planè liquet.

Nemo item oſtendet ex Actis Apoſtolorum, aut ex Euangelio, fuiſſe Laicis Iudæis calicẽ datum; quandoquidem, ne in Teſtamento quidem veteri participes erãt liquidorum, quæ in Sacrificijs offerebãtur: itaque erant frequentes in fractione panis, vt eſt in Actis Apoſtolorum.

Iam verò cùm integer Chriſtus ſit in vnaquaque mica, vel ſtilla, fruſtra anguntur ij, qui deferunt Chriſtum, niſi habeant vtramque ſpeciem; cùm ſpecies ipſę accidentia tantùm ſint.

Ex hiſtorijs itẽ antiquiſsimis, quoniã modò ſub ſpecie panis, modò ſub ſpecie vini tantũ, Euchariſtia ſumpta ſit ab aliquibus: neminem ex Patribus ſcimus, Eccleſię Catholicę vllã propterea erroris notã inuſsiſſe. Quòd ſi afferunt Gelaſiũ vel Leonem Pontificẽ iuſsiſſe, vt ſumerentur integra Sacramenta, id eſt, ſpecies integrę Euchariſtiæ; afferant etiã, ſi ingenuè & Chriſtianè ſe velint gerere, cauſam, cur id præceptum fuerit. Manichęi enim, qui ſanguinem omnium horrebant, & eũ à malo deo creatum dicerent, ne deprehẽderentur hęretici, ſoliti ſuêre inter eos Catholicos cõmunicare, qui vna tantùm ſpecie vtebantur. Itaq; vt illi retegerentur, eam tulit legẽ Pontifex: nec tamen vbique, ſed vbi hæreſim ſuam

Manichæi ſpargebant; qua hæreſi ſublata, integrum relictum eſt Eccleſiæ, vt qui vellent vna ſpecie vti, ea vterentur.

ATQVI ex hoc quoque iugulant ſeſe aduerſarij, qui cùm dicant, in Eccleſia vſum vtriuſq; ſpeciei ſemper, ac præſertim paucos annos fuiſſe, iam fatentur ante tot ſecula, etiam vnius ſpeciei in Eccleſia Catholica vſum inualuiſſe.

ACCEDIT, quòd vt non minùs baptizatus eſt, qui vna merſione, quàm qui trina tingitur: ita non minùs accipit Chriſtum, qui ſub vna, quã ſub vtraque ſpecie ſumit.

QVIN verò ex hoc auctoritas à Chriſto Domino, in bonum Chriſtianorum Eccleſiæ tradita cernitur, quòd ſicut varijs de cauſis vnica merſione vſa eſt, id eſt, ad indicandam vnam in tribus perſonis eſſentiam; & trina, ad oſtendendum aduersùs hæreticos trinitatem perſonarum: ita primùm quidem Euchariſtiæ ſub vtraq; ſpecie miniſtratione, & calix idololatrarum gentilibus ademptus eſt, atque Manichæorum hæreſis retecta: At vero Huſsitæ, Lutherani, & eiuſmodi alij, erant vnius tantũ ſpeciei Euchariſtiæ porrectione maniſeſtandi, & ſui erroris arguendi: quippè qui non propterea deſtituuntur vtraque ſpecie, quòd Eccleſia non cupiat ijs integrum Chriſtum tradere; ſed quod ipſi putant, ſe integrum Chriſtum haud ſumere, ſi ſub vna ſumpſerint; voluerint autem à Chriſto Laicis præceptum fuiſſe, vt ſub vtraq; communicetur: quod quidẽ nunquã præcepit.

ITAQVE quod in ijs eſt, conditiones tentant Spiritui ſancto & Eccleſiæ præſcribere, qui debent intellectum in obſequiũ fidei captiuantes obedire; cùm Eccleſiam Spiritus ſanctus (non Ioannes Huſs, aut Lutherus, vlliue ſimiles Apoſtatæ) regat in perpetuum. Id quòd ſi quis negauerit, iam verbum Chriſti expreſsiſsimum neget neceſſe eſt: ac proinde indignum ſe reddit, cui non ſolùm Euchariſtia, ſed alia quoq; Sacramenta negentur; vti re ipſa fit.

EX IIS, QVI DE VTRAQVE SPEcie, an danda ſit Laicis, ſcripſerunt, ſequentium auctorum libri perutiles hæc capita continent.

IOANNES Hoſman Epiſcopus Miſnenſis, peculiari libro tempore Concilij Conſtantienſis, aduerſus Bohemos conſcripto, id ipſum pertractat, atq; hic Venetijs anno *1561.* iterum editus eſt.

IOANNES ECKIVS, in ſuo Enchiridio breuiſsimè, ſed efficaciter id ipſum oſtendit, poſt ſanctum Martyrem IOANNEM ROFFENSEM.

IOANNES HESSELS, Theologus Louanienſis, poſt alios multos, in libro ſuo de vtraque ſpecie, aduerſus quendam conſultorem, qui ſe pacificatorem Eccleſiæ venditabat, quatuor capita pulchrè & perdoctè attingit.

Ex Scriptura omnibus locis, quæ aduerſarij ſolent citare, nullum extare præceptum de ſumendo à Laicis calice.

Ex Patribus, Eccleſiam veterem, nulla ratione ſenſiſſe, communionem vtriuſq; ſpeciei eſſe præceptam à Chriſto Laicis.

Nõ plus ſpiritualis fructus ex vtraq; Sacramẽti ſpecie ſumpta percipi, quã ex vna.

Non licere cuiquam Superiori illis annuere vſum calicis, qui eum ex errore petũt.

EDMVNDVS AVGERIVS, Theologus Societatis Ieſu, in libro ſuo de Sacramentis Gallicè conſcripto, & Pariſijs edito, agit de hac ipſa materia eruditè & rationibus efficacibus: Atq; ex Eccleſiæ Africanę, Orientalis, & Occidentalis praxi, eandem, quę alia methodo ab alijs Theologis tractantur, veritatem oſtendit.

CLAVDIVS SANCTES, Epiſcopus Ebroicenſis, in lib. *10.* ſuarum repetitionum de Euchariſtia, fusè hac de re agit, cùm ibi multa, quæ item attigerat Ioannes Heſſels, penè ad verbum ex eo referat.

GVLIELMVS ALANVS, Anglus, inſignis Theologus lib. 1 de Sacramentis, ca. *2.* & ſequentibus, hanc ipſam materiam (alia licet methodo) perdoctè & profundè pertractat: oſtendit enim:

Totum Chriſtum eſſe ſub vtraque ſpecie. I.

Totam rationem ſeu ſignificationem Sacramenti, ſub vna tantùm ſpecie eſſe. II.

Totam Sacramenti gratiam vna ſpecie acquiri. III.

Nec inſtitutionem, nec præceptum, nec exemplum Chriſti efficere, vt vtraque ſpecies cuilibet cõmunicanti ſit neceſſaria. IIII.

Pro vnius ſpeciei communione, exemplũ Chriſti & Apoſtolorum extare. V.

Praxim Eccleſię poſt Apoſtolorum tempora, pro indifferentia vtriuſq; vel vnius ſpeciei. VI.

Aſſeruationem in vnica ſpecie panis multò communiorẽ inueniri, quæ & ad ſanctiſsimi Sacramenti reuerentiam, ſemper eſt viſa commodior. VII.

Quæ ex decreto Gelaſij objiciuntur, dilucidè & planiſsimè declarantur. VIII.

Aſſertiones Theologicę, de communione ſanctiſsimę Euchariſtię ſub vna ſpecie, defenſę publicè Viennę, anno *1580.* à Georgio Seckera de Pijſnicz Morauo. Ex his breuiter, & fœcundæ rationes, & loca D. verbi atq; Patrũ, impoſturæque Hęreticorum ac ſchiſmaticorum percipiuntur.

Henricus Blyſſemius Theologus ſocietatis Ieſu hanc nouiſsimè materiam perdiligenter ac doctè vniuerſam excuſsit.

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV, EPISTOLA AD STEPHANVM PRIMVM, POLONIAE REGEM SERENISSIMVM, DE STATV.

Eccleſia præſentis aduerſus quendam hæreticum.

EPISTOLA AD SERENISSIMVM STEPHANVM PRIMVM POloniæ Regem.

QVo die, Sereniſsime Rex, ijs de rebus, de quibus ad te ſum miſſus, Regiam Maieſtatem tuã adij, eodem oblatus eſt mihi Volani cuiuſdam liber, eidem Maieſtati tuæ inſcriptus, & ſuperiore hoc ipſo Menſe proximo exeunte editus in lucem, aduerſus Petrum Scargã, & Franciſcum Turrianũ Societatis Noſtræ Theologos: Qui liber, cùm Proceribus iſtis obtrudatur, paſsimq́; (licet clàm) inter alios quoque diſſeminetur, ea continet, quę victoriã, quam iuſtè ſperas de hoſtib' tuis, & pręclariores cęteros conatus tuos poſsint retardare, ne dicam impedire: Si nempè, qui tecum in bello iſto gladium ſtricturi ſunt, ea labe aſperſi, à veritate, & ſpe, quæ eſt in Chriſto Ieſu exercituũ Deo, animum auocarent. Itaq; à bonis admonitus, etſi ad alia mihi eſt properandum: ſtatui tamen hanc Maieſtati tuæ Epiſtolam relinquere. Neq; enim verentur itidem boni, quin pro ſapientia & perſpicaci illa mente, qua te diuina bonitas inſigniuit, vbi hęc legeris, proiectam hominis decepti audaciã interius agnoſcas, & mendaciorũ atq; ſeditionis ſemina, quæ ille ſpargit in ſimplex vulgus, quã primùm extinguas. Requirit autem Deus ipſe, qui Maieſtatem tuam ad iſtud faſtigium euexit, euecturus altius, ſi fidelem ei præſtiteris operam, vt verbis, & re declares, te omninò ab iſtis peſtibus, quę (vt inquit Sanctus Auguſtinus) Chriſtum aduerſus Chriſtum portant, abhorrere: eò verò magis, qđ, qui talibus flagitijs patrociniũ optimi Regis aucupari conantur, ij tibi fallaci inſcriptionum prætextu notam hæreſeos Orthodoxo, & Catholico Regi ſenſim inurũt: qui niſi (quod cupimus) reſipiſcant, intelligere debent, vt autoritatem, ita voluntatem, & verè Regiam animi fortitudinem haud deeſſe, qua aduerſus iſtiuſmodi ora impudẽtia ſeuerè (ne interim alij cadant) animaduertas. Quod quidem ſanctiſsimi & fortiſsimi alij Reges ſummis etiam Reipub. ac bellorum perturbationibus impliciti, propter ipſius Chriſti Domini gloriam, felici exitu perfecẽre.

Quæ igitur Volanus, & alij ſcribunt, qui huic in ramentis libri illius ex Caluini, eiuſque farinæ Hęreticorum doctrinã colligendis operam commodarunt, eiuſmodi ſunt, qualia fidei hoſtes ſolent dicaciter oblatrare aduersùs Pontificiam in terris à Chriſto Ieſu dignitatem inſtitutam; deinde ad myſtici corporis illius (quæ eſt Eccleſia) dilacerationem; ac denique ad ipſius Chriſti Domini corporis in Euchariſtia negationem, aliaque huiuſmodi à Catholicis ſexcenties propugnata, & ab omni Hęreticorũ impetu vindicata. Quãobrem ad ea prudentiſsimo Regi ſatis ſit dicere, Orientis, Occidentis, & Africę Eccleſiam, per ſexdecim pene integra ſecula nunquam in Pontificem Maximum Chriſti Vicariũ, nunquam in reliqua (vt iſti faciunt) eſſe loquutam: alioquin, Patrum antiquorum librum aliquem eo titulo inſcriptum, & eodem conſcriptum exemplo pferant, ſi poſsint. Cõtra verò, eſt Inuictũ illud veritatis argumentum, iſtis heri enatis Satanę ſpiritum adeſſe, quod cùm neq; miracula, neq; ſolida doctrina, nec vitę probitas vlla fidem ijs conciliarint, tum vbi erupere, ſtatim inter ſeſe diſſecti, iã centũ varias hęreſes excitãrunt. Antiquitatis autẽ libros omnes diligentiſsimè ſuſtulerunt; Neque hoc contenti, ipſum Dei codicem, hoc eſt, ſacra Biblia, contrarijs inter ſeſe verſionibus deprauarunt; vt ſi Zuinglij, cũ Lutheri, hæc cum Caluini, horum cum reliquis hęreticis, aut ſcripta, aut verſiones contuleris, manifeſtiſſimè nõ ſpiritũ Dei, (qui eſt pacis nõ diſſenſionis Deus) ſed vertiginis, & eius de quo dictum eſt, Satanę ſpiritum deprehendas.

Ecquid autem, Sereniſſime Rex, de illo ſtatuas, qui ad tribunal tuũ vocato aduerſario, huius ad ſe bona pertinere clamitet, quòd ea de re apud ſe dicat, iuris ſui formulas, & reliqua eſſe omnia, ſeq; proinde maiorum ſuorum poſſeſsionem iuſtiſſimè repetere, legitimo poſſeſſore depulſo. Vbi verò iuſſeris; vt iſta integra proferat, illicò quicquid ea de re ſcripti, quicquid ſigni ad Nota Lector.

veritatis teſtificationem inuenerit, id aut igni tradat, aut mutatis notis, vel eraſis alijs, tantùm fragmenta vel fruſta proponat. Si quid denique ex his aduerſùs ipſum faciat, id non ex legitimi iudicis ſententia, ſed ex ſui ipſius commento pronuntiandum eſſe contendat. Si Maieſtas tua diuerſum cum Senatu pronuntiet, contra hoc tandem armis ipſis, & tumultu excitato audaciſsimè irruat. Num tu iſti cauſſam adiudicaueris? Lutherus certè, vbi cum ſacra veſte pudorem abiecit, & proſtitutæ virginis antea Deo dicatæ concubitum, connubij nomine conatus eſt tegere, votis autem perfidè violatis, in Eccleſiam Dei debacchari cœpit, Tua Maieſtas ignorare non poteſt, quid de antiquiſsimorum & Apoſtolicorum virorum ſcriptis, quid de Concilijs omnibus Eccleſiæque decretis ſecerit, cùm ea omnia publicè vel concremârit, vel flocci ſecerit. At Caluinus, cùm ex tot Geneuenſibus Typographijs ſua, & aliorum aliquot Hæreticorum ſcripta innumerabilia manauerint, ecquē vnquam Apoſtolicæ teſtem Eccleſiæ prodire, curauit: vbi poſt Farellum, & Viretum in eius Epiſcopi & Subaudi Principis ciuitatem fraude vſurpatam irrepſit?

Vide hiſtoriam Fontani aduerſus mendacia Sleidani.

IAM verò cùm deceptus iſte Pontificē nominat Antichriſtum, deque illo ad iudicium Maieſtatis tuæ prouocat, non intelligit miſer, quantam irroget iniuriā Deo, quem in iſto ſpernit, inſamiq; titulo (quod nemo vnquam Patrum antiquorū fecit) dedecorat Nec verò itē intelligit inſelix, quantū pœnarū daturus ſit, qui dentem aduersùs Deum acuit, & blaſphēmias iſtas dignis pœnitētię fructibus haud deleuerit,

Ac de Antichriſto quidem (ne alienos labores huc inferam) leget aliquādo Maieſtas tua, quæ Nicolaus Sanderus vitæ, ac doctrinæ laude excellens, 8. lib. de viſibili monarchia ſcripſit, cùm Proteſtantes & Caluiniſtas cæterosque iſtos qui ex nobis exierunt, (ſed non erant ex noſtris) inuictis ex verbo Dei, ac totius Eccleſiæ conſenſu argumentis, euincat eos membra eſſe Antichriſti, viasque ad huius aduētum ſternere planiſsimè demonſtret. Illud certiſsimum eſt, Pontificem Maximum neq; Antichriſtum habendum eſſe, neque vnquā habitum fuiſsè à quoquā, niſi à procaciſsimo aliquo Hæreticorum, qui ſicut latrones magiſtratum, ita hi poteſtatem diuinitus inſtitutam ferre non poſſunt. Quare nec Pontifex Antichriſtus eſt, ꝙ ad doctrinā fidei attinet, in qua cum vniuerſa cōſentit Eccleſia: Neq; quòd ad Sacerdotalis ordinis gradum legitimè ac ritè ſuſceptū ſpectat. Nec quoniam Concilia omnia, diuinámq; inprimis ſcripturam, vnà cum

Nicola' Sanderus quonā modo in li. inuictis argumentis euincat præſentis temporis hæreticos eſſe Antichriſtos.

veterum Patrū ſcriptis perpetuò tanquam depoſitum fideliſsimè aſſeruârit: Nec quia hæc identidem edita quoquo verſus diſſeminare curauerit (vt ſcilicet antiquæ ſemper Eccleſiæ facies, Euangelicęque veritatis ſplendor vbique cerneretur) Nec quoniam Chriſti Domini nomen & geſta, atque inter hęc infinitum illud meritum nobis ante oculos diligentiſsimè & aſsiduę poni curat, quod effuſo pretioſiſsimo ſanguine filius Dei, humano generi comparauit. Cùm enim hæc omnia nulla intermiſſione, Euangelicis autem quotidianis lectionibus & declarationibus, ceremonijs, ſignis, & imaginibus ipſarum rerum, iam inde ab Apoſtolorum tempore vſurpatis, feſtisque ſolemnioribus anniuerſarijs, in mentis aciem Chriſtianis (procurante pręſenteque Pontifice) deſiganrur. An ille erit Antichriſtus qui Chriſtum toto corde adorandum proponit? Non inquam erit Antichriſtus, qui vt latiùs Chriſti nomen & fides propagetur, operarios ad vltimas quaſque orbis partes indies mittit; qui quidem pro ipſius Chriſti nomine ſubinde martyria non pauci ſubeunt. At neque certè, quod ſeruos & amicos Dei honore afficiendos, eorumque charitatem expetendam & fructuoſam eſſe, vnà cum antiquiſsima credat Eccleſia: nouit enim id ad æterni Regis gloriam redundare: eos verò (quod S. Hieronymus dixit) vt ſecuros de ſua, ita ſollicitos eſſe de noſtra ſalute.

Vide Canones Apoſtolorum conſti. ne Apoſtolicas à Clemente cōſcriptas, & quicqd S. Dionyſ. Areopagita.
S. Baſ. ad Amphilochium.
S. Aug. Ep. ad Ianuarium Epiſto. 118 & 119. ad Probum
Cōcilia 4. prima generalia.

Et erat quidem, optime Rex, Babylon ipſa Roma & vt (inquit Tertull.) magna, & Regnorum ſuperba, & Sanctorum Dei debellatrix: quo tempore Sanctorum Martyrum ſanguis à Tyrannis ſundebatur, trecentosque integros prope annos Pontifices ipſi, vitam pro Chriſti nomine penè omnes profundebant. Sed vbi collum Euangelico iugo ſubdidit, quæ uè erat diſcipula erroris, facta eſt magiſtra veritatis, tū ceſſauit eſſe Babylon Idololatria verò omni extincta, ſuum ius palàm obtinuit à Chriſto Ieſu, Eccleſiæ principatui traditum, de quo aduersùs Donatiſtas Catholicam Eccleſiam, de terrarum orbe perijſſe mentientes, ſcriptum eſt à S. Auguſtino, ſuperbas inferorum portas non victuras Apoſtolicæ ac Romanæ Cathedræ petram eſſe ſucceſsionem.

Tertull. lib. aduerſ. Iudæ. & 3. lib. aduer. Marcionem.
S. Augu. in Pſal. con. partem Donati.

Et verò ſi contra, ego eſſe hæreticos iſtos aſſeram Antichriſti membra, mendacem me, Rex, vtique non agnoueris. Quæ enim veteres de ijs Hiſtoriæ referant, tum ex ipſis fontibus (non ex Centurijs, neſcio quibus mendaciſsimis) hauſiſti. Et vides & ſentis, q in Germania, Galliis, Anglia, Scotia, Belgio ab iſtis (ſi Deo placet) fidelibus Euangelij pręconibus patrata ſunt, &

Centuriæ Illyrici & aliorū Hæreticorum mendaciſſimæ.

patren-

patrentur identidē. Antichriſti enim membra ſunt Rex, qui à nemine miſsi, currunt, qui ſanguinē innocentium populorū fuderunt, qui Deo dicatas virgines temerario auſu polluerunt, vel ne quod Euangelicæ atque Apoſtolicę puritatis veſtigiū extaret, è ſacris locis abegere; qui dānatas omnes antiquas hęreſes ab inferis excitarūt; qui tēpla inuaſere, in quibus omnia pietatis auitę ornamenta aurea & argentea libentius quàm lignea, ſancto ſcilicet illo idololatriæ (an Chriſti Domini memoriæ abolēdæ zelo?) diripuerūt; qui ſacrilegè direptis ſacris veſtibus, ipſas etiam quæ primam fidem irritam fecerunt, virgines, ad omnē inceſtum ornarunt, qui Regias (quę à Deo ſunt) Maieſtates, & poteſtates inſtructis rebelliū copijs euertere, ſi poſſent, Reges autem ipſos obtruncare nituntur; qui ſpirituale Chriſti Regnū, quod eſt Eccleſia, dominatibus tēporalibus ſubijciendum eſſe perſtrepūt. Quod quidem S. Athanaſius agnouit eſſe verā abominationem deſolationis, cū etiā iſto aſtu ineſcatis principib⁹ & reliquo magiſtratu, ipſi ſeſe tamen Apoſtatæ miniſtrique Hęreticorū, Regnis & Regibus præfici velint. At iſte vrget carnificinā procurari à Pontificē; hunc neminem docere, ac proinde non eſſe paſtorē. Idololatriam autē tueri, & propagare, vix ter in anno miſſam facere; deniq; nihil, quod nō peſſimū ſit, agere. Itaque de te ingentia aduersùs iſtū (quē vocat Antichriſtū) ſperare ſe ſcribit; ſcilicet, vt à recuperandis, quas Moſcus inuaſit, Regni tui ciuitatibus, vt à frangenda infidelium, & hæreticorum ſuperbia iſtum equitatum & copias aduersùs ipſum Pontificem Maximum abducas, te in Eccleſia totius cauſſa iudicē ſtatuas, te denique Caluiniſmi, quem meritò tantopere odiſti, vindicem omnino declares.

Vide S. Aug Epiſt. 48. & 50. & l. 2. cōt. Lar. Petil. 184. et Hiſtoriā li. 2. c. 15. & Cod. de S. Trinitat. & fide Cat.

Vides Rex, quæ tibi ab hæretico trophæa proponuntur. Sed ſi iſtam primò carnificinam expendamus: ea deniq; eiuſmodi eſt, ac ſi Regni huius decreta conuellentes, tuaque iſta moderatione animi abutentes, ſeſeque ipſos aduerſus Rempublicam inſidioſè armantes, ſæpe verò patienter admonitos, nec denique reſipiſcentes, ac tamen ſeditioſiſsimos rumores in vulgus diſſipantes, iuſtiſsimo iudicio coerceres. Tu verò nō ignoras, quàm ſalutare fuerit ſemper, ſi quod Chriſtus vult ſeriò effici, id diligenter curetur, vt Hæretici ab ipſi⁹ ouili arceantur. Qua in re conficienda, patrocinium & opem incredibilem attulit dextera Dei præſtantiſſimis Imperatoribus Theodoſio, Valētiniano, Martiano, Carolo Magno, S. Ludouico Galliarum Regi, quorū conſilia & leges in ſummis rerum difficultatibus latas, vtinā omnes proceres ac Senatores tui perlegant, atq; ad earū amuſſim Rempub. iſtam in tanta re, quanta ſalus æterna eſt, adminiſtrent. Sed & noſti ab antiquiſſimis omnibus Synodis, Hæreticos anathemate plexos, atque vt putrida membra ab Eccleſiæ corpore reſectos. Scis autē verbo Chriſti pronuntiatos, vt Ethnicos et Publicanos, qui Eccleſiā non audierint, ac quo ardore beata illa Apoſtoli anima optabat, vt qui Chriſtianos varijs hęreſibus cōturbabant, ij abſcinderentur. Vides autē q̄ tot variarū hæreſum morſib⁹ diſcerpti huius Regni ſit ſtatus, cū vigēte Catholica Religione, & ſancto fœdere hæreticos, p̄cul à mouente, inuictū eſſet, & omnibus bonis affluentiſſimū Montfortius Aquitanus, exiguus licet Princeps, quadraginta totos annos Catholicā Religionē aduerſus Albingenſes Sacramentarios hæreticos propugnauit: itaq; continuatæ ſpei non defuit Deus. Cùm.n. mille tātùm equites haberet armatos, quos confeſsionis, & Euchariſtię Sacramentis prius expiari curauerat, centum hoſtium millia fortiſsimè fudit, quicū Aragoniæ Rege in ſubſidiū Toloſani Comitis aduenerant, viginti nēpe hoſtiū millia cęſa ſunt, Rexq́; ipſe trucidatus, reliqui diſperſi & ſpoliati, aut capti. Deniq; Toloſan⁹ Comes nō ita multò poſt reſipuit, & ex Gallia monſtrorum diu ignara lues ea teterrima expulſa eſt. Cùm autē Regnū illud mutilatum, morumq́; corruptione, atq; hæreſum peſte lacerū eſſet, Rex ipſe Ludouic⁹ ſancta Montfortij cœpta proſequens, in ſplendorē priſtinum reſtituit. Sciebat enim ſibi, ſi iuſtè Regni diadema geſtare vellet, cauſſā Regis Regum eſſe ſuſcipiendam, cui⁹ ope plus q̄ copijs nix⁹, quemq́; ſępiſſimè orabat, ad ſanctiſsimarum legum obſeruationem Regnum illud reuocauit.

Alphonſus de iuſta Hęreticorum puniotione. Item Ioan Lelaus Belhiolaus Theologus Louanien ſis reſpondens libello cuiuſdam hæretici hęreticorum punitionem eſſe iuſtā negantis.

Noſtro quoq; tempore, vix aliquando iuſtis prælijs de Catholica religione diſceptatum eſt armis, quin hæretici ſemper fuerint ſuperati. Ac niſi Catholica manſuetudine retēti Principes ſanguinē odiſſent, ad internecionem fuiſſent deleti. Ita Heluetij Catholici pauciſsimi, magnas Hæreticorū copias Zuinglio interfecto fudere, ac Tigurinos æterno iureiurando (q̄ extat adhuc) obſtrinxerunt, vt Catholicam religionem eſſe veram, faterentur: Se verò nunquam illaturos Catholicis pagis iniuriam in poſterum ſponderent. Centum ruſticorum millia in Germania, ac deinde alio bello Lutherani Principes aduerſus Carolum V. Cęſarem, ita repente oppreſſi ſunt, vt illa ex Carolo vox prodierit, veni, vidi, Chriſtus vicit. Caluiniani ad arma cōtra Carolū IX. Galliæ Regem quater exciti, & p̄rius ad vnū interfecti, aut magna clade accepta turpiſsimè diffugerūt. Quod ſi ij qui propter

hæreſim pœna mulctati ſunt, in vniuerſo
orbe terrarum, hoſce cum Catholicorum
numero contuleris; quos quidem hæretici
ſine aliqua legum, Regumque autoritate
trucidârunt: nullos fuiſſe eos planè iudica-
ueris. Et inter hos tamen, qui perfidiæ ſuæ
pœnas haud indicta cauſſa dederunt, plu-
res errorem agnouere, ſupplicium autem
publicè ſibi ſubeundum intellexerũt, quò
audacia repreſſa, quas proximo aſperſerât
maculas faciliùs eluerent: vt iam ex Eccle-
ſiæ gremio, in Chriſti ſinum exceptis, Lu-
therus, Caluinus, & reliqua fex inuideat,
æternosque illos cruciatus cum eorũ tam
fructuoſa, & momentanea pœna libenter
cõmutarent ſi poſſent. Et ſanè vbi Clodo-
ueo, ad fidem Chriſtianam conuerſo, Ca-
tholica cœpit in Gallijs religio latiùs pate-
re: non ita multos (vndecim quamuis ſe-
culorum ſpatio) inuenies, de quibus ob hę-
reſim ſuppliciũ, (re diligẽtiſsimè prius ex-
aminata) ſit ſumptũ. At hoc ſeculo ſoli' vn
decẽnij ſpatio, iuſtitio extorto, pruptisq;
iudiciorũ & poteſtatis Regiæ tribunalib'
quingenta minimũ hominum millia hęre
ticis omnia turbantibus in Gallia, Belgio-
que ſunt interfecta. Quot Sereniſsime Rex
(quarũ ego rerum haud exiguam partem
toto illo tempore in Gallijs vidi) quot in-
quam, virgines, quibus ab hæreticis vis eſt
illata, mammillis deinde intra arcarum ſe
ras compreſsis, quòd Catholicam fidem
nollent eiurare, miſerrima lentaq; morte
perierunt? Quot innoxij religioſarum fa-
miliarum viri, & Sacerdotes, quoniam E-
uangelium Chriſti ſequuti, rebus ſeſe mũ-
di omnibus exuerunt, alij viui in terram
defoſsi, alij abſtracta cute, clauisq; crania
transfixi, alij ſibimet humum ad ſepultu-
ram effodere coacti, diritatẽ Caluinianorũ
experti ſunt? quoties ex Sacerdotum adhuc
ſpirantium ventribus diſciſsis, atque inter
ipſa gementium piorum viſcera iniecto
hordeo, equis ipſis, inſolens pabulum hor
reſcentibus, cibus eſt propoſitus? cùm et-
iam ex aliorum Sacerdotũ naribus & auri-
b' abſciſsis, frena ſibi equites hęretici ornâſ
ſent, alijs autẽ ingeſtus in ora tormentari'
puluis, atque ignis admotus, capita in mi-
nutiſsima fruſta diſcerperentur, & in aerẽ
euolarẽt. Plures & nobiles quidem multi
amicè ab Hęreticis conuiuio excepti, de
turribus & montibus poſt ipſa fercula ſta-
tim præcipites acti, mulierum adhuc præ-
gnantium & viuentium vteri ſecti, earum-
que ob oculos palpitantium embrionum
membra ſaxis illiſa, pueri vagientes in ig-
nem iniecti: alij verubus appliciti, atque
alligati, & ad ignem toſti cùm ſacris preca
tionum Catholicarum paginis contortis,
tanquam ſuillo abdomine infarti fuiſſent,
furentem iſtam & famelicam hæreſeos ra-
biem exſaturârunt. Extât horum multo-
que plurium facinorum, (quæ nõ ſine la-
chrymis memoria repeti poſſunt) hiſtorię,
veritatem poſteritati conteſtaturæ: atq; ip-
ſi adhuc parietes cruore fidelium homi-
num, & innoxiarum virginum cernuntur
aſperſi. Quæ verò erant olim omnis pieta-
tis Scholæ, noſodochia, cœnobia, ſepta ſeu
ſacrarũ virginũ monaſteria, ægrotis & pau
perib' alendis pfugia, ea ne vni quidẽ Hę
retico miniſtro cum ſua filiorum & mu-
lierum turba capiendo vel alendo ſuffici-
unt: & in Senatus Pariſienſis regeſtis acta
leguntur, quibus Poltrotus equorum di-
ſcerptioni traditus pœnas dedit, quẽ Theo
dorus Beza verbis promiſsisq; pellectum,
ad Illuſtriſsimi Ducis Frãciſci Guiſij pro-
ditionem, & cædem inflammauit: ipſi au-
tem ſi loqui poſſent lapides, & arę ſacræ ad
propitiandum Deum, ab ipſo pene Apo-
ſtolorum tẽpore erectæ, horruiſſe ſe dice-
rent, cùm vel Caluinianorum ſtercore fla-
gitijsque conſpurcatæ, vel antea Caluini
iuſſu ad ſternendum ſupplicij locũ depor-
tatæ, innoxiorum corpora ad necem excę-
pere, inter hos autem militũ præfecto, qp
cędi alicuius ſibi propoſitæ, nec animum
neq; manus applicare voluerat, Caluinus
ipſa die naſcenti Chriſto ſacra, caput, in
Geneuẽſi foro, ſuper ara ędis ſacræ, cura-
uit amputari. Ita nouum litandi genus vi-
derunt Geneuẽſes, & anniuerſarij illius di
ei ſublata eſt celebratio, quo ineuntis no-
ſtrę ſalutis commemoratio ſemper eſt ha-
bita. Sed & ignota ſęuiſsimis barbaris feri-
tate in mortuos ſæuitum eſt, nec Euange-
licæ iſti Caluinianæ iactatę puritati, & vi-
delicet charitati viſum eſt eſſe ſcel', ſi poſt
fœdata & conculcata, quæ fuerunt à Dei fi-
lio inſtituta Sacramenta, ſi poſt ſanctorũ
Virorũ reliquias aut incẽdio conſumptas,
aut in Ararim, aliouè proiectas capitibus
ipſorum Regum exhumatis ad ludibrium
pro pila abuterentur. Et audet adhuc im-
purus homuncio Volanus carnificinæ Ca-
tholicos, & ipſum adeò Põtificem inſimu-
lare coram Chriſtiano Rege, aut deceptis
nobiliũ mentibus faces admouere, quibus
tantum quoque in Lituania moliantur in-
cendiũ; qui tamen ſi ſaperent, acerbosque
nouę iſtius fidei fructus meditatiùs inſpi-
cerent, priſtinã illã maiorũ ſuorũ (diſcuſſa
hæreſum caligine) lucẽ vtiq; reciperẽt. Ac
ſanè, ſi proceres tui, (ſicuti quondã huius
Regni VVladislaus Iagello, Sigiſmũdusq;
ipſi Reges poſt oblatũ ſibi Bohemiæ Re-
gnum, quoniã hęreſib' ſcatebat, ęterna cũ
laude reſpuerunt) ipſi quoq; ſordes iſtas,
quæ tantũ dedec' & damnũ Polonico ac Li
tuanico nomini attulere, longiſsimè amo
lirentur,

Li. vitarũ nouem Carolorũ Regum Franciæ. Liber de direptionibus templorũ ſcriptus a Claudio de Sanctes. Alter liber Gallicè aduerſùs Hugonem D de Sãdonaci. Suri', & alij. Vide itẽ Sanderũ de viſibili Monarchia, vbi de martyribus Angliæ ſub Hẽrico octauo & alijs.

Cromerus in funebri oratione Sigiſmũdi I. & in hiſtoria ſua.

lirentur, ſancito ſanctiſsimo illo antiquo aduerſùs omnem impietaté fœdere, nunquam paucorú transfugarú, & Apoſtatarú fœdos concubitus. atque latrocinia priuilegio nobilitatis tuerentur, aut tegerent.

Habes Rex de carnificina. Quòd ſi ex iſta hæreſú colluuie alias Chriſtiani ſanguinis effuſiones, & ſtrages aliquib' cognoſcere libuerit, liquidius noſcent ex eo, quem tu libenter verſas, Oſorio Epiſcopo, qui ca de re, ac de Regni adminiſtratione Epiſtolá Reginæ, libroſq; tres Haddoni Cancellario Angliæ facunda veritate perſcripſit.

Oſorius. Vide etiam Sanderum de ſchiſmate Anglico. qui extat m.ſ.

ADDIT porrò deceptus doceri nemine à Pontifice, huiuſq; generis alia ex alijs mé dacia nectit, quæ niſi in hac Sarmatia, longiſsimè nempe ab vrbe, tudibus ac ſimplicib', quibus etiam debitores ſum', ita ſeriò obtruderétur, ne attingeré quidé Ignorat autécùm de ſummis rebus Pótifex, quique apud eú ſunt cóſiliarij quotidie agát, id maximè ad docédos populos attinete. Etotiabitur ſcilicet Pontifex, neq; ſuis ouibus pábulú procurabit, cùm in cœtu Cardinalium ſingulis hebdomadibus agit, de Euangelio in Indias, interq; gentiles inferendo, de reuocandis ad auitam fidem ſeptentrionalibus, & orientalibus; de diuino cultu vbique reſtituendo ac propagando, de arcédis ab ouili Chriſti lupis; de mittendis ad omnes Reges, aut nuntijs, aut operarijs; De creádis aut ſufficiendis in demortuorum locum Epiſcopis, deq; alijs ad reliqua officia Eccleſiæ promouendis; de Synodis cogendis, aut de coactis examinandis; de pijs in vrbe Roma, totáque Pótificia ditione operibus (de quibus aliquid dicá pòſt) conſeruandis & augendis; de componendis Catholicorú diſsidijs, litibúſue dirimédis, quæ vndequaq; ad tribunal Romanú referuntur; tùm denique Epiſcopos & Cardinales ac Reges, & ſingulos quoſque indefeſſo labore decrepitus licet, tum voce tum literis ad religioné, & pietatem Chriſtianam cohortatur.

QVID igitur ſi te, Rex optime, explicádis Regni huius difficultatibus obnixè operam ſic dantem, vt neque ſomnum, neq; ipſum aliquando cibum cápere poſsis, audeat aliquis otij ſocordięue arguere? An nó vel ille rerú imperitus, ac proinde temerarius: vel certè ſi hæc cogitare debuit, nec fecit, audacis impietatis plenus cénſeatur?

IAM de Sacro quód ter in annò duntaxat fieri à Pontifice dicit, ignorat infelix non publicè ſolùm diebus ſolennioribus, ſed ſingulis hebdomadibus priuatim, præſentibus ſuę familiæ primarijs, à Pontifice Sacroſanctam illam Chriſti hoſtiam, pro vniuerſa Eccleſia Deo offerri. Ignorat item ſingulis diebus ab eo ſupplicationes haberi, hymnos autem & pſalmos ſepties in die, diuinaq; ex ſcriptura lectiones recitari, prętet aſsiduos illos gemitus, & ſuſpiria quæ ad Deú de credita Petro naui ad portú appellenda, ſanctus nauclerus effundit.

QVIN ſi contra ſeductus iſte æqua lance perpéderet, negotiorum & orationum tempora, quæ à Catholicis D. cultui adhibentur: quamúe iſti miniſtri ad deformandam Eccleſiam ſedulitatem adhibent, ſanè pectus tunderet, ac ſi quid pudoris haberet reliquum, veniam digno pœnitentię fructu deprecaretur. Quæ enim in Catholica Eccleſia à virginibus & Sacerdotib' ad celebrandas diuinas laudes horæ impenduntur, iſtis Volani miniſtri bene poti, aut aliquam deniq; ad ſerenda inter Chriſtianos diſsidia, concionem eructant, aut tunc in fœdiſsimo ſuarum voluptatum, cœnò volutantur.

AT vrget, quicquid Pontifex agit, id ad Idololatriá tuendá vel propagádam pertinet, cùm tranſubſtantiationis nomine inuento, idolú in terris ſtatuit, & creatás res adorandas proponit. Hic ergo, Rex, animum quæſo mihi adhibe. In hoc enim cardo videtur eſſe præcipuus, in quo verſatur iſtorum fucatus zelus, quo Catholicá Chriſti Domini religionem ex animis omniú euertendam ſibi eſſe perſuaſerunt. Primú autem, hoc iterum quæro Synodi ne vllæ, aut Patres vnquam idololatrię, aut artolátriæ Pontificé, Eccleſiamúe Catholicá accuſarunt? Agnoſcit enim Volanus ſanctiſſimos (vt eius verbis vtar) & orthodoxos, ac magiſterio Spirit' ſancti edoctos & vitæ ſanctimonia excellentes Auguſtinú, Chryſoſtomú, Ambroſiú, Gregoriú Naziázenú, & reliquos. At horú ad Pontifices honorificentiſsimæ extát Epiſtolæ, quibus & eorum dignitatem à Chriſto inſtitutam, & veriſsimi corporis Domini oblatione in altaris ſacrificio, ſinceriſsimè Deo cultum exhiberi, planiſsimè confitentur. Oſtédat igitur Volanus iſtam idololatriá, editis ipſorum integris libris, non autem detortis ad blaſphemiá ſuis terriculamentis, ſi poſſit: tùm dicat cur ipſi Manichæi, & Pagani (S. Auguſtino teſte) Cereris & Bacchi adorationem Chriſtianis exprobrabant, niſi quòd à Dei Eccleſia videbát Chriſtum in ſanctiſsimo Euchariſtiæ Sacramento adorari, idq; a Patribus conſtantiſsimè doceri. Adde, cur ſacroſanctú hoc Euchariſtię ſacrificium, ex diuino & Apoſtolico verbo, S. Auguſtinus idololatrico gentilium, & vmbratili Iudæorú opponit, & peracti in cruce ſacrificij memoriam (inquit) celebrari, ſacroſancta oblatione & participatione corporis & ſanguinis Chriſti? Et verò nó ipſos Manichæos arguens, nó arguit item

Auguſt. li. 20. in Fauſt c. 13. Chryſoſt. hó 24. in 1. ad Corint. & hó. 11. ad populum Anti. Ambroſ. lib. 3. de Spirit. S. Aug. Pſal. 98. & lib. 20 cót. Fau c. 21. & Epiſt.

tao.cap.17. Aug.Tom. 6.cot. Fau. libro 28. cap 18. & Tomo. 5. de ciuitat.l 10.c.7.&ca. 20.To.6.li. 5.con. ad. uer.leg.& propheta. rum.

Caluinianos,cùm ſequẽtia verba cōtraFau ſtũ ſcribit?Manichæi (verò ait) neſcientes quid damnandũ ſit in ſacrificijs gentium, & quid intelligendum in ſacrificijs Iudęorum,& quid tenendũ,vel obſeruandum in Chriſtianorum ſacrificio,vanitatem ſuam offerunt diabolo,qui eos decipit,recedentes à fide,intendentes ſpiritibus ſeductoribus,& doctrinis dęmoniorum in hypocriſi mẽdaciloquorum. Et hæc quidem beatus ille Vir.Sed vt diuini iſtius myſterij vim adhuc teſtatiorem faceret,quid illum Spiritu S.afflatum impulit,æternæ vt memoriæ conſignaret,quod 8.c.li.20. de ciuitate Dei aſſeruit,ſacrificij nempe corporis Chriſti oblatione ab vno è ſuis Sacerdotibus facta,dæmones qui multam cladem attulerant,loco abactos fuiſſe,protinusq; calamitatem ipſam ceſſaſſe. Cur item matris ſuæ teſtimonium,ac memoriã ſui ad altare fieri deſiderantis recitat?cui nullius(inquit) diei prætermiſsione ſeruierat, vnde ſciret diſpenſari victimã ſanctam,qua deletú eſt chyrographũ totius mundi,quod contrarium nobis erat? Si iſthæc erant idololatria, quid cã aut tanto exẽplo muniuiſſet vir ſanctus aut tot ſecula permiſiſſet De',acerrimus alioquin tãti criminis vindex?Iã Chryſoſtomi libros ſex de Sacerdotio,& tum ipſius,tum S.Baſilij illius ęqualis liturgię,vnà cũ D. Ambroſij miſſa, ordoq; ipſe tanti ſacrificij obſeruatus ab Apoſtolis, non ſolum Dionylio,& Clemente, verũ etiam S. Auguſtino,teſtib' euincũt:tantũ abeſſe,vt quoniã illa in vniuerſo Chriſtiano orbe celebratur idololatriæ nota ſit inurenda Pótifici,nihil vt ex hoc ab eo ardentius, quã ipſiſſimum Dei cultum procurari intelligatur. Et in Africa quidẽ,aut in Aſia,nõ ipſe erat Pontifex,tũ cùm ſacroſanctum miſſę ſacrificiũ in ijs longinquis regionibus ſacra frequẽtabat Eccleſia. Quis igitur hanc quã decept' iſte voce blaſphema vocat idololatriã,eò primus inuexit?edant hæretici originẽ ſi poſsint, ac cùm originẽ nõ inuenerint, prouocẽt ad antiquiſsima illa Apoſtolicorũ virorũ ſecula,indeq; integros illorũ libros(quòd ſępe dicẽdũ eſt) promãt, & ex ſcripturis nomina(ſi Deo placet)& propheties de Luthero, Caluino & eiuſmodi nudũ pro vero Chriſto panẽ ſupponẽtibus, tanq̃ futuris Eccleſiæ inſtauratorib' eruãt.

Auguſt.li. Cõfeſſ.9.c. 13.

Teſtull. de præſcript. aduerſus hæreſes Optat' Mileuitanus. Lyunẽſis.

Cæterum quis tot ante ſecula Græcos ad idem vbiq; celebrãdum myſteriũ,Chriſtumq; in Euchariſtia adorãdum adduxit? niſi quod Apoſtolica traditione edocti, & ipſi,& Aethiopes,alijq; in toto oriẽte Chriſtianæ fidei aut nomen, aut fidem adhuc retinent,cùm hoc vbique pręſtiterint,falſiſſimæ calumnię arguunt impoſtores hęreticos.Trecentos vero totos annos naſcens Eccleſia,martyresq; plurimos Pontifices habens,cùm neque ad luxum diuitias quæſijſſe,nec ad quæſtum ſacra feciſſe poſsit, niſi impiè argui, anne miſſæ ſacrificium vnquam vel inter compedes,& inter ſepulchra martyrũ,vel in cryptis omiſit? Quis autem Pontifices illos tam fortes Chriſti athletas ſpiritus animabat ad hũc cultum vſque ad mortem retinendum, niſi is ipſe Chriſti Domini ſpiritus, pro quo eadem in fide omnes, ſicut pro eiuſdem nominis gloria ſanguinem effundebant? Et ſanè in vniuerſo orbe(Romę item)dœmonum & idolorum inſinuato olim antiquiſſimo cultu Satanæ regnũ ſtabat incolume, cùm ijdem ipſi Pontifices & martyres,qui ſacro ſanctũ miſſę ſacrificiũ quotidie offerebant, oracula Deorũ muta reddidere,& idola,cęteraque illa portenta,aras itẽ ſylueſtres deiecẽre:quamobrẽ Gręci,potentiſſimum ac terribiliſſimum hoc ſacrificiũ vocãrunt.

Sed recentiora, & ipſa quidem in hac Lituania,Sarmatiaque tota paucis recenſeamus. Colebant pro Dijs Poloni,& cæterę Slauici nominis gentes Iouem, Martem,Plutonem,Cererem, Venerem, Dianam,quos Ieſſam,Ladum, Niam, Marzanam, Ziziliam,Zieuanam vocabant: his ſacra & aras dicãrat antiquitas,vt difficillimum eſſet,eos ab idololatriæ tam inueterata conſuetudine abducere. Vxores ſeptem barbarico more duxerat Mieciſlaus, is qui denique abdicatis illis Dambrouucam Boleſlai primi Bohemorum Regis filiam duxit.Iam verò proauorum noſtrorum ætate,eodem adhuc morbo Lituania laborabat, ſic, vt ignem pro Deo coleret, eum perpetuò ſeruans.& Percuno, id eſt, fulmini diuinum tribuebat honorem: Si verò arbores dæmonibus dicatas ferro aliquo violaſſent, hi dæmonum vi interibant;ſerpentibus autem & viperis, lacte libato, gallinaceis item gallis immolatis, eos vt Deos colebant: Hæc autem omnia exterminata ſunt,cùm antiſtites ipſi à Põtifice Romano delecti,Catholicam religionem cum Euangelio inuexerunt. Mięciſlaum verò,ac deinde longo poſt tempore Iagellonem,baptiſmate initiarunt. Iã noni orbis,ingentisq; illius terrarum tractus,ad occaſum,nouę Hiſpanię,atq; Americę,qui ipſam penè Europã ęquant magnitudine: deinde ad meridiem Braſilię: reliquarũ deniq; ad Orientẽ remotiſſimarum Indiarũ cõuerſionem,ad Chriſtũ indies fieri nemo non ignorat,qui noſtro adhuc tẽpore idola multa colebant,atq; homines dæmonib' immolabant,& viuos ad eſcã trucidabant, cũ vxores ſeſe maritis demortuis in accenſum rogum inijcerent. Si quis igitur neſcit à ſummo Pótifice,ad eas omnes prouincias

Anno à Chriſto na to 900.

Vide Cromerũ & Dlugloſſum.

Oſorius,Surius Epiſt. Indicæ. Canibales in Braſilia.

auo-

auocandas ab iis erroribus miſſos, & ſingulis annis operarios mitti, qui diuinæ miſericordiæ cooperantur; is ne viuum quidem ſe audeat dicere. Quin ergo Caluiniani iſti tam inſigne bene gerendæ Euangelicæ rei ſtudium non ſunt amplexi? cùm præſertim plures, religioſarum, & catholicarũ familiarum viri, patria, parẽtibus, mundo relictis, eò intrepidè traijciant, non pauci verò ſanguinem pro Chriſti nomine fundãt, miracula virtute Chriſti edant, Regna ipſa cum Regibus ad fidẽ diuina ope conuertant. An verò cùm hoc ita ſit & Catholici eò ſeſe conferant, vt ad nos ampliùs non redeant, id ſcilicet faciunt, vt ſacerdotia dignitatesque Romanas conſequantur, quod deceptus iſte blaſphemando mentitur? Quin inquam Caluiniani, tã infenſi idololatriæ hoſtes, non ſeſe illuc inferunt, vbi prodant fidem illã ſuã, & ſpiritum Euangelicum de quo tantopere apud ſtupidos ſibi gratulãtur?

Sapientiæ itaque Maieſtatis tuæ iudiciũ eſto Rex, quinam Chriſti nomini propagãdo, Euangelioq; & veriſſimo cultui paſſim inſerendo veriorem operã nauent. Catholici enim, quo tempore traditam ab Apoſtolis Religionem hæretici ſpreuerunt, ad gentes ſeſe conuerterunt: Inter eas Spiritu ſancto quicquid reliquũ futurum eſt, myſtici corporis viuificante, diuinum verbum per vniuerſum illum orbem à Catholicis dũtaxat annũciatur. Hi ſoli deſtructes idola, trophæum vbiq; crucis erigunt, efferasq; illas nationes ad omnem ſanitatem in obſequium Chriſti redigunt.

At dum hæc fiunt, heretici non Ethnicorum delubra, ſed tẽpla Chriſtianorũ euertunt; nec gentium auferunt idola, ſed Chriſti ipſius imagines delent: nec barbaricæ impietatis ſuperſtitionem, ſed Catholicæ Eccleſiæ ritus Apoſtolicos tollunt: atq; vt ſynceri Euangelij memoriam ſenſim obliuio deleat, ipſas potius veteris, quã noui Teſtamenti figuras, & hiſtorias proponi patiuntur; liberis autẽ ſuis iam ne Apoſtolorũ quidem nomina volunt imponi. Cũ autẽ Chriſti reiecerunt imaginem, Caluini tamen, Melanchtonis, Lutheri, & reliquæ illi' diabolicę ſordis imagines proponũt; ac de collo pendentes ferunt. Interea verò ne pedem quidem extra domeſticam, & muliebrem illam turbã efferunt, niſi ſpoliandi alicuius templi, aut diripiendarum ciuitatum non incerta ſpes affulſerit.

Verùm (inquiunt) & nos Oceanum pręternauigamus, curſumque non ſemel verſus Indias direximus. Scimus, nec facinora iſtorum egregia Hiſpanos & Luſitanos latẽt. Hi enim aduerſus piratas Caluinianos, qui ex Anglia, & Rupella excurrunt, claſſem emittere coguntur, quo tranſmittentes maria, Catholici ad oras illas ſalui poſſint appellere. Sed ſi hos qui auri Indici, non animarum Chriſto lucrandarum ſpe illecti, ad id auferendum nauigant, cum Catholicis illis, operarijs conferas, horum certè Chriſtianum, hæreticorum autem Piraticum Euangelium dixeris. Scimus autem Richerium vbi è ſacro Carmelitarum ordine, in Caluini caſtra conuolauit, ementito habitu cum Villagagnone equite Rhodio Catholico in Galliam Antarcticam ſemel traieciſſe, ſed ſuis denique fraudibus ab ipſo Villagagnone detectis, re infecta Geneuam rediſſe. Vix enim (quòd animaduerſione digniſſimum eſt) reperias vnquam, vt vbi antea fidei Chriſtianæ, à Catholicis iacta non ſint fundamenta, eò Chriſti nomen ab hæreticis, aut alijs infidelibus potuerit importari. Extant Villagagnonis perſpicaci ingenio viri, aduerſus Caluinianos ea de re, ac de transſubſtantiatione eleganter & eruditè conſcripti libri. Scimus denique paucos antè annos duabus nauigationibus ab iſtis Euãgelicis piratis, medio in Oceano, ſexaginta noſtræ Societatis Ieſu ſocios, vario mortis genere interfectos, qui in Braſiliam ad Euãgelium prædicandum, idololatriamq; exterminandã tranſmittebantur. In ea enim ad meridiem India, vti in reliquis Indijs collegia, domosq; Societas habet, inquibus Canibales etiam ipſos continẽti labore, ad omnem pietatem excolunt.

Agnoſcis hinc Sereniſsime Rex, è fructib' vel potius ex ſpinis fœcundã iſtã hereſũ ſylua. Quamobrẽ nemini cordato verẽdũ eſt ampliùs, quin miſerrimã hui' Regni faciem velit conſtituere, qui Chriſti Domini præſentiam nobis adimat, illud autẽ ita certò loco affigat, vt inde ſe dimouere nõ poſsit: q & tu indignũ diuina pſentia, miſerũq; adeò à Caluinianis effici Chriſtũ, dixiſti ſuperiore anno, cũ Leopoli publica in ſupplicatione ſummo æſtu, nudato capite, circumlatũ Euchariſtiam ſequereris, & ad Regiam tuam reuerteteris. Sed & pleniſſimum eſt fraude, quod ſimiolus iſte Caluini aſtum imitatus, de reali Chriſti corporis præſentia librum ſuum inſcribit, & deinceps verè & re ipſa exhiberi in Sacramento cœnę, ſubiungit. At, vbi, qualis iſta exhibitio ſit quæritur, iam Chriſtum à nobis tantùm diſtare, quantum diſtat à cęlo terra, iam nihil, aut penè nonnihil in tanto myſterio; opere autem fidei duntaxat exhiberi, Chriſtum audacter pronuntiat. Et ſanè in Caluiniano panè non reperiri Chriſtum non negamus; At in Euchariſtia veracem Chriſtum agnoſcimus, verbi Dei virtuti, non noſtrę fidei tam admirabile factum tribuimus, atque vt antidoti vim in

Dictum Sereniſſimi Regis Poloniæ aduerſ. hæreticos. Volanus ſimiol' Geneuæ lactatus quid tandẽ euomat.

ipſo antidoto, non in languentis deſiderijs ſitam: ita in tanto myſterio ipſum Domini reale corpus, nó in decepti hominis phátaſmate à Deo ipſo edocti cóſtituimus. Et cum Apoſtolo conſtáter dicere (licet vita ꝓfundéda ſit) poſſum⁹, ſcimus cui credim⁹.

Si verò Maieſtas tua quęſierit, cur ita tráſubſtantiationem in hoc myſterio oderit hæreticus, reſpondet, vocem illam in Euangelió non reperiri: ſi vrgeas, nec vocem itẽ eſſe Trinitatis, cùm ſatis ſit, eſſe rem ipſam alijs verbis idem ſignificantibus expreſſam: tum, vel quo nitebatur, Achilles concidit, vel viam ſternit, ad ipſam quoq; Trinitatis vocem pernegandam, quam quidem ſibi diſplicere, auſus eſt ore blaſphémo Caluinus, aliquando proferre. Qui verò tránſubſtantiationem negaſſet, author tamẽ fuit neſcio cui⁹ canaliſmi, cùm ꝑcarnem velut per canalem, aut ſyphonem vitam, quæ in Deo Patre reſidet, in ſuos diſfundi affirmaret: Itaq; & carni Chriſti viuificationis titulum tribuit, & diuinum ſpiritum per ipſam manducatum nos accipere confeſſus eſt. Sed ſubdolus, vbi aliquid commentus ad Valentinum hæreticum accederet Mariá Chriſti canalem eſſe ſomniantem, tandem negatione Chriſti in Eucha riſtia lectores eludit.

Caluin⁹ in b c. Ioan. & inſtit.

Ergò, Rex, Catholici & verè fideles ſunt, qui non Caluino damnato, ſed Chriſto clarificato credunt. Hic enim verba vitę æternæ habet, hic mentem ſuam diſertis, atque iiſdem verbis per ſuos Euangeliſtas expoſuit: qui & hiſtoricè loquebantur, cùm & Dominus teſtamentum conderet, à quo abeſſe debent omnes tricæ, occaſionesque errorũ: & teſtamẽti veteris figuras, non inanibus vmbris impleret, atq; etiam ſciret extituras hac de re maximas ab hęreticis lites, ſenſu carnis ſuæ omnia metientibus; quas quidem lites ille dirimere ſapientiſſimus legislator, & iudex cùm volebat, & poterat tum dixit & fecit. Sciebat (inquam) futuros, qui negaturi eſſent modò conſubſtantialitatem, quia vox hæc in ſcripturis haud eſſet; modò duas Chriſti vna in hypoſtati naturas; modò humanitatem; modò realem in Sacramento pręſentiam, atque ſubſtantiam ſeu tranſelementationẽ (vti Theophilactus) aut immutationẽ (ſicut Chryſoſtomus) vel (vti cæteri Patres) cóuerſionẽ, aut carnem (vti Diuus Cyprianus) Omnipotentia verbi Dei factam; ſeu tranſubſtantiationem, quemadmodum vniuerſus Chriſtianus orbis, ad euellendam radicitus iſtam hæreſim nominârunt. Itaque cùm Catholici nitantur eo Chriſti ęternæ Patris ſapientiæ verbo: Hoc eſt corpus meũ, intelligũt eos qui id negant, diuinã quoq; omnipotentiam & incarnationem filij Dei deinceps negaturos. Ita vocem hãc diuinæ omnipotentię in conuentu Poiſiacoo miſſam à Theodoro Beza in fidei ſuæ confeſsione, Theologi Pariſienſes animaduertentes perfidum Apoſtatæ Symbolũ exploſere. Præter autem illa quę inter illos Caluinianorũ duces diſſidia fuerunt, Marloratũ olim Auguſtiniani ordinis, ſed poſtea laqueo ſuſpenſum ob Rothomagẽſem proditionem, Petrum martyrem Canonicum quondam regularem, ſed deinde ad Zuinglianos deficientem, Bezam (vt mittam modò pugnantem cum illis, Lutheranam panis & Chriſti in Sacramento, Chriſti conſubſtantiationem) alij illi Caluini, Bezæque Atheiſmi eruperunt. Et iſtas autem impietates haud mirum eſt, ſi tot denique ſuperſtitiones, & magicæ impoſturę ſint inter hæreticos conſecutæ, ſaelli vt negotio deprehenderetur, inter quos Satanas regnet.

Geneuæ quidem lamiarum turba, non ita pridem fuit tanta, vt ipſi miniſtri, niſi fœdere cum dæmonibus icto, horum ſibi ſtudium conciliaſſent, iam citiùs quàm denique fiet, ſeſe deturbatum iri, ad teterrimas illas tenebras, præſenſiſſent. Sed audi Rex, id de quo Deus ſcit, quia non mentior; Cùm Geneuam ex Galliæ prouincia Maſilienſi abducta ab hæreticis fuiſſet adoleſcentula, Miſſam deteſtari eſt iuſſa, quæ dęmone deinde ſuggerẽte, ipſum etiã Deũ apertius conceptis verbis, traditaque dæmoni ſchedula pernegauit: Ex eo tempore cum incubis rem habere, & facinora quæque committere, ac publicè teſtari cœpit (vbi in eandem Prouinciam redijt) neminem à ſe, pręter Satanam agnoſci aut coli dicebat. Itaque ne ipſius quidem Dei nomen pronuntiare voluit coram ſenatoribus ijs, qui fortè adhuc Auenione ſuperſtites ſunt, quiq; cùm apud ſeſe iudiciũ de illã haberent, totius rei ſeriem in acta publica retulerunt: Tandem exorato Deo reſipuit, & cùm quadraginta dies ad ſuppliciũ, quo fuerat mulctata, ſe pararet, mirata eſt diuinam erga ſe clementiam, quam lachrymis ante iudicum ſubſellia extollens, Sacramentis expiata, ad locum ſupplicij acceſſit. Quid Deus optime (cùm & ipſe adeſſem) retulit de Hęreticorum fallaciſſimis fraudibus, mulier moritura & mortem (vt diuinæ iuſtitię Chriſto miſerante ſatisfaceret) non detrectans, cùm tamen haud difficile ex cuſtodia potuiſſet aufugere.

Lamiæ & ſuperſtitiones inter hę reticos.

Sed & propria habem⁹. Volanus iſte, qui tuę Maieſtati librum inſcripſit, pecuniã ante paucos dies perdidit, famuli culpa id accidiſſe ſuſpicatus, Cracouienſem iſtum hariolum Vilnæ commorantem, alios itẽ ſciſcitatur, quanam ratione poſſet argentum

Nota Volani egregiũ facinus.

reperi-

reperire; reſponſum accepit, chartam in caſei fruſtum imponat, adſcriptis quibuſdam diabolicis verbis: ſic diuiſi in fruſta caſei, & data famulis de quibus dubitabat, portione, eum qui hunc deglutire non poſſet, pecuniam eſſe furatum. Conſiliũ ergo Volanus iſte tantus Euangelicus, ab omni ſcilicet ſuperſtitione, & idololatria abhorrens, arripuit, idq; in rem conferenti ſuus adfuit Satanas, qui deluſo homine famuli fauces impedire videbatur, quominus caſeum deglutiret, cum Volanus miſellum in vincula conijci curauit, præclarumq; iſtud ſuæ in diabolum fidei ſpecimen ante octiduum ita amicis retulit, vt iam illuſtribus iſtis Proceribus tuis, ac magiſtratui eo ipſo referente innotuerit.

Reſponſio Catholicorũ qui ꝓpe Geneuam ſedes ſuas habent, cur Caluinianã doctrinam nunquã admiſerint.

Talia ergo & ipſi proximi Geneuẽſibus pagi atque oppidani, ad Sabaudum Principem ſpectantes cognouerunt: qui quoniam ſemper in Catholica fide perſtabant, à viro prudente ſunt interrogati, cur nouũ illud Euangelium, Catholico abiecto nondum admiſiſſent, cùm præſertim ad eam rẽ ſedulò & ſępè fuiſſent inuitati, ac verò longinquæ tot regiones eo contagio auidè inficerentur. Ad ea reſponderunt; minimè quidem hoc eſſe mirandum; longius enim Caluinianorum verba, libelloſque plenos fuci & mendaciorum, quàm ſcelerũ hiſtorias inde exportari. At nos (inquiunt) qui ſingulis hebdomadis, Geneuam ad forum nundinaſve conuenimus, qui Regnum illud Diabolicæ confuſionis plenum etiam ex ipſa oculorũ inuerſa acie cernimus. Videmus autem hinc inde ad eum aſylum tãtummodo trãsfugas, apoſtatas, exules, quotidie accurrentes, nunquam patiemur nos deduci de recta religione, quam plenam pacis, & fidei erga Deũ & principes fuiſſe, maximo noſtro bono experimur: quæ niſi eſſent omnia, certè is qui olim Catholicæ ac modò eiectis antiquis ciuibus hæreticæ Geneuę eſt ſtatus, in hac nos ſententia magnopere confirmaret. Quamobrem in fide ſtant, & præfecturæ iam aliquę finitimæ ſenſim ad fidem Catholicam redeunt.

Miniſtri Caluiniani cum Turca colloquiũ & Caluinianę cũ Mahometana ſectæ collatio.

Dignum autem illud eſt, quod tibi, Sereniſſime Rex, Hungaro narretur, quod in Hungaria paucos ante annos accidit Caluiniano cuidam miniſtro, qui cùm pręfectum Turcarum vrgeret, vt ſectam ipſe ſuam captiuis Chriſtianis, ſine periculo poſſet exponere, aſſerebat, hęreticorum, id eſt, ſuum Euangelium Corano, ſiue Mahometis legi non adeò eſſe diſſimile: Sanctorum enim, aiebat, virorum qui ſunt in cœlis, preces, purgatorium item, & alia (vti vos Mahometani facitis) nos quoque Caluiniani negamus. Antiquas bibliothecas & Synodorum memoriam, vti vos feciſtis, ipſi etiam ſuſtulimus. Quòd edixit Mahometes, ne quis aduersùs ſuam legẽ diſputaret, eam verò iureiurando obſtrictus fateretur, id nos item Geneuę cauemus. Nã vel ex pueris nouam fidei noſtræ confeſſionẽ à nobis tãtum editam, extorquemus, & hos, quamuis quod recitant non intelligant, ad præſtandum tamen iuſiurandum cogimus. Plures aliquãdo vos Mahometani vxores aut cõcubinas ducitis: Et nos Caluiniani mulierẽ ſuperſtite licet marito, poſſe ſeiungi, & cum alio viro coniungi (alterã licet hic habeat vxorem) non ita ingens facinus arbitramur. Sacraria templaque in Synagogas ſiue Moſcheas mutáſtis, aut deſtruxiſtis. Nos quoque ſacrarijs direptis eadem vel in noſtra conſiſtoria, vel in equorũ ſtabula, vel armamentaria cõuertimus, vel denique ſolo æquanimus. Scripta de virginitate, deque alijs eiuſmodi Apoſtolicæ Eccleſiæ veſtigijs non agnoſcitis. Nec verò qui virginitatem voueant habetis. Nos item Caluiniani nihil vnquam pro virginitate cæteriſque huiuſcemodi rebus in lucem edidimus, quin verò & cœnobia virginum antiquiſſima eraſimus: conſcientiæ libertatem, vnicuique in veſtris ciuitatibus permittitis, hanc nos quoque, & à Regib᷑, & à Rebuſpublicis vel armata manu exigimus, niſi quòd in noſtris locis nemini eandem libertatem concedimus, ac ne Catholicum quidem librum retineri libenter ſinimus. Ad hęc Turcarum præfectus quem Baſſam vocant. Quin, ait, iam vos Caluinianos, & nos eoſdem breui futuros video, niſi quòd relicto nobis aquæ potu, vos tamen vinum omnino retinere, eoque inebriari voletis.

Verùm his omiſſis ad vrbem Romam, quam Volanus omniũ ſcelerum officinam vocat, veniamus. Et primùm de pontifice ipſo, ætas, rerum vſus, frugalitas, in pauperes autem effuſa liberalitas, doctrina, ſolicitudo omnium Eccleſiarum & reliqua q̃ ſupra de illo attigi, hominẽ mendacij et calumniæ poſſent conuincere, niſi faſcinatus oculus ad lumen magis cœcutiret.

De Romana verò officina, age, aliquid expendamus: Si primũ iſtud ſtatuemus, ex legitima ipſarum legum promulgatione, non ex aliquorum vitijs veritatem illarum eſſe perpendendam; alioquin nec inſtitutam à Chriſto familiam, in cuius aliquem (vt ſanctus inquit Auguſtinus) ſcelus peruaſit, nec Apoſtolicam Diaconorũ ordinationem, ex quibus Nicolaus cecidit, neque omnino Eccleſiam vnquam Regeſve vllos (licet præſtantiſſimos) à calumnia vindicaueris. Et legib᷑ quidẽ Eccleſiæ, quæ ad mores attinẽt, cũ antiquis veritas,

tas, recentibus autem falſitas, ab iſtis aſcribatur, tu optime Rex, qui ſanctam Tridentinam Synodum integram ante biennium perlegiſti, cognoſcis, quàm impudenti mẽdacio hæretici Romanam Eccleſiam onerant.

Catechiſmus Roman' elegantiſſima & illuſtriſſima veritate conſcriptus.

Iam de doctrina fidei ſatis dictum eſt, quam item ex ipſa eadem Synodo, & Catechiſmo Romano, quem libenter verſas, ſolidiſſimam eſſe intelligis. Hic autem liber ſi à proceribus iſtis abiecta ramentorũ iſtorum & hæreſum ſorde, attentiùs legeretur: nihil ipſi in eo aut illuſtriſſimæ veritatis, aut elegãtiſſimi ſtyli deſiderarent. Sin verò quæ Romę pietatis opera eduntur, adducimus in mediũ, non deerit in quo tanquã in ſpeculo vberrimum pietatis exemplum eluceat. Plurima enim in ipſa vrbe templa ędesve ſacræ numerantur, in quibus, vbi olim dæmonibus, & turbæ illi falſorum Deorum litabatur, iam per tot ſecula pſalmi, preces, & Sacra Deo Optimo Maximo offeruntur. Plures ibi ſunt Virginum, & hominum familiæ religioſæ, quę cùm Patrem, Matrem, Fratres, Sorores, mundũ atque adeò animas ſuas, Euangelium Chriſti ſecutę, reliquerint, certant bonum certamen; expreſſumque in ſeipſis antiquiſſimę veſtigium Eccleſiæ ſeruant, vbiq; quotidie verbum Dei explicant, & ad ipſius normam animas exercent. Sodalitates autem plurimas videres, quarum hę cuſtodiarum publicarum inuiſendarum, & è manibus infideliũ redimendorum captiuorum, alię ſepeliendorum pauperum mortuorũ, illæ Virginum legitimis thoris iungendarũ, aut orphanorum alendorũ, vel pauperibus erubeſcentibus ſubſidij ferendi, aut deniq; reliqua charitatis officia præſtãdi curã gerunt. Vna inter alias ſanctiſsimæ Trinitatis nomini dicata, multorum nobiliũ ſodalitas eſt, quę vna centum & viginti peregrinorum millia, ad pia vrbis loca, ex vniuerſo orbe Chriſtiano confluẽtium, ante quadriẽnium ipſo vno anno excepit, aluit, viatico denique iuuit. Illuſtriſsimi Principes, & Reuerendiſsimi Cardinales, pauperũ pedes lauare, & inungere, atq; his publicè ac priuatim ad multam noctem cibum ferre, & inſeruire non erubuerunt. Iam in ſancti Spiritus, quod dicitur noſodochio, & in eis, quę Beatiſſimæ Virginis, ſanctorũ Ioannis, Iacobi, & alię vocantur hoſpitales domus, cęteriſq; pijs in locis, ſi dixerim ſupra Centum aureorum millium numerũ, in pauperes ęgrotos ſingulis annis impendi, fortaſſe non mentiar. Domicilia verò excipiendis, quæ ad caſtitatem reſipiſcũt, meretricibus, & ijs quibus ob parentũ improbitatem aut penuriam, vel externorũ vitam impuram, periculum aliquod imminet, nec deſunt, & hę Pontificis. Cardinalium, & aliorum piorum hominũ eleemoſynis ſuſtentantur. Tu autẽ Rex non ignoras, Collegia ibi eſſe plura, Oriẽtale, quod Græcorum dicitur, Germanicum ſeu ſeptentrionale, cui vni plus duodecim nummorũ aureorũ millibus, in ſingulos annos à Põtifice hoc fuere perpetuò attributa. Anglorum item & Romanorum clericorum, atq; Neophitorum ſeminaria taceo, cùm & alia tot Pontificis ſumptibus inſtituta fuiſſe, & inſtitui modò ſingulari tua cum lætitia cognoueris. Quæ cùm ita ſint, eruntne hæc tanti, vt ſi aliquorũ illinc peccata, hinc autẽ virtutem & pietatem omnem aliquis cernat, non potius ei quod bonũ eſt (ſi bonum quærit) cogitatione inhæreat? Quę autem Pontificis & Catholicorum præcipua mens ſit, hinc facilè non deprehendat? Mitto Sacrarum ædium extructiones, cultum, ſumptus in eaſdem familias religioſas ingẽtes, quicquid verò, nulla recuperandi ſpe, vel Regib', vel alijs miſſum eſt, & ad Turcam, atq; ad rebelles à vaſtatione ac direptione Regnorũ & templorum arcendos ex vrbe prodijt, id certè opinionem multorum ſuperat. Romani autem populi, religio, & reſipiſcentiũ conuerſiones, qui à remotiſſimis finib' ad expiãda ſua facinora, ad vrbẽ pperant, & ablata reſtituũt, ac deſerta pietatis caſtra repetunt, & cœlibatũ iterũ amplectuntur, quãtę, qualeſve ſint, ex ipſa Pœnitentię & Euchariſtiæ Sacramẽtorum quotidiana perceptione cernuntur.

Quin igitur, qui tot probris impudentiſſimè (quia ſcilicet iſti Caluiniani tantũ carnalia ſectati ſunt) vrbẽ afficiunt: hæc poti' non meditantur, atq; vt ęgroti faciunt, qui cùm conualeſcere cupiunt, non aliorũ morbos, ſed ſuam ipſorum valetudinem cogitant & curant, ad illas quas diximus, pietatis officinas, oculos & animos potiùs quàm (vt muſcæ ad ſcabiem, relicto toto corpore ſano) ad fœditatem aliquorum conuertunt. Verùm & ſcorta (inquit Volanus) et alia ſcelera, & luxus à multis exercentur. At & hæreticus ſciat, ſuggeſtibus vndique à Catholicis concionatoribus, ipſo Pontifice iubente & præſente, talia increpari, publicaque deteſtatione remoueri. Ne nunc attingam, quæ de multis ſupplicia ſumuntur. Qui autem pœnitentium confeſsiones excipiunt, diſpoliti ſunt, vbiq; & hi pietate Chriſtiana, vt continenter peccatores obiurgant, ita redeuntes ad cor, oleo, & vino vulneribus appoſito ad ſanitatem reuocant. Cæterum ſacrilegia, & lapſus reliquos, ſi quis dixerit Pontificis, & ſanctę ſedis Apoſtolicę decreto, vel doctrina defendi; is aut hæreticus, aut lęuiſsimus, & impudentiſsimus ſit.

Si qui

Si qui autem, cùm cæteris lumen præſerre deberent, ij turpis vitæ edunt exemplū, nemo negat, quin iuſtiſsimo iudici (niſi reſipuerint) caſuri ſint, ac Chriſti bonis ad luxum, ad auaritiam, ad faſtum abutentes, æternis doloribus ſint amariſſimè excruciandi.

Scis autem ex varijs Prouincijs, plures ad vrbem (vt alibi quoque fit) accurrere, vel ambitionis, vel aliarum cupiditatum ſtimulis incitatos. At quid hæc ad veritatem doctrinæ, ad leges optimè ſancitas, ad Sacerdotij dignitatem, ad illa clariſſimæ pietatis veſtigia infirmanda faciunt? Quid inquam, ad Pontificem, & vrbem ipſam mordaci dente conuellendam? Prophetæ, & alij ſanctiſſimi viri, ſi vitia exprobrarunt, nunquā ritus Eccleſiæ aut Sacramenta, vel pietatē, quæ reſidebat in bonis reprehenderunt, nunq̄ item templa euerterūt. Sed & ipſi Pontifices, atque alij antiſtites edi, & in alias linguas conuerti, ac legi eorū libros, ſedulò curârunt, qui malos mores in Eccleſiam irrepentes, vehementiùs accuſarunt. Quòd quidem Catholicæ ac ſinceriſſimæ ingenuitatis eſſe indicium, nemo pius non intelligit: Hæc igitur eſt officina Romana, & præcipuus vrbis ſtatus. Quòd ſi Regum aliorumq; Principum ſtudio caueri poſſit, ne, qui ex eorum ditione Romam malè morati commigrant, alieno patrocinio in flagitijs aduerſus omnē magiſtratus diligentiam tegerentur, haud tantopere laboraremus.

Ceterum iniquum eſt, aliquos ad digniȩ tates falſa à Laicis commendatione, & narratione Pontificibus obtrudi, eorumque promotiones interdum quoque minis tētari, atque omnes adhiberi machinas ad turbandum Eccleſię ordinem: deinde verò in Vrbem contumelias iaci, & ipſa etiam pecunia conducere nonnullos, qui ad quæſtū ſcriptitantes, ſcandala omnia colligunt, vt pietate obſcurata, iniquitas vbiq; diſſeminata, latiſſimè pateat. Sed & tu, Sereniſſime Rex, intelligis, in tuo regno quorſum Romana ſtudia ſpectant, & cùm nihil non rectum tibi inde ſcribatur, vides tamen quātæ difficultates in minimo quoque negotio cōficiēdo exiſtunt. Intelligis enim, Maieſtati tuæ continēti ſtudio à Pontifice proponi, vt dignis ſacerdotia conferantur, vt ſuum cuiq; ius tribuatur, & ij, qui ouibus præſunt, ouilia ne deſerant. Si qui ex pluribꝰ ſacerdotijs reditus, & pecuniā improbā ſiti corradūt, ij vno contēti ſint, cuiq; ita paſcēdo Chriſti gregi plures ſint futuri, ſuū etiā diligentius officiū pręſtare poſsint: Vt itē in Catholicis Academijs, aut collegijs iuuentus inſtituatur, vt deniq; Rutheni, Lituones, Moſci, Tartari, te Eccleſiæ ſtudio ſtudiū tuum adiungente, Chriſtū rectè colāt, nempe vt aliquando cum eis ſempiterno omnes æuo, perfruamur.

Hæc verò cùm ita ſe habeant, cogita, an iſti, qui ad iudicium & autoritatem tuam de Romana Eccleſia prouocant, tuæ Maieſtati de alienatis Eccleſię ac Reipublicę bonis, quidquam vnquam propoſuerint, ratione ſcilicet vt inires vt quæ Dei ſunt, Deo, quæ tua ſunt tibi redderentur: quòd cùm ſubdola calliditate prætermiſerint, illa verò pronuntiēt, ſentis qua pœna eorum linguæ eſſent à iuſto Rege coercendę, ne dicam præcidendæ.

Quod ſi adhuc de iſtis quęras, vndenam tibi de Eccleſia iudicium ſumes? quid obſecro reſpondebunt. Tu certè inquies, Chriſtus Dei filius, non Stephano Polonię Regi, alijsve Regibus, ſed Petro paſcēdas oues tradidit, in controuerſijs autē fidei finiendis, diuinisq; eloquijs ad ſancti ſpiritus mentē exponendis, quæ à Chriſtianis, & præſtantiſsimis Regibus inita eſt ratio, vt ad Chriſti Vicarium adirent, eandem me ſequi fas eſt, ſi Rex & Regum qui ex Deo regnarunt ſimilis eſſe voluero. Nota de iis qui ad Principū tribunalia fidei cauſas reuocare nituntur.

Sed fac, vt in negotio religionis pro voluntate Caluinianorum decernatur, num fœderati ſocij, qui alijs hæreſibus ſunt imbuti, iniuriam iſtam deuorabunt? Sin autē ab antiquiſsimis Synodis, ad verbi Dei & Spiritꝰ ſancti amuſſim peſtilētes hæreſes iā exploſę, iam iterū examinandę ſunt, incertius quàm mundanum erit diuini numinis tribunal, in quo poſtrema promulgata ſententia nemini licet hiſcere. At cùm deceptus putat, quoniā Apoſtolorum tempore de Meſſię aduentu, Iudęi ſcripturas ſcrutabātur, idipſum quoq; ab vnoquoq; ſemper (ſublato licet illo Iudaico velamine) eſſe faciendū, non videt infælix q̄ inde conſequūtur incommoda. Iam enim Symbolum Apoſtolicum iterum exploditur, & Chriſtus ipſe negatur Deus, ac deniq; cùm nullus futurus ſit (vt inquit Tertullianus) quærēdi finis, fiet, vt veritas inuenta omnino perdatur. Sicitaq; diuerſarum hęreſum procella multos ſemper inuoluit, & in Atheiſmum tandem præcipites agit. Tertull. de præſcriptione.

Iam verò quartum pene elabitur ſeculum, cùm de tranſubſtantiatione, hęretici pertinaciter diſputare, & virus ſuum vbiq; ſerere cœperunt. Conuenêre cum Romano Pontifice Conſtantinopolitanus, & Hieroſolymitanus Patriarchę. Archiepiſcopi ſeptuaginta, Epiſcopi duodecim ſupra quadringētos, Abbates, et Priores mille duceti, & quadecim; Legati affuêre Gręci & Romani Imperatorū, Regum itē Chriſtianorū Hieroſolymæ, Gallię, Hiſpanię, Anglię; in eo exactiſsimè verbum Dei, veritasque

taſque examinata eſt. Et vniuerſus orbis Chriſtianus, diuinâ ſententiâ per vniuerſalis Eccleſię cõſenſum, incredibili veritatis pręſidio excepit. Quis igitur erit ille nunc adeò excors, vt vel in dubium definita reuocet, vel ad vnius perſtreperi corui volatum timeat, ſi Chriſti, & Chriſti Eccleſiæ potiùs, quàm hæretico homuncioni, fidem inconcuſſam adhibeamus?

Synod. Tridentina.

Duodeuiginti annos Satanas omnem lapidẽ mouit, interturbando ſacroſanctæ Tridentinæ Synodi progreſſu: Ad hanc de controuerſijs, quæ noſtro hoc ſeculo emerſerunt, hæretici ſunt euocati, ab ipſo etiam Cæſare, & Regibus, à Principibus omnibus ferè Chriſtianis, fides publica ijs miſſa eſt, vt ſi perſtare in errore voluiſſet, impunè ac liberè abirent: Cæſaris autem & Regum atque aliorum Principum oratores affuerunt, neque verò Romæ, ſed inter fauces hęreticorum (vti ſæpiſsimè alias à Pontificibus Maximis procuratum eſt) Synodus habebatur. Ad illã ex Indijs, Luſitania, Hiſpanijs, Gallijs, Italia, Germania, Polonia, Hungaria, Dalmatia, Græcia, Aſia, Epiſcopi vita doctrinaque excellentes, & Theologi alij plures confluxêre, & ipſi quoq; Reges ac Principes, Theologorum numerum qui Synodo intereſſent, cum ſuis oratoribus miſerunt. Hos autem omnes neque Gallici tumultus, nec marium pericula, nec immenſi itinerum tractus, neque Lutheranorum metus, aut ignotæ linguæ perterruerunt, quò minus, vbi Eccleſiæ erat corpus, eò tanquam aquilæ conuolarent. Cur hæretici tum, qui ad terrenorum Principum tribunal diuinam cauſſam reuocant, ad eandem Synodum non iuere? ſcilicet, aut in carnali illo ſuo cœno latitabant, aut Germaniam & Gallias excitabant ad diadema de Caroli IX. Galliarum Regis capite decutiendnm. Si verò ab inermibus Epiſcopis, alienoque in ſolo commorantibus ſibi metuebant, vbi erat illa Spiritus ſancti vis, verbique Chriſti virtus, qui ore ſuo interficit impios, vbi infractus ille Euangelij propugnandi animus, qui toti ſpirituales ob diuinam gloriam ſe iactant omnia paſſuros?

Nunquam hæretici inter ſe cõuenire potuerunt.

Sed demus hoc talium Prophetarum trepidationi, illud autem quanam excuſatione tegent, quòd neque eo tempore, neque poſtea vnquàm cum Lutheranis, nec cum reliqua hæreticorum colluuie, in fidei cauſſa quicquam vnanimes ſtatuere potuerunt? Proferant Hæretici Synodum aliquam ſuam, quæ extet adhuc. Conciliabula ſanè ſcimus fuiſſe nonnunquàm, quę item latrones cogunt. Sed & ea in irritum illicò veritate eluceſçente recidiſſe; nemo vix literis tinctus, ignorat.

Haec res cauſſa fuit, prudentiſsimè Rex, cur Germanica natio alloquin viribus ac virtute pręcellens, fortitudinem animi hauſtis hæreſibus ita amiſerit, vt poſtea aduerſus Chriſtiani nominis hoſtes, nunquam arma alacriter ſumpſerit. Et tu quidem intelligis, non ita alacri animo, Imperatorem in aciem copias educturum, in quibus variæ ſectę cùm ſint, varia item diſsidia gignunt. Ex his enim aut detrectatur imperium, aut tardiores progreſſus habet victoria: ac ſi quando ex inimicis per inimicos ſuos, Deo ſupplicium ſumente, aliquid fortius patratur, id denique (quod ad eos attinet) vim nullam ſoliditatẽq; habet. Et tamen Volanus ex calice illo Geneuenſi ebrius, cùm nihil videat, niſi quod velit, audet aſſerere, Heluetios vnicas Eccleſiæ Dei colũnas eſſe, quib⁹ inter ſeſe cõcordibus, Academiam quoque Pariſienſem ſuccubuiſſe mentitur. Diuinum autem virũ, honoris cauſſa, Bezam appellat.

Heluetiorũ, meliores Pagos eſſe Catholicos.

Sed de Heluetiorum concordia videamus. Quinque enim nobiliores pagi, quorum primarius eſt Lucernenſis, Catholicam ita fidem retinent, vt hęreticos iuſtis pręlijs hoſce totos annos in Gallijs ſępe vicerint, & collegium non ita pridem Societatis IESV Lucernæ inſtituerint, vti & alterum ſit Friburgi. Ex quibus tanquam ſeminarijs prodibunt, qui denique illud Geneuenſe impietatis antrum euertent. At neque inter ipſos hæreticos pagos de religione idem eſt ſenſus. Nam inter eos monaſteria ſunt ingentia, & Abbates, quibus non minima pars obedientiam, & omne officium, vel contra ipſos Sacramentarios præſtant.

Bezę vocatio, & progreſſus in hæreſi.

De diuino verò iſto Beza, Lituanis forſan venditari poſſet ab hæretico fucus: Sed qui vocationis, ſeu fugæ illius miſeri, ad Geneuenſes, initia & progreſſus norit, tàm impudentis tituli mendacium horrebit. Beza enim Sacerdotio (quod olim obtinuerat) duobus eodem tempore diuendito, vt maiorem pecuniæ ſummam corraderet, Candida autem ſartoris adhuc ſuperſtitis vxore, quam ille deperibat, abducta, Geneuam nouus Paris, & patriæ conflagrator aufugit.

Caluini vita & mors.

Hic ſe ad Caluinum adiunxit, qui cùm antea Canonicus Noniodunenſis in Gallia fuiſſet, ac deinde à Catholica religione deficiens, in Germaniam eſſet profectus, homo verſipellis & ſuperbus, etiam à Lutheranis, quorum dogmata conuellebat eiectus, ſedem ſibi Geneuam delegit. In hac plures annos cùm vixiſſet, eiectis ciuibus, & exulum manu in Rempub. introducta, Galliam bello inflammauit, deniq; ſparſo latè veneno, quartum iam cólunx, quòd ſine carne ſpiritualis ille tantus vir

viue-

viuere nunquam potuiſſet, incidit in fœdiſsimum morbum, vermibus autem ſcatens, extremos cruciatuſ ferens, vt Herodes, qui cædem tot innocentium patrârat, aut ſicut Antiochus, qui Dei templum polluerat, miſerrimus ad inſerna deſcendit. Hi igitur ſunt Dij Volani (Rex) hi ſanctiſſimi ſcilicet & diuini viri, qui cū ad iſtud virus euomendum lactârunt.

Quòd ſi Ignatij Loiolæ, quem iſte toties vnà cum Societate noſtra plauſtris contumeliarum onerat, initia, progreſſus, exitū, cum iſtis ſuis hæreſiarchis contuliſſet, næ aut mutiret ille, aut ſi ſaperet, ſanctas Chriſti Domini vias ſuſpiciens, & reſipiſcens veneraretur. Quo enim tempore Lutherus ad ſordes, ad carnem, ad Germaniæ diuiſionem, à religione ſeceſſerat, ille alter à ſeculo, à nobili, quæ eſt in Cantabria familia, relictis omnibus, ad pœnitentiæ opera, & ad eremum confugit. Lutherus ſcholas pietatis, & religioſas domos euertit: Ignatius eas Deo adſpirante, vel excitauit, vel iuuit. Luthero, Satanas ad bonarum literarum ſtudia, & diuinam ſcripturam deprauandam; Ignatio, Chriſtus Dominus ad collegia inſtituenda, diuinumque verbum rectè exponendum, eſt vſus. Illo Magiſtro Luthero plerique diſcedentes à fide naufragium paſſi ſunt: Ignatio laborante plurimi vel facinoroſi ad probitatem, vel hæretici ad Eccleſiam Catholicam, vel gentiles ad Chriſti fidem acceſsere. Luthero quaſi tibicine ſuſcitata, aduerſus Chriſtianos Principes bella ſubditorum; nulla vnquam ſeditio, nulla ex Ignatij diſciplina, nulla vnquam in ciuitate commotio eſt orta. Qui ex ſchola ſepticipitis Lutheri prodiere, ſectas penè innumerabiles, vel ipſo ſuperſtite peperere: Ignatius etſi antequam moreretur, centum collegia in omnibus omnium fermè nationum Regnis inſtituit, ſumma tamen ſuorum conſenſione Chriſti Regnū, aduerſus omnes ſectas promouit. Lutherus ſe in Pontificis conſpectum dare detrectans (quòd reorum eſt proprium) vel iuſti tribunalis, vel legitimæ Synodi præſentiam, vel Academias omnes celeberrimas, vbi hæreticum virus cępit ſpargere, declinauit. Ignatius primò multam pœnitentiam egit, ſummis autem laboribus exantlatis, cum maria traieciſſet, Chriſti Domini patientis loca inuiſit, Inde in Salmanticenſi, Complutenſi, Pariſienſi Academijs, opera literis ſtrenuè data, ad Eccleſiæ tribunal ne in vanum curreret, acceſſit. Retrò reſpiciente Luthero virginitatis cultus, & cœlibatus, ieiunia, Sacramentorum vſus, ac reliqua eiuſmodi cęleſtia exercitia conciderunt: Eadem plurimis in locis Ignatio ad aratrum nunquam reuocatam manum ponente ſtetere, & in priſtinum ſtatum rediere. Ex corde calamoq; Lutheri libri virulenti exierunt, quibus Cæſaris, & Regum omnium, atque aliorum Principum nomina proſciſſa ſunt: Ex corde calamoque Ignatij ſpiritualium exercitiorum liber, qui Chriſti Domini vitæ capita, ſeriemque mirabili Spiritus ſancti artificio proponit, Sanctæ item & ab Eccleſia approbatæ conſtitutiones editæ ſunt in lucem. Neque verò ex eius Societate liber vnquam, ne aduerſus quidem ipſos Eccleſiæ Dei inimicos Principes prodijt. Denique (vt multa prætermittam) Lutherus Imperio, Germaniaq; labeſactata, cùm veſpere bene potus, contumelijs in Eccleſiam editis cubitum iuiſſet, in lecto repertus eſt mortuus, quicquid ad eius vitæ, corporiſq; fœtorem tegendum, procurauerit Ionas de illius morte mentiri: Ignatius cùm tot virtutis ſeminaria, quæ indies augentur, reliquiſſet, præuiſa ante aliquod tempus morte, rebus Societatis explicandis, & orationi ſedulò vacauit, deinde Sacramentis munitus, IESVM identidem appellans in pace animam efflauit. Neque verò orba tali parente Societas in varias ſectas diſciſſa eſt, ſed qui ſuperfuere Patres, ſtetere animis, ac per omnes ordines inſolita ſuauitas Spiritus, & mētium vigor effecit, vt quoquouerſum incredibili alacritate cœptum ſtrenuè curſum tenerent, ac teneant.

Lutheri initia, progreſſus, exitus cū Ignatio conferuntur, qui fuit fundator Societatis Ieſu.

Sed redeo ad te Rex, ad quem iſte tanquam ad veritatis vindicem prouocat. Veniſti non ita pridem ad hanc ciuitatem Lituaniæ caput. Hic vides ex altera parte perfidos Tartaros & ſchiſmaticos Ruthenos, ac varia hæreticorum genera, ipſos autem ex altera parte Catholicos plurimos. Et Tartari quidem, quoniam Mahometem ſectantur, Rutheni autem quoniam cum ſchiſmate multos errores hauſerunt, ac denique hæretici, qui à recto fidei tramite deflexerunt, quid eſt hoc, quod ipſum Catholicæ Eccleſiæ iugulum caudis iuncti, diuiſi capitibus, omnes petunt? Ipſa verò vna Catholica Eccleſia, veritatis firmamentū, iſtos ſcopulos tuta prӕternauigat, & ſola improbi auri, & fallacis metalli ſpeciē tanquā index certiſsimus prodit? Sanè, quod vnum conſentienſque eſt, id verum atque adeò ſolum eſt.

Cūr hæreſes omnes Catholicā Eccleſiam oppugnāt, à qua omnes expugnantur.

Iam vniuerſum Chriſtianum orbem circumſpice, Siciliam, Sardiniam, Cyrnū, Baleares, atque Adriatici, & Aegæi maris nonnullas Inſulas. Catholicam hæ omnes fidem antiquiſsimam profitentur. Luſitaniȩ Regnum, quæque ad illud oppida in Africa, Inſulȩ in Oceano pertinent. Hiſpania vniuerſa eundem ritum, & religionem colunt. In Gallijs verò (ne Volanus ipſe li-

Nota.
Sicilia, Sardinia, Cyrnus, Baleares, aliæ Inſulæ Catholicæ
Luſitaniæ & Hiſpaniæ Inſulæ

Galliæ primariæ omnes ciuitates.

bi neſcio de qua prophetia, & Galliarũ interitu glorietur; Lutetiæ, in qua ſunt minimum ad Quadringenta millia hominum, Rothomagus, Aurelia, Toloſa, Lugdunũ, Gratianopolis, Auenio, Maſsilla, Burdegala, Burgundia vniuerſa, Campania, Morini, Turonenſis regio, & pleræque aliæ integerrimam à Regno Clodouei per vndecim ſecula Catholicam fidem ſeruant. Italia Catholica eſt, quæ vna pluſquam ducentos partim Archiepiſcopatus, partim Epiſcopatus habet, populis ſcilicet frequẽtiſsima. In vno enim Archiepiſcopatu Mediolanenſi nongenta, id eſt, nouies centum millia hominum ſunt. In Brixienſi quingenta millia, totidem in alijs nonnullis.

Belgiæ ordines è multis ciuitatibus hæreticos eiecerunt.

Belgium autem, licet ab hæreticis afflictũ, non minima tamen ex parte fidem tuetur auitá, ita vt Duaco, alijſq́; ex ciuitatibus, & ex Arteſia tota, non ita pridem hæreſum peſtem eiecerit, quòd ſub præſidij ſpecie ſenſit tardius quàm expediebat, in ſua viſcera callidè inſinuatos, ex Anglia puritanos, ex Hollandia, & Zelandia Anabaptiſtas, ex tractu Rhenano Caluinianos, ex interiore Germania Lutheranos.

Iam verò plures Germani Principes Catholici ſunt, & magnum Catholicorum numerum habent, aut ciuitates integras, non ita difficili negotio ad Catholicam fidem indies reuocant. Rodulphu Cęſarem audiſti Rex, Flaccianam Manichæi hæreſim ab Opitio olim ſutore Ratiſponenſi inuectam, vnico penè momẽto, Vienna prorſus expuliſſe.

Vienna eiecti oẽs hæretici miniſtri.

Idem iam fit in Morauia, in qua Anabaptiſmus, & aliæ peſtes graſſantur: Et Olomutij, quæ regionis illius primaria eſt ciuitas, nullum eſt templum, in quo ritu Catholico ſacra non adminiſtrẽtur. Cùm etiam ſeptingenti ibi ſint adoleſcentes, quos Collegium Societatis noſtræ pietatem cum literarum ſtudijs docet.

In Bohemiæ Regno multi Catholici. Pilzna ciuitas Catholica.

Bohemiæ Regno Catholici non deſunt. Nam præter Illuſtr Roſembergij ditionem, aliaque loca, Pilzna eſt inſignis ciuitas, quæ aduerſus Ziſcam, & reliquos Huſsitas cùm fortiſsimè pugnaſſet, antiquiſſimam ſemper fidem retinuit.

Pragæ Seminarium Pontificis & collegiũ Cæſaris. Comitat⁹ Tyrolenſis Catholic⁹.

Iam Pragæ Pontificium eſt ſeminariũ, Cęſareo Collegio adiunctum: in quibus aliquot adoleſcentum centena ad omnem pietatem à Catholicis erudiuntur. In comitatu Tyrolenſi nemo hæreſim docere audet, prohibente Sereniſsimo Ferdinãdo Archiduce Auſtriæ. Auguſta ipſa Vindelicorum cùm bonam Catholicorum partem contineat, in pace, & ſpe reſtituendæ fidei adminiſtratur.

Bauaria vniuerſa Catholica.

Bauariam ſuperiorem atque inferiorem, Illuſtriſſimus Princeps Albertus, omni prorſus hæreſeos exercitio purgauit. Hic rogatus à multis apud Pontificem egerat, ijs qui vtramque ſpeciem cuperent, ea vt porrigeretur, ratus ea ratione complures hæreticos ad Eccleſiam Catholicam ſeſe adiuncturos. Verùm deinde expertus eam porrectionem (vt ille dicere ſolitus eſt) ſomitem eſſe hęreſeos, turbinem illum ſchiſmatis ſuſtulit, & vaſa ei rei deſtinata publicè effringenda curauit. Is Germaniam vniuerſam (ſi Principes velint) Catholicam illicò futuram non dubitat, cùm ipſe vniuerſam Bauariam varijs infectam hæretibus, & à Prouincijs hæreticis totam penè circumſeptam, iam ab aliquot annis Catholicam, Deo iuuante, reddiderit. Quæ quidem ditio in centro penè Germanię ſita, Academiæ Ingolſtadienſis, Collegij Monachienſis, domus Lanſpergenſis, aliarumque in primis religioſarum familiarum opera, fructus longè lateque in finitimas regiones Catholicos immittit. Is ille eſt Princeps, qui cùm vitas omnes Apoſtolorum, & Martyrum, atque aliorum ſanctorum à Surio collectas legiſſet, eas in Germanicam linguam edi magna impenſa, & in vnaquaque Parœcia haberi curauit, vt populi Apoſtolicæ Eccleſię, ac conſequentium ſeculorum ſtatũ perſpecto, neque omni vento doctrinę circumferrentur, & ad pietatem accenderentur. Eiuſdem Principis iuſſu Concilium Epheſinum, ex ſua illa celeberrima bibliotheca depromptum, & à Theodoro Peltano in Latinũ verſum eſt. Quod ego cùm tuę Maieſtati obtuliſſem, vidiſti quanam ratione Theodoſius, & Valẽtinianus Imperatores ſartam tectam Catholicam religionem, contra eiuſmodi hæreticos conſeruarunt.

Seminaria & Collegia Catholicorum in primarijs Germaniæ ciuitatibus.

Sed ad id, vnde digreſſus ſum redeo. In primarijs ferè omnibus Germanię ciuitatibus, & aliquibus item oppidis, Collegia iuuentutis, vel domus Catholicę inſtitutę ſũt. Pręter eas quas ſuperi⁹ attigi, Treuiris, Coloniæ, Moguntię, Spirę, Herbipoli, Fuldæ, Oeniponti, Dilingę, Auguſtę, Brunę in Morauia, Viennę in Auſtria, Gręcij in Stiria, vt mittam Belgica, Gallica, Hiſpanica, Luſitanica, atque adeò illa, quæ in tuo Regno iſto iam adoleſcunt. Quin ipſe quoque Illuſtriſs. Saxonię Dux, fœdas monaſteriorum ruinas ex inuecto Lutheraniſmo non ſemel deplorauit, multiſque Caluinianis miniſtris capite mulctatis, reliquos in exilium egit.

Illuſtriſsimus Dux Saxoniæ quid de miniſtris Saxonibus deliberauit.

Et cùm in Saxonia ſpirantem adhuc noua genera veneni videat hęreſim Lutheranam, ægerrimè fert peramans pacis Princeps, inter Saxones miniſtros nulla ratione conuenire, & cùm ſe ſe mutuis libellis & ferro perſcindant, ſentit, quantum ab illa vetere Saxonia mutati ſunt populi, quos olim vna fide Catholica &

ea & cultu ſinceriſsimo coniunctos Deus ipſe aduerſus omnem Chriſtiani nominis hoſtem, reddebat impauidos. Itaque & conuentu miniſtrorum indicto, ſi qua ratione conuenire poſſent, vidit denique nihil, niſi diſcordiſsimam concordiam eſſe conſecutam. Inter eos autem nec de lana caprina, nec de quæſtionibus ad acuenda ingenia propoſitis (vt interdum ſalua religione inter veros Catholicos fit, quod deceptus in diuerſum blaterando detorquet) ſed de Dei filij ipſius natura, deque alijs eiuſmodi lites extitere grauiſsimę, quas Eccleſia Chriſti jamdudum omni anathemate confodit.

Ex toto igitur Catholici orbis theatro, ad quem ingentes noui orbis regiones ad ſolis occaſum & ortum, & ad meridiem (ne dicam & ad ſeptentrionem) vbere populorum conuerſione, ſeſe indies aggregant, iſtum mihi Zizaniorum, & lolij manipulũ, iſtud mihi Vilnenſe Caluinianorum latibulum, quod nouiſsimè aduerſus edictum tuum extructum eſt, & reliquas paucas Synagogas ebriorum miniſtrorum cum Catholica Eccleſia confer, Sereniſsime Rex; ac demum diſpice, num verum ſit, quòd iſte glorioſè effutit: ipſum nempè tantùm Caluiniſmum efflorеſcere, Catholicam autem vbique religionem prorſus extingui, monachoſque cerni hiantes. Atqui verum eſt, Monachos à Iudæis, ab Hęreticis ſperni, ſed ab ijs, qui veri Chriſtiani & Catholici ſunt, non item. Quadringenti (vt de ſacris & pijs Dominicanorum & aliorum ordinibus taceam) Franciſcani ſunt in hoc Regno, quos Bernardinos vocant. Hi pro tua Reipublicæque ſalute aſſiduè Deum orant; & abiectis omnibus mundanis rebus ſumma cum honeſtate cultum diuinum exercent. Populis autem iſtis pijs magno ſolatio ſunt, & Euangelicæ veritatis exemplo. An igitur iſti extincti iam ſint prorſus Volano? Vnum Hæreticorum oſtendat ipſe, qui ea vitæ ſanctitate (re inquam ipſa) abiecta carnali ſarcina, ita vnquam vixerit, aut in tota Polonia nunc viuat. Sed & in hac ciuitate ex iis triginta ſunt, quibus templa non deſunt. Cùm præter illud, quo integro vtuntur, maius alterum templum piorum ope hiſce diebus inſtauratum ſit, quòd capiendis Catholicis, alterum eſſet anguſtius. Quingenti verò diſcipuli, præter alios ipſius Parœcię centum, qui in Vilnenſi noſtro Collegio Societatis IESV inſtituuntur, non ita poſt multos annos latiſsimè Aegyptias iſtas Hæreticorum tenebras diſcutient, diſcutiendas vtiq; latius, vbi tot centena adoleſcentum peruenerint ad frugem, quæ in reliquis Collegijs tui Regni Brunſpergæ, Poſnanię, Iaroslauię, & alibi, vti quoq; Pultouię, vbi fratris tui filium Illuſtriſsimum Andream, admirabili pietate adoleſcentem, doceri curas, erudiuntur. Interim Cracouienſis Academia magno huius Regni bono Catholicam religionem tuetur, ac docet. Quęq; ſempiterna cum laude à Reuerendiſsimis Polonię, atq; Lituanię Epiſcopis Synodus Tridentina recepta eſt, Synagogas iſtas deijciet; ac Deo iuuante (quòd omnibus iſtiuſmodi latebris ſemper accidit) funditùs euertet. Ac tute quidẽ pro tuo perſpicaci iudicio intelligis, quàm facile in antiquas ſuas ſedes, etiam in hoc Regno veritas reſtitui vbique poſsit, dum ſeſe iſti inuicem dilacerant. Iamq; ſeminâ iniquitatis ſata peſtilentes iſtas Arianiſmi, Anabaptiſmi, Caluiniſmi peſtes; & ſexcenta alia portenta efficaciſsimo Dei iudicio protulerit. Cùm verò Illuſtriſsimi Radiuilij fratres perpetua cum gloria viã, ad Lituaniam purgandam, fortiſsimè pateſecerint, vides Rex, quàm facile alijs proceribus ſit, prêclariſsimum illud geſtum, in ſuis ciuitatibus imitari. Ij enim, Aui, Ataui, Tritaui, & ſuorum maiorum pietatem, magnanimamque illam in abſtergenda à ſua nobiliſsima familia hæreſeos labe fortitudinem oſtenderunt, cùm ſcilicet domeſticum iſtud latibulum ad terram deiecere. Typographiam autem, quâ errores & verbum Dei deprauatum cudebantur, ad diuina eloquia incorrupta, atque ad pios libros ſanctorumque Martyrum, Virginum, & Apoſtolorum vitas edendas conuerterunt. Itaque peſsimè habet Volanum, quòd ramenta iſta ſuorum prœceptorum, cernat iam ſordeſcere ijs, qui cauſſas tanti morbi acutius inſpiciunt. Et hæc eſt cauſſa, cur primùm Illuſtriſsimos Radiuilios inanibus terroribus tentat à via Chriſti auertere. Denique antiquos Patres (quos tamen interdum Caluinus ſuus blaſphemo ore aſinos vocat) ſanctiſsimos & caſtiſsimos verbi Dei interpretes iam nominat. Promat igitur, (vt ad huc ſemel hoc dicam) illorum integra ſcripta. Hæc in Polonicam linguam (ſi veritatis zelo mouetur) conuertat, atque ita non adeò egebunt ipſe Volanus, & alij infelices doctiſsimis, & modeſtiſsimis præceptoribus, Scarga & Turriano, qui omnes iſtius libri errores iam pleniſsimè refellerunt.

Caluin. in Inſti. de Sacramento pœnitentiæ.

Quòd ſi Sereniſsime Rex, quemadmodum nunc ad reſtituendum Reipublicæ ſplendorem, & ad aduocandos pro Tranſſyluania Catholicos operarios incumbis, ita id ſemper defixum in animo habeas, quòd tam altè à puero tibi, tuęque Illuſtriſſimę familię inheſit, nihil vt decernas, quin Deo prius ſedulò commendes; Con-

ſiliarios verò eos tibi adhibeas, qui terrena prudentia Samariam cum Hieroſolyma non cõiungãt, neq; in boue & aſino (quod diuina Scriptura prohibuit) arent, certiſsimè verò tibi perſuadeas, eos qui Deo inimici ſunt, nec Maieſtati tuæ amicos eſſe; Interim autem caueas, ne peſtes iſtæ libellorum, & ſeditionum hæreticarum peruolent in manus eorum, qui apud te ſunt, rẽ dignam Chriſtiano & Catholico Rege facies, tuæq; iſti coronę alteram ſplendidiorem, & immortalem adiunges. Vilnæ ipſa die Pentecoſtes.

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV,

RESPONSIONES AD NOBILISSIMI ET REGII VIRI SEPTENTRIONALIS INTERROGATIONES: QVA DE

ſalutis æternæ comparandæ ratione, ac de vera Eccleſia cupiebat inſtitui. Additus eſt modus, quo verbum Dei, & Patrum libri legendi, ac legitima Concilia, ab illegitimis diſcernenda ſunt.

RESPONSIONES AD REGII VIRI SEPTENTRIONALIS INTERrogationes, de vera Eccleſia.

INTERROGATIO I.

Num ij, qui omnia Eccleſię Catholicæ dogmata non credunt, poſſint æternam ſalutem conſequi, dum tamen profiteantur ſe in Chriſtũ credere, & peccata odio habere?

RESPONSIO.

De fide ad Petrũ c.38.

SANCTVS Auguſtinus reſpondet: Firmiſsimè tene, & nullatenus dubites, non ſolùm omnes Paganos, ſed etiam omnes Iudæos, Hæreticos atq; ſchiſmaticos, qui extra Eccleſiam Catholicam præſentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius.

Ibidem ca. 39.

Rurſus. Firmiſsimè (inquit) tene & nullatenus dubites, quemlibet Hęreticum vel Schiſmaticum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizatum, ſi Eccleſiæ Catholicę non fuerit aggregatus, quantaſcunque Eleemoſynas fecerit, & ſi ꝓ Chriſti nomine etiam ſanguinem fuderit, nullatenus poſſe ſaluari. Omni enim homini, qui Eccleſiæ Catholicæ non tenet vnitatem, neq; Baptiſmus, neque Eleemoſyna quamlibet copioſa, neq; mors pro Chriſti nomine ſuſcepta, proficere poterit ad ſalutem quamdiu in eo hæretica vel ſchiſmatica prauitas perſeuerat, quæ ducit ad mortẽ.

Rurſus. Nunquid poteſt (inquit) vis Baptiſmi maior eſſe, aut potior quàm Confeſsio, quã paſsio, vt quis coram hominibus Chriſtum confiteatur, & ſanguine ſuo baptizetur; & tamen neq; hoc Baptiſma Hæretico prodeſt, ſi quãuis Chriſtũ confeſſus, extra Eccleſiã fuerit occiſus, quia charitatẽ non habuiſſe cõuincitur, de qua Apoſtolus dicit: Etſi tradidero corpus meũ, vt ardeam, charitatem autẽ non habeam, nihil mihi prodeſt. Quod ſi propter hoc, quia charitas deeſt, paſsio nihil prodeſt, nec illis prodeſt, quos in inuidia intus, & maleuolẽtia ſine charitate viuere, Paulus dicit.

S. item Cyprianus lib. de vnitate Eccleſiæ ſic ait: Eſſe Martyr non poteſt, qui in Eccleſia non eſt: Ad regnum peruenire nõ poterit, qui eam, quæ regnatura eſt, derelinquit. Et infra: Cum Deo manere non poſſunt, qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerunt: Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti beſtijs animas ſuas ponant, non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ: occidi talis poteſt, coronari non poteſt.

Tom.7. de Baptiſmo contra Donatiſt. lib. 4. cap. 17. Similia Tom. 9. in Euan. Io. tract. 6. propè finem.

Porrò nemo integrè credit in Chriſtũ, qui oẽs fidei Articulos nõ credit, quorũ vnus eſt: Credo Eccleſiã Catholicã, quæ firmamentũ eſt & colũna veritatis. 1. Tim. 3.

INTERROGATIO II.

An Schiſmatici ſaluari poſſunt, cũ ea, quæ ad fidem pertinent, omnia ferè credant?

RESPONSIO.

CVM qui in vno peccat (vt habet S. Iacobus) factus ſit omnium reus, procul dubio, ſi quis, quæ docet Eccleſia, dicat ſe credere, non aũt illi obediat, vel non obediendũ eſſe illi doceat, reijcitur in æternũ à Deo, cui obedientia plus placet, quã victimæ. Itaq; rectiſsimè ait B. Auguſt. Neque Schiſmatici aliquid ſibi ex iſta mercede ꝓmittant, quia ſimiliter vbi charitas nõ eſt, non poteſt eſſe iuſtitia. Dilectio enim proximi, malũ nõ operatur, quã ſi haberẽt, nõ dila-

To. 1. lib. 1. de Ser. Do. in monte c. 9. & Tõ. 4. quæſt. ex Matt. 9. 11.

dilaniarēt corpus Chriſti, q̃ eſt Eccleſia.

S. Cyprianus de ſimpl. Præl. ſiue de vnitate Eccleſiæ.

Auelle (inquit S. Cyprianus) radium ſolis à corpore, diuiſionem lucis. vnitas nõ capit: frange ramum ab arbore, fractus germinare nõ poteſt. A fonte præcide riuum, & præciſus areſcit.

Aug. To. 7. ler. ſuper geſt. cũ Emerito vltra mediũ.

Salutem autẽ (inquit S. Auguſt) non poteſt habere, niſi in Eccleſia Catholica: extra Eccleſiã totum poteſt pręter ſalutem, poteſt habere honorẽ, poteſt habere Sacramẽtũm, poteſt cantare Allelula, potęſt reſpondere, Amen, poteſt Euangelium tenere. poteſt in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. fidem, & habere, & prædicare, ſed nuſquã niſi in Eccleſia Catholica ſalutem poterit inuenire.

INTERROGATIO III.

Cúm inter Lutheranos ij nominentur Sacerdotes, atq; Epiſçopi, qui res Spirituales & Sacras adminiſtrant, nõné hi ſunt aliqua ſaltem ex parte Sacerdotes & Epiſcopi?

RESPONSIO.

NEc nomen, neq; rerum Spiritualiũ tractatio, ſed ritè ſuſcepta Conſecratio, Sacerdotiũ, aut Epiſcopatum efficiũt. Si enim quæratur à quonam iſti conſecrati ſint, reſpondebitur, ab Epiſcopo. Si verò rurſum vrgeatur, ecquis Epiſcopum illum creauerit, ad id venietur, vt à ſeculari Magiſtratu eum fuiſſe creatum intelligamus. Itaque prudenter ac verè Sereniſs. quidam Rex dixit, hoſce qui prodierunt, ex laica poteſtate, nec aliud quã ex Cancellaria ſeculari literas habuère, nõ eſſe aut Sacerdotes, aut Epiſcopos veros. Cùm enim Conſecratio ſit opus ſupernaturale, & Chariſma iſtud diuinum atq; character, quem veri Sacerdotes accipiunt, nunquã magiſtratui à Deo conceſſum fuerit, vt ab eo conſerretur, ac ne tributus quidem ſit vnquã (neq; enim minor poteſtas in maiorem agere poteſt) cumq; Lutherus à quo iſta falſorum Epiſcoporum, & Paſtorum turba prodijt, nunquam Epiſcopus fuerit: cumq; nullus eorum impoſitionem manuum ab ijs habuerit, qui legitima ab Apoſtolis ſucceſsione deſcenderunt: nõne ex eorum numero ſunt, quos in Aſinio non veros Senatores Cicero, atq; in Nouatiano Pſeudoepiſcopos, & Pſeudoparochos S. Cyprianus deſignârunt? Nã Aſinius (inquit Cicero) quidã Senator voluntarius, lectus ipſe à ſe apertã curiam vidit poſt Cæſaris mortem, mutauit calceos, Pater conſcriptus repentè factus eſt Sic iſti cùm expulſis, aut trucidatis ab Apoſtata Luthero veris Epiſcopis & Sacerdotibus, apertam curiam vidiſſent, illicò (ſicut momento penè temporis ex putredine fungus enaſcitur) Superintendentes, miniſtri, cæteraq; fex eruperunt. Nouatianus verò (ait S. Cypria.) in Eccleſia non eſt, neq; Epiſcopus cõputari poteſt, qui Apoſtolica traditione contempta nemini ſuccedens, à ſeipſo ordinatus eſt. Ac infrà: Aut. Paſtor haberi quomodo poteſt, qui manente vero Paſtore, & in Eccleſia Dei ordinatione ſuccedanea præſidente, nemini ſuccedens, & à ſeipſo incipiens, alienus fit & profanus? Quæ quidem cauſſæ ſunt, cur laici non ſolùm Sacerdotum officium impiè aſſumunt, verùm etiam Reges ſeſe tandem velint conſtituere: Quemadmodum & in Ciuitate Monaſterienſi non ante multos annos tentauit quidam Anabaptiſtarum Dux: & his annis Galli, & Belgæ quidam tentarunt in Gallijs, & Belgio. Quos autem conſcientię ſtimulus in rebus Sacris vſurpandis & retinẽdis non mordet, multò minùs mordebit, ad ciuitates Regnaq; conuellenda, & ad Reges eijciendos. Quamobrem vbi hæreſis altas egit radices, ſemper eàm denique aut Ethniciſmus, aut barbara aliqua ſecta, (vt in Africa & Aſia cernimus) aut cùm rerum Diuinarum obliuione, peſtilens tandem anarchia, vel Regnorum mutatio eſt conſecuta.

Cicero in 14. Antoniana.

lib. 1. Epiſt. 6. ad Magnum.

INTERROGATIO IIII.

Eccleſiáne dici poteſt alicubi eſſe, vbi Sacerdotes, & Epiſcopi veri, ac legitimè conſecrati non ſint?

RESPONSIO.

RESPONDET S. Cyprianus Martyr: Loquitur, inquit, illic Petrus, ſuper quem ædificata fuerat Eccleſia, Eccleſiæ nomine docens, & oſtendens, quia etſi contumax ac ſuperba obaudire nolentium multitudo diſcedat, Eccleſia tamen à Chriſto non recedit, & illi ſunt Eccleſia plebs Sacerdoti adunata, & Paſtori ſuo grex adhærẽs. Vnde ſcire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo: & ſi qui cũ Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe: & fruſtrà ſibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei nõ habentes, obrepunt, & latenter apud quoſdã communicare ſe credũt. quãdo Eccleſia Catholica vna eſt, ſciſſa nõ ſit, neq; diuiſa, ſed ſit vtiq; connexa, & cohærentium ſibi inuicem Sacerdotum glutino copulata. Hæc Cyprianus.

Epiſt. 69. ad Pub.

S. autem Hieron. in Dialogo contra Luciferianos: Cùm (inquit) homo mortuus ſit Hilarius (videlicet quidam Hæreſiarcha) cum homine pariter interijt & Secta: quia poſt ſe nullum clericum Diaconus potuit ordinare: Eccleſia autem non eſt, quæ non habet Sacerdotes.

Ex his habes, vbi deſunt Sacerdotes, quorum glutino copulatur Eccleſia, & vbi Paſtore legitimo populus non adhæret: ibi

homines fruſtrà ſibi blandiri de Eccleſia, q̃ nullã, & proinde nec vllã ſalutem habent.

Porrò vt Regnum nõ eſt, cui Rex, Cõſiliarij, Legiferi, Præfecti legitimè delecti, leges itẽ ipſæ deſunt: ita neq; Eccleſia (quæ cum Regno in Scriptura ſæpè cõparatur) dicẽda eſt, in qua antiquæ Eccleſiaſticæ Leges ſilent, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Canonici, Sacerdotes, Monaſteria, Spiritualiſq́; omnis poteſtas, & decor adempti ſunt. His enim Eccleſiæ facies, & ordinis Hierarchici forma & dignitas ſtabat & cernebatur. Cùm verò ab aratro ad altare traductis bubulcis reliqua omnia, quę Dei erãt, conuerſa ſint in rapinã & ſacrilegium, atq; hæc nõ ſolùm tolerentur adhuc, verùmetiam ipſi: verus omnis Eccleſiæ ſtatus explodatur: quis ibi Eccleſiam eſſe dixerit, qui tenebras lucem, lucem tenebras non dicat?

Huc quoq; pertinet, aliorum Eccleſiæ nominum conſideratio, quibus eam Spiritus S. expreſsit: Turris, de qua mille clypei pendent: Vineæ, quã cœleſtis plantauit agricola: Caſtrorum aciei ordinatæ, contra quam inferi portæ nunquam eſſent præualituræ: Corporis, quòd vnum ſit, & vnum ſpiritum habeat. At hìc nullam turrim, niſi Babelis, nullum ſpeculatorem, niſi ſalſos Superintendentes ſubintroductos, nullos clypeos cernis: ſed montes Gelboe, vbi neq; ros, neq; pluuia vnquam decidit, vbi ſterilis fides eſt, vbi abiecti ſunt clypei ſortium, vbi populus miſerè perijt, aut turpiter in manus Philiſtinorum, id eſt, Apoſtatarum deuenit.

Ita quoq; nec vllam vineę faciem vides, cùm Apoſtolicis Conſtitutionibus & antiquiſsimis ritibus antiquatis, ſepes, qua vinea ſepiebatur proſtrata ſit: cumq́ue nullus palmes cum vite, nulli digni pœnitẽtiæ fructus, nullum torcular, canalia verò perrupta, & Sacramenta maxima ex parte ſublata: nullus Paterfamilias & cœleſtis ágricola, nullum opus bonum fructuoſum, vnde mercedem denarij, qui laborârunt, accipiant, apparent. Ferus enim aper ex ſylua, id eſt, ex multiplicium errorum tenebris, in vineam irrupit, hãcq́; omnibus direptis atque fœdatis exterminauit, & ſicut cucumerarium dereliquit.

Præterea nec vllam caſtrorum aciem ordinatam iſthic intueri potes. Quis enim aciem vocet, vbi nullus Imperator legitimus, nulla certa vexilla & ſigna, nullæ excubiæ & vigiliæ nocturnis precibus, nullus ſufficiens commeatus, nullæ tubæ, quę certum dent ſignum, ſed confuſus variarum hæreſum ſtrepitus conſpiciuntur aut exaudiuntur? Cùm autem turbatis ordinibus talis iam Sacerdos ſit, qualis eſt populus, diuiniſq́; humana ſint permixta: anne abominationẽ iſtã deſolationis ſentis, quã S. Athanaſius eſſe dicebat, cũ Laici creare Epiſcopos & Sacerdotes, res ſpirituales adminiſtrare, diuiniq; myſterij ac verbi tractationem ſibi vſurpare, intolerabili temeritate ſunt auſi?

Iam verò nec deniq; vnũ corpus iſthic cernimus, quod vnum ſpiritum habeat: tum quoniã monſtrum eſſet corpus, quod duæ animę regerent, (vnius verò formę, atq; animę, vna primaria operatio eſt, nec diſcors, & ſecũ pugnans, qua quidẽ diſcordia cùm hæreſis agatur, nõ vnum, ſed varios ea ſpiritus habeat neceſſe eſt) tum etiã, quòd cui propria deeſt operatio, huic, quoq; ipſa vita deeſt, ac ſpiritus. Cũ verò iſti quandã ſolùm fidẽ informem ac mortuã agnoſcant, ecquam Eccleſiam aut corpus viuum agnoueris? Præterea ſi euerſo ſundamento omnia ruunt, fide aũt ac religione, & reliquis pleriſq; Articulis fidei deficientibus, in horum locum errores ijdem ſucceſſere, quos euidentiſsimum eſt antiquitus ab Eccleſia fuiſſe damnatos, nullum hîc tu iam corpus aut Eccleſiã mihi oſtendere poteris. Si quis autem præciſis in animãte neruis, fibris, venis, primarijs item membris, corde, hepate, cerebro amotis, corpus tamen viuere dixerit, vtiq; cadauer potius iſtud fuerit, ad quod corui, id eſt, Apoſtatę confluxerunt, quàm corpus illud, ad quod (teſtante Chriſto) Aquilæ, hoc eſt, ſapientiſsimi, & perſpicaces Patres à terrena vita procul euolantes, vnanimi cõſenſu conuenerunt. Sed audiamus B. Auguſt. (To. 10. Ser. de tempore 186.

Videtis quid ſaciat anima in corpore: omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per nares olfacit, per linguam loquitur, per manus operatur, per pedes ambulat: omnibus ſimul adeſt membris vt viuant, vitam dat omnibus, officia ſingulis. Non audit oculus, non videt auris, non videt lingua, nec loquitur auris & oculus: ſed tamen viuit, viuit auris, viuit lingua, officia diuerſa ſunt, vita communis. Sic eſt Eccleſia Dei, in alijs Sanctis ſecit miracula, in alijs Sanctis loquitur veritatẽ, in alijs Sanctis cuſtodit virginitatẽ, in alijs Sanctis cuſtodit pudicitiam virginalem, in alijs hoc, in alijs illud: ſinguli, propria operantur, ſed pariter viuunt. Quod autẽ eſt anima corporis hominis, hoc eſt, Spiritus S. corporis Chriſti, quod eſt Eccleſia: hoc agit Spiritus S. in tota Eccleſia, quod agit anima in omnibus membris vnius corporis. Sed videte quid caueatis, videte quid obſeruetis, videte quid timeatis. Contingit vt in corpore humano, imò de corpore aliquod præcidatur membrum, manus, digitus, pes: nunquid præciſum ſequitur anima? cùm in corpore eſſet, viuebat,

præ-

præciſum amittit vitam. Sic & homo Chriſtianus, Catholicus eſt dum in corpore viuit, præciſus, hæreticus factus eſt: mēbrum amputatum non ſequitur Spiritus. Si ergo vultis viuere de Spiritu Sancto, tenete charitatem, amate veritatem deſiderate vnitatem, vt perueniatis ad æternitatem. Hæc ille.

Cùm verò ex ipſis Euangelijs, Actis Apoſtolorum, Canonibus Apoſtolicis, & antiquiſsimis Synodis conſtet, nullam vnquam habitam fuiſſe Eccleſiam, quam quę iiſdem ritibus & ordine conſtituta eſt, quibus Catholica conſiſtit: ſanè nemo cordatus ſibi imponi patietur, ſi quem dicentem audierit, Eccleſiam ibi eſſe, in quà antiquiſsimæ totius Eccleſię, ne vllum quidem veſtigium exiſtat.

INTERROGATIO V.

Cùm Baptiſmus in Septentrione verus adminiſtretur, nonnè ſaltem qui eo initiantur, ad Catholicam, id eſt, veram Eccleſiam ſpectant, licet veros Sacerdotes non habeant?

RESPONSIO.

Nihil ſanè prohibet: in ſide enim Eccleſiæ baptizantur, quotquot ritè baptizantur: ac niſi extra Eccleſiam per hæreſim aut perfidiam excant, ſunt è noſtris, Catholicique ſunt, æternam verò ſalutem conſequi poſſunt, ſi fidei fundamento ſuperædificent aurum, argentum, gemmas, ſicut Apoſtolus ſcripſit: aut ſi in peccata prolapſi, denique verè reſipiſcant. Verùm quotuſquiſq; eſt qui cùm adoleuerit, haud iſtis falſis Sacerdotibus ad hæreat, eorum erroribus non imbuatur, falſa pro veris Sacramenta non ſumat, atque etiam vbi vnà cum ijs Eccleſiam Catholicam (quę eſt corpus Chriſti) blaſphemare didicerit, tum moriens peſtilenti pane, nō autem vero Sacramento & corpore Chriſti Domini accepto, miſerrimè non pereat? Vnus (inquit S. Auguſt.) eſt Deus, vna fides, vnum Baptiſma, vna incorrupta Catholica Eccleſia: nō in qua ſola vnus Deus colitur, nec in qua fides retinetur: nec in qua ſola vnus Baptiſm⁹ habetur, ſed in qua ſola vnus Baptiſmus ſalubriter habetur.

INTERROGATIO VI.

Licebit nè alicui ob metum mortis, aut ob rerum ſuarum amiſsionē, vel propter ſpem alios ad Catholicā fidem conuertendi, ſimulare Lutheraniſmum aliáue hæreſim, aut publicè profiteri ſe nolle Catholicæ Eccleſiæ obedire: etiam ſi clàm velit eſſe Catholicus?

RESPONSIO.

Falsum bonum eſt verum malum, ſicut vel ipſe Philoſophus dixit. Mala autem (inquit Apoſtolus) facienda non ſunt, vt veniant bona. Itaque ſi quis hæreſim ſimulet, quæ res alijs ſcandalum & pernitiem ſemper attulit, is flagitium Chriſtiana veritate indignum committit. Deus porrò, qui veritas ipſa eſt, neque ad veritatis ædificium extruendum mendacio noſtro eget, nec vſus eſt vnquam. Quod ſi aliquando ante Synagogę & Moſaicę Legis ſepulturam (Chriſtianæ ſcilicet initio naſcentis Eccleſię) aliquid Apoſtoli viſi ſunt in obſeruatione ſimulaſſe, id nō erat hæreſim fingere, (quod ſemper habitum fuit immane ſcelus) nec facinus aliquod perpetrare, cùm Euangelio nondum plenè promulgato, lex illa (quę fuerat ad tempus à Deo inſtituta, neq; ex ſe mala erat) vim aut ſaltem dignitatem quandam tam diu obtineret, donec Euangelij lux altiùs exoriens, præteritarum rerum vmbram prorſus abigeret. Itaq; cùm quidam antiquitus idolo oblatis veſcerentur (& ſi non ad eum finem, vt viderentur idololatrię coſentire) quoniam aliqui ſcandalum patiebantur, eos damnat Paulus acerrimè: quantò acriùs damnaſſet eum, qui licet non hæreticus nec idololatra, vnà tamen cum hęreticis voluiſſet ſentire videri? 1. Cor. 8.

Accedit exemplum Eleazari, cui cùm ſub capitis pœna iuſſum fuiſſet, vt carnes ſuillas ederet, & ſecretò carnes alias nō prohibitas, quę ſpeciem porcinæ haberent, amici offerrent: intrepidus mori, quàm fingere maluit, nempè ne aliqui putarent, Ipſum legem tranſgredi, & cum idololatris ſentire. Quantò igitur minùs licebit hæreſim ſimulare, aut hęreticorum falſis Sacramentis, vel eiuſmodi alijs rebus, vnde alij vel erroris, vel confirmationis in errore occaſionem ſumunt ſeſe immiſcere?

At etiam innumerabilia ſunt exempla Martyrum, qui cruciatus acerbiſsimos pertulère, ne vel ſolo nutu perfidiæ ſignum aliquod ederent, & Eccleſiam, quam Dei Filius veritate & amariſsima morte fundauit, mendacio polluerent, & vitę fœda cōuerſione defererent.

Accedit veneranda illa, & tremenda Chriſti ſententia: Si quis me erubeſcet corā hominibus, & ego erubeſcam eum coram patre meo. Quam ſi quis verè æſtimat, fateatur neceſſe eſt, eum, qui capitis ſui & caducarum rerum, quàm Chriſti Domini maiorem rationem habet, ac terrę cœlum poſtponit, nunquā cœlum (niſi reſipiſcat) conſecuturū. Rurſus (inquit Apoſtolus) Corde creditur ad iuſtitiā, ore fit conſeſsio ad ſalutē. Quāmnam igitur ſalutem ſperet,

qui cùm eſſe debeat paratus, vnicuique de ea, quæ in nobis eſt ſpe interroganti rationem reddere, confeſsionē fidei ſuæ opportuno tempore non ſaciat? Addit porrò A- [1. Theſſ. 5.] poſtolus: Ab omni ſpecie mala abſtinete vos. Atqui hoc habet ſpeciē mali, quare & peccatum eſt: quin verò cùm ab aliquo aliquid fit, vt hæreticus videatur, id non ſpeciem ſolū, ſed rem quoq; mali habet, præter quā quòd actiuum ſcandalū (vt cū Theologis loquamur) ex ſe (licet inde alij ſcādalo non afficiantur) peccatū eſt contra ius diuinū & naturale. Quamobrem quis erit in ſui & proximi ſalutē tam excors, vt naturalem ac diuinam legem, quam Chriſtus venit implere, pro leuitate noſtri capitis, (qui vermiculi ſumus) putet eſſe abrogandam? At verò cùm ea, quæ ad diuinū cultū, fidemq́; pertinent, ad primam Decalogi tabulam ſpectent, legesq́; alias omnes, vel naturalia præcepta præcellant, ſanè vbi agitur de fide ſincerè teſtanda, diuinus honor, intrepidè noſtræ vitę præponendus eſt. Nec verò metus mortis, aut mundanarum rerum amiſsio eſt expaueſcenda. Timete enim (ait Dominus) qui poteſtatem habet mittere in gehennam. Atque alibi: Quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuę detrimentum patiatur? Quamuis autem fidei Catholicæ confeſsio ſemper & vbique (hoc eſt ſine neceſsitate) facienda non ſit, nunquam tamen hæreticos nos eſſe, aut ipſorum ritibus nos adhęrere oſtendendum eſt. Quin verò eò magis eſſe Catholicos teſtari debemus, cùm ex noſtra taciturnitate ſcandalum conſequeretur aliorum. Quod quidem ad eos pręcipuè pertinet, qui publicam perſonam vel magiſtratum gerūt. Si qui autem putant ſibi licere hæreſim nō ſolùm fingere, verumetiam ijſdem de cauſis, quas attigimus, iuramento confirmare ſe non eſſe Catholicos: ij legant B. Auguſtini libellum de Mendacio, & ad Quod vult Deum de hæreſibus, inter quas illos ab Eccleſia Dei damnatos enumerat, qui cùm hoc ipſum ſentirent & ſacerent, Carmen illud vſurpabant:

Iura, periura, ſecretum pandere noli.

INTERROGATIO VII.

Licet ne Sacro intereſſe, vel Euchariſtiā ſumere, vbi Sacerdos ritè quidem olim Sacris initiatus ſit, verū poſteà fuerit, & adhuc habetur Lutheranus, atq; ideò neſcitur, an Eccleſiæ Catholicæ ſit recōciliatus?

REPSONSIO.

[In. Ioan. Tom. 9. tracta 50.] EXCOMMVNICATVS ab Eccleſia, ligatur in cœlo, vt S. Auguſtinus ait. Agit enim (vt ille ipſe inquit) in Eccleſia excommunicatio, quod agebat in veteri Teſtamento interſectio: omniſque excōmunicatus, Satanæ traditus eſt, quemadmodū [To. 7. quæſti. ſuper Deut. li. 5. cap. 19. To. 2. Epiſt. 75.] pręter B. Auguſt. S. Paulus oſtendit, & corporibus inflictæ à Dęmonibus pœnę, initio naſcentis Eccleſię cū aliqui excommunicabantur, apertè deſignabant, quā horrendum ſit incidere in excommunicationem, ex qua multò grauiùs animæ affliguntur, quàm cùm corpora patiebantur. Apoſtoli verò atq, Concilia, & Patres, hac excommunicatione non vt politico remedio, vel vt Poetico ſpectaculo, ſed vt ignis gladio, quemadmodum eam ab Apoſtolis eſſe vocatam, (teſtis eſt S. Clemens Romanus) pertinaces & impios ſemper ab Eccleſia reſecârunt. [S. Clemen. conſtit. Apoſt. c. 24. 43. 47.]

Hi verò (vt extat in Apoſtolicis conſtitutionibus) ex Eccleſia eiecti, ſunt meritò abſciſsi à cœtu Domini, & à vita immortali & gloria reiecti, atq; apud iuſtos & pios homines inhonorati & inglorij, atq; apud eundem Deum dānati: quibus abſciſsis, Eccleſia Dei magis quā antea ornata eſt, cùm erat in ea aliquod membrum ſuperuacaneum, & ab ea alienum.

Quæ cū ita ſint, eſto Iudicium eius, qui ſeriò & ſincerè ad vitā æternā aſpirat, num Chriſtiano liceat de manibus excōmunicati, & apud Deū & Eccleſiā publicè dānati Sacerdotis, Sacramētum accipere, aut eius Sacro intereſſe? Quę enim participatio lucis ad tenebras, inquit Apoſt. At de manibus peſtilētis hominis, cibū ob contagionis metum nō audemus accipere, & verò ab homine ab Eccleſia triumphāte ac militāte abſciſſo, diuinā Euchariſtiā ſumemus? Peccāt igitur multùm qui hoc ſaciunt. Nec ille quoq; non grauiter à Deo plecteretur, qui verbo, aut ipſo nutu id licere, honeſtum ob finē aliquem eſſe aſſereret. Quod enim ſua natura malum eſt, id bonum eſſe nunquā poteſt. Quare non tantùm qui ſaciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus, eâdem digni ſunt pœna. Atqui cùm Sacerdos, cui ab Eccleſia Sacris interdictum eſt, Sacrum facit, aut Sacramenta miniſtrat, lethale peccatum cōmittit: quamobrē, & qui ipſi peccandi occaſionē præbet, eodem ſe miſerrimus laqueo implicat. Quod ſi (vt inquit Scriptura) mēdacium Deus abominatur: quā in negotio fidei erit abominabile, ipſo Sacramento, & re Sacramēti abuti? quæ quidem Chriſtus Ieſus, qui ſeipſum nobis in Euchariſtia miſericordiſsimè dedit, vt præter alia certiſsimum fidei veritatis atq; vnitatis Chriſtianę ſymbolum eſſet, certè ab ijs, qui ab vnitate ipſa ſunt pręciſi, nulla ratione vult ſumi, vel miniſtrari: nec denique vult vt à nobis in diuinis rebus vlla cum ijs communio retineatur.

INTER-

INTERROGATIO VIII.

An ab Orientis Eccleſijs, qualis eſt hoc tempore Alexandrina, atque aliæ eiuſmodi, regula credendi, & Sacerdotum conſecrandorum facultas peti iuſtè poſsit?

RESPONSIO.

PELAGIANI antiqui hæretici cùm fide & auctoritate Occidētalis Eccleſiæ, à B. Auguſt. ſic premerentur, vt nō poſſent euadere, ad Orientis Epiſcopos ſe prouocare fingebant, quibus ille ita reſpondet:

To. 7 Con. Iuli. Pelag. lib. 1. cap. 2. Iterum (inquit) te admoneo, iterum rogo, aſpice tot ac tales Eccleſiæ Catholicę defenſores atq; rectores. Vide quibus tam grauem, tamq; neſariam irrogaris iniuriā. An ideò contemnendos putas, quia Occidentalis Eccleſiæ ſunt omnes, nec vllus in eis eſt commemoratus à nobis Orientis Epiſcopus? Quid ergo faciemus? cū illi Græci ſint, nos Latini? Puto tibi eam partem orbis ſufficere debere, in qua primum Apoſtolorum ſuorū voluit Deus glorioſiſsimo Martyrio coronare: cui Eccleſię præſidentem B. Innocentium, ſi audire voluiſſes, iā tunc periculoſam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuiſſes. Quid enim potuit vir ille S. Africanis reſpondere Concilijs, niſi quòd antiquitus Apoſtolica Sedes & Romana, cū cæteris tenet Eccleſia? Et paulò pòſt: Non eſt ergo quòd prouoces ad Orientis Antiſtites, quia & ipſi vtiq; Chriſtiani ſunt, & vtriuſque partis terrarum fides iſta vna eſt, quia & fides ipſa Chriſtiana eſt, & te certè Occidentalis terra generauit, Occidentalis regenerauit Eccleſia. Et pòſt citatum Gregorij Nazianzeni teſtimoniū: Audis omnes vno corde, vno ore, vna fide idipſum dicere, & hanc eſſe Catholicam fidem non diſſonante conteſtatione firmatam. An tibi parua in vno Gregorio Epiſcoporum Orientalium videtur auctoritas? eſt quidem tanta perſona, vt neque ille hoc, niſi ex fide Chriſtiana omnib⁹ notiſsima diceret, nec illi cùm tam clarum haberent, atque venerandum, niſi hæc ab illo dicta, ex regula notiſsimæ veritatis agnoſcerent. Sed ſi vis, addimus & huic S. Baſilium, imò velis nolis, addendus eſt. Et paulò pòſt: Videiam vtrum ſufficiant tibi ex Orientis Patribus duo iſti tam inſignes viri, & tam clara præditi ſanctitate, & ſicut fer tur, etiam carne germani? Sed dic non ſufficere. Habemus alios Oriētales Epiſcopos quatuordecim, Eulogiū, Ioannē, Ammonianū, Porphyrium, Eutoniū, Porphyriū Fidū, Zozymū, Zoboenum, Nymphidiū, Chromatiū, Iouinum, Eleutheriū, Clematium, quos vno loco ſimul inuētos, in iſtum conſeſſum introducere valeam⁹. Et hæc quidem B. Auguſtinus.

Ex quibus facilè colligi poteſt, ſufficere nobis debere Occidentalem Eccleſiam, in qua tot Martyres, tot ac tales Eccleſiæ defenſores, ipſa à CHRISTO inſtituta veritatis cathedra ſunt, à qua iſta quoque Regna Catholicam fidem acceperunt: ac proinde non ſine crimine ſchiſmatis ab eiuſdem ordine, ritibus ac legibus, nemini eſſe recedendū. Quod ſi tamen ad Orientis Eccleſias & Epiſcopos etiamnū prouocetur, cur non prouocatur ad antiqua Orientis lumina, quorum cum Romana Eccleſia, vna fides eademq; Eccleſia fuit? Neque. n. aut legem cœlibatus inter Sacerdotes violatā, aut hierarchicum Eccleſiæ ordinē turpiter à laicis corruptum, ex antiqs Orientis Patribus poterunt afferre, qui Apoſtolicā normam ſecuti, nunquam ſuo tempore id permiſere: quales fuere Sancti Alexāder, Athanaſius, Cyrillus Alexādrię, Sanctus Chryſoſtomus Bizantij, Diu⁹ Baſili⁹ Cæſareę, B. Gregorius Naziāzi, S. alter Cyrillus Hieroſolymæ, B. Epiphanius Cypri, B. Theodoretus Cyren. & plerique oēs alij Epiſcopi. Octingenti verò propemodū anni ſunt, quib⁹ Gręci & Oriētales permulti, non ſolùm in ritibus, verùmetiā in præcipuis fidei articulis, atque adeò in Spiritus Sancti proceſsione à Patre & Filio aberrantes, antiquos quoq; Canones, laxata diſciplina reſpuere cœperunt, quos quidē Canones, in ipſis Orientis Cōcilijs, ipſi Patres vniuerſa cùm Eccleſia, vnanimi conſenſu olim ediderant. Quamobrem iuſto Dei iudicio factum eſt, vt qui dum Eccleſiæ Catholicæ adhæſerunt, per octingentos fermè ſuperiores annos, octo generalia concilia, plurimoſque ſanctiſsimos & doctiſs. Patres habuerunt, ſequentibus octo iam ſeculis, nullā ampliùs Synodum, nullos habuerint Sanctos, aut integros in Orthodoxa fide Theologos, pręter eós qui ab Eccleſia catholica ſeiungi noluerunt: corpora item, & ſcripta Patrum antiquorum amiſerunt, quæ ad Catholicos omnia, tanquam iuſta ad veros hæredes poſſeſsio (recuſantibus ipſis eorum Patribus, cum degenerib⁹ filijs remanere) trāſlata ſunt: Gręci verò libertatē deniq; corporū perdiderūt: ac qui Pōt. Max. & Apoſtolicę Sedi primariæ à Chriſto inſtitutæ aduerſari præſumpſerunt, etiā barbarorum turpiſsima mancipia ſunt facti. Itaque ab iſtis Eccleſię formā fideique regulam petere, quid aliud eſt, quàm ex ruderib⁹ & ruinis potiùs, quā ex integro, ſolido, pulcherrimoq; palatio, formā ædificādi, aut ex abſciſſo ac demortuo membro, potiùs quàm ex viuo capite viuendi ſpiritum petere?

IN

INTERROGATIO IX.

**Quid ergo? ſi quis triumphantis Ec-
cleſiæ fidem & antiquorum Pa-
trum doctrinam ſequatur, nonné
ſaluari poſſit?**

RESPONSIO.

ECclesia triumphans, nullam iam
Rom. 8. fidem, aut ſpem habet: nam quod vi-
det quis, inquit Apoſtolus, quid ſperat? Et
Sanctorum quidem hinc euolâtium in cœ-
lum, fides & ſpes ceſsârunt, charitas verò
manſit, nec vnquã excidet. Eorum autem
viuam fidem dum in terris verſabantur, ſi
quis in hac vita ſequutus fuerit, ſaluari ſine
dubio poterit. At eam re vera ſequi nemo
dicendus eſt, qui in Eccleſia militanti cum
immaniſsimis hoſtibus, mundo, carne, Sa-
tana, perpetuum bellum non gerat: nec in
alijs caſtris, vel ſub alijs vexillis, aut alijs
teſſeris & Sacramentis pugnandũ eſt, quàm
quibus ijdem Sancti, cœleſte ſtipendium
meruerunt. Porrò ij prius integerrima cũ
fide & maxima cum humilitate, in Eccle-
ſia Catholica vixerunt, tantumq; abeſt, vt
metu aliquo ſeſe ab ea ſeiunxerint, aut in
re fidei ſimulauerint, vel leges ipſas Eccle-
ſię præuaricati fuerint, vt pro his omnibus
vitã, duriſsima inter cruciamenta profude
rint. Quamobrem nec nobis temerè trium
phus ante victoriam canendus eſt; cùm qui
coronari, & triumphantium in cœlo feli-
citatem aſſequi velit, is legitimè priùs cre-
dat, & certet neceſſe ſit.

Iam quod ad Patrum doctrinam perti-
net, cũ hoc ipſum, quod de triũphante Ec-
cleſia diximus, referri huc poſsit; tum ex e-
orum Patrũ vitis & libris, hauriẽda noſtrę
vitę, doctrinęq; ratio eſt: vtrumq; autẽ ho-
rum ſi quis fecerit, ſaluari ſanè poterit. Ve
runtamen inprimis (vt dixi) ſeriò eorũ fi-
dem teneat, vitamq; imitetur, nec ſibi fru-
ſtra de alterutro blandiatur, ſi neutrum fa
ciat, aut ſententias Patrũ (nec eas forſan o-
mninò intelligens) duntaxat aliquas lege-
rit, vel audierit. Cæterùm qua ratione diui
na Scriptura, & Patres legendi, intelligen-
dique ſunt, poſteà dicetur.

INTERROGATIO X.

**Quid verò, ſi quis obiecerit, Eccle-
ſiã quoque Catholicam defeciſſe,
aut ita ægrotã eſſe, vt ſenſum ve-
ritatis amiſerit, num quis differre
ad Catholicos reditum debet?**

RESPONSIO.

NEque Eccleſia Catholica vnquam
defecit, aut deficiet, neque ægrota eſt,
ac proinde nemo differre debet, quin Ca-
In Pſalm. tholicus fiat. Audi verò B. Auguſt. iſti quę-
101. Con. 2. ſtioni reſpondentem? Sed illa Eccleſia (in-
quiunt de Catholica hæretici) fuit omniũ
gentium, iam non eſt, perijt. Hoc dicunt
(reſpondet Auguſtinus) qui in illa non
ſunt. O impudentem vocem, illa non eſt,
quia tu in illa non es; Vide ne tu ideò non
ſis: nam illa erit, & ſi tu non ſis. Hanc vocẽ
abominabilem & deteſtabilem, præſum-
ptionis & falſitatis plenam, nulla veritate
ſuffultam, nulla ſapientia illuminatam,
nullo ſale conditam, vanam, temerariam,
præcipitem, pernicioſam, pręuidit Spiri-
tus Dei. Hæc ille: qui & alibi aduerſus Do-
nat. libro 3. de Bapt. cap. 2. adhuc preſsiùs
hoc ipſum vrget. Aut iſta (ait) Eccleſia, quę
nunc apparuit, antea perierat, & nunc re-
ſurrexit; aut non perierat, ſed tantùm la-
tuerat, & nunc extulit caput. Nõ primùm,
quia tunc non potuiſſent renaſci ipſi; ſi ma
ter perierat! Si perijt, vnde ergo bonitas
apparuit? de qua terra germinauit? ex quo
mari emerſit? de quo cœlo cecidit? Hoc i-
gitur & nos Catholici aduerſus hos Luthe-
ranos afferre poſſumus, qui ſicut Donati-
ſtæ faciebant, de toto orbe terrarum Eccle
ſiam perijſſe mentiuntur.

Præterea ſi Eccleſia defecit aut ignota
eſt, id contigiſſe dicendum eſt, vel ob do-
ctrinæ immutationem, vel propter Sacra-
mentorum numerum ab antiqua diuer-
ſum Eccleſia, vel ob nouum in ea ordinem
(qui olim non fuerit) inſtitutum: ſed hęc
tantùm abeſt, vt quidquam immutationis
acceperint, nullo vt ſeculo non eadem fu-
iſſe credita aut vſitata ipſimet Lutherani
Magdeburgenſes fateri ex ipſis Patribus
coacti ſint. Alioquin tempus, locus, perſo-
næ monſtrentur, quibus cerni poſsit, noua
Sacramenta, nouumque ordinem ſacrum
inſtitutum à Catholicis fuiſſe: aut à legiti-
mo aliquo & approbato Concilio ſuperio-
ra fidei dogmata conuulſa; vel Patres & Ec
cleſiæ Doctores poſt quæſtiones aliquas ab
Eccleſia deciſas, nouam è proprio capite
eadem de re doctrinam inter populos ſpar
ſiſſe; vel aliũ in Eccleſia Primatum ſum-
mãq; auctoritatem à Chriſto inſtitutã ag-
nouiſſe, quàm quę nunc ſit. Quod ſi ita eſt,
quid iſtos Lutheranos prohibet, quo mi-
nus antiquiſsima Concilia, Patres ipſos A- Nota.
poſtolis viciniſsimos, potiùs quã noua A-
poſtatarum deliramenta ad verbũ Dei ritè
exponendũ, & antiquę ſtatũ Eccleſię oſten
dendũ populis proponãt? At quãdo iſtos ſe
peliũt, nec ex ijs docẽt, & pro verbo Dei ſua
figmẽta venditãt, & ſinguli varias & diſcor
des Chymeras nõ Eccleſias excitant: corda
tus quiſq; iudicet, quàm impudẽti fronte,
Eccleſiæ Catholicæ notam interitus (quo-
niã ipſi interierunt) vellent inurere.

Reſtat igitur, vt fortè ſic ægrotârit,
vt quoniã qui pręſunt in ea, improbi ſunt,
ꝓpterea Spiritus S. illã prorſus deſeruerit.

At auctoritas eorum, cùm à Chriſto pendeat, neque ſuper hominibus tantùm, ſed ſuper Chriſto ſit fundata, & in aliorum bonum tradita, aliaque officij, alia vitij ratio ſit, illa vel probitate augeri, vel improbitate minui nequit. Alioquin Apoſtolorum tempore naſcens Eccleſia in morbum grauiſsimum incidiſſet, ex quo nunquam cóualuiſſet. Interciderct item poteſtas omnis ſecularis, à Deo, inferiore licet gradu inſtituta, ſi ſtatim ob peccata alicuius ægrotare & in eruari deberet.

Sed fac Eccleſia ſenſum veritatis ex eiuſmodi morbo amiſerit, quinam noui Galeni, vel Paracelſi, nouo aliquo medendi aut diſtillationis genere, ſaniei non purgatæ cicatricē volentes obducere, eam ſanabũt? certè diuinæ oculus prouidentiæ imméſa ſua ſapientia, In Eccleſia tanquã diuitē officina (ſicut eã S. Baſil. vocauit) aduerſus omnium generũ morbos, omnia medicamentorũ genera olim locauit in perpetuũ. Quæ pharmaca per generalia legitimaque Concilia, per q; alias rationes, erroribus & vitijs extirpandis, à legitimis medicis adhibita ſemper fuerunt & profuerunt, neq; Eccleſiæ vnquã deſuerũt aut deeſſe poſſunt. Fruſtrà ergo ſibi quiſquã illius ſanandæ curam vſurpat, ſuis quã quiſq; morbis depellendis, niſi velit eſſe inſanabilis, procurare ab ipſa vna Eccleſia debet.

INTERROGATIO XI.

Suntne aliquæ proprietates tam certæ, vt iis Eccleſiam Catholicam ab omnibus alijs Eccleſijs dignoſcere poſsimus?

RESPONSIO.

SVNT ſanè, atque ita certæ, vt articulos fidei in Symbolo cóprehendãtur. Sed in primis illud ſtatuendum eſt, Eccleſiam eſſe viſibilem cętum, in qua qui ſunt, ij eũdem Baptiſmum, eandemque fidei Catholicæ profeſsionem habent, ſubiectionem verò, & obedientiam legitimis Paſtoribus præſtant.

Catechiſ. Rom. Cùm itaque audis Eccleſiam, quæ vox euocationem ſignificat, ſtatim diuinæ gratię benignitas, & ſplendor menti tuæ illuceſcat: intelligaſque Eccleſiam ab alijs Rebuſpublicis maximè differre. Illæ enim humana ratione nituntur: hæc autem Dei ſapientia & conſilio conſtituta eſt. Vocauit enim nos intimo quidem Spiritus ſancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinſecus autem Paſtorum & prædicatorum opera, aut miniſterio. Et quidem Synagoga (vt docet Sanctus Auguſtinus in Pſalmo ſeptuageſimo ſeptimo & octuageſimo primo) ita vocabatur, quia pecudum more, quibus magis congregari & cogi conuenit, terrena & caduca tantùm bona ſpectabat: Chriſtianus verò populus Eccleſia dicitur, quia terrenis & mortalibus rebus contemptis, cœleſtes & æternas tantùmodo conſectatur.

Cùm verò aliquis nullam viſibilem, ſed inuiſibilem Eccleſiam eſſe dixerit, ab hoc fuge tanquam à facie colubri, & prophanas vocum nouitates deuita. Nulla eſt enim (vt ait S. Auguſt.) ſecuritas vnitatis, niſi apud Eccleſiam, quæ ſupra montem poſita abſcondi non poteſt: & ideò neceſſe eſt, vt omnibus terrarũ partibus nota ſit. Itaque vbi Eccleſia manifeſta non eſt, ibi nec Chriſtus quidem (eodem teſtante) manifeſtus eſſe poteſt, qui per Eccleſiam non ſolùm hominibus, ſed Principibus, & poteſtatibus in cœleſtibus innoteſcit. Contrà Parme. lib. 1. cap. 4. Auguſt. ad Vincent. Epi. 48.

At cùm eandem Eccleſiam eſſe intelligis cœtum, hunc non ſolùm plebem, peculiaremque ac nouam eſſe Rempublicam, quæ per Baptiſmum nomen Chriſto dederit, eiq; conſecrata ſit credẽs: ſed & ipſos Eccleſiæ præfectos, atque antiſtites, in quibus poteſtas huius Eccleſiæ potiſsimum reſidet: veriſsimum enim illud Ariſto. eſt, cuiq; tatẽ id maximè eſſe, q eſt in ea principale. Ethic. 4.

VNITAS, ECCLESIAE proprietas.

CHRISTIANOS autem ante omnia Spiritus ſanctus edocuit, vnam eſſe Eccleſiam, quia hac proprietate attẽtè perſpecta, ipſa ſe Eccleſiæ pulchritudo, & veritas mirificè exerit. Nec porrò vna tantùm dicitur ob eundem finem, ſpemq; felicitatis ęternę: vel ob eadem media, Sacramenta nempè & leges, aut propter eundem Spiritum S. à quo gubernatur, & diuiſiones gratiarum accepit, perinde ac ab anima corporeis membris vita tribuitur: verùm in primis propter membrorum, id eſt, fideliũ cum ſuo capite; & inter ſeſe admirabilem vnitatem, atque connexionem.

Cùm autem caput dico, Chriſtum intellige, ſed eum, qui pro noſtro captu ſapientiſsimè nos regat. Itaque queãdmodum verũ eſt, quod ab Apoſtolo dicitur: Ipſum dedit caput ſuper omnẽ Eccleſiam: ita verum illud eſt, quod ipſemet Chriſtus dixit Matth. *16.* Et ego tibi dico Petre, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam, &c. Et Ioan. *21.* Paſce oues meas. Neque verò quoniam Prorex in Regno cóſtituitur, Regis poteſtas tollitur, ſed ſaluti omnium meliùs proſpicitur. At cùm ordinatiſsimè omnia faciat Deus, non tantùm quid ille abſoluta poteſtate facere queat, quã quid nos deceat, ſpectare debemus. Alioquin ſi viſibile demas Eccleſię caput, eadem ratione Paſtores omnes tollas neceſſe eſt, quos & fundamenta, & lapides, & rectores,

ctores, ac tanquam viſibilia quædam capita, loco Chriſti in priuatis Eccle. dedit, ad conſummationem Sanctorum in ædificationem corporis Chriſti.

Chriſtus itaq; caput eſt ſuper omnẽ Eccleſiam, id eſt, triumphantem, & militantem, quæ eſt corpus eius, vt ſit Deus omnia in omnibus: quia (vt inquit Theodoretus) natura diuina circũſcribi nõ poteſt. At nõ eſt hìc omnia in omnibus, ſiquidem hìc alij ſunt impij, alij ſcelerati, & peccatis dediti: Deus autem habitat in ijs, qui timent eum, & ſperant in miſericordia eius. In altera vita, tributa immortalitate, & depulſo interitu, & peccatis omnibus eiectis, erit omnia in omnibus, quando (ſicut ait Sanctus Ioannes) ſimiles ei erimus. Hæc ille. Tale igitur Eccleſiæ caput eſt Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecũdum operationem in menſurã vniuſcuiuſque membri augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate.

Petrus autem, quique illi ſucceſſere, vt auctoritatem, ita vim omnẽ ab eodem capite acceperunt, vt rectiſsimè S. Leo Primus, ita loquentem Chriſtum faciat: Ego (inquit Chriſtus) inuiolabilis petra: ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoq; petra es, quia mea virtute ſolidaris, vt quę mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia.

Leo ſer. in die anniuẽ aſſumpt. ſuæ.

Itaque nec aliunde (vt inquit S. Cyprianus) ſchiſmata, & hęreſes obortę ſunt, quã quoniam viſibili In Eccleſia Paſtori pro tempore à Chriſto conſtituto, tota fraternitas non obedit, Eccleſięque Romanæ ob potentiorem (vt inquit S. Irenęus) principalitatem non accedit: ac propterea (vt S. Hieronymus docet) profanus eſt, qui cathedrę Petri non conſociatur, & extra hanc domũ agnum vult comedere: Si quis verò obijciat (inquit B. Ambroſius) Eccleſiam vno capite ſponſo Ieſu Chriſto contentam, præterea nullum requirere, in promptu reſpõſio eſt. Vt enim Chriſtum Dominum ſingulorum Sacramentorum, non ſolùm auctorem, ſed intimum eius præbitorem habemus (nam ipſe eſt qui baptizat, & qui abſoluit, & tamen is homines Sacramentorũ externos miniſtros inſtituit) ſic Eccleſiæ, quam ipſe intimo Spiritu regit, hominem ſuæ poteſtatis Vicarium & miniſtrum pręfecit. Nam cùm viſibilis Eccleſia, viſibili capite egeat, ita Saluator noſter Petrum, vniuerſi fidelium generis caput, & Paſtorẽ conſtituit (cùm illi oues ſuas paſcendas, verbis ampliſsimis commendauit) vt qui ei ſucceſsiſſet, hunc eandem planè totius Eccleſię regendæ & gubernandæ poteſtatem habere voluerit.

Ire. li. 3. c. 3. In lib. cõ. Iouin. in medio, & Epiſt. ad Damaſc.

Cæterùm non cum capite ſolùm, ſed inter ſeſe quoque hæc vnitas eſt, ad quam ſignificandam, huic articulo fidei, verba illa adiecta ſunt: Credo communionem Sanctorum. Quare eadem Sacramentorũ communione Catholici colligantur, participeſque fiunt omnium timentium Deum. Ac licet multa ſint membra, vnum tamen corpus cõſtituunt, in quo ſingula proprio, non autem omnia, eodẽ munere funguntur. Sic porrò ita apta inter ſe, & connexa ſunt, vt ſi vnum doleat, aut gaudeat, condoleant & congaudeant reliqua; mutuamque operam ſibi pręſtent. Atque denique ad ſubleuandam aliorum miſeriam prompta ſint ſemper, atque parata.

Accedit id, quod infrà inſeremus, omnes ſcilicet Scriptores ſacros, mirabiliter in omnibus, quæ ab Eccleſia fuere decreta, conſenſiſſe, quamuis diuerſiſsimi illi, temporibus ac linguis, & in locis diuerſiſsimis fuerint: quę res tanquã diuina à S. Auguſtino monſtratur, lib. 18. ciuit. cap. 41.

Pręterea omnia Conciliorum atq; Pontificum decreta, mirificè in omnibus dogmatibus, conſentiunt: licet edita ſint à diuerſis hominibus, varijs in locis, temporibus, occaſionibus: & contra diuerſiſsimas, immò ſæpè contrarias hęreſes. Quod vt eſt apertiſsimum ſignum, vnius & eiuſdem Spiritus, ſanctam Eccleſiam gubernantis: ita hoc eſſe veriſsimum, oſtendit ſilentium hæreticorum, qui licet omnia diligenter euoluerint, tamen nihil alicuius momenti inuenerunt, quod poſſent reprehendere, vti doctiſsimi Catholici ſcriptores oſtendũt.

Quę omnia ſi in hęreticorum congregationibus conſiderentur (qui iſtam non ſolùm cum capite viſibili, & inter nos, ſed inter nos quoque & Eccleſię triumphantis ciues, communionem negant) nulla apparet vnitas, nulla Sanctorum communio, ac propterea nulla inter eos Eccleſia eſt. Quot enim hæreſes, & antiquo tempore, & etiam hoc noſtro ex ſepticipiti illa hydra Lutherana enatę ſunt, quæ de fundamentis fidei, deque ipſo Chriſto, de Sacramentis, de perſonis ipſius ſanctiſsimæ Trinitatis, mirificè diſsident, plus notum eſt, quã vt dici queat. Proinde ſchiſmatici (vt ſuperius monſtratum eſt) nullam Eccleſiam habent, quos cum ramis, riuulis, & radijs, ab arbore, fonte, ſole, præciſis, apertiſsimè collatos Optatus ait eſſe, protentos de mendacio, non de radice veritatis. Non ergo, ait S. Auguſtinus, inſultent hæretici per partes conciſi: non ſe extollant, qui dicunt Eccleſiæ: hìc eſt Chriſtus, ecce illic. Qui dicunt ecce hìc, ecce illic, ad partes inducunt.

Vnita-

Vnitatem promittit Deus. Reges in vnum collecti ſunt, non per ſchiſmata diſsipati. Sed fortè (ſubdit) iſta ciuitas, quæ mundũ tenuit, aliquando euertetur? abſit: Deus fundauit eam in æternum. Quid times? ne cadat firmamentum? Iam igitur vnam certiſsimam Eccleſię proprietatem habes, ex qua item intellige, non mirum eſſe, ſi qui populos ab Eccleſia ſeparârunt, eos tam auidè & à Regibus terræ tandẽ Regna diuellere, atque Ciuitates, & omnia præcipiti caſu diripere, miſericordiſsimo autem Dei iudicio eſſe factum, vt ipſi inter ſeſe ſemper diuiderentur, vt Scriptura impleretur: Diuiſum eſt cor eorum, nũc interibunt: & omne Regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Quod an omnibus Hæreſibus Schiſmaticiſque euenerit, ipſa res clamat.

SANCTITAS, ALTERA ECCLEſiæ proprietas.

Catechiſ. Rom.

ECCLESIA dicitur Sancta, quia tanquam corpus cum ſuo capite Chriſto, totius ſanctitatis fonte coniungitur, à quo ſanctificatur & eius ſanguine abluitur, ſolaque legitimum ſacrificij cultum, ſalutaremque Sacramentorum vſum habet, per quæ tanquam efficacia diuinæ gratiæ inſtrumenta Deus veram ſanctitatem efficit: nec tamen quoniam ſancta eſt, peccatores non habet: Apoſtolus enim Corinthios ſanctificatos, & ſanctos vocat, in quibus nõ nullos fuiſſe perſpicuum eſt, quos vt carnales, & grauioribus etiam nominibus acriter obiurgat. Hi enim quãdiu à corpore Eccleſiæ abſciſsi non ſunt, mortua licet membra ſint, iuuantur tamẽ à reliquo corpore, vt charitatis defluxum accipiant.

Sancta item Eccleſia eſt, quia religio quam profitetur, nihil falſi in doctrina fidei, nihil iniuſti in doctrina morum vnquam admiſit. Lex Domini (inquit Dauid) immaculata, teſtimonium Domini fidele, præceptum Domini lucidum. At Gẽtilium, Mahometanorum, & Hæreticorũ ſectæ omnes abſurdæ, pugnantes, leues, inconſtantes, libertatem carnis, & ſexcenta alia monſtra continent, nec Lutherani, & recentiores alij hæretici ſanctitatem quidem vllam in Sacramentis agnoſcunt, nec merito Chriſti, & libertati, qua nos donauit, tantum tribuunt, vt veram nobis & inhærentem iuſtitiam ſit impertitus, ac tanquam horridi præcurſores Antichriſti, iuge Chriſti ſacrificium omni conatu abolere nituntur.

Sancta præterea eſt Eccleſia, quia doctrina eius eſt efficax atque conuertens animas, vt ait Scriptura. Itaque ſola Eccleſia Catholica, vbique fidei fundamenta iecit, & Chriſto annuntiato, nullis armis, nulla vi, nulla eloquentia, ſed in virtute Spiritus tantùm, homines non ad delitias, & carnis libertatem, ſed ad perfectiſsimam vitam, ad cruces atque anguſtias pro Chriſto perferendas conuertit: ſicque falſo dæmonum cultu ſublato, veram religionem conſtituit. Quod vt antiquitus in omnibus prouincijs accidit: ita hoc ſeculo in noui mundi, atque Orientis, & Occidentis Indiarum conuerſione, euidentiſsimum eſt. Verùm neque Philoſophi quantumuis celeberrimi, vnquam populos ad virtutes ſolidas conuerterunt, neque hæretici vnquã alicubi prima Euangelij fundamenta iecere. Hoc enim (vt inquit Tertull.) negociũ eſt illis, non Ethnicos cõuertendi, ſed noſtros euertendi: noſtra ſuffodiunt, vt ſua ædificent. Quare Dominus de Pſeudoprophetis dixit; Venient ad vos: cùm de veris Apoſtolis, legitimiſq; Eccleſiæ Paſtoribus dixerit; Exibunt in omnem terram, incipientes ab Hieruſalem, prædicantes pœnitentiam in remiſsionem peccatorum, & populum, qui erat diſperſus, congregantes in vnum.

Ad hęc ſancta eſt Eccleſia, quoniam in ea primùm Patriarchæ atque Prophetæ; deinde Apoſtoli & Euangeliſtæ; Doctores item, qui aduerſus ſingulas hæreſes fortiſſimè dimicârunt; atque inſtitutores Ordinum Religioſorum, adeò ſancti, caſti, pij, & ſobrij fuêre, prorſus, vt in his nihil habeant aduerſarij, quod mordeant, niſi nimiam ſanctitatem; quẽadmodum de Monachis, ac de Doctoribus ſui temporis, feciſſe hæreticos, refert S. Auguſtinus. Quam ſanctitatem, quia nunquam in aliquibus ex ſuis oſtendere potuerunt, ſeque (vt inquit Apoſtolus) deſperantes tradiderunt impudicitijs: mirum non eſt, ſi non ſolùm peccent, ſed peccando nunquam ſe peccaſſe fateantur, ſuperbiam colentes; quę vna omnium hæreſum mater eos genuit.

Accedunt miracula, quibus Eccleſia ſemper vſquè ad hęc ſecula, ſuę doctrinæ vim atque ſanctitatem teſtata eſt. Quamobrem neceſſaria fuiſſe miracula, vt mundus crederet, S. Auguſtinus dixit: ac plura ſuo quoque tempore ad memorias, reliquiaſq; Martyrum contigiſſe ſcribit, quæ neque Lutherani Cẽturiatores diffiteri auſi ſunt, ſed veriti, ne tantis teſtimoniis, eorum fallacia commenta ruerent (ſicut Phariſæi & Scribę) potentię Chriſti ſplendorem, Satanę potiùs quàm Deo, perfidè blaſphemantes tribuerunt. Ac verò pręter miracula, lumen Prophetarum fuit in ſola Eccleſia Catholica: qua item proprietate, ſanctitatem Eccleſię à Spiritu ſancto impertitam, Dominus ſæpè indicauit. Agabus enim, & Philippi filię, quarum mentio fit in Actis Apoſtolorum; B. Antonius, de quo S. Athana-

ſimi in eius vita; Abbas Ioannes, de quo D. Auguſtinus: ac reliqui innumeri, de quibus D. Hieronymus, S. Gregorius, & grauiſſimi alij teſtes & hiſtorici, teſtimonium ferunt, multa diuinitùs prædixerũt; quod neque Ethnici, nec Hæretici vnquam fecere: quia nulla apud eos Eccleſia eſt, cùm in hac Sancta & Catholica ſola Eccleſia, diſpertiatur gratias ſuas Deus.

Itaque tot præſidijs à Chriſto munita Eccleſia, deficere atque errare nunquam potuit, ac ne poterit quidem.

Primùm, quoniam verax eſt Deus, cuius verbo, merito, inſtituto, non humanis præſidijs ipſa nititur: cœlum enim ac terra tranſibunt, verba autem Chriſti nõ præteribunt. Et verba Chriſti ſanè ſunt hæc: Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et, ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi: Et, Spiritus veritatis ſuggeret vobis omnẽ veritatem: & tu Petre confirma fratres tuos. Ac rurſus per Apoſtolum: Eccleſia quæ eſt Domus Dei viui, firmamentum & columna veritatis: vt nemo niſi perfidus impiè ſe inde ſubducat, vnde omnem veritatem orbi Chriſtiano ſuppeditauit, & ſuppeditaturus eſt Deus. Verùm hanc ſanctitatem, id eſt, firmitatem atque ſoliditatem, Prophetæ quoque priùs declamauère, cùm ſcriptũ ſit, deſponſandam à Chriſto in fide Eccleſiam, foreque vt is eam teneret, nec dimitteret: & Dominum electurum eſſe Sion in habitationem ſibi. Hæc enim (inquit) requies mea in ſeculum ſeculi. Cumque in æternum Deus præparaturus eſſet ſemẽ Dauidis, quod eſt Chriſtus, & Chriſti Regnũ futurum eſſet in æternum, quoniam Deus fundauit terram ſuper firmamentum eius: meritò (inquit S. Auguſtinus) firmati non inclinabimur in ſeculũ ſeculi. Nihil enim firmiùs iſto fundamento: Infirmus fueras, ſed firmum fundamentum te portat. In te firmus eſſe non poteras, firmus eris ſemper, ſi ab illo fundamento non recedas Nõ inclinabimur in ſeculum ſeculi: ipſa eſt prædeſtinata columna, & firmamentum veritatis.

Iam verò Chriſtus perpetua teſtificatione iſtam Eccleſiæ firmitatem commendauit; cùm & in primis illis peracerbis Iudæorum oppugnationibus, deinde irruentibus perſecutionibus Imperatorum per 300. totos annos, quibus etiam Pontifices omnes Maximi, ceruices pro Chriſti fide dederunt: poſtremò à ducentis varijs hæreſiarchis circumquaque pulſata, atque cribrata Eccleſia, non ſolùm permanſerit, verùm etiam creuerit; ſicut vineæ (inquit Iuſtinus Martyr) ad vbertatem putatione prouocantur. Id quod præſenti ſeculo etiam manifeſtiſſimè patuit. Neq; enim tam citò Lutherus cœpit hæreſibus Eccleſiam velle labefactare, cùm eodem momento Deus in Indias, populoſque frequentiſſimos, (vbi vna ciuitas plus hominum, quã integra aliqua Regna, continet) fidem Catholicam inuexit, quæ in dies longè, lateque propagatur.

At contrà, omnes hæreſes à Chriſto paſſo, (ſummos licet Imperatores ac Reges fautores habuerint) ſic euanuère, vt neque vlla ſcripta, ac ne nomina quidem ipſa hæreticorum iam extarent, niſi hæc à Catholicis, qui eos redarguerunt, memoriæ mandata fuiſſent. Quamobrem & qui nos hoc tempore exercent Hæretici, ad nihilum (vt Dauid prophetauit) deueniẽt, tanquam aqua decurrens. Non ergo vos (inquit Sanctus Auguſtinus) terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes: decurrit aqua ad tempus, perſtrepit, mox ceſſabit: diu ſtare non poſſunt: multæ hæreſes iam emortuæ ſunt; cucurrerunt in riuis ſuis quantum potuerunt, decurrerunt, ſiccati ſunt riui, vix eorum memoria reperitur, quia fuerint. Hæc ille: Verumtamen neque ſolùm ſancta hæc Eccleſia Hæreticos, quiq; eis fauerũt, virtute diuina in nihilum redegit, tetra morte cladeque afficiens Iudæos, Herodem, Pilatum, (qui ſeipſum interfecit) Neronem, Domicianum, cæteroſque Imperatores, vnà cum hæreſiarchis, qui Catholicos perſecuti ſunt: ſed & Imperia, Regnaque Imperatorum eorum roborauit, & auxit, qui Catholicæ Eccleſiæ ex animo fuere addicti: quales fuerũt Conſtãtinus Magnus, Theodoſius ſenior, Martianus, Honorius, Theodoſius iunior, Iuſtinianus, & Heraclius, (donec hi duo Catholicam religionem tenuerunt) Carolus Magnus, S. Ludouicus, Galliæ Rex, atque alij, qui ex Deo regnarunt.

VNIVERSALITAS, TERTIA Eccleſiæ proprietas.

ECCLESIAE Chriſtianæ tertia proprietas eſt, vt Catholica ſit, hoc eſt vniuerſalis, nullo ſcilicet hominum, locorum temporum genere definita aut circumſcripta. Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo (inquit per S. Ioan. ipſamet Eccleſia) ex omni tribu, & lingua & populo & natione, & feciſti nos Deo noſtro Regnum. Ad quod Regnum, etiam quicunque in Chriſtum credentes, Chriſtũ præceſſere, idcirco pertinent, quoniam in eo angulari lapide, qui fecit vtraque vnum, & pacem ijs qui propè & qui longè annuntiauit, (cùm ipſe ſit primarium fundamentum) conſtituti fuere atque fundati Prophetæ & Apoſtoli.

Catholi-

Catholica item dicitur, propter vniuerſalem atque communem fidem, quam omnes, qui ſalutem æternam cupiunt, cõplecti debent: alioquin errorum diluuio ſubmergendi, quemadmodum contigit ijs omnibus, qui extrà arcam Noe fuere.

Catholica deinde, quòd ſola contra omnes errores ſemper pugnauerit, ac pugnat, à nullo autem errore expugnatur. Credamus (inquit S. Auguſtinus) Eccleſiã Catholicam: Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia vna, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica, contra omnes hæreſes pugnans, pugnare poteſt, expugnari non poteſt: Hæreſes omnes de illa exierunt, tanquam ſarmenta inutilia de vite præciſa: Ipſa autem manet in radice ſua, portæ inferi non vincent eam. Hæc ille. de Symb. lib. 1. cap. 5.

An verò contra omnes errores ſola ſemper pugnauerit Eccleſia Catholica, inde euidentiſsimum eſt, quòd cùm primùm aliqua hæreſis ſeſe exeruit, ſtatim ſigno dato ſe in Synodis tanquam in acie caſtrorum ordinata coegit, eamque hæreſim anathemate percuſsit. Sicq; Patres aciem eandem ſecuti, ſcriptis, prędicatione, ac ſanguine, hęreſes omnes euellere curãrunt. Quod autem contra hęreſes fecit, idipſum contra errores omnes præſtitit. Quamobrem quacunque aditus patuit, imperterrita per maria, per ignem, ad omnes barbaras nationes penetrauit, ac continenter penetrat: vt extirpato idolorum ac vitiorum cultu, ibi ſimulachrorum fana, in Chriſtianorũ templa conuertat, crucíſq; trophęum paſsim excitet. Quæ vna res, tam illuſtrem hanç Catholicę Eccleſię proprietatem reddit, vt cùm ea tanquam ſol radios ſuos, in vniuerſum terrarũ orbem, iuxta Prophetarũ prædictiones, ſemper diffuderit: Lutheranas quoq; & Caluinianas atq; alias ſordes, latitantes in ſuis angulis & tenebris, patefaciat omnibus, quicunq; vident iſtos, qui ſe Euangelicos mentiũtur, neq; inter barbaros, neq; vltra maria, ad inferẽdũ Euãgelij lumen vnquã nauigâſſe, contentos ex Eccleſię Catholicæ ruina, ſibi ſuiſq; mulierũ turbis antrum conſtituere, vnde fœtores ſub verbo Dei prętextu exhalant.

Iam verò ſi omnia ſecula percurramus, non aliunde Prouincias ad Chriſtum fuiſſe adiunctas cernemus, quàm ab ijs, qui ex Catholica Eccleſia prodierunt. Nam vbi iam Apoſtolicus ſonus in vniuerſo orbe terrarũ inauditus eſt, ducibus illis primis, vbique bellum aduerſus mundum, carnẽ, Satanam indicentibus; Catholica Romanorum fides, ſicut ijs Apoſtolus gratulatur, paſsim ad omnes peruaſit: quæ poſtea tanquam vitis adhuc latiùs palmites extẽdens ſparſa eſt: quemadmodum per omnes regiones nunc cognitas, ipſi ſuo tempore, id eſt, ante mille circiter quadringentos annos teſtati ſunt, Sanctus a Irenęus, & Tertullianus. Clemens autem ipſe Alexandrinus, cùm Orientis peragraſſet Eccleſias, vt antiquarum Apoſtolicarũ traditionum veſtigia cerneret, eandem vbiq; reperit.

At Sanctorũ Cypr. a Athanaſij, b Chryſoſtomi, & Hieronymi, c Auguſtini, d Theodoreti, e Leonis primi conſecuta ſunt tempora, quibus ipſi Catholicam Eccleſiam vbique viguiſſe docuerunt. Per Sacram (inquit Leo) Beati Petri Sedem; caput orbis effecta, latiùs pręſides religione diuina, quàm dominatione terrena: quãuis enim multis aucta victorijs, ius imperij tui terra marique protuleris, minùs tamen eſt, quod tibi bellicus labor ſubdidit, quã quod pax Chriſtiana ſubiecit. Cęterùm Sancti alij Pontifices, Hilarius, Simplicius, Symmachus, Hormiſda, & alij vſq; ad S. Gregoriũ Magnum, & poſt hunc multi ſancti Pontifices, alijque percelebres Doctores ſecuti ſunt, quorũ ſeculis videmus eandẽ Catholicã Eccleſiã ſemper manſiſſe. Id quod ipſi qui varijs in prouincijs erant, primũ re ipſa, & doctrina, & loco, deindè literis quas per vniuerſum orbẽ ſcribebant, planiſsimũ faciũt, pręter ipſas Generales Synodos, quæ ex omnibus omniũ orbis partiũ Epiſcopis collectę, idem manifeſtiſsimè comprobãt.

a Ire. lib. 1. cap. 3. Tertullia. lib. cont. Iud. cap. 3. Cypr. li. de vnitate Eccleſiæ.
a Atha. de humanit. verbi.
b Chryſoſ. & Hier. in cap. 24. Matth.
c Auguſt. in epiſt. 78. & 80. ad Heſydiũ.
d Theod. l. de legib.
e Leo ſe. 1. de SS Petro & Paulo.

At & hoc dilucidiùs fit, primò, ſi quæ Patres antiquiſsimi ſcripſere, de moribus Eccleſiæ Catholicę; ea conferantur cum noſtris tẽporibus. Eadem enim in ijs prorſus videbunt extitiſſe, quæ apud nos (vt ſuperius diximus) & manent, & aliò propagantur. Tu verò lege S. Auguſtinũ de moribus Eccleſię Catholicę, eiuſq; Epiſtolas ad Ianuarium, Epl. 118. & 119. Patres autem vetuſtiores, vſq; ad beatum Dionyſium Areopagitã: ac deinde Apoſtolorum Acta, & ipſa Euangelia; facileq; & verbum Dei ſcriptum, & quidquid Spiritus S. promiſſę veritatis, ſuggeſsit ſemper Eccleſiæ, agnoſces. Deinde cogita (vt antiquiora ſecula omittam, de quibus nulla controuerſia eſt) Anglos Paganos, tempore S. Gregorij Magni, miſsis à Pontifice ad eos Monachis, fuiſſe ad Chriſtum adiunctos: ſequenti ſeculo, per S. Chilianum à Summo Pontifice miſſum, Francones Chriſtianos factos: poſteriore ſeculo ingentem Germaniæ partẽ acceſsiſſe ad Chriſtum, per ſanctum Bonifacium, Epiſcopum & Martyrem, ad eam à Zacharia Pontifice Maximo miſſum. Poſtea à Corbienſibus Monachis Vandalos, ab alijs autem Suecos, deinde Bulgaros, Sclauos, Danos, Morauos fuiſſe cõnuerſos. Ita poſtea S. Adalberti Bohemiæ, ac Methodij Morauiæ Præſulum opera, plures po-

pulos,ac deinceps Hungaros,per alios à Pōtifice Maximo miſſos, ſe ad Chriſtianam Catholicam Eccleſiam aggregâſſe. Quod ſuccedentibus temporibus,cum multis Saracenorum millibus, Sancto Vincentio prædicante; & in vniuerſo iam nouo terrarum orbe, ad Occaſum, ad Meridiem,ad Orientem, noſtro hoc ſeculo factum fuiſſe,atque continēter effici, à ſola(vt diximus)Eccleſia Catholica, nunquam verò ab hæreticis,clariſsimum eſt.Quamobrem rectiſsimè Beatus Auguſtinus comparat hęreticos,non ſolùm cum ſarmentis pręciſis,quæ vbi cadunt, cùm præciduntur,ibi manent: verùm etiam cum perdicibus, quæ congregant pullos, quos non pepererunt: cùm contrà Eccleſia ſit fœcundiſſima columba, quæ nouos pullos quotidie parit.

D. Anto. 3. p. hiſt. tit. 23. ca. 3. §. 4.

Lib. 13. cō. Fauſt. c. 12.

Præſentis ergo ſeculi hæreſes, non ſolùm quia nullos vnquam populos ad Eccleſiam Catholicam adiūxerunt: verum etiam,quia neque omni ſeculo,neque vbique,nec inter omnes gentes cognitę,receptæue fuerunt, Eccleſiam nullam habent. Quod ſi Septentrionalis terræ angulum occupârunt, illicò item in varias Sectas erupere,nullum ferè oppidum vt ſit, ne dicam domus, quod idem omninò ſentiat. Sin verò alię quondam hæreſes, variis in locis eodem tempore exortę ſunt,& hæ quoque ſuis diſſidijs, vinculum Eccleſię Catholicę indiſſolubile, vniuerſalemque & communem Chriſtianorum,verorum fidem, apertiùs declarârunt.

Eccleſia enim(ait S. Auguſtinus)vna & eadem vbique,hæreſes autem non eędē, ſed diuerſiſsimę,quæ ſe inuicē nō nouerūt, ac proinde nulla earum Catholica dici poteſt Eccleſia.

Aug. li. de Paſto. ca. 8.

Quare vt hoc Catholicum nomen,in eadem Eccleſia, eundem Patrem Auguſtinum cōſtanter retinebat:ita Hæretici(pręterquam quòd ipſo teſtante, illud Catholicæ nomen, ſibi nunquam vendicare potuerunt)etiam noſtro tempore ſic exhorruerunt,vt è cōmuni Chriſtianorum Symbolo, vocem ipſam Catholicæ ſuſtulerint.

Con. ep. fund. c. 4.

Verumenimuerò, vt plebi facerent fucum,Lutherus ipſe initio ſui Euangelij,biennij ſpatio, Papatum abolitum iri, cæterique hæreſes ſuas, vniuerſum orbem,non ità multum pòſt occupaturas dictitarunt. Sed hi omnes tanquam plumbum demerſi ſunt in aquis vehemētibus. Papatus autem ſtetit,ac Chriſto non mentiente vſq;ad cōſummationem ſeculi ſtabit.Cùm illud pręterea ſit abſurdiſsimum, Eccleſiam Catholicā,poſt ſexdecim ſecula, à VVittembergenſibus aut Geneuenſibus, in vniuerſum terrarū orbem, in quem olim Apoſtolorū ſonus exiuit, eſſe diffundendam: quā de re ante annos tantùm à Chriſto nato quadringentos, Donatiſtarum idem de ſe glorantium ſtoliditatē, S. Auguſtinus irriſit atq; redarguit.

In Ipſa igitur Eccleſia Catholica(ſapienter docet Vincētius Lirinenſis)ad quā non vna natio, nō vnus angulus, ſed maris multitudo cōuertitur,id tenecamus;quod vbiq; quod ſemper, qđ ab omnibus creditū eſt. Hoc eſt enim verè proprieq; Catholicū,q ipſa vis nominis,ratioq; declarat: quę omnia hæc verè vniuerſaliter comprehendit.

Quæ cū ita ſint,ille eſt verus germanuſq; Catholicus, qui quicquid vniuerſaliter antiquitus Eccleſiā Catholicam tenuiſſe cognouerit,id ſolū tenendum,credendumq; decernit:quicquid verò ab aliquo deinceps vno præter oēs, vel contra omnes, nouum & inauditū ſubinduci ſenſerit,id non ad religionem,ſed ad tentationem potius intelligat pertinere. Et hæc Lirinenſis.

ORIGO AB APOSTOLIS ET SVCceſſio, quarta Eccleſiæ proprietas.

NON ſolùm ob ſucceſsiones Epiſcoporum ab Apoſtolis, verùm & propter doctrinæ conſanguinitatem(vt verbis Tertulliani vtar) vera Eccleſia,vocatur Apoſtolica. Itaque in Symbolo Patres,diuinitùs addidere Apoſtolicam; vt fidei noſtræ origine cognita, iam nunc eam primū haud naſci,neque eſſe recentem, nec verò per aliud miniſtrorum genus,quàm per Apoſtolicū à Spiritu S. regi intelligeremus: qui cùm ei præſideat, fuit quidem initio tributus Apoſtolis, ſed deinde ſumma Dei benignitate ſemper in Eccleſia permanſit.

Tertul. lib. de præſcr.

Catechiſ. Rom.

Sicut autem in populo Dei, qui per carnalem generationem tempore veteris Teſtamenti propagabatur, nulli cenſebantur, niſi qui originem ducebant à duodecim filijs Iacob; nec vlli habebantur Sacerdotes, niſi qui deſcendebant à Leui per Aarō,quā obrem diligentiſsimè ſucceſsiones tunc ſeruabantur:)Ita in populo Noui teſtamēti,qui ſpirituali generatione multiplicatur, nulli ſunt Chriſtiani, niſi per Apoſtolos, vel eorum ſucceſſores, aut ab alijs miſſos conuerſi; nullique Epiſcopi, niſi qui eiſdem legitimè ſuccedunt. Quare Patres ita diligenter Epiſcoporum ſucceſsiones adnotârunt, quoniam per eas Catholicæ fidei claritas(inquit Epiphanius)oſtenditur,& hæreſum obſcuritas producitur. Edant(inquit Sanctus Tertullianus)origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſionē ab initio decurrentē, vt prim⁹ ille Epiſcopus aliquē ex Apoſtolis,vel Apoſtolicis viris habuerit auctorē, & anteceſſorē.

Epipha. 27. hære. Cō. Caipo. lib. de præſcr.

Hoc

Hoc enim modo Romanorum Eccleſia Clementem à Petro ordinatum refert. Cõfingant tale aliquid Hæretici. Hæc ille. Verùm Irenęus ante mille circiter quadringentos plus minùs annos, ſucceſsionem Epiſcoporum Romanorum à Petro vſq; ad Eleutherium: Euſebius, Hieronymus, & Proſper, qui Chronicon Euſebij continuârunt: Epiphanius aduerſus Carpocratitas: Optatus Mileuitanus contra Parmenianũ, à Petro vſque ad Syricium: S. Auguſtinus ab eodem vſque ad Anaſtaſium, qui tunc ſedebat, & alij diligenter enumerârunt. Quamobrem aduerſus Manichęos (inquit) In Eccleſia Catholica tenet me ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oues ſuas Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſsio Sacerdotum. Quæ ſucceſsio ſi tanti ponderis ad fidem adſtruendam apud eos erat, quòd in Cathedra Apoſtolica duodecim aut viginti, vel quadraginta tantùm Pontifices Maximi, vſque ad ea tempora ſediſſent: quanti nam momenti fuiſſent, plusquàm ducenti Pontifices ſibi ſuccedentes, quos Eccleſiam ſcimus adminiſtrâſſe? præſertim cùm Sedes alię defecerint plures; Imperij autẽ Romani forma in ipſa vrbe Roma, toties immutata ſit, tum Cæſaribus aut interdum Regibus Gothorum; tum Græcorum Exarchis, aliquando verò Cõſulibus, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè dominantibus? Accedit ad hęc omnia, quòd cùm ipſa Vrbs non ſemel euerſa, totque Pontifices enſe fuerint percuſsi, innumeraſque Hæreſes (vt diximus) tanquam hoſtiles acies, Schiſmaticoſque acerrimos aduerſarios paſſa ſit; nunquam tamen eius ſucceſsio defecerit: quæ omnia non niſi diuino conſilio facta fuiſſe, quod nunquam diſſolui poteſt, exploratiſsimũ eſt.

Iren li. 2. cap. 3.
In Chron.
Hær. 27.
Lib. 2.
Aug epiſt. 165. ad Gene. & in Pſalm. cũ Dona. & cõ. epiſt. fund. c. 4.

Iam verò quòd aliqui vel hæretici, vel Hæreticorum libros tantùm tractantes, aliquãdo Schiſmate, vel muliere, neſcio qua Anglica virilem ſexum mentiente, fuiſſe interruptam iſtam ſucceſsionem dicunt, id prorſus mendacij, calumnięque cum imperitia mixtę plenum eſt. Etſi enim aliquãdo Schiſmatici, nomen Pontificis ſibi vſurpârunt, quare & Antipapæ vocabantur; nõ defuerunt tamen ijſdem temporibus, qui legitimè creati Pontificatu fungerentur. Itaque & Antipapę coacti ſunt falſa Pontificatus inſignia deponere; & ſi quis legitimus Pontifex ſe Pontificatu ob quietem, aut pacem abdicauit, is ipſe alterum in ſui locum legitima poteſtate ſuffecit. Quòd autem hæretici blaterant, de Eugenio deiecto à Concilio Conſtantienſi, vel etiam Baſileenſi, noluerunt cæci lumen videre. Nam & ipſamet Concilia, quæ Pontificis Legato plurimiſque Epiſcopis abſentibus, priuata aliquorum Sacerdotum (quod nũquam contigerat) authoritate aliquandiu manſerunt; tandem legitimè iterum conuocata, quod temerè decreuerant, reſciderunt, ſeſeque errore agnito, Pontificis Maximi poteſtati iudicioque ſubdidere; ſicut Lauſanenſis Synodus, quæ continuatio quędam fuit Baſileenſis Concilij. Nicolao Quinto, qui tunc ſedebat, ſe ſubiecit. At quod de Ioanne quodam inquiunt, qui cùm eſſet fœmina, ſexum mentita in Pontificatum irrepſit, id etiam blaſphemum eſt. Quod autem Platina hoc mutuatus à quodam Martino Polono, vel Sigeberto ſcripſerit; id cùm ijdem ipſi pro certo non aſſerant, ſed dicant (vt fertur, vel vt aiunt) oſtendit iam tunc ab ijs quoque tanquam commentitium id habitum fuiſſe. Cæterùm Anaſtaſius Bibliothecarius, qui vitas Romanorum Pontificum vſque ad Nicolaum, Benedicti III. ſucceſſorem ſcripſit, florebat eo tempore. & electionibus Pontificum, Sergij II. Leonis IV. Adriani II. & Ioannis IIX. interfuit, nec vllam tamen Ioannis illius fœminæ mentionem fecit. Sed quibus alijs ſolidis auctoritatibus & rationibus afflictũ iſtud mendacium prodatur, cerni poteſt in Dialogis Alani Copi, atque Pontificum hiſtoria ab Onuphrio conſcripta, Luitprandum Ticinenſem illorum temporum Scriptorem citant. Ac denique fuſiùs in Frãciſci Turriani 3. lib. de dogmaticis characteribus: Poſtea verò in ſecundo libro, quem de Eccleſia & ordinationibus miniſtrorum Eccleſiæ edidit, aduerſus Andreã Freyhubium, Doctorem Academię Lipſien. Nunc autem (vt redeam ad id, vnde digreſſus ſum) ſciendum eſt, veteres Patres non aliorum Epiſcoporum æquè ac Cathedrę Romanę ſucceſſores enumeráſſe, quoniam ex illa, tanquam vniuerſalis Eccleſię Paſtoris, argumentum aduerſus hęreticos inuectum afferebant. Itaque & propriam Epiſcopalium ſedium nomina omittebant; quemadmodum S. Auguſtinus, Optatus, & ante eos beati, Cyprianus & Irenęus, fecerunt: quòd Cathedrę Petri dignitas, vt in eminentiore ſpecula conſtituta sit, ita perpetuò ſucceſsionis promiſſo à Chriſto fuerat munita.

Vide Geleſinium in vitis Platinæ.

In Romana Eccleſia (inquit S. Auguſtinus) ſemper viguit Apoſtolicæ Cathedræ Principatus: quamobrem neque nouorum Epiſcopatuum inſtitutio, ad neminem vnquam particularem Epiſcopum ſpectauit (par enim non agit in parem) ſed ad eũ, qui toti præeſt Eccleſiæ; quales fuerunt oẽs Apoſtoli. Petrus quidẽ ex officio, cæteri verò ex delegatione: quare qui per

oſtium hoc, ad regendam Eccleſiam non intrauerit, is eſt fur & latro.

Cùm verò ab Apoſtolis aliquem Epiſcopum originem duxiſſe dicimus, vnâ cũ ſucceſsione, legitima ordinatio intelligenda eſt, quę line duorum vel trium legitimè ordinatorum conſecratione nunquam eſt facta. Quod in Paulo Actorũ 13. (licet nec ab hominibus, neque per homines vocato)
Chryſ. ibi. in Timotheo, 1. Tim. 4. cum impoſitione manuum Presbyterij, (Presbyteriũ enim ibi intelligitur Epiſcoporum aliquis numerus;) in Apoſtolicis Canonibus, in Iacobo ordinato Hieroſolymæ, à Petro, Iacobo, & Ioanne; In Concilio Nicęno, & Carthaginenſi, plus quàm perſpicuum eſt. Inde autem factum eſt, vt veteres hæretici, quò faciliùs populis imponerent, ſimiarũ more eandem ordinationis formam vſurparent. Sed vtrumque in hæreticis noſtri temporis deeſt, primus enim VVittembergę cùm Lutherus Epiſcopus dictus eſt; Baſileæ Oecolampadius, vt adhuc in eius ſepulchro extat; Tiguri Zuinglius; Geneuę Caluinus; hoc ipſo credere ſeſe Apoſtolicã Eccleſiam nunquam ante ſe fuiſſe oſtenderunt; quippè quòd nullos antea ijs in ciuitatibus fuiſſe Epiſcopos, ſuo illo (ſi Deo placet) primatu teſtati ſunt. Neque verò ab Epiſcopis vllis ordinati ſunt, aut vllam habuere manuum impoſitionem, per quã ipſi Timotheo gratiam fuiſſe collatam in conſecratione diſertè docet Apoſtolus. Quamobrem iam tandem Septentrionales, oculos aperiant, & videant, num (quod & initio ſuperius diximus, in reſponſione
Cyp. 1. de ſimpl. prælator. quarta, ac nunc iterum vrgemus) in iſtos illud B. Cypriani quadret: Hi ſunt (inquit) qui ſe vltrò apud temerarios conuenas ſine diuina diſpoſitione præficiunt, qui ſe prępoſitos ſine vlla ordinationis lege conſtituunt, qui nemine Epiſcopatum dante Epiſcopi nomen aſſumunt.

At neque apud hæreticos doctrina eadem, quæ fuit antiquis (quam, doctrinę vt dixi, conſanguinitatem vocabat Tertullianus) ſi enim (quod etiam antea obiter attigimus) Catholicam cum hæretica doctrina conferas; Patres omnes à nobis ſtare eò magis conſtat, quòd ipſi Lutherani, & Sacramentarij, licet inter ſeſe diſsidentes, toti antiquitati ſe dicant, aduerſari, eique idololatriam impiam obijciant, iacientes blaſphemias aduerſus Chriſtum, quaſi promiſsis non ſteterit, aut per mille quingentos annos falſum in ſua Eccleſia cultum tolerauerit. Centuriatores autem Magdeburgenſes omni propè ſeculo naſcentis Eccleſię, eadem apud Patres fuiſſe dogmata, quę Catholici retinent (velint nolint) veritatem coacti confitentur; quę illi næuos Patrum, nouelli & impij cenſores vocant. Quare quod Brentius Apoſtata dixit, apud Catholicos fidem defeciſſe, vel quod alij hæretici, poſt S. Gregorium Magnum, irrepſiſſe errores in Catholicam Eccleſiã commenti ſunt: hi vel nihil legerunt in Patribus; vel ſordes, quas ex farragine iſtorũ hauſerunt, euomunt, neſcientes quæ loquãtur, aut de quibus affirment. Sed illud abſurdiſsimum eſt, quod idem Brentius ſomniat, quoniã nempè Apoſtoli à Calpha ordinati non ſunt, & tamen Epiſcopi fuerũt; ita quoque Lutheranis hoc licere. Neſciunt enim, aut pręcordis cœcitate reminiſci ille non potuit, Sacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech Inſtitutum, à Chriſto incepiſſe, cuius Sacerdotij non autem Aaronici primitiæ fuerunt Apoſtoli.

INTERROGATIO XII.

Quid igitur eſt, quòd Lutherani, atque alij verbum Dei, & Sacramentorum adminiſtrationem, proprietates ac notas Eccleſiæ eſſe dicunt?

RESPONSIO.

SI eæ tam certæ eſſent proprietates Eccleſiæ, vt qui verbum Dei & Sacramenta tractaret, Eccleſiam habere dicendus eſſet; certè nec Spiritus S. in Symbolo, quod eſt verè credentium teſſera, iſtas proprietates reticuiſſet, nec verò vbi verbum Dei, & Sacramenta qualeſcunque profiterentur, vllum diſsidium eſſe poſſet. Sed cùm Anabaptiſtæ à Lutheranis, & Caluinianis, in baptiſmo, ac pleriſque alijs Chriſtianæ doctrinę capitibus; Lutherani à Sacramentarijs in Euchariſtiæ negotio, vt miſſa alia faciam: atque ideò ipſi inter ſeſe Lutherani de numero Sacramentorum, deque verbo Dei mirificè diſsideant: quanam ratione fidelis, per verbum Dei, & Sacramentorum adminiſtrationem, veritatem dignoſcet? ſcilicet eò tandem veniendum eſt, vt credamus Chriſtum Dominum, Eccleſiã tanquam tribunal certiſsimis illis proprietatibus ſapientiſsimè conſtituiſſe, in qua Spiritus S. per legitimos Doctores veritatẽ omnem doceret, atque oſtẽderet, Lutheranos autem & Sacramentarios; cæteroſque Hæreticos atq; Schiſmaticos, quantumlibet Verbum Dei (vt & Satanam feciſſe ſcimus) ac Sacramenta iactent, Eccleſiam tamen nullam habere, quamdiu in vna, Sancta, Catholica, & Apoſtolica non ſunt.

INTERROGATIO XIII.

An vt in Deum, ita in Eccleſiam credendum eſt?

RESPONSIO.

IPSA Romana Eccleſia, ſuo nos Catechiſmo docet, ſic inquiens: Tres Trinitatis perſo-

Catechiſ. Romanus.

perſonas, Patrem & Filium & Spiritum S. ita credimus; vt in eis fidem noſtram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, Sanctam non in Sanctam profitemur, vt hac etiam diuerſa loquendi ratione, Deus omnium effector à creatis rebus diſtinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Eccleſiam collata ſunt, beneficia diuinæ bonitati accepta, referantur.

INTERROGATIO XIIII.

Cùm iam tot certiſſimis argumentis hic de Eccleſia fidei articulus conſtet, quænam ſunt cauſæ, quæ retinent homines in hæreſi, nec verò citiſſimè tanto ſe laqueo exuant, antequàm mors, quæ ſingulis horis imminet, ad nos properet?

RESPONSIO.

CAVSAE ſunt non omnium eædē, quæ tamen ſunt, vel timor offenſionis ſuorum, vel obdurata conſuetudo, vel torpor quærendæ Catholicæ veritatis, aut maledicorũ linguæ: vel falſa perſuaſio, quod nihil interſit, in qua quiſque parte ſit Chriſtianus: ac deniq; metus fluxæ dignitatis, & vſurpatorũ bonorũ amittendorum, vitæq; licentia, aut ſuppliciorũm timor. At beatus, qui in conſilio impiorum nõ abijt, nec in cathedra peſtilentiæ, atque irriſorum ſtetit: aut ſi ſteterit, quàm primùm iſtis nocentiſsimis laqueis exutis, reſipiſcat, & tanquam de ſomno letargico emergens, in ſalutem vnitatis, vel ſanguine pro veritate profuſo euigilet.

To. 2. epiſt. 48 ad Vincen propè medium.

Audi verò B. Auguſtinum nonnullas earundem cauſſarum de ſui temporis hæreticis afferentem. Aliæ (inquit) ſententiæ multæ mihi nominatim commemorabantur, vt ipſis rebus agnoſcerem, etiam in hac cauſſa rectè intelligi poſſe, quod ſcriptum eſt. Quàm multi enim (quod certò ſcimus) iam volebant eſſe Catholici, manifeſtiſsima veritate commoti, & offenſionem ſuorum reuerendò, quotidie differebant? Quã multos non veritas (in qua nunquam præſumpſerunt) ſed obduratæ conſuetudinis graue vinculum colligabat, vt in ijs compleretur diuina illa ſententia: Verbis non emendabitur ſeruus durus: Si enim & intellexerit, nõ obediet? Quàm multi propterea putabant veram Eccleſiam, eſſe partem Donati, quia eos ad cognoſcendã Catholicam veritatem ſecuritas torpidos, faſtidioſos, pigroſq; faciebat? Quàm multis aditum intrandi obſerabant rumores maledicorum, qui neſcio quid aliud nos in Altari Dei ponere iactitabãt? quàm multi nihil intereſſe credentes, in qua quiſq; parte Chriſtianus ſit, ideò permanebant in parte Donati, quia ibi nati erãt, & eos inde diſcedere, atque ad Catholicam nemo tranſire cogebat? His omnibus harum legum terror, quibus promulgatis Reges ſeruiunt Domino in timore, ita profuit, vt nũc alij dicant, Iam hoc volebamus; ſed Deo gratias, qui nobis occaſionem præbuit, iamq; faciendi, & dilationum moras amputauit. Alij dicũt, hoc eſſe verùm iam ſciebamus, ſed neſcio qua conſuetudine tenebamur: gratias Domino qui vincula noſtra diſrupit, & nos ad pacis vinculum tranſtulit. Alij dicunt, neſciebamus hîc eſſe veritatem, nec eam diſcere volebamus, ſed nos ad eã cognoſcendam metus fecit attentos; quo timuimus, ne fortè ſine vllis rerum æternarum lucris, damno rerum temporalium feriremur: gratias Domino, qui negligentiã noſtram ſtimulo terroris excuſsit, vt ſaltē ſoliciti quæreremus, quod ſecuri nũquam noſſe curauimus. Alij dicunt, nos falſis rumoribus terrebamur intrare, quos falſos eſſe neſciremus, ſi non intraremus; nec intraremus, niſi cogeremur: gratias Domino, qui trepidationem noſtram flagello abſtulit, expertos docuit, quã vana & inania de Eccleſia ſua mendax fama iactauerit: hîc iam credimus, & illa falſa eſſe, quæ auctores huius hæreſis criminati ſunt, quãdo poſteri eorum tam falſa, & peiora finxerunt. Alij dicunt, putabamus quidem nihil intereſſe, vbi fidem Chriſti teneremus: Sed gratias Domino, qui nos à diuiſione collegit; & hoc vni Deo, congruere, vt in vnitate colatur, oſtendit. Et paulò pòſt: Seruiãt Reges terræ Chriſto, etiam leges ferendo pro Chriſto.

INTERROGATIO XV.

Quinam libri, & quomodo legendi ſunt ab eo, qui veritatem veræ religionis aſſequi velit?

RESPONSIO.

Biblia, id eſt, vetus & nouum Teſtamentũ. In hac verò Scriptura diuina legenda ſequens ratio adhibenda eſt.

PRIMÒ, vt eam ab hæreticis deprauatam nunquam legamus, neque enim tunc verbum Dei, ſed errores hæreticorum legerentur. Nam & Satanas verbo Dei vſus eſt, vt Chriſtum Dominum tentaret, Verbum Dei, ad ſuas fraudes detorquens, & ex gemmis pulcherrimæ ſtatuæ, imaginē ſerpentis effingens, vt monet S. Irenæus.

Secundò, Biblia à Luthero verſa plena deprauationũ ſunt, quemadmodum adnotauit Hieronymus Emſerus, & reliqui alij permulti. Idem dico de Biblijs Caluinianis, Zuinglianis, & aliarum Sectarum. Itaque ea legenda nõ ſunt: alioquin, qui amat periculum, cadet in illud.

Tertiò, Antiqua vulgata editio Bibliorum, quæ per multa ſecula ab Eccleſia Catholica vſitata eſt, legatur.

Quartò, Si qua Germanica verſio legẽda ſit, legantur Biblia à Dietenbergio traducta, & Euangeliũ à Hieronymo Emſero in Germanicam linguam conuerſum:

Quintò, Scripturæ ſanctæ non ſecundũ proprium ſenſum, ſed ſecundum antiquæ & Catholicæ Eccleſiæ conſenſum, & generalium Conciliorum approbatorum (de quibus poſt) interpretationem intelligendæ ſunt. Alioquin id eueniet, quod inquit B. Auguſtinus. Neque enim (ait) natæ ſunt hæreſes, vt quædam dogmata peruerſitatis, illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, niſi dum ſcripturæ bonæ intelliguntur non bene, & quod in eis non bene intelligitur, etiam temerè, & audacter aſſeritur. Et alibi. Nec ob aliud (inquit) ſunt hæretici, niſi quod eas (ſcripturas Catholicas) non rectè intelligentes, ſuas falſas opiniones contra earum veritatem peruicaciter aſſerunt. Dum enim (ſignificat idem Sanctus Pater alibi) Chriſtus apud hæreticos quæritur, amittitur.

[Margin: Tom. 9. in Euang Io. tract. 25. — Tom. 3. de Geneſi ad litt. lib. 7. cap. 9. — To. 8. Pſalm. 10.]

Sextò, In legendis ſcripturis ſanctis, & præcipuè nouo teſtamento, ea ſunt in primis obſeruanda, quæ ad remedia & præcepta pertinent. quibus & virtutes altiſſimè in nobis plantentur, & vitia extirpentur: Deinde perpendendus eſt Eccleſiæ ordo, & firmitas ex promiſſis, merito, & inſtituto Chriſti Domini noſtri.

Præterea, quid ad introducendam fidẽ, ac verum Euangelium cœperint prædicare Sanctus Ioannes Baptiſta, mox Chriſtus Dominus, deinde Apoſtoli; nempè Pœnitentiam in remiſſionem peccatorum, fidem, & obſeruationem mandatorum Dei, obedientiam erga Eccleſiam, opera pietatis, orationis frequentiam, Sacramentorũ vſum. Ad hæc auctoritatem à Chriſto Petro collatam: denique vitam ipſorum Apoſtolorum, & diſcipulorum Chriſti, nimirum num poſt ſuſceptum munus concionandi Euangelium, & adminiſtrationis Sacramentorum Apoſtoli & diſcipuli eorũ dederunt operam generandis carnalibus filijs, aut ijs rebus faciendis, quæ Lutherani faciunt.

Poſt hæc omnia, conſiderentur ſeptem Sacramenta, quæ illi tanquam vaſa gratiæ pro diuerſo ſtatu Eccleſiæ adminiſtrabãt: Signa item ac miracula, quæ conſequebantur, vt etiam, quemadmodum ſcriptum eſt in Actis Apoſtolorum, vmbra Petri & ſemicinctia Pauli, Deo cooperante, reddêrent ægrotis ſanitatem.

Septimò, cùm vnuſquiſque in diuerſos ſenſus poſſit trahere verbũ Dei, expediet, vt antea legatur ex antiquis Patribus Vincentius Lirinenſis in ſuo commonitorio. Ex recentioribus autem Cardinalis Hoſius Varmienſis, in libello de verbo Dei, quod extat inter eius opera: Et Petrus Caniſius in præfatione vitę, & actorum S. Ioannis Baptiſtæ, aduerſus Magdeburgenſes. Quòd ſi quis eſſet doctior, prælegere item vtiliſſimè poſſet libros de doctrina Chriſtiana ſcriptos à S. Auguſtino.

Illud verò in primis ad Dei verbum, & voluntatem intelligendam, perneceſſariũ eſt, vt prius credamus, quàm curioſè ſcrutemur res Dei. Niſi enim credideritis, inquit Eſaias, non intelligetis, & ſcrutator Maieſtatis opprimetur à gloria, Inquit Salomon. Itaque captiuemus intellectum in obſequium fidei, vt ait Apoſtolus, ac bene viuamus, & ſi quid alijs debemus, honorem, bona, vel alia, ea reddamus: Scriptum eſt enim à Dauide, à mandatis tuis intellexi; Et à Sapiente: In maleuolam animam non introibit ſapientia. Deniq; illud ſemper nobis infixum ſit cordi, quod per Prophetam Deus locutus eſt. Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilẽ, & trementẽ verba mea? Rurſus per Apoſtolum. Noli altum ſapere, ſed time, ſi enim naturalibus ramis non pepercit, vide ne & tibi parcat. Et iterum per æternam Sapientiam Filij ſui. Pauperes euangelizantur. Quippè humilitas credendi tutiſſimos nos facit, & hæc illa virtus eſt, quam eſſe primam, ſecundam, tertiam, quartam, ob ſui neceſſitatem, atque præſtantiam, ſcripſit ad Dioſcorum B. Auguſtinus.

[Margin: Eſa. 7.]

CVR ET QVINAM SANCTI PAtres antiqui legendi ſunt.

PRIMÒ Sancti Patres lectitandi ſunt, quoniam (vt refert Apoſtolus) Chriſtus Dominus Apoſtolos, Prophetas Paſtores, & Doctores in Eccleſia dedit ad cõſummationem Sanctorum, ne ſimus ſicut paruuli fluctuantes, ac ne omni vento doctrinæ circumferamur. Quod ſi dubitandum non eſt, quin antiqua in Eccleſia veritas fuerit, certe hæc ab ijs teſtibus petenda eſt, qui cùm eandem ſanctitatẽ vitæ, ſcriptis, ſanguine, miraculis illuſtrauerint, incorrupti ſunt teſtes, quos præſentis ſeculi affectꝰ mouere non potuit, vt plus vni, quàm alteri parti faueant.

Secundò, quòd (ſicut S. Petrus ſcriptum reliquit) in ſcripturis ſunt quædam difficilia, & obſcura intellectu, quæ homines inſtabiles deprauant in ſuam ipſorum perditionem, & volentes eſſe ſapientes (vt B. Paulus inquit) ſtulti facti ſunt, neſcientes quæ loquuntur, aut de quibus affirmant. Itaq; ſi vnaquæque diſciplina (ait Sanctus Auguſti-

August. ad Honoratũ c. 7. de vtilitate credendi. Auguſtinus) quanquã vilis & facilis vt percipi poſsit, Doctorẽ, aut Magiſtrũ requirit, quid temerariæ ſuperbiæ pleniùs, quã diuinorum Sacramentorũ libros ab interpretibus ſuis nolle cognoſcere? cùm aũt poſt diuinas ſcripturas aliqui interpretes legendi ſunt, hi præcipuè ſunt verſandi, quib⁹ (vt S. Auguſt. dicit) poſt Apoſtolos ſancta Eccleſia plãtatoribus, rigatoribus, ædificatorib⁹, Paſtoribus, nutritoribus creuit. Itaq; & aduerſus Iulianũ Pelagianũ, idem S. Auguſt. ſubdit. His eloquijs, & tanta auctoritate Sanctorũ profectò aut ſanaberis Dei miſericordia donãte, quod quantũ tibi optem, videt qui faciat: aut, ſi, quod abominor, in eadem, quę tibi videtur ſapiẽtia, & eſt magna ſtultitia, perduraueris, nõ tu iudices quæſiturus es, vbi cauſam tuã purges, ſed vbi tot ſanctos Doctores egregios, atq; memorabiles Catholicæ veritatis accuſes, Irenæum, Cyprianũ, Reticiũ, Olympium, Hilarium, Gregoriũ, Ambroſ. Baſilium, Ioannem, Innocentiũ, Hieronymum, cæteroſq; ſocios, ac participes eorũ, inſuper & vniuerſã Chriſti Eccleſiã, cui diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter miniſtrãtes ingenti in Domino gloria claruerũt. Aduerſus hanc aũt miſerabilẽ quam Deus auertat inſaniã, ſic reſpondendũ video libris tuis, vt fides quoque aduerſus te defendatur iſtorum, ſicut contra impios Chriſti profeſſos inimicos etiam ipſum defenditur Euangelium.

To. 7. con. Iulianũ Pelagianum li. 2. verſus finem.

Quartò, quoniã Patres quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt, quod didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt, vt idem Pater teſtatur.

Ibid. Aug. Quintò, quòd ita perſæpè Eccleſia erro res hæreticorũ reuicit, atq; damnauit: In Epheſino Cõcilio Neſtoriũ; Hier. Eluidiũ; Baſil. Eunomium, Spiritus S. Diuinitatem negantem; Aug. Donatiſtas & Pelagianos; Leo Papa Eutychem, & huius Sectatores. Sic item Agatho Pontifex Maximus, comprobauit dogma de duplici Chriſti voluntate & operatione: Theodoritus actiones Cõcilij Alexandrini; ſic alij plerią; omnes alia orthodoxa dogmata confirmãrunt.

Etſi verò hæretici aliquando Patres laudant, vt hac fraude populis perſuadeant, ſe ipſos cũ antiqua Eccleſia ſentire, tamen nõ ſine cauſa eoſdẽ Patres nunquã ex profeſſo docuerũt in Scholis; nec libenter, aut incorruptè vnquã eos ediderunt in lucem, neque vnquam in linguas populis cognitas cõuerterunt; intelligebant enim hæreſes, & errores ſuos iſta retectũ iri, & ipſos populos facilè cognituros laudes, quibus Lutherus, atque alij Apoſtatæ extolluntur à ſuis, eſſe tanquam coronas ebrioſorũ, ſicut de ſui temporis hæreticis rectiſsimè contra Iulianum Pelagianum dixit Auguſt.

Nota.

QVINAM EX PATRIBVS LEgendi ſunt.

QVICVNQVE à tẽpore Apoſtolorũ, per conſequentia ſecula in Catholica, id eſt, in vniuerſali Eccleſia floruerunt. Horum autem B. Hieronymus in libro de viris illuſtribus (etſi non omnium) vſq; ad ſua tempora Catalogum ſcripſit, quem doctiores verſare poſſunt, diſcernentes quemnam eorum auctorũ aut relinquere, aut circumſpectè legere debeant, quos ille hæreſi, aut erroribus aliquibus infectos fuiſſe ſcripſit. Reliquorum autẽ, ſicut & eorum Catholicorum Scriptorum, quorum S. Hieronymus mentionem facit, nomina Xiſtus Senenſis in ſacra Bibliotheca ſua (ſic enim librum inſcripſit) diligenter collegit. Porrò quinam illuſtriores Doctores vnoquoque ſeculo fuerunt, id tum ex Chronologia Ingolſtadij edita, tum ex folijs prioribus operi magno Catechetico Petri Caniſij adiunctis perſpici poteſt.

ORDO, ET MODVS IN LEgendis Patribus.

QVAMVIS autem certus ordo præſcribi nequeat in Patribus legendis (quoniam & illi varia ſcripſere, & qui ad eos accedunt, non omnes id ipſum cupiunt legere) is tamen ordo, & ratio adhiberi poterit, vt primùm eorundem Patrum, quos velimus euoluere, legamus vitam attentè. Hinc enim Eccleſiæ eius ſeculi ſtatus agnoſcetur; Sanctitas ſcriptoris legentem ad pietatem excitabit; ac quænam hæreſes extitère, cognoſcetur. Ex quibus omnibus cauſarum, & aliarum circumſtantiarum non exigua lux haurietur.

Præterea quæ illi ſpectantia ad mores Chriſtianos cõponendos ſcripſerũt, magni momenti erũt, ſi perpendantur. Ex eorum enim lectione, quantam eorum ſcripta pietatem ſpirent, & quàm facilè hæreticorum rapſodiæ atque blaſphemiæ ſordeſcere incipient, experiri vnuſquiſque poterit.

Quod ſi inueſtigare placeat, num cum Eccleſia Catholica, vel cum Lutheranis, aut alijs eiuſmodi hominibus Patres cõſenſerint, primùm legi poterunt ea ſcripta, quę de hæreſibus ſui temporis generatim, & breuius ediderunt, vt:

Tertullianus de præſcriptione aduerſus hæreticos.

S. Auguſtinus ad Quod vult Deum de hæreſibus.

Epiphanius de octoginta hæreſibus.

Theodoritus Cyri Epiſcopus, de fabuloſarum hæreſum narratione, atque ita alij. In ijs enim libris apertiſsimè cernitur, eaſdem prorſus hæreſes à Lutheranis, Caluinianis & alijs Sectarijs fuiſſe ab inferis

hoc ſeculo excitatas, propter quas antiqui hęretici ab Eccleſia vniuerſa ex verbo Dei, vnanimique Patrum conſenſu fuere damnati.

Si quis verò noſſe cupiuerit, quibus rationibus ipſa hæreticorum dogmata fuſiùs ab ijſdem Patribus confutata ſint, petat à perito aliquo Catholico, vèl ex auctorum ipſis indicibus, quoſnam de quaque re libros ediderunt.

Exempli gratia, S. Hieronymi, qui contra Vigilantium, negantem Sanctorum interceſsionem; Et contra Iouinianum negantem cœlibatus & Ieiuniorũ meritum, aduerſus item alias hæreſes proprios tractatus ſcripſit, Hos igitur libros legere poterit.

At S. Auguſt. cùm aduerſus plures, Africæ hæreſes, quę ſuo tempore, ebullierũt, multa opera ediderit, quæ quidem non ita facilè quiuis poteſt propter Scriptoris ingenium eminens, variaſq; ac perdifficiles tractationes intelligere, magnum auxilium ſentiet, ex eius Patris materijs penè omnibus per loca propria fideliſsimè à Hieronymo Torrenſi, Societatis noſtræ Theologo diſpoſitis in libro, qui Confeſsio Auguſtiniana dicitur, qui certè labor fuit vtiliſsimus.

In omnibus autẽ Patribus legendis hoc ſtatuere primùm oportet, eos maximè conſenſiſſe in ijs, quę ab Eccleſia Catholica in generalibus & legitimis Concilijs decreta ſunt. Quòd ſi quis aliqua in re aliquando vel errauerit, vel dubitauerit, id ſanè ante Eccleſię determinationem contigit, quemadmodum accidit S. Cypriano de rebaptizandis hæreticis: ſi quis verò vnus, vel alter Patrum nutauerit, eum item ab Eccleſia fuiſſe notatum ſciat.

Præterea (vt inquit Vincentius Lirinenſis) antiqua ſanctorum Patrum conſenſio, non in omnibus diuinę legis quæſtiunculis, ſed ſolùm in fidei regula nobis certò eſt ſequẽda, atq; in ijs præcipuè quęſtionibus, quibus Catholici dogmatis fundamenta nituntur.

Itaque ſi quis aliquid obijciat, quo auctoritas Patrum (vel ipſis Patribus, teſtantibus) eleuetur, id eiuſmodi eſſe intelligendum eſt, quod vel non ad fidem pertinebat, vel ad ea, quæ iam ab Eccleſia decreta non erant, ſed priuato cuiuſque iudicio libera linquebantur. Alia enim ſunt (ait B. Auguſtinus) in quibus inter ſe aliquando Lib. adu. Iulia. 1. c. 2.
" etiam doctiſsimi, atq; optimi regulę Catholicę defenſores ſalua fidei compage non cõſonant. Alia verò quę ad ipſa fidei fundamenta pertinent. "

Prętерea, ſi quis hęreticus ipſos Patres aduerſus Eccleſiæ Catholicę dogmata citauerit, ea citatio ſic omninò ſuſpecta eſſe debet, nulla vt ratione credatur. Quamobrẽ vrgendus eſt hęreticus, vt ipſum auctorem in fonte oſtendat, quem fortè nunquam legit, ſed ex Philippi Melanchtonis, vel alicuius eiuſmodi fallaciſsimis communibus locis mutuauit. Prętерea iterum vrgendus eſt, num putet eundem auctorem pro Catholicis alibi facere. Quod ſi affirmet, cur quæ apertè alibi dicit, ea potiùs, & candidè ab hęretico non afferuntur? Sed de tota hac Patrum auctoritate, ac de modo eos legendi, ij qui erũt doctiores, petere multa poterunt ex ſeptimo libro locorum communium Melchioris Cani, qui Caluinum, reliquoſque Fidei & Patrum aduerſarios ſolidis rationibus, eorum fraudes aperiens, euincit.

INDEX

INDEX OMNIVM CONCILIORVM NVMERO 212.

CONCILIA GENERALia Catholica & confirmata à Romanis Pontificibus.

Anno Dñi.

325. 1. Synodus Nicena 1. Epiſcoporum 318. contra Arium, confirmata à Syluestro. tom. 1. fol. 339.

381. 2. Conſtantinopolitana 1. Epiſcoporum 150. contra Macedonium, confirmata à Damaſo. to. 1. fol. 481.

430. 3. Epheſina 1. Epiſcoporũ 200. contra Neſtorium, confirmata à Celeſtino. tom. 1. fol. 598.

451. 4. Calcedonenſis Epiſcoporũ 630. contra Eutychem, confirmata à Leone I. tom. 2. fol. 1.

553. 5. Conſtantinopolitana 2. Epiſcoporum 165. contra Petrũ Gnaphæum, confirmata à Vigilio. tom. 2. fol. 409.

681. 6. Conſtantinopolitana 3. Epiſcoporum 170. contra Manothelitas, cõfirmata à Leone II. tom. 2. fol. 899.

789. 7. Nicena 2. Epiſcoporum 350. contra Vonomacos, confirmata ab Adriano I. tom. 3. fol. 598.

868. 8. Conſtantinopolitana 4. Epiſcoporum 383. cõtra Photium, cõfirmata ab Hadriano II. tom. 3. fol. 531.

1120. 9. Lateranenſis 1. Patrum 900. pro terra ſancta, Præſide Calixto II. 0000.

1230. 10. Lateranenſis 2. Patrũ 1000. pro iure Cleti, præſide Innocentio II. 0000.

1160. 11. Lateranenſis 3. Epiſcoporũ 300. pro reformatione, præſide Alexandro III. tom. 3. fol. 626.

1215. 12. Lateranenſis 4. Patrum 1215. hoc eſt Patriarchatum 2. Archiepiſcoporum 70. Epiſcoporum 412. Abbatum 12. Priorum cõuentuum 800. nec nõ oratorũ vtriuſq; Imperij, & quinque Regnorum pro varijs rebus, Præſide Innocentio III. to. 3. pag. 734.

Anno Dñi.

1244. 13. Lugdunenſis 1. tum pro terra ſancta, tum contra Fridericum II. Præſide Innocentio IIII. 0000.

1273. 14. Lugdunenſis II. Patrũ 1560. quorum Epiſcopi erãt 500. De proceſſione ſpiritus Sancti à Patre & Filio, contra errorem Græcorum, Præſide Gregorio X.

1311. 15. Viennenſis Epiſcoporũ 300. ꝑ terra ſancta & alijs rebus, Præſide Clemente V.

1438. 16. Florentina pro vnione Græcorũ cum Latinis, Præſide Eugenio IIII. to. 4. fol. 366.

1513. 17. Lateranenſ. 3. pro varijs negotijs Præſide Leone IX. dicto X. to. 4. fol. 320.

1545. 18. Tridentina Epiſcoporum 410. hoc eſt Cardinalium 6. Patriarcharum 3. Archiepiſcoporum 25. Epiſcoporum 168. Abbatum 7. Generaliũ Ordinũ 7. Procuratorũ abſentium 39. Oratorum Principum 19. Doctorum 136. Contra Proteſtantes anno 1545. inchoatur, 1563. abſoluitur, 1564. à Pio IIII. confirmatur, to. 4. fol. 891.

Ex his 18. Generalibus Concilijs quinque non extant, nempe Lateranenſia primum, ſecundum, Lugdunenſ. primum, ſecundum, & Viennenſ. ſed eorum meminit Platina.

Generalia partim confirmata partim reprobata.

Anno Dñi.

340. 1. Sardicenſ.ſynodus Epiſcoporum 376. de hæreſi Arij: diuiſa eſt ſynodus in duas partes. Et Occidentales Epiſcopi qui erant 300. Fidem Orthodoxam confirmarunt, atque hæc pars cõfirmata eſt à Leone IIII. vt habetur diſt. 20. c. de libellis: ac verò Orientales 76. ſeorſim conciliabulum celebrantes in hæreſim Arianam ſubſcripſerũt, quo circa hæc pars alia reprobata eſt, & ratione huius partis Conciliũ Sardicen. hæreticũ eſſe dicitur ab Augu. lib. 3. in Creſco. c. 34. quod tamẽ ratio ne alterius partis dicitur Catholicũ ab Hylario lib. de Synodo. vide Hiſtoriam Tripartitam, lib. 4. c. 27. & Apologiam 2. Athanaſij.

687. 2. Synodus Trullana ſeu Quini ſexta, Epiſcoporum 284. quæ authore Iuſtiniano Imperatore conuenit in Trullo, atq; edidit Canones 102. nomine 6. Synodi, quibus Sergius Papa, qui tunc ſedebat, nun quã ſubſcribere voluit, imò apertè repugnauit, auctores ſunt Beda lib. de 6. ſtatibus in Iuſtiniano, Paulus Diaconus, lib. 8. de geſtis Roma. c. 9. Et Platina in Sergio. Can. tamen 82. probatus eſſe videtur in 7. Synodo ac. 34. 5. & 6. to. 2. fol. 1038.

1415. 3. Cõſtantien. Cardinalium 29. Patriarcharum 4. Archiepiſcoporum 47. Epiſcoporum 270. contra Schiſma, Præſide Martino III. dicto 5. Confirmata eſt hæc Synodus à Martino, quantum ad ea quæ pertinent ad fidem contra hæreticos VVicleffum & Ioan. Hus, ac quantũ ad alia, & præſertim quod Concilium ſit ſupra Papam nõ eſt probata, ſed potius reprobata, vt patet ex Concilio Lateranenſ. ſub ſub Leone X. Seſſ. XI. tom. 3. fol. 769.

1431. 4. Baſilienſ. quæ celebrata eſt contra Eugeniũ IIII. reprobata eſt in Concilio Lateranen. ſub Leone X. Seſſ. xj. exceptis illis decretis, in quibus agitur de Cẽſuris & cauſis beneficiorum, quæ probata ſunt à Nicolao V. tom. 4. fol. 1.

Generalia Hæretica & penitus reprobata.

Anno Dñi.

361. 1. Synodus Mediolanenſ. Epiſcoporum 300. pro hæreſi Ariana ſtabilienda.

361. 2. Ariminenſis Epiſcoporũ 600. pro eadem hæreſi confirmanda.

363. 3. Seleuciẽſis propter idem negocium.

363. 4. Syrmienſis propter idem negocium.

Vide de iſtis quatuor Concilijs. Ruff. lib. 10. hiſt. c. 20. & hiſt. Tripart. lib. 2. c. 36. & lib. 5. c. 20. & Hylarium lib. de Synodis.

Nota duas eſſe Synodos Syrmienſes, vnã hæreticã, cui interfuit Hoſius Cordubenſ. & hæc non extat niſi in lib. de Synodis Hylarij: Alteram Catholicam contra Photinum celebratam, cuius etiam meminit Hylarius, & hæc extat in ſumma Conciliorum, ſed malè confunditur cum priore, diciturq; illam eſſe cui interfuit Hoſius, quod eſt falſum. non patet ex Hilario.

449. 5. Epheſina 2. pro Deſiderio & Eutichete, cui adfuerunt Legati Papæ Leonis, ſed illis reclamantibus ſtatuerunt hæreſim, & fuit poſtea reprobata in Concilio Calcedonen. nõ extat. Vide Leonẽ ep. 15.

687. Quini 6. vide ſupra.

737. 6. Conſtantinopolitan. Epiſcoporum 300. cõtra ſacras imagines: coacta fuit à Leone Imperatore, & reprobata in 7. Synodo. act. 6.

1536. 7. VVitembergen. 300. fere miniſtrorum Præſide hæreſiarcha

cha Luthero, quam Lutherani generalem vocant. Vide hiſt. Surij, pag. 370.

Concilia particularia tam probata, quàm non probata.

266. Concilium Antiochenũ 1: à Dionyſio Papa. to:1.pag. 264.
308. Anxiranum probatum tom. 1. p.293
325. Arelatenſe 1. à Syluestro tom.1. p.368
326. Arelaten.2. to.1. p.375
340. Antiochenum 2. to.1.p.400
322. Aquileienſe to.1. p. 472
426. Aphricanum to.1.p.570
438. Agathenſe to.1.p.709
444. Arauſicanum 1.to.1. p.717
445. Arelaten.3. to.1.p.726
443. Arauſicanum 2.to.1.p.722
516. Aurelianen. 1. to.2. p.371
535. Aurelianen. 2:to.2.p.603
536. Aurelianen.3. to.2. p. 604
536. Auernenſe to.2. p.633
552. Aurelianen. 4. to.2. p.638
553. Aurelianen.5.to.2.p.650,
613. Antiſiodoren. to.2.p.715
670. Anglicanum 1.to. 2.p.891
670. Anglicanum 1.to.2.p.891
670. Anglicanum 2 to.2.p.892
780. Arelatenſe 4.to.3.p.268.
816. Aquiſgranenſe 1.to.3.p. 293
833. Aquiſgranenſe 2.to.3.p.409
848. Aquenſe to.3.p 428
1225. Alemanienſe to.3.p.757
1548. Auguſtenſe to.4.p.797
335. Concilium Carthaginen. 1. confirmatum à Leone IIII. d.20.cap. de libellis:to.1.p.378
338. Colonien.ſub Iulio I.to.1.p.397
396. Carthaginen. 2. probatum ab eodem Leone ibidem, to. 1.p.500
397. Carthaginen.3.probatur ibidem, to.1.p.503
398. Carthaginen.4.probatur ibidem tom.1.p.522
402. Carthaginen. 5.probatur ibidem, tom.1.p.519
418. *Carthaginen. Epiſcoporum 217. contra Pelagium, probatum à Zozimo. Aug.epiſt.47. Proſper in Cronicis.*
425. Carthaginen.6.probatum à Leone IIII.to.1. p.564
426. Carthaginen. 7. probatum ibidẽ, [illegible]

Vide Auguſt.epi. 47. 90.91.92.93. 94.& alibi.
444. Carpentoratenſe to.1. p.725
514. Cæſarauguſtan.to. 2.p.375
650. Cabilonenſe 1. to. 2.p.874
887. Colonienſe 2. to.3.p.544
1536. Colonienſe 3.to.4.p.747
1549. Colonien. 4. to.4.p.833
798. Cabilonen. 2. to.3.p.278
1479. Compluten. diœceſanum ſumma Conciliorum, confirmatum à Sixto IIII.
325. Elibertinum to.1.p.362
494. Epacinenſe to.2.p. 321
622. Bracaren.1.to.2.p.746
624. Bracaren.2. to.2.p.749
653. Bracaren.3. to.2. p.888
242. Francicum to.3.p.39
790. Francofordien.to.3.p.227
791. Foroliuien.to.3.p.257
Florentinum Præſide Victore I. 0000.
324. Gangrenſe probatum à Leone 4. d.20.1. p.369
526. Gerundenſe to.2.p. 74
51. Hieroſolymitanum, Præſide D. Petro Act.15.
580. Hiſpalenſe 1. to.2.p.667
622. Hiſpalenſe 2.to.2.p.718
Hieroſolymitanum pro reſtitutione Athanaſij.0000
499. Illerdenſe to.2.p.355
390. Laodicænum to. 1.p.451
600. Lateranen. Præſide Gregorio I. to.2. p.714
643. Lateranen. Præſide Martino I.to. 2.p.763
580. Lugdunen.1.to.2.p.677
596. Lugdunen.2.to.2.p.680
Lateranen. ſub Hadr.1. Epiſcoporum 153. 0000.
410. Mileuitanum to.1.p.554
580. Matiſconen. 1.to.2. p.678
598. Matiſconen.2.to.2.p.682
813. Moguntinum 1.to.3.p.285
883. Moguntinum 2.to.3.p.421
845. Meldenſe to.3.p.453
853. Medardenſe to.3.p.469
888. Moguntiacenſe to.3.p.546
888. Metenſe to. 4. p.551
1549. Moguntinum to.4.p.856
1566. Mediolanen. conſ.à Pio V.
1570. Meclinienſe 0000
312. Neocæſarienſe probatum to.1.p. 315. à Leone IIII.d.20
Nannetenſe to.3.p. 569.

829. Pariſienſe to. 3. p.358
836. Piſtenſe to.3.p.486
552. Pariſienſe 1.to.2.p.648.
554. Pariſienſe 2.to.2.p.654.
1050. Papiēſe ſub Leone I X.Herman. Contract.
200. Romanum ſub Victore I. de quæſtione Paſchatis.Euſeb.lib.3. cap.23. hiſt.Eccleſ.
260. Romanum ſub Cornelio.0000. Euſeb.lib.6.c.33.
328. Romanum ſub Syluestro, to.1. p.354.
329. Romanum ſub eodem to. 1. p.355
340. Romanum ſub Iulio I.to.1.p.396
380. Romanum ſub Damaſo 0000.
390. Romanum ſub Sericio 0000.
436. Romanum ſub Sixto 3. tom.1. p.701.
450. Romanum ſub Leone I. 0000.
465. Romanum ſub Hilario tom. 2. p.200
444. Romanum ſub Gelaſio tom.2.p. 318.
500. Romanum Epiſcopi Zimachi, to.2.p 328.
500. Romanum Epiſcopi eiuſdem, to.2.p.329
501. Romanum Epiſcopi eiuſdem, to.2.p.331.
502. Romanum Epiſcopi eiuſdem, to. 2.p.334
503. Romanum ſub eodem, Epiſcoporum 218.to.2. p. 347.
504. Romanum ſub eodem, tom.2. p. 350
390. Romanum ſub Gregorio I. tom. 2.p.688.
517. Romanum ſub.... 0000.
607. Romanū ſub Bonifacio 3. 0000.
Romanū ſub Vetalionio 0000
708. Romanum ſub Greg. 2.to.3.p.18.
Romanum pro ſacris Imaginib⁹ Præſide Conſtantio Papa. Abbas Vſpergenſis.0000.
Romanum pro ſacris Imaginibus ſub Gregorio 3. Patrum ferè 1000. Palmerius.0000.
813. Remenſe to.3.p.291
438. Rhegienſe to. 1. p.698
Romanum ſub Paſchali. 0000.
Romanum ſub Nicolao I. Epiſcoporum 113. Platina.0000.
Romanū ſub Ioanne 12. Sigebertus.0000.
Romanū ſub Gregorio V. In quo ſancitum vt pro 7. Electores Imperator creetur. 000.
1049. Romanū ſub Leone 9. }
Romanum ſub eodem } Hermanus Cō-
Romanum ſub eodem } tractus.
Remenſe ſub eodem }
1057. Romanum ſub Nicalo II. tom.3. p.599.
1070. Romanum ſub Gregorio 7. contra Berengarium qui tum 3. cecinit palenodiam: nam 1. eam cecinerat in Concilio Turonen. II. In cōcilio Romano, 3. in hoc. Tho. VVald. to. 2. de Sacramentis, c.43.
1700. Remenſe ſub Eugenio 3. 0000. D. Bern. ſerm.8. in Cantica.
245. Simeſſanum to.1.p.286.
742. Sueſsionenſe to.3.p.40.
Saleguſtadien.to.3.p.572.
1528. Senonenſe to.4.p.716.
369. Sirmienſe contra Photinum ixtat in ſumma Conciliorum, & falsò ibi dicitur in eo Concilio adfuiſſe Hoſium Cordubenſem.
390. Tolenſe à Siricio to.1.p.499
390. Tarninatenſe to.1.p.526
395. Toletanum 1.à Leone. to.1.p.521
480. Turonenſe 1.to.2.p.278
486. Tarraconenſe to.2.p.290
534. Toletanum 2.to. 2.p.386
552. Turonenſe 2.tom.2.p.641
580. Toletanum 3.to.2.p.668
622. Toletanum 4.to.2. p.725
624. Toleranum 5.to.2.p.739
625. Toletanum 6.to.2.p.741
636. Toletanum 7.to.2.p.759
643. Toletanum 8.to.2 p.854
645. Toletanum 9.to.2.p.867
646. Toletanum 10. to.2. p.870
653. Toletanum 11.to.2.p.879
681. Toletanum 12.ro.3.p.1.
684. Toletanum 13.to.3.p.9.
798. Theodonen.to.3.p.269
799. Turonenſe 3.to.3.p.274
856. Ticinenſe ro.3.p.480
895. Triburienſe to.3.p.553
1057. Turonen. 4. contra Berēgarium, 0000
1548. Treuerenſe 1.to.4.p.821
1549. Treuerenſe 2.to.4.p.881
Trecaſſniū ſub Paſchali 2. 0000
371. Valentinū in Gallia to.1.p.491
451. Vaſenſe to.1.p.720
451. Veneticum to.2.p.276.
502. Valentinum in Hiſp.tom.2.p.358

Ver.

755. Vetnenſe to.3.p. 475.
835. Valentinum 3. in Gallia tom. 3. p. 475.
868. Votmatienſe to.3.p.529.
1050. Vercellenſe contra Berengarium, oooo.
1160. Verelliacum oooo.
Veronenſe contra Turcas ſub Lucio 3.

Particularia Reprobata.

255. Reprobatum Carrhaginenſe ſub Cypriano, reprobatum à Papa Stephano. Aug. lib.5.de Bapt.c.23.
308. R. Carthaginen. tempore Euſebij Papæ, quod Auguſt. in breuiculo collationis dicit fuiſſe iniquum. Hoc Concilium hęretici noſtri tẽporis dicunt eſſe Catrhaginen.1.in quo pueriliter labuntur, nam Carthaginen.1.fuit ſub Syluestro.
325. R. Elibertinum, in eo quod dãnat Imagines nunquam ab Eccleſia receptum fuit, to.7.p.367.
340. Tyrenſe contra Athanaſiũ oooo. Ruſti.lib.20. hiſt.c.16.
340. R. Antiochenum contra Athanaſium, hiſt.trip.oooo.
860. R. Conſtantinop. ſub Photio, reprobatum in 8.Synodo.
939. Romanum coactum ab Othone Imperatore contra Ioãnem 12. Papam, non multò poſt ab eodem Ioanne reprobatum.
1506. R. Piſanum contra Iulium 2. reprobatur in Concilio Lateranen. Seſſ.2.
1534. R. Conſtantienſe auctore Bucero pro pace componenda inter Lutheranos & Zuuinglianos. Surius in hiſtoria, p.310.
1535. R. Smalcaldicum proteſtantium, in quo eſt decretum non eſſe eundum ad Concilium generale indictum à Rom. Pont. Surius in hiſt. p.360.
1536. R. Tigurinum, vbi decretum eſt à Zuuinglianis edendam eſſe Apologiam contra Lutherum. Surius in hiſt.p.362.
1536. R. Arouienſe pro pace Zuuinglianorum cum Luthero. Surius p. 362.
1536. R. Baſileenſe 1.2.3.&4. Zuuinglianorum. Surius p. 370.
1536. Tigurinum 2. Zuuinglianorum. Surius p.370.
1536. R. Arouienſe 2. eorundem. Surius p. 370.

In his omnibus Conciliabulis Zuuinglianorũ illud maximè ſingulare fuit, quod nullum habuerunt Epiſcopum, cùm tamẽ Cõcilium nil ſit aliud quàm Epiſcoporum legitima congregatio. Concilia antiqua vt 4. Arelatẽſia, Duo Arauſicana, Vnum Laodicenum, 13. Toletanum, Quinque Aurelianenſia, 4. Turonenſia, Tria Bracharenſia, Duo Hiſpalenſia, & vnum Agarenſe magnæ ſunt auctoritatis: tametſi enim eorum aperta cõfirmatio non inuenitur, ſunt tamen tacita quadam Eccleſiæ conſenſione, & Pontificum, ac Doctorum, his ea citantibus comprobata.

INDEX QVÆSTIONVM IN HOC LIBELLO EXPLICATARVM.

PRIMA: Vtrum, qui non omnia Eccleſiæ Catholicæ dogmata credunt, poſſint æternam ſalutem conſequi: dum modò profiteantur ſe in Chriſtum credere, & peccata odiſſe? fol. 316.

II. Vtrum Schiſmatici ſaluari poſſint, cùm ea, quæ ad fidem pertinent, credant ferè omnia? fol. 316.

III. Vtrum inter Lutheranos, aliqua ex parte, Sacerdotes & Epiſcopi dicendi ſint, qui res ſpirituales & Sacras adminiſtrant? fol. 317.

IIII. Vtrum Eccleſia ibi eſſe dici poſſit, vbi Sacerdotes & Epiſcopi veri & legitimè conſecrati non ſunt? fol. 317

V. Vtrum, Qui Baptiſmo in Septentrione initiantur, ad Eccleſiam Catholicam ſpectent, licet Sacerdotes veros non habeant? fol. 319

VI. Vtrum liceat alicui ob metum mortis, aut rerum ſuarum amiſſionem, vel ſpē alios ad Catholicam fidem adducendi, Lutheraniſmum, aliamué hæreſim ſimulare, aut publicè profiteri ſe nolle Eccleſiæ Catholicæ obedire, etiam ſi clàm velit eſſe, vel ſit Catholicus? fol. 319.

VII. Vtrum liceat Sacro intereſſe, vel Euchariſtiam ſumere, vbi Sacerdos ritè quidem olim Sacris initiatus ſit, verùm poſtea fuerit, & habetur Lutheranus, atque adeò neſcitur, an Eccleſiæ Catholicæ ſit reconciliatus? fol. 320

VIII. Vtrum ab Orientis Eccleſiis qualis eſt Alexandrina, & ſimiles, regula credendi, & Sacerdotum conſecrandorum facultas peti iuſtè poſſit? fol. 321.

IX. Vtrum ille, qui triumphantis Eccleſiæ fidem, & antiquorum Patrum doctrinam ſequitur, ſaluari poterit? fol. 322.

X. Vtrum, Si quis obiecerit, Eccleſiam Catholicam defeciſſe, aut ita ægrotam eſſe, vt ſenſum veritatis amiſerit: ideo differre ad Catholicos reditum debeat? fol. 322.

XI. Vtrum ſint aliquæ proprietates Eccleſiæ Catholicæ tam certæ, vt iis cognoſci, & ab aliis dignoſci certò poſſit, & quænam illæ? fol. 323.

XII. Vtrum verbum Dei & Sacramentorum adminiſtratio ſint Eccleſiæ notæ & proprietates, vt hæretici volunt? fol. 330.

XIII. Vtrum ſicut in Deum, ita in Eccleſiam credendum ſit? fol. 330.

XIIII. Quæ cauſſæ retineant miſeros in Hæreſi? fol. 331.

XV. Quinam libri, & quomodo legendi ſint ab eo, qui veritatem veræ religionis aſſequi velit. fol. 331.

Ac quomodo legitima ab illegitimis Conciliis diſcerni poſſunt. fol. 335.

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, IVDICIVM, DE CONFESSIONE (VT VOCANT) AVGVſtana, ac num admittendi ſint hæretici ad colloquium publicum de fide: De Deſiderio Eraſmo, ad quem noui Ariani prouocant: De Picardica ſecta, mixta Caluiniſmo & Anabaptiſmo.

Sequenti Epiſtola lector habes Cauſas ſcriptionis huius Iudicij, & præſtantem Principis indolem, ac perfectam formam ad quam ſe efformet.

SIGISMVNDO BATOREO TRANSYLVANIAE PRINCIPI ILLVSTRISSIMO, ANTONIVS POSSEVINVS SOCIETATIS IESV.

CVM Tranſyluaniam obirem, ac veniſſem Cibinium: Lutherani miniſtri, qui in ea primaria tua ciuitate docent, me adierunt atque enixè rogarunt, vt quod ſtudium quibuſdam controuerſijs eo tempore pacandis impendebatur, id in primis, catholicis cum proteſtātibus coniungendis adhiberem. Perplacuit quæ videbatur ex beneuolo pectore profecta petitio. Itaque ratione qua id effici poſſet, paucis expoſita, & ea de re vnicuiq; libellis traditis: cùm primum Albam Iuliam ad te redij, is qui videbatur inter eos eſſe primarius, aliquid eiuſmodi per litteras à me iterum petijt, quod ſcribebat ſe inter ſua κειμήλια (vt eius verbo vtar) repoſiturum. Reſpondi tum, quantum ad alia properanti mihi per temporis anguſtias licebat. Idem autem cùm Caſſouiæ de me à principe viro pauciſſimos poſt menſes, quæreretur, pluribus autem cum eo egiſſem, facilè intellexi, quæ ſolent eſſe Germanorū ingenia ad pacem, & ſimplicitatem nata, non difficillimè etiam eos, qui in hæreſes altius decidiſſent, ad auitam religionem redituros, ſi opportunè ac breui atq; ad omnium captum origo & variatio Lutheranorum, aliorumq; dogmatum illis poſſet oſtendi. Quam ad rem cùm maximè facere videretur eorum, qui confeſſionem neſcio quam Auguſtanam ſequuntur, ac reliquarum ſectarum cum œcumenicis ſynodis, & ſymbolo fidei collatio, ac præcipuè artificum eiuſdem confeſſionis interior cognitio: illud tanquàm operoſius reieci in alterum librum, quem de notis verbi diuini, & de fide ac facie

Apoſtolicæ Eccleſiæ in lucem edidi: hoc in id tempus diſtuli, quo acceptis quibuſdam Germanicis ſcriptis, liquidius ea cognoſcerem, quæ huc pertinere poſſe putabam. Id quod cùm deinceps eſſem con ſecutus, iudicium de Confeſſione Auguſtana, addita perutili tractatione de colloquio cum hæreticis publico à Regibus declinando, portentaq́; Picardicæ ſectæ breuiter, ac verè conſcripſi, quibus non-nulla inſerui de Deſiderio Eraſmo, quoniam & ad illam, & ad hunc reliqui ſectarij & noui Ariani, tum alibi, tum imprimis qui ſunt in Tranſyluania, plures libenter prouocabant. Hæc autem mitto ad te Sigiſmunde Princeps illuſtriſſime D. bonitate fretus, te qui ætate ac virtute quotidie proficis, vbi altius illa perceperis, nō permiſſurum, quin Saxonicis iſtis Tranſyluaniæ ciuitatibus tuis idem de tuo lumine lumen amanter offeras, oblatum perſuadeas vt admittant, admiſſum vt retineant. Experiere enim & ad reſtinguenda hæreſum venena remedium hoc eſſe præſens, & ad ipſos quoque Turcas ad fidem Chriſtianam alliciendos non incommodum: quippe qui (vel naturæ ipſius ductu) hæreſes iſtas vehementer oderint, quòd norunt ab alijs faces aduerſus legitimos principes ſæpè hoc ſæculo fuiſſe ſubminiſtratas: Ad Tranſyluaniam verò tuam tutandam, quæ Chriſtiani iſtius tractus, eſt (vt ita dicam) arx arcium, non minimo præſidio futurum, cùm ex eadem collationis ratione ſtatui poſſit vera religio, qua nullum munitius propugnaculum, aut nexus cum DEO arctior vnquam reperietur.

Quæ omnia, ſi de alio vnquam Principe fuerunt expectanda, vt ad effectum perducerentur, equidem eo quoque nomine de te ſperamus, quod iſtius Principatus habenas non ambitione, aut artibus vllis, ſed ea innocenti ætate es aſſecutus: quæ vix ea cogitare, ne dicam prenſare potuerat: Quodq́ue Stephani patrui regis, ac Chriſtophori parentis, & Stephani aui tui, qui Tranſyluaniam ſummis temporum difficultatibus adminiſtrarunt, iſtam tibi Prouinciam ſic tradidit Deus, vt habens quos imitarere, non deſponderes animū, ſi qua incideretēiuſmodi, quibus vel ob fidē Chriſtianam, vel ob Turcicæ ditionis viciniam quatere te, aut ab ſuſcepto propoſito auertere nonnulli conarentur. Diuina quidem prouidentia, quæ nihil eſt aliud quàm ſuiipſius perpetua rebus omnibus præſentia, longius iſta proſpexit, cùm auum tuum, quo tempore alij in Tranſyluania, & Vngaria templa demoliri ſatagebant, excitantem ſacras ædes, & Catholicam religionem ſartam tectam ſuſtinentem, tibi tanquam è ſpecula ducem ac ſtratorem itineris præparabat. Quem ſecuti filij Stephanus Rex & Chriſtophorus princeps, atque Andreas eorum frater viam tibi ad omnia ſumma complanarunt. Quę ſine dubio conſequeris, ſi eandem (vt facis) ſemitam perrexeris inſiſtere quā iſti tibi triuerūt. Et verò recordaris Chriſtophori parentis tui,

tui, quàm Heroico, hoc eſt Chriſtiano pectore, dum quaſi compedibus vel podagræ doloribus, vel Tranſyluaniæ diſſidijs ob varias ſectarum factiones diſtineretur, difficillimas tamen res aggreſſus explicuit, ac peſte illa Franciſci Dauidis (publica ſentẽtia ordinum) extincta, & exſtructis vel aſſignatis cultui Catholico templis, frenoque ſatanæ iniecto per Catholicos ſacerdotes, quibus ſui tuique curam demandauit, oſtium iſthic fidei aperuit, per quod plurimi nondum baptiſmate initiati, licet prouecta eſſent ætate, ceruicem CHRISTI iugo auidè ſubdentes principatus tui, quæ iam imminebant initia, quaſi conſecrarunt. Hæc vir ille non aui tui tantum, quantum Stephani Regis imitatione, ac monitis impulſus cùm paulò poſt omnibus ſacramentis catholiciſſimè munitus ex hac vita decederet, hæredem te dignitatis, virtutis, Catholicæ Religionis reliquit, atque euolauit ad cœlum. Illhinc igitur cogitaeundem (quandoquidem charitas nunquam excidit) tua nunc apud CHRISTVM ſedulò curantem, quòd perennes tibi victorias cupiat, quas cœleſti ciuitati inſcriptas eorum cernit, qui pro cuſtodita fidei, ac vitæ integritate, & pro adminiſtrata iuſtitia, & imprimis pro Catholica religione latius promota occubuerunt. Quos cùm ille intueatur æterna fælicitate fruentes anne ambiges, Adoleſcens illuſtriſſime, eaſdem tibi filio ſuo ipſum cupere, ac ſerio flagitare? Et cupit ergo, ac flagitat: Et familiæ iſti tuæ antiquiſſimæ, quæ non in Vngaria ſolùm, verùm etiam in ipſis Hieroſolymis recuperandis atque in perfidis non vno prælio domandis, fortitudinem ſuam ſummo cum decore teſtatam poſteritati reliquit, procurat tibi cœleſtes illas coronas, quæ ſemper vireſcunt, nunquam exareſcunt: Qua ſpe circundatus, quid eſt tandem quod & tu aut non perrupturus ſis arduum, in Chriſti fide propaganda? vel in quo te ipſum non ſis victurus, vt deinceps victorias de alijs iuſtè reportes?

Sanè ſi præſentem Tranſyluaniæ ſtatum contuleris cum eo, qui non ita multos ante annos fuit, habebis vnde erigat ſeſe altius ſpes tua, teq; interim ſtudijs ac virtutibus ornes, quæ diuinæ gratiæ aditum quodammodo patefaciunt; Quamuis & ipſa verarum virtutum dona donentur ab eo, qui cùm ob iniuſtitias, & dolos auferat regna & principatus, ſic propter iuſtitiam, atque pietatem eoſdem corroborat, & munit.

At cùm præter parentem tuum, quem habes regnantẽ in cœlis, habeas etiam regnantem in terris Stephanum regem patruum tuum, qui indies non ipſas modò rationes oſtendit, ſed etiam ſuppeditat tibi regendę rectè iuuentutis, & Tranſyluaniæ tuæ: hincq; magnarum rerum amplitudine, iſtinc verò iactis pietatis fundamentis egregiè te incitẽt ad ea quæ principe Chriſtiano ſunt digna, nihil eſt

tam ſublime ad quod aſpirare non debeas,propoſita tibi Dei gloria, & familiæ tuæ dignitate. Itaq; cùm tu ſentis qua animi conſtantia is idem Stephanus Rex vnà cũ fratribus ſuis, inter ſæuiſſimas Religionis Catholicæ procellas, in ditione familiæ veſtræ religionẽ veram conſeruauit impauidus, tu ne vnquam timeas, à facie alicuius, ſed in Chriſti nomine quanto obſtabunt magis, qui neſciunt quid faciāt; tu contra tanto audentior ito. Neq, enim vnquam deeſt cauſæ ſuæ Deus. Cùm aūt ad memoriam reuocas ab eodem Rege ita deuictos fuiſſe rebelles, vt ſimul ſeipſum vicerit, illos expugnans ſimul & ijs parcens, ac filios eorum in patrocinium ſuſcipiens, & hos Catholica fide inſtitui curans:& tu quoq; ad eaſdem regias dotes adipiſcendas, animum tuum compara. In quo obſecro vt tibi perſuadeas nihil tam difficile futurum quin ſuperare poſſis, ſi vitæ innocentiam ſeruaueris, teq; in conſpectu Domini ſemper demiſeris: Tum enim re ipſa intelliges viua nobis iſta maiorum exempla à Deo concedi, vt quāto magis ad eorum normam vitam noſtram efformabimus, tanto diligentius ad noſtram, reliqui, qui nos ſubſequentur, ſuam exprimere nitantur, ſicq; vera & apta inter ſe quædam Diuinorum in nos beneficiorum ſeries ſemper eluceat. Præterea cogita quibus gradibus Rex Patruus tuus ad iſtum principatum: deinde à victorijs ad regnum hoc maximum, mox ex hoc Regno ad prouincias alias iſti regno adijciendas, ſpiritu ſancto tarda molimina neſciente, peruenit. Sanè ij fuēre, Dei timor, pudor, honeſtas, inuicta animi fortitudo, atq; alto ſub pectore diu retentum diuinæ gloriæ augendæ deſiderium. Itaq; neq; eum torpor vnquam à rebus gerendis, nec iuuentutis illecebræ abduxerunt à tramite virtutis, nec ſumma pericula pauidum reddiderunt, nec; torrēs tot hæreſum, quantus ſe in iſtum Orientis tractum infuderat, ab ipſa Catholicæ fidei firma petra dimouit. Ex quo factum eſt, vt cùm iam torrens earundem hæreſum Tranſyluaniam vniuerſam Lutheraniſmo primùm, deinde Caluiniſmo, denique Arianiſmo inundaſſet, Sacerdoteſque Catholici omnes tum fugati, tum cædibus expoſiti paſſim eſſent, ille tamen in patrimonij veſtri ditione cultum Catholicũ aduerſus omnes ſummo conatu tueretur, ac ſpecie venationis perſæpe ſeſe in ſyluas abderet, vt ſacrum à Catholico Sacerdote poſſet audire: Mirandum vt non ſit, ſi paulò poſt quàm ad Principatum Deus illum euexit, incepit Viennam, & Romam literas de operarijs Catholicis in Trāſyluaniam euocandis diligenter mittere, ac ſeminaria pietatis vrgere, quæ intelligebat fore præcipua reſtituendæ fidei firmamenta. Cùm verò ſubſecuti eſſent, qui adducto in viſcera Tranſyluaniæ exercitu eam ad ſeſe auertere cogitaſſent, magnanima fortitudine ab eo fugati, & eorum copiæ fuſæ, ac pars illarum ad internecionem cæſa, eò illuſtriorem ipſius virtutem reddiderunt, quanto eam ij obſcurare magis, atque ad nihilum redigere curauerunt. Quamobrem latius micans tanti Herois virtus ad regnum hoc inuitata fuit arden-

tius,

tius,ac poſcentibus eum aliquot ordinibus in Regem,is eo nomine in primis annuit, quod ab iiſdem ſcribebatur, ſe propterea expeti,vt intermiſſum bellandi ſtudium reſtitueretur,nobiliſque illa huius regni gloria, armis, & arcendis fidei hoſtibus tanto olim ſtudio comparata, non ſolùm reuiuiſceret, ſed & maiora quædam quàm antea patraret. Quare neſcius ocij adfuit, creatuſque Rex nulli ſe dedidit voluptati, nulli faſtui,luxui nulli. Sed hinc calamus ad explicanda negotia atque ad Catholicam fidem per libros & ſolidas rationes continenter adhibitus,illhinc enſis, & exercitus ad Gedanenſes ad officium reducendos, ad Polociæ Ducatum, ad Liuoniam de Moſco repetendam præſto fuerunt. Quæ omnia cùm deinceps confeciſſet, quaſi rediuiuæ meliorum Regum effigies, & animi in vno Stephano Rege apparuerunt. Nam ſexennio iſta omnia effeciſſe, & annum anno eructaſſe victorias, maioraque interim animo fuiſſe molitum, atque moliri, humanam profectò ſpem, ne dixerim captum, exceſſit. Sed hoc integro decennio, quo regnauit & regnat, eundem vitæ tenorem oculis omnium obieciſſe,quem quondam in Vngaria inter alios primarios proceres, vel in Tranſyluania Princeps ſecutus fuerat, ac verò peruigilem, & ſummum caſtitatis vindicem fuiſſe, Diuinum certè eſt donum, ac proinde tibi(vt alterum Sanctum Emericum, Sancti Stephani Regis pudiciſſimum filium referre poſſis) precibus ac omni conatu à Deo procurandum. Id enim te non lateat, patruum tuum Regem inter alia curaſſe, vt quàm minimum labis, ab impudicitia, vel copijs quotieſcunque eas eduxit in expeditionem, vel aulæ ſuæ aſpergeretur. Itaque & illud conſtantiſſimi erga pietatem pectoris indicium fuit, quod cùm inhoneſtæ mulieres exercitus ſequi, & inter aulicos ſeſe intrudere plerunque tentaſſent, ac licet præmonitæ atque additis minis deinceps deterritæ, non tamen audacibus flagitijs parcerent, has denique Rex proijci iuſſit in profluentem: quæ demerſæ aliarum omnium improbitatem repreſſerunt. Et quidem nota ſunt tibi, Sigiſmunde Illuſtriſſime, Stephanum primum Vngariæ Regem ſic bello operam dediſſe, vt ſimul in vniuerſo Vngariæ Regno Catholicam religionem ſtatueret, erroreſque ſuorum radicitus euelleret: qui noſſet hominibus à Deo præfectos tam diu meritò præeſſe, quandiu toto pectore incumbunt in id, vt ſubditi in omnibus D. Maieſtati & ſeruiant & ſubſint. Sic igitur & Stephanus Rex patruus tuus in hoc Poloniæ regno longè lateq; fecit quod & in Tranſyluania non omiſerat. In medijs enim tormentorum fragoribus,ac diſploſionibus:in maxima negociorum mole: cùm conuentus, & comitia, aut exercitus ingentes ſub ſignis habuit (& quidem in media Moſcouia, cœloque ob

fili-

frigus inclementiſſimo) in tentorijs (non in hypocauſtis) in ipſis etiam ſyluis dum venandi exercitatione ocium excutit, ac valetudini operam dat, aut ſæpè, quæ non omnes cogitant, maiora ad rem Chriſtianam amplificandam in ſolitudinibus illis concoquit, putáſne eum vnquam aut ſacra quotidie, aut Catholicos concionatores prætermiſiſſe, quominus illos ſtatis diebus etiam ocreatus currum ad iter aſcenſurus audiret: vel dum arces in hoc regno inſtaurat, aut tuas communit, non habuiſſe primam curam Diuini cultus, ita vt templa, collegia, ſeminaria paſſim inſtitueret? Videlicet ex iſtis ſine ſanguine populos ad Chriſtianam fidem reuocari: in Aſiam verò ſenſim religionem Catholicam inuehi poſſe nouo ac tacito Chriſtianæ militiæ genere ſapiens Rex vnà cum Eccleſiæ CHRISTI ſpiritu ſapienter intelligit.

Ac propterea habes iam Albæ Iuliæ, & Claudiopoli, ac Varadini quas non multo antea ſacerdotum ſtationes, at Academias excitauit: cumque Gregorius decimus tertius Pontifex Maximus ſeminarium ad orientem iuuandum in media Tranſyluania cordatiſſimè conſtituiſſet, non te fugit patruum tuum Regem noluiſſe tantam de CHRISTO benè merendi ſibi occaſionem elabi. quamobrem Regia magnanimitate tantos ei rei perpetuos reditus quantos Pontifex Maximus fecerat addixit, teſtatus facto ſeſe Apoſtolicæ ſedis & filium & optimum æmulum, ac in prouehenda religione ſocium eſſe.

Sed & Polonia, Lituania, Polocia, Liuonia vident in dies aſſurgere muros, & augeri hominum cœtus, quos ille ad huiuſmodi præſidia euocat: quæ (ſatana iam Regios conatus horreſcente, ac hæreſibus his machinis per ſeſe concidentibus) ſic firmat, vt dubium non ſit progreſſuram longiſſimè pietatem: &, qui poſtea ſucceſſerint reges, eos vberrimam meſſem ex tot ſeminibus percepturos, ſpeculum quidem lucidiſſimum habituros, in quo regnandi ex DEO formam aptiſſimam ſemper inſpiciant. Quibus veſtigijs cùm te puerum his oculis viderimus incedentem, iam verò grandeſcentem & ijſdem conſilijs atque exemplis innixum ſiſtere firmiores greſſus audiamus, ſummo omnes perfundimur gaudio. Nam vitia & hæreſes deteſtaris, ac ijs qui in eas prolapſi ſunt, ita compateris, vt tamen non conniueas, ne licentia deteriores fiant: foues autem eadem collegia piorum, ac ſeminaria patrocinio tuo, quæ tibi vnà cum Principatu Rex tradi curauit: ſtudijs verò literarum operam nauas, libroſque, quos pene nunquam Rex ponit de manibus, aſſiduè tu quoque verſas. Es verò in iſta

orbis

orbis parte non tam vt iſtam modereris, quàm vt pro reliquo orbe Chriſtiano propugnando videaris impoſitus. Accedunt ornamenta illa præclara tum Andreæ Patruelis tui in Cardinalium numerum honorificentiſſimè delecti, tum Grego. XIII. & Sixti V. Pontif. Maximorum erga te ſtudia, qui paternæ charitatis vlnis curam iſtarum prouinciarum amplexi amantiſſimis literis cum vniuerſo orbe de iſta indole gratulati tibi magnũ calcar benè currẽdi addiderunt, ſatis diſertè declarãtes, ſeſe maximã de te ſpẽ concepiſſe. Macte igitur donis cœleſtib⁹ Princeps, decurre fidẽter in nomine Domini vſq, ad vitæ metã intrepidus hoc iter, quod cepiſti: hæcq; tibi eædem ſint artes & ſtudia, q̃ noſti in Stephano Rege patruo, & Chriſtophoro Principe parente tuo viguiſſe: Ea verò notitia, quam vel ex hac tractatione, vel ex alijs huiuſmodi libris hauries, perge tuum pectus imbuere, vt cùm doctrinam ad pietatem, & ad auctoritatem adiunxeris, populos iſtos Deo lucreris, quos propterea is ipſe, Deus tuæ fidei, atq; adminiſtrationi concredidit.

ANTO,

Nota Schmidelini de Melanchthone teſtimonium.

pum Melanchthonem accuſarunt, tanquã impium, & proditorem, qui confeſsionem Auguſtanam mutilauerit, auxerit, mutauerit. Inter eos verò Ioannes Sturmius eſt, de quo Schmidelinus ſic loquitur. Sturmius librum edidit, ne concordiæ conſentiretur. Quare? quod Philippus ea damnetur. Fateor, & perſpectum eſt omnibus noſtram de Sacramentis doctrinam farciminis loco duxiſſe, & quod grauiùs eſt, cõdemnaſſe. Fatendum quidem non eſſet, at negare non poſſum. Doleo certè, ſed dicere cogor. Philippum noſtram doctrinam artolatricam iudicaſſe. Hæc Schmidelinus. Qui cùm intereſſet colloquio Confeſſioniſtarum non multos ante annos manifeſtiſsimo teſtimonio Melanchthonẽ fuiſſe ſacramentarium comprobauit: eo inter alia nimirum argumento, quòd Philippus ad Fridericum Rheni Principem literas dediſſet, quibus Lutheri doctrinam reſpuebat, affirmans nec in pane Chriſti corpus, neque ſub panis ſpeciebus contineri, ſed nuda eſſe corporis ſigna. Quę vt vera eſſe conſtaret ipſas literas Schmidelinus deprompſit, & ijs, qui aderant oſtendit.

Doctrina Lutheranorum de ſacramentis loco farciminis habendã.

Sturmius autem, Philippus (Inquit) ad Caluinum frequentes literas miſit; quarũ initijs Reuerendiſs. ſemper Dominum & fratrem compellat: quibus verbis monſtrauit, quàm ſibi confeſsionis Auguſtanæ præcipuus artifex conſtitit.

Peucerus item, cui poſtea ob nouam hæreſim vita eſt à Lutheranis adẽpta, ab nullo ſe vnquam homine ita in Caluiniſmo, quemadmodum à ſocero ſuo Philippo cõfirmatum fuiſſe teſtatus eſt.

Heſſuſius quoq; & Vigandus, ac Kirchamer Lutheranæ hæreſeos buccinatores librum ediderunt, quo Philippum propria epiſtola verbis eius Alteburgi exaratis Caluinianæ prauitatis condemnant. Sed vt id, quod veriſsimum eſt, dicam, non tantùm Caluinianus fuit Melanchthon, quàm regula quædam Lesbia, ſiue potiùs obliquitas impia, quæ dum ſeſe ad omnes hæreſes ſtudebat aptare, ſæpè item Catholicam fidem iterum amplecti velle indicabat, & dum omnes ſuſpenſos tenebat, ab omnibus interim haberi ſingularis mediator; ſiue potiùs arbiter, artificioſa & latente ſuperbia ſedulò curabat, ſpargens interim proprium virus, & libros, ac ſcholas quaquauerſum in ſeptentrione excitans, vt in ijs nil penè aliud, quàm eius libri prælegerentur. Vt verò ad confeſsionem Auguſtanã reuertamur, Flacciani (vt ſemper in deterius labuntur hæreſes) eam reijcere cœperunt, quippè quã ab vno Luthero, & Philippo conſarcinatam, ac prętereà mutatam atq; corruptam, indignam eſſe dixerunt, quæ nominaretur Forma veræ religionis: quare & diſertè proteſtati ſunt, ſeſe illam non recipere, & ſua illa proteſtatione viginti rationes, cur id non facerent, attulerunt.

Neque enim Illyricus tacuerat, cùm aduerſus Melanchthonem ſcriberet, articulos confeſsionis Auguſtanæ, ab eo, non tam oppugnatos, quàm omnes pæne fuiſſe deletos.

Bohemi quoque, qui vocantur Fratres, inter alias cauſſas, cur Auguſtanam confeſsionem, quæ anno quadrageſimo primo edita eſt, haud recipiunt, eam adſcribunt, quod eius articuli tãtã arte conſcripti ſunt, vt quilibet ad ſuum ſenſum illos facile detorqueat, ſi velit. 1541.

Sed Heidelbergenſes contra Schmidelinianæ concordiæ librum, Lutherum nec fuiſſe Prophetam, nec Apoſtolum, nec vlla miracula edidiſſe, dicentes, oſtendunt etiã pluribus in rebus eiuſdem cõfeſsionis Auguſtanæ eundem ipſum Lutherum ſibi cõtradixiſſe. Id quod pauciſsimos ante menſes fecit, vt edicto omnes miniſtri Lutherani, ex Palatinatu Rhenano ſolum vertere coacti ſint. Quod eò dicere velim, ne Daniel Tuſanus hæreticus neſcio quis effrons Caluinianus multũ glorietur, quòd in eo ſolùm ſubſtantiam confeſsionis Auguſtanæ ſitam potiſsimum eſſe dixerit, vt Pontificia (quemadmodum ille blaſphemat) abominatio tollatur. Eodem ſcilicet argumento dixiſſet, & Turcas, & perfidos quoſque, quoniam Catholicam religionẽ non admittant, pallio confeſsionis Auguſtanæ contegi poſſe.

Lib. ſuæ cõſolationis item de Auguſtana.

Iam de corpore doctrinæ Lutheranæ idem paulò pòſt accidit, quod de confeſsione Auguſtana contigerat. Nam cùm alterum corpus primò Vittembergæ editum fuiſſet, mox alterũ prorſus diuerſum prodijt. Vnde inter Lutheranos crudæ illæ controuerſiæ, atq; ad rauim vſq; clamores excitari fecerunt, vt Mansfeldenſis quidã concionator tentauerit, num duobus iſtis cadaueribus informans aliquis ſpiritus inſpirari poſſet, quo fierent in aliquam animam viuentem: ſed ocioſè & fruſtrà omnia. Qui enim ſimul cohæreant duo ſibi cõtradicentia? Aut ecquid monſtroſum non erit, cui cùm duo aduerſę ſpeciei capita, & corpora fuerint, id ab vna tantum anima regatur? Sed hæc ſtructores illi egregij deſtruentes ſe, & hæ illius tam reformatę religionis fuère priores formæ, ac ſymbola incertiſsima. Quæ tamen pro ſua videlicet ſapientia vel hæretici, vel politici quidam exiſtimarunt in ſummam Chriſti iniuriam, pacandis animis eſſe poſſe remedia.

Otho buccinator Mansfeldenſis.

AVGVSTANAM, QVAM vocant confeſsionem, cùm vniuerſæ antiquitati repugnauerit, nec Euangelicum aliquod ſapere, nec verò aliquid re vera fuiſſe, vt ad eam Chriſtianus aliquis prouocare debeat.

Capvt III.

ILLVD verò euidentiſsimum eſt aduerſus Auguſtanam confeſsionem argumentum, atque iudicium, quod cũ vniuerſæ antiquitati repugnauerit, nihil eam veritatis, aut Euangelicum ſapere certiſsimum ſit. Vt enim mittam, nuſquam terrarum eiuſcemodi dogmata habita fuiſſe, aut prædicata pro veris, atque Catholicis. Nullam nationem, nullam ciuitatem, nullum doctorem, ſcriptorem nullum, nullum Principem, aut Imperatorem, vel Regem, nullum omninò hominem fuiſſe, qui anteà vnquam omnia illa crediderit, vel docuerit, quæ iſta malè conciliata chymęca prodidit, nullũ deniq; vſpiam templũ, nullum ſacellum extare, vbi antequam Lutherus aduerſus Chriſti Eccleſiam irrumpere conaretur, eius doctrina propoſita fuerit: certè & illius, & Melanchthonis, & proteſtantium omnium teſtimonium nimis apertè contra eam clamat, quæ omniũ ſeculorum Patribus non minus impiè, quàm impudenter detraxit. Et poterat verò quicquam arrogantiùs, aut magis blaſphemum quiſquam proloqui, quàm quod fecit Lutherus, cùm D Hieronymum *a* inquit, fidei, & verę religionis, ne ſemel quidem in ſuis ſcriptis meminiſſe: Origenem iam olim abs ſe fuiſſe excommunicatum: Chryſoſtomum nullo ſe loco habere: Nihil eſſe, niſi loquaculum: Baſilium nihil planè valere, totum eſſe monachum, ſe ne pili illum facere: Apologiam Philippi ſuperare omnes Doctores Eccleſię, & ipſum Auguſtinum? Quin te Hieronyme *b* (alibi ait) conculcamus cum tua Bethleem, cucullo, & deſerto. Ac pręter alia peſtilentiſsima dicere *c* audet, Patres tot ſeculorum planè cęcutijſſe, imperitiſsimos fuiſſe ſacrarum literarum, tota vita erraſſe, & niſi ante mortem reducti fuerint, neque ſanctos fuiſſe, neque ad Eccleſiam pertinere. Quæ quidem conuitia, & à *d* Melanchthone, & ab *e* alijs, atque *f* vt tanquam aſpides è viperis illis venenum exuxiſſe viderentur, aduerſus Antiquitatem, & (vt ſic loquar) venerandam Eccleſię caniciem iacta ſunt. Quamobrem aut nũquam vllam Eccleſiam fuiſſe dicendum eſt, aut quod eſt veriſsimum, nec Catholicam, neq; Apoſtolicam, nec Chriſtianam fuiſſe confeſsionem iſtam Auguſtanam planiſsimũ eſt. Sed & oſtenſum eſt alibi Synodos ſanctiſſimas pari impudentia ab iſtis carpi ſolitas fuiſſe. Quamobrem efficitur cõfeſsionem iſtam meritò eſſe dicendam nouam, (vti nec diffitetur ipſe Lutherus) ac proinde quę à fugitiuo monacho temerè eſt excogitata, hanc ſapienter à cordatis Catholicis eſſe reijciendam: tantum abeſt, vt ad eam ſit prouocandum.

a Lib. de colloq. mẽſalibus apud aurifab.

Nota modeſtiã Lutheri.

b Luther' in Geneſ. c.22.p. 319.

c Lib. de ſeruo arbitrio.

d In reſpõſ. ad artic. Bauar. & in 1. ad Cor.3.

e Cal. l.4. inſtit. cap. 22. ſect.9.

Magdeborgen. c.4. circa fin.

f Chytræ. li. de Theol. ſtudio inchoãdo.

Vide Auctoris Librũ vlt. cõtra Chytræum.

Lutherus in Cõpendiaria confeſsione ſacramenti.

DAMNATIONEM EIVSDEM Confeſsionis Auguſtanæ ab omnibus Synodis, & ſeculis: ab omnibus legitimis Imperatoribus, & Regibus: ab omnibus Academijs: ac deniq; à ſeipſa, quæ de ſeipſa incerta prouocauit ad futurum Concilium: quamuis poſteà ne ad ipſum quidem hæretici iuerint, aut promiſsis ſteterint, validiſsimũ eſſe argumentum, eandem confeſsionem nihil eſſe, præter impiam fraudum & mendaciorum farraginem, ac ideò eſſe abijciendam.

Capvt IIII.

ET ipſa orbis Chriſtiani penè omni ſeculo lata ſententia aduerſus eoſdem errores Auguſtanæ confeſsionis validiſsimũ argumentũ eſt, eam eſſe omnium veterum hæreſum, atque impietatum farraginem. De Synodis, & aliorum ſeculorum iudicibus iam conſtat. De hoc ſeculo age oſtendant hæretici, an Synodus œcumenica Tridentina, ad quam viſi prouocare, poſtea pedem receperũt, an inquam reliquæ Prouinciales Synodi, quæ à Chriſtianis Epiſcopis celebratę ſunt, an Academię vllę Catholicę illã admiſerint. Imo verò an ijdem ipſi hæretici ipſam admiſerint: Certè in pręfatione eiuſdem confeſsionis, cùm, quo primũ tempore, in Auguſtanis comitijs ea de re actum eſt, omne deſiderium pacis, & beneuolentię Catholicis, anteſignani proteſtantium polliciti eſſent, ac verò niſi cõcordia de omnibus fuiſſet conſecuta ad Conciliũ generale liberè prouocaſſent, apud quē ſeſe ipſos doctrinę ſuæ rationem redditucos promittebant, id conſilij Carolo V. & ordinibus vehementer probatum eſt, & delecti ſunt vtrinq;, qui eam rem agerent, qui & cum noſtris penè de omnibus cõſenſerunt. Extat verò de vijs pręparatorijs ad concordiam, Ioannis Cochlęi (qui ex Catholicis Carolo V. mandante diſputationi interfuit) ad Norimbergenſes liber, in quo hæc inter alia continentur.

Chytræus hiſt. de cõfe. Auguſt.

Etenim (ait Cochlæus) ſciunt Reuerendæ & Magnificæ D. V. ante annos decem in celeberrimo conuentu imperiali

Via V. præparatoria ad cōcordiā.

Auguſtę habito, factum fuiſſe delectum ſeptenarum ex vtraq; parte perſonarum, quæ amico tractatu, & colloquio quærerent piam & Chriſtianam ſuper exhibita proteſtantium Principum & Ciuitatum confeſsione redintegrandæ vnitatis, paciſque & concordiæ viam. Id quod ab illis ſatis diligenter eſt ſactum, adeò vt ſedula partium diſquiſitione, & amica interpretatione dictorum ad multorum confeſsionis articulorum vnanimem ſenſum, & cōcordiam partium peruentum ſuerit. Petimus igitur, vt nunc quoque placeat parti aduerſæ, quod tunc ei placuiſſe conſtat. Eſt enim antiqua, & trita honeſtatis regula, vt quod ſemel placuit, amplius diſplicere non debeat, & quod tunc pro vero habuerunt, nunc quoque pro vero habeant. Non enim à caſu, aut fortuna, neque ab auctoritate, aut voluntate hominum, neque à longitudine, aut mutatione temporum, ſed ab eo, quòd res eſt, vel non eſt, oratio vera aut ſalſa dicitur. Si ergo hanc, à parte aduerſa petitionem (quæ non niſi æqua & honeſta, atque etiam pro temporis breuitate neceſſaria videri poteſt) nunc obtinebimus (licet eam Sereniſs. Rex Romanorum, &c. Hagenoiæ à Legatis & Oratoribus aduerſæ partis nuper obtinere non potuerit) optatum habebimus ex vtraque parte compendium, breuioremque methodum ad inueniendam diu iam ab omnibus viris deſideratam concordiam. Nam cùm ſint tantum 28. articuli confeſsionis in eo tractatu ſuper 18. articulis plenè, in multis verò alijs ſemiplenè (vt ſic loquamur) cōcordatum fuiſſe conſtat. Hæc Cochlæus, qui poſtea pergit.

Vt cōcordata Auguſtæ habeātur.

ARTICVLI CONCORDIÆ Auguſtenſis colloquij.

ETENIM in primo articulo, qui eſt de Trinitate perſonarum, & vnitate eſſentiæ Diuinæ, per omnia concordatum eſt, ſimiliter & in tertio, qui eſt de duabus naturis, & vna perſona in Chriſto, & quidem abſq, omni diſputatione, aut contradictione. In ſecundo autem, qui eſt de peccato Originali, poſt nonnullam diſceptationem in hæc verba cōcordatum eſt, quod peccatum Originale ſit carentia originalis iuſtitiæ, quæ exigit fidem fiduciamque, & timorem Dei, quodque concupiſcentia ex peccato originali orta, remaneat in homine: Culpa verò originalis peccati per baptiſmum tollatur. Id eſt, quod peccatum originale tollatur, quoad formale, ſed maneat quoad materiale. In quarto deinde quintoque & ſexto articulis ita concordatum eſt, vt omitti debeat hæc vox ſola, quando de fidei iuſtificatione loquimur, ne de cætero dicatur, nos ſola fide iuſtificari. In ſeptimo poſtea, & octauo articulis iterum concordatum eſt, per declarationem huius verbi ſanctorum, quod vtráque pars ſateri debeat: In Eccleſia in hac vita eſſe etiam malos & peccatores. In nonò, qui de Baptiſmo eſt, & in decimo, qui eſt de Euchariſtia, plenè concordatum eſt. Adiecto vno verbo, Realiter, quando dicitur in Euchariſtia corpus & ſanguinem Chriſti verè adeſſe. Additum eſt, contra Sacramentariorum fraudulentias, Realiter, Teutonicè Weſendtlich. Sic & in 13.14.16.17.18. & 19. piè ac benignè concordatum ſuit, ita vt nullus in eiuſmodi articulis remaneret inter nos diſſenſionis ſcrupulus. In cæteris verò, etſi non per omnia concordare potuerimus, operę tamen precium videtur nobis, Reuerendis & Magnificis D. V. commemorare, quibuſnam in punctis ipſi ſuis proprijs ſcriptis, & atteſtationibus conſenſerint nobis.

Cōcordata de peccato originali.

De fide iuſtificante.

Etenim circa xij. articuli examen, hanc nobis dederunt ſuam in hæc verba ſcripturam, & ſententiam. Non recuſamus tres partes Pœnitentiæ ponere, ſcilicet contritionem, quę ſignificat terrores incuſſos cōſcientiæ, agnito peccato. Confeſsionē, ſed in hoc oportet reſpicere ad abſolutionē, & illi credere. Non enim remittitur peccatum, niſi credatur, quod propter meritum paſsionis Chriſti remittatur. Tertia pars eſt ſatisſactio, videlicet digni ſructus pœnitentię. Sed propter ſatisfactiones concorditer ſentimus, non remitti peccatum, quò ad culpam. Verùm de hoc nondum conuenit, vtrum neceſſariæ ſint ſatisſactiones ad remiſsionem peccati, quò ad pœnam.

De tribus partibus pœnitētię.

Et circa articulum 21. admiſerunt nobis, quòd omnes Angeli, & Sancti Dei, in cœlo orāt, & intercedunt pro nobis, quodque vſus Eccleſiæ, quo ſanctorum commemorationes, & feſta celebrat, Deumque orat, vt ſanctorum nos interceſsio adiuuet, piè, Chriſtianè, & rectè ſeruatur. Et circa ſequentes articulos in ſcripto quodam ſuo Teuthonico confeſsi ſunt, & admiſerunt, vt ſequitur.

De cultu ſanctorū.

Nempè circa articulum xxij. qui eſt de vtraque ſpecie Sacramenti Euchariſtiæ, conſentientes nobiſcum, dixerunt, Sacramentum illud non debere ſumi abſq; confeſsione præuia. Et rurſus in ſcripto quodam ſuo amplius mentem ſuam nobis declarantes, ita dixerunt: Indicauimus vobis, non eſſe partis noſtræ opinionem aut ſententiam, quòd prædeceſſores noſtri defuncti, aut alij Chriſtiani in alijs terris, & nationibus degentes, qui ſub vna tantum ſpecie vniuerſale Sacramentum corporis,

De vtraq; ſpecie.

& ſanguinis Chriſti ſumpſerunt, aut ſumunt, ſint damnandi. Hanc enim vobis (inquiunt) informationem in ſcheda quadam fecimus, quod inſtitutio quid Chriſti & ad ſacerdotes, & ad laicos pertineat, verùm tamen ſit ceremoniale præceptum, diſpenſabile in quibuſdam caſibus neceſsitatis. Idcircò exiſtimatur, ac minimè dubitatur, quòd multi defuncti, & viuentes in Chriſtianitate, qui ſic ſub vna tantum ſpecie ſumpſerunt, & adhuc ſumunt, non ſint propterea damnandi, ſicut & nos ob id eos nequaquam damnamus. Hæc ibi. Sed & in hoc concordarunt, quòd nobiſcum credant, verum Chriſtum, verũ Deum & hominem cum corpore & ſanguine eſſe ſub vtraque ſpecie, & ſub qualibet. Imò & hoc in amica illa diſputatione admiſerunt nobis, quòd non exiſtiment eos, qui ſub vna tantum ſpecie communicant, peccare. Hactenus Cochlæus.

Sed videamus, an fidem datam vel in conſenſu retinendo, vel in alijs promiſsis præſtiterint. Lutherus enim iſta inaudiens, Nec placet (inquit) nec placere poteſt pacis conditio. ira ferueo, Ira penè diſrumpor. Philippum deinde monuit, vt domum rediret, rediret inquam celerrimè, ſiue clàm, ſiue palàm effugeret. Vide furentis & omnem compoſitionem auerſantis cacodæmonis rabiem. Sic itaque illi abierunt retrorſum, & Norimbergenſes cõqueſti Melanchthonem nimium deſcendiſſe, ad eum ſcripſerunt, Monaſteria & cerimonias admittere, quid aliud eſt, quàm miſſam tolerare? Pœnitentiam trium partium tolerasti, & confirmaſti: interceſsionem Angelorum, & Sanctorum, quod non oportebat, admiſiſti. ſi iſta Epiſcopis concedis, Lutheri dogma deſtruis. Prętereà commonefecere Lutherũ, caueret diligentiſsimè ne ſua doctrina euerteretur. Ex quo vides quem vitulum Samaritæ ſibi conflarunt, conflatum excitarunt, excitatum adorauerunt, & Chriſti loco adorent adhuc. Atqui aſtum quoque Satanæ, ac Lutheri eius in eo perſpice, quòd hic ad Generale Concilium prouocans, nihil minùs quàm hoc cogitabat: Epiſtolam enim Tomus Germanicus Ienenſis continet, quæ eſt quinta ad Philippum Melanchthonem ſcripta, anno 30. die S. Margaritæ ſacra ſcripta. Verumtamen poſteaquam (ait) iſthæc mendaciſsima diabolorum capita ludunt in permittendo Concilium liberum, ſic volo & ego cum eis ludere, voloq; ab eorũ ſomnijs appellare ad illud ipſum Concilium, quod tamen nũquam futurum eſt, vt ego intereà in pace agam. Hæc ille. In quibus vides, quorſum ſpectauerit. Nempè vt latiores progreſſus hæreſes ſuę impunè facerẽt, Co-

Notate ô viri, quib' eſt cor.

Lugbenhafftige Teuffels köpffe.

Auff das ich die weil friede hette.

acta eſt enim œcumenica Synodus Tridenti, in libera ciuitate. Interfuere Principum penè omnium Chriſtianorum Legati: fides publica data; Iudices ijdem, & aſſeſſores fuêre, qui ab Apoſtolorum ſeculo & ſemper fuerunt, & quos ipſi hæretici Auguſtæ legitimos eſſe cõfeſsi fuerant. Si quis Tridentum aduenit ex Proteſtantibus, impunè abijt, licet perſtiterit in ſua pertinacia. Ex omnibus interim partibus concurrerunt intrepidi Epiſcopi per media maria, & Regna, quæ non minus bellis, quàm illa fluctibus, & pyratis excurrentibus feruebant. Soli Apoſtatæ demorãtes cum ſuis monialibus non venêre: ſed interim mouerunt bella, ciuitates ademerunt imperio: cœnobia eraſere: fœtus hæreſum multiplices pepererunt, viam ad atheiſmos ſpacioſam, & latam complanarunt: & ecce confeſſionis Auguſtanæ, atque Euangelicæ iſtius doctrinæ præclariſsima trophea.

An verò Academiæ vllæ Gallicę, Hiſpanicę, Italicæ, Germanicæ, Belgicę, eandem confeſsionem approbauerint, nemo non neſcit. Confutatam enim, & damnatam vnanimes, & oculatiſsimi omnes Theologi reiecerunt, & anathemate confoderunt.

Carolus autem Quintus, ad quem tanquam ad iudicem viſi ſunt confeſsionis artifices primò prouocaſſe, ſi quo modo ad ſuas partes Chriſtianiſsimum Principem illicere potuiſſent, ne illam quidem, cùm ſibi fuiſſet oblata, attingere voluit. Teſtati ſunt id Saxonici ipſi miniſtri in colloquio Altenburgenſi 22. Decembris, fol. 143. cũ ſcripta reliquerunt hæc verba. Ita inuictiſſimo Imperatori Carolo Auguſtana confeſsio diſplicuit, vt neque nomen illius audire æquo animo poſſet. Germanicè illi ſic. Nach dem/dem groß mechtigen Keyſer Carolo V. die Außpurgſche Cõfußion ſo verleidet vnd zu wider geweſen/das er auch dieſelbe nicht hatt nennen hören mögen.

Et Melanchthon ad Ioannem Obernburgerum, qui erat à ſecretis Caroli V. In Comitijs Auguſtanis (inquit) triſti, ac atroci ſententia damnati ſumus.

Lib. 1. epiſt. à Peucero editarum Viteber. 1570. pag. 408.

Sed & in receſſu Imperiali Auguſtæ, Carolus Quintus hæc ipſa verba ſcribi iuſſit. Et licet doctiſsimorum diuerſarum nationum virorum ea (confeſsio Auguſtana) fortiſsimis ſacri Euangelij, & ſanctæ ſcripturæ argumentis refutata ſit, & reiecta, non tamen hoc ab illis obtinere potuimus, vt cum noſtris Principibus, alijſque ciuitatum multarum ordinibus de omnibus articulis fidei conſentirent. Germanicè ille ſic.

Vnd

Vnd wie wol wir nach gehalten vnd beſtendigen rath fürtreflicher gelerter Theologen aus vielen Nationen/ſolch jr Augſpurgiſche Confeſsion mit dem H. Euangelion/vnnd der H. ſchrifft gutten grundt wider legen vnd ableinen laſſen, ſo hatt doch ſolchs bey jnen ſo viel nicht vermöcht/ das ſie ſich mit vns Fürſten / vnd andern gemeinen ſtenden in allen artickeln vergleichen hetten.

Quæ cùm ita ſint, anne adhuc intelligunt, rem vndique damnatam haud eſſe legitimum tribunal, ac ne aliquid quidem ex quo ſententiam vllam meritò pro ſe ferant, aut hæreſes ſuas fulcire poſsint? Certè putidiſsimum eſt, & magni defectus fidei indicium euidens, cùm eam coniungendam eſſe cum religione Catholica aliqui putent.

EX LVTHERI MISSIONE, qui confeſsionem Auguſtanam primus texuit, effici hanc à Diabolo fuiſſe, ac proindè ad illam non eſſe confugiendum.

CAPVT V.

SED & ipſa Lutheri aduerſus Eccleſiam irruptio (non miſsio) cùm de cœlo non fuerit, etſi iſti, qui ſunt extra omnem ordinem, extraordinariam illam eſſe olim cõminiſcebãtur, certiſsimum eſt ſignum, cur confeſsio iſta vndique vnà cum alijs hæreſibus explodẽda ſit. Licet (vt ipſimet Deo vrgente, ſeſe in dies magis produnt) & hãc & Caluinianam deinceps, mox pleraſque alias explodunt, dum apud eos tragicæ iſtius fabulę ſcæna non ſolùm quinto (vt iubet ille) verùm & centeſimo fit productior actu. At quod non à Deo, ſed à cacodæmone Lutherus in iſtam palæſtram deſcenderit, cetera quidem, quę hactenus ſcripſi, teſtantur, verùmtamen & quæ ſequuntur liquidiùs adhuc rem ipſam ob oculos ponũt. Primum igitur eſto diabolicæ miſsionis ſignum blaſphemiæ ſpiritus, qui aliquot annos hominem peſsimè habuit, dum ſatanas illius ſic volentis ingenium formabat ad Chriſti ſcindendam Eccleſiam. Ego autem (inquit) qui me, vtcunq; monachus irreprehenſibilis viuebam, ſentirem corã Deo eſſe peccatorem inquietiſsimæ conſcientiæ, nec mea ſatisfactione placatum confidere poſſem, non amabam, imo odiebam iuſtũ, & punientem peccatores Deum: tacitaque ſi non blaſphema, certè ingenti murmuratione indignabar; Deo dicens: Quaſi verò non ſatis ſit miſeros peccatores & æternaliter perditos peccato originali, omni genere calamitatis oppreſſos eſſe per legem Decalogi, niſi Deus per Euangeliũ dolorem dolori adderet, & etiam per Euangelium nobis iuſtitiam, & iram ſuam intentaret: furebam itaque ſæua, & perturbata conſcientia. Ac non ita multò pòſt. Igitur quanto odio vocabulum, (Iuſtitia Dei) oderam ante, tanto amore dulciſsimum mihi vocabulum extollebam: ita mihi iſte locus Pauli fuit verè porta paradiſi: poſtea legebam Auguſtinum de ſpiritu & litera, vbi præter ſpem offendi quod & ipſe Iuſtitiam Dei ſimiliter interpretatur, qua nos Deus induit, dum nos iuſtificat. Et quanquam imperfectè hoc adhuc dictum ſit, ac de Imputatione non clarè omnia explicet, placuit tamen Iuſtitiam Dei docere, qua nos iuſtificemur. Hæc Lutherus.

Hora. in Poe.

In præfat. Tom. 1.

Ex quibus dum nutantem hominis animum, & ſæuam ac perturbatam (vt ille ſuam vocat) conſcientiam intelligimus, non difficili negocio quiſque ſpiritualis vir cernit, Satanæ vias, Apoſtatæ illius pręcipitem mentem, omnium hęreticorum lapſus. Dum enim Lutherus in Catholica Eccleſia nimia trepidatione Diuinæ iuſtitiæ, ac ſcrupulis ageretur (nempè quòd latebat aliquis ſerpens in herba) à ſeniore quodam monacho (qui putabat hominem ad ſpem meliorem erigere poſſe) perſuaſus, vt non ſolùm, remiſsionem peccatorum in genere datam iuxta ſymboli tenorem, verùm etiam firmiſsimè crederet ſibi eſſe remiſſa peccata, atque hunc eſſe illius articuli ſenſum: excepit lutulentum vas quæ ſibi à Dæmone infundebantur, atque illicò ad alterum extremum præcipitatus monſtroſa illa dogmata euomuit de ſola & ſpeciali fide iuſtificante, de imputata iuſtitia, de Chriſtiana quadam inaudita libertate, ac de pluribus alijs quondam damnatis hæreſibus, ſeque in cœnum omnium voluptatum prouoluit. Qui ſanè ſi perpendiſſet, dum timore diuinæ iuſtitię (licet nimis ſeruili) tenebatur, vixiſſe ſe tamẽ & monachũ, & (vt ipſemet ait) irreprehenſibilem, profectò agnouiſſet aſtutias ſatanę amãtis extrema, ſcrupuloſque & culices hominibus proponentis, vt eos primò colantes, tędio denique virtutis afficiantur, ſicque in omnem licentiam effuſi camelos degluttiant. De iuſtitia verò Diuina ſic in bonitatẽ ſenſiſſet, vt & illam vnà cum Diuina miſericordia poſſe ſtare credidiſſet, nec detorſiſſet Apoſtolum ad inſanos mentis ſuę fluctus, in quibus fidei naufragium fecit, neq; Dei verbo ſenſum ademiſſet, vt impia cuiuſdã ſolius fidei voce ſuppoſita cõſtantem Eccleſiæ, ac quidem etiam ipſius Auguſtini doctrinam euerteret. Qui vnus inter alios pluribus locis euidentiſsimè, quæ-

Melanchthõ in pręfat. in to. 2. operũ Lutheri.

Auguſt. de natura & gratia c. 1.

quænam iuſtitia fidei ſit, expoſuit. Et hanc (inquit ille) iuſtitiam (nempè nō qua Deus iuſtus eſt, ſed qua iuſtos nos facit) non in præcepto legis, quo timor incutitur, ſed in adiutorio gratiæ Chriſti, ad quam ſolam vtiliter legis veluti pædagogij timor ducit, conſtitutam eſſe qui intelligit, ipſe intelligit, quare ſit Chriſtianus.

[Lib. de miſſa priuata.] Sed alterum fuit ſatanicæ Lutheri miſsionis indicium: Priuatæ nempè miſſę diabolico (vt ipſemet ait) inſtinctu abs ſe procurata abrogatio. Neque enim ſi Miſſa res mala fuiſſet, eam ſatanas omnium malorum cupidiſsimus Lutherum abrogare docuiſſet.

Tertium eſt: finis, quò totam iſtam tragædiam excitans præcipuè ſpectauit. Non enim ob Deum id agere teſtatus eſt idem Lutherus, & in diſputatione Lipſica monitus ab optimi Georgij Ducis Cōſiliarijs, nihil vt per iram, ſed omnia modeſtè ageret: Non propter Deum (inquit) hæc res cœpta eſt, nec propter Deum finietur. [Hierony. Empſerus. & Coeblæus in actis Lutheri.]

Quartum: Perturbatio animi, tum ex odio, erga Pontificem Maximum, quamobrem vel Carolſtadio in veritate Euchariſtiæ pernegādā aſſentire extenſis (inquit) omnibus neruis cupiebat. Perſpiciebam enim (ait) hac de re Papatui cumprimis me valdè incommodare poſſe. Tum ex inuidia, qua contra Indulgētias diſputauit, iniquè ferens earum promulgationem à ſuis Auguſtinianis ad Tetzelium Dominicanum fuiſſe delatam. Orta tamen controuerſia fatetur ſe non fuiſſe progreſſurum longiùs, ſi aduerſarium ſuum Tetzelium compreſsiſſent. [Luth. To. 7. epiſt. ad Argenti. c. Et in confeſs. parua teſtibus admonit. ad lib. cōcor. In præfat. to. 1. circa finem.]

Ad odium verò, & inuidiam acceſsit falſæ gloriæ cupiditas, qua ſe incenſum fuiſſe in controuerſia de indulgentijs perſequenda teſtatur. Et fouebat me vtcunque (inquit) aura iſta popularis, quod inuiſæ iam eſſent omnibus artes, & Romanationes illæ. Quod ſanè ſuperbię ſignum vel ipſi hæretici Tigurini in eo notàrunt, cùm pro Zuinglio ſcribentes dixerunt: Prophetę & Apoſtoli Dei glorię nō priuato honori, non ſuæ pertinaciæ & ſuperbię ſtudebant. Lutherus autem ſua quærit, pertinax eſt, inſolentia nimia effertur, & in omnibus correptionibus ſuis plurimum habet maligni ſpiritus, quàm vt eum amici, & paterni animi habere deprehendatur. Hæc illi. [In præfat. Tom. 1.] [Tigurini in reſpon. ad Lutherum pro Zuinglio.]

Quintum: animi impotentia, æſtuſque philautiæ, qua vniuerſam Eccleſię vnitatem ſcindere maluit, quàm vel minimum de ſententia ſua decedere, licet de ſua doctrina dubitaret. Ego verò, ait, tam confidens, & certus non fui: multa enim ignorabam, quę nunc ſcio. Deniq; de indulgentijs quid eſſent, prorſus nihil ſciebam. [In præfat. Tom. 1.]

Sextum: Irruptio temeraria & caſu, nō voluntate, nec ſtudio (quantò minus afflatu Diuino) facta, ad grauiſsimas de rebus fidei controuerſias pertractandas. Solus (inquit) primo eram, & certè ad tantas res tractandas ineptiſsimus, & indoctiſsimus: caſu enim non voluntate, nec ſtudio in has turbas incidi, Deum ipſum teſtor, hæc ille. Quod ſi ſolus initio fuerat Lutherus, ergo tunc in nulla erat Eccleſia. Ethnicus igitur & publicanus Chriſto ipſo iudice, ac ſuo ipſius iudicio condemnatus fuit. [Præfat. to. 1. & præfa. ii ad propoſitiones ſuas de viribus hominis.] [Notate Proteſtantes & erubeſcite.]

Septimum: Apoſtaſiæ ipſius initium eodem ſigno conſignatum, quo hæreticos conſignatum iri Apoſtolus docuit, inquiens. Et captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs deſiderijs. Nam & ipſe ſacra virgine inceſto ſibi connubio copulata, ac bello virginitati, ac omnis continentiæ votis indicto, Euangelici pudoris ſepta reſerauit, & infernalis impudicitiæ gurgitem ſceleratiſſimus oppleuit. Nam & inde pronunciauit illud infœlix verbum. Ideò es conditus à Deo, vt ſis maritus aut vxor. & alibi. Si non vult vxor, veniat ancilla. [In cap. 30. Geneſ. pa. 55.]

Octauum: Perpetua in articulis fidei dubitatio. Id quod cū de illius Arheiſmis liquidò alibi monſtrauimus, tum paſsim ipſe ſuis ſcriptis oſtendit. De Noe enim differens. Ac profectò inſignis (inquit) fuit Noach fides, qui huic Dei voci potuit credere. Ego profectò (ait) non credidiſſem. Et alibi. Ego (inquit) circiter triginta annos legi Biblia ſummo ſtudio, & diligentia, tamen nondum ita ſanatus ſum, vt plena fiducia acquieſcere queam remedijs diuinitus oſtenſis. [In cōment. in Geneſ.] [Luth. ca. 7. in Geneſ. to 6. pag. 105. & in c. 45. pa. 664.]

Nonnm: Qund reclamante conſcientia decennium (vt ipſe de ſe fatetur) aduerſus Eccleſiam pugnauerit, ac proinde in hæreſi perſtiterit. Vltra decennium (inquit) auctoritate, conſcientia, multitudine martyrum, Epiſcoporum, Pontificum, Conciliorum & Academiarum ſic motus ſum, vt incredibile eſſet hanc Troiam tanto tempore tot bellis inuictam poſſe aliquando capi. Et alio loco: Cū omnia argumenta ſuperaſſem per ſcripturas, hoc vnū cū ſumma difficultate, & anguſtia tandem (Chriſto fauente.) (Imò diabolo inſtigāte) vix ſuperaui: Eccleſiā eſſe audiendam. [To. 2 li. de ſeruo arbitrio, & in præfat. ad propoſitiones ſuas de viribus hominis To. mo 1.]

Reliqua ſunt. In primis: Maledicentiſsima illa inſolentia, qua & ſeipſum Euangeliſtam paſsim vocat, & omnes alios præ ſe deſpicit, cū & ſcripſerit, Certus ſum me habere mea dogmata de cœlo. Neque ego, ait, quæro quid Ambroſius, Auguſtinus, Concilia, & vſus ſeculorum dicunt. [Lib. cōtra Henricū Angliæ Regem, epiſt. ad Argentinen.]

Deinde ſordidiſsima verba, quæ vbiq; vel

Lib admonitor. ad li. 1. cõcor. Bergeo.

vel dixit, vel ſuis ſcriptis inſperſit, de quibus cùm libellus cuiuſdam Flaſcij nomine paucos ante annos euulgatus fuiſſet, Lutherani quidam ex operibus Lutheri eaſdem ſordes magno labore elidere conati ſunt, quæ etſi ita detonſa in lucem ediderunt, tantò tamen impudentiùs mendacium apparuit, quantò pleniora ſunt omnia Germaniæ loca librorum Lutheri ſæpius emiſſorum, quibus illa continentur.

In Poſtilla minore ſuper Dominicã 1. Aduentus pa. 1. & c. b. epi. ad Galatas, & ca. 22. in Gen. p. 327. & Schmidelinus cõcione quadam ſuâ. 2. Petri 2. 2. Tim 3. Cypria. li. 4. epiſt. 2. Auguſt. in Pſalm. 57. Athanaſ. ſermone contra omnes hæreſes.

Præterea ceſſatio penè ſubita ipſius doctrinæ Lutheranæ. Quæ enim cœpit anno huius ſeculi decimo ſeptimo, ea vigeſimo quinto à Zuinglianis ita labefactata eſt, atque diuulſa, vt omnes ipſius ſectarij vel ad Zuinglij ſordes, vel ad Carolſtadij feces, vel ad Caluinianas fraudes ſeſe aggregauerint; vel alijs hæreſum variarum aut denique (quod nunc inter iſtos paſsim fit) Atheiſmorum magiſtris ſeſe totos addixerint. Quàre hæreticos D. Petrus vocat Magiſtros mendaces, inducentes ſibi celerem perditionem, & Apoſtolus vltra non profecturos dicit. Et S. Cyprianus eos ait ſemper inter initia feruere, incrementa verò habere non poſſe, ſed ſtatim cum praua ſua æmulatione deficere. Ac B Auguſtinus monet, ne nos terreant fluuij, qui dicuntur torrentes: decurrit (inquit) aqua ad tempus, perſtrepit, mox ceſſabit, diu ſtare non poſſunt.

Mitto verò deprauationem ſacrarum literarum, quodque hæreſes omnes Lutheri tum omnium Conciliorum, & Patrum conſenſione damnatę, tum per illum ab inferis excitátę fuerint. Deniq; quod ille non ad Ethnicos vel Indos ad Chriſti Eccleſiã adiungendos, ſed ad Chriſtianos ſolùm peruertendos omnem conatum adhibuit. Nimirum Deo ſapientiſsimè prouidente, vt & illud Euangelicum agnoſceretur. A fructibus eorum cognoſcetis eos (homines enim ex Lutheri prædicatione (vel ipſo teſtante) peſsimi effecti ſunt) & vt veriſsimum id eſſe conſtaret, quod tot ante ſecula Tertullianus de hæreticis adnotauit.

Tertull. de præſcr. hæret.

Quibus (ait) negocium eſt non Ethnicos conuertendi, ſed noſtra euertendi, noſtra (inquit) effodiunt, vt ſua edificent. Cernitis, qui confeſsionem Auguſtanam pro Chriſtiana eſtis amplexi, quodnã par idolorũ vel vitulorum, Lutherum nempè & Melanchthonẽ coleretis vobis excitaſtis. Qui ſi quid ſapitis, & iuſtum Dei iudicium, quod eſt præ foribus, exhorreſcitis, ſanè ad Catholicam Eccleſiam properè feſtinabitis.

HISTORICI ET THEOLOgi huius ſeculi, qui confeßionis Auguſtanæ variationes & impoſturas vel retexerunt, vel euidentißimis rationibus ex Dei verbo petitis refutarunt.

CAPVT VI.

CETERVM ne hic longum faciam, q; huius loci non eſt proprium: & verò vt bonis mentibus Septentrionalium pateat, vnde confeſsionis Auguſtanæ articuli omnes cognoſci, & refutari poſsint, addamus hæc pauca. Legant igitur primò librũ non adeò magnum, cuius hæc eſt in fronte inſcriptio.

De quadruplici concordiæ ratione, & conſideratione, ſuper confeſsione Auguſtana Proteſtantium quorundam Romani Imperij Principum, ac Statuum Cæſareæ Maieſtati Auguſtæ exhibita, quo libro Ingolſtadij quadrageſimo tertio huius ſeculi anno edito authore Ioanne Cochlæo; & ex parte Arnoldo Veſalienſi hæc continentur.

Breuis ad ſingula puncta confeſsionis reſponſio Auguſtæ priuatim ſcripta Anno trigeſimo. I.

Compendioſa explicatio actorum Auguſtæ in ſeptenorum tractatu Hagenoiæ, Sereniſsimo Regi Romanorum, &c. tradita, Anno Quadrageſimo. II.

Septem vię præparatorię ad ineundãm per colloquium cõcordiam Vormaciæ ad Pręſidentes colloquij ſcriptæ Anno 40. III.

Diſcuſsio omnium confeſsionis, & Apologię Auguſtanę articulorum, quidnam in eis poſsit, & quid non poſsit à Catholicis approbari, ac recipi, Ratisbonę elucubrata, Anno 41. IIII.

Deinde legant Fridericum Staphylum de Trimembri Theologia, & ſucceſsione diſcipulorum Lutheri: Qui vnus Staphylus pro ſexcentis ſufficit.

Georgium Craderum Olomucenſem.

Harmoniam confeſsionis Auguſtanæ ab Andrea Fabricio Leodio editam, in qua & iudicium, & condemnatio à Carolo V. Cęſare, & omnium in ea articulorum confutatio collecta eſt, tum ex ipſo Fabricio, tũ ex Ioanne Cochlęo, Alphonſo Virueſio Epiſcopo Canarienſi, Ioanne à Danentria; Ioanne Hoffmeiſtero Theologis doctrina; & morum honeſtate pręſtantibus.

Ruardum Tapperum, & Iacobum Latomum, Theologos Louanienſes, Ioannem Fabrum, qui & libellum conſcripſit de Antilogijs Lutheri.

Ioannem Cochlęum, Fontanum, Surium, Genebrardum, Lutheranorum actorum hiſtorias ſcribentes.

Guilielmum Damaſi Lindanum Ruremundenſem Epiſcopum, tam in Apologetico ad Germanos pro religionis Catholicæ pace, atque ſolida Eccleſiarum in vero Chriſti Ieſu Euangelio concordia, quàm de concordia diſcordi Saxonica.

Fœlicianum Ninguardam.

Georgium Ederum Cęſaris Conſiliariũ.

Thomæ Stapletoni ſecundam editionem librorum de principijs demonſtrabilibus & de iuſtificatione.

Laurentium Faunteum Arturũ, qui aduerſus quendã hæreticũ Antonium Sadeelem ſcripſit præter alia pereruditũ, ac vtiliſsimum librum de Chriſti in terris Eccleſia, varijs in locis, ſed potiſsimum cap. 30.

Et ipſam inprimis ſacroſanctam Tridentinam Synodum.

Etſi autem quicunque de fidei dogmatibus ſcripſerunt, huc referendi ſunt, ex his tamen præcipua fundamenta peti poſſunt, quæ aduerſus confeſsionem Auguſtanam faciunt.

Interea Roberti Bellarmini Theologi noſtri volumina doctiſsima aduerſus omnes hæreſes expectamus, quæ ſunt ſub prælo Lutheranis, Caluinianis, & qualiũcunq; aliorum fraudibus aperiendis, & euertendis futura tanquam fideliſsimæ eruditionis, & doctrinæ vberrimum penu.

Caroli Quinti Imperatoris Edicta duo aduerſus doctrinam omnem Lutheri.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, TRACTATIO, NVM EXPEDIAT PACANDAE REIPVB.

ADMITTERE HAERETICOS AD COLLOQVIVM PVBLIcum de Religione, coram ſeculari Principe, aut ex omnibus ſectu ſolam confeſsionem (vt vocant) Auguſtanam tolerare vnà cum Catholica religione.

AD STEPHANVM POLONIÆ REgem Sereniſsimum.

SI is QVEM V. R. M^tas. nouit, aliquo veri deſiderio permotus vrgeat amplius, vt colloquio de religione inſtituendo interſit, hæc reſponderem.

Primò, velitne Maieſt. veſtræ iudicio ſtare, vbi quæ hæretici propoſuerint, audiuerit. Quod ſi conſentiat, tum dici poſſet ſcire quidem veſt. M. quæ illorum ſectariorum dogmata ſunt, ac quibus fundamentis nituntur, ac proinde fruſtra terendum non eſſe tempus, aut reſpondẽdum, cùm omnia illa & antiquitus, & noſtro ſeculo diligentiſsimè excuſſa, exploſaque ſint, atque adeò anathema in eos latum, qui eadẽ ſentireot, aut crederent. Sin autem neget, ac ad verbum Dei ſcriptum, tanquam ad iudicem totum illud colloquium referat: ſcio reſponſurum ſapientiſsimum Regem, quod D. Conſtantinos Magnus in Concilio Niceno reſpondit, ſibi Imperij, non religionis habenas eſſe commiſſas, neque ſe iudicem Eccleſiæ eſſe conſtitutum, qui eius filius ſit, ac (quod ad religionem attinet) eidem debeat eſſe ſubiectus.

Si verò idem adhuc vrgeat, pertinere ad Regẽ, vt tot populorũ ſaluti, atq; adeò ſuę cõſulat, fieriq́ue poſſe, vt hęreticorũ rationibus auditis melius ſapiat, eos certè non putet amplius hęreticos, aut de ijs ſecùs quã hactenus fecit, ſentiat: dici ad hęc poterit, pertinere ad Regẽ, qui Chriſtianus ſit, nec omni vẽto doctrinæ circũfertur, quiq́; antiquas hiſtorias perlegerit, & velit iuſiurãdum ſeruare, quo Regni cura ſuſcepta ſeſe Catholicę Eccleſię tutãdæ obſtrinxit, vt quod Dei eſt, ſibi nõ vſurpet, neq; Eccleſię claues ſibi vẽdicet, ne iuſto Dei iudicio fieret, vt ijs vẽdicatis & claues Eccleſiæ, & clauũ huius Reip. ſimul perderet. Porrò ſcire Maieſt. Regiã, quęnã depromant ſectarij pro ſuis erroribꝰ tutandis, quæq́; ꝓ illis damnãdis, & cõuincendis Eccleſia Catholica reſponderit, cui niſi fidẽ habeant, quid Regiæ Maieſt. crederẽt? Vidiſſe deniq; in ipſa huiꝰ Regni adminiſtratione, quã ſuę ſaluti, & Reipub. bono aduerſarẽtur ij, pro quibus omni dignitãte ornãdis, & Regni propagatione muniẽdis, pecuniã, Hungaros ſuos, & quęcũq; poterat, ac tantũ non vitã ipſam ꝓdegerit, vt vix in animũ inducere queat, hominẽ illũ, N. quiq́; eius vel aſſeclę ſunt, vel cliẽtes haberi volũt, velle in re fidei nũc aures patiẽtes adhibere eis, q̃ à Theologis Catholicis mandãte Regia M. proponerẽtur.

Prętereà Chriſtianos Imperatores, & Reges, quorum nomen ob rerum geſtarũ amplitudinem, & propter pietatis prçſtantiam eſt adhuc poſt tot ſecula celeberrimum, quotieſcunque à ſectarijs eade re, id eſt, de colloquio inter catholicos, & hereticos inſtituendo, actum eſt, omnia ad id

tri-

tribunal, quod in Eccleſia Catholica à Chriſto Domino inſtitutum eſt, retuliſſe. Itaque Synodos legitimè coactas fuiſſe, de que ijſdem hæreſibus ſententiam prorſus eandem, quæ à Sta Synodo Tridentina lata eſt, fuiſſe promulgatam. Quæ ſi quis quātuſcunq; Rex videatur in dubium vellet reuocare, intelligere ſe primùm quidem ſalutis ſuæ iacturam, quæ vix vnquam ſarciri poſsit eſſe paſſuram; ſed & eodem momento orbi Chriſtiano teſtaturum, ſe Imperatorum Illorum, & Regum Chriſtianorum celeberrimorum fidem, conſilia, pietatem improbare: probare autem eorum, qui illis diſsimillimi fuere, ac propterea Imperia, & Regna peſſundedere, impietatem, temeritatem, perfidiam: quales habiti ſunt Conſtantinus, Iulianus Apoſtata, Valens, Copronymus, & reliqui, quorum memoria in maledictione eſt, & animæ æternis cruciatibus afficiuntur.

Eoſdem porrò Chriſtianos Imperatores & Reges, pſeudoepiſcopis eadem arte vtentibus, qua hæretici noſtrates vtuntur, reſpondiſſe, an In verbi Dei explanatione iudicio tantum ſuo, vel vnanimi Patrum, & eorum qui Apoſtolorum diſcipuli fuere, credere voluiſſent? Qua reſponſione ſic fuiſſe perculſos aliquando pſeudoepiſcopos, vt amplius hiſcere non auderent. Cur enim (aiebant veri illi Imperatores, & qui regnabant ex Deo Reges) non creditis Synodis legitimè habitis? cur, ſi Patres à vobis ſtant, & antiqua ipſa Eccleſia, ad hanc non prouocatis? cur illorum ſcripta non editis, ac profertis?

Præterea euidentiſsimum eſt, non ita multos ante annos, vel cùm (Sigiſmundo imperante) Boemi defecerunt à fide Catholica: vel cùm Vormatiæ, & Auguſtæ eiuſmodi colloquia inſtitui Lutherani petijſſent, vel Carolo nono Galliæ Rege cū in conuentu Poſsiaco idem actum fuiſſet, nihil deniq; aliud conſecutū fuiſſe, quàm vbique funeſtiſsimas clades. Atqui hæreticos initio tanquam cuneum ſeſe inſerere, in cauſam religionis conatos fuiſſe, ꝙ vbi aliquorū oſcitantia, & fide nimis imbecilla, (ſed neſcio quo politico prætextu) permiſſum eſt, tum miras ſciſſuras extitiſſe, ac poſtea ab vno, & ab altero apoſtata pependiſſe Principes illos, qui ſalua religiōe Catholica, Deū ipſum propitium: Pontificem Maximum Patrem amantiſsimum: Reges, ac alios Principes fratres: ſubditos deniq; obſequentiſsimos habituri fuiſſent.

Sed & cùm eadem colloquia haberi cœpta ſunt, erupiſſe quæ hæretici antea conceperant, non vinculū pacis, non erga Reges obedientiā, ſed teterrimas coniurationes, quibus non tantū diademata de eorundem Regum capitibus decuterēt, verùm etiam ipſa capita ſi potuiſſent, ac Deus permiſiſſet, à corporibus Regum detruncaſſent.

Quod ſi tam ſtupidos exiſtiment eſſe Catholicos, vt neq; præſenti Belgica defectione, nec diſſentientibus inter ſeſe alijs hæreticis, neq; cōfœderatione iſta Polonica ex Arianiſmo, Iudaiſmo, Mahometiſmo, Caluiniſmo, Anabaptiſmo; Lutheraniſmo, Picardiſmo, ſchiſmateq; conflata excitentur ad ipſum, ꝙ iſti, qui V. Maieſt. aures obtundunt, elatis ſupercilijs moliūtur, ſaltem hunc Regio nomini, & capiti honorē habeant, ne in iſtud quatuor vel ſex Miniſtrorum Apoſtatarum (ſi Deo placet) conſiſtorium, tanquam ad tribunal, Regiam Maieſt. audeant iſto fallaciſsimo aſtu accerſere. Neq; enim tam citò aliquid controuerſum in diſputationem veniret, quin ſtatim audiretur prouocari non ad Dei, ſed ad Caluini, ad Lutheri, & eiuſmodi reliquæ fecis verbum, atq; iudicium.

Neque porrò ij ſunt omnes, qui eiuſmodi conuentui, quem petunt intereſſent, quibus datū à Deo ſit, vt dogmata ipſa percipiāt, cū ceteroquin populus ſenſu magis quàm fide ducatur, ſi in fide nutare inceperit. Quamobrem hæc publicè coràm ijs agi, qui Theologica non tractàrunt accuratè, ijſque adiudicare aliquid In Eccleſia iuris, quæ putrida membra ſunt: ab ijs autem ferri iudicium, quos nemo vnquā iudices conſtituit; iudicet cui vel mica ſalis ſit in pectore, quid deniq; hinc cōmodi vel dignitatis cōſequi poſſet. Cæterùm vt iſti erubeſcant, amplius Regiæ Maieſt. negocium faceſſere, vel certè vt aperiant oculos, aut acutiùs inſpecta veritate eam amplexentur, hæc ipſe adijcerem.

Num ad verbum Dei rectè exponendum Synodos aliquas velint ſaltem antiquas, quibus ſanctiſsimi, doctiſsimi, ijdemque fortiſsimi martyres interfuère. Num item admittere velint Patres eos, qui aut in Oriente primas tenuere, aut in occidente; cùm vocati ſint, & eſſent reuera Doctores, eaſdem, quæ nunc vigent, hæreſes confutārunt. Si hoc probent, cur loco tot hæreticarum fabularum edi, doceri, & ex eis verbum Dei exponi non curant? Si eos erraſſe, & homines fuiſſe dixerint, cur idem de ſuis miniſtris potiùs non ſentiant?

Deinde, ſi ſibi concedi cupiant publicū de religione colloquium, cur primi non ſinunt à Catholicis idem ijs in locis inſtitui, vbi auita fides floruit, & Euangelij ſparſa per Catholicos ſemina ſunt, ac miraculis, & populorum, ac Regum conſenſione religiò conſeruata, & aucta fuit?

Præterea prodant ſuæ confeſsionis ſymbolum tot diuerſarum ſectarum ſectarij,

vt

vt intelligatur, num id Caluinianorũ, an
Lutheranorum, an aliorum nomine vr-
geát. Ac forſan V. M.tas Regia illicò vide
bit, id accidere, quod Vormatiæ contigiſ-
ſe cùm omnibus notiſsimum eſt, tum mi-
hi, qui ei colloquio interfuit Emanuel Sa-
baudiæ Dux Sereniſs. dixit, nempè ipſos
inter ſeſe Lutheranos, vbi eorum fidei pro
feſsio à Catholicis petita eſt, alterum poſt
alterum receſsiſſe fœdiſsimo illo ſuo Euã-
gelij, & nouorum de cœlo videlicet deſcẽ-
dentium commento, dum inter ſeſe ca de
profeſsione mirificè diſſentirent.

Cùm verò colloquium iſtud petunt:
aut de ſua, quam vocant, religione ſunt
certi, aut ambigunt adhuc. Si certi ſunt,
quorſum id, niſi ad audientium ſubuerſi-
onem, ad ſuam ſuperbiam fouendam, ad
Regiam, & rectam (ſi vnquam poſſent)
mentem dimouendam, vtque eam Eccle-
ſiæ caput conſtituant, ſpectant? At ab hæ-
reticis caput conſtitui, ecquid aliud eſt,
quàm ſi quis à prædonibus, & plagiarijs
Dux conſtituatur? Sin autem incerti ſunt,
cur templa Catholicorum identidem pro-
phanant? Deo dicata in alienos vſus auer-
tunt? de ipſa re quaſi iudices, qui tamen
iudices nunquam fuere, ſentẽtiam ferunt?
Regijs ciuitatibus ius ipſum Catholicæ re-
ligionis adimunt, quod in ſuis prædijs &
pagis ne attingi quidem volunt? Scilicet,
hoc eſſet ſubdola fraude ſceptrum Chriſti,
Regię manui imponere, & ſpinea non Re-
gia corona caput Regium afficere, ac ſta-
tim quaſi ſedenti pro tribunali illudendo
dicere: Prophetiza quis te percuſsit, quis ti-
bi tributa aliò detorquet: quis omnem re-
ligionem auferre, quis deniq; perpetuam
Regno tuo ac Regi tibi perniciem parere
ſedulò conatur.

At & illa maximi ponderis ſunt, de
quibus interrogari poſſunt: Num aliquo
vnquam ſeculo putant hæretici apud Chri
ſtianos integram Eccleſiæ fuiſſe formam.
Quod ſi confeſsi fuerint, iam igitur illam
promant, per eos, quos habent teſtes anti-
quitatis: nam ijs teſtibus non detrectabi-
tur à Catholicis fides. Sin nullam poſt A-
poſtolos fuiſſe aſſerant, putidiſsimum mẽ-
dacium, ac Chriſti Domini ſapientiſsima
prouidentia indigniſsimum, Regio iudi-
cio explodendum eſt. Et aut denique ne-
ceſſe fuerit, vt putent à Regia Maieſt. no-
uam inſtituendam eſſe Eccleſiam, aut à ſei-
pſis ex proprio capite poſt ſexdecim deni-
que ſecula aliquam effingendam, cui an a-
lij hæretici dexteras daturi ſint, Regię Ma-
ieſt. Veſtræ iudicium eſto.

Interea ſi quid ex illegitimis Synodis
citauerint, vnde fucum ſimplicioribus
facere ſtudeant, viderint ij, quæ in calce
reſponſionum ad ſeptentrionalem nobi-
liſsimũ virũ ea de re ſcripſi. Ipſorum autẽ
hęreticorum falſis citationibus ſi quis cor-
datus Theologus ita vtatur, vt eorum frau
des ex ipſis fontibus aperiat, facilè con-
uincentur ſeſe ſemper mentiri, niſi ſanari
voluerint.

Ad extremum, interrogentur, num vl-
lam vnquam hæreſim fuiſſe perſpectum
habeant ex annalibus antiquiſsimis, aut ex
ipſiſmet Patribus, quos interdum magno-
perè extollunt, vt ſimplices decipiant. Nũ
inquam abuſam fuiſſe ipſa Diuina ſcriptu-
ra aliquam ſectam poſsint, non callidè, ſed
ſyncerè allatis eorum Patrum libris, non
ſuis detorſionibus oſtendere. Quòd ſi ita
ſit, quemadmodum ex D. Auguſtino, D.
Hieronymo, Theodoreto, Epiphanio, Da
maſceno, & alijs, præter ipſas legitimas &
vetuſtiſsimas Synodos conſtat, hæreſes eæ-
dem inde illis obijciantur, vbi tanquam in
ſpeculo ſuas fœditates aſpicient. Et aut eru
beſcent, vt ſanentur, aut ſi pergant, eſſe in-
ſanabiles, ſanè laruas iſtas hypocritarum
Catholici faciliusagnoſcent.

Quoniam verò R. Maieſt. V. nouit, non
ſemel à quibuſdam fuiſſe dictitatum, nul-
lum aliud pręſentius adhiberi poſſe reme-
dium graſſantibus tot hæreſibus, quã ſi in-
tra quaſdam metas furor iſte coerceretur.
Quod tũ effici poſſe exiſtimabant, ſi tantũ
Catholica religio, & cõfeſsio Auguſtana in
Regno fouerẽtur. Ideò hîc mihi liceret ad-
ſcribere, quę perniciofiſsimũ iſtud conſiliũ
labefactarent, niſi ſatius ducerẽ, probatiſsi
mi Senatoris iſtius Reipub. reſponſum ea
de re, licet alio tempore, & alia occaſione
conſcriptum afferre. Is aũt fuit Cardinalis
Hoſius, qui Remp. Chriſtianam diu, ſum-
ma cũ ſanctitatis, diligentię, atq; conſtan-
tię laude, & in hoc Regno, ac in varijs lega
tionibus adminiſtrauit, cuius (vt aliorum
meliorum qui iam è viuis exceſsēre) conſi-
lia & ſententias repetere, prudentibuſque
quibuſdam obijcere, vtiliſsimum eſſet.

Quærenti igitur Paulo IIII. Pontifi-
ci Maximo ipſius ſententiam, ſic reſpon-
dit. Quare coniungere cum Chriſtiana cõ-
feſsionem Auguſtanam, eodem vtramque
loco habere, ex æquo propugnationẽ vtri-
uſq; ſuſcipere, quid eſt aliud, quàm eodem
loco mendacium habere quo veritatem,
& ſimul colere velle Chriſtum, & Anti-
chriſtum? quo quid abſurdius? quid non
iam dicam pietati Chriſtianæ, verũ vel ipſi
minus conſentaneum eſt rationi humanę?
Rectè dictum eſt à Propheta: Si Dominus
eſt Deus, ſequimini illum, ſi autem Baal, ſe
quimini illum. Nemo poteſt duobus do-
minis ſeruire, dicit veritas. Et erit aliquis,
qui

qui contrà veritatem hanc ſe poſſe Chriſto putet,& ſatanæ ſtipendia facere? Quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ participatio iuſtitiæ ad iniquitatem? quæ conuentio Chriſti ad Belial? Præclarè dixit ille,coangustatum eſt ſtratū, ita vt alter decidat,& pallium breue vtrumque operire non poteſt. Aut Auguſtanã confeſsio decidat neceſſe eſt, aut Chriſtiana; ſtratum humani cordis anguſtius eſt, quàm vt vtrumque capere poſsit;pallium breuius eſt,quàm vt vtrumque poſsit operire. Quàm autē terribilis eſt illa vox Dei: Scio opera tua, qđ neque frigidus es, neque calidus: vtinam frigidus eſſes, aut calidus, ſed quia tepidus es,neque frigidus, neque calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Non alio loco tepidum habet Deus, quàm quò frigidum, totum ſibi vendicat hominem, neque ferre poteſt,vt ex dimidia parte Satanę,ex altera dimidia ſit addictus. Qui cum Chriſto non eſt, Chriſti aduerſarius eſt,ſicut ipſe dixit Chriſtus, qui non colligit mecū, diſpergit. Nulla ſocietas fidei & perfidiæ eſſe poteſt. Fides non eſt,niſi vna,nec dici fides poteſt, ſi non ſit vna: cùm per quàm ſcitè ſcriptum ſit ab Hilario: Quidquid præter vnam fidem eſt, perfidiam eſſe, non fidem. Non poſſunt duæ fides ab vno defendi,niſi perfidiam ſimul defendendam ſuſcipiat, quòd à Rege Catholico Chriſtiano,& orthodoxo cū primis alienum eſſe debet, qui ſicut fidem pro virili ſua tueri, ſic perfidiam omni ratione perſequi tenetur. Iam quod in ea conſtitutione ſcribitur,liberum eſſe cuique debere integra fama fideque ſua,ſe ab Eccleſia Dei ſeparare, quid hoc eſt aliud, quàm ſacrilegium ſchiſmatis approbare? Atqui,ſi congerantur in vnum hominem omnia quotquot excogitari poſſunt crimina, qualmlibet ea ſint enormia, cum hoc tamen ſchiſmatis crimine collata, feſtuca ſunt cum trabe comparata,vt eſſe integra ſama fideque poſt factā ab Eccleſia Dei ſacrilegam ſeparationem, nihil aliud ſit, quàm vacare crimine, poſt omnia quotquot ſunt in orbe flagitia deſignata. An huc non rectè quadrat illa Prophetę comminatio? Væ qui dicitis bonum malum,& malum bonum,ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem,ponentes dulce in amarum,& amarum in dulce. Non ignorat Stas. Va. quod N. agnouerit,quàm abſurda, quamque impia multa decretum hoc in ſe contineret, quodque multum reſtitans,multis prius profuſis lachrymis inultus ſubſcripſerit, cùm à nulla re magis, quàm à tali ſubſcriptione mens illius abhorreret. Eſt hoc adhuc pię mentis indiciū, quam non poteſt Stas. Va. non laudare. Sed quæ neceſsitas adegit N. vt ſubſcriberet? nunquid illi facere non licuit, quod à Catholicis Regibus in cauſſa non diſsimili factitatum eſſe meminerat? vt ſaltem de certis capitibus ad ſanctam ſedem Apoſtolicam referret? Nihil eſt neceſſe longius abire, priſcorumque ſeculorum exempla proferre. Quæ Vormatiæ ante triginta & octo, quæ Auguſtę ante viginti octo annos à Sereniſsimo Carolo V. Imperatore fuerint, poſtulata, tenet procul dubio memoria. Num autem ſtatim aſſenſus is eſt ad ea,quæ petebantur? minimè gentiū, verùm ad ſanctam ſedem retulit, cuius proprium eſſe de rebus eiuſmodi cognoſcere teſtificatus eſt. An aliquid ſimile in iſta re factum eſt? fuit in eo vel verbo ſaltem vno facta mentio ſanctæ ſedis Apoſtolicę? ſcilicet, vbi de confirmatione Regis agitur, vbi Romanus Pontifex agnoſcitur, vbi de religione agitur, ibi vel verbo illius meminiſſe fas non eſſe ducitur. Quale eſt hoc per Deum immortalem? an alienus à religione Chriſtiana Pontifex eſſe cenſetur? Videat autem N. num ſe tam dura ſeruitute premi deceat? Priuſquam coronam acceperit, iureiurando ſe N. obſtringet, quod ſanctam ſedem Apoſtolicam,& ſanctitatem ſuum rectorem illius exaltare velit ſecundum ſuum poſſe. Quæ poterit autem eſſe ſpes facturum id N. ſi vel ipſum Papæ nomen inter hæreticos edere non audet? Quod ardentiſsimis votis expetunt omnes,vt vna ſit Electorum fides,etiamſi colloquia millies fuerint inſtituta. Nihil eſt autem quod ſperet aliquis euenturum id vnquam,niſi prius ad vnum hunc vnde diſceſſerunt,cui clauium,& claues Eccleſiæ ſuæ Chriſtus tradidit, redierint ij, qui diſceſſerunt: clamat hoc res ipſa. Quid enim eſſe cauſſæ putamus, quod qui diſceſſerunt ab hoc vno, nullum à ſe quoque diſcedendi finem faciunt, & ſuę voluntatis inclinatione nunc in hanc, nunc in illam ſectam propendent, niſi quod retineri fidei non poteſt vnitas,vbi non præeſt vnus Eccleſię. Documento nobis eſſe poſſunt vel ipſi noſtri temporis ſectarij. Inter quos cùm nemo ſit, qui cęteris excellere non cupiat,nec vt vnum aliquem ſuperiorem agnoſcant, animum inducere queant, quanta ſit inter eos opinionum varietas, quanta & animorum diſiunctio, quantò flagrent ipſi inter ſe odio mutuo, non ignorat N. Nec Philippo Schneppius, aut Illyricus, nec Schneppio Philippus, nec vtrique cedunt ij,qui de iuſtificatione dogma ſequuntur Oſiandri: ne quid interim dicatur de Caluino,de Schuenkfeldio,deq; hereticorum reliquis portentis,quę nō modò nulli mortalium,ſed ne Deo quidē ceſſerint immortali,cuius honorē ad ſe translatū cupiunt, dum

dum, quamlibet ipſi diſsideāt inter ſe, ſuū tamen verbum eorum qniſque Dei verbū vocari vult. Vel ex hoc itaque perſpicuum cunctis eſſe poteſt, qnàm ſit ad vnitatem fidei retinendam neceſſarium, vt vnus aliquis Eccleſię Dei præſit vniuerſæ, ex quo ſalutem etiam illius pendere ſcribit D. Hieronymus, vt ſi non exors quædam & eminens ab omnibus ei detur poteſtas, tot in Eccleſijs effici ſchiſmata neceſſe ſit, quot ſacerdotes, vt quantùm quiſque ſalutem amet Eccleſiæ, tantùm illius auctoritatem ſaluam eſſe cupere debeat. Sed excuſabit N. ſe ſortaſſe, quòd cùm ingens telū ſit neceſsitas huc adacta fuerit, vt nonnihil ab officij ſui religiòne declinaret, ac à quibus animus illius plurimum abhorrebat, ad ea ſuum aſſenſum præſtaret. Etenim præſens à NN. periculum imminebat, aduerſus quos vt auxilia per ordines decernerentur, aliter illis perſuaderi non potuit, quàm ſi quorundam importunæ petitioni nonnulla prius per eum conceſſa fuiſſent. Quid aūt? An in eos, qui talia ſuggeſſerunt ei con ſilia, non rectè dici poterit illud à Propheta quōdam dictum: Nunquid nō eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron? Itane fuerunt à Beelzebub auxilia petenda, potius quàm à Deo Iſrael? Scilicet, niſi contrà NN. nobis Deus Accarō ſuccurreret, nihil erat, quod in Chriſto, qui verus Deus eſt Iſrael, præſidinm vllum haberemus. An Chriſtus, prius negandus, & ita demum victoria de Chriſti perduellibus eſt expectanda? Certè concedere qualia fuerunt in comitijs illis poſtulata, nihil aliud fuit, quàm Chriſtum negare. Quam autem fœliciter hactenus illi ceſſerunt expeditiones iſtę, irato Deo ſuſceptæ. Longè præſtabat quaslibet etiam duris conditionibus inducias cum illis facere, quàm ad has cum ijs, qui ſe præciderunt à Chriſti corpore, tam iniquas, & indignas pactiones deſcendere. Porrò corrigendi quæ ſunt errata ratio hęc eſſe poteſt, vt quod peccatum eſt hactenus conniuentia, penſetur deinceps tantò maiore diligentia, ſuas in eo vires N. contendat omnes, quò ſibi ſubiectos Principes, & populos ad vnitatem Eccleſiæ, vnde aberrârunt, reuocare poſsit, quod ita demùm effectum iri ſpes eſt, ſi quibus rationibus adduci queant, vt more maiorum ſuorum Sanctę ſedi Apoſtolicæ ſubiecti eſſe velint, & ei ſe filios præſtent obedientes. Quod eo rerum ſtatu, qui nunc eſt, fortaſſe minùs difficilè foret illis perſuadere, quandoquidem & oculis ipſi ſuis vident, & modò nō manibus contrectant, quàm varia, quamq; multa, & horrenda ſchiſmata nullo non & impietatis, & blaſphemiarum genere ſcatentia ex eo tempore nata ſunt, ex quo ſeparationis ab hac ſancta ſede conſilia ſacrilega ſunt ſuſcepta. Vnus igitur Paſtor, vnum vt ſit ouile neceſſe eſt, ſi volumus, vt id ipſum ſentiant, id ipſum dicant, idem ſapiant, vnam & eandem fidem vnanimes retineant omnes: Abſque hoc, ſi millies habeant colloquia, nunquam inter eos, & ab Eccleſia Dei, & à ſeipſis diſſentientes vnitas conſtabit. Sed ſi malus id quoddam ac difficilius eſſe videtur, quàm vt ab N. præſtari poſsit, non exigit Sanctitas V. quæ ſupra vires ſunt.

Eſt aliquâ prodire tenus, ſi non datur vltra.

Saltem conatum hac in re ſuum oſtendat, quod ſi facultate deſtitutam illam eſſe cognouerit, facilè vel in eo ſolùm Va. Stas. acquieſcet. Non poteſt ijs, qui minus illi coniuncti ſunt, quoſque ſibi minus arctis vinculis obſtrictos habet: perſuadeat illis, in quos plus aliquid ſibi iuris & poteſtatis à Deo conceſſum eſt: ſaltem in illis terris quæ ſibi hæreditario iure deuenerunt, hæreticis receptum dari nōn permittat, ac procul ab illis arceat Satanę miniſtros qui ſe transfigurant in Apoſtolos Chriſti, ſuumque verbum imperitæ multitudini pro Dei verbo venditant. In primis autem ſi quid habet apud ſe ex NN. eos ſenſim ab leget. Iſta certè, qua N. hactenus vſus eſt conniuentia nihil aliud, quàm illecebra quædam hæreſeon fuiſſe videtnr: & eſt illud longè veriſsimum quod error, cui non reſiſtitur approbatur. Fieri nō poteſt quin pertrahantur in errorem plurimi, cùm in oculis illius, eadem illa, quæ vel Vittembergę, vel in media Saxonia nemine prohibente prædicari andiunt. Quod ſi non putat N. ita ſubitò ſe cunctos exterminare poſſe, qui ſunt prauis hęreticorum opinionibus imbuti, ſaltem operarios illos ſubdolos, qui prædicatores Euangelici videri volunt, è terris ſuis primo quoque tempore faceſſere iubeat. Neque committat vnquā vt aliqnem ſubiecti ſibi populi metū præſe ſerat, à quibus eum Deus metui voluit, ibi præſertim vbi Chriſti cauſſa agitur, vbi ſacroſancti corporis eius myſtici lácceratio prohibetur. Nunquam deerit Diuinę Maieſtatis auxilium Principi cauſſam illius fideliter agenti. Quod ſi maximè tanta vis, tantus etiam eſſet ſuror multitudinis, vt ſine diſcrimine Chriſtiani Regis officio ipſe fungi non poſsit, ſi cuique alteri, ſibi pręcipuè dictum eſſe Principes exiſtimare debent. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, ſed potius timete eum, qui poteſt & corpus & animam perdere in gehennā. Hunc qui timet, mortalium timet neminem, nam & defenſum iri ſe illius prote-

ctione

ctione non dubitat, ſi ſic illi viſum fuerit expedire. Hac ſi fortè minus defendatur, vt effugiat ſupplicia maiora, nõ grauatim perferet minora, cùm præſertim certò perſuaſum habeat, illa tantis æternæ gloriæ præmijs iri compenſatum, vt eorum contemplatione ſuus cuiq; ſpiritus vilis eſſe debeat. Hoc igitur in primis eſſe curę debebit illi, etiãſi fractus illabatur orbis, vt nullius tamen neq; hominis, neq; dæmonis metu terreatur, quò minus impuros illos nõ Dei, ſed ſui verbi miniſtros ſi nõ poteſt ex alijs, ſaltẽ è ſuis hæreditarijs terris protinus exigat. Deinde quæ ſunt in comitijs malè vel promiſſa, vel conſtituta, mutare ſtudeat. Quod interdixit N iudicibus, vt ne vel in ius vocẽt eos, qui per ſummã iniuriã ſuis bonis Eccleſiaſticis, pios ſacerdotes auerterent, vel ea repetẽtibus ius dicãt, quandoquidem id cõtra ius & fas omne fecit, rectè mutare poteſt, cũ præſertim in coronatione ſua iureiurãdo ſe prius obſtrinxerit, ꝙ quæ ſunt Eccleſijs collata & reddita, inuiolabiliter velit obſeruare. Contra ꝙ iuſiurandum ſuũ venire poſtea nunquã potuit. Iam verò quod parum cõſideratè ꝓmiſit æquè ſe defenſurum eos, qui ſunt hæreticæ atque eos, qui ſunt Chriſtianæ & Catholicę cõfeſsionis, & eodẽ vtroſq; loco habiturum, eſt in eo grauius erratum, quã vt vno ſermone ſatis explicari queat. Sed eſt ingens Dei miſericordia, qui præclarã nũc dedit occaſionẽ, per quam inuitare ipſum videtur, quę tam turpiter & pernicioſa ꝓmiſſa ſunt, vt ea ſumma cum honeſtate reſcindat. Confudit enim Dominus linguas eorum, qui ſunt Auguſtanæ confeſsionis, vt non audiat vnuſquiſq; vocem proximi ſui, vt ſe mutuò nõ intelligant, vt capitalibus odijs inter ſe certent, ſibiq; ſint inuicẽ cõtrarij (id ꝙ re vera ſunt omnes hæretici) vt penes quos cõfeſsio ſit Auguſtana, ſatis liquere non poſsit. Quare ſi nulla iam eſt Auguſtana confeſsio, aut qui pertineant ad illam, ſciri non poteſt, etiam ſi rem licitam ipſe promiſiſſet, non tamen iam promiſſo tenetur, cùm & hoc facilè quiuis non prorſus hebes intelligat, nihil eſſe nunc aliud confeſsionem Auguſtanam, quàm credere, quod quiſque vult, vt poſteaquam ab vna fide ad aliam atque aliam proſilierit aliquis, nihilominus Auguſtanæ confeſsionis eſſe iactet, vel ob hanc ſolam cauſſam, ne ab hoc fœdere ſit excluſus. Hic itaque nodus quò ad propugnationem Auguſtanæ confeſsionis attinet, ſolutus iam eſt, vt nullo modo ipſe ad eam obſtrictus eſſe videatur. Cæterùm eſt quiddã in illa deliberatione, & iuri, & æquitati maximè conſentaneum, cùm ne quis audeat famoſis libellis famam cuiuſq; proſcindere prohibetur. Atqui ſi cuius alterius exiſtimatio maledicis hoc genus libellis lædenda non eſt, tum eius præcipuè de quo ſcriptum eſt, Principi populi tui non maledices. Interea verò quid eſt, quod maiore cũ impunitate fiat, quã quod fama Romani Pontificis laceratur, & omni maledictorum genere proſcinditur; in quo conuitijs inceſſendo quantò quiſque fuerit petulantior, tantò maiori cum plauſu oratio eius excipitur. Quid autem in cauſſa eſt, quod huius tam iuſti decreti nulla fit executio, quòd nec in eos, qui ſcribunt vlla fit animaduerſio, nec eorum libri prohibentur, quin publicè proſtant, etiam in ijs terris, quæ iure quodam hęreditario ſunt illi ſubiectæ? Sed inſciẽte ſe factum eſſe dicet. Credat Stas Va. ſi iam admonita, deinceps hęc non tulerit, & peſti huic ſi minus ex omnibus terris, ſaltem ex hęreditarijs ſuis proſcriptæ aqua & igni interdixerit. Ad hunc modum ſi errores ſuos non agnouerit modo, verùm & correxerit, ſi ſui magis quàm verbi Dei miniſtros improbos, & ſeditioſos à ſuis ditionibus omnibus exterminandos curauerit, ſi de ijs, qui Pontifices maledictis inceſſunt, quæ iuxta leges debentur pœnas expetiuerit, ſi denique fecerit omnia, vt omnes intelligant, ex animo ſibi dolere, quod ſuo, hoc eſt Chriſtiani Regis officio parum nauiter hactenus aduerſus hæreticos functa fuerit, nec vllam pro peccato ſuo ſatisfactionem recuſauerit, ad hunc modum ſi ſe geſſerit, nihil eſt, quod obſequens filius de patre plena viſcera charitatis habente ſibi non rectè poſsit polliceri.

Quantum citra Diuinam offenſionem facere. Stas. V. poterit, libenter in omnibus illi gratificabitur, nec vllum in ſe beneuolentiſsimi Patris officium requiri patitur.

ANTONII POSSEVINI SOCIETATIS IESV, *Alterum iudicium de Deſiderio Eraſmo, ad quem noui Ariani prouocant.*

PRIMVM dicam, quis nam fuerit Eraſmus, deinde cur in varios errores deciderit, poſtremò, quã meritò damnatus ſit. Hoc enim & oculis nouorũ Arianorũ aperiendis, q ad

eum prouocant, fortaſsis proderit: & alijs, ne plus nimio fides ijs adhibeatur, retegendis conducet, qui quoniam neque ſolidis Theologiæ fundamentis innixi ſunt, nec vlla auctoritate publica muniti, cenſores eſſe voluerunt Eccleſiæ, meritò ab ea ipſa exploſi ſunt, ac tanquã vapor euanuerunt.

Vide in catalogo Illuſtrium Germaniæ ſcriptorũ. Eraſmus igitur Batauus ex ciuitatis Gondanæ Roterodamo vicinæ Parocho genitus eſt, qui eũ ex famula ſuſcepit, quã prægnantem, quò crimen celaretur, in proximam ciuitatem ablegauit, natus autem anno ſuperioris ſeculi ſexageſimo nono, obijt huius trigeſimo ſexto Baſileæ. Adoleſcens Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſe dedens profeſſus eſt monaſticen Canonicorũ D. Auguſtini regulariũ in Monaſterio Stein propè eandem Gondam Batauiæ oppidũ. Nouennio pòſt ſacris initiatus, & votorum ſuſceptorum pertæſus monachatum deſeruit, vaguſque per Europæ Academias obambulans, cùm æſtu humanæ gloriæ ferueret, ingenioque & memoria abundaret, plurima concepit, quæ quoniam vnus ipſe concoquere non poterat, neque verò iudicium aliorum adhibebat ad limam ſuorũ ſcriptorum, quantò plures edidit libros, tãtò crebriores cumulauit errores, maior futurus (vt Scaliger dixit appoſitè) ſi minor eſſe voluiſſet. Iul. Cæſ. Scaliger in fine lib. Poëtices. Siniſtro igitur (vt ita dicam) omne inter prima illa, vnde ſibi nominis famam conciliauit, Moriam edidit, Lucianum & Satyricos imitatus, ſacerdotij dignitatem, & decorum oblitus. Inde, vt ſollemne eſt equis freno ſolutis, atq; furentibus, vt quò licẽtiùs currunt, eò grauiùs huc illuc paſsim impingant ex cenſura Patrum antiquorũ, quam nulla fultus auctoritate legitima, (nec certè vera Theologia) ſibi temerè vſurpauerat, eodẽ ſuperbiæ typho lutulentos pedes in diuinos codices inſeruit, ac feneſtrã patefecit nouis Arianis ingentẽ, quemadmodũ Tranſſyluani miniſtri, vti alibi oſtendimus, teſtati ſunt. Vide librũ Authoris de Atheiſmis hæreticorum huius ſeculi. Cumq; hinc ſalibus & iocis amarulentis, illinc mordaci væſania bibliothecas ſuis partubus referſiſſet, inuecta eſt in animos multorum noua quędam eiuſ ſceptica doctrina, qua plures de Chriſto Deo, deq; alijs omnibus articulis fidei, (ſicùt illi primò cõtigerat) dubitarent. Has feces cũ plerįq; lamberent, Lutherus quoq; hauſit, vt non immeritò poſtea illud prodijt in vulgus: Eraſmus innuit, Lutherus irruit: Eraſmus parit oua, Lutherus excludit pullos: Eraſmus dubitat, Lutherus aſſeuerat? id que aliud: Ἠ ἐρασμος λουθηρίζει, ἢ λουθηρος ἐρασμιζει. hoc eſt, vel Eraſmus Lutherizat, vel Lutherus Eraſmizat. Vide librũ de Atheiſmis. Sic & Lutherus Sanctiſsimam Trinitatem, & cum hoc Caluinus Chriſtũ verbum & Deum, & alij diuinas omnes perſonas impetere, reliqui audacter & blaſphemè pernegare ſunt auſi. Ac quum Eraſmus addubitaſſet de Euangelij D. Marci auctore, atq; inſcriptione, erupit clanculũ Muſculus, qui poſtremũ D. Marci caput arrodens abſcidit. Andreas Muſculus. Accũ Lutherus Apocalypſim D. Ioannis impiè dãnaſſet, Eraſmus eãdem à nouo Teſtamẽto trũcauit, & vtrq; celeberrimum de ſanctiſsima Trinitate ſ vnitate teſtimoniũ ex priore D. Ioan. Epiſt. eraſit, non inanẽ apud Arianos gratiam ſibi conciliantes, ac ſi aſcitiũ, & aliundè, (vt Ariani quõdã dicebant) ab homouſianis fuiſſet intruſum. Paraphraſes itẽ Eraſmus in Euangelia edidit, quæ magnis ſcatent erroribus: quos qui noſſe velit, Natalem Bedam Theologum Pariſienſem præter alios conſulat, qui de ijs, vti & de Iacobi Stapulenſis erroribus librum ante aliquot annos conſcripſit. Vt verò Satanas per præceps Eraſmi ingenium viã ſibi pateſaceret ad infirmandã Apoſtolici ſymboli fidem, in ltio Præfationis eiuſdẽ Paraphraſis in D. Matthæum Eraſmus cõſtanter fatetur, neſcire ſe, num Symbolum illud ab Apoſtolis manauerit. Id tamen affirmant veteres Ruffinus, D. Auguſt. & alij. Ruffinus expoſitione in ſymbolum Apoſtolorũ. Auguſt ſermo 1. do. mi. Palmarum. De Patribus autẽ, cùm ſibi eandẽ cenſoriam notã ſumpſiſſet, & extra fines humaniorum literarum exiliret, mirum eſt, quàm multus ſuit in lapſibus, dum præter Diuos Cyprianum, Hilarium, & reliquos Beatos quoque Hieronymum, & Auguſtinum, quaſi ab ipſmet ipſos auellit. Extant Mariani Victorini Reatini ſcholia in D. Hieronimum, qui bus ſexcẽtos, & adeò plures Eraſmi in eius patris epiſtolis cõmiſſos lapſus redarguit: quæ poſtea reſtitutæ à Paulo Manutio prodierunt in lucem. Percenſet Hieronymus Torrenſis Societatis noſtrę Theologus plures locos ex Diuĩ Auguſtini operibus, in quibus Eraſmus non tam videtur hallucinatus fuiſſe, quàm malignè iudicaſſe. Hieronymus Torrenſis in præfat. in confeſsionẽ Auguſtinianã. Nam & quod duos de communi vita, & moribus clericorum tractatus vtiles originem, & inſtitutã vitæ monaſticæ continentes ſuſtulerit, quos inter illius Patris opera Poſidonius, qui quadraginta annos cum B. Auguſtino (vſque ad eius nempè mortem) vixit, ſuo adſcripſit indiculo, non adeò mirandum eſt, cùm vix vllus vnquam Apoſtata, & qui cucullam excuſſit, potuerit eiuſmodi ſcripta æquo animo ferre. Videat Catholicus Lector, quæ ſcripſit Ricardus Cenomanus Theologus Pariſienſis; contra cenſuram Eraſmi aduerſus regulam Monachorum à Diuo Auguſtino conſcriptam. Tõ. 1. operũ D. Auguſt. in ſine impreſ. Pariſijs. Nec verò Eraſmus intra iſtos limites ſeſe continuit, ſed modò aiens, modò negans, infernum cœlo miſcuit, ac Socratem, Eraſmus in Purgat. aduerſ. Lu ther.

Tul-

In Collegio naufragij nomine Adolphi.

Vide Petri Caniſij op⁹ Marianũ, vbi de Eraſmo plura.

Tullium, atq; alios tũ Græcos, tum Latinos tantũ non ab inferis excluſit: per dilucida tamen interualla (cùm antea de Beata virgine indignißima garriuiſſet) in ſe rediens, votũ nuncupatum ei Laureti perſoluit, & hymnos Latinè ac Germanicè à ſe cõſcriptos in eius laudẽ, & inuocationẽ edidit, & Ioãni Iung Canonico, atq; in ſpiritualibus (vt aiũt) vicario Friſingenſi dicauit. Hęreticis aũt modò blandiẽs, modò ſtylũ aduerſus Lutherũ acuens, de eo ſcripſit hęc verba: Hic homo nihil crepat niſi Satanas, diabolos, laruas, lamias, megeras, aliaſq; voces plus quã Tragicas. Quæ cũ Eraſmus ſcriberet, data interim Catholicis (licet callidè) ſpe reſipiſcentię, iudiciũ Eccleſię aduerſus ſe nõ ſemel declinauit. Sed interim dũ bona de ſe polliceretur ſiue Bedę Natali, ſiue Thomę Moro Anglo martyri, à quibus admonitus fuerat, vt exemplũ D. Auguſt. ſecutus, quę minus orthodoxè ſcripſerat, ea retractaret, nec tamẽ vnquã promiſſum præſtitiſſet, tandẽ acerbũ diem obijt, relicto quidẽ nomine, ſed pleno crimine: quare & pleraq; ipſius ſcripta, vt erat commeritus, proſcripta ſunt, & vtinam eius anima requiem inuenerit.

Hæc cũ ita ſint, intelligunt iſti, qui putãt maximum neſcio quẽ, & tanquã oraculum fuiſſe habitum, vel habẽdum Eraſmum, num meritò ſiue alij, ſiue ipſe meis ſcriptis Rhetorẽ illum pluſquã Theologum vocauerimus: quãúe cauendum ſit iſtorũ iudicium ſequi, quorum audacia, & à nominis claritate, pfecta confidẽtia pręcipites illos egit cũ plurimarum animarũ diſpẽdio, atq; pernicie. Quod ſi quis (poſtquã hucdeuenimus) velit aliorum noſtri temporis Theologorum ſobriè ſapientium iudicia, & labores in Patribus ſuſceptos pacatè perpendere, iſtoſq; ſemicatholicos (vel itẽ aliquos prorſus hæreticos) Paraphraſtes cum ijs cõferre, optima quęq; de eo ſperare auderem. Ecquis enim ſi Iacobi Pamelij edita ſcholia in Tertullianum, cum ijs, quæ B. Rhenanus ſcripſerat, aut eiuſdem Pamelij de operibus D. Cypriani, vel Victorij Reatini, quẽ paulò ſuperius nominaui, iudiciũ de Epiſtolis D. Hieron. cum eo, quod tulit Eraſmus, contulerit, clariſsimam lucẽ in ijs, præ iſtorũ denſiſsima caligine, non videat? Extant duorum Torrenſium Theologorum noſtrę Societatis, alterius cui nomen Hieron. in libros D. Auguſtini, alterius aũt cui nomen Franciſcus in veterum Pontificum Epiſtolas vtiliſsimi labores. Prodierunt item confeſsiones collectæ ex Sanctis Ambroſio, atq; Hieron. B. verò Irenæum emendatum, & cum declarationibus eruditis Franciſcus Feuardentius: D. Gregorium Nazianzenũ, Bilius: alij alios edidere purgatos à mendis, ſi quæ in eos ex antiquorũ amanuẽſium errore, vel ex recentium Typographorum lapſu, irrepſerãt, & alij quoque alia præſtitere. Qui labores vt acre ingenium & Chriſtianum pectus redolent, ſic contra facilè monſtrant, quã deteſtanda rabie, vti & craſsiſsima rerum antiquarum ignoratione hæretici gloſſemata, cenſuras, argumenta, coronides, falſatos indices, appẽdices, corrollaria, caſtigationes, Antidota, ſexcentaq; alia ad auertendas à veritate hominum mentes contexuerunt.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV,

EXAMEN PICARDICAE SECTAE, QVAE MIXTA

EST EX LVTHERANIS, CALVINIANIS, & Anabaptiſticis hæreſibus.

ETsi Picardica Secta radices in Boemiæ Regno, atq; in Morauia ſatis altas egit, nõ erat tamen ita omnibus (ne ipſis quidem Boemis) cognita ſeu Venceslaus Sturmius Societatis

Anno 1582.

noſtræ Theologus, cùm ante quadrienniũ Litomiſlij, quę Boemię ciuitas eſt, patria lingua librũ de illa ſatis grandẽ, atq; eruditum, edi curaſſet, inconſtantiã, & impietatẽ eius ſectæ patefecit, ac mirificè perſtrinxit. Ex eo igitur potiſsimũ, deinde & ex ipſis Regũ Boemię edictis, quorũ authographa vidimus, ea quæ huc ſpectant paucis attingam.

Picardici Valdenſes, quos in Boëmia Boleslauienſes fratres appellãt, de ſuis dogmatibus perſæpè ſecum ipſi pugnârunt: quę vna res ſatis oſtendit, à Deo, qui vnus, & cuius vna Eccleſia, & vna fides eſt, Picardicam ſectam haud eſſe profectam.

Etenim cũ ſcriptis, & cõfeſsionibus quaſi ſupplices cõtinenter rogẽt, vt ſibi certior, & magis ſalutaris doctrina oſtẽdatur, quã libẽter (vt inquiũt) ſint amplexuri, cõuincũtur & ad ſanã doctrinam nunquã perueniſſe: & iſta hypocriſi Catholicam fidem tanquã iugum excutere, atq; hæreſes alias omnes (id quod faciunt) præ ſua deſpicere.

Porrò inter Picardos ij doctiores habẽtur, qui Lubanczium (ſic vocant) oppidũ Morauiæ incolunt, quos conſtat ne Latinè quidem nouiſſe, atque originem ſuam, vt ab hominibus à fide Catholica, ſic ab omni pietate alienis duxiſſe. Neq; enim ipſimet diſfitentur ſe initio à Rokizana Boemo Parocho, atq; ab eius aſſeclis ſacerdotibus grauiſsimis erroribus, de quibus ſollicitam (vt aiunt, ſi Deo placet) cõſcientiam gerebant, fuiſſe liberatos: nempè cùm ex ipſius Rokizanæ conſilio libros, & ſcripta Petri Kelſicenſis attentè legiſſent.

Vide pag. 70 & 71. Sturmij.

Sturmius pag. 41.

Atqui poſtea Rokizanam hoc ornant elogio, quòd homo ſuperbus ſibi in doctrina non conſtiterit, ne propter veritatem Dei perſecutionem pateretur, eiuſq; opera factum eſſe aiunt, vt fraudulenter Taboritæ homines ſancti & pij (ſic eos vocant) ſunditùs extirpati fuerint.

Fol. 81.

Præterea & ipſe Petrus Kelſicenſis quẽ Ducem in religione conſtituerunt, ſequentes errores immanes docuit.

Notate Principes.

I. Nullos Chriſtianis Magiſtratus eſſe gerendos in Republica.

II. Non eſſe ad prophanos Magiſtratus ob ſui defenſionem confugiendum.

III. Nec fures, neque latrones in vincula conijciendos, aut plectendos eſſe.

IIII. A Chriſtianis nec pendenda tributa, neque operas Dominis eſſe præſtandas.

Præterea damnauit omnes leges humanas, Imperatorũ, Regũ, Prouinciarũ, & Ciuitatum. Deniq; ſpreuit oẽs ordines Patricios, & Equeſtres, ac quoſcũq; nobiles, quorũ etiam imagines contemptim varijs additis ludibrijs, qui eum ſecuti ſunt, pingunt.

V. Perniciosiſsimè verò Iidem cum illo docent infantes ad futuram fidem, & ad futuram remiſsionem peccatorum eſſe baptizandos, quaſi dum baptiſmus cõfertur nõ conferatur eodem tempore & peccatorum remiſsio, & fidei donum.

Præterea blaſphemant, Baptiſmum infantibus illis, quibus fides propria & aliena ferre non poteſt auxilium, nequaquã prodeſſe. Ex quo per iſtos efficitur, infantes licet baptizatos, reuera tamen per baptiſmũ neceſſe participes Chriſti, neque ex ſancto Spiritu renaſci, nec peccati originalis culpæ, ſiue reatus remiſsionẽ aſſequi. Quare ecqua iſtis ſine baptiſmo erit via ſalutis? ſed & ipſimet Picardi non negant Baptiſmo verum Chriſtianum non effici: quamobrem eos, qui ante vſum rationis, atq; (vt ipſi loquuntur) ante annum duodecimum moriuntur, dãnari putant. Item infantem credunt in hæreſi natũ, eſſe rebaptizandũ. Et ad eas redacti inſanias, vt neq; baptiſmum, nec alia ſacramenta quidquam in homine exiſtiment operari, opus eſſe aiunt, vt ante baptiſmũ, atq; ante alia ſacramẽta, per propriam fidem quis iuſtificetur. Hinc igitur Chriſti & ſapiẽtię, & inſtituto, & merito paſsionis, maxima infertur iniuria.

Fol. Ee. 3. & 4. & 5. & clarius fol. K & 7. & ad 2. K 4. K 6.

Quod ſi quis de ijs quærat, cur igitur ipſi baptizent infantes? Reſpondent. Vt obligentur parentes, & adſciſcantur ſuſceptores, qui baptizatos in fide, & bonis moribus ad annos vſque diſcretionis inſtituant, donec propriam fidem, per quam iuſtificentur, ꝓfiteri queant. Sic iſti nouã ſuſceptorũ & baptiſmi adhibitionẽ pepererunt, non ad regenerationẽ, ſicut Chriſtus inſtituit.

Sturmius pa. 201. & 203. 211.

Sturm. pa. 19. 206. 310. 313.

Illud autem aduertendum eſt (vt ſibi nunquã falſitas conſtat) plures iam fateri ſeſe ab illorum ſuorum Apoſtolorũ orbita, ſeu potiùs cœcitate deflexiſſe. Recenti enim confeſsione edita errorem de Baptiſmo retractârunt. Fatentur enim ſe ex ſcripturis deniq; intellexiſſe iterationem Baptiſmi in Eccleſia non eſſe neceſſariã. At ſanè potuiſſent ante 1500. annos ab Eccleſia Catholica hanc veritatẽ doceri. Et vt poterant edoceri, ita corrigere apertè deberent, iſtũ de Baptiſmo infantum errorem, niſi cũ iam illum non doceant, (& tamen callidè occultent) ſubdolè alios in ſuorum maiorum pedicas incautos trahunt.

Anno 1574 art. 12.

Quod verò adhuc in eodem errore verſentur, teſtatur præfatio eiuſdem nouæ illorum confeſsionis, cùm ſuæ ſectę originẽ ſcribũt. Hi enim ſunt (inquiũt) noſtri Principes, auctores, & maiores, quorũ doctrinã, & pia ſtudia hactenus imitamur. Hæc illi.

Confeſsio Anno 1574 edita, pa. 6.

Et liquidiùs in confeſsione Regi Ladiſlao oblata aſſirmant, Baptiſmum maiore cum certitudine eſſe in hominibus ratione vtentibus. Verũ enimuerò Eccleſia & credit & credendum præcipit omnes infantes in nomine Patris, Filij, & Spiritus S. aqua ſalutari ablutos, ſi in illa innocentia, antequam mortaliter peccare poſsint, ex hac vita deceſſerint, certiſsimè vitam conſequi æternam.

Anno 1507 Pag.

Præterea eãdem confeſsione Picardi omnes homines in peccato concipi, & naſci, & natura filios iræ fieri dicunt, & eius peccati fructum eſſe æternam damnationem.

Anno 1574. art. 4. pag. 12. & 13.

Quòd autem Sacramenta nihil (vt blaſphemant) in hominibus operentur, ac propterea opus ſit ante baptiſma iuſtificari, extat eorũ ſcriptum, quod ita habet. Fratres noſtri ita docent, ꝙ Sẽacramta per ſe, & ſe ipſis, ſeu externo illo opere, (porrectione videlicet, & acceptione, vel vſu) nulli, qui non ſit prius per Spiritum S. viuificatus, & qui (vt dicunt) bonos motus in ſe non habeat, præbeant gratiam, neq; iuſtificantem neq; viuificantem fidẽ, atq; ita non iuſtificetur in ſpiritu, neq; regeneretur. Itaq; & hunc ſi diſceſſerit ante annos diſcretionis eſſe damnandum opinantur.

De hoc vide art. 11. de ſacram. in commu ni pag. 55.

Addunt

Addunt impium, & peſtilentiſsimum errorem aduerſus Sanctiſsimam Trinitatem. Dei enim opera ita ad extrà ſecundũ diſtinctas perſonas diuidunt, & opus creationis autumant adeo peculiare eſſe Dei Patris, vt id neque ad Filium Dei, neque ad Spiritum S. vllatenus ſpectet: Ex quo efficitur tribus Sanctiſs. Trinitatis perſonis, non eandem eſſe Deitatem, non eandẽ naturã, non eandem poteſtatem, non eandem ſapientiam, non eãdem coæternã Maieſtatem, ſi quidẽ diſtinctas formas, & naturas habeant neceſſe eſt, quorũ operationes & actus diuerſi ſunt. Ecquid autem iſti aliud agunt, quàm quod filium Dei & Spiritum ſanctũ ſua Diuinitate ſpoliant, atq; ita latiſsimè viã ad Arianiſmũ ſternunt? Cæte-
Pag. 170. rũ Picardi ſua confeſsione de fide Sanctiſs. Trinitatis apertè hoc, ꝙ diximus, enũciãt.

Anni 1574. art. 3. fol. 9. Negant itẽ verum corpus, & ſanguinem Chriſti eſſe in ſanctiſs. Sacramento altaris.

pag. 331. Accedit eorum dubitatio in fide, ipſaq; ignoratio neceſſariorum ad ſalutem articulorum. Etenim reſpondentes ad tertiũ Lelicenſium ſcriptum, narrant inter ſeſe ortum eſſe diſsidium, in primis: Num iuramentum à fratribus exigendum ſit. Deinde: Num qui Magiſtratum gerit, locum in
Fol. 70. Eccleſia, & ſalutem conſequi poſsit? Neq; enim multò antea exiſtimabant barbaros eſſe, idololatras, ac paganos, qui Rempub. adminiſtrant. Quos errores reliquorum ſuorum fratrum agnoſcit Lucas quidam, reſpondens ſcripto alterius, quem ſua lingua vocant Kalencz, anno huius ſeculi 23. eaq; reſpõſio Boleslauiæ edita eſt, in qua ij-
Fol. 23. & 5. cap. 3. dem errores extant, ſe verò, inquit, iſtũ errorẽ emendaſſe, deq; eo pœnitentiã egiſſe.

Fol. 47. Præterea ſcriptis cõtra Lelicenſes editis apertè aſſerunt, ſe dubitaſſe, quidnã de cœna Domini eſſet credendum, cũ enata fuiſſet inter Taboritas ea de re, & alios ſacerdotes acris diſſenſio. Sic enim eorũ quinquaginta in ſyluas, & montes Ziambergenſes ſeſe cõtulere, homines rudes, & prophani, tanquã ad neſcio ꝙ Synodi genus de tota
Fol. 51. re deliberaturi: id quod ſcripto cõtra Lelicenſes ipſimet recenſent. At & fatentur ſe proceſsiſſe ab illa Huſsi parte, in qua ſacerdotes vtrãq; ſpeciem porrigentes Catholicæ Eccleſiæ ritus, & myſteria celebrant: Ecquis igitur (bone Deus) vno momento tan tam rudibus, neq; verò vel Epiſcopis, vel ſacerdotibus, nec legitimè vocatis tradidit facultatẽ docendi, & adminiſtrandi Sacramenta, atq; eos recipiendi, quos ſacerdotes ementito nomine creabant, ſiue quos ad ſe ipſos ſeducebant? Si quis autem ei ſectæ ſe addixiſſet, hunc iterum eſſe baptizandum, deinde Infantes baptiſmo initiari in fidem futuram, & remiſsionem peccatorum futuram, atq; alia eiuſmodi commenta impia (vt & ſuperius diximus) commenti ſunt.

Cùm autem maiores illorum docuiſſent in Eccleſia eſſe ab ipſo Dei filio ſeptẽ inſtituta Sacramenta (quòd ex eorum confeſsione edita, & Regi Ladislao oblata liquet) poſtea reſpondentes contra Lelicenſes, duo tantum eſſe aſſerunt ad ſalutẽ neceſſaria à Chriſto: cætera verò quinque ab Eccleſia ſancta ob miniſterium multorũ ſingulare conſtituta, quæ cùm veritati inſeruiant, hæc ſeſe nomine conſtitutionis humanæ non reijcere: Neque verò hîc conſtiterunt. In decreto enim articulo, vbi quærunt, ecquis inſtituerit Sacramẽta, ſcripſerunt tria à Chriſto fuiſſe inſtituta, reliqua verò ſuam veritatem, & dignitatẽ ex tribus alijs conſequi. Nempè Ordinem ſacrum, Matrimoniũ, & extremam vnctionem, quæ tribus alijs contineantur, quæq; ſuo tempore ſint neceſſaria, & ad ſalutem vtilia: Verũ illud omittunt, num fuerint à Chriſto, an ab hominibus inſtituta. Deinde eodem decreto vbi agunt de miniſterio ad ſacram vnctionem octo docent eſſe Sacramenta: Sic enim aiunt: Notum ſit, quemadmodum rationem de Sacramentis, ex R. Magiſtri ſcripto ſubducentes, nos octo Sacramenta credimus vſque ad extremã vnctionem. Hac verò (aiunt) vſos fuiſſe initio, ſed denique omiſiſſe: poſtea verò ob varias cauſas diſcutiendum iterum ſuſcepiſſe, an ea vti deberent.

Anno 1574. art. de numero & differentia Sacramenti, fol. Num. 2. Fol. 287.

Nota.

Quo iudicio abſoluto vnctionem ſuſtulere, niſi quis eam neceſſariò cupiuiſſet, potiſſimũ is qui egeret teſtimonio remiſsionis defectuũ, qui ratione ſenſualitatis (vt vocant) corporis profluxiſſent. Sic pro ſua libidine numerum, eſſentiam, vſumq; Sacramentorum mutare ſunt auſi.

At nondum finis; Paruo enim Catechiſmo tam docent duo tantùm eſſe Sacramenta, Baptiſmum, & Cœnam ab ipſo Chriſto eſſe inſtituta. Et olim dicebant malum ſacerdotem Sacramenta polluere, reſponſione edita aduerſus Lelicenſes. Poſtea in Confeſsione tradiderunt res iſtas miniſteriales ex ſe non conferre ſanctitatem, ad quarum adminiſtrationẽ, ſi malus ſacerdos acceſſerit, eas pollui dicunt. Fol. 44. Anni 150. fol. N. 3.

Verùm aduerſus hoc rurſum hac noua Confeſsione aſſerunt Sacramenta vim ſuã nunquã amittere, ſed ſemper eam ex Chriſti inſtituto retinere, ſiue probus, ſiue improbus ſit ſacerdos, ſiue hypocrita, ſiue occultus peccator. Artic. 11. fol. 70.

Quãobrem aliquãdo docẽt Sacramẽta eſſe vera, nouãq; generationẽ ex virtute Dei, & remiſsionẽ peccatorum cõferre, idq; virtute ſibi in Chriſti ſanguine data operari.

Quanta autem ſit diſtinctio inter nouæ & antiquę legis Sacramenta docēt eo ſcripto, Fol. 44. 92. 106. 259. 288. quod contra Lelicenſes ediderunt.

Rurſus alibi his contradicunt, Sacramenta, aientes, nuda eſſe tantùm ſigna, inuiſibilis gratiæ, & promiſsionum Chriſti, quare & cum circumciſione, ac cum alijs veteris legis myſterijs comparant.

Anni 1574. Quodq́ue Sacramenta nihil in homine operentur, neque nouam generationem, art. 11. fol. 54. neque remiſsionem peccatorum. Vide nouam eorum Confeſsionem de Sacramen- Fol. H. L. 1. tis in communi. Librum item de iterando Baptiſmo. Denique in articulo decreto de ſacro miniſterio baptiſmi iterando.

Accedit ad hæc omnia, fraus, & Inconſtantia in mutilandis, mutandiſq́ue quot ſubinde aut à maioribus ſuis libros acceperunt, aut Ipſi ediderunt. Verbi gratia: Ex- Anno 1521. tat bis de iterando baptiſmo liber, primò Belæ impēſis Vlrici Velenſis, à Minchovv: Deinde iterum editus, ſed cui nec tempus, nec locum adſcripsēre. In vtroque autem magnoperè variatum eſt, tertiamq́ue partem primi à ſecundo edito abſciderunt.

Ediderunt quoque nouiſsimè nouam fi- Anno 1574. dei confeſsionem, quā tandem habeant ceu teſtem certiſsimum, & fideliſsimum doctrinæ, ac fidei Illius, quam à ſanctiſsimis (inquiunt) maioribus ſuis primis Eccleſiæ Chriſti repurgatoribus acceperunt. Proinde hanc volunt certiſsimam eſſe regulam, ac normam, ſecundum quam intelligantur tum maiorum ſuorum ſcripta, quæ vel huc vſque ediderunt, vel ſi qui in poſterū edituri ſint hi emendentur, & corrigantur. Attamen & hanc ipſam bis eodem anno cùm Boëmicè euulgaſſent in lucem, variè immutarunt, inuerterunt, auxerunt, id quod tum alibi, tum certè vno articulo duodecimo de baptiſmo liquet. Mira profectò regula, quæ nunc recti, nunc curūi formam accipit. Sed neque recti quicquā ea habet, quippè quod inanem gloriam & lucrum quærunt, non quæ ſunt Chriſti. Itaque ad tempus, & ad rationem perſonarum ſeſe tantùm attemperant.

Quæ cùm omnia, idem Venceslaus Sturmius Theologus copiosè prodidiſſet, atq; optimè confutaſſet, ij veteribus exemplaribus omiſsis, & ſuppreſsis (quoad eius fieri potuit) alia edidere, eraſis, & immutatis quę contra ſeſe facerēt, Lutheranos, & Caluinianos in hac quoque arte imitati. Quāobrem nec habent quid reſpondeant, ſi quis de illis quærat, num Spiritum ſanctū, veráq; fidē maiores ſui habuerint: ſi enim habuerunt, cur fidem illorum iſti non ſequuntur? cur è contrariò libros & ſcripta eorum reformant? cur diuerſum ab illis dicunt, & quidem in regula fidei, atque vbi prorſus contradictoria proferuntur? Quod ſi Spiritum illi ſanctum non habuēre, cur pro patribus agnoſcunt? cur ſeſe illorum diſcipulos iactant? cur aiunt illos ad Papiſticam idolatriam repurgandam fuiſſe miſſos à Deo?

Et verò hoc magis eſſet mirandum, niſi Diuino iudicio ſic omnes ſolerent hæretici eadem prorſus facere, quorum alios arguunt, In quos illud rectiſsimè quadrat: Inexcuſabilis es, ô homo omnis, qui alium iudicas. Nam in quo alium iudicas, te ipſum condemnas. Sanè contra Lelicenſium ſcriptum vehementer illis indignātur, quod omnes (inquiunt) communitates, quę cum illis non conſentiunt, ſic ſpernant & damnēt, vt ſeſe ſolos à Deo miſſos glorientur. O miſeri (aiunt) ſeniores de Lelicz quantum facinus auſi eſtis? adeò licenter quamlibet factionem, quæ vos non audierit, ſcripturęq́ue ſacræ iuxta veſtris mentibus haud ſatisfaciet, pro Eccleſia Antichriſti ducitis, Fol. 165. & impiè condemnatis? Quid verò de Lu- Anno 1558. thero dicant, cui nec parcunt, extat in libro fol. 15. 52. edito aduerſus VVoitechum à Pernſtain. 53. 54. Quo in libro eoſdem Lelicenſes grauiſsimè obiurgant, quòd ob ſui ſingularem amorem proprium, (hoc eſt ſuperbiam) ſtatuerint, ſectam ſibi ab omnibus alijs ſegregatam, & diſsidentem. Ac verò temerè nouum ſacerdotium excitauerint, quod officijs, conſuetudine, ſenſu, (vt verbis eorum vtar) ab alijs prorſus ſit diſiunctum.

Quod quidem veluti crimen contra conſcientiam grauiſsimum vehementer exaggerant, quippè quod (aiunt) in Eccleſia pariat ſchiſmata & diſſenſiones: Hæc illi. At cùm ipſimet initio ſeceſſerint ab Eccleſia Catholica, nouoſq́ue miniſtros, & alia inſtituerint, ecquid ſceleris ſe patraſſe putauerint? Certè in confeſsione ſua fatē- Anni 1574. tur ſeſe ab omnibus alijs ſecreuiſſe alio impulſos ſpiritu, quàm Taboritas: nouamq́ue Prolog. fo. 6. feciſſe ſeceſsionem, quæ quidem quàm abſurda, & impia fuerit, Sturmius ipſe in Boëmico ſuo libro accuratè & doctè perſe- Pag. 61. vſque ad 93. quitur.

Atqui in eo libri Prologo quem aduerſus VVoitechum ſcripſerunt, huic vitio vertunt, quod cùm neque ſacerdos, neque Theologiæ Doctor creatus ſit, ſcripturæ tamen interpretandæ, & Eccleſiaſticarum rerum adminiſtrādarum ſibi ius vſurpet. Quę ſi à Catholicis obijciantur Picardis, quid dicent? Cæterùm nobilis ille vir, cur ad eiuſmodi fratres à Religione Catholica ſecedere noluerit, rationem reddidit fidei ſuæ, non autem ea ſibi vſurpauit, quæ Picardi viro conſtanti, & probo obiecerūt. Quaſi verò fratres iſti cùm ſint rudiſsimi artifices, & operarij, atque à ſtiua abſtra-

cti

ĉti potuerint ſacerdotium, & munus Epi-
ſcopale, ac ipſam Chriſti Domini auctori-
tatem ſibi vſurpare, & nouos Apoſtolos,
Epiſcopos, Sacerdotes, Diaconos, nouam
ſocietatem, nouos ritus inſtituere, ac verò
præſcribere pſeudoepiſcopis, & pſeudoſa-
cerdotibus ſuis, quanam ratione ſcriptu-
ram exponere, Sacramenta adminiſtrare,
& alia id genus facere debeant? Catholico
autem viro non licuerit fidei ſuæ rationē
reddere? Num autem ſacerdotes ſint ipſi
Picardorum Miniſtri, iudicium eſto om-
Sturmius nium, qui Theologica vel ſummis labijs
à pag. 108. degustarunt. Sturmius autem id fuſiùs, &
vſq; ad 133. doctè ſuo libro contrarium oſtendit aper-
tiſsimè.

Verumenimuerò, quando hæc non eſ-
ſent, quibus iſta ſecta à Satana profecta eſſe
manifeſtò deprehenditur, vel vnum ſat
eſſet, cùm dicunt, ſeſe credere, ſentire, do-
cere, quod docent, ſentiunt, & credunt om
nes Eccleſiæ, quæ poſt Lutheri tempora ab
vnitate Eccleſię Catholicæ ſeſe ſubduxe-
runt: cùm tamen notiſsimum ſit tot ſectas
inter ſeſe diſſectas planeque inuicem oppo
ſitas, cùm anathematibus ſeſe mutuò con-
fodiant, à ſolo Sathana agi. Quod autem
ita ſenſerint, & locuti ſint, extant eodem
Pag. 15. in libro aduerſus Voitechum ipſorum ad-
uerſus ſeipſos teſtimonium. Aiunt enim ſe
credere Eccleſiam Catholicam miniſteri-
alem eſſe omnem Chriſtianitatem ſub to-
to cœlo, ſuam verò vnitatem eſſe tantum
partem illius, velut & Romanam, Boëmi-
cam, Lutheranam, Zuinglianam, Calui-
Anni nianam, & alia id genus. Et confeſsione
1574. anni 1574. articulo octauo de Eccleſia ſan
cta ſic habent. Interim docent fratres no-
ſtri de ſua congregatione, vel vnitate ſen-
ar. 8. pa. 40. tire id, quod de alijs Chriſtianis paruis, vel
magnis vnitatibus ſentire decet, quod ea
non ſit ſola Eccleſia, ſed tantum pars eius
veluti fuit Corinthiaca.

Pag. 6. Ac tamen cùm hæc dixiſſent rurſus ſcri
pto ſuo contra Leſicenſes contrarium pro-
nunciarunt. Nempè memoratos hæreticos
inter ſe nec ſenſu, nec doctrina, neque in-
terpretatione cum ſacra ſcriptura eſſe con-
cordes. Quælibet enim (aiunt) vnitas Chri-
ſtiana ſcripturis ſacris, prout optimè norit,
vtitur: Nec vlla ex his ſectis moueri ſe ſi-
nit, aut doceri, vel ſacræ ſcripturæ expoſi-
tionem recipere audet, timens ne hac tan-
ta de religione diſcordia decipiantur ab a-
liquo.

Quî ergò fieri poteſt, vt inter has, quæ
non ſolùm inuicem, ſed inter ſeſe (vt oſten
ſum eſt) ſunt diuiſæ, ſit aliquis ordo, vna-
nimitas, concordia, charitas, & in primis
vnus Deus, vna fides, vnus verus ſacræ ſcri-
pturæ ſit intellectus? Quem ergo habe-
bunt ſpiritum ſapientiæ, intellectus, con-
ſilij?

Cùm olim Taboritę cum ſacerdotibus,
& magiſtris Pragenſibus (præter alios arti-
culos fidei) potiſsimum de corpore Chri-
ſti in venerabiliſsimo Sacramento conue-
nire nequiuiſſent, grauiſque inter eos diſ-
ſenſio per multos annos extitiſſet, mutua
item bella inter eos orirentur, omnes Re-
gni Boemiæ ordines ſub vtraque ſpecie
communicantes, nullis laboribus, vigilijs,
& ſumptibus pepercerunt, vt eos ad cōcor-
diam adducerent, nec tamen quicquam ef- Anno
fecerunt. Tandem Pragæ conuenientes ſta 1443.
tuerūt, vt ſabbato poſt feſtum ſancti Pro-
copij tam Taboritarum, quàm Pragenſiū
ſacerdotes conuenirent, deque articulis,
qui controuertebantur, colloquerentur.
In quibus autem conſentire inuicem non
poſſent, eos proximis comitijs poſt trium
Regum feſtum celebrandis ſcriptos propo Anni.
nerent. Ac quidquid in ijs ſecundum ſcri- 1444.
pturas, & ſanctos Patres in ſcripturis legiti
mè fundatos eſſet probatum: id omnes v-
nanimes admitterent, crederent, docerent,
neque verò alios ſacerdotes, Parochos, aut
Concionatores in ſuis ditionibus ferrent.
Idque ſub grauiſsima pœna: nimirum a-
miſsione ipſius cauſſæ, atq; adeò ipſius ho-
noris (vt dicunt) & famæ. Quę omnia pa-
ctis, conuentis, literis, iuramentis, ac pro-
priorum ſigillorum appreſsione, atque ap-
penſione ſe ſeruaturos inuiolabiliter mu-
tuò promiſerunt. Quod tamen poſtea in
irritum ceſsit: Valdenſibus & reliquis, per
talia conciliabula, iterum, atq; identidem
pacem quærentibus, & non inuenientibus.
Iam de hypocriſi, de baculo, & pera, de vo-
ce exili, de externa demiſsionis, & humili-
tatis larua, quibus antea vſi ſunt, donec e-
rumperent, ſuperuacaneum eſt loqui. Hęc
enim iam ita ſeſe prodiderunt, vt alię quo-
que hęreſes à Picardica metuant.

Itaque hinc viderint omnes, quibus
Picardica ſecta ſapere incœpit, quàm teme-
rè eam commendent, aut ad eam prono-
cēt, eam certè Synodis omnibus legitimis,
hoc eſt Apoſtolicę doctrinæ, quam vna ip-
ſa Catholica Eccleſia ſemper tenuit,
anteponere, aut delirum, aut
perfidum caput ſa-
pit.

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV EPISTOLA: DE NECESSITATE, VTILITATE, AC RATIONE DOCENDI CATHOLICI CATECHISMI. RAtiones item, *quibus inter ſummas quaſque difficultates diuinum negocium debeat & poſſit promoueri.*

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, ET ILLVSTRISSIMO DOMINO, DOMINO STANISLAO KRANKOVSKI, DEI GRATIA ARCHIepiſcopo Gneſnenſi, Legato nato, Primo Regni Poloniæ Principi, &c.

PLVRA etant, quæ nos in admirationem tui (Præſul ampliſsime) ſic rapiebant, vt immortales Deo gratias ageremus, te nobis tam acciſis rebus Archiepiſcopum, qui clauum huius regni ſpiritualem regeret, diuinitùs fuiſſe conceſſum. Nam præter peruigilem illam vigilantiam, qua res ſuſceptas promoues: ac præter impauidum illud pectus, quod quantælibet ruinæ feriant, non proſternunt tamen: præter denique caſtitatem & eloquentiam, quam vnam vel tuendæ Reipub. vel diuinæ voluntati exponendæ continenter adhibes, candor ille atque ſinceritas in rebus agendis faciunt, vt Deum, qui hæc tibi largitus eſt, & à quo eadem agnoſcis, inprimis in te ſuſpiciamus, & laudemus. At verò aſsidua iſta ſedulitas, qua vel quaqua verſum Catholicos & pios libros curas diſſeminari, vel vndequaque eruis, quos tuis ſumptibus in lucem edas, & meliora ingenia ad ſcribendum excitant, & ex quo fonte iſtam charitatem hauſeris, facilimè oſtendit. Quippé inexhauſtus ille diuinæ bonitatis fons, qui nihil vult, niſi, vt bonum in corda hominum dimanet, tibi iſtam mentem ſuppeditauit, quam tu facto exeris, vt ex capite in barbam Aaronis ſuauiſsimus fidei pietatiſq; liquor, vbique, id eſt, non in hoc tantùm ampliſſimo regno, verùmetiam ad omnes orbis Chriſtiani partes diffundatur. Quo in rerum genere, cùm multa perfeceris, certè quæ mihi nouiſsimè præcepiſti; vt ederentur in lucem, quo haberes in futura Synodo tua in promptu, quibus artibus facilè Sacerdotes & Concionatores, atque Gymnaſiarchas ad bene merendum de Repub. accenderes, ea vehementer animum meum affecerunt. Ac non vereor, quin Deus, qui facit, vt per ſuperiora deriuentur ad inferiora defluxus diuinæ gratiæ, effecerit, vt poſt celebrem illum Petri Caniſij Catechiſmum, quem mihi iubes vt Typographus prælo quamprimùm committat, ad tuas manus peruenerit Epiſtola hæc, quam mihi edendam miſiſti, Antonij Poſſeuini de Societate Ieſu, viri clariſſimi, de Chriſtiana & de noſtra repub. optimè meriti, & illa quidem ad rationem inſtaurandæ pietatis tam efficax: quàm ij quidem intelligent, qui eam ſemel atque iterum perlegent, verùm multò magis experientur, qui eadem, quæ ille proponit, quæque dudum in pluribus mundi prouincijs ipſemet exercuit, in rem conferent. Ad quam Epiſtolam cùm eiuſdem Antonij Poſſeuini rationes quædam verſarentur in manibus eorum, qui ſtrenuè pietati operam nauant, ac verò eædem ab illo quoudam in Gothia perſcriptæ, magnoperè faciant ad Catholicam fidem, inter ſummas quaſque difficultates latiſſimè propagandam, eas ego adieci, tuoque omnia nomini Illuſtriſs. dicaui. Itaque quæ de manu Dei per te accepimus, eadem & per te illi, ac tibi, vt eius tam primario ac fideliſsimo diſpenſatori offerimus: precati, vt cùm hunc annum veræ correctionis futurũ eſſe ſperemus (quandoqui-

doquidem Kalendariũ nouum à Summo Pōtifice Gregorio tertiodecimo, Patre noſtro Sanctiſsimo correctum, quaſi nos omnes admonet, vt noua fiant omnia) vetera omnia á tua iſta tanta prouincia & Diœceſi, ſi quæ irrepsêre incommoda, recedant, ac manipulos ampliſsimos in diuinum horreum reportes. Vale Præſul humaniſsime, Cracouiæ, die ſanctiſsimo Epiphaniæ Domini. 1583.

Reuer. & Illuſt. D. tuæ

Addictiſsimus ſeruitor.

Thomas de Plaza, Plebanus ad S. Stephanum Cracouiæ, Canonicus Vislicenſis.

SEQVENTIS EPISTOLÆ

PRAECIPVA CAPITA.

Neceſsitas Catechiſmi, pueros, atque adeò quoſuis non ſolùm rudes, ſed & doctos edocendi.

Exempla item ſummorum Theologorum; quibus præter eruditiſsimas alias rationes idipſum probatur: & obiectiones quædam etiam Gerſoni Cancellario Pariſienſis Academiæ olim obiectæ refutantur.

Vtilitas ſumma Rerumpublicarum; & extirpatio hæreſum; per Catholicum Catechiſmum, vbi aduerſariorum alia vaniſsima argumenta diluuntur.

Ratio docendi Catechiſmi; qua item Concionatoribus, quantumuis præſtantibus, plura perutilia proponuntur.

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV, EPISTOLA AD IVONEM TARTERIVM MAIORIS ECCLESIAE TRECENſis in Gallia Decanum.

DE NECESSITATE, VTILITATE AC RATIONE *docendi Catholici Catechiſmi; cùm à quibuſdam ea de re idem Decanus vehementer oppugnaretur.*

CAPVT I.

AGO Diuinæ bonitati immortales ex animo gratias, qui te legitimè certantem, ac benè currentem, impellat indies acriùs ad æternæ gloriæ brauium, dum tu operarius inconfuſibilis veritatem ſortiter tueris, & eam non modò in iniuſtitia non detines, verùm etiam candelabrum, lucens iſti ciuitati ſuper menſa proponis, vt videant. & glorificent Deum, ac Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Ergo macte pietate promoue, quod mouiſti: nec pectoris tui conſtantiã aduerſariorum impetus, quaſi irruẽtes fluctus deterreant. Flabit enim non ita multò pòſt benigniſsimus Dominus, & ecce trãquillitas magna. Quòd ſi, veluti docta, & mihi iucundiſsima Epiſtola tua, decimo tertio Kalen. Septembris data, ſignificaſti, laboras adhuc in remigãdò, ſcito necdum expedire, vt appellas ad portum: multiſormis enim Dei ſapientia vberiores ita percipit ſructus, pergitque virtuti tuæ occaſionem præbere, qua & omne os obſtruatur loquentium falſa, & aliquando immarceſſibilem, ac verò ſplendidiorem coronam patientiæ conſequare. Scis autem veritatẽ oppugnatam, ſed Chriſtiano conatu defenſam, altiores in multorum animis radices agere, tum victricem erupturam, cùm diuinæ diſpoſitionis maturuerit tempus. Quòd ſi quis ad eandem veritatem obſurdeſcit, per os infantium, qui Catechiſmum ſitiunt, modò clamantem, immenſa tamẽ illa Dei longanimitas tantò efficacior, & iuſtior apparebit, quantò ſæpiùs lucem recuſantibus obijcit, nec deſiſtit ingratis beneſacere, ſuo denique tempore ab ipſiſmet hoſtibus iuſtificanda: quorum æternum præmium eſſet in cælis, ſi ſaperent & intelligerent, ac veritati patrocinarentur.

Te verò interim iſta conſtanti perſeuerantia animum multis addente, ſpero fore, vt ſaltem id, quod maximum eſt, conſequamur: ne ſcilicet in noſtra cauſſa deteriores, aut imbecilliores habeamur, & ſimus, quã qui in peſtilenti ſua fuerunt hæretici, dum per tela, per ignem, ſalſiſsimum Catechiſmum quoquouerſum inuexere, maximo iſtius Regni malo, tacentibúſque tum, quãdo maximè loqui oportebat ijs, qui nunc, quando minimè expedit, contra veriſsimã & Catholicã inſtitutionem linguas acuũt, neſcientes quid dicant, aut quantum ſibi & alijs exitiũ parent: aduerſus quos, ſi quid pro re perneceſſaria, & cüi certa Regnorũ ſalus innititur, fuſiùs attigero, tu eò æquiore animo patieris, quò me identidem ad hoc præſtandum pro tua modeſtia inuitas.

Quod igitur aiunt, ſaluti Reipub. Chriſtianæ non meliùs conſultum iri, quàm ſi quiſque in qua enutritus eſt ſimplicitate permaneat, hoc vtique obijciendum erat hæreticis, quo tempore in arcem fidei Catholicæ adulterinis Catechiſmis primò inuaſerunt; at diſſeminato veneno, & latiùs vndequaq; ſerpente antidotum prohibere: quid hoc eſt, ſi non eſt animarum ſaluti inuidere, diuiniq́ue nominis propagationem efficaciſsimè (quòd in eis eſt) impedire? Nam præterquam quòd aduerſus generales Synodos, quarum ſemper (vt S. inquit Auguſtinus) ſaluberrima fuit auctoritas, aduerſus (inquam) Chriſti Domini Vicarium, ſanctiſsimoſq́ue & doctiſs. Patres ac Martyres, conſuetudinem denique meliorum Eccleſiarum pugnant ſanè haud ignorant, nec cœcum, neque claudum animal ſiſtendum eſſe coram Deo. Ac licet de Simplicium fide ſanctiſsimè, pieq́ue Eccleſia credat, arcet tamen à ſe, ac iuſtiſsimè damnat craſſam ignorantiam ea negligentium diſcere, quæ ad ſalutem pertinent: ſcitq́ue diuinam illam ſtare ſententiam, ignorans ignorabitur. Inde autem & publica ſymbolorum recitatio, & continens paſtorum doctrina in corona populi, & ſacrarum cerimoniarum vſus, inde tot ſcriptiones, tot exempla martyrum proponuntur, vt (quẽadmodum inquit Clemens) quæ malè colligauit ignoratio, ea pulchrè reſoluat agnitio: ſicut autem (ait) imperitia peritia ſoluitur,

uitur, & inuenta certa via dubitatio; ita illuminatione tenebras deleri neceſſe eſt. Tenebræ verò ſunt ignoratio, per quã in peccata incidimus, circa veritatem hallucinantes.

Verùm & illæ magni ponderis rationes ſunt, quas de neceſsitate ſciendi, quæ à nobis credenda ſunt, Beatus affert Auguſtinus: nempè, quòd iuſtus ex fide viuit: & cũ corde credatur ad iuſtitiam, confeſsio fiat ad ſalutem: eaq; fides, inquit, exigit à nobis officium & cordis, & linguæ: quemadmodũ in ſempiterna iuſtitia regnaturi, à præſenti ſæculo maligno ſalui fieri non poſſumus, niſi & nos ad ſalutem proximorum nitentes, etiam opere profiteamur fidem, quã ore geſtamus. Quæ fides, ne fraudulentis calliditatibus hæreticorum poſsit in nobis aliqua ex parte violari, pia, cautaque vigilantia prouidendum eſt.

August. 3 To. de fide & ſymbolo.
Abac. ca. 2.

Quòd ſi Baptiſmo inſtiatus, idem eſt, qui illuminatus, ſi illuminatus, qui ex tenebris erutus: quonam modò illuminatus ſit, qui adhuc ignorantiæ tenebris obuoluitur? eramus enim tenebræ, qui nunc debemus eſſe lux in Domino, ait cum Apoſtolo Clemens Alexandrinus.

Sed neque perpendunt, quid illud ſit, Induimini Ieſum Chriſtum, hòc eſt, vt omnibus modis eum reſeramus opere, exemplo; doctrina: qui quidem Samaritanam, Martham, cæteroſque propè innumeros interrogans, idque per dialogiſmum, an crederent, quæue & quanta eorum eſſet fides: quanam fiducia, & quonam modo orare, quid facere, timere, ſperare deberent, ipſemet optimus Catechiſta edocuit. Neq; in- quam, memoria tenent, quid illud D. Pauli ſit, vbi ſe, ait, dediſſe lac, tanquam infantibus: & loquutum de ſermone inchoationis Chriſti. Catechumenos autem eſſe debitores ſuis Catechiſtis in omnibus: adcò enim diuinum beneficium eſt ſpiritualia hæc tradere documenta, vt iure ſuo fideles in hacre paſtores, præter cœleſte illud & admirabile præmium, temporalia quoque hic in terris metere poſsint.

Rom. 3.
Matth. 19.
Mar. 10.
Luc. 18.
Matth. 25.
Matth. 5.
1. Cor. 13.
Hebr. 5.
Galat. 6.

Venio nunc ad reliqua, quæ tibi obijciuntur: ſiquidem etſi validis rationibus tuis coacti iam iſti non diffitentur, primis naſcentis Eccleſiæ ſeculis locum fuiſſe Catechiſmo erga baptizandos, eoſque iam adultos & pro captu humano tantorum myſteriorum capaces, haud tamen ferendum eſſe inquiũt, vt infantes & pueri ediſcant, quæ Catholico Catechiſmo continentur. Quæ quidem argumenta per ſe ipſa ruunt, ſi non dicam temporum neceſsitatem, quę noua nouis morbis remedia ſemper adhibuit, non ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ auctoritatem, nó teſtium ſacrorum nubem, ſed id tantùm, quòd res eſt, modò intueamur. Scilicet, initio naſcentis Eccleſiæ non adultos ſolùm, verùm etiam pueros, vt nũc fit, Baptiſmo in corpus Chriſti myſticum cooptatos. Quo conceſſo, cùm illius antiquiſſimæ Eccleſię conſenſum vnanimè videamus, vt quiſque Catechiſmo in Catholica Religione roboraretur, nemini dubium eſt, quin etiam erga pueros, quando Baptiſmi tempore nondum intelligerent, quę ab eis exigebat Eccleſia, neque adeò vllam penè vocem efformarent, pernece ſſariũ hoc pietatis opus per dialogiſmum exerceretur, cui & ſuſceptores, quaſi ſponſores, vti erant reſponſores, adhiberentur.

Baptizatos igitur fuiſſe Infantes antiquitùs, ac proindè cùm primùm fari potuerint, educatos in diſciplinã & præceptis Domini, teſtes grauiſsimi ſunt, S. Ignatius martyr, Dionyſius Areopagita, Iuſtinus martyr, aut quiſquis auctor fuit reſponſionum earum, quibus reſpondit ad gentilium quęſtiones, aduerſus Chriſtianos. Tertullianus, item & Origines; ac Concilium Gerundenſe. Iam Clemens Romanus, temporibus Apoſtolorum, & Diui ipſius Petri Succeſſor, diſertè monet eos, ad quos ſpectat puerorum cura, vt illos enutriant in diſciplina, & in ea, quam tu optimè in concione tua attuliſti νουθεσία τοῦ κυρίου: id eſt, monitis Dominis, atq; hoc in ipſa quidem infantia. Ait enim: docete eos à pueritia literas ſacras, & veſtras, & diuinas, omnemq; diuinam Scripturam eis tradite. Atque & illud deniq; adijcit: Si parentum incuria filij in vitia inciderint, rei animarum ipſorum fient: ac non animarum tantummodo rei, verùm & in cauſſa ſæpè ſunt, cur infantes moriantur, quod caſtigationis paternæ defectui S. Iuſtinus Martyr aſcribit. Quamobrem obſeruatione digniſsimum illud eſt, quod (aliam licet ob cauſſam) ad rem tamen noſtram facit: quodque B. Dionyſius Areopagita ſcriptum reliquit, infantibus, qui in diſciplina Domini non aluntur, accidere, vt caſum illum non genitum, vitaque ac luce carentẽ habituri ſint, quemadmodum qui nunquam perficiuntur, nec manibus obſtetricum tractantur abortiui, & emortui cadunt. Quod ſi ex ipſis Ethnicorum libris rationes petamus, mirum eſt, quod noſtri fidei lumine illuſtrati, ijque non indocti, clariſsimam lucem non cernant, quam Ethnici, ſolo naturæ ductu, viique veritatis impulſi intuentes, ſalutem Rerumpublicarum in hac vna reſitam, conſtantiſsimè aſſeruerint. Quod quidem cum duorum canum exemplo docuit Lycurgus, tum fecit, vt tritæ illæ ſententiæ proferrentur: aſſueſcere à teneris multum eſſe: dedocerique difficiliùs, qui

S. Ignatius ad Philadelph. Epiſtola 6.
S. Dion. Areop. in Eccle. hierar. c. de Bapt.
S. Iuſti. martyr in reſpon. 56. quæſtion. quas gentes propo. Chriſtianis.
Tertull. in lib. de Bap.
Orig. lib. 5. com in ca. 6. Epiſt. ad Rom.
Cõc. Gerun. c. 5.
Clem. ex conſt. Apoſtol. lib. 4. c. 10.
Iuſtinus martyr q. 10. ad orthodox.
Dio. 3. cap. Eccleſ. Hier.
Plut. in li. de diſcipl. puerorũ.

errorem hauſit, quàm omninò rudem doceri Sed & an non Ariſtoteles non parum, ſed totum eſſe, inquit in Politicis, qua quiſque à pueris doctrina imbuatur? An non, qui vbiq; vixerunt, ei, quem diuinum putabant cultum, operam tenera adhuc ætate dederunt Aegyptij, Perſæ, reliqui? Iam qui Philoſophi minùs obliti ſunt inſitę cuique legis, hoc ipſum docuere Pytagoras, & eius generis alij. Quantò magis Prophetæ, atque idem ipſe ante illos Deus, qui neminem Præceptorum ſuorum Ignarum eſſe, verùm etiam religionem Paſchatis doceri filios voluit? vt ſi cognoſci oportuit typum & vmbram, gratia veritaſque nouæ legis ignoranda à Chriſtianorum filijs nequaquam ſint. Hæc enim omnia contingebant illis in figura, ſcripta ſunt autem, ac proinde maturè item docenda ſunt ad correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerunt.

Virgil. Quintil. Ariſtotel. in Polit.

Exod. 12.

1. Cor. 10.

Sed agè (optime vir) cauſſam adhuc orphanorum & puerorum, alijs etiam rationibus & exemplis tueamur, vt vna cũ Domino conſtantiſsimè clamemus: Sinite paruulos venire ad Chriſtum: ſinite eos Catechiſmum doceri, ſinite qui ſcientiæ clauẽ habetis, eos Introire in atrium Domini, dũ paternæ reuerentiæ, obedientiæque vis in pectoribus illis hæret adhuc, dum ex tenera argilla vas faciliùs ducitur, quod ex dura non poſſet: dum denique (vel ipſo Ariſtotele teſtante) iuuenes faciliùs erudiuntur à lege. Tute enim experiris, quàm difficile ſit in cordibus, quæ diuturna peccatorum conſuetudine, totiuſque pietatis ignoratione obduruerunt, inſculpere hæc elementa doctrinæ.

Ariſtotel. Ethic. 2.

Quid verò in tam collapſa morum diſciplina agat deſideriorum vir? quam rationem tam attritis rebus, tam ruentibus ineat faciliorem, minuſque periculoſam iuuandæ Reipublicæ? Scilicet hoc vnum reſtat, vt à pueris inchoemus, & teneræ illæ Chriſti Domini plantę excolantur. Populi verò inprimis operum bonorum exemplo excitentur ad omne opus bonum. Hoc alloquatur pietas, charitas, diligentia, quando otium, inuidia, impietas, tanquam cunei ſeſe inſeruerunt in eorum animos ad findendam Religionem, ad dexteras patrũ in filios, horum contra parentes armandas. Quæ ſanè conſecuta non eſſent, ſi quæ peſtilentem hęretici Catechiſmi doctrinam ſolent præire damna, velut malorum denique omnium pręcurſores, & emiſſarij, ea non ſolùm, quaſi clauus clauo extruſa, verùm etiam orthodoxo Catechiſmo (quòd quidem facilimùm erat) cæteriſq; pijs operibus fuiſſent anteuerſa.

Et certè nullis cuniculis faciliùs Chriſtiana res labefactata eſt, quàm cùm ſiue peccatis alijs, ſiue potiſsimum veneno illo errorum iuuentus infecta, quantò maiores in ætate progreſſus fecit, tantò validiores concepit vires ad omne impietatis ac defectionis genus. Nã hęc ipſa ſunt (inquit vir ſanctiſs. Auguſt.) quę pædagogis & magiſtris, à nucibus, & pilulis, & paſſeribus, ad pręfectos & Reges, aurum, prędia, mancipia, hęc ipſa omninò, quę ſuccedẽtibus maioribus ætatibus tranſeunt, ſicut ferulis maiora ſupplicia ſuccedunt. Ita, inquam, nullis machinis concuſſa eſt vehementiùs Eccleſia, quàm cùm Iulianus apoſtata clauſit Chriſtianorũ ſcholas, impiorum aperuit. Et captiuitatem, clademque antiqui populi diuinarum rerum ignorationi aſcribit Propheta, ſiue potiùs per Prophetã Deus. Et alibi; impoſsibile (ait) eſſę benefacere, cùm didiceritis male. Faceturque idem acerrimi iudicij vir D. Auguſtinus, ſe adhuc puerum audiuiſſe verba de vita æterna promiſſa, altè autem retinuiſſe Chriſti nomen, quo tenerum ſuum cor mater in ipſo adhuc lacte cibauerat. Et D. Gregorius illud parentibus horribile affert exemplum pueri annum circiter quintum nati, qui in ſui patris gremio, cuius blaſphemijs cùm tenellę aurçs aſſueuiſſent, eas item ore ſuo pronuntiabat, à Satana palàm interemptus, & ad inferna deportatus eſt: vt cũ in tam teneram ætatem poſsit blaſphemię virus inſtillari, dubitandum nõ ſit, quin à multis adhuc pueris cœleſtium rerum elementa percipi poſsint, ac niſi percipiãtur, Satanę manibus obijciantur & tantùm nõ tradantur. Quæ quidem rationes Carolũ Magnum impulerunt, vt ſeminaria in Eccleſijs, ſcholaſq; propè templa inſtituerit, vbi ſerui, ingenuiq; religionem Chriſtianam cum diſciplinis docerentur. Epiſcopos autem ac Concionatores monuit, vt quę propriè (vtar eius verbis) ad ſalutem ducunt, exponerent. Summum ſcilicet dedecus eſt (ne dicã impietas) cernere à Turcarum pueris ediſci Coranum peſtilentiſſimam Maometis legem, à Iudæis autem, quorum adhuc cordibus hæret velamen cæcitatis, Biblia ſacroſancta perlegi ferè ab incunabulis: Origenis quoque tempore ſolita: hæreticos denique infantibus venenata dogmata ſub ſpecie pietatis propinare, quæ aut nunquam aut ſanè quàm difficillimè (vt experti ſumus) deponant. Fidei verò Catholicę rudimenta, quę facilimo ordine in Catholicis Catechiſmis traduntur à Chriſtianis ignorari.

Lib. 1. confeſs. c. 20.

S. Auguſt. lib. 18. de ciuit. Dei ca. 23.

Ierem.

Confeſs li. 1. 3. 6. Vide & 7. c. confeſ. lib. 1.

Lib. 4. dialog.

Cap. 68. li. 1. leg. Franc.

Concil. Aquiſgran. cap. 135 ſub Lud. Pio Imperat.

Concil Lateran ſub Alexand 3. c. 18. Concil. Latera. ſub Innoc. 3. cap. 11.

Concil. Trident. vbi de Semin. Orig. cant. init. ſup.

Iam verò quàm ſanum conſilium ſit, vt pueri vitiorum & hęreſeon calicem guſtẽt vſque ad fecem, priuſquam lac diuinę ſapientiæ bibant, iudicent: qui Chriſti ſpiritũ habent.

D. Hieron. ad Lętum.

habent. Quæ quidem rudimenta, ſi, cùm primùm infantes Eccleſiæ ſiſtuntur, credenda, aliorumq; ore quando ipſi fari nequeunt confitenda ad ſalutem ſunt: ſanè qui Chriſti diſcipulus dici vult, horreat ſi profeſsionem ſuam ignoret.

S. Gre. Nyſſen. in lib. de profeſ. Chriſtiana.

Quod ſi Catechiſmus vnicuique neceſſarius eſt ante Baptiſma, certè turpiſsimum eſt, neque ferendum, eo accepto profeſsionem ſuam non intelligere, ſicut militi ſi teſſeræ ſuæ vim poſt datum militiæ nomen neſciat. Quæ verò omninò docenda ſunt, ne pro lacte pueris ſolidior cibus detur, ſuo mox loco dicetur. Interea certiſsimum illud ſit, nihil rebus publicis melius poſſe contingere, quàm ſi cùm primùm ſolutis linguæ nodis puerile ſe ingenium vix explicat, tum in primis pro ſuo captu ad ſalutarem Domini doctrinam capeſcêdam & loquendã aſſueſcat.

S. Ant. 14. tit. 2. c. 4. & 5. Iauell. œconom. Chriſtianę in li. de tri plici Theolog. tract. 3. de regimine filiorum ca. 3.

Ita domus fundata ſupra firmam petram vix vnquam concidet, & cùm credita ſibi talenta maturiùs ad vſuram dare poterit adoleſcens, tum ab ipſo [p]atria non repercutiatur, quaſi contrarijs flatibus prauorum morum. Quod accidiſſe ijs, qui poſteriora & inferiora potiùs ſectati ſunt, quàm meliora, & pręſtantiora teſtis grauiſſimus eſt Auguſtinus.

Tom. 3. lib. 1. de doctrin. Chriſtiana Tertull.

Quòd ſi animantia rationis expertia ſolo naturæ ductu ad contrarias herbas accurrunt, vt ſagittas abijciant: certè venenatus error tollendus eſt præſenti antidoto, & exundanti perfidiæ à nobis, quibus ratio fideique lumen affulſit, doctrina orthodoxa tanquam ſolidiſsimus agger obijciendus eſt. Nulla verò ad hoc aptior ætas quàm puerorum, qui Chriſtianæ Reipublicæ ſemina ſunt, & portio Domini certiſsima. Quæ quantò recentiora vaſa ſunt, tantò diutiùs vbi ſunt imbuta cœleſtibus donis, odorem ſuauiſsimum ſeruabunt, Angelis, B. Virgine matre, Domino, qui ex eorum ore laudes cuplt, innocentiſsimæ ætati fauentibus.

Docet autem hoc natura, quę & agricolas afficit erga teneriores plantas, & omniũ acuit ingenium ad bruta quàm primùm vel cicuranda, vel ad laborem inſtruenda, non expectata maturiore ætate.

Ariſt. 2. Ethic.

Artes item quę ferè omnes faciliùs à pueritia diſcuntur, vt cùm in omnibus diſciplinis ſua ſint initia, ordo, cura: ij qui artium (vt D. inquit Gregorius) artem tractant, id eſt, curam animarum, hanc in formandis Chriſtianorum animis omninò debeant adhibere.

Cęterùm cùm firmiſsimè credenda ſint fidei noſtrę initia: fideique ſua ſint incrementa, neutrum faciliùs aſſequimur, quã cùm pueri vix vllo peccato, aut dolo grauiore occurrente ea ſugimus, & repetitis ſępè cogitationibus fouemus: cumque conſuetudo ſenſim ſit altera natura, vt ſi pro Catholica religione moriendum ſit, nec imparati, nec titubantes in fide inueniamur.

Ariſtot. Rhetor. 2.

Neque enim filiolus matris olim ad martyrium feſtinantis veſtigia tam properè fuiſſet inſecutus, niſi cœleſtia, & reliqua eiuſmodi perſępè ordineque percepiſſet, nec id parentibus auunculoque D. Dominici laudi datum eſſet, niſi paruulum erudijſſent, omni genere ſanctitatis, qui paulò pòſt vita, ſaceque diuini verbi tenebras Albingenſium depellens, ſplendidiſsimum orbi Chriſtiano intulit lumen.

In vitæ Lipom. Io. Garzo o. g. D. Dominici vitam ſcripſit.

Arcad. Honor.

Verùm neq; Sereniſsimi Reges (vt mittã nunc Ioſiam, Salomonẽ & cęteros antiquiores) tam pręclara pro fide, Iuſtitiaque potuiſſent patrare facinora, niſi parentes diligenti Sanctorum hominum doctrina teneras adhuc animas imbui curaſſent.

Ludouic. Paul. Aemil.

Diuum Ludouicum, quia puer ſapientiſsimam audiebàt matrem hęc verba ſępè pronuntiantẽ: vtinam fili mi potiùs morerere, quã capitale peccatum committeres: tanta inceſsit religio, vt nec ſanctiorem Gallia, nec rectiorem orbis terrarum habuerit Regem. De Athalarico omnia ſumma expectabantur, quandiu mater, & Iuſtinianus illum conſilio diſciplinaq; inſtruebant, ſed ab ijs, qui mundum ſapiebãt, cùm aſtu auulſus eſſet, voluptate, cœnoque vitiorum immerſus perijt. Adeò verum eſt, quod Heſychius inquit.

Heſych. cent. [illegible] ma 43. art.

Quemadmodum puer paruulus, nulliuſq; capax malitiæ, vbi pręſtigiatorẽ quempiã videt lętatur, & ſua ſimplicitate ductus illum imaginum effictorem ſectatur: ſic animum noſtrum, cùm ſimplex ſit & bonus, huncque in modum à bono ſuo Domino creatus, delectari illuſorijs ſuggeſtionibus Diaboli, & deceptum properãtemque id quod deterius eſt, pro bono amplecti. Vtinam igitur ipſorum ferè lactentium oculi, dùm virtutes quaſi ſigilla mollibus ceris facilè imprimuntur, honeſtiſsimis imaginibus (qd & Ethnici docuerũt) aſſueſcant, aureſq; perſonent, eorum recitatione, quæ ſanctiſsimi viri geſſerunt, potiùs quàm laſciuorum Poetarum (quę certiſsima adoleſcentum peſtis eſt) vel impiorum quorundam, vnde prius omni genere ſordium obſoleſcunt, quàm ſolidam vllam veram pietatis effigiem teneant.

Pla. 2. dialog. de leg. Ariſt. 7. polit. cap. 17. Plutar. lib. de educatione puerorum.

Nam & Plato (vt inquit Plutarchus) ſcitè ſubijcit nutricibus, ne cõmemorent pueris, qualiſuis fabulas: quod ijs ſine dubio tenerę mentes facilè corrumpi poſſunt.

Ceſſationem Catechiſmi docendi ſumma incommoda eſſe conſecuta.

Sed quæ conſecuta ſunt, quia ab hoc opere ceſſatum eſt, incommoda & damna, faciliùs quidem ſentiuntur, quàm amouentur. Nam & pueri, puellęque hæreticę nobiliſsimis Theologis inſultantes ſacra omnia execrantur: & per vicos publicè, & in ſtabulis, atque adeò

in ipſis templis adoleſcentuli, & plerique alij, licet Catholicum nomen gerant, audaciſsimè tamen Domini nomen blaſphemant, nullo interea, neque interiore, neq; exteriore cultu auguſtiſsima altaris myſteria proſequentes. Et quæ hactenus Græci φοβερὰ καὶ φρικωδέστατα, hoc eſt, tremenda & terribiliſsima appellarunt, noſtri ne ſancta quidem nominant: ſacerdotes exſibilantur: Magiſtratus deſpicitur: vt ſi quis ex Thracibus, aut Scythis venerit, ex operibus eos conſiderans, neſcio quales cogitet parentes, ſuſceptores, Gymnaſiarchas, Paſtores, (bonos ſemper excipio) qua pietate, qua religione?

Hinc alia Reipublicę calamitas, quam ſi quis intelligat, nemo eſt tã excors, quin hanc omni ſtudio docendi Catechiſmi prouinciam ſuſcipiat. Turcarum, inquam, cõtinuæ excurſiones ad venandas animas Chriſti. Hi enim cùm Chriſtianorum greges abducant in Africam & Aſiam, quid miramur, ſi fidem abnegent, dexteras paulò pòſt aduerſus Chriſtum Dominum armaturi, qui fidem pietatemq́ue non edocti, quid credant, vnde fortitudinem in tormentis petant, quomodo precẽtur Deũ, haud didicerunt?

Nec tamen quia multi abſunt à maritimis oris, ſpectare ad eos hæc cogitant, quaſi qui mercaturam exercent, non ineunt Societatem, commerciaúe cum illis; non perſæpè ad eos cõmeent, non ſæpiſsimè, continentis incolæ intercepti ad Turcas & Mauros, aut ad hæreticas Inſulas tranſportentur; vt ſi quo in loco doceri oporteat Catechiſmum, id in primarijs ciuitatibus perneceſſarium ſit.

Par etiam alterum calamitatis iſtius Regni genus eſt: Hæretici tot oppida, ciuitateſq́ue ceperunt: Catholici multi tum metu, tum imperitia tyrannidem, vafriciemq́ue illorum aut non ſentiunt iam, aut etiam laudant, quod præſentiſsimum reprobationis eſt ſignum. Ita quia non antea firma fidei ſundamenta in teneris animis iacta ſunt, procul à Chriſto nũc, procul ſunt ab Eccleſia. Mitto quàm multi ruerunt in Atheiſmum, vix vnquam reuerſuri, niſi benigniſsimus Deus extraordinaria illos miſericordia reſpiciat.

Atque hinc quoque fit, quòd baptiſmi vis, quę in ijs, qui iam adulti baptizabantur, haud obſcurè viſebatur, in paruulis noſtris non ita eluceat, quodq́ue cùm adoleuerint, non ita ſe exerat: parentum enim indulgentia prius implicantur vitijs, quibus contriſtatur in Baptiſmo acceptus ſpiritus, quàm religioſè ad pietatem reſtituantur. Quòd vt rectiùs fieret, & in Cœnobijs filij nobiliorum tradebantur inſtituendi, antiquis illis Sanctorũ Baſilij, Gregorij Magni, Benedicti temporibus.

Ephes. 4.

Accedit ad hæc omnia, ꝙ plurimi ſunt, qui cũ peruenerint ad ſummã ſenectutem, nec quid, nec quantũ ſit Cõfirmationis Sacramentũ didiciſſe, nec verò putare, ſe, vllius criminis reos dicant, ſi prudentes id, ac ſcientes omiſerint. Vt mirandũ non ſit, qui leuiſsimã alicuius hæretici impreſsionẽ ſenſerint, eos tam facilè de fidei ſtatu dimoueri, vt inde ſtatim prolapſi in omnes hæreſes, atque in eam, in quam Nouatus incidit perniciem incurrerint.

Quotus autẽ quiſq; Clericus eſt, qui niſi ab ineunte ætate quæ ad Chriſtianãm doctrinam attinent, eo quo decebat ordine didicerit, minorẽ ſanctis altaribus, quã tabernarũ, aut domeſticis menſis honorem non deferat? aut è quorũ cultu, ac mũditia, qui circũſtant animari ad pietatẽ cupiant, inde ſcandalum ſumat hæreditas Chriſti?

Ad Gerſonem venio. Hic quo tempore ſchiſmatis turbo peruertebat Eccleſiã, videns animarũ pacationem nunquam futurã, niſi quaſi ſeminaria iuuentutis inſtaurarentur, curam puerorũ ad fidem pietatẽq́ue inſtituendorum ipſemet ſuſcepit. Adeò (vt S. Bernardus ait) vbi amor eſt, ibi nõ eſt labor, ſed ſapor. Id igitur vbi diligenter aggreſſus fuit, ecce procellã obtrectantium, non ferentium tantum Theologum & Concionatorẽ, atq; adeò Pariſienſis Academiæ Cancellarium ad hęc quæ videbantur aut inania, aut vilia, aut laborioſiora, vel certè captui puerorum incommoda debere ſe demittere. Ille autem, vt ſicut fidelis ſeruus paruulos tueretur, quorum patrocinium Dominus IESVS ſuſceperat, tractatum edidit de paruulis ad Chriſtũ trahendis. Ac cũ in hac re ageretur ſpiritu dei, ſciretq; inflare ſcientiam, niſi intra humilitatis, & charitatis terminos contineretur, ab illo Domini verbo: Sinite paruulos venire ad me, &c. libellum ſuum aureum inchoauit, in quo plurimas affert rationes, quibus eſſe Theologis in ſanctum hoc negotium incumbendum pleniſsimè oſtendit. Verba Gerſonis hæc ſunt, quæ ſequuntur.

Auctoritate nobiliũ Theologorum, rationibus, exẽplis, eadẽ docendi Catechiſmi neceſſitas cõprobatur.

Vt res (inquit) recentes ſunt pro liquoribus optimi, nouellæ præterea plantationes quę ſequuntur leuiter, quò docentis manus deflexerit, omnia hęc ſecùs in ſenibus plenis dierũ malorum, quos citius frangas, quã flectas. Si poteſt (inquit Hierem.) mutare Aethiops pellem ſuam, & Pardus varietates ſuas, & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum. Quòd ſi iuxta deductionẽ hanc, reparatio Eccleſiæ & eius cultura initianda eſſet à paruulis (ſicut eſſet) vbi precor efficatiùs ſanctiſsimum

Gerſon. 2. parte ſuorum operum eodẽ tractatu cõſideratione prima.

opus

opus exercebitur, quàm in celeberrima ciuitate Pariſienſi? iſti enim ſunt paruuli, qui per vniuerſalem diſpergentur Chriſtianitatem. Eſſe quoque poterunt aliorum doctores, inſtructores quàm commodiſsimi; maximè domeſticorum. Ex hac præterea conſideratione conſequens eſt, nullum magis inimicari Eccleſiæ, & præparare omnia Antichriſto in demolitionem eius, quàm factò aut verbis, clàm, vel palàm obuiantem voci Chriſti dicentis: ſinite paruulos venire ad me. Deinde inter alia ſubdit. Paruuli nominatim tot quotidie peſsimis alloquijs vrgentur ad malum, & nullus vltrò contradicit. nec virtutum partes agit, pro incitamentis ad bonum. Denique paruuli dira ſame ſpiritus excruciati petunt panem, & nemo erit qui frangat eis, quin etiam obſtabitur frangentibus. Non ita docuit Chriſtus, non hæc egit. Nã in congregandis animabus cõparauit ſe gallinæ, qua nullum aliud animal erga fœtus ſuos (vt Auguſt. ait) magis infirmatur pietate, demittuntur alæ, plumæque hirtæ fiunt, raucеſcit vox querula, obliuiſcitur ipſa cibi, & incredibili ſupra vires animoſitate pullos tuetur. Et nos qui Chriſti ſectatores dici volumus, in hoc opere torpeſcemus? obſeruabimus tempora? menſibus totis quieſcemus? abſit. Inueniuntur autem plures modi reponendi paruulos in via ducente ad Chriſtum. Vnus eſt prædicatio publica, alius admonitio ſecreta, alius magiſtralis diſciplinatio: reliquus & hic Chriſtianæ religioni proprius, Cõfeſsio. Sẽtiat alius q volueri; ego in ſimplicitate mea iudico. Confeſsionẽ (ſi modo rectè facta fuerit) eſſe directricẽ efficaciſsimã ad Chriſtum. Hæc ille, qui cùm nonnulla reſpondiſſet, ijs qui frequẽtem peccatorum confitendorum vſum reprehenderẽt, eodem in capite ſubiungit.

Dicet aliquis mihi, vel alteri, operas ſuas circa paruulorum monitiones, vel confeſsiones impendenti. Stulto labore conſumeris. Cur ita? quia nimirum vel fingunt, vel mentiuntur, vel recidiuant ad vomitum. Sed reſpondemus, primò, ad vltimum, quia grandæuis etiam Presbyteris, quotidianus eſt reditus ad peccatum, nec propter hoc deſinunt confiteri, nunquid ſentinam nauis exhauriens idcircò deſerit opus, quia redit tantundem aquæ, quantum expulerit?

Et ne quis cogitet, hæc à Theologo illo ſuaderi tantùm rectoribus puerorum, audi ſequentia. Ideò (ait) ſi ruina multiplex immineat, quis admirabitur? Adeò iam indignum videtur apud multos, ſi quis ex Theologis, aut famatus in literis, vel Eccleſiaſtica dignitate præditus ad hoc ſe opus inclinauerit, præſertim circa paruulos: quod mihi (quia in talibus putor momenti alicuius) in fabulam & improperium ceſſerit. Et ſanè mihi videntur diſcipuli Domini adhuc tunc cœleſtium parum capaces, hac inſipientia laboraſſe, prohibentes paruulos offerri Chriſto, reputantes videlicet indignum eſſe, ſi tantus Magiſter & Doctor eorum Chriſtus huic humilitati ſubiaceret.

Cùm etiam ad hæc reſpondiſſet Gerſon, alia quæ ſibi à beneuolis obijciebantur, enumerat. Comminantur (inquit) vel mihi, vel paruulis, ne accedant ad me: & hoc alij multiplici ratione, ſignanter quadruplici id arbitrantur rectè facere. Allegant quippè diſparitatem morum mihi cum paruulis: allegant officij dignitatem occupandam ad maiora, dehinc cauſſantur loci, & temporis importunitatem. Poſtremò metuunt inſuetudinem ab æmulis calumniabilem.

Hæc cùm diluiſſet vir bonus, tandẽ ait.

Calumniabuntur (inquit) aduerſarij nouitatem iſtam, vel de curioſitate, vel de fictione, vel de infructuoſitate; vel de nimia leuitate, aut aliquod huiuſmodi. Hæc non mihi noua ſunt, ô amici chariſsimi, omnia dudum præcogitaui, & mecum ipſe peregi. Nam qualis vnquam fuit actio hominis cogniti, quæ vel repræhenſione, vel ſiniſtra, aut ſtulta interpretatione caruerit? Obſecro tamen per illam quam expectamus ſalutẽ, & obteſtor coràm pauendo tribunali iuſti iudicis Dei, quoniam nemo nouit quę ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt; quatenus iuxta regulam Chriſti, in hac re à fructibus meis me cognoſcant. Et ſi quid in doctrina, vel operatione falſum, impudicum, nefariumue deprehenderint, non refugio. Iudicer tunc lupus rapax in veſtitu ouium. Si autem fructus operis boni cernuntur extrinſecus, non damnetur poſtulo arbor intentionis de malitia intrinſecùs, alioquin peccatum incurritur temerariæ dijudicationis fraternæ, & ſcandalum ponitur paruulis; quorum aduentus per hoc ad Chriſtum nonnunquam impeditur. Portabit quiſquis talis erit, onus ſuum: ego liberatus extitero.

Hactenus Pariſienſis Cãcellarius. Quid de Catechiſmo Catholico dicturus, ſi puellas, tres, quatuorue annos natas (q non ſine lachrymis experti ſumus) audiſſet (quoniã fallaciſsimũ Caluini Catechiſmum edidiciſſent) fidem Catholicã publicè oppugnãtes, veritatiq; vix delibatas hæreſes ipſis Theologis opponentes. Quid Diuus Thomas? (Aquinatem dico) qui libellum ſcripſit aduerſus retrahentes homines à reli- S.Thom.

gione? Pati ſcilicet nõ poterat ſydus illud Eccleſiæ, paucos, qui à Chriſto vocarentur ad cœleſtia, à mundo retrahi ad terrena: quantò minùs tuliſſet pueros, & populos integros rudes, eſurientes, auocari à Catholica diſciplina, ſine qua concidat neceſſe eſt, vniuerſum ædificium Chriſti?

Ac præuiſum quidem iam nutantis Eccleſiæ caſum vterque Theologus, auertere ſimili ratione curarunt. Hic euulgato libello de articulis fidei, & Sacramentis, quem poſtea Bohemico ſchiſmate ſæuiente, vt Germani docerentur, Pontifex Maximus decreuit. Ille autem compendio Theologiæ, alteroque ſcripto ediro, quod inſcripſit opuſculum tripartitum. Hunc librum, quod iam tum neque iuuentus, neque reliqui rectè ad charitatem inſtituerentur, obnixè rogat Epiſcopum, vt Sacerdotes, & Ludimagiſtri exponant, laicique omnes, Monachi quoque diſcant, doctrina verò illa tabellis conſcripta, vbique, id eſt, omnium conſpectui in publicis locis, in Parœcijs, Gymnaſijs, Cœnobijs, Valetudinarijs affigatur.

Vide Huponis etiã libellum inſcriptũ Didaſcalicon.

Sancta etiam Synodus Tridentina in Catechiſmo ad Parochos edito, vbi hortata eſt, hanc vt docendi viã Theologi ingrediantur, tandem ait. Neq; verò cuiuſquam ſtudium in docendo retardari debet, propterea quòd interdum neceſſe eſt auditorem earum rerum præceptis inſtitui; quæ leuiores, & humiliores videntur, nec ſine moleſtia ab ijs potiſsimum tractari ſolent, quorum animus in ſublimium rerum contemplatione verſatur, ac conquieſcit. Nam ſi ipſa æterni Patris ſapientia in terras deſcendit, vt in carnis noſtrę humilitate cœleſtis vitæ præcepta nobis traderet, quem nõ cõpellat charitas Chriſti, vt paruulus fiat in medio fratrum ſuorum, & tanquam nutrix fouens filios ſuos ita cupidè proximorum ſalutem deſideret, vt quod de ſeipſo Apoſtolus teſtatur, eis velit nõ ſolùm Euangelium Dei, ſed & animam tradere.

Synodus Trident.

Theſſ. 2.

Denique non pigeat addere (quando à quocunque veritas pronuntiatur, à Spiritu ſancto eſt) quæ vir quidam perdoctus locum illum Euangelij exponens, Diſcipuli autem increpabant eos, ſcriptum reliquit. Quis (inquit) non ſtupeat, videns Diſcipulos Chriſti impedire pueros, ne veniãt ad Chriſtum? ſi Diabolus, caro & mundus vetuiſſent, non mirarer: ſed quod diſcipuli Chriſti partes agant Diaboli, auertentes pueros à Chriſto, quis non doleat? Spiritus Chriſti congregat pullos ſub alas Chriſti, clamat: Si quis eſt paruulus, veniat ad me. Et Dominus, venite ad me: at diſcipuli vetant, & vetant paruulos qui magis Chriſti egent ope? Re vera ita eſt, maiores quidã noſtri, qui totis viribus erant anniſuri paruulos ad Chriſtum adferre, hi eos auertunt à Chriſto. Si enim ipſi ad opes, honores & delicias inhiant, ad eas etiam paruulos inhiare docent: igitur planè eos auertunt à Chriſto. Non audeo dicere multos eorum ferre non poſſe, quod paruuli frequenter ad orationem, & confeſsionem, ad communionem accedant. An non vides diſcipulos, qui paruulos à Chriſti auocent acceſſu? Hi audiant Chriſtum dicentem, ſinite paruulos, nolite prohibere eos accedere ad me. Pro his mori volo, pro his me ipſum ſanctifico: his ius Regni cœleſtis tribuo, ſinite eos venire ad me. Vt enim ipſi nullo, niſi me delectantur, ita & ego vehementer delector amplexu, in eorum oſcula ruo, &c. Quàm verò ſecurus eſt, qui inter amplexus Chriſti eſt? quàm timebit Leo, & Vrſus, & Lupus ab eo, qui Chriſti amplexibus gaudet? Hactenus ille.

Palatius in Matth.

CAPVT II.

DE CATECHISMI CATHOlici vtilitate, vbi Aduerſariorum aliæ obiectiones diluuntur.

ERGO niſi nos piorum Patrum reuocata iam conſuetudo, & Sacroſanctæ Synodi Tridentinæ auctoritas: niſi me mouerent exempla Pantæni Martyris, Cyrilli Hieroſolymitani, Gregorij Nyſſæni, & eorum, per quos ſtetit Orientis Eccleſia, res ipſa denique, & commoda, quæ inde quotidie experimur, ad hoc ſuſcipiendum prorſus impellerent. Nam & Catechiſtæ faciliùs in magnos & non fucatos Concionatores euadunt, qui ordine, ac perſpicuè populis, & pueris exponere diuina myſteria conſueuere. Et Parochi, qui fortaſſe imperitia, vel timore maius illud concionandi munus aggredi non audebant, promptiores fiunt ad frangendũ ſuis panem: ac certiſsimo hoc quaſi indicio cognoſcitur, an Pædagogi, & Gymnaſiarchæ diſcipulos ad pietatem fidemque orthodoxam inſtituãt: præſertim ſi quæ ſcripta ſunt in catholico Catechiſmo, ea curent, vt memoriæ à diſcipulis mandentur: parentes autem amore filiorum allecti, non ſolùm libentius ad templa veniunt, atque erga Paſtores fiunt propenſiores, verùm etiam promptiores ad interrogandos, docendoſq; filios de ijſdem rebus. Pueri item, quoniam ita diuinarũ rerum maieſtatẽ ſuſpicientes magis afficiuntur ad cœleſtia, ad precandum quoq; Deũ, ad Sanctorum opẽ implorandam, facilius, & ardentius animantur: ne dicam quot animæ Deo conſeruentur, cùm priuſquam ſeductores hæretici vacuas mentes occupent, in earũ, quaſi poſſeſsionem hac inſtru-

Gregorius Nyſſ. in oratione Catechetica, & de profeſsione fidei ad Harmonium.

inſtructione Catholica venitur. Hinc Clerici erga Sacramenta & diuinum reliquum cultum ſanctius aſſiciuntur, & Reges nullis arctioribus amoris vinculis ſibi deuincire ſubditorum animos vnquam potuerunt: cùm contra qui prauis dogmatibus fuere à pueris imbuti, inſenſiſsimi Regibus, Reipublicis, parentibus, & paſtoribus probis eſſe ſoleant. Intellexerunt igitur hæc (licet aliquanto ſerius) Ferdinandus Imperator, Caroli Quinti Imperatoris frater, Catholicique alij Germaniæ Principes: qui idipſum vt cadens Imperium ſtaret, edicto ſanxerunt vt vbiq; doceretur. Etiam Viennæ, Pragæ, Dilingæ, Herbipoli, Ingolſtadij, Monachij, Oeniponti, Colonię Agrippinæ, ac pleriſque alijs in ciuitatibus collegia inſtituta ſunt, ad quæ & frequentes Lutheranorum, Huſsitarum, Anabaptiſtarum, & aliorum hæreticorum filij concurrunt, vt Catechiſmum Catholicum diſcant: qui à parentibus ad ea liberè mittuntur, fatentes, quia Catholici hoc ſtudium erga ſuos omninò intermiſerant, ſe ſuoſque liberos iuiſſe ad hæreticos miniſtros, quamlibet hi ſectam ſequerentur, vt ſaltem aliquam (alioquin falſam) potiùs quã nullam haberent ſpeciem religionis. Præclariſsimum acrecens eſt teſtimonium Indicarum rerum: pueri conuerſi ad fidẽ cùm per compita & vias die, nocteq; ſicut in Italia, & in Hiſpanijs fit, doctrinę Chriſtianæ capita cantare conſueuiſſent, etiam pro illa iam confeſsioni veritatis aſſueti maximos cruciatus, mortem denique pro Chriſto fortiſsimè pertulerunt. Legat vlt pius (quæ tibi ignotæ non ſunt) Surij Carthuſiani nouiſsimas hiſtorias. Legat Didaci Payuæ nobilis Luſitani priorem librum aduerſus Germanię quoſdam hęreticos, ne quid de Indicis literis dicamus, quęque de religione in Gallijs, in Germania, in Hiſpanijs, in Italia, non vno idiomate conſcripta prodierunt in lucem.

Clemens in Pedag.

Hæ fuerunt cauſſę, cur poſt antiquiſsimos illos Clementem Alexandrinum, qui Græcè integrum librum de inſtitutione puerorum ſcripſit: poſt Cyrillum Hieroſolymitanum, qui ſuas nobis Catecheſes iã à mille & trecentis circiter annis reliquit: poſt D. Auguſt. qui & de catechizandis rudibus, & primùm ſuarum Confeſsionum, ac doctrinę Chriſtianę libros edidit: inſigniores ætatis noſtrę Theologi, alio licet ordine (vt ferebant tẽpora) Catechiſmos cõſcripsere, Sõnius in Belgio, Petrus à Soto in Germania: Victoria & Dominicus à Soto in Hiſpanijs: plerique alij in Italia: vt interim omittam Petri Caniſij Catechiſmum, quem vniuerſus penè orbis Chriſtianus libentiſsimè excepit: præſentemque Emundi Augerij, quem tota Gallia reiecto Caluiniano perlegit: Rhemenſemque, qui primus lingua vulgari euulgatus eſt iuſſu magni illius Cardinalis Lotharingij, prioribus autem belli tumultibus, cùm eum primò docere Lugduni cœpiſſem, præſentiſsimum ei ciuitati antidotum ad venena, flammamque Catechiſmorum Geneuenſium reprimendam fuit. Horum autem pietati, qui Catechiſmos conſcripsere, nec Spiritus ſanctus per ſacram Tridentinam Synodum derogauit, & in maiore Catechiſmo, quem Parochis ſcribendum decreuit, ſatis graue tulit teſtimonium, eiuſmodi Catechiſmos prodeſſe Reipublicæ Chriſtianæ.

Quamobrem videat quiſquis hæc haud cogitauerat, tantam animorum & prouinciarum Catholicarum conſenſionem, nõ poſſe ſine Spiritu Dei eſſe, vt aliquãdo magis Chriſtianum ſit, reddere in obſequium pietatis Chriſti captiuum ingenium: quàm pueris, quorum innocentia Deo acceptiſsima eſt, quorumque ſimplicitatis & caſtitatis amantiſsimi Angeli labores huiuſmodi numini diuino offerunt, panem hunc eſurientibus negare. Ac verò antea doctiſsimi Academię Sorbonicæ, ſiue alij aliarũ Prouinciarum Theologi Catechiſmos Typographis edendos dedere, adhibita honorifica teſtificatione: qui enim mẽbra Eccleſiæ ſunt, non poſſunt non conſentire cùm capite, quæ eſt Petri Cathedra, ex qua ſola Spiritus veritatis hauritur.

Venio ad exempla domeſtica. Nulla propè ciuitas in iſto Regno eſt, quæ Catechiſmi fructu percepto, hæreſibus auertendis vires admirabiles haud conceperit. Et vix vlla vnquam in manus perduellium venit, quæ hoc præſidio munita fuiſſet. Ac cùm plurima alia Emundi vnius Catechiſmi exempla paſsim eſſent euulgata, de Typographo Pariſienſi ipſe audiui, ad quadraginta millia exiguo tempore Pariſijs fuiſſe diſtracta: cui tot populorum Catholicorũ conſenſui, vt vnus, aut alter audeat obſtrepere, mirandum ſit, nec vllo modo ferendum: Secardus autem Academiæ Sorbonicæ Decanus, ac Borbonij Cardinalis Illuſtriſsimi, Vicarius Generalis, quos ad hanc Catechiſmi rationem hortari poterat, id ſtrenuè faciebat. Nec mentiar, ſi dixero eum mihi auctorem fuiſſe, vt non ſolùm in eius Parœcia, verùm in duabus alijs dum Rothomagi concionarer, hoc officium ne intermitterẽ. Viderat enim per Catechiſmum vir ille cordatus, qui excellentem doctrinam ſemper cum ſumma ingenuitate coniunxerat, populum maiores in fide & pietate progreſſus facturũ; quàm ipſis celebrioribus concionibus plu-

res ante annos facere potuiſſet, id quod res ipſa docuit. Nam vnico menſe Typographi Rothomagenſes ſexies eiuſdem Catechiſmi editionem procurare coacti ſunt: ac cùm Dieppam iuiſſem, eadem ratione ciuitas illa, cuius magna pars antiquis hæreſibus erat inuoluta, ſic eo lumine excitata eſt, vt plus mille quadringentis hominibus & mulieribus hæreſibus publicè abiuratis ad Eccleſię Catholicę gremium redierint: idem verò Catechiſmi vſus deinceps latiſſimè ad vniuerſam Normandiam manauerit. Et ipſe igitur Secardus, cùm hoc proſpexiſſet, teſtatus eſt mihi, ſe quoque Catechiſmum illius quem docebam, ſimilimũ olim ſcripſiſſe, cùm neceſſarium diceret nouis morbis eſſe remedium nouum, ſi nonum aut recens dicendum ſit, quod iam Eccleſia naſcente in vſu fuit, ſed incuria (vt veriſsimè ac Chriſtianè loquamur) nõ nunquam intermiſſum. Itaque prudenter ille non expectandum exiſtimabat, dum hæreſeon face totum Regnum conflagraret, vt deinde nulla eſſet ſpes illius reſtinguendæ. Hoc cùm Rothomagi primùm cogitaſſet, ciuitas illa ante aliquot annos capta eſt: Catechiſmus item ipſius Theologi ſurreptus. Ita ſancto conatui non minus tum inuidit Satanas, quàm ſub pietatis ſpecie torpeſcentes, nunc inuident, qui vix contra hæreticorum Catechiſmos hiſcere audent, aduerſus autem Catholicos infelicisſimi oblatrant. Quid igitur ſi tunc admota fuiſſet manus operi ſanctiſsimo? Quid ſi tunc adoleſcentes, qui iam in plurimas familias creuêre, ita per capita doctrinam ſanam didiciſſent, vt deletis impiorum Catechiſmis, Deo, Eccleſiæ, Magiſtratui ſuam fidem integram ſeruaſſent? Certè nec ciuitas fuiſſet capta, nec nobiliſsima Galliæ prouincia cladem accepiſſet à ſuis: neque aditus externis fidei hoſtibus patuiſſet, nec ſummi Duces Rege tum puero ſummo Reipublicæ malo interijſſent: & innumerabiles animæ, quæ nunc ad Regnum Satanæ pertinent, aut ſtetiſſent in fide, aut facilius reuocatæ fuiſſent ad Chriſtum. Sed quantum ea in re peccatum ſit iam iam intelligent, qui malint reſipiſcendo veritatem amplecti, quàm pertinaciter de errore ſibi blandiri. Præuidit etiam non ita multos ante annos nobiliſsimus Senatus Rothomagenſis huiuſmodi procellam: ac (quod ad illum attinebat) edicto cauit, omnes vt pueri Catholicam fidem docerentur, qui ex Parentibus hæreticis orti, ſi hæreſim & ipſi imbibiſſent, numerum impiorum breuiſsimo temporis ſpatio eſſent aucturi; lex, edictumque perſanctum. Amiſſa tamen tanta occaſio eſt. Quòd ſi cùm proſperum curſum tenere ſecundo vento poſſumus, nec vela tamen pandimus, ac ſi qui ſunt, qui ad remigandum toto animo, viribuſque incumbunt, ex ijſdem ordinibus alij inhibent curſum, ominari horreo, quid futurum ſit breui: vtinã liceat cùm velimus. Quot autem nunc habemus fidei hoſtes, tot familiæ paulò pòſt ne ſint. Qui verò videntur ſtare, ſi minus tanquam agri animati excolantur, & quaſi pharmacis futurus morbus non remoueatur, ne in viam carnis, & hæreſeos ingreſsi inſanabiles denique ſint, atque ex ijſdem ſeminibus eadem procreentur incommoda. Neque enim tam ferax vllus eſt campus, quin niſi colatur, edat tribulos, ac ſpinas: neque tam nihil ferens, quin ſi colatur, aliquẽ tandem fructũ præbeat.

Quid ergo? ſi ita poſthac fiat, exiſtimabit populus aut hoc manaſſe ab alijs, aut hactenus nos dormitaſſe: Atqui vt verum vtrumque eſt, ita Chriſtiani hominis eſt potius culpam ſuam agnoſcere, quàm Reipublicæ periculo tegere priuatum vitium. *Refutãtur contrariæ argumentationes.* Ecquid verò hoc eſt, ſi non eſt iniuſtitiæ Deum arguere? quaſi ipſe, nõ deſidia multorum inuexerit peſtem, quam cernimus malorum in Eccleſiam: Cùm iam nemo ſit, qui non ſentiat in ſe reclamantem conſcientiam, & in otio atque pace iſta, quam quiſque ſibi cupit, amaritudinem iam omnium rerum amariſsimam non guſtet. Quòd ſi Catholicus Catechiſmus ſancta res eſt & vtilis, quid peccantes aduerſus Spiritum ſanctum, agnitamque veritatem moras in caput noſtrum nectimus? Quid operi ſanctiſsimo non accingimur, vt ſcrutatori cordium Deo elapſi temporis detrimentum diligentia reſarciamus? Sin verò vtilem eſſe inficiamur, quorſum tot meliorum populorum, quaſi viua Dei vox, tot Theologi, Pontifex Summus, Eccleſia, tam auidè hanc docendi rationem reſtituerunt in vſum, aut reſtituendam cenſuerunt? At Academiæ id non faciunt. Atqui inquam Academijs præſtanda Parochorum culpa non eſt, quarum tamen auctoritate Catechiſmi vtilitas iam indicata eſt, & comprobata. Cæterùm, ſatis ſuo muneri faciunt erudiendis auditoribus: ſublimioraq; Theologię myſteria aperientes. Quòd ſi iam percepta reliqui gregibus ſuis non tradent, hi Domino ſuo (qui certè non irridetur) cadẽt. Sed (aiunt) docetur in Catechiſmo: Quid Trinitas, Sacramẽtaq; ſunt, quę cũ in primo, quartoq; Magiſtri ſententiarũ contineãtur, pertinent ad Scholas, nõ ad Eccleſias. Et pręcepta itẽ, virtuteſq;, ac Domini incarnatio tractãtur à Magiſtro, quę tamẽ cũ in Scholis altius, in Eccleſijs tamen commodius pro captu auditorũ neceſſariò explicantur, vt interim taceam Sancti Athanaſij

naſij Symbolo, & Conſtantinopolitano,
quod quidem in ſanctiſsimo Miſſæ ſacrifi-
cio publicè, tum cùm Roma adhuc Latinã
linguam intelligeret, decretum eſt, vt po-
pulo audiente cantaretur, & ſancti Cyril-
li catecheſibus, qui ſuſiùs de Sacramentis
populum docebat. Ac denique Catechiſ-
mo Pontificio, in quo Parochi monentur,
vt eadem vnicuique è ſuis oſtendant, nuga
ciſsima iſta commenta explodi.

Alij verò alia aggreſsi via (quia non fa-
cilè deflectunt à ſententia ij, quorum cor-
dibus interior pietas non hæſit) ipſi quoq;
(inquiunt) hæretici, hac docendi ratione
vſi ſunt: hęreticos ne tu imitari æquũ du-
cis? minimè certè omnium. Repetimus e-
nim noſtra, non vſurpamus aliena. Fura-
tur autem (ait S. Baſilius) noſtrà Diabolus,
& ſuis ea largiri conatur. Ita D. Ioãnis Eu-
angelica ſcripta Numenius transferebat in
ſua volumina Ita Proclus, Iamblichus, Plo
tinus, reliqui Platonici, multis è ſanctis Di-
onyſij Areopagitæ libris vſi ſunt, tanquã
Dionyſi. ſuis: diuiniſq; contra diuina (vt ipſemet A-
Areop. ad reopagita inquit) vſi ſunt: transfigurante
Polycar- ſcilicet ſe Satana in Angelum lucis. Et imi
pum. tari igitur hæreticos cenſent, qui Catholi-
cè Euangeliũ interpretantur? aut qui ſer-
mone, ſcripto, libris orthodoxis, qui qua-
quauerſum diſſeminentur aduerſus impu-
ram, impiamq; illorum luem veriſsima
dogmata quotidie profitentur? Certè, (in-
quiunt) quia ipſi fuiſſe auctores videntur
Catechiſmi. An ergo auctores Euangelij
ſint, qui ſuas hæreſes ſub nomine Euange-
lij vẽditant? At ſanè (dicent) non negabis,
Catechiſmi vocem hanc vſurpandam non
eſſe, quippè quę hæreticum dicendi morẽ
nimis redoleat. Has verò ineptias, quis fe-
rat? Quid (inquam) (etſi de re diſputatur,
non de nomine) ſi olim Cyrillus Hieroſo-
lymitanus, S. Auguſtinus, (vt præterea om
nes recentiores Theologos) Eccleſia vni-
uerſa ab Apoſtolorum tempore, Synodus
ipſa Tridentina, cui qui Spiritum San-
ctum doctorem præfuiſſe, & aſtuiſſe nega-
uerit, is certè impius atque hæreticus ſit,
condemnẽt illam Catechiſmi vocem aut
S. Dion. ca retinuerint, aut vſurparint? Sed non nega-
de Bap. bis (aiũt) ſpectare hoc ad ſuſceptores, quos
Iuſtin. quę & Iuſtinus offerentes, & Tertullianus ſpon
ſtion. 50. ſores vocant, vt pro quibus fidem ſuam ad
Tertul. lib. ſontem ſacrum interpoſuerint, eos vt do-
de Bapt. ceant. Sanè (inquam) Quid verò, ſi ne ipſi
quidem ſuſceptores ſciunt? Quid ſi qui
ſciunt, nil tamen curant, vt fiat? tu ne
paſtor cùm ſis, ſi gregem videris (gre-
gem dico tuarum ouium ratione caren-
tium) à mercenario deſeri, huic tu oues
diu relinquas? non relinques, opinor. An
verò niſi debitor ſoluat, vadem non vr-
geas? vrgebis ſcio. At animas Chriſti Do-
mini, pro quibus quod fide iuſsimus
iam ſignatum eſt in conſpectu Dei, non i-
gnoramus pretioſiores animantibus ijs,
quorum cum corpore ſpiritus interit. Per-
tinere autem inprimis ad Parochos, quod
Apoſtolus ait. Si quis ſuorum maximè do- 1. Tim. 5.
meſticorum curam non habet, fidem ne-
gauit, & eſt infideli deterior. At Parochi
nimio ſubijcientur oneri, ſi pueros, adul-
toſque iam ætate rudiores edoceant: Vti-
nam verò ne grauiſsimum horrendi iudi-
cij diuini periculum ſubeant, qui cùm eſſe
ſpirituales parentes profiteantur, cumque
filijs æternitatem theſaurizare debeant, id
minimè curant.

Quid verò (inquam) ſi horam quiſque
Parochus ſingulis diebus Dominicis im-
pendat, proprio gregi paſcendo, aut ſal-
tem Romani Catechiſmi paginæ recitan-
dę, puerisq; ſalutari doctrina imbuendis,
tantumne hoc fuerit negocij? Iam enim
(vt diximus, & vtinam eadem iterantes a-
liquid proficiamus) vel inopia, vel luxu
magna populi puerorumque pars quid a-
gat, quodnam vitæ genus inſtituat, quor-
ſum Chriſtianus ſit, quanti vitam illam
ſempiternam, quam expectamus æſtimet,
vix vnquam vllo conſtanti ordine didi-
cit. Et verò amari quod neſcitur, aut ſcitur
incertiſsimè, quo pacto poteſt? Preclarè au
tem nobiliſsimę virtutis Epiſcopus. Huic Michael
impiæ (inquit) in Deum contumeliæ, id eſt, Merſpurg.
quòd ſumma irreuerẽtia (vt illius verbis vtar)
accedant imperitiſsimi doctrinę Catholi-
cę: ad Sacramẽta vt aliquando poſsit occur
ri, & anteuerti, & æquũ ſanè, & neceſſarium
foret, quãdiu Sacramentorum vſus in vna-
quaq; vigebit Chriſtiana concione ſiue Ec
cleſia (qui tamẽ perpetuò durare debebit)
vt Catechiſmus nunquam interſileſceret,
& vnà cum ipſo Sacramentorum vſu in
ſingulis Eccleſijs etiã aſsiduè erudiretur
populus, ſcire vt poſſent tam iuniores, quã
prouectiores, quomodo Sacramenta ad glo
riam Dei, ſuamque ipſorum ſalutem per-
cipere deberent, & qua ratione vitam om-
nem, moreſque ſuos ita inſtituerent, vt iu-
xta votum, quod ſemel Deo in Baptiſmo
nuncuparunt, probos, integros, ac incul-
patos illi ſe Chriſtianos exhibere, atque
ita tandem promiſſam à DEO Regni cœ-
leſtis hæreditatem adire poſſent. Hæc
ille. Eadem igitur ratio reliquos mouit
Epiſcopos, qui Tridenti de religione
conuenerant, vt is, quem dixi Parochis Ca
techiſmus ſcriberetur, in quò pręcipuè illud
his mandatum eſt, quæ myſteria viſibili-
bus Cerimonijs deſignantur, ea vt accuratè
aperirẽt populo, quò animi ad cœleſtia ex-
citati maiorem poſthac reuerentiam ad-

hiberent erga diuina, quæ alioquin Synodus profanæ multitudini (vt S. inquit Dionyſius) ſciebat non eſſe tangenda. Ita pro temporũ ratione Theſauros bonitatis ſuę, admirabilis Dei ſapientia, profert ac explicat.

Capvt III.

De ratione docendi Catechiſmi, ac primùm de pietate.

Vervm cùm hæc ita ſint, petis etiam, qua ratione commodius, vberioreúe cum fructu Catechiſmus tradendus ſit. Quod quamuis ex te libentiùs cognouiſſem, dicam tamen (vt tibi morem geram) quas mihi hac de re nonnunquam leges cũ ex ipſo noſtræ Societatis vſu, tum etiam ex obſeruatione aliorum collegi. Primum autem illud fuit. Duabus quaſi alis, pietate & perſpicua docendi ratione magnos progreſſus facturum Catechiſtam. … quaſi ex bene ſatis ſeminibus copioſam meſſem breuiſsimè collecturum. Hæc autem facilè comparabit, ſi meminerit ſicut nutricem eſſe ſe, quæ niſi bono cibo … tur, & lac malum, & morbi grauiſsimi alicuius cauſſam infanti præbeat. Itaque antea ſic Catholica dogmata ipſe Catechiſta percipiat, vt nihil non cócoctum, purumq́; ſit, priuſquam alteri tradat.. Charitas illa eſt, quæ conficiendi cibi & verbi diuini ignis eſt. Ac cùm non diſsimilis diſcentium, atque veſcentium ſit ratio, videat quantum obſoniũ conuiuiumúe inſtruat ijs, quibus vnica beneque præmanſa eſca neceſſaria eſt. Cumque pueri diutiſsimè retineant, quæ ineunte ætate inſpexerint, non ſolùm verba, verùm etiam geſtus, cæteraq; omnia ita componat, vt perpetuum ijs, cùm adoleuerint ſpeculum virtutis, ac modeſtiæ relinquere poſsit. Nullum irati, nullum leuis, aut intemperantis animi ſignum præ ſe ferat, ne quod verbo docturus eſt, imprudens & infidelis diſpenſator opere deſtruat.

Vide Cle. Alexand.

Inprimis cæteros Catechiſtas, & concionatores oratione iuuet: ſignificetq́ue lætitia affici ſe, cùm alios præclarè hoc munere fungi audiat. Nihil inuidia magis mortiferum eſt, atque nocentius: nihil charitate viuacius, atque ad conciliandam diuinam beneuolentiam fortius. Abdiam legimus, quod Prophetis aqua, paneq́ue ſubuenit, id ipſum à Domino Prophetiæ donũ accepiſſe. Adeò fidelis retributor eſt Deus, vt cui aliquid boni cupiamus, id tum illis augeat, tum etiam nobis maiora rependat.

Charitas.

Et antequam opus aggrediatur, primum ſemper fundamentum in ſe ipſo iaciat, humilitatem, aureumq́ue illud S. Auguſtini dictum perſæpè meditetur. Non aliam tibi ad capeſcendam & obtinendam veritatis viam munias, quàm quæ munita eſt ab illo, qui greſſuũ noſtrorum, tanquã Deus videt infirmitatem, ea autem prima eſt humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas. Ita potiùs à Spiritu ſancto agi ſe, quàm à ſuis opinionibus ſinet, non ignorans æquam interim partem futuram eius, qui manſerit ad ſarcinas, & deſcendentis ad prælium. Fietq́ue ſæpè, quòd ſanctiſſimus & Seraphicus vir Franciſcus dicebat, vt illud Annę impleatur. Quæ ſteriliſ erat, peperit plurimos, & quę multos habebat filios, infirmata eſt: id eſt, vt priuata oratione plures Chriſto lucriſaciat, quàm i… qui ſummi concionatores, patreſque multorum habiti rumores poſuerunt ante ſalutem. Poſtremò ſibi diffidens ſpem collocet maximam in Deo, frequentiq́ue oratione fortitudinem ad difficultates ſuperandas à Domino petat. Is vocem, ſenſaque ſuppeditabit, qui humilium linguas diſertas facit: purißimum verò ab omni peccato animum ad rem, quam dicturus eſt, afferat. Vt quaſi ſe in ipſam transferat, ac mutet. Magnum ſcilicet pondus ad perſuadẽdum habet oratio, cùm ex interiore animo res ipſa promitur. Atq; è corde, nõ è labijs profecta, ad corda item, non ad aures tantùm audientium peruadit.

1. Epiſt. ad Dioſcor.

Humilitas.

Fides in Deum.

Et hæc quidem, quę diximus, ad Catechiſtę pietatem attinent, quæ (vt inquit Apoſtolus) ad omnia valet. Cæterùm cogitandum eſt, è quibus libris doctrinã hauriat, quaúe elocutione, modo, perſonis, loco, tempore optimè ad Catechiſmum docendum vtatur.

Ratio docẽdi Catechiſmi.

Perlegat igitur Catechiſta bis, terue Catechiſmum, priuſquam opus aggrediatur, ita vt ſeriem illius doctrinæ omnem quaſi manu teneat, ſuoq́ue deinceps loco propria membra tractet. Quòd ſi per aliquod dierum ſpatium ad precationes adhibeat earundem rerum meditationem, quę in Catechiſmo continentur, vix dici poteſt, quã tum ex eo docenti, diſcentique vtilitatis accidet. Nam vt Catechizanti ſe Deo Catechiſta prius communicabit, ita Catechiſtæ docenti ſe communicabit attentiùs puer: cui non tam homo, quàm ipſe Spiritus Sanctus præceptor futurus ſit.

Cùm autem plures à pluribus Catechiſmi in lucem editi ſint, hi quidem ſunt, qui iam ferè ab omnibus, vt diximus teruntur: Emundi Augerij maior & minor in Gallijs. Petri item Caniſij maior & minor in vniuerſa Europa & Indijs, qui cum pręter ea, quę ad fidei dogmata pertinent, optimo contineat ordine, ea, quæ de vitijs ac virtutibus tractanda ſunt, tum efficax eſt ad inſinuandam in animos

cum

cum fidei doctrina pietatem, quæ (vt ait Apoſtolus) ad omnia valet: minorum autem maiores illorum Catechiſmi tanquã paraphraſes, ac quaſi interpretes ſunt. Vtriuſque tamen Pontificius Catechiſmus Romanus ſummam affert lucem, qui Eccleſię conſenſu editus, non ſolùm docendi, verùm etiam plura inueniendi rationem aperit. Frequenti autem horum lectione Catechiſta nil niſi ſolidum, atq; ad rem loquetur. Sibi interim (niſi iam ad altiora aſcenderit) viam ſtraturus ad ſubliniorem Theologiam, atq; ad publicas cõciones habendas.

Catechiſtæ autem ſi Patrum deſit Bibliotheca, extant volumina auctoritatũ, quas cùm Caniſius In ſuo Catechiſmo proponat, pius alius vir ex diuinæ Scripturæ, ac Patrum fontibus collegit. Hic pro multis vnus ad copioſè tractanda capita Chriſtianæ doctrinæ ſat erit.

Si frequentiores adeant ad audiendum, & rudior Catechiſta ſiue Parochus ſenſim maiora cupiat attingere, Theologiam Chriſtianam Iauelli non ita pridem euulgatam, Viguerium, Sancti Thomæ opuſcula faciliora perleget. Nam de eiſdem rebus dilucidè, pieque & appoſitè ad indoctiorum etiam captum optimi illi viri ſcripſerunt.

Sæpè verò pueri intelligant, Catechiſmos, doctrinamq; hęreticorum, non ſolũ ſecum ipſis pugnare, verùm etiam eſſe fugiendos, ac tanquam peſtilentiſsimũ morbum vitandũ. In quibus autẽ & inter ſeſe, & à nobis diſsentiant, ea doctiſsimè breuiſsimeq; Federicus Staphylus indicauit eo libro, quem de trimembri Theologia Lutheri vtiliſsimum conſcripſit.

Si Iudæos, qui conuertuntur ad fidem edoceat, IESVM ex Prophetis & ſancta Scriptura annuntiet, quam ad rem præter D. Auguſtinum, & alios veteres Patres magnopere proderit, ſi legerit, quę Franciſcus Turrianus de Societate noſtra ex lege & Prophetis annuntiando perdoctè ante aliquot annos tractauit.

Si res poſtulet, vbi de Sacramentis aget, vitæ Chriſtianæ officia, ſeu conſcientiæ aliquem caſum (vt vocant) explanet, idque breuiſsimè, ſed perſpicuè ac dilucidè fiat. Quę verò facilè perſpici nõ poſſe ſenſerit, ea in aliud tempus differenda ſunt, ne interim ex finibus Catechiſtis egrediatur.

Loca diuinarum Scripturarum, & Patrum dilucidiſsimè interpretetur, eaq; nõ multa ſint. Nam vt multiplex illa rerum ſylua, ſicut ventriculum lautiſsima conuiuia, ſubruunt hominum ingenia; ac ſicut nimius ſplendor aciem mentis obtundit, ita plerũq; allatę plures auctoritates ad memorię doctrinæq; oſtentationem proferri exiſtimantur: Et qui labor ad gloriã Domini ſalutemque audientium prodeſſe poterat, is hac opinione fruſtrà conſumitur, facilimeq; ex animis audientium euaneſcit.

Vulgata editione Bibliorum vtatur: hęc attẽta lectione & animo verſet, vt nõ mẽtem modò, verùm etiam voluntatem afficiat, nec verò vt curioſiùs Ethnicos, & ſcripta inutilia legat, facilè ſanctiſsimos libros deponat è manibus.

Elocutiõ Catechiſtę

Et Dominus quidem Ieſus ita ſimplicitatem, puritatemq; diligit, vt omnis Inaniũ verborum ſpuma quaſi ſordes abijciendæ ſint. Cũ verò pueros alloquimur, pueri & humiles ſimus, vt eos Chriſto lucrifaciamus. Exempla ſimilitudineſque, non illæ quidem crebriores mentem, memoriamque iuuabunt audiẽtium. Quamuis autem aliquis donum eloquentię habeat, caueat tamen, ne quaſi arbor luxurians corticem, foliaq; potiùs quàm medullam & fructus edat. Quamobrem hic per viſcera miſericordię Chriſti obſecrandus eſt, perq; illud primum ac ſanctiſsimum caſtitatis votum, quod multi voueru^t, vt caſta oratione, eaque propria & congrua ſit contentus. Optimus modus (ait Sanctus Auguſtinus) docendi eſt, quo fit, vt qui audit verum audiat, & quod audit intelligat. Et quid (inquit) prodeſt clauis aurea, ſi aperire quod volumus non poteſt? aut quid obeſt lignea, ſi hoc poteſt, quando nihil quærimus niſi patere, quod clauſum eſt?

It. c. li. 4 de doctrina Chriſtian. Vide S. Ambro. Epiſt. 63. lib. epi. octaui ad Iuſtũ.

Cùm autem eloquentiæ ſtudioſos alloquimur, hoc etiam optandum eſt, quàm quod maximè, toto vt animo abhorreant ab impuris ſcriptoribus, quorum multi, qui minus id fortaſſe exiſtimabant, ad impuram labem, atheiſmumque feneſtram aperuerunt: quales Pantagrueles, Amadiſius, ac neſcio qui Poëtæ; qui cùm Deum ſuperoſque collaudare potuiſſent, ad facinora tamen & Veneres, Cupidineſque celebrandos, tanquam noui Idololatræ omnem dicendi ornatum, & copiam conuerterunt. Quaſi verò non ſatis haberet Satanas miniſtrorum ad alliciendas animas, niſi ipſi faces illas impudiciſsimas animis adoleſcentum iam efferueſcentibus ſubieciſſent.

Plato li. 2. de Repub. Dionyſ. li. 54. de Cęſ. Sueto. in Auguſt. Plutarch. in vita Numæ Pompilij. Act. Apoſtolo.

Ergo cùm impudicarum rerum lectio & ab Ethnicis, atque in primis ab Eccleſia quę eſt domus Dei viui prohibeatur, quodnam ſpirituale ædificium cogitabit extruere Catechiſta, qui ſuper Eccleſiæ obedientia ſuam dicendi vim in primis non collocauarit?

Quòd ſi Apoſtolus docet, non facienda eſſe mala, vt veniant bona: purganduſque nobis eſt animus, quò diuinam illam

lucem

19. Syno. Conſtanti an. primo 1. damnato. Carolus Magnus 1. Franc. can 73.

lucem intueri poſsimus: nec quicquam mẽti officit magis, quàm cùm honeſtas, & puritas quaſi in exilium aguntur à turpiſsimis cogitationibus. Quid miſerrimi verſant eorum ſcripta, è quibus omnium ſcelerum formæ conceptæ, portentoſa tandẽ iniquitatum monſtra in legentium animis pepererunt?

Index libr. prohibitorum Trident. Syn. reg 5. 7 8 9. Clẽ. Alexand orati. one adhor. ad gẽtes. Auguſt li. 1 confeſs. cap. 16. Seneca ad liberalem de arte lib.

Cæterùm non deſunt optimi libri, è quibus pietas cum eloquentia, doctrinaq; hauriri queat; ſiue qui à probis hominibus noſtra ætate, communique lingua prodierunt: ſiue qui è Græco, Latinoue ſonte in noſtros vſus deriuati ſunt.

Multiplex itaque illa ſynonimorum ſylua pene omnis amputanda eſt, quæ ad Grammaticorum ſcholas potius, quàm ad ſuggeſtus Eccleſiarum pertinent.

Et vt paucisſimis abſoluam, quiſquis pectus ſuum ſanctis meditationibus armabit, remque ipſam, de qua dicturus eſt, optimè nouerit, tantamque, quantam tempus feret, materiam ſuſcipiet declarandam, hic Domino miſerante, loquenteque per os eius, verè eloquens, ac diſertus euadet.

Et antequam rem incipiat Catechiſta, facultate à Catholico Archiepiſcopo, Epiſcopoue impetrata, ſignet cruce frontem: pueros vt idem, recteque faciant hortetur; quo exemplo prouectiores, qui aderunt, vt idem facere conſueſcant, docebuntur: Adoleſcentulos moneat, vt initio Dominicam precationem, ſalutationemque Angelicam recitent, petantque à Domino gratiam proficiendi, vt & reliquus populus id ipſum agat, cùm ad maiores diuini verbi prædicationes audiendas adierit. Sciant verò pueri, cur ad Virginem ſanctiſsimam ante prælectionem orationes fundant: Sanctiſsima nimirum illa virgo, quæ Chriſti ſecreta nouit, verbũque ac lucem in mundum attulit, potentiſsima eſt ad verbi ipſius fructum nobis impetrandum.

Pueris ſuo loco poſitis, vt à puellis diſtincti certis ordinibus ſint, non intermixtis adoleſcentibus, vtrumque ſexum alloquatur, familiari voce, & charitatis plena.

Quam prælectionem expoſiturus eſt, eius in primis voces, quæ maioris momenti ſunt, ac difficiliores, interpretetur; ne ijs ignoratis reliqua minus innoteſcant; neue cũ faſtidio, & ſine fructu tempus teratur. Eiuſmodi ſunt IESVS, Chriſtus, Redemptor, Sanctificator, Sanctificatio, Eccleſia, Religio, Symbolum, Myſteria, atq; alia; quibus etiam mentes puerorum excitatæ magis afficientur ad Dominum precandum. Et cũ earum vocum etymon docendum ſit, ꝙ & materiam dicendi vberẽ ſæpè præbet, atq; illarũ vim in audientium cordibus firmiùs inſculpit; tum interponenda interrogatio eſt, ad renouandos, cogendoſque animos pueriles, qui facilè diſtrahuntur; deinde capita rerum paucisſima dilucidè ſunt exponenda.

Vide quæ D. Aug de Catechiz. rudim.

Hic verò caueat, ne tenellos animos ſeueriore obiurgatione deterreat, ſi qui fortè nõ ſint attẽtiores; blandiſsimè aũt ipſe per ſe res ſuo tẽpore timorem, attentionẽq; afferent, tum cùm enumerandis peccatorũ pœnis, iudicio Dei, flagelliſq; imminentibus, ac præcipuè Regni cœleſtis pulchritudine, & beatitudine (qua maximè puerorum animi excitantur) mens cuiuſq; commouetur.

Si quis puer Catechiſmũ memoriæ non mandauerit, aut metu aliquo (vt fit) publicè nõ audeat integram lectionem recitare, hunc corã audientibus excuſare ſatiùs fuerit, eũq; leniſsimè hortari, vt animũ recipiat: alijs quoq; ſubdat Catechiſta hoc euenisſe. Hoc eò ſpectat, vt puer ne Eccleſiam, catechiſmũq; deſerat, ꝙ fortaſſe aliquãdo, vbi minus hoc cauebatur, euenit: Honeſtũ verò aliquẽ virum moneat, vt curet ſedari ſtrepitus, qui à pueris fiunt, vt ſi etiã ſeueriꝰ corrigẽdi ſint, id ab alijs fiat, nõ à Catechiſta. Parẽtes verò ſæpiùs hortãdi, vt modeſtiã, cultumq;, ac reuerentiã pueros doceãt, qua ex re cũ adoleuerint, iam Eccleſiæ, ſacriſq; maiorem honorem habebunt.

Vbi interrogatis pueris Catechiſmi lectioni finis imponetur, roget parẽtes, & pædagogos, vt veſpere ad puerorũ memoriã reuocent, ꝙ ipſi maturiùs percepẽre. Pueros autem incitet, vt ſeruos, ſeruaſq;, ſi nomen Dei execrẽtur, ſi quid turpe proloquãtur, vt reprehendant, quo aſſueti magis veritati tuendæ ſanctiſsimam apud Deum laudem, Angelorumq; patrocinium ipſi quoque promereantur.

Poſtremò cũ pueris precetur Dominũ, & gratias agat, vt precari Dominum, & agere gratias etiam ipſi diſcant. Si quid verò periculi Reipub. impendeat, id ſiue Litanijs, ſiue alijs orationibus breuiſsimè à Deo Catechiſta deprecari petat, vt domi quiſq; quid petendum ſit, ſciat. Ita pueri cognoſcent bonitatis illius fontem, ſine quo nihil non exareſcit omnium cogitationum, operumq; noſtrorum.

Orandum aũt eſſe ſciãt inprimis, ꝓ Pontifice Max. Sanctaq; Eccleſia Catholica, ꝓ animis Principũ ad diuinã gloriam propagandã conciliandis, pro operariorũ miſsione in vineã Domini, pro peccatorũ, infidelium & Hæreticorũ conuerſione: ac pro animabus defunctorũ: deinde pro conſequẽdis ijs omnibus, quæ ad diuinam gloriam, noſtramque ſalutem pertinent.

Et

Locus vbi Catechiſ. exponi debeat.

Et optimus quidem ſacris tractandis locus templa ſunt, propè quæ item ſcholæ antiquitus ea de re extruebantur, vt doctrina cũ religione diſceretur. Si quæ ædes publicis ſcholis, Parœcijſq́; maioribus viciniores fuerint, tãtò manabit ad plures ſanctę huius doctrinæ vtilitas.

Cùm verò nihil adeò bonum ſit, quin oppugnetur initio, cogitet prudens Catechiſta, in minore ne ac remotiore loco docendi ſint initio pueri, vbi & pauperes faciliùs euangelizantur, & altiorem radicem agere poſsit ſanctiſsimum hoc ſemen: niſi tamen inſigniori præſtantique charitate Concionator aliquis cui nón tam facilè reſiſtitur, vellet ipſe in maiore Eccleſia hoc munus ſuſcipere Quo in loco quò communius, eò diuinius bonum conſequetur.

Ratio euocandi pueros ad Catechiſmũ.

Vt autem ad templum conueniant pueri, eadem quæ Romæ ſit ratio poterit adhiberi. Cùm enim in vnaquaque Parœcia ſint eorum nomina deſcripta, qui Catechiſmo imbuendi ſunt, eorum aliquis ſuo ordine ſtatim à prandio per vicos Parœciæ vadit, atque campanula & alta voce pueros, puellaſque omnes ad doctrinam Chriſtianam, Catechiſmumque diſcendum inuitat, qua vna re præter ſexcenta alia pietatis officia, quæ in hac vrbe exercentur, nihil ad pueros excitandos, nihil ad eorum parentes erga Parochos, Paſtoreſque animandos, nihil ad auertendam iram Dei, ciuitateſq́uè firmiore diſciplina, vel ſuauiore ratione adminiſtrandas efficacius eſſe poteſt.

Alter locus, Collegia, Scholæque ſunt, in quibus diligenter huic ſtudio operam dèt Præceptor. Quòd ſi Angelus præſtantiſsimum Dei organum vnius hominis indiuiduus eſt comes, & cuſtos: tum quòd humanę animæ pretium agnoſcit, tùm in primis, vt diuinæ pareat Maieſtati, ecquid à nobis miſellis faciendum eſt, quos Deus plurimis ſæpè adoleſcentibus cuſtodes, & ſuæ voluntatis internuntios addicit? vt qui negligens in hac re ſit, neque hoc ad maiora vſurus ſit Dominus: & verò negligenter opus ſuum facientibus, maledictionem etiam ſtillaturus. Sed cuius cor Chriſtiano iam igne arſerit, ad hoc etiam incitatior erit, ſi cogitauerit, quantò latius patebit hoc bonum, quod ad plures familias breuiſsimè per pueros, quaſi per ſiphones dimanabit, tantò ſibi ſplendidiorem coronam parari, qui præceptum etiam Domini impleuerit, quo monemur, vnicuiq; mandatum eſſe de proximo ſuo, prǽſertim verò ei, qui non vt mercenarius, ſed vt filius ſeruitutem ſuam ſaluri proximorum propria vocatione deuouit.

Tempus.

Et cùm vbique diebus ſaltem Dominicis docendus ſit Catechiſmus, tum quo tẽpore animi paratiores videntur ad verbũ Domini percipiendum, capienda videtur occaſio. Cùm autem Synodorum tempora ſæpè, præſertim in Gallię aliquibus diœceſibus, in Pentecoſtes, omniumque Sanctorum ſolennitates cadant, tum ei rei antea per aliquot dies opera dari poterit, vt qui frequentiſsimi vndique Parochi conuenerint, ad hoc ipſum peragendum cum ſuis gregibus doceantur, & animentur: eò verò præmitti poterunt Bibliopolæ, qui plurimos Catechiſmos compactos ferant, maiores, minores, Pontificium ſeu Romanum, Tridentinum Synodum, ſummas caſuum conſcientiæ Cyrilli Hieroſolymitani, Catecheſes, confeſsionem Auguſtinianam à Hieronymo Torrenſi de Societate noſtra collectam, cæteraque alia, quæ Catechiſta, vel Concionator Parochos hortari poterit, vt emant, nihil à Deo benedicto non promeriturus, qui ita momento horæ ingentem portam ad bonum pateſaciet.

Ac verò à docendo Catechiſmo abſtineat Catechiſta, quo tempore cæteri Concionatores concionantur: aut maius ſacrum fit, aut horæ Canonicæ ſumma cum pietate, & vberrimo populi fructu recitantur: eandem item quam ipſi materiam vix tractet, ad vitandam inuidiam, niſi ſe neceſſariò offerat: nec in longiùs hora ſpatium lectionem producat: cuius finis ſit breuiſsimus epilogus, vt pueri ſe profeciſſe intelligentes, libentiùs ad ſequentem reuertantur.

Sacerdotes autem niſi facinus plus quã publicum ac Reipublicæ damnoſiſsimum eſſet, Catechiſta ne increpet. Si qua de re omninò monendi ſint, id faciat opportunè, & ſecretò. Vbi non eſt auditus, ſermonem haud fundat, meminerit verò charitatem non inflari: omnia ſufferre, vt oẽs lucrifaciat, cõpaſsionem, vt S. inquit Gregorius habere, non indignationem.

Habes vir optime, quę de Catechiſmi Catholici docẽdi neceſsitate, vtilitate, ratione voluiſti vt ſcriberẽ: nonnulla fortaſſe aliquando additurus, cũ vel per otiũ, vel per diuturniorem huius lucis vſuram, à Domino fuerit nobis conceſſum. Nam vt diutius viuamus, circundati ærumnis, graſſanteque peſtilentia, vix eſt quod ſperem. Cæterùm, quando ſiue moriamur, ſiuè viuam᷑ Domini ſumus, Domino qui fecit nos fideliſsimã te operã in hoc perſancto Catechiſmi negotio poſituru̇ vſque ad mortem, non ſolùm ſpero, verùm etiam ſingularis amor erga te, Galloſque meus facit, vt à te obnixè petam, totiſque ani-

mi mei viribus contendam. Nec verò garrulam illam,& loquacem, de qua doctiſsimis ad me literis tuis ſcripſiſti, turbam obſtrepentium,& lucem tenebras facientium pertimeſcas: ſed pro ea quantò magis aduerſatur, tantò tu ardentiùs Deum ores, qui ex lapidibus poteſt ſuſcitare filios Abrahæ,& conuertere corda patrum in filios: Memineris autem, ſi ſuis temporibus metuiſſent Sanctiſsimi illi antiqui Galliæ Doctores & Martyres, quæ maleuoli aduerſus illorum labores obtrectabant, nec ad cœlum nobis viam doctrina, fortitudine animi, ipſo ſuo ſanguine libentiſsimè aperuiſſent, nec complanaſſent; neque adeo forſan Chriſtiano adhuc nomine cẽſeremur; ſed (vti qui in remotiſsimis regionibus Barbari, atque Indi nunc commorantur) in obſcuriſsima errorum nocte adhuc & ipſi verſaremur. Ergo age benedicte Domini, quando te & religioſiſsimi, atque ampliſsimi Cardinalis Pelleuei, & Reuerendiſsimi Nuntij Apoſtolici, prẽſtantiſsimi autem Theologi, Epiſcopique Ebroicenſis Claudij Sanctij auctoritas, addo etiam, optimus Archiepiſcopi Viennenſis editus à ſe nouiſsimè Catechiſmus veritatis cauſæ fauent, excita, qui apud te ſunt, Gymnaſiarchas, Parochos, Theologos, qui verò longiùs abſunt, eos tuis grauiſsimis Epiſtolis cohortare: Hos rationibus,& auctoritate, per IESV Chriſti charitatem,& viſcera miſericordiæ eius ne ceſſes accendere ad Sanctiſsimum hoc opus. D. Auguſtinus zelo propagandæ pietatis incenſus, etiam in alienas diœceſes, ſeruata tamen ordinis iuſtitiæque charitate, prudenter lumen doctrinæ ſuæ intulit; vt aliquando dictum ſit, nobiſque traditum, ab illo vno viro Africam vniuerſam, tertiam tum mundi partẽ, quę iacebat in tenebris, eratque propemodum emortua, excitatam fuiſſe, Catholicamque effectam. Et nos quoque poſt tot ſecula, pietate illius vigilantiſsima, ſcriptiſque ad vniuerſi Chriſtiani orbis bonum manantibus adhuc fruimur, fruetur que poſthac ſemper Eccleſia Dei. Quid non facit, non dicam improbus, ſed Chriſtianus labor, atque vigilantia, ſi ſeriò negotio Domini ſuſcepto, fidelis ſeruus dat talentum ad vſuram, vimque cœleſtis gratiæ in ſeipſo expertus, alijs quoque ſine inuidia, negligentiaue communicat, ac quaſi de ſuo lumine candelabra aliorum innumerabilia ſine ſuę lucis imminutione ſtatim accẽdit? Iam quod ad fidei dogmata pertinet, permultum (præcipuè in Gallijs) à doctiſsimis viris eſt ſcriptum: Vtinam tantundẽ iuuentuti ac rudibus, quatenus ſatis ſit, edocendis, tantundem etiam lachrymis, precationibus, quibus præter doctiſsimas diſputationes Alexander Arium extinxit, pietati, promiſſę paupertati, obedientiæq; fuiſſet datum. His enim firmiſsimis machinis nullum eſt cor ſic adamãtinũ, quin tandem aut expugnetur, aut frangatur. Greg. Nazian. ratione 2. de ſeipſo.

Mitto ad te nouas peccatorum indulgentias, quas Gregorius XIII. Pontifex Maximus, præter alias, quas tum ipſe, tum ſanctæ memorię Pius Quintus conceſſerat, ijs impertitur, qui doctrinam Chriſtianam ſeu Catechiſmum per dialogiſmum docent, vti Romę, atque propemodum vbiq; fit. His tu indulgentijs ſeu condonationibus vtere, ac fruere: Et pro vita incolumitateque tanti Pontificis, proq; Italia & me ipſo, obſecro ne deſinas ad Dominum orationes tuas continenter effundere. Vale. Romæ ipſo die D. Michaelis Archangeli. M. D. LXXVI.

RATIONES, ET *EXEMPLA, QVIBVS ADduci debeamus, vt inter ſummas quaſque difficultates, atque in locis Hæreticorum, & aliorum, qui nolunt ad fidem aut probitatem redire, negotium diuinum alacriter agere poſſimus ad gloriam Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

INITIA bonarum omnium rerum, ſicuti & ſemina rerum naturalium ſolent eſſe minima. Ex ipſarum enim eiuſmodi rerũ effectis,& magnitudine, liquidiùs denique agnoſcitur altitudo diuitiarum,& ſapientia benedicti Dei, qui nec multos nobiles, neque multos potentes, ſed infirma mũdi elegit, vt ita magis abyſſus illius magnitudinis clarificaretur. 1.

Rerum quarumlibet arduarum (vti naturalium quoq;) progreſſui, temporis ſpatium neceſſarium eſt: Ita enim rebus paulatim creſcẽtibus ipſius D. Maieſtatis lux, atque cognitio ſuauiter mentibus noſtris illabitur. Quam quidem vnico intuitu perfectæ iam rei, complecti animo non poſſemus, ſicut ſuccedentibus ſenſim crementis noui lucis radij aciem oculorum noſtrorum commodiùs illuſtrant: Præterquam quòd ea, quæ ex illius omnipotentis charitatis officina prodeunt, ſi illicò abſoluta prodirent, non ipſi Deo, ſed alienæ fortaſſis cauſſę adſcriberemus, quaſi manus noſtra eſſet excelſa, & non Deus faceret hæc omnia. Nec verò quoniam triticum in terra diu latet, aut ſuper terram aliquos menſes ſine ſpica dũtaxat herbeſcit, idcircò de maturitate deſperamus: alioquin nec parẽtes plantarent earum arborum ſemina, quę non ſibi ipſis, ſed poſteris fructum ſolent afferre. 2.

Accedit,

3. Accedit, quòd, vt agens non agit niſi in paſſum bene diſpoſitum, ita materia præparanda prius eſt, quàm introducatur forma. Neq; enim peritus Medicus eſſe cenſeretur, q ante fortiora pharmaca, ſyrupos, & leuiora medicàmenta non adhiberet.

4. Rerum ad conuertendas animas, ac denique ad Eccleſiam vel fundãdam, vel (vbi religio concidit) inſtaurandam, ſpectan tium firmitas, non ſolùm diuturni temporis ſpatium, verũ etiam labores, ſudores, miras vexationes, & ſanguinis ipſius effuſioné ferè ſemper requiſiuit. Nam ita ſe magis diuina vis exerit, dum (quaſi ex alliſis lapidibus ignis) claritas veritatis erumpit, & varij aduerſarij atque certamina, varias virtutem amantibus coronas pariunt.

5. Certiſsimum eſt, ac paſsim in diuinis ſcripturis patet. Dei voluntatem eſſe, vt homines ſalui fiant: Deumque nolle aliud, quàm noſtram ſanctificationem. Itaque quidquid nobis præter peccatum accidit, ad quod humana voluntas cogi nulla ratione poteſt, id nullam habet rationem mali: proinde labores, perſecutiones, verbera, reuera malum nõ ſunt: alioquin hæc omnia filius Dei non elegiſſet. Quamobrem & nos eadem in diuino negotio procurando alacriter ſuſtinere debemus, certiſsimi Deum manum ſuppoſiturum eſſe, ne vltra id tentemur, quod ferre non poſſimus, quin cum tentatione prouentum quoque daturum.

6. Sacræ literę docent, vt reliquorum, ita proborum, & innocentium hominum peculiarem, à Deo curam haberi: Qui vos tangit (inquit) tangit pupillam oculi mei: & qui habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione Dei commorabitur. Hinc fit, vt apud Deum anima vnius eum timentis magis æſtimetur, quàm mille filij impij. Itaq; qui nihil in tota vita ſua ageret aliud, quã vt hominem vnum accuratè vias Domini doceret, is ſanè tanquam Angelus Dei operam ſuam vtiliſsimè poneret. Cùm enim aliquis amicus Dei efficitur, nihil non obtinere poteſt à Deo, qui voluntatem timentium ſe facit. Qui enim apud Principem aliquem gratioſiſsimus eſt, multò plura vnico verbo & momento ab eodem, quàm reliqui plurimi ne multis quidem ſupplicibus libellis, ac diuturno ſtudio aſſequuntur. Nótiſsimum autem eſt illud exemplum ancillæ Iudeæ, cuius vnius opera vti voluit Deus; vt à lepra Naaman Syrus liberaretur, ac Deus verus inter ipſam perfidiam agnoſceretur & coleretur.

7. Firmiſsimè quilibet ſibi perſuadeat bona & ſincera Deo inſeruiendi deſideria, nunquam ſine diuino numine nobis immitti. Ea verò ſi ſedula charitate foueantur, ad exitum tãdem à Deo perduci, cuius opera cùm perfecta ſint, is etiam cùm dat velle, largietur haud dubiè & perficere.

8. Exempla veteris teſtamenti hæc omnia comprobant, illudque ingens fidei, & patientiæ Noe, qui centum totos annos arcæ ædificandę, ac tantum octo animabus humanis adſeruandis impendit: Vnde poſtea factum eſt, vt & ex inuicta patientia paucisſimę illæ animę, totum poſtea terrarum orbem inſtaurarent. Quare non parum ſciat ſe profeciſſe, qui pauciſsimos cũ Deo coniungit, eoſque in tuto collocat. Trita verò ſunt reliqua, ſed tamen expendenda, quæ in Moyſi, qui greges paſcebat, in Abrahamo, in cuius ſemine benedictę ſunt omnes gentes, & in alijs inter ſummas quaſque difficultates contigere.

9. Chriſtus autem Ieſus æterna Patris ſapientia, totius boni & veritatis fons ſeipſum euidentiſsimum conſtituit exemplar, ex quo rationẽ expectandi, patiendi, & lucrandi, ſpinaſque, vulnera, & ipſam crucẽ oſtendit: qua ſcilicet ratione, cùm ipſius regnum fundatum ſit, ita quoque inſtauretur. Quod qui humana induſtria vel verbis tantùm, addito item labore (licet indefeſſo) fundare nititur, is extruit domum in arena, & venerunt imbres, ac flauerunt venti, & ſtrauerunt eam, factaque eſt ruina illius domus magna.

10. Cæterùm cùm hoc opus non currentis ſit, ſed volentis ac miſerentis Dei, expectãda ita Patris hora eſt, & temporis plenitudo, vt cùm in eius manu omnia ſint poſita, nos item ipſos in ipſius manu ponamus, diuinæ eius voluntati oratione primùm, deinde reliquis rationibus ſinceriſſimè cooperantes.

11. Apoſtoli & reliqui antiquiſſimi viri ſancti hanc ipſam Domini ſemitam in Euangelio annuntiando triuerunt. Ac cùm D. Iacobus octo ſolùm animas in Gallæcia Chriſto Domino adiunxiſſet, vtiliſsimũ tamen laborem impendit: Per illos enim denique Gallæcia, magnaquè pars Hiſpaniæ conuerſa eſt, & diuinitus factum eſt, vt cùm viuentem Apoſtolum audire noluiſſent, ad eius demortui cadauer, poſtea vndique accurreretur, cuius fidem, & orationem per tot ſecula implorarunt, atque etiam nunc implorant. Ita D. Apollinaris duodecim annos in Rauennæ ſuburbijs demoratus, terque ad eam ciuitatem rediens, licet denique martyrium ſuſtinuerit, operi tamen inchoato conſtantiſsimã operam nauauit. Quare quod viuens efficere non potuerat, decedens ex hac vitã conſecutus eſt. Sic Rauennates per tot ſecula inſignem venerantur Doctorem & Patronum, quem non vno ſupplicio ex-

Vide Catalogũ, ſeu vitas SS. collectas à S. Hier.

cruciarunt. Alij verò, qui varijs & pluribus cruciamẽtis plures annos fuerũt attriti, ſic tamen perſeuerarunt in orando, vt denique ſeritate depoſita, ciuitates patientiam eorum admiratæ, fidem Chriſti receperint. Poſſent noſtram ſocordiam & veternũ excutere, ſi ij eſſemus, quales eſſe deberemus, aut adeò haberi volumus. Cùm verò in primitiua Eccleſia fundãda, Chriſtus Dominus voluerit, vt trecentos totos annos quicunque Pontifices Maximi fuere, hi pro eius fide Martyrium ſubirent, ſanè intelligitur non eſſe ignaui, aut commoda, vel ſtudia quærentis propria, ſalutis animarum procurationem. Illud autem crebro memoria repetendum eſt, qui ſibi colligendis, & abnegandis magis enixè vacarunt, his vſum fuiſſe in magnis fidei negotijs Deum. Perſpicax enim diuinæ maieſtatis oculus aptiora inſtrumenta cognoſcit, & deligit, perque eos in momento temporis ſæpè efficatiùs agit, quàm diuturno tempore per pleroſque homines, qui vel ſibi, vel mundo melius alijs ſapere videntur. Quòd cùm in alijs multis, tum in D. Antonio præcipuum fuit, qui Alexandriam veniens, breuiſsimo temporis ſpatio miram Arianis intulit cladem, quantam fortaſſe perdocti, & literati multi (licet Catholici) longiſsimo vitæ ſpatio non intulerunt.

12. Qui ſibi blandientes exiſtimant, ſi ſibi ipſis à labore temperauerint, fore, vt animarum conuerſioni diutius operam daturi ſint, ij non intelligunt, Apoſtolos ipſos, quibus pene ſolis ædificium Eccleſię nitebatur, ſi id cogitaſſent, neque ſanguinem, nec vitam fuiſſe profuſuros: quod tamen efficaciſsimum erat antidotum perfidiæ tollendæ, ac fidei ſtabiliendæ, addo item maiori operariorum numero ad gloriam Dei propagandam excitando.

13. Quin verò multò longiorem vitam vixêre Dei ſerui, qui tanquam violenti ceperunt ipſius Regnum, quàm ij, qui ætate non virtute vitam metiuntur. Plura enim vna ipſa die vigilantia, & ſinceriſsima diligentia effecerunt, quàm qui otio, ſocordia, ſomno, dijudicandiſque alijs, dum habent multum quod de ſe cogitent, in proprijs phantaſmatibus marceſcunt, id autem liquidiùs cognoſcetur, ſi Beatæ Catharinæ Senenſis, & eiuſmodi aliorum vitæ curricula æqua lance pendantur, atque adeò cum aliorum iſtorum vitis conferantur. Sancta enim illa virgo, cùm die nocteque ſeſqui horam ſomno daret, reſque ſerias ad Dei honorem & proximorum ſalutem ardentiſsima charitate inceſſanter procuraret, breui certè ſpatio conſummauit tempora multa. Itaque trigeſimo tertio anno vitam hanc finiens diutiſsimè vixit, ac viuit adhuc, cùm eius ſcripta & facta vniuerſo Chriſtiano orbi ſplendididiſsimum lumẽ offendant, ne quid dicam de innumerabilibus bonis, quę in ſanctorum cœtu à ſponſo ſuo Chriſto Eccleſiæ procurauit & curat.

Porrò ſi peregrinationem cogitemus noſtri B. Patris Franciſci Xauerij, qui fuit vnus è primis decem Societatis noſtræ, quantoperè nempè diuinam gloriam alibi, ac gentis remotiſsimæ ſalutem vndecim ipſis tantùm annis Indijs orientalibus promouit, intelligemus plurimos etiam bonorũ hominum qui diutiſsimè vixerunt, ne minimam quidem fructus partem prę illo Eccleſiæ Dei attuliſſe. 14.

CVRA MVLTIS NON PERcipitur is fructus, qui percipi ſolet ab alijs, quamuis hi minus pro humano iudicio laborare videantur.

QVò non per ſapiẽtiæ diuinæ vias nolũt incedere, q̃ omninò vult, vt in multa patientia, paupertate, nuditate, quotieſcunque occaſio id ferat, cœleſtia feramus. Cũ enim incommodis ob Dei obſequium tolerandis, aut ſuorum iudiciorum abnegationi nolunt aſſueſcere, minus amantur à Deo, minus ad eius negotia adhibẽtur, qui magis ſemetipſos quàm Deum, ac magis ea quæ ſunt priuatæ voluntatis, & amoris proprij, quàm animarum ſalutem diligunt. Nam pro animabus proximorum animas noſtras (ita Deo volente) ponere debemus. Hinc itaque fit, vt ad ædificium Chriſti extruendum debitis medijs non vtentes, vix quidquam ſolidi vnquam ædificent. 1.

Huius verò potiſsima cauſſa eſt, quòd nunquam altè guſtarunt, quàm ſuauis ſit cibus, qui de menſa crucis Chriſti Domini, hoc eſt, in multa tribulatione ſumptus in corde coquitur, vbi ſcilicet ex charitate animæ quaſi eſuriuntur, & manducantur. 2.

Aut, quoniam proprij nominis honorẽ (quaſi ij ſint magni Concionatores, qui frequentes habent auditores, aut multa verba effundunt) tãquam ſcopum, ac præmiũ ſuorum laborum ſtultiſsimè ſibi prębxerunt. 3.

Aut in curioſis & inutilibus ſtudijs pro eorum curioſitate potius quam pro ratione tempus, quę pretioſiſsima res eſt, inſumũt. Id interim quod præ manibus habẽt, & ad quod miſsi ſunt, fallaci torpore omittentes. 4.

Aut forſan quoniã declinantes alias cõfuſiones, indirectè, nec ſyncerè, vel quæſiuerunt, vel ſaltem amarunt ipſarum miſsionum 5.

onũ occaſiones, in quibus dũ propriȩ volũtatis radix vireſcit, diuina virtus areſcit, & Chriſti voluntati ponitur obex.

6. Aut ſeſe negotijs ſecularibus ſalsò boni prætextu implicãtes non intelligunt, vel quid ſibi tẽporis ijs in rebus perit, vel quas difficultates, & obicem ſpiritualiũ negotiorum progreſſui admoueãt, vel deniq; quã circumſpectè cauendum eſt, ne cœlum terra miſceatur ab ijs, qui cùm ſe cœleſtibus rebus prorſus addixerint, proni & præcipites in terrena negotiarunt.

7. Aut ſuperiorum & meliorum conſilia ſic ſpernunt, vt de ſuo capite nouam inſinuandæ fidei, & pietatis rationẽ inuehere, aut inuectã ſequi, vel hæreticis qunq; principibus præſtito aliquo iureiurando temerè, vel callido potiùs aſtu quã prudẽti ſimplicitate docere, quæ fidei ſunt, audent. In operibus autem (vt S. Baſilius inquit) contra præſcriptum ſuperiorum factis maius peccatum eſt, quã bonitas eorundẽ operũ ſit, quæ tamen nulla eſſe poteſt in inſinuandæ fidei alia, quã decet ratione: Sed & æquũ eſt (ait D. Bernardus) vt qui Deo non obedit, huic inferior pars, id eſt, caro non obtẽperet. Ac nullo alio vitio præcipitem diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quàm cùm eum neglectis conſilijs ſeniorum, ſuo iudicio perſuaſerit, definitioniq; confidere: quemadmodum dixit Moyſes apud Caſsianum.

8. Aut quòd ea in corporis parte in quã poſiti ſunt, manere nolunt: vel præpoſterè tractant, quæ eſſent ordinatè tradenda, vel deniq; ea docere alios volunt, quæ ipſi nõdum percepere, nec verò eos, qui ea norunt cõſulere magna cũ animi demiſsiõe volũt.

9. Aut verentur, quin ſi quos ad Chriſtum Dominum & eius Eccleſiam adiunxerint, hi demũ Sacerdotes Catholicos nõ ſint habituri, qui eos excolãt. Poteſt autẽ eſt Deus ſuſcitare ex lapidibus filios Iſrael. Quare nec deſtitere Patres antiqui (vt etiam Pater Franciſcus Xauerius noſtro tempore fecit in Indijs) quò minus aliquibus conuertendis operam ſuam nauauerint, licet nulla tum ſpes affulgeret præſentium operariorum; qui verò conuerſi ſunt, ipſi per ſe diuina tantùm gratia nixi, à gentilium erroribus diu abſtinuerunt, ac non paucos poſt annos à D. bonitate ad illos miſsi ſunt alij Sacerdotes, qui illos iterum Sacramentis munierunt.

10. Aut quòd omiſſa ſpirituali cura ſalutis ſuorũ domeſticorum alijs vacant, cùm qui eam deſerit, crudeli ſit deterior, certos autẽ pro incertis relinquere, nec ordinatæ charitatis, neque ſinceri iudicij, ac proinde nec diuinæ voluntatis eſt argumentum.

11. Aut ſuæ quieti, & commodis priuatis eorum vitam prætexunt, qui ſeſe contemplationi dedidere. Ita enim quoniã in eos, qui proximorum ſaluti vacant, turbationes plerumq; cadunt, ſtudium interioris pacis obtendunt, ſemetipſos potius quàm alios fallentes. Interea verò meditari nolunt, eos, qui reuera ſe totos vitæ contemplationi addixerunt, omnia mundana reliquiſſe: ſub aliorum obedientia humiliter ac diu vixiſſe, incommoda penè incredibilia volenti animo ſubijſſe: fratribus, à quibus fuerat ſibi inſeruitum diuturna probatione inſeruiſſe: omnem quietẽ vti athletas inſuperabiles abs ſe amouiſſe. Quo verò tẽpore hȩreſis, & aliæ perſecutiones Eccleſiã Dei oppugnarunt, non defuiſſe eos qui vita contemplatiua relicta, cucurrerunt ad certanda pro fide Chriſti bona certamina, ſicuti de Aphraate & Iſaaco memoria proditum eſt. Interim autem dum orationi vacabant, maximam vitȩ partem nullo penè cibo traducentes, etiã in vinea Domini (oblata occaſione) ſtrenuè laborarunt. Quòd ipſi quoq; Sanctȩ Magdalenæ meliorẽ licet partem elegerit, ſcimus contigiſſe.

12. Aut quod ſeſe fruſtrà tempus terere exiſtimãt, ſi inter mercatores verſantur, quoniam hi ab illicitis commercijs abſtinere nolentes, viam ſibi ſalutis præcludunt. Nam & inter tales aliqui reperiuntur, qui pietatis ſtudio incenſi exemplo alijs relinqui poſsint, multa verò alia peccata queunt impediri, quibus ſublatis radix vſurarum auaritia ope diuina poteſt euelli. Ac vt illa euelli non poſſet, minor certè pœna futura eſt ijs, qui reliqua peccata dimiſerunt, præterquam quod iuſtificatur diuina iuſtitia, quando miſericordiæ vijs ij noluerunt inſiſtere.

13. Aut quoniã diuina gratia qua erant ornati cum aliquo mitterentur, hanc aliquo peccato commiſſo amiſerunt, quod niſi celerrima contritione & aperta confeſsione eluant, cœciores indies fiunt, & in alia peccata grauiora præcipites ruunt.

14. Aut denique quoniam alijs proſperè negotium diuinum agentibus, non ſolùm haud congaudent, verùm etiam inuident, quæ fraternæ gratiȩ Inuidentia cùm aduerſus Spiritum ſanctum horribile facinus ſit, ſanè fontem diuinȩ gratiæ in illis citiſsimè exſiccat.

RATIO, HAEC IMPEDIMENTA AMOUENDI, diuina gratia aſpirante.

PECCATORVM propriorum & pronitatum ad malum ſedula & aſsidua conſideratio, atque amoris proprij diligentiſsima extirpatio. Vtrumque autem certè aſſequimur, ſi nos nihil ex nobis eſſe,

nos (vt aiebat S. Catharina Senenſis) nunquam Deum rogaſſe, vt nos crearet meminerimus.

2. Ac verò ſi ex innumeris tentationibus, quibus à Deo ſapientiſsimè permittimur oppugnari, intelligamus, nos ſi quid ex nobis poſſemus illas libenter ac ſæpè velle amoliri. Quod quando efficere nequimus, ſanè quid ipſi ſimus, facilè cognoſcere poſſumus.

3. Diuinæ bonitatis accuratiſsima perpenſio, quam in bonæ voluntatis largitione agnoſcimus, atque item quòd ſæpiſsimè nobis ſubtrahit occaſiones, ne ruamus in deteriora peccata: quod beneficium infinitã meditandi, & ex animo gratias Deo agendi materiam præſtat.

4. Conttitionis aſſequendæ vigilantiſsimum ſtudium, & non dilata confeſsio ſinceriſsima peccatorum, cùm obfirmato propoſito ea relinquendi, & fructus pœnitentiæ dignos faciendi; quam ad rem multum facit, id quod in vitæ Beatæ Catharinę, filiæ Sanctę Brigittæ de confeſsione integrè facienda, ſcriptum eſt.

5. Obedientiæ amor, & obſequium erga eandem obedientiam re ipſa promptiſsimum impenſum.

6. Sedulum proprij muneris ſtudium, eiuſque non intermiſſa vacatio, adhibita diligentia vt idioma eorum, inter quos verſamur, addiſcamus, quod niſi facimus, cùm certè facilimè pueris Catechiſmum docendis fieri poſsit, exiguæ id charitatis, & quaſi curtę ſuppellectilis ſpiritualis, ſignum eſt euidens.

7. Tum verò ſi memorata præſtiterimus, in lumine videbimus lumen, quod veri amici Dei, quaſi columnam ignis ſibi præeuntem conſpexerunt, & ſecuti ſunt ad lucem Chriſti inter ir ſamiam, & bonam famam, & inter ipſos adeò equuleos, atque horrenda cruciamenta inferendam.

QVOD SI RES AD EXItum non perducantur, ſequentia cogitanda ſunt.

1. INPRIMIS veriſsimè nos eſſe indigniſſimos, quos Deus puriſsimis ſuis manibus tractet ad aliorum animas conuertendas, tum quoniam ſæpiſsimè erga noſtrã ipſorum ſalutem frigidiſsimi fuimus, tum quod diligentiſsimè æternum aliorum, & noſtrum interitum peccando procurauimus.

2. Deinde nos niſi (tanquam Ioſue) poſsimus triginta tres Reges debellare, poſſe ſaltem exploratores immittere, qui populo Dei referant, quanta viderint in terra promiſsionis, vel munus ipſorum exploratorum à nobis poſſe præſtari, vt alios fortiores excitemus ad prælia Domini prælianddum. Quemadmodum Eremita ille ſiue peregrinus fecit, qui ex Oriente veniens auctor fuit, vt Pontifex Maximus in Gallia ſacrum bellum ad Hieroſolymam recuperandam indiceret.

Quòd ſi ne exploratores quidem eſſe poſsimus, ſaltẽ ipſas ſarcinas cuſtodiamus, Deique operarijs humilem operam præſtemus, cùm ſcriptum ſit, æquam futuram eſſe portionem eorum, qui ad ſarcinas remanent, & eorum, qui ad prælium proficiſcuntur. 3.

Ita quoque niſi ob ſcelera noſtra olim patrata idonei ædificando Dei templo ſimus, quoniam ſcilicet (quod Dauidi Regi à Deo obiectum eſt) etiam ipſi nos ſanguinum viri fuimus, ſaltem aut occaſionem præbeamus, aut materiam paremus alijs, vt ſuo tempore per alios id fiat. Qua in re dignum illud eſt, quod perpendatur, quod Paulus Otoſius libro de arbitrij libertate ſcriptum reliquit; Ait enim: Aedificari voluit Deus templum nomini ſuo, & hoc vt non niſi innocens, & bene immaculatus extrueret. Duo ad hoc Reges cunctis viribus eliguntur, vtrique ad adiutorium diuina cuſtodia promittitur: Ad Dauid ſiquidem dicit Deus: Veritas mea, & miſericordia mea cum eo. De Salomone verò teſtatur: Ipſum elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem. Ex his duobus templum Domini vnus præparat, alter ædificat: præparat ſenex, perficit puer. Dignum eſt enim, vt ſanctum Domini templum ſanctus ædificet. Præparat (vt dixi) ſenex, ſed quaſi poſtquam peccare ceſſauit: perficit puer, ſed tamen penè, cùm adhuc peccare nõ cœperit. Ille antè peccauit, hic poſtea. Ille multo peccato ædificare non meruit: iſte multum peccando, quod ædificauerat dereliquit, & inter hæc mirabiliter ſibi ordinatio ſancta diſpoſuit, vt inter duas ætates, quod perpetuum in homine eſſe non poterat, pro captu temporis inueniret. Hęc ille. 4.

Portò ſicut ordinatè, & inſtanter operari debemus, quæcunque diuino auxilio manus noſtra poteſt efficere, ita applicandæ omnes potentiæ ſunt ei rei, quæ tanti momenti eſt, quanti eſt ſalus animarum. Qua de re procurandum ſeriò eſſet, vt quę aliquando ſcripſimus de applicatione potentiarum, ea altiſsimè perciperemus. Propterea adhibenda eſt humilis, continua, & fidelis oratio, qua petamus à Deo, vt noſtris iniquitatibus parcens, non deſiſtat tamen pro ſua ineffabili miſericordia meliores in vineam ſuam operarios mittere, totque innocentium & puerorum neceſsitates 5.

teſpotiùs, quàm noſtra peccata reſpiciat. Hæc autem oratio ſingulis diebus habita, magnum habebit momentum ad iuſtiſsimam iram Dei flectendam.

6. Denique eorum Sanctorum auxilium apud Chriſtum Dominum implorandum eſt, qui in ijs regionibus, in quibus verſamur fidei fundamenta, Deo mandante iecerunt. Quorum Sanctorum vitas meditari multum referret: cum quibus initijs Reſpublica & cultus diuinus inſtitutus eſt, ad eadem referenda ſit eiuſdem inſtauratio, & ex ijſdem eadem ratio facilimè intelligatur.

MODVS ADIVVANDI proximi, præſertim in locis, in quibus idioma gentis ignoratur.

1. PER interpretem paucißimas aliquas animas initio, quoad eius fieri poßit, inſtituere, quæ quidẽ inprimis ſedulò doceantur, ad quem finẽ creati ſumus, quem item ad finem reliqua omnia creata ſunt. Hæc autem tractatio, & quaſi Chriſtianæ doctrinæ fundamentum eos etiam qui ſolo naturali lumine ducuntur mirificè ad cognitionem boni diſponit. Deinde quibus medijs æterna Dei ſapientia voluerit, vt ad eum finem perueniremus: nempè primùm amouendis gratiæ diuinę impedimẽtis, quod conſideratione fœditatis peccatorum & pœnitentię ſacramento fit, poſtea fidei doctrina addenda eſt, ad quã ſymboli declaratio: ſpei, ad quã orationis modus, & vis: charitatis, ad quam Dei mandata: Gratiæ, ad quam Sacramentorum dilucida & breuis explicatio, pro vniuſcuiuſq; captu refertur.

2. Præterea dabitur opera, in Chriſti Domini, Beatiſs. Virginis, & Apoſtolorũ vitis explicandis, ac geſtis Sanctorum enarrandis, qui Euãgelium primò in eas regiones, ad quas mittimur, inuexerunt, ſi quando inuectum fuit. Id verò multam fidem dicenti faciet, quòd vix adeò ex omnium animis religionis memoria deciderit, quin aliqua reuerentia erga Sanctorum illorum memoriam ferantur, quorum etiam nomina adhuc vel ipſi, vel ipſorum parentes gerunt. Quamobrem & horum vitas exiguo libello complecti, magnum ad Dei gloriam eſſet operæpretium, non illas quidem vulgari tãtùm idiomate conſcriptas, ſed additis propter rudes etiam ipſorum ſanctorum imaginibus, vt & pingi in domibus, & in cordibus altiùs infigi poßint. Matres verò, ac nutrices, & reliqui facile per eas antiquę & Catholicę religionis pietatẽ in infantiũ animas inſtillarent. Ludi verò magiſtri, & pædagogi omni diligentia informandi erunt, quibus exercitia tradere ſpiritualia, ac deniq; doctrinę Chriſtianæ non ſolũ vtilitatẽ, verùm etiã vſum & modum illius tradẽdę oſtendere, ſummi ponderis eſt. Nã & in ea docenda expedit nonnunquã (vbi præſertim, publicè Catholica fides doceri nõdum poteſt) vt ſecundã partem doctrinę Chriſtianæ Petri Caniſij de Societate noſtra declarent, in qua de vitijs declinãdis, ac de virtutibus cõparandis agitur. Ita enim fit, vt nõ ſolũ ipſi pueri (vel naturali lumine) odio incipientes habere peccata, ſeſe diſponãt ad fidei donum accipiẽdum vel augẽdum, verũ etiam eorundẽ parentes animaduerſa filiorum in melius mutatione erga Ludimagiſtros ſenſim afficiãtur, & in veritatem ferãtur ardentiùs. Poſt abſolutã autem peccatorũ & virtutũ tractationem, agi poterit de Decalogo, ac de oratione, quã ad rem maximè conferet Dominicę orationis expoſitio, quę eſt in fine Catechiſmi Romani: Ac deniq; Symboli, & Sacramentorum, quantum ſatis erit. Ea verò, quæ potiùs priuato colloquio cũ aliquibus aptioribus, quã ſcriptis tradenda initio ſint, intelliget is, qui ea docebit, cùm in aliquibus locis ſcripta, ſi in manus aliorũ peruenerint, poßint aduerſus infirmos perſecutionem mouere, vel maleuolis maleſaciendi occaſionem præbere.

Studioſorum adoleſcentium emiſsio ad Catholica ſeminaria, eiſq; auxilium & ſuſtentationem non vno è loco procurare neceſſarium eſt, atque vtiliſsimum. Hos verò cùm pietate, tum præmonitionibus, earum præſertim rerum inſtruere oportebit, quæ maius ab hæreticis negotium Catholicis exhibent, verbi gratia, de vtraque ſpecie, quid verè à veris Catholicis, & obedientibus Eccleſiæ filijs ſentiendum & faciendum ſit. Quid de Sacerdotum cœlibatu; quid de Miſſa vulgari, quid fructuum cõſecutum ex hæreſibus. Horũ porrò alumnorum nõ vna ratione tentandi erunt (citra periculum tamẽ) animi, tum interrogationibus, tũ alijs modis, quos diuina lux declarabit. Quoniam verò multę ſunt in animis hominum latebræ, & inuolucra, quibus plerique ſeſe Catholicos, aut probos fingunt, cùm reuera non ſint, his diligentiſsimè accepta opportunitate (ne ſcilicet crederent nos illis diffidere) tractatus aliquis de ſinceritate in agendo, & confitenda fide eſſet exponendus, mẽdacijq; & duplicitatis grauitas, ac pœna ſubinde exponenda, cùm & qui corde crederent, ore autem ob metum, aut ob aliam cauſſam fidem Catholicam pernegarent, hi hæretici habiti, & damnati ſint. Huc autem ſpectat fraudis illorum detectio, qui ſe 3.

Catholicos eſſe, & partes ſequi, atq; Eccle-
ſiam Romanã agnoſcere mẽdaciter dicũt.
At cùm extra periculum ſunt, aut aliorum
ſumptibus ſtudia ſua abſoluerunt, tum a-
ſtus fallendi aperitur, vel inquiunt, ſe pro
Catholicis intellexiſſe Lutheranos, Eccle-
ſiam Romanã intelligere triumphantẽ, vel
quandam tertiam, quã pacificam ipſi tur-
bulentiſsimi fingunt, aut ſimile aliquid.
De quibus omnibus reſponſiones illæ le-
gendæ eſſent, quas ad pium quendam Sep-
ſupra fol. tentrionalem miſimus, & iam non ſemel o-
316. pera Nicolai Milonij Theologi, & optimi
viri edita ſunt in lucem. Nec verò ſolùm
emittendi ſtudioſi adoleſcentes, ſeu ſcho-
laſtici: verùm etiam ij, quorum ingeniũ ap
tum ad opificia ſit, qui cùm ab aliquibus
externis Catholicis & pijs inſtituti fuerint,
ſi redeant in patriam, alios ſui ſimiles poſ-
ſint eadem pietate imbuere. Inter alios ve-
rò, ſi qui bibliopolarum, typographorũ,
medicorum, chirurgorum & tonſorum fi-
lij, & famuli elici poſſent, magni eſſet ſine
dubio momenti, quod qui minus attentè
perpendunt, haud facilè intelligunt.

4. Apud nos quoq; famuli per aliquod
tempus erudiendi, qui poſtea apud eos de
quibus maiòr ſit ſpes in diuerſis domibus
collocentur. Sanctimoniales item & virgi-
nes, ſi quæ in monaſterijs viuunt, per eos
quos decet inſtituendæ erunt, & ad pietatẽ
accendendæ: Per has autem bonis moni-
tis, ac libris munitas longè lateq; ſine ſtre-
pitu bonum inter conſanguineos, affines,
& pios alios homines propagari poteſt. Ab
ijs enim quantò minus timetur, tantò ma-
ius bonum plerumq; proficiſcitur. Quod
ſanè re ipſa comprobatum eſt: Cùm etiam
illęmet conſanguineos, aut affines ſuos ſtu
dioſiùs & cautiùs ad ſeminaria poſſunt e-
mittere, aut ſedi Apoſtolicę commẽdare,
ſi aliqua eleemoſyna adiutæ doceantur,
qua ratione id efficere, ad quos literas (vel
in cifra) mittere debeant.

Sacerdotes mutato habitu capta occaſi-
5. one nundinarum, pios confirmare, quorũ
catalogus habeatur, & errantes reducere
poſſent literis allatis, & eleemoſynis quo-
que procuratis, quibus omnes alliciant. Vt
enim ouem perditam quærere, & ſuper hu
meris ad caulam referre opus Chriſtianũ
eſt, & ipſius adeò Chriſti Domini propriũ,
ita hoc præſtare mirabiles in animis robo-
randis, & numero piorum augendo vtili-
tates parit. Huc autem ſpectat, ſi quis Epiſ-
copus vel ſuffraganeus clã ad confirmatio-
nis Sacramentũ miniſtrandum, olea bene-
dicenda, profeſsiones ſanctimonialium ex
cipiendas, initiandos (ſi opus eſſet, magno
tamen cum iudicio) futuros Sacerdotes,
aliquando excurrerent.

Poſſent aũt qui ad Catholicã Eccleſiã re- 6.
deunt, captiuos inuiſere, ſolari & iuuare
eos qui in noſodochio ſunt, & hui[illegible]e-
ris opera cũ pauperioribus facere, qui quan
tò deſpectiores habentur, tanto minùs ab
eis metuitur.

Cũ verò vexatio det intellectũ, cumq; 7.
eò magis beneficiũ ſentiant, quò magis in-
opes ſunt, facilè adducũtur, vt credant ijs,
quæ dicuntur, & veriſsima ſunt. Quamob-
rem & earum animas in ſalutis viam addu
cere gratiſsimum eſt Deo, apud quem non
eſt acceptio perſonarum.

Si quis aũt alicui Cõcionatori aditus pa- 8.
teret, ad verba de publico ſuggeſtu facien-
dum, cogitet, num vtiliorẽ operam ſuã po-
net, ſi prius, quæ de ludimagiſtris diximus,
ea tradat. Fieri enim poteſt, vt re non ſatis
cõſtituta, ſi antequã diſcipulos ſibi college
rit, palàm docuerit, potiùs ſtrepitus, & im-
pedimentũ, quàm promotio rei inchoatæ,
expectetur. Sic autẽ prius exemplar noſtrũ
Chriſtus, per vicos, & oppida beneficijs, &
verbo animas alliciebat, quã ſe publice Hi-
eroſolymæ proderet. Literis itẽ ſcribendis
circumſpectè, & cautè mittendis debent, ac
poſſunt in fide roborari ij, quos Dominus
Ieſus cõuertit. Quod & in ipſis triremibus,
& cum captiuis fieri poſſe, vel Africa, & in-
ter Turcas vſu probatum eſt.

Sed & ipſę literæ ſine ſubſcriptione lo- 9.
ci & perſonæ aliquando magno cum fru-
ctu miſſæ ſunt, vbi cum pietate aliquibus
atque prudenter ſcriptæ fuerunt.

Librorũ porrò pro captu & ratione vari- 10.
orũ hominum magnus habeatur numerus,
qui quidem cõpacti ſint, atq; hi diligenter;
& ſuo tẽpore tum diſtribuãtur, tum diſtri
buendi pijs relinquantur, inter hos alium
ſint, qui Sacerdotibus, qui virginibus, qui
ludimagiſtris, & alijs ſunt neceſſarij.

Inter modos aũt adiuuãdi proximi, [illegible] 11.
tiſsimũ Deo opus eſſet, ſi ſerui & mãcipia,
quę ſclaui dicũtur, ad eum finẽ emerentur,
vt ſalui fieri poſsẽt, in idq; ſumptus, qui in
ſuperuacua impẽdũtur, impẽderentur, vel
etiã totum patrimoniũ ei rei dicaretur: ſi
enim cõſulit Chriſtus, dandũ eſſe pauperi-
bus quicquid habemus, ſi volumus eſſe per
fecti, quidni optimũ genus pauperũ illę, qui
creaturæ ſunt, quibus non ſolũ corporum,
verùm etiã animarũ neceſſaria deſunt? Hic
verò iuuandi proximi modus non nouus
eſt: In Apoſtolicis enim cõſtitutionib., id
Apoſtoli Spiritu S. ducti admonuerunt, cũ
lib. 4. ca. 62. eãrũ à S. Clemẽte Romano ita
ſcriptũ ſit: Chriſtianus enim nihil debet in
nũdinis impẽdere, niſi in mancipiolũ emẽ-
do, vt animã eius ſaluã efficiat, & in quædã
alia mercanda ad neceſsitatem naturæ.

Orationis modus qui pios docebitur, 12.
eò

eò inprimis ſpectet, vt Deus non ſolùm aperire oſtium fidei, verùm etiam media reuelare, ac de manu ſua liberaliſsima præbere dignetur, quibus id effici ad diuinam gloriam poſsit.

LIBRI QVI IDENTIDEM legendi ſunt ab ijs, qui de negotio fidei verſantur in miſsionibus.

1. PRæter inſtituti, ꝓprij cõſtitutiones, regulas, & inſtructiones, aliquid diuinæ ſcripturæ quotidie legatur eum ad finem inprimis, vt nos immaculati efficiamur.

2. Ex vitis Sanctorum Patrum illæ potiſſimum attentè legantur, in quibus opera, & charitas ardentior continetur, qua proximorum ſalus procurata eſt. Horum autem qui diriora, & longiora tormenta perpeſsi ſunt, qualia S. Clemens Ancyranus pertulit, qui vicies octies martyr fuit, cùm viginti & octo annorum ſpatio mira cruciamenta perpeſſus ſit.

3. Reuelationes S. Brigittæ, ac præſertim harum tertius liber admirabilis, & ſolidę ac cœleſtis doctrinæ plenus.

4. Omnia ſcripta S. Catharinæ Senenſis, pręcipuè verò Epiſtolę diuinitus certè dictatę, ac Dialogi etiam Latinè Ingolſtadij nouiſsimè editi.

5. Gerſon de imitatione Chriſti.

6. Quę verò ad hęreſes refellẽdas, vel item ad pietatẽ inſinuandã ratio in ſacra ſcriptura, & patribus perlegẽdis adhiberi debeat, ea in libello reſponſionũ ad ſeptẽtrionalẽ, de quo ſupra locuti ſumus, continentur.

LOCA QVÆDAM INSIGNIA, quæ aliquorum dierum ſpatio, poſſet qui verſatur in miſsionibus meditari.

Ex Euangelio S. Ioannis cap. 15.

SIcvт palmes nõ poteſt ferre fructũ à ſemetipſo, niſi mãſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me mãſeritis. Ego ſum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructũ multũ: Quia ſine me nihil poteſtis facere. Si quis in me nõ manſerit, mittetur foras, ſicut palmes & areſcet, & colligẽt eũ, & in ignẽ mittent, & ardet. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. In hoc clarificatus eſt pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.

EX LIBRO PAVLI OROSII de libero arbitrio

AT ſi vis apertiꝰ accipere teſtimoniũ, quia cũ vtiq; poſsit Deus, tamẽ ꝑ ipſa ſua ordinatione non faciat, dicit ad Petrũ An putas me non poſſe modo rogare patrẽ meum, & exhibebit mihi pluſquã duodecim legiones angelorum? Sed quomodo cõplebuntur ſcripturę? Quia ſic oportet fieri. Vides ergo, quia operator temporis temperat virtutes, & ratio diſpoſitionis miſcet potentię patientiam. Deinde ait Dominus: Reconde gladium in theca: Fieri enim nõ poteſt, vt calicem quem mihi dedit pater, non bibam illum: Et tamen Deus nihil nõ poteſt, nec eſt quicquam quod non faciat, niſi fortè quod nolit, non oporteat, non proponat.

EX REVELATIONVM S. Brigittæ lib. 4. cap. 31.

MAter Dei loquitur: Qui cõducit operariũ ad laborandũ, dicẽdo ei, porta arenam de littore, & inquire in quolibet onere, ſi fortè ibi inuenire poteris granum auri, non minor erit merces eius, ſi nihil inueniret, quàm ſi reperiret multum. Sic eſt etiam cũ illo, qui verbo & opere, ex diuina charitate laborat ad profectũ animarũ, non enim erit minor merces illi, ſi nullos conuerterit, quã ſi multos: ſicut Magiſter dixit exemplũ: Ille, inquit, bellator, qui ad præceptũ Domini ſui egrediens ad bellum, & habens velle fortiter dimicandi, rediret ſauciatus, nullum habens captiuum, non minorem mercedem obtineret amiſſo bello, propter voluntatem bonã, quàm ſi victoriã fuiſſet conſecutus. Sic eſt etiam cum amicis Dei. Nam pro quolibet verbo & opere quod faciunt propter Deum, & vt animæ emendentur, nec non & pro qualibet hora tribulationis, quam patiuntur propter Deum, coronabuntur, ſiue multi conuertantur, ſiue nullus.

B. PATRIS NOSTRI IGnatij Loiolæ Ieſu ſocietatis fundatoris dictum, obſeruatu digniſsimum, de ratione conficiendorum arduorum negotiorum ad Dei gloriam.

SOlebat dicere nonnunquã B. ille Pater, ſe in difficilibus quibuſque negotijs ita rẽ totis viribus Deo cõmendare cõſueuiſſe, ac ſi nulla humana induſtria, nulla alicuius cooperatio ad ea cõficienda præter Deum ipſum eſſet neceſſaria, aut adhibenda. Cũ verò id faceret, tum ita cooperari ſe ſolitũ ad eadẽ ad exitum perducenda, ac ſi nihil Deus in illa cõferret, nempè cũ ſciret Deũ inprimis eſſe cognoſcendũ auctorem omnis boni, ac ſine quo nihil effici poſsit: intelligebat itẽ quãdo diuina eius ſapiẽtia cooperationẽ exigit ſuarũ creaturarũ, iſtam cooperationẽ toto pectore eſſe ad rem adhibẽdam. Sic arduarum quarumcunq; rerum ad Dei gloriam ſpectantium aiebat, ſemper exitum ſe eſſe conſequutum. 1

Videat deniq; ſitiens animarum ſalutẽ, quę de Origene illo doctiſsimo ſcribit Nicephorus: Ille enim Origenes, cùm plures 2

atq;

atq; ipſum ſuum genitorem martyres præmiliſſet io cœlum, ſummoſq; labores in cõuertendis animabus pertuliſſet, ita vt è domo in domos per ſoramina clàm ad fidem piorum ſouendam, inter ſumma pericula penetraret, tandem, quia humilitatem ac ſeipſum non cuſtodiuit in multos errores miſerrimè cecidit. Itaq; qui ſtat, videat ne cadat. Et qui mittitur, caueat ne exeat extra ſe.

Si verò laboris, aut ſolicitudinis, & pe-
3. riculorum eum tædet, cogitet, num reuerà credat purgatorium eſſe, atq; an multa centena annorum horridarum pœnarum, cum momento laborum huius vitæ libenter vellet commutare.

4. Singulis porrò diebus non ceſſet illud Apoſtolicum orare: Domine adauge nobis fidem.

DEO SIT GLORIA IN æternum, & vltra.

HYMNVS AD *CHRISTVM SALVATOREM*

à Sancto Clemente Alexandrino compoſitus, è Græco verbatim nulla verſus habita ratione traductus; pro pueris rectè inſtituendis.

FRENVM pullorum indocilium,
Penna volucrum oon errantium,
Verus clauus infantium,
Paſtor agnorum regalium,
Tuos ſimplices,
Pueros congrega,
Ad ſanctè laudandum,
Sincerè canendum,
Ore innoxio
Chriſtum puerorum Ducem.
Rex Sanctorum,
Verbum, qui domas omnia,
Patris altiſsimi,
Sapientiæ rector,
Laborum ſuſtentaculum,
Aeuo gaudens,
Humani generis
Saluator Ieſu,
Paſtor, arator,
Clauus, frenum,
Penna cœleſtis
Sanctiſsimi gregis.
Piſcator hominum,
Qui ſalui ſiunt.
Pelagi vitij
Piſces caſtos
Vnda ex infeſta
Dulci vita ineſcans.
Sis Dux ouium
Rationalium paſtor
Sancte, ſis Dux,
Rex, puerorum intactorum.
Veſtigia Chriſti,
Vita cœleſtis,
Verbum perenne,
Aeuum infinitum,
Lux æterna,
Fons miſericordiæ,
Operatrix virtutis,
Honeſta vita,
Deum laudent, Chriſte IESV.
Lac cœleſte
Dulcibus vberibus
Nymphæ Gratiarum
Sapientiæ tuæ expreſſum
Infantuli
Ore tenero
Enutriti.
Mammæ rationalis
Roſcido ſpiritu
Impleti,
Laudes ſimplices,
Hymnos veraces,
Regi Chriſto,
Mercedes ſanctas
Vitæ doctrinæ,
Canamus ſimul.
Canamus ſimpliciter
Puerum valentem,
Chorus pacis,
Chriſto geniti,
Populus modeſtus,
Pſallamus ſimul Deum pacis.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM HVIVS OPERIS.

A.

AEgyptiorum annus 207.a
Aegyptum ab Hebræis iuſtè ſpoliatum 169.b
Aepinus Chriſtum infernalem cruciatum paſſum vult 194.b
Alberti Bauariæ Ducis inſignis laus 314.a. b ſtudia in tuenda Catholica fide ibid.
Alberti Campenſis de Moſcorũ frequentia error. 13.b
Albertus Pighius cõtra Melanchthonẽ ſcripſit 250.a
Albertus Sperlingius ſcriptum edit contra Smidelinum 163.b
Alexander Canobius Legatus ad Moſcum 27.a
Alexandrinum Patriarchatum qui hæretici occuparunt 48.a
D. Ambroſius quæ de cælibatu Clericorum ſcripſit 234.b
Amelij Platonici Philoſophi de initio Euangelij ſecundum Ioannem cenſura 185.b
Anabaptiſtæ Chriſtum nõ credũt verũ hominem fuiſſe. 194.a. ſcripturam ſacram corruptam blaſphemant 132.b
Anaſtaſia Vxor Moſcouiæ Ducis 17.a
Ancyranum Conciliũ quæ de cælibatu ſacerdotum habet 249.b. 250.a.b. Hæreticos noſtri temporis condemnat 249.b
AndreasOuiedus 9.a
Angli Chriſtianã fidẽ à quo acceperunt 50.a. quo tẽpore 327.b. ab Eccleſia Catholica cur receſſerunt 47.a
Anglica nauigationes in Moſcouiam 16.b
Anglicana Eccleſia caput femina 47.a. 50.a
Anna Poloniæ Regina q̃ ad Poſſeuinũ ſcripſit 113 a.b
Anni correctio quã neceſſaria 207. & ſeq. quomodo in ea laboratũ ab Hebræis & Ethnicis ante Chriſti aduentum ibid. Poſt Chriſti aduentum 205. b. & ſeq. Nicæna Synodus quæ in ea egerit 209. & ſeq.
Anni correctionẽ cur Deus ad noſtra tempora diſtulerit 213.b. & ſeq. ad Pontificem maximum pertinere 211.a. 214.a
Annus Chaldæis quot diebus conſtet 207.a. Ptolemæo quot 208.a.b. à Iulio & Auguſto Impp. correctus 208.a
Antichriſti aduentus ſex ſignis in ſacra ſcriptura præmonſtratus 47.a.b. membra quæ 303.a
Antichriſtum falſa miracula editurũ Patres docent 47. b. nondum fuiſſe probatur ibid.
Antichriſtus quis ſit. 302.b. Aegypti, Lybiæ, atq; Aethiopiæ regna inuadet 47.b
Antiochenum Patriarchatum qui hæretici occuparunt 48.a
D. Antonius Eremita Arianis quantam cladem intulit 386.a. Prophetiæ donũ habuit 325.b. eius de ſua bibliotheca dictum 214 b
Antonij Poſſeuini colloquiũ primũ publicũ de Catholica religione cũ Moſco 31.a b. & ſeq. Secundũ 35. b. & ſeq. Tertiũ 36.a. & ſeq. Cõtentio cũ Legato Moſcouiæ, & cũ Græcis, Venetijs. 22 a.b. Oratio ad Moſcorũ Principẽ de inſtituti Patrũ ſocietatis Ieſu ratione. 20. a.b. Socij primâ legatione in Moſcouia relicti quomodo excepti 19.b
Antonio Poſſeuino in Moſcouia qui honores exhibiti 35.b. pacis determinatio cõmittitur 91.a
Antonius Poſſeuinus 57. a.b. 58.b. 59.a. b. 114.b quomodo Chytræũ ad vnitatẽ Eccleſiæ hortatus ſit 119. a.b In tertio colloquio cũ Moſcouiæ Duce quo honore exceptus 36. a. b. ad fidẽ liberè confitendã ſuos animat 35.b. Ioan Zamoſciũ ad pacem hortatur 74.b. Legatus ſummi Pontificis ad Moſcum, quo honore exceptus 18. a b 19.a. b Metropolita Moſcouiæ manus cur oſculari non vult. 37.a.b. Moſcouiæ Ducis manus oſculatur. 35.a. Moſcouiæ Duci pro Legatis caput amputandum offert, ſi quid Dux in illos ſeuerius ſtatuat 91.a 80.a. ipſi, quæ de pace componẽda apud Stephanũ Regem egerit, ſcribit. 61. b. 66.a. Pacem quàm citiſſimè ineundam cum Polonis ſuadet 62.a.b. Precibus Moſcorum non vult intereſſe & quare 36.b. In Moſcouia periculum mortis incurrit, & quare 36.a Pontifici Maximo vt ad Epiſcopos Ruſſiæ ſcribat ſuadet, & quare 11. a. b. vt Moſci vinculo religionis nobis iungantur Pontificẽ incumbendũ eſſe docet 26.a.b. Sacerdotibus facultatem ſibi à Summo Pontifice conceſſam ad templa in Liuonia conſecranda, & hæreticos abſoluendos cõcedit 109.a.b. quæ de pace inter Sueciæ Regem & Moſcum egerit 63.a
D. Apollinaris Rauennæ martyrium paſſus 385 b
Apoſtolicus Canon 27. quæ de Clericorum cælibatu ſtatuit 234.a
Apoſtoli poſt ſuſceptum apoſtolatum cælibes fuere 232.a & ſeq.
Apoſtolorum decretum de abſtinentia à ſuffocato & ſanguine quomodo intelligendum 42. b. quomodo intellexerunt Patres. ibid.
Arcium in tractatu pacis Poloniæ regi à Moſco traditarum nomina 94.a
Armenis Moſcorũ templa cur nõ liceat ingredi 25.a
Arriani Chriſti regnum exiguo poſt Aſcenſionem eius tẽpore duraſſe docent, refutaturq; illa opinio 178 a. Coranum Mahometis legem probant 179.b. duos libros edunt 178.a. de Luthero Melanchthone, Caluino, Zuinglio, Serueto, Eraſmo quid ſentiãt 183.a Perſonarum in Trinitate diuerſitatem negãt 187. b. In Polonia petunt conuentum 174 b ſacram ſibi

pturam & epiſtolas B. Pauli ad Hebræos reijci-
unt 152.a
Arrianorum in Eccleſiam & Eccleſiaſticos viros perſecutio 152. libri tolluntur 152.a
Arrij mors 152.a. eius opiniones quæ 150.a
Arrium quid ad hæreſim permouit 152.a
Arrius homoouſion impugnat 150.a. ſtipula mũdi 247.a
Articuli Concordiæ Auguſtenſis colloquij 351.a b. & ſeq
Articulos omnes fidei catholicæ qui non credit ſaluari non poteſt 316.a
Articulum quintum fidei; Deſcendit ad Inferos quomodo hæretici explicant 194.b
In Aſiam per Moſcouiam qualeiter 25.a
Aſtracanum Emporium 12.b 15.b
Aſtronomi diuinantes taxantur 21 .b & ſeq.
Atheiſmorum origo 131.a & ſeq.
Auguſtana Confeßio quæ 348.a.b. Quæ Carolo V. Imperatori oblata non vna, ſed plures & diſsidentes 348.a. Antiquitati vniuerſæ repugnat 350.a. Auctores qui contra ipſam ſcripſere 355.a. & ſeq. Carolo V. Imperatori quantum diſplicuit 3 2.b. cum catholicis prorsus in omnibus fere conſenſit 35 .b Hiſtorici & Theologi huius temporis ipſam damnant 355 b & ſeq. Hoſij Cardinalis de ea cum catholica religione non permittenda reſponſum 358.b. Lutheri miſsio ipſam damnat 353.a.b. & ſeq. In eodẽ regno cum Catholica religione non permittenda 359.a.b. Ab omnibus Synodis, Imperatoribus, Regibus, & Academijs damnata 350 b. & ſeq.
Auguſtini de hæreticis cur in hæreſi perſeuerent dictũ 331.a.b
Auguſtinus de Eccleſia quæ ſcripſit. 322.b. an dixerit hominem proprijs viribus poſſe venire in cognitionẽ Trinitatis 182 b
Auguſtus Cæſar in cœlibes pœnas ſtatuit 259.a

B.

Baptiſmus 225.b. Græcorum & Latinorum re ipſa idem, ceremonijs differt. 40.b.
Baptiſmus Moſcorum 5.b
Baptizationis in anno quæ apud Moſcos ſit. 6 a
Bartholomæus Scultetus Gorlicẽſis Lutheranus quæ pro Gregoriano Kalendario ſcripſit 22..c
Bartoldus Rorbarenſis Spiræ combuſtus docuit Chriſtum in cruce de ſalute ſua dubitaſſe 164.a
D. Baſilius quæ de cœlibatu Clericorum ſcripſit 232 b. Pater Monachorum 2.7.b
Belli inter Polonos & Moſcos clades 68 b. 69 a
Beza in Chriſto duas naturas facit 161. a. Deum facit auctorem peccati 171 a. Neſtorij hæreſim ab inferis reuocat 193.b. Poltrotum ad cædem Guiſij incitauit 304.b. quæ è ſacra ſcriptura reiecit 132.b
Beza de Chriſti in cruce anxietate ſententia 164.a. vocatio & progreſſus in hæreſi 312.b
Biblia corrupta ab hæreticis 301.b. quomodo & quæ legenda 331.b. 33: a Lutheri corrupta ibid. 264.a
Bibliotheca Romæ in Vaticano 210.b. ad eam confugere ſolent Patriarchæ Orientales ibid.
Bohemia quibus in locis habet fidẽ Catholicã 314.a
Bohemi qui fratres appellantur cur Auguſtanam cõfeßionem non recipiunt 349.b
Bonum lumini comparatur 141.b
Braſilienſe concilium corruptum 237.b
Brentiani Chriſtum in omnibus creaturis realiter exiſtentem affirmant 195.a
Brentius Chriſti perſonam cum humanitate confundit 165.a. Chriſtum Inferni pœnas ſuſtinuiſſe vult 194.a. Deſcendere ad Inferos quid ipſi ſit 194.b. Poſt Gregorium Magnum errores in Eccleſia irrepſiſſe commentus eſt 320.b.
Bucerus moriens aſſeruit Meßiam nondum natũ 163 a 193.b. eius opinio de his qui ad Synodũ vocãdi 149. b

C.

CAEſarij inſignis locus de Euchariſtia 264. b. & ſeq.
Caluiniana puella cum Dæmonibus & Incubis rem habet 308.b
Caluinianæ religionis cum Mahometiſmo conuenientia ipſo Caluiniano teſte 309.b
Caluinianorum verſus Indiam nauigationes 307.a Tyrannis in Catholicos 3 4 a
Caluini de Athanaſij Symbolo cenſura 161.a De Chriſti anxietate in cruce opinio 164. a. De Deſcenſu Chriſti ad Inferos 163.a de paßionis Chriſti fructu 163.b. mors & vita 312.b. circa ſanctißimam Trinitatem errores 154.a.
Caluinus Arrianam & Sabellianam hæreſim reſuſcitat 157 b. Chriſto adimit diuinitatem 160.a. Chriſtum & Spiritum Sanctum per ſe Deos facit 193.a Deum facit auctorem peccati 171. a. alibi idem negat 1[illegible].b. Se primitiuam Eccleſiam probare fingit. 144.a. Luthero callidior 154. militum Præfecto iubet caput amputari Geneuæ 304.b. è ſcriptura quæ reiecit 132 b. nouus Tridecita 1[illegible].b
Caro quid in ſcripturis ſignificet 200.b
Caroli V. Imp. vox in bello Germanico 303.b
Carolus Borromeus Card quæ pro cœlibatu ſacerdotũ egerit 259 b
Carolus Magnus vt pueri rite inſtituerentur quantũ laborauit 372.b
Carolus V. Imp. in rebus fidei noluit eſſe iudex 359.b
Caroloſtadius non credit eſſe Deum 192.b
Caſanenſes 12.b. 14.a. quomodo Moſcouiæ Duci ſubiecti 25.a
Catechiſmi Catholici docendi neceßitas 371.a. b. & ſeq. vtilitas 376. obiectiones refutantur 79 docendi ratio 380.a.b
B. Catharina Senenſis 386.a quot annos vixerit ib. b
Catholica fides in Moſcouia quomodo permiſſa 4. a 32.b 64. b
Catholicæ fidei omnes articulos qui nõ ſeruat, non poteſt ſaluari 316.a in Aſiam per Moſcouiam promouenda quæ ſpes 25 a b. & ſeq. in Moſcouiam promouenda difficultates 6. b. 7. a b. rationes & modus 9.b 10.a. 11.a b. ſpes 7.b. 8.a 26.a 27.b. Veritas Epiſcoporum perpetua ſucceßione probatur 34. a 327 b. 328.b. & ſeq.
Catholici quomodo crucis ſignum finiunt 43. a eadẽ dogmata profitentur quæ Patres antiqui habuerunt

runt 330.a
Catholicorum victoria contra hæreticos 303.b
Catholicus quis 328.b
Chalcedonẽſis Concilij concluſio de naturarũ in Chriſto diuerſitate 167.b Diffinitio 205.a
Chaldæorum annus 207.a
Chemnitij de Kalendario correcto opinio 222.a
Chriſti de Deitate quid ſentiant Ariani Tranſyluani ci 187.b. Diuinitas quid humanitati communicat 167.a. duæ naturæ conſtituunt vnum indiuiduum 166.b. de Chriſto hæreticorum errores 193.a.b. Frãciſci Dauidis 188.b.& ſeq.
Chriſtophorus Caietius 5.a
Chriſtophorus Tranſyluaniæ Princeps quæ pro Catholica religione egerit 343.Hæreſim Franciſci Dauidis exſtinguit ibid. eius laus ibid. mors ibid.
Chriſtus eſt ferrum ignitum 143.a. fons vitæ 56.a granum ſinapis 137.b. peccatum verè ſuſtulit 170.b Verbum quomodo dicatur 184.a.b
Chytræus vide Dauid Chytræus
Circaſſi 12.b.25.b
S. Clemens cur Laicis præſcripſit ne raderent barbam 35.a
Cœlibatus clericorum ex Concilijs docetur 229.a& ſeq.234.a.281.ab.& ſeq. ex Patrib⁹ 231.b.& ſeq. 234.b. 281.b.& ſeq. Ex ſacra ſcriptura 238.b. obiectiones refutantur 259.b.284.a.b
Cœna Dominica Catholicorum 264.a.b. hæreticorum noſtri temporis 263.a
Colloquia Hæreticorum de rebus fidei coram ſecularibus Principibus non admittenda 357 b.& ſeq.
Concilia generalia Catholica & confirmata 335.a b. generalia partim confirmata, partim reprobata ibid. & 237.a. generalia hæretica & reprobata 336.b. particularia tam probata quàm non probata 337.a.& ſeq. particularia reprobata 339.a
Concilij Niceni canon quartus quarum mulierum cohabitationem clero interdixit 228.a
Conciliorum vtilitas 37.a
Concilium quid ſit 339.b
Concordia Lutheranorum cum Catholicis 350.b. & ſeq. Articuli concordiæ 351.a.b. & ſeq. Lutheranõ placet 352.a
Conſtantinopolis quando à Turcis capta 48.a quo die 219.a
Conſtantinopolitani Patriarchæ cenſura aduerſus Tubingenſes & VVirtenbergenſes 120.a
Conſtantinopolitanum Patriarchatum qui hæretici occuparunt 49.a.b
Conſtantinopolitanus Epiſcopus Oecumenicus ſeu Vniuerſalis dictus 38.b. Patriarcha ibid. ſummo Pontifici quando ſe parem fecit ibid.
Conſtantinus Magnus Leges in cœlibes latas abrogauit. 259.a.b. noluit eſſe iudex in rebus fidei 143.a 356.a. Iudæis infeſtus 215.b. Byſantium imperij ſedem quare tranſtulit 38.b
Conſtantinus Pogonatus Imp. ad Pont. Max. quæ ſcripſit 236.a
Conſtãt.⁹ Imp. Antichriſt⁹ ab Athanaſio dicitur 48.a
Signi S. Crucis myſterium explicatur 43.a, vis admiranda 27.b

D.

S. Damaſceni verba; Ex filio Spiritum non dicimus explicantur 54.a.b
S. Damaſus Conſtantinopolitanam 2. Synodum confirmauit 52.a
Dauid Chytræus Græcos Lutheranæ doctrinæ ſubſcripſiſſe fingit 120.a hæreſes omnes laudat 120.b. Pontificis Max. primatum neſciens aſtruit 261.b. Sacerdotes quomodo appellat ibid. Sueciæ Regem doctrinæ ſuæ cenſorem fecit ibid.b. Synodos humanam traditionem vocat 256 b. quatuor priores verbo approbat, re minimè 143.b
Dauidis Chytræi cenſura de B. Auguſtino 143. b. Fraus in citandis auctorib⁹ 245.b. inconſtantia & leuitas 251. a effrons impudentia 253. b. modeſtia qualis 121.a perfidia in citandis Synodis 117.a
Dauid Georgiani carnis reſurrectionẽ negant. 195.b
Dei omnipotentiam negant Zuingliani 193.a Prouidentia 228.a
Deos duos conſtituere Marciõ, Manichæ⁹ &c. 168.b
Derpatum ciuitas Liuoniæ 81.a. eam Moſcus Polonis ægrè reſtituere vult, & quare 80.a
Deum auctorem mali faciunt hæretici noſtri temporis 168.b. & 169.a idem docent Caluinus & Beza 171.a idem Melanchthon 170.a qui Catholici contra illum errorem ſcripſerunt 171.b
Deus vnus 199.a PATER 199.a FILIVS ibi.b.203.a vnus non duo 203.b.204.b.206.a
S. Dominicus 373.b
Dona ſummi Pontificis ad Moſcum qualia eſſe debeant 29.b. quæ Poſſeuinus ad Moſcum attulit ibid.

E.

ECcleſia 44.b. Apoſtolica cur dicitur 328 b & ſeq. Catholica & Vniuerſalis cur 326. b. & ſeq. nec defecit, nec deficiet 322.a An eſſe poteſt vbi non ſunt Epiſcopi & ſacerdotes 317.b.298.a Errare cur non poßit 326.a. fidei vbique prima fundamenta iecit 325.a.b Hæreticorũ oppugnationibus nõ labefactatur, 326. a 327.a Imperia ſibi addicta auget 326.b Interibit nunquam 44.b. 47.b.49.a.326. a Inuiſibilis non eſt 142.b. 323. b In quibus locis adhuc eſt 313.b Orientalis quoties cum Occidentali conſenſit. 7.a.39.a 56.b. in quibus ab Occidentali diſſenſit 38.a.b.& ſeq. an ad eam appellare liceat 321.a Peccatores etiam habet 325. a Sancta quare 325.a triumphans nec ſpem habet, nec fidem 322.a Vna eſt 58.b.325.a.360. b. 323. b. 216.a. 227.b. cur vna dicitur 324.& ſeq An ita in eam credendum ſit vt in Deum 330.b Extra eam nemo ſaluari poteſt 44.b.316.a.b. extra eam qui baptizantur verè baptizati 319.a
Eccleſia caput Chriſt⁹ 324.a. in Græcia facies 120.a miracula ſolum ſemper in Eccleſia fuêre 325.b. varia nomina 318.a. occidentalis laus 321. a Parteo qua 145.a.b Prophetiæ donum ſolum in Eccleſia fuit 325.b Sacramentorum adminiſtratio non eſt vera eius proprietas 330. b. Succeßio quàm neceſſaria in Eccleſia 328.b.& ſeq. Succeßionem eius ininterruptam annotarunt Patres 329.b. Vnitas

 non

non ſcindenda 44.b.145.a.359.a.b Vnum præſſe quàm vtile 360.a
Eccleſiam omnes Hæreſes, ſecta & impietates oppugnant 313.b Sanctam eſſe negant noſtri temporis Hæretici 195.a
Eccleſiaſtica Heriarcha quid 145.b
Enoch & Eliam ante Antichriſti aduentum venturos qui Patres probant 47.b
Epheſinũ Cõcilium aduerſus quem coactum 198.b ab Alberto Bauariæ Duce Peltano vertendum datur 314.b Spiritum S. à Filio quoq; procedere teſtatur 56.b
Epiſcopi à ſummo Pontifice confirmantur 45.b Chriſti ſunt vicarij, non ſucceſſores 267.b
Epiſcoporum in Synodis auctoritas 145.b.148.a
Eraſmi Roterod. vita 362.a.b
Eraſmus Roderodamus Arianis viam ſtrauit 182.b 362.b. contra Lutheranos quæ ſcripſit 257.a
Eſaiæ de dignitate ſummi Pontificis locus 34.b
Euangelica vita qualis eſſe debet 136.b
Eucharistia Sacramentũ in Eccleſia adoratũ 305.b Chriſtum in eo verum eſſe 307.b.226.b.265.b. Peccatores in eo Chriſti corpus non recipere putant Græci 43.b. typis veteris teſtamenti ſubindicatum 272.a
Eucharistiæ ſacramenti conſecratio ex patribus probatur 264.b vtilitates 272.a.b.& ſeq. Vtraq; ſpecies an danda laicis 277.b.& ſeq. 299.a.b Auctores qui de ea quæſtione ſcripsêre 300.b
Eudoxiæ Imperatricis ſepulchrum ob ipſius excommunicationem intremuit 48.a
Euſtathius quomodo in hæreſim lapſus 255.a. eius errores 254.b
Excommunicatio ſummopere timenda 48.a
Excommunicatus olim Satanæ corporaliter tradebatur 320.b ſacramenta adminiſtrans peccat ibid.

F.

FAtum ſtatuit Lutherus 169.b
Feſta quæ Moſci colant, quæ non 5.a
Fidei Articulum quintum, Deſcendit ad Inferos quomodo hæretici explicent 194.b. dogmata non omnibus temere propalanda 127.b Veritas Epiſcoporum perpetua ſucceſſione probatur 34.a. 327.b. 328.b & ſeq.
Fides quantopere neceſſaria 197.b.& ſeq.
Flacciani Auguſtanam Confeſſionem cur reiecerunt 349.a.b
Florentinum Cõcilium ad Moſcum miſſum 58.b
Fons vitæ Chriſtus 56.a
Fornicatio ſimplex apud Græcos & Ruthenos nõ eſt peccatum 43.b. refutatur ibid.
Frãciſcanorum in Polonia laus, & quot Vilnæ ſint 315.a
Franciſci Dauidis theſes impiæ 188.a
Franciſcus Dauidis Arianus inficit Tranſſyluaniam 177.a Chriſti regnum fore terrenum docet 190.a refutatur ibid. Chriſti verba ad legis & Prophetarum normam expendenda 189.a Chriſtũ non fidendum 190.b Chriſtum non adorandum ibid. Deum non poſſe vocari 190.a.193.a Ex ore Dei locutum negat 183.b. è ſemine Ioſephi natũ vocat ibid. Omnino non inuocandum 191.a. non eſſe mediatorem ibid. a. non eſſe ſacerdotem ibid. b Saluatorem eſſe negat ib. Dæmonibus animã tradit 192.a. in inſaniam cadit ibid. extremo ſupplicio adiudicatur 188.a.191.b. viuus fœtet 192.a
Franciſcus Stancarus Italus in Tranſſyluania Arianiſmum docet 177.a
Franciſcus Xauerius 9.b.386.b
Franciones à quo Chriſtianam fidem hauſerunt. 327.b

G.

GAngrenſis Synodus quãdo habita 254.b quæ de cœlibatu ſacerdotum ſtatuit 254.a
Generatio varia eſt 187.a.b
Gentilis Arianus Geneua in Poloniam fugit, & hæreſim diſſeminat 174.a
Georgius Blandrata Chriſtum hominem tantum facit 193.a Tranſſyluaniam Arianiſmo inficit 177.a
Georgius Niger, & aliquot alij hæretici Arrianiſmũ rurſum excitarunt 193.a
Germani à quo fidem Chriſtianam accepêre 242.a 327.b. quomodo vires ſuas & fortitudinem bellicã amiſerint 312.b. Principes Lutherani a Carolo V. Cæſare victi 303.b
Germanorum cẽtum millia in bello ruſtico cæſa 303.b
Gratia diuina ſola expetenda 59.a.b
Græci Chriſmatis vnam vnctionem tantum eſſe volunt 40.b Poſt ſeptem prima Generalia Concilia nullum eſſe cogendum voluerunt, & quare 40.a.b refutatur ibid. Concilium nullum poſt ſchiſma cogere potuerunt 39.a Confirmationis Sacramentũ nõ rite ſuſcipiunt 40.b Diuortium permittũt 40.b Ferijs quarta & ſexta cur ieiunant. 42.a. quando à Latina Eccleſia receſſerunt 38.b.321.b In rebus fidei in quibus à Latinis diſſentiunt 38.a.b.& ſeq. Latinos quando anathemate ferire, & è ſuis Eccleſijs reijcere cœperunt 38.b. ipſos in excommunicationem incidiſſe putant, & quare 39.b. nuptias ſecundas damnãt 43.b. de ſummo Põtifice quid ſenſerunt ante ſchiſma 38.a Spiritum Sanctum non à Filio procedere, ſed à ſolo Patre volunt 54.a. refutatur ibid.
Græcis quæ calamitas poſt ſchiſma orta 38.a.58.b
Græcorum & Latinorum inter ſe diſcrimina 38.a. & ſeq. Errores poſtquam ſeſe ab Eccleſia vnitate totum præciderunt 43.b.& ſeq Patres antiqui Spiritum S. a Patre & filio procedere docuerunt 39.b Perfidia in corrumpendis hiſtorijs, Synodis, & epiſtolis Romanorum Pontificum 49.b
Gregorius Nazianſenus 247.a.b
Gregorius XIII. Pontif. Max. Moſcouiæ Ducem ad vnitatem Eccleſiæ hortatur 58.b de pace Polon. & Moſc. quantam voluptatem cœperit 114.a b. quid de Poſſeuino ad Moſcum ſcribit 58.b. 114.a.b
Gregorius de Valencia ſcribit contra Smidelinum 185.b

H

HÆretici [illegible] ornantur 3[illegible]2.a ſubſiſtere diu [illegible] 2[illegible] b. 235.a
Hæreſis a paruis ad magna peruenit 152.b 155.a cū ſimulare non licet 319.b eius centrum Atheiſmus 172.a quęnam & omnes in hæreſi retinent 331.a b.
Hæretici qui ſunt 232.a Antichriſti ſunt mēbra 302.b Ad admittendi ad colloquium publicum de religione coram ſeculari Principe 356.a & ſeq. cō[illegible] ſunt 137.a nullas vnquam gentes conuerterūt 133.b. perdicibus & ſarmentis præciſis comparantur. 228.a Ranæ ſunt 139.a. omnes ſe verbum Dei habere gloriantur. 125.a & ſeq.
Hæretici noſtri temporis ægritudines nullas miraculis curant 135.a Apoſtolicas traditiones quando acceptant 127.a pro ijs ſ[illegible] ſomnia ſubſtituūt 128.a Catholicæ vocem è Symbolo ſuſtulerunt 328.a Cœnam Dominicam veram non habent 263.b. Dei omnipotentiam tollunt 16[illegible]. a.b. Diſsidentes inter ſe 325.a 329.b 32[illegible].b Eccleſiam cur nullam habeant 3[illegible].a Patres Eccleſiæ quatenus recipiunt. 155.b cur aliquando laudent 335.a. Veterum Patrum ſcripta contemnunt. 13[illegible]. b Pontificem Maximum Antichriſtum cur vocent. 47.b ſummo eum odio proſequuntur, de eiuſq; vita multa effutiunt. 33.b 42.b 261.b Sanctitatem nullam habent 325.a quæ pro ſacra ſcriptura agnoſcant, quæ nō 132.b eam vel detruncant, vel ad ſuas hæreſes aptant 130.b Synodos obliuione ſepultas cupiunt, nec ſuis diſcipulis eas prælegunt. 14[illegible].a. Verbum Dei non habent 13[illegible].a & ſeq.
Hæreticis colloquium coram ſecularibus Principibus de religione petentibus quæ reſpondenda 357.a b & ſeq. in Patribus citandis quæ fides habēda 3[illegible]4.b Auguſtini de illis dictū cur in hæreſi perſeuerent. 331.a b
Hæreticorum cædes in Catholicos edita, & crudelitas 30[illegible] a Ex colloquijs de religione coram ſecularibus Principibus maxima mala orta. 357.a Libri tollendi 152.a obſtinatio 53.b. in ſanctos blaſphemia 288.b Veterum aliquot opiniones 150.ab.
Hæreticos non rebaptizandos 241.b ad fidem cogi poſſe 147.a puniendos eſſe 303.a
Heidelbergenſes Lutherum ſibi contradixiſſe oſtendunt 329.b
Heluetiorum potior pars Catholica 312. b Catholicorum victoria contra Zuinglium 313.b
Henricus VIII. Angliæ Rex 47.a. in hæreſes labitur ibid. contra Lutherum ſcribit ibid. Vxorem Caroli V. Imperatoris ſororem repudiat ibid.
Heshuſiani Sanctiſſimæ Trinitatis vnitatem perſonarum negant 196.a
Heshuſius quæ de Illyrico ſcripſit 193.a
Hierarchia quid 145.b
Hieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus quæ Tubingenſibus Lutheranis reſcripſit 231.a de cœlibatu & Monaſtica vita quid ſentiat 231.b
Hieroſolymitanum Patriarchatum qui hæretici occupauerunt 49.a
D. Hilarius 240.b
Hipparchus quæ in anni emendatione egerit 2[illegible].a
Hoffmannici vnam tantum in Chriſto naturam volunt 103.a
Hollandica nauigationes in Moſcouiam 16.b
Homo arbor eſt inuerſa 135.b
Homoouſion impugnat Arius 150.a item Lutherus 155.a
Horarum vſus in Eccleſia 208.b
Hoſius Cardinalis quid de Auguſtana confeſſione cū Catholica religione coniungenda reſpondit 318.a
Hymnus a S. Clemente Alexandrino cōpoſitus 3[illegible]2.a

I

D. Iacobus in Gallecia quàm paucos ad Chriſtū adiunxit 385.b
Iacobus Molueninus & alij Moſcorum ad ſummum Pontificem Legati 22.a 22.b quid in itinere illis acciderit 22.b & ſeq. Chriſtianorum maieſtatem & ſplendorem ſpernunt 22. a munera quibus à ſummo Pontifice donātur 23.b ægre primo, deinde libenter ſummi Pont[illegible] pedes oſculantur, & quare 23.b Romæ ſingula mirantur 23.ab. torquibus aureis à Venetis donantur 22.b
Iacob Patriarcha cur cum Angelo luctatus claudicauit 201.a
Iehoua nomen an Chriſto competat 188.a
Ieiunium 42. ab. ægrotis & debilibus non præceptum ibid.b
Ieiuniorum varia genera 42.b
Ieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus in carcerem quare coniectus 218.a
Ieſuita ab hæreticis prope Braſiliā occiduntur 307.b
Ieſuitarum in Cambalibus conuertendis labor 307.b. per vniuerſum orbem propagatio 213.a
Ieſum ſecundò venturum in mundum, & regnaturum Hieroſolymis docuit Franciſcus Dauidis 189.b
S. Ignatij epiſtola corrupta 244.a
Ignatij Loiolæ ſocietatis Ieſu inſtitutoris & Lutheri comparatio 313.ab
Ignis vis & proprietates 141.a
Illyricus Chriſti ad cœlos aſcenſionem factam negat 19[illegible].b
Imaginem Chriſti non licere ſculpi putāt Græci 44.a refutatur ibid. Crucis ſub pectus ad ventrem dependere apud Moſcos ignominioſum 34.b in omni corporis parte geri poſſe probatur ibid.
Imagines quomodo colendæ 181.a Inſtruunt nos, memoriam iuuant, & charitatem inflammant ibid. Lutheri, Caluini &c. gerunt in pectore hæretici 3[illegible]7.a. Moſci quas improbant & deteſtantur 23.a pingendi ratio apud Ruthenos 43.a
Imaginum vſus defenditur 179.a vſus & reuerentia apud Moſcos 30.b 9[illegible].b
Imago Dei Patris & Spiritus S. quomodo pingitur 179.a. Saluatoris à ſummo Pontifice Moſco miſſa 23.b. Sanctiſſimæ Triuitatis quomodo pingatur 180.a
Imperatorem eſſe tantum vnum 93.a
Imperatores Chriſtiani in rebus fidei noluerunt eſſe iudices 356.a
Infernum negat Lutherus 172.a

 Infer-

Infernus vbi ſit ibid.b.& ſeq.

Innocentius primus Pontifex maximus Eudoxiam Imperatricem excommunicauit, & quid inde ſecutum. 48.a

Intellectus creat⁹ & increat⁹ quomodo differãt. 186.b

Ioachimus Abbas an cum Arianis ſentiat 189.b

Ioan.Baptiſta Societatis Ieſu ad Patriarcham Alexandrinum à ſummo Pontifice cur miſſus 223.a.

Ioannes Baſilius Moſcouiæ Dux ab Andrea Apoſtolo ſuos fidem accepiſſe fingit 33.a.10.Caſanenſes & Aſtracanenſes quomodo ſuperauit 25.a.b. quale dominium in ſuis habeat 3.a.16.a. Eccleſiaſticis quantum tribuat 37.b. Gregorium XIII. Pontificem maximum qua ſcripſit 32.a. 112.b. Legatis externis recedentibus cur manus abluat 2.a. 24.b.Legatos ad Sueciæ regem pro pace cum ipſo ineunda mittere non vult, & quare 62.a. Liuonibus cur bellum indixit.13.a 56.a. Lutheranos ſummo odio proſequitur 46.a.b. Ipſum breui moriturum coniectant Poſſeuinus 25.a.Pacē quantopere expetat 63.b.Pacē initā quantopere ſeruare cupiat 111.a 112.a cur ipſi cum Polonis pax ineunda 61.b. 62.a.b. Pontificis Maximi aliorumq; Chriſtianorũ Principum amicitia expetit.9 b.35.b.112.b.113.a.& quare 34. Poſſeuino iraſcitur placatur ib. Poſſeuino mandat,vt ſuo nomine ſe Poloniæ Regi inclinet.61.a.Poſſeuinũ amanter hũ amplectitur 35.a. Poſſeuinũ ad templa ſua inuiſenda inuitat 36.b. quamobrem id faciat 37.a. Infautis & pietate quomodo ſe habeat.2.b.ſuos in ſchiſmate ſtabilire conatur 37.a.quid de ſuo ſchiſmate ſentiat 32.a. quos titulos ambiat 24.a.b

Ioannes Cochlæus ad Noribergenſes quæ ſcripſit 350.b.& ſeq.

D. Ioan.Euangel Virgo 245.a.cur Euangelium ſuum ſcripſit 256.a

Ioannes Ioannis Baſilij maior natu filius 3.a.17.a quo mortis genere interijt. 178 b.

Ioannes Somerus Claudiopolitanæ ſcholæ præficitur. 178.a

Ioannes Zamoſcius vide Zamoſcius.

Ioannis Baſilij arrogantia 24.a.b.edendi ritus 2.b. eleemoſina ad Patriarcham Conſtantinopolitanũ miſſa pro ſalute filij 18.a.Filij 3.a 17.a.maieſtas & regalia pro tribunali ſedentis,præſertim Legatis externis aduenientibus 2.b. mœror ob mortem maioris filij 17.b.18.a. opes & theſauri.15 b.perfidia 87.b Res geſtæ 12.a b.Senatores eorumq; nomina 16.b,17.a.Tituli 63.a.82.b 83.b.99.103.a. 112.a.Vxores ſeu concubinæ 2.b.

S. Ioannis Damaſceni locus de ieiunio 41.a.b.

Iouius de Moſcorũ frequentia quæ ſcripſit 13.b.

Iſidorus Moſcouiæ Metropolita Florentinæ ſynodo interfuit 32.a.39.b 114.b

Italia quot habet Archiepiſcopos & Epiſcopos 314.a

Iuſtificatio veteri legi non tribuenda 183.b

K

KAlendarij correctio quàm neceſſaria 219.b.ad ſummum Pontificem pertinet 219.a.quomodo faciẽda 220.a.ſcriptum de ea ſummi Pontificis quoque verſum miſſum 219.b. eam Ieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus admiſit 216.b. Stephanus Polon.Rex,ibi.nouus orbis 218.b. Proteſtantes quid de ea ſentiant 222.a.b.obiectiones contra eam refutantur 218.a.222.b.

Koltovvski nobilis Moſcus captus à Polonis 71.b

L

LAici Reges ſe conſtituunt 317.b.ſibi ſacerdotium aſſumentes taxantur 317.a.ipſis pulpitu aſcendere non licet 285.b.

Lamia inter hæreticos 308.b.

Legatio Antonij Poſſeuini ad Moſcum 18.b. Moſcorum ad ſummũ Pontificem .1.b. Seuerigeni Moſci ad ſummum Pontificem 21.b.60.a.

Legatio ad Moſcos qualis eſſe debeat 27.a.b

Legationes aliquot in Moſcouiam fruſtra tentatæ 27.a

Legati Moſc.ad pacem ineundam miſſi conditiones ſuas omnes quibus pax coiro poſſet Poſſeuino aperiũt 78.a 85 b conqueruntur de inſolentia Polonorum dum de pace agitur, & conuentum volunt deſerere,ſed pacantur 81.a.b. Duci ſuo Imperatoriã dignitatem ab Honorio & Arcadio Impp.miſſam,& id à ſummo Pontifice approbatũ fingunt 93.a. De Liuonia & alijs quæ pro ſe contra Polonos Poſſeuino obiecerunt 72.a refutãtur.ibid Nomina ipſorũ 82.b.83.a.99 a.103 b. Pacem quantopere expetant 79.b.Porcouiam quod ipſis ingredi non liceat ægre ferunt 70.a pacantur ibid.Titulos Ducis ſui cupiunt confirmari. 93.a. 96.a.b

Legati Polon.ad pacem ineundam miſſi conditiones pacis Moſcis proponunt.84.b.è conuentu diſcedere minantur 78.b.79.a.90.b.nomina ipſorum 82.a.83.b.99.b.103.a.pacis tractationem reuocant,& tempus extrahunt 94.a. De Plenipotentia Moſcorum proteſtantur 84.a

Legatus ad Moſc. mittendus qualis eſſe debeat 27.a Interpres ipſius qualis 27.b.28.a medicus ipſi adducendus 29.a. Lectum ſecum ferat neceſſe eſt 37.a mercatores non adducendi 29.a. quot cum ipſo mittendi 27.b.quæ ipſi obſeruanda 27.a b.& ſeq. 31.a Priſtauis quid dandũ 30.b.31.a ſacerdos adiungendus 28.a.quibus veſtibus vti debeat 30.a

Leo Primus Pontifex Maximus quæ de ſacerdotum cœlibatu ſcripſit 234.b

Liberum arbitrium negat Lutherus 169.b. Melanthon aliquando negat, aliquando fatetur 170.a

Libri Legatis in Moſcouiam proficiſcentibus vtiles qui 28.b.qui non ibid. 29.a.31.b

Libri legendi ijs qui veritatem veræ religionis aſſequi velint 431.b & ſeq.

Limbus Patrum 173.a.Hæreticis noſtri temporis ſomnium & fabula 194.b

Litera compoſitionis pacis Legatorum Moſcouiæ 99.a

Literæ ad Moſc.ſummi Pontificis quales eſſe debeant 29.b.quæ earum inſcriptio ibid.31.b.Vtrum ipſum aliorum ſi opus ſit quales procurandæ 30.b

Litte-

Litteræ Annæ Poloniæ Reginæ ad Antonium Poſſeuinum 113.a.b
Antonij Poſſeuini ad Annam Reginam Poloniæ 107.b
Ad Ioan. Baſilium Moſcouiæ Ducē 62.a.61.b.66.a.66.b.68.b.75.b.113.b
Ad Ioan. 3. Sueciæ Regem 63.a
Ad Ioan. Zamoſcium Cancellarium Regis Polon. 68.a.71.b.73.a.77.a.78.b.79.b.80.a.87.b.190.a.109.b.111.a
Ad Legatos Regios Poloniæ 70.b
Ad Stephanum Primū Poloniæ Regem 60.b.69.b.72.a.75.a.80.b.108.a.b.111.b
Gregorij 13. Pontificis Max. ad Ioan. Moſcouiæ Ducem 58.a.114.a
Ad Ioan. Moſc. Ducis filium 59.a
Ad Stephanum I. Poloniæ regem 57.a
Ad Theodorum Moſcouiæ Ducis filium 59.b
Ad Vxorem Moſcouiæ Ducis ibid.
Ioannis Baſilij Moſc. Ducis ad Antonium Poſſeuinum 65.a
Ad Gregorium 13. Pont. Maximum 112.b
Ioannis Zamoſcij ad Antonium Poſſeuinum 87.a 88.b.89.b.108.b.111.a
Stephani I. Pol. Regis ad Antoniū Poſſeuinū 61.a
Ad Ioan. Baſilium Moſc. Ducem 67.a
Lituani fulmen & ignem pro Deo colūt 306.b. ſerpētibus lac, et gallos gallinaceos litabant 306.b
Liuonia ordini Teutonico & Epiſcopis adempta 88.b de diuino cultu in ea reſtaurādo ſcribit Zamoſcius ad Antonium 110.a. ex ea ſe ceſſuros promittunt Moſci Polonis 91.b.92.a
Liuoniæ arces aliquot Moſco retinendas putat Poſſeuinus, & quare 76.b. quas permittunt Moſci Polonis 86.b quas Poloni Moſcis 89.a De titulo & iure 86.b.& ſeq.
Liuonum ſeruitus ſub Moſcouiæ Duce 16.a.46.a
Lubinorum in Polonia ſtultitia 192.a
D. Ludouicus Galliæ rex 375.b
Luminis vis & proprietates 141.a
Lutetia ad quadringenta hominum millia ſunt 314.a
Lutherani cum Arianis diſputant 177.a.b. contra Arianos ſcribentes in noſtra vitula arant 183.b. caſtitatem damnant 258.b. in conuentu Auguſtæ habito cum Catholicis in omnibus fere conſenſerunt 355.a.& ſeq. Deum verbotenus laudant 168.b diſcordes inter ſe 263.a.348.b.349.b.359.b.361.a. Epiſcopos & ſacerdotes an veros habeant 317.a. in Moſcouia quid tentarant 4.a.46.b. peccatorum remiſſionē imputatam docēt 195.b. quatuor primas Synodus non probāt 145.a. q de ijs ſentiant 144.b. in Tranſſyluania quæ de vnione inter ipſos & Catholicos petierāt 341.a Nec tribunal coram quo cauſſæ fidei decidantur, nec Epiſcopos, nec Synodos habent 146.b. verbum Dei conculcant 140.b
Lutheranorum caſtimonia qualis 244.b. incontinentia 257.b. 267.b. templa in Moſcouia combuſta 4.a.25.a.46.b
Lutheri arrogantia & ſuperbia 354.a Atheiſmi 153.b blaſphemia in Deum 353.a.b. de Chriſti humanitate errores 194.a. Conſcientia inquieta 354.a.b. de doctrina ſua iactantia 170.b. doctrina finis quis 354.a. doctrina fiunt homines deteriores 257.b. cum Ignatio Loiola comparatio 313.a.b. Impudicitia 353.b inceſtus 354.a. de Inferno, cœlo &c. opinio 172.b. Inſolentia 354.b. modeſtia qualis 350.a. de Patribus cenſura ibid. in ſummum Pontificem odium 354.a. circa Symbolum errores 192.b
Lutherus Apoſtata 225.a. Arianus eſt 159.b. Chriſti humanitatem cum diuinitate confundit 195.a quæ Concilia approbare ſe dicit 143.b. vocem Conſubſtantialem dici de Filio Dei ferre non poteſt 193.a Deum peccata punientem odit 353.a A Diabolo nō à Deo miſſus 353.a & ſeq. de doctrina ſua dubius 354.a.b. Epiſcopus primus VVitembergæ 350.a. Eſaiæ locum cap. 9 peruertit 153.a. pro Ethnico & Publicano habendus & quare. 35 .b Eutychianus eſt 159.b 164.b. in hæreſim quomodo primum lapſus. 353.b. homoouſion impugnat 155.a. à paruis ad magna paulatim peruenit 166.a monachus 353.a Neſtorianus eſt 159.b. Olla accenſa in Aquilone 142.b Papatum bienny ſpacio abolitum iri ſuis initio perſuadebat 328.a de Patribus quid ſenſerit 350.a. Perfidiam initio non cogitaſſet in quam & ille & ſui paulatim prolapſi ſunt 152.b. quæ è ſacra ſcriptura reijcit 152.b. Sanctiſſ. Trinitatis rem & vocabulum ſuſtulit 153.b

M

MAnichæi, Euſtachiani, Marcioniſtæ et aliquot alij in Oriente hæretici ſabbatho in commemoratione Reſurrectionis Chriſti ieiunabant 42.a
Manichæorum errores 253.a.b & ſeq.
Marcion hæreticus quis & qualis 151.b
Margaritarum natura 139.b.& ſeq.
Maria filia Theodori Nagoi 2.b
Maria Beatiſſ. Virginis Annunciationis feſtum quo in honore apud Moſcos habeatur. 5.a
Martyrium extra Eccleſiam non prodeſt 316.a.b
Matrimonium qui hæretici damnarunt 255.b.& ſeq.
Matthias Polonus Romæ comburitur 178.a
Mediolanenſis Archiepiſcopatus 259.b.317.a.
Mehemetes Turcarū Imperatoris Conſiliarius quid de bello inter Polonos & Moſcos ſentiat, quantumque Moſcis tribuat 25.b
Melanchthon Arrianus eſt 157.a Calumniamus à Lutheranis probatur 319.a Chriſtum in cruce deſperaſſe de ſua ſalute dicit 164.a Ancyranum concilium peruersè citat 250.b. de fidei articulis ſæpe mutatis ad Lutherum quæ ſcripſerit 348.b. Lutheri doctrinam reſpuit ad Fredericum Rheni principem ſcribens 349.a. Sacramentarius eſt 349.a
Melanchthonem Geneuenſes, Magdeburgenſes & Mansfeldenſes tanquam impium & proditorem condemnant 348.b
Melanchthonis de Chriſto error 193.a de coniugio

facit=

ſacerdotum dictum 244. b circa ſanctiſſimam Trinitatem error 136.b
Memnon quæ de Chriſti incarnatione ſenſerit 193.b
Mercurij Triſmegiſti de ſanctiſſ. Trinitate iudicium 186.a
Michael Seruetus Chriſtum ante Beatam Virginem nihil niſi ideam fuiſſe vult. 174. a Geneuæ comburitur ibidem, contra Trinitatem pugnat 173.b
Miracula in Eccleſia ſemper fuerunt 321.b 290.a b & ſeq. Hæretici non Deo, ſed Sathanæ tribuunt ibid. 290. b quando neceſſaria 135. b. quantopere neceſſaria 325.b. In India qua noſtro tempore contigére 290.b
Miſſa priuata à Luthero abrogata 354.a
Miſſæ ſacrificij oblatio pro defunctis 274. a. b 279. b 236.a.b & ſeq. Ordo 276.a.b ornamentorum, luminarium & cæt. vſus antiquus 271. a. vtilitates & fructus 273.a
Miſſæ ſacrificium 262.a 280.a Dionyſius Areopagita quæ de eo ſcripſit 264. b ex ſcriptura & Patribus probatur 270. a Obiectiones contra illud refutantur 266.a.b ſacra ſcriptura de eo locos hæretici infeliciter detorquent 268. b non eſſe idololatriam 305.b & ſeq.
Montfortius Aquitanicus 40. annos Eccleſiam contra Albingenſes defendit 303.b mille equitibus cẽtum hoſtium millia fudit ibid.
Moronus Cardinalis de Legato ex Vrbe in Moſcouiã mittendo quid egerit 27.a
Mortuorum loca quinque 192.b
Moſaica lex in Tranſſyluania reſuſcitatur 189.b
Moſci de Catholicis quid ſentiant 2.a.4.a Epiſcopis ſuis quantum tribuant 35.a 36. b Feria quarta à carnibus abſtinent 31.a quibus feſtis diebus à labore abſtinent 5.a. Latinam linguam quot calleant 5. b 5. a Linguas quas callent 4. b 5. a. D. Nicolaum ſuperſtitiosè colunt 5.b 6.a Nobiles ducenti à Polonis capti 77.a quos Pontifices Maximos pro ſanctis agnoſcunt 33.b quid de ſuo Principe loquantur & ſentiant 2.a 3. b 16.b Quadrageſimam ſuam quando inchoent 36.b ſchiſmatici ſunt 2.a 24. b. à ſchiſmate cur diſcedere non audeant 30. a. quibus veſtibus vtuntur, quibus offenduntur 30.a
Moſcorum Baptiſma 5.b Confeſſio ſacramentalis 5. b. conuerſio quàm facilis ſi Rutheni primùm cõuerſi fuiſſent 6.b Epiſcopi 1. b qua aqua abluunt manus eam oculis alijsq́; corporis partibus inſpergũt Moſci, & quare 36. b feſta 6.a. funus proſequendi modus 5.b hoſtibus obſiſtendi ratio 15. a ieiunia 36. b interuniuncy 20.b Kalendarium 4. b Legati Magni 20.b ipſorum importunitas & faſtus 21.a Legatio 2.a ad ſummum Pontificem, eiusq́; interpres qualis 21.b Legatos externos excipiendi ratio 18. a b luctus ob mortem Principis filij 17.b 18.a malum imprecandi formula 2.a medici 3. b medicina qualis 5.b Metropolita à quo confirmetur 1.a Monachi et moniales 1.b mortuos ſepeliendi ritus 5. b mulierum in veſtibus ſuperſtitio 17.b abſeſſorum magnanimitas ad mediam & labores perferendos 5.a ſacerdotes 1.b eorum connubia ibid ſacrum & officia diuina 2.a ſcribæ & amanuenſes 16. b ſeruitus 16.a b 19.b tabellarij 20.b templa frequentandi ratio 5.b Vnctio extrema ibid. vota ibid.
Moſcouia ab Aſia quam longè diſtet 25.a. à Perſia ibid. b. Chriſto quando nomen dedit 33.a. ex Ruſſia quod ad religionem attinet pendet 11.a
Moſcouia academia & ſchola 3.b. arces 14. b. ciuitates celebriores quæ 12. b. Epiſcopatus 7.a. fodinæ 16.b. populi cur tam rari 13.a præfectura & & dignitates 15.b. typographia 4. b. vaſtitas & latitudo 12.a b. vectigalia 16.b.
Moſcua ciuitas q̃ ampla 14.a. quàm populoſa 13.b
Moſcua flumini Metropolita Moſcouiæ bis in anno benedicit, in eaq́; Moſci immerguntur & quare 6.a

N

NEſtorij argumentum quod non exiſtat diuinitas in Euchariſtia 103.a. Lingua à vermibus corroſa 366.b
Neſtorius B. virginem Mariam non vult Deiparam eſſe. 53.a
Nicæna Synodus quæ de Paſchæ emendatione decreuit 209.a. eius exemplar ex Alexandria Romam allatum 223.a. eius canones quot ibid.
D. Nicolaus apud Moſcos quo honore colatur 5.b
Nicolaus Primus Pontifex Maximus quid de Eccleſia Romana ſcripſit 49.a. Græcos excommunicauit & quæ ſecuta. 48.a
Nicolaus Quintus Pontif. Max. quid ad Græcos eos excommunicans ſcripſit. & quid ſecutum 48.b
Nicolaus Selneccerus Smideliuianam concordiam non probat. 161.b
Nobilis quidam paucis annis trium quatuorúe ſectarum aſſecla tandem catholicis reſtitutus 126.a
Nogaici Tartari 12.b
Norimbergenſes quæ de Melanchthone conqueſti 312. a. Lutherum admonent ne ſuam doctrinã deſtrui ſinat ibid.
Nouogardia ſeptennij obſidione in Moſcorum poteſtate redacta 69.a q̃ populoſa 14.a eius arx 14.b

O

OCcidentalis Eccleſia in aſymo pane cur conſecrat 39.b. an hoc ſit iudaizare. 40 a. cur feria ſexta & ſabbatho ieiunat 42.a. cur ieiunia Vigiliarum & quatuor temporum obſeruat 41.b
Oecolampadius primus Epiſcopus Baſileæ 310.a
Olomucium Moſcorum alumni mittendi ad ſeminarium 1.a
Orantes in ſecreto diuinitatẽ Chriſti negant 103.b
Orientales Epiſcopi à carnibus abſtinent [illegible] ſchiſma cum affligerentur ad ſummos Pontifices confugerũt 3.a 49.a in Lugdunenſi generali Synodo errorem de proceſſione Spiritus ſancti publicè eiurarunt 39.b 56.b in fermentato pane cur cõſecrant 40.a in Schiſmate poſt Florentinam Synodum cur perſeuerarunt 3.b
Orphei de verbo Dei & Trinitate iudicium 187.b
Oſorij ſcriptis delectatur Stephan' rex Poloniæ 305.a

P.Pader.

P.

Paderouicium ad pacem in eundam eligendum cē ſent Polon. legati 71.a
De Pace inter Sueciæ regē & Moſcū varia 63.b.64.a
Paſcha quando celebrandum 211.b.219.b Iudæi quo die celebrant 210.b. vt rite celebraretur quid actum à Conſtant. Magno Imp. & ſummis Pontificib⁹ 113.a. S. Clemens quæ de eo ſcripſit ibid. b Conſtantini de eo epiſtola 215.a.b
S. Patres in quib⁹ diſſenſerunt 334.b. cur legēdi 332.b. quinā ex illis legendi ijs qui veritatē fidei quærūt 333.b. quomodo legendi 333.b Græci quid de proceſſione Spiritus S. à Patre & Filio ſcripſerunt 30.b & ſeq. doctrina eorum ſequenda 332.a
Sanctos Patres Caluinus vocat aſinos 315.b. Hæretici verbis laudant, factis reijciunt 231.a
Pax inter Polonos & Moſcos inita 82.a. & ſeq. de captiuis dimittendis 78.b.80.b.92.a.95.a.111.b. 112.a Conditiones pacis à Ioan. Zamoſcio ad Poſſeuinum miſſæ prima 79.a ſecunda ibid. tertia & vltima ibid. b. Difficultates tres quæ ſunt in pace componenda ſcribit ad Moſcum Poſſeuinus 78.a de finibus Liuoniæ 9 .a Legati Polon. de plenipotentia Moſcorum proteſtantur 84.a. conditiones pacis Moſcis proponunt ibid. b. conuentum volunt deſerere 90.b eorum proteſtatio ibid. tractationē pacis reuocant, & tempus extrahunt 94.a Moſci Liuoniæ aliquot arces Polonis promittunt 85.a. de Polonis varia conqueruntur 88.a. conuentum deſerere volunt ibid. Litteræ pacis inter Stephan. I. Poloniæ regem & Ioan. Baſil. Moſc. Ducem 99.105.a Pax componi non poteſt niſi Moſcus Liuoniam reſtituat 69.b.84.b. pax ob duas arces diu protracta 90.b. iudicio Poſſeuini committitur 91.a Pax octo annos duratura 93.b. annus adijcitur ibid. iterum vnus 97.b decennalis in Kiuerona Horca die 15. Ianuarij 1582 initur 97.b Plenipotentia ad pacem ineūdam Legatorum Moſc. 82.b. Legatorū Regis Polon. 83.a De ruſticis 92.a.93.b. de ſacerdotibus & imaginibus Moſcorum iauehendis 93.b. de tempore ceſſionis 94.b. de titulo Magni Ducis 96.a. de tormentis bellicis tradendis 92.a. 95 a. 97.b. ob vna arce Veliſio totum pacis negotium pendet 900.a
Petri Caniſij Catechiſmus 30.b
Petri Kelſicenſis principis Picardicæ ſectæ errores 364.a
Petrocauienſis Colloquij ſumma 174.& ſeq.
S. Petronella 243.a
Petrus Patriarcha Conſtantinopolitanus ante 500. annos confirmationem à Leone IX. petijt 46.a
Peucere à Lutheranis vita adempta 349.a
Philippus Melanchthon vide Melanchthon
Picardica ſecta in Boemia et Morauia 363.a eius errores 364.a. error de Baptiſmo ibid. De ſacramentis 365.b. de ſanctiſſima Trinitate 157.a.b. 365.a libri eius 366.a. quid ei ſit Eccleſia 367.a
Plenipotentia ad pacem ineundam Legatorū Moſc. 82. b. 95. b. ſimplex & ſatis infirma 73.a.83.a. alia à Magno Duce tradi non ſolita Moſci affirmant 73.b.83.b. 84.a. eius ſumma 73.a Legatorum Regis Polon. 83.a
Pleſcouia quàm populoſa 14.a. ab ea exercitum deduci vt curet Poſſeuinus Legati Moſci petunt 109.b. 110.a. Præſidium in eam immiſſum trucidatum 61.b
Pleſcouiæ mœnia & munitiones 14.b. obſeſſa à Polon. commeatum quàm magnum volunt Legati Moſc. 72.a. periculum à Regijs Poloniæ militibus 61.b.62.a.
Poloniæ quis ſtatus religionis Catholicæ 315.a.b
Polonorum Dij 306.b
Pontifex Max. celebrat ſingulis ſeptimanis 305.a crucem cur in pedibus ferat 34.b. Metropolitas atque Epiſcopos confirmat 45.b. mulier Anglicana nunquam fuit 329.a b. in ſella cur geſtatur 34.b. 36.b. titulos ſpernit 35.a. ad eum in omni negotio confugerunt omnes 212.a b. & ſeq.
Pontificem Max. Antichriſtum nominant hæretici 302.a. non eſſe probatur 47.b.302 a. Carnificinam preparare dicit Volanus 303.a. patres quanti fecēre 305.b contra ipſum nemo ante noſtri temporis hæreticos ſcripſit 301.b
Pontifices Max. nunquam aliquem fidei errorem docuerunt 48.b. Gentes ab ijs conuerſa 306.b. Honor qui ipſis defertur ad Deum ſpectat 35.a
Pontificis Max. an barba radenda, an nō 35 a. in Eccleſia auctoritas 33.a. 44.b. 48.a 250.a eam D. Petro traditam ob Pontificum peccata amiſſam eſſe fingunt Moſci 48.b. refutatur ibid in conuertendis hæreticis ſedulitas 47.b. Hodierni eadem eſt auctoritas, quæ D. Petro cæteriſq; fuit 33.b. Honorē non eſſe illicitum 35 a.48.b. ſtudium ad vnitatem fidei Moſcos perducendi 32.a neceſſitas in Eccleſia 45.a.360.b.323.b & ſeq. de Primatu eius Nicenæ Synodi canō VI.260.a.b. officium quale 9.b. pedū oſculationem non eſſe illicitam 34.b ſtudia in religione ſeruanda & propaganda 305 a. ipſius eſt dare titulos 93.a 96.a
Pōtificum Max. exempla aliquot qui Principes quoſdam è Regnis eiecerunt 48.a ſucceſſio interrupta 329.a
Poppi Moſcorum 1.b
Porcouiæ munitiones 15.a
Præcopenſes 12.b.25.a. Turcarum fœderati quæ dāna ipſis intulerunt 25.b
Principum non eſt in rebus fidei determinare 147.a Veteris teſtamenti principes an id fecerint ibid. b. & 148.a
Proclus quæ de humanitate Chriſti ſcripſit 204.a ipſius laus ibid.
Proteſtantium Euangelij origo qualis 348.b
Protopoppi Moſcorum qui 6.a
Pſeudoepiſcopi in Suecia dictum de Catholica fide 122.b
Puerorum non baptizatorum poſt hanc vitam receptaculum 172.b.173.a. recta educatio quàm neceſſaria 371 & ſeq. 373.b. ex praua quæ incommoda ſequantur 374.a

Pur-

Purgatorium 173.a.274.a.b & ſeq. 287.a.b

Q.

QVadrageſimam vnam ſolùm ſeruandam Eccleſia Latina iubet 41. a. Græci hebdomadam adijciunt ibid.

R.

RAdeuiliorum laus 315.b
Reges non falſa doctrina, ſed regnorum ſunt hæredes 124.a
Religio & prudentia in rebus gerendis, non ætas ſpectanda 108.a
Reliquiæ à Moſcis Romæ oſculatæ 23. a. ad eas quæ miracula contigère 291.a
Reſurrectio mortuorum 227.a
Richerius ex Carmelita Caluinianus in Americã nauigat cum Villagagnone 307.b
Rituum diuerſitas nihil obeſt Eccleſiæ 40.b
Roma ex Babylone facta ciuitas ſancta 302.b. quomodo olim vocata 48.a
Roma quanta pietas 310.a
Romana Eccleſia nunquam à vera fide deflexit 48.b 329.a quid de ea ſcripſerit Agatho Pontifex Maximus 48.b. 235.b. quid Nicolaus Primus 49.a Theodoretus ibid.
Romana fides qualis 33.a
Romanum luxum quàm iniquè nobis obijciant hæretici 310.b
Romanus Pontifex eſt caput Eccleſiæ 58.b. ſolus Vniuerſalis 260.b
Roſarij vſus in Eccleſia 296.a
Roſtouienſis Archiepiſcopus in exilium eiectus 18.b
Rudolphus II. Imperator extirpat Viennæ Flaccianam hæreſim 314.a
Ruſsia Poloniæ regi ſubiecta Epiſcopi quot 11.a
Rutheni ſignum crucis cur ad leuã finiũt 42.b in quibus à Latinis in rebus fidei diſſentiunt 38. a. b Quadrageſimam quando incihoent 36.b
Ruthenorum conuerſio quã commoda pareret 11.b

S.

SAbandorum reſponſio prudens cur Geneuenſium religionem non profiteantur 309.b
Sabbathi die cur Græci non ieiunant 41.b. & ſeq.
Sacerdotes Græcorum vxoribus mortuis non habentur amplius ſacerdotes 44.a. Latinorum cœlibatũ ſeruant & quare 41.a.229.a.245. & ſeq.b. è ſacerdotum coniugijs quæ mala ſequantur 283.b
Sacerdoti cum fœminis nõ cohabitandum 228.b.232.b. Græcorum ante ſacerdotium vxorem ducenti ea in ſacerdotio vti licet 41.a
Sancti inuocandi 275 b.288.a.b. & ſeq.290.a. 292. a ex Concilijs probatur 276 b ex patribus 290.a 291.b obiectiones refutantur 293. a Hæretici negant 275.b Pro nobis orant 292.a.b
Sathanæ aſtutia 168.a
Saxoniæ Ducis laus 314.b
Schiſma 6.b 24.b. eius malum 359.a
Schiſmatici non ſaluantur 316.b
Schmidelinus auctor ſectæ Vbiquitariorum 165.b cũ ſuis Filium in Trinitate minorem Patre facit 160. a. eius de Melanchthone teſtimonium 349.a
Schuenckfeldius reijcit omnem ſcripturã 189.b.192. a. Chriſtum ſecundum humanam naturam etiam verum Deum putat 193.b
Scriptura ſacra controuerſiarum in Eccleſia non poteſt eſſe Iudex 149.b
Seculares Principes nõ ſunt Iudices in reb' fidei 356.b
Seminaria iuuenum ſtudentium, Anglorum duo 47. a Romæ inſtituta 310.b Catholicorum in quibus locuſunt in Germania 314.b
Septentrionalium Populorum ingenia 24.a
Serapiõ Euang. ſecundũ Petrũ reiecit, & quare 131.a
Sergius monachus ſanctus apud Moſcos 7.b
Seruetiani Spiritũ S. ex Trinitate excludũt 195.a
Seruetus Chriſtum etiam ex ſubſtantia Dei Patris hominem natum aſſerit 193.b. de Deo quæ ſomniat 193.a
Sigiſmundus Butoreus Tranſſyluaniæ Princeps 342. & ſeq.
Sinapis grano cur Euangeliũ cõparatur 136.b. & ſeq.
Smolencium quàm populoſum 14.a. eius munitiones 15. a
Spiritum S. à Patre & Filio procedere ex antiquis Patribus Græcis monſtratur 50. b. & ſeq. ex Pontificibus & Patribus Latinis 52.a.b. & ſeq. ex ſcriptura ſacra 50.a.b Schiſmaticorum argumenta diluuntur 54.a.b. & ſeq. Proceſsio eius quando in dubium vocari cœpit 321.b
Stephan' I. Polõ. rex quas Academias excitauit 341. impudicas fœminas in profluentẽ proijci iuſsit 345. Moſcouiæ quàm graue bellum inferre ſtatuit 62.a 66.a.b.67.a pacem ſe expetere ſcribit Moſco 67. b Poloniæ rex creatus 345. res geſtæ & laus 344. & ſe. tituli 67.a 82.b.83 a.95.b.99 a.103.a.220 b Trãſſyluaniæ Princeps pro Catholica q̃ egerit 344
Stephanus I. Vngariæ rex 345
Sueciæ regnum nunquam tributarium 64.a
Sueciæ Rex amicus Sedis Apoſtolicæ 58. a. quas arces in Liuonia tempore pacis inter Stephanũ I. Polon. regem & Moſc. habuit 94. b. quas à Moſco cœperit 61. b. 63. a. 64. a. 86. a eius laus & res geſta 121. & ſeq.
Superbia mater hæreſum 325.b eius initia quam periculoſa præſertim in hæreſi 153.a
Sybillarum oracula quanto à Patribus in pretio habita 186.a
Symbolum Apoſtolorum 196.a. Athanaſij ibid. b Cõſtantinopolitani Concilij 197.à Nicæni 196.a eiuſdem expoſitio Ioan. Theophili 197.b. eius articulos omnes ab hæreticis deprauatos eſſe oſtenditur 192.b & ſeq.
Syneſius ad Euopium fratrem quæ ſcripſit 248.b.a
Synodi quatuor priores quanti ſint facienda 117.b eorum ſumma capita 150. & ſeq. eas quomodo admittunt hæretici 126.a
Synodorum iudex nõ poteſt eſſe ſcriptura 149.b quis ſit earum iudex ibid. Vtilitas 215.a
Ad Synodum vocandos ſolos filios Dei vult Bucerus 149.b. refutatur ibid.
Synodus Carthaginenſis II. 234.a. Florentina 39. a.52.b